

Հրատարակում է
Հոկտեմբերյան Սոցիալիստական
Մեծ դեպուտատների 40-ամյակի առթիվ



АКАДЕМИЯ НАУК АРМЯНСКОЙ ССР

Институт литературы имени М.Абегяна

Л Е Т О П И С Ъ СОВЕТСКОЙ АРМЯНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ



ИЗДАТЕЛЬСТВО АН АРМЯНСКОЙ ССР

Ереван

1957

✓
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՌԻ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

Ա. Աբեղյանի անվան Գրականության ինստիտուտ

016:891-99-09

Ա ԳՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ 1957 թ.

Ս Ո Վ Ե Տ Ա Հ Ա Յ
Գ Ր Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Թ Յ Ա Ն
Տ Ա Ր Ե Գ Ր Ո Ւ Թ Յ ՈՒՆ

34483
A III
2208



ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՐԻ ԳԱ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

Երեվան

1957

**Տպագրվում է Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի
Խմբագրական-հրատարակչական խորհրդի որոշմամբ**

Կազմեցին՝

Հ. ՂԱԶԱՐՅԱՆ, Ա. ԶԱՔԱՐՅԱՆ, Ս. ԻՄԱՆՅԱՆ

Խմբագրությանը՝

Է. Ն. ՔՈՓՅԱՆԻ և Ս. ԱՂԱՐԱՅԱՆԻ

ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ԿՈՂՄԻՑ

Հարուստ և արգասավոր ուղի է անցել Սովետական Հասարակության զբաղանքությունը՝ առնդձնելով իր տրագիգիաները, իր գրական մեծ արժեքները, որոնք դուքս են գալիս ազգային շքանակներից և հորատացնում են սովետական զինվորականության ընդհանուր կուլտուրան:

Սովետահայ զբաղանքությունը անելու ամրապնդվել է՝ ներշնչումներ ստանալով մեր հրկրում սոցիալիստական շինարարության կենդանի փորձից ու ժողովրդական լայն խավերի հույզերից ու խոհերից: Ղեկավարվելով զբաղանքության պարտիկանություն, բարձր գաղափարայնությամբ, ժողովրդայնություն և ձգտումներով, սովետահայ արձակը, պոեզիան, դրամատուրգիան, զբաղանքությունը և քննադատությունը ձեռք են բերել համաժողովրդական լայն ճանաչում՝ նշանավորելով սոցիալիստական ռեալիզմի մեթոդի հաջողական և արդյունավետ գործիքների շրջանակներում:

Սովետահայ զբաղանքության անցած ճանապարհի փառապատկան պատմությունը ընթերցողների ներկայացնելու նպատակով Հայկական ՍՍԻ Քիտությունների ակադեմիայի Մ. Արեղյանի խնամքով Գրականության ինստիտուտը Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ ռեպուբլիկայի 40-ամյակի առթիվ պատրաստեց «Սովետահայ զբաղանքության տարեգրությունը», որը բազմակողմանի պատկերացում է ապրիլի այն նոր գծերի ու առանձնահատկությունների մասին, որ ձեռք է բերել հայ զբաղանքությունը Հոկտեմբերից հետո:

Սույն տարեգրությունն ընդգրկում է զբաղանք-պատմական պրոցեսի համար առավել կարևորություն ունեցող, սովետահայ զբաղանքության դիտական ուսումնասիրությանն ազդող հիմնական փաստերն ու հրեղյթները (զբաղանքության վերաբերյալ պարտիկան զոկումենտներ, զբաղանք միավորումներ և հոսանքներ, հորելայական տարեթվեր, զբաղանք-ստեղծագործական երկերներ և դիսպուտներ, գրողների համագումարներ ու պլենումներ, գեղարվեստական նշանավոր երկերի սպասգրություն փաստեր, թարգմանություններ, զբաղանք մամուլ, զբաղանք-կուլտուրական կապեր, զբաղանքությանը հարակից արվեստների աշխի ընկնող հրեղյթներ և այլն):

Տարեգրությունն ընդգրկում է նաև այն նշանակալից հրեղյթները, որ տեղի են ունեցել սովետական ընդհանուր զբաղանքության մեջ, ինչպես նաև մեր երկրի քաղաքական ու տնտեսական կյանքի առավել կարևոր անցքերն ու իրադարձությունները:

Տարեգրությունը, առանձին բացառություններով, հիմնականում հենվում է հայկական և ռուսական պարբերական մամուլի հարուստ տվյալների վրա: Խստիվ պահպանված է քաղաքական-կուլտուրական-զբաղանք փաստերի մատուցման ժամանակագրական հերթականության սկզբունքը, Փառապատկան մերկ

տվյալներից բացի, այս կամ այն երևույթը պարզաբանվում է Համառոտ տես-
տացիայով, կարևոր դոկումենտների մեջընդմեջ կա՝ հայ, ասյ, օտարազգի
սկանավոր գրողների ասույթներով հաստատվում է տվյալ դրական երևույթի
նշանակությունը,

Յուրաքանչյուր տարեթվի վերջում սրվում է լույս տեսած գեղարվեստա-
կան, քննադատական երկերի և թարգմանությունների բիբլիոգրաֆիական հա-
մասնա քանկ:

Յարեգրությունը պատրաստել են ինստիտուտի ասիստանտներ գրականու-
թյան սեկտորի աշխատակիցներ, բանասիրական գիտությունների թեկնածու-
ներ Հովհ. Ղազարյանը (1917—1929 թթ.), Ա. Զաքարյանը (1930—1946 թթ.),
Ս. Մանուկյանը (1947—1956 թթ.):

Հոկտեմբերի 26 (նոյեմբերի 7)–ին

Ռուսաստանում հաղթանակում է Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ ռեպուցիան:

Վ. Ի. Լենինը հանդես է գալիս «Ռուսաստանի քաղաքացիներին», «Բան-վորներին, ղեկավորներին և գյուղացիներին» կոչերով:

«Ռուսաստանի քաղաքացիներին» կոչից.

Ժամանակավոր կառավարությունը ապառքված է: Պետական իշխանու-թյունն անցել է լանվորների ու ղեկավորների դեպուտատների Պետրոգրադի Մովետի օրգանի՝ Պետրոգրադի պրոլետարիատին ու կայսերին գլխավորող Ռազմա-Ռեպուցիոն կոմիտեի ձեռքը:

Այն գործը, որի համար պայքարում էր ժողովուրդը՝ դեմոկրատական հաշ-տույթյան անհատադատարկում, հողի կալվածատիրական սեփականության վերացում, արտադրության վրա բանվորական վերահսկողություն, Սովետա-կան կառավարության ստեղծում, — այդ գործն ապահովված է:

Վ. Ի. Լենին, Ծրկեր, 4-րդ հրատ., 4. 28, էջ. 283:

Հոկտեմբերի 25—27 (նոյեմբերի 7—9)–ը

Տեղի է ունենում Սովետների Համառուսաստանյան II համագումարը: Համագումարն ընդունում է դեկրետներ խաղաղության և հողի մասին, կազմվում է աշխարհում առաջին Սովետական կառավարությունը՝ ժողովրդա-կան կոմիսարների Սովետը, Վ. Ի. Լենինը ընտրվում է ժողովրդական կոմի-սարների Սովետի նախագահ:

Հոկտեմբերի 31 (նոյեմբերի 13)–ին

Բաքվի Սովետը որոշում է ընդունում, որ իշխանությունը պետք է անցնի Սովետներին ձեռքը:

Նոյեմբերի 3 (18)–ին

Սովետական Ռուսաստանի կառավարությունը և Ազգությունների Գործե-րի ժողովրդական կոմիտեի ատը «Պրավդա»-ում հրապարակում են «Ռուսաս-տանի ժողովուրդների իրավունքների դեկլարացիան»՝ Վ. Ի. Լենինի և Ի. Վ. Ստալինի ստորագրությամբ:

Դեկտեմբերի 1-ին.

«1. Ռուսաստանի ժողովուրդների իրավանքավորություն և սովիեռնու-թյուն:

1 Այսուհետև Վ. Ի. Լենինից մեջբերումները կատարվելու են Ծրկերի 4-րդ հրատա-րակությունից (Ծ.—իցմ.):

2. Ռուսաստանի ժողովուրդների ազատ ինքնորոշման իրավունքը՝ ընդհուպ մինչև անընդունելի առաջնությունը պետության կազմելը:

3. Ազգային և կրոնական բոլոր ու ամեն տեսակի առաջնությունների ու սահմանափակումների վերացում:

4. Ռուսաստանի տեղիաբնակների բնակվող ազգային փոփոխմանությունների և էթնոգրաֆիական խմբերի ազատ զարգացում:

«Образование СССР», Сборник документов,
изд. АН СССР, 1949, стр. 20.

Նոյեմբերի 4 (17)-ին

Համառուսաստանյան ԿԳԿ-ի նիստում մամուլի մասին նստով հանդես է գալիս Վ. Ի. Լենինը:

Ճ ա ո ի ց.

«Մենք առաջ էլ հայտարարում էինք, որ բուրժուական թերթերը կլիսկենք, եթե իշխանությունը մեր հետքը վերցնենք, Հանդուգժել այդ թերթերի գոյությունը՝ նշանակում է դադարել սոցիալիստ լինելուց, Ով ասում է՝ երա՛ց արեք բուրժուական թերթերը, նա չի հասկանում, որ մենք լրիվ ընթացքով դնում ենք դեպի սոցիալիզմ...»

...Մենք պետք է հեռու մնանք կապիտալից կախում ունեցող մամուլի այդ ազատությունից: Այս հարցը սկզբունքային նշանակություն ունի: Եթե մենք դեպի սոցիալական ուսույցիս ենք գնում, մենք չենք կարող կալեդինի ուսմանը հանձնարել սոցիալական ուսմանը... Պետք է առաջ ընթանալ, դեպի նոր հասարակություն, և բուրժուական թերթերին վերաբերվել այնպես, ինչպես փառք-վար-մարտ ամիսներին վերաբերվում էինք սևհարյուրական թերթերին:

Վ. Ի. Լենին, երկեր, Հ. ԴԵ, էջ 343—344.

Նոյեմբերի 23 (դեկտեմբերի 6)-ին

Ալեքսանդրապոլում տեղի է ունենում քաղաքի աշխատավորների և զինվորների բազմամարդ միախմբ:

Մ ի տ ի ն ք ի ք ա ն ա ձ և ի ց.

«Միակ իշխանությունը, որ ապահովում է մեզ կայուն խաղաղությունը, ամբողջ հողը և խաղաղապար ազատությունը — Սովետների իշխանությունն է հանձին նոր, բանվորական-գյուղացիական կառավարություն, որը ներկայումս կենսագործում է ուսույցիս և հետևողական քաղաքականություն... Կոզկասում չի կարող կազմակերպվել այլ իշխանություն, բացի Սովետական իշխանությունից... Ի սրտե ողջումում ենք ժողովրդական Կոմիսարների Սովետի հրապարակած բոլոր դեկրետներն ու կարգադրությունները, որոնք իրենց վճռական, միևնույն ալիքի շտեմնված քաղաքականությամբ խաղաղության հարցը դարձրել են օրակարգի հարց...»:

«Սովետական Խորհուրդ», № 232, 1917, 26 նոյեմբերի

Նոյեմբեր

«Բանվորի կռիվը թերթը, որի առաջին համարը լույս է տեսնում 1917 թ. հունիսի 29-ին, որպես ԻՍԴԲԳ (Մեծամասնականների) Թիֆլիսի կոմիտեի օր-

դան, դառնում է ՌՍԴԲԳ (բ) Կովկասյան երկրային և Թիֆլիսի կոմիտեների օրդանը, «Բանվորի կոիվը» թերթին ակտիվորեն մասնակցում են նաև Հ. Հասկոբյանը, Ա. Կարինյանը, Ան. Վարդանյանը, Թերթը դադարում է 1918 թվականին, 98 համարից հետո:

Դեկտեմբերի 18 (31)-ին

Ժողովրդական Կոմիտեների Սովետի դեկրետով Ստ. Շահումյանը նշանակվում է Կովկասի գործերի ժամանակավոր արտակարգ կոմիսար:

Դեկտեմբերի 25—28 (1918 թ. հունվարի 7—10)—ը

Վ. Ի. Լենինը գրում է «Հրապարակախոսի օրագրից (թեմաներ մշակման համար)», «Հնի կրթականության վախճանները և նորի համար պայքարողները», «Ենչպե՞ս կազմակերպել մրցությունը», «Դեկրետի նախագիծ սպառողական կոմունների մասին» հոդվածները:

«Ի՞նչ պիտի անել մեզ այժմ, մրցությունը հողավածից».

«...Սոցիալիզմը ոչ միայն լի մարում մրցությունը, այլ, ընդհակառակը, առաջինն է հնարավորություն ստեղծում իրոք լայնորեն կիրառելու այն, իրոք վառվող լինելը շափում, իրոք աշխատավորների մեծամասնությունը ներգրավելու այնպիսի աշխատանքի ասպարեզը, որտեղ նրանք կարող են երևան բերել իրենց, ծավալել իրենց ընդունակությունները, դրսևորել տաղանդներ, որոնք ժողովրդի մեջ անսպառ աղբյուր են և որոնց կապիտալիզմը ճմլել, ճնշել, խեղդել է հազարներով ու միլիոններով... Այժմ և միայն այժմ է հանդիսանում այն ասպարեզը, որտեղ աշխատանքի մարդը կարող է իրեն երևան բերել, կարող է մի քիչ մեղքը շտկել, կարող է ուղղվել, կարող է իրեն մարդ զգալ, Ուրիշի համար հարյուրամյակներ աշխատելուց, շահագործողների համար հարկադրական աշխատանք կատարելուց հետո, առաջին անգամն է հնարավորություն ստեղծվում իր հավերժ աշխատելու, այն էլ այնպիսի աշխատանքի հնարավորություն, որը հենվում է նորագույն տեխնիկայի ու կոլտուրայի բոլոր նվաճումների վրա»:

Վ. Ի. Լենին, Երկեր, հ. 28, էջ 485:

Դեկտեմբերի 31 (1918 թ. հունվարի 13)-ին

«Պրավդա»-ում հրապարակվում է Սովետական Ռուսաստանի կառավարության դեկրետը՝ «Թուրքահայաստանի մասին»:

Դեկտեմբեր

Սովետական կառավարության որոշմամբ Ազգությունների Գործերի ժողովրդական Կոմիսարիատին կից ստեղծվում է Հայկական Գործերի Կոմիսարիատ, Հայկական գործերի կոմիսար է նշանակվում պետական գործիչ Վառլամ Ավանեսյանը, կոմիսարի տեղակալ՝ բանաստեղծ Վահան Տերյանը:

ՀԱՄԱՌՈՑ ԲԻՔԼԻՌԳՐԱՆԻԱ

Զատիածո

Խնկոյան Ա. — Առաւելներ, Թիֆլիս:

Հակոբյան Հ. — Հեղափոխական հրգներ, Թիֆլիս:

Հայկունի Գ. — Արշալույսի հրգներ, Թիֆլիս:

Զարինջ Ե. — Բանաստեղծութիւններ (սփիւտներ), Մանկութեան

Աւձակ

Մանլիւլյան Միք. — Երկերի ժողովածու, հ. 2, Թիֆլիս:

Գրամատուրգիւ

Հեռ — Վարդանանք, Թիֆլիս:

Գրաֆենադատութիւն

Արեղյան Մ. — Ընդհանուր տեսութիւն հայոց հին բանաստեղծութիւն, Թիֆլիս:

Ստղագիտութիւն

Գրական-գեղարվեստական ամսանախ, № 1, Թիֆլիս:

Հունվար

Վ. Ի. Լենինը գրում է *«Աշխատավոր ու շահագործվող ժողովրդի իրավունքների դեկլարացիան»*-ն (տե՛ս Վ. Ի. Լենին, Երկեր, հ. 26, էջ 517—518)։

Հունվարի 10—11 (23—31)–ը

Սովետների Համառոտապատեյան III համագումարում ժողովրդական կոմիսարների Սովետի գործունեության մասին ղեկուցումով հանդես է գալիս Վ. Ի. Լենինը։

Վ. Ի. Լենինի եզրափակման խոսքից.

«...Առաջ ամբողջ մարդկային խնկը, նրա ամբողջ հանճարն ստեղծագործում էր միմիայն նրա համար, որպեսզի մի կարգ մարդկանց տա տեխնիկայի ու կուլտուրայի բոլոր բարիքները, իսկ մյուսներին զրկի ամենաանհրաժեշտից՝ լուսավորությունից ու դարգացումից։ Իսկ այժմ տեխնիկայի բոլոր հրաշքները, կուլտուրայի բոլոր նվաճումները դառնալու են համաժողովրդական սեփականություն, և այսուհետև մարդկային խնկն ու հանճարն էլ հրեժք բոնություն միջոցներին, շահագործման միջոցների շնն վերածվի։ Մենք այդ գիտենք,— և մի՞թե հանուն այդ մեծագույն պատմական խնդրի չարժե աշխատել, չարժե տալ բոլոր ուժերը, նվաճել աշխատավորները կնատարեն այդ տիրապետության պատմական աշխատանքը, որովհետև նրանց մեջ են ամփոփված ունելույցիայի, վերածնունդի ու վերանորոգության նիրհող մեծ ուժերը»։

Վ. Ի. Լենին, Երկեր, հ. 26, էջ 589—590։

Հունվարի 10 (փետրվարի 1)–ին՝

Լույս է տեսնում *ՌԵԴՐՊ(ը)* Բաքվի կոմիտեի օրդան ռեանվորի խոսքը՝ շարաթաթերթը։ Դադարում է նույն թվականին, 7 համարից հետո։ Թերթին անդերվորեն մասնակցում են նաև Վ. Տերյանը, Աշ. Հովհաննիսյանը, Ա. Կաբլյանը։

Հունվարի 25 (փետրվարի 7)–ին

Ռեանվորի կոմիտե սկսում է հրապարակել Վ. Ի. Լենինի ռեանվորին և հեղափոխությունը աշխատության հայերեն թարգմանությունը (թարգմ. Վահան Տերյանի)։

Հունվարի 31 (փետրվարի 13)–ին

Կովկասի գործերի արտակարգ կոմիսար Ստ. Շահումյանը կոչ է անում Կովկասի բոլոր քանավորներին ու գյուղացիներին՝ Կովկասում անհապաղ ստեղծելու Սովետական իշխանություն։

4 ա չ ի ց .

«Կռվկասը կանգնած է անդունդի եզրին: Փրկեցե՛ք նրան, Ստեղծե՛ք այս-տեղ ինտերնացիոնալ Բանվորա-գյուղացիական կառավարություն, որը մուսաստանի սովետական կենտրոնների ու ժողովրդական կոմիսարների Սովետի հետ սերտ միասնություն ստեղծելով՝ վերջ կդնի Կռվկասի կոնտրոնոյությունը և երկրի բանվոր ու գյուղացի բնակչությանը կառաջնորդի դեպի լուսավոր ապագան, դեպի սոցիալիզմի թագավորությունը»:

ՅԹ. Շեռովյան, Ընտր. երկեր, Երևան, 1948, էջ 538.

Շուկար—փետրվար

ԸՄԳԲՊ(բ) Բաքվի կոմիտեի օրգան «Բանվորի խոսք» թերթում (№Ն 2,3,4) տպագրվում է Վ. Տերյանի «ԽՆ» է անուն ձեռնարկներն հոգովաշարը:

Փետրվարի 5 (18)–ին

Թիֆլիսի Արտիստական ընկերության թատրոնում երկրորդ անգամ բեմադրվում է Դ. Դեմիրճյանի «Դատաստան» դրաման:

Փետրվարի 10 (23)–ին

Փակվում են ԸՄԳԲՊ(բ) երկրային կոմիտեի օրգանները՝ «Կռվկասիկա» թոշի, «Բրժոյա», «Բանվորի կռիվը» թերթերը:

Կռվկասյան երկրային կոմիտեն հատուկ կոչ է ուղղում Անդրկովկասի բանվորներին, ղինվորներին և գյուղացիներին:

4 ա չ ի ց .

«...Անհրաժեշտ է հերոսական ջանքեր տևողության փրկելու և նորից մեծ մուսաստանյան Սովետական Թեմայությունիկայի հետ կապվելու համար»:

«Образование СССР», Сборник документов
изд. АН СССР, 1949, стр. 86.

Փետրվարի 14–ին՝

Վ. Ի. Լենինը հեռագրով պատասխանում է Ստ. Շահումյանի նամակին:

Հ ե ո ա գ Ր ի ց .

«Թանկագին ընկեր Շահումյան»:

Շատ շնորհակալ եմ նամակի համար: Մենք հրճվանքի մեջ ենք ձեր հաստատակամ և վճռական քաղաքականությունից, Կարդացե՛ք դրան միացնել այն ամենազգույշ դիմանադիտությունը, որը անպայման թելադրվում է այժմյան դժվարագույն դրությամբ,— և մենք կհաղթենք»:

¹ Սովետական Թուստտանի Ժողովրդական զինեւորական քաղաքական 1-ին (14-ին) մարտում է նոր տոմար. հետագա ընթացքում մասթիւրը ցույց են տրվում նոր տոմարով:

Դժվարություններն անհաշիվ են: Առայժմ մեզ փրկում են միայն իմպերիալիստները հակառակությունները, կոնֆլիկտներն ու պայքարը, Կարողացնո՞ղ օգտագործել այդ կոնֆլիկտները. առայժմ հարկավոր է դիվանագիտություն ստեղծել:

Վ. Ի. Լենին, Երկեր, հ. 33, էջ 350.

Փետրվարի 17-ին

ՉՄշակառւմ տպագրվում է Ալ. Շիրվանզադեի «Թատրոնի մասին» հոդվածը:

Հոգւմ Ե թ ի ջ.

«Թատրոնի ազդեցությունը չի հասցվածների մեջ ըստի փնտրել: Նյութականը կարևոր է, չեմ միճում, բայց գեղարվեստականն է, որ կարող է ամրացնել, թատրոնի առողջ և հարատև գոյությունը... Մասնահարություններ կան, որոնց արժեքը գեղարվեստական տեսակետից հաշվի չպիտի առնվի:

Այս մեկ:

Երկրորդ, պետք է ամփոփենք խնամքով կազմել առաջիկա ռեպերտուարը: Գովելի է, որ դրամատիկ ընկերությունը, մերջապես, եկել է այն եղբայացու-թյան, որ առանց ինքնուրույն ռեպերտուարի՝ թատրոնի գոյությունն անարդյուն է: Գովելի է, որ խորհուրդն այս ձևով այնքան ինքնուրույն պիեսներ բեմ դուրս բերեց, բայց դա առաջին փայլն է, պետք է շարունակել նույն ուղղությամբ և ամփոփել կրճատել թարգմանական ռեպերտուարը: Այս է պահանջում հայ թատրոնի բարգավաճումը, եթե, հարկավ, կամենում ենք, որ մերջիվերդ նա գառնա կատարյալ ազգային:

Փետրվարի 23-ին

Նարվայի և Պետկովի մոտ Կարմիր Բանակը վճռական հակահարված է տալիս գերմանական օկուպանտներին: Այդ օրը՝ փետրվարի 23-ը, դառնում է Սովետական Բանակի ծննդյան օրը:

Փետրվարի 27-ին

Թիֆլիսում լույս է տեսնում Կովկասի երկրային և Թիֆլիսի կոմիտեների նոր օրգան «Բանվոր» թերթի առաջին համարը:

Մարտի 6—8-ը

Պետրոգրադում տեղի է ունենում Ռև(ը) VII համագումարը:

Համագումարը հրապարկում է որպես տարակարգ համագումար ռուսյացիայի այն ժամանակվա կարևորագույն հարցը՝ իմպերիալիստական պատերազմից Սովետական Ռուսաստանի դուրս գալու հարցը լուծելու համար:

Համագումարը որոշում է Ռուսաստանի սոցիալ-դեմոկրատական բանվորական (բոլշևիկների) պարտիայից (ԲՄԴԲ(բ)Պ) միության վանել Ռուսաստանի Կոմունիստական (բոլշևիկների) պարտիա (ՌԿ(բ)Պ):

Մարտի 23-ին

«Պրավդա»-ում տպագրվում է Ն. Կրուպսկայայի «Պրոլետարական կուլտուրայի մասին» հոդվածը:

Մտւոյ

Մոսկվայում լույս է տեսնում «Զուստոյիստների թերթը» («ГЗЕТЪ ФУ-ТУРИСТОВЪ»)։ Տպագրվում է ֆուտուրիստների գեղարարացիան՝ Վլ. Մայակովսկու, Վ. Կամենսկու, Դ. Բուլյուկի ստորագրությամբ։

Ապրիլի 3-ին

Քաղվում լույս է տեսնում բանվորների, զինվորների, նավաստիների գեղարարականների Խորհրդի օրգան՝ «Տեղեկատու» օրաթերթի առաջին համարը։ Թերթը լույս է տեսնում հայերեն և ադրբեջաներեն լեզուներով, Դա սովետական առաջին հայերեն թերթն էր։

Առաջնորդից.

«Բաքվի Բանվորական Խորհուրդը, ոչնչորված քաղաքացիական կռիվում հայ և ադրբեջանցի բանվորների ցուցաբերած համերաշխությամբ, ձեռնարկում է այսօրվանից իր «Տեղեկատու»-ի հայերեն և ադրբեջաներեն հրատարակությանը՝ ի հավատով, որ կեղեքվող, հարստահարվող ադրբեջանցի և հայ բանվորական խավերը թոթափելով ազգային և դավանական խտրականության լուծը, կդիմեն դեպի կոմունիզմ համայն աշխարհի բանվորության հետ միասին։

«Տեղեկատու»-ին աշխատակցում են Ստ. Շահումյանը, Ա. Միկոյանը, Ա. Ամիրջանը, Ս. Հովսեփյանը, Ա. Կարինյանը, Գ. Ղազարյանը և ուրիշներ։

«Տեղեկատու»-ն դադարում է նույն թվականին, 54 համարից հետո, Բաքվի Սովետական իշխանության անկման հետ միասին։

Ապրիլի 14-ին

Թիֆլիսում լույս է տեսնում «Կարմիր դրոշակ» թերթի առաջին համարը՝ փակվում է 11 համարից հետո։

Ապրիլի 25-ին

Կազմվում է Բաքվի Ժողովրդական Կոմիտեների Սովետը՝ Սովետական կառավարության օրգանը Անդրկովկասում։

Ժողովմանովետի նախագահ և արտաքին գործերի կոմիտար է ընտրվում Ստ. Շահումյանը, ներքին գործերի կոմիտար՝ Ա. Ջաֆարիձեյն, ազգա-ծովային գործերի կոմիտար՝ Գ. Կորգանովը, ժողովրդական տնտեսության կոմիտար՝ Թ. Ֆիդեստովը, լուսավորության կոմիտար՝ Ն. Դոլանսկիովան, արդարագրատության կոմիտար՝ Ա. Կարինյանը (Գաբրիելյանը), նահանգների կոմիտար՝ Մ. Ադիգբեկովը։

Բաքվի Ժողովման օրվան դեկլարացիան.

«Բաքվի Ժողովմանովետը ամենասերտ կերպով կապված կլինի Համառուսաստանյան Կենտրոնական իշխանության հետ և կկենսագործի, տեղական պայմաններին համապատասխան, Ռուսաստանի բանվորա-գյուղացիական կառավարության Ժողովրդական Կոմիտեների Գեորգույն Սովետի րուրդ գեկրաններն ու կարգադրությունները։

Մայիս

Մոսկվայում հիմնադրվում է Հայկական Գործերի Կոմիտեարիատի տպարանը:

Մայիսի 26-ին

Անդրկովկասյան Սեյմը իրեն հայտարարում է ջրված. Անդրկովկասում ստեղծվում են երեք կոնտրոնոլուցիոն կառավարություններ: Կառավարության գլուխ են անցնում Վրաստանում մենչևիկները (մայիսի 26-ին), Ադրբեյջանում՝ մուսավաթականները (մայիսի 27-ին), Հայաստանում՝ դաշնականները (մայիսի 28-ին):

Մայիսի 29-ին

Բաքվի Սովետը և Բաքվի գավառի գյուղացիների համագումարը լսում են Ստ. Շահումյանի զեկուցումը՝ «Սեյմի քաղաքականության և Անդրկովկասի դրությամբ մասին»:

Զեկուցումից.

«Բաքվում Սովետական իշխանություն հաստատվելու օրից ի վեր մենք միշտ ասել ենք, որ Բաքուն Սովետական իշխանության բազան է, որ այստեղ ամրանալով՝ մենք պետք է մտածենք այն մասին, որպեսզի եղբայրական ձեռք մեկենք Անդրկովկասի վրաց, հայ և մուսուլմանական գյուղացիությանը և նրանց հետ միասին թափահենք բեգերի, խաների լուծը և Սովետական իշխանություն ստեղծենք Անդրկովկասում»:

Ստ. Շահումյան, Հոգնաթեր և Էռեթ, Նրեա, 1953,
էջ 360.

Մայիս

ԲՄԴ(բ)Գ Կովկասյան երկրային կոմիտեն տեղափոխվում է Հյուսիսային Կովկաս (Վլադիկավկազ)՝ այնտեղից ղեկավարելու Անդրկովկասի ռեկուլացիոն շարժումները:

Հունիսի 6-ին

Հայոց գրամատիկ գերասանական խումբը Քիֆիսի ամառային ժողովարանի թատրոնում բեմադրում է Բաֆֆու լեհենթը գրաման (Հ. Ոսկանյանի փոխադրությամբ):

* * *

Նրևանում տեղի է ունենում բանվորների և գյուղացիների հակադաշնակցական խռոշոք ցույց՝ գինվորների մասնակցությամբ:

Հունիսի 22-ին

Մոսկվայում լույս է տեսնում Հայկական Գործերի Կոմիտեարիատի օրգան «Կոմունիստ» (հայերեն) շաբաթաթերթի առաջին համարը:

«Կոմունիստ»-ին աշխատակցում են Ստ. Շահումյանը, Ալ. Մյասնիկյանը, Վ. Ավանեսովը, Վ. Տերյանը, Ա. Միկոյանը, Մ. Յիտկայան, Ա. Մուսվատյան,

2. Հակոբյանը, Հ. Կամարին, Ա. Ամիրյանը, Պ. Մակինցյանը և ուրիշներ, ժողովուն համարին համարում տպագրվում է Վ. Տեբյանի «նամակներ հայ դուղաղացիներին ու բանվորներին» հոգովածը:

Հունիսի 25-ին

Վախճանվում է Գ. Վ. Պլեխանովը (ծնվ. 1856),

Հունիսի 31-ին

Բերվում ժամանակավորապես քննում է Սովետական իշխանությունը:

Հուլիս

Մոսկվայում լույս է տեսնում «Պրոլետարական կուլտուրա» («Пролетарская культура») ամսագրի առաջին համարը (սրբան Պրոլետկուլտի խորհրդի),

Ոգոստոսի 9-ին

«Մշակու»-ում տպագրվում է Եիրվանդադի «Դադարենք աղերսել» հոգովածը:

Հոգոված թից.

«Աղագային պատիվն այն անգին գտարն է, որ լսիտի երբեք շուկա դարձրերն կամ դրավ դնելու նախահայրերից առաջված մի սրբազան ժառանգություն է նա, որ պարտավոր ենք ավանդել հետագա սերունդներին մաքուր և անապական:

Արյունով ենք պաշտպանել մեր պատիվն ու գոյությունը և ոչ տմարդի խաբեքայություն ու դավաճանություն... Ահա մի բարձր վկայական մեր ազնվությունն ու բարոյականություն... և այսօր մենք վիրավոր ենք, արյունքամ, ունասպառ, բայց ոչ ամբարշտ:

Հեռու չէ այն օրը, երբ մեր դատը պիտի մտնի մարդկության դատարանը: Այնտեղ մեր հարյուր հազարավոր անմեղների արյունն է խոսելու բարձրաձայն:

Սեպտեմբերի 18-ին

Վ. Թ. Հենինի հեռագրեր՝ Ա. Վ. Լուսաշարսկուն՝ կիսանդրիներին և հուշարձաններին պահպանությունը ուժեղացնելու առթիվ:

«Այսօր լսեցի Վինոգրադովի զեկուցումը կիսանդրիներին և հուշարձաններին մասին, վրդովված եմ մինչև հոգուս խորքը. ամիսներով ունիլ չի արվում, մինչև այժմ ոչ մի կիսանդրի, մեղիշիկ կիսանդրի անհայտացումը կատակերգություն է: Պաղոցների համար Մարքսի կիսանդրին լիա, փոքրներում գրավոր պրոպագանդայի համար ունիլ չի արված: Նկատագրություն եմ հայտարարում հանցագործ և անփուլք վերաբերմունքի համար, պահանջում եմ ինձ ողարկել բոլոր պատասխանատու անձանց անունները նրանց դատի հանձնելու համար: Անարդանք սարտատմիկներին և բացթողնվածներին:

Վ. Թ. 1886, Ծրկեր, հ. 35, լ. 392.

Սեպտեմբերի 16—20-ը

Մասկվայում տեղի է ունենում Պրոլետարական կուլտուր-լուսավորական կողմակերպությունների Համառուսաստանյան առաջին կոնֆերենցիան, Վ. Ի. Լենինը նամակ է գրում (սեպտեմբերի 17-ին) կոնֆերենցիայի նախագահությանը:

Նամակի տեքստը.

«Թանկագին ընկերներ, Սրտանց շնորհակալ եմ ձեզանից բարի ցանկությունների համար և իմ հերթին ցանկանում եմ ձեզ լավագույն հաջողություններ ձեր աշխատանքներում:

Սոցիալիստական ուսուցիչների հաղթանակի դիմապատկերը պայմաններից մեկն այն է, որ բանվոր դասակարգը յուրացնի և կենսագործի այդ դասակարգի փորձաքննությունը կապիտալիզմից սոցիալիզմին անցնելու ժամանակ: Բոլոր աշխատավորների և շահագործվողների սովանգարողի, այսինքն՝ պրոլետարիատի փորձաքննությունը այդ անցողիկ ժամանակաշրջանում անհրաժեշտ է դասակարգերը լիովին շինարարելու, շահագործողների դիմադրությունը ճշշելու համար, կապիտալիզմի կողմից ընկճված, տրորված, փայտացված աշխատավոր և շահագործվող ամբողջ մասնային ֆալսեպային բանվորների շարքը, նրանց հետ սերտ դաշինքով միավորելու համար:

Մեր բոլոր հաջողությունները արդյունք են այն բանի, որ բանվորները այդ հասկացել են և իրենց Սովետների միջոցով ձեռնամուխ են եղել պետությունը կառավարելու գործին:

Բայց բանվորները այդ դեռ քավովանաչափ չեն հասկացել և հաճախ չափազանց նեղուտ են լինում պետությունը կառավարելու համար քանվորեն առաջ քաշելու գործում:

«Կայսրենց» դրա համար, ընկերներ՝ պրոլետարական կուլտուր-լուսավորական կազմակերպությունները դրան թող զգեսն, Դա է սոցիալիստական ուսուցիչների հետագա հաջողությունների և վերջնական հաղթանակի գրավականը:

Ոգրված Վ. Ուլյանով (Լենին):

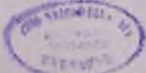
Վ. Ի. Լենին, Երկիր, հ. 28, էջ 108—106:

Կոնֆերենցիան ընդունում է բանաձև «Վ. Ի. Լենին-Պլանսկու զեկուցման (բոլորուցիկ և պրոլետարիատի կուլտուրայի խնդիրները)» առթիվ:

Կոնֆերենցիան հաստատում է Համառուսաստանյան «Պրոլետարիատի» խորհրդի կանոնադրությունը և ընտրում Կենտրոնական Կոմիտե՝ «Վ. Լենին-Պլանսկի (նախագահ), Յ. Կալինին, Ա. Մաշիկով, Ա. Բոգդանով, Մ. Գերասիմով, Ի. Սադոֆև և ուրիշներ:

Սեպտեմբերի 20-ին

Անգլիական իմպերիալիստները Անդրկասպյան ավազուտներում զազանաբար սպանում են Բաքվի 26 կոմիսարներին՝ Ստ. Շահումյանին, Ա. Ջաֆարիսին, Մ. Ազիզբեկովին, Ի. Ֆիդլիտովին և մյուսներին:



«Պրոպագանդա»-ում հրապարակվում է Վ. Ի. Լենինի «Մեր թերթերի բնույթի մասին» հոդվածը:

Հոդվածից.

«Զապից ավելի տեղ է հատկացվում քաղաքական ազդեցության հին թեմաների շուրջը, — քաղաքական ճոճումարանություններ: Չափազանց քիչ տեղ է հատկացվում նոր կյանքի շինարարությանը, դրան վերաբերող փաստերին և փաստերին...»:

«...Մեզանում ըկա գործնական, անխնա, ճշմարիտ-ունյութիկոն տպած-ումով խորքի կոնկրետ կրողների գեմ: Մեզանում պակասում է մասնաճի դաստիարակությունը կենդանի, կոնկրետ օրինակներով և նմուշներով կյանքի բոլոր բնագավառներից, իսկ այդ մասովի գլխավոր խնդիրն է կապիտալիզմից կոմունիզմին անցնելու ժամանակ: Մեզանում քիչ է ուշադրությունը դեպի այն տոբոյա կողմը գործարանային, գյուղական, գնդի ներքին կյանքի, որտեղ ամենից ավելի կառուցվում է նորը, որտեղ հարկավոր է ամենից ավելի ուշադրություն, հրապարակայնություն, հասարակական քննադատություն, անպետքի խաբաղանում, լավից սովորելու կոչ:

Ավելի քիչ քաղաքական ճոճումարանություն: Ավելի քիչ ինտելիգենտական դատողություններ: Ավելի մոտ կյանքին: Ավելի շատ ուշադրություն այն բանին, թե ինչպես բանվորական և գյուղացիական մասսան իրակոնում կառուցում է մի եւր բուն իր առօրյա աշխատանքում: Ավելի շատ ստուգում այն բանի, թե որքան կոմունիստական է այդ նորը:

Վ. Ի. Լենին, Երկր. 4. 28, էջ 106—108.

Սեպտեմբերի 22-ին

Նրանում լույս է տեսնում «Խոսք» բոլշևիկյան թերթը: Փակվում է դաշնակցության կառավարության կողմից 1919 թ. մարտին, 22 համարից հետո:

Հոկտեմբեր

Ք. Կ. Օրդոնիկիձեն Վ. Ի. Լենինին ու Ի. Վ. Ստալինին ուղարկում է հեռագիր Անդրկովկասի դրություն մասին:

Հեռագրից.

«...Հայաստանի դրությունը ողորդական է: Երևանի նահանգի երկու գավառներին հոգրիկ կտորի վրա կուտակվել են ավելի քան 600 հազար զաղթականներ, որոնք մասսայաբար կոտորվում են սովից ու խոլերայից: Թուրքները օկուպացված գավառներում մորթել են ցնակչության կեսը... Հայ ժողովուրդը անհամբերությամբ օգնություն է սպասում Սովետական Ռուսաստանից»:

ՀՅՍԴ ԿԳԱ, քաղվածքների ֆոնդ, № 226.

Նոյեմբերի 28-ին

Թիֆլիսում Հայ դրամատիկ դերասանների միությունը բեմադրում է Մ. Գորկու «Հատակում» դրաման:

Նոյեմբեր

Հայս է տեսնում Պրոկտեպոպոի «ГОРН» ամսագրի առաջին համարը:

Դեկտեմբերի 7-ին

Մոսկվայում, Հայկական Գործերի Կոմիտեի անունից օրգան «Գործերի Կոմիտեի» շաբաթական տպագրվում է «Մ. Գործերի» գիտնական ժողովրդի և աշխատավոր խնայողականության» հոգով:

Դեկտեմբերի 18-ին

Քիֆիսում լույս է տեսնում բոլշևիկյան «Կոմիտեի» թերթի առաջին համարը՝ Հ. Կոմիտեի խմբագրությանը: Թերթը փակվում է հինգ համարից հետո:

Դեկտեմբերի 22-ին

Պետերբուրգում կայանում է դիսկուսիա՝ «Պրոկտեպոպոի» և «արվեստ» ելույթի շուրջը, որին մասնակցում է Վ. Մայակովսկին:

Դեկտեմբերի 29-ին

Պետերբուրգում տեղի է ունենում միտինգ շաբաթական շուրջը: Միտինգում ելույթ են ունենում Վ. Մայակովսկին, Ա. Կոմիտեի, Ա. Մայակովսկին:

Ա. Կոմիտեի առաջին թերթի և թերթի 9.

«Ամենից առաջ ոչ բոլոր հին արժեքներն են բուրժուական և ոչ բոլոր բուրժուական արվեստներն են վատ: Հին արվեստը դիտելով պոստաներ, երբ այս կամ այն դեմոկրատական էլիտերները գեղարվեստական արժեքների ստեղծման գործում ունենցել են խոշոր մասնակցություն...»

Այդ հին, բուրժուական արվեստը հասել է մինչև ստեղծագործական դեմոկրատական... Եթե մենք ցանկանում ենք իսկապես նոր արվեստը հասկանալ, ապա այն պետք է հասկանալ կապիտալիստական, բուրժուական կապիտալիստական, դեկադենտական արվեստին:

Մենք չենք ցանկանում խորտակել հին արվեստի հուշարձանները և ոչ ոքի թույլ չենք տա այդ անելու... Թեղ պրոկտեպոպոի ընտրի այն, ինչ անհրաժեշտ է նրա կուլտուրային:

ՀԱՄԱՌՈՑ ԲԻՐԼԻՈՂԱՅԻՆ

Զեպիտոն

Քոմիտեի Վ. — Արևելք, Քիֆիս:

Չարենց Ե. — Սոմա (Նոր Վեդյան պոեմ), Քիֆիս:

Վշտունի Ա. — Բանաստեղծություններ, Քիֆիս:

Արձակ

Հորյան Ստ. — Տխուր մարդիկ, Քիֆիս:

Թարգմանություն

Էրկման-Եսաթյան — Մի գյուղացու պատմություն

Հունվարի 19-ին

Հովհ. Թումանյանի ստորագրությամբ ՎՄՀ-ում հրապարակվում է համաշխարհային պատերազմից հայ ժողովրդի կրած վնասները ցուցակագրող քննիչ հանձնաժողովի դիմումը:

Փետրվարի 20-ին

Նշվում է Հովհ. Թումանյանի ծննդյան 50-ամյակը:

Առաջնության հոբելյարի քնակարանը դառնում է շնորհավորական այցելությունների ու բարեմաղթությունների վայր: Գրողներ, հասարակական գործիչներ, զանազան հաստատությունների ներկայացուցիչներ հոբելյանի օրը իրենց հարգանքի ու շնորհավորանքի խոսքն են բերում բանաստեղծին:

Այցելություններ շարունակվում են մինչև երեկու: Գալիս են հարյուրավոր աշակերտներ՝ իրենց ուսուցիչների դեկլարությամբ և պատվի ցույց տալիս հոբելյարին, նրան հղում իրենց սրտագին խոսքը:

Հոբելյարը պատասխան խոսք է տալով աշակերտներին:

Հ ո Վ Հ. Թ ու մ ա ն յ ա ն ի խ ո ս ք ի ն .

Եթանկագին ուսուցիչներ և սիրելի աշակերտներ, դեռ փոքր, պատանեկան հասակում ես տաղ էի ասում մեր մեծերի մոտ, որոնք ինձ ասացին՝ «Ապրե՛ք, երեխեք, բայց մեզ պես չապրեք»:

Մակայն անցան տարիներ և ես նորից պիտի ասեմ. «Ապրե՛ք, երեխեք, բայց մեզ պես չապրեք»:

Մենք զբոսնում էինք կարդում ու հեքիաթներում լսում մարդկանց դազանությունների մասին, սակայն այսօր մենք մեր առջև տեսանք, որ դեռ լի վերջացել կռիվը, պատերազմը:

Շատ ճակատներ կան պատերազմում, սակայն ամենավսեմը՝ հերն է, որովհետև դուք եք կռվում այն լուսավոր գաղափարների համար, որոնք պիտի բերեն եղբայրություն ու ազգերի համերաշխություն, հավասարություն, լույս ու արդարություն: Դուք պիտի պայքարեք՝ վերացնելու ժողովուրդների վրայից տանջանքներն ու թշվառությունը: Ես մի համեմատ գործիչ եմ, և այսօր ձեր այդ վառ զգացումները ապացուցում են, որ դուք պիտի ձեր գործը սրբությամբ կատարեք:

Մերանալուց հետո՝ ես նորից կրկնում եմ ձեզ, սիրելի աշակերտներ՝ «Ապրե՛ք, երեխեք, բայց մեզ պես չապրեք»:

Մենք, հին սերունդը զժառանգել ենք մահվան ժողովրդից, որ դուք ստեղծեք երջանիկ կյանք:

ՎՄՀ, 1919, № 41:

Հովհ. Թումանյանի ծննդյան 50-ամյակին է նվիրվում «Պատանի» գրական-գեղարվեստական ամսանախը, որը լույս է տեսնում 1919 թվականին:

Այդ ամանախումբն են զետեղվում Ստ. Զորյանի (սկահանի ցավք), Միք. Մանվելյանի (սկզատութիւն երգք), Ա. Վշտունու (սկընկըք) ստեղծագործութիւնները:

Ամանախումբն ամփոփվում Ստ. Զորյանի ներկայացրած անկնետային (Հայ գրականութիւն վիճակը՝ Հայ գրողների կարծիքով) ամսե Ալ. Երրվանդադեր, Հովհ. Թումանյանի, Նար-Դոսի, Վ. Փափագյանի, Դ. Դեմիրճեանի, Տ. Հովհաննիսյանի, Հ. Սուրխաթրուի պատասխանները:

Ալ. Երրվանդադեր պատասխանից.

«Գեղեցիկ Հայ գրականութիւն ներկան ես այնքան էլ հուսատու և միութեամբական չեմ տեսնում, ես վիսկակ աչքի առջև ունենալով պատերազմը և Հայ ազգի վերջին տարիների տառապանքները, խոքա մանավանդ վիպասանութիւնն է վերաբերում: Ո՛ր է նա, այդ վիպասանութիւնը...»

Ներկա Հայ վիպագրութիւնը վերին աստիճանի վեհերոտ է: Նա վախճանում է իր ստվերից: Կարծես, նա հույս չունի իր ուժերի վրա: Նա չի ճգնում դուրս գալ փոքրիկ պատմվածքների և պատկերների նեղ շրջանից: Նա լողում է գետի ափերում դողդողալով և չունի ցաշութիւն նետվելու խոր հոսանքի մեջ: Հարկավ. զեղարվեստական նրկի ստեղծագործական արժեքը նրա թիրթի քանակութիւնից չի կախված և մի փոքր պատմվածքը կարող է ունենալ ավելի մեծ դեղարվեստական կշիռ, քան մի մեծահատոր վեպ: Եւ այդ այժմյան փոքրիկ նրկերն էլ որպէս այդպիսին ինձ չեն զոհացնում: Եվ մի քան, որ ավելի է վշտացնում ինձ, դա տեմպերամենտի պակասութիւնն է մեր ներկա վիպագրութեան մեջ, այնինչ հեղինակի տեմպերամենտն է, որ երկին ներշնչում է կյանք և կենսունակութիւն և դարձնում նրան ընթերցողի համար հետաքրքրական:

Վերագրել այս տխուր երևույթի պատճառն ամբողջովին պատերազմին կամ 4-րդ ազգի վերջին տարիների տառապանքներին, կնշանակի պարապել ինքնախարեութեամբ: Եթէ չեմ սխալվում, մոտ 15 տարի է, որ Հայ վեպ լույս չի տեսնում: Ո՛ր էր նա պատերազմից առաջ 10 տարեկան ընթացքում:

Գուցէ մի փոքր ավելի միութեամբական է Հայ դրամայի վիճակը: Մի քանի քիչ թն շատ շնորհքով գրված պիեսներ, իրենց մակերևութականութեամբ հանդերձ, ինձ հույս են ներշնչում, որ մի օր, վերջապես, մենք ունենալու ենք դրամա, արվեստների այդ թագուհին: Սակայն այդ կշիռի միայն այն գնալով, երբ Հայ դրաման չի հնուանա կյանքի սահմաններից, ուղիւմ եմ ասել, երբ խորը կուսումնասիրե մարդու հոգին և արտաքին կենդանեքով չի տարվի: Քնարերգութեան մասին վարանում եմ մի որոշ քան ասել, որովհետեւ ես շատ քիչ եմ ծանոթ մեր երիտասարդ ու պատանի երգիչների գործերին: Սակայն ինչ որ կարդացել եմ, թույլ է տալիս ինձ հուսալու, որ մեր ժերացած և ծերացող քնարերգականները կունենան արժանավոր ժառանգներ:

Հովհ. Թումանյանի պատասխանից.

«Մեր գեղեցիկ գրականութիւնը առողջ ու ամբողջական գործեր շատ չունի:

Մինչև այժմ մեր գրականութիւնը հարազատ հող չի ունեցել իր ոտի տակ: Ինձ մասով զաղուժային գրականութիւն է եղել: Բանաստեղծի ոտը հարազատ ու իրական հողի վրա պիտի լինի, նրանից հետո միայն կարող է բարձրանալ:

թեկուզ պուխը մինչև երկինք հասնի, Հայոց ապագա գեղեցիկ գրականության զարգացման գրավականը ազատ Հայաստանն է, ազատ, հարազատ հողը, ժողովուրդը:

Էդ ազատ Հայաստանն էլ կտա մեր գրական ուժեղ ու կենդանի լեզուն, որ լինելու է ժողովրդական բարբառների, գրարարի և եղած գրական լեզվի համադրությունը, Հայ ժողովրդական կենդանի բարբառների ազդեցությունն է լինելու տիրականն:

Ն ա ռ - Դ ո ս ի պ ա տ ա ս խ ա ն ի ջ .

«Գեղեցիկ Հայ գրականության ներկայիս: Ո՞րն է այդ, ո՞ր է այդ, Ես այդպիսի բան չեմ տեսնում, որովհետև չկա և չէր էլ կարող լինել այն պարզ պատճառով, որ աշխարհավեր պատերազմը, որա ընթացքում մեր ազգի գերմարդկային տառապանքներն իր սաղմի մեջ խեղդեցին այն, ինչ որ կարող էր լինել մեր գեղեցիկ գրականության ներկան:

Ուրեմն խոսք կարող է լինել միայն անցյալի մասին, այսինքն մեր այն գրականության մասին, որ ունեինք նախքան պատերազմը ու հեղափոխությունը:

Վ ր թ . Փ ա փ ա զ յ ա ն ի պ ա տ ա ս խ ա ն ի ջ .

«Հայ ժողովրդի գրականությունը, ինչպես և Հայ կյանքը, ապրիցին իրենց վտանգավոր ու ծանր ճգնաժամը: Համահավասարեն հեռու չեն նրա լուսավոր օրերը:

Ապագան հղի է մեծ սպասումներով: Դժվար է գուշակում անել, Մեր մինչև այժմ ունեցած պատկերացումներից բոլորովին պիտի տարժերվեն Հայ կյանքն ու շմբոհումները:

Դ . Դ ե մ ի բ ճ յ ա ն ի պ ա տ ա ս խ ա ն ի ջ .

«...Մեր ներկա վնասը դեռ մշակման փուլի մեջ է և գուշակությունը հակված է նրա հաղթանակը հավաստելու: Երեպի համայն մարդկությունը՝ հայրենիքի մամբռն, — ահա ու է նրա նշանաբանը, որ երևում է նրանց տառապանքավոր ներկայացուցիչների գործերից:

Գալով դրամային՝ պետք է ասել, որ Սունդուկյանից հետո երկար լռելով վերջին տասնամյակին սկսել է ծաղկել ի հաշիվ վիպագրության: Իրեն մի տեսակ տորթնականն արվեստի ճյուղ՝ դրաման տենդային արագությամբ պահանջում է ստեղծագործումն ու մշակումը: Ահա թե ինչու մեր դրամատուրգիան մեծ ճիգ է ցույց տալիս և արդեն սկսել է նոր դարապուխ թատերական արվեստի նա ափելի կղաքանա և առաջ կանցնի վնասից, որովհետև մինչ վերջինս պահանջում է քաղաքական և հոգեկան կատարյալ խաղաղություն՝ դրաման կենսական է նաև քաղաքական խռովահույզ օրերին, շնորհիվ թատրոնի:

Փետրվարի 20-ին

«Մշակ»-ի 40-րդ համարը նվիրված է Հովհ. Թումանյանի ծննդյան 50-ամյակին: Հոգվածներ ունեն Ստ. Զորյանը (սի՞վ է Հովհ. Թումանյանը), Գ. Լևոնյանը (բանաստեղծը), Լ. Սուրխաթյանը (սեղծ. Թումանյանի տեղը մեր գրականության մեջ), Մ. Դարբինյանը (սեղծ. Թումանյանը):

Ա. Ջորջանի հոգովա ծից.

Շուգ՛. Թումանյանը մեզ ներկայանում է իբրև համազգային քանաստեղծ, Շուգ՛. Թումանյանը հայ գրականության համար նույնն է, ինչ որ Պուշկինը ռուս գրականության համար...»

Փետրվար

Շուգ՛. Թումանյանը Վաղգիկավկազից Հակոբ Սառիկյանին դրում է. «Ջարմանում եմ երկու քանի վրա, մեկ՝ թե ինչքան կենսունակ է մեր ժողովուրդը և քանի հուսահատվել չգիտի իր շատ խորհրդավոր ճանապարհին, մեկ էլ՝ թե ինչքան զորեղ է ժողովուրդներին մեզ համերաշխության ու եղբայրության զգացմունքը: Հենց նոր մոտոս էր մի պատգամավորություն — հայերից, ռուսներից, վրացիներից, թուրքներից ու հրեաներից և հատկապես նրա համար, որ ես եղբայրություն ու համերաշխություն եմ սիրելիս:

Հազն. Թումանյան, Երկերի ժողովածու, հ. 5, Հայ-պետության, Երևան, 1945, էջ 438:

Մարտի 3-ին

Աստրախանում, հայերեն լեզվով լույս է տեսնում Թուսաստանի Կոմունիստական (փուլչեիկյան) պարտիայի Աստրախանի կոմիտեի օրդան «Կարմիր քանվոր» թերթի առաջին համարը:

Մարտի 4-ին

ԻՄՖՍԻ-ի ժողկոմսովետը Վ. Ի. Լենինի օտորագրությամբ հաստատում է Մոսկվայի Հայկական ինստիտուտի (Լազարյան ճեմարանի) մասին կանոնադրությունը՝ ինստիտուտի աշխատանքները վերականգնելու համար:

Մարտի 11-ին

Մշակվածում տպագրվում է Շուգ՛. Թումանյանի պատասխան խոսքը «Սոցալիստիկին»:

Սերտագին շնորհակալ եմ «Սոցալիստիկին» շնորհավորությունների և քաղաքացիականությունների համար, որ արել է իմ ընկեր Տիգրան Տարիճեի միջոցով:

Ու հավատում եմ՝ գալու է օրը, երբ բոլոր շովինիստների ջանքերին հակառակ հաղթանակելու է ժողովուրդների միավրյան ու եղբայրության գաղափարը, ազատության մեջ ապիլի ու ապիլի են ամրանալու մեր դարավոր եղբայրական կապերը և մեր ինքնուրույնությունը շքեղ ու ինքնատիպ ժաղկելու է մեր զեղարվեստի ու գրականության մեջ:

Եվ Վրաստանը, որ չքնաղ է եղել նույնիսկ իր դժբախտության օրերում, ազատ Կովկասի ազատ ժողովուրդների եղբայրության մեջ պետք է դառնա ապիլի շքնաղ ու ապիլի սիրելիս:

«Մշակ», 1919, № 54:

Մարտի 12-ին

Վ. Ի. Լենինը Պետրոգրադի Սովետի նիստում զեկուցում է ժողովրդական Կոմիսարների Սովետի արտաքին և ներքին քաղաքականության մասին:

Հարցատոմսերի պատասխանից.

«Ըթն ալժէ կարգանց Ուսանակու գրքերը, որին, որպես գլուղացիական կյանքը նկարագրող լավագույն գրողներէց մեկի, մենք հուշարձան ենք կանգնեցնում, ապա 80-ական և 90-ական թվականների ժամանակների վերաբերյալ կարելի է նկարագրութուն գտնել, թն ինչպես անկեղծորեն բարեխղճ ծերունի գլուղացիները և նույնիսկ պարզապես հասակավորները ասում էին, թն նորտատիական իրավունքի ժամանակ ավելի լավ էր, երբ ոչնչացնում են Հին Հասարակական կարգերը, ապա չի կարելի գրանց միանգամից ոչնչացնել րոլոր, մարդկանց գիտակցութեան մէջ, դեռևս մնում է մի փոքր խումբ, որ ցաշում է դեպի հինքն»:

Վ. Ի. Անիէ, Երկեր, Է. 29, էջ 12—14.

Մարտի 18—23-ը

Մոսկվայում գումարվում է ՌԿ(բ)Պ VIII համագումարը:

Համագումարի քանակից.

Ենթադրուկտե լուսավորութեան քննադատական

12. Ժողովրդական լուսավորութեան քննադատական ՌԿՊ-ն իրեն խնդիր է դնում մինչև վերջը հասցնել 1917 թ. Հոկտեմբերյան ռեւոլյուցիայից սկսված գործը՝ դարձրել բուրժուազիայի դասակարգային տիրապետութեան գործիքից դարձնել հասարակութեան դասակարգային բաժանումը լիովին ոչնչացնելու գործիք, հասարակութեան կոմունիստական վերածննդի գործիք:

Պրոլետարիատի գիլտատարայի ժամանակաշրջանում, աշխնքն՝ կամուկիզմի լիակատար իրականացումը հնարավոր դարձնող պայմանների նախապատրաստման ժամանակաշրջանում գլխաւոր ու միակից գործ է լինել կամուկիզմի սկզբունքների հաղորդելն ընդհանրապես, ալլև պրոլետարիատի իդեակաւն, կազմակերպաւն, դաստիարակչական ազդեցութեանը աշխատավոր մասսաների կիսապրոլետարական և ու պրոլետարական լայնութիւն հաղորդողը՝ կոմունիզմը վերջնականապես հաստատելու ընդունակ սերունդ դաստիարակելու նպատակով:

ՍՄԿՊ-ն ... բռնաճնշում ու որոշումներում, 1 մարտ, Երևան, 1928, էջ 556.

Պարտիական ու սովետական մամուլի մասին

1. Քաղաքացիական պատերազմի ժամանակամիջոցում, պարտիական աշխատանքի ընդհանուր թուլացումը վերին աստիճանի վնասակար ազդեցութեան ունեցավ մեր պարտիական ու սովետական մամուլի վիճակի վրա: Մեր գրեթե բոլոր պարտիական ու սովետական պարբերական հրատարակութեանների ընդհանուր թերութեանը տեղական, իսկ հաճախ նաև ընդհանուր քաղաքական կյանքից կտրված լինելն է: Պարտիական ու սովետական պրոլետարիայի մամուլը գրեթե բոլորովին չի լուսարանում տեղական կյանքը, իսկ ընդհանուր հարցերի վերաբերյալ նյութը շափաղանց ազդեցութեան կերպով է ընթերցում: Տպագրութեան են երկար, պակաս հետաքրքիր հոդվածներ, փոխանակ հակիրճ, հասարակ լեզուով գրված հոդվածներով արձագանքելու ընդհանուր և տեղական կյանքի կարևորագույն հարցերին: Երբեմն ամբողջ էջեր լրացվում են գեկրեա-

ներով, փոխանակ դրանցից առավել կարևորները շարադրելու հասարակ, հասկանալի լեզվով: Հրեի տպագրվում են զանազան գեղատեսչությունների ու հիմնարկությունների ամեն տեսակ կարգադրություններն ու որոշումները, փոխանակ այդ ամբողջ նյութից կազմելու տեղական կյանքի կենդանի խրոնիկա:

2. Այդ բոլոր թերությունները զգալի լսփով բացատրվում են նրանով, որ պարտիայի լավագույն զրահյան ուժերը անցնել են պետական աշխատանքի, իսկ մամուլը մեծ մասամբ ընկնել է սակավալիորձ աշխատողների ձեռքը:

3. Համագումարը զսնում է, որ տեղական կազմակերպությունները պետք է անհապաղ միջոցներ ձեռք առնեն պարտիայական ու սովետական մամուլի վերածնունդի համար: Համագումարը հիշեցնում է ընկերներին, որ մամուլը ազդեցիկալի, պրոպագանդայի ու կազմակերպման հզոր գործիք է, ամենուլայն մասսաների վրա ներգործելու անխառնակելի միջոցը:

«ՄԿԳ»-ն ... բռնաձեռքով ու սրտամեղմամբ, 1 մաս, Երևան, 1954, էջ 578:

Մարտի 30-ին

«Մշակ»-ում հրապարակվում է Հովհ. Թումանյանի «Ոգնություն հայ գրականությանը» կոչը:

Ապրիլի 10-ին

«Ковказское слово»-ի № 66-ում տպագրվում է Հովհ. Թումանյանի «Իմ պատասխանները Հիվան կիպիանուն»:

Ն ա մ կ ի ց.

«Էսպան է, իմ անգին Հիվան Դավիդովիչ, թշնամությունը, որ ստեղծված է մեր ժողովուրդների մեջ՝ արհեստական է, իսկ սերն ու եղբայրության զգացմունքը բնական և շատ ավելի ուժեղ, քան թե կարծում են մեզանում:

... Սո ձեզ ավելին կասեմ. ոչ միայն մեր երկու ժողովուրդի մեջ է ուժեղ ու կենդանի է դ. փրկարար շունչն ու զգացմունքը, այլև արհեստակ ժողովուրդների մեջ»:

Լավն. Յուլիանյան, Երկրի ժողովածու, հ. 4, Հայ-պոետ, 1951, էջ 417:

Մայիսի 6-ին

Վ. Ի. Լենինը ողջույնի ճառով հանդես է գալիս արտադարձական կրթության Համալուսաբանության առաջին Համագումարում:

Ը ա ո ի ց.

«Մեծ թվում է, որ արտադարձական կրթության տարածման այս աստիճանի քայլերում, ազատ, հին շրջանակներով և պայմանականություններով զկաշկանդված կրթության, որին ընդառաջում է հասակավոր բնակչությունը, որ այս ասպարեզում առաջ մենք ստիպված էինք ամենից ավելի շատ պայքարելու երկու տեսակ արգելքների դեմ: Երկու արգելքն էլ մենք ժառանգել էինք հին, կապիտալիստական հասարակությունից, որը մինչև այժմ մեզ բռնում, ձեզ ներքև է քաշում հազարավոր ու միլիոնավոր թնկերով, ճապաններով ու շղթաներով:

Առաջին թերութիւնը բուրժուական ինտելիգենցիայից դուրս եկածներին առատութիւնն է, ինտելիգենցիա, որը շատ հաճախ գլուղացիների և քանվորների նոր ձեռք ստեղծվող կրթական հիմնարկները դիտում էր իրեն ամենահարմար ասպարեզ իր անձնական մտացածին քաղաքականների համար փխլիւս փայտիջան քնազաւառում կամ կուլտուրայի քնազաւառում, որը շատ հաճախ անհեթեթ ծռնումը հրամցվում էր ինչ-որ նոր բանի տեղ, և դուռ պրոլետարական արվեստի ու պրոլետարական կուլտուրայի անվան տակ հրամցվում էր ինչ-որ գերբնական ու ալլանդակ բան: Բայց առային շրջանում այդ բնական էր և, գուցե, ներքին և չի կարելի լայն շարժման հանցանքը համարել, և ես հույս ունեմ, որ մենք այնուամենայնիվ, վերջ ի վերջո, դրանից դուրս ենք գալիս և դուրս կգանք:

Երկրորդ թերութիւնը նույնպես կապիտալիզմի ժառանգութիւնն է: Մանր-բուրժուական աշխատավորների լայն մասաները, դիտութիւն և ձգտելով, հինը խորտակելով, ո՛չ մի կազմակերպող, ո՛չ մի կազմակերպված բան մտցնել չէին կարող:

Վ. Ի. Լենին, Երկեր, Է. 29, էջ 406—407:

Մայիս

Մտկվում լույս է տեսնում «Երկրորդ դրոշակ» բոլշևիկյան թերթը, օրվան Համկոմկուտի Կենտկոմի Պաղարում է 16 համարից հետո: «Երկրորդ դրոշակ»-ի 2-րդ համարը նվիրված է Ստ. Եսենկովյանի հիշատակին:

Այդ համարում են տպագրվում Վ. Տերյանի «Փառել» քանաստեղծութիւնը (նվիրում է անմոռաց Ստեփան, Եսենկովյանի անմահ հիշատակին), «Անմոռաց ընկեր...» ձոնը, «Երեք հանդիպում» (Ս. Եսենկովյանի հետ) վերհուշը:

Հուլիսի 31-ին

Վ. Ի. Լենինի նամակը՝ Ա. Մ. Գորկուն: Պատասպանելով Գորկու անկոմային տրամադրութիւնները, Վ. Ի. Լենինը նրան խորհուրդ է տալիս դիտել նորակառույցները, որտեղ ծնվում է նորը:

Նամակից.

«Եթե պետք է դիտել, հարկավոր է դիտել ներքեւում, որտեղ կարելի է նոր կյանքի կառուցման աշխատանքը զենել պրոլիցիայի քանվորական ավանում կամ դուղում, — այնտեղ պետք չէ քաղաքականապես ընդգրկել ամենաբարդ տվյալների դամարը, այնտեղ կարելի է միայն դիտել, որա փոխարեն Դուք ձեզ դրել եք թարգմանութիւնների և այլն, պրոֆեսիոնալ խմբագրի դրութիւն մեզ, մի դրութիւն, որի մեջ չի կարելի դիտել նոր կյանքի նոր շինարարութիւնը, որի մեջ ամբողջ ուժերը վատնվում են հիմանդ ինտելիգենցիայի հիմանդ փնթփնթիցի վրա, օնխակին մայրաքաղաքը դիտելու վրա՝ ուղղական հուսահատական վատնելի և դաժան կտրիքի պոյամեններում:

Դուք ձեզ դրել եք այնպիսի դրութիւն մեջ, որի մեջ Դուք չե՛ք կարող անմիջականորեն դիտել նորը քանվորների և գլուղացիների, այսինքն Ռուսաստանի քնակութիւն 9/11-ի կյանքում, որի մեջ Դուք հարկադրված եք դիտել նախկին

մայրաքաղաքի կյանքի բեկորները, որի բանվորների ժողիկը մեկնել է ռազմա-
ճակատ և գյուղ, և որտեղ մնացել է անհամեմատորեն առանց տեղի և անգործ
շատ ինտելիգենցիա, որը հատկապես պարարտ էր Ձեռք, Մեկնելու խորհուրդ-
ները Դուք համառաքար մերժում եք:

...Ո՛ր նորը բանակում, ո՛չ նորը գյուղում, ո՛չ նորը ֆաբրիկայում Դուք
այստեղ, որպես արվեստագետ, դիտել և ուսումնասիրել չե՞ք կարող: Դուք
Ձեզնից խել չեք այն բանն անելու հնարավորությունը, ինչ կրավարաբեր ար-
վեստագետին, — Պիտերում կարող է աշխատել քաղաքագետը, բայց Դուք քա-
ղաքագետ չեք: Այսօր — անտեղի շարժված տարակիներ, վաղը կտակոցներ և վա-
նասուն բանալի, հետո Պիտերում մնացած ոչ-բանվորների ամենահոգնածների
ճառերի բեկորներ, այնուհետև միլիոն տպավորություններ ինտելիգենցիայից,
առանց մայրաքաղաքի մայրաքաղաքային ինտելիգենցիայից, հետո հարյու-
րավոր զանգասներ նեղացածներից, խմբադրությունից ազատ ժամանակ
կյանքի ոչ մի շինարարություն տեսնել չի կարելի (այն գնում է հատուկ կնք-
պով և ամենից քիչ Պիտերում), — էլ ինչպես այստեղ իրեն չհասցնել այն բա-
նին, թե սպառել խիստ զգվելի է:

Վ. Ի. Լենին, Նոյեմբ. 4. 35, էջ 440—450.

Հոկտեմբեր 31-ին

Վ. Ի. Լենինը ճառ է ասում Հոստավորություն և սոցիալիստական կուլտու-
րայի աշխատողների Համառոտախոսության I համագումարում:

Ճ ա ո Ւ Ց :

ԵՄամուլի ազատություն կապիտալիստական հասարակության մեջ — սա
նշանակում է մամուլի առևտուր և ժողովրդական մասսաների վրա ներգործ-
ման առևտուր անելու ազատություն: ԵՄամուլի ազատություն — սա նշանակում
է մամուլը, ժողովրդական մասսաների վրա ներգործելու հզորագույն գործիքը,
պահել կապիտալի հաշվին: Ահա թե ի՞նչ է մամուլի ազատությունը, որ բոլ-
շևիկները խորատկեցին, և նրանք հպարտանում են այն բանով, որ առաջին
անգամ մամուլն ազատեցին կապիտալիստներից, որ նրանք առաջին անգամ
մի վիթխարի երկրում այնպիսի մամուլ ստեղծեցին, որը կախված չէ մի բուռ
հարուստներից և միլիոնատերերից, — մամուլ, որն մթնոլորտիկ նվիրված է
կապիտալի դեմ մղվող պայքարի խնդիրներին, և այդ պայքարին պետք է են-
թարկվեք ամեն ինչ: Այդ պայքարում աշխատավորների առաջավոր մասը,
նրանց ախնազարդը կարող է հանդիսանալ միայն բանվոր լրդոլետարիստը,
որը կարող է առաջնորդել անգլիստներից գյուղացիական մասսաներին:

Վ. Ի. Լենին, Եզեբ. 4. 28, էջ 664—676.

Օգոստոսի 24-ին

Մոսկվայի ԲԿարմիր դրոշակա-ում (№ 15) հրապարակվում է Հայկական
դրոշմերի կոմիտեի Վ. Ամանեցույի ատորագրությունը հայ փախստականներին
աղջած կուր:

Կ ո Շ Ի Ց .

Միայն սոցիալիստական Ռուսաստան — երրորդների իշխանությունն
է, որ եղբայրաբար բաժանում է հայ ժողովրդի տառապանքներն ու ցա-

վերը և օգնության հասնում հայ փախստականներին... Գիտեցեք, ընկերներ, որ միայն Կարմիր Քանակի հաղթանակով պիտի ջախջախվի ընդհանուր թշնամին և բացվի ձեր առաջ Հայաստանի վերածնման ու վերաշինության ցանկալի հեռանկարը:

Հայաստանի իշխանությունը պիտի անցնի աշխատավոր մասսաների ձեռքը: քուրճակական կառավարության առջև պիտի հաստատվի Հայաստանի նոր-Վորդները իշխանությունը:

...Հայկական կոմիսարիատը կանչում է ձեզ դեպի հեղափոխական կռիվ, զեպի նորհրդային իշխանության Կարմիր Քանակի շարքերը, որ հերոսաբար մաքառում է բոլոր հակահեղափոխական ուժերի դժժա:

Սեպտեմբեր

Տեղի է ունենում Հայաստանի բուլշևիկյան կազմակերպությունների խորհրդակցություն: խորհրդակցությունն ընտրում է Հայաստանի կոմունիստական կազմակերպությունների դեկավար կենտրոն՝ Ռկ(բ)Պ Հայաստանի Կոմիտե՝ Արմենկոմ:

Արմենկոմի կազմում ընտրվում են՝ Ա. Ալավերդյանը, Ա. Մամվյանը, Ղ. Ղուկասյանը, Ս. Կասյանը և ուրիշներ:

Հոկտեմբերի 21-ին

Վ. Ի. Հենինը գրում է Մոսկվայի պարտիական շաբաթի արդյունքները և մեր խնդիրները հոգվածը:

Հ ո գ վ ա ժ ի ց.

«Կապիտալիզմը քանվորներին և աշխատավոր գյուղացիների բազմաթիվ տաղանդներ էր խնդրում, ճնշում, խորտակում: Այդ տաղանդները կործանվում էին կարիքի, աղքատության, մարդկային անձնավորության ստորագման ճնշման տակ: Այժմ մեր պարտքն է կարողանալ գտնել այդ տաղանդները և նրանց աշխատանքի դնել»:

Վ. Ի. Լենին, ճրվեր, 4. 30, էջ 73:

Հոկտեմբերի 24-ին

Վ. Ի. Հենինը նամակ է գրում Վ. Վ. Վորոպկին՝ «III խնդրանքներն ալը 6—? մարտի 1919» բրոշյուրի հրատարակության առթիվ:

Վ. Ի. Հենինի նամակից.

«Բրոշյուրը հրատարակված է զգվելի ձևով: Դա ինչ-որ աղքատություն է: Չկա ցանկ: Ինչ-որ տխրարի կամ փնթիի, ակներևորեն, անգրագետի մեկը կարծես թե հարթած վիճակում, հավաքել է բոլոր ընդթերքը, հողավածները, ճառերը և անկարգ կերպով տպագրել»:

Ոչ առաջաբան, ոչ արձանագրություններ, ոչ որոշումների ստույգ տեքստ, ոչ որոշումների անշատում ճառերից, հողավածներից, թղթակցություններից, բուրբուրվին ոլիշ, Չլաված խալտառակություն է:

Պատմական մեծ իրադարձությունը արատավորվել է նման բրոշյուրով»:

Վ. Ի. Լենին, ճրվեր, 4. 35, էջ 466:

Հեկտեմբերի 29-ին

Մտակվալում քաջվում է Բանվորա-գյուղացիական երիտասարդական միությունների առաջին Համառուսաստանյան Համագումարը, որը հիմք է դնում կոմերիտմիությանը:

Դեկտեմբերի 3-ին

Վախճանվում է գրող և գրականագետ Հենրի Մանվելյանը (ծնվ. 1864 թ.):

Դեկտեմբերի 13—15-ը

Հրավիրվում է Պետրոգրադի և Պետրոգրադի նահանգի պրոլետարական գորղների առաջին կոնֆերենցիան:

Զեկուցում է Ի. Սադոֆնը՝ ակնցյալը, ներկան և ապագա պրոլետարական գրականությունը թեմայով:

1919—1920 թվականին Վ. Ի. Հենինը գրում է Ռուսաց լեզուն մաքրելու մասին հոդվածը:

Ռուսաց լեզուն մենք փշացնում ենք: Օտար բառերը գործ ենք ասում առանց անհրաժեշտության: Այդ բառերը սխալ ենք գործածում: Ինչի՞ համար ասել եղեֆենտներ, հրը կարելի է ասել թերությունների կամ պակասությունների կամ բացնր:

Իհարկե, հրը մարդ վերջերս է սովորել ընդհանրապես կարդալ և ասանձ-նապես թերթեր կարդալ, ակտում է ջերմեռանդ կարդալ այդ թերթը, նա ակամա յուրացնում է լրագրական դարձվածքները: Սակայն մեզ մոտ հենց լրագրական լեզուն նույնպես սկսում է փչանալ: Նթն վերջերս կարդալ սովորողին ներելի է օտար բառեր գործածել իբրև նորություն, ապա գրականագետներին այդ ներելի չի կարելի: Արդյոք ժամանակը չէ՞, որ մենք պատերազմ հայտարարենք օտար բառերի առանց անհրաժեշտության գործածությանը:

խոստովանում եմ, որ եթե օտար բառերի առանց անհրաժեշտության գործածությունն ինձ զայրացնում է (որովհետև դա դժվարացնում է մեր ազդեցությունը մասսայի վրա), ապա թերթերում գորղների որոշ սխալներն արդեն բուլդոզերի կարող են համբերությունից հանել: Օրինակ՝ «бульдозеры» բառը գործ են ասում գրողներ, անհանգստացնելու, արթնացնելու իմաստով: Բայց ֆրանսերեն «bouder» (բուդե) բառը նշանակում է բարկանալ, նեղանալ: Այս պատճառով बुдировать իսկապես նշանակում է ժարկանալ, թեղանալ: Ընդորինակել ֆրանս-նիթեգորղյան բառագործածությունը, նշանակում է ընդորինակել վատթարագույնը ռուս կալվածատիրական դասակարգի վատթարագույն ներկայացուցիչներից, որը ֆրանսերեն սովորում էր, բայց նախ՝ լսողորեն, իսկ ներկորդ՝ աղավաղում էր ռուսաց լեզուն:

Արդյոք ժամանակը չէ՞, որ պատերազմ հայտարարենք ռուսաց լեզվի ազավազմանը:

Գեղեցիկներ

Ա. Ի. Միկոյանի Ռկ(ը)Պ Կենտկոմին գրած նամակից՝ Անդրկոմկառյան-
ակադավարութիւններին մասին.

«Որպէս պրոֆեսիոնալ ծառայող կատարելով իմպերիալիզմի ստոր ապա-
սարկունքի եւ ծախու դրածոների դեր, շունենալով սեփական ոչ արտաքին,
ոչ ներքին քաղաքականութիւն, կովկասյան կառավարութիւնները միշտ
գտնվել են իմպերիալիստական սատրապների և դերժիմորդաների կրկնի տակ:
Կովկասում զանկախ ռեսպուբլիկաների փոխարեն ստացվել է լայն ճանապարհ-
հի պանդոկ, ամառականների կեդոտոս որը, ուր մերթ հերթով, մերթ միասին
այցելում են գիշատիչ իմպերիալիստները, քաղաքակրթված բանդիտները, մերթ
զերմանացիները, մերթ թուրքները, անգլիացիները, ամերիկացիները, իտալա-
ցիները և այլ սրիկաներ գալիս են, տեր ու տնօրինութիւն անում, կոդուպտում,
բռնանում և ուղտին լափ անաբգելով աշխատավոր մասաներին, հեռանում
են հարուստ ավարով, որպէս շնորհակալութիւն թքելով որքը պաշտոլ կովկաս-
յան ռեսպուբլիկաների կառավարութիւն քննող ռեխի, կառավարութիւններ,
որոնք անպարկէշտ պրոֆեսիոնալ կանանց նման փնտրում են նոր տերերին:

ՌՄԷ-ի կենտրոնական պարտաբերիկ

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԻՐԱՅՈՒՄՆԵՐ

Ձեռնածո

Արով Գ.— Միայն կիւր, Թիֆլիս:

Հակոբյան Հ.— Հիշատակին 26 կոմունարների, Թիֆլիս:

Զարին Ե.— Ամբոխները խելագարված, Թիֆլիս:

Վշտունի Ա.— Բանաստեղծութիւններ, Թիֆլիս:

Դրամատուրգիա

Մանվելյան Մ.— Դերերի քրքիրը, Թիֆլիս:

Հրապարակախոսութիւն

Կարինյան Ա.— Կովկասյան պրոլետարիատի պատմութիւնից, Մոսկվա:

Կարինյան Ա.— Հայաստանի ապագան, Մոսկվա:

Տերյան Վ.— Ինչ է ասում ինչինը գյուղացիներին, Մոսկվա:

Թարգմանութիւններ

Լերմոնտով Մ.— Փախտականը, Մոսկվա:

Ֆրիշ Կ.— Պրոլետարական պոեզիա, Մոսկվա:

Ժողովածուներ

«Ձարթոնք», գրական, գիտական, հասարակական հավաքածու, պրակ 1»

Հունվարի 1-ին

Թիֆլիսում լույս է տեսնում «Պահակ» ամենօրյա կիսալիզալ թերթի տուս-
ջին համարը: Առաջին համարում տպագրվում է Մ. Գորկու «Բազեի երգը»,
Ալկասի (Հ. Հակոբյանի) «Մարգարեի եմ ես...» բանաստեղծությունը:

«Պահակ»-ում են տպագրվում նաև Հ. Հակոբյանի «Վ. Ի. Լենին» (№ 2),
«Աստ. Շահումյանի հիշատակին» (№ 3) և այլ բանաստեղծությունները, Ալ.
Քյոկի «Տասներկուսը» պոեմը (№ 15): «Պահակ»-ը փակվում է Վրաստանի մե-
շնիկյան կառավարության կարգադրությամբ, 1920 թ. հունվարի 31-ին, 23 հա-
մարից հետո:

Հունվարի 7-ին

Օրենքորդում (այժմ Զեյտով) վախճանվում է Վահան Տերյանը (ծնվ.
1885 թ.):

Հունվարի 18-ին

Վ. Ի. Լենինի ցուցումը Ա. Վ. Լուսալարսկուն՝ ոռոգական նոր բառարան
կազմելու մասին:

Ց ու ճ ու մ ի ջ.

«Վերջինս ինձ վրձակվեց — դժբախտաբար և ի՞նչ ամոթ ինձ, առաջին ան-
գամ, — ծանոթանալ Դայի նշանավոր բառարանի հետ»:

Հիանալի բան է, բայց չէ՞ որ դա Վարդանեակն է բառարան է և հնացել
է: Ժամանակը չէ՞ արդյոք ստեղծել իսկական ռուսաց լեզվի բառարան, ասենք
այնպիսի բառերի թառարան, որոնք գործ ենածվում այժմ և կլասիկներին կող-
մից, Պուշկինից, Միսլև Գորկինի:

Վ. Ի. Լենին, Երկիր, Հ. 35, էջ 471.

Հունվարի 18—19-ը

Երևանում գումարվում է Հայաստանի Կոմունիստական պարտիական
կազմակերպությունների առաջին անլիզալ կոնֆերենցիան:

Մասնակցում են Երևանի, Ալեքսանդրապոլի, Մարիդամիշի, Կարսի, Նոր
Բայազետի, Ղազախ-Շամշադինի, Դիլիջանի, Լոռու «Զեզոք» գոտու պարտիա-
կան կազմակերպությունների ներկայացուցիչները՝ 22 պատվիրակ, այդ թվում՝
Ս. Ալալիբեյլյանը, Ա. Մուսկյանը, Հ. Սարուխանյանը, Ղ. Ղուկասյանը, Ս. Մար-
տիրյանը, Ս. Կապյանը, Դ. Շահվերդյանը, Ե. Շամախյանը, Ա. Խանջյանը և
ուրիշներ:

Կոնֆերենցիան քննարկում է քաղաքական դրությամբ, Հայաստանի պատերազմական կազմակերպությունների կազմակերպական կառուցվածքի, կոմունիստական երիտասարդական կազմակերպությունների ու այլ հարցեր:

Կոնֆերենցիայում ընտրվում է ՌԿ(Բ)Պ Հայաստանի Կոմիտեի՝ «Արմենկոմիտե» նոր կազմ՝ Ս. Ալավերդյան, Ա. Մուսաբեկյան, Ղ. Ղուկասյան, Ս. Կասյան, Գ. Եսահերդյան և ուրիշներ:

Հունվարի 20-ին

ՌԿ(Բ)Պ Կովկասյան երկրային կոմիտեն դիմում է Վրաստանի, Ադրբեյջանի և Հայաստանի աշխատավորությանը, նրանց կոչ անում պայքարելու Անտանտի իմպերիալիստների և անդրկովկասյան սկառավարություններից միջև կնքված հակասովետական դաշինքի դեմ:

Դ ի մ ու մ ի ջ .

«...Վրացական աղնվականության, ադրբեյջանական խանության և հայ բուրժուազիայի ձեռքով կոնտրոլվող զաշինքին մենք հակադրում ենք ռևոլյուցիոն դաշինքը, Վրաստանի, Հայաստանի և Ադրբեյջանի բանվորների, գյուղացիների և զինվորների կարմիր եղբայրությունը:

Մենք կիսրտակենք ձեռք, մեզ ստրկացնողներին, մենք դուրս կքշենք մեր երկրից արևմտանվորական իմպերիալիստներին, որոնք կոլոնիալիզմ և բրդնաբարում են մեր հարուստ երկրամասը:

Ռուսաստանի բանվորների և գյուղացիների հետ միասին մենք կստեղծենք նաև մեզ մոտ և ամբողջ աշխարհում պրոլետարական իշխանություն և ընդամիշտ կկանգնենք կոմունիզմի կարմիր դրոշմը»:

ԽՄԷԼ-ի Վրացական ֆիլիալի պարտադրիվ, բուլենի-յան թուղթիցների ֆանդ:

Հունվար

Հրապարակվում է ՌԿ(Բ)Պ Հայաստանի Կոմիտեի՝ Արմենկոմիտեի կողմ ուղղված բանվորներին ու գյուղացիներին:

Կ ո լ ի ջ .

«Բանվորներ և աղքատ գյուղացիներ՝, դուք շունեմ անկախություն, շունեմ ազատություն, շունեմ սեփական Հայաստան: Դուք կունենաք անկախություն և ազատություն միայն աչի ժամանակ, երբ Հայաստանում կհաստատվի ձեր սեփական իշխանությունը, երբ երկրի տեղը կդառնա զուտ՝ բանվորները և գյուղացիները, երբ կունենաք սոցիալիստական հայրենիք:

Իսկ դրանք կլինեն և պետք է լինեն:

ԽՄԷԼ-ի Հայկական ֆիլիալի պարտադրիվ, ֆ. 33.

Փետրվարի 5-ին

«Պրավդա»-ում Գ. Սանինկովի, Ս. Օբրատովի, Վ. Կազնի, Վ. Ալեքսանդրովի և ուրիշների ստորագրությամբ տպագրվում է դեկլարացիա՝ մոսկովյան Պրոլետկոպտից դուրս գալու և Լուստոլկովին կից առանձին խումբ՝ «Լուզնիցա» անվան տակ կազմելու մասին:

Փետրվարի 21-ին

Կազմվում է Ռուսաստանի էլեկտրիֆիկացման պետական հանձնաժողով՝ ГОЭЛРО.

Մարտի 3-ին

Կոչւ է տնայում գրանվորի կոնվոթներին արալին համարը՝ օրդան Ռկ(ք)Պ Ռոսսոով-նախիչեանի կազմակերպութեան Հաշիական սեկցիայի:

Մարտի 15-ին

Ռկ(ք)Պ Կովկասյան երկրային կոմիտեն՝ Կովկասի կոմունիստական կազմակերպությունների և Կովկասի բոլոր ժողովուրդների անունից դիմում է Համառուական Կենտրոնական, Ժողկոմսովետին, Կոմունիստական Ռուսերենացիոնային և Կարմիր Բանակին՝ օգնելու իրենց ազատագրվելու օտարերկրյա զավթիչներին և թուրքուս-նացիոնալիստական գաղափարություններին լծից:

Դ ի մ ու մ ի ց .

Վիենն անասանորեն վստահ ենք և հաստատապես համոզված, որ Սովետական բանվոր-գյուղացիական Ռուսաստանը, Կոմ. Ինտերնացիոնալը և զինուկան Վարմիր Բանակը չեն մնա անտարբեր ակոսաստեղծի այն անհավասար պայքարի, որ մենք մոլում ենք դեղին-սև միացյալ կոնտրառոյցիայի դեմ և ակտիվ կերպով կօգնեն մեզ՝ ազատվելու կապիտալի իշխանությունից:

Մենք խիստ տենչում ենք ուսա պրոլետարիատի հետ Լեռն-ձեռքի աղած մտնել ընդհանուր աշխատանքի և սոցիալիստական շինարարության նոր կյանքի մեջ...»:

ԻՄէլ-ի վրացական ֆիլիալի պարտախիվ, թուրքիկան թուրքիկների ֆոնդ:

Մարտի 28-ից — ապրիլի 5-ը

Մոսկվայում կայանում է Ռկ(ք)Պ IX համագումարը:

Վ. Ի. Լենինի զեկուցումից.

Վաղթելու համար պետք է հասկանալ հին բուրժուական աշխարհի ամբողջ ամենախորը պատմությունը, և կոմունիզմը կոռուպցիոն համար պետք է վերցնել և՛ տեխնիկական, և՛ գիտությունը և այն ստրածել ամելի լայն շրջաններում, իսկ այն վերցնելու ուրիշ տեղ չկա, բացի բուրժուազիայից: Այս հիմնական հարցը պետք է ցայտուն կերպով ասաք ֆաշի, պետք է դասել տնտեսական շինարարության հիմնական խնդիրների շարքը: Մենք պետք է կառավարենք այն դասակարգից ելածների օգնությամբ, որին մենք տապալեցինք. նրանց, ովքեր տոգորված են իրենց դասակարգի նախապաշարումներով և որոնց մենք պետք է վերաբուրեցնենք: Դրա հետ միասին մենք պետք է հավաքագրենք մեր կառավարիչներին մեր դասակարգի շարքերից: Մենք պետք է պետական ամբողջ տպագրատը գործադրենք այն բանի համար, որպեսզի ուսումնական հաստատությունները, արտագրության կրթությունը, գործնա-

կան նախապատրաստութիւնը — այս բոլորը կոմունիստների ղեկավարութեամբ ծառային պրոլետարների, բանվորների, աշխատավոր գյուղացիների համար:

Վ. Ի. Լենին, Երկեր, հ. 30, էջ 289.

Ապրիլի 8-ին

Վ. Ի. Լենինը գրում է «Պարավոր կացութեան խորտակումից դեպի նոր սահմաններ հոգւածը»:

Հոգւածը

«Մենքին հասնելու համար պետք է սկսել փորձից:

Ելլ, մյուս կողմից՝ մենք ցն հետո, կապիտալիստների սեփականութիւնը տապալած և իշխանութիւնը պրոլետարիատին հանձնած պետական հեղաշրջումից հետո, — տնտեսական կյանքի շինարարութիւնը նոր հիմունքով կարելի է սկսել միայն փոքրից:

Շարաթօրյակներ, աշխատանքային բանակներ, աշխատանքային պարհակ — ահա՛ սոցիալիստական և կոմունիստական աշխատանքի պրակտիկ կենսագործումը տարբեր ձևերով:

Այդ կենսագործման մեջ դեռևս շատ թերութիւններ կան: Նրանցից ժիծաղով (կամ լարութեամբ) օձից ազատել կարող են միայն բոլորովին մտածել լկարողացող մարդիկ, եթե շնորհից կապիտալիզմի պաշտպանների մասին:

Թերութիւնները, սխալները, վրիպումները, այդպիսի նոր, այդպիսի զբաղում, այդպիսի մեծ գործում տնտեսապիւի են: Ով վախենում է սոցիալիզմի կառուցման դժվարութիւններից, ով իրեն վախեցնել է տալիս դրանցով, ով ընկնում է ղեկավարութեան և փորձողի շփոթութեան մեջ, նա սոցիալիստ չէ:

Աշխատանքի նոր կարգապահութիւն կառուցել, մարդկանց միջև հասարակական կապի նոր ձևեր կառուցել, մարդկանց աշխատանքի ներգրավելու նոր ձևեր ու պրոմներ կառուցել — դա շատ տարիների և տասնամյակների աշխատանք է:

Վ. Ի. Լենին, Երկեր, հ. 30, էջ 282—283.

Ապրիլի 26-ին

Երևանում վախճանվում է Վրթանես Փափազյանը (ծնվ. 1866 թ.):

Ապրիլի 28-ին

Ադրբեջանում հաստատվում են սոցիալական կարգեր:

Ապրիլ

Ռւ(բ)Պ Երևանի քաղաքային կոմիտեն անլնդալ կերպով հրատարակում է «Կոմունիստական թերթի առաջին համարը»:

Երևանում, Ռւ(բ)Պ Հայաստանի Կոմիտեի որոշմամբ լույս է տեսնում «Գյուղացու ձայն» լեզալ քաղաքային թերթը:

Չորս համարից դաշնակցութիւնը դադարեցնում է քաղաքային թերթի հրատարակութիւնը:

Մայիսի 1-ին

Հայ աշխատավորները դաշնակցության դեմ ցույցեր են կազմակերպում Երևանում, Ալեքսանդրապոլում, Կարսում և Հայաստանի այլ վայրերում:

Ալեքսանդրապոլում բուլճարիկների կազմակերպած ցույցին մասնակցում են ավելի քան 5000 մարդ: Միտինգին ճառով հանդես է գալիս «Վարդան զորավար» զորահանգի հրամանատար Սարգիս Մուսախյանը՝ կոչ անելով ղինված ապստամբության:

Մայիսի 2-ին

«Первомайский субботник» թերթում տպագրվում է Վ. Ի. Լենինի «Մոսկվա — Կազան երկաթուղու առաջին շաբաթօրյակից դեպի Համառուսաստանյան մայիսիսեկյան շաբաթօրյակը» հոդվածը:

Հոգված է:

«Երբեք, կալվածատերերին ու կապիտալիստներին տապալելուց հետո առաջին անգամն է միայն, որ ասպարեզ է մտնում սոցիալիզմի իսկական կառուցման համար, նոր հասարակական կապ, ընդհանուր աշխատանքի նոր կարգադրություն, ամբողջ ժողովրդական (իսկ հետո նաև միջազգային) առնչություն համաշխարհային պատմական նոր կացության մշակելու համար: Սա հենց այն բարձրի վերամշակման գործն է, որ երկար ժամանակ ապականված, փչացված էր արտադրության միջոցների անիծյալ մասնավոր սեփականության հրա հետ միասին միմյանց զգելու, անվատահոսության, թշնամանքի, մանրատվածության, փոխադարձ դարանակալության ամբողջ մթնոլորտով, որն անխուսափելիորեն ծնվում է — և շարունակաբար նորից վերածնվում է, — մասնականացած տնտեսությունից, սեփականատերերի տնտեսությունից՝ նրանց միջև-ազատա փոխանակության պայմաններում»:

Վ. Ի. Լենին, Երգեր, հ. 32, էջ 198—199:

Մայիսի 7-ին

Ալեքսանդրապոլում տեղի է ունենում Ալեքսանդրապոլի, Կարսի, Սարի-ղամիշի, Ղարաքիլիսայի կոմունիստական կազմակերպությունների ներկայացուցիչների խորհրդակցություն:

Խորհրդակցությունը որոշում է սկսել ղինված ապստամբությունը: Ստեղծվում է Հայաստանի Ռազմա-Ռևոլյուցիոն կոմիտե:

Մայիսի 10-ին

Հրապարակվում է Հայաստանի Ռազմա-Ռևոլյուցիոն կոմիտեի կոչը:

Կոչ է:

«Պրոլետարիատի, լքավոր գյուղացիության և կարմիր զորքերի կամքով Հայաստանի կոմունիստական պարտիայի Ռազմա-Ռևոլյուցիոն կոմիտեն Հայաստանի ռեսպուբլիկայի մեջ հռչակում է Սովետական իշխանություն: Այսուհետև մատչելից մի, խմբապետների, սպեկուլյանտների վրա հենվող և բռնության, կոռուպտի, ինքնիշխանության վրա հենված դաշնակների կառավարությունը տապալված է»:

Մայիսի 18-ին

Բաքվում լույս է տեսնում Ադրբեյջանի Կոմպարտիայի Կենտկոմի և Բաքվի Կոմիտեի օրգանն հայերեն «Կոմսոնիստ» թերթը:

Մայիսի 21-ին

Վ. Ի. Լենինը նամակ է գրում Ա. Ս. Մերաֆիժովիչին՝ քաղաքացիական պատերազմի ռազմաճակատում նրա որդու սպանության առթիվ:

«Քանկագին ընկեր»:

Քույրս հենց նոր հաղորդեց ինձ այն ստրասիկիի դժբախտության մասին, որ պատահել է Ձեզ հետ: Թույլ ավելք ինձ ամուր, ամուր սեղմել Ձեր ձեռքը և ցանկանալ առաջադիմուն և նորա ստիճանում նա խեղճ քաղում եմ, որ ինձ լի հաջողվել իրագործել Ձեզ հետ հաճախակի տեսնվելու և ավելի մոտիկից ծանոթանալու իմ ցանկությունը: Բայց Ձեր աշխատությունները և ցրտա պատմածները ինձ ներշնչել են խորը համակրանք դեպի Ձեզ և ես շատ եմ ցանկանում ասել Ձեզ, թե ինչպես է հարկավոր բանվորներին և մեզ բուրդիս Ձեր աշխատանքը և թե ինչպես է այժմ Ձեզ անհրաժեշտ հաստատակամությունը, որպեսզի հաղթահարեք ծանր սրտախորությունը և սպիտակ Ձեզ աշխատանքի վերադառնալ: Ներեցեք, որ գրում եմ հասպենայ: Կրկին ամուր, ամուր սեղմում եմ Ձեր ձեռքը:

Ձեր Լենին:

Վ. Ի. Լենին, Երկեր, Գ. 35, էջ 480:

Մայիս

Մոսկվայում տեղի է ունենում «Կուզոխցա»-ի գրողների առաջին խորհրդակցությունը, որին ժամանակցում են 150 հոգի:

Նույն ամսում լույս է տեսնում «Կուզոխցա»-ի առաջին համարը:

Հունիսի 4-ին

Ռուսաստանի Առվտական կառավարությունը հեռագրով բողոք է ներկայացնում դաշնակցության կառավարությանը՝ պահանջելով անհապաղ դադարեցնել բոլշևիկների հանդեպ կատարվող բարբարոսությունները:

Հունիսի 8—10-ը

Լույս է տեսնում Վ. Ի. Լենինի «Ձախություն» մանկական հիվանդությունը կոմունիզմի մեջ աշխատությունը:

Հունիս

Տպագրվում է Վ. Ի. Լենինի «Ազգային և գաղութային հարցերի վերաբերյալ թեզիսների սկզբնական ուրվագիծ»-ը:

Թ ե զ Ի ս ն ե Ր Ի ց.

«12. Գաղութային և թույլ ժողովուրդների դարավոր ճնշումն իմպերիալիստական տերությունների կողմից ճնշված երկրների աշխատավոր մասսաների մեջ թողնել է ոչ միայն զայրույթ, այլև անվաստահություն դեպի ճնշող ազ-

գերն ընդհանրապես... Մյուս կողմից՝ որքան ավելի հետամնաց է երկիրը, այնքան այնտեղ ավելի ուժեղ է մանր հողագործական արտադրությունը, նահապետականությունը և հետընկածությունը, որոնք անխուսափելիորեն տանում են դեպի մանրորոժուկական ամենախոր նախապաշարժունքների, այն է՝ ազգային էգոիզմի, ազգային սահմանափակության նախապաշարժունքների առանձին ուժեղացումը և կայունացումը։ Քանի որ այդ նախապաշարժունքները կարող են վերանայ միայն իմպերիալիզմի և կապիտալիզմի վերացումից հետո առաջավոր երկրներում և հետամնաց երկրների տնտեսական կյանքի հիմքի արձատրական վերադարձումից հետո, ապա այդ նախապաշարժունքների մահացումը չի կարող շատ դանդաղ լինել։ Այստեղից պարտավորություն է թիրմ թուր երկրների գիտակից կոմունիստական արդյունաբերատի համար՝ առանձին զգուշությամբ և առանձին ուղղորդությամբ վերաբերվել ազգային զգացմունքների մնացուկներին առաջիկ և բնորոշ ժամանակ ճնշված երկրների և ժողովուրդների մեջ, հալածարարական պարտավորություն՝ որոշ զինումներ անել նշված անվտանգությունը և նշված նախապաշարժունքներն ավելի արագորեն վերացնելու նպատակով։

Վ. Ի. Լենին, Ժուլի, հ. 31, էջ 172—173.

Հուլիսի 5—6-ը

Զանգեզուրում հռչակվում է Սովետական իշխանություն։

Սեպտեմբերի 2-ին

Բաքվում բաքվում է արևելյան ժողովուրդների առաջին համագումարը։

Սեպտեմբերի 8-ին

Բաքվի բանվորների, կարմիր զինվորների և նավաստիների պատգամավորների խորհրդի Գործադիր կոմիտեի որոշմամբ հողին են հանձնվում Բաքվի արդյունաբերատի առաջնորդ-կոմունարների աճյունները։

Անյունները թաղվում են Ազատության հրապարակում։

Թաղման քը հայտարարվում է Բաքվի արդյունաբերատի սգի օր։

Եկոմունիստ-ի սնպտեմբերի 8-ի համարը նվիրված է 26 կոմունարներին։

Սեպտեմբերի 28-ին

Եկոմունիստ-ի (Բաքու) № 100-ում հրապարակվում է Երրորդականի Միջազգային Բյուրոյից հաղորդագրությունը։

3-րդ ինտերնացիոնալի 2-րդ կոնգրեսի ժամանակ կազմակերպվում է Գրդյունարական Կուլուրայի Միջազգային Ժամանակավոր Բյուրո։

Եկոմունիստ-ի հուլիս համարում հրապարակվում է Մոսկվայի Գրդյունարական կոլլը՝ ուղղված Սովետական Ռուսաստանի արդյունաբերական գործողներին ու բանաստեղծներին։

Հոկտեմբերի 2—10-ը

Տեղի է ունենում Ռուսաստանի կոմունիստական երիտասարդական միության Համառուսաստանյան III համագումարը։

Համագումարում, հոկտեմբերի 2-ին ճառով հանգեցնում է զայիս Վ. Ի. Լենինը։

Մեղադրանք

«Պրոլետարական կուլտուրան մի ինչ-որ անհայտ տեղից դուրս պրծած, իրենց պրոլետարական կուլտուրայի մասնագետներ համարող մարդկանց հնարած բանը չէ։ Այդ բոլորն ամբողջական անհեթեթություն է։ Պրոլետարական կուլտուրան պետք է լինի օրինալայի զարգացումը գիտելիքների այն պաշարի, որը մշակել է մարդկությունը կապիտալիստական հասարակության, կապիտալիստիկական հասարակության, շինոմինիկական հասարակության ճրնջման տակ։ Այդ բոլոր ուղիներն ու շաղիղները բերել են, բերում են և շարունակում են բերել դեպի պրոլետարական կուլտուրան...»

Վ. Ի. Լենին, Երկեր, 4. 31, էջ 248—249.

Հոկտեմբերի 6—11-ը

Մոսկվայում կայանում է Համառատության Պրոլետկուլտի աստիճան համագումարը։

Համագումարում դրսևորվում է Պրոլետկուլտի ավտոնոմիա ստեղծելու տենդենց։ Այդ տենդենցի պաշտպանությամբ հանդես է գալիս Ա. Լուստյարսկին։

Հոկտեմբերի 8-ին Պրոլետկուլտի համագումարի համար, Պրոլետկուլտի գծով Վ. Ի. Լենինը գրում է բանաձևի նախագիծ և մտցնում ՌԿ(բ)Պ Կենտկոմի քննարկմանը։

Բ ա ն ա ձ է ի ն ա խ ա գ ի ժ ը.

«1. Մոլիտական բանվորա-գյուղացիական ռեսպուբլիկայի մեջ լուսավորության գործի ամբողջ դժվածքը ինչպես քաղաքական-լուսավորական բնագավառում առհասարակ, այնպես էլ հատկապես տրվեցա՞նք բնագավառում, պետք է առգործված լինի պրոլետարիատի դասակարգային պայքարի ոգով՝ հանուն նրա պիկատուրայի նպատակների հաջող իրագործման, այսինքն՝ հանուն բուրժուազիայի տապալման, հանուն զստակարգների ոչնչացման, հանուն մարդու կողմից մարդու ամեն տեսակ շահագործման վերացման։

2. Ուստի պրոլետարիատը ինչպես հանձին իր ավտոնոմիայի՝ Կոմունիստական պարտիայի, այնպես էլ առհասարակ հանձին ամեն տեսակ պրոլետարական կազմակերպությունների ամբողջ մասսայի, պետք է ամենաակտիվ և ամենադիպլոմատիկ մասնակցություն ունենա ժողովրդական լուսավորության ամբողջ գործում։

3. Նորագույն պատմության ամբողջ փորձը և ժողովրդական աշխարհի բոլոր երկրներին պրոլետարիատի ավելի քան կենդանու ռեպուբլիկան պայքարը ժողովրդական Մանիֆեստ-ի երևան գալու ժամանակից անվիճելիորեն ապացուցել է, որ միայն մարքսիզմի աշխարհայեցողությունն է հանդիսանում ռեպուբլիկան պրոլետարիատի շահերի, տնտեսի և կուլտուրայի ճիշտ արտահայտությունը։

4. Մարքսիզմը որպես ռեպուբլիկան պրոլետարիատի իգնություն իր համաշխարհային պատմական նշանակությունը նվաճեց նրանով, որ մարքսիզմը բնավ դեմ չէր լինեց բուրժուական դարաշրջանի ամենաառաջնորդ նվաճումները, այլ, ընդհակառակը, լուրացրեց և վերամշակեց այն ամենը, ինչ արժեքավոր է մարքսիզմի մեջ և կուլտուրայի ուղիքի քան նրկու հաղաթափյալ զար-

դաջման մեջ: Միայն այդ հիման վրա և այդ իսկ ուղղությամբ տարվելիք հետադա աշխատանքը, որ ոգեշնչվում է պրոլետարիատի դիկտատուրայի՝ որպես ամեն անհավ շահագործման դեմ պրոլետարիատի վերջին պայքարի, գործնական փորձով, — կարող է ճանաչվել որպես իրոք պրոլետարական կոկոսության պարզացում:

5. Անշնորհի կանգնելով այս սկզբունքային առնակների վրա, Պրոլետարիատի Համառուսաստանյան համագումարն ամենաավելուստ կերպով մերժում է, որպես քնքրեալ և բխավ և գործնականորեն վնասակար իր հատուկ կուլտուրան հորինելու, իր առանձնացած կազմակերպությունների մեջ ամփոփվելու, հուսովանության և Պրոլետարիատի աշխատանքի քնադատականը սահմանադրանքով կամ հուսովանության հիմնարկների ներքո և Պրոլետարիատի ամբողջական և ամեն մի փորձ և աշխատանք, համագումարն անպայման պարտականություն է դնում Պրոլետարիատի բոլոր կազմակերպությունների վրա՝ համարել իրենց ամբողջական և հուսովանության հիմնարկների ցանցի օժանդակ օրգաններ և Սովետական իշխանության (մասնավորապես հուսովանության) ու Ռուսաստանի Կոմունիստական պարտիայի ընդհանուր ղեկավարությամբ իրագործել իրենց խնդիրները, որպես պրոլետարական, դիկտատուրայի խնդիրների մի մաս:

Այն. հուսովանության անում է, որ նրան ազդեցություն ևս ըստանալը խիստ անհրաժեշտ է:

Վ. Ի. Անիմ, Երկեր, Է. 31, էջ 268—290.

Հոկտեմբերի 18—22-ը

Հայաստան է Գրողների Համառուսաստանյան համագումար:

Հիմնադրվում է Պրոլետարիատի Համառուսաստանյան ասոցիացիա (БАНП),

Նոյեմբերի 29-ին

Խորհրդային կարգերի համապատասխան Հայաստանում:

Փարվանսարյում (այժմ Իզան) Հայաստանի Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետության Ռեկոմը հրապարակում է քիչլարացիա՝ ուղղված Հայաստանի աշխատավորությանը:

Դե կ լ ա ռ ա ջ ի ա լ ի ջ.

Հայաստանի պարտադիր աշխատավոր ժողովրդի կազմով ու ցանկությամբ Հայաստանի Կոմունիստական (բոլշևիկների) կուսակցությունը այսօրվանից Հայաստանը հայտարարում է Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետություն: Այսօրվանից Խորհրդային Հայաստանի կարմիր դրոշակը պաշտպանելու է նրա աշխատավոր ժողովրդին հեշտների դառավոր լծից:

Դեկտեմբերի 1-ին

Բայի Կոմունիստական հրապարակվում է Հայաստանի Ռեկոմի հեռագիրը Վ. Ի. Անիմին՝ Դիվիզիոնում ու Փարվանսարյում անվանական կարգեր

հաստատվելու առթիվ: Ռեկոմը խնդրում է օժանդակ զորքեր՝ Հայաստանը զանազակցության լծից վերջնականապես ազատագրելու համար:

Վ. Ի. Լենինին ուղղած հեռագրից.

«Հեռագիր ընկ. Լենինին,

պատեհներ ընկ. ընկ. Օրդուխիվսին և Նարիմանովին.

Քող հայտնի լինի համաշխարհային հեղափոխության առաջնորդին, որ Դիլիջանի և Փարավանաբայի շրջանների գյուղացիները, վրդովված դաշնակցական կառավարության հանցագործ քաղաքականությամբ և երկրում խորացող անարխիայով, ապստամբությամբ դուրս են գալիս:

Հայաստանի Կոմունիստական կուսակցությունը, այդ տարեբային շարժման դեկը իսկույն ենթ իր ձեռքը վերցնելով, Հայաստանի Ռեկոմ է կազմել և Հայաստանը հայտարարել Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետություն:

Դիլիջանը մեր ձեռքին է:

Ռեկոմոված ազատամարտիկները առաջ են արևում վերջնականապես խորտակելու Անտանտայի աստելի գործակալին:

Կատարելով նրանց կամքը և տեղական Ռեկոմ կազմակերպելով, մենք առաջ ենք շարժվում, հավատացած լինելով, որ Արևելքի ճնշված ժողովուրդների ազատադարձը Անգլիայիստական Մեծ Ռուսաստանի Հերոսական Կարմիր Ջորջը մեր այս դժվարին պայքարում մեզ օգնությամբ կհասնի:

Հայաստանի քուրդ բանվորներին և գյուղացիներին կողմից մենք խնդրում ենք Սովնարկոմին այդ օգնությունը ցույց տալ մեզ:

Դեկտեմբերի 2-ին

Հայաստանի սպառաշուր բանվորների ու գյուղացիների հետ Նրեան են մտնում Խորհրդային Ռուսաստանի 11-րդ Կարմիր Բանակի զորամասերը:

Հայաստանի աշխատավորությունը ցնծությամբ ողջունում է ազատարար Կարմիր Բանակի գալուստը:

Վ. Ի. Լենինը Ռեկոմի անունով Մոսկվայից հեռագիր է հղում Հայաստանի աշխատավորությանը՝ նրա ազատագրման առթիվ:

Վ. Ի. Լենինի հեռագրից.

«Նրեան: Հայաստանի Ռազմական-Ռեկուլցիոն կոմիտեին ախաղաղ ընկ. Կասյանին.

Հանձին՝ ձեզ ողջունում եմ իմպերիալիզմի ճնշումից. ազատագրված աշխատավորական Սովնետական Հայաստանին: Ձե՛մ կառավարում, որ դուք կգործադրե՞ք քուրդ ջանքերը՝ Հայաստանի, Քուրդիայի, Ադրբեյջանի աշխատավորների միջև եղբայրական համերաշխություն հաստատելու համար:

Գեկտեմբերի 5-ին

Նրանքում չույժ է առնում Հալաստանի կոմունիստական կուսակցության կենտրոնական բյուրոյի օրդան ժողովարհատ օրաթերթի առաջին համարը:

Գեկտեմբերի 6-ին

Խորհրդային Հալաստանի Ռեկոմի դեկրետով Խորհրդային Հալաստանի սահմաններում պետական լիզու է հայտարարվում հայոց լիզու:

Գեկտեմբերի 12-ին

Կոմունիստական Ինտերնացիոնալը ողջունում է Հալաստանի ազատագրումը:

Ողջունից.

Եկոմունիստական Ինտերնացիոնալի Գործադիր կոմիտեն մեծ ուրախությամբ իմացավ Հալաստանում տեղի ունեցած ռեպուբլիկայի լուրը...

Կոմունիստական Ինտերնացիոնալը շատ ուրախ կլինի օգնելու ձեռքերի ալիքի դեմ պայքարելու և վիճելի հարցերին բարեհաջող լուծում տալու գործում:

Գեկտեմբերի 17-ին

Ռեկոմի դեկրետով պետականացվում են բոլոր կուլտուր-կրթական և դպրոցական հաստատությունները:

Գեկտեմբերի 18-ին

Լուվհ. Փոմախյանը նամակ է գրում Հալաստանի Ռեկոմին:

Նամակից.

Մշակակից պետությունների ազա՜ռ ու համիտյան հանցավոր քաղաքականությունը, հայ ղեկավար շրջանների անկարողությունն ու քաղաքական անհեռատեսությունը և հայ-թուրքական վարչերի ու անդուսպ թշնամությունը Հալաստանը հասցրին սրհասականի դուռը:

Ամենից լքված ու հուսահատված հայ ժողովուրդը իր հայացքը դարձրեց դարձյալ դեպի Ռուսաստանը: Եվ եկավ նա, Նոր Ռուսաստանը:

Այժմ Նոր, ազատ Ռուսաստանից է կախված ոչ միայն հայ ժողովրդին ազատել վերահաս վտանգից՝ այլև ասպհո՞վել նրա անկախ քաղաքական կյանքը, խաղաղ վերջացնել հայկական ալյուրնոտ խնդիրը, հայ ժողովրդին հաշտեցնել մահմեդական հարևանների հետ և արդար աշխատանքի ճանապարհով առաջնորդել դեպի Նոր կյանք:

Փոքր ժողովուրդները, հիրավի, զրկված բանվորներ են ազա՜ռ ու անխիղճ իմպերիալիստական հզոր պետությունների ճանապարհների վրա:

Նոր Ռուսաստանը, որ գալիս է նրանց հանի էլ ստրկապիան վիճակից՝ Նոր դարաշրջան է բաց անում մարդկության պատմության մեջ...:

Դեկտեմբերի 25-ին

Խորհրդային Հայաստանում կազմակերպվում է առաջին շաբաթօրյակը (Երևանի երկաթուղու կայարանում)։

Դեկտեմբերի 28-ին

Հուսիսային Հայաստանի թաղամասնական մասին։

ՀԱՅԿ Ռեկոմի դեկտեմբեր հոգի ազգայնացման մասին։

Դեկտեմբերի 31-ին

Դեկտեմբերի արգելվում է կրոնական առարկաների դասավանդումը դրսի-
քոչերում։

ՀԱՄԱՌՈՑ ԲԻՐԼԻՈՎԱՅԻՄ

Ձախտն

Արշարունի Արշ.— Պոետներ, Ալեքսանդր

Դեմիդովյան Դ.— Գործուն, բանաստեղծություններ, Քիշիկա։

Թումանյան Հովհ.— Փառյակներ, Քիշիկա։

Իսահակյան Ավ.— Հայրենի ազգություն, բանաստեղծություններ, Բոստոն։

Զարենց Ե.— Բուրբուր, բուրբուր (Երեք ռազմիկ պոեմ), Երևան։

Թարգմանություններ

Հենին Ե.— Պոետություն և հեղափոխություն (Թարգմ. Վահան Տերյանի,

Պ. Մանգիլյանի առաջադրանքով և Ալ. Մյասնիկյանի վերջաբանով), Մոսկվա։

Հունվարի 7-ին

Երևանի Աշխատանքի պալատում տեղի է ունենում գրական-երաժշտական երեկո՝ նվիրված Վ. Տերյանի ծաղկման տարեդարձին:

Կոմունիստ (Երևան) թերթում տպագրվում է Աշ. Հովհաննիսյանի «Վահան Երևան» հոգովածը:

Հունվարի 13-ին

Թիֆլիսի Հաբորտան դաշլիճում Մ. Մազմանյանը զեկուցում է «Հայ Արվեստ» Միության 4-րդ պատկերահանդեսի մասին թեմայով:

Ձ հ կ ու ը ու մ ի ց.

Եթուրդովին ալլ հորիզոններ է բացում Մալտիրոս Սարյանը ոչ միայն մեր նկարչության, այլև ընդհանուր նկարչության համար: Մի զմայլելի ամբողջություն կազմող օրգանիզմ է նրա նկարներից յուրաքանչյուրը, ուր ամեն մի գույն իրավունք ունի իր գույությունն արդարացնելու և Սարյանի բոլոր կտավների վրա փայլատակում է գույնի ուրախալի հաղթանակը:

Հունվարի 23-ին

Բացվում է Հայաստանի ժողովրդական համալսարանը:

Հունվարի 26-ին

Հնագիտական և զեղարվեստական հուշարձանների պահպանության հանձնաժողովի նախագահ է նշանակվում Ալ. Թամանյանը:

Հունվար — ապրիլ

Երևանում լույս է տեսնում «Լեռնաժողով» տնտեսական, հասարակական, գրական և կոոպերատիվ սովետական շրջանի առաջին ամսագիրը:

Նյութերը տպարանում՝ սկսվում է քաղաքացիական կոֆիլը Հայաստանում: Ամսագրի տպագրությունը ընդհատվում է մինչև ապրիլ, երբ բոլշևիկները նորից գրավում են Երևանը: Ամսագիրը լույս է տեսնում միայն մեկ համար:

Ամսագրում տպագրվում են Մ. Գորկու «Երկու ժողովուրդ» հոդվածը, Դ. Դեմիտրևյանի «Ժպիտը», Ստ. Զորյանի «Տեղանկարային մարտիկը պատմվածքները, Հոգ. Թումանյանի խոսքերը (Ե...Առատ, անհայտ աստուծո նման...», Էմս շնչում եմ միշտ...», Ե. Ջարենցի «Կարմիր ծուլիկները» բանաստեղծությունը:

Պետեվարի 5-ին

ՀԱՅԷԼ Բեկոմի զեկրնտով հիմնվում է Հայաստանի Գիտական ինստի-

Փետրվարի 9-ին

«Պրավդա»-ում հրապարակվում է Վ. Ի. Լենինի հոդվածը՝ «Լուսավորման տի աշխատանքի մասին»:

Հոգված թից.

«Կապիտալիզմը թերթերը դարձրել էր կապիտալիստական ձեռնարկություններ, հարուստների հարստանալու, ինֆորմացիայի ու զվարճության գործիք, աշխատավոր մասսաներին խաբելու և հիմարացնելու գործիք, Մենք շարդեցինք հարստացման ու խարճայության գործիքը, Մենք սկսել ենք թերթերը դարձնել գործիք՝ մասսաներին լուսավորելու և նրանց սովորեցնելու, թե ինչպե՞ս պետք է ապրել և իրենց տնտեսությունը կառուցել առանց կալվածատերերի ու առանց կապիտալիստների, Բայց մենք նոր-նոր ենք սկսել այդ առիթը, Ավելի քան երեք տարվա ընթացքում շատ քիչ բան ենք արել, Այնինչ պետք է դեռ շատ բան անել, դեռ շատ մեծ ճանապարհ կտրել, Քաղաքական ավելի քիչ ճոճոցով, ավելի՝ քիչ ընդհանուր դատողություններ ու վերացական լոզունգներ, որոնցով զվարճանում են անփորձ և իրենց խնդիրները լրժրոնած կոմունիստները, ավելի՝ շատ արտադրողական պրոպագանդա, իսկ ամենից՝ շատ պրակտիկ փորձի գործարար, հմուտ, մասսաների զարգացման մակարդակին հարմարեցված հաշվառումներ:

Վ. Ի. Լենին, Երևան, հ. 32, էջ 160.

Փետրվարի 13-ին

Սկսվում է դաշնակցականների փետրվարյան ավանտյուրան:

Փետրվարի 18-ին

Նորհրդային զորամասերը ժամանակավորապես թողնում են Երևանը, նահանջում դեպի Ղաթաղու (այժմ Արտաշատ): Ձորամասերի հետ մեկնում են նաև Զյ(բ)Պ Կենտկոմը, Երջադկոմը և խորհրդային հաստատությունները:

Փետրվարի 25-ին

Վրաստանում հաստատվում են խորհրդային կարգեր:

Փետրվարի 26-ին

Քիֆլիսում լույս է տեսնում Վրաստանի Հեղափոխական կոմիտեի օրգան «Կարմիր աստղ» օրաթերթը (հայերեն):

Մարտի 8-16-ը

Արևիկվում տեղի է ունենում ԲԿ(բ)Պ X համագումարը:

Կենտկոմի քաղաքական հաշվետվությունը տալիս է Վ. Ի. Լենինը:

«Պարտիայի միասնություն մասին» հատուկ բանաձևում համագումարն առաջարկում է անհապաղ ջրել լոգոի ֆրակցիոն խմբերը, X համագումարը որոշում է ընդունում պարենմանատրուից պարենհարկին անցնելու մասին, ռազմական կոմիտեի ջրաքանկանությունից նոր տեսեություն բողոքականություն (նէպ) անցնելու մասին:

Համապատասխան քանակները ու որոշումները.

II. Սովետական համադրարգը և ազգային ազատությունը:

«1. Եթե մասնավոր օնիտեղանությունը և կապիտալը անխուսափելիորեն մարդկանց անհատում են միմյանցից, բոլորողում են ազգային երկպառակություններ և ուժեղացնում ազգային ճնշումը, ապա կոլեկտիվ սեփականությունն ու աշխատանքը նույնքան անխուսափելիորեն մոտեցնում են մարդկանց, խարխուլում են ազգային երկպառակությունը և ունչացնում են ազգային ճնշումը: Կապիտալիզմի գոյությունն առանց ազգային ճնշման նույնպես, աներևակայելի է, ինչպես աներևակայելի է սոցիալիզմի գոյությունն առանց ճնշված ազգերի ազատագրման, առանց ազգային ազատություն, Շովինիզմն ու ազգային պայքարն անխուսափելի են, անկանխելի, քանի դեռ նախորդած ժամանակահատվածն անխուսափաբարումներով լեցուն գյուղացիությունը (և առհասարակ առաջին հերթին տիրակալ ազգերի մանրբուրժուազիան) գնում է բուրժուազիայի հետևից և, ընդհակառակն, ազգային խաղաղությունն ու ազգային ազատությունը կարելի է ապահովված համարել, եթե գյուղացիությունը գնում է պրոլետարիատի հետևից, աշխիքն՝ եթե ապահովված է պրոլետարիատի դիկտատուրան: Ուստի Սովետների հաղթանակը և պրոլետարիատի դիկտատուրայի հաստատումը հանդիսանում են ազգային ճնշումը ունչացնելու, ազգային համապարտություն հաստատելու, ազգային փոքրամասնությունների իրավունքներն ապահովելու հիմնական պայմանը»:

«ՄԱԳ-ն ...քանակներում ու որոշումներում: ի մաս, երեան, 1964, էջ 708—710:

Մարտի 20-ին

Թիֆլիսից Երևան է ժամանում Հովհ. Թումանյանը:

Մարտի 29-ին

Թիֆլիսում հիմնվում է Հայ արվեստի տունը (Հայաբնուն):

Մարտի

Պետրոգրադում ստեղծվում է Սերապիոնյան եղբայրները գրական խմբակը, որի մեջ մտնում են Վսեվոլոդ Իվանովը, Մ. Զոշչենկոն, Վ. Կալենդերը, Կ. Յեդիկեր, Ն. Նիկիտինը, Ծ. Պոլյանսկին, Վ. Շկոլովսկին, Ի. Գրուզդեբ և ուրիշներ:

Ապրիլի 2-ին

Համառոտական կենտրոնիկումը որոշում է հիմնել Արեւիքի ժողովուրդների կոմունիստական համալսարանը:

Ապրիլի 3-ին

Հրապարակվում է ՀՍԽՀ Ռեկոմի հրամանը՝ դաշնակցական ավանտյուրիստական շեյքերների ֆրոնտիստ կոմիտեին տապալման և երկրում Խորհրդային խղիանություն վերականգնման մասին:

Ապրիլի 6-ին

Վախճանվում է ազանավոր նկարիչ Վարդգես Սուրենյանը (ծնվ. 1860 թ.):

Ապրիլի 14-ին

Վ. Ռ. Լենինը՝ «Ադրբեջանի, Վրաստանի, Հայաստանի, Դաղստանի, Հեռ-նականների ռեսպուբլիկայի կոմունիստ ընկերներին» ուղղած նամակում ցուցումներ է տալիս Խորհրդային իշխանությունը Կովկասում ամրապնդելու և զարգացնելու մասին:

Ն ա մ ա կ ի ց .

ՌՋերմագին ողջունելով Կովկասի Սովետական ռեսպուբլիկաները, ես ինձ թույլ եմ տալիս հույս հայտնել, որ նրանց սերտ դաշինքը կատեղծի ազգային խաղաղության մի աշխարհի օրինակ, որը չի տեսնված բուրժուազիայի ժամանակ և անհնարին է բուրժուական հասարակարգում:

Բայց որքան էլ կարևոր է ազգային խաղաղությունը Կովկասի ազգությունների բանվորների ու գյուղացիների միջև, անհամեմատ է՝ ավելի կարևոր է, սակայն, պահպանել ու զարգացնել Սովետական իշխանությունը՝ որպես անցում դեպի սոցիալիզմ: Դժվարին, բայց լիովին իրականացնելի մի խնդիր: Դրա հաջող լուծման համար ամենից ավելի կարևոր է, որ Անդրկովկասի կոմունիստները հասկանան իրենց գրություն, իրենց ռեսպուբլիկաների գրության յուրօրինակությունը, ի տարբերություն ՌՍՖՍՌ գրության ու պայմանների, հասկանան մեր տակտիկան նույնությամբ չընդօրինակելու, այլ մտածված կերպով կոնկրետ պայմանների տարբերության համապատասխան այն հետախնդրու անհրաժեշտությունը...

Ավելի մեղմություն, զգուշություն, ղեկողականություն մանրաբերական գիտյի, ինտելիգենցիայի և մանավանդ գյուղացիության նկատմամբ...

Ավելի դանդաղ, ավելի զգույշ, ավելի սխտեմատիկ անցում դեպի սոցիալիզմ, — ահա թե ինչ է հետքավոր ու անհրաժեշտ Կովկասի ռեսպուբլիկաների համար՝ ի տարբերություն ՌՍՖՍՌ-ի: Ահա թե ինչ է հարկավոր հասկանալ ու կարողանալ իրականացնել, ի տարբերություն մեր տակտիկայի...

Զընդօրինակել նույնությամբ մեր տակտիկան, այլ ինքնուրույն կերպով կշռադատել նրա յուրօրինակության պատճառները, նրա պայմաններն ու արդյունքները, կերպով 1917—1921 թվականների փորձի ոչ թե տառը, այլ ոգին, իմաստը, դասերը...

Իսկույն աշխատել բարելավել գյուղացիների գրությունը և սկսել էլեկտրիֆիկացիային, ռոտման խոշոր աշխատանքներ: Ռոտգումն ամենից ավելի է պետք և ամենից ավելի կվերաստեղծի նրկիրը, կվերածնի նրան, կթաղի անցյալը, կամրապնդի անցումը դեպի սոցիալիզմ:

Վ. Ռ. Լենին. Ծանր, հ. 32, էջ 402—404.

Ապրիլի 23-ին

Խորհրդային Ռուսաստանի պահանջով Ալեքսանդրապոլի դավադիր հետևե յուզվում թուրքական նվաճողները:

Ապրիլի 28-ին

Խորհրդային Ռուսաստանի Ժողկոմխորհից ստացվում է մեկ ու կես միլիոն ռուբլի (սակով), որպես օգնություն նորաստեղծ Խորհրդային Հայաստանին:

Մայիսի 11-ին

«Կարմիր աստղ»-ում տպագրվում է Հ. Սուրխաթյանի «Եղիշն Չարենցի թնամբությունը» հոդվածը:

Մայիսի 11-ին

Երևանում հիմնվում է ՀՍԽՀ Պետական հանրային գրադարանը:

Մայիսի 21-ին

Հայաստանի Սոցիալիստական հորհրդային Հանրապետության Ռազմա-Հեղափոխական կոմիտեն հայտարարում է ՀՍԽՀ բանվորա-գյուղացիական կառավարության կազմը. —

1. Ժողովրդական Կոմիտեների հորհրդի նախագահ և Ռազմական Գործերի Ժողովրդական Կոմիտե — Ալեքսանդր Մյանսիկյան (Ալ. Մարտունի):
2. Արտաքին Գործերի Ժողովրդական Կոմիտե — Ասքանազ Մուսվյան:
3. Ներքին Գործերի Ժողովրդական Կոմիտե — Պողոս Մակինցյան:
4. Արդարադատության Ժողովրդական Կոմիտե — Արտաշես Կարինյան:
5. Ժողովրդական Տնտեսության հորհրդի նախագահ — Սարգիս Սրապիոնյան (Լուկաշին):
6. Հողագործության Ժողովրդական Կոմիտե — Արամայիս Երզնկյան:
7. Պարենավորման և Արտաքին առևտրի Ժողովրդական Կոմիտե — Ալեքսանդր Բեկլադյան:
8. Ֆինանսների Ժողովրդական Կոմիտե — Սարգիս Խանոյան:
9. Աշխատանքի և Սոցիալական ապահովության Ժողովրդական Կոմիտե — Արշակ Խալիկյան:
10. Լուսավորության Ժողովրդական Կոմիտե — Աշոտ Հովհաննիսյան:
11. Առողջապահության Ժողովրդական Կոմիտե — Սաքո Համբարձումյան:

12. Փոստ-հեռագրի Ժողովրդական Կոմիտե — Դրաստամատ Տեր-Սիմոնյան:

13. Բանվորա-գյուղացիական Տեսչության Ժողովրդական Կոմիտե — Ալեքսանդր Շահվերդյան:

«Կոմունիստ», Երևան, 1928, № 90:

Մայիսի 27-ին

«Կոմունիստ» (Երևան) թերթը վերանվանվում է «Հորհրդային Հայաստան»:

Մայիսի 27-ին

Հայաստանի Արհեստակցական Միությունների հորհուրդը Շահումյանի անվան բանվորական սկզբնական բացում է Վահան Տերյանի անվան հասարակական գրադարան-ընթերցարանը:

Վ. Տերյանի կյանքի ու ստեղծագործության մասին խոսում են Պ. Մակինցյանը, Ալ. Մյանսիկյանը (Մարտունի) և Աշ. Հովհաննիսյանը:

Մայիս

Մոսկվայում տեղի է ունենում Գյուղացիական գրողների Համառուսական կոնֆերենցիա, որով սկզբնավորվում է Գյուղացիական գրողների Համառուսական միությունը:

Հունիսի 8-ին

ՀԱՅԷԷ Ժողկոմխորհի որոշմամբ հիմնվում է Պետական հրատարակչության (Պետհրատ)։

ՀԱՅԷԷ Ժողկոմխորհը և Լուսժողկոմատը որոշում են ընդունում Հայաստանի Հեղափոխական թանգարան հիմնելու մասին։

Հունիսի 12-ին

Երևանի Անգլիական այգում (այժմ 26 կոմունարների անվան կուլտուրայի և հանգստի պարկ) թաղում են մայիսյան ապստամբութան հերոսների՝ Ստյոպա Ալավերդյանի, Սարգիս Մուսայելյանի և Բազումա Ղարիբջանյանի աճյունները, դրանք փոխադրելով Նորթի շրջակայքից։

Հուլիսի 3-ին

Եկամտի աստղը թերթում տպագրվում է Դ. Դեմիրճյանի «Ղաղարոս Աղայան» էսյուդը։

է տ յ ու դ ի ց .

Եկանքը մի հերոսախաղ էր նրա (Ղաղարոս Աղայանի) համար, ասենք՝ մի «Հերիքնազանս հեքիաթ» իր լար-կախարդներով, մարդկանց քարացնող զավազաններով, խուլընդոտներով և մարդկությունը փրկող հերոս Արեգնաղաններով։

Եվ այդ հեքիաթ մարդը ինքն էլ հեքիաթի մեջն էր։

Ինքը ընտրում էր փրկիչ հերոսի դերը, Կախարդը շարությունն էր, զավազանը՝ ագիտությունը, որ քարացնում է մարդկությունը, ինքը՝ լուսավոր Արեգնաղանն է — հոգեկան վերածնությունը, — անմահական շրով կենդանացնում է մարդկությունը։

Աղայանը գերազանցորեն ժողովրդի մարդ էր, Պուշկինի էր, իհարկե, մշակված, վայելուչ, Հասարակ կոնդ էր նա իր ժողովրդի պես, անդորր նրա նման, ուժեղ՝ ինչպես բնության մարդը։

Նույն համարում տպագրվում է Լեոյի Մեծ ինքնուրա (Ղ. Աղայանի հիշատակին) հոդվածը։

Հուլիսի 10-ին

Թիֆլիսի Հայտարան շենքում տեղի է ունենում Հայ գրչի մշակների միության գրական երեկոն՝ նվիրված Ղ. Աղայանի մահվան 10-ամյակին։

Ղ. Աղաբանի կյանքի և գրական գործունեության մասին խոսում են Հովհ. Թումանյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Գ. Մելիքյանը։

Հուլիսի 16-ին

Հրատարակվում է հաղորդագրություն Զանգեզուրը դաշնակներից ազատագրելու մասին։

Հուլիսի 19-ին

Երևանի Բանվորական տան դահլիճում բացվում է հայ արվեստագետների առաջին պատկերահանդեսը, Յուզադրվում են հայ նկարիչների մոտ 300

դորժներ, Բացման խոտը է ասում լուսավորութեան կոմիտեար Աշ. Հովհաննիսյանը, Ճառերով հանդես են գալիս Հայ արվեստագետների միութեան նախագահ Ը. Քաղեստյանը, արտաքին գործերի ժողովրդական կոմիտեար Ա. Մամվյանը:

Ա. Մամվյանի ճառից.

«Ողջունում եմ Հայաստանի աշխատավորութեան և մասնավորապես հայ նկարիչ ընկերներին, որոնք, թողած Թիֆլիսի և այլ հեռավոր ու հանդիսավոր վայրերի վայելքը, եկել են Հայաստան իրենց վրձինի գեղարվեստական արտագործությունը հրապարակ բերելու և միացնելու խորհրդային Հայաստանի կառավարության մեծ ու վսեմ նախատենքին»:

«Եսթեր» աստղ, Թիֆլիս, 1921, № 122.

Օգոստոսի 7-ին

Վահճանվում է ռուս նշանավոր բանաստեղծ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Բլոկը (ծնվ. 1880 թ.):

Օգոստոսի 30-ին

«Խորհրդային Հայաստան»-ում տպագրվում է Ալ. Մարտունու «Ի՛նչ է պրոլետարական դիկտատուրան» հոդվածը:

Սեպտեմբերի 21-ին

ՀԱՅԷԺ Ժողկոմխորհը հրապարակում է դեկրետ՝ «Խորհրդային Հայաստանում անգրագիտության վերացման մասին»:

Սեպտեմբերի 28-ին

ՀԱՅԷԺ Ժողկոմխորհը դեկրետով թույլատրում է հիմել Հայաստանի Օգոսթյան կոմիտե (ՀՕԿ):

Սեպտեմբերի 29-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում հրապարակվում է Հայաստանի Օգոսթյան Կոմիտեի կողմ՝ ուղղված ամբողջ աշխարհի հայ աշխատավորությանը:

• • •

Համառուական Կենտրոնիկոմի նախագահությունը որոշում է (ազգային ճամարանը անվանել «Խորհրդային Հայաստանի Կուլտուրայի տուն» (Дом культуры Советской Армении):

Հոկտեմբերի 2-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթի համարը նվիրված է Բաքվի 26 կոմիտեների հիշատակին, Հոգվածներ ունեն Ալ. Մարտունին, Ա. Միկոյանը և ուրիշներ:

Տպագրվում է Հ. Հակոբյանի «Ստեփան Շահումյանի հիշատակին» բանաստեղծությունը:

Հոկտեմբերի 4-ին

Հովհ. Քումանյանի Քիֆլիսից Վենետիկ՝ Ավ. Իսահակյանին գրած նամակից.

«...Մեր այժմյան կառավարությունը շատ ավելի լավն է՝ քան կարող ես երեսկայել: Մանավանդ գրականությունն ու գեղարվեստը երբեք էսքան ուշադրության առարկա չեն եղած մեր աշխարհում:

Մինչև իմ նամակի քիչ հասնելը դու արդեն իմացած կլինես, որ մի շարք գրողների ու գեղարվեստագետների կենսաթոշակ են նշանակել, իսկ շատով կհրապարակվի և կիմանաս, որ տալիս են ամեն արանություն, ամեն հարմարություն ու հարազտություն: Երեւոյ թվում կկարգաս և քս տեսնել:

...Ահա գալիս է և Արտաշես Կարինյանը... Կծանոթանա, կտեսնես ինչ հրաշալի մարդ է և մեծապես գրական մարդ: Ես քիչ հնարավորություն կտա գալու:

...Սրկիրն ամերկամ է, Երաստն էլ մյուս կողմից է շատ վնասել: Բայց մեծ չանք են թափում փրկելու և շինելու, և ամեն կերպ պիտի օգնենք:

Հովհ. Քումանյան, Երկրի մարմնու, 4. 9. 1921,
էջ 100.

Հոկտեմբերի 13-ին

Հայաստանի, Ադրբեյջանի ու Վրաստանի Խորհրդային հանրապետությունների և Քուրդիայի միջև կնքվում է Կարսի պայմանագիրը, որով լեզլայ է հայտարարվում ժաշկակների կողմից Ալեքսանդրապոլում 1920 թ. դեկտեմբերի 2-ին կնքված պայմանագիրը:

Հոկտեմբերի 17-ին

Վ. Ի. Լենինը գնկուցում է Փաղուսավարների Համառուսաստանյան II համագումարում՝ ընտր տնտեսական քաղաքականությունը և Փաղուսավարների խնդիրները:

Ձ ե կ ու ջ ու մ ի ջ .

«...Քանի դեռ մեր երկրում կա մի այնպիսի երևույթ, ինչպիսին անգրագիտությունն է, շահաբաժնից դժվար է խոսել քաղաքական լուսավորության մասին: Սա քաղաքական խնդիր չէ, սա մի պայման է, առանց որի չի կարելի խոսել քաղաքականության մասին: Անգրագետ մարդը քաղաքականությունից դուրս է, նրան նախ պետք է այլուքն սովորեցնել: Առանց սրան չի կարող քաղաքականություն լինել, առանց սրան միայն լուրեր, քամրասանքներ, հնքիաթներ, նախապաշարումներ կան և ոչ թե քաղաքականություն:

Վ. Ի. Լենին, Երկր, հ. 33, էջ 78.

Հոկտեմբերի 18—21-ը

Մոսկվայի Մամուլի տանը դումարվում է Պրոլետարական գրողների առաջին Համառուսական համագումարը:

Զեկուցումներով հանդես են գալիս՝ Վ. Կիրիլլովը (Էժենթացիի մոմենտը և պրոլետարական գրականության հարցերը), Ա. Բոգդանովը (Պրոլետարական ստեղծագործության մասին), Լեոնիդ-Պոլյանսկին (Պրոլետարական քննադատության մասին):

Համագումարն ընդունում է բանաձև և կանոնադրություն:

Համագումարի բանաձևից.

«1. Հետևյալից. Կիրիլլովի զեկուցումը համագումարն անհրաժեշտ է համարում անմիջապես հիմնել Պրոլետարիատի Համահռչակաձև միություն:

2. Ընդունելով, որ պրոլետարական գրականություն ստեղծելը հնարավոր է լուրջ բազմակողմանի զարգացած պրոլետարոզի միջոցով, որ տիրապետում է անցյալի և ժամանակակից գրականության բոլոր տվյալներին՝ համագումարն անհրաժեշտ է համարում ազատել տաղանդավոր պրոլետարոզներին գրական ստեղծագործությունն օտար աշխատանքից և նրանց համար ստեղծել բարեհաջող պայմաններ՝ զեկուրվեստական զարգացման համար:

Հոկտեմբերի 19-ին

Հիմնվում է Հայաստանի Հեղափոխության և զեկուրվեստի պահպանման կոմիտե (նախագահությամբ Մարտիրոս Մարյանի):

Հոկտեմբերի 26-ին

«Խորհրդային Հայաստան»-ում հրապարակվում է զեկրեստ՝ «Գրական զեկուրվեստական աշխատողների ապահովության մասին»:

Նոյեմբերի 3-ին

ՌԿ(բ)Պ Կենտկոմի Կովկասյան բյուրոյի պլենումը որոշում է ընդունում Անդրֆեդերացիա կազմակերպելու մասին:

Նոյեմբերի 13-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում հրապարակվում է Ալ. Մարտիրոս Ենկուրվեստան Հանրապետությունների ֆեդերացիան հռչակածը:

Նոյեմբերի 16-ին

Հիմնված Ժողովուրդի զեկրեստով Հայաստանում Խորհրդային իշխանության հաստատման օրը՝ նոյեմբերի 29-ը համարվում է տոնական օր:

Նոյեմբերի 20-ին

Երևանում կազմակերպվում է Արվեստների տան հանդիսավոր բացումը: Բացման երեկոն նվիրվում է Վ. Տերյանին:

Ժողովուրդի նախագահ Ալ. Մյասնիկյանի հեռագրի համաձայն Մոսկվայից բերված Վ. Տերյանի գրադարանը հաստատվում է Արվեստների տանը: Որոշվում է Վ. Տերյանի մահվան տարեդարձի առթիվ հրատարակել նրա երկերի առաջին հատորը:

Նոյեմբերի 22-ին

«Պրավդա»-ում հրապարակվում է Վ. Ի. Լենինի հռչակածը «Տաղանդավոր գրողի»՝ Արկադի Ավստրինկոյի գրքի մասին:

Նոյեմբերի 27-ին

Հայաստանի Հոսթոդիոմատը մանկական և պատանեկան լավագույն երկերի ժողովածուներ կազմելու համար հայտարարում է մրցանակաբաշխություն:

Դեկտեմբերի 1-ին

Վրաստանի Ռեկոմը կենսաթոշակ է նշանակում գիտություն և արվեստի գործիչներին, նրանց թվում նաև Հովհաննես Թումանյանին և Հակոբ Հակոբյանին:

Դեկտեմբերի 15-ին

Նրևանում կադմոնիկերալում է գրական առաջին միությունը՝ «Հայ Գեղարվեստական Գրականություն Աշխատավորների Միություն» (Յ. Խանզադյան, Պ. Մակինցյան, Հ. Սուրխաթյան և ուրիշներ):

Միության նպատակն է նպաստել հայ ինքնուրույն և թարգմանական գրականության զարգացմանը, առաջ բերել գրական նորանոր արժեքներ և ի մի ժողովել գեղարվեստական գրականության անկազմակերպ ու ցրված աշխատավորներին:

Դեկտեմբեր

Սկսվում է արտասահմանյան հայերի ներգաղթը Սովետական Հայաստան:

Բաթում է հասնում Միշագետցի հայ գաղթականների առաջին խումբը:

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԻՔԼԻՈԳՐԱՖԻԱ

Հակոբյան Հ.— Կարմիր ալիք, Թիֆլիս:

Հունվարի 20—29-ը

Երևանում տեղի է սևեռնում ՀԿ(Բ)Պ առաջին համագումարը:

Հունվարի 28-ին

Ստ. Շահումյանի անվան բանվորական ակումբում հանդիսավոր կերպով բացվում է Խորհրդային Հայաստանի առաջին Պետական դրամատիկ թատրոնը: Բեմադրվում է Գ. Սուսլովիչյանի «Պեպուս»-ն:

Հունվարի 30-ին

Բացվում է ՀՍԽՀ Խորհուրդների առաջին համագումարը:

Բացման խոսք է ասում Ժողովրդական կոմիսարների Խորհրդի նախագահ Ալ. Մյասնիկյանը:

Փետրվարի 3-ին

ՀՍԽՀ Խորհուրդների առաջին համագումարը ընդունում է Խորհրդային Հայաստանի Հիմնական օրենքը՝ Սահմանադրությունը (Հրապարակվում է ապրիլի 23-ին, «Խորհրդային Հայաստան» թերթում):

Փետրվարի 25-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Մ. Աբեղյանի «Հայոց լեզվի ուղղագրության ռեֆորմի խնդիրը» հոդվածը:

Մարտի 1-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում հրապարակվում է Հայաստանի քանվորների, գյուղացիների և կարմիր զինվորների անդամների համագումարի դիմաժողովը:

Դ ի մ ու մ ի ց.

«Մենք վառել ենք մեր օլախը փրատակների մեջ ու վարում, ցանում ենք մեր ամայի դարձած արտերը, մենք կշնացնենք մեր երկիրը վերստին, ինչպես բազմիցս շնացել ենք թշնամի ուժերի սրածուլություններից ու ավերածություններից հետո: Դրա համար է փողփողում մեր երկրում Խորհրդային իշխանության կարմիր դրոշակը, խաղաղության և աշխատանքի մեր նվիրական դրոշակը»:

Մարտի 4-ին

ՀՍԽՀ Ժողկոմիսարի դեկրետ է ընդունում հայոց լեզվի նոր ուղղագրության մասին:

Մարտի 6-ին

Վ. Ի. Լենինը ճառ է արտասանում Մետաղագործների Համագումարի ժամանակահատվածի համագումարի կոմունիստական ֆրակցիայի նիստում:

Ճ Ե Մ Ե Ք

ժողովի եւ պատահաբար «Известия»-ում կարգացի Մայակովսկու մի բանաստեղծությունը քաղաքական թեմայով: Սա նրա բանաստեղծական տաղանդի երկրպագուներից չեմ, թե՛ն լիովին ընդունում եմ իմ անկոմպետենտ լինելը այդ ասպարեզում: Բայց վաղուց է եւ այդպիսի հաճույք չէի զգացել քաղաքական և վերջական տեսակետից: Իր բանաստեղծություն մեջ նա տարած: Կենի ծաղրում է նիստերը և ծաղր ու ծանակի ենթարկում կոմունիստներին, թե՛ նրանք շարունակ նիստեր ու նորից նիստեր են անում: Զգո՞ւեմ, պոեզիայի տեսակետից ինչպե՞ս, բայց քաղաքականության տեսակետից երաշխավորում եմ, որ այդ միանգամայն ճիշտ է: Մենք, հիւրավի, այնպիսի մարդկանց դուրսը մեջ ենք գտնվում (և պետք է ասել, որ այդ դուրսը մի շատ հիմար դուրսն է), որոնք չարտակալ նիստեր են անում, հանձնաժողովներ են կազմում, պլաններ են կազմում — անվերջ, Ռուսական կյանքի այսպիսի մի տիպ կար՝ Օբլոմովը: Նա շարունակ պատկում էր մահճակալի վրա և պլաններ էր կազմում: Դրանից հետո շատ ժամանակ է անցել, Ռուսաստանը ներք ռեյուլացիա է կատարել, և, այնուամենայնիվ, Օբլոմովները մնացել են, որովհետեւ Օբլոմով էր ո՛չ միայն կալվածատերը, այլև գյուղացին, և ո՛չ միայն գյուղացին, այլև ինտելիգենտը, և ո՛չ միայն ինտելիգենտը, այլև բանվորն ու կոմունիստը: Բավական է նայել մեզ վրա, թե ինչպե՞ս ենք մենք նիստեր անում, ինչպե՞ս ենք աշխատում հանձնաժողովներում, որպեսզի ասենք, թե հին Օբլոմովը մնացել է, և պետք է նույն երկու ժամանակ լվանալ, մաքրել, քափ տալ և բերել, որպեսզի ունեւ թուն դուրս գա:»

Վ. Ի. Լենին, Երկեր, Է. 33, էջ 262—263.

Մարտի 12-ին

Անդրկովկասյան հանրապետությունների Կենտրոնականների լիազոր-կանքերենցիան հիմք է դնում Անդրկովկասյան ֆեդերացիային:

Մարտի 18-ին

Վ. Ի. Լենինը գրում է Ի. Ստեպանովի, ՌԻՅՍՍԻ էլեկտրոֆիկացիան հա-մարշալարհային տնտեսության անցումային³ փուլի կապակցությամբ գրքի առաջաբանը:

Ա Ս Տ Ե Ք Ե Մ Ե Ք

Շէնդինակին հաղորդվել է տալ ամենազգուշոր և ամենակարևոր հարցերի չափազանց հաշտ շարադրանքը: Հեղինակը շատ լավ է արել, որ վճռել է դիրքը գրել ո՛չ թե ինտելիգենտների համար (ինչպես մեզանում ընդունված է դիրք գրել՝ հետևելով քուրժուական հեղինակների վատթար սովորություններին), այլ աշխատավորների համար, իսկական ժողովրդական մասսայի համար, շարքային բանվորների ու գյուղացիների համար:

Եթե մեր թուրք գրականագետ-մարքսիստները, փոխանակ իրենց ուժերը թերթերում ու ժուռնալներում թուրքին ձանձրացրած քաղաքական ճարճատյունի վրա վատնելու, լավ զբաղվին և հենց այդպիսի ձեռնարկներ կամ դասադրքեր կազմեն առանց բացառության թուրք հասարակական խնդիրների վերաբեր-մամբ, այն ժամանակ մենք չէինք ունենա այնպիսի խայտառակ կացություն,

որ պրոլետարիատի կողմից քաղաքական իշխանությունը նվաճելուց համարյա հինգ տարի անց նրա, պրոլետարիատի, պետական զարդենքում ու համալսարաններում հին բուրժուական գիտնականները հին բուրժուական հետաքննիչ են սովորեցնում (ալվելի ճիշտ՝ այլասերում են) երիտասարդությունը:

Վ. Ի. Լենին, Երկիր, հ. 33, էջ 387—388.

Մարտի 27-ից ապրիլի 2-ը

Մոսկվայում տեղի է ունենում ՌԿ(բ)Պ XI համագումարը:

Կենտկոմի քաղաքական հաշվետվությամբ հանդես է գալիս Վ. Ի. Լենինը: Համագումարը ամփոփում է նոր տնտեսական քաղաքականության առաջին տարվա արդյունքները:

Վ. Ի. Լենինի զեկուցումից.

ճանհանդի ժամանակ ամենավտանգավոր բանը խուճապն է:

Եթե ամբողջ քանակը (այստեղ նա խոսում է միոխաքերական իմաստով) նահանջում է, ապա այստեղ չի կարող այն տրամադրությունը լինել, ինչ այն ժամանակ, երբ բոլորն առաջ են գնում: Այստեղ արդեն, դուք յուրաքանչյուր քայլափոխում կհանգիպեք որոշ լսփով ընկճված տրամադրության: Մեղադրում մինչև անգամ բանաստեղծներ կային, որոնք գրում էին, թե, տեսն՞ց, ահա, Մոսկվայում թե՛ սով է, թե՛ ցուրտ, ժմինչդեռ առաջ մաքուր էր, զեղեցիկ, այժմ առևտուր է, սպեկուլյացիան: Մեզ մոտ մի ամբողջ շարք ալյուպիսի բանաստեղծական գրվածքներ կան:

Վ. Ի. Լենին, Երկիր, հ. 33, էջ 331:

Վ. Ի. Լենինի եզրափակման խոսքից.

Մինչև այժմ կործանված բոլոր ռեյուցիոն պարտիաները կործանվել են այն բանից, որ մեծամտել են և չեն կարողացել տեսնել, թե ինչո՞ւմ է իրենց ուժը, և վախեցել են խոսել իրենց թուլությունների մասին: Իսկ մենք չենք կործանվի, որովհետև չենք վախենում խոսել մեր թուլությունների մասին, և կսովորենք հաղթահարել այդ թուլությունները:

Վ. Ի. Լենին, Երկիր, հ. 33, էջ 387:

Համագումարի որոշումն էր և բանաձևերից.

Մամուլի և պրոպագանդայի մասին.

«Կապիտալիստական հարաբերությունների անմիջական հիման վրա անխուսափելի է բուրժուական ազդեցության ուժեղացումը ոչ միայն քնակչության մանր-բուրժուական խավերի վրա, այլ նույնիսկ պրոլետարիատի առավել հետամերձաց մասի վրա: Արժանազանիով բուրժուազիայի ձգտումը՝ զրականության և կուլտաշխատանքի միջոցով ազդել աշխատավոր մասսաների վրա, համագումարը գտնում է, որ պետք է այդ ազդեցություններին հակադրել եռանդուն քաղաշխատանքը: Ուստի պարտիան պետք է ամեն կերպ ընդլայնի և խորացնի իր ազդեցությունը և պրոպագանդիստական աշխատանքը:

Մասսաների վրա ազդելու, նրանց կոմունիստական լուսավորության ու կազմակերպման համար պարտիայի պայքարում ամենազորեղ զինքերից մեկը մամուլն է:

Միջնադարի պարտիական-սովետական ժամկետը ամենաառաջին ճգնաժամային դրությամբ մեջ էր ձգնաժամի առաջինը՝ ընտրող գծերն են՝ ա) թերթերի քանակի շնչառակի կրճատումը և մնացած թերթերի տիրաժի նվազումը՝ դրամական միջոցների բացակայությամբ, թղթի պակասության ու թանկության, ապարտիական շափից դուրս ժառանգի հետևանքով, բ) թույլ կազմի մասնակցությունը հետ, աշխատավորների ընթացիկ կարիքների ու պահանջմունքների անբավարար առարկայությամբ, անգլանի շինարարության հարցերի թույլ լուսաբանումը, գ) թերթերի անբավարար կայունությունը պարտական-քաղաքական անսահմանության, դ) տարածման անարդարության միակցական լիարժեքությունը միջանկյալ, առանձնապես բանավորական և գործադրական մասնակցների մեջ:

2. Համապատասխան համաձայնության է տույլս կենտրոնի արդյունքը՝ «Գրգռ»-ի 10-ամյա տարեգարձին (1922 թ. ժուլիսի 5) կազմակերպել մամուլի համառոտափաստական քր. հ. հանձնարարում է յուրը անցկացնել կազմակերպությանն՝ ամենալուրջ ուղադրություն գործենք Համուլի քր. անցկացնելուս:

14

տե՛ր. Համագործակցող ըստագրանց անհրաժեշտ է գտնում ըստնվորտ-գրող-
քանկան նրիտասարգության Համար գրախոնություն անդիվելը, որը կարողա-
նար Հակագրվել ծնունդ աննող ըստգրային գրականության անդիվելը
նրիտասարգության վրա է նկատանը նրիտասարգ անասաննրի կտնունիտ-
կան անասաննրիտասարգությանը:

ԵՄԿԵՊ-ն... թանաժնեքում աւ որդուհնեքում, 1 մաս,
 Երեւն, 1945, էջ 822—823, 826:

Դարձի 28-ին

«Կարճի՛ր աստղը թերթում հրապարակվում է Հայաստանի Լուսժողովո՞ւմ»-
տի հրահանգը՝ հայաթ լեզվի ուղղագրումից ա՛ն ճիշտի՛ն գործադրության մասին:

Ապրիլի 7-ին

Վարժիչ աստղի-ում ապացուցում է հաղորդում Մոսկվայում Հայրապետ հիմնելու մասին:

Հայրենական պատերազմից հետո հանձնվում ազգության, թափաքանի ստեղծման, գրադարան-ընթերցարան, թանգարան և այլն:

Ապրիլի 22-ին

ԱՄՆ-Կենտրոնական և արևելա-հարավային Ասիայի շուկաներ

Այդ անթիվ Մ. Խ. Կալիսիսը Գեմյան Բեդեռնի գրում է.

«Ընեն է նրանց ծառայությունը, ովքեր կարմիր Բանակի մարտիկներին չէինք են ռեպրյուցիտն գիտակցության զինքով, ովքեր նրանց ոչնորել են զրգվարին և սխառավոր սխառզործությունները: Ձեր առանձնապես Հատուկ և քաջադիկ ծառայությունները՝ որպես ժնձ ռևույուցիայի քանաատնողի, ըստ արժանավույն զնահատվել են ռեսպուբլիկայի բուկվորո-գլուղացիական մաստաների և Հատկապես քաղաքացիական կռվների մասնակիցների կողմից: Ձեր երկերը պարզ և Հասկանալի են յուրաքանչյուրին, ուստի և, արտաստվոր Խեղձ են, ռեպրյուցիտն կրակով վառել են աշխատավորների սրտերը և Հոգու արիություն են ամրապրել: պալքառի աժնանդժվարին յուզներին:

Ապստամբված պրոլետարիատի տանջանքները, պայքարը, սխրագործություններն ու նվաճումները Ձեր մեջ գտել են իրենց արժանավոր քանաստեղծին, Հանձին Ձեզ, պեղդիան, գուցե առաջին անգամ պատմության մեջ, այդքան վառ կերպով իր նախատաղիքը կապել է իր ազատագրության համար պայքարող մարդկության նախատաղիքի հետ և փոքրամիջ ընտրյալների պոեզիայից դարձել է ստեղծագործություն մասսաների համար:

Ձեր ստեղծագործությունը արիացել և ամրացել է ռեպուցիան պրոլետարիատի աշխարհ և նրա կոմքի կոմիտան հետ միասին:

Նշելով Ձեր քաջատիկ գեղարվեստական-գրական ծառայությունները՝ ինչպես պրոլետարական ուժերի կուտակման ծանր ժամանակաշրջանում՝ մինչև հայթիկան Հոկտեմբերյան ռեպուցիան, այնպես և ուսական համաշխարհային կոնտրռեպուցիայի դեմ պայքարի անհավատալիորեն ծանր հնգամյակում, Համ. Կենտրոնիկոմի նախագահությունը հույս ունի, որ ռեպուցիոն պայքարի ասպառ անխուսափելի փորձություններն ևս, Ձեզ կդնի ռեպուցիայի քանաստեղծի փառավոր մարտական դիրքի վրա, ժողովրդին նվիրված ստեղծագործության լիակատար ծաղկման մեջ:

Մայիսի 5-ին

Ռեյ(ր) Կենտկոմի որոշմամբ՝ «Պրավդա»-ի 10-ամյակի օրը՝ Մայիսի 5-ը սահմանվում է լուրջինկյան մամուլի օր:

Մայիսի 12-ին

Եկարմիր աստղը թերթում տպագրվում է Ա. Վշտունու ռեպուցիոնական պոեզիան՝ հողմածը:

Հողմածից.

Թաղքենի սլոնգիան իր բոլոր ձևերովն ու ասացվածքներով շատ է զառամել, Իսկ պրոլետարական պոեզիան պետք է ձևակերպի հենց ինքը պրոլետարիատը, Ի՞նչ փուլի, թե առաջին նվազ ձևակերպումը կլինի երբեմն թույլ, երբեմն ոչ գեղարվեստական ու միտումնավոր, նոր իշխող դասակարգը կունենա իր սխալներն ու թույլ կողմերը, մինչև որ կյանքը ցույց կտա բնական ուղին, մինչև որ հետզհետե բանվորական կոլեկտիվիստական գրականությունը կհղկվի, կզարգանա և կունենա բանվոր դասակարգի ասպառ հեռանկարների երթություններն ու գեղեցկությունները:

Եկարմիր աստղը թերթում հրապարակվում է Պրոլետարական գրողների Համառուսական ասոցիացիայի կողմ՝ «ՌՍՖՖՀ բոլոր պրոլետգրողներին»:

Մայիսի 14-ին

Երևանում լույս է տեսնում «Մանկալս գյուղացիական թերթի առաջին համարը:

Մայիսի 15-ին

Երևանի Պետական թատրոնի շենքում Հայաստանի Գեղարվեստական գրականության աշխատողների միությունը կազմակերպում է երեկո՝ նվիրված Սայաթ-Նովային:

Մայիսի 18-ին

Կարմիր աստղ թերթում տպագրվում է Հ. Հակոբյանի «Ողջունելի է» հոդվածը:

Անդրադառնալով Պրոլետարական գրողների Համառուտական ասոցիացիայի կողմից (տպված Կարմիր աստղ-ի մայիսի 12-ի համարում), ըստ որի Պրոլետարական գրողների Համառուտական ասոցիացիայի անդամը իրավունք չունի մասնակցելու օտար գրական-գեղարվեստական կազմակերպություններին ու խմբակցություններին, հանգեա գալու կոմունիստական իդեոլոգիային ասար ժամույի արգելանքում, Հ. Հակոբյանը առաջիկ է պրոլետարական գրողի իր ընկալողի:

Մայիսի 19-ին

Կարմիր աստղ թերթում դիսկուսիոն կարգով տպագրվում է Մ. Դարբինյանի «Ընկ. Հակոբ Հակոբյանի «Ողջունելի է» հոդվածի առթիվ» հոդվածը, ի պաշտպանություն Հովհ. Թումանյանի, Ալ. Շիրվանզադեի և մյուսների:

Մայիսի 27-ին

Կարմիր աստղ թերթում Հ. Հակոբյանի ստորագրությամբ հրապարակվում է «Կոչ պրոլետարական գրողներին»:

Կ ո չ ի ց .

Կլաստանի Պրոլետարական գրողների ասոցիացիայի Հայկական սեկցիան հայտարարում է, որ նրա հիմնական նպատակն է ստեղծագործելը, ոչ թե առանձին — անհատ, մեկուսացած, այլ կազմակերպ, միացած ուժերով, որը դուրս իր գրիչը պիտի անցկացնի պրոլետարական քննադատության և ինքնաքննադատության բովանդակում, զարգացնի իր մեջ կոլեկտիվիստական զգացմունքը և խորացնի աշխատավորական կյանքի, կովի, հաղթանակի և աշխատունակության:

...Ասոցիացիան լինելու է այն դարբնոցը, որի հնոցում կոփվելու է առաջապա պրոլետարական սկսնակ գրողների (բանվոր թե կիսաինտելեկտ) գեղարվեստական ստեղծագործության զենքը՝ գրիչը:

Մայիսի 28-ին

Թիֆլիսի Գեղարվեստի տանը տեղի է ունենում Վրաստանի Պրոլետարական գրողների ասոցիացիայի Հայկական սեկցիայի հանդիսավոր բացումը: Բացման խոսք է ասում Հ. Հակոբյանը:

Մայիսի 30-ին

Կարմիր աստղ թերթում տպագրվում է Ս. Խանոյանի «Համեստ օկիդո» հոդվածը՝ գրված Պրոլետարական գրողների Հայկական սեկցիայի հիմնադրման առթիվ:

Հունիսի 1-ին

Թիֆլիսի Գեղարվեստի պալատում տեղի է ունենում ՎԳՖԱ-ի Հայկական սեկցիայի առաջին նիստը: Սեկցիան ընտրում է Ժամանակավոր նախագահության՝ Լ. Հակոբյան (Նախագահ), Մ. Արազի (փոխ-նախագահ), Մ. Դարբինյան (քարտուղար):

Սեկցիան ընդունում է իր ծրագիրն ու կանոնադրությունը, որով է հրատարակվի իր պաշտոնական շրջան՝ «Դարձակցություն»:

Հունիսի 14-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում հրապարակվում է «Երեքը» գրական խմբակի՝ Ե. Զառենցի, Ա. Վառլենու և Գ. Աբովի «Դեկլարացիան», որը ընդունվում է հունիսի 6-ին:

Դեկլարացիան.

«Ներկա հայ բանաստեղծությունը մի թոցախտավոր է, որն անխուսափելիորեն դատապարտված է մահվան:

Նրա գոյության միակ արդարացումը — մահամերձ լինելն է:

Նրա տրագիդիաները նման են թոցախտավոր երեխաների, որոնք, բացի վաղակումից՝ ոչինչ չեն առաջացնելու:

«Հայրենիք», «սիր անբիծ», «անապատ ու մենություն», «մինչև դեր նրա» կերպով, «սոցալիզմ» ու երազները. — ահա մեր գրական թոցախտի մանրահերքը, որոնց առաջացրած պտուղներն են՝ նացիոնալիզմ, ռոմանտիզմ, պոսիմիզմ և սիմվոլիզմ:

Մենք հանդես ենք գալիս որպես ախտահանողներ:

Մենք բերում ենք մեզ հետ մեքսիկյան օդ և երկաթե առողջություն:

Քաղաքների նացիոնալիզմին մենք հակադրում ենք պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմը:

Մենքի սիրտն մենք դեմ ենք դնում սեռական առողջ բնազդը:

Մենք համար ժանապարհները դարձնել են լազմաժողովրդականներ:

Իսկ մեր երակներին մենք մենք զգում ենք բազմազան ամբոխների հուզը:

Մերակաները միջնադարից աշխարհային հաղորդել է բոսոր արշավույթը և պայքարող դատակարարի մարտական շնորհը մեզ արթնացրել է սոցալիզմի երազներին:

Մեր մեջ ստեղծագործում է բազմությունների տեմպը և մենք դեպի բազմությունն ենք իջեցնում մեր ստեղծագործությունը:

Մենք պահանջում ենք. —

1. Դուրս հանել բանաստեղծությունը սենյակներից դեպի փողոցներն ու մասասները և գրքերից դեպի կենդանի խոսքը:

2. Արտահայտել այն, ինչ որ ալիմենակոն է — շարժում, դասակարգային պայքար, երկաթ ու կարմիր:

Այդ նպատակներին հասնելու համար բանաստեղծության մեջ պետք է կիրառել՝

1) Թիթմը, որպես շարժում.

2) Պատկերը (օբյեկտ), որպես կենցաղի բնորոշում.

3) Ոճը և լեզուն, որոնք սովյալ նյութի և խառնվածքի արտաբերությունն:

Մեր օրվա լեզունգն է.

Կորչին գրական արխտոկրատ շկուաները, առանձնասանյակային գրողները, գրադարաներում նշող դրժներ և սալունային կանայք:

Կեցցե՜ գեղարվեստական կենդանի խոսքը, ստեղծագործող բազմությունները:

Կեցցե՜ ստեղծագործող բազմությունը իր հզոր սիթմով:

Կեցցե՜ պրոլետարական հեղափոխությունը:

Հունիսի 16-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթի յո 132-ում, դիտկուսիոն կարգով, տպագրվում է Ծ. Զարենցի «Ի՜նչ պետք է լինի արդի հայ բանաստեղծություններ» (դիկարացիայի ամիս) հոդվածը (հոդվածի շարունակությունը տե՛ս սեւ. Հ. Բ. Մ Ձ 133 և 136-ում):

Հ ա դ վ ա ժ ի ց .

Մտածել պրոլետարական կուլտուրայի մասին հիմա — նշանակում է լինել իդեալիստ, մարքսիզմի ալոուսներին անտեղյակ: Այդ չէ մեր պահանջը: Մենք կարծում ենք, որ ներկա հայ բանաստեղծությունը պետք է փորձի գեղարվեստական ձևեր գտնել, մեր աշխատավորության ճագրաբանության և խառնվածքի համապատասխան տալ նրան երգեր, պատկերներ, որոնք, կազմակերպել, զնդարվեստական որոշ հունի մեջ գցել կարողանան այսօրվա մեր չճավոր գյուղացու և բանվորի կենսատրամադրությունները, այն բանվորի ալ գյուղացու, որ ալսօր սկսել են զալ դասակարգային ինքնագիտակցության...

Մենք մեր աշխատավորությանը պետք է տանք նրա հոգեբանությանը և կենցաղային բովանդակությամբ ու ձևով համապատասխան նոր երկ և ձեռի խնդրում պետք է ձենենք մեր ալսօրվա կենցաղից:

Հունիսի 27-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Տ. Հախումյանի «Ի պաշտպանություն 4-րդ աստիճանի հոտենտոտի» («Երեքի» գեղարացիայի և Ծ. Զարենցի հոդվածաշարի ամիս) հոդվածը:

Հ ա դ վ ա ժ ի ց .

«Այո, պոետ Զարենց, այսպես է: Ոչ պրոլետարական կուլտուրան ընդհանրապես և ոչ էլ պրոլետարական պոեզիան՝ որպես նրա մասնիկը՝ մեզանում գեո գոյություն չունեն և դեո շուտ էլ չեն լինի:

...Մեզանում պրոլետարական կուլտուրայի և պոեզիայի համար միակ կորիզը հանգամանքը՝ սոցիալական բազան — դեո լկա:

...Զէ՜ որ պոեզիայի մեջ էսկանը նյութը չէ, փնշը չէ, այլ փնշալենն է. նյութը ջնշավորելու ձևն է:

Հունիսի 8-ին

Նրեանում լույս է տեսնում «Երեքը» գրական խմբակի թուլետներ (Մ 1): «Նրեքը»՝ Զարենցը, Վշտունին, Աբովը իրենց գեղարացիայից հետո

բյուզնտինում հանդես են գալիս իրենց տեսականները արտահայտող բանաստեղծութուններով:

Երևանի Կոմկուսի ակումբում կայանում է «Երեքը» գրական խմբակի առաջին ներկոն:

Դասախոսում է Գ. Արովը՝ ղեկավարանալով բանաստեղծության հեռանկարները նյութի մասին:

Հուլիսի 5-ին

Թիֆլիսում, աղետի հետևանքով զոհվում է նշանավոր ռեալիստներ Կամոն (Միմոն Տեր-Պետրոսյանը, ծնվ. 1882 թ.):

Հուլիսի 16-ին

«Խորհրդային Հասարական» թերթում տպագրվում է Պ. Մակինցյանի «Հակակական Բուսլոն և Նրա արքայականները թվով երեք ու կես» գրական ֆեյխտոնը:

Հուլիսի 18-ին

«Խորհրդային Հասարական» թերթում տպագրվում է Ե. Զարենցի «Ապագա-սակարգային ինտելիգենտը և դեկլարացիան» (Պատասխան բոլոր Հայրում-բաններին)» հոդվածը:

Երևանի Կուսակցական ակումբում տեղի է ունենում «Երեքը» գրական խմբակի գրական երկրորդ ներկոն:

Վ. Տերյանի մասին դասախոսում է Ե. Զարենցը:

Զարենցի եզրակացությունն այն է, որ Տերյանը չէ, որ լայնոր պիտի քաղաքի մասնանների պահանջները:

Հուլիսի 23-ին

Երևանի Մոմենտիստի սրահում կայանում է «Երեքի» շեփորահանդեսը:

Հուլիս

Թիֆլիսում, Հ. Հակոբյանի խմբագրությամբ լույս է տեսնում «Դարբնոց» գրական, գեղարվեստական, քննադատական ամսագրի առաջին համարը (օրգան Վրաստանի Պրոլետարական գրողների ասոցիացիայի Հայկական սեկցիայի):

Խմբագրականից.

«...Այսօր մենք հրապարակ ենք գալիս կոտ ու կազմակերպված զուտ պրոլետարական գրողների օրգան «Դարբնոց»-ով, որի շուրջը ժողովված են թե հին և թե նոր պրոլետարական գեղարվեստական գրողներ և որոնք նոր խոսք ունեն ասելու մեր մասնաններին:

Ի՞նչ է մեր նպատակը. «Դարբնոցի» միջոցով դարձնել հայ պրոլետարիատի ամբողջական կյանքը, արտացոլել նրա կուլեկտիվ ապրումները, նրա հոգեբանական իմպուլսները:

«Դաբրենոց»-ին աշխատակցում են Լ. Հակոբյանը («Մեր քննադատների քննադատությունը», «Գրական մտորվներ», «Անտիպոններ խոսքեր»), Մ. Արազի («Դաբրեն»-ի ժիւրնը, «Փորձանքը»), Լ. Աղաբաբը, Մ. Յորդովյանը և ուրիշներ:

«Դաբրենոց»-ը դադարում է հրեք համարից հետո, 1923 թվականին:



«Դաբրենոց»-ում (№ 1) տպագրվում է Լ. Սուրբաթյանի «Եղիշի Զարենցու հոգվածը»:

Լեզվածից.

«Զարենցը հայ բանաստեղծության համար նոր ճանապարհ հարթելու բռնիոր տվյալներն ունի:

Ամենապոեմը, որը Զարենցի գրական գործունեության նոր էջն է կազմում, իրավամբ կարող է հեղափոխական լայն թափի բանաստեղծություն համարվել և ոչ միայն գրվածքի նոր բովանդակությամբ, այլ ապագա պոետի-տարական պոեզիայի նոր ձևերի տարրերով...»:

Օգոստոսի 4—7-ը

Մտկվայում կայանում է ՌԿ(Բ) XII կոնֆերենցիան:

Կոնֆերենցիայի քանակներից ու որոշումներից.

«7. Այսպես կոչված սմենովիտական հոսանքը մինչև հիմա խաղացել է և դեռ կարող է խաղալ ռեյզկոպի-պրոգրեսիվ դեր: Այդ հոսանքը համախմբել և համախմբում է ձմերկացիայի և ռուսական ինտելիգենցիայի այն խմբերին, որոնք ճշմարտվել են Սովետական իշխանության հետ և պատրաստ են նրա հետ աշխատել երկրի վերածնունդի համար: Այդպեսով սմենովիտական ուղղությանը արժանի է եղել և արժանի է դրական վերաբերմունքի: Բայց դրա հետ միասին չի կարելի ոչ մի բոսի մոռանալ, որ սմենովիտական հոսանքի մեջ ևս ուժեղ են բուրժուական-պատարական տենդենցները, որ սմենովիտականների համար մենչևիկների ու էսենների հետ միասին ընդհանուր է այն հույսը, թե տնտեսական զիջումներին քաղաքական զիջումներ կհետևեն բուրժուական դեմոկրատիայի ուղղությամբ և այլն»:

«...Գ) Հենվելով հակասովետական խմբերի մեջ շերտավորման սկզբնական պրոցեսի վրա, մեր պարտիական կազմակերպությունները պետք է կարողանան լուրջ, գործնականորեն մոտենալ ամեն մի խմբի, որը նախկինում թշնամի է եղել Սովետական իշխանությանը և ներկայումս թեկուզ ամենաչինչ լավով անկեղծ ցանկություն է հայտնաբերել իսկապես օգնել բանվոր դասակարգին և գյուղացիությանը՝ տնտեսությունը վերականգնելու, բնակչության կոպուլացիայի մեղադրվող բարձրացնելու գործում և այլն: Ավելի քան երբեք անհրաժեշտ է, որ պարտիական կազմակերպությունները ներկայումս դիֆերենցացված վերաբերմունք ցուցաբերեն դեպի գիտության, տեխնիկայի, բժշկականության, մանկավարժության և այլ ներկայացուցիչների յուրաքանչյուր առանձին խումբ (կամ նույնիսկ դեպի առանձին անձ): Տեխնիկայի, գիտության, ուսուցչության, դրողների, պոետների և այլ ներկայացուցիչների միջավայրից ելած իրոք անպարտիական տարրերի վերաբերմամբ, որոնք թեկուզ

Հիմնական գծերով Հասկացիչ են կատարված մեծ հեղաշրջման ինկական իմաստը, անհրաժեշտ է սխառնատիկ աշակցություն և գործարար Համագործակցություն:

«ԱՄԿ»-ն ... բանական է: Այդպիսով, ի մաս,
էլ 880—881:

Օգոստոսի 23-ին

Նրանի կենտրոնական բանվորական ակումբում կայանում է Հայաստանի Պրոլետարական գրողների միության երկրորդ ընդհանուր ժողովը:

Դրվում է «Մուրճ» ամսագրի հրատարակման հարցը:

Օգոստոսի 24-ին

Թիֆլիսի Հայարտան դահլիճում Գ. Լևոնյանի նախաձեռնությամբ կազմակերպվում է հայ մամուլի ցուցահանդես:

Թիֆլիսում լույս է տեսնում «Նոր աշխարհ» հասարակական-քաղաքական, անտեսական և դիտական ամսագիրը:

Ամսագիրը դադարում է նույն թվականին, երեք համարից հետո:

Նյութեր ունի Ա. Մարտունին (սովորական տարվա հանդիմանումներ, «Գրական քննադատության մեթոդը», «Պրոլետարիատի դեկտատուրան և կոոպերացիան», «Տնտեսական կյանքից»):

Սեպտեմբերի 8-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում տրվում է հաղորդում «Հայաստանի Գեղարվեստական Գրականության Աշխատավորների Միության» կիսամյա գործունեության մասին:

Սեպտեմբերի 10-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Տ. Հախումյանի «Ողիշ Զարեցը» (Ընկերական բուժագիր) հոդվածը՝ «Պեղող լուսն» ժողովածուի առթիվ:

Սեպտեմբերի 13-ին

Թիֆլիսի Հայարտան թատրոնի դահլիճում Ե. Զարեցը կարդում է դասախոսություն Վահան Տերյանի մասին:

Սեպտեմբեր — հոկտեմբեր

«Պրավդա»-ում դիսկուսիա է ծավալվում «Պրոլետարական կուլտուրայի և Պրոլետկուլտի մասին»: Դիսկուսիան սկսվում է Պրոլետկուլտի ղեկավար Վ. Պլետենի «Ինտելեկտական ֆրոնտում» հոդվածով («Պրավդա», № 217, 1922): Նրա հետ լրանավեճի մեջ է մտնում Ն. Կրուպսկայան իր «Պրոլետարական ինտելեկտ» և Պրոլետկուլտը հոդվածով («Պրավդա», № 227, 1922):

Իր պատասխան հոդվածում Պլետենն, ընդունելով Պրոլետկուլտի սխալները, գործում է պայտպանել իր դիրքերը:

Դիսկուսիան ավարտվում է Յա. Ցակվիլի «Պրոլետարական կուլտուրայի և Պրոլետկուլտի մասին» հոդվածով («Պրավդա», № 240 և № 241, 1922), որի մեջ ծավալուն քննադատության են ենթարկվում Պրոլետկուլտի սխալները:

Անդրադառնալով Վ. Պետեհի և Յա. Յակովլևի հոգվածներին, Վ. Ի. Հենինը Պրոլետկուլտը համարում է պրոլետարական կուլտուրայի ոգու խորթ ուղղություն:

Հոկտեմբերի 2-ին

Ակսվում է նոր ուղղադրության կիրառումը՝ դպրոցներում, մասնույում, գրականության մեջ:

Հոկտեմբերի 27-ին

Վրաստանի պրոֆմիությունների մեծ զահլիճում տեղի է ունենում՝ Վ. Պ. Ա.-ի Հայկական սեկցիայի առաջին դասախոսությունը՝ նվիրված Մ. Քորգոմյանի ստեղծագործություններին:

Ներածական խոսք է ասում Հ. Հակոբյանը, Զեկուցում է Մ. Դարբինյանը:

Հոկտեմբերի 28-ին

ՌՄՖԽՀ Աշխատանքի և Պաշտպանության Խորհուրդը Վ. Ի. Հենինի առաջարկությամբ որոշում է Հայաստանին բաց թողնել ևս 1,5 միլիոն ռուբլի (ոսկով) գյուղատնտեսական մեքենաներ և անասուններ ձեռք բերելու համար:

Հոկտեմբերի 29-ին

Կապա գյուղում սկսվում են Երևակի շրանցքի կառուցման աշխատանքները:

Նոյեմբերի 5-ին

Երևանի Բանվորական ակումբում բացվում է Գեղարվեստի աշխատակների Համահայտատանյան համագումարը:

Նոյեմբերի 12-ին

Պետական թատրոնն իր երկրորդ տարեշրջանի ներկայացումներն սկսում է Գ. Դեմիրճյանի «Դատաստան» դրամայով:

Նոյեմբերի 24-ին

Մոսկվայի Մաժուկի տանը Վ. Քրյուսովը ղեկուցում է սիրուական պոեզիայի երեկը, այսօրը և վաղը (սիմվոլիզմ, ֆուտուրիզմ, պրոլետարական պոեզիա) նյութի մասին:

Նոյեմբերի 29-ին

Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման երկրորդ տարեդարձի օրը բացվում է Վ. Ի. Հենինի անվան էլեմիսինի շրանցքը:

Ենոքհրդային Հայաստան թերթում հրապարակվում է Ալ. Մարտունու «Երկու տարուց հետո» հոգվածը:

Նոյեմբեր

Երևանում լույս է տեսնում «Մուրճ» գրական, գեղարվեստական, ֆենադատական պարբերականի առաջին համարը (Ա. Վշտունու խմբագրությամբ):

Խմբագրականից.

«Մուրճ»-ը հրատարակվում է ոչ թե տիրացու էսթետների հոգեկան բա-
վարարման համար, այլ կռելու, կոփելու աշխատավորության գեղարվեստա-
կան գիտակցությունը, դուրս քաշելու անորոշությունից և լքումից այն բոլոր
աշխատավոր շնորհունակ գրողներին, բանաստեղծներին, որոնք մինչև այժմ
հնարավորություն չեն ունեցել դուրս գալու հրապարակ, մարզվելու, կրթվելու
և ուսումնասիրելով գրական անցյալ և ներկա շարժումները՝ դժժ գնելու իրենց
առար ցրական դպրոցներին:

«Մուրճ»-ին աշխատակցում են Ա. Վշտունին, Գ. ՄաՀարին, Ն. Զարյանը,
Վ. Այաղանը, Հմ. Միրյանը, Հ. Ազատյանը, Վ. Նորենցը, Դր. Տեր-Սիմոնյանը,
Գ. Վանանդեցին:

1923 թ. հունվարից, 3-րդ համարից հետո «Մուրճ»-ը դառնում է Հա-
րսառանի Պրոլետարական գրողների ասոցիացիայի (ՀՊՊԱ) օրգան: Այն դա-
դարում է նույն թվականին, հինգ համարից հետո:

Դեկտեմբերի 1-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Ալ. Մարտունու (Մյաս-
նիկյանի) «Պրոլետարական գրականության նվիրված «Մուրճ» ամսագրի № 1-ի
առթիվ» հոդվածը:

Հոգվականից.

«...Ո՛րն է այն մթնոլորտը, որտեղ ծնել ու ծաղկելու է հայ պրոլետարա-
կան գրականությունը, վերջինիս սուղ իմաստով: Այդ մթնոլորտը արդի հայ
կյանքն է, նրա տնտեսությունը, գյուղը, մթին նկուղները, աշխատավոր գյու-
ղացին, արդի հայ մամուլը, հայ քաղաքական կուսակցությունները, հայ-թուր-
քական հարաբերությունների խնդիրը, քաղաքացիական կռիվների անց ու դուր-
ձը, խորհրդային շինարարության պես-պես կողմերն ու ձևերը, հայ շինականի
ու քաղաքի աշխատավորի մտորումներն ու հուզումները, հայ ինտելիգենտը,
վարժապետը, հոգեբանականը և այլն, և այլն՝ այն ամենը, որ կա, ապրում ու
բովանդակություն է տալիս այն կյանքին, որ կուլում է խորհրդային Հայաս-
տան:

Դեկտեմբերի 2-ին

Թիֆլիսի Պետական օպերայի թատրոնում տեղի է ունենում Հ. Հակոբ-
յանի գրական գործունեության 30-ամյակին նվիրված հանդիսավոր երեկո:

Դեկտեմբերի 10-ին

Բաղվում է խորհրդողների Անդրկովկասյան առաջին համագումարը:

Համագումարն իր դեկտեմբերի 13-ի նիստում ընդունում է ԱՄՆԽՂ Սահ-
մանադրությունը՝ Հիմնական օրենքը:

* * *

Երևանի Կենտրոնական բանվորական ակումբում Ա. Կարինյանը զեկուցում
է կարդում «Հայ ինտելիգենցիան և խորհրդային իշխանությունը» թեմատով:

Դեկտեմբերի 24-ին

Խորհրդային Հայաստանն թերթի խմբագրատանը տեղի է ունենում Հայաստանի Պրոլետարական գրողների ասոցիացիայի (ՀԳԳԱ) առաջին կազմակերպչական ժողովը:

Օրակարգ. Հայաստանի Պրոլետարական գրողների ասոցիացիայի կազմակերպումը, ասոցիացիայի կանոնադրության ընթերցումը, ժամանակավոր Գործադիր մարմնի ընտրությունը, Մուրճն ամսագիրը համարել Պրոլետարական գրողների միություն օրգան:

Ընտրվում է Գործադիր մարմին՝ Ազատ Վշտունի (նախագահ), Գ. Պարխո (քարտուղար), Դանել (փոխ-նախագահ-գանձապահ), Ալազան և Վանանդեցի (թեկնածուներ):

Հաստատվում է ՀԳԳԱ-ի կանոնադրությունը:

Հայաստանի Պրոլետարական գրողների միության Գործադիր մարմինը Ա. Վշտունու նախաձեռնությամբ ու խմբագրությամբ հրատարակած «Մուրճ» ամսագիրը դարձնում է իր օրգանը:

Դեկտեմբերի 30-ին

Խորհրդաների առաջին համագումարը որոշում է ընդունում Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միություն՝ ԽՍՀՄ կազմելու մասին:

Նոյեմբեր—դեկտեմբեր

Երևանում լույս է տեսնում «Նորք» գրական, հասարակական, գիտական և քննադատական հանգեսի առաջին գիրքը:

Խ մ բ գ ր ա կ ա ն ի ջ .

«Նորք»-ը պիտի ...հանդես բերի մեր անելիքները քաղաքական, տնտեսական ու կուլտուրական քննադատությունում և լուսաբանի մեր անցյալը մարքսիստորեն:

...Մեր հին գրականությունը հանգչելու վրա է, և նոր գրական դեմքեր են վառվում: Քննականաբար մեր համակրանքը լինելու է նրանց կողմը, որոնք նոր աչքով կնայեն աշխարհի և կյանքի վրա, որոնք համար զուր չեն անցել վերջին տարիների արյունոտ վայրիվերումները, որոնք տեսնում են դալքը և նշմարում նրա տարրերը նոր հաստատվող կենցաղի մեջ:

«Նորք»-ը լույս է տեսնում ընդամենը 8 գիրք՝ առաջինը 1922-ին, երկրորդը և երրորդը՝ 1923-ին, չորրորդը՝ 1924-ին, հինգ-վեցերորդը՝ 1925-ին, այնուհետև 1926-ին տարագրվում է երկու գիրք, 1926-ին՝ մեկ գիրք:

«Նորք»-ին աշխատակցում են մեր նշանավոր գրողներն ու քննադատները՝ Ծ. Զարինյան («Երկիր Նաիրի», 1922, 1923, 1925, «Ասպետական», 1923, «Ես և Իլիլը», 1924, «Էլեգիա», «Հոված Վենետիկում», 1926), Ալ. Մարտունի («Խորհրդային Ռուսաստանի արտաքին և ներքին գրություն», 1922, «Հովհ. Քումանյանի ստեղծագործության սոցիալական արժեքներ», 1923), Մ. Արազին («Ընկեր Մուկուլը», 1925), Մ. Սարյանը, Ա. Բակունցը, Գ. Մահարին, Ալ. Հովհաննիսյանը, Լեոն, Մ. Դարբինյանը («Գլուխ պահող Կիկոսը», 1926), Հովհ. Բումանյանը («Բանաստեղծություններ», 1922, «Անքուն կկուռ», 1923, «Սա, սուցի Դավիթը», Բ մաս, 1925), Ն. Մառը («Իմ առանձն Վ. Տերյանի հիշա-

տակինք, 1922), Գ. Գեմիթյանը (Ժաշ Նազար, 1923—1924), Մ. Արեղյանը (Ծաղապատյան զարգացումը Զարենդի և ուրիշների բանաստեղծությունների մեջ, 1923), Հ. Հակոբյանը (Մանկություն և պատանեկություն, 1924), Արամ Տեր-Գրիգորյանը (Ե՛կ. Տերյան, դեմքեր և դեպքեր, 1925), Ստ. Զորյանը (Եմուսն գիշեր, 1922, Մենծատուն, Ե՛կախ), Մ. Մանվելյանը, Ն. Շահազիզը, Ալ. Երվանդադեն (Էշայր Անափրիտսի վիշտ, 1923), Գրասերը (Եկրվեստն ու գրականությունը մարքսիստական լուսաբանությամբ), Խ. Սարգսյանը (Եկկսի Բակունց, 1928):

Տպագրվել են նաև Ա. Բլոկի «Մոլի երգը» (Թարգ. Հովհ. Թումանյանի), Շ. Ռուսթավելու «Ենձեռավորը պոեմի նախերգանքը» (Թարգմ. Վ. Տերյանի), Մ. Եսենինի ժառանգությունը (Թարգմ. X. X., 1926):

Մեծագույնը զարգացում է 1928 թվականին:

Գեկտեմբեր 1923 թ.—հունվար

Գրի են առնվում Վ. Ի. Լենինի թելադրումները՝ ձևավակ համագումարին, որը հայտնի է Եվտակն անունով, «Պետական օրենսդրական ֆունկցիաներ տալու մասին» նամակը և «Ազգությունների կամ ժողովուրդների հարցի շուրջը» նամակը:

«Ազգությունների կամ ժողովուրդների հարցի շուրջը» նամակից, Դրբ գլխի է առնվել 1922 թ. դեկտեմբերի 31-ին.

«Ազգային հարցի վերաբերյալ իմ աշխատություններում ես արդեն գրել եմ, որ ընդհանրապես նախընտրվում է վերացական հարցադրումը ոչ մի բանի պետք չէ: Պետք է տարբերել ճշգրտ ազգի նախընտրվածը և ճշգրտ ազգի նախընտրվածը, մեծ ազգի նախընտրվածը և փոքր ազգի նախընտրվածը:

Մերկորդ. նախընտրվում է վերաբերմամբ պատմական պրակտիկայում գրեթե միշտ մենք, մեծ ազգի նախընտրվածներս, մեղավոր ենք դուրս գալիս առնաճառն քանակությամբ բռնության մեջ, և նույնիսկ ավելին — մեզ համար աննկատելիորեն գործադրում ենք անսահման քանակությամբ բռնություններ ու վերավորանքներ:— Բավական է միայն մտաբերել իմ վուզյան հիշողությունները այն մասին, թե մեզ մոտ ինչպես են քամհարում այլազգիներին, թե ինչպես լեհին անվանում են ոչ այլ կերպ, քան «պոլյայիշկան», թաթարին ժադրում են ոչ այլ կերպ, քան անվանելով «իշխան», ռուսինացուն՝ ոչ այլ կերպ, քան «խոխու», վրացուն և կովկասյան մյուս այլազգիներին ոչ այլ կերպ, քան «կապկազեցի մարդ»:

Ուստի ճշգրտ կամ այսպես կոչված «մեծ» ազգի (թեև մեծ՝ միայն իր բռնություններով, մեծ միայն այնպես, ինչպես մեծ է դերժիմորդան) կողմից ինտերնացիոնալիզմը պետք է կայանա ոչ միայն ազգերի ձևական հավասարությունը պահպանելու մեջ, այլև այնպիսի անհավասարության մեջ, որը ճշգրտ ազգի, մեծ ազգի կողմից հատուցելու այն անհավասարությունը, որ փաստորեն ստեղծվում է կյանքում: Ու՛յ չի հասկացել այս, նա լի հասկացել իրոք պրոլետարական վերաբերմունքը դեպի ազգային հարցը, նա, ըստ էության, մեացել է մանրբորժուական տեսակետի վրա, ուստի և չի կարող ամեն բույն լզորովել դեպի բուրժուական տեսակետը:

Վ. Ի. Լենին. Նամակ համագումարին..., Մոսկովա, Երևան, 1956, էջ 25—26:

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԻՐԼԵՈՐԱՆԻՎ

Զտփածո

Ալազան Վ.— Տարիների խաղը, Երևան:
 Արշարունի Արշ.— Դերձակ վալա, Մոսկվա:
 Արշարունի Արշ.— Հրուռ Արփի, Մոսկվա:
 Արշարունի Արշ.— Sophie, Մոսկվա:
 Իսահակյան Ավ.— Սասմա Մհեր, Վիեննա:
 Իսահակյան Ավ.— Արձակ էջեր, Կ. Պոլիս:
 Հակոբյան Հ.— Հեղափոխական բեմ, Թիֆլիս:
 Զարենց Ե.— Երկերի ժողովածու, բանաստեղծություններ (հատոր 1-ին),
 Մոսկվա:
 Զարենց Ե.— Երկերի ժողովածու, էպիգրաման պոեմներ (հատոր 2-րդ),
 Մոսկվա:
 Զարենց Ե.— Ռոմանս Անսեր, Մոսկվա:
 Զարենց Ե.— Պոեզիոսանա, Մոսկվա:
 Տեր-Հովնանյան Ա.— Կարոտի երգեր, Երևան:

Գրուհնադատություն

Լուսաշարակի Ա.— Գեղարվեստի մասին, Երևան:
 Հակոբյան Ս.— Արփիար Արփիարյան, Վիեննա:

Ժողովածուներ

«Ճշ-Գրական բյուրոն» տնօրենք (Զարենց, Վշտունի, Արոյ), Երևան:
 Գրական գտնարներ (կազմեց Հ. Սուրխաթյան), հրատ. Հայաստանի և
 Վրաստանի լուսժողովոմատի:
 «Թանրեր», Հայաստանի դիտական ինստիտուտ, (գիրք Ա և Բ), Էջմիածին:

Հունվարի 1-ին

Ե. Զարենցը Մոսկվայից նամակ է գրում Հովհ. Թումանյանին.

«Ա մ Ե ն ա ս ի Ր Է ի Հ ո վ. Թ ու մ ա ն յ ա ն .

Խորապես ցավում եմ, որ հնարավորություն չունեմ անցնել Ձեզ մոտ և ամենախորին հարգանքներս բերել Ձեզ, մեր խոսքի ամենամեծ վարպետին, մեր ամենախրեյի պոետին՝ Այսօր ժամը չորսին ես Ալեքսանդր Ֆեոդորովիչի* հետ մեկնում եմ Նրևան, զնում եմ մեր երկիրը, խորապես համոզված լինելով, որ միմիայն այնտեղ, մեր հայրենի եզերքում մենք պիտի հնարավորություն ունենանք ստեղծելու մեր կուլտուրան, մեր գրական կուլտուրան, որը պետք է թիվի ձեր ստեղծագործության, որպես տեղական ստեղծագործության, տրադիցիաներից:

Դատը սրտով զնում եմ այստեղից՝ ցավելով, որ հնարավորություն չունեմ Ձեզ մոտ լինելու և հետևելու Ձեր ամօքմանը, նախյան խոսքի ավագ Նահապետի ամօքմանը, որից ղեռ այնքան լիքը սպասումներ ունի հայրենի եզերքը:

Սիրելի Թումանյան, ես խորապես հավատում եմ, որ Դուք կառողջանաք և կնվիրեք մեզ Ձեր «Հազարան բլրուլը», որի մասին լսել եմ ես մանկությունից և արտաստորի սպասում եմ կատարմանը: Հնդունցեք իմ, Ձեր կրտսերագույն աշակերտի ամենաքնքրվող հարգանքները, հավատացած եղեք, որ ես նրանում սրտատրոփ պիտի սպասեմ Ձեր վերադառնալուն և պիտի գամ Թիֆլիս՝ իմ անհուն ակնածանքը բերելու Ձեր վաստակած և իմաստուն կյանքին, որը նվիրել է հայրենի եզերքին այնքան տշաղլ՝ ձեռքով հոգեկան բարիքներ և գանձեր: Նորից և նորից ցանկանում եմ Ձեզ լիակատար առողջություն:

Համարում եմ Ձեր վաստակած ձեռքը:

Ձեր՝ Նիկոլի Զարենց:

«Գրական թերթ», 1954, № 22.

Հունվարի 2-ին

Վ. Ի. Լենինը թևադրում է «Էշեր» օրագրից հոդվածը:

Հ ո դ վ ա ժ ի ց .

«Այն ժամանակ, երբ մենք շաղակրատում էինք պրոլետարական կուլտուրայի մասին և սրա ու բուրժուական կուլտուրայի հարաբերակցության մասին, փաստերը մեզ մատուցում են այնպիսի թվեր, որոնք ցույց են տալիս, որ մեզ մոտ նույնիսկ բուրժուական կուլտուրան շատ թույլ է: Բանից դուրս եկավ, որ, ինչպես և պետք էր սպասել, մենք ընդհանուր հրապրտությունից ղեռ շատ ու շատ ետ ենք մտացել և նույնիսկ մեր առաջադիմությունը, ցարական ժամանակների (1897 թվականի) հետ համեմատած՝ չափազանց դանդաղ է եղել: Այդ ահավոր նախազգուշացում ու հանդիմանություն է նրանց հասցեին, ովքեր ճախրում էին և ճախրում են պրոլետարական կուլտուրային եթերում:

* Ալ. Մյուսիկյան:

...ժողովրդական մասնանները ոչ մի տեղ այնպես շահագործված չեն իսկական կուլտուրայով, ինչպես մեզանում։ այդ կուլտուրայի խնդիրները ոչ մի տեղ այնպես խոր ու այնպես հետեղական կերպով չեն դրվում, ինչպես մեզանում։ ոչ մի տեղ, ոչ մի երկրում պետական իշխանությունը չի գտնվում բանվոր քանակարգի ձեռքին, որը, մասնաթիղի վերջրած, շատ լավ է ըմբռնում իր, չեմ ասի կուլտուրականության, այլ կասեմ՝ գրագիտության պակասությունները։ ոչ մի տեղ նա պատրաստ չէ այս տեսակետից իր դրությունը քաղաքացիական համար անելու և չի անում այնպիսի զոհաբերություններ, ինչպես մեզանում։

Վ. Ի. Լեւին, Երկր, հ. 33, էջ 548—550:

Հունվարի 16-ին

Երևանում լույս է տեսնում «Խորհրդային Հայաստան»-ի հավելված «Պայքար» գրական շաբաթաթերթի առաջին համարը։

Լույս է տեսնում ընդամենը 18 համար, որից վեցը 1924 թվականին։

Ելույթներ ունեն՝ Տ. Հախումյանը, Ա. Կարինյանը (Հետազոտություններ սոցիալական և քաղաքական գիտությունների մասին, 1923, № 3), Ե. Զարենցը (Pro domo sua—մի պրովանգիայի առթիվ՝ ռուսական Արևելքի քննադատների դեմ, 1923, № 3, «Արդի հոսանքների պոետիկա», 1923, № 5), Ա. Կարինյանը (Նորից Զարենցի մասին՝ պատասխան Ե. Զարենցին, 1923, № 3, Պրովանգիայի պրովանգիայի մասին, 1923, № 4), Ա. Վարդանյան (Պատմության պրովանգիայի մասին, 1923, № 4), Ա. Մարտիրոսյան (Վարդանյանի մասին, 1923, № 12—13), Մ. Զանյան (Հոգի, Քննադատական Պոետիկա, 1923, № 6—7)։

«Պայքար»-ում տպագրվում են Ա. Բյուրի «Տասներկուսը» (Թարգմ. Ա. Բարսեղյանի) և Վ. Բրյուսովի «Ռուսական պոետիկայի երկին, այսօր ու վաղը» (1923, № 6, 8)։

Փետրվարի 4-ին

Երևանի Պետական թատրոնում տեղի է ունենում ՀԳՄ-ն հանդիսավոր բացումը։

Ո Ղ Ջ Ր Ո Ւ Ն Ի Հ Ե Ա Վ Ե Բ Ե Ի Գ.

ա) «Վրաստանի Պրովանգիայի գրողների ասոցիացիան խանդավառ ոգով է Հայաստանի Պրովանգիայի գրողների կազմակերպված միությունը և ցանկանում է, որ նա հաստատ պահի իր շուտա մազուններում բարձրագույն պրովանգիայի կուլտուրայի դրոշակը և լավագույն գրականության ու մանրագրության տարերքի միջև։

բ) «Կարմիր աստղ»-ի և «Ինտերնացիոնալ»-ի խմբագրությունները ողջունում են Խորհրդային Հայաստանի Պրովանգիայի գրողների միության հանդիսավոր բացումը և իրենց ջանքերով ցանկություն են ուղղում աշխատանքի ու միջազգային մոտակա հաղթանակի երգիչներին։

Ստորագրում են՝ Հ. Հակոբյանը, Մ. Արազին, Ս. Խանոջյանը, Մ. Պետրոսյանը, Հ. Սուրխաթյանը և ուրիշներ։

Փետրվարի 6-ին

Բացվում հիմնադրվում է Հայ պրովանգիայի ասոցիացիան։

Փետրվարի 19-ին

Նրանքի նենտրոնական բանվորական ակումբի շենքում կայանում է Տ. Հախումյանի դաստիարակությունը Ենդիշե Զարենցի ստեղծագործությունը նյութի մասին:

Նյութ են ունենում Ա. Վշտունին, Ն. Դաբադյանը, Կ. Հալաբյանը և ուրիշներ: Պատասխան խոսքով հանդես են գալիս Ս. Զարենցը և Տ. Հախումյանը:

Փետրվարի 25-ին

Թիֆլիսում լույս է տեսնում «Մարտակոչ» օրաթերթի առաջին համարը: Թերթի հիմնադիրն է Ալ. Մյասնիկյանը:

Թերթը լույս է ընծայում «Մարտակոչ» գրական-գեղարվեստական պատկերազարդ հավելվածը:

Մարտի 3-ին

Թիֆլիսի Հայարտանը Դ. Դեմիրճյանը զեկուցում է «Հայ թատրոնի ներկա մոմենտի մի քանի հրատապ խնդիրները» նյութի մասին:

Մարտի 4-ին

«Պրավդա»-ում հրապարակվում է Վ. Ի. Լենինի «Լավ է քիչ, բայց լավ» հոդվածը:

Հոգվածքից.

«Մեր պետականության քարելավման հարցում Բանգյուղտեխնությունը, իմ կարծիքով, չպետք է քանակի հետևից ընկնի և չպետք է շտապի: Մենք մինչև այժմ այնքան քիչ ենք կարողացել մտածել և հոգալ մեր պետականության որակի մասին, որ օրինական կլինի հոգատարությունը նրա առանձնապես լուրջ նախապատրաստման մասին, Բանգյուղտեխնության մեջ իրոք ժամանակակից որակի մարդկային նյութ կենտրոնացնելու մասին, այսինքն՝ այնպիսի նյութ, որ ես լմնա արեմտա-եվրոպական լավագույն օրինակներից: Իհարկե, սոցիալիստական ռեսպուբլիկայի համար դա չափազանց համեստ պայման է: Բայց առաջին հնգամյակը բավականին մեր գլուխը լցրել է թեթափափափությամբ և սկեպտիցիզմով: Մենք անգամահանված ենք համակվելու այդ հատկությամբ այն մարդկանց վերաբերմամբ, ովքեր չափազանց շատ և չափազանց հեշտ են բարբառում, օրինակ, «պրոլետարական» կոլտուրայի մասին. մեզ համար սկզբում բավական կլինեիր իսկական թուրմության կոլտուրան, մեզ համար սկզբում լավ կլինի, եթե կառավարվենք առանց նախաբուրժուական կարգի առանձնապես մամուկալաթ (мажоран) տիպի կոլտուրաների, այսինքն՝ լինովիկական կամ ճորտատիրական և նման այլ կոլտուրաների: Կոլտուրայի հարցերում փութկոտությունն ու մեծ թափ վերցնելը ամենից ավելի վնասակար են: Այս բանը մեր պետական գրականագիտությունից և կոմունիստներին շատերը պետք է ակառնի օղ դարձնեն իրենց համարը:

Վ. Ի. Լենին, Նրկեր, հ. 33, էջ 370.

Մարտի 7-ին

Երևանի Պետական թատրոնի շենքում բեմադրվում է առաջին հայկական օպերան՝ «Անուշա-բ», օպերայի հեղինակ Արմ. Տիգրանյանի ղեկավարությամբ:

Մարտի 13-ին

Երևանում բացվում է ՀԿ(Բ)Պ 11 համագումարը:

Մարտի 20-ին

Թիֆլիսում բացվում է Անդրկովկասյան պարտիական կազմակերպությունների 11 համագումարը:

Մարտի 23-ին

Մոսկվայում վերանայվում է Հովհաննես Թումանյանը (ծնվ. 1869 թ.):

Մարտի 27-ին

Մարտական թերթի համարը նվիրված է Հովհ. Թումանյանի ստեղծագործությանը:

Մարտի 28-ին

Ջալալ-օղլու (Մոնթիանավան) թատրոնի դահլիճում տեղի է ունենում Հովհաննես Թումանյանի մահվան ազահանդեսը:

Մարտի 30-ին

Երևանում, Մ. Սարյանի, Մ. Մանվելյանի, Ծ. Չարենցի, Կ. Հալաբյանի, Վ. Թոթովենցի, Տ. Հախումյանի և ուրիշների նախաձեռնությամբ հիմնվում է «Պրականություն և արվեստի դիսկուսիոն ակումբ», որը դադարում է մի քանի դասարանական կազմակերպություն հետո:

Մարտի 31-ին

Հաղարյան ճեմարանում (Մոսկվա) կայանում է Հովհ. Թումանյանի քաղաքացիական հոգեհանգիստը:

Մարտ

Մոսկվայում լույս է տեսնում «Փուրա» գրական-գեղարվեստական-ստեղծական հանդեսը:

Խ մ Բ ա ղ ր ա կ ա ն ի ջ .

«Ով ունի պրոլետարական թափանցող միտք, ում կրծքում քաբախում է անկեղծ ու զգալուն սիրտ, ով վառվում է ստեղծագործական պայքարի համար — թող գա ասպարեզ»:

Թերահավատները, քամեկեռներն ու երեվոդները՝ հետու մեղանից:

«Փուրա»-ն աներեր ու հավատով լի պետք է ընթանա պրոլետարական ստեղծագործության պայքարի տենչերով՝ քաղցրենի ըմբռնումներով հարուստ հայ իրականության մեջ, այն խոր համոզումներով. — որ ասպագան մերն է»:

«Փուրա»-ի № 2-ում ապագրվում է ռուս պրոլետգրողների սկուզնիցա ամսագրի ողջույնը:

Յ. Վ. Վ. Վ. Վ.

Մանգիայի անվան Հանրապետության Միությունը հանձին Զեզ Վանց մեկ պրոլետարական Երեսման և պրոլետարական գեղարվեստը գործնականորեն կյանքի և նոր հանքի ունեղծ:



Հրապարակվում է պոետ-կոնստրուկտիվիստների խմբի գեղարվեստական՝ Ա. Գիշերիկի և Ի. Սելվինսկու ստորագրությամբ:

Դեկլարացիայի հեղինակները ժխտում են գեղարվեստական ստեղծագործության հասարակական արժեքը, իրենց ձգտումների մասին նրանք հայտարարում են՝ հասնել ձեռնարկության, բազմակողմանիորեն օգտագործելով պոետիկական տեխնիկայի բոլոր տարրերը՝ բազմապիսի գարոցների կողմից կոստակված:



Մոսկվայում լույս է տեսնում Վեբի ամսագրի առաջին համարը, Վ. Մայակովսկու խմբագրությամբ: Դադարում է 1925 թվականին, 7 համարից հետո:

Ապրիլի 3-ին

Քեռրհրդային Հայաստան թերթը նվիրված է Հովհաննես Թումանյանի հիշատակին:

Հոգվածներ ունեն Ստ. Զորյանը (Մեծ պոետը), և Սամվելյանը (Հովհաննես Թումանյանի բանաստեղծությունն և հայ ազգագրությունը), Սիդի Զարենցը (Վերսիլ աշխարհի սահմանագծում) և ուրիշներ:

Ս. Զ. Վ. Վ. Վ. Վ.

Հովհ. Թումանյան:

Նա ապրում էր մեզ հետ, բայց հեռու էր մեզանից: Նա ինչ թվում էր հաճախ երազում տեսած, կամ մանկական հեքիաթից մեր աշխարհն ընկած կախարդական մի հայելի, որին նայողը կտեսնի իր մանկությունը, մանկությունը մոլթ ու անվերադարձ: Հի, անցյալի, նահապետական գլուղի մոլթ ու կախարդ կենցաղի կենդանի հայելին էր Թումանյանը. այնտեղից ծուլ ու մշուշ դարձած տարիների ծոցից բերել էր Թումանյանը իր հետ. մի կախարդական լավատիկա... Նա, եվրոպական շրթեր հագած այդ լուռիցի Հովհաննեսը, տարիներ շարունակ գրում էր մեզ համար պարզ ու զուլալ երգեր, մթին ու խորհրդավոր պոեմներ, որոնցում հոսում էր իր նահապետական հոգին դեպի հինը, անցածը, նահապետականը: Արթնանում էին նրա վեժիտ հոգում, որպես կախարդական մի հայելում, կամ հեքիաթային աղբյուրի շրթում — պատկերներ ու տեսիլներ — Որից, անցածից...

Վերհիշելով լուռիցի Հովհաննեսին, Գյումրեցի Ավոյին, Ախալքալաքի Վահանին և ես մեկ անգամ ևս հասկացա ու զգացի, թե ինչքան սիրելի են նրանք իմ սրտին, ինչքան մոտ ու ծանրոթ, և ինչքան, ինչքան հեռացած...

Ապրիլի 7-ին

Մոսկվայից Հովհ. Թումանյանի անունը բերվում է Քիֆիս:

Քաղաքացիական սղաճանդեանը տեղի է ունենում ապրիլի 8-ին, Հայաստան դաշինքում:

Հրաժեշտի խոսք են ասում Ալ. Մյասնիկյանը և Մ. Յիսակյանը:

Մյասնիկյանի խոսքից.

«Հովհ. Քումանյանը հին սերնդի բանաստեղծ է... Հայ գրականության վերջին տասնամյակների ամենատաղանդավոր ներկայացուցիչը: Նա իր բանաստեղծությունների մեջ, տալով հայ նահապետական կյանքի պատկերը և երաջան կողմերը, ձգտել է դեպի լավը, երազել է լավ կյանք հայ աշխատավորության համար:

Քումանյանի թաղումը կատարվում է ապրիլի 15-ին, հողմանքի գերեզմանատեղի:

«Մարտակոչ-ի ապրիլի 15-ի համարը նվիրված է Հովհ. Քումանյանի հիշատակին: Հողմածներ ունեն Ս. Խանոյանը («Հովհաննես Քումանյան», բնութագրի փորձ), Ստրիպյանը («Անթուամ պահլա»), Սերգեյ Գորոդեցկին («Հովհաննես Քումանյան») և ուրիշներ: Տպագրվում է նաև Հովհ. Քումանյանի «Սովից վստիսարը» հոդվածը:

Ս. Գորոդեցկու հոդվածից.

«Բանաստեղծն ապրեց ու մեռավ նշված ժողովուրդների ապրելու և ազատությունն ձեռք բերելու համար մղված կռվի ամենատաք միջոցին:

Կոիվը դեռ չի վերադառնում, իսկ Քումանյանի երգերը դեռ երկար կապրեն հայ և միջազգային պոեզիայի մեջ:

Ապրիլի 10-ին

Պետական թատրոնի սրահում Ե. Զարենցը կարգում է դասախոսություն՝ «Ռուսական արդի պոեզիան» թեմայով:

Դասախոսությունից.

«Պրոլետարական շինելով հանդերձ՝ ֆուտուրիզմը այսօր հարազատ մի հոսանք է պրոլետարական հեղափոխության և նրա այնպիսի ներկայացուցիչները, ինչպես Մայակովսկին, Ասենը և Տրետյակովը կարողացել են ավելի խորը զգալ և ապրել այն նոր օրերը և նրանց շունչը, որ ստեղծվել են մեծ հեղափոխության կամքով:

Ֆուտուրիզմը ռուսական պոեզիայի ներկան է, նրա այսօրն է: Նա գրավել է ռուսական պոեզիայի բոլոր հրամանատար դիրքերը և ուժեղ է ու միայն իր հեղափոխական թափով, այլև այն անվիճելի սխառտով, որ տիրել է հին կուլտուրայի ամբողջ հարստությանը, հոգեբանորեն նվաճելով նրան:

Նախկին մեղկ և հասարակական կյանքի ամենամեծ տրամագրությունների դիմաց ֆուտուրիզմը հայտարարում է լուր նոր լեզուն, նոր ուխտներ, հանգերը և թափը:

...Գրական այս հոսանքը (իմաժինիզմը—իմպ.) հանձինս գլխավորապես Սերգեյ Եսենինի՝ ստեղծել է մի շարք չափազանց արժեքավոր գրական զործեր, որոնց մեջ գեղարվեստական մեծ շնչով զատկերացված է այն տաղնապար, որ տիրում է գյուղում՝ քաղաքի հաղթական փարշավի շնորհիվ:

Գրուշն ու քաղաքը իմաժինիստներին այցում հակամարտ ու թշնամի ուժեր են և նրանց ընդհարումի տազնապով լեցուն ազդեցիկական վերջին պոետը՝ Ս. Սանինը ստեղծագործում է իր ամենախոշոր գործերը:

...Պրոլետարական պոետները դեռ լին ստեղծել իրենց նոր շուկը, չափը, թափը...: Նրանք դեռ ահագին նվաճումներ ունեն կատարելու և սովորելու թեկուզ հենց նույն ֆուտուրիզմից, որի զորավոր ազդեցության տակ նրանք գտնվում են այժմ:

...Նոր պոեզիան, որն անշուշտ լինելու է պրոլետարական, կստեղծվի այն ժամանակ միայն, երբ հին կուլտուրան նվաճվի կուլտուրային և ոչ թե հնական արշավանքով, այն ժամանակ, երբ մենք կունենանք պրոլետարական անխառն կենցաղ և հոգեբանություն...:

Նյուլթներ են ունենում Աշոտ Հովհաննիսյանը, Ազատ Վշտունին, Ն. Դաթաղյանը և ուրիշներ, հակադրվելով դասախոսին:

Ապրիլի 15-ին

Պետական թատրոնի սրահում կատարվում է քաղաքացիական հոգեհանգիստ՝ Հովհաննես Թումանյանի հիշատակին:

Եկոթերդային Հայաստանը թերթում տպագրվում են Ս. Չարենցի (Ենդեայրոսյան շաղախը), Գրասերի՝ Յ. Խանզադյանի (Եղևհաննես Թումանյանի հիշատակին) հոգվածները:

Ն. Չարենցի հոգվածից.

Եկա՛ս... կովկասյան ժողովուրդները եղբայրաբար մերձեցնել են իրար, օրըստօրե խորանում ու անվտարելի արմատներ է ձգում այդ մերձեցումը, — և Հովհ. Թումանյանի, մեր մեծագույն պոետի նվիրական աշխույժ գալիս է այժմ որ ալիքի ևս ամրացնելու, ամրացման շաղախ լինելու մեր բազմացնող երկրի բովանդակ ժողովուրդների միաձուլման համար:

Խորի՛ն հարգանք և անմոռանալի հիշատակ այդ վաստակյալ անյուների...:

Յ. Խանզադյանի հոգվածից.

Ե՛րբ ստեղծագործությամբ Թումանյանը ամենամոգովորդականն է մեր ամբողջ գրականության մեջ, ամենամատչելին բառիս աղնվազույն իմաստով... ամենահասարակ ուղի արվում են ստեղծագործական նվաճումներ, որոնց մեր գրականության ամենահետաքրքրական երևույթներին են:

Ապրիլի 17—25-ը

Մոսկվայում տեղի է ունենում Ռկ(բ) XII համագումարը:

Դա Գոսպլին համագումարն է, որին Վ. Ի. Լենինը հիվանդության պատճառով չի կարողանում ներկա գտնվել:

Համագումարը վճռական հակադրված է տալիս նրանց, ովքեր նշվել համարում են նահանջ սոցիալիստական դիրքերին:

Համագումարի բանաձևերից.

Ազգային նաղի մասին.

«5. ...Տապալելով կալվածատերերի ու կապիտալիստների, ազգային ճնշման հիմնական կրողների իշխանությունը և իշխանության գլուխ կանգնեցնելով պրոլետարիատին, Հոկտեմբերյան ռեվոլյուցիան մեկ հարվածով կտրատեց ազգային ճնշման շղթաները, շուտ տվեց ժողովուրդների միջև գոյություն ունեցող հին հարաբերությունները, խաթելեց հին ազգային թշնամությունը, մաքրեց հողը ժողովուրդների համագործակցության համար և ռուսական պրոլետարիատի համար նվաճեց նրա ռուսազգի հղբայրների վատահարությունը ոչ միայն Ռուսաստանում, այլև նվազացրեց ու նահապետում:

7. ...Հոկտեմբերյան ռեվոլյուցիայի առաջադրած ազգային ծրագիրը ճիշտ կենսագործելու համար անհրաժեշտ է դեռ հաղթահարել այն խոլերգոտները, որ մեզ ժառանգություն է թողել ազգային ճնշման անցած ժամանակաշրջանը և որոնք չեն կորցրել հաղթահարվել կարճ ժամկետում, մեկ հարվածով:

Այդ ժառանգությունը, նախ, մեծապետական այն շովինիզմի մնացուկներն են, որը վերկոռուսների երբեմնի արտոնյալ դրուժյան արտացոլումն է: Այդ մնացուկները գնա ապրում են մեր կենտրոնական ու տեղական սովետական աշխատողների գլուխներում, նրանք բույն են դրել մեր կենտրոնական ու տեղական պետական հիմնարկներում, նրանք ժողովուրդներն են ստանում սամենովեխական վերկոռուսական-շովինիստական այն շեղումը, որոնք ավելի ու ավելի են ուժեղանում նչպի կապակցությամբ Գործնականորեն այդ մնացուկներն արտահայտվում են ռուս սովետական լինողիկների մեծամիտ-արհամարհական և անհոգի-քյուրոկրատական վերաբերմունքով դեպի ազգային ռեսպուբլիկանների կարիքներն ու պահանջները: Բազմազգ Սովետական պետությունը կարող է իսկապես հաստատուն, իսկ ժողովուրդների համագործակցությունը նրա մեջ՝ իսկապես նղբայրական դառնալ միայն այն դեպքում, եթե այդ մնացուկները մեր պետական հիմնարկների պրակտիկայում վերջնականապես ու անդադնալիորեն ոչնչացվեն: ...վերկոռուսական շովինիզմի մնացուկների դեմ վճռականորեն պայքարելը մեր պարտիայի առաջին հերթական խնդիրն է:

«ՄԻԿ»-ն ...քահաններում ու որդումներում, 1 մաս, Երևան, 1954, էջ 503, 510-511:

Պրոպագանդայի, մամուլի և ագիտացիայի հարցերի վերաբերյալ:

«24. Նկատի ունենալով, որ վերջին երկու տարվա ընթացքում զեղարվեստական գրականությունը Սովետական Ռուսաստանում աճել, դարձել է հասարակական խոշոր ուժ, որն իր ազդեցությունը տարածում է մեծերից առաջ բանդորա-դյուրադպրոցական երկատարության մասնալի վրա, անհրաժեշտ է, որ պարտեն իր պրակտիկ տեխատանքում հասարակական ներդրության այդ ձևի ղեկավարման հարցը օրվա խնդիր դարձնել:

«45. Անհրաժեշտ է պրակտիկ ձևով դնել թատրոնի զուտագործման հարցը՝ հանուն կոմունիզմի մղվող պայքարի իդեանների սխտեմատիկ մասսայական պրոպագանդայի համար: Այդ նպատակով անհրաժեշտ է, ներգրավելով համապատասխան ուժեր թե՛ կենտրոնում և թե՛ տեղերում, ուժեղացնել համա-

պատասխան ղեկավարելու ղեկավարության անհրաժեշտ է ընտրության աշխատանքը, ըստ որում զգալիորոշակում առաջին հերթին բանավոր դասակարգի պայքարի հերոսական մոմենտները:

Քաղաքում պետք է զգալիորոշակում նաև որպես հակադրական պրոպագանդայի միջոցը:

ՅՄԿ-ն ... բանաձևերով առաջարկներում, 1 մաս, Երևան, 1924, էջ 240—241, 242—247,

Ապրիլի 26-ին

Քիֆլիսի անունի անվամբ բնակարանում է Հևոն Սաղաթեյանի Մի կտոր հողի համարը պահելը:

Ապրիլ

Հուլյա է տեսնում Դմ. Յուրմանովի ընկերացիները:

Մայիսի 5-ին

Երևանում լույս է տեսնում Վանկարդ թերթի առաջին համարը:

Մայիսի 7-ին

Քիֆլիսի Հայաստանը կազմակերպում է Հ. Սաղաթեյանի Մի կտոր հողի համարը պահելի գրական դատը:

Դա առ ղ ճ ի ու ը.

Է. Սաղաթեյանի Մի կտոր հողի համարը-ը իբրև կենցաղագրական պիես ունի գրական արժանիքներ. բայց իբրև թատրոնական երկ՝ կարող է որոշ բարեփոխությունների փոփոխական տեխնիկայի տեսանկյունից:

Պիեսը կարող է և շնչավոր դադափարի պարզաբանման, քանի որ հեղինակը չի կարողացել պարզել նրա երկի առանցքը հողային պրոբլեմն է, թե կեղծ ստորագրանք վիճակը:

Ուղղումներից հետո նա կարող է մտնել մեր թատերական ղեկավարության մեջ, իբրև արժեքավոր գործը:

Մայիսի 14-ին

Քիֆլիսի Հայաստան դահլիճում Հ. Սաղաթեյանը դասախոսություն է կարդում Հակոբ Հակոբյանի մասին:

Մայիս

Հայաստան են այցելում մի խումբ ռուս արվեստագետներ ու գրականագետներ՝ Մարիետա Շահինյանի ուղեկցությամբ: Այցելուների թվում են՝ Աննա Ախմատովան, Վ. Եկիմովիչին, Ն. Տիխոնովը, Օլգա Յուրչև և ուրիշներ:

Երևանում լույս է տեսնում Հիկնիմ Կենտկոմի օրգան, շոկատավարների և պիոներների ակտիվի մասագիր օգնականներ:

«Պատկոմա»-ի առաջին համարը բացվում է Հովհ. Թումանյանի նկարով, Ե. Զարենցի «Ընկերները»՝ Ս. Սանինից կատարած փոխադրությամբ:
«Պատկոմա»-ի № 2-ը նվիրված է Հովհ. Թումանյանի հիշատակին:

Հունիսի 14-ին

Թիֆլիսի Հայաստան դաշինքում տեղի է ունենում վրաց հայտնի թանա-ստեղծ Ի. Գրիշաշվիլու դասախոսությունը աշուղ Հազրիի մասին:

Ելույթներ են ունենում՝ Գ. Բաշինջաղյանը, Ս. Խանոյանը, Հ. Մայրաա-յանը և ուրիշներ:

Հունիս

Երևանում լույս է տեսնում «Ենչտ» երգիծական ամսագիրը:

Մոսկվայում լույս է տեսնում «На поэту» ամսագրի առաջին համարը:

Հուլիսի 1-ին

«Մարտական»-ը «Պրավդա»-ից արտատպում է «Դարբնոց»-ի («КУЗНИЦА») դեկլարացիան:

Հուլիսի 3-ին

Մոսկվայի Փոքր թատրոնի դաշինքում կայանում է դիսպուտ «Լեֆ» և մարք-սիզմ» («Лев» и марксизм») նյութի շուրջը, Ա. Լոնաչադսկու նախագահու-թյամբ:

Իր եզրափակման խոսքում Ա. Լոնաչադսկին ցնադատության է ենթա-րկում Լեֆի սկզբունքները:

Հուլիսի 6—7-ը

ԽՍՀՄ Կենտգործկոմի II նստաշրջանը հաստատում է ԽՍՀ Միության Սահմանադրությունը (Հիմնական օրենքը):

Հուլիսի 13-ին

Հրապարակվում է ԽՍՀՄ Կենտգործկոմի դիմումը՝ Բոլշոյ ժողովուրդներին և աշխարհի կառավարություններին՝ ԽՍՀՄ կազմավորման մասին:

Օգոստոսի 3-ին

Ալագյազում բացվում է Հայաստանի եղիգիների առաջին համագումարը:

Սեպտեմբերի 11-ին

«Մարտական» թերթում տպագրվում է Ս. Սանինի ճանապարհորդական տպավորությունները՝ «Ժամիկներից դեպի կոմունիզմ»:

«...Հիշեցի գերմանական և բելգիական խճուղիներից հետո մեր անան-ցանելի ցեխի ճանապարհները և սկսեցի հալոյել՝ «Մուր» Թուրքիայից պինդ կառուղ բլուրի»՝ ցեխ ու ոչիլի համար: Այդ վայրկյանից ես ատենցի աղքատ

Ռուսաստանը... Այդ օրվանից ես ամբիջի սիրահարվեցի կամուխստական շինարարության վրա: Թող ես մոտ լինեմ կոմունիստներին, որպես ուսման տեղ իմ պոեմներում: Ես մոտ եմ նրանց իմ բանականության մեջ և հույս ունեմ, թե շատ կարելի է կլինեմ մոտ և իմ ստեղծագործության մեջ:

Հոկտեմբերի 2-ին

Թիֆլիսի Հայարտան դահլիճում տեղի է ունենում Ա. Վշտունու «Neo Orientalism» և «Հուզանք ու զանգ» ժողովածուների գրական դատը:

Հոկտեմբերի 27-ին

Թիֆլիսի Հայարտան դահլիճում տեղի է ունենում Պոլեոստրոֆների Հայկական սեկցիայի ժողովը: Ժողովը նախապատրաստում է Հ. Հակոբյանի գրական գործունեության 30-ամյակը տոնելու հարցը:

Հոկտեմբերի 29-ին

Թիֆլիսի Հայարտան դահլիճում տեղի է ունենում Ե. Բահաթուրի «Արտազգայն» պիեսի գրական դատը:

Հոկտեմբերի 30-ին

Նրբանի Բանվորական ակումբում կազմակերպվում է գրական դիսպուտ՝ «Նորագույն պոեզիայի պահանջները» նյութի շուրջը (զեկ. Գ. Աբով):

Նոյեմբերի 3-ին

Թիֆլիսի Հայարտան դահլիճում կայանում է Գ. Աբովի «Մանակը քիչ» բանաստեղծությունների ժողովածուի գրական դատը:

Նոյեմբերի 10-ին

Թիֆլիսի Հայարտան դահլիճում տեղի է ունենում ասուլիս Մ. Արազու «Պատմականության» շուրջը:

Ասուլիսը ղեկավարում է Մ. Խանոյանը, ելույթ են ունենում Դ. Դեմիրճյանը, Հ. Հակոբյանը և ուրիշներ:

Նոյեմբերի 15-ին

Թիֆլիսի Հայարտան դահլիճում տեղի է ունենում գրական դատ՝ «Յուսուրդի գլուխ» և նրա անդամադարձումը կարա Դարվիշի ստեղծագործության մեջ՝ նյութի շուրջը: Զեկուցումով հանդես է գալիս Արշավիր Մելիքյանը:

Դ ա տ ր ա ն ի վ ճ ո թ ջ .

«1. Յուսուրդի գլուխ միջազգային գրական հետադիմական, դատապարտված հոսանք է, ինչպես դատապարտված է նրան սեուցած բուրժուական իրավունքը:

3. Ռուսական Ֆուտուրիզմը Հոկտեմբերի հաղթանակից հետո միայն զարկ է տվել հեղափոխական տարրերին... Բայց որպես ինտելիգենտական գրական հոսանք ըստ էության անկարող է եղել բանվոր դասակարգի անմիջական ապրումների գիտակից արտահայտիչը լինել արվեստի մեջ:

5. Կարա Դարվիշը հայ իրականության մեջ հանդիսանում է գրական այդ հոսանքի անդրանիկ արտահայտիչը և մասնավորապես ֆուտուրիզմի առաջին տեսարանը մեղանում՝ իր 1914 թվին հրատարակած «Ի՛նչ է ֆուտուրիզմը» գրքուկով:

7. Կարա Դարվիշը՝ հակառակ իր տասնամյա ֆուտուրիստական գործունեության, նույնիսկ իր ողու հեղինակավոր ֆուտուրիստ ընկերների օգնությամբ չի կարողացել մեղանում ստեղծել զարգացող, որովհետև հայ աշխատավորական իրականություն մեջ ընավ հող չկա նման գրական ինտելիգենտական փորձերի համար: Կարա Դարվիշը — ինչպես և նրա հոգևոր զավակների ֆուտուրիստական ստեղծագործության նմուշները մնացել և մնալու են որպես տաղանդալի ֆուտուրիզմի ինտելիգենտական արձագանքները մեղանում:

Նույնիսկ 29-ին

Մարտականքում տպագրվում է Ալ. Մարտունու (Ալ. Մյասնիկյանի) շնորհամյա սոցիալիստական Հայաստանի առօրյա խնդիրները հոգվածը:

Նույնիսկ

Համաձայնության է կնքվում Մոսկովյան Պրոլետարական պրոլետների առօրյա (МАП) և Օձնիսի միջև: Երկու կողմերն էլ պարտավորվում են ստեղծել միասնական ճակատ՝ ընդդիմ բուրժուական ազդեցությունների և բանավեճներում հանդես չգալ իրար դեմ:

Դեկտեմբերի 2-ին

Բիֆլիսի Պետական օպերայի թատրոնում մեծ հանդիսավորությամբ կատարվում է Հակոբ Հակոբյանի գրական գործունեության 30-ամյակը:

Բացման խոսք է ասում Ս. Խանոյանը, զեկուցումով հանդես են գալիս՝ Հ. Սալիսկյանը (հայերեն), Թաթուլյանը (ուսերեն), Կ. Կալաձեն (վրացերեն), Թալրիս (ադրբեյջաներեն):

Ալ. Մյասնիկյանի ելույթից.

«...Բանաստեղծ Հակոբ Հակոբյանը խոշոր դեր է կատարել հեղափոխության համար իր գրական գործունեությամբ... Հ. Հակոբյանը նոր էն չի տվել մեզ, քայց իր հեղափոխական երգերով դաստիարակել է հեղափոխական բանավորություն և նրանց մեջ վառել հեղափոխության ոգի... Հակոբյանը ոչ միայն հայ պրոլետարիատի, այլ ընդհանրապես պրոլետարիատի երգիչ է»:

Ա. Վ. Հունաչարսկու ողջունի խոսքը.

«Ո՞րքե՞ր Հ. Հակոբյանին.

Շատ ուշ իմացա Ձեր հորելանի մասին: Ջերմորեն սեղմում եմ Ձեր ձեռքը: Ողջունում եմ և ցանկանում Ձեր պոետական ու քաղաքացիական գործունեության շարունակությունը»:

Հորելանի խոսքից.

«...Այսօրը պատկանում է ոչ միայն ինձ, այլ ամեն դասակարգին—պրոլետարիատին, որը դարձավ իմ ոգևորության աղբյուրը: Պրոլետարիատն էր, որ իմ

կյանքով, իր դասակարգային հերոսամարտերով և հաղթութեամբ դարձրեց ինձ իր լավագույն զգացմունքների, խոհերի ու նպատակների արտահայտիչը ... Ըստ լղարձա ասյն օալը, որին ծնծում է գործատեհըն, այլ ասյն մուրհը, որը ծնծում է իրան՝ սալին, իր տիրողը ու այդ դարկերի տակ կուտմ, ամբացնում է իր կամքը:

Դեկտեմբերի 17-ին

Մոսկվայի Մեծ թատրոնում տեղի է ունենում Վ. Յա. Բրյուսովի ծննդյան 50-ամյակին նվիրված հանդիսավոր նիստ:

Դեկտեմբերի 21-ին

«Մարտակուլ»-ում տարագրվում է Ա. Կարինյանի «Հայ պրուեստարական գորղները և գյուղացիական Հայաստանը» հոդվածը:

Դեկտեմբերի 30-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթը նվիրված է Հ. Հակոբյանի գրական գործունեության 30-ամյակին:

Տպագրվում են հորեյլարին նվիրված մի շարք հոդվածներ, բանաստեղծություններ, ողջույնի խոսքեր:

Հ Պ Փ Ա - ի ողջույնի ց.

«Մեր ջերմ ցանկությունն է, որ Հ. Հակոբյանը դեռ երկար մնա իր դիրքերի վրա, ուղեկից և ուղեցույց դառնա նրա ճանապարհով ընթացող հրիտասարդ ուժերին...»:

Դեկտեմբերի 30-ին

Երևանի Պետական թատրոնում կազմակերպվում է պատմի երեկո՝ Հ. Հակոբյանի գրական գործունեության 30-ամյակի առթիվ:

Թացման խոսք է ասում Ա. Մոսովյանը: Հ. Հակոբյանի կյանքի և գրական գործունեության մասին զեկուցում է Հ. Գյուլիքնիսյանը:

Ելույթ են ունենում Աշ. Հովհաննիսյանը, Ան. Վարդանյանը, Լ. Փալանթարը, Տ. Հախումյանը, Գ. Մահարին:

Հայաստանի կառավարությունը Հ. Հակոբյանին շնորհում է ճանապարհորդության ժողովրդական բանաստեղծի կոչում:

Շնորհակալական խոսք է ասում հորեյլարը:

ՀԱՄԱՌՈՑ ԲԻՔԼԻՈԳՐԱՖԻԱ

Զեպիտեռ

Արոժ Գ.— Դանակը քկին, Մոսկվա:

Ալազան Վ.— Հրաքնապոեղիա, Երևան:

Հակոբյան Հ.— Կարմիր ալիքներ (վրացերեն), Թիֆլիս:

Հակոբյան Հ.— Երկու պոեմ, Թիֆլիս:

Հակոբյան Հ.— Նոր առաջնա (ռուսերեն), Թիֆլիս:

Մահարի Գ.— 1920—1923, Ալեքսպոլ:

Վշտունի Ա.— Հուզանց ու զանց, Ալեքսանդր:
 Վշտունի Ա.— Neo Orientalia, Թիֆլիս:
 Զարենց Ե.— Պոեմներ, Կ. Պոլիս:
 Փալաշյան Ն.— Բանաստեղծություններ, Դիլիշան:

Արձակ

Արազի Մ.— Պատմվածքներ, Թիֆլիս:
 Զորյան Ստ.— Պատկերասրահ, Վարդապետյան:
 Հակոբյան Հ.— Ինքնակենսագրություն, Թիֆլիս:
 Տեր-Հովնանյան Ա.— Նախօրյակը, Երևան:

Գրամատուցիկ

Բաճաթուր Ե.— Արտավազդ, Թիֆլիս:
 Զարենց Ե.— Կապկազ թամաշա, Թիֆլիս:

Գրականագիտություն

Աբեղյան Մ.— Համառոտություն հայ ժողովրդական վեպի և հին դրական-
 նությունների պատմության, Երևան:
 Հակոբյան Ս.— Վ. Տերյանի կյանքը և ստեղծագործությունը, Վենետիկ:
 Մարտունի Ալ.— Միջայնի նալբանդյան, Թիֆլիս:
 Մարտունի Ալ.— Հովհաննես Թումանյանի ստեղծագործության ողջու-
 լական արժեքը, Թիֆլիս:

Կլասիկներ

Տերյան Վ.— Երկերի ժողովածու, հ. II, Կ. Պոլիս:
 Տերյան Վ.— Երկերի ժողովածու, հ. III, Կ. Պոլիս:

Թարգմանություններ

Բոգդանով Ա.— Ռեժենե Մեննի, Մոսկվա:
 Գորկի Մ.— Մայրը, Մոսկվա:
 Լոնգոն Ջեկ — Երկաթե կրունկը, Մոսկվա:

Հունվարի 6-ին

Թիֆլիսում, Պետական օպերայի շենքում տեղի է ունենում Անդրկովկասյան Խորհուրդների II համագումարը, Համագումարի հունվարի 6-ի նիստում, Անդրկովկասի տնտեսական դրուժյան մասին զեկուցումով հանդես է գալիս Ալ. Մյասնիկյանը:

Հունվարի 11-ին

«Մարտակուշ»-ում հրապարակվում է Ալ. Մարտունու՝ Ամերիկայի հայ աշխատավորության ուղղված կոչ-նամակը՝ «Գաղութահայ աշխատավորությանը վերնագրի տակ, որը տպագրվում է Ամերիկայի «Գիտ-Նաա» ընկերության կողմից: Հրատարակիչները իրենց թերկու խոսքը նախաքանը եզրափակում են հետևյալով. «Ընկեր Մարտունու այս դրուժյունը լավագույն առիթը կրնար տալ այն հայ աշխատավորներուն, որոնք տակավին կեցած կմնան դաշնակցության նոսրացած շարքերուն մեջ, անգամ մը լրջորեն մտածելու, թե արդյո՞ք ժամանակը հասած չէ, որ Կարաբաղին (այսինքն դաշնակցությունը) կործանվի անդարձորեն»:

Հունվարի 16-ին

Կաթանում է Մոսկվայի արվեստի աշխատողների խորհրդակցությունը՝ «Էնֆ»-ը լուղունդի տակ: Ելույթ է ունենում Վլ. Մայակովսկին:

Հունվարի 21-ին

Վախճանվում է Վլադիմիր Բլյիշ Լենինը:

Լենինի մահը սովետական ժողովուրդների և ողջ մարդկության հետ միասին սգում է նաև հայ ժողովուրդը: Ամենուրեք տեղի են ունենում սգո միտինգներ և սգո նիստեր:

Պարտիայի կենտկոմը հայտարարում է Լենինյան կոչ՝ դեպի պարտիայի շարքերը (Լենինյան շարաթ):

Հունվարի 28-ին

Մոսկվայում րացվում է Խորհուրդների Համամիութենական II համագումարը: Առաջին նիստում Ի. Վ. Ստալինը պարտիայի անունից երդում է տալիս Վ. Ի. Լենինի մահվան առթիվ:

Հունվարի 28-ին

Պետրոգրադը վերանվանվում է Լենինգրադ:

Հունվարի 27-ին

Երևանի հաղարավոր աշխատավորների սգո միտինգում հրապարակվում է ՀՍԽՀ կոստավարության որոշումը քաղաքային ազուժու մոտ կառուցվող հրապարակը լենինի հրապարակ կոչելու մասին և նույն օրն էլ դրվում է Վ. Ի. լենինի հուշարձանի հիմքը:

Ի հավերժացում Վ. Ի. լենինի հիշատակի, Լևոնյան դրասպու քաղաքը վերանվանվում է լենինական:

Փետրվարի 3-ին և 7-ին

Հասարակի տան դահլիճում, Հայաստանի Պրոլետգրոդների ասոցիացիայի հավաքույթում Գ. Վանանդեցին կարդում է դասախոսություն «Պատմությունը հե՛տ, թե՛» ֆուտուրիզմի դեմ» նյութի մասին:

Փետրվարի 10-ին

Կայանում է Մոսկվայի Պրոլետարական գրողների ասոցիացիայի ընդհանուր ժողով. ընդունվում է որոշում ВАПГ-ի ժամանակավոր վարչություն կազմելու մասին:

Փետրվարի 27-ին

«Մարտակոչ»-ում հրապարակվում է Շուրառ խմբակցության փետրվարի 1-ի ուղերձը Հ. Հակոբյանին, նրա գրական գործունեության 30-ամյակի առթիվ:

Ուղերձք

Թանկագին ընկեր.

Մոսկվայի հայ պրոլետգրողների «Քուրա» խմբակցությունը իր 1923 թ. նոյեմբերի 20-ի ընդհանուր ժողովում՝ արժեքավորելով Ձեր գրական արդյունավետ գործունեությունը պրոլետարական արվեստի քննադավառում՝ ընտրեց Ձեզ որպես պատվավոր անդամ վերահիշյալ խմբակցության:

Պրոլետարիատը առանձին հուշարտությունը կպահի Ձեզ, որպես ուսման, իր պատմության մեջ, ընդունելով Ձեր երգերը որպես հարազատ, անկեղծ արտահայտություն իր մղած դասակարգային պայքարին:

Փետրվար

Հուլյա է տեսնում գրական-գեղարվեստական, գիտական փերելքն առաջ գրի առալին համարը:

Մարտի 27-ին

Տոնվում է դերասան և գրող Միքայել Մանվելյանի բեմական գործունեության 30-ամյակը: Կենտրոնիցում հոբելյարին շնորհում է վաստակավոր դերասանի կոչում:

Մարտի 27-ին

Գրիքն հրատարակական ընկերությունը Երևանում կազմակերպում է դասախոսություններ: Ա. Տերտերյանը դասախոսում է Վ. Տերյանի և Գ. Զոհ-

բապի մասին, Դ. Դեմիրճյանը՝ ՔՀայ գրականության ներկան և ապագան նյութի մասին:

Մարտ

Երևանում լույս են տեսնում ՔՀայաստանի աշխատավորուհիք քաղաքական-մասնաշաղկան, գրական-գեղարվեստական ամսագիրը և Ջուտանա Երզնի-ժաթերթի առաջին համարը:

Ապրիլի 24-ին

Մարտակոչ-ում ապագրվում են Ա. Մյասնիկյանի ժամ հանգիստները ընկ. Հենինի հետ հուշերը:

Թերթի խմբագրությունը իր ժանոթագրության մեջ ասում է, որ հողվածը գրված է Թիֆլիսի Բ. Հյուսնմբուրգի անվան Ժխախտի գործարանի բանվոր-ներին առաջարկով՝ նրանց պատի լրագրի համար:

Ապրիլ

Ի. Վ. Ստալինը Սվեդոլովի անվան համալսարանում կարգում է զստախոս-ստեղծաներ Վենինիզմի հիմունքների մասին:

Մայիսի 5-ին

Երևանում բացվում է ՀԿ(Բ)Պ III համագումարը:

Մայիսի 9-ին

ԴԿ(Բ)Պ Կենտկոմի մամուլի բաժինը հրավիրում է խորհրդակցություն՝ նվիրված պարտիայի քաղաքականությանը գեղարվեստական գրականության բնագավառում: Ընդունվում է բանաձև:

Մայիսի 12-ին

Թիֆլիսում բացվում է Անդրկովկասի կոմունիստական կազմակերպու-թյունների III համագումարը:

Մայիսի 13-ին

Մարտակոչ-ում ապագրվում է Պ. Մակինցյանի ՔՀովհաննես Հովհան-նիսյան (Յենդյան 60-ամյակի առթիվ) հողվածը:

Մայիսի 20-ին

Բաթումի պրոլետարիատը մեծ շուքով տոնում է Հ. Հակոբյանի գրական, ռուսացիոն գործունեության 30-ամյակը:

Մայիսի 21-ին

Խորհրդային Հայաստանը թերթում ապագրվում են Մ. Գորկու հիշողու-թյունները Վ. Ի. Հենինի մասին:

Մ. Գորկու հուշերից.

Քնն համար նա (Վ. Ի. Հենինը) մեկն է ուսաց պատմության այն հրա-շալի դեմքերից, այն զարմանալի, կախարդական և անսպասելի կամքի ու

հանճարի մարդկանցից, ինչպես էին Պետրոս Մեծը և Տոլստոյը. ես կարծում եմ, որ այդպիսի մարդիկ հնարավոր են միայն Ռուսաստանում,

Ինձ համար չենինը մի լեզենդական հերոս է, մի մարդ, որ հանեց իր կրծքից բոցավառվող սիրտը, որպեսզի նրա լուսավոր լուսավորների մեր օրերի քառսից, եղծելի պատենելի արյունոտ և նենդ ճահճից հեռու տանող ճանապարհը:

Մի անգամ Մոսկվայում, մի ընկերոջ բնակարանում, լսելով երեկոյան Բեթհովենի Սոնատը, չենինը ասաց.

— Ես չգիտեմ ուրիշ որևէ բան, որ համեմատվել կարողանա «Appassionata»-ի հետ. ես կարող էի ամեն օր լսել այդ նվագը, հրաշալի, գերբնական երաժշտություն է, երբ ես լսում եմ այդ, ես մտածում եմ գուցե նայիվ մանկական հպարտություն՝ ինչպիսի՝ չի հրաշալի գործեր կարող է կատարել մարդկությունը:

Եվ, կիսաբաց աչքերով, ժպիտը երեսին՝ նա պարզօրեն ավելացրեց.

— Ես չեմ կարող հաճախ լսել երաժշտություն, նա աղղում է իմ չղերի վրա, ցանկություն է առաջ բերում ասելու հրապուրիչ անմոռություններ և վերգովել այն մարդկանց երեսակայությունը, որոնք, շնայած այն կեղտոտ դժոխքին, որի մեջ ապրում են, ի վիճակի են ստեղծելու այդպիսի գեղեցկություն:

Խոսելով Լ. Տոլստոյի մասին, Վ. Ի. չենինը Մ. Գորկու ասում է. «— Ի՞նչ ժայռ էր, հ՞ը, ինչ հսկայական դժբաժն. նա մի գեղարվեստագետ էր, այդ նրա գլուղացիական ձայնն էր, նրա գլուղացիական աշխարհայացքը, նրա մեջ թաքնված էր իսկական գլուղացիներ: Այդ կոմսից հետո մենք մեր զրականության մեջ ո՞չ մի իսկական մասերիկ լուսնիք, ո՞չ մի:

Ապա, իր փոքրիկ ասիական աչքերով իմ վրա նայելով, նա հարցրեց:

Ո՞ւմ կարելի է համեմատել նրա հետ ըմբռնություն, — և իսկույն ինքն էլ պատասխանեց — ոչ ոքի...»

Ճենինը, մեծ և հանճարեղ այդ մարդը, մեռավ: Նրա մահը սաստիկ խոցեց բոլոր նրան ճանաչողներին սրտերը:

Չենինը արթնացրեց Ռուսաստանին, և նա այլևս չի քնի... Եվ եթե նրա անունը պարզորոշ ասելուց, սառի և զրպարտության ամպերը դեռևս թանձր են, ոչինչ, միևնույն է՝ աշխարհում չկա ոչ մի ուժ, որ կարողանա հանգցնել խելագար աշխարհի խաղաղությունը չենինի բարեբաղրած շահը: Եվ չկա մի ուրիշ մարդ, որ այդքան մեծ իրավունք ունենա հավիտյան հիշվելու:

Մալիսի 23—31-ը

Մոսկվայում տեղի է ունենում Ռկ(ք)Պ XIII համագումարը:

Համագումարի բանաձևերից և քրոջումներից.

«19. Գեղարվեստական գրականության բնագավառում պարտիայի հիմնական աշխատանքը պետք է կողմնորոշվի դեպի այն բանվորների ու գլուղացիների ստեղծագործությունը, որոնք Մովսեսական Միության ժողովրդական լայն մասնաների կուստոգրական վերելքի պրոցեսում դառնում են բանվորական ու գլուղացիական գրողներ: Բանվորականներն ու գլուղացիականները պետք է դիտվեն որպես այնպիսի ուղեղ, որտեղից առաջ կգան նոր բանվորական ու գլուղացիական գրողներ:

Պետք է ամեն կերպ ուժեղացվեն պրոլետարական և գլուղացիական այն գրողների առաջ քաշումը և նրանց ցույց տրվող նյութական օգնությունը, որոնք

մեր գրականությունն են նկել մասամբ հաստոցի ու աղբյուրի մոտից, մասամբ էլ այն ինտելիգենտական միջնախավից, որը հոկտեմբերյան օրերին և ռազմական կոմունիզմի շրջանում մտավ ՌԿԳ ու կոմերիտի ության շարքերը:

Անհրաժեշտ է հատուկ ուշադրություն դարձնել կոմերիտի ության միջավայրից ելած այն գրողներին ու պոետներին, որոնք ակտիվորեն գործում են բանվորական երիտասարդության շարքերում:

Բանվորա-գյուղացիական գրողների ամեն հիմնական պայմանն է հանդիսանում նրանց ամենաշուրջ զեղարվեցնողական և ֆաղափարական աշխատանքն իրենց վրա և նեղ խմբակայնությունից ազատվելը՝ պարտիայի, մասնավորապես պարտիական գրաքննադատության ամենայն աջակցությամբ:

Դրա հետ միասին անհրաժեշտ է շարունակել այն աջակցությունը, որ սխտեմատիկորեն ցույց է տրվում այսպես կոչված ուղեկիցներից ամենաշնորհայիններին, որոնց դաստիարակում է դպրոցը, կոմունիստների հետ համատեղ կատարվող բնկերական աշխատանքը: Անհրաժեշտ է կազմակերպել պարտիական կյանքն քննադատություն, որն առանձնացնելով տաղանդավոր տղաների և գրողների և աջակցելով նրանց, դրա հետ միասին ցույց տար այդ գրողների կողմից սովետական կարգերի բնույթը բավականաչափ չհասկանալուց բխող նրանց սխալները և նրանց զրգեր հաղթահարելու բուժօրհանական նախապաշարումները:

Պետելով, որ ոչ մի գրողն ուղեկիցություն, դպրոց կամ խումբ չի կարող և լայնագ է հանդես գա պարտիայի անունից, համագումարն ընդգծում է, որ անհրաժեշտ է կարգավորել գրաքննադատության հարցը և որքան հնարավոր է զեղարվեցնողական գրականության նմուշների ավելի լիակատար պարտիական լուսաբանություն տալ սովետական պարտիական մամուլի էջերում:

Համագումարը հատուկ ուշադրություն է դարձնում բանվորների, գյուղացիների և կարմիր բանակայինների համար մասսայական զեղարվեցնողական գրականություն ստեղծելու անհրաժեշտության վրա:

«ԽՍՀՄ-ն ... բանվորներում ու երդումներում», II մաս, Երևան, 1955, էջ 79—80:

Մայիս

Նյու-Յորքում բացվում է ռուսական զեղարվեցնողական ցուցահանգեքը: Հայաստանից ցուցահանգեքին մասնակցում է Մարտիրոս Սարյանը:

Մոսկվայում լույս են տեսնում «Ջարկ» ամսագիրը (մեկ համար) և ձեռագրի իրավունքով «Standarts» գրականության և արվեստի ամսագիրը (մեկ համար):

Մայիս—հունիս

Լույս է տեսնում МАПП-ի օրգան «ОКТОБРЕ» ամսագրի առաջին համարը:

Հունիսի 6-ին

Լրանում է Պետկինի ծննդյան 125-ամյակը:

Հունիս

Երևանում լույս է տեսնում «Նոր ակոս» գրական-զեղարվեցնողական և հասարակական շարաթաթերթը:

Ենթադրուած, 1924 թվականին նյութեր ունեն՝ Ն. Զարյանը (Երզնկայի քաղաքի, Ն 2—7), Սա. Զարյանը (Երզնկա, Ն 4), Գ. Կարապետյանը (Երզնկա, Ն 5, Երզնկայի քաղաք, Ն 11, Երզնկայի քաղաք, Ն 15—16), Ե. Զարյանը (Երզնկա, Ն 7), Երզնկայի քաղաք (Երզնկա, Ն 8), Ա. Կարապետյանը (Երզնկա, Ն 4) և ուրիշներ:

Հուլիսի 19-ին

Երբեք ոչ ոք չէր տեսնում և չէր լսում Զարյանի զրահային հոգեբանական հետազոտությունները (Ն 1) և Զարյանի (Ն 1) մասին:

Հուլիսի 20-ին

Հիմնականում է կենսական տեսության գործարարներ:

Հուլիսի 27-ից — օգոստոսի 3-ը

Ինքնակազմակերպության պատերազմի տասնամյակին ներանում կազմակերպություն է հանապատեցողական շարժում:

Հուլիսի 27-ին Զարյանի պատերազմը գրական-գեղարվեստական ժողովում էր. Զարյանի խմբագրություն:

Սեպտեմբերի 1-ը

Մայրամուտին գրում է Երզնկայի Երզնկայի կենտրոն:

Օգոստոսի 7-ին

Հայաստան է ժամանում Ա. Վ. Լուսինյանը: Նրան ուղեկցում են Ա. Հովհաննիսյանը և Ա. Մանուկյանը: Կենտրոնական կառավարումը տեղի է ունենում թուրքերի միտնող, Լուսինյանը նույն օրը այցելում է Կենտրոնական կառավարության շինարարներին:

Փառաբանական նիստում Ա. Վ. Լուսինյանը ղեկավարում է Մոսկովյան իշխանության քաղաքականությունը ազգային հարցում: թեմայով:

Օգոստոսի 8-ին

Ա. Լուսինյանը ժամանում է Երևան, Երզնկայի երկրի է ունենում բանվորական ակումբում:

Երկու թիվ.

Մոսկովյան Երզնկայի քաղաք, Երզնկայի հարավում առկա մեծ երկրի, ողջության քիչ մեծ ժողովուրդ, Արևելքի նախագահը դուրս գալու շատ անհիշողական Արևելքի հեղափոխության համար, Այսօրվա մեր նվաճումները միայն մեր լինողը աշխատում են ողջ Արևելքի համար, ոչ միայն խոսքով, այլև գործով:

Օգոստոսի 22-ին

Երևանից Մոսկովյան մեկնելիս, Թիֆլիսում Ա. Լուսինյանը Զարյանի Կոստանովի թղթակցին հայտնում է իր ապագա գործունեությունը Հայաստանի մասին:

«Հասկապան մեծ տպավորություն է գործել ինձ վրա կառուցվող Հենինյան (Շիրակի) շրանցքը... Իլյիչի այն ավանդը, որտեղ ապում է, թե «համալիրգմը դա Սովետական իշխանությունն է ուլլուա ամբողջ երկրի էլեկտրիֆիկացիան», արգարացվում է Հայաստանում, որտեղ ամեն մի քաղաքում ու գյուղում կառուցվում են շրահեկտրակայաններ, շինվում են ուղղման շրանցքներ և բացվում նոր դպրոցներ»:

Սեպտեմբերի 7-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթի խմբագրատանը կայանում է Խորհրդային Հայաստանի Պրոլետարդների միության ընդհանուր ժողովը:

Որակարգ. վերականգնվածներսման խնդիր, միության անդամների գումում, նոր անդամների ընդունելություն և ընթացիկ հարցեր:

Ջոման մասին խոսում են՝ Ալազանը, Վանանդեցին, Ն. Զարյանը:

«Ենթ միության անդամ կարող է լինել նա, ով ամենից առաջ կատարում է միութենական ակտիվ աշխատանք և ամենակականը՝ իր գրական ստեղծագործությամբ կանգնած է պրոլետարական գրականության տեսակետի վրա: Այսինքն իր գրական աշխատանքների մեջ ղեկավարվում է պրոլետարական հեղափոխական իդեոլոգիայով, գրում է պարզ, մասսաներին մատչելի լեզվով, մասսաների համար»:

Սեպտեմբերի 10-ին

«Խորհրդային Հայաստան»-ի № 207, 208, 215, 220-ում տպագրվում է Ա. Հովսեփյանի «Երեք օր Խորհրդային Հայաստանում» հոդվածը:

Հոգի առից:

«Հայաստանի մեծ Հասի տեսարանը շատ քնորոշ է, և ես իսկույն մտաբերեցի Սարյանի պատկերները, որոնք երբեմն թվում են ֆանտաստիկական ու հնարովի, բայց բանից երևում է, որ նրանք շատ ճիշտ են ներկայացնում հայկական իրականությունը»:

...Մարդիկ շատ տառապանքներ են տեսել, մարդիկ շատ աղքատյին վերադարձանքներ են կրել ու այսօր հսկայական հոսանք լարելով, նորից սկսում են հիմնել իրենց տնտեսությունը, իրենց կենցաղը... Եվ ահա Հենինականում կազմակերպվում է օպերա... Հայ հասարակությունն առաջին անգամ լսում է իր սեփական լեզվով ռուսական և եվրոպական օպերաներ:

Նրանք... Խորհրդային իշխանության շնորհիվ դարձել է համալսարանական քաղաք... Անձամբ մոտիկից ծանոթանալով... համալսարանին ես այժմ եկա այն համոզման, որ անպայման անհրաժեշտ է օգնություն ցույց տալ այդ փոքրիկ հանրապետությանը, որպեսզի բարձրագույն կրթության այդ շահը, որը պետք է քաղաքակրթության կենտրոն դառնա հայ լեզվին տիրապետող բոլոր մարդկանց համար, ոչ թե մարի, այլ էլ ավելի լավ վառվի... Սեանա լիճը գեղեցկության և վեհության մի իսկական հրաշալիք է, նա համարյա հավասարվում է Թևեի լճին»:

Սեպտեմբեր

Թիֆլիսում լույս է տեսնում «Դիրքերում» գրական-գեղարվեստական երկշաբաթաթերթը (5 համար), Ա. Վլադիմիր խմբագրությամբ:

Հոկտեմբերի 8-ին

Շեռուրդային Հայաստանն թերթում տպագրվում է «Ինտերնացիոնալ»-ի քրդերեն տառերի թարգմանությամբ՝ հայերեն տառերով:

Հոկտեմբերի 9-ին

Վախճանվում է Վալերի Յակովլևիչ Բրյուսովը (ծնվ. 1873 թ.):

Հոկտեմբերի 11-ին

Թիֆլիսի Հայաբանը տեղի է ունենում Անդրկովկասյան երկրային կոմիտեի մասնակի բյուրոյի կողմից հրավիրված խորհրդակցություն՝ նվիրված «Գեղարվեստը և պրոլետարիատը» նյութին:

Նախագահում է Հ. Սուրիսայանը, ներածական խոսք է ասում Ա. Կարինյանը:

Ա. Կարինյանի խոսքից.

«Ամեն մի երիտասարդ արվեստագետ պիտի ուսումնասիրի բարեխիղճ կերպով ժողով արվեստի յուր կողմերը, քննի ամենամանրակրկիտ կերպով նրանց և ընտրի այն ժառանգը, որ կա նրանց մոտ: Ամեն մի ընտրա շարժում արվեստի մեջ այնքան է ուժեղ, որքան լավ կարողանում է օգտագործել ժողով փորձը:

Վիճաբանություններին մասնակցում են՝ Հ. Սուրիսայանը, Հ. Հակոբյանը, Պ. Մակինցյանը, Ա. Վշտունին և ուրիշներ:

Պրոլետարիատը նյութերը հրապարակվում են «Մարտական»-ի հոկտեմբերի 19-ի համարում:

Հոկտեմբերի 12-ին

Տեղի է ունենում Շեռուրդային Հայաստանի Պրոլետարական դրոշմերի միության կենտրոնական խորհրդի հերթական նիստը:

Օրակարգ. կազմակերպական խնդիրներ և Միության ներկա և ապագա անելիքների նախագիծ, հոսմյա աշխատանքների նախագիծ, տեղամակարենների դանձում, անդամատոմսերի պատրաստման խնդիրը:

Կենտրոնական խորհուրդը որոշում է ամենակարճ ժամանակամիջակում լենինականում, Հարաքիլիսայում և Դիլիջանում կազմակերպել Շեռուրդային Հայաստանի Պրոլետարական դրոշմերի միության խմբակներ և հրավիրել հայ Պրոլետարիատի միության Համահայաստանյան համագումար:

Որոշվում է նաև հրավիրել Պրոլետարիատի միության, Քաղաքական և գեղարվեստի մյուս հյուպերի խմբակներ և միությունների ներկայացուցիչներին խառն ժողով՝ անշատ միությունները միավորելու համար:

Հոկտեմբերի 21-ին

Մոսկվայի պարտիական ակտիվի հավաքում Վլ. Մայակովսկին կարդում է «Վաղիմիր Իլյիչ լենին» պոեմը:

Հոկտեմբերի 26-ին

Լույս է տեսնում Շեռուրդային Հայաստանն թերթի 1000-րդ համարը:

Հոկտեմբերի 26-ին

«Խորհրդային Հայաստան»-ում տպագրվում է Ա. Կարինյանի «Մեր օրերի գրականությունը» հոդվածը:

Հոկտեմբերի 31-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում հրապարակվում է Ս. Մ. Կիրովի, Գ. Կ. Օրբանիկյանի, Մ. Օրախելյանի, Ա. Մյասնիկյանի և ուրիշների ստորագրությամբ ողջունի հեռագիրը՝ «Խորհրդային Հայաստան» թերթի 1000-րդ համարի առթիվ:

Հոկտեմբեր

Վախճանվում է ֆրանսիական ականավոր գրող Անատոլ Զրանսը (ծնվ. 1844 թ.):

Նոյեմբերի 2-ին

Երևանում կայանում է Ա. Վշտունու «Մալամեոս» և «Զինական պոեմ» գրվածքների գրական դատը:

Նոյեմբերի 5-ին

Երևանի Պետական թատրոնում առաջին անգամ ներկայացվում է Դ. Դեմիրճյանի «Փայ Նազար» կոմիդիան (ռեժիսոր Ա. Բուդչալյանի բեմադրությամբ):

Նոյեմբերի 24-ին

Ե. Զարենցը Տրապիզոնում գրում է «Ենիքեն ու Ալին» պոեմը:

Նոյեմբերի 28-ին

Խորհրդային Հայաստանի 4-րդ տարեգարծի առթիվ «Խորհրդային Հայաստան» թերթի № 273-ում հրապարակվում է մի շարք հայ նշանավոր գիտնականների, գրականություն և արվեստի ներկայացուցիչների՝ Մ. Աբեղյանի, Հ. Անաբանի, Հ. Մանանդյանի, Դ. Դեմիրճյանի, Ստ. Զորյանի, Հ. Փալանթարի, Ստ. Լիսիցյանի, Ստ. Ղաֆարյանի և ուրիշների խոսքը՝ «Խնտելիզենցիան Հայաստանի Խորհրդային իշխանության մասին» (մեր անկետան) ընդհանուր խորագրի տակ:

Առաջին անգամ այստեղ է տպագրվում Հակոբ Հակոբյանի «Բուլնիկ է Եր-կանայում» պոեմը:

Դեկտեմբերի 4-ին

Երևան է ժամանում ԽՍՀՄ Բանգյուղտեսչության ժողով Կ. Վ. Կուլբիշևը: Հ(Բ)Պ Երևանի կազմակերպության և պրոֆիտիանական ակտիվի միացյալ նիստում նա զեկուցում է ԽՍՀՄ-ի ներքին և միջազգային դրույթյան մասին:

Դեկտեմբերի 14-ին

Երևանում բացվում է Փաղտազիկյանի հեղափոխության թատրոնը:

Դեկտեմբերի 17-ին

Երևանի Պետական թատրոնում տոնվում է գրող-երգիծաբան Կոռտանդին Մելիք-Շահնազարյանի (Տմբլաշի Խաչան) գրական հիստանաժա և գյուղատնտեսական քառասունամյա գործունեության հոբելյանը:

Կենտրոնականի որոշմամբ նրան արժույթ է վաստակավոր գլուղատեսակի կոչում:

Դեկտեմբերի 31-ին

Ավարտվում է «Խորհրդային Հայաստան» կինոֆիլմը:

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԻՐԼՆԻԳՐԱՖԻԱ

Չափածո

Արոգ Գ. — Եղինի ֆրոնտ, Մոսկվա:

Այազան Վ. — Աշխատանքային, Երևան:

Մահարի Գ. — Երեք ագիտ օպերան, Երևան:

Մահարի Գ. — Տիտանիկ, իննիսական:

Զարենց Ե. — Կոմալմանավա, Մոսկվա:

Զարենց Ե. — Մաճկալ Սաքոյի պատմությունը, Երևան:

Զարենց Ե. — Ստամբուլ, Կ. Պոլիս:

Վշտունի Ա. — Սպասմամբ, Թիֆլիս:

Վշտունի Ա. — Զինական պոեմ, Թիֆլիս:

Արձակ

Զորյան Ստ. — Ցանկապատ, հ. 2, Երևան:

Խոնդկարյան Ա. — Բանթղթակից Ցասարի վերելքը, Երևան:

Դրամատուրգիա

Դեմիրճյան Դ. — Քաջ նազար, Երևան:

Սաղաթեյան Լ. — Մի կտոր հողի համար, Թիֆլիս:

Վարդանյան Ան. — Գործադուլ կամ ագիտության զոհեր, Երևան:

Վարդանյան Ան. — Բանդիտներ, Ղարաքիլիսա:

Հասարակախոսություն

Կարինյան Ա. — Իմպերիալիստական պատերազմը և Հայաստանը, Երևան:

Կլասիկներ

Թումանյան Հովհ. — Գիքորը, Երևան:

Տերյան Վ. — Երկրի ժողովածու, հ. I, Կ. Պոլիս:

Թարգմանություններ

Փորկի Մ. — Վ. Ի. իննիս:

Հուլիսյան Գ. — Զրառույզ զանգը:

Սեկար Ռայդ — Սալոմե:

Ժողովածուներ

«Կոլի» պատերազմը — զրական-հասարակական և երգիծական հանրա-
մատչելի ժողովածու, Երևան:

Հունվարի 6—11-ը

Մոսկվայում տեղի է ունենում Պրոլետարոսների Համամիութենական առաջին կոնֆերենցիան, Բացման խոսք է ասում Դ. Բեդին, Ելույթ են ունենում՝ Ա. Լուսաշարսկին, Մ. Օլմինսկին, Պ. Կերժնեցևը, Վ. Լեբեդև-Պոլյանսկին և ուրիշներ։

«Պրոլետարական գրականության մասին» գեկուցումով հանդես է գալիս Դ. Բեդին։

Դ. Բեդինը գեկուցում է

«Մեր երիտասարդ պրոլետարական գրականությունն ապացուցել է, արդեն, որ ինքը մի առողջ հոսանք է, նա արդեն պրոլետարիատի մեծ և արտասովոր արագությունը ահող հասարակական-կուլտուրական շարժում է դարձել։

Շարժման խողովը կազմակերպություններն ու խմբակցություններն են հանդիսանում «Հոկտեմբեր»-ը, «Դարձնոց»-ը, «Երիտասարդ զվարդիան»-ն և ուրիշներ։ Խորհրդակցության հիմնական անելիքն է մի ընդհանուր զործի մեջ և այդ զործի համար միացնել այդ մեծ ու փոքր խմբակցությունները։

«Պրավդա»-ն ապագայում է Դ. Բեդինը հոգիածը հետևյալ ծանոթությամբ.

«Գտնելով, որ ընկ. Դ. Բեդինը ճաշը հիմնականում (գրականության ընդլայնումը, բանվորական և դուռնացիական օրինակների, լեզվի պարզություն և այլն) գեղեցիկ է և միանգամայն ուղիղ, խմբագրությունը համաձայն չէ նրա մի շարք այլ թեզիսների հետ։

1. Պետք է նկատել, որ ընկ. Լենինը ընկ. Դ. Բեդինը հակառակ, համամիտ չէր Պրոլետկուլտում ծնված տեսակետին և գրան հակառակ պնդում էր, որ աստիճան հերթին անհրաժեշտ է սովորել բուրժուական կուլտուրայի ամենապարզ տարրերը։

2. «Պրոլետարական հպարտությունը», որ ուրտառայությամբ է այն ֆորմուլայով, թե «թեկուզ երեք փալենքուտ, բայց մերը և բոլոր միացածներին լավիտակալորդիականներին դասն է դասում,— այժմյան պայմաններում զարմանալիորեն հիշեցնում է «Էմանսիպացիոնը», որի դեմ այնպես անողորմ հարձակվում էր ընկ. Լենինը։ Մենք այնքան ենք հառաժանել, որ, կարծում ենք, ժամանակ է, որպեսզի մեր փալինքը սրբել սովորենք։

4. Շատ գեղեցիկ խոսք ասաց ընկ. Դ. Բեդին՝ խորհրդակցության մասնակիցներին այն մասին, որ «անհրաժեշտ է գլուխի շշուռքը լսել, բայց նա դժբախտաբար չհիշատակեց.

ա) որ հենց այդ է, որ չեն ասում ընկերները (նրանք գրականության մասին թեզիսներ գրել են գերադասում),

բ) որ «գլուխի շշուռքը» լսելու այդ անհրաժեշտությունը ո՛չ մի կերպ չի կապվում այն վերաբերմունքին, որ նապաստովքներն են ցույց տալիս ուղե-

կիցներին, որոնց ընկերները «հրամայում են» և ոչ թե «համոզում» ու չեն «դատաւարական», ճիշտ այնպես, ինչպես վատ կոմունիստ-պրոլետարն է վարվում իր գյուղացիական ուղեկցի հետ գյուղում:

5. Հնկ. Գ. Բեդեռն անսպաստովյան նիհիլիզմն ու «БЕДН НА ОТМАНЪ» լոգոնդը նա լի կապվում այն քանի հետ, որ նա խոնարհվում է Պուշկինի առաջ, 9 է՝ որ Պուշկինն այնուամենայնիվ «ոչ-քուլտուրի» պրոլետարական պոեմն է:

Հունվարի 11-ին

«Նորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Հայաստանի Պրոլետարական գրողների միության հաշվետվությանը իր կիսամյա գործունեության մասին:

Հետ այդ հաշվետվության Միությունը առ 1925 թ. հունվարը ունի 18 անդամ և 15 թեմաժողով:

Հաշվետվության խորհուրդ:

«...Պրոլետարական գրականությունը որքան էլ ձևական ընդորոշանքներ է կատարում և պետք է կատարի հին գրականությունից, բայց իր բովանդակությամբ պետք է ուղղակի հակադրվի նրան:

Ընդհանրապես մեր միությունը կանգնած է Համամիութենական Պրոլետարողների միության (В.А.П.П.) տեսանկյունի վրա, որը վերապահումներով:

Հունվարի 22-ին

«Նորհրդային Հայաստան» թերթում, Վ. Ի. Լենինի մահվան տարեդարձի առթիվ, տպագրվում է Ե. Զարենցի «Լենինն ու Ալիքն պոեմը, հեղինակի հետևյալ ծանոթությամբ:

«Պոեմի նյութը վերցված է իրականությունից: Տրապիզոնի մեր համամիութենական հյուպատոսն ինձ պատմեց, որ Լենինի մահվան լուրը Տրապիզոն հասնելու օրը, կես գիշերին, իր մոտ է գալիս Ալի անունով մի թուրք տավաստի իր վիշտն ու հարգանքը հայտնելու կարծում էմ դեպքն արժանի է ավելի լավ պոեմի, քան ես էմ:

Հունվարի 24-ին

Մոսկվայում տեղի հայ գաղութը՝ պրոլետգրողների և նախկին կազմային ճեմարանի ու կուլտուրայի տան ուսանողների նախաձեռնությամբ, կազմակերպում է պատվո օր՝ նվիրված Լ. Հակոբյանի 30-ամյա գրական գործունեությանը:

Հունվարի 28-ին

«Մարտակոչ»-ում տպագրվում է Լ. Հակոբյանի «Համամիութենական Պրոլետգրողների խորհրդակցությունը Մոսկվայում» հոդվածը:

Փետրվարի 6-ին

Բաքվում, «Կոմունիստ» թերթի խմբագրատանը տեղի է ունենում հայ Պրոլետարական գրողների առաջին կազմակերպչական ժողովը: Ստեղծվում է Ասոցիացիա:

Փետրվարի 15-ին

Թիֆլիսի Հայարտան դահլիճում Հ. Հակոբյանը զենուցում է Համաժողովին և սպան Պոլեոգրոդների համագումարի աշխատանքների մասին:

Փետրվար

Դե(թ)Պ Կենտկոմի մամուլի բաժնին կից կազմակերպվում է քերչեղրա-ֆիսկան քյուրու, որի նպատակն է օժանդակել պարբերական մամուլի քննադատության և զրախոսութան քաժիններին որակի բարձրացմանը:

Էսյա է տեսնում Ֆուրմանովի տեղումը: Վեպր:

Մարտի 3-ին

Դե(թ)Պ Կենտկոմի գրական հանձնաժողովի նիստում հանդես է գալիս Մ. Վ. Ֆրոնզեն: Լա սուր քննադատության է ենթարկում «նապաստակականներին» ուղեկիցների նկատմամբ ցուցաբերած նրանց անհանդուրժողական վերաբերմունքի համար, այն համարելով քաղաքականապես վնասակար և վտանգավոր:

Մարտի 8-ին

ԽՍՀՄ կառավարության մի խումբ անդամներ ժամանում են Երևան: Ա. Բ. Միկոյանը մասնակցում է Երևանի հիդրոէլեկտրակայանի շենքի հանդիսավոր հիմնադրմանը: Ս. Մ. Բուդյոնին հառ է ասում Երևանի Լենինի հրապարակում գումարված աշխատավորների միտինգում և Քանաքեռի կայազորում:

Մարտի 12-ին

Բացվում է Խորհուրդների Համահայաստանյան IV համագումարը:

Մարտի 22-ին

Թիֆլիսում՝ Դիգուբեի անդրդրոմի մոտ, օդանավի խորտակման հետևանքով վախճանվում են Կոմունիստական պարտիայի Անդրերկոմի քարտուղար, ԽՍՀՄ Կենտգործկոմի նախագահության անդամ Ալեքսանդր Ֆեդոտովիչ Մյասնիկյանը, Անդրկովկասի Արտակարգ Հանձնաժողովի նախագահ Մուրմոն Գրիգորևիչ Ռոգիլսկին, ԱՍՖԽ Հանրապետության բանգուղտեսչության ժողկոմի տեղակալ Գևորգ Ալեքսանդրովիչ Աթարեկյանը:

Զուգամենքի հիշատակը հավերժացնելու նպատակով՝ Մյասնիկյանի անունով է կոչվում Երևանի Հանրային գրադարանը, Ղարանլուպի շրջանը (Մարտունի), Երևանի դպրոցներից մեկը, Երևանի նորակառույց ռադիոկայանը կոչվում է Գ. Աթարեկյանի անվամբ:

Մարտի 23-ին

Բացվի Հայարտան գրական սեկցիան գումարում է իր առաջին ժողովը: Մշակում է Ժրագիր:

Մարտի 25-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է ՌԿԿ Անդրերկրմիտի կողմ՝ կուսակցության բոլոր անդամներին ու Անդրկովկասի ամբողջ աշխատավորությանը՝ Ալ. Մյասնիկյանի, Ս. Մոզիլսկու, Գ. Աթարբեկյանի մահվան առթիվ:

Մարտի 26-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Ալ. Մյասնիկյանի վերջին ձեռք՝ արտասանած Ադրբեյջանի նորհարգների 71 համագումարի, Քաջվի խորհրդի ու Ադրբեյջանի ԱԲՀՄ Խորհրդի պլենումների և բանակի նախատորմի ու այլ կապակցությունների միացյալ հանդիսավոր նիստում, մարտի 12-ին:

Մարտ

Ը. Զարենցը Բեռլինից նամակ է գրում «Վիշկա»-ի խմբագրությանը:

Նամակից.

«Քաջվի հայ պրոլետարիատին այն մեծագույն վստահության համար, որ նա շնորհել է իմ երկրին, խնդրում եմ հայանք, որ իրենց այդ ջերմ վերաբերմունքը դեպի իմ երկերը ինձ համար նոր և նոր ոգևորության անսպառ աղբյուր պիտի դառնա և պիտի սովորեցնի ինձ բարել թուր մկաններա, բոլոր նյարդներս և կարողություններս միմիայն այն ուղղությամբ, որպեսզի ապագայում ես կարողանամ վաշելել պրոլետարական այդ ջերմ վերաբերմունքի կենտրոնը շնորհներո, խնդրում եմ հայտնեք, վերջապես, որ բանվոր մոսկովյանների նման վերաբերմունքը դեպի մի գրող ամենամեծ գնահատականը և բախտն է, որ կարող է վիճակվել որևէ գրողի»:

«Վիշկա», 1925, № 3:

Ապրիլի 5-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Ը. Զարենցի «Հանգուցյալ պարոնը կամ պարոն հանգուցյալը» երգիծական պատմվածքը:

Ապրիլի 22-ին

Ադրբեյջանի Օհե Հուսեյնովանոր հաստատում է Քաջվի Հայարտան կանոնադրությունը:

Կանոնադրությունից.

«1. Քաջվում հիմնվում է Հայ արվեստագետների տուն, կրճատ՝ Հայարտան, որը նպատակ ունի համախմբել Խորհրդային Ադրբեյջանի մայրաքաղաքի տյն բոլոր հայ արվեստագետներին, որոնք անվերապահորեն կանգնած լինելով Հոկտեմբերյան հեղափոխության պլանիտորմի վրա՝ փոխադարձ գործակցության, — համերաշխ աշխատակցությամբ ցանկանում են նպաստած լինել կուլտուրական-գեղարվեստական հարցերի լուծումին՝ համաձայն կյանքի նոր պահանջներին»:

Ապրիլի 25-ին

Երևանում բացվում է Մամուլի աշխատողների Համահայաստանյան ասո-
ցիին համագումարը:

Ապրիլի 26-ին

Յեղորդային Հայաստանն թերթում Հայաստանի Պրնիտաբուկան գրողնե-
րի միության վարչությունը հանդես է գալիս հայտարարությամբ, ըստ որի լե-
նինականի Բանվորա-գյուղացիական գրողների միությունը իր սրտշտոնական
մասը չի համարում:

Ապրիլի 27-ին

Երևանում բացվում է ՀԱՅԶ Գիտության և արվեստի ինստիտուտը:

Ապրիլ—մայիս

Ե. Զարենցը Բեռլինում գրում է Մյուս դե ֆեդերն (Կոմունարների պատը
Փարիզում) պոեմը՝ նվիրված Ալ. Մյասնիկյանի հիշատակին:

Մայիսի 13-ին

Մոսկվայում բացվում է Սովետների III համագումարը:

Մայիսի 17-ին

Յեղորդային Հայաստանն թերթում արտասպելում է ծիզվեցտիան-ի հա-
ղորդումը Մ. Սարյանի նկարները Վենետիկի միջազգային ցուցահանդեսում
ցուցադրելու մասին:

Հ ա ղ ո թ դ ու մ թ թ .

Յեռուցահանդեսի գլուխ-գործոցն անպայման Մ. Սարյանի և Պ. Կուլեն-
ցովի գործերն են:

Բնության հոյակապ տեսարանը, ձևերի սիլուետային պարզությունը,
ներկերի դուրսդուրումը, այդ ամենն իրոք որ Հայաստանի իսկական սին-
թեզն է:

Սարյանը ստիլիզատոր չէ, Վորիենտալիստ չէ և ոչ էլ Վերնիքը սիրող
եվրոպացի. նա իսկական տեխնիկան ճիշտ էլ է...

Սարյանը վաղուց է, որ ստեղծագործում է, բայց նրա նախկին գործերում
էրբեք չի եղել այն անդորրն ու հստակ ներդաշնակությունը, տեսողության լայն
ծավալը, որպիսին կա այժմ: Այդ գիծը՝ ես, իր ումին վառան և վերածնվող Հա-
յաստանի արդյունքն է:

Այդ իմաստով Սարյանը Հայաստանի Յեղորդային Հանրապետության
արգային նկարիչն է:

Մայիս

Երևանում լույս է տեսնում Պրնիտաբուկան գրական թերթի միակ համարը:
206—7

Բացվում էր այս և տեսնում «Վիշկա» դրական-գեղարվեստական հանդեսը:
Նույնի 18-ին

Իրևան և ժամանում Աղզեթի Հիգայի Աշխատանքի Բյուրոյի կողմից տրամադրամանում ցրված հայ զարթոնականների տեղափոխման հարցն ուսումնասիրող հանձնաժողովը՝ ղոկտոր Զորիսյուֆ Նանսենի գլխավորությամբ:

Ին(ը)Պ Կենտկոմը ընդունում է բանաձև՝ «Պորտիայի քաղաքականությունը գեղարվեստական դրականություն մարդուն:

Բանաձևից.

«1. Վերջին ժամանակները մասսաների նյութական բարեկեցության վերելքը՝ կապված դիտակցության մեջ ուսույցիայի կատարած հեղաշրջման, մասսայական ակտիվության ուժեղացման, մտահորդների վիթխարի ընդարձակման հետ, և այլն, — ստեղծել է կուլտուրական պահանջների ու կարիքների հսկայական աճ: Այսպիսով մենք թնայելով ենք կուլտուրական ուսույցիայի այն շրջանը, որը դեպի կոմունիստական հասարակությունը հետագա շարժման նախադրյալն է:

2. Մասսայական կուլտուրական այս աճման մի մասն է նոր՝ առաջին հերթին պրոլետարական և գյուղացիական դրականության աճը, սկսած նրա սաղմնային, բայց միաժամանակ իրենց ընդգրկմամբ լատինյան ժանրից (բանթիզմիցներ, գյուղիցիաներ, պատի թերթեր և այլն) և վերաջատ իդեոլոգիայիս գիտակցված գրական-գեղարվեստական արտադրանքով:

3. Մյուս կողմից՝ տնտեսական պրոցեսի բարդությունը, հակասական և նույնիսկ միմյանց ուղղակիորեն թշնամի տնտեսական ձևերի միաժամանակյա աճը, այդ պարագայում պայմանավորված նոր բարձրագույն ձևման և արականում պրոցեսը, հին և նոր ինտելիգենցիայի մի մասի անխուսափելի, թնայելու և սկզբում ոչ միշտ գիտակցված ձգտումը դեպի այն, ծնվող այդ բուրժուազիայի նորանոր իդեոլոգիական գործակալների քիմիական արտադրումը հասարակական խորքներից — այս աճինը պետք է որ անխուսափելիորեն արտահայտվի նաև հասարակական կյանքի՝ զբոսկոմ մեկերիսի վրա:

4. Այդպիսով մեզ մոտ, ինչպես որ չի դադարում դասակարգային պայքարը ընդհանրապես ճիշտ այդպես էլ այն չի դադարում նաև գրական ֆրոնտում: Դասակարգային հասարակություն մեզ չկա և չի կարող լինել չնգոջ արվեստ, թեև ընդհանրապես արվեստի և մասնավորապես գրականության դասակարգային ճնշվել տրտահայտվում է անսահմանորեն ավելի բացառական ձևով, քան թե, օրինակ, քաղաքականության ժանր...:

«Ե ...Վերևում ասվածով էլ պետք է որոշվի պրոլետարիատի դեկամար պարտիայի քաղաքականությունը գեղարվեստական գրականության բնագավառում: Առաջին հերթին այս վերաբերում է հետևյալ հարցերին. փոխհարաբերությունը պրոլետարական գրողներին, գյուղացիական գրողների և, այսպես կոչված ժողովրդականներին և մյուսների միջև, պարտիայի քաղաքականությունը հենց իրենց պրոլետարական գրողների նկատմամբ, քննադատության հարցերը, գեղարվեստական երկերի ոճի ու ձևի և գեղարվեստական նոր ձևերի մշակման մեթոդների հարցերը, վերջապես, կադակներական բնույթի հարցեր:

կարգի գրականություն, — այսպիսին պետք է լինեն պրոլետարական գրականությունն և բուրժուականությունը:

12. Վերևում ասվածով էլ ընդհանրապես և ամբողջովին որոշվում է ՔՆՆԱ-պատմության խնդիրները, որը դաստիարակչական պիսիվոր զենքերից մեկն է պարտիայի ձեռքում: Ել մի րոպե չհանձնելով կոմունիզմի դիրքերը, մազալուծ անգամ չնահանջելով պրոլետարական իդեոլոգիայից, վեր հանելով գրական և արվեստի երկերի դասակարգային օրյակտիվ իմաստը, կոմունիստական քննադատությունը պետք է անաղարտոր զայլարի գրականության մեջ կենտրոնացնի արտահայտությունների դեմ, բացահայտի սմնելվելության լիբերալիզմը և այլն, և միևնույն ժամանակ ցուցաբերի մեծագույն տակտ, զգուշություն, համբալատարություն այն բոլոր գրական միջնախալիների նկատմամբ, որոնք կարող են գնալ պրոլետարիատի հետ հետ: Հետո կոմունիստական քննադատությունը պետք է իր առօրյայից ազատագրի գրական հրամանի տակ: Ես, այդ քննադատությունը, միայն այն ժամանակ կունենա դաստիարակչական խոր նշանակություն, երբ կհենվի իր գաղափարական գերազանցություն վրա: Մարքսիստական քննադատությունը պետք է իր միջալայից վճռականապես արտագրի հավանատ, կիսագրագետ և ինքնագործ ամեն տիպի կոմսանպարծություն: Մարքսիստական քննադատությունը պետք է իր առջև լողունգ զնի՝ ապրել, և պետք է իր իսկ միջալայում հակահարված տա ամեն տեսակի մակուղատուրային և ինքնահանարանքին:

14. ...Պարտիան պետք է արտահայտվի հօգուտ տարբեր խմբավորումների ու հոսանքների ազատ մրցության՝ տվյալ բնագավառում (գրականություն — իմք.): Հարցի ամեն մի ալլ լուծում... կլինի կազմակերպչական կեղծ որոշում: Եղիտ այսպես էլ անթույլատրելի է դնելիստով կամ պարտիական արդամբ որևէ խմբի կամ գրական կազմակերպության գրական-հրատարակչական գործի օրինականացված մենաշնորհը:

Նյութապես և բարոյապես օժանդակելով պրոլետարական և պրոլետարական-գյուղացիական գրականությանը, օգնելով «ուղեկիցներին» և այլն, պարտիան լի կարող մենաշնորհ տալ խմբերից որևէ մեկին, նույնիսկ իր իդեական բովանդակությամբ ամենապրոլետարականին, այդ կնշանակեր ամենից առաջ կործանել պրոլետարական գրականությունը:

15. Պարտիան պետք է ամեն կերպ արմատախիլ անի ինքնագուրդ և ան-հեռահաս վարչական միջամտության փորձերը գրական գործերին. պարտիան պետք է մտահոգվի անձնավորությունների մանրակրկիտ ընտրությամբ այն հիմնարկություններում, որոնք վարում են մամուլի գործերը, — որպեսզի ապահովվի մեր գրականության իսկապես ճիշտ, օգտակար և խոհմ ղեկավարությունը:

16. Պարտիան պետք է գեղարվեստական գրականության բոլոր աշխատողներին մատնացուց անի, որ անհրաժեշտ է ճշտորեն սահմանագծել ֆունկցիաները քննադատների և գրող գեղագետների միջև: Վերջիններս պետք է իրենց աշխատանքի ժանրության կենտրոնը փոխադրեն գրական պրոդուկցիայի բնագավառը՝ այդ բառի առանձնահատուկ իմաստով, ընդամենը օգտագործելով արդիականության հակալակտն նյութը: Անհրաժեշտ է ուժեղացնել ուղադրությունը նաև մեր Միության բազմաթիվ ռեսպուբլիկաների և մարզերի ազգային գրականության զարգացման վրա:

Պարտիան պետք է ընդգծի իսկապես մաստայեղան քննադատի, բանվորի

և զյուզացու համար զեղարվեստական գրականություն ստեղծելու անհրաժեշտությունը, հարկավոր է ավելի համարձակորեն և վճռականապես վերջ տալ աղայական նախապաշարմունքներին գրականության մեջ և, օգտագործելով հին վարպետության տեխնիկական թուր նվաճումները, մշակել միլիոններին հասնող ռուս համապատասխան ձև:

Սովետական գրականությունը և նրա անպակաս պրոլետարական ավանգարդը միայն այն ժամանակ կկարողանան կոտորել իրենց կալուստ-պատմական միսիան, երբ նրանք կլուծեն այս մեծ խնդիրները:

«Պրավդա», 1 հուլիսի 1925.

Հունիսի 21-ին

Տեղի է ունենում Նիկոլայի՝ Լենինի անվան ջրանցքի հանդիսավոր բացումը:

Հունիսի 23-ին

ԽՍՀՄ Ժողովրդական կոմիսարների կոռուպցիոն հրապարակում է Բոլշևակական խոշտատությունների համար Վ. Ի. Լենինի անվան մրցանակներ հաստատելու մասին և որոշումը:

Հունիս

Բացվում է լույս է տեսնում «Հայաստան» տարեգիրը:

Հուլիսի 5-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Գ. Մահարու «Լենին անշատվեցին» քաջատրականը:

Հուլիսի 14-ին

Կազմակերպվում է Սովետական գրողների ֆեդերացիան, որի դեկլարացիան հրապարակվում է «Իզվեստիա»-ի հուլիսի 22-ի համարում:

Թիֆլիսի Հայաբուսական գրական սեկցիան և պրոլետարական ասոցիացիան կազմակերպում են գրական դիսպուտ՝ «Պարտիայի քաղաքականությունը զեղարվեստի հարցում» նյութի մասին:

Հուլիսի 18-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Ե. Զարենցի «Բալլադ Վլադիմիր Իլյիչի, մուծիկի և մի զույգ կոշիկի մասին» բալլադը:

Թերթի նույն համարում տպագրվում է ԽՀԳԳ միության նախագահ Վ. Ալազանի և քարտուղար Ն. Զարյանի «Մեր պատասխանը Գ. Մահարու «Լենին անշատվեցին» քաջատրականին»:

* *

Թերթի նույն համարում տպագրվում է Ազատ Վշտունու «Բաց նամակը Հայաստանի Պրոլետգրողների միությանը», «Պրոլետգրողների միության Մոսկվայի ներկայացուցիչը պրոլետգրողների մասին» վերնագրի տակ:

Վշտունին անդրադառնում է Բաքվի սկսմունքստեք թերթի և ուղիղապես բանավեճին:

Հուլիսի 26-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Ա. Վշտունու «Դեմոկրատ» պոեմը:

Հուլիս

Լենինականի հայ բանվոր և գյուղացի գրողների «Հոկտեմբեր» միությունը կազմակերպում է պրոլետարականության շաբաթ. տրվում են ներկայացումներ, կազմակերպվում դիսպուտներ և զրգերի էժան վաճառք:

«Հոկտեմբեր» միությունը Լենինականում կազմակերպում է նաև հետհոկտեմբերյան հայ գրականության թանգարան:

Օգոստոսի 1-ին

«Բարտաղուշ» թերթում հրապարակվում է արտասահմանից ինտերվյու ճանապարհորդությունից վերադարձած Ե. Չարենցի զրույցը թերթի աշխատակցի հետ:

Ջրուլցից.

Ճանապարհորդության ժամանակ ես առիթ ունեցա անցնելու Պոլիս, Աթենք, Նեապոլ, Հռոմ, Վենետիկ, Փարիզ, Բեռլին և այլ տեղեր. Ամենուրեք նկատելի է վախճ դեպի բուլլակումբ. Ամեն մի շնչին, տիրող իրավակարգին անախորժ ելույթը իսկույն վերագրվում է կոմունիստներին:

— Հայկական զաղույթների մեջ աստանձին կենդանություն է ցույց առնում Փարիզի հայ գաղութը, որը վերին աստիճանի ուշադրությամբ հետևում է Խորհրդային Հայաստանի իրադարձին:

— Այսպես կոչված նախկին վաստակավոր գրողներից ես հանդիպեցի միայն քանաստեղծ Ավետիք Իսահակյանի հետ, որի կարոտը թերկրի շատ մեծ է... Նրա մեջ արդեն որոշակի նկատելի է զաղափարական թեքում դեպի Խորհրդային Հայաստանի (ինչպես գրական, նույնպես և քաղաքական) իդեալները: Մենք միանգամայն համոզված ենք, որ շատ մոտ ապագայում նա կվերհաստատի իր սերտ կապը Խորհրդային Հայաստանի հետ:

Օգոստոսի 2-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Յ. Խանզադյանի «Վահան Տերյանի երկերի հրատարակությունը». Մակինցյանի խմբագրությամբ հոգևածը:

Օգոստոսի 15-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Ա. Կարինյանի «Նորուղիներով» հոդվածը:

Հոգևածից.

«Ձկա և լի կարող լինել առողջ արվեստ այնտեղ, որտեղ այդ արվեստն

արտահայտվում է միօրինակ պարբերություններով և կտրված է կյանքից, իրականությունից, արտադրողական սյուրքեսից... Մեր երիտասարդությունը ևս պետք է կարգաւեւ արտահայտել իրական Հայաստանի, դյուզակոն Հայաստանի խոսքը:

ՍՊՍՏՈՍԻ 16-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Ե. Զարենցի «Մեկի դաշնագրից մինչև Վեյմարի կանանց այնժամի մազերը և հեթանոս մարմինը» կամ ընդհանրապես (արտահայտման տեսակից) հոդվածը:

Հոդվածում մերակցվում է Ա. Ահարոնյանի «Հեթանոսությունը հայ գրականության մեջ» նյութի մասին Փարիզում կարգացած դասախոսությունը:

ՍՊՍՏՈՍԻ 20-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Վ. Ալազանի «Մեկ Հայ պրոլետարիզմի համագումարի առթիվ» հոդվածը:

Հաղորդման մեջ նշվում է, որ ԽՀԳՊ միության նախաձեռնությամբ և Պրոլետարական ու Հեղափոխական Գրողների Միջազգային Բյուրոյի ու Համամիութենական Պրոլետարական գրողների միության (ԵԱՊՈ) վարչության աջակցությամբ սեպտեմբերին Երևանում գումարվելու է Սովետական Միության հայ պրոլետարիզմի համագումարը:

ՍՊՍՏՈՍԻ 23-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթի, № 191, 192, 195, 196, 197-ում տպագրվում է Ե. Զարենցի «Մյուս զե ֆեդերե» (Կոմունարների սլաքը Փարիզում) պոեմը՝ նվիրված Ա. Մյասնիկյանի հիշատակին:

ՍՊՍՏՈՍ—ՏՈՒՆԱՄԵՐԻ

ԽՄԽՍԱՄԽԻՍՏՈՒ ԱՄՍԱԳՐՈՒՄ (№ 8—9, 10) տպագրվում են «Ինչ են ասում գրողները Բելգիայում» Կենտկոմի որոշման մասին անկետայի պատասխանները:

ՍՆԱՍՏՈՒՄԵՐԻ 2-ին

Կայանում է Հայկենտգործկոմի և Ժողկոմխորհի միացյալ ելույթ, Անգլիական պառլամենտի բանվորական ֆրակցիայի մասնակցությամբ:

Պատգամավորությանը ողջուկի խոսք է ասում Ա. Կարինյանը:

Անգլիական երկայնացուցիչներին տրված Ա. Կարինյանի պատասխանն խոսքից.

«...Խորհրդայնացումը մի նոր դարաշրջան բացեց Հայաստանի պատմության մեջ... Խորհրդայնացման առաջին օրերից ժողովրդական կյանքը նորմալ ճանապարհի վրա կանգնեց և զարգանում է նորմալ ընթացքով»:

ՍՆԱՍՏՈՒՄԵՐԻ 6-ին

Հենիեգրադում կայանում է Գիտությունների ակադեմիայի հանգիսավոր նիստը՝ նվիրված Գիտությունների ակադեմիայի 200-ամյակին:

Բացման խոսք է ասում Ակադեմիայի նախագահ Կարպինսկին:

Այնուհետև հանդես են գալիս Կալինինը, Լուսաշարսկին:

Կ ա լ ի ն ի ն ի ե լ ու չ Թ ի ց .

Եկառավարության որոշմամբ Անկաղնիան վերականգնվում և դառնում է համամիութենական, ևս կցանկանալի, որ նա օգնության հասնե՛ր դաշնակից ինքնավար հանրապետություններին ու շրջաններին, նրանց լեզուն և կուլտուրան դարգացնելու գործում: Այսօրվանից Գիտությունների ակադեմիան պետք է համախմբի իր մեծ Միության մեջ քնակվող բոլոր ժողովուրդների ստեղծագործությունը:

Ունայնմբերի 13-ին

Ծնորդության ձայնաստանն թերթում հրատարակվում է Հայաստանի Պրոլետարական գրողների ընդհանրական միության գեկլարացիան՝ Ե. Չարենցի, Վ. Նորենցի, Գ. Մահարու, Մ. Արմենի, Գ. Սարյանի, Ան. Վարդանյանի, Լ. Միլիցյանի. Ս. Տարոնցու և ուրիշների ստորագրությամբ:

Գ ե ճ չ ա բ ա ց ի ա յ ի ց .

1922 թ. նրեանում հիմնված Պրոլետգրողների խմբակն իր երեք տարվա գործունեության ընթացքում չկարողացավ վարել կազմակերպական մի աշխատյի գիծ, որ Հայաստանի պրոլետգրական փոքրաթիվ ուժերը համախմբվեին նրա շուրջը: Իր վարած գրական քաղաքականության անխոհեմ ու անհամբուղական, ոչ զգուշավոր ընթացքի շնորհիվ նա շլատեց մեր պրոլետգրական շարքերը և կաստայացավ: Իսկ գրական արտագրանքի ասպարեզում նա ստեղծեց այն ջերմոցային պրոլետգրականությունը, որի անընդունելիությունն մասին ասված է մեր կուսակցության բանաձևի 11-րդ կետում: Մյուս կողմից՝ ձեռնապահումով սույն թվի ապրիլին կազմակերպվեց Բանվոր և գյուղացի գրողների ժեկտեմբերյան միությունը, որը ևս մինչև օրս չի կարողացել դառնալ համահայաստանյան կազմակերպություն: Այնինչ, վաղուց արդեն համայնական պահանջ է դարձել Հայաստանի պրոլետարական գրողների ցած ու ցրվ ուժերը համախմբելը մի գրռակի տակ և համահայաստանյան կազմակերպություն ստեղծելը: Այս նպատակով ձեռնապահելի Պրոլետարական գրողների ժեկտեմբերյան միությունը և մի շարք բանվոր ու գյուղացի առանձին գրողներ, որոնք մինչև օրս չեն անդամակցել գրական որևէ կազմակերպության, միանում են և հիմնում Հայաստանի Պրոլետգրողների միությունը՝ հիմք ընդունելով հետևյալ պլատֆորմը.—

Խորհրդային Հայաստանի Պրոլետարական ցեղերի ընդմերձ միության պլատֆորմը:

Իրեն գործունեության պլատֆորմ՝ Հայաստանի Պրոլետարական գրողների՝ ընդմերձ միությունն ընդհանուր սկզբունքային առումով ընդունում է Պրոլետգրողների առաջին Համամիութենական կոնֆերենցիայի բանաձևը, այն վերադառնալով, որ կազմում է այդ բանաձևի և կուսակցության բանաձևի մեջ եղած ճիմնական տարբերությունը:

Այդ տարբերությունն ամենացատուն կերպով արտահայտվում է.—

1. Հեգեմոնիայի հարցում.

2. Վերաբերմունքի հարցում դեպի գրական զանազան խմբավորումները: Հեգեմոնիայի հարցում Միությունն կանգնած է մեր կուսակցության բանաձևում արտահայտված և ընդգծված այն տեսակետի վրա, որ պրոլետարա-

կան գրողներին հեգեմոնիա դնուան գոյություն չունի, և այն մենք պետք է ձեռք բերենք ոչ թե, ինչպես ՎԱՊԳ-ի բանաձևն է ասում, «արվեստի ասպարեզում իշխանությունը խելելով», այլ մեր գրական արտագրանքներով, ազատ մրցմամբ, այդ հեգեմոնիայի համար պտտովական իրավունք նվաճելով:

Վերաբերմունքի խնդրում դեպի գրական զանազան խմբավորումները Միությունն, հակառակ ՎԱՊԳ-ի անհամբերողական քաղաքականության, կանգնած է նույնպես մեր կուսակցության բանաձևում արտահայտված այն տեսակետի վրա, որ մենք ուղի մի րոպե չհանձնելով կոմունիզմի դիրքերը, մի թիզ անգամ չնահանջելով պրոլետարական իդեոլոգիայից՝ երեսն բերելով զանազան գրական ստեղծագործությունների օրյեկտիվ դասակարգային էությունը, միտքը, — պետք է անխնայ պայքար մղենք հակահեղափոխական երևույթների դեմ գրականության մեջ... Միաժամանակ մեծ տակտ, զգուշավորությամբ և համբերությամբ պիտի ցուցաբերենք գրական բոլոր այն առաջացող ջերտների նկատմամբ, ուրեք կզենան պրոլետարիատի հետ:

Միությունն անհրաժեշտ է համարում ընդգծել, որ իմե միտաստանի իրականության համար մեր կուսակցությունն անհրաժեշտ է համարել ՎԱՊԳ-ի խիստ անհամբերողական պիտի հակադրել ավելի մեղմ, զգուշավոր դիմ, — ապա խորհրդային Հայաստանում այդ ավելի քան կենսական պահանջ է:

Հավասարապես պարսավանքի է ենթակա այն դիրքը, որ լրիվ կնրպով լի արժեքավորում պրոլետգրողների գաղափարական գերիշխանության համար պայքարի կարևորությունը: Մի կողմից անձնատուր լինելու (կապիտուլյան-լաստիոյի) և մյուս կողմից կոմունիստական սնապարժության դեմ՝ այդպիսին պիտի լինի մեր լողունը: — Մենք պետք է պայքարենք նաև զուտ շերտցային պրոլետարական գրականության դեմ: Երևույթների լայն ըմբռնում՝ իրենց ամբողջ բարդությամբ, չպարփակվել մի գործարանի շրջանակում, ու թե համարային գրականություն լինել, այլ պայքարող մեծ դասակարգի, որ իր հետեւից տանում է միլիոնավոր գյուղացիների — այդպիսին պիտի լինեն պրոլետարական գրականության քովանդակության շրջանակները:

Ահա մեր կուսակցության տված այն հիմնական դիմ, որով իր գործունեության ընթացքում անշեղ կնրպով ընթանալու է խորհրդային Հայաստանի Պրոլետարական գրողների ընդամենը միությունը:

Սեպտեմբերի 27-ին

Երեսնում բացվում է Հայաստանի Պրոլետարական գրողների ընդամենը միության Համահայաստանյան կազմակերպչական ժողովը:

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում (№ 219) հրապարակվում է Հայաստանի Պրոլետգրողների միության կենտրոնական խորհրդի ԶՊԱ-ի Երեսնի կազմակերպության ընդհանուր ժողովի հայտարարությունը՝ «Մի կարևոր պարզաբանում» վերնագրի տակ՝ ընդամենը միության գեկլադացիայի առթիվ (տե՛ս սե. Ը.ձ, № 208):

Սեպտեմբեր

Հայաստանի Պրոլետգրողների միությունը բաց է անում գրական ասու-
ղիքը:

Հոկտեմբերի 4-ին

Վախճանվում է նկարիչ Գևորգ Բաշինջաղյանը (ննվ. 1857 թ.):

Հոկտեմբերի 11-ին

Երևանի Պետական թատրոնի շենքում Գ. Վանանդեցին դատախոսում է
«Ե. Զարենցը և նրա քննադատները» նյութի մասին:

Հոկտեմբերի 14-ին

«Երրորդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Գ. Մահարու «Պրոլետ-
գրական հարցեր» հոդվածը: Նա առաջադրում է «Նույնաբերականներին» և «Ասու-
ցիացիականներին» համագործակցության հարցը՝ «միասնական աշխատանքի
օրդան» ստանալու, «Հին և սրտառաժմանյա» գրականության ու գրական ան-
ցանկալի մեթոդների դեմ» միասնաբար պայքարելու համար:

Հոկտեմբերի 18-ին

«Մարտակոչ»-ում տպագրվում է Հ. Հակոբյանի «Վոլխովստրոյ» պոեմը:

• • •

Երևանի Կուլտուրայի տանը, Գիտության և արվեստի ինստիտուտը կազ-
մակերպում է հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Ռուսաստանի Գիտությանների
ակադեմիայի 200-ամյակին:

Նոյեմբերի 4-ին

Երևանի Կուլտուրայի տանը, Գիտության և արվեստի ինստիտուտը կազ-
մողների ասուցիացիայի առաջին համագումարը:

Բացման խոսք է ասում Հ. Հակոբյանը: Ողջույնի խոսքով հանդես են
գալիս ՀԿ(Բ)Կ Կենտկոմի, Պրոլետարական և Հեղափոխական Գրողների Մի-
ջազգային Բյուրոյի, Համառուսական Պրոլետարական գրողների ասուցիացիա-
յի և այլ կազմակերպությունների, բանվորների և Կարմիր Բանակի ներկայա-
ցուցիչները: Ընթերցվում են Ա. Լոնաչարսկու, Դ. Բեդնու, Սեն Կառլալայի
ԲԳԳԱ-ի (Դ. Բեդնու և Բեզմենսկու ստորագրությամբ) և այլ կազմակերպու-
թյունների ողջույնների հեռագրերը: Համագումարը լսում է Ասուցիացիայի
վարչության զեկուցումը (զեկ. Վ. Ալազան), քննության առնում քաղաքական
կացության, գրական-ստեղծագործական և կազմակերպչական հարցեր:

Համագումարը հրապարակում է կոչ՝ ուղղված արտասահմանյան պրոլե-
տարական և ռեուլյուցիոն հայ գրողներին (հրապարակվում է Նոյեմբերի 15-ին,
«Երրորդային Հայաստան» թերթում):

Համագումարի նախօրյակին Երևանի բոլոր ակումբներում ու գործա-
դաններում կազմակերպվում են զեկուցումներ և տրական երկններ՝ նվիրված
պրոլետարական գրականության նվաճումներին ու խնդիրներին:

Համագումարում զեկուցումներով հանդես են գալիս Գ. Արուլը (Վրաց-
լեռնարական զբաղակալության ուղիները), Գ. Վանանդեցին (սովիկ կենտկոմի
քանաձեռն գեղարվեստական զբաղակալության մասին), Ն. Դաբաղյանը (Վրաց-
լեռնարական զբաղակալությունը Հայաստանում), Ա. Վշտունին (Եկեղեցական-
շական խնդիրների մասին)։

Զեկուցումների առթիվ ընդունվում են քանաձեռն Պրուլեոգրոդների ասո-
ցիացիայի ծագման ու դարգացման ուղիների մասին խոսք է ասում Հ. Գյու-
լիճխյանը, եզրափակման խոսքով հանդես է գալիս Հ. Հակոբյանը։

Ասոցիացիայի քարտուղարության կազմում ընտրվում են Ա. Վշտունին,
Վ. Ալազանը, Գ. Արուլը և Ն. Զարյանը (քարտուղարության թեկնածու)։

Համագումարն ընտրում է վարչություն՝ Հ. Հակոբյան (պատմավար նախա-
գահ), Ա. Վշտունի, Վ. Ալազան, Ն. Զարյան, Ն. Դաբաղյան, Գ. Վանանդեցի,
Գ. Արուլ։

Նոյեմբերի 14-ին

Գիտության և արվեստի ինստիտուտը Կուլտուրայի տանը կազմակերպում
է Նիստ՝ նվիրված Գ. Սունդուկյանի ծննդյան 100-ամյակին։

Զեկուցումներ են կարդում Ա. Տերտրյանը (սովնդուկյանի ստեղծագոր-
ծության գրական-հասարակական արժեքը), Ս. Խանզադյանը (ԵՊ. Սուն-
դուկյանի դերը հայ թատրոնի պատմության մեջ), Դ. Դեմիրճյանը (ԵՊ. Սուն-
դուկյանի ստեղծագործության վերլուծումը)։

Նոյեմբերի 30-ին

Երևանում բացվում է ՀԿ(Բ)Պ IV համագումարը։

Դեկտեմբերի 3-ին

Սեռորհրդային Հայաստանում հրապարակվում է Հայկոսպի վարչութթան
հայտարարությունը գրական մրցանակաբաշխության մասին՝ «Կոոպերատիվ
պատմվածքի, կոոպերատիվ պիեսի, կոոպերատիվ պոեմի, կոոպերատիվ
առակի համար»։

Գևահատող Ժյուրիի կազմը՝ Հ. Գյուլիճխյան (նախագահ), Ն. Զարենց,
Գ. Արուլ, Ս. Հակոբյան։

Դեկտեմբերի 5-ին

Թիֆլիսում բացվում է Անդրկովկասյան կոմունիստական կազմակերպու-
թյունների IV համագումարը։

Դեկտեմբերի 18-ին

Մոսկվայում բացվում է ՀամԿ(Բ)Պ XIV համագումարը։

Դեկտեմբերի 23-ին

Թիֆլիսի Ռուսթավելու թատրոնում Պետական հայ ակադեմիկ դրամա-
ներկայացնում է Դ. Դեմիրճյանի «Թառ Նազար» պիեսը։

Գեղեմեմբերի 26-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է խմբագրությանն ուղ-
ղած Ե. Չարենցի նամակը:

Ն ա մ ա կ ի ջ .

«Ամսիս 20-ին լենինականում կարգացած իմ գասախոսությունն առթիվ
լենինականի «Բանվոր» թերթում տպված երկսուղում խրոնիկյորն ինձ մերա-
գրել է խոսքեր, որ իր սեփական ուղեղին են պատկանում, նրա երկսուղից դուրս
է գալիս, իբրեւ ասել հմ, թե «մտադրություն կա «Ենոյեմբերից» և «Անոցիա-
ցիայից» մի ֆեդերացիա կազմելու, նման միտքը ինձ վերագրելը արդյունք է
լիակատար թյուրիմացության... Եւ կարծիքի ձևով վրայն էլ միտքն եմ հայտ-
նել, որ ապագայում թերևս ամենաանպատեհահարմարը լինի կազմել Հայաս-
տանում պրոլետարոզների միությունների միություն կամ ֆեդերացիա, ինչպի-
սի կազմակերպություն է «ВАНП»-ը, որ միացնում է իր մեջ «Կոալիցիան»,
«Ուկրայերը» և այլն»:

Գեղեմեմբերի 30-ին

Լենինգրադում ինքնասպանություն է գործում պոետ Սերգեյ Սոսնինը
(ծնվ. 1895 թ.):

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԻՐԼՈՒԳՐԱՆԻՆ

Գրական

Ալազան Վ.— Գյուլի գիշերը, Երևան:

Ալազան Վ.— Սուրբորդ Օլգա, Երևան:

Արմեն Մ.— Երբ-կանալ, բանաստեղծություններ, լենինական:

Գրիգ Գ.— Երկաթե երգը, Թիֆլիս:

Հարյան Ն.— Հրանուշ (պոեմ), Երևան:

Հակոբյան Հ.— Բալլադիկ է Երբ-կանալը, Երևան:

Մահարի Գ.— Երբեքի ջրանցքը, լենինական:

Նորենց Վ.— Օրերի ճամփին, Գիլիջան:

Սարմեն — Դաշտերը ժպտում են, լենինական:

Սարյան Գ.— Երբեքի հարսանիքը (պոեմ), լենինական:

Չարենց Ե.— Լենինն ու Ալին, Երևան:

Չարենց Ե.— Երեք փոքրիկ պոեմ «Լենինա շարքից, Բեպին»:

Չարենց Ե.— Մյուս դե ֆեդերն (Կոմունարների պատեր Փարիզում), Երևան:

Պահարի — Գյուլերի կանյը, Թիֆլիս:

Վեսպեր — Կայարաններ, Թիֆլիս:

Արձակ

Հորյան Ստ.— Պատերազմը, Երևան:

Հորյան Ստ.— Հազարան բլրով, Երևան:

Հորյան Ստ.— Ծովանը, Մոսկովա:

Հորյան Ստ.— Երկաթուղին, Մոսկովա:

Մելիքսեթյան Ա. — Փիթ Մաթոն, Երևան,
 Զուբար Ծ. — Զրախքներ, Երևան,
 Պետրոսյան Մ. — Նոր դարը, Քիֆիս,
 Տեր-Հովհաննյան Ա. — Հորձանք, Երևան:

Դրամաուրգիա

Քոթովենց Վ. — Սասնա ծռեր, Երևան:

Հրապարակախոսություն, գրականագիտություն

Ավդաբեգյան Քաղ. — Հայ գյուղը Հովհ. Քումանյանի երկերում, Երևան,
 Կարինյան Ա. — Ստեփան Եահուժյան, Մոսկվա:

Ժողովածուներ

Պետական համալսարանի գիտական տեղեկագիր, № 1, Երևան,
 Հայ պրոլետարական գրողներ, Երևան,
 Հայարտուն, № 1, Բաքու:

Կլասիկներ

Քումանյան Հովհ. — Տերն ու ծառան, Երևան,
 Քումանյան Հովհ. — Գեղը, Երևան,
 Տերյան Վ. — Երկերի ժողովածու, հ. IV, Երևան:

Քաղաքագիտություններ

Բլոկ Ա. — Տասներկու, Քիֆիս,
 Բոգդանով Ա. — Կարմիր սասողը, Երևան,
 Զոն Ռիդ — Տասն օր, որ ցնցեցին աշխարհը, Մոսկվա:

Հունվարի 1-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում հրապարակվում է Ե. Զարենցի, Ան. Վարդանյանի, Գ. Մահարու, Մ. Արմենի ստորագրությամբ ՀՊԳ «Նույն»-ը միութենական կենտրոնական խորհրդի ֆարտուղարության բողոքը Թիֆլիսում լույս տեսնող «Հայ պրոլետարական գրողներ» ժողովածուի առթիվ՝ «Հայ պրոլետարական գրողների, թե՛ մի ասոցիացիայի ժողովածու» վերնագրի տակ:

Հունվարի 2-ին

Թիֆլիսի Հայարտան դահլիճում Հ. Սուրխաթյանը դասախոսություն է կարդում Գ. Սունդուկյանի «Ինդյան 100-ամյակի առթիվ»:

Հունվարի 4-ին

Թիֆլիսի Հայարտան դահլիճում կայանում է Հայաստանի Պրոլետգրողների ասոցիացիայի զրակյան երեկոն:

Բացման խոսք է ասում Ասոցիացիայի պատվավոր նախագահ Հ. Հովսեփյանը: Զեկուցումով հանդես է գալիս Ս. Խանոյանը («Հայաստանի պրոլետգրողների դերն ու նշանակությունը»):

Ելույթ են ունենում Ա. Վշտունին, Գ. Արտվը, Իրենց ստեղծագործությամբ հանդես են գալիս Վ. Ալաղաևը, Ն. Զարյանը, Գ. Արտվը, Ա. Վշտունին:

Հունվարի 13-ին

ՀՊԳ «Նույն»-ը միութենական Պետական թատրոնում կազմակերպում է գրական հրեկո՝ նվիրված Սերգեյ Եսենինի հիշատակին:

Բացման խոսք է ասում Ն. Զարենցը: Զեկուցում է Մ. Արմենը «Սերգեյ Եսենինի ստեղծագործության սոցիալական քննությունը» թեմայով:

Արտասանություններով հանդես են գալիս Ա. Ոսկանյանը, Լ. Փալանթյանը, Վ. Վաղարշյանը և Ս. Փոշարյանը:

Թիֆլիսի Ռուսթավելու թատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր ներկայացում՝ նվիրված Գ. Սունդուկյանի 30-ամյակին:

Թեմադրվում է «Պեպու»-ն՝ հայերեն, վրացերեն և ադրբեջաներեն լեզուներով:

Հունվարի 17-ին

Երևանի Խորաօձառի սակումբում տեղի է ունենում ԽՀՊ Գրողների ասոցիացիայի դռնբաց ժողովը:

Ընթերցվում և քննարկվում է Վ. Թոթովենցի «Մասամ ծուխ» դրաման, Մաքերի փոխանակությունը ժամանակցում են՝ Դ. Դեմիրճյանը, Ս. Հակոբյանը, Գ. Վանանդեցին, Ան. Վարդանյանը, Խնկո Ապերը, Խ. Զարյանը և ուրիշներ:

Հունվարի 25-ին

Ծրնանում բացվում է Խորհրդային Հայաստանի Կերպարվեստի աշխատողների գրաֆիկական նկարների առաջին ցուցահանդեսը, որին մասնակցում են Մ. Սարյանը, Հ. Կոչոյանը, Վ. Ախիկյանը, Ս. Ասաքեյանը, Մ. Արուստյանը, Վ. Գալֆեյանը, Գ. Գյուրջյանը, Ա. Սարգսյանը և ուրիշներ:

Հունվար

Հուլյս է տեսնում Ի. Վ. Ստալինի «Էնեյիդի» հարցերի շուրջը աշխատությունը:

Փետրվարի 6-ին

Թիֆլիսի Հայաստանի գրական սեկցիան կազմակերպում է դասախոսություն հայ նորագույն թատրոնական գրականության մասին (գեկ. Մ. Դարբինյան):

Փետրվարի 21—24-ը

Թիֆլիսի Արվեստների պալատում տեղի է ունենում վրաց գրողների գրական բոլոր ուղղությունների միացյալ համագումար՝ 100 պատվիրակների մասնակցությամբ:

Վրաց գրողների ասեկիցների մասին գեկուցումով հանդես է գալիս Յ. Մասյարաձեն:

Փետրվարի 27-ին

ՀԱԽՀ Կենսագործկամը Մարտիրոս Սարյանին շնորհում է ռեսպուբլիկայի ժողովրդական նկարիչ կոչում:

Փետրվարի 27—28-ը

Հրավիրվում է Պրելեստգրողների Համամիութենական ասոցիացիայի (ВАПП) արտակարգ կոնֆերենցիա: Ախարտվում է այն դիսկուսիան, որ հա-րուցել էր Վարդիխի, Ռոզովի ու Լեւեիի խմբակը: Կոնֆերենցիան գտնում է, որ ընդհանուր կապ կա նրանց գրական և քաղաքական գործունեության միջև, որ նրանք թերազնահաստում են պրելեստադիատի ուժը և գերադնահատում բուրժուազիայի գրականությունը:

Կոնֆերենցիայում վերամշակվում է Ասոցիացիայի կանոնադրությունը: Դրանից լուծում է ստանում նաև Խորհրդային գրողների կազմակերպությունների ֆեդերացիա ստեղծելու խնդիրը: Վարդապետյան կազմում ընտրվում է նաև Ա. Վշտունին:

Փետրվարի 28-ին

Խորհրդային Հայաստանն թերթում հրապարակվում է մի շարք գրողների և նկարիչների՝ Ալ. Իրվանդադեի, Ա. Զոպանյանի, Տիգրան Կամսարականի,

մութն Որոնբյանի, էդգոր Շահինի, Լ. Գյուլբյանի և ուրիշների օտարագործութամբ բողոքը՝ դաշնակցական շեֆերի, Ավ. Ահարոնյանի այն ստոր գրադարտությունների դեմ, որոնք ուղղված են խորհրդային Հայաստանի իշխանության, հայրենիքի վերաշինությանը նպաստող ՀՅԿ-ի և նրա պատգամավորների դեմ:

Բողոքից.

«Ահլ համար անհերքելի իրողություն մըն է, որ Հայաստան մը գոյություն ունի և այսօր մենք համոզված ենք, որ ան իր գոյությունը կրնա պահպանել ու դարգանալ միմիայն խորհրդային Միության հետ դաշնակցած: Անոր ցաղաքական և մտավորական ղեկավարներուն և անոնց աջակցող բովանդակ ժողովրդին շինարարական վաստակը մեր ամենուն համար հրավեցուցիչ և սրտապնդիչ ճշմարտություն մըն է, որ գովհաստենքով հռչակվեցավ ամեն ազգի օտար այցելուներու կողմէ, որոնք վերջինն եղավ Նանսեն...»

Մենք պարագ կհամարենք՝ հանուն հայ մտավորականության՝ բողոքել այս ազգապնաս ընթացքին դեմ, որ կկոխառն ճշմարտությունը...»:

Մտաւի 6-ին

Թիֆլիսի Հայաստան գրական սեկցիայի նախաձեռնութեամբ, Հայաստան թատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր երեկո՝ ի պատիվ արտասահմանից վերադարձած Ա. Երիվանցադեի:

Բացման խոսք է ասում գրական սեկցիայի նախագահ Մ. Գարրինյանը: Ժառով հանդես է գալիս Ս. Խանյանը:

Վերջում հանդես է գալիս Երիվանցադեն:

Երիվանցադեի խոսքից.

«Ահլ գրականություն ու կուլտուրան պիտի զարգանա խորհրդային Հայաստանի սահմաններում, որովհետև դրան նպաստում և օգնում է խորհրդային կառավարությունը, որը ժողովրդի միջև է քաշում բոլոր գրականագետներին և արվեստագետներին:

Այդ երևույթը ինձ չափազանց շատ է ուրախացում, և ես մեկն եմ այն գրականագետներից, որ ռուսներով կառավարության այդ քայլը, եկել եմ ուժեղիս չափով այդ ուղղությամբ աշխատելու:

Մտաւի 7-ին

Երևանի Պետական թատրոնում կայանում է Ա. Կարինյանի դասախոսությունը «Հայ արդի գրականությունը և նրա ուղիները» թեմայով, հետևյալ բովանդակութեամբ՝ արտասահմանյան հայ գրականությունը, Հոկտեմբերյան հնգափոխությունը և հայ գրականությունը, հայ պրոլետարական հեղինակներ, ուղեկիցները, նէսը հայ գրականության մեջ, նոր ուղիներ և ապագայի հեռանկարներ:

Վերջում տեղի է ունենում մտքերի փոխանակություն:

Մտաւի 16-ին

Վախճանվում է Դ. Ա. Յուրմանովը (ծնվ. 1891 թ.):

Մարտի 21-ին

Քիֆլիսի Հայաստան գրական սեկցիայի նիստում Ա. Երիվանզադեն ելույթ է ունենում:

Երիվանզադեի խոսքից.

Դուք փախտավոր եք, որ ապրում եք այսօրվա ազատ պայմաններում և գրում եք ազատված աշխատավորության կյանքից... իմ խորհուրդն է՝ չկրտրել... անցյալի Ձեր կապերը, անցյալի գրականությունից թերևս վերցնելու և օգտվելու շատ բան ունեք: Ձեր ստեղծագործությունների մեջ եղեք անկեղծ, պարզ և հասկանալի:

Մարտի 24-ին

Քիֆլիսի Ռուսաստանի թատրոնում Հայաստան նախաձեռնությամբ կազմակերպվում է հուշ-երեկո՝ նվիրված Հովհ. Քումանյանի մահվան երեքամյակին, Բանասիրտում են Ա. Երիվանզադեն և Ա. Կարինյանը:

Երևանի Պետական թատրոնում կազմակերպվում է գրական երեկո՝ նվիրված Հովհ. Քումանյանի մահվան 3-րդ տարեդարձին: Զեկուցում է Յ. Խանզադյանը («Հովհ. Քումանյանի ստեղծագործության սոցիալական բովանդակությունը»):

Մարտի 28-ին

Լույս է տեսնում «Խորհրդային Հայաստան» թերթի գրական-գեղարվեստական երկշաբաթյա հավելվածի առաջին համարը, Հովհ. Քումանյանի նկարով:

Տպագրվում են՝ Հովհ. Քումանյանի մասին հոգված, Ե. Զարենցի «Բելգիա—Լիեժ» (համփորոշական տետրակից) բանաստեղծությունը, Երևանի մոզոպրոպան տան կառուցման ջոկդը հոգվածներ, հաղորդումներ Վ. Ի. Լենինի աշխատությունների հայերեն հրատարակությունների, Ա. Լուսյաբազու և Ռ. Ռույանի հոբելյանների մասին:

Մարտ

Լույս է տեսնում ВАНП-ի գրաքննադատական «На литературном посту» ամսագրի առաջին համարը:

Ըստ էության այդ ամսագիրը շարունակում է նույն գիծը, ինչ «На посту» գրական խմբակը և ամսագիրը:

Ապրիլի 4-ին

Երևան է ժամանում Ա. Երիվանզադեն:

Ապրիլի 5-ին

«Ջարյա Վաստուկտ» թերթում տպագրվում է Վ. Մայակովսկու «Սերգեյ Իսենկինին» բանաստեղծությունը:

Ապրիլի 22-ին

Թիֆլիսի Հայարտան դաշխեճում, Վրաստանի Պրուեստգորդների Հայկական սեկցիայի կազմակերպում է գրական երեկո. Պրուեստարական գորդներին Համախոսվածական ասոցիացիայի արտակարգ կոնֆերենցիայի մասին զեկուցումով հանդես է գալիս Ա. Վշտուխին:

Մայիսի 6-ին

Երևանում տեղի է ունենում բանվորական և գյուղատնտեսական թղթակիցների հասկումբիկական առաջին խորհրդակցությունը:



Մարտակուշ-ի խմբագրատանը տեղի է ունենում Վրաստանի Պրուեստգորդների Հայկական սեկցիաների (Հին և նոր) միացյալ ժողովը:

Կոչ է արվում միացնել երկու սեկցիաները և ստեղծել մի ուժեղ ու կենսունակ պրուեստարական կազմակերպություն: Կազմվում է նոր, ընդհանուր վարչություն՝ Արագի, Ս. Խանոյան, Արշ. Մելիքյան, Հ. Հակոբյան, Ա. Վարդանյան:

Մայիսի 6-ին

Վրաստանի Արվեստի տանը բացվում է Վրաստանի Պրուեստգորդների համալսարանը:

Բացման խոսք է ասում Թուդրիան, ողջույններով հանդես են գալիս Գ. Արովը (Հայաստանի Պրուեստգորդների ասոցիացիայից), Գոգոբերիձեն (Վրաստանի Գորդների միությունից), Սանգրո Էովի (Վրաստանի Ռաբրիտից), Յու. Լեբեդինսկին (ԲԱՄՈՒ-ից):

Համալսարանի ընտրում է վարչություն՝ Հ. Հակոբյան, Վալերի, Ա. Վարդանյան, Թուդրիա, Դրիձեն, Դադիանի, Մաշաշվիլի, Ա. Մելիքյան, Էովի և ուրիշներ:

Մայիսի 7-ին

Թիֆլիսի Հայարտան թատրոնում տեղի է ունենում Չարենցի դասախոսությունը՝ «Պրուեստարական գրականության ուղիները» թեմայով: Դասախոսը ընդգծում է այն էտապները, որ անցնում է պրուեստարականությունը, սկսած 1921 թվականից: Նա բողոքանքով անդրադարձնում է Վ. Ի. Վինիկի տեսակետները և նկատում, որ պրուեստարիստը չի կարող հրաժարվել միջնադարյան կուլտուրայի արժեքներից:

Խոսելով հայկական իրականության մասին, Չարենցը նկատում է, որ այսօր տեղ էլ պրուեստարական գրականությունը անցնում է կազմակերպչական նույն էտապները, ինչ որ ուսականը: Սկզբնական շրջանում պրուեստգորդները Թիֆլիսում համախմբվում են Դարբնոց-ի, իսկ Երևանում՝ «Մուրճ»-ի շուրջը: Երկուսն էլ հանդես են գալիս որպես ուսական «КУЗНЕЦ»-ի պատճեններ և անհաշտ դիրք բռնում դեպի հին արժեքները և հասարակական այլ տարրեր:

զրոգենքը. նրանց ստեղծած գրականությունը ուռած՝ հեղափոխական է և կրթւմ է իր ժամանակի կնիքն ու տրամագրութիւնները:

Ռուսական իրականութեան մեջ «КУЗНИЦА»-ին հակադրվում է «ОК-ТЯРЬ»-ը, հիմք դրվում հեղափոխական կենցաղի գրական ստեղծագործութիւններին և նախկին պլանետային ու կոսմոսային գրականութիւնը փոխառինում է մեր առօրյա հեղափոխական կյանքն ու շրջապատը: Հայաստանում ևս քայքայվում է «Լուսին» խմբակցութիւնը և նրան փոխարինում Պրոլետ-գրողների ասոցիացիան, որը, սակայն, բռնում է ВАПП-ի վարդիւյան դիժը և կատարում նույն սխալները, ինչ որ վարդիւնիզմը ռուսական իրականութեան մեջ:

Հայաստանի ասոցիացիային զուգընթաց կազմակերպվում է Պրոլետ-գրողների «Եռյնմբեր» միութիւնը, որը սկզբից ևեթ կանգնում է կուսակցական բանասէի ճիշտ տեսակետների վրա թե՛ պրոլետգրողների հեզմոնիայի և թե՛ ուղեկիցների խնդրում: Սկզբում Հայաստանի ասոցիացիան սուր վճճի է բռնվում «Եռյնմբեր» միութեան հետ... Այժմ... խոշոր տարածայնութիւններ չկան և համարեն շատ մոտ ապագայում նրանք միանան և կազմեն մի միասնական գրական ֆրոնտ...»:

«Մարտակոչ», 1936 թ 106.

Մայիսի 10-ին

ՀԱՅԷ Կենտրոնիկումը ճարտարապետական Գիտութիւնների ակադեմիայի իսկական անդամ Ալեքսանդր Թաժանյանին շնորհում է ռեսպուբլիկայի ժողովրդական ճարտարապետի կոչում:

Մայիսի 11-ին

Երևանի Պետական թատրոնում ներկայացվում է Ա. Շիրվանզադեի «Զարդի» դրաման՝ Հ. Արեւիկայի մասնակցութեամբ:

Մայիսի 16-ին

Բացվում է Երևանի առաջին հիդրոէլեկտրակայանը: Ծառերով հանդես են գալիս Ս. Օրդոնիկիձնն, Աղամալի-օղլին, Ա. Հովհաննիսյանը, Ա. Կարինյանը, Շ. Էլիավան, Ս. Համբարձումյանը և ուրիշներ:

Մայիսի 18-ին

Ս. Օրդոնիկիձնն Երևանի պարտիական ակտիվի նիստում զեկուցում է Համկ(ը)Պ Կենտկոմի Ապրիլյան պլենումի արդարեւների մասին:

Մայիսի 23-ին

Հաշիխալի գյուղում բացվում է թրգական առաջին համագումարը:

Մայիսի 30-ին

Վրաստանի Պրոլետգրողների Հայկական սեկցիան Հովաքարի Բանվորական ակումբում կազմակերպում է իր առաջին գրական-երաժշտական երեկոն:

Բացման խոսք է ասում Հ. Սուրբաթյանը, Զեկուցումով հանդես է գալիս սեկցիայի նախագահ Ա. Վարդանյանը, խոսելով պրոլետարականության աս-
ցած էտապների մասին:

Մայիս

Թիֆլիսում լույս է տեսնում «Զարթոնք» գրական-գեղարվեստական ժո-
ղովածուն:

Հունիսի 8-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Ա. Բակունցի «Միբճար»
արատմվածքը:

Հունիսի 13-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում հրապարակվում է ՀԿ(Բ)Պ Կենտկոմի
բանաձևը՝ «Հայաստանի Կոմկուսի քաղաքականությունը գեղարվեստական
գրականության ասպարեզում»:

Բ ա ն ա ձ ն ի ց .

«7. Մասնավորապես Հայաստանում գրական, երկու պրոլետարական կազ-
մակերպությունների զուգընթաց գոյությունը (Հայաստանի Պրոլետարական
գրողների ասոցիացիան» և Հայաստանի Պրոլետարական գրողների «Նույն-
բեր» միությունը») ներկա միմեռին պետք է միանգամայն նորմալ երևույթ
համարել, որ պահանջում է կուսակցության զգուշավոր վերաբերմունքը և
ճկուն դեկավարությունը:

Այդ կազմակերպություններից որևէ մեկի սկզբունքային մերժումը պրո-
լետարական այլ գրական կազմակերպության գոյության հնարավորություննե-
րի նկատմամբ՝ ըստ էության հետևանք է անհանդուրժողության այնպիսի կեղծ
հեղափոխական քաղաքականության, որպիսին կիրառում էր ՎԱՊՊ-ի նախկին
դեկավարությունը...»:

Հուլիսի 20-ին

Վախճանվում է Ֆելիքս Էդմունդովիչ Զերժինսկին:

Հայաստանի Ժողովոժխորհրդը որոշում է (հուլիսի 23-ին) Երևանի Նոր կա-
ռուցվող մեխանիկական գործարանը կոչել Զերժինսկու անունով:

Սեպտեմբերի 5-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում արտատպվում է «На литератур-
ном посту» ամսագրում տպագրված Յուրի Հեքզիսկու հոդվածը Ս. Զարե-
ցի «Երկիր Նաիրի» վեպի ուսերեն թարգմանության առթիվ:

Հեղինակը բարձր է գնահատում «Երկիր Նաիրի» վեպի գաղափարական-
գեղարվեստական արժանիքները:

Հ ո գ վ ա ծ ի ց .

«Այն (Երկիր Նաիրի-ն) ասալիս երեսից սկսած մինչև վերջին երեսը
գրավում է ընթերցողին և պահում լարված դրության մեջ»:

«Երկիր Նաիրի»-ն ազգային երևույթ լինելու սահմանից այն կողմ է անցնել: Կարգավիճակ այն... ճանաչում ենք ունի, ուկրաինացի, լիտվացի, լատիշ է մոեն տեսակ այլ մանրորոշումական հեղափոխականներին, որոնք գիտական սոցիալիզմի մասին են բարձրադասում և անհանդուրժելի անցիոնալիզմով են բռնված, իսկ դործնական քաղաքականության ասպարեզում որն է խոշոր իմպերիալիզմի զավթողական ձգտումների համակիր, նրանց իրադարձողն են: Հայաստանի պրոլետարական զբաղմունքային զարգացման համար ջանքեր գործը լավագույն խոշոր նշանակություն ունի:

Սեպտեմբերի 25-ին

Ս. Սպանդարյանի մահվան 10-ամյակի կապակցությամբ Կուլտուրայի տան առջև դրվում է Ս. Սպանդարյանի կիսանդրին (գործ՝ Ա. Սարգսյանի):

Սեպտեմբեր

Երեսնում հայ զբաղմունքներին, քննադատներին և մամուլի աշխատողներին կողմից կազմվում է «Հայ դրական ընկերություն»:

Հոկտեմբերի 4-ին

Տոնվում է կոմպոզիտոր Ա. Սպենդիարյանի երաժշտական գործունեության 25-ամյակը: ՀՍԽՀ Կենտրոնական Ա. Սպենդիարյանին շնորհում է ռեսպուբլիկայի ժողովրդական արտիստի կոչում:

Հոկտեմբերի 9-ին

Արտասահմանից Երեսն է վերադառնում Ավետիք Իսահակյանը:

Հոկտեմբերի 12-ին

«Նորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Պ. Մակինցյանի «Ուսուս Կարոյի վերադարձը հողվածք»:

Հոկտեմբերի 13-ին

«Նորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Ավ. Իսահակյանի «Սերունդայի վերադարձը բանաստեղծությունը»:

Բ ա ն ա ս տ ե ղ ժ ժ թ յ ու ն ի ջ .

Նվ համբավ ծվաց ականջն անկանջ

Պողոտաներով ամբողջ ոստանի.

Բն Աքու-ձալան վերադարձել է

Պանդուխտ սպիներից ակուլթն հայրենի:

Հոկտեմբերի 14-ին

«Նորհրդային Հայաստան» թերթում հրապարակվում է Ավ. Իսահակյանի «Գրույցը»:

Ջ Ր ու յ ջ ի ջ .

«Հայ աշխատավոր ժողովրդի ֆիզիկական գոյությունն ու կուլտուրական ապահովությունը հնարավոր է միայն խորհրդային երկրի ու ուսանական մեծ ժողովրդի հետ Ընդունելով այդ փաստը, վերադարձա՝ իմ ուժերի շափ աշխատելու և իմ աուրքը տալու Հայաստանի վերելքին»:

Առաջին անգամ ոտք դնելով Խորհրդային երկիրը, տեսաւ և այդ ինձ համար սիմվոլիկ քնույթ ստացաւ, թե ինչպէս Խորհրդային Միութիւնն իրականացնում է սիւրբ ազգերի ինքնորոշումը:

Երեսնէ ալիս հին Երեսնը ըէ. սիւղոցները կանոնավորվել են ու տնկվել ծառեր, սիւղոցները լիքն են ժողովրդով, ետում է կյանքը և ամեն կողմ կատարվում է շինարարական հսկա աշխատանքը:

Ընկալմբերի 29-ին

Երեսնի Կուլտուրայի տանը կազմակերպվում է գրական-գեղարվեստական երեկո՝ նվիրված Ամիտիէ Իսահակյանի ստեղծագործութիւններին:

Ձեկուցում է Յ. Խանդավազը (Ամվ. Իսահակյանի անցման ուղիները), Արտասանութիւններով հանդես են գալիս Ա. Ոսկանյանը, Լ. Քալանթարը, Մ. Քոչարյանը և ուրիշներ:

Նոյեմբերի 4-ին

Խորհրդային Հայաստան թերթում հրապարակվում են Հայկինոյի անդրանիկ նկար Ֆեոֆան-ի մասին նշանավոր մասնագետների կարծիքները:

Նոյեմբերի 22-ին

Կայանում է ՀԳԳ ընդամբերա միութիւն կենտրոնական խորհրդի ընդլայնած նիստը:

Լսելով քարտուղարութիւն ղեկուցումը՝ Գրականութիւն ներկա դրութիւն և մեր անելիքների մասին, ժողովը որոշում է.

եկամտի առնելով, որ շնորհիվ Հայաստանի պրոլետգրական ուժերի անշատ գործունեութիւն, թույլանում է պրոլետգրական ընդհանուր հակասը, որ ՎԱԳՊ-ի II կոնֆերենցիայի ընդունած որոշումների շնորհիվ միտացել են այն հիմնական տարաձայնութիւնները, որոնք գոյութիւն ունին ընդամբերա միութիւն և ՎԱԳՊ-ի միջև.

Անհրաժեշտ է գտնում ՎԱԳՊ-ի պլատֆորմի վրա Հայաստանում միասնական պրոլետարական կազմակերպութիւն ստեղծելը և առաջարկում է կենտրոնական խորհրդի քարտուղարութիւնը՝ համապատասխան քայլեր անել խնդրին շտապ դրական լուծում տալու համար:

Նոյեմբերի 26-ին

Երեսնի Կուլտուրայի տանը կայանում է Ջաքել Եսայանի դասախոսութիւնը՝ «Էնսայաւտերազմի ֆրանսիական գրականութիւնը և նոր հոսանքները» նյութի մասին:

Նոյեմբերի 29-ին

Էրանում է Հայաստանում խորհրդային կարգերի հաստատման տարեդարձը:

Խորհրդային Հայաստան թերթում հոդվածներով հանդես են գալիս Խորհրդային պրետարադատ Ալ. Շիրվանզադե և Ամվ. Իսահակյան:

Այլ. Ե ի բ յ վ ա ն զ ա դ ե ե ի Հ ո գ վ ա ծ ք .

«Ենր կանգնած ես հոյակապ արձանի պատվանդանի տակ, շեռ կարող տեսնել նրա մեծությունն իր ամբողջությամբ:

Վեց տարին պատմության համար մի ակնթաթ է: Ժամանակներ պիտի անցնեն, սերունդներ պիտի փոխվեն, որպեսզի հայ ժողովրդին պարզեմած նույնմեքի քսան և ինը նույն ժողովրդին երես իր լիակատար հակադրությամբ:

Մենք, ժամանակակիցներս շատ մոտիկ ենք նրան, մեր աչքերից տակավին չի հեռացել խառնաշփոթ ու տխուր անցյալի մուլլ մշուշը: Ահա ինչու մեր ուժերից վեր է ըստ արժանվույն զնահատել հայ պատմության մեջ շեղած մեծ օրն ազատության: Ապագա սերունդներին է պատկանում այդ զնահատման լափերը, և նրանք են, որ հիացմամբ պիտի կանգ առնեն վեհագույն վարկյանի առջև և հրճվեն իրենց հոգու ամբողջ զորությամբ:

Նույնմեքի քսան և ինը Հոկտեմբերյան հեղափոխության ծնունդն է: Մակայն մի ծնունդ, որ ըստինքյան մարդկային պատմության զմայլելի էջերից մեկն է:

Մի անգամ ես թերթինք մեր երկհազարամյա անցյալի ժամանակագրությունները և մի անգամ ես համոզվեցեք, որ հայ ժողովուրդը երբեք չի ունեցել այն ազատությունը, որ ունի այժմ: Եվ թող մեր նոր սերունդն այս փաստիցությամբ տոգորված և իրեն պարզեմած լիովին հնարավորությամբ ոգևորված կրկնապատկել իր եռանդը հայրենիքի վերաշինության համարն:

Ա Վ . Ի ս ա հ ա կ յ ա ն ի Հ ո գ վ ա ծ ի ց .

«Տեսնում եմ՝ ավերի և մոխիրների միջից, խաղաղությամբ զրահավորված, կանգնում է աշխատավորական, հորհրդային Հայաստանը՝ համամարդկային զաղափարներով, համաշխարհային բովանդակությամբ և ազգային ռենդ ու ղեմքով:

Մեր փոթորիկ սածուն համազոր և համահավասար է համամիութենական հակային, որն իր տիտանյան ուսն է դրել մարդկությունը վերստեղծող ավելի արդար, քաղաքական արդար կյանքի առարկայացման գործի տակ:

Ճարական կրունկի ներքո ղիմակազրկված զանգվածներն ուղղում են իրենց ողնաշարը, անձնավորվում են ու մարդանում:

Մեր հինավուրց մշակույթից վերապրած արժեքների վրա քարծրանում են նոր արժեքներ:

Տեսնում եմ այդ գործին լծված բոլոր ստեղծագործ ուժերը և տեսնում եմ ավելի հեռուն, ուռնացած մեր մշակույթը հորդում է և թափում ասիերից դուրս լույսի ալիքներով:

Նույնմեք

Ճուշտագրվում է ռաբին կիսոնկարը՝ ջրգական կյանքից:

Դեկտեմբերի 10-ին

«Խորհրդային Հայաստանն թերթում տպագրվում է՝ ՀԳԳ ասոցիացիայի քարտուղար Վ. Ալազանի ղրույցը՝ ՀԳԳ ասոցիացիայի և ՀԳԳ ընդամբերա միության միացման անհրաժեշտության մասին:

Ձ ր ու լ Յ ի Ց .

«Խորհրդային զբաղանդությունը պրոլետարական դադափարախոսություն անմիջական ղեկավարության տակ առնելու համար անհրաժեշտ է դառնում պրոլետարական ուժերի խմբավորումը մի ընդհանուր պլատֆորմի վրա, Այդ նկատառումներից ինչեզով վերջին ամիսների ընթացքում Ասոցիացիայի և «Նույնմբեր»-ի կենտրոնական մարմինները, ինչպես և Երևանի կազմակերպությունները, զբաղվելու են երկու կազմակերպությունների միացման խնդրով»:

Դեկտեմբերի 19-ին

Վ. Ի. Լենինի անվան Վոլխովի հիդրոէլեկտրակայանի հանդիսավոր բացումը:

Դեկտեմբերի 21-ին

Երևանում տեղի է ունենում ՀԽՍ ասոցիացիայի և «Նույնմբեր» միության միացյալ կոնֆերենցիան:

Դեկտեմբերի 22-ին

Կայանում է ՀՊԳ ասոցիացիայի և «Նույնմբեր» միության միացյալ կոնֆերենցիայի II նիստը:

Ողջույններ են ստացվում Հայաստանի Կոմկուսի, Կենտկոմից և այլ կազմակերպություններից:

Հ. Գյուլիքեկյանը զեկուցում է «Պրոլետարական զբաղանդությունը Հայաստանում և նրա դարգացման հեռանկարները» թեմայով, Տեղի է ունենում մտքերի փոխանակություն:

Կոնֆերենցիայի 3-րդ նիստում, դեկտեմբերի 23-ին, Գ. Աբովը զեկուցում է ՀՊԳ ասոցիացիայի և «Նույնմբեր» միության միացման կազմակերպչական խնդիրները մասին: Տեղի է ունենում մտքերի փոխանակություն:

...

Ընդունվում է բանաձև-դեկլարացիա Հ. Գյուլիքեկյանի զեկուցման առթիվ:

Ասոցիացիան և «Նույնմբեր»-ը միանալուց հետո միացյալ միությունը կրում է. «Խորհրդային Հայաստանի Պրոլետարական գրողների միություն» անունը:

Ընտրվում է Միության վարչություն՝ Հ. Գյուլիքեկյան, Գ. Աբով, Վ. Ալազան, Ստ. Մանուկյան, Ն. Զարյան, Ան. Վարդանյան, Մ. Արմեն (անդամներ), Գ. Մահարի, Արաքս (թեկնածուներ):

Անդրկովկասյան կոնֆերենցիայի պատգամավորներ են ընտրվում Գ. Աբովը, Վ. Ալազանը, Գ. Վանանդեցին, Ստ. Մանուկյանը, Ն. Զարյանը:

...

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում արտատպվում է «Պրավդա»-ի դեկտեմբերի 1-ի համարում հրապարակված ՎԱՊԳ-ի պլենումի մասին հաղորդումը:

Դեկտեմբերի 24-ին

Հ. Պարոնյանի մահվան 35-ամյակի կապակցությամբ ՀԿարմիր մոտե-
կս-ի խմբագրությունը կազմակերպում է գրական երեկո:

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԻՔԼԻՈԳՐԱՖԻԱ

Ձախտձո

Ալազան Վ.— Պոեմ զյուդի մասին, Թիֆլիս:
Աղապան Վ.— Բանաստեղծություններ, Թիֆլիս:
Արմին Մ.— Կոմսոսիա, Երևան:
Ջարյան Ն.— Զրանքի կապույտ երկրում, Երևան:
Ջաբլյան Ն.— Զին աղչիկը, Երևան:
Ջարյան Ն.— Նոյնմերյան օրերին, Թիֆլիս:
Խնկոյան Ա.— Կենդանի զրույց Պետապի մասին, Երևան:
Հակոբյան Հ.— Բանաստեղծություններ, Թիֆլիս:
Մահարի Գ.— Գլուղերի երգը, Երևան:
Մահարի Գ.— Երկու պոեմ, Երևան:
Նորենց Վ.— Իրիկուն, Երևան:
Պահարի — Կոմերիտ Վաղոն, Թիֆլիս:
Սարյան Գ.— Յունկերսի խորտակումը, պոեմ, Հենինական:

Առնակ

Արազի — Պատմվածքներ, Երևան:
Արաքս — Պատմվածքներ, Երևան:
Բակունց Ա.— Գալուստի լիկը, Երևան:
Ծալյան Զ.— Նահանգող ուժերը, Երևան:
Զորյան Ստ.— Հեղկոմի Նախագահը, Երևան:
Զորյան Ստ.— Գրադարանի աղչիկը, Երևան:
Թորգոմյան Մ.— Ժողովածու երկերի, Թիֆլիս:
Հեռ-Կամսար — Ազգային ալբոմներ, Երևան:
Ջարինց Ե.— Երկիր Նաիրի, Երևան:
Ջարինց Ե.— Երկիր Նաիրի (ռուսերեն), Մոսկվա:
Պետրոսյան Մ.— Պատմվածքներ, Թիֆլիս:

Դրամատուրգիա

Վարդանյան Ան.— Դանել աղա, Երևան:
Վարդանյան Ան.— Ժողովը, Երևան:
Վարդանյան Ան.— Նախարարին, Երևան:

Գրականագիտություն

Թերզիբաշյան Վ.— Գիր ու արվեստ, Հենինական:
Խանզադյան Յ.— Ավետիս Ահարոնյան, Երևան:
Մանուկյան Ա.— Գրական սիլուետներ, առաջին գիրք, Բաքու:

Սարգսյան Խ.— Վահան Տերյան, Երևան,
Վանանդեցի Գ.— Մարտիրոս Սարյան, Եղիշ Զաքենց, Երևան.

Հրապարակություն

Խանդավան Թ.— Ալեքսանդր Մյասնիկյան, Երևան,
Կարինյան Ա.— Դաշնակցությունը փաստերի դեմ, Քիֆլիս,
Կարինյան Ա.— Հայ ազգայնականների ուղին, Մոսկվա,
Շահումյան Ստ.— Երկերի ժողովածու, հ. 1, Մոսկվա.

Կլեսիկներ

Թումանյան Հովհ.— Երկերի ժողովածու, Երևան,
Նաթ-Դոս — Մեր թաղը, Երևան,
Շիրվանզադե Ալ.— Քառս, Երևան.

Փարզվանություններ

Գրդկի Մ.— Քանակնք և մեկ, Մոսկվա,
Գրդկի Մ.— Երիտասարդ գրողը — մարդը, Մոսկվա,
Զույա Է.— Ժերմինալ, հ. Ա, Երևան,
Կոզան Պ.— Ուրվագծեր արևմտաեվրոպական գրականության պատմու-
թյան, Երևան,
Պլեխանով Գ. Վ.— XVIII դարի թատերգությունն ու նկարչությունը սոցո-
լոգիայի տեսանկյունից, Մոսկվա,
Տոլստոյ Լ.— Կազակները, Երևան,

Հունվարի 1-ին

«Նորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Ա. Բակունցի «Ալպի»-
կան մանուշակ» պատմվածքը:

Հունվարի 4-ին

«Մարտակոչ»-ում հրապարակվում է թերթի թղթակցի հետ Ալ. Շիրվան-
վազեի ունեցած զրույցը:

Ձրույցից.

«Ժրենանի կյանքին այնքան եմ ընտելացել, որ հաճույքով եմ ապրում
այնտեղ... Երևանի շրջապատը, Հայաստանի շինարարական աշխատանքը և
ամբողջ կյանքը ինձ ամեն քայլափոխում ոգևորում են»:

Հունվարի 8-ին

Երևանի Պետական թատրոնում ասուլիս անգամ ներկայացվում է Հ. Պա-
րոնյանի «Բաղդատար Աղբար» կատակերգությունը:

Հունվարի 17-ին

Երևանում հիմնվում է Ռուսաստանի Հեղափոխական նկարիչների
ցիանցիայի (AXPP) Հայաստանի մասնաճյուղը:

Հունվարի 26-ին

«Նորհրդային Հայաստան» թերթում հրապարակվում է ակադեմիկոս Հան-
սերեի զրույցը հայ նկարչության մասին:

Ձրույցից.

«Հայ նկարիչների գործերը ցույց են տալիս, որ նրանք լուրջ կերպով
ուսումնասիրում են իրենց ներքին բնությունը-պնդածը՝ գլխավորաբար
երանգավորման տեսակետից և նույնիսկ պնդածին ուղղ զեկոդաթիվ մեկնու-
թյուն տալով, որն իհարկե քաջատրվում է այնպիսի ուժեղ և ինքնուրույն նկա-
րիչների ազդեցությամբ, ինչպիսին Մ. Սարյանն է»:

Հունվար

ԽՀ Պրոլետգրողների միության կենտրոնական վարչության առաջին
նիստում ընտրվում է վարչության քարտուղարություն՝ Գ. Աբով, Վ. Ալազան,
Մ. Արմեն և խմբագրական կոլեգիա՝ Հ. Գյուլիքեմյան, Գ. Վանանդեցի և
Դ. Գաբազյան:

Ակնվում են Պրոլետգրողների նախկին աս֊ցիացիայի և «Նոյնմբեր» միու-
թյան սեղանական կազմակերպությունների միացման աշխատանքները:

Լույս է տեսնում «Արվեստի ձախ ֆրոնտի» «НОВЫЙ ЛЕФ» ամսագրի առաջին համարը՝ Վ. Մայակովսկու խմբագրությամբ:

Խ մ բ ա գ ռ ա կ ա ն ի ջ .

«НОВЫЙ ЛЕФ»-ը շարունակությունն է կոմունիստական կուլտուրայի համար մղված ամենօրյա մեր պայքարի: Մենք պետք է պայքարենք և՛ նոր կուլտուրայի հակառակորդների, և՛ «ЛЕФ»-ի գոհակացնողների դեմ:

Հուլիս — մարտ

Լույս է տեսնում Ա. Ֆադեևի «Ջախջախում» վեպը:

Փետրվարի 6-ին

Բացվում է ԽՍՀՄ Խորհուրդների IV համագումարը:

Փետրվարի 13-ին և մարտի 5-ին

Կոմակադեմիայում կազմակերպվում է դիսպուտ՝ «Անկումային տրամադրությունները երիտասարդության միջավայրում» (եսենցիականության) նյութի շարքը: Զեկուցում է Ա. Լույսլարսկին: Ելույթ են առնում Ֆրիշեն, Մայակովսկին, Լեոնովը և ուրիշներ:

Փետրվարի 20-ին

«Նորհրդային Հայաստան» թերթում հրապարակվում է Հայկինոյի վարչության հայտարարությունը՝ լուսավոյն կինո-սցենարիստների մրցանակաբաշխության մասին:

Մարտի 3-ին

Երևանի Պետական թատրոնում առաջին անգամ ներկայացվում է Ա. Եիրվանզադեի «Մորզանի խնամին» կոմեդիան:

Մարտի 6-ին

«Նորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Դ. Դեմիրճյանի «Ա. Ս. Պուշկինի մահվան 80-ամյակի առթիվ» հոդվածը:

Մարտի 7-ին

Ա. Եիրվանզադեն զրույց է ունենում «Մարտական»-ի թղթակցի հետ:

Զ Ր Ո Ւ Յ Ի Ջ .

«Ընտրված է մի հանձնաժողով, որն զբաղվում է հարևան ժողովուրդների գրականագետների հետ կապ հաստատելու գործով: Օո, որպես այդ հանձնաժողովի անդամ, եկել եմ վրաց զրոգներին հրավիրելու Հայաստան:

Մարտի 9-ին

Ռուսթավելու թատրոնում, Պետական հայ ակադեմիկ դրամա փեմադրում է Ա. Եիրվանզադեի «Մորզանի խնամին» պիեսը:

Մարտի 23—ապրիլի 2-ը

Երևանում տեղի են ունենում հրաժշտական հանդեսներ՝ նվիրված Բեթ-հովելի մահվան 100-ամյակին:

Մարտի 27-ին

Բիֆլիսի Հայարտանը կայանում է Հայ Գրողների միության հերթական երեկոն՝ նվիրված Ստ. Զորյանի ստեղծագործություններին:

Մարտի 30-ին

Երևանում քաջվում է ՀՍԽՀ Խորհուրդների V համագումարը:

Ապրիլի 12-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Ստ. Զորյանի՝ «Հեղկոմի նախագահ»-ի գրախոսականի առթիվ քաջատրականը:

Ապրիլի 20-ին

Բիֆլիսում ասելում է Վ. Փափյազյանի բեմական գործունեության 25-ամյա հոբելյանը:

Ապրիլի 27-ին

«Մարտակոչ»-ում սկսում է տպագրվել Ե. Զարենցի «Հիշողություններ» նրեկների ուղղիչ տեղեցե երկը:

Ապրիլ

Հայպետհրատը լույս է ընծայում «Պրոլետարական գրողներ» ժողովածուն, որը փոխանդակում է ԽՀԳԳ ասոցիացիայի և «Նույնմբեր» միության անդամների ստեղծագործությունները:

Ասոցիացիայից նյութեր ունեն՝ Հ. Հակոբյանը, Վ. Ալազանը, Արաթը, Ա. Վշտունին, Վ. Գրիգորյանը, Սարմենը, Խնկո Ապերը և Ն. Զարյանը, «Նույնմբեր» միությունից՝ Ե. Զարենցը, Գ. Մահարին, Մ. Արմենը, Վ. Նորենցը, Ս. Տարոնցին, Հ. Մելիքյանը և ուրիշներ:

Մայիսի 7-ին

Երևանի Պետական թատրոնը առաջին անգամ բեմադրում է Տրենեի «Լյուրով» օրով մարովայա պիեսը:

Գաբուն—ավան

Մայակովսկին գրում է «Լավ է» պոեմը:

Հունիսի 29-ին

Հենինական է ժամանում Մ. Ի. Կալինինը:

Հունիս

Կենտրոնի մի նախագահությունը որոշում է Երևանում կանգնեցնել Ստ. Եհուզյանի հուշարձանը. հայտարարվում է «Քրեանակառաջիկություն» հուշարձանի նախագծի համար:

Հուլիսի 3-ին

Խորհրդային Հայաստան թերթում տպագրվում է Դ. Դեմիրճյանի «Հրե-
ղեն ձերբա ակնարկը» Ջազարի էլեկտրակայանի բացման առթիվ:

Հուլիսի 24-ին

Տեղի է ունենում Ձորագետի Հանդիսավոր Հիմնադրումը, Ողջույնի խոսք
են ասում Մ. Օրախեւազյիին, Ս. Կասյանը, Ա. Կարինյանը, պրոֆ. Մ. Աբեղ-
յանը և ուրիշներ: Ողջույնի հեռագրեր են ստացվում Վ. Կուլբիշևից, Ֆ. Մա-
խարաճեից, Ա. Մուսվաթից:

Վ. Վ. Կուլբիշևի հեռագրից.

«Ձորագետ խոշոր գեր պիտի խաղա Հայաստանի տնտեսական վերելքի
ասպարեզում: Իմ ցանկությունը՝ բավ, շտապ և էժան կառուցել հիդրոէկայանը»:

Հուլիս

Սկսվում են ծրանի ժողովրդական տան կառուցման նախապատրաստ-
կան աշխատանքները՝ ակադեմիկոս Ալ. Թամանյանի ղեկավարությամբ:

Օգոստոսի 29-ին

Ծրան է հասնում ժողովրդական Հայաստան ներգաղթող աշխատավոր-
ների առաջին կառավար:

Օգոստոս

Ընդ է առնում «Թրակյան գերքերում» տնտեսական-քննադատական, գրա-
կոն-գեղարվեստական պատկերազարդ ամսագրի առաջին համարը (օրգան
Խորհրդային Հայաստանի Պրոլետարական գրողների միության):

Պատասխանատու խմբագիր Ն. Դաբաղյան:

Խմբագրականից.

«Զնայած, որ հինգ տարվա պատմություն ունի պրոլետարական գրական
շարժումը Հայաստանում, բայց այսօր միայն, իր գոյության 5-րդ տարում, նա
հնարավորություն ունեցավ հրատարակելու իր օրգանը»:

Գաղափարական պայքար տանելով ամեն տեսակի հակամոմենտալական
թնջումների և հոսանքների դեմ, մեր վերջին և հիմնական խնդիրն է զարկ
տալ պրոլետարական գրականության զարգացմանը և նրա հեղինակների
պատմական նվաճման գործին: Ռուսաստանում արդեն վաղուց է անցել, մեզ
ժող էլ անցած պետք է համարել այն շրջանը, երբ պրոլետարական գրականու-
թյունը դեռ նոր էր ծնվում, դեռ իր առաջին քայլերն էր անում, երբ մենք ասում
էինք՝ «թնջուղ թույլ, բայց թող պրոլետարական լինի»: Պրոլետարական գրա-
կանությունը քանակապես աճել է. այդ քանակը այսօր պետք է փոխվի որա-
կի: Այսօր պրոլետարական գրականությունը ոչ միայն բովանդակությամբ,
այլև ձևով պետք է բարձր լինի. այսօր մենք մեր գրողի վրա գրում ենք. —
«Մերը, բայց՝ լավը»:

Մի կողմից՝ պրոլետարական ակնակին առաջ քաշել, նրան գաղափարա-
պես և գեղարվեստորեն դինել, մյուս կողմից՝ որոշ նվաճումների հասած ըն-

կերներին օգնել ավելի խորանալու և լայնանալու, նրանց թերութիւնների դեմ կռիւն, նրանց նվաճումները մասնաշաղկապանացնել և առհասարակ՝ պրոլետարական գրականութեան զարգացման, ազիտացիայի և պրոպագանդայի գործը կազմակերպւած հիմքերի վրա դնել—ահա մեր խնդիրների խնդիրը:

Ամսագրի առաջին համարում նշուի որ ունեն՝ Գ. Վանանդեցին, Ն. Զարյանը, Վ. Նորենցը, Վ. Ալազանը և ուրիշներ:

• • •

Երևանում կազմակերպւում է Հայաստանի Աշխատավորական գորդների միութիւն (Հայաշխ): Ժամանակավոր նախագահ է ընտրւում Դ. Դեմիրճյանը, ժամանակավոր քարտուղար՝ Ստ. Զորյանը, Միութեան անդամներն են՝ Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Վ. Քոթովինցը, Միք. Մանվելյանը, Ս. Հակոբյանը, Յ. Խանզադյանը, Արս. Տերտեղյանը, Տիգ. Հախումյանը, Արշ. Խոնդկարյանը:

Նկատելքերի 7-ին

Երևանի Խորհրդարանի ակումբում կազմակերպւած է գրական դառ Ալազանի ժողովները վիպակի շուրջը:

Նկատելքերի 25-ին

Երևանում Բացվում է Ինդուլգիական ֆրոնտում աշխատողների Համահայաստանյան առաջին խորհրդակցութիւնը:

Նկատելքերի 29-ին

Էրանում է ֆրանսիական հռչակագիր վիպագիր Էմիլ Զոլայի մահւան 25-ամյակը: Այդ առթիւ «Խորհրդային Հայաստան» թերթի հոկտեմբերի 6-ի համարում տպագրւում է Ստ. Զորյանի «Էմիլ Զոլա» հոդւածը:

Նկատելքեր

Երևանի Պետական թատրոնում գաստրոլներ է տալիս ժողովրդական արտիստ Հովհ. Արեւելյանը, ներկայացնելով Շիրվանզադեի «Պատվի համար» և «Ջար Դոգ» պիեսները:

Հոկտեմբերի 6-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում հրապարակւում է Պետհրատի մրցանակաբաշխութիւնը դուղաքիական լավագույն գրականութեան՝ վեպի, պատմվածքի կամ պիեսի ստեղծման համար:

Հոկտեմբերի 9-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում հրապարակւում է Հ. Բարբյուսի ողջույնը Մ. Գորկու:

«Միւրեյի և հռչակագիր» ընկեր, Ձեր գրական գործունեութեան 25-ամյակի առթիւ ողջունում եմ Ձեզ և հայտնում եմ անկեղծ հիացմունք:

Ինչպես բազմիցս առիթ եմ ունեցել գրելու և հրապարակելու ասելու, ես ի դեմս Ձեզ ողջունում եմ այն գրողին, որն այնպիսի հիմնալի և ողորդական ձևով կարողացել է ամբողջ աշխարհը ծանոթացնել իւր պրոլետարիատի տան-

լանքները և ծանր դրությամբ, մեկ մարդու կողմից մյուսին սարսափելի շահա-
գործման հետ...

Ձեր ստեղծագործությունների գունագեղությունը մասսաների մեջ արթ-
նացրել են սրբազան զայրույթ և խռովություն: Դուք արժանի եք կրկնակի
երկրպագության և հիացումի՝ թե որպես մեծ գրող և թե որպես մի մարդ,
որը խոշոր հեղափոխական գործ է կատարել:

Լոկտեմբերի 11-ին

«Մարտակոչ» թերթում հրապարակվում է Հանրի Բարբյուսի զրույցը՝
թերթի աշխատակցի հետ:

Լոկտեմբերի 16-ին

«Մարտակոչ» թերթը վերանվանվում է «Պրոլետար»:

Լոկտեմբերի 21-ին

Երևան է ժամանում ֆրանսիական ականավոր գրող Հանրի Բարբյուսը:
«Երբորդային Հայաստան» թերթում հոգեմեծերով հանդես են գալիս
Գ. Վանդանդեյի («Բարբյուսի գալու առթիվ», № 241), Վ. Քոթովնցը («Ող-
ջույն հեղափոխական արվեստագետին», № 241, «Հանրի Բարբյուսը», № 243),
Ալազանը («Բարբյուսի հետ», № 242):

Նույն օրը Կուլտուրայի տանը կազմակերպվում է պատվո հանդես՝ նվիր-
ված Հ. Բարբյուսին: Հանդեսը բաց է անում Բարբյուսին դիմավորող հանձնա-
ժողովի նախագահ Ա. Մուսվաթյանը:

Ողջույնի խոսք են ասում Վ. Ալազանը, Գ. Դեմիրճյանը, Ս. Հակոբյանը,
Սուտիրինը:

Վերջում ճառով հանդես է գալիս Բարբյուսը:

Արժանի անվան դպրոցում Բարբյուսի արտա-
սանած ճառից.

«...Ուրախալի է, որ ես ձեզ հետ ձեռք եմ սեղմում իրեն ապագա կոմու-
նիստական հասարակարգի դրոշակակիրներ, դուք ապրում եք Միության մեջ
և զգում եք ձեր երկրի ոգին...»:

Վերադարձին, Կիրովականում արտասանած իր ճառում Հ. Բարբյուսն
ասում է. «Այս րոպեին կուղբի ունենալ այնպիսի երկար ձեռքեր, որ կարողա-
նայի ամբողջ հայ աշխատավորությանը սեղմել իմ կրծքին և նրան ասել,—
երջանիկ եք, որ ձեզ վիճակված է սոցիալիզմ կառուցել»:

Ժամանակավորապես հեռանալով ձեզանից, չեմ ասում մենք բարով,
այլ ասում եմ ցանկություններ:

Լոկտեմբեր—նոյեմբեր

«Գրական դիրքերում» ամսագրում (№ 3—4) հրապարակվում է Հանրի
Բարբյուսի խոսքը՝ Հայաստանի պրոլետարական գրողներին:

Նոյեմբերի 8-ին

Հրապարակվում է ՌԱՅՍՌ-ի Սովետական գրողների ֆեդերացիայի դեկ-
լարացիան:

Գեղարվեստական գրականության մարզում Կոմկոմիտեական պարտիայի քաղաքականության մասին 1925 թվականի բանաձևի հիման վրա Ռուսաստանում և մյուս հասպտակայիններում գործող գրական բազմազան խմբերն ու կազմակերպությունները միանում են և ստեղծում գրական միասնական կազմակերպություններ՝ ֆեդերացիաներ, ինչպես Ռուսաստանում, նույնպես և մյուս հասպտակայիններում:

Նոյեմբերի 13-ին

Երևանում բացվում է 24(թ)Պ Մ համագումարը:

Նոյեմբերի 15-ին

Մոսկվայում, Ա. Վ. Լունաչարսկու նախագահությամբ, տեղի է ունենում պրոլետարական և ռևոլյուցիոն գրողների միջազգային կոնֆերենցիա:

Կոնֆերենցիայի բանաձևից.

«Համայն աշխարհի պրոլետարական արվեստի ներկայացուցիչների համար՝ ՍՍՌՄ-ի գրական զարգացման կարևոր հատկությունը հանդիսանում է ՍՍՌՄ-ի պրոլետարական գրողների կազմակերպությունը (Պրոլետարական գրողների Համամիութենական ասոցիացիա—ՎԱՊ)»:

Կազմակերպված կոլեկտիվ աշխատանքի շնորհիվ պրոլետարական գրականությունը արագությամբ զարգանում է նաև ՍՍՌՄ-ի մյուս ժողովուրդների մեջ, մասնավորապես նշանակալից լսարանով աճել են ուկրաինական, բելո-ռուսական, վրացական, հայկական գրականությունները, որոնք մինչև Հոկտեմբերյան ռևոլյուցիան խնդրված էին»:

Նոյեմբերի 21-ին

Մոսկվայի Ռևոլյուցիայի թանգարանում տեղի է ունենում Սովետական գրողների միությունների ֆեդերացիայի հանդիսավոր նիստը՝ Ա. Սերաֆիմովիչի նախագահությամբ:

Նոյեմբերի 24-ին

Նոր Մալաթիա ավանում վախճանվում է Շուշանիկ Կուրդիյանը (ծնվ. 1876 թ.):

Նոյեմբերի 25-ին

Բաքվի Կուլտուրայի տանը Ծ. Զարենցը դասախոսում է «Հետհոկտեմբերյան հայ գրականության ներկան և հեռանկարները» թեմայով:

Դեկտեմբերի 24-ին

Երևանի Կուլտուրայի տանը տոնվում է Խորհրդային Հայաստանի Պրոլետգրողների ասոցիացիայի 5-րդ տարեդարձը և բացվում Միության II համագումարը:

Բացման խոսք է ասում Պրոլետգրողների միության կենտրոնական վարչության քարտուղար Վ. Ալազանը:

Ողջույնի խոսքով հանդես են գալիս Բ. Բուաշիձեն, Սանդրո Էսպին (Վրաստանի ՊԳԱ), Սուվյան Ռուստամը (Ադրբեյջանի ՊԳՄ), Նրանք ժողովրդում են Պրուտգրոզների Անգրկովկասյան ֆեդերացիա շտեղծելու հարցը:

Հայաստանի Աշխատավորական դրոշների միության կողմից ողջունում է Գ. Դեմիրճյանը, Հայ դրական ընկերության անունից՝ Աշոտ Աթանասյանը:

Ողջույնի հետագործ են ստացվում Մոսկովյան և Ուկրաինայի ու Հյուսիսային Կովկասի Պրուտգրոզների ասոցիացիաներից:

Միության աշխատանքները մասին հաշվետու զեկուցումով հանդես է գալիս Վ. Ալազանը:

Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են Ա. Վշտունին, Գ. Վանանդեցին, Ս. Տարոնցին, Սիրասը, Սարմենը, Արաքսը և ուրիշներ:

Այնուհետև լսվում են զեկուցումներ «Հայաստանի պրուտգրականության հինգ առարին», «Պրուտգրական գրականության հերթական խնդիրները», «Հայաստանի գրական ֆեդերացիայի մասին» թեմաներով:

Ընտրվում է նոր վարչություն, Կենտրոնական վարչության մեջ մտնում են՝ Հ. Գյուլիգնիսյանը, Վ. Ալազանը, Ան. Վարդանյանը, Գ. Վանանդեցին, Ն. Դաբադյանը, Գ. Արուվը, Վ. Նորենցը, Ն. Զարյանը և Գ. Սարյանը:

Պարտուղարության մեջ ընտրվում են՝ Վ. Ալազանը (պատ. քարտուղար), Ան. Վարդանյանը, Գ. Վանանդեցին, խմբ. կոլեգիայում՝ Ն. Դաբադյանը (պատ. խմբագիր), Գ. Վանանդեցին և Վ. Ալազանը:

Անգրկովկասյան Պրուտգրոզների առաջին համագումարին մասնակցելու համար ընտրվում են՝ Ան. Վարդանյանը, Վ. Արազանը, Գ. Վանանդեցին, Ն. Դաբադյանը, Գ. Արուվը, Ն. Զարյանը, Գ. Սարյանը, Արաքսը և ուրիշներ:

Համագումարը փակվում է զեկուցումների 27-ին:

Գեկեմբերի 27-ին

«Պրուտգր»-ում տպագրվում է Ն. Զարենցի «Բալլադ քսանմեջի մասին» երկը:

Գեկեմբերի 30-ին

Թիֆլիսի Հայարտանը Ն. Զարենցը դասախոսում է «Գրականությունը և գրական կազմակերպությունների դրությունը Հայաստանում» թեմայով:

ՀԱՄԱՌՈՑ ԲԻՐԼՈՒԳՐԱՅԻՒ

Զեպիտեօ

Արմեն Մ.— Երկաթավորվող երկրի երգեր, Երևան:

Խնկո Ապեր — Մեծ Հեկտեմբեր, Երևան:

Մահարի Գ.— Բարդիններ, Երևան:

Մահարի Գ.— Կես գիշերից մինչև առավոտ, Երևան:

Միրաքյան Վ.— Նոր գյուղի շեմքին, Երևան:

Զարենց Ն.— Ռուբայաթ, Թիֆլիս:

Զարենց Ն.— Ժողովածու պեռներին, Թիֆլիս:

Վշտունի Ա.— Արևելքը հասլ է հիմա, Ռոստով:

Աւձակ

Արու Գ.— Առաջին կոմունարը, Երևան,
 Ալազան Վ.— Դասալիցը, Երևան,
 Բակունց Ա.— Մթնաձոր, Երևան,
 Բակունց Ա.— Հովնաթան Մարչ, Երևան,
 Դեմիրճյան Դ.— Մանոթենէր, Երևան,
 Զորյան Ստ.— Կրակ, Երևան,
 Թոթովենց Վ.— Նյու-ձորք, Երևան,
 Հակոբյան Հ.— Ագիտատորի հուշերից, Թիֆլիս,
 Մանվելյան Մ.— Սև քաղսքը, Երևան,
 Մանվելյան Մ.— Ժամանակակից մեղոգրամ, Երևան,
 Զարենց Ե.— Հիշողութիւններ Երևանի ուղղիչ տնից, Թիֆլիս,
 Միրաս — Մադուի դպումը, Երևան,

Դրամատուրգիա

Թոթովենց Վ.— Հրդեհ, Երևան,
 Մանվելյան Մ.— Գործադուլ, Երևան,
 Միրաքյան Վ.— Մանուշի հարսանիքը, Երևան,
 Միրաքյան Վ.— Նոր գյուղի շինքին, Երևան,
 Վարդանյան Ան.— Բանդիտներ, Երևան,

Գրաֆենադատություն

Հենյան Գ.— Բաղդասար Դպիր, Երևան,
 Շահազիզ Ե.— Գաբրիել Սուդուկյանց, Երևան,
 Տերտերյան Ա.— Նկատողութիւններ մեր գյուղագիրներին մասին, Երևան,

Ժողովածուներ

Պրոլետարական գրողներ, Երևան,
 Նոր արեւելք, Մոսկվա,
 Վրաստանի Գրողների միութեան գրական-գեղարվեստական ժողովածու,
 Թիֆլիս,
 Հոկտեմբեր, Երևան,

Կլասիկներ

Թումանյան Հովհ.— Շուեն ու կատուն, Երևան,
 Իսահակյան Ավ.— Լիւթ, Թիֆլիս,
 Բաֆֆի — Ոսկի աքաղաղ, Երևան,

Հրատարակախոսություն

Կարինյան Ա.— Հեղափոխական և սոցալիստական շարժումները Կովկասում
 1905 թ., Մոսկվա,

Թարգմանություններ

Գորկի Մ.— Մրկահավի երգը, Մոսկվա,
 Նանսեն Ֆ.— Գիշերվա խավարի և սառույցների մեջ, Երևան,
 Սերաֆիմովիչ Ա.— Երկաթի հեղեղ, Երևան,

Հունվարի 7-ին

Փարիզում բացվում է Մ. Սարյանի նկարների ցուցահանդեսը:

Հունվարի 8-ին

Թիֆլիսի Հայարտանք տեղի է ունենում Վրաստանի Պրոլետարոզների ասոցիացիայի Հայկական սեկցիայի ընդհանուր ժողովը: Պրոլետարական գրականության մասին զեկուցում է Աղ. Վարդանյանը:

Զեկուցումը տպագրվում է «Պրոլետար»-ի Ֆեուվարի 15-ի համարում (№ 12):

* * *

Թիֆլիսում լույս է տեսնում «Պրոլետար» թերթի «Արվեստ, գրականություն, գիտություն» շաբաթական հավելվածի առաջին համարը:

Հունվարի 9-ին

Լույս է տեսնում Մ. Գորկու «Կլիմ Սամգինի կյանքը» վեպի առաջին մասը:

Հունվարի 13-ին

Թիֆլիսի Արհեստակցական Միությունների Խորհրդի գահինում հանդիսավոր կերպով բացվում է Վրաստանի Պրոլետարոզների II համագումարը:

Ողջույնի խոսք են ասում Միխայիլ Ծիախաջյան, Ան. Վարդանյանը (Հայաստանից), Տ. Տարիձեն (Վրաստանից), Սուտիրինը (Վրաց Պրոլետարոզների Ռուսական սեկցիայից), Բ. Ժընետին (Ֆուտուրիստներից), Մամեդովը (Ադրբեջանից):

Վրաստանի Պրոլետարոզների ասոցիացիայի աշխատանքների մասին զեկուցումով հանդես է գալիս Բ. Բուայիձեն:

Պրոլետարոզների Անդրկովկասյան համագումարի համար պատգամավորներ են ընտրվում նաև Ե. Չարենցը, Հ. Սուրխաթյանը, Արշ. Մելիքյանը, Աղ. Վարդանյանը:

Հունվարի 18-ին

ՎԱՊ-ի քարտուղարությունն ընդունում է քանաձև՝ «Անդրկովկասյան հայ պրոլետարական գրողների միջև ծագած տարաձայնությունների վերացման մասին»:

Բանաձևը հրապարակվում է «Խորհրդային Հայաստան» թերթի հունվարի 28-ի համարում:

Բ ա ն ա ձ ն ի ճ .

«1. Մշակես ամբողջ Խորհրդային Միության, այնպես էլ հայ պրոլետարական գրականությունը զարգացնել է և զարգանում է քարոզ ու հակառակած»:

պայմաններում: Վորոնսկիականությունը, իբրև իդեոլոգիական մի հոսանք, որը թերազնահատում է, կամ պարզապես բացասում պրոլետարական գրականության զարգացման հնարավորությունը՝ տեղ է գտել և հայ գրականության մեջ, թեև առաջ և թեև այժմ, դրանորվիշով ամենաապրքեր ձևերով: Վորոնսկիականությունն դեմ մղած պայքարում թեև առաջ և թեև այժմ ծնունդ են առել խմբակային բնույթի կրող առանձին տենդենցներ, որոնց ոչ միայն անխուսափելիորեն լատիվացությունների բնույթ են նրան, այլև առանձին ընկերների կողմից վերածվել են վարդիսական թեքումների: Մենք բոլորս լիակատար համերաշխությամբ արձագանքում ենք, որ ինչպես վարդիսիզմը, այնպես էլ վորոնսկիականությունը խոշորագույն խռրելդոսներ են հանդիսանում պրոլետարականության զարգացման ճամփին:...

ԵՄ. ...Անպայման սխալ է ՀԳԳՄ և մի շարք ընկերների միջև եղած բանավեճերում ՀԳԳՄ կենտ. օրգանում (գերական դիրքերում) ընկ. Զարենցի ստեղծագործությունը համարել թաղապիճ: Նույնը պիտի տեսնել և Ա. Բակունցի ստեղծագործության մասին: ՀԳԳՄ անհրաժեշտ է համարում հայտնել, որ քնն. Սուրխաթյանի դեմ ուղղված իր պատասխանի մեջ, միանգամայն սխալ կերպով ընկերներ Աղասի Վարդանյանը և Զարենցը համարվել են վորոնսկիականության դրոշակակիրներ: ՀԳԳՄ վարչությունը կատեգորիկ կերպով հայտարարում է, որ ընկերներ Աղասի Վարդանյանը և Եղիշ Զարենցը ոչինչ ընդհանուր չեն չունեն և չեն ունեցել վորոնսկիականության հետ: ՀԳԳՄ վարչությունը նույնպես կատեգորիկ կերպով հայտարարում է, որ ինքն ընկ. Զարենցին, նրա շերտի Նաիրի գրվածքից հետո համարում է անպայման պրոլետարական պրոդ:...

ԳՆ. Վրոլետաեական գրականության ամուր քուրիցի ցոճանքում է լիկատար հասկերայնություն և միանություն սկզբունքային ցարգ պլատֆորմայի ճիման վրա: Այդ պլատֆորմը մեզ տրված է ինչպես ԿԿ բանաձևով, մեր պատկանելությամբ ՀՄԳԳՄ-ին (ՅԱՍՍ-ին), այնպես և մեր մղած պայքարով վորոնսկիականություն, ժախտ թերումների (վարդիսիզմ, կոմունիստական սնապարտություն և այլն) դեմ: Մեր առև կոնգրես է մեր արտաքին թշնամիների վրա ծավալուն հարձակում գործելու խնդիր: Մեզ հարկավոր է ուժեղացնել մեր պլաթար ճողիճանլիզմը, մեղջեռական և բուրժուական իդեոլոգիայի դեմ և այլն: Այդպիսի խնդիրների հանդեպ միանգամայն անթույլատրելի է խափանել մեր ընդհանուր աշխատանքը: Մենք համոզված ենք, որ այս բանաձևի հրապարակումը կվերացնի բոլոր անցյալ վեճերի և ընդհարումների մնացորդները, ով ամեն մեկը, ով կփորձի մեզ հետ տեսնել ղեղի արդեն լուծված պրոլետներ և վերջացրած հարցերը, ով որևէ շափով կխանգարի մեզ մեր անհարտ իդեոլոգիական պլաթարում, — հա կհանդիպի մեր բոլոր պրոլետարներին միասնական ճեղատին:

Հունվարի 20-ին

Թիֆլիսի Գեղարվեստի պալատում բացվում է Պրոլետարական գրողների Անդրկովկասյան առաջին համագումարը:

Ջեկուցումով հանդես են գալիս Սուտիրինը (Վենդրկովկասյան գրական կյանքի արդյունքներն ու հեռանկարները), Գ. Վանանդեցին և Վ. Նրմիովը (Պրոլետարականության ստեղծագործական ուղիները) Բ. Բուշյակին (Վենդրֆերացիայի անոցիաթիս կազմելու մասին):

Ընտրվում է ՅԱՍՍ-ի (Պրոլետարոսների Անդրկոմկուսյան ասոցիացիա) կենտրոնական վարչություն՝ Զ. Հակոբյան, Գ. Արսվ, Վ. Ալազան, Մամեդով, Բ. Բուալիձե, Գ. Վանանդեցի, Զ. Գյուլիձեյան, Վ. Սուտիրին, Ե. Զարենց, Ան. Վարդանյան, Լորդկիպանիձե, Ս. Էլի, Ռասուլ Զադե և ուրիշներ:

Հունվարի 30-ին

Երևանի Կուլտուրայի տանը կայանում է գրական մեծ երեկու լսվում է Վ. Ալազանի հաղորդումը Պրոլետարոսների Անդրկոմկուսյան ասոցիացիայի համագումարի մասին, Ե. Զարենցի զեկուցումը՝ «Հայաստանի պրոլետարականության մեջ եղած տարածայնությունների վերացման մասին», Գ. Վանանդեցու զեկուցումը՝ «Անդրկոմկուսյան պրոլետարականության ուղիները» թեմայով, Իրենց ստեղծագործությունների արտասանությամբ հանդես են գալիս Ե. Զարենցը, Ն. Զարյանը, Գ. Սարյանը, Ա. Վշտունին, Ս. Տարոնցին, Վ. Ալազանը, Մ. Արմենը և ուրիշներ:

Հունվար

Լև Տոլստոյի հրեայանի նախօրյակին սկսվում են Տոլստոյի երկերի ռուսերեն լիակատար ժողովածուի հրատարակման աշխատանքները, Կազմակերպվում է խմբագրական կոմիտեի Ամբողջ հրատարակությունը նախատեսվում է 30 հատորով:

Բացվում է Աղբրեխանի Պրոլետարոսների I համագումարը:

Փետրվարի 5-ին

Տեղի է ունենում Պրոլետարական գրողների Երևանի կազմակերպության ընդհանուր ժողովը: Վ. Ալազանը զեկուցում է Պրոլետարոսների Անդրկոմկուսյան ասոցիացիայի համագումարի տրդյունքների և հայ պրոլետարոսների միջև եղած վերջին տարածայնությունների վերացման մասին:

Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են Մ. Արմենը, Ա. Վշտունին, Գ. Վանանդեցին, Ն. Զարյանը, Ն. Պարսկյանը: Մեծագույն մասը ուղղվում է պրոլետարոսների տարածայնությունների վերացումը և միացյալ ճակատի կազմակերպումը:

Փետրվարի 26-ին

Վերստի Զայաստան թերթում տպագրվում է Ե. Զարենցի «Իմ ընկեր Լիպոն» բալլադը:

Փետրվարի 29-ին

Երևանի Պետական թատրոնում առաջին անգամ բեմադրվում է Բ. Լավրենկոյի «Բեկում» պիեսը:

Մարտի 12-ին

Բացվի Եվոմունիստա թերթի խմբագրատանը տեղի է ունենում Աղբրեխանի ՊԿԱ-ի Հայկական սեկցիայի ընդհանուր ժողովը: Քննության են առնվում Անդրկոմկուսյան Պրոլետարական գրողների ասոցիացիայի համագումարի որոշումները:

Մարտի 17-ին

«ЧКАТАЕЛЪ И ПИКАТЕЛЪ» թերթում տպագրվում է Մ. Գորկու «Փրագիտության օգուտի մասին» հոդվածը:

Հոգվածից.

«Վերաբերմունքը երիտասարդ և սկսնակ գրողներին նկատմամբ շրջահայաց չէ, քաղաքում լսվող հոգատար և ուշադիր չէ... ԵՆՁ-ը համոզում է երիտասարդությունը շտվորել կլասիկներից — միանգամայն իզուր, Գրական տեխնիկան և լեզուն ոչնչորդ է սովորել հենց Տոլստոյից, Գոգոլից, Լեոնովից, Տուրգենևից, Նրանց ես կալելիացնեի և Բունինին, Ջեխովին, Պրիշվինին...»:

Մարտի 18-ին

Ղուաշխի տանը տեղի է ունենում Հայաստանի Աշխատավորական դրոշմների միության աստիճան հրապարակային ելույթով Բացման խոսք է ասում Միության նախագահ Դ. Դեմիրճյանը:

Բացման խոսքից.

«Մենք՝ պրոլետարական հեղափոխության, Հոկտեմբերյան հեղափոխության ուղեկիցներն ենք և աշխատում ենք իրականացնել Հոկտեմբերյան հեղափոխության լուսնոգնեբյուր զեղեցիկ գրականության մեջ»:

Հավում է Մեր գրականության ուղիները նշույթի մասին զեկուցում (զեկ. Ս. Հակոբյան), Ելույթներ են ունենում Ա. Վշտունին, Ն. Դաբաղյանը, Գ. Վանանդեցին, Մ. Հակոբյանը:

Մարտի 20-ին

Նրևանի Պետական թատրոնում ժողովրդային Հայաստան-ի խմբագրությանը և Գեղաշխի կենտրոնականները կազմակերպում են դիմկուխա Բ. Լավրենևի թիկնումս պիեսի և բնագրության շուրջը Ջեկուցում է Ն. Զարենցը, Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Հ. Գյուլիսյանը, Վ. Թոթովենցը, Ա. Վշտունին, Գ. Վանանդեցին, Մ. Զանանը, Վ. Վաղարշյանը, Ն. Դաբաղյանը, Ա. Գուրկյանը, Լ. Քալանթարը, Դ. Դեմիրճյանը, Տ. Հախումյանը, Ս. Հակոբյանը, Ս. Մելիքանյանը, Մ. Մանվելյանը և ուրիշներ:

Մարտի 29-ին և 30-ին

Նրևանի Պետական թատրոնում նշվում է Մ. Գորկու ծննդյան 60-ամյակը և գրական գործունեության 35-ամյակը: Մի շարք դպրոցներում է տեխնիկումներում տեղի են ունենում երեկոներ և զեկուցումներ:

Փրական դիրքերում-ի 4-րդ և ժողովրդային Հայաստան-ի 74-րդ համարները նվիրվում են Մ. Գորկուն, Պետհրատը լույս է բնագրում Գորկու պատմականորդ: Նրևանի դպրոցներից մեկը կուլում է Մ. Գորկու անունով:

Մարտի 30-ին

Մ. Գորկու հորեկանի կապակցությամբ հրապարակվում է ԽՍՀՄ Ժողովրդական Կոմիսարների Խորհրդի որոշումը:

ԽՍՀՄ Ժողովրդական Կոմիսարներին Խորհրդի
որոշումը-

Անկեղծային Մաքսիմովիչ Պեշկովի (Մաքսիմ Գորկու) կյանքի 60-րդ տարին լրանալու և դրական գործունեության 35-ամյակի որը ԽՍՀՄ Ժողովրդական Կոմիսարներին Խորհրդից նշում է այդ մեծ ռեպուցիիոններ գրողի քաջագույն ծառայությունը, ստեղծագործություն, որն անխզելիորեն զոգված է մեր երկրի աշխատավորական մասսաների կյանքի և նրանց պայքարի հետ, ընդգծել նախառնություն ցարական և կապիտալիստական Ռուսաստանի Մաքսիմ Գորկին գեղարվեստական ստեղծագործողների շարքերն է մտնում 90-ական թվականներին, երբ գրականության մեջ տեսրիտող բուրժուական ինտելիգենցիան էր, Նա քալիս է ստորին խավերի ճնշված աշխատավորների աշխարհից և իր հետ բերում ֆեոդալ-կապիտալիստական ողջ հասարակարգի կողմից մարդկային անհասկանալիության ստորնաքանդումը ու ստորաքանդումը դեմ գալը աշխարհի թողությունը:

Իր ստեղծագործության վրա կերպարանառաջ նա լսելով դասակարգիկ նախապատրաստում է ցարիզմի և կապիտալիզմի դեմ առաջին գրոհին՝ դեպի մեր առաջին ռեպուցիիոն, որի սխառական մարկսիզմն էր նա:

Մաքսիմ Գորկին ոչ միայն որպես գրող, այլև որպես ռեպուցիիոն գործիչ անձամբ մասնակցում է ռեպուցիիոն շարժումներին, բազմիցս ցույց տալով մեծ ոգնություն բանվոր դասակարգին և Կոմունիստական պարտիային, և ներկայումս իր ամբողջ կրթությունամբ շարունակում է պայքարը աշխարհում առաջին բանվոր-գյուղացիական ռեպուցիիոնի թշնամիների դեմ:

ԽՍՀՄ Ժողովրդական Կոմիսարներին Խորհրդից որոշում է սովյալ ակտիվ հավերժացնել Անկեղծային Մաքսիմովիչ Պեշկովի հակապաշտական ծառայությունը բանվոր դասակարգին, պրոլետարական ռեպուցիիոնի հանդեպ և Սովետական Միության տարածված Ռեպուցիիոնների Միությունների հանդեպ:

Երևանում բացվում է ՀԿԵՄ Մ համագումարը:

Ապրիլի 4-ին

Երևանի Խորհրդարանի ակումբում կազմակերպվում է բանավեճ Գ. Գեմիլի-բանի «Հաղթական սիրտ հրազ» պիեսի շուրջը:

Երևանի Կուլտուրայի տանը Պրոլետարական գրողների միության նախաձեռնությամբ կազմակերպվում է բանավեճ Մեր արվեստի ու գրականության հիմնական տեղեկություններ և այլ վտանգներ նյութի շուրջը (գեդ. Ն. Դաբադյան): Ելույթներ են ունենում Գ. Գեմիլի-բանը, Մ. Մանվելյանը, Ն. Զարյանը, Ա. Վրշտունին, Հ. Գյուլիգեկյանը և ուրիշներ:

Ապրիլի 8-ին

Մոսկվայի Հայաստանյ թերթում հրապարակվում է Հանրի Բարբուսի նամակը Հայաստանի բարեկամներին վերնագրով:

ն ա մ Կ ի ց .

ԵՍ ԽԼԻՄ ԵՄ, որ պատահում է ներկայանում ինձ իմ խոսքն ուղղել
Հայաստանի աշխատավորությանը: Այս առթիվ վերականգնում եմ հիշողու-
թյունս այն օրերի, որ անցյալ տարվա վերջերին ասպրեցի այն գեղեցիկ երկրում,
որ Հայաստանն է և որն իր նկարագրի ու խորը կյանքով վերարտադրելու եմ
յիմ աշխատության մեջ, որը պատրաստում եմ:

Սա Կոնստանտինոպոլիսի և այնքան լիակատար համակարգով հաղորդակից
եմ եղել հայերի հետ, որ ինձ թվում է, թե միշտ բարեկամների հետ եմ, երբ
գտնվում եմ այնքան աղետների ու մարտիրոսությունների ենթարկված ժողո-
վրդի, ինչպես և քաղաքակրթությունների ծնունդի մեջ մեծ դեր ունեցած այն
հին երկրի ներկայացուցիչների մեջ:

Ապրիլի 14-ին

Երևանի Պետական թատրոնում քննադրվում է Դմ. Ֆուրմանովի և Ս. Պո-
լիվանովի «Խոսքեր» պիեսը:

Ապրիլի

Հուլիս է տեսնում Անդրկովկասյան Պրոլետարական դրողների ասոցիա-
ցիայի օրգան «Ha pydeme Postok» ամսագրի առաջին համարը,

• • •

Այսում է լույս տեսնել «Գրականություն և մարքսիզմ» գրականության
տեսութեան և պատմության ամսագիրը, Վ. Ֆրիդլանդ, Վ. Պրոկորովսկի և ուրիշների
խմբագրությամբ:

• • •

«Գրական գիրքերում» (№ 4) տպագրվում են Մ. Գորկու «Մերկահավի եր-
գը», «Ընկերներ և Եվրոպայի Իլլիդ Լենին» գործերը:

Մայիսի 7-ին

Վախճանվում է կոմպոզիտոր Ալեքսանդր Սպենդիարյանը (ծնվ. 1871 թ.):

Մայիսի 9-ին

Ավանդում է Պրոլետարական գրողների Համամիութենական առաջին
համագումարը: Համագումարն ստեղծում է պրոլետարական գրողների միտ-
նական ֆրոնտ, ներգրավելով նաև «Կոլեկտիվ»-ին:

Համագումարն ընտրում է 50 հոգուց բաղկացած վարչություն, որի մեջ
Անդրկովկասից ընտրվում են՝ Սուտիբին, Բ. Բուսլիսկին, Ս. Էլիին, Վ. Ալա-
զանը, Ն. Դաթադյանը, Ա. Վարդանյանը, Սուլեյման Բուստամալը և ուրիշներ:

Մայիսի 11-ին

«Պրավդա»-ում տպագրվում է Մ. Գորկու «Սպիտակ էմիգրանտական գրա-
կանության մասին» հոդվածը:

Հոգված ի ց .

Եվսանը իր մերկայաբանող ցինիզմով դառնում է շարունակ ավելի զգվե-
լի: Ատեություն, լարություն, ռեակալություն մթնոլորտում մարդը չի կարո-

դանում շնչել: Մթնոլորտը, շարունակ ավելի խտանալով, սպառնում է ճալթել իր վերջին մրրիկը, որը կխորտակի և կսրրի մարդկության թուր կուլտուրական նվաճումները. այդ հնարավորության դեմ աշխատում է միայն Ռուսաստանը: Սոցիալիստական Մոլոտոևերի Միությունն իդեոլոգիապես կազմակերպում է ողջ աշխատավորությանը:

Դասակարգների, պարտիաների, խմբավորումների այլանդան ~~պարտիաների~~ թերությունների կառույն ուստայնի միջից շի կարելի դուրս գալ այլ կերպ, քան ամբողջ ուստայնը միանգամից պատռելով:

Հենց Ռուսաստանում է սկսված «մեր դարի ամենակարևոր գործը», փորձ է արվում կյանքը երեք կեսառնկների վրայից՝ հիմարության, նախանձի, ազահության՝ փոխադրել գիտության, արդարամտության, գեղեցկության հիմունքների վրա: Այդ աշխատանքն արթնացնում է աշխարհի թուր ազնիվ մարդկանց անկեղծ ուշադրությունն ու համակրանքը, արթնացնում է միլիոնավոր մարդկանց միտքը...»:

Մայիսի 28-ին

Արտասահմանից Մոսկվա է ժամանում Մաքսիմ Գորկին:

Մայիս—հունիս

Տեղի է ունենում համամիութենական խորհրդակցություն՝ նվիրված ագիտացիայի, արոպազանգայի և կուլտուրական շինարարության հարցերին:

Խորհրդակցության գրականության վերաբերող նյութերից.

VII Գրականություն և արվեստի հարցեր:

«1. Պարտիայի պարտիական գիծը գրականության քննադատում, որ նշված է կենտկոմի որոշման մեջ՝ գեղարվեստական գրականության մասին (1925 թ.) պահպանում է իր ողջ նշանակությունը և երկա ժամանակաշրջանի համար և պետք է լինի ղեկավար գիծ նաև թատրոնի, կինոյի և կերպարվեստի քննադատում: Նշելով այդ հիմնական դիրքերից և նրա զարգացումից և Համկ(ս)Պ կենտկոմի ագիտարուպ բաժնին կից թատրոնական և կինոխորհրդակցությունների որոշումներից, անհրաժեշտ է.

Ա. Գրականության քննադատում վարել ավելի ակտիվ քաղաքականություն. պրոլետարիատին մոտենցնել ձախ գողենկիցներին՝ խմբավորումները, նրանց սխալները ենթարկել մշտական, ընկերական հեղինակավոր քննադատության և ցույց տալ ընկերական օգնություն: Միաժամանակ անհրաժեշտ է շթույացող պայքար մղել և մերկացնել այդ ոհակցիոն գորղների ամեն տեսակ փորձերը՝ վերականգնելու բուրժուական գաղափարախոսությունը գրականության մեջ:

«Բուհեմայի» տրամադրություններն ու կենցաղը, մանրբուրժուական ազդեցությունները, որոնք երբեմն ներթափանցում են նաև պրոլետարական գորղների շրթերը.— այդ ամենը պետք է անտեմոտիկ հակահարձակ հանդիպի գրական կազմակերպությունների պարտիական ղեկավարության կողմից...»:

«2. Պարտիայի հիմնական խնդիրներն արվեստի և գրականության բնագավառում կարող են կենսագործվել միայն պարտիայի ազդեցությամբ օժե-

ղաղման պայմանով, գորղներին և արվեստագետներին կազմակերպություններում և մարքսիստական կոմունիստական ԲՆՆԱղաղաղության ուժեղացման պայմանով:

ա. Անհրաժեշտ է ուժեղացնել գորղներին և արվեստագետներին կազմակերպությունների պրոլետարական ղեկավարությունը, վերացնել նրանց ղեկավարման մեջ նպատակահարմարության տարբերությունները, ամրապնդել գորղական կազմակերպության կապը բանջողակիցների ու գյուղջողակիցների կազմակերպությունների հետ և աշակցել վերջիններին միջին և սոցիալական գորղների առաջ քաշման:

բ. Պայքարը հետևել մարքսիստական հետևյալ, բազմականալի հեղինակավոր և որակյալ կոմունիստական քննադատության հանդիսանում է քննադատության ընազավառի հիմնական խնդիրը, հասակարարային պրոլետարական դիրքերից ցած սոցիալիզմի և կլինկտիզմի և բարձրագույն վերաբերմունքին դեպի խորթ դադարաբանությունը, անսկզբունքայինությունը ղեկավարվածության երկրների զնաչառման մեջ, կոմունալարժեքայինը, խժռակայնությունը և ղեկավարվածությունը, որոնց հասակ իրենց ներկայացնում են որպես մարքսիզմ, բնադադարության ընազավառում պետք է վճռական պայքար հայտարարվի. միաժամանակ անհրաժեշտ է ուժեղացնել մարքսիստական քննադատության նոր կազմեր պատրաստելը կարմիր պրոլետարային ինտերնացիոնալի գորղական բաժնի ԲՆՆԱՂԱՂ-ի Գրականության և լեզվի ինտերնացիոնալի միջոցով:

Կոմունիստական ակադեմիան (գրականության և արվեստի սեկցիան) պետք է նշանակելիորեն ուժեղացնել իր ազդեցությունը արվեստի ընազավառի սովետական օրգանների և գորղների ու արվեստագետների կազմակերպությունների աշխատանքի վրա:

Յ. Կուլտուրական պահանջների ընդլայնող աշխի և պրոլետարական արվեստի նոր երկրների աճման պայմաններում անհրաժեշտ է ուժեղացնել սոցիալական և ղեկավարվածությունը արժեքավոր երկրների մոտեցնել աշխատավորության լայն մասանների մեջ: Գրականությունը, թատրոնը, կինոն, նկարչությունը, երաժշտությունը, ռադիոն, էստրադան — այս ամենը պետք է մոտեցնել գորղի բնակչության ամենալայն խավերի մեջ և ղեկավարված կուլտուրական նոր սովորությունների, նոր կենցաղի համար մղվող պայքարում, ընդգծել թուրքական և մանրթուրքական դադարաբանությունը, ընդգծել օղու, քաղցնիություն և օրվատեղականություն: Այդ խնդիրն իրապրոծելիս անհրաժեշտ է վճռական պայքար ընդգծել խալտուրայի, նոր պիսակների տակ քաղցնիական դադարաբանությունների հարուցումը, թուրքական կուլտուրականությունն ստրկորեն ընդօրինակելուն:

«Справочник партийного работника», т. 1, вып. VII, стр. 421—422.

Հունիսի 3-ին

Հայաստանի Պրոլետարական գորղների նրանալի կազմակերպության ժողովը քննության է առնում Պրոլետարական գորղների Համաժողովնական առաջին համագումարի արդյունքները:

Ընդհանուր ժողովը միաժամյա թանաճ և ընդունում, որով նա անվերապահորեն միանում է համադարմարի թուրք որոշումներին և դատապարտում ծնապատկան փոքրամասնությանը պառակտիչ և ֆրակցիոն աշխատանքները:

Հունիսի 10-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում հրապարակվում է Մ. Գորկու ճառը՝ Մոսկվայի երրորդի պլենումի հանդիսավոր նիստում:

Ճ ա ո ի ց .

«...Այստեղ նստած է կոլեկտիվ լենինը և այդ լենինը պետք է ինչ որ մի տեսակ խորանա, քարձրանա, նա պիտի կարողանա ստեղծել շատ լենիններ՝ սույնքան վիթխարի, նույնքան մեծ, նույնքան իսկական, համաշխարհային և հանճարեղ, ինչպես նա, այն մեկը...»:

Հունիսի 12-ին

Երևանի կազմակերպության ընդհանուր ժողովը, լսելով զեկուցում և Հ գրական ֆեդերացիա կազմակերպելու մասին, միաձայն ընդունում է հետևյալ քանակներ:

1. Գտնել անհրաժեշտ և՛ զորղներին ֆեդերացիայի կազմակերպումը:

2. Ֆեդերացիայի մեջ կարող են մտնել գրական կազմակերպություններն ու անհատ զրողները, որոնք.

ա) զաղապարախոսություն մարմնավորում են խորհրդային պրոպագանդի վրա, բ) ներկայումս առկա են գրական արտագրանք, գ) որոնք գործերը ներկայացնում են գրական ոլորտը արժեք, դ) ինչպես նաև այն վաստակավոր զրողները, որոնք գործերն. այսօր էլ ունեն կուլտուրական արժեքը:

Հուլիսի 3-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Մ. Գորկու «Մեր նվաճումների մասին» հոդվածը:

Հ ո գ Վ ա ծ ի ց .

Բնանվոր և մանկալ գյուղացու կատարած աշխատանքն այսօր, հիրավի, հերոսական և մեծանշանալ աշխատանք է, սակայն հերոսներն իրենց այդ բանը չեն ըմբռնում, նրանք լավ չեն տեսնում իրենց և այդ պատճառով էժան են գնահատում իրար: Մեր իրականություն մեջ ծնունդ է առել և աճում է իսկական հերոսը և նա այդ պետք է իմանա նա կիմանա այդ այն պահին, երբ հայելի կդնես նրա ստղեն:

Հուլիսի 19-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում հրապարակվում է ՀԳ(բ)Պ Անդրերկրմի ագիտացիայի, պրոպագանդայի և մամուլի բաժնի քանակներ նախագիծը (գիսկուսիտի կարգով) «Գեղարվեստական գրականության քանակներում կատարվող աշխատանքի մասին»:

Հուլիսի 22-ին

Մ. Գորկին ժամանում է Թիֆլիս:

Հուլիսի 24-ին

Վրաց Արժեքատի պալատում տեղի է ունենում Մ. Գորկու և վրաց գրողների հանդիպումը, Մ. Գորկին իր զրույցում, անդրադառնալով գրական կապերի հարցին, հիշատակում է Գ. Սունդուկյանին, որը ազդվել է ռուս դրամատուրգ Ա. Օստրովսկուց: Քոխադարձ ազդեցությունը, — ասում է Մ. Գորկին, — ընդօրինակություն չէ, այլ հոգնաբանական մի քանական պրոցես, որ մեծ գրողների և արվեստագետների վերաբերմամբ դառնում է կոնֆենիալություն (հանձարակցություն):

Հուլիսի 25-ին

Երևան է ժամանում Մ. Գորկին:

Հաղաթիլիսայում, Գիլիյանում և այլ վայրերում աշխատավորական մասնակցությամբ դիմավորում են Մ. Գորկուն: Տեղի են ունենում թուղթիկ միտինգներ:

Երևանի Կոմսոլում կազմակերպվում է մեծ միտինգ:

Գորկին շրջում է Երևանի գործարանները, կուլտուրական հաստատությունները, զրույց է ունենում գրողների հետ:

Հուլիսի 26-ին

Մ. Գորկին մեկնում է Երևանից: Հայկինոն նկարահանում է Գորկու այցելությունը Հայաստան:

Մ. Գորկին Հայաստանի մասին.

«Այո՛, ամենուր, Սովետների Միության երկրի բոլոր կետերում խիզախ ու մեծիմաստ փորձեր են կատարում, նոր կյանք են կառուցում: Այդ շինարարությունն առաջին բանն է, որ այժմ է ընկնում, երբ մոտենում են Երևանին:

Կարմրավուն ամպերի գլխարկ դրած արծաթազուխ Արարատի խոժոռ զանգվածի ֆոնի վրա ժոխոսադույն քարաշեն քաղաքը հնավից մեջ հարուցեց կառուցողական լաստակների վանդակի մեջ բանտարկվածի տպավորություն: Բանվորների մրջյունի ֆիգուրները կարծես թե անմիջապես բիրտիական լեռան քարե զանգվածից նոր շենքեր են դուրս բերում: Այդ տպավորությունը նրանից էր, որ շինարարությունը քաղաքի ծայրամասերում է կատարվում և տեսանելի է լաստակների միջից:

...առդեն իսկ Երևանը զարդարված է շատ լավ Հիդրոշեննով, որի ուժով աշխատում են բամբակազտիչ, յուղի, օճառի գործարանները և լուսավորում քաղաքը: Նուանդուն առաջ է մղվում բանվորների համար բնակարան կառուցելու գործը: Երկու խոշոր տուն արդեն քանակված են: Ամենուր զգացվում է տիրոջ խիզախ ու խելոց ձեռքը և շարժումը քաղաքում՝ մեծ տոնի նախօրյակի շարժման քնուկ ձևերում:

Նստ լավ թատրոն կա կազմակերպված, Մրազրված են բազմաթիվ գործեր, որոնք պիտի արագորեն կերպարանափոխեն քաղաքը: Երկրաբանական հետազոտություններ են կատարվում բովանդակ երկրում: Արդեն իսկ գլուխ է արված, որ անկասկած հայերին խոշոր միջոցներ կտա երկրի արդյունաբերական և կուլտուրական զարգացման համար...

— Մեր ժամանակաշրջանը քանի-քանի տաղանդ է կյանքի կոչել, ինչպես գեղեցկություն է հարուցել ռեալիստիկայի կենսաբար փոթորիկը, — ասածում էի ես ճամփին, Երևանից ետ դառնալիս:

Հավիտ

Լույս է տեսնում *Մ. Երվանդի առաջին Գրքի* վեպի առաջին հատորը:

Հավիտ—օգոստոս

Գրական դիրքերումս ամսագրում (*№ 7—8*) հրապարակվում է *ԽՀԳ Դիտման կնես*. վարչության, նրանքի վարչության, Գրական դիրքերումս խմբագրության ողջույնի խոսքը *Մ. Գրկուն*, նրա Հայաստան ժամանելու առթիվ:

Ողջույնի խոսքից.

Պարկետարական գրականությունը Հայաստանում անհատ պայքար մղելով իր թշնամի գաղափարախոսությունների դեմ, աճեց ու ամրացավ, և այսօր նրա ամրակուտ գրական բանակն իր թողավառ ու ջերմագին ողջույնները միացնելով Հայաստանի բանվորների ու գյուղացիների ողջույններին, գրկաբաց ու խանդավառ ընդունում է մեծ ուսուցիչ և թանկագին հյուր *Մաքսիմ Գորկուն*:

Կեցցե՝ խոշոր արվեստագետը:

Կեցցե՝ մեծ հեղափոխականը:

Գրական դիրքերումս ամսագրում (*№ 7—8*) հրապարակվում է *Դի շարք* բանվոր ընթերցողների պահանջները գեղարվեստական գրականությունից՝ *Մեր անկենսան վերնագրի տակ*:

Օգոստոս—սեպտեմբեր

Մոսկվայում, Կոմունիստական ակադեմիայի գրական սեկցիայի նախագահության և Վ. Ֆրիչի նախաձեռնությամբ ու ղեկավարությամբ կազմակերպվում է Հ. Հակոբյանի ստեղծագործություններին նվիրված երեկո:

Ռուսպետհրատը լույս է ընծայում Հ. Հակոբյանի ընդ առաջնությունս ստեղծությունների ժողովածուն՝ *Ա. Վ. Լուսաբանիկա առաջաբանով*:

Առաջաբանից.

Տասնականի երգերից, բողոքի երգերից, զայրույթի երգերից, մարտի երգերի միջով դեպի շինարարության ընդարձակ պոեմները, դեպի Բրիչնիկ է Երկ-կանալը, դեպի ներդաշնակ ակորդներ՝ ի փառս Վոլխովստոյի, որը սիմվոլացնում է ինդուստրիալիզացիան, որպես ճանապարհ դեպի հաղթանակող սոցիալիզմը:

Հ. Հակոբյանի բանաստեղծություններին թարգմանությունները տպագրվում են՝ *Պարավոյա-ում*, *Վեննիգրադսկայա պրավոյա-ում*, *Էդվինստիա-ում*, *Կերասնայա Նիվա-ում*, *Օկտյաբր-ում*, *Օկտյոբր-ում* և *Էկրան-ում*:

Սեպտեմբերի 11-ին

Մոսկվայի Մեծ թատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Հեղափոխության 100-ամյակին, Մասնակցում են *Ա. Վ. Լուսաբանիկ*, *Պ. Ս. Կոպանը*, *Ա. Տոլստոյը*, Ստեֆան Եվալդը և ուրիշներ:

Սեպտեմբերի 16-ին

«Известия ЦИК СССР и ВЦИК» թերթում տպագրվում է Մ. Գորկու «Սկանակ գրողների մասին» հոդվածը:

Լ ո գ Վ ա ժ ի ց .

Մենք իրականություն մեջ խիստ անհրաժեշտ է նշել, լուսավորել, պատկերել որակապես կարևոր, նոր, տղրական այն բոլորը, որը նրա մեջ անշեղորհն անում է: Այդ նորը սկանակ գրողները վատ են զգում, ըստ երևույթին, նրա համար, որ նրանք լղիտեն հինը և շատ ավելի եռանդագին ականջ են դնում խոսքերին, փոխանակ սովորելու նորը տեսնել գործերի մեջ — ներկայի, կյանք առնողի դեմ հին և մեռնողի դրամատիկ պայքարում: Նրանք, կնկատեն այդ նորը, եթե հետևեն փոփոխության աշխատանքին և բանվորների կյանքին, որոնք, չէ՞ որ, ո՛չ միայն օդի են խմում, այլ իրոք հերոսաբար, առաջադիմապետներն զժպարին պայմաններում, կառուցում են իրենց պետությունը:

Մ. Գորկի, Գրական — հրատարակչական հոգոված:
16թ, 1928, էջ 26:

Սեպտեմբերի 22-ին

Նրանք է ժամանում երգիծաբան-ժուռնալիստ Միխայիլ Կոլցովը:

Սեպտեմբեր

«Պրավդա»-ում տպագրվում է Մ. Գորկու ռեւիզիա սովորների դրեյա հոգվածը:

Լ ո գ Վ ա ժ ի ց .

Գեղարվեստագետը իր երկրի, իր դասակարգի զգայալուն է. նրա ականջը, աչքը և սիրտը. նա իր դարի ձայնն է: Նա պարտավոր է իմանալ, որքան կարելի է ավելի շատ, և որքան ավելի լավ իմանալ անցյալը, նրա համար այնքան ավելի հասկանալի կլինի ներկա ժամանակը, այնքան ավելի ուժեղ, ավելի խոր կերպով նա կզգա մեր ժամանակի համայնապարփակ ռեոլյուցիոնականությունը և նրա խնդիրների լայնությունը:

Ինձ համար մարդուց դուրս իդեաներ գոյություն չունեն. ինձ համար միայն մարդը, միայն նա է բոլոր առարկաների ու բոլոր իդեաների ստեղծողը. հենց նա է հրաշագործը և բնության բոլոր ուժերի ապագա տերը: Մենք աշխարհում ամենազեղեցիկն այն է, որ ստեղծված է աշխատանքով, մարդկային հմուտ ձեռքով, և մեր բոլոր մտքերը, բոլոր իդեաները ծագում են աշխատանքային պրոցեսից, այդ բանում մեզ համոզում է արվեստի, գիտության, տեխնիկայի զարգացման պատմությունը: Միտքը գալիս է փաստից հետո:

Մ. Գորկի, Գրական — հրատարակչական հոգոված:
16թ, 1928, էջ 150 և 160:

Պոլիտեխնիկական թանգարանում կայանում է Վ. Մայակովսկու («Леонид Лефас») նրկեր, որտեղ պոետը հայտարարում է «Էնֆա» խմբակից իր գուրու գալու մասին: Իր հեռացումը Մայակովսկին բացատրում է «Էնֆա»-ի քարացած շրջանակներից դուրս գալու հասունացած անհրաժեշտությամբ՝ մեր ամենօրյա կյանքին ու աշխատանքին ակտիվ մասնակցություն ցուցաբերելու համար:

Եւյս է տեսնում ЗАПП-ի օրգան «На рубеже Востока» ամսագրի 3—4 համարը, նյութեր ունեն Ե. Զարենցը, Ն. Զարյանը, Վ. Ալազանը, Ալ. Շիրվանզադեն և ուրիշներ:

Հոկտեմբերի 7-ին

«Պրավդա»-ում և «Իզվեստիա»-ում հրապարակվում է Մ. Գորկու «ՍՍՈՒՐ»-ի «մեխանիկական քաղաքացիներին» հոդվածը:

Հոգվածքից.

ժխական ռեալությունականությունը ես զգացի սրուշեիկներին մեջ, Լենինի հոդվածներում, Նրանց հետևող ինտելիգենտների ճառերում և աշխատանքի մեջ, Հենց նրանցից էլ ես «կապա» դեռեա 1903 թվականին, Պարտիայի մեջ լսաա, մնացի պարտիզանս, անկեղծորեն և ընդմիջտ նվիրված բանվոր դասակարգի մեծ գործին, և թէին աշխարհին հանդեպ նրա վերջնական հաղթանակին ես չեմ կասկածում...»

«...Ես տեսել եմ և տեսնում եմ խիստ շատ դարչնելություններ, բայց շատ էլ չեմ սիրում խոսել դրանց մասին: Դրանք լին, որ հետաքրքրում են ինձ և, իմ կարծիքով, դրանք չեն բնորոշը մարդկանց համար: Երկտասարդ ժամանակ իմ հոգին տանջում էր հետևյալ հարցը. այդ ի՞նչպես է պատահել, ի՞նչպես է եղել, որ մեր գարշելի կյանքն ստեղծել է լավ մարդկանց, Հեշտությամբ, միայն գրքույկներով չէ, որ ես ուսումնասիրել եմ այն:

Ես հաստատ գիտեմ, որ մարդու հիմնական որակը ձգտումն է դեպի լավը: Այդ որակն ունեն նաև այլ կենդանիներ, բայց մարդը դա զարգացրել է՝ իր հիմնական ուժը, իր գիտակցական ուժը դարձնելու աստիճան: Այդ նա է ստեղծել և ստեղծում կուլտուրան, կարողանալ գտնել, համեմատել, ուսումնասիրել իրենից դուրս և իր մեջ եղած օգտակարն ու վնասակարը, գնդեցիկն ու այլանդակը, — ահա մարդու հիմնական ուժը: Դա նրան դրդել է ստեղծել բոլոր պայմանները՝ իր ընդունակությունների հետագա զարգացման համար, և այդ ուժը կհաղթի այն ամենը, ինչ խանգարում է մարդու աճմանը, և կհաղթի...»:

«Մարդկանց հարկավոր է այլ իրականություն, — ոչ այն, որի մեջ նրանց վարժվել են ապրել: Ես տեսնում եմ, որ նոր իրականություն ստեղծելու պրոցեսը մեզ մոտ՝ Սովետների Միության մեջ, զարգանում է զարմանալի արագությամբ, տեսնում եմ, թե որքան լավ, ստեղծագործորեն կյանքի մեջ է ներարկվում նոր էներգիա, — բանվոր դասակարգի էներգիան, և ես հավատում եմ նրա հաղթանակին:

Ճաշատուժ եմ, որովհետև գիտեմ:

Հօկանմաների 22-ի

Մոսկվայում բացվում է Եմբադիրների Համամիութենական խորհրդակցությունը:

Խորհրդակցության՝ գրականության վերաբերող նյութերից.

Վ Գ. Մասանների կուլտուրական պայմանների և պատկերացումը.

Մասանների կուլտուրական դաստիարակության խնդիրներին մասնավոր բավարար ուղարկություն չի դարձնում: Լրագրերի և ժուռնալների փորձերը արձագանքել մասանների աճած և աճող կուլտուրական պահանջներին՝ մեղացրելով զգրական էջեր, ճնշադատական-գրախոսական բաժիններ, արվեստի բաժիններ, դիտություն ու անխնայի բաժիններ և այլն,— առավժ ըն տվել բավարար չափով գրական արդյունքներ: Այդ բաժինները որպես կանոն դրված են ծայրահեղորեն անբավարար:

Կուլտուրական շինարարության հարցերի լուսաբանման հիմնական թերությունները հանդիսանում են.

ա. Միանգամայն անբավարար լուսաբանություն կուլտուրական շինարարության այնպիսի բնագավառների, որոնց առանձնապես են հուշում լայն մասաններին (պալլադ անգրագիտության դեմ, դպրոցական շինարարության, ակադեմիկների, գրադարանների, խմբիթ-ընթերցարանների աշխատանքը և այլն):

բ. Չկա բավականաչափ հոսանքում պալլադ՝ դպրոցում, մասնաշաղկան ալլ կուլտ հիմնարկներում, ինչպես նաև գրականության, արվեստի, կենցաղի մեջ բուրժուական գաղափարախոսության ներթափանցման դեմ:

գ. Կենցաղի հարցերը չափազանց պրիմիտիվ (մեծ մասամբ կարիկատությունների մեջ և մանր, անբովանդակ հոգվածներում) և հաճախ ռեկվազիտական լուսաբանություն են գտնում մասնավորում:

դ. Արվեստի հարցերի լուսաբանությունն ամենից ավելի հաճախ կենտրոնացված է հին ժուռնալիստների ձեռքում, որոնց սխալ, պակասարժեքատական, երբեմն զեռհիկ, անակցրունք, մեղանական մեկնաբանություն են տալիս երևույթներին ու փաստերին. խմբագրությունների կողմից շատ քիչ բան է արվում կուլտուրական շինարարության լուսաբանման համար ներգրավելու լայն մասաններին և հատկապես ստեղծելու պարտիական հեղինակների կադրեր, որոնք կարող լինեն ակտիվ ուլլադում: Գաղափարական խորթ ազդեցությունների դեմ, արվեստի, գրականության, մանկավարժության մեջ և այլն:

ե. Քատրոնի, գրականության, կինոյի, դիսկոյան և անխնայի, ճնշադատության ու գրախոսության և ալլ բաժինների ողջ դրվածքը, որպես ընդհանուր երևույթ, տառապում է նաև այն քանով, որ խմբագրությունները նկատի ունեն մեծ մասամբ բարձր զարգացած, ինտելիգենտ ընթերցողին և ոչ թե լայն մասաններին:

13. Մասնավոր պետք է արմատական փոփոխության հասնի կուլտուրական շինարարության հարցերի լուսաբանության գործում՝ այդ բնագավառում իր առջև դնելով հետևյալ հարցերը.

ա. Միատեմատիկորեն բարձրացնել մասանների կուլտուրականությունը և առաջին հերթին՝ ընդհանուր գրագիտությունը, որի համար աշխատավոր մասանների մշտական կոնտրոլի տակ պահել մասնաշաղկան կրթության գրվածքը:

բ. Պայքար մղել զպրոցից և կուլտուրական շինարարության բոլոր քննադատներին ժողովարեւոյ անկուսականության, սովետականականության, կրօնականության, նացիոնալիզմի, հակասովետականության երեսկիները և պերնոյնով շինարարի մնացորդները:

գ. Հետեւողականութիւն կիրառել կուլտուրական սովորութիւններ բանվորական-գյուղացիական ընտանիքի կենցաղի մէջ, պայքարել հարեցողութեան, խաւիղականութեան, դոմոստրոնշիւնայի դեմ և այլն:

դ. Վնասկան պայքար՝ հոգւածներում, ֆելիետոններում և ուրիշ տեսակներում՝ թատրոնի, կինոյի, կերպարվեստի և գրականութեան մէջ բուրժուական ազդեցութեան ներթափանցման դեմ, քաղցենսկութեան, պոռնոգրաֆիայի դեմ և խալտուրայի բոլոր տեսակներին դեմ:

14. Կուլտուրական շինարարութեան հարցերի լուսարանումը լաւագոյնիւ համար անհրաժեշտ է, որ լրագրերի խմբագիրներն աւելի խիստ վերաբերմունք ունենան համապատասխան բաժինների աշխատողներ ընտրելիս, Իբրև հատուկ նպատակ, լրագրերի խմբագրութեանները պետք է իրենց առջև խնդիր դնեն արվեստի բաժինների համար աշխատողներ պատրաստել, հեղինակների կարգեր ստեղծելու միջոցով և իբրև այդ բաժինների ղեկավարներ, ինչպես նաև իբրև ուղեղներ տեսնել և իբրև գրախոսներ ներգրավելով այնպիսի կոմունիստների, որոնք ունեն անհրաժեշտ տեսական գիտելիքներ և գրական ընդունակութիւններ, — բուհեր և կոմհամալսարաններ ավարտողների միջից, նպատակահարմար է թատրոնական-ակումբային կլանքի լուսաբանման համար ներգրավել բանվոր-գյուղացիականներին:

„Справочник партийного работника“, вып. VII, ч. 1, էջ 430:

Նոյեմբերի 8-ին

Երևանի Լենինի հրապարակում գրվում է Վ. Ի. Լենինի արձանի հիմնաքարը:

Նոյեմբերի 17-ին

Երևանում բացվում է Հայաստանի կոնկրետի տնտեսութեան առաջին համագումարը:

Նոյեմբերի 26-ին

Նշվում է Զերնիշկակու ծննդյան 100-ամյակը:

Նոյեմբերի 27-ին

Պրովոքատում և շեղվածութեամբ հրապարակում է Մ. Պարկուս միաբնակ մեխանիկական քաղաքացիների մասին հոգւածը:

Հ ո գ վ ա ժ ի ց .

Պատասխանում ըստ հոգւած քաղցենսկների ուսման տիպին է, դա միշտ հայտնի է կլանքի բնմի վրա հասարակական փոթորկային տրագիկաներից հետո, փոխարինելու համար ակտիվ ուսման տիպին, որը սովորաբար նախորդում է ուսուցիչներին: Պատասխանում ըստ տիպին է թանցուկ առաջ աստիճան իր քաղաքական խալի գլխավոր կողմերից մեկի հետ: Նրա

մեջ կա որոշ լիբերալական և երիտասարդութիւնը զայն կեցնող ազդեցիկութիւն, ամէնի ճիշտ՝ Բառային նախշերի գեղեցկամոթութիւն և նա շատ նման է բորբոսի, թեւ բորբոսը պատկանում է ոչ թե քաղաքականութիւնը, այլ մեկնությունների՝ սոցիալիստականը, Բայց պատճիմ ռամանտիզմն այնուամենայնիվ քաղաքականութիւնն է, — մենք դեռ ասելով ենք դասակարգային հասարակութիւնն այսօր անհրաժեշտ, իսկ այդ պայմաններում, ինչպես հայտնի է, ոչինչ չկա, որը լինի քաղաքականութիւնից դուրս:

Դեկտեմբերի 28-ին

Համկ(բ)Պ Կենտկոմի որոշումը՝ Մասսաչուսէթս Ընթերցողին գրքով սպասարկելու մասին:

Որոշումից.

«1. Սոցիալիստական շինարարութիւնն ընթացիկ ժամանակաշրջանը լուսաբանող մեծացնում է մասսաչուսէթս գրքի նշանակութիւնը՝ որպէս մասսաների կազմակերպման և կոմունիստական լուսավորութիւն, նրանց կուլտուրական մակարդակի բարձրացման միջոցի: Մինչդեռ մասսաչուսէթս գրքի հրատարակումն ու տարածումը ներկայումս խիստ ետ է մնում հատկապէս որակով՝ շինարարութիւնն կարիքներից և լայն մասսաների պահանջներից: Անհրաժեշտ է վճարականորեն ուժեղացնել ոչ միայն հրատարակութիւնների, այլև բոլոր պետական, հասարակական, կոոպերատիվ և հատկապէս պարտիական կազմակերպութիւնների աշխատանքը մասսաչուսէթս Ընթերցողին գրքով սպասարկելու րոպագովառում:

2. Գտնելով, որ մասսաչուսէթս գրքի թեմատիկան չի բավարարում այդ հիմնական խնդիրներին, անհրաժեշտ է.

ա. Հատուկ ուղադրութիւն դարձնել այնպիսի գրքերի հրատարակութիւն վրա, որոնք մասսաչուսէթսում են մարքսիզմ-լենինիզմը, Համկ(բ)Պ պատմութիւնը և ռեզոլուցիոն շարժումը, Բ. Սեփեղացին մասսաչուսէթս արտագրական գրականութիւն հրատարակութիւնը, որը բարձրացնի բանվորների և գյուղացիների տեխնիկական գիտելիքների մակարդակը, Գ. Զարգացնել գիտական-հանրամատչելի գրքի հրատարակումը, կապելով այն երկրի տնտեսութիւնն սոցիալիստական վերակառուցման խնդիրների հետ և համապատասխանեցնելով դա ինքնակրթութիւնն պահանջներին, Դ. Ընդլայնել դեղաբժնատական գրականութիւնն հրատարակումը, հատկապէս այն երկրի, որոնք շուրհիւմ են ակտուալ քաղաքական թեմաներ և ուղղված են բուրժուական ազդեցութիւնների, քաղքենիութիւնն, անկումայնութիւն և այլնի դեմ: Ե. Անպահովել մասսաչուսէթս գրքի մագնիմալ մատչելիութիւնը (ըստ ձևի և շարահարմարման) լայն ընթերցողների համար:

Կենտկոմը գտնում է, որ անհրաժեշտ է ավելի մեծ լափով, քան մինչև այժմ, հասնել այն բանին, որ մասսաչուսէթս գրականութիւնը լինի միջոց՝ մասսաներին մոքիլիզացնելու հիմնական քաղաքական և տնտեսական խնդիրների շուրջը (առաջին հերթին երկրի ինդուստրացման և արդյունաբերութիւնն ուղիղ-նախնական վերակառուցման). բանվորների և աշխատավոր մասսաների դատարարային ակտիվ դաստիարակութիւնը՝ պայքարելու բուրժուական և մանր-բուրժուական ազդեցութիւնների և միացուկների դեմ, զգնել մասսաներին

դիտութեան և տեխնիկայի նվաճումները տիրապետելու, ընկնիզմի պրա-
պագանդա մղելու և պայքարելու ընկնիզմի խեղճությունների դեմք։

„Справочник партийного работника“. вып. VII, т. 1,
стр. 400—401.

Նույնմբեր—գնկտեմբեր

Խորհրդային Հայաստանի Պրոլետարական գրողների և Աշխատավորական
գրողների միությունների ֆեդերացիա կազմակերպող հանձնաժողովի նիստը
քննութեան է անում և ընդունում Հայաստանի Խորհրդային գրողների ֆեդե-
րացիայի կանոնադրությունը։

«Գրական դիրքերում» ամսագրում (№ 11—12) տպագրվում է Հ. Հակոբյա-
նի «Ընկնիզագրության պոեմա»-ի նախերգանքը։

Դեկտեմբերի 23-ին

Մոսկվայում, Գերցենի տանը, գրողների ժողովում քննարկվում է զեդար-
վնասական գրականութեան բնագավառում պարտիայի քաղաքականության
հարցը։

Վիճաբանություններին մասնակցում է Վ. Մայակովսկին։

Մ ա յ ա կ ո վ ս կ ու ե լ ու լ թ ի ջ .

«...Անհրաժեշտ է ճշտորեն սահմանել, որ արդեն հասունացել է այն հար-
ցը, որպեսզի նա լինի գրողների ֆեդերացիա և ոչ թե գրական խմբավորումնե-
րի տարբեր տիպոլոգիաների և արտոնագրերի արևմտյան ֆեդերացիա, ըստ որում
անհրաժեշտ է պահպանել դասակարգային ամենաանհաշտ դիրքը...»

...Առանց մեր երկրի տնտեսական և քաղաքական օրգանների շուրջը
գրողներին համախմբելու գծով լիակատար ու հստակ տնտեսական կազմա-
կերպության, առանց դասակարգային դիրք հստակ սահմանադրելու և դրա-
կանությունը որպես միայն դասակարգային պայքարի գնը հասկանալու,
մենք գրականության այդպիսի գրությունից, որտեղ հզոր անունների մի տասն-
յակ ստեղծում է Սովետական Միության գրական կյանքի կնիք պատկերը,
մենք գրականության այդպիսի հիմար գրությունից դուրս չենք պրծնիք։

Դեկտեմբեր

Դեկտեմբերի կեսին լույս է տեսնում «Книга в революция» քաղաքական,
քննադատական, կուստորակալան և բիրյուրոգրական նոր հանդես։

Խորհրդային Հայաստանի Պրոլետգրողների և Աշխատավորական գրողնե-
րի միությունները կազմակերպում են զեկուցումներ «Գնդանի» և նոր մարդու
պրոբլեմը (զեկ. Ն. Դաթադյան) և «Ընդադիմական»-պրոլետարական ոճալիզ-
մը գրականության մեջ (զեկ. Գ. Դեմիրճյան) թեմաներով։

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԻՐԼԻՈԳՐԱՖԻԱ

Զափան

Ալազան Վ.— Փսանվեցը, Երևան:
 Խնկոյան Աթ.— Մանկական, Երևան:
 Հակոբյան Հ.— Նոր առափոտ (ռուսերեն), Մոսկվա—Լենինգրադ:
 Մահարի Գ.— Վարսականեր, Թիֆլիս:
 Պահարի — Գեղարքունիք, Թիֆլիս:
 Բադիս Խ.— Ռադմի նվագներ, Երևան:

Արձակ

Աբուլ Գ.— Պատմվածքներ, Երևան:
 Անուշ — Երկու պատմվածք, Երևան:
 Արադի — Պատմվածքներ, Բաքու:
 Արաքս — Ալվանը, Երևան:
 Արաքս — էս չուրը իրա ճամփով կգնա, վիպակ, Երևան:
 Արմեն Մ.— Զուբեյդա, Երևան:
 Արմեն Մ.— Պատմվածքներ, Երևան:
 Բակունց Ա.— Պատմվածքներ, Երևան:
 Դարվիշ Կ.— Օրերից առաջ, Երևան:
 Դեմիրճյան Դ.— Պատմվածքներ, Երևան:
 Զորյան Ստ.— Խուժան Արշոն, Երևան:
 Թորգոմյան Մ.— Ժողովածու երկերի, հ. 1:
 Միքայելյան Կ.— Majestic, Մոսկվա:
 Մելիքյան Հ.— Զղջում, Երևան:
 Սարյան Գ.— Պատմվածքներ, Երևան:

Դրամատուրգիա

Վարդանյան Ան.— Գործադու կամ տղիտուրյան զոհեր, Երևան:
 Միրաքյան Վ.— Խոզարածի կիներ, Երևան:

Դրականագիտություն

Ավդալբեկյան Թադ.— Միքայել Նալբանդյան, Երևան:
 Կարինյան Արտ.— Դեմքեր և դեպքեր, Երևան:
 Վանանդեցի Գ.— Բաֆուս վեպերը, Երևան:

Հրապարակախոսություն

Դաբադյան Ն.— Ի՛նչ է սպեցիֆիզմը և ի՛նչու ենք պայքարում նրա դեմ,
 Երևան:

Փոքրվածուհի

Լուսարաց, գրական-գեղարվեստական ժողովածու (Վրաստանի հայ գրող-
 ների միություն), Թիֆլիս:
 Փսանվեցը (գեղարվեստական ժողովածու), Երևան:

Կլասիկներ

Շիրվանզադե Ալ.— Քառս (ռուսերեն), Լենինգրադ:
 Շիրվանզադե Ալ.— Զար ոգի (ռուսերեն), Մոսկվա:

Քաղաքագիտություններ

Գորկի Մ.— Հեքիաթներ, Երևան:
 Գորկի Մ.— Պատմվածքներ, Հ. I, II, Երևան:
 Լենինը Տոլստոյի մասին, Երևան:
 Կիպլինգ — Ռիկկի-Տիկկի-Տամի, Մոսկվա:
 Պլեխանով Գ. Վ.— Կարլ Մարքսը և Լև Տոլստոյը, Երևան:
 Սենկևիչ Հեն.— Հնդկների առաջնորդը, Մոսկվա:
 Տոլստոյ Լ.— Հաջի Մուրադ, Երևան:
 Տոլստոյ Լ.— Պատմվածքներ, Երևան:

Թեորհրդային Հայաստանն թերթում տպագրվում է Դ. Դեմիրճյանի անունով և պատմվածքով:

Рассуждение в $24(p) \Phi VI$ закончен.

Լույս է տեսնում «Ներք ազգի» զրահման-սեզոնական-համալիր, Հասարակական-
քաղաքական, տնտեսական և դիտական տմեկարի արարչի համարը:

ձեր ուղիւն իր տառչ նպատակն է գնում համախմբելու իր շարքը բարձր ալի գրողներին, արվեստագետներին և գիտական ուժերին, որոնք իրենց աշխատանքներով լծակցված լինելով սոցիալիստական շինարարության տարբեր բնագծերումն են նպաստում և աշակցում են պրոլետարիատին, նրա պայքարին մեն գործին:

Հայն բաց անելով իր էջերը պրոդեւտարական և աշխատավորական գրականության առաջ, Վերո Ռուդին-ն միաժամանակ տեղ է տալու և հին գրողներին ու արվեստագետներին՝ այն շարքին, որոնց անկեղծորեն և ազնվորեն հարել են խորհրդային կարգերին, նա համախմբելու է իր շուրջը խոհրդային ինտելիգենցիային, մեր դիտական, գրական և գեղարվեստական ուժերի լավագույն ներկայացուցիչներին, նա նպաստելու է ինտելիգենցիայի շարքերում տատանվողների զրոյեւտաբական ինքնորոշմանը, նա մերկացնելու է թշնամի իդեոլոգիաների էությունը, սրելու է պայքարը նրանց դեմ, աշակցելու է գրականության, արվեստի և գիտության զարգացմանը՝ հօգուտ մասնանների, հօգուտ հոկտեմբերյան նվաճումների ամրացման և ուժեղացման:

[illegible]

Ամապարտ առաջարկում են՝ Արարու (ԿԿաթիբ Կարսնայրու, № 1),
Հովհ. Քումանյանի (ԿԿապարսուս, ձիւում եւ Քարսում, Վճարարում եւ
վազել եմ..., № 1), Դ. Դեմիրճյանի (Երեւոյ, № 1, Երեւոյ, № 5, 6),
Ավ. Իսահակյանի (Երեւոյ Միտրաբան, № 1, Վնկվերդովոյ, Վնկերիցի
Կնուս մի օր..., Վնկերվաւ ուղիւ գնում է կրկին, № 9—10, Վնկերիւն փո-
ւանք իմ ցալերի..., № 2—3), Ալ. Շիրվանզադեի (Վճարը անտուրի մեջ,
№ 1, Կյանքի բոլոր, № 6, 9—10, 11—12), Ե. Չարենցի (Եմբարպետ Եմար-
ք, № 1, Վնկ անօրան, № 11—12), Ա. Քանուցի (ԿԿաթմար, № 2—3,

4,5), Ստ. Զորյանի (սփարդաձորի կոմունը, № 2—3, 4), Գ. Մահարու (սփարդ-կասյան պոռն, № 7—8), Մ. Գորկու (սփ. օր Խորհրդային Հայաստանում, № 2—3), Գ. Վանանդեցու (սփարդանգագիտի ստեղծագործությունը, № 2—3, 4,5), Ա. Տերտերյանի (սփարդան ունի սոցիոլոգիան, № 1, 2—3, սնարանդանի գրական հայացքները, № 4), Ալազանի (սփարդանգագիտի ստեղծագործությունը, № 6), Մ. Մանվելյանի (սփարդան մոգիքը, № 5, 6,7—8), Ն. Գաբաշյանի (սփ. Վ. Պլեն-խանովի հիմնական հայացքները գեղարվեստի և գրականության մասին, № 7—8, 11—12) և այլ նյութեր:

Փետրվարի 1-ին

Խաղաղության Թիֆլիս է ժամանում Հանրի Բարբյուրը:

Բարբյուրի գրությունը.

«— Երկրորդ անգամ Անդրկովկաս դալուս նպատակն է ստեղծել բոլոր այն փաստերն ու տեղեկությունները, որ ես հավաստեցի Խաղաղության անգամ Անդր-կովկասյան հանրապետություններում և որոնց հիման վրա ես կազմեցի իմ աշխատությունը Անդրկովկասի մասին»:

Փետրվարի 20-ին

Կուլտուրայի տանը կազմակերպվում է երեկո՝ նվիրված Հովհ. Թումանյանի ծննդյան 60-ամյակին: Զեկուցումով հանդես է գալիս Պ. Մակինցյանը, սոցիոլոգիայի Հայաստան թերթի փետրվարի 20-ի համարը նվիրվում է Թումանյանին: Նյութեր ունեն է Պ. Մակինցյանը (սփարդան Թումանյան), Հովհ. Հովհաննիսյանը (սփարդան հիշատակներ):

Փետրվարի 24-ին

Թիֆլիսի Հայաստան թատրոնում Վրաստանի Հայ գործերի միությունը՝ ֆեդերացիան կազմակերպում է գրական դիսպուտ՝ սփարդան Թումանյանի (սփ. Վ. Թերգյուրյան):

Փետրվար

Ա. Բակունցի սփարդան Մարլա վիպակը տպագրվում է «На Рубеже Востока» ամսագրում:

Մարտի 2-ին

Տեղի է ունենում Ա. Ս. Գրիբոյեդովի մահվան 100-ամյակին նվիրված երեկո: Զեկուցում է Գ. Վանանդեցին:

Մարտի 10-ին

ՀՊԳ միության Երևանի կազմակերպության քննադատ ժողովում Հ. Գյուլիսյանը զեկուցում է սփարդան Թումանյանի աշխատության հերթական խնդիրները թեմայով:

Մաքերի փոխանակությանը մասնակցում են Ա. Վրտունին, Ն. Գաբաշյանը, Արաքսը, Վ. Ալազանը, Ն. Զարյանը, Հ. Մկրտչյանը, Մ. Արմենը, Գ. Վանանդեցին, Ա. Մելիքանյանը և ուրիշներ:

Մարտի 26-ին

ՀՄԽՀ Լուստեղեկմանը հաստատում է քրդական այբուբենը:

Մարտի 29-ին

Միացյալ բանվորական ակումբում տեղի է ունենում պրոլետարոզների ստեղծագործությունների երեկո: Ներածական խոսք է ասում Ն. Դաբաղյանը: Իրենց ստեղծագործություններով հանդես են գալիս Ա. Վլադիմիր, Վ. Ալադանը, Ն. Զարյանը, Մ. Արմենը, Է. Խոճիկը, Ս. Վահուհին, Ս. Տարոնցին:

Մարտ

«На литературном посту» ամսագրի № 4—5-ում տպագրվում է Մ. Գորկու «Փաղթենիության մասին» հոդվածը:

Հ ո դ վ ա ծ ի ց.

«Փաղթենին» դա պաթուղիական դեպք է, երբ մարդու կողմից ամբաստանյալ յուրացրած մտածողության տեխնիկան ընդհատում է նրա մտքի աճումը: Լինում են դեպքեր, երբ փաղթենին դեպքերի բունության շնորհիվ յուրացնում է իրեն խորթ դադարների, իայց դրանց նրա համար դառնում են տանջանքների աղբյուր, ինչպես օրինակ՝ մաշկի հիվանդությունները, կամ քաղք երիկամուկների մեջ, լյարդի մեջ: Այդպիսի դեպքերում նա շատ հաճախ սկսում է թժրշկվել ծցավերք մեղմող՝ միջոցներով՝ կրոնով, հոգեթեթությանմբ, ակոհոտով, սանձաբանությամբ, խուլիզանությամբ և այլն:

М. Горьким, Публицистические статьи. Огиз, 1933, էջ 67:

ԵԳրական դիրքերում ամսագրի 3-րդ համարում տպագրվում է Գ. Սարյանի «Գյուլնարա» պոեմը:

Ապրիլի 2-ին

Աշխատավորական գորդների միության համար Յ. Խանզադյանը զեկացում է ռեալիզմի մասին:

Ապրիլի 4-ին

Կուլտուրայի տանը, Պրոլետարոզների միության նախաձեռնությամբ, կազմակերպվում է դիսպուտ՝ Մեր ազգայնության հիմնական տենդենցները և աչք տեսնողը նյութի շուրջը: Զեկուցում է Ն. Դաբաղյանը, Հասէության արտահայտվում են Ս. Հակոբյանը, Գ. Դեմիրճյանը, Մ. Մանվելյանը, Զանանը, Ար. Սարգսյանը, Յ. Խանզադյանը, Հենրիխ, Ն. Զարյանը, Ա. Վլադիմիր, Հ. Գյուլիքեյանը և ուրիշներ:

Ապրիլի 7-ին

Նրևնում բացվում է ՀՄԽՀ Սովետների VI համագումարը: Համագումարը հաստատում է ՀՄԽՀ առաջին հնգամյա պլանը:

Կուլտուրայի տանը Պրոլետարոզների միության նախաձեռնությամբ կազմակերպվում է պարողայի՝ երգիծանքի երեկո: Հանդես են գալիս Վ. Արազանը, Ն. Զարյանը, Մ. Արմենը, Է. Խոճիկը:

Ապրիլի 27-ին

Թիֆլիսի Հայադատանը տեղի է ունենում գրական դատ-դիմադրու Գ. Մա-հարու «Սիրտ, խանդի և նիցցացի» պարտիզայանների մասին» ժողովածուի շարքը:

Ապրիլի 28-ին

Ինչ Պրոլետարական գրողների և Աշխատավորական գրողների կողմից հիմնադրվում է Հայաստանի Խորհրդային գրողների ֆեդերացիան:

Ֆեդերացիայի խորհրդում ընտրվում են Ա. Վշտունին, Վ. Ալազանը, Ն. Դա-րադյանը, Արաքսը, Գ. Աբովը, Դ. Դեմիրճյանը, Ս. Հակոբյանը, Սա. Զորյանը և Վ. Թոթովենցը: Ֆեդերացիայի քարտուղարության մեջ ընտրվում են՝ Վ. Ալա-զանը, Ա. Վշտունին, Դ. Դեմիրճյանը և Ս. Հակոբյանը:

Ապրիլի 29-ին

Երևանի Կուլտուրայի տանը տեղի է ունենում ՀԳ-ի ֆեդերացիայի հանդի-ռածությունը:

Բացման խոսք է ասում Ա. Մուսվյանը, հյույժներ են ունենում Ն. Դարադ-յանը (Պրոլետգրողների միություն), Դ. Դեմիրճյանը (Աշխատավորական գրողների միություն):

Իրենց ստեղծագործություններով հանդես են գալիս Դ. Դեմիրճյանը, Ա. Վշտունին, Վ. Ալազանը, Սա. Զորյանը, Ն. Զորյանը, Արաքսը, Մ. Արմենը, Վ. Թոթովենցը, Մ. Մանվելյանը և ուրիշներ:

Մայիսի 5-ին

Պետական թատրոնում, Ա. Մուսվյանի նախագահությամբ, բացվում է թատերական խորհրդակցություն:

Փննության են առնվում պրոլետարական դրամատուրգիայի և ռեպեր-տուարի հարցը, թատրոնական փննադատության, մանկական թատրոնի, գյուղ-ջրղիկ թատրոնի և քանվորական շրջիկ թատրոնի հարցերը:

Մայիսի 7-ին

Թիֆլիսում բացվում է Սովետների Անդրկովկասյան V համագումարը:

Մայիսի 12-ին

Բացվում բացվում է Պրոլետարական գրողների Անդրկովկասյան ասո-ցիացիայի (ՁԱԳՊ) 2-րդ պլենումը: Պլենումը լսում է զեկուցումներ երեք ռեա-պուբլիկանների գրականության մասին:

Մայիսի 20-ին

Մոսկվայում բացվում է ԽՍՀՄ Սովետների V համագումարը: Համա-գումարը հաստատում է ԽՍՀՄ ժողովրդական տնտեսության մասին Հնդաժյա պլանը (1928—1933):

Հունիսի 6-ին

Հայաստան են ժամանում Վրաստանի և Ադրբեջանի Խորհրդային գրող-ների պատգամավորությունները՝ Տիցիան Տաբիձե, Միցիաշվիլի, Ա. Արաքելի, Դրիշաշվիլի, Էուկի, Ռադիանի, Վաքելի, Կ. Լորդկիպանիձե, Արադի, Զիկովանի,

Շենգելայա, Զավախաշվիլի, Շանշիաշվիլի, Կիաշելի, Քուլիշվիլի, Գալակտիոն Տաթիձե (Վրաստան), Ախվերդով, Էֆենդիև, Հուսեյն Զավիդ, Սուլեյման Ախունդով, Արդուլա Մահիկ, Ահմեդ Զավադ, Մ. Ռահիմ, Մ. Մուշֆիկ, Մամեդ-Կուլի Զադե (Ադրբեջան):

Հյուրերին ուղեկցում է Ալ. Շիրվանզադեն: Նրանց դիմավորելու համար Ղարաքիլիսա են գնում Հայաստանի խորհրդային գրողների ֆեդերացիայի ներկայացուցիչները՝ Վ. Ալազանը, Ա. Վշտունին, Դ. Դեմիրճյանը և Ս. Հակոբյանը: Կայարանում ողջույնի խոսքով հանդես են գալիս Արտո Նդիազարյանը, Ա. Երդենկյանը, Վ. Ալազանը:

Ողջույնի խոսքերում ընդգծվում է Վրաստանի և Ադրբեջանի գրողների պատգամավորությունների Հայաստան գալու փաստը որպես պատմական երևույթ կուլտուրայի բնագավառում:

Հունիսի 7-ին

Վրաստանի և Ադրբեջանի գրողների պատգամավորությունները Հայաստանի Գրողների ֆեդերացիայի անդամների ուղեկցությամբ շրջում են Երևանի կուլտուրական և արդյունաբերական հիմնարկները:

Երեկոյան Երևանի Կուլտուրայի տանը տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Ադրբեջանի և Վրաստանի խորհրդային գրողների պատգամավորներին:

Քաջման խոսք է ասում Ա. Մուսվյանը: Ողջույնի խոսքով հանդես են գալիս Դ. Դեմիրճյանը (Հայաստանի խորհրդային գրողների ֆեդերացիայի կողմից), Ա. Վշտունին (Հայաստանի Պրուլետգրողների, ասոցիացիայի կողմից), Յ. Խանզադյանը (Աշխատավորական գրողների միության կողմից): Պատասխան խոսք են ասում Սանգրո Էռլին և Հախվերդովը:

Հունիսի 8-ին

Երևանի Պետական թատրոնում տեղի է ունենում երեք հանրապետությունների՝ Հայաստանի, Վրաստանի և Ադրբեջանի գրողների հանդիպման երեկո:

Հունիսի 9-ին

Վրաստանի և Ադրբեջանի գրողների պատգամավորությունները մեկնում են Վաղարշապատ: Գրողներն այցելում են թանգարանը, Մատենադարանը, Եմեսատվածա կուլեկտիվ տնտեսությունը, հեծյալ զնդի զորանոցները:

Հունիսի 10-ին

ՀԿ(բ)Պ Կենտրոնական Կոմիտեում տեղի է ունենում Վրաստանի, Ադրբեջանի գրողների և Հայաստանից Վրաստան ու Ադրբեջան մեկնող գրական պատգամավորության խորհրդակցություն, Ա. Խանջյանի, Ա. Տեր-Գաբրիելյանի, Ա. Մուսվյանի, Ա. Երդենկյանի և ուրիշների մասնակցությամբ:

Քննության է առնվում Անդրկովկասյան խորհրդային գրականության ֆրոնտը ուժեղացնելու խնդիրը:

Նույն օրը երեկոյան Երևանից մեկնում են Վրաստանի և Ադրբեջանի գրողները:

Հյուրերի հետ Ադրբեյջան և Վրաստան է մեկնում Հայաստանի Խորհրդային գրողների պատգամավորությունը՝ Ալ. Շիրվանզադեն (պատգամ. նախագահ), Դեր. Դեմիրճյանը (փոխ. նախագահ), Վ. Ալազանը (քարտուղար), Խոր-Դոսը, Ա. Վշտունին, Գ. Աբովը, Ավ. Իսահակյանը, Ստ. Զորյանը, Վ. Թոթովենցը, Միք. Մանվելյանը, Արաքսը, Մ. Արմենը, Ս. Տարոնցին, Գ. Սարյանը, Ան. Վարդանյանը, Գ. Մահարին, Վ. Միրաքյանը, Պատգամավորության հետ մեկնում է նաև Մ. Սարյանը:

Հունիսի 12-ին

Վրաստանի, Ադրբեյջանի և Հայաստանի գրողների պատգամավորությունները հասնում են Թիֆլիս: Կայարանում տեղի է ունենում միտինգ:

Հյուրերը այցելում են Զագէսը, Մցխեթը, մետաղագործարանը, համալսարանը, Թանգարանը, Գեղարվեստական ակադեմիան: Գրողները զբոլց են ունենում Միխայ Յիսակոյայի և Ե. Էլիավույի հետ:

Հայաստանի գրողների պատգամավորությունը այցելում է Վրաստանի դիվիզիայի լագերը և վերցնում հրետանային գնդի շիֆությունը: Դիվիզիայի թուղթիկ միտինգում հանդես են գալիս Ալ. Շիրվանզադեն, Գ. Աբովը, Մ. Մանվելյանը և ուրիշներ:

Թիֆլիսի Բանվորական ակումբներում տեղի է ունենում Անդրկովկասյան գրողների և բանվորների հանդիպման երեկո: Ողջույնների պատասխան խնդրով հանդես են գալիս Դ. Դեմիրճյանը, Վ. Ալազանը, Ա. Վշտունին, Հանվիր-դովը, Ստ. Զորյանը, Ան. Վարդանյանը, Սուգոյման Ռոստամը և ուրիշներ:

Հունիսի 17-ին

Թիֆլիսի Ռուսթավելու թատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Անդրկովկասյան գրականությանը:

Թիֆլիսում հիմնադրվում է Անդրկովկասյան ժողովուրդների կուլտուրական կապի միություն: Ընտրվում է կազմակերպչական կոմիտե, որի մեջ Հայաստանից մտնում են Վ. Ալազանը, Ալ. Շիրվանզադեն, Դ. Դեմիրճյանը, Մ. Սարյանը:

Հունիսի 20-ին

Հայաստանի և Ադրբեյջանի գրողները մեկնում են Ադրբեյջան: Գանձակում գումարված հանդիսավոր նիստում պատասխան ճառով հանդես է գալիս Ալ. Շիրվանզադեն:

Ադրբեյջաներեն «Կոմունիստ» թերթը լույս է տեսնում հայերեն առաջինորդողով ու լողունգներով:

Հայաստանի ԽԳ-ի պատգամավորությունը առաջինը այցելում է 26 կոմիսարների գերեզմանին և ծաղկեպսակ դնում: Ժառերով հանդես են գալիս Ալ. Շիրվանզադեն և Վ. Ալազանը:

Բաքվի Արվեստի տանը տեղի է ունենում Հայաստանի և Ադրբեյջանի գրողների հանդիպում: Պատասխան ճառերով հանդես են գալիս Ալ. Շիրվանզադեն, Դ. Դեմիրճյանը և Վ. Ալազանը:

Հունիսի 25-ին

Տիգրանատիա-ում (ՁԵ 168) տպագրվում է Մ. Գորկու «Բանվոր դասակարգը պետք է դաստիարակի կուլտուրայի իր վարպետներին» հոդվածը:

Հունիսի 29-ին

Հայաստանի հորհրդային գրողների տատգամավորությունը, 20 օրվա շրջագայությունից հետո, վերադառնում է Երևան:

«Հորհրդային Հայաստան»-ի հուլիսի 3-ի համարում տպագրվում են սլաովիրականներ՝ Դ. Դեմիրճյանի և Վ. Արազանի տպավորությունները:

Հուլիս

Հուլիս է տեսնում Թիֆլիսի Հայադրտան «Նուսաբաց» գրական-գեղարվեստական ժողովածուի 3-րդ համարը:

Տպագրում են Ալ. Շիրվանզադեի «Զնաշակեցուք խաղաղությանը», Նար-Դուսի «Դարձյալ մի քանի պոլիս նոր վեպից», Արազու «Փուշ Արեւել», Գ. Մահարու «Ժպիտ» և այլ նյութեր:

Օգոստոս — սեպտեմբեր

Գրական դիրքերում աժագրի 8—9-րդ ժխացյալ համարում հրապարակվում է Ալ. Շիրվանզադեի գրույցը:

Ձրույցից

Եկյանքի բովից երկը առակ դեպքերի խրոնոլոգիական նկարագրություն չէ, այլ այստեղ երևան են գալու մեր անցյալ կյանքի գրական և հասարակական դեմքերը իրենց բնութագրերով, ինչպես նաև զանազան տիպեր, որոնց հետ շփում և կապ է ունեցել հեղինակը:

Երկը ընդհանրապես այնպես է գրված, որ կարելի է ստանձին-առանձին գլուխներ և հատվածներ ընթերցել, որի մեջ միակ օղակը հեղինակն է:

Դալով այն մասին, թե ինչ տպավորություն է թողել Անդրկովկասյան ժողովուրդների կուլտուրական կապ հաստատող գրողների փոխայցելությունը Վրաստան, Հայաստան, Ադրբեջան, պիտի ասեմ, որ ինձ վրա ամենաշատ տպավորություն է թողել և այդ համարում եմ կյանքին լավագույն պահերից մեկը: Ես միտնգամայն երջանիկ եմ, որ իմ գրչակիրք ընկերները, ուժերի ներածին լավ, աշխատեցին կուլտուրական կապ հաստատելու լավագույն նախապայմաններ ստեղծել:

Սեպտեմբերի 15-ին

Տիգրանատիա-ում (ՁԵ 213) տպագրվում է Մ. Գորկու «Էներգիայի կորուստի մասին» հոդվածը՝ ուղղված ՌԱՊԳ-ի քաղաքականության դեմ:

Սեպտեմբերի 20-ին

Երևանում հանդիսավոր կերպով բացվում է Մ. Ադիգբեկովի արձանը (գործ Ա. Սարգսյանի):

Սեպտեմբերի 29-ին

Երևանում վախճանվում է Հովհաննես Հովհաննիսյանը (ծնվ. 1864 թ.):

Սեպտեմբեր

Կազմակերպվում է «РЕФ» («Революционный фронт искусства») գրական խմբակը:

«Печать и революция» ամսագրում տպագրվում է տեղեկություն.

Մենցյալ տարվա գրական սեզոնի վերջում «ЛЕФ» խմբակը ցրվում է: Ընթացիկ տարվա ամռանը այս ցրված «ЛЕФ»-ի հիմնադիրներից մեկը՝ Մայակովսկին կազմակերպում է նոր խմբակ «Революционный фронт искусства» («РЕФ») անվան տակ:



Ռուսաստանի Պրոլետարական գրողների ասոցիացիան դիմում է Գրողների Համառուսական միության անդամներին մի կոչով, որի մեջ դաստապարտում է Գրողների միության Մոսկվայի բաժանմունքի նախագահ Բ. Պրենյանի և միության անդամ Ն. Զամյատինի ելույթները սպիտակգվարդիական մամուլում, անվանելով այդ ելույթները «նեոբուրժուական գրականության անարժան ամենամյա ապացույց»:

Հոկտեմբերի 8-ին

Պրոլետարական թանգարանում կազմակերպվում է «РЕФ»-ի երեկո:

Վ. Մայակովսկու ճանաչում.

«Մեր բոլոր վեճերը և՛ թշնամիների, և՛ բարեկամների հետ այն մասին, թե կարելո՞րը թիկնա՞ն անելը, կամ թե՞նչ անելն է, մենք այժմ փոխարինում ենք մեր գրականության հիմնական լոգոպեդի՝ թե՛նչի համար անելը, այսինքն մենք հավաստում ենք նպատակի առաջնությունը և՛ բովանդակության, և՛ ձևի հանդեպ»:

«Лит. газета», 1929, № 26.

Հոկտեմբերի 10-ին

Հայաստանի Պրոլետարական գրողների ասոցիացիայի Երևանի կազմակերպությունը բանաձև է ընդունում «նոր ուղու» գրական, գեղարվեստական բաժնի մասին:

«Հայաստանի Պրոլետարական գրողների ասոցիացիայի Երևանի կազմակերպությունը՝ լսելով «նոր ուղի» ամսագրի խմբագրության ղեկուցումը ամսագրի գրական բաժնի մասին, գտնում է.

1. «Նոր ուղի» ամսագրի հրատարակությունն ընդհանուր առմամբ համապատասխանում է մեր կուսակցության կողմից դրված գրական քաղաքականության հիմնական դիրեկտիվներին: Նոր ուղի»-ն կարողացել է կարճ ժամանակամիջոցում իր շուրջը համախմբել ուղեկից և այլ գրողների լավագույն ուժերին:

2. Համարել անբավարար ամսագրում պրոլետգրողների մասնակցությունը...

3. Նշել, որ ամսագրում անցել են որոշ գործեր, որոնք գուրդ են իդեոլոգիական կայունությունից և որոշ տեղերում արտահայտում են մեղչանական տրամադրություններ:

4. Ուժեղացնել ուսական, անդրկովկասյան և ալլազդի գրականության յաժինը, պարբերաբար տպագրելով հարևան ժողովուրդների գրականությունից լավագույն նմուշներ, առավելապես պրոլետարական գրականությունից:

5. Համարել անբավարար Ասոցիացիայի և խմբագրության կապը և անհրաժեշտ համարել ունենալ Ասոցիացիայի ներկայացուցիչը խմբագրության կազմում:

6. Համարել անբավարար գրախոսական բաժինը — անհրաժեշտ գտնել ուժեղացնել այդ բաժինը մարքսիստական կայուն քննադատությամբ, պայքար մղելով գրականության մեջ հակառակորդ իդեոլոգիաների արտահայտությունների դեմ և ավելի նպաստել պրոլետգրականության զարգացմանը:

«Գրական գիրքերում», 1928, № 10:

Հոկտեմբերի 20-ին

Երևան ևն ժամանում Բևույուցիոն Գրողների Միջազգային Բյուրոյի ներկայացուցիչները՝ Լյուդվիգ Ռենը, Մատե Զալկան, Ֆրանց Վայսկոպֆ, Բեա Իլենը, Իոհաննես Բեխերը:

Կուլտուրայի տանը կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո:

Բացման խոսք է ասում Ա. Վլադենին, Հյուրերին ողջունում են՝ Ա. Մալյուսը, Գ. Գեմիլը, Գ. Սևակը, Ս. Հակոբյանը և ուրիշներ:

Հոկտեմբերի 21-ին

Բացվում բացվում է Ադրբեյջանի Պրոլետգրողների II համագումարը:

Հոկտեմբերի 23-ին

Երևանում վախճանվում է Ասքանազ Մուսվյանը (ծնվ. 1886 թ.):

Հոկտեմբեր

Բևույուցիոն Գրողների Միջազգային Բյուրոյի պատգամավորությունը մեկնելուց առաջ «Գրական գիրքերում» ամսագրի խմբագրության ընդհանուր գրում է.

«Հայաստանի քանվորությանը, աշխատավոր գյուղացիությանը.

Մենք՝ Հեղափոխական գրականության Միջազգային Բյուրոյի պատգամավորներ, ուղարկում ենք մեր արտագին պրոլետարական ողջույնները Հայաստանի քանվորական և աշխատավոր գյուղացիական մասսաներին, Այն երկրներում, որտեղից ձեզ մոտ ենք եկել, թող շուտով հասնի այն օրը, երբ աշխատավորական մասսաները կստանան ազատություն և իրավունքի այն շափը, որ ինտերգային Հայաստանի պրոլետարիատը խնդիր ունի կապիտալիստական սխառնի դեմ մղած իր հաղթական ռեվոլյուցիոն պայքարում արդեն իսկ ձեռք է բերել:

Կնքցե՛ք՝ Սովետական Հայաստանը:

Կնքցե՛ք՝ Սովետական Միության պրոլետարիատի միությունը՝ կապիտալիստական երկրների պրոլետարական մասսաների հետ:

Բեա Իլենը, Իոհաննես Բեխեր, Մատե Զալկա, Ֆրանց Վայսկոպֆ, Լյուդվիգ Ռեն, Հայնց Կոպան, Բրյունո Ցասենեկի:

«Գրական գիրքերում», 1928, № 10:

Թիֆլիսում հրավիրվում է Պրոլետարական գրողների Համամիութենական միացյալ ասոցիացիայի II պլենումը:

Պլենումում զեկուցում է տրվում Հայաստանի ժամանակակից դրականության մասին:

Նոյեմբերի 29-ին

Երևանում բացվում է Պատանի Հանդիսատեսի թատրոնը:

Դեկտեմբերի 4-ին

«Պրավդա»-ում տպագրվում է «Պրոլետարական դրականության կոմունիստական ուժերի ամրապնդման համար առաջնորդող հոգւմածը»:

Դեկտեմբերի 9-ին

Կուլտուրայի տանը Խորհրդային գրողների ֆեդերացիան կազմակերպում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Անդրկովկասի ժողովուրդների կուլտուրական կադրին: Վրաստանում և Աբխազիայում կատարած ուղեորությունների մասին տպավորություններ են պատմում՝ Ալ. Շիրվանզադեն, Գ. Դեմիրճյանը, Վ. Ալազանը, Գ. Աբրովը և ուրիշներ:

Դեկտեմբերի 12-ին

«Ըզմենտիա»-ում տպագրվում է Մ. Գորկու «Պատասխան» հոդվածը:

Հոգւմածից.

«...Կուլտուրայի պատմությունն ասում է մեզ, որ գիտելիքները, որոնք մշակվել են մարդկանց աշխատանքով, կուտակվել են գիտության կողմից, քարտեզակա՞նք ասում են, գտնում են տվելի խոր, լայն, սուր և հեռավոր են հանդիսանում մեր ճանաչողական կարողությունների և ստեղծագործական ուժերի հետագա անսահման զարգացման համար: Դրանից հետևում է, որ կուլտուրայի արագ և փոքուղ անմիջական համար, մենք պետք է լավ գիտենանք երազ պատմությունը»:

Մ. Գորկու. Публицистические статьи. Огиз-Ленинград, 1933, стр. 80.

Դեկտեմբեր

«Գրական դիքցիոնար» ամսագրի 12-րդ համարում հրապարակվում է Համակ(բ) Անդրերկրյա բանասեր ՀԱՊՊ-ի (Պրոլետարական գրողների Անդրկովկասյան ասոցիացիա) աշխատանքների մասին՝ հաստատված Համակ(բ) Անդրերկրյա նախագահության կողմից, օգոստոսի 29-ին:

ՀԱՄԱԵՈՏ ԲԻԲԼԻՈԳՐԱԿԱ

Զեպիտեռ

Գրիգ. Գ.— Բանաստեղծություններ, Թիֆլիս:

Միրաքյան Վ.— Հալվարի որսը, Երևան:

Խնկոյան Ա.— Թխամեղը, Երևան:

Զարենց Ե.— Զորս բալլադ, Մոսկվա,
Վշտունի Ա.— Բանաստեղծություններ, Երևան:

Արձանք

Ալազան Վ.— Ճանապարհին, Երևան:
Ալազան Վ.— Պատմվածքներ, Երևան:
Արազի — Այրողները, Երևան:
Արմեն Մ.— Պատմվածքներ, պրակ 1, Երևան:
Արմեն Մ.— Պատմվածքներ, պրակ 2, Երևան:
Բակունց Ա.— Մպիտակ ձին, Մոսկվա:
Դարբինյան Մ.— Կիկոսը, Երևան:
Դարբինյան Մ.— Նորը, Քիֆինա:
Դեմիրճյան Դ.— Նրանց ժպիտը, Երևան:
Թոթովենց Վ.— Ամերիկա, Երևան:
Մահաբե Գ.— Սիրո, խանդի և Նիցցայի պարտիզանների մասին,
Երևան:
Մանվելյան Մ.— Մի գլխարկի պատմություն, Երևան:
Նոր-Դոս — Սպանված աղապներ, Երևան:
Սարյան Գ.— Օտար մարդը, Երևան:

Դրամատուրգիա

Դեմիրճյան Դ.— Քաջ Նազար, Երևան:
Խոճիկ Էդ.— Սերը չբռնի ափին, Երևան:
Միրաքյան Վ.— Խոզարածի կինը, Երևան:
Շար-լաթ (Ա. Ղարաբայրյան) — Կոմսոմոլ կատարիչը, Երևան:

Գրականագիտություն

Սուրխաթյան Հ.— Հետզոտեմբերյան հայ գրականություն, Երևան:

Հետազոտություններ

Կարինյան Ա.— Նացիոնալիզմի ճեղք դիմացները, Մոսկվա:

Կլասիկներ

Քումանյան Հովհ.— Ընտիր գրվածքներ, Երևան:
Իսահակյան Ա.— Աբու-Հալա Մահաբեի, Երևան:
Իսահակյան Ա.— Համբարնյանի լիբուսը, Երևան:
Շիրվանզադե Ալ.— Պատվի համար (ռուսերեն), Մոսկվա—Լենինգրադ:
Շիրվանզադե Ալ.— Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. 2, Երևան:

Քաղաքականություններ

Արդազիանի Լ.— Սուրճոն Բասկիլ Միլլանուշվիլի, Երևան:
Իվանով Վ.— Պարտիզաններ, Երևան:
Լոնգոն Ջեյ — Աղամից առաջ, Երևան:
Ժոնջաև Դ.— Սուրամի բերդը, Երևան:

Հունվարի 5-ին

Համ կ(բ)Պ Կենտրոնական Կոմիտեն որոշում է ընդունում Վոլենկոտիվացման տեմպի և կոլտնտեսային շինարարությանը պետության կողմից օգնություն ցույց տալու միջոցառումներին մասին:

Ռ Ե Ռ Շ Ո Ւ Մ Ի Ց .

Վենրդին ամիսներին կոլենկոտիվ շարժումը առաջընթաց նոր փուլ կատարեց՝ ընդգրկելով ոչ միայն անհատական տնտեսությունների առանձին խմբեր, այլև ամբողջ շրջաններ, օկրուգներ և նույնիսկ մարզեր ու երկրամասեր: Շարժման հիմքում դրված է շքավորական և միջակային գյուղացիական տնտեսությունների արտադրության միջոցների կոլենկոտիվացումը:

Գերազանցված են կոլենկոտիվ շարժման զարգացման՝ պլաններով նախատեսված բոլոր տեմպերը:

ԵՄԿԳ-ն ...որոշումներում ու բանալիներում, 21 մառ, Երեան, 1965, էջ 840:

Հունվարի 10-ին

Հայաստանի Խորհրդային գրողների ֆեդերացիոն կազմակերպում է Մ. Նալբանդյանի ծննդյան 100-ամյակին նվիրված երեկո:

Պետական թանգարանում բացվում է ցուցահանդես՝ նվիրված Մ. Նալբանդյանի կյանքին և ստեղծագործությանը:

Հունվարի 16-ին

Բաքուում նշվում է Ա. Շիրվանզադեի գրական գործունեության 50-ամյակը:

Հորեյսերին շնորհվում է արվեստի վաստակավոր գործիչի կոչում:

Հունվարի 17-ին

Տեղի է ունենում Գրողների տան հանդիսավոր բացումը (Կուլտուրայի տան շենքում):

Հունվարի 22-ին

Խորհրդային Հայաստան թերթում տպագրվում են Ծ. Չարենցի «Մահվան փայլերգ» (Վ. Ի. Լենինի հիշատակին) բանաստեղծությունը և Ա. Բակունցի «Մուրդի «գլուխը» պատմվածքը:

Հունվարի 29-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է երեկո՝ նվիրված վրաց գրող էդնատե Նինոջվիլու ծննդյան 70-ամյակին:

Լինդլիլու ստեղծագործության մասին զեկուցում է Անդրկովկասյան Պրոլետգրողների ասոցիացիայի գլխավոր քարտուղար Բ. Բուալիձեն,

Հունվարի 30-ին

Խարկովում իր աշխատանքներն է ավարտում Հեղինակային իրավունքների պաշտպանության Համափոփանակյան կոնֆերենցիան:

Կոնֆերենցիայի որոշման հիման վրա նրանում կազմակերպվում է Հայդրամկոմը՝ Հայ դրամատուրգների, կոմպոզիտորների և կինո-սցենարիստների ընկերություն:

Հունվար

Քիֆլիսում լույս է տեսնում «Կարինե երգիծական ամսաթերթի» առաջին համարը («Պրոլետարա թերթի հավելված»):

Հունվար

Հիմնվում է Հայաստանի Պրոլետարական Հարտարապետների միություն: «Խորհրդային Հայաստան» թերթի հունվարի 31-ի համարում հրապարակվում է Միության ղեկավարացիան՝ Մ. Մազմանյանի, Գ. Քոչարի, Կ. Հալաբյանի, Մ. Արուստյանի և ուրիշների ստորագրությամբ:

Փետրվարի 2-ին

Գրողների տանը քննարկվում է Ե. Զարենցի «Եկեղեցական լուսաքաջ ժողովածու: Զեկուցում է Հ. Գյուլիճկյանը:

Փետրվարի 8-ին

Կուլտուրայի տանը հրավիրվում է հոբելյանական նիստ՝ նվիրված Ալ. Երիվանզադեի 50-ամյա դրական գործունեությանը:

Քաջման խոսք է ասում Հայաստանի լուսժողով Ա. Երիվանզադե:

Հրապարակվում է Հայաստանի Կենտգործկոմի հրամանագիրը Ալ. Երիվանզադեին ժողովրդական գրողի կոչում շնորհելու և առավելագույն թոշակով ապահովելու մասին:

Հոբելյարին ողջուժում են. Սովետական Վրաստանի գրողների անուխից՝ Ս. Էոպին, Տ. Տարիձեն, Աղբրեջանի գրողների անուխից՝ Մամեդկուլիզադեն, Հայաստանի Խորհրդային գրողների ֆեդերացիայի հանձնարարությամբ՝ Վ. Ալազանը, Հայաստանի Պրոլետգրողների ասոցիացիայի հանձնարարությամբ՝ Ազ. Վշտունին, Գիտության և արվեստի ինստիտուտի կողմից՝ Դ. Դեմիրճյանը, Պետական համալսարանի կողմից՝ Ա. Տերտեքյանը, Երևանի Պետականի կողմից՝ Արուստյանյանը և ուրիշներ:

Հանդես գալով պատասխան խոսքով, Ալ. Երիվանզադեն նշում է այն մեծ հաջողությունները, որ ձեռք է բերել Սովետական Հայաստանը կուլտուրայի բնագավառում. «Այդ նվաճումներն էին, — ընդգծում է Երիվանզադեն, — որ «կաշառեցին» ինձ դեռ այն ժամանակ, երբ ես արտասահմանում էի և ցանկություն ունեցա վերադառնալ Հայաստան: Այդ շրջանում դաշնակցականները բազմաթիվ ստի և կեղծիքի հեղեղներ թափեցին ինձ վրա, ասելով, թե ես

ծախված հմ և կաշառված: Ըս ակաշառված էի, այո՛, բայց ակաշառված էիս այն վիթխարի աշխատանքով, որ կատարվում է այստեղ: Ըս ակաշառված էիս, այն երբ պայմաններով, որ ստեղծում էր այստեղ խորհ. իշխանությունը կուտորական և գրական կյանքի բարգավաճման համար:

Վերջ. Հայաստան, 1929, № 22.

Հորելյանական օրերին Գրողների տանը բացվում է ցուցահանդես՝ նվիրված Շիրվանզադեի կյանքին ու ստեղծագործությանը:

Մարտի 6-ին

ՀՊԳ ասոցիացիայի ընդհանուր ժողովը ղեկուցում է լսում պրոֆ. Վ. Ֆ. Պերևրզևի գրական-տեսական հայացքների մասին և բանաձև է ընդունում նրա դեմ:

Բ ա ն ա ձ ն ի ց.

«...Միանգամայն տեղին և այժմեական է այն պայթյալը, որը մղում են պրոլետգրական կազմակերպությունները Պերևրզևի գրականագիտության ասպարեզում ստեղծած ռեիզիոնիստական թեորիայի դեմ»:

Երեք. Հայաստան, 1930, № 61.

Մարտի 15-ին

Ցամախ տեղում ընթացող ՀՊԳ ասոցիացիային կից կազմակերպվում է գրական ստուգիչ:

Ս տ ու չ ի ա յ ի ծ բ ա գ ի ռ ը.

Հայոց գրականության պատմություն՝ դասախոս Ա. Տերտերյան:

Ռուսաց գրականության պատմություն՝ դասախոս Յ. Խանզադյան:

Ռուս նորագույն գրականություն՝ դասախոս Գ. Վանանդեցի:

Մարքսիստական գրականության մեթոդոլոգիա՝ դասախոս Լ. Գյուլիքև-իսյան:

Գրական հոսանքները և դրանց նադատության ուղղությունները՝ դասախոս Լ. Գյուլիքևիսյան:

Գրական երկերի տեսակները — պոետիկա, դրամա, վեպ, պատմվածք — դասախոսներ՝ Մ. Աբեղյան, Ա. Տերտերյան, Գ. Աբով:

Մարտի 16-ին

Դիլիջանում վախճանվեց Վարլամ Ավանեսովը (ծնվ. 1884 թ.), հին բուլղերի, 1917—1918 թթ. Ազգությունների Կոմիտարիատի հայկական գործերի կոմիտար:

Ապրիլի 14-ին

Վախճանվեց Վ. Վ. Մայակովսկին (ծնվ. 1894 թ.):

Ռևոլյուցիոն Գրողների Միջազգային Բյուրոյի ցանկացողությունը:

ՇՀամադիարհային պրոլետարիատը լի մոռանա երեք իր պոետին, նա մեկն էր մեր ժամանակի ռևոլյուցիոն ալի խոշորագույն պոետներից, որի ստեղծագործությունն անսահման ազդեցություն է գործել Արևմուտքի երիտա-

սարգ ունայուցիոն պոնգիայի վրա: Նրա մահը ծանր հարված է բոլոր երկրների պրոլետարիատի համար, որը հանձին պոնտի կորցրեց համաշխարհային ունայուցիայի անձնվեր մարտիկներից մեկին:

«Նոր ուղի», 1930, № 4—5.

«Նոր ուղի» ամսագրի № 4—5-ում հրապարակվում են Վլ. Մայակովսկու «Մի քանի խոսք իմ կնոջ մասին», «Վլադիմիր Մայակովսկին տրագիդիայի պրոլոգը», «Լավ վերաբերմունք դեպի ձիերը», «Ա՛յ քեզ», «Պատերազմ և խաղաղություն» (պրոլոգ), «Մայրիկը և դերմանացիների կողմից սպանված երեկոն», «Ռուսաստանին», «Անօրինակ արկած», որ տեղի է ունեցել Վլադիմիր Մայակովսկու հետ ամառը, դայալում» ստեղծագործությունները՝ Ս. Զարինցի թարգմանությամբ:

Ապրիլի 14-ին

Կուլտուրայի տանը կազմակերպվում է Յու. Յանովսկու «Յասում» պիեսի և բեմադրության զրական-թատերական դասը:

Ապրիլի 27-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է դիսպուտ՝ «Կոմիտասը և հայ ժողովրդական երգը» թեմայով: Զեկուցում է Սպ. Մելիքյանը:

Ապրիլ-մայիս

Պերենրզևսկուսության մասին Կոմունիստական ակադեմիայի զրականության, արվեստի և լեզվի սեկցիայի նախագահությունն ընդունում է բանաձև:

Ր ա ն ա ձ է ի ջ .

«Գրականագիտական նորերս ավարտված դիսկուսիան կատարաւ պարզորոշութիւմը ցույց տվեց, որ Պերենրզևսկի կոնցեպցիայի մեթոդաբանական հիմնական արատը—նրա հակադիալեկտիկական քնույթն է, մատերիալիստական դիալեկտիկայի բացարձակ անհասկացողությունն է: Փորձելով կատուցել զրական պրոցեսի մատերիալիստական թեորիան, Պերենրզևսկի ստորոնն զգործում է դեպի էկոնոմիկական մատերիալիզմը, դեպի շուրջատիկոլոյիան, մոռացութեան տալով մատերիալիստական դիալեկտիկայի հիմնական օրենքը: Որպես ամբողջություն վերցրած՝ Պերենրզևսկի կոնցեպցիան դուրս է վանում իր տեսալարչանից դասակարգային պայքարը, որի պրոցեսում և կատարվում է բոլոր և ամեն տեսակ իդեոլոգիաների ձևավորումը»:

«Նոր ուղի», 1930, № 4—5.

Մայիսի 15-ին

Օսլոյում վախճանվեց նորվեգացի հայտնի բեռնախույզ Ֆրիտյոֆ Նանսենը (ծնվ. 1861 թ.):

Նանսենի հիշատակին հոգվածներ են տալիս Վիկտորյան հայտնառանք թերթում և մամուլի այլ օրգաններում:

«Նոր ուղի» ամսագրում տպագրված հոդվածից.

«...Նանսենին ճանաչում է նաև Հայաստանի աշխատավոր ժողովուրդը: 1825 թ. ամառը նա, որպես վեգերի լիգայի գաղթականական գործերի օրեր-

կոմիսար, եկավ մեզ մոտ ուսումնասիրելու տանկահաշի գաղթականներին Հայաստանում բնակեցնելու առաջադեպներն ու հնարավորությունները...

Հեռանալով Հայաստանից, Նանսենը հայերին ըմբռնեցավ: Նա գրեց և մի գեղեցիկ գիրք մեր մասին, որ ցույց է տալիս, թե այդ համառ և վրդապան կարգացել-յուրացրել է ահագին գրականություն և վրասպական լեզուներով Հայաստանի մասին: Այդ գրքում նա տալիս է հայոց պատմության մի ակնարկ...

Սակայն Նանսենի գիրքը հայերի մասին առավելագույն կարևոր է ոչ թե Հայաստանի անցյալի նկարագրությամբ, այլ արդի հրատապ խնդիրների ծնունդով:

— Մեղադրանք Անտանտայի և Աղգերի իրարի դեմ:

Այսպես է զբաղած Նանսենի գրքի գերմաներեն հրատարակության բան-դերոյի վրա՝ կարմիր տառերով:

Նանսենը նկարագրում է խորհրդային իշխանության շինարար գործունեությունը Հայաստանում և մեղադրում Անտանտան, որ, դրժելով իր բոլոր խռատումները, յի կատարում իր պարտականությունները հայ ժողովրդի հանդեպ:

Ընթերցող, 1930, № 3—4:

Ընդ որում սամազիրը ապագայում է Նանսենի ճանաչված ժողովուրդը աշխատությունից պոկվելու՝ Գեր-կանալի բացումը և սլայկական հարցն ու Անտանտան:

Մայիսի 18-ին

Հրավիրվում է Հայաստանի Պրոլետարիանների ասոցիացիայի կոմիտեի քիսյի նիստ: Ասոցիացիայի աշխատանքների մասին լուսնավում է բանաձև

Բանաձևի ք.

«Պրոլետարականությունը Հայաստանում, լինելով մի շարք նվաճումների, իր ներկա դրությամբ ու զարգացման տեմպով հետ է մնում վերակառուցման շրջանի պահանջներից: Այդ միևնույն վերացնելու և պրոլետարական գրականություն իր արժանի քարտեզային վրա դնելու համար պետք է արմատապես բարելավել կազմակերպության աշխատանքները, որպեսզի նրանք ավելի սպասարկեն կենտրոնական խնդրին՝ դուրան ստեղծագործության քանակի և մեծավանդ որակի բարձրացմանը:

Պրոլետարականություն, 1930, № 5:

Մայիսի 23-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է քրդական գրականության ներկու

Բացման խոսք է տալով Գ. Դեմիրճյանը:

Տրվում են զեկուցումներ՝ քրդական ժողովրդական բանահյուսության, նոր այբուբենի և քրդ մասունքների մեջ ամբողջ կուլտուր-դաստիարակական աշխատանքների մասին:

Մայիսի 24-ին

Հրավիրվում է Հայաստանի Կոմունիստական (ք) պարտիայի VII համա-գումարը:

Պատմությունը պահանջում է, որ հայտնվի նոր Մարդը՝ ցեղակալ, ազգային և դասակարգային նախապաշարմունքներից ազատ:

Նախապես է արդյո՞ք այդպիսի մարդ: Բանվոր դասակարգն արդեն ստեղծում է նրան: Գործադրե՞ք ձեր բոլոր ուժերը, ձեր կյանքի բոլոր օրերը՝ այդ խղիարկական մարդու ստեղծման համար, և դուք կստեղծե՞ք նրան՝ ինքննորդ ձեզներից:

М. Горький, Собрание сочинений, т. 25, 1953, Москва, стр. 186.

Գիտություն և արվեստի ինստիտուտը հայտարարում է զեղարկանական երկերի (վեպ, պատմվածք, դրամա, պոեմ և այլն) նախաձեռնող Մոսկվայի ակադեմիայի մրցանակաբաշխություն:

Հուլիսի 25-ին

Համկ(բ)Պ Կենտկոմը որոշում է ընդունում «Ընդհանուր պարտագիր առարական ուսուցում անցկացնելու մասին» և «Կուլտուրական շինարարության հերթական խնդիրների մասին»:

Պետկոմիտեում հրավիրվում է դրամատուրգների և գրողների խորհրդակցություն՝ նվիրված ինքնուրույն դրամատուրգիայի ստեղծման հարցերին:

Սեպտեմբերի 3-ին

Հրապարակվում է Համկ(բ)Պ Կենտկոմի սեպտեմբերի 3-ի դիմումը՝ հրեզամյակի 3-րդ, վճռական տարին թեպակոխելու մասին:

Հայաստանի Խորհրդային գրողների ֆեդերացիան այդ առթիվ հրապարակում է կոչ:

Կ ո չ ի թ .

«Համկոմկուսի Կենտկոմի սեպտեմբերի 3-ի դիմումը կարևոր վավերագիր և վճռական ազդանշան է լեռնվոր դասակարգի ու աշխատավորական լայն մասսաների ուժերը մոբիլիզացիայի ենթարկելու»՝ հրեզամյակի երկրորդ տարվա ճեղքվածքները ծածկելու և ավելի կազմակերպվածությամբ հրեզամյակի երրորդ տարվանը դիմավորելու համար...

Ընկեր խորհրդային գրողների, դեպի գործարանները՝ Համկոմկուսի սեպտեմբերի 3-ի դիմումի կենսագործման համար:

Վճռական պայքար՝ սոցիալիստական առօրյայից կտրվածության, ինքնամոռիության դեմ:

Ձա՛րկ տանք, ոժանդակն՛նք, պայքարենք ինդուստրիալիզմի և գյուղի սոցիալիստական վերակառուցման, սոցիալիզմի կառուցման համար:

Գրական գործերում, 1930, № 3—4.

Հայաստանի Պրոլետարական գրողների ասոցիացիայի քարտուղարութիւնն այդ առթիւ ընդունում է որոշում:

Ո Ր Ո Շ Ո Ւ Մ Ի Ց .

«Համակոմկուսի սեպտեմբերի 3-ի դիմումի կենսագործմանը մասնակցելու և օժանդակելու համար անհրաժեշտ դանել.—

1. Խորհրդային գրողների ֆեդերացիայի հետ միասին կազմակերպել արիզացիներ և ուղարկել Հայաստանի արդունաքերական վայրերը: Բրիգադներին առաջադրել անմիջական մասնակցութիւն ցուցաբերել կենտկոմի սեպտեմբերյան դիմումի պարզաբանման և մասնաշաղկանացման գործին, Թանվորական ակումբներում կազմակերպել սոցիալիստական շինարարութիւնը նմիրժած գրական նրնկներ և այլն»:

«Գրական դիքսիոնար», 1930, № 8—9.

Սեպտեմբերի 13-ին

«Խորհրդային Հայաստանն թերթում հրապարակվում է Հայաստանի Պրոլետարական գրողների ասոցիացիայի քարտուղարութիւնն «Պրոլետարականութիւնն» զարգացման համար բանաձևը՝ ընդունված ՌԱԳՊ-ի ստեղծագործական գիսկուսիայի առթիւ:

Թ ա ն ա ի ի Ց .

«1. Մեր նրկի սոցիալիստական ինդուստրիալիզացիայի, գլուխի հասարակական հարաբերութիւնների արմատական վերակառուցման, կուլտուրական հեղափոխութիւնն է՝ ամբիւր ծավալման և խորացման միջոցով, կոմունիստական կուսակցութիւնն ղեկավարութիւնը, կապիտալիզմի մնացորդների դեմ բոլոր ֆրոնտներում ծավալվող հարձակումը պահանջում է իդեոլոգիական ֆրոնտում ևս համապատասխան շրջադարձ կատարելը...»

«2. Պրոլետարական գրականութիւնը, որպէս նախադրութիւն, գործողութիւնն ու իրականութիւնը վերակառուցելու կարևորագույն զենքերից մեկը, պետք է կողք-կողքի զարգանա մասսաների հեղափոխական պրակտիկայի հետ, արտահայտի այդ մասսաների անմիջական առօրյա պայքարը, մտանշի այդ պայքարի հետանկարները, արտահայտի մեր իրականութիւնն պրոցեսները, ցույց տա այդ իրականութիւնն հակասութիւնները և մեր զարգացման հիմնական տենդենցները...»:

«3. ...ՌԱԳՊ-ի ստեղծագործական սլաշտֆորմայում ու պրակտիկայում գոյութիւնն ունեցող մի շարք սխալներ (անմիջական տպավորութիւնների տեսութիւնը, պսիխոլոգիական ռեալիզմը, ինքնանպատակ պսիխոլոգիզմի տենդենցները, ինքնաանալիզը և այլն) և մշտված ու պատմականորեն հանված (խտորոշիչների սնյառոյն) այնպիսի լոգունքներ (օրինակ՝ «ինքնա» մարդուն լոգունգը), որոնք այլևս չեն համապատասխանում պրոլետարական գրականութիւնն զարգացման հեռանկարներին ու պահանջներին ռեկոնստրուկցիոն շրջանում,— համապատասխան քննադատութիւնն չեն արժանացել ՌԱԳՊ-ի քարտուղարութիւնն դիմումում: Մինչդեռ անհրաժեշտ էի ստեղծագործական այդ սխալների քննադատութիւնն վրա գրաւել պրոլետարական կազմակերպութիւնների ուղարկութիւնը, նրանց նախապատրաստել՝ մասնակից դարձնելու ստեղծագործական նոր սլաշտֆորմի մշակման գործին: Մյուս կողմից՝ պրո-

Հետարական գրականության ներսում հանդես եկող այդ գրական պրոպագանդայի քննադատության վրա (օրինակ, «Թոփդեհի գերոյա» և այլն) դարձված լի ենթել համապատասխան ուղեգրություն»:

«ԹԵՐԻ. Հայաստան», 1930, № 215.

Հոկտեմբեր

«Գրական դիրքերում» ժամագրի № 10-ում հրապարակվում է Սովետական Հայաստանից Փարիզ վերադարձած Ավ. Իսահակյանի ինտերվյուին՝ արտասահմանյան թերթերի թղթակիցներին:

Ավ. Իսահակյանի ինտերվյուին.

«Թերթերային Միությունը մշտապես ու ներսում հեղափոխության մեջ է: Դեռ նպատակներ որ առաջադրել էր իրեն մարդկային պատմության մեջ աննախընթաց այս հեղափոխությունը, 1917 թ. հոկտեմբերին, նրանք մինչև այսօր էլ այժմեական են: Այն նշանաբանները, որոնցով ղեկավարվել է այդ հեղափոխությունը և որոնց համար ահավոր պայքարի մեջ է մտել նա, մենք են նույն տիրական ուժերն ու նույն տիրական լծակները, այսինքն՝ բանվորական դիկտատուրայի միջոցով՝ կոմունիզմ, համայնացում արտադրության և փոխանակության գործիքների և հողի, կարճ լեռնիկով, կամ հեղափոխական մարքսիզմ...»

Ո՛չ մի երկրում, ո՛չ մի անկյունում դուք չե՛ք հանդիպի այն հուզիչ պատկերին, որ ներկայացնում է ին. Միությունը: Մարդիկ, որոնք ապրում են ոչ թե իրենց և իրենց ընտանիքի համար, այլ ուրիշների, գալիք սերունդների համար, հանձն առնելով զոհանքներ և զոհողություններ...»:

Նոյեմբերի 1-ին

Ակավում է հրատարակվել «Թերթերային Հայաստան» թերթի «Արվեստի քրոնտում» հավելվածը:

Նոյեմբերի 2-ին

Երևանում հրավիրվում է Անդրկովկասյան Պրոլետարդների ասոցիացիայի (ՁԱՊՊ) III պլենումը:

Ընդունվում է բանաձև ԴԱՊՊ-ի մեծամասնության և բյուրի միջև եղած տարածայնությունների, ինչպես և Անդրկովկասյան պրոլետարականության ինդիքների մասին:

Պլենումը ընտրում է պատգամավորություն Խաբովում՝ կայանալիք Միջազգային պրոլետարական հեղափոխական գրողների նիստին մասնակցելու համար: Պատգամավորության մեջ է մտնում նաև Հակոբ Հակոբյանը:

Նոյեմբերի 11-ին

«Թերթերային Հայաստան» թերթում հրապարակվում է ՀՍՄԻ Կենտրոնի կողմի նախագահ Ս. Կապանի բաց նամակը՝ «Գաղութահայ աշխատավոր դանդաղածներին»:

Ս. Կապանի բաց նամակից.

«Թող այս տասնամյակը լինի «Թերթերային Հայաստանի» հետ կենդանի կապ հաստատելու առաջին արթիքը: Դրա համար դուք պետք է կոչեկտիվ կեր-

պով կազմակերպեց անաչառ պաշտպանութիւն: Քող ձեր ներկայացուցիչները զանաւորապէս ժողովից տեսնեն այն գործերը, որ կատարել են մեր բանվորա-գյուղացիական զանգվածները՝ կամուրջատական կուսակցութիւնն և նորոգարար իշխանութիւնն ղեկավարութեամբ, ծանոթեալն մեր հնգամյա պլանին՝ մեր շինարարութիւնն այդ մեծ ծրագրին, տեսնեն այն դժվարութիւններն ու զրկանքները, որ լայն զանգվածները կրում են հերոսաբար ու անտրտունք, այն ռզմարմատութիւնն ու նվիրվածութիւնը, այն նոսաղն ու ջանքերը, որոնցով այդ զանգվածները խոր գիտակցութեամբ կառուցում են Նոր կլանք, Նոր աշխարհ:

Զեր պատգամավորները, վերադառնալով տուն, կպատմեն ձեզ Հայաստանի աշխատավոր զանգվածների հերոսական աշխատանքների մասին, կնկարագրեն ձեզ երկրի դրութիւնն ու զարգացումը այնպէս, ինչպէս, իրոք. գոյութիւնն ունեն իրականութիւն մեջ: Այդ ժամանակ ձեզ համար արեւի լույսի նման և վերջնականապէս կպարզվի դաշնակցութեան հրեշմարտ դեմքը:

Եւսթ. Հայաստան, 1930, № 264.

Նոյեմբերի 15-ին

Քրիստոս-ում և Եղվիստիա-ում տպագրւում է Մ. Գորկու Եմբե թշնամին անձնատուր չի լինում, նրան ոչնչացնում են՝ հողվածը:

Մ. Գորկու հոգւածից.

«Մարքսի և Լենինի ուսմունքով կազմակերպված բանվորների և գյուղացիների առաջավոր շրջանների էներգիան՝ Սովետների Միութեան աշխատավոր ժողովրդի մասնալիս տանում է դեպի մի նպատակ, որի իմաստն արտահայտվում է երեք պարզ խոսքերով — ստեղծել Նոր աշխարհ: Սովետների Միութեան մեջ նույնիսկ պիտե՞ր են իրականացնել հասկանում են, որ ստեղծելու համար Նոր աշխարհ, կլանքի նոր պայմաններ, հարկավոր է անհնար դարձնել առանձին անհատների ձեռքերում և զորաւորներում հակադաս հարստութիւնների կուտակումը, հարստութիւններ, որոնք ամենուր քամվում են և միշտ քամվել են բանվորների, գյուղացիների արյունից. ու քրտնքից. ոչնչացնել մարդկանց բաժանումը դասակարգերի, ոչնչացնել փոքրամասնութեան կողմից մեծամասնութեան աշխատանքային և ստեղծագործական էներգիան շահագործելու որակ հարավորութիւն. մերկացնել թունավոր կեղծիքը կրոնական և ազգային նախապաշարումների, որոնք տեսնում են մարդկանց՝ նրանց դարձնելով իրար անհասկանալի, խորթ միմյանց հանդեպ, աշխատավորների կլանքից շեղել դարավոր ստրկութեամբ սովորեցրած բոլոր վայրենի և կեղտոտ կենցաղային սովորութիւնները, ոչնչացնել այն ամենը, ինչ աշխատավոր ժողովրդի մեջ, դժվարացնելու նրա կենսական շահերի միասնութեան գիտակցման ահը, կապիտալիստների հնարավորութիւն է տալիս ստեղծել մարդկային սպանդանոցներ՝ միլիոնավոր աշխատավորների ուղարկելով իրար դեմ սպանողազմի, այնպիսի սպանողազմների, որոնց հիմնական նպատակը միշտ միեւնոյնն է. հաստատել կապիտալիստների կողոպուտի իրավունքը, ամրապնդել շահույթի նրանց անխափառ ծառայել, նրանց իշխանութիւնը աշխատավորութեան վրա:

Վերջին հաշիւով, այդ նշանակում է. բոլոր մարդկանց և յուրաքանչյուր անհատի համար ստեղծել իրենց ուժերի և ընդունակութիւնների զարգացման ազատ պայմաններ, ստեղծել բոլորի համար համասար հնարավորութիւն:

հասնելու այն բարձրությունը, որին հասնում են, ծախսելով ավելորդ շատ
 էներգիա, միայն բացառիկ, այսպես կոչված «մեծ մարդիկ»...

«Մենք ապրում ենք անընդհատ պատերազմի պայմաններում ողջ բուր-
 ժուպիայի հետ: Դա բանիմար գոտակարգին պարտադրում է հատկապես պատ-
 րաստվել ինքնապաշտպանության, պատրաստվել պաշտպանելու այն ամենը,
 որը նոր աշխարհի կառուցման հերոսական ինքնամոռաց աշխատանքի տա-
 ներեք տարիներին ընթացքում ստեղծել է իր համար և իր օրինակ բոլոր հրկըր-
 ների պրակտաքրիատի համար:

Բանվոր դասակարգն ու գյուղացիությունը պետք է սպառազինվեն՝ հի-
 շելով, որ արդեն մի անգամ Կարմիր Բանակի հզոր ուժը հաղթականորեն դի-
 մադրել է համաշխարհային պատերազմի դրոշին՝ ինքը լինելով անզեն, սոված,
 բոթիկ, մերկ և դեկամվարվելով իր ընկերների կողմից, որոնք այնքան էլ ծանոթ
 չին ուսման և գործողությունների հնարքներին, Այժմ մենք ունենք Կարմիր
 Բանակ, բանակ՝ մարտիկների, որոնցից յուրաքանչյուրը լավ գիտե, թե ինչի
 համար է նա կռվելու:

Սկզբից, անխուսափելի աղաղակի առափնից վերջնականապես խելո-
 գարվելով, Սվրոպայի կապիտալիստներն, այնուամենայնիվ, հանդգնեն մեր
 դեմ ուղարկել իրենց բանվորներին ու գյուղացիներին, անհրաժեշտ է, որ խոս-
 քի ու գործի այնպիսի մի հարված գիմավորի նրանց հիմար գլուխներին, որը
 դառնա կապիտալի գլխին ուղղված վերջին հարված և նրան նետի դժբեղման,
 որը միանգամայն ժամանակին փոքրիկ է նրա համար պատմությունը:

М. Горьким, Собрание сочинений. т. 25, Москва, 1953,
 стр. 226—227, 228—229.

Նոյեմբերի 21-ին

Կուլտուրայի տանը հրավիրվում է Հայաստանի Կոմպարտիայի Կենտկո-
 մի, ԿՎՀ-ի, Նրեանի կոմիտեի ու Նրեանի ակտիվի միացյալ նիստ: «Ներկուսակ-
 ցական դրուժությունը թեմայով զեկուցում է Ս. Մ. Կիրովը:

Նոյեմբեր

Հայերեն լեզվով լույս է տեսնում Վ. Ի. Լենինի երկերի առաջին հատորը:

* * *

Լույս է տեսնում Ալ. Տոլստոյի «Պետրոս առաքին» վեպի առաջին գիրքը:

Նոյեմբերի 28-ին

Մեծ հանդիսավորությամբ նշվում է Հայաստանում սովետական կարգերի
 հաստատման 10 տարին:

Կուլտուրայի տանը հրավիրվում է հանդիսավոր նիստ:

Բացման խոսք է ասում Ս. Կապանը:

Սովետական Հայաստանի 10-ամյա աշխատանքների հանրագումարների
 մասին զեկուցում է Ս. Տեր-Գաբրիելյանը:

Ողջույնի խոսքով հանդես են գալիս՝ Անդրկենտրոնիկոմի նախագահ Մի-
 քա Յիսակյան, Անդրոպոզկոմխորհի նախագահ Ե. Էլիավան, ԱնդրՖեդերացիա-
 յի Հիմնադրիներից՝ Մամիա Օրախելաշվիլին, Աղոթչուհի, Նախիչևանի, Թիֆ-
 լիսի քաղաովետի, Բաքվի աշխատավորության ներկայացուցիչները:

Հրապարակվում է ՍՍՌՄ Կենտգործկոմի նախագահության գիմումը ձեռքհրդային Հայաստանի բանվորներին, գյուղացիներին և բոլոր աշխատավորներին:

Սովետական Հայաստանի 10-ամյակի առթիվ ողջույնի հեռագրեր են ստացվում Մ. Գորկուց, Ս. Մ. Կիրովից, Ա. Միկոյանից, Յ. Մախարաձեից, Ֆրանսիայի Կոմպարտիայից, ՀՅԿ-ից (Փարիզ) և ուրիշներից:

Մ. Գորկու հեռագիրը.

«Սորենտո (Իտալիա).— Հայաստանի հանրապետության բանվորների և գյուղացիների իշխանությունն առաջին տասնամյակը ամբողջ աշխարհի աշխատավորությանն ասում է, որ միմիայն պրոլետարիատի իշխանությունն է ապահովում ժողովուրդների խաղաղ կենսակցությունը և ազգային կուլտուրաների ազատ զարգացումը: Անդրկովկասի ժողովուրդների արդյունաբերական և կուլտուրական հաջողությունները ցույց են տալիս, թե հռանդի ինչպիսի հսկայական պաշար ունի նոր աշխարհ կառուցող բանվոր դասակարգը: Թող ուրեմն ամբլի համարձակ և հզոր թափով մարմնանա հռանդը կյանքի մեջ: Չկա այնպիսի խռընդոտ, որը չկարողանան հաղթահարել բանվորն ու գյուղացին, զենավով այն ուղիով, որ ցույց է տվել համայն աշխարհի աշխատավորությունը: Լենինի մեծ միտքը:

«ԽՍՀՄ», Հայաստան, 1930, № 230.

Խորհրդային Հայաստանի տոնակատարության Ֆրանսիական կոմիտեից.

«Ձեռքհրդային Հայաստանի տոնակատարության կոմիտեն, որի կազմի մեջ մտնում են Ֆրանսիայի առաջավոր մտավորականները, նպատակ է դրել դասախոսությունների, ցուցահանդեսների, դրական-գեղարվեստական երեկոների միջոցով ծանոթացնել այստեղի աշխատավորությանը ձեր զմայլելի մեծապատեհման հիգիենին: Կոմիտեն իր հղբայրական անձնվիրությունը և անդրդովելի բարեկամությունն է հայտնում ձեռքհրդային Հայաստանին, բացառակ վստահությամբ հայտնելով ձեզից նրա սոցիալիստական շինարարության հաղթանակը:

Անրե Վիտիս, Անրի Բարբյուս, Ժարգեն, Ֆրանսիա Ժուրդեն, Ժան Ռիշար Բլոկ:

«ԽՍՀՄ», Հայաստան, 1930, № 279.

Հորեկյանական օրերին բացվում է Փոքր Սարգսյանցի շրանցքը, հիմնադրվում է Ժողովուրդ (Երևանի Սպենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի պետական թատրոնի շենքը), իրականացվում են այլևայլ ձեռնարկումներ:

Մկսվում է Հայաստանի արվեստների (թատրոն, կինո, արվեստ, երաժշտություն, նկարչություն, հարտարարականություն) ղեկավարական օլիմպիական, որը տնում է տաս օր:

«Ձեռքհրդային Հայաստան» թերթի հորեկյանական համարում ողջույնի և շնորհավորանքի խոսքով հանդես են գալիս՝ Ա. Շիրվանզադեն, Ա. Իսահակյանը (Փարիզից), Ա. Քամանյանը, Մ. Սարյանը, Փ. Թերլեմեզյանը, Մ. Արեղ-

յանը, Լեոն, Թ. Թորամանյանը, Ստ. Զորյանը, Մ. Մանվելյանը, Զ. Նսալանը (Փարիզից), Արուս Ոսկանյանը և ուրիշներ:

Ա. Երվանդագենի խոսքից:

«Հայաստանի խորհրդայնացման առաջին տասնամյակը պետք է համարել Հայաստանի աշխատավորության կյանքի առաջին պայծառ էջը, երա փրկելուց և ազատագրման անդրեմիկ տունը:

Այն, ինչ որ ապրել է Հայաստանի աշխատավոր ժողովուրդը իր գոյության առաջին օրից սկսած մինչև երկրի խորհրդայնացումը, եղել է ուրիշ ոչինչ, եթե ոչ սոսկ անընդհատ ավերումների, բռնությունների, ստրկության, ծով տանջանքների և ծով արյան ու արցունքների հազարամյա կրկնություններ:

Հետո չէ այն ժամանակը, երբ ինձ և իմ սերնդի մարդկանց թվում էր, թե չկա և չի կարող լինել մի պատմական հեղաշրջում, որ զառ ու այդ ան իրականությունը սիոսի, վերացնի, այնքան մեծ ու այնքան խորն էին միջ հիսունականներն ու հասարակությունները: Եվ ահա պատահեց անսպասելին ու անհրեակալիչին, և եկավ Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը, մեծագույնը մինչև այժմ եղած բոլոր հեղափոխություններից և արեց այն, ինչ որ չէր կարող անել և ոչ մի հրաշագործություն:

Տասը տարին մի երկրի կամ ազգի պատմության համար մի անկթաքթ է: Բայց վաղիկյաններ կան մարդկության կյանքում, որ դարերի իմաստն ու խորհրդավորությունն են կրում իրենց մեջ, լավագույն դարերի, ներկա տառապանքները հաշվառելով ժողովրդի մտածելու և երգելու արվեստը: ...»:

Երև. Հայաստան, 1930, № 279:

Ա. Իսահակյանի խոսքից:

«Հայաստանի խորհրդայնացման տասնամյակի տոներ երևում է ինձ, որպես մեր երկրի նոր կյանքի տասնամյակի տոներ:

Գերեզմանից, ուր նետել էր նրան համաշխարհային կապիտալիզմը, կողոպտելով ու կոտորելով, գերեզմանից վեր ելավ նա, թեև արյունավատ ու վիրավոր, բայց նոր ուժով լցված, կանգնեց մեծ Միության կողքին և նրա հետ բռնեց ու բարձրացրեց աշխարհի վրա սոցիալիզմի դրոշմը:

Խորհրդային մեծ Միություն: Խորհրդային մեծ Միությունը կայծակն արի մի հարվածով ճնշեց դարերի արյունոտ պատմությունը և կիսեց երկրագունդը երկու մասի՝ հին աշխարհի և ձևակերպվող նոր աշխարհի...»:

«Փոքրիկ Հայաստանն այսօր տոնում է նոր զառափարի իր գինվորագրման տարեդարձը:

Սակայն, Հայաստանը փոքրիկ չէ, նա մեծ է իր վեճ սկզբունքներով, իր հանրամարդկային ձգտումներով: Նա մեծ է նրանով, որ մեծ Միության հետ նոր պատմություն է կերտում, գրում է նոր աշխարհի ստեղծագործական թիրախներ:

Նրան կյանք տվող գաղափարները ճնդեղում են երկրագունդը բևեռից բևեռ, ամենուրեք, որտեղ կան աշխատողներ ու զբվածներ, քաղաքներ և օռնաճարված կանաչ, վառում է նրանց կրծքերի ըմբոստացման հուրը և ճրագն շարժարված ձեռներից բռնեց և ձուլում կեղծֆիլիսոփի դժմ: Մոմբեր է դնում ընդամենը տերերի ապարանքների տակ, գահերի ու բանկերի տակ,

արդեն կզակ ըուրժուաղիայի տակ, բոլոր նրանց, որ նրեկ իրենց գերեզմանա-
փորներն էին:

Նրեկվա ջութոված ու փոշիացած Հայաստանն այսօր, իբրև կրօնն այդ
կործանող և ստեղծող գաղափարներին, կանգնել է խորխոր և պարզել է թշնամի
աշխարհի դիմաց այն բազմախորհուրդ դժոխքը, դեպի որը ձեռքերն են մեկ-
նում քյուրապուր աշխատավորներ՝ աշխարհի բոլոր, բոլոր կողմերից:

Վաղն ամբողջ աշխարհը պիտի տանն սոցիալիզմի համաշխարհային հաղ-
թանակի օրը:

Այսօր, ձեր տոնին ամբողջ հողովս ներկա եմ, ձեզ հետ, Հայաստանի աշ-
խատավորներ՝ Դուք, որ անշարին զոհարարությամբ, կենցաղային գրկանք-
ներով, բայց անսասան կամքով շինում եք արդարության և աշխատանքի մեր
հայրենիքը: Ձեզ հետ եմ և ձեզ հետ միասին գոչում եմ — Կորչի՛ հաղթանա-
հող աշխարհը, կեցցե՛ ստեղծագործ աշխատուճքը, կեցցե՛ Խորհրդային Հա-
յաստանը:

«Խորհ. Հայաստան», 1930, № 275.

Հորեյլանական օրերին բացվում է սովետական Հայաստանը 10 տարում
ցուցադրանքներ:

Սովետական Հայաստանի 10-ամյա հորեյլանին նվիրված հանդիսավոր
նիստեր են հրապարակում Թիֆլիսում, Բաքուում, Փյանջայում (այժմ Կիրովա-
բադ), Խարկովում և այլ քաղաքներում:

Դեկտեմբերի 4-ին

Դիլիջանում վախճանվեց պրոլետարական գրող Հակոբ Վամարին:

Դեկտեմբերի 6-ին

Հրապարակում է ԶԱՊԳ-ի քարտուղարության ընդլայնված նիստ: Ընդունվում
է բանաձև:

ԶԱՊԳ-ի քարտուղարության բանաձևից.

1. Լիովին միանալ ՎՕԱՊԳ-ի քարտուղարության կոմիտեիցիայի Խարկո-
վի նիստի որոշմանը և Վրաստանի Կոմկուսի կենտկոմի նոյեմբերի 30-ի բա-
նաձևին:

2. Բացատրական կամպանիա մղել ԶԱՊԳ-ում տեղի ունեցող անցքերի
շուրջը:

3. Հատուկ ուշադրություն նվիրել Ադրբեյջանի ասոցիացիայի աշխատանք-
ներին ամբողջմանը:

4. Մոտ ժամանակաշրջանի համար ԶԱՊԳ-ի ամբողջ աշխատանքի ուշա-
դրության կենտրոնը դարձնել գրականության բանվոր հարմաժայիններին կոչի
կենսագործումը...

6. Սկսել ստեղծագործական դիսկուսիա, նյութ ունենալով Անդրկովկասի
պրոլետգրողների գրվածքները:

«Գրական գործեր», 1931, № 1.

Դեկտեմբերի 29-ին

Կոմիտասի ծննդյան 60-ամյակի առթիվ Կուլտուրայի տանը կազմակերպ-
վում է նրա ստեղծագործությանը նվիրված երեկո:

Կոմիտասի ստեղծագործության մասին գեկուցում է Ալ. Մելիքյանը, Հուլիսի 2-ին Կոմիտասի մասին Մ. Արեգյանը, Գ. Լևոնյանը, Գ. Դեմիրճյանը:

Գեկուցումներ

Սովետական Միության կառավարած աշխարհում հետո վերագրանալով Հեղհաստան, իր ինտերվյուում Ռաբինդրանաթ Տագորը հայտնում է. «Ռուսաստանը հրաշքներ է գործել. Մոսկվայում ես համոզվեցի, որ հոսող գյուղացիները և քանվորները բարձրացնում են ոչ միայն իրենց տեխնիկական որակավորումը, այլև իրենց կուլտուրական մակարդակը: Ժողովրդական լայն մասնանները լցնում են թատրոնները: Այն, ինչ որ իրագործվել է Ռուսաստանում վերջին տարիները, մեզ՝ հնդկներին թվում է իսկական հրաշք»:

Կեդր. Հայաստան, 1930, № 304.

«Գրական դիրքերում» ամսագրի խմբագրությունը դիմում է գրողներին, քննադատներին, արվեստագետներին և քանվորներին հետևյալ անկետավով.

1. Ի՞նչ է Ձեր կարծիքը պրոլետարական գրականության 10-ամյա նվաճումների մասին:

2. Ի՞նչ է Ձեր կարծիքը ուղեկցային գրականության 10-ամյա նվաճումների մասին:

3. Ի՞նչ պահանջներ կառաջադրեիք մեր գրականությանն առաքելու:

4. Ի՞նչ է Ձեր կարծիքը մեր քննադատության մասին և ի՞նչ կառաջադրեիք նրան:

Անկետավից պատասխանում են Ալ. Շիրվանզադեն, Նոսր-Դոսը, Ստ. Զորյանը, Ն. Զարյանը, Մ. Մանվելյանը, Վ. Թոթովենցը, Գ. Մահարին, Յ. Խանզադյանը, Հ. Սևրվաթյանը, Վ. Ալազանը, Գ. Վանանդեցին, Մ. Թորոսյանը, Խ. Մարգարյանը և մի խումբ քանվորներ՝ Լենինականի գեպոյից, Երևանի ձեռնառ գործարանից, տպարանից և այլն:

Ալ. Շիրվանզադեի պատասխանը.

«Պատ. 1-ին հարցին. — Անտարակույս հայ պրոլետարականությանը առաջադրվում է ներտասարդ գրողների միտքը, աստիճանաբար զարգանալով, թոթափում է իրենից այն, ինչ որ ծանրաբեռնիչ, անցողական և գեղարվեստի տեսանկետից ավելորդ է ու վնասակար: Սրա հետ միասին աստիճանաբար նրբանում է և նրանց հաշվել գեղեցիկի վերաբերմամբ, հարկավ ոչ ի վնաս ընդունված իդեոլոգիայի: Միայն մի հանգամանք ինձ թվում է խորթ, այդ պն է, որ պրոլետարոսները, առանց բացառության, չափազանց շատ ու չափազանց շտապ են արտագրում և որ անընդունելի է, շատ են հանձնում տպագրության: Ես ենթադրում եմ, որ այդպիսի գրելով, նրանք հաղթվ թե՛ ժամանակ ունենան շատ կարգալու և կյանքի ավելի խորն ուսումնասիրելու: Ահապարակ ցանկալի է, որ երկտասարդ գրողները մի փոքր ավելի խստապահանջ լինեն գեպի իրենց գրիչը և ամեն մի երկ անխտիր լրանան լույս ընծայել, առանց կանխավ երկարորեն խորհրդակցելու իրենց ներքին աշխարհի հետ, ուղղում եմ ասել, որ արվեստը՝ արհեստ և գրականությունը՝ սոսկ պոբություն չդարձնեն:

Պատ. 2-րդ հարցին. — Ես չեմ հասկանում ինչ ասել է ուղեկից կամ աշխատավոր գրողներ, ուստի և դժվարանում եմ խոսել նրանց նվաճումներին

մասին: Իմ կարծիքով, գողը՝ ստատանումների ու երերումների մեջ, անկարող է ազատորեն ստեղծագործել: Իրկուսից մեկը, մեր ուղեկից համարված գրող-նեքը կամ միանգամայն և անվերապահորեն պետք է միանա արվեստագրական նախյանը, կամ պետք է մնա իրենց նախկին գիրքերում: Կանգնելով ճանապարհի կեսին ու ետ ու առաջ նայելով, նրանք չեն կարող նշանակալի գործեր տալ, յնայեցով իրենց անկասկածելի առաջնորդին:

Պատ. Յ-րդ հարցին. — Ի՞նչ եմ պահանջում մեր գրականությունից: Միայն մի բան — անկեղծություն:

Նա ր - Դ ո ս ի պ ա տ ա ս ի ա ն ի ջ .

«...Ի՞նչ պայմանների մեջ էր գրականությունն առհասարակ հեղափոխությունից առաջ: Նա մենագնորք էր անհատ ընտրյալների համար: Հրատարակչական գործը կենտրոնացած էր մասնավոր կատարելի ձեռքում, որը գործին մոտենում էր շաճի տեսակետից: Գրողի վրա ժանրացած էր ցարական ցենզուրայի քմահաճությունը...»

Այս բոլորը վերաբերում էր, հարկավ, և մեր գրականությանը: Պրոֆեսիոնալ գրողներ մենք համարյա թե չունենինք, որովհետև գրականությունը գրողին չէր ապահովում: Մենք ունեինք միայն ի միջի այլոց գրողներ, Սրանով պիտի բացատրել այն հանգամանքը, որ մեր գրողներից շատերն այնքան չեն գրել, որքան որ կարող էին: Հրատարակչական գործը մեղանում դարձել էր մի տեսակ թրաքորթություն: Հեղինակը դիմում էր այս կամ այն ժողովրդին, որը նրանք չէին հասնում անելուց հետո, վերջապես համոզմանով էր հոգալ գրքի տպագրության ծախսերը, ոչ թե ժողովրդությունից, այլ զանաա տանող հեղինակին գլխից ուռ տնելու համար:

Հեղինակն էլ՝ ի նշան «երախտագիտության», դիրքը նվիրում էր նրա անվան և գրքի ճակատին գրում՝ «Միայն մենք պատկերվում ենք ինչպես...»

Ձեռք երրորդ հարցն է, թե ի՞նչ պահանջներն կառաջադրվեցին մեր գրականությանը հետագայում: Պահանջներին մասին խոսք չի կարող լինել. ես միայն ցանկություն կարող եմ հայտնել, Հինը հեռում է, նորը զարգանում, բայց վատ չի լինի, եթե նորը մի քիչ ուսանի հինից. այդ վնաս չի տա, եթե օգուտ չտա: Ըս կցանկանալի, որ մեր սկսնակ արձակագիրներից, առանձնապես բանաստեղծներից ոմանք, երբեք այնքանով չանեն իրենց աուդիտորիան, լընկեն վերացականության դիրքը, մի քիչ, եթե կարելի է այսպես ասել. քիչ բանաստեղծություն անեն, թողնեն ոչինչ լատող փքուկույց բառերը, գրեն հասկանալի լեզվով, գրելուց առաջ լավ մտածեն, թե ինչ են ուզում ասել, և ապա թե գրեն: Գեղեցկությունը կուտակված պաշտոնագրի մեջ չէ, գեղեցկությունը պարզության մեջ է: Հետո խորհուրդ կտայի հիշել Վլոտերի խոսքերը. «Բոլոր տեսակները լավ են, բացի ձանձրալիից: Ինչ ձևով և ինչի մասին ուզում են թող գրեն, միայն թե գրածը ձանձրալի չլինի»:

Ինչ վերաբերում է մեր վերջին հարցումին՝ մեր գրական քննադատության մասին, իմ ցանկությունն է, որ նա հեռու մնա խմբակայնությունից, անձնական բարեկամական նկատառումներից, միանգամայն անկախ դիրք թռնի և ավելի ընդարձակ ծավալ ստանա: Քննադատությունը՝ գրականության դարգացման խթանն է: Գրողն առանց քննադատի նման է հիվանդ ծառի, որի տուղեները թափվում են չհասունացած: Մի Բելիսկի 40-ական թվականնե-

րին գրողների մի ամբողջ փառավոր սերունդ կրթեց ու դաստիարակեց, կցանկանալի մի հայ Բեկինսկի մեր գրողներին նոր սերունդի համարը:

Ս տ. Զ ո Ր Յ ա ն ի պ ա տ ա ս խ ա ն ի ց.

«1. 1922—23, 24 թթ. համեմատությամբ՝ պրոլետգրողները կատարել են անպայման աչքի ընկնող առաջադիմություն: Բայց դեռ չեն տվել կարևոր ու ցանկալի, որ իրավունք ունենանք իսկական նվաճում համարելու. այսինքն մեր օրերին վայել գործեր, որոնց մեջ գեղարվեստորեն արտահայտված լինե՞ր պրոլետարական հեղափոխության և շինարարության բովանդակ թափն ու պահոսը:

2. Փաշով ուղեկիցներին՝ պիտի ասեմ, որ նրանք զգալի առաջադիմություն են ցույց տվել միայն հեղափոխությունը և նրա առաջադրած նպատակներն ըմբռնելու գործում: Ինչ վերաբերում է արտադրանքին, նրանք եռլայնայն դեռ չեն տվել հեղափոխության թափն ու պահոսը ներկայացնող գործեր:

3. Պահանջներ առաջադրելը հեշտ է, ինչքան ասես կարելի է պահանջներ առաջադրել: Բայց ես կրավականամ մի քանի ցանկություններով, կցանկանալի, արևակ, որ մեր գրականությունը ձեռք բերե՞ր գրական կուլտուրա, լեզվի կուլտուրա և ձգտե՞ր բարձր արվեստի, որ դառնար մասնաները դաստիարակող ներգործոն ուժ և լքե՞նար կյանքի պոլից, ինչպես հիմա է: Ուշագրություն ավելի որակին, քան՝ քանակին: Համաձայն չեմ երբեք այն մարդկանց, որոնք կարծում են, թե արվեստի ասպարեզում ես քանակը կարող է վերածվել որակի: Բնավ: Ռուս գրականության մեջ Բորոդինին զորել է 60 հաստոր, բայց նրա այդ 60 հաստոր ավելի թեթև են կշռում, քան Գաբշկինի միակ հաստորը կամ Փրիբոեգովի միակ պինսը — լեռնաքիչ պատուհանը:

Ն. Զ ա ր յ ա ն ի պ ա տ ա ս խ ա ն ի ց.

«Բանավոր դասակարգի դիկտատուրայի և սոցիալիզմի կառուցման հոյակապ խնդիրներն իրենց ըզմանդակ խորությամբ ու ծավալով արտահայտելու համար մեր պրոլետարական գրականությունն անշուշտ դեռ երկար ճանտալարհ ունի կտրելու Բայց, ինձ թվում է, այնուամենայնիվ, որ գրականության ֆրոնտի մեր ջոկատը բավականին լուրջ դիրքեր է գրավել: Մեր նվաճումներն ավելի ակնբախ կդառնան, եթե համեմատենք 1922—23 թվերի սկսնակ պրոլետգրողներին այսօրվա սկսնակների հետ: Ի՞նչ համեմատություն: Մինչդեռ խորհրդայնացման սկզբի շրջանի մեր ուժերը չափազանց աղքատ էին ձեռն ասպարեզում և խղճողագիպպես էլ՝ դեռ խակ ու թոթով, տանաժակի վերջին տարիների սկսնակներն արդեն հանգես են դալիս գաղափարապես համեմատաբար ավելի կոպիտե՞ծ և գրական ավելի բարձր կուլտուրայով: Այս պրոլետգրականության զարգացման անվիճելի նշաններեց մեկն է...

«Մենք պետք է զննե՞նք առական յուրացմանը մեթոդով կլանենք կրասիկ գրականության բոլոր գրական, արժեքները և ստեղծենք մեր դասակարգային հոյակապ, պարզ, մասնաներին մատչելի ու սիրելի ուղի:

«Պրոլետարական գրականությունը ոչ միայն պետք է հասնի սոցիալիզմի կառուցման վիթխարի թուրքներին, այլև անցնի՝ նրանից՝ լուսավորելով մեր հզորագույն վերելքի հեռավոր դազաթները:

Ծ. Խանդավառի պատասխանից

Պրոլետարականության ակներև նվաճումը տասնամյակի ընթացքում պետք է համարել այն, որ այդ գրականությունը ոչ միայն տարերայնորեն, խորհրդային կյանքին զուգահեռ, այլև գիտակցաբար՝ վերաքաղաքացիական է դեպի ավելի կոնկրետ, մշտնապատ ընդհանուրից դեպի մասնավորը, առօրյականը, ապա ուրեմն ռոմանտիզմից դեպի ռեալիզմը. դրա արտահայտություններից մեկն է սխեմատիզմը հաղթահարելու, կյանքը գեղարվեստորեն ու դիալեկտիկորեն պատկերելու ուժեղ ձգտումը պրոլետարդեմոկրատիայի մեջ։ Այդ ընդհանրապես առողջ առաջընթացության նշաններից մեկն է, անշուշտ, և այն երևույթը, որ պրոլետարականությունը հրաժարվել է նախկին տարիների ֆուտուրիստական-աբստրակտիզմից, դիքցիոն հանդեպ կլասիկ արվեստի և իր երեսը դարձրել է դեպի կլասիկ գրականությունը՝ նրա լուրջ ուսումնասիրությանը ձեռնարկելով։

Ինչ պահանջներ (ավելի ճիշտ կիներ, եթե ասենք) ցանկություններ) կարող ենք առաջադրել մեր գրականությանը։ Ցանկանք, որ ստեղծագործության երեք հիմնական սեռերն էլ՝ էպոս, լիրիկա, դրամա՝ իրենց արտահայտությունը գտնեն մեր գրականության մեջ (դրաման շատ քիչ էրին է դեպքերում մինչև օրս), բայց այստեղ անհրաժեշտ է նշել երկու կարևոր թերություններ, որոնց նկատմամբ են, թե՛ ուղեկցային և թե՛ պրոլետարական գրականության մեջ ընդհանրապես։

Գրողներից շատերի մեջ նախկին ֆուտուրիստական, ժխտողական վերաբերմունքը դեպի կլասիկները փոխակերպվել է տրամագծորեն հակադիր այնպիսի վտանգավոր կրավորական, ակնաժողովական վերաբերմունքի, որ կլասիկներին աշակերտելու, նրանցից ուսանելու տենդենցը կարող է դառնալ աղետ. մոռացվում է այն հին ճշմարտությունը, որ պոեզիայի քնագաղափար կենդանի է միայն նոր խոսքը, որ հին արվեստը լպետք է ստրկացնի նորը, որ պրոլետարիատի իդեոլոգ-գեղարվեստագետի համար էպիդեմությունը ստեղծագործական ուղի լինել չի կարող։

Առանց հին կուլտուրական արժեքների պատգամաբան պրոլետարիատը երբեք չի ստեղծի իր կուլտուրան, բայց այդ օգտագործումը մեխանիկական չէ, այլ օրգանական։ Մեր գրողները թող լավ ուսումնասիրեն կլասիկ գրականությունը, դա վերին աստիճանի օգտակար է և ուսանելի, բայց իրենց ստեղծագործության մեջ նրանք պետք է լուզված ունենան ոչ թե իրենց դեպի կլասիկները, այլ առաջ, միշտ դեպի առաջ՝ կլասիկների հետ միասին, նրանց օգնությամբ, նրանց վերաօժանմամբ, նրանց հաղթահարմամբ։

Ենչ վերաբերում է գրական քննադատությանը, նա, իմ կարծիքով, հաճախ մոռացել է, որ գրողին վնասելը շատ ավելի հեշտ է, քան թե օգնելը, և երբեմն դարձանայի անփութություն է ցուցահանել, տալով սահադարձակ սուբյեկտիվիզմի նմուշներ (ինչպես և լավհայտելով պրական էթիկայի տարրական սկզբունքները)։

Գրական քննադատությունը մեղանում ընդհանուր առմամբ վեր է անցնում ռեալիստական, ռեալիզմի գրողներին, իհարկե, պետք է մշտնադեպի սխեմատիզմը։

Սակայն ներկայումս քննադատական միտքը ևս լավագույնում է ռեալիստիկ և վուլգար սոցիալիզմի դեմ ու, հենվելով ռուսական մարքսիստական

գրականագիտութիւնի միտքի միտք, նշում է մեր գրականութիւնի գարգացման ուղիները:

«Գրական գիտություն», 1930, № 11—12»

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԻՐԱԴՐՈՒՄՆԵՐԱ

Զտփառն

Ալազան Վ.—Երգեր կառուցման և հաղթանակի, Երևան:

Աղալի — Արտերի լիբիկան, Երևան:

Գրիգորյան Վ.—Անիմի երգը, Երևան:

Զարյան Ն.—Ռուսների քաղաքը, Երևան:

Իսահակյան Ավ.—Բանաստեղծություններ, Երևան:

Խնկո Ապեր — Խորհրդային գյուղին, Երևան:

Նորենց Վ.—Երկրորդ գիրք, Երևան:

Զարենց Ե.—Էպիգրամիկ լուսաբաց, Երևան:

Սարյան Գ.—Երկիր խորհրդային, Երևան:

Վահրամի Ս.—Երկու երգ, Երևան:

Վշտունի Ա.—Նոր արեւից (ռուսերեն), Մոսկվա:

Տարունցի Ս.—Առաջուկ, Երևան:

Արձակ

Ալազան Վ.—Ճանապարհին (աղբերջաներեն), Բաքու:

Անանյան Վ.—Կրակի ողակի մեջ, Երևան:

Արաղի — Ապրողները (աղբերջաներեն), Բաքու:

Արաքս — Ալվանը (աղբերջաներեն), Բաքու:

Արմեն Մ.—Քաղաքը Բլուրի միտք, Երևան:

Արմեն Մ.—Ջութեղի (աղբերջաներեն), Բաքու:

Ատրյան Վ.—Ջրահագնացքը, Երևան:

Բակունց Ա.—Իման բնից (աղբերջաներեն), Բաքու:

Բեա Գ.—Կրանցի երգը, Երևան:

Դարբինյան Մ.—Ջարթնոց գլուղը, Երևան:

Դարբինյան Մ.—Ջաղացական Անտոնը, Երևան:

Դեմիրճյան Գ.—Նրանց ժպիտը, Երևան:

Ջորյան Ստ.—Վարդաձորի կոմունը, Երևան:

Ջորյան Ստ.—Առաջին օրեր, Երևան:

Ջորյան Ստ.—Պատմվածքներ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Քոթվանց Վ.—Բաքու, Երևան:

Քոթվանց Մ.—Պատմվածքներ, Քիֆիս:

Մահարի Գ.—Մանկություն և պատանեկություն, Երևան:

Մելիքյան Հ.—Պատմվածքներ, Երևան:

Միքայելյան Կ.—Նովելներ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Շիրվանզադե Ալ.—Կյանքի բովից, Երևան:

Պետրոսյան Մ.—Պատմվածքներ, Երևան:

Դրամատուրգիա

Դեմիրճյան Դ.— Փաշ Նազար (վրացերեն), Քիֆլիս,

Քոթովնեց Վ.— Երկու սուր, Երևան:

Ղարադյուլան Ա.— Կոմսոմոլ Աստղիկը, Երևան:

Շիրվանզադե Ալ.— Մոթանի խնամիկ, Երևան:

Կլասիկներ

Արևմտահայ բանաստեղծներ, Երևան:

Քումանյան Հ.— Հեքիաթներ, Երևան:

Քումանյան Հ.— Գիքոր (ռուսերեն), Մոսկվա:

Հայկական հեքիաթներ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Նալբանդյան Մ.— Երկրագործությունը որպես ուղիղ ճանապարհ, Երևան:

Շիրվանզադե Ալ.— Երկերի լիակատար ժողովածու, Հ. II, III, IV, V, Երևան:

Շիրվանզադե Ալ.— Փառս (ռուսերեն), Մոսկվա:

Շիրվանզադե Ալ.— Նամուս (ռուսերեն), Մոսկվա:

Շիրվանզադե Ալ.— Նամուս (վրացերեն), Քիֆլիս:

Ջավախեցի — Պատկերներ, Երևան:

Հայագիտություն, գրականություն պատմություն,

ֆենադատություն

Քոթովնեց Վ.— Շիրվանզադե, Երևան:

Վանանդեցի Գ.— Շիրվանզադեի ստեղծագործության հիմնական գծերը, Երևան:

Թարգմանություններ

Գարշին Վ.— Պատմվածքներ, Երևան:

Լեակով Ն.— Պատմվածքներ, Երևան:

Լորդկիպանիսե Կ.— Առաջին մայրը, Երևան:

Հունվարի 6-ին

Գրողների տանը քննարկվում է Վ. Ալազանի «Երգերի կառուցման և հաղթանակի» բանաստեղծությունների գիրքը:

Հունվարի 13-ին

Գրողների տանը քննարկվում է Վ. Թոթովենցի «Բազու» վեպը: Զեկուցում է Գ. Վանանդեցին:

Հունվարի 20-ին

Մոսկվայում, Մարքսիստ մանկավարժների ընկերության նիստում լինելով կուլտուրայի մասին թեմայով զեկուցում է Ն. Կ. Կրուպսկայան:

Զեկուցումից.

«Նա» (Լենինը — խմբ.) առանձին ուշադրություն էր բանվորների խոսակցությունները և արտասովոր ուշադրություն էր նվիրում մանր հարցերին ու հրեպոքներին: Նա առանձին խոսակցություններից և առանձին տեղանքներից կարողանում էր հրեպոք մտերի փաստերի և մեծ հարցերի միջև գտնվելու և լինելու կարող:

Նա ամենամանրակրկիտ դիտողությունների հիման վրա կարողանում էր վերականգնել ամբողջ աշխարհում բանվոր դասակարգի մեջ տեղի ունեցող հակայական զարգացման պատկերը:

«Երբ. Հայաստան, 1931, № 17»

Հունվարի 26-ին

Գրողների տանը քննարկվում է Ն. Զարյանի «Բուռնի քարտեզ» պոեմը: Զեկուցում է Հ. Մկրտչյանը:

Հունվար

Խորհրդում տեղի է ունենում Միջազգային ռեպուբլիկան գրողների բյուրոյի պլենումը: Հ. Հակոբյանը ընտրվում է Բյուրոյի նախագահության անդամ:

ՀԳԳ առօրեային կազմակերպում է գրական 18 խմբակ, որոնցից 8-ը բանվորական, 1-ը կարմիրբանական, 4-ը գյուղական և 5-ը գյուղական: Խմբակներին տրվում է աշխատանքի ծրագիր, կցվում են ղեկավարներ:

Հուլյան է տեսնում Կարմիր Բանակի և Նավատորմի դրոշման կազմակերպությունների՝ 104ԱՅ-ի, որպես «ՅՅՅՅՅ» ամսագրի առաջին համարը:

1905 թվականի ունեցությունի 25-ամյակի տոնակատարության օրերին Հայաստանի Խորհրդային դրոշմերի ֆեդերացիան և Պրոլետարական գրողների ասոցիացիան շքական երեկոներ են կազմակերպում Երևանի մի շարք գործարաններում և ակումբներում:

Փետրվարի 4-ին

Գրողների տանը ֆենսերկվում է Ս. Տարոնցու «Առավոտ» բանաստեղծությունների ժողովածուն: Զեկուցում է Գ. Դեմիրճյանը:

Փետրվարի 11-ին

Լույս է տեսնում Վրաստանի Կոմպարտիայի Թիֆլիսի կոմիտեի օրգան՝ Հայերեն «Պրոլետար» թերթի 1000-րդ համարը:

Փետրվարի 12-ին

Գրողների տանը ֆենսերկվում է Վ. Նորենցի «Երկրորդ գիրք» բանաստեղծությունների ժողովածուն: Զեկուցում է Խ. Սարգսյանը:

Փետրվարի 14-ին

Բացվում է ՀՍՍՌ Սովետների VII համագումարը:

Գրողների անունից համագումարը ողջունում են Ե. Չարենցն ու Վ. Ալալանը:

Կենտգործկոմի կազմում ընտրվում են՝ Ավ. Իսահակյանը, Ալ. Քամանյանը, Մ. Սարյանը, Մ. Աբեղյանը, Ստ. Զորյանը:

Փետրվարի 19—21-ը

ՀՍՍՌ Լուսժողկոմատի արվեստի և գրականության սեկտորի նախաձեռնությամբ կազմակերպվում է դիսպուտ՝ պոեզիայի հարցերի շուրջը:

Վերկա պրոլետարական պոեզիայի հիմնական տեղեկությունները թեմայով զեկուցում է Ե. Չարենցը:

Մտքերի փոխանակությունից առաջ Ե. Չարենցը հանդես է գալիս «Էպիգրամիկան լուսարացա-ի մասին խոսքով»:

Փետրվարի 21-ին

Թիֆլիսում գումարվում է Սովետների Անդրկովկասյան VI համագումարը:

Փետրվարի 24-ին

Վախճանվեց ազգագրագետ Ծովանդ Լալայանը (ծնվ. 1864 թ.):

Փետրվար

Նյու-Յորքի Զոն Ռիդի անվան բանվորական ակումբը դիմում է ամերիկյան մի շարք գրողների՝ Կոմպարտիայի շաբաթը անցնելու կոչով:

Դիմումին առաջինը արձագանքում է թեպետ Դրալզերը, որի համազմունքով՝ սկսված արտիան միակ կազմակերպությունն է, որ ձգտում է կապիտալիզմի վերացմանը ամբողջ աշխարհում:

«Գրական գործեր», 1921, № 2—3.

Վրաստանում սովետական կարգերի հաստատման 10-րդ տարեդարձի առթիվ Թիֆլիս է մեկնում Հայաստանի դրոշմների և արվեստագետների պատգամավորությունը՝ 12 հոգուց:

Մարտի 6-ին

Հրավիրվում է Հայաստանի հոլանդականների ռեսպուբլիկական երկրորդ համագումարը:

Մ ա Ր ա

Առաջնություն է Հայաստանի Պրոլետարական երաժիշտների ասոցիացիայի:

Հաստատվում է Հայաստանի ՊԳ ասոցիացիայի նոր վարչություն, վարչության կազմը՝ Ծ. Զարենց, Ա. Բակունց, Ն. Զարյան, Հ. Գյուլիջիսյան, Ա. Վշտունի, Գ. Արսլ, Վ. Ալազան, Ան. Վարդանյան, Մ. Արագչի, Գ. Սարյան, Ա. Ողբազարյան, Աղավնի, Ա. Ոսկերյան, Ե. Զուրաբ և ուրիշներ:

Ապրիլի 22-ին

Շեքերդաշյան Հայաստանյ թերթի լենինյան համարում տպագրվում է հետևյալ Մ. Գորկու «Վ. Ի. Լենին» գրքից:

Ա պ Ր Ի լ

Մոսկվայում գումարվում է 104ԱՅ-ի (Կարմիր Բանակի և Նախատորմի գրական կազմակերպություն) Կենտրոնական խորհրդի առաջին պլենումը: Բացման խոսք է ասում Ալ. Մերաֆիմովիչը:

Մայիսի 14-ին

Արտասահմանից Մոսկվա է վերադառնում Մ. Գորկին:

Մայիսի 16-ին

Խույս է տեսնում ռեժիսոր թերթի 1000-րդ համարը:

Մայիսի 30-ին

Հայաստանի ԼԿԵՄ Կենտկոմում հրավիրվում է խորհրդակցություն՝ «Պրոլետարական գրական շարժումը և կոմսոմոլի մասնակցությունը այդ ֆրոնտում» հարցի շուրջը:

Մ ա յ Ի ս

Տեղի է ունենում Հայաստանի արվեստագետների միացյալ միտինգ՝ դաշնակցության ինտերվենցիոնիստական ունեցությունների դեմ:

«Մետերվենցիայի վտանգը, դաշնակցությունը և մեր գրականության ա-
արվեստի անելիքները» նյութի մասին զեկուցում է Հ. Գյուլիքեխյանը:

Ելույթ են ունենում Մ. Սարյանը, Ե. Զարենցը, Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զա-
րյանը, Ա. Բակունցը, Բ. Մելիքյանը, Ս. Հակոբյանը, Արա Ուրգալանը և ու-
րիշներ:

Հունիսի 14-ին

Թիֆլիսի Ռուսալովելու թատրոնում հրավիրվում է հանդիսավոր երեկո՝
Եվիրված Նար-Դոսի գրական գործունեության 45-ամյակին:

Վրաստանի գրողների անունից հռեկյարին ողջունում է Տ. Տաթևին:
Ընդհանրական խոսքով հանդես է գալիս Նար-Դոսը:

Վրաստանի Ժողովրդագր. Նար-Դոսին շնորհում է վաստակավոր գրողի
կոչում: Ախալցախցի շրջանի Ալաստան գյուղի դպրոցը անվանվում է Վնար-
Դոսին դպրոց:

Ն ա ր - Դ ո ս ի ե լ ու չ թ ի ջ .

«Թող կեղծավորություն և ավելորդ համեմատություն չկատարվի, եթե ասեմ,
որ իմ գրական ունակությունների մասին ես միշտ շատ համեմատ կարծիք եմ
ունեցել և այս 45 տարվա ընթացքում համեմատաբար այնքան քիչ բան եմ
տվել մեր գրականությանը, որ պարզապես խեղճ թույլ չի տալիս ինձ արժա-
նի համարելու այն մեծ պատվին, որ այս երեկո տվիք ինձ:

Սակայն մյուս կողմից չեմ կարող լիարժեք, որ եթե այս համարը թե կե-
ցորի ընթացքում ես շատ բան չեմ տվել, պատճառը պետք է արենք իմ ժա-
մանակի, ընդհանրապես հայկական կուլտուրական կյանքի և մասնավորա-
պես գրական աշխարհի պայմանների մեջ:

Բանն այն է, որ տասնևիններորդ դարի վերջերին և քսաներորդ դարի
սկզբներին հայկական կուլտուրական կյանքն այնքան նեղ և հետամուտ էր,
հայ գրականությունը սեփականություն էր այնքան սահմանափակ շրջանների,
որ հայ գրողն իր հույսը դնել լոկ իր գրչի արդյունքի վրա անկարող էր. ուստի
իր անմիջական կոչումը մեկից՝ դրած՝ ստիպված էր զբաղվել երբեմն գրական-
ություն հետ ոչ մի կապ չունեցող գործով, որպեսզի ապրուստի հիմնական
մի աղբյուր ունենար: Այսպիսով հայ գրողն իմ ժամանակ մեծից առաջ ու-
սուցիչ էր, հաշվապահ, գործակալատար, ծառայող, պաշտոնյա, և ես ինչ գիտեմ
ուրիշ էլ ինչ, և ապա թե միմիայն գրող: Նա, աչքպես ասած, ի մերի արդյոք
գրող էր:

Սա ընդհանուր երևույթ էր, մի տեսակ ընդհանուր կանոն:

Սա նա, իբրև մեկն աշգլիսի գրողներից, իհարկե, չէի կարող դուրս մնալ
այդ ընդհանուր կանոնից: Կարող եմ ասել, որ երիտասարդությունս ամենա-
լավ տարիները, օրվա աշխատանքիս ամենալավ ժամերը ես անց եմ կացրել
զանազան սև աշխատանքներով այս կամ այն տպարանում և ապա թե մնա-
ցած ժամերին, արդեն ֆիզիկապես և մտավորապես հոգնած, նստել եմ, որ
մի բան գրեմ: Քնական է, որ այսպիսի պայմաններում մի գրողը շատ բան չի
կարող տալ:

Թող ոչ ոքի շնորհակցեն և այն բացառիկ հայտնի անունները, որոնք 80—
90-ական թվականներին և մինչև Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը փայլում
են հայկական կյանքի համարյա քուր ասպարեզներում՝ սկսած մամուլից:

գրականութիւնից, թատրոնից, դպրոցներից մինչև հանրային հաստատութիւնները...

...Իմ ժամանակ հայերեն գրքի տպագրութեան ամենամեծ տիրաժը կազմում էր 1000—1500 օրինակ, մի քիչ պակաս կամ ավելի, և մի քանի տասնյակ տարիներ էին հարկավոր, որ այդ 1000—1500 օրինակն ապառվեն, իսկ վերահրատարակութեան մասին խոսք չէր կարող լինել: Այժմ հայերեն գիրքը տպագրվում է հազարավոր օրինակներով և ոչ թե մի քանի տասնյակ, այլ մի քանի տարին էլ, եթե ոչ երբեմն մի քանի ամիսը, քաղաքան է, որ ապառվի և վերահրատարակութեան պետքը զգաս:

Իմ ժամանակ հայ գրողը գրում էր, և հայ խմբագիրն էլ տպագրում էր նրա գրվածքը, այսպես ասած, ազգասիրաբար, այսինքն ձրիաբար. այժմ նրա գրած ամեն մի տողը վարձատրվում է, ինչպես ամեն մի աշխատանք:

Իմ ժամանակ հայ սկսնակ գրողը թողնված էր բախտի բերմունքի, մեն-մենակ, առանց նեցուկի, առանց դեկավարի. այժմ սկսնակ գրողը հենց որ փոքր ինչ շնորհ է ցուցադրում, շրջապատվում է այնպիսի հոգատար ուղադրությամբ, նրա առջև քացվում են զարգանալու և ստեղծագործելու այնպիսի հնարավորութիւններ, որոնց մասին իմ ժամանակ երազել անգամ չէր կարելի:

Ու որ մտածում եմ այդ մասին, որքան քախտավոր եմ համարում մեր այժմյան երիտասարդ գրողներին, մեր պրոլետգրողներին, որոնց վիճակվել է ասպարեզ գալ և ստեղծագործել խորհրդային կարգերում...»:

«Գրական թերթ», 1938, № 38:

Հունիսի 20-ին

Կուլտուրայի տանը կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Դ. Դեմիրճյանի գրական գործունեության 35-ամյակին:

Ջեկուցում է Դր. Սիմոնյանը:

Հորեվյարի ղեկավարում են՝ Ն. Զարենցը, Վ. Ալազանը, Ս. Հակոբյանը և ուրիշներ:

Հուլիսի 6-ին

Նրեան է՝ ժամանում Ուկրաինայի գրականութեան և արվեստի ներկայացուցիչների պատգամավորութիւնը: Կուլտուրայի տանը ռկրաինական գրականութեան և արվեստի գործիչների պատվիրակութեան պատվին կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո:

Հուլիսի 16-ին

Խորհրդային Հայաստանէ թերթը արտատպւում է Մ. Գորկու նամակը «Մուգոյ քուլտիկ» ամսագրի խմբագրութեանը:

Մ. Գորկու նամակից.

«Դուք, ընկերներ, ժամանակին դիմեք ձեր առաջ շատ լավ, գործնական նպատակ: Դուք, Խորհրդային Միութեան երիտասարդ տեղերդ, պարտավոր եք իմանալ ձեր երկրի այն բնական հարստութիւնները, որոնք ցրված են անծայրածիր երկրի մակերեսին և թաքնված են նրա ընդերքում: Սակայն գիտե՛նալ դեռ չի նշանակում տիրանալ. տիրապետումը ապրիս է օգտվելու կարողութիւն, իսկ որքան ավելի լավ գիտե՛ մարդ օգտագործել բնութեան ուժերը, այն-

քան բազմատեսակ, այնքան ավելի կատարելագործված է նրա զենքը կյանքի ու ազատության համար մղվող պայքարում:

Հանձին ձեռք երկրի երեսին անում է Մարզը՝ մարդկության Մարզը...

Երգարև անում է՝ Նոր մարդ: Նա անառակելիորեն ազդարարում է իր անմահ մասին, անողոք պայքար մղելով անցյալի ժառանգության դեմ, իր անհույս ձգտումով դեպի իր մեծ նպատակը, իր հիսնամյա, հերոսական աշխատանքով՝ իր երկիրը Նոր կոպտությամբ զինելու ասպարեզում: Նրա էներգիայի մորթիկը ավելի ու ավելի վճռականորեն, ավելի ու ավելի մեծ թափով դեպի իրեն է գրավում բոլոր երկրներին պրոլետարներին...:

Հուլիսի 17-ին

«Խորհրդային Հայաստանն թերթը արտատպում է Մ. Գորկու նամակը «Նակոննայա վեսնա» հանձնարի հանձնարողներին:

Մ. Գորկու նամակից.

«Ենթահանդիսություն, ընկերներ՝, ձեր նամակի համար, նրա համար, որ դուք իմ անունը կապեցիք ձեր աշխատանքի հետ: Այդ նամակը ես կուղարկեմ իմ քարեկամ Ռոմեն Ռոլանին: Անհրաժեշտ է, որ նա գիտենա և կարողանա պատմել, թե ինչպես հերոսաբար աշխատում եք դուք, թե ինչպես հպարտ են դուք իրենց ազատ բանվորները, Խորհրդային Միության տերերն իրենց աշխատանքի հաջողությունների համար: Դա քանվորների առաջին նամակը չէ, որ ուղարկում եմ ես արտասահման, որպեսզի այնտեղի մարդիկ իմանան, թե ինչպես է դուք իրեն աշխատավոր ժողովուրդը այն երկրի, որը 14 տարի առաջ համարվում էր ամենահետամնաց արդյունաբերական և կուլտուրական երկիրը: Եվ որպես ինտելիգենտները դեռ մինչև այժմ էլ քիչ են հասկանում, թե ինչպիսի ուժ է ոգևորում մեր բանվոր դասակարգին: Նրանք չեն հասկանում, որ այդ ուժն աշխատավոր ժողովրդի համաշխարհային հղորդության դադափարն է: Դուք ձեր աշխատանքով իրականացնում եք այն, որի մասին ասարդյուն երազել են աշխարհիս լավագույն մարդիկ, երազել են ապարդյուն, որովհետև այդ սքանչելի երազը կարող է իրականացնել միմիայն բանվոր դասակարգն իր աշխատանքով: Միմիայն բանվորներն ընդունակ են կազմակերպել կյանքն առանց տերերի»:

Հուլիսի 26-ին

Կիրովականի Կարմիր Բանակի ճամբարում հիմնադրվում է Հայաստանի ՀՕԿԱՅ-ը,

Հիմնադրմանը մասնակցում են կարմիր բանակային զորղներ, քաղաքաշատողներ, ՀՊԳ ոստիկանայի և ՀԽԳ ֆեդերացիայի ներկայացուցիչներ:

Հուլիսի 31-ին

«Գրավում են և ընդվանդում են հրապարակվում է Մ. Գորկու գիծումը՝ «Թաղաքացիական պատերազմի մասնակիցներին»: Դիմումին կցված է հետևյալ բացատրությունը. «Միայն Մ. Գորկու նախաձեռնությամբ և Համ(ր)Կ Կենտկոմի որոշմամբ լույս է տեսնելու մեր երկրի քաղաքացիական կռիվների լազմահատոր պատմությունը, որի խմբագրության անունից Մ. Գորկին հետևյալ գիծումն է հրապարակել»:

U. 9 n p l m e o h d w i d f b n.

[illegible]

...յուրաքանչյուր մարդ, յուրաքանչյուր հանրայնություն պետք է դրսև-
հորի թշնամիներին դեմ իր մղած պայքարի առանձնահատկությունները:

Պետք է գրել այն բոլորի մասին, որ բերում էին իրենց հետ կալվածատե-
րերի և ֆարրիկանտներին բանակները, արտասահմանյան զինվորների ջոկատ-
ները, բանդիտներին անարխիստական շայկաները։— անհրաժեշտ են պատեր,
տրամա կառույի է շատ, կենդանի և ճշմարտախոս պատեր,

Հեղափոխական կռիվներին մասնակցողները պետք է պատմեն այդ մասնակցության մասին: Վատ էր լինի, որ «կանաչների շարժման» նախկին մասնակիցները, Մախաչի, Գրիգորևի, Թյումյունիի և այլ բանդիաների շաղկապների մասնակցողները նույնպես պատմեն իրենց զործողությունների մասին, վերջինները պետք է գիտենան, որ նրանց հրապիրտն ենք ոչ թե զղջալու իրենց հին մեղքերը, այլ միմյալին յուրաքանչյուր պատմական անցքից:

Որքան ամենի նյութ հավաքվի, այնքան ճշմարտագույն կլինի այն բնաստ-
վածությունը, որն անհրաժեշտ է գիտենալ ընդ որ աշխատավորներին:

«Պատմությունը անշուշտ խառնուրդ է, որ նրանց կողմն անհավասար կարգավիճակն այն բոլոր մարդիկ, որոնք հասկանում են, թե ինչպիսի ահա- գին և դժգոհություն խնդիր պարտավոր են լուծել մենք»:

Քաղաքացիական պատերազմի հիդրոլոյականների և անցքերի դրի առնելը
քիմիական է համար, մենք խորհուրդ ենք տալիս, որտեղ հնարավոր է հավաք-
վել խումբ-խումբ և փոխադարձաբար առուգել միմյանց զուգումները:

Այդպես ուրեմն՝ անցնենք գործի. դա մեծ և լավ գործ է. նրա այդ գործը պոչիս դա, մեր մարտիկները կտեսնեն, որ իրենց այն մարդիկ են, որոնք ան-նայելնթաց, ասլեցուցիչ Հեղափոխականներ են գործել: Մեր նրիտասարգաթրույն այդ ռՊատմութիւնից կտառան աշխատանքային ստեղծագործական էնեը-դիայի նոր լիքք, որն անհրաժեշտ է նրան ավարտելու. համար մարդկային պատմութիւն մեզ յանկման մեծ գործը:

общ. журн., 1991, № 176.

Հոսիք

Թիֆլիսում և Պոլսում ապրող թերթի հրատարակության մեջ լույս է տեսնում «Եր-
ւանդան» միամյա հասարակական-քաղաքական, գրական և պատկերազարդ
հանդեսը:

Հուժարքի է ենթարկվում Աշխատանքադրական գործչների միությունը, Այդ
առթիվ աշխատանքադրական գործչների ժողովը ընդունում է որոշում (տե՛ս
գեներ. Հայաստան, 1931, № 155)։

Տիզվեմանիա-ի խմբադրություներ մեծաշուքգիական շրջաններն ալքեմիկու
և ուսումնասիրելու նպատակով ստեղծում է զորոշենքի ինտերնացիոնալ քրի-

գահներու նարկով, Դնեպրոպետրովսկ, Կախովյոտոգ, Զապորոժյե, Կոստանդինովկա, Ստալինո, Մակենկա, Տազանոտգ, Կերչ ժարշրոտով մեկնող ինտերնացիոնալ բրիգադայի կազմի մեջ են մտնում նաև Ն. Զարչանը, Գ. Սարյանն ու Թ. Հուրյանը:

Ոգոստոսի 3-ին

ՀԳՖ ասոցիացիայի քարտուղարությունը որոշում է ՍՍՌՄ-ի և Հայաստանի արդյունաբերական վայրերին ամրացնել պրոլետարոզներին, նրանց վրա պարտականություն դնելով իրենց ստեղծագործություններում՝ դրսևորել հնգամյակի հերոսներին, հարվածայիններին, ինչպես և ակտիվ մասնակցություն ցուցաբերել բանվորական զրախան խմբակների աշխատանքներին:

Հուլիս — եզրօրոշ

Սփյուռքի հայության ներգաղթը կազմակերպելու նպատակով արտասահման է մեկնում ՀՍՍՌ ժողկոմսովետի նախագահ Ս. Տեր-Փարբիկյանը. լինում է Փարբիզում, Բեռլինում և այլ վայրերում:

Ս. Տեր-Փարբիկյանի հայտարարությունից.

«Եվրոպայում և Մերձավոր Արևելքում գաղութաչալ աշխատավորության հիմնական մասսաները կենտրոնացված են գլխավորապես Ֆրանսիայում, Սիբիրում, Հունաստանում, Բուլղարիայում և Ադրիատիկում: Ֆրանսիայում, որն ամենատուր ենթարկվեց տնտեսական կրիզիսի ազդեցությանը, տասնյակ հազարավոր հայ աշխատավորներ գործազուրկ են:

Հունաստանի և Բուլղարիայի հայ աշխատավորների դրությունն ավելի եռ ծանր է: Հունական կառավարությունն աշխատում է նրանցից ազատվել, թեկուզ Ալբեր կամ Արգենտինա ուղարկելու միջոցով:

Նկատի ունենալով գաղութաչալ մասսաների կյանքի այդ դժնդակ պայմանները, ինչպես նաև այն, որ խորհրդային Հայաստանում սոցիալիստական շինարարության հսկա հանդուրժությունների հետևանքով մեր արդյունաբերության մեջ և գյուղի սոցիալիստական սեկտորում անհրաժեշտ են մեծ թվով աշխատավորներ, խորհ. Հայաստանի կառավարությունը որոշեց անմիջապես ձեռնարկել իրագործելու ԽՍՀՄ կառավարության այն որոշումը, որը վերաբերում է տասնյակ հազարավոր գաղթականներ ԽՍՀՄ ընդունելուն: Մեր երկրի տնտեսական բուռն աճումը հնարավորություն է տալիս անմիջապես ձեռնամուխ լինել այդ գործին, առաջին հերթին Հայաստան տեղափոխելով 10 000 գաղութաչալ աշխատավորներ, հետագայում ըստ հնարավորության գաղութաչալ աշխատավորների նոր կոնտիդենտներ ընդունելու մտադրությամբ...»:

«Երբ. Հայաստան», 1931, № 234.

Սեպտեմբեր

Համկ(ը)Պ Կենտկոմը որոշում է ընդունում «Հրատարակչական գործի վերակառուցման մասին»:

Սեպտեմբերի 6-ին

Թիֆլիսում քաջվում է ԶԱՊՊ-ի վարչության պլենումը:

Ընտրվում է ԶԱՊՊ-ի նոր քարտուղարություն և «На рубеже Востока» ամսագրի խմբագրական կոլեգիա:

Անպտեմբերի 7-ին

«Պրավդա»-ում և «Եղվնատիա»-ում տպագրվում է Մ. Գորկու «Ֆարերի-կաների և գործարանների պատմությունը» հոդվածը:

Մ. Գորկու հոդվածից.

«...Մեր նվաճումների, մեր տնտեսական հաջողությունների հսկայական նշանակությունը հասկանալու համար լավագույն դասակարգը պետք է գիտենանան անցյալը՝ այն խտտապնդ աղտոտված դեպքերը, որի վրա նա սկսեց կառուցել իր նոր պիտույությունը: Ամեն ինչ ճանաչվում է համեմատության միջոցով, և ներկան ճիշտ գնահատելու համար անհրաժեշտ է գիտենալ անցյալը: Մեր մեջ քիչ չեն այնպիսի մարդիկ, որոնք բոլորովին չգիտեն անցյալի տաժանակրոթյունը և դրա համար էլ չեն կարող ճիշտ գնահատել ներկան...»

Մենք պետք է անխոնջ պայքարենք հին հիմարության մնացորդների դեմ, քաղաքական և այլ տեսակի ամեն ագիտության դեմ, հանուն սոցիալիզմի կուլտուրայի: Մեզ անհրաժեշտ է ուսումնասիրել մեր իրականությունն իր ողջ ժալալով, մենք պետք է անձամբ ճանաչենք մեր բոլոր գործարաններն ու ֆաբրիկաները, բոլոր ձեռնարկությունները, պետության կառուցման բոլոր աշխատանքները: Պետք է մանրամասն, բաղմանկողմանի գիտենալ այն ամենը, ինչ մենք ժառանգել ենք անցյալից և այն ամենը, ինչ որ ստեղծված է տասնյուր տարում, ստեղծվում է և ներկայումս: Հարկավոր է գիտենալ արև տաղուցիան յուրաքանչյուր բնագավառի, յուրաքանչյուր ամենից ավելի տիպիկ գործարանի դերը, — գործարանի՝ իբրև արդյունաբերության շարժիչ, իբրև տեխնիկների դպրոցի և ուսուցիչների դպրոցի: Գործարանի՝ որպես բանվորների դասակարգային, ռևոլյուցիոն ինքնագիտակցության դաստիարակչի և որպես քաղաքացիական պատերազմի կազմակերպչի, — մասնակցի: Պետք է գիտենալ գործարանն իր ժամանակակից նշանակությամբ, որպես սոցիալիստական գիտակցության և սոցիալիստական արդյունաբերության կազմակերպիչ:

М. Горький, Собрание сочинений, т. 25, 1953, Москва, стр. 142, 143.

Անպտեմբերի 20-ին

26 կոմունարների հղեռնական սպանության տարեդարձին Նրևանում բացվում է Մոսկվան Շահումյանի հուշարձանը (գործ՝ քանդակագործ Մ. Մերկուրովի):

Հոկտեմբերի 10-ին

Համկ(ր)Պ Կենտրոնական Կոմիտեն որոշում է ընդունում «Գործարանների պատմությունը» հրատարակելու մասին:

Կենտկոմի որոշումից.

«1. Համկունություն տալ ընկ. Մ. Գորկու տառադարկին և ձեռնարկին «Գործարանների պատմությունը» ժողովածուների հրատարակմանը, Այս ժողովածուները պետք է տան հին գործարանների դարգացման և նորերի ստեղծման պատկերը, ցույց տան նրանց դերը երկրի տնտեսական կյանքում, լավագույնների գրությունը մինչև հեղափոխությունը, շահագործման ձևերն ու մեթոդները

հին գործարաններում, բանվորների պայքարը ձեռնարկատերերի դեմ, բանվորների կենցաղային պայմանները, հեղափոխական կազմակերպությունների ծնունդը և յուրաքանչյուր գործարանի դերը հեղափոխական շարժման մեջ, գործարանի դերի և հարաբերությունների փոփոխումը գործարանում հեղափոխությունից հետո, բանվորի աշխատանքի տեմպի փոփոխումը, հարվածայնությունը ու սոցիալիզմը, արմատականության վերելքը վերջին տարիներին:

Գործարանների պատմությունը կազմելու գործին պետք է մասնակից դարձնել թե՛ բանվորներին և թե՛ տնտեսավարներին ու ինժեներա-տեխնիկական կազմին:

«ԽՍՀՄ. Հայաստան», 1931, № 241.

* * *

Երեւանի Կոպտուրայի տանը ուսւ բանաստեղծ Վ. Կամենսկին զեկուցում է ուսական պոեզիայի մասին:

Նոյեմբերի 17-ին և 18-ին

Թիֆլիսում հրավիրվում է Անդրկովկասյան Պրոլետարոզների ասոցիացիայի քարտուղարութեան ընդլայնված նիստ: Փնտրվում են բանվոր-հարվածայիններին գրականության մեջ ընդգրկելու կոչի արդյունքները: Հայաստանի ՊԳ ասոցիացիայից զեկուցում է Վ. Ալադանը, Հայաստանի ԼՕԿԱՅ-ից՝ Ս. Տարոնցին:

Ընտրվում է 51 անդամներից բաղկացած ԶԱՊՊ-ի նոր վարչություն: Սովետահայ գրողներից վարչության կազմում ընտրվում են Ծ. Զարենցը, Գ. Սարգսյանը, Վ. Ալադանը, Հ. Գյուկիսեյանը, Հ. Մկրտչյանը, Վ. Նորենցը, Ա. Վշտունին, Ս. Տարոնցին, Ա. Ոսկերչյանը, ինչպես և ներկայացուցիչներ բանվոր-հարվածային գրողներից:

Նոյեմբեր — դեկտեմբեր

Եկամտի դինվորը թերթը 15 օրը մեկ անգամ տալիս է դրական էջ: տպագրվում են կարմիրքանակային գրողները:

Դեկտեմբերի 23-ին և 24-ին

«Ալանդարդ» թերթի և Հայաստանի Պրոլետարական գրողների ասոցիացիայի երիտեկցիայի նախաձեռնությամբ հրավիրվում է կոմերիտական ակտիվի, երիտասարդ գրողների և ՀՊԳ ասոցիացիայի անդամների կոնֆերանս՝ նվիրված կոմերիտական գրականության հարցերին:

Դեկտեմբեր

ՀԿ(Բ)Պ Կենտրոնական Կոմիտեի քարտուղարությունը որոշում է ընդունում՝ «Լեւոնիստիզմ-լենինիզմի ինստիտուտ կազմակերպելու մասին»:

ՀԿ(Բ)Պ Կենտկոմի քարտուղարության որոշումից.

«1. Նշելով լենինյան արվեստագիտության և գրականության անբավարար վիճակը Հայաստանում, քարտուղարությունը պարտավորեցնում է ինստիտուտի դիրեկցիային և արվեստի ու գրականության սեկցիային անմի-

շապահ ձեռնարկել արվեստի և գրականագիտության մեթոդաբանական պրոբլեմների մարտ-լենինյան մշակման և ուսումնասիրության սխեմատիկ աշխատանքին:...

«3. Հասույկ ուշադրություն դարձնելով ձևով ազգային և բովանդակությամբ սոցիալիստական արվեստի և գրականության ընագավառում լենինյան սկզբունքի անշեղ կիրառման կոնկրետ ուսումնասիրության վրա, սեկցիան պետք է անխնա մերկացնի այդ սկզբունքի տեսության և պրակտիկայի ասպարեզում առաջ եկած աղավաղումներն ու խեղաթյուրումները, լինեն դրանք միծապետական շոմինիզմի, թե տեղական նացիոնալիզմի ուղղությամբ:...

«5. Միատեսակ աշխատանք ծավալել հայ գրականության և մասնավորապես 19-րդ դարի գրականության պատմության հարցերի ուսումնասիրության ուղղությամբ:»

«Խորհ. Հայաստան», 1931, № 283.

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԻՐԱՌԳՐԱՅԻՆ

Զտփածո

Արմեն Մ.— Գաղային երազ, Երևան:

Հակոբյան Հ.— Լենինգրադյան պոեմ, Թիֆլիս:

Հայրապետյան Հ.— Հասմիկի նամակը, Երևան:

Հրայան Խ.— Մկանների լիրիկան, Երևան:

Հրայան Խ.— Շեփորներ, Երևան:

Վշտունի Ա.— Խոստով է ռադիո Ալժիրը, Երևան:

Վշտունի Ա.— Բանաստեղծություններ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Ռադիո Խ.— Համազարկեր, Մոսկվա:

Արձակ

Ալազան Վ.— Վերելքով, Երևան:

Ալազան Վ.— Եռագույնի և մահի երկրում, Երևան:

Անանյան Վ.— Պատկերներ կոլխոզային դաշտերից, Երևան:

Արազի — Լույսերը, Երևան:

Արաքս — Զիմի, Երևան:

Դեմիրճյան Դ.— Երկերի ժողովածու, հ. I, Երևան:

Զորյան Ստ.— Երկերի ժողովածու, հ. I, Երևան:

Զորյան Ստ.— Պատմվածքներ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Թոթովենց Վ.— Կյանքը հին հոռմեական ճանապարհի վրա (ռուսերեն),

Մոսկվա:

Թորգոմյան Մ.— Հորձանքում, Երևան:

Հովնան Գ.— Առաջին ժպիտը, Երևան:

Մանվելյան Մ.— Աշնան ճանճիր, Երևան:

Շայրոն Ա.— Զրահավոր զարուհ, Երևան:

Պայազատ Ս.— Մանր մարդիկ, Երևան:

Պետրոսյան Մ.— Պատմվածքներ, գիրք II, Երևան:

Սիրառ Հմ.— Հարցերը նրանց, Մոսկվա:

Դրամատուրգիա

Վարդանյան Ա. — Դիրքերում, Երևան:

Վարդանյան Ա. — Ազգանշան, Երևան:

Ժողովածուներ

«Անդրկովկասյան ժողովուրդների պոետները» (ռուսերեն), Քիֆլիս:
«Բուլղերիկյան գարնանացան», Երևան:

Կլասիկներ

Լաբ-Դոս — Մահ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Շիրվանզադե Ալ. — Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. VI, Երևան:

Պարոնյան Հ. — Երկերի ժողովածու, հ. I, Երևան:

Սայաթ-Նովա — Խաղերի ժողովածու, Երևան:

Հայագիտություն, գրականություն
ֆեմադաություն

Աբեղյան Մ. — Հայոց լեզվի առարկայում, Երևան:

«Պոլեմոսոփիան գրականության ֆորմալիզմ» (հոգնաձևների ժողովածու),
Երևան:

Թարգմանություններ

Անդեթան — Իշխանի նոր զգեստը, Երևան:

Գորբատով Բ. — Բլիզը, Երևան:

Գորկի Մ. — Վ. Ի. Հենին, Երևան:

Իլիչ Բելա — Տիսան քաղաքի մեջ, Երևան:

Կրոն Ալ. — Հրաքան Ձ 492116, Երևան:

Յասենսկի Բրունո — Ես ալրում եմ Փարիզը, Երևան:

Տվեն Մարկ — Թոմ Սոյերի արկածները, Երևան:

Տուրգենև Ի. — Ընտիր երկեր, հ. I, Երևան:

Տարիձե Տ. — Վրաց նորագույն գրականությունը, Երևան:

Հունվարի 4-ին

Գրողների տանը հրավիրվում է ՀԳԳ ասոցիացիայի վարչության ընդայն-ված պլենում:

Որակարգ.—ԵՎՈԱԳԳ-ի զեկուցումը վերականգնուման խնդրներին մասին» (զեկ. ԷՎՈԱԳԳ-ի ֆարտուղար Բ. Բուսյինձե), «ՀԳԳ ասոցիացիայի վերականգնուման խնդրները» (զեկ. Ա. Ռակերչյան), «Կոմերիտական գրականության ստուգատեսը» (զեկ. Ստ. Կուրտիկյան):

Հունվարի 17-ին

Գումարվում է Հայաստանի Կոմունիստական (բոլշևիկների) պարտիայի VIII համագումարը:

Հունվարի 23-ին

Կուլտուրայի տանը տեղի է ունենում Հայաստանի Կոմունիստական համալսարանի հանդիսավոր բացումը:

Հունվարի 25—29-ը

Մոսկվայում հրավիրվում է ՌԱԳԳ-ի արտագրական-քննադատական խորհրդակցություն: Բացման խոսք է ասում Ա. Ֆադեևը:

Տրվում են մի շարք զեկուցումներ:

Նգրափական խոսքում Ա. Ֆադեևն ասում է.

«Մենք համաշխարհային նշանակություն ունեցող «վենձի» ենք բռնվել միջազգային բուրժուազիայի հետ, «վենձ» որի հիմքն է՝ կստեղծի՝ արդյոք Կոմունիստական կուսակցությամբ զխաղվող բանվոր դասակարգը, կստեղծեն՝ արդյոք մենք, կոմունիստներս, համաշխարհային նշանակություն ունեցող իսկական սոցիալիստական գրականություն...»:

«Գրական քննություն», 1932, № 2:

Հունվար

Հայաստանի Կ(Բ)Պ Կենտկոմի որոշմամբ Ե. Զարինցը, Վ. Ալազանը, Ա. Վշտունին, Ն. Զարյանը, Գ. Դեմիրճյանը, Մ. Արմենը, Գ. Սարգսյանը, Ա. Բակունցը, Վ. Թոթովենցը, Մ. Արազին, Գ. Մահարին և Վ. Նորենցը մի տարով ազատվում են պաշտոններից և նյութապես ապահովվում՝ միայն գրական աշխատանքով զբաղվելու համար:

Փետրվարի 20-ին

Երևան է ժամանում հունգարական գրող Բեկա Իլեշը:

Փետրվարի 23-ին

Այս և տեսնում Հայաստանի հորհրդային գրողների ֆեդերացիայի օրգան «Գրական թերթ»-ի առաջին համարը:

Փետրվարի 23—24-ը

Թիֆլիսում հրավիրվում է Դրամկոմիտեի Անդրկովկասյան երկրորդ կոնֆերենցիան: Հայաստանից մասնակցում են՝ Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Վ. Ալազանը, Վ. Նորենցը, Վ. Թոթովենցը, Տ. Հախումյանը, Էդ. Խոճիկը:

Փննարկվում են ինքնուրույն դրամատուրգիայի, երաժշտության, կինոյի և էստրադայի զարգացման հարցերը:

Փետրվարի 28-ին

Հրապարակվում է ԶԳ(Բ)Պ Կենտկոմի քարտուղարության որոշումը՝ ԶԳԿ ասոցիացիայի աշխատանքների մասին:

Որոշումից.

«...4. Նշելով պրոլետարականության նվաճումները՝ քարտուղարությունը արձանագրում է, որ հնգամյակի հերոսների ցուցադրման, սոցիալիստական շինարարության ակտուալ խնդիրները զեղարկիտորեն վերարտադրելու բնագավառում Ասոցիացիայի աշխատանքները հետև են բաժարար լինելուց:

Պրոլետարական գրականությունը Հայաստանում իր արտադրանքով դեռևս չափազանց հեռ է մնում սոցիալիստական շինարարության բուլշևիկյան տեսլիցի: Պրոլետգրականությունը դեռ մինչև այժմ չի կարողացել զեղարկիտորեն արտացոլել մեր պայքարն ու շինարարությունն իր ամբողջ ծավալով և խորությամբ...»

«6. Չնայած ԶԳ(Բ)Կ Կենտկոմի մի շարք որոշումներին, ԶԳԿ ղեկավարությունը վճռականապես ձեռնամուխ չի եղել անսկզբունք խմբակայնությունը արմատախիլ անելու գործին: Այդ իսկ պատճառով գրական-ստեղծագործական սկզբունքային վեճերը հաճախ իրենց վրա կրել են խմբակայնության կնիք և պրոլետգրողների ուշադրությունը հեռացրել են ստեղծագործական լուրջ խնդիրներից ու դասակարգային թշնամու դեմ մղվող ծավալուն պայքարից: ԶԳԿ-ն, իր աշխատանքներում հաճախ մոռանալով իր կազմակերպության գրական, դաստիարակչական, ստեղծագործական դերը, տարվել է վարչաքարտության տենդենցներով...»

«Դրական դիքցիոնար», 1982, № 3.

Փետրվար

Նշվում է Խեկո Ապրո (Աթաբեկ Խեկոյանի) գրական գործունեության 35-ամյակը: ՀՍՍՌ Կենտգործկոմի նախագահության հրամանագրով հորեկարին շնորհվում է վաստակավոր ուսուցչի և վաստակավոր մանկական գրողի կոչումը:

Մարտի 12-ին

Մեծ հանդիսավորությամբ նշվում է Անդրկովկասյան ֆեդերացիայի 16 տարին: Երևանում հրավիրվում է հանդիսավոր նիստ. ողջույնի խոսքով հան-

դեպ են զայիս Վրաստանի, Ադրբեջանի և Հայաստանի աշխատավորութիւնները:

Անդրկովկասյան Ֆեդերացիայի 10-ամյակը ողջունում է Մ. Գորկին:

Մ. Գորկու ողջունից.

Ձեռնագիրն ողջունւն Անդրկովկասի ժողովուրդների Ֆեդերացիային.

Մարդկանց համար դժվար է ճանապարհ անցկացնել սարերի, կիրճերի, անդունդների վրայով, Այնուամենայնիվ մարդիկ սովորեցին անել այդ Ավելի դժվար է հաղթահարել հինը, որը դարերով ներշնչել են մարդկանց՝ նրանց թշնամաբար իրարից անջատելու համար, սակայն Ֆեդերացիան աշխարհին ցույց է տալիս, որ ըկա այնպիսի անդունդ, որի վրայով մարդիկ չկարողանան անցնել, իրար մոտենալ, որպեսզի հետո միանան, կազմեն հումքի անհատական միասնական բանակ, նոր, սոցիալիստական աշխարհի կառուցողների մի բանակ:

Ենոք. Հայաստան, 1932, № 63.

Մարտ

Նրան է ժամանում գերմանական զորղ Վիլի Բրեդելը, Ապրիլի 1-ին Գրոդնեի տանը Վ. Բրեդելը զեկուցում է գերմանական ժամանակակից դրականութիւն մասին:

Մարտի 22-ին

Գրոդնեի տանը կազմակերպւում է Գյոթեի մահվան 100-ամյակին նվիրված հանդիսավոր երեկո: Զեկուցում է Ս. Հակոբյանը:

Միջանկյան թերթը-ը էլ է նվիրում Գյոթեի ստեղծագործութիւններ:

Վերապահում է Միգիլեստիան-ում տպագրւում է Մ. Գորկու «Ուժ» հետե գրքը, Եկուտուրայի վարպետները հողվածը:

Մ. Գորկու հոգւածից.

Երեք, ինտելիգենտներդ, Եկուտուրայի վարպետներդ պետք է հասկենանք, որ բանվոր դասակարգը, իր ձեռքը վերցնելով քաղաքական իշխանութիւնը, ձեր առաջ բաց կանի կուտուրական ստեղծագործութիւն ամենալայն հնարավորութիւններ...

Բուրժուազիան կուտուրային թշնամի է և արդեն չի կարող թշնամի լինել. ահա մի ճշմարտութիւն, որը հաստատում են բուրժուական իրականութիւնը և կապիտալիստական պետութիւնների պրակտիկան, Բուրժուազիան մերժեց Սովետների Միութիւն առաջարկած ընդհանուր զինաթափման նախագիծը, և այս լիովի բաժանում է ասելու համար՝ կապիտալիստները սոցիալապես վտանգավոր մարդիկ են, նրանք նոր համայնաբանութիւն պետք են պատրաստում, նրանք Սովետների Միութիւնը պահում են պայտպանութիւն լարված միեմակում, հարկադրելով բանվոր դասակարգին հակառակ ճանակութիւնը թանկագին ժամանակ և նյութեր վատնել՝ արտադրանքի անհատական հարստացում համար ընդդէմ կապիտալիստների, որոնք կազմակերպւում են հարձակվելու համար Սովետական Միութիւն վրա, որպեսզի հսկայական եր-

կիրը դարձնեն իրենց գաղութը, իրենց շուկան, Եվրոպայի կապիտալիստներին դեմ ինքնապաշտպանվելու համար Սովետների Միության ժողովուրդները վատնում են հակառակն քանակությամբ ուժ և միջոցներ, որոնք կարելի էր անվիճելիորեն օգտակար կերպով գործադրել մարդկության կուտորական վերածնության համար, որովհետև Սովետների Միության շինարարության օրոքներ համաժարակալին նշանակություն ունեւ...

Ենդյնպես ժամանակն է, որ դուք լճենք նաև մի հասարակ հարց. ո՞ւմ հետ եք դուք, եկուտորայի վարպետներ, կուտորայի և մշակների հետ՝ կյանքի նոր ձևեր ստեղծելու համար, թե՞ դուք այդ ուժի դեմ եք՝ պահպանելու անպատասխանատու դիշատիկներին կաստան, որը զլխից ենխել է և արդեն շարունակում է գործել միայն իններցիայով:

Մ. Գուկի, Գրական-հրատարակչություն հոգովածներ, 1946, էջ 387—398, 399.

Մարտի 30-ին

Հրավիրվում է հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված առաջին Պետքատրոնի (Գ. Սունդուկյանի անվան) 10-ամյակին:

Բացման խոսք է ասում Կենտրոնիկոմի նախագահի տեղակալ Բ. Դաշտոյանը:

Թատրոնի անցած ուղու և հեռանկարներին մասին զեկուցում է Դ. Սիմոնյանը: Ողջույնի խոսքով հանդես են գալիս՝ Ալ. Շիրվանզադեն, Թիֆլիսի և Բաքվի արվեստի աշխատողների ներկայացուցիչներ, Օ. Գուլազյանը և ուրիշներ:

Ալ. Շիրվանզադեի խոսքից.

«Նս խոնարհում եմ իմ ալեհեր զուխը լենինի հանճարեղ ուսմունքի առջև, որն սպառիչ կերպով լուծել է ազգային հարցը, հնարավորություն ստեղծելով նաև մեր ազգային կուտորայի զարգացման համար՝ խորհրդային իշխանության պայմաններում:

Նս ուղում եմ ընդգծել, որ անցյալում մենք լենք ունեցել թատրոն, այժմ է միայն, որ մենք ունենք հայկական թատրոն:

Մենք ունեցել ենք խոշորագույն դերասաններ, որոշ ռեպերտուար, սակայն թատրոն, որպես կուտորական հաստատություն, լենք ունեցել...»:

Երբ. Հայաստան, 1932, № 78.

Մարտ

Հրապարակվում է Ռեկուցիոն գրողների Միջազգային միավորման կողմ՝ «Պայքարենք համաշխարհային իմպերիալիստական պատերազմի սպառնալիքի դեմ»՝ ուղղված աշխարհի ռեկուցիոն գրողներին:

ԱնդրՖեդերացիայի 10-ամյակի առթիվ ՀԳ Ֆեդերացիան Անդրկովկասի արդյունաբերական կենտրոններն է գործուղում մի շարք գրողներին:

Մարտ—ապրիլ

Թիֆլիսում լույս է տեսնում «Արշավա ամսագիրը (օրգան Վրաստանի Պրոլետարական գրողների ասոցիացիայի Հայկական սեկցիայի):

Ապրիլի 23-ին

ՀամԿ(բ)Պ Կենտրոնական Կոմիտեն որոշում է ընդունում «Գրական-գեղարվեստական կազմակերպությունների վերականգնման մասին»:

ՀամԿ(բ)Պ որոշում է.

«Կենտրոնական կոմիտեի ազդեցության տակ, որ վերջին տարիների ընթացքում սոցիալիստական շինարարության զգալի հաջողությունների հիման վրա, սեղի է ունեցել գրականության և արվեստի խոշոր թիվ՝ քանակական և թիվ՝ որակական առումով»:

Մի քանի տարի սրանից առաջ, երբ գրականության ասպարեզում գեղեցիկ առկա էր անհարազատ տարրերի նշանակալից ազդեցությունը, որոնք առանձնապես աշխուժացան Նէպի ստալին տարիներում, իսկ պրոլետարական գրականության կադրերը դեռևս թույլ էին, պարսիական ամեն կերպ աջակցում էր գրականության և արվեստի քննադատում հատուկ պրոլետարական կազմակերպությունների ստեղծմանն ու ամրապնդմանը, նպատակ ունենալով ամրացնել պրոլետարական գրողների և արվեստի աշխատողների դիրքը:

Ներկայումս, երբ արդեն ամեն ինչ պրոլետարական գրականության և արվեստի կադրերը, առաջ են եկել նոր գրողներ ու գեղարվեստագետներ՝ դորժարաններից, ֆարրիկաններից, կալենտեկություններից, գյուղական ունեցող պրոլետարական գրական-գեղարվեստական կազմակերպությունների (ՎՕԱՊՊ, ՌԱՊՊ, ՌԱՄՊ և այլն) շրջանակներն արդեն նեղ են դալիս և արդենպես են գեղարվեստական ստեղծագործության լուրջ թափը: Այդ հանգամանքն ստեղծում է վտանգ, որ այդ կազմակերպությունները կարող են սովետական գրողների և գեղարվեստագետներին սոցիալիստական շինարարության խնդիրների շուրջը մեծագույն լատիվ մորիկիցանելու միջոցից դառնալ խմբակային ներկայություն, արդիականության խնդիրներից և սոցիալիստական շինարարությանը համակրող գրողների ու գեղարվեստագետների նշանակալից խմբերից կտրված լինելու ճիշտությամբ կիրառող միջոց:

Այստեղից բխում է գրական-գեղարվեստական կազմակերպությունների համապատասխան վերականգնման, նրանց աշխատանքի պատշաճացման ընդարձակման անհրաժեշտությունը:

Պրանից ելնելով, ՀամԿ(բ)Պ ԿԿ որոշում է՝

1. Լիկվիդացնել Պրոլետարական գրողների ասոցիացիան (ՎՕԱՊՊ-ը, ՌԱՊՊ-ը):

2. Սովետական իշխանության պլանային պայմանագրի և սոցիալիստական շինարարության մասնակցելու ձգտող բոլոր գրողներին միավորել Սովետական գրողների միացնական միության մեջ, ունենալով նույնիսկ կոմունիստական ֆրակցիա:

3. Կիրառել համանման փոփոխություն արվեստի մյուս տեսակներին՝ Կազմակերպություն:

4. Հանձնարարել Կազմակերպության՝ մշակելու գործնական միջոցառումներ այս որոշման կիրառման համար:

Ապրիլ

Հոկտեմբերյան ռեպրուցիայի 15-րդ տարեդարձի կապակցությամբ ՀՍՍՌ-ի ռազմաօդային ուժեր, ՀԱՄԽ-ը, Հայկինոն, Հայդրամիզմը, ՀՊԿ-ը, արվեստի և գրականության մյուս կազմակերպությունների հետ միասին հայտարարում են դրական-գեղարվեստական երկերի, արվեստի ստեղծագործությունների (լիբրետո, մասսայական երգեր, սցենարներ, սիմֆոնիկ գործեր և այլն) մրցանակաբաշխություն:

Մայիսի 9-ին

ՀամԿ(բ)Պ Կենտկոմի ապրիլի 23-ի որոշման կապակցությամբ Պրոպ-դա-ն տպագրում է «Գրականությունը նոր խնդիրներին մակարդակին» խմբագրական հոդվածը:

Թիֆլիսում լույս է տեսնում «Գրող» ամսաթերթը: Առաջին համարում նյութեր ունեն Ծ. Զարենցը, Դ. Դեմիրճյանը, Գ. Սարյանը:

Հայաստանի Կ(բ)Պ Կենտրոնական Կոմիտեն որոշում է ընդունում «Հայաստանի գրական-գեղարվեստական կազմակերպությունների վերականգնման մասին»:

Հ Կ (Բ) Պ Կ Ե Ն Տ Կ Ը Մ Ի Ո Ր Ո Ղ Ո Ւ Մ Ի Ց .

«Խորհրդային Հայաստանի արվեստի և գրականության պրոլետարական կազմակերպությունները պրոլետարականության և արվեստի զարգացման, գրական նոր կադրերի առաջադրման և թշնամի իդեոլոգիայի ազդեցության դեմ պայքարելու գործում նշանակալից աշխատանք են կատարել, Սակայն եթե մինչև վերջին տարիները պրոլետարական և արվեստի կադրերը քիչ էին և թույլ, առկա էր գրական խորթ տարրերի ալքի ընկնող ազդեցությունը և որոշ շրջաններում աշխուժացումը, և կուսակցությունն ամեն կերպ նպաստում էր պրոլետարական գրողների և արվեստագետների հետոսկ կազմակերպությունների ստեղծմանն ու ամրացմանը, այսպես լինում էր, որ ավարտված է սոցիալիզմի հիմքի կառուցումը Խորհրդային Միության մեջ, սոցիալիստական և կուլտուրայի բնագավառներում տեղի են ունեցել հակապակտն ստեղծարար, ահեղ են գրական նոր կադրեր թափվել դասակարգի և կուլտուրականների առաջավոր ջոկատներից, անհամեմատ ծավալվել է գրական ճակատի աշխատանքը և ամրակուտ են դարձել պրոլետարիատի հիմքերը գրականության և արվեստի բնագավառում — զարգացման ներքև շրջանում պրոլետարականության և արվեստի գոյությունը ունեցող կազմակերպությունների շրջաններն արդեն իսկ նեղ են դառնում և արգելափակում են գրական-գեղարվեստական ստեղծագործության նոր թափի ծավալմանը:

Այս հանգամանքը վտանգ է ստեղծում գոյություն ունեցող կազմակերպությունները վերածել խմբակային ինքնամփոփման միջոցի՝ փոխանակ խորհրդային գրողների և արվեստագետների ամենալայն մասնաների մոբիլիզացիայի և նրանց սոցիալիստական շինարարության խնդիրներին լծելու ուժեղ լծակ լինելու:

Ուստի, ԿԿ քարտուղարութիւնը գտնում է միանգամայն ժամանակին Լաժ ԿԿ(Բ)ԿԿ ապրիլի 23-ի որոշումը՝ «Գրական-գեղարվեստական կազմակերպութիւնների մասին և որոշում է».

1. Լիկվիդացիայի ենթարկել Լայաստանի պրոլետգրողների կազմակերպութիւնը (ԸՊԳԱ), Լայաստանի Գրողների ֆեդերացիան, Լայաստանի պրոլետարածիշտների, պրոլետարական ճարտարապետների և նկարիչների միութիւնները:

2. Կազմակերպել Լայաստանի Խորհրդային գրողների միութիւն՝ Խորհրդային իշխանութիւնի պատգամները պաշտպանող և սոցիալիստական շինարարութիւնը մասնակցելու ձգտող բոլոր գրողներից՝ կազմակերպելով միութիւն կից կոմֆրակցիան:

3. Նույն հիմունքներով կազմակերպել Խորհրդային Լայաստանի երաժիշտների, նկարիչների և կերպարվեստի աշխատողների ու ճարտարապետների միասնական միութիւնները:

4. Խորհրդային գրողների միութիւն կազմակերպման համար առանձնացնել հետևյալ կազմակերպիչ հանձնաժողովը — Ե. Զուբար (նախագահ), Լ. Մկրտչյան (փոխնախագահ), Լ. Գլուկիսկայան, Ն. Դաբոյան, Ա. Վըլետուհի, Ալազան, Զառեց, Շիրվանզադէ, Դեմիրճյան, Վ. Գրիգորյան, Ա. Ոսկերչյան, Վ. Բզուհի, Վանեդեցի, Ա. Բալունց, Խ. Սարգսյան:...

«Գրական թերթ», 1932, № 9:

Մայիսի 14-ին

Գրողների տանը հրավիրվում է սովետական գրողների և արվեստի գործիչների ընդհանուր ժողով՝ նվիրված ԼԿ(Բ)Պ Կենտկոմի մայիսի 9-ի «Գրական-գեղարվեստական կազմակերպութիւնների մասին» որոշմանը:

Ելույթ են ունենում՝ Ալ. Շիրվանզադէն, Ե. Զարեցը, Մ. Սարյանը, Գ. Դեմիրճյանը, Մ. Զորյանը, Փ. Թերլեմեզյանը, Վ. Թոթովենցը, Վ. Ալազանը, Վ. Նորենցը, Մ. Մազմանյանը, Լ. Մկրտչյանը, Լ. Գլուկիսկայանը և ուրիշներ:

Մայիսի 21-ին

Թիֆլիսի Պետական օպերայի թատրոնում՝ առաջին անգամ Անդրկովկասում, բեմադրվում է Ալ. Սպենդիարյանի «Ամաստ» օպերան:

Մայիսի 28-ին

Հենինականում հրավիրվում է Հենինականի գրողների, նկարիչների, երաժիշտների ընդհանուր ժողով:

Գրականութիւն և արվեստի կազմակերպութիւնների վերակառուցման խնդիրների և աշխատանքների մասին զեկուցում է Ա. Բակունցը:

Ելույթ են ունենում՝ Գ. Սարյանը, Խ. Սարգսյանը, Գ. Կուլոշյանը, Ստաֆֆին և ուրիշներ:

Մայիս

Մ. Գորկին կոչ է ուղղում Սովետական երկրի գրողներին՝ գլուխ համար գրքեր հաժաքելու մասին:

Մ. Գորկու կոչին արձագանքում են նաև սովետահայ գրողները՝ նվիրելով գյուղական գրադարաններին հարյուրավոր գրքեր:

Փոմարզում է Ռուսաստանի գրական կազմակերպությունների ժողով. ժողովն ընդունում է որոշում:

Ռ Ս Յ Ս Ռ գրական կազմակերպությունների ժողովի որոշումից .

«...Խորհրդային Հանրապետությունների Միության մեջ աճեց, զարգացավ և զնալով է՛լ ավելի ծաղկում է գրականությունը: Հեղափոխական պայքարում կոմիւնիստ բանվորները և կոլտնտեսականները, որոնք անցել են լենինյան կուլտուրական հեղափոխության և հեղափոխական պայքարի լենինյան դպրոցը. իրենց շարքերից հանդես բերեցին գրողների նոր կադրեր, որոնք ստեղծեցին գեղարվեստական ականաժուր ստեղծագործություններ: Ինտելիգենցիայի միջավայրից դուրս եկած գրողների ղգալի, լավագույն մասը հասկացավ, թե որքան արդարացի է և համաշխարհային-պատմական ինչպիսի նշանակություն ունի բոլոր աշխատավորների հեգեմոն՝ բանվոր դասակարգի պայքարը՝ մարդու ձեռքով մարդու շահագործման հնարավորությունն իսկ ոչնչացնելու համար, և սկսեց ակտիվորեն պաշտպանել Խորհրդային իշխանության քաղաքականությունը:

Համա(ր)կ Կենտկոմի որոշումը գրական-գեղարվեստական կազմակերպությունների վերակառուցման մասին, ամենանպաստավոր պայմաններ է ստեղծում այն բոլոր գրողների ստեղծագործական աշխատանքի համար, որոնք պաշտպանում են Խորհրդային իշխանության պլատֆորմը և ձգտում են մասնակցել սոցիալիստական շինարարությանը:

Պրոլետարական գրողների Ռուսաստանի սոցիալիստական (ՌՍՊԳ-ը), որը կազմակերպվել էր նէպի առաջին տարիներին՝ ամբասնելու պրոլետարական գրականության դիրքերի տյնելիսի պայմաններում, երբ գրականության վրտ ուժեղ ազդեցություն ունին խորթ տարրերը. ներկա էտապի իր գործունեության մասին վստահ է անառնում, որը կարող է ենթարկվել խմբակային առանձնացման, խզվել ալթմանկանության քաղաքական խնդիրներից, մեկուսանալ գրողների այն լավագույն մասից, որ իր գաղափարական-ստեղծագործական աշխատանքով դարձել է դեպի պրոլետարիատը:

Կենտկոմի որոշումը հնարավորություն է տալիս բոլոր գրողներին՝ ավելի հնչտությամբ հաղթահարել խմբակային նեղ շահերն ու սովորույթները և իրենց ամբողջ ետանդն ու ստեղծագործական ջանքերը արվեստի միջոցով նվիրել հաղթական այն պայքարին, որ մղում է պրոլետարիատը բոլոր աշխատավորներին սոցիալիզմի ակտիվ ու գիտակից կառուցողներ դարձնելու նպատակով...:

«ՌՍՅՍՌ-ի գրական կազմակերպությունները որոշում են՝

Իրականացնելու համար Կենտկոմի որոշումը՝ Խորհրդային գրողների միասնական միություն ստեղծելու մասին, հրավիրել Խորհրդային գրողների արտակարգ համագումար:

Պրոլետարական ունեցող գրական կազմակերպությունները ղեկավարելու և համագործարար նախապատրաստելու համար ստեղծել կազմակերպական կոմիտե հետևյալ կազմով՝ Մ. Պրոկի (պատվավոր նախագահ), Պրոսկի (նախագահ), Կիրպոտին (քարտուղար), Ասեն, Աֆինոգենով, Բախմետև, Բերյոզովսկի, Զամոյսկի, Վանդուդ Իվանով, Լեոնով, Մալիշկին, Պավլենկո, Պան-

Ֆերով, Սեյֆուլիսա, Սլոմինսկի, Սերաֆիմովիչ, Ստավսկի, Տիխոնով, Ֆադեև, Չումանդրինս:

«Գրական թերթ», 1932, № 3,

Հունիսի 10-ին

Կահիրեում վախճանվեց դերասանուհի Միրանույշը (ծնվ. 1857 թ.):

«Գրական թերթ»-ում տպագրվում է Մ. Ջանանի «Միրանույշ» հոդվածը:

Հունիսի 13-ին

Գրողների տանը հրավիրվում է նիստ՝ նվիրված «Հայաստանի ցաղաքացիական պատերազմի պատմության» հրատարակման հարցերին: Մասնակցում են գրողներ, կարմիր պարտիզաններ, կինո-սցենարիստներ, ոճիստներ, Պետհրատի և մամուլի ներկայացուցիչներ:

Հունիսի 25-ին

Հուլայիսի տանը անցվում է ՍՍՌՄ Գիտությունների ակադեմիայի տասնօրյակը: Առաջին նիստում անկադ. Ի. Ի. Մեշչանինովը զննություն է սնյութական կուտուրայի պատմության խնդիրները թնայում:

Հունիսի 26-ին

Բացվում է Ղոնրի ջրանցքը՝ սեռահրդային Հայաստան թերթում տպագրվում է Ե. Ջարենցի «Հարավածայինները» (Ղոնրի առաջին հաղթանակի առթիվ՝ ներքոգ հարավածայիններին) քանադանդությունը:

Հունիսի 30-ին

Գրական թերթը-ը փարիզում հրապարակվող «Դարերոց թերթից արտառվում է Ավ. Իսահակյանի «Նրանք դրոշակ ունենա պատմվածքը»:

Հունիս

ՀՍՍՌ Հոստավորության Կոմիտարիատի կոլեգիայի որոշումով Հայաստանի առաջին Պետական կվարտեռը (Ա. Գաբրիելյան, Լ. Օհանյան, Մ. Տերյան, Ս. Ասլամազյան) վերանվանվում է Կոմիտասի անվան:

Օգոստոսի 28-ին

Ամստերդամում քաղվում է Միշակյանի հակապատերազմական կոնգրեսը: Կոնգրեսին մասնակցում են 3000 պատվիրակ:

Կոնգրեսի նախագահության մեջ ընտրվում են՝ Մ. Գորկի, Լ. Բարբյուս, Ռ. Ռուսան, Կաշին, Կարա Ֆետիկին, Թ. Դրալդեր, Կատայամա և ուրիշներ:

Կոնգրեսում հրապարակվում է Ռոմեն Ռուանի դեկլարացիան՝ «Պետերազմ պատերազմին» վերնագրով:

Ռ. Ռուանի դեկլարացիան.

«Հաստատ կերպով պնդենք՝ գործողությունը մտքի նպատակն է, Ամեն միտք, որ չի ձգտում անցնել գործողության՝ դավաճանություն է: Եվ այսպես՝ եթե մենք մտքի սպասարկուներ ենք, ապա պետք է լինենք նաև գործունեության սպասարկուներ: Եվ այստեղ, կոնգրեսում, մենք պետք է ամրացնենք ինտե-

լիզենցիայի դաշինքը էրանց հետ, որոնք հանդիսանում են գործունեության, կենդանի գործունեության սուբստանցիան՝ բանվոր ժողովրդի հետ:

Մեր վերջին, ինչպես և առաջին խոսքն այս կոնգրեսում պետք է գործունեությունը լինի: Կազմակերպվենք այս մեծ կոնգրեսում և առանձին պրոֆեսիաների հատուկ կոնգրեսներում, քիմիկների կոնգրեսում, ուսուցիչների, բանվորների և այլն, որոնք պետք է կայանան այս կոնգրեսի ընդհանուր շրջաններում: Ամեն մի խումբ պետք է ուսումնասիրի իր գործունեության հատուկ ձևերը, որ նա կարող է և պետք է զարգացնի իր բնագավառում, իսկ մեզ բոլորիս անհրաժեշտ է պայքարի այնպիսի մեթոդներ որոնել, որոնք ավելի քան իրական կերպով ընդունակ են փշրել պատեժաղմի սրունքները:

Այսպես պատեժաղմը բանվոր ժողովրդի ձեռքումն է, Բանվոր ժողովրդից է կախված խեղդել նրան: Իսկ մեր խնդիրն է՝ նրան այդ մասին հիշեցնել և ընդունել, որ նրա պատասխանատվությունը՝ մեր պատասխանատվությունն է:

Միայն այս ղեկով հասած կլինենք աշխարհի փրկությանը:

Թ. Գրայզելեր Ռ. Ռուանի կոչի մասին:

«Ռոմեն Ռուանի կոչը ուղղված է պատեժաղմի բոլոր հուսալուրդներին — անկախ կուսակցությունից և մասնակցությունից: Այդ կոնգրեսն ընդգրկում է բոլոր այն խմբավորումներն ու առանձին անձանց, որոնք անկեղծաբեկ ուղարկատու են պայմանի ու պատեժաղմի դեմ:»

Կոնգրեսի առաջին նիստում զեկուցում է Հ. Բարրյուսը, նախապես բողոքելով հոլանդական կառավարության դեմ, որ արգելել էր Մովետական պատվիրակությանը՝ Մ. Գորկու ղեկավարությամբ, մասնակցելու կոնգրեսին:

Հրապարակվում է Մ. Գորկու հետադիրը կոնգրեսին:

«Խորհրդային պատվիրակության անունից չեղմագրին ողջունում եմ կոնգրեսը: Ցանկանում եմ կոնգրեսի անդամներին լիակատար և խոր համերաշխություն հասնաշխարհային սպանդի կազմակերպչ իմպերիալիստներին քաջալույս վերաբերմունք ցույց տալու ասպարեղում: Ցավում եմ, որ Հոլանդիայի կառավարության զգուշության պատճառով, ղրկված եմ կոնգրեսին անմիջականորեն մասնակցելու իրավունքից: Նստեմ ձևով, սր բընամին իբավում րենի վախկոտ լինելու, սակայն սովյալ ղեպդում վախկոտությունն ինձ անհասկանալի է թվում: Հոլանդիայի մամուլի մի մասը պնդում է, թե կոնգրեսը «Մոսկովայի ձեռքի գործն է»: Նա կարծում եմ, որ այդ հայտարարությամբ հակասում է այն փաստը, որ կոնգրեսին մասնակցում են Նիդերլանդական լիակատար պատկերացում մի ղանի հարյուր հոգի: Ապա՝ նրան պատմիրակների մեծ մասին դեպի Ամստերդամ է մղել ոչ այնքան խորհրդային Միության հանդեպ նրանց տաժաժ սոցիալական համակրանքը, որքան նրանց ինքնապաշտպանության զգացմունքը և կապիտալիստների ծրագրած պատեժաղմի հանդեպ նրանց զգացած բիռլոգիկ հակակրանքը: Նստեմ կարծում, որ պատվիրակների այդ մասն ուրախ լինի խորհրդային պատմիրակությանը շրջանից: պատճառով, այն երկրի պատմիրակության, որը միշտ, շարունակ և վճարաբար անույալելի է լիակատար և ընդհանուր ղեկարավորություն:

Հոլանդիայի կառավարությունն ամբողջ աշխարհի բանվոր դասակարգին ցույց տվեց, քեզ է նրա բընամին և ով է բարեկամը: Այդ շատ լավ է:

Կրկին անգամ արտագին ողջույն կոնգրեսին, Զերմագին ցանկանում էմ զգացմունքների և մտքերի կատարյալ միասնությունը:

Կոնգրեսն ընդունում և հրապարակում է մանիֆեստ, Ընտրվում է Միջադրային հակապատերազմական կոմիտե՝ Մ. Գորկի, Շվեյնիկ, Ստասովա, Զ. Բարբյուս, Ռ. Ռույսն, Մ. Կաշնե, Ա. Էյնշտեյն, Կլարա Ցետկին, Հենրիխ Մանն, Բ. Դրայզեր, Սուն Օսթսենի աշխատանքները՝ Սուն-Յզի-Լինը և ուրիշներ:

Կոնգրեսին ողջունում են սովետահայ գրողներն ու արվեստի աշխատողները:

Սովետահայ գրողներ և արվեստի աշխատողներ հեռագրից.

«Խորհրդային Հայաստանի գրողներս, երաժիշտներս և կերպարվեստագետներս մեր ձայնը միացնում ենք Սովորակային ու Ամերիկայի առաջավոր ինտելիգենցիայի լավագույն ներկայացուցիչների և պրոլետարական զանգվածների հուժեղ քողովին՝ ընդդեմ նոր իմպերիալիստական պատերազմի և հակախորհրդային ինտերվենցիայի, որի վտանգը գնալով աճելի ունայ է դառնում...»

«...Միայն միշտ, այսօր էլ, մենք մեր նողկանքն ենք հայտնում միջազգային իմպերիալիզմի հայկական գործակալներին, Հարաստանի աշխատավորություն հայ դահիճներին, հայ բուրժուազիայի շահերի երգչի աշխատանքն դաշնակցական սպիտակ գլխարկակալներին, որոնք դավում են մեր աճող ու ամրացող սոցիալիստական հայրենիքի դեմ, դավում են հատկապես Ֆրանսիական իմպերիալիստ բուրժուազիայի հովանու տակ, ըստ ամենայնի զգուշացնում Ֆրանսիայի, այսպես կոչված, «նշանակալի ինտելիգենցիայի» բռնադատությանը և զանազան պայքարում:

Կա երկու Փարիզ — Պոնտեմարիների և Ռեոտեմարիների Փարիզ, երանց հետ է դաշնակցությունը և նրա նացիոնալ-ֆաշիստական գրականությունն ու արվեստը: Կա Մարսել Կաշնեների և Բարբյուսների Փարիզ — երանց է պատկանում ոչ միայն Հայաստանի բանվորության և խորհրդային ինտելիգենցիայի, այլև Ֆրանսիայի և Ամերիկայի հայ աշխատավորության ու առաջավոր ինտելիգենցիայի համակրանքն ու մարտական եղբայրությունը իմպերիալիստական պատերազմի դեմ՝ Խորհրդային Միության պաշտպանության համար, սոցիալիզմի համաշխարհային հաղթանակի համար մղվող ընդհանուր զնապակա պայքարում:

Կոնգրեսը լայն արձագանք է գտնում Սփյուռքի հայության շրջաններում: Փարիզում ստեղծվում է Նախաձեռնող կոմիտե, որը հատուկ կոչով դիմում է Ֆրանսիայի հայությանը. գումարվում են միտինգներ, որտեղ հրապարակվում է Հանրի Բարբյուսի ողջույնի նամակը՝ ուղղված Հայկական Նախաձեռնող կոմիտեին:

Նախաձեռնող կոմիտեի կոչից.

«Մենք, փարիզահայ մի խումբ աշխատավորներ ու մտավորականներ, առանց դավանանքի խտրության, գիտակցելով մեր Խորհրդային հայրենիքին և հաղթահարող աշխատավորությանը սպառնացող վտանգը, որոշեցինք մեր մասնակցությունը բերել այս մեծ շարժմանը:

Այս ամիսի քան անհրաժեշտ է, երբ այժմ հայ նացիոնալիստական կազմակերպություններն ու նրանց օգոսաններն արդեն հրճվում են ու պատրաստվում սօցիալիզմ պատեհ դեպքերին...։

Ներքից մեղսող են եկել «միացյալ և անկախ Հայաստանի» համիտենական առաջատաները, իմպերիալիստական կործանարար պատերազմների մեղսական հարցի լուծում փնտրող անուղղա ամանայությունները...։

«...Արտագին կոչ ենք ուղղում ֆրանսահայ ձեռքի և մտքի աշխատավորներին, որպեսզի անհապաղ, թե անհատապես, թե հավաքարար, իրենց բոլոր կազմակերպություններով արձագանք տան Ռուսին Ռուսին և Հասերի Բարբյուսի հրավերին, տեղերում կազմեն նախաձեռնող կոմիտեներ, բերելու համար իրենց մասնակցությունը այն համաշխարհային կոնգրեսին, որը տեղի է ունենալու օգոստոսի 28-ին...»

Վստահ ենք, որ աշխատավորներն ու մտավորականները կըմբռնեն ներկա կացության ծանրությունը և կգիտակցեն նրանից բխող իրենց պարտականությունը։

Հ ա ն ր ի Բ ա ր ք յ ա ս ի ն ա մ ա կ ր ։

«Իրերի ընկերներ».

Իմպերիալիստական պատերազմի դեմ Կոնգրեսի Միջազգային նախաձեռնող կոմիտեի անունից, ինչպես և իմ կողմից սրտագին ողջունում եմ հայ Կենտրոնական նախաձեռնող Կոմիտեին, որ ստեղծվել է Կոնգրեսին մասնակցելու համար, ինչպես նաև միևնույն նպատակի համար Ֆրանսիայի մեղ կազմված տեղական կոմիտեներին։

Դուք իրականությունը ճշգրիտ հասկացողությամբ ըմբռնեք, որ ներկա դեպքում պատրաստ եք մասնակցելու փրկության այն կոչին, որին ձեռնարկելու են, օգոստոսի 28-ի կոնգրեսին, աշխարհի ձեռքի ու մտքի բոլոր աշխատավորները, որոնք խոսում են և պատերազմի սարսափելի և ահեղ վտանգը, որ սպառնում է այսօր մեզ՝ անխտիր բոլորին։

Այս վտանգն ամիսի հստակ է երևում Մայրաքաղաք Արևելքում, որտեղ Ճապոնիայի հարձակումը Խորհրդային Միության դեմ երկար ժամանակից ի վեր ուրվագծվում է և հետզհետե մոտենում է իր բիրտ իրազդեթմանը, հակառակ ներկա երևույթական հանդարտության։

Այս կոնգրեսը, որ կազմված է միացնելու սոցիալական ամեն դասի և քաղաքական ամեն հոսանքի պատկանող մարդկանց ու ձեռքի և մտքի աշխատավորների խմբակցություններին, փնտրելու համար պատերազմի դեմ միասին կովելու միջոցները, — առաջ բերեց հսկայական մի շարժում։

Հաջորդից ամիսի տեղական նախաձեռնող կոմիտեներ կազմվեցին և կոչ են տեսնում առհասարակ բոլորին։

Սրա հայ զաղութի բանավորներն ու մտավորականները մտել են այս շարժման մեջ՝ ինչպես արել են լեհական, շվեդական, իտալական և այլ բանավորներն ու մտավորականները, այդ մի ամիսիս է, արժանի արձանագրելու և կրկնում եմ, որ այդ բանը առանձնապես հաճելի է ինձ, որ անջակտի բարեկամության այնքան կապերով միացած եմ Խորհրդային Հայաստանին և հայկական մասնանիներին։

Նղամարտներ՝ Հանրի Փարբյուս։

Երթվա Բերթ, 1932, № 17։

Սեպտեմբերի 6-ին

«Խորհրդային Հայաստանն թերթում տպագրվում է Մ. Գորկու ճառը, որ նա պատրաստել էր Ամստերդամի հակապատերազմական կոնգրեսում արտասանելու համար:

Գ ո Ր Կ Ո Ւ Ճ ա ռ ի ջ .

«Մտադին ողջունում եմ այն մարդկանց, որոնք սիրտ են ասում բարեկամացնել իրենց ձայնը միջազգային պատերազմների դեմ, պատերազմներ, որ կազմակերպում են կապիտալիստները հարստանալու նպատակով, ասելու-թյուն սերմանելով ժողովուրդների մեջ:

Նա ողջունում եմ և ուրախ կլինեի հավատալու, որ ձեր այդ բողոքը կսասանեցնի մարդկության թշնամիների շար կամքը, որովհետև նրանք նորից ծրագրում են միջազգային սպանդ:

Անցյալը հույս չի ներշնչում, որ պաշտփրիստների խոսքի ուժը ընդունակ է հաղթականորեն դիմադրություն ցույց տալ թվով շնչին, միանգամայն անպատասխանատու, արդեն խեղացնող, բայց դեռ ազգերի կյանքի ու կամքի վրա տիրապետող մարդկանց մասսայի դիտավորությանը:

Սեպտեմբերի 27-ին

Մոսկվայում, Մեծ թատրոնում հրավիրվում է Մաքսիմ Գորկու զրական և հասարակական գործունեության 40-ամյակին նվիրված հանդիսավոր նիստ: Բացման խոսք է ասում Մ. Ի. Կայինին:

Մ. Գորկու ստեղծագործության մասին զեկուցում է Ա. Ի. Ստեցկին:

Ֆրանսիայի քանվոր դասակարգի և Կոմունիստական պարտիայի անունից հորեյլարին ողջունում է Հանրի Բարբյուսը:

Հրապարակվում է ՍՍՌՄ Կենտգործկոմի նախագահության հրամանագիրը Մ. Գորկուն Լենինի շքանշանով պարգևատրելու մասին:

Հրապարակվում է Համկ(բ) Կենտկոմի և ՍՍՌՄ Ժողկոմսովետի ողջույնը Մ. Գորկուն:

Հ ա մ Կ (բ) Կ Ե Ն Տ Կ Ո Ւ Մ Ի ո Ղ Ջ Ո Ւ Ն Ն Ր .

«Համկ(բ) Կենտկոմը շերմագին ողջունում է պրոլետարական մեծ գրող Մաքսիմ Գորկուն: Իր անկասկածի գեղարվեստական ստեղծագործություններով դառնալով միլիոնավոր մասսաների սեփականությունը, Գորկին ռամուր կապից իրեն Ռուսաստանի և ամբողջ աշխարհի բանվորական շարժման հետ (Լենին): Մաքսիմ Գորկու անունը թանկ ու մոտ է Խորհրդային երկրի աշխատավորներին և այդ երկրի տահմաններից շատ հեռու, որպես մեծագույն գեղարվեստագետ հեղափոխականի անունը, որպես մարտնչողի ցարիզմի դեմ, կապիտալիզմի դեմ, միջազգային պրոլետարական հեղափոխության համար, բոլոր երկրների աշխատավորներին կապիտալիզմի լծից ազատելու համար:

Համկ(բ) Կենտկոմը համոզված է, որ Գորկու մեծ առաջնորդը և նրա հեղափոխական Լենինգիան դեռ երկար ժամանակ ծառայելու են քանվոր դասակարգի գործին:

Շնորհակալական խոսքով հանդես է գալիս Մ. Գորկին:

Մ. Գորկու խոսքից.

«Եւ շեմ ասելու ալն մասին, թէ ինչքան ինձ հուզում է այն ամենը, որ կատարվում է այսօր այստեղ: Ես շատ ծեր եմ համեմատութիւն անելու համար, սակայն հասկանում եմ, թէ ինչպէս գերազնահատում են ինձ: Բայց դա իմ գործը չէ, այլ ձերը: Իսկ ես պետք է աշխատեմ: Փասնի ուժ ունեմ, կաշխատեմ որքան հնարավոր է լավ: Սակայն բավական է խոսենք հորեւորի մասին: Խոսենք հորեւորի մասին: Կարո՞ղ է արդո՞ք գրողի այդպիսի մեծարում լինել աշխարհումս մի այլ տեղ: Իհարկե, ոչ, ո՛չ մի տեղ: Երիտասարդ գրողները պետք է հասկանան և դնահատեն բանվոր դասակարգի այդ վերաբերմունքն իր գրողներին և բանաստեղծներին, նրանք պետք է գիտենան, որ բանվոր դասակարգը ճիշտ կզնահատի բանվոր դասակարգին սիրող, երաշահներին նվիրված ամեն մի գրողի մատուցած ծառայութիւնները: Այդ կրարձարեցին նրանց հոսանքը, կզարգացնի նրանց մեջ պատասխանատուութեան զգացմունք իրենց բոլոր արածներին համար:»

«Գրական թերթ, 1932, № 20.

Անպտեմբերի 28-ին

Երևանի Բանվորական թատրոնում հրաժիրվում է հանդիսավոր ելուտ՝ նվիրված Մ. Գորկու պրական և հասարակական գործունեության 40-ամյակին: Բացման խոսք է ասում ՀՍՍՄ Կենտգործկոմի նախագահ Ա. Անսյանը, Զեկուցում է՝ Զ. Գյուլիջևյանը:

Հրապարակվում է ՀՍՍՄ Կենտգործկոմի հրամանագիրը՝ Երևանի Բանվորական թատրոնի, Վորոնցովկա գյուղի մանկավարժական կոմիտեատը Գորկու անունով կոչելու մասին: Առաջարկվում է Քաղսովետին՝ Երևանի Գորկու անվան դպրոցի համար կառուցել նոր շէնք, Լուսժողկոմատին՝ սահմանել լավագույն պիեսների մրցանակաբաշխութիւն, Պետհրատին՝ հրատարակել Գորկու երկերի լիակատար ժողովածուն:

Մյուսեիկյանի անվան Հանրային գրադարանում բացվում է ցուցահանդես՝ նվիրված Գորկու կյանքին և ստեղծագործությանը:

Անպտեմբեր

Բացվում լույս է տեսնում «Խորհրդային դրող» գրական-գեղարվեստական, մասսայական-գրաքննադատական ամսագրի առաջին համարը:

* * *

Երևանում լույս է տեսնում «Երեւոյն» գրական-գեղարվեստական, գրաքննադատական և քաղաքական-հասարակական հանդեսը:

Խմբագրական կոլեգիա՝ Ալազան Վ., Բակունց Ա., Երբովանդազե Ա., Չաբենց Ե., Չուբար Ե., Սարգսյան Խ., Ոսկերչյան Ա.:

Խմբագրական էից.

«ՀԱՅԽՈՐՀ Խորհրդային պրողների միութեան օրգան «Երեւոյն» հանդեսի հրապարակումը անմիջական արդյունք է գրական և գեղարվեստական կադմակերպութիւնների վերակառուցման մասին՝ Համկոմկույի Կենտկոմի 1932 թ.

ապրիլի 23-ի և Հայկոմկուսի Կենտկոմի մայիսի 10-ի ընդունած պատմական որոշումները:

Պայքարելով կուսակցության գծի համար գրականության մեջ՝ Վեոյեմբեր-ը նախ և առաջ պետք է ծավալուն ֆենադատության ենթարկի այն կոպիտ տեսական-քաղաքական սխալները, որ կուսակցության գծի հիմնականում հիշու կենսագործման ընթացքում ՌԱԳ-ի հետ միասին կատարել է նաև խորհրդային Հայտոտանի Պրոլետարական գրողների ասոցիացիայի ղեկավարությունը:

Հոկտեմբերի 8-ին

ՀՍՍՌ Պետական առաջին թատրոնում հրավիրվում է հանդիսավոր երեկո՝ Նվերված Հ. Աբելյանի բեմական գործունեության 50-ամյակին:

Հրապարակվում է ՀՍՍՌ Կենտգործկոմի որոշումը Հ. Աբելյանին Աշխատանքային Կարմիր Դրոշի շքանշանով պարգևատրելու մասին:

Հոկտեմբեր

Լույս է տեսնում ՀՍՍՌ Լուսժողկոմատի օրգան Վերոհրդային արվեստ առ-ապգրի առաջին համարը (գլխ. խմբագիր Ա. Վշտունի):

Համարում տպագրված են Ա. Երովանզադեի, Մ. Սարյանի, Գ. Լևոնյանի, հոգվածները և այլ նյութեր:

Հոկտեմբերի 10-ին

Գործարկվում է աշխարհում ժամանակի ամենահզոր՝ Դենպրի Լենինի անվան հիդրոէլեկտր. Բացմանը ներկա են լինում նաև Հայաստանի աշխատավորության ներկայացուցիչները:

Դենպրոգէի բացման առթիվ Վերավառում տպագրվում է Մ. Գորկու «Հաղթահարենք բնության տարերքն ու անցյալի տարերքը» հոդվածը:

Հոկտեմբերի 22-ին

Հրավիրվում է Մարքսիզմ-լենինիզմի ինստիտուտի գրականության սեկցիայի նիստ: Գ. Չուբարը ղեկուցում է Ա. Բակունցի «Նախապետ Արսլանի անհայտ բացակայությունը գրքի մասին: Մտքերի փոխանակությունը մասնակցում են՝ Գ. Վանանդեցին, Ս. Հակոբյանը, Հ. Գյուլիքիսյանը և ուրիշներ:

Հոկտեմբերի 24-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է գրական դիսպուտ Մ. Արմենի «Երեվան վնայի շուրջը: Զինուցում է Հ. Մամիկոնյանը: Ելույթ են ունենում Յ. Խանզադյանը, Խ. Սարգսյանը, Ս. Տարոնցին, Մ. Արմենը և ուրիշներ:

Նոյեմբերի 8-ին

Գրողների տանը կինոռեժիսոր Ս. Հյզենշտեյնը ղեկուցում է «Բուրժուական կինոյի ճգնաժամը և սովետական կինոյի խնդիրները» թեմայով:

Նոյեմբերի 10-ին

Տեղի է ունենում ՀեՊ Կազմկոմիտեի ընդլայնված նիստ: Քննության են առնվում Կազմկոմիտեի աշխատանքները: Ա. Երովանզադեի, Գ. Դեմիրճյանի,

վ. Քոթոնյանցի և մյուսների հետևանքով ընդգծվում է գրողների անբավարար կապը մասսաների հետ:

Նոյեմբերի 14-ին

Վախճանվեց պատմաբան Լեոն (Առաքել Բաբայանյան, ծնվ. 1850 թ.),

Նոյեմբերի 15-ին

Գործարկվում է Ձորագէտը:

Ա. Ի. Միկոյանի ողջույնի հեռագիրը.

«Ջերմագին ողջունում եմ Հայաստանի բանվորներին ու գյուղացիներին, հրկրի առաջին հիդրոկայանի գործարկման առթիվ, Հայաստանի աշխատավորները միմիայն խորհրդային իշխանության շնորհիվ հնարավորություն ստացան Լոռվա փոքրիկ գետը դարձնել 21,5 հազար էլեկտրական ձիու ուժի աղբյուր: Բայց դեռ քանի-քանի գետեր ու գետակներ կան երկրում, որոնց մեջ թաքնված են էլեկտրաէներգիայի անսպառ պաշար և որոնց սաղասում են օգտագործման՝ սոցիալիզմի համար:

Ձորահիդրոկայանը կառուցողներին հաղթանակը երաշխիք է, որ շուտով կսկսի երկրորդ խոշոր հիդրոկայանը՝ Փանաքեռի հիդրոկայանը, իսկ դրանից հետո նաև մյուսները և այդպիսով հաստատուն բազա կստեղծվի Հայաստանի արդյունաբերությունն ու գյուղատնտեսությունը ծավալելու համար:

Հայաստանի ընկերներ, բանվորներ ու կոլտնտեսական գյուղացիներ, առաջ, դեպի նորանոր հաղթանակներ էլեկտրիֆիկացիայի ճակատում:

Երևան, Հաստատվեց, 1932, № 26:

Գրողների և արվեստի աշխատողների հեռագրերից.

«Էներգիայի, լույսի, ջերմության ստեղծագործ մարտիկներին, Ձորագէտի հերոսներին, բոցավառ ողջույն:

Եիրվանդադե, Դեմիրճյան, Ջուրյան, Արագի, Վշտունի, Ալազան, Քոթոնյանց, Արմեն, Խոսեց, Տառնեցի:

«Ջերմագին ողջույն Ձորագէտի լուսատեղծ և զորատու հաղթանակի հերոսներին:

Փ. Քերկեմեզյան, Մ. Սարյան:

Երևան թերթ, 1932, № 24:

Ձորագէտի ավարտման առթիվ շքանշանների են արժանանում մի խումբ խնամակերպիչներ, բանվորներ և աշխատողներ, այդ թվում է Մարիետտա Շահինյանը՝ «Աշխատանքի Կարմիր Դրոշմ» շքանշանի:

Նոյեմբերի 19-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է Դ.Դեմիրճյանի «Տոսֆոթային շող» պիեսի բեմադրության քննարկումը:

Ջեկուցում է Լ. Մկրտչյանը: Ելույթ են ունենում՝ Վ. Վարդանյանը, Դ. Դրդնունին, Մ. Ջանյանը, Վ. Արզումանը, Մ. Փոշարյանը և ուրիշներ:

Նոյեմբերի 26-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է դիսպուտ. քննարկվում է Ստ. Զորյանի «Սպիտակ քաղաք» վեպը, ներածական խոսք է ասում Խ. Սարգսյանը:

Նոյեմբերի 27-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Հայաստանում ազնվական կարգերի հաստատման 12-րդ տարեդարձին, Ազնվատաճյա գրականության 12 տարվա նվաճումների մասին զեկուցումով հանդես է գալիս Դ. Սիմոնյանը:

Գրական թերթն-ի հոբելյանական համարում ողջույնի խոսքով հանդես է գալիս Ա. Երբվանզադեն:

Ե ի ռ վ ա ն զ ա դ ե ի խ ո ս ք ի ջ .

«Անցած դարձյալ մի տարի, տասներկու տարեկան, Խորհրդային Հայաստանի սոցիալիստական շինարարության և հայ աշխատավոր ժողովրդի կուլտուրական աննախընթաց կյանքի, Ոչինչ այնքան ուրախալի ու այնքան խրախուսական չի եղել ինձ համար իմ երկարամյա կյանքում, որքան այս վերջին վեց տարիները, որոնք ես անցուցել եմ Խորհրդային Հայաստանում: Յուրաքանչյուր մի նոր շինություն, յուրաքանչյուր մի նոր գործարան կամ էլեկտրակայան, ամեն մի նոր բացված դպրոց, ամեն մի ավելացած շինարար քար ինձ պատճառել է և շարունակում է պատճառել խորին հուզում, մասնական հրճմանը, Ծնը չանկ եմ, որ տեսել եմ իմ աչքով Հայաստանի բանվորի կամքի զորությունն ու յազկի ամբողջությունը, Հայաստանի գյուղացու սր-սրի վրա ավելացող հավատը դեպի իր սոցիալիստական ապագան և հայ կարմիր բանակայինի՝ ոչ տխուր անցյալից ժառանգած, այլ Հոկտեմբերյան մեծ հեղափոխության զորավոր ոգուց ներշնչված կարգապահությունն ու պարտատանջվածությունը՝ կռվելու Խորհրդային Հայաստանի թշնամիների դեմ:

Սոցիալիզմի ուլիճը ճշմարտությամբ և արդարությամբ զենք է, որ ավելի վաղ, քան ուշ տիրելու է համայն աշխարհին: Նա շինված է մարդկությանը ոչ սպանելու, այլ ստրկությունից ազատելու և ապրեցնելու համար:

Ողջւոյն հաղթողներին:

Կեցցե՛ք սոցիալիզմը:

Դեկտեմբերի 2-ին

Հայաստանի Խորհրդային գրողների կազմկոմիտեի նախաձեռնությամբ Կուլտուրայի տանը Ի. Մելիքիսյանի զեկուցում է ռուս ժամանակակից պոեզիայի մասին:

Դեկտեմբերի 13-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է Գ. Լևոնյանի 40-ամյա գործունեությանը նվիրված պատվոճ երեկո:

Բացման խոսք է ասում Վ. Ալազանյանը, Հորելյարին ողջունում են՝ Գ. Դեմիրճյանը, Ա. Վարդանյանը, Վ. Թոթովենցը, Վ. Նորենցը և ուրիշներ:

Հրապարակվում է ՀՍՍՌ Կենտգործկոմի նախաճառչության հրամանագիրը Գ. Լևոնյանին ՀՍՍՌ արվեստի վաստակավոր գործիչի կոչում շնորհելու մասին:

Դեկտեմբերի 17-ին

Գրողների տանը քննարկվում է Վ. Թոթովենցի «Բաքու» վեպը:
 Զեկուցում է Ս. Սողոմոնյանը: Ելույթ են ունենում՝ Հ. Մամիկոնյանը,
 Վ. Նորենցը, Ս. Տարոնցին, Վ. Ալազանը և ուրիշներ:

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԻՐԼԻՈԳՐԱՖԻԱ

Զափան

Արամունի Վ.— Առաջին փորձեր, Երևան,
 Դաշտենց հ.— Երգերի զիրք, Երևան:
 Թումանյան Հ.— Գարնանային, Երևան:
 Խնկո Ապեր— Երգ կառուցման ժամին, Երևան,
 Կոմունի Ղ.— Խնդություն, Երևան:
 Կորյուն Մ.— Տեմպերի հերոսները, Երևան,
 Հուրյան Թ.— Հողի արյունը, Երևան:
 Նորենց Վ.— Լիրիկական ֆրոնտ, Երևան,
 Շողենց Ծ.— Շրջադարձի երգեր, Երևան:
 Ջարենց Ե.— Երկեր, Երևան:

Արձակ

Ասրյան Վ.— Գրոհում, Թիֆլիս:
 Բեա Գ.— Վիշկաները քարձրանում են, Երևան:
 Զորյան Ստ.— Սալիտակ քաղաք, Երևան:
 Զորյան Ստ.— Խուժան Արշուն (ուկրաիներեն), Խարկով:
 Թարգյուկ ի.— Ճակատում, Երևան:
 Հովնան Գ.— Յիվա, Երևան:
 Միքայելյան Կ.— Նովեներ (ուկրաիներեն), Խարկով:
 Շիրվանզադե Ալ.— Կյանքի բովից, մ. II, Երևան:
 Ստաֆֆի Բ.— Կանաչ քաղաք, Երևան:

Հայագիտություն, գրականության պատմություն,
 Ըննադատություն

Արազան Վ.— Հայ ֆաշիստների գրական անդաստանում, Երևան:
 Բակունց Ա.— Խաչատուր Արսեւյանի «Խոսհայտ քաջակայումք», Երևան:
 Կաբլիյան Ա.— Դաշնակցությունը և իր զինակիցները, Երևան:
 Մանուկյան Ս.— Բաֆֆիի Ջալալեդդինի ժաղերը, Երևան:
 Շահազիզ Ե.— Դիվան Միքայել Նալբանդյանի, Երևան:

Քաղաքականություն

Բեխեր Ի.— Լյուիզիտ, Երևան:
 Գորկի Մ.— Ընտիր երկեր, հ. I, Երևան:
 Դեֆո Դ.— Ռոբինզոն Կրուզո, Երևան:
 Շահինյան Մ.— Հիդրոցենտրալ, Երևան:
 Ռեմարկ է.— Արևմտյան ֆրոնտում անփոփոխ է, Երևան:
 Ստավսկի Վ.— Քափը, Երևան:

Հունվարի 8-ին

Կոպուտուրայի տանը տեղի է ունենում արվեստի և գրականության աշխատողներին հաժաք, իր արտասահմանյան ապավորություններով հանդես է գալիս Վահրամ Փափազյանը:

Հունվարի 9-ին

ՀՍՄԻ Կենտրոնական հրամանագրով Վահրամ Փափազյանին շնորհվում է ռեսպուբլիկայի ժողովրդական արտիստի կոչում:

Հունվարի 11-ին

Հրապարակվում է ՀամԿ(բ)Պ Կենտկոմի և ԿԿԸ-ի միացյալ պլենումի բանաձևը՝ «Առաջին հնգամյակի հանրագումարները և 1933 թվականի՝ երկրորդ հնգամյակի առաջին տարվա ժողովրդա-տնտեսական պլանը»:

Ք ա ն ա ձ է ի ց .

Ժնդաւտրացման քաղաքականութեան անշեղ ներառման և ամբողջ ճակատով սոցիալիստական ժաւալուն հարձակման շնորհիւ ՍՍՌՄ Բանվոր դասականագր թուղեկիյան պարտիայի ղեկավարութեամբ հաջողութեամբ կատարել է հնգամյակի հիմնական խնդիրը՝ սեփական «սոսըաւոր տեխնիկական քաղայի ստեղծումը ամբողջ ժողովրդական տնտեսութեան սոցիալիստական վերակառուցման համար»:

«Առաջին հնգամյակի ժամանակամիջոցում ստեղծված է արդյունաբերութեան, տրանսպորտի և գյուղատնտեսութեան վերակառուցման սեփական ինդուստրիալ քաղաք»:

Հետամնաց, մանրադուլացիական երկրից, ինչպես հին Ռուսաստանն էր, ՍՍՌՄ-ն առաջ շարժվեց ու կանգնեց տեխնիկա-տնտեսական տեսակետից առաւել զարգացած երկրներին առաջին շարքերում...»:

«ՍՄԿ-ն ... բանաձեւերում ու որոշումներում», III մաս, Երևան, 1933, էջ 217, 218:

Հունվարի 13-ին

Երևանի Կարմիր Քանակի տանը կազմակերպվում է զորամասերի հրամակաւորի և զրական ակտիւի հանդիպման երեկո:

Հանդիպմանը մասնակցում են՝ Ծ. Զարնցը, Գ. Մեհարին, Վ. Ալազանը, Վ. Թոթովենցը, Վ. Նորենցը, Տ. Հախումյանը, Հմ. Սիրոսը, Աթ. Խնկոյանը, Ս. Վահունին և ուրիշներ:

Հունվարի 19-ին

Նշվում է Ա. Ս. Սիրաֆիմովի ծննդյան 70-ամյակը:

ՍՍՌՄ Կենտրոնական հրամանագրով Ա. Ս. Սիրաֆիմովին պարգևատրվում է Հեռինի շքանշանով:

Հունվարի 20-ին

Նրանքում բացվում է Պետական օպերայի և բալետի թատրոնը:

Բեմագրվում է Ալ. Սպենդիարյանի «Ալմաստ» օպերան (բեմագրություն Ա. Բուրջալյանի, գեղարվեստական ձևավորում՝ Մ. Սարգսյանի և Մ. Արուստյանի):

Հունվարի 30-ին

Գրողների տանը հրավիրվում է մասնական գրականության հարցերին նվիրված խորհրդակցություն. մասնակցում են գրողներ, նկարիչներ, մանկավարժներ, ընդարձակ զեկուցումով հանդես է գալիս Ն. Զարենցը:

Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Վ. Ալազանը, Սիմյանը, Ստ. Լիսիցյանը, Վ. Գալֆեջյանը, Գ. Բեքը, ուսուցիչներ և բանվորներ:

Փետրվարի 1-ին, 3-ին, 5-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում դրամատուրգիայի հարցերին նվիրված խորհրդակցություն: Ինքնավարյան դրամատուրգիայի վերջին երկու տարվա գործության մասին զեկուցում է Հ. Գյուլիքեխյանը:

Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Վ. Աճեմյանը, Տ. Հախումյանը, Վ. Քերդիբաշյանը և ուրիշներ:

Փետրվար

Փարիզում լույս է տեսնում Արտասահմանյան ՀՅԿ-երի (Հայաստանի Օգնության կոմիտեների) օրգան «ՀՅԿ» ամսագրի առաջին համարը:

Երկու համարում զետեղված են սովետահայ գրողների գործերը:

Փետրվարի 12-ին

ՀամԿ(ք)Պ Կենտկոմը որոշում է ընդունում «Տարրական ու միջնակարգ դպրոցների դասագրքերի մասին»:

Փետրվարի 12—20-ը

Մոսկվայում, Կոմկոմիստական ակադեմիայում տեղի է ունենում խորհրդային գրողների միության Համամիութենական Կազմկոմիտեի II պլենումը:

Դրամատուրգիայի խնդիրներին մասին զեկուցում է Ա. Լուսաշարսկին, հարակից զեկուցումով հանդես է գալիս՝ Ս. Դինամովը:

Մ. Գ ո ռ կ ու ճ ա ո ի ջ՝ ա ր տ ա ս ն ա ծ պ լ ն ն ու մ ու մ:

«Գրականությանը մարդկանց վերադաստիարակման հզոր միջոց է, հզոր միջոց՝ ամրացնելու մարդկանց գիտակցության մեջ նոր հասարակարգի, հասարակական սոցիալիստական սեփականության հիմքերը, իսկ գրականության զանազան սեռերից ամենից ժողովրդականը, մասսաներին ամենից լավ հասնողը պիտի է: Մեզ մոտ մեծ քանակությամբ թատրոններ կան, միլիոնավոր մարդիկ հաճախում են այդ թատրոնները: Մեզ մոտ դեռ էլ ավելի շատ կան ակումբային թատրոններ, փոքրիկ սցենաներ թե՛ օպերաներում և թե՛ գյու-

ղերում, Եթե մենք ունենայինք լավ պիեաներ, դուք երևակայում եք, թե ինչ ուժ ձեռք կբերեր մեր թատրոնը, դուք երևակայում եք, թե ինչ հզոր զենք կլիներ այն մեր ձեռքին միլիոնավոր մարդկանց վերադաստիարակելու համար...

«Եթե դուք ուշադրությամբ դիտեք գրականության պատմությունը, ապա կնկատեք, որ գրականության այդ պատմության մեջ շատ ֆիլ գրամատուրգիա կա, Ահա, հենց օրինակ, մենք ունենք շատ հարուստ գրականություն, իսկ ունենք արդյո՞ք նույնքան հարուստ դրամատուրգիա: Դժբախտաբար շունենք: Դրամատուրգիան գրականության բարձրագույն և, դրա համար ամենադժվարին սեռն է: Եվ դուք հասկանում եք, որ դրամատուրգիան բարձրացնելը նշանակում է բարձրացնել ամբողջ գրականությունը: Հենց այդ պատճառով մենք առաջ ենք քաշում դրամատուրգիան իբրև հիմնական օղակ, որից հարկավոր է ամուր քանել՝ որպեսզի դուրս քաշենք ամբողջ շրջան, այսինքն մեր ամբողջ գրականությունը...»:

«Գրական թերթ», 1933, № 3.

Պեննումում լսվում են Անդրկովկասյան ռեսպուբլիկաների գրողների կազմկոմիտեների ղեկուցումները: Հայաստանից ղեկուցում է Ե. Զուբարը: Անդրկովկասյան կազմկոմիտեների ղեկուցման առթիվ այլևս ունի ընդունում է բանաձև:

Պեննումի բանաձևից.

«1) ԽՍՀՄ-ի խորհրդային գրողների միության Կազմկոմիտեի 2-րդ ընդլայնված պլենումը, լսելով Վրաստանի ԽԳՄ խորհրդի նախագահության, Հայաստանի և Ադրբեյջանի Կազմկոմիտեների աշխատանքի մասին, արձանագրում է, որ ՀամԿ(ք)Կ-ի Կենտկոմի ապրիլի 23-ի որոշումը հզոր ազդակ հանդիսացավ Անդրկովկասի եղբայրական հանրապետությունների գրականության ստեղծագործական հզոր վերելքի և ծաղկման համար, միացնելով խորհրդային գրողների գերակշռող մեծամասնությունը կուսակցության և խորհրդային իշխանության շուրջը՝ պայքար մղելու՝ ձեռք ազգային, լուսնադավանաբան, բարձր գեղարվեստական գրականության համար:

2) Վրաստանի ԽԳ միության խորհուրդը և Հայաստանի ու Ադրբեյջանի Կազմկոմիտեները, հիմնականում ճիշտ իրականացնելով ՀամԿ(ք)Կ-ի Կենտկոմի որոշումն իրենց գործնական աշխատանքում, իրենց շուրջը համախմբեցին այդ հանրապետությունների լավագույն, առաջավոր ու տաղանդավոր բոլոր գրողներին, ապահովելով այդ բազայի վրա խորհրդային գրողների ճիշտ ղեկավարումը և պրոլետարական գրականության առաջատար դերը...

3) ...Վրաստանի, Հայաստանի և Ադրբեյջանի գրական ղեկավար կազմակերպությունները պետք է մինչև վերջ հասցնեն խմբակային տրամադրությունների մերկացումը՝ նրանց բոլոր ձևերով ու արտահայտություններով, վերջնականապես համախմբելով գեղարվեստական գրականության ասպարեզում կուսակցության ընդունած գծի շուրջը խորհրդային բոլոր գրողներին՝ առանց բացառության...

5) ԽՍՀՄ-ի եղբայրական հանրապետությունների գրականությունների կապն ամրապնդելու և դրանց փոխադարձաբար ծանոթանալու նպատակով,

պլենումը առաջարկում է Կազմկոմիտեի նախագահությանը՝ կազմակերպել զանազան հանրապետությունների գրողների շրջիկ բրիգադներ, տեսական փորձը փոխանակելու և աշխատանքում փոխադարձ օգնություն ցույց տալու համար: Պլենումը հանձնարարում է Կազմկոմիտեի նախագահությանը՝ հրատարակելությունների առաջ ամբողջ լայնությամբ դնել խՍՀՄ-ի ժողովուրդների գրականության լավագույն ստեղծագործությունների թարգմանությունն ու հրատարակումը կազմակերպելու հարցերը, առանձին հանրապետությունների գրականությանը նվիրված ամսանախների ու ժողովածուների հրատարակության հարցերը, վերացնելով այդ գործից պատահականության ու տեսակագործության տարրերը:

6) Խորհրդային գրականության առանձին ջոկատների կապն ուժեղացնելու, փոխադարձ ծանոթացմանը զարկ տալու և Համամիութենական միասնական դեկամարությունն ամրապնդելու համար պլենումը հանձնարարում է Համամիութենական Կազմկոմիտեի նախագահությանը՝ միջնորդել դեկամար օրգանների առաջ գրական-գեղարվեստական և քննադատական ժողովուրդ հրատարակելու համար, որտեղ պետք է տպագրվեն խՍՀՄ-ի ժողովուրդների գրականության լավագույն ստեղծագործությունները և մշտկվեն գրական շարժման կարևորագույն տեսական հարցերը:

Պլենումը հանձնարարում է նախագահությանը՝ բացի դրանից, արագացնել Անդրկովկասի բոլոր հանրապետությունների համար միասնական ժողովուրդ հրատարակումը՝ տեսականորեն շաղկապելու և ղեկավարելու Վրաստանի, Հայաստանի և Ադրբեջանի գրականությունները:...

Գորակտե Բիրթա, 1933, № 8:

Փետրվարի 15-ին

Գումարվում է Հարվածային կուտնտեսականների Համամիութենական առաջին համագումարը, Համագումարին թղթում է Մ. Գորկին:

Փետրվար

Յետիբյ միռն ամսագրի № 2-ից տպագրվում է Ալ. Տոլստոյի «Պետրոս առաքին» վեպի երկրորդ գիրքը:

Փետրվարի 17-ին

ՍՍՌՄ Ժողկոմսովետի որոշումով հայտարարվում է համամիութենական կոնկուրս՝ լավագույն պիեսների ստեղծելու համար:

Մարտի 14-ին

Մոսկվայում, Մեծ թատրոնում հրավիրվում է հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Կ. Մարքսի մահվան 50-ամյակին:

Հրապարակվում է ՍՍՌՄ Ժողկոմսովետի որոշումը Կարլ Մարքսի հուշարձանի համար միջազգային կոնկուրս հայտարարելու մասին:

Տեղի է ունենում Հայաստանի Խորհրդային գրողների միության Կազմկոմիտեի ընդլայնված նիստ: Սովետական գրողների միության Կազմկոմիտեի II պլենումի արդյունքների մասին զեկուցում է Ծ. Զուբարը:

Ընտրվում է Կադմկոմիտեի նախագահություն Հետևյալ կազմով՝ Ե. Զուբար (նախագահ), Ն. Զարյան (պատ. քարտուղար), անդամներ՝ Ալ. Շիրվանզադե, Ե. Զարենց, Դ. Դեմիրճյան, Ա. Բակունց, Ա. Վշտունի, Վ. Ալազան, Ն. Դաբադյան:

Ճեղքմբեր Հանդեսի խմբագրական կոլեգիա՝ Ե. Զուբար (պատ. խմբագիր), Ե. Զարենց, Դ. Դեմիրճյան, Գ. Մահարի, Վ. Ալազան, Ն. Դաբադյան, Դ. Վանանդեցի:

Շրջական թերթի խմբագրական կոլեգիա՝ Ն. Դաբադյան (պատ. խմբագիր), Վ. Նորենց (պատ. քարտուղար), Ա. Բակունց, Մ. Արմեն, Վ. Թոթովենց, Ա. Վշտունի, Խ. Սարգսյան:

Մարտի 15-ին

Կուլտուրայի տանը Կ. Մարքսի մահվան 50-ամյակի առթիվ հրավիրվում է Հանդիսավոր նիստ:

Բացման խոսք է ասում Զ(ր)Պ Կենտկոմի քարտուղար Ա. Խանջյանը: Զեկուցում է Զ. Աշրաֆյանը:

Շրջական թերթի Կ. Մարքսին նվիրված համարներում տպագրում է Մարքսի և Էնգելսի նամակներն ու ասույթները զբաղանկության մասին, հոգվածներ մարքսիստական զբաղանկատության հարցերի վերաբերյալ:

Մարտի 23-ին

Լոմվ. Թումանյանի մահվան 10-ամյակի առթիվ Կուլտուրայի տանը հրավիրվում է Հանդիսավոր նիստ:

Բացման խոսք է ասում Ե. Զուբարը: Զեկուցում է Ն. Դաբադյանը:

Հանդես են դալիս՝ Ե. Զարենցը, Ն. Զարյանը և ուրիշներ:

Հրապարակվում է ԼՄՄԹ Լուսավորության Ժողովրդական կոմիտեի անդամ Լոմվ. Թումանյանի հիշատակը հավերժացնելու մասին:

Պետական կուլտուր-պատմական թանգարանում բացվում է ցուցահանդես՝ նվիրված Թումանյանի կյանքին ու ստեղծագործությանը:

Շրջական թերթի Թումանյանին նվիրված համարում հոգվածներով Հանդես են դալիս Ալ. Շիրվանզադեն, Դ. Դեմիրճյանը և ուրիշներ:

Ալ. Շիրվանզադեի խոսքը.

«Բանաստեղծն ու հայրը

Պարիզում էի, երբ լսեցի Լոմվանեն Թումանյանի մահվան լուրը: Գուժկանն Արշակ Զոպանյանն էր, որ հեռագիր էր ստացել Թեոֆիլից, հանդուցյալի որդուց:

Դառն ու դաժան էր ինձ համար հավատալ, որ այլևս չկա մեկն իմ լավագույն ընկերներից ու բարեկամներից: Նրա հիվանդության շարքում վաղուց էր հասել ինձ, և ես գիտեի, որ չկա փրկություն այդ հիվանդությունից, բայց և այնպես չէի կարծում, որ աղետն այդպես շուտ պիտի վրա հասնի. ինձ համար Լոմվ. Թումանյանը և մա՛հը անզուգույն էին: Ի՛նչպես մեռավ նա, որ կյանքի կատարյալ ծուծն էր, նա, որ ընկերային շրջաններում ամենից ղվարթն ու

ամենից կենսախնդն էր: Նա, որ գիտեր ժողովել ու ձագակոծել կյանքը ամենայն անողորմությամբ ու սրամտությամբ: Նա, որ միևնույն ժամանակ, դարձյալ կյանքն էր համարում տիեզերքի լավագույնն պարզել:

Շատ հիշողություներ ունեւ Հովհ. Քումանյանի մասին, բայց այսօր ամենից վառն է մի օր, որ ես չեմ կարող հիշել առանց հուզման: Տոնվում էր նրա ծննդյան հիսնամյակը, երբ ես ամենից առաջ, առավոտյան կանուխ դնացի նրան շնորհավորելու: Տեսնելով ինձ, նա հեկեկալով փաթաթվեց պարանոցիս և ասաց.

— Շիրվան, դու էլ ունես հայրական վիրտ, դու ինձ ավելի լավ պիտի հասկանաս, քան որն է մի ուրիշը: Տոնում են իմ կյանքի հիսուն տարիները: Գիտեմ ինչու են տոնում, քանսատեղծ եմ և հարգանքն ինձ չեմ վերագրում, այլ իմ երկրին: Բայց հավատա, այսօր ես իմ բոլոր ստեղծագործությունները կրակին կնվիրեմ, միայն թե վերագրեմին ինձ իմ կորած որդուն:

Նա չէր դադարում և մինչև մահվան ժամը չգաղարեց ողբալ իր այն ամենից սիրված որդուն, որ իմպերիալիստական պատերազմի անմեղ զոհերից մեկը դարձավ և որին նա փափայել էր իր զգայուն հոգու ամբողջ զորությամբ:

Գրական թերթ, 1933. № 8.

Ապրիլի 2-ին

Թիֆլիսի Կոլտուրայի պալատում Հովհ. Քումանյանի մահվան 10-ամյակի առթիվ կազմակերպվում է երեկո:

Ելույթ են ունենում՝ Մ. Հուլին, Բ. Ժդենտին, Տ. Տաթևեն:

Ի. Գրիշաշվիլին կարդում է Քումանյանի ստեղծագործություններից կատարած իր թարգմանությունները:

Ապրիլի 13-ին

Նշվում է Ն. Տիգրանյանի երաժշտական գործունեության 50-ամյակը:

Ապրիլի 15-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է երեկո՝ նվիրված Մ. Շահինյանի գրական գործունեության 30-ամյակին:

Ապրիլի 17-ին

Մարցիսիզմ-լենինիզմի ինստիտուտում օՄարցսը և արվեստը թեմայով զեկուցում է Հ. Գյուլիցեխյանը:

Ապրիլի 21-ին

ՀՍՍՌ Ժողովրդական Կոմիսարների Սովետը որոշում է ընդունում լավագույն պիեսների կոնկուրս հայտարարելու մասին:

Ապրիլ

Նույն է տեսնում ՀեՊ միության օրգան ԵՎերելքս ամսագրի առաջին համարը: Տպագրվում են՝ հատված Վ. Քոթովենցի ԵՐաքուս վեպի II գրքից:

Հատված Մ. Արմենի «Գազաթների երգը» վիպակից, Վ. Ալազանի «Դարը դարի գեմ» բանաստեղծությունների շարքը և այլ նյութեր:

«Վերելք»-ը դադարում է լոթ համարից հետո, 1934 թվականին:

Մայիսի 4-ին

Վահանանյան կոմպոզիտոր Սպիրիդոն Մելիքյանը (ծնվ. 1881 թ.):

Մայիսի 7-ին

Վահանանյան բուլղնիկ գրականագետ Մ. Ս. Օլմինսկին (ծնվ. 1863 թ.):

Մայիսի 8-ին, 9-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում տեսական-գնահատական խորհրդակցություն: Սոցիալիստական ռեալիզմի հարցերի շուրջը զեկուցում է Ն. Դաբալյանը:

Ելույթ են ունենում՝ Դ. Սիմոնյանը, Սո. Զոբյանը, Հ. Գյուլիքնիսյանը, Ն. Զարյանը, Խ. Սարգսյանը, Հ. Մկրտչյանը և ուրիշներ:

Մայիսի 12-ին

Մարքսիզմ-լենինիզմի ինտերտոում Ռ. Դրամբյանը զեկուցում է Մ. Սարյանի ստեղծագործության մասին:

Մայիսի 14-ին

Կուլտուրայի տանը Զ. Սասյանը զեկուցում է «Գազաթնահայ կյանքը և նրա արտահայտությունները արտասահմանյան գրականության մեջ» թեմայով: Ելույթ ունեցողները նշում են Սիյուսի հայության և գրական առաջավոր գործիչների հետ սովետահայ գրողների կապն ու ժողացնելու անհրաժեշտությունը:

Մայիսի 19-ին, 20-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է դիսպուտ՝ նվիրված Շեքսպիրի «Մակբեթ»-ի բեմադրությանը, Զեկուցում է Հ. Գյուլիքնիսյանը:

Ելույթ են ունենում՝ Մ. Զանյանը, Ս. Մելիքանյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Ծ. Խանզադյանը, Մ. Արուստյանը, Վ. Թոթովենցը, Ս. Հակոբյանը և ուրիշներ:

Մայիս

«Վերելք» ախազերի № 2—3-ում տպագրվում են հատվածներ Ալ. Շիրվանզադեի անտիպ վեպից:

ՍՍՌԽ կառավարության որոշմամբ սկսվում է Սինթետիկ կաուչուկի կոմբինատի կառուցումը Երևանում:

Հունիսի 8-ին

Ալ. Շիրվանզադեի ծննդյան 75-ամյակի առթիվ Երևանի Մ. Գորկու անվան Բանվորական թատրոնը բեմադրում է «Զար ոգիներ»:

Ներկայացումից հետո Ալ. Շիրվանզադեին ողջունում են Լ. Փալանթարոսը, Սիմոնյանը:

Պատասխան խոսքով հանդես է գալիս Հոբելյանը:

Ալ. Շիրվանզադեի խոսքից.

«Ես ասելուս եմ երեք քառորդ դար և ուզում եմ դեռ երկար ասելու, որովհետև ամեն մի նոր քար, որ դրվում է մի ուրիշ քարի վրա և բարձրանում են շենքերը և որհրդային Միության մեջ ու Խորհրդային Հայաստանում, ինձ անհուն ապեմ ոգևորում են, ես ուզում եմ իմ աչքով տեսնել սոցիալիզմի կատարյալ հաղթանակը, այս քոլորն ինձ վրա դնում են ծանր պարտականություններ, գրական պարտականություններ: Այժմ ես ձեռնարկել եմ մի մեծ վեպի և ուղում եմ այդ վեպը հասցնել մինչև մեր օրերը և նկարագրել այժմյան վիճակը: Ես հույս ունեմ, որ կհաջողվի ինձ այդ անելը:

Ստացվում են շնորհավորական բազմաթիվ հեռագրեր, այդ թվում և Սովետական գրողների Համամիութենական կազմկոմիտեից:

Համամիութենական կազմկոմիտեի հեռագրեր.

«Շիրվանզադեյան ողջույն Հայաստանի ժողովրդական գրող Ալեքսանդր Շիրվանզադեին՝ նրա սիրուպանձ 75-ամյակի առթիվ, Խորհրդների երկրի աշխատավորները Ձեզ ճանաչում են որպես Անդրկովկասի Խորհրդային ամենատաղանդավոր գեղարվեստագետ: Ձեր ստեղծագործությունները կմտնեն ԽՍՀՄ-ի ժողովուրդների Խորհրդային գրականության զանաքանք, կայտառություն և ստեղծագործական անսպառ եռանդ ենք ցանկանում՝ ձեռք ազդային բովանդակությամբ սոցիալիստական գրականություն ստեղծելու համար, որը ոգևորում և խթանում է Անդրկովկասի միլիոնավոր աշխատավորներին՝ կառուցելու անդամակարգ սոցիալիստական հասարակություն:

Գրական բերք, 1933, № 10.

Հոբելյանական օրերին ՀՀԳ-ի ներկայացուցչի հետ ունեցած զրույցի ժամանակ Ալ. Շիրվանզադեին հայտնում է. «Ներկայումս իմ ձեռքում ունեմ մի շարք աշխատություններ: Նախ՝ գրում եմ 3 էտապների ընդգրկող մի վեպ, որի մեջ մտնում են արևմտյան դրամաիզմը և նավթային բուրժուազիայի ծագումը, զարգացումն ու անկումը՝ իր բոլոր տիպերով: Վեպիս մեջ խոշոր շահող տեղ է գտնվում նաև բուրժուազիայի շուրջը պտտվող և նրա ռսկն սուպրակից լուծա ստացող հողերականությունը: Իմ այդ վեպի տիպերն իրենցից ներկայացնելու են ոչ միայն տգետ հարուստներ, վաճառականներ, որոնք մանրամասն դրոշմված են ռուսական գրականության մեջ Օստրոֆովսկու կողմից, այլև բարձրագույն մասնագիտական կրթություն ստացած բուրժուական ինտելիգենցիան, որի գաղափարախոսությունն դեմ կռվելն ու նրան հաղթահարելը հանդիսանում է բարոյետադրիտի արժանիքներից մեկը: Միաստամանակ ես գրում եմ և մինչև աշուն կավարտեմ մի պիես՝ նույնպես արդյունաբերական բուրժուազիայի կյանքից: Իմ նոր վեպից կազմվելու է կինո-սցենարիս:

Նոր ես գրում էի Քառասուն, ինձ զգում էի ճշմարտության բուրժուական ցենզուրայով, մինչդեռ հիմա իմ ձեռքն ու կամքն ազատ են, և ես հույս ունեմ

միանգամայն օբյեկտիվ կերպով դրսևորել նախնային բուրժուազիայի ծագումն ու անկումը մեզ մոտ:

Սա այնքան էլ ուրախ չեմ, որ նշվում է իմ ծննդյան 75-ամյակը, որովհետև դա ինձ հիշեցնում է իմ աճելությունը, մինչդեռ ներկա պայմաններում ես ինձ զգում եմ լավագույնց առույգ, երիտասարդ, ցանկանում եմ մասնակցել հորհրդային Հայրենիքի սոցիալիստական հոյակապ շինարարությանը և անհամբալարել և տեսնել մի շարք հնգամյակներ:

սեպտ. Հայտատան, 1933, № 130.

Հունիսի 9-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է Ստ. Զորյանի ստեղծագործական երեկոն: Զեկուցում է Ս. Հարությունյանը, Ելույթ են ունենում Գ. Դեմիրճյանը, Վ. Թորոմանյանը, Վ. Նորենցը, Մ. Արմենը, Յ. Խանդավանը, Հ. Մկրտչյանը, Հ.Մ. Միրասը, Ե. Զոպարը, Ստ. Զորյանը և ուրիշներ:

Հունիսի 11-ին

«Պրավդա»-ում տպագրվում է Մ. Գորկու «Գրականությունը մանուկներին» հոդվածը:

Հունիսի 14-ին

Երևանի Բանվորական թատրոնի դահլիճում բացվում է Հայաստանի հարվածային կուլտանականների առաջին համագումարը:

Համագումարում ողջույնի խոսքով հանդես է դալիս Ալ. Շիրվանզադեն, իրենց բանաստեղծություններն են կարդում Ն. Զարյանն ու Ա. Վշտունին:

Ալ. Շիրվանզադեն՝ ողջույնի խոսքից.

«Ընկեր կուլտուրիկներ՝, Հայաստանի հորհրդային գրողների միությունն ինձ մյա հաճելի և պատվավոր պարտականություն է դրել, շնորհավորելու ձեր համագումարը:

Հարվածային կուլտուրիկ ընկերներ, մինչև այժմ ձեզ ճանաչել եմ հեռվից և առաջին անգամ հաճույք ունեմ դեմ առ դեմ լսելու ձեզ, ձեր պայքարի և հաղթանակի պատմությունը:

Թե ինչ է կուլտուրային տնտեսությունը. — այդ դուք մեզնից բավ գիտեք: Մենք՝ գրողներս, ողջունում ենք կուլտուրային տնտեսության հաղթանակները գյուղում, այն հաղթանակները, որոնք գալիս են վերջնականապես շախմատի լու մասնավոր սեփականությունը, այդ սեփականության զզվելի կարգերից թխող շահագործումը, նախանձն ու ատելությունը, Դուք միացրել եք ձեր մասնավոր սեփականությունները և կուլկտիվ տնտեսություն եք կազմակերպել, կուլկտիվ կյանք եք ստեղծել:

«Գրողների միությունն զգում է իր պարտականությունները ձեր առաջ, նա շատ քիչ է զբաղվել ձեզանով, ձեր հերոսական պայքարն ու աշխատանքը դեռ չի դառնել գրողների ստեղծագործության առանցքը:

Հայաստանի խորհրդային գրողները խոստանում են մի տարվա ընթացքում զեղարվեցատական մի շարք գրքույկներ տալ կուլտուրային կյանքից: Միա-

ժամանակ զրոգներին Կազմկոմիտեն որոշել է Արտաշատի կոլխոզի շեֆուքյու-նը զերջնելու:

«Գրական թերթ», 1933, № 11.

Հունիսի 20-ին

Վախճանվեց Կլարա Յետկինը (ծնվ. 1857 թ.),

Հունիսի 21-ին

Գրողների միության Կազմկոմիտեի նախաձեռնությամբ Գրողների տանը կազմակերպվում է Երևան — Փանաքեռգէս հրկաթգծի բանվորների, ինժեներա-տեխնիկական կազմի և զրոգների հանդիպում:

Հանդես են գալիս հարվածային բանվորները, ինժեներները, զրոգները Ստ. Զորյանը, Վ. Նորենցը, Վ. Ալազանը և ուրիշներ:

Գրողները հրկաթգծի բանվորներին նվիրում են գրադարան:

Հունիս

Պետքատրոնում բեմադրվում է Մ. Գորկու «Եզոթ Բուլլուվը և ուրիշներ» (բեմադրություն Բ. Ե. Զախավայի):

• • •

Հաջատանի Պետական հրատարակչությունը, ՀՀԿԵՄ Կենտկոմը և Հա-յատանի Մովսիսյան զրոգների միությունը կոմերիտիության 15-ամյակի առթիվ հայտարարում են կոմերիտիության առօրյան և պատմությունն ար-տասցուղի լափածո և արձակ գեղարվեստական գործերի մրցանակաժաշխու-թյուն:

• • •

Հուլիս է տեսնում «Երիտ-գրող» գրական-գեղարվեստական ամսագրի առաջին համարը:

Հուլիսի 3-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է Փանաքեռգէսի աշխատողների և զրոգների հանդիպման հրեկո:

Ելույթ են ունենում՝ Ն. Զորյանը, Մ. Արազին, Մ. Մանվելյանը, Ջ. Եսա-յանը, Վ. Ալազանը և ուրիշներ:

Հուլիսի 6-ին

Երևանում բացվում է Խ. Աբովյանի արձանը (գործ Ա. Տեր-Մարտիրոսի): Բացման խոսք է ասում ՀՍՍՖՀ Լուսժողկոմի տեղակալ Տ. Մուշեղյանը: Հանդես են գալիս՝ Ստ. Զորյանը, Ե. Զուբարը և ուրիշներ:

Ստ. Զորյանի խոսքից.

«Անցյալ դարի 30—40-ական թվականների հայ խավար իրականության մեջ Արուսյանը պատկերասում է ինչ ինչպես մի լուսավոր մետեոր, մի գիտաստեղ, որի մեծությունը, սակայն, չհասկացան ժամանակի մարդիկ, ինչպես լեռան ստորոտում գտնվողները չեն կարողանում դադարաբար կազմել նրա բարձրություն մասին:

Բայց հիմա, երբ ժամանակի հեռավորությունից նայում են այդ մտայն իրականությանը, ախական այն խավարին,— Արուսյանն այդ խավարի մեջ բարձրանում է, ինչպես Մասիս սարը մեզ-մշուշից:

Երբապատված ցարական անբարյացակամ շինովնիկներով, տգետ և ամեն մի լուսավոր ձեռնարկի թշնամի հայ հոգևորականներով և իր «շարժեռ քարին» շփտակցող անգրագետ «հայ հասարակով»,— Արուսյանն առաջին խոշոր կուսուրարեզոհն եղավ մեզանում և մեն-մենակ կատարեց այնպիսի դեր, որ հետագայում պիտի շարունակենի ամբողջ ընկերություններ և հաստատություններ:

Նա եղավ մեր աշխարհաբար գրականության շենքի առաջին և հաստատուն սյունը:

Նա եղավ աշխարհաբարի ոչ թե «առաջին թոթովանքը, ինչպես լուսն է ումանք, այլ առաջին հրաբուխը: Այդ թոթովանքները եղել են նրանից առաջ: Արուսյանը եղավ իր ժամանակի ամենաներշնչված և ամենաբազմակողմանի գրողը. որին հետևեցին սերունդներ:

Անցյալի հայ երախտավոր գործիչների շարքում Արուսյանն ամենապայծառ դեմքերից մեկն է թե՛ որպես գրող և թե՛ որպես ուսուցիչ: Մի խոսքով որպես իր ժամանակի լուսավորիչ:

«Գրական Թերթ», 1933, № 12:

Հովիտի 7-ին

Նշվում է ՍՍՏՄ Կոնստիտուցիայի 10 տարին:

Այդ առթիվ իր զրույցում Ալ. Դիտվանդանը ասում է. «Հոկտեմբերյան մեծ հեղափոխությունը ցարական Ռուսաստանի ժողովուրդների կյանքում այնպիսի մի հեղաշրջում կատարեց, որի մասին չէր կարող մտածել ամենահամարձակ պատմաբանն իսկ:

Իմ առաջ այդ հեղաշրջումն առանձին ուժեղ և ցայտուն կերպով պատկերացվում է Անդրկովկասում:

Ինչ համար կատակածից դուրս է, որ Անդրկովկասի ժողովուրդները մինչև խորհրդայնացումը գտնվում էին կործանման նախօրյակին:

Այդ զարմանալի մարդիկ՝ բուլշեիկները, զինված ձեռքի ազգային քաղաքականության հանճարեղ դադարաբար, վերջ դրին հետպատերազմական այն զարշնչի ազգամիջյան կոթիկներին, որոնց միակ հետևանքը ժողովուրդների փոխադարձ ոչնչացումը կլիներ:

Ապագա պատմաբանը զարմանքով հետ կնայի մեր օրերին:

Ի՛նչ էր ավել մեզ՝ Անդրկովկասում սահմանադրության առաջամյակը:

Շատ և շատ: Նա վերջնականապես փոխել է երկրի դեմքը: Այնտեղ, ուր առաջ փլատակներ էին՝ քարիզմի տխուր այդ ժառանգությունը, ստեղծվել են նորանոր գործարաններ ու ֆաբրիկաներ...

Ինձ՝ իբրև գրողի, առանձնապես ուրախացնում են գրականության, թատրոնի, կինոյի և ընդհանրապես արվեստի հաջողությունները:

Ունեցե՛լ են արդյոք հայերն այդ քուրդն անցյալում:

Այո, իհարկե: Ունեցել են, բայց ոչ այն, ինչ այսօր: Գրականությունը ճնշված էր և այժից ընկած, և ոչ միայն ցարակառն ցենզուրան՝ նրա թշնամին և հալածողը, այլև բուրժուազիայի ճնշումը և առանձնապես ժողովրդի նվաղ կուլտուրականությունը:

Նույնը կարող եմ ասել արվեստների մասին:

Այժմ այդ բոլորը գոյություն ունի և շարունակվում է անընդհատ զարգացնալ:

Առաջացել է գրողների մի նոր սերունդ: Իմ խոր համոզմամբ Խորհրդային Հայաստանից, Միութենից դուրս ձեռք ազգային հայկական գրականությունը ոչ միայն չի կարող զարգանալ, այլև գոյություն ունենալ:

Խորհրդային Միության ժողովուրդները, կերտելով նոր աշխարհ, ստեղծում են նոր արվեստ, նոր գրականություն:

«Գրեկ» թերթ, 1933, № 12.

Հուլիսի 13-ին

Թիֆլիսում վախճանվեց Նար-Դոսը (Միքայել Հովհաննիսյան, ծնվ. 1867 թ.):

Հուլիսի 23-ին

Գրողների տանը Նար-Դոսի հիշատակին հրավիրվում է սգո նիստ:

Բացման խոսք է ասում Հմ. Սիրասը:

Հուլիսի 23-ին Հանդես են գալիս՝ Ստ. Զորյանը, Գ. Լևոնյանը, Գ. Դեմիրճյանը, Ա. Խոնդկարյանը:

Օգոստոսի 10-ին

Գյուղացու տանը կազմակերպվում է նրանի հիշատակը ընթերցողների կոնֆերանս: Կազմում է զեկուցում ՎՍոցիալիստական շինարարությունը և մեր գրականությունը թեմայով:

Ելույթ են ունենում՝ Գ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Գ. Սարյանը, Հ. Գյուլիճեխյանը, Վ. Թոթովենցը, Խ. Դաշտենցը, ընթերցողներ:

Օգոստոսի 15-ին

Մտնվելով հրավիրվում է ԽԳ Կազմակերպիչի նիստ. առաջիկա Համամիութենական Համագումարի վերաբերյալ ճառով հանդես է գալիս Մ. Գորկին: Կազմակերպիչի նախագահ է ընտրվում Մ. Գորկին:

Կազմակերպիչի հաստատում է ՍՍՍՄ Մովետական գրողների համագումարի աշխատանքների հետևյալ օրակարգը.

1. Մովետական գրականությունը և նրա անելիքները, զեկ. Մ. Գորկի:

2. Համաշխարհային գրականության ներկա վիճակը և սովետական գրականության դերը նրանում:

3. Զեկուցումներ Ուկրաինայի, Քելոռուսիայի, Հայաստանի, Վրաստանի, Ադրբեյջանի, Ուզբեկստանի, Թուրքմենստանի, Տաջիկստանի, Բաթմարստանի գեղարվեստական գրականության մասին:

4. Սովետական դրամատուրգիայի անելիքները:

5. Սովետական պոեզիան:

6. Երիտասարդ գրողների մեջ կատարվելիք աշխատանքը:

7. Սովետական գրողների միության կանոնադրությունը:

Սգոտություն 20-ին

Հ(Բ)Պ Կենտկոմի քարտուղարությունը որոշում է ընդունում «Հայաստանի խորհրդային գրողների միության մասին» (Որոշումը տե՛ս «Գրական թերթ», 1933, № 15):

Սգոտություն 23-ին

Հրավիրվում է Հայաստանի խորհրդային գրողների Կազմկոմիտեի պլենարնիստ: Քննության է առնվում Հ(Բ)Պ Կենտկոմի քարտուղարության օգոտության 20-ի որոշումը՝ «Հայաստանի խորհրդային գրողների միության մասին»:

Ելույթ են ունենում՝ Վ. Թոթովենցը, Վ. Ալազանը, Գ. Դեմիրճյանը, Տ. Հախումյանը, Ն. Դաբաղյանը, Ե. Զուբարը:

Սգոտություն

Հ(ԿԵՄ) Երևանի Փաղկոմի կից կազմակերպվում է գրական շտաբ: Շտաբը զբաղվում է գրական խմբակների և երիտասարդ գրողների աշխատանքներով:

Սգոտություն — սեպտեմբեր

«Խորհրդային արվեստ» ամսագրի էջերում (№№ 9, 10) դրամատուրգիայի և թատրոնի հարցերի շուրջը ծավալվում է դիսկուսիա:

Հոգաժնեներով հանդես են գալիս՝ Գ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Լ. Քալանթարը, Մ. Զանոսը, Հ. Գյուլիքեխյանը, Վ. Վարդանյանը, Վ. Թեքլերաշյանը և ուրիշներ:

Սեպտեմբերի 7-ին

Հրավիրվում է ՍՍԽՄ Գրողների միության Կազմկոմիտեի ընդլայնված խորհրդակցություն՝ Մ. Գորկու նախագահությամբ:

Խորհրդակցությունը քննարկում է գրողների համագումարը նախապատրաստելու հարցերը: Ընդարձակ ելույթ է ունենում Մ. Գորկին:

Մ. Գորկու ելույթից.

«Մենք պետք է սովորենք և մենք պետք է սովորեցնենք: Սովորեցնելով երիտասարդությանը մեր գրական խմբակներում, մենք ինքներս էլ կսովորենք միաժամանակ: Հայտնի է, որ դա երկու միմյանց ուղեկցող և միմյանցից անբաժանելի պրոցես է: Գրականությունների ուսումնասիրությունը ազգային հանրապետություններում, փոխադարձ հարստացումը Միության բոլոր հզրայրական գրականությունների, մասկական գրականությունը, որով մենք մինչև

ալմա՝ աղբյան ու արժանավուն քիչ ենք զբաղվել, բանավոր ժողովրդական ստեղծագործությունը և այլն, և այլն — ահա հարցերի այն ընդարձակ և քաղմականողմանի շրջանը, որով մենք կարող ենք և պետք է զբաղվենք:

«Գրական թերթ», 1932, № 16.

Սեպտեմբերի 27-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է երեկո:

Արտաշատի շրջան մեկնած գրողները՝ Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Ջորյանը, Վ. Թոթովենցը, Զ. Եսայանը, Վ. Ալազանը, Մ. Մանվելյանը և նկարիչ Փ. Թերմեզյանը, պատմում են իրենց տպավորությունները կոլտնտեսություններից:

Հոկտեմբեր

ՍՍՏՄԻ ԽԳ միության կազմկոմիտեի քարտուղարությունը որոշում է ընդունում՝ ստեղծել կազմկոմիտեի նոր օրգաններ, ունենալ շուրս սեկցիա՝ երիտասարդ գրողների մեջ աշխատանք կատարելու համար, գրողների ստեղծագործական աշխատանքի կազմակերպման համար, ազգային գրականության և կազմ-հրահանգական բաժին:

Հոկտեմբերի 13-ին

ՀԽԳ միության կազմկոմիտեն Հայաստանի Խորհրդային գրողների առաջին համագումարի աշխատանքները նախագատարանելու նպատակով ստեղծում է հետևյալ հանձնաժողովները. քոցիայիստական ուսելիղմի, գրամատուրգիայի, պոեզիայի, երիտասարդ գրողների մեջ աշխատանք տանող և մանկական գրականության:

Լայնքերի 24-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է Հայաստանի գրողների և Համամիութենական գրողների միության բրիգադայի՝ Բրունո Յասենսկի, Վ. Կավերին, Ա. Գատույ, Ա. Մալիշկին, Վ. Կիրպոտին, — հանգիստան երեկո:

Բրիգադայի անդամներ Կիրպոտինի, Կավերինի և Գատույի ելույթից հետո ելույթ են ունենում՝ Ալ. Շիրվանզադեն, Մ. Արմենը, Վ. Ալազանը, Ե. Զուբարը և ուրիշներ:

Նոյեմբերի 29-ին

Գործարկվում են Կիրովականի քիմիական կոմբինատը և Արարատի ցեմենտի գործարանը:

Նոյեմբերի 28-ին, դեկտեմբերի 1-ին, 2-ին

Տեղի է ունենում Հայաստանի Խորհրդային գրողների միության կազմկոմիտեի քարտուղարության և համամիութենական բրիգադայի միացյալ նիստ:

Փնտրության են առնվում և նշվում սովետահայ գրականությունը ուղի հասարակայնությանը ծանոթացնելու հետ կապված մի շարք միջոցառումներ:

Կազմակերպվում է սովետաճաշ գրողների ստեղծագործության ուսումնասիրության գործը. հանձնարարվում է Կ. Ֆեդինին՝ ուսումնասիրել Ալ. Շիրվանզադեի ստեղծագործությունը, Վ. Կիրպուտինին՝ Ե. Զարենցի և Մ. Արմենի գործերը, Վ. Կավերինին՝ Դ. Դեմիդովյանի, Ա. Բակունցի և Վ. Թոթովենցի ստեղծագործությունը, Մ. Կուլսովին՝ Վ. Ալազանի և Գ. Մահարու աղմակը և Դ. Դեմիդովյանի դրամատուրգիան, Ա. Գառովին՝ Ա. Վշտունու, Վ. Նորենցի և Վ. Ալազանի բանաստեղծությունները, Գ. Աբովին՝ Մ. Արազու, Ստ. Զորյանի և Ն. Զարյանի ստեղծագործությունը:

Դեկտեմբերի 1-ին

Հրավիրվում է Հայաստանի Սովետական գրողների ընդհանուր ժողով. մասնակցում են Համամիութենական Կազմկոմիտեի բրիգադայի անդամները և Վրաստանի գրողների պատգամավորությունը,

Բացման խոսք է ասում Դ. Սիմոնյանը:

Համամիութենական Կազմկոմիտեի բրիգադայի աշխատանքների մասին զեկուցում է Վ. Կիրպուտինը,

Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Ե. Զարենցը, Վ. Կավերինը, Մ. Արմենը, Մ. Կուլսովը, Վ. Ալազանը, Ս. Հակոբյանը, Ն. Ստեփանյանը, Ս. Էուլին և ուրիշներ:

Դեկտեմբերի 5-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում Կազմկոմիտեի ընդլայնած նիստ. Հայկինոյի 1934 թ. թեմատիկ պլանի մասին զեկուցում է Մ. Գեորգյանը: Զեկուցման շուրջն արտահայտվում են՝ Դ. Դեմիդովյանը, Հ. Մկրտչյանը, Վ. Ալազանը, Դ. Սիմոնյանը և ուրիշներ:

Նիստը հավանություն է տալիս Համամիութենական Կազմկոմիտեի հետ՝ Հայաստանի Կազմկոմիտեի ֆարտուղարության կատարած աշխատանքին:

Հաստատվում է Վրաստանի Գրողների միության անադադրված սոցմեթոդական պայմանագիրը:

Դեկտեմբերի 16-ին

Թիֆլիսում հրավիրվում է Վրաստանի խորհրդային գրողների միության ֆարտուղարության նիստ՝ նվիրված Վրաստանի և Հայաստանի սովետական գրականության փոխադարձ ծանոթացման և մերձեցման հարցերին:

Հայաստանի խորհրդային գրողների միության Կազմկոմիտեի՝ Վրաստանի խորհրդային գրողների միության անադադրված սոցմեթոդական պայմանագրի մասին զեկուցում է Վ. Ալազանը:

Նույթ են ունենում Տ. Տարիձեն, Ս. Էուլին, Բ. Ժզենտին և ուրիշներ:

Դեկտեմբերի 24-ին

Գրողների տանը հրավիրվում է ժողով՝ նվիրված ՀամԿ(ք).պարտիայի XVII և Հայաստանի Կ(ք) պարտիայի IX համագումարներին նախապատրաստված դիմավորելու և սովետական գրողներին սոցիալիստական շինարարության հետ կապելու խնդիրներին:

Ընդարձակ զեկուցումով հանդես է գալիս ՀՍՍՍԹ Ժողկոմսովետի նախագահի տեղակալ Ա. Երզնկյանը:

Ելույթ են ունենում՝ Դ. Դեմիրճյանը, Վ. Քոթովենցը, Գ. Սարյանը, Մ. Արազին, Մ. Արմենը, Վ. Նորենցը, Հ. Փաշարը, Նկարիչ Գ. Գյուրջյանը և ուրիշներ:

Դեկտեմբերի 26-ին

Հրավիրվում է ՍՍՏՄ Գրողների միության Կազմկոմիտեի նախագահության նիստ: Հսկում են Կազմկոմիտեի բրիգադների ղեկուցումները ռեսուրս-իկական գրականությունների մասին: Սովետաճալ գրականության մասին ղեկուցում է Վ. Կիրսուտինը:

Դեկտեմբերի 26-ին

Մենտոնում (Ֆրանսիա) վախճանվեց Ա. Վ. Լունաչարսկին (ծնվ. 1875 թ.):

Դեկտեմբեր

Լույս է տեսնում «Литературное Закавказье» ամսագրի առաջին համարը: Հայ գրողներից նյութեր ունեն՝ Նար-Դոսը, Ե. Զարենցը, Ստ. Զորյանը:

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԻՈԳՐԱԳՐԱԿԱ

Ձայնածո

Աբաղան Վ. — Մաթառումներ, Երևան:

Զորյան Ն. — Հարվածներ, Երևան:

Մահարի Գ. — Մրդաճալ, Երևան:

Սարյան Գ. — Երկաթն ոտնաձայներ, Երևան:

Տարոնցի Ս. — Սերունդների երգը, Երևան:

Արձակ

Աբաղի Մ. — Եկվորները, Երևան:

Արմեն Մ. — Գաղաթնիկի երգը, Երևան:

Արմեն Մ. — Սկառու № 89, Երևան — Մոսկվա:

Բնս Գ. — Արձակ բանաստեղծություններ, Երևան:

Զորյան Ստ. — Սպիտակ քաղաք (ռուսերեն), Մոսկվա:

Քարզոյսի Լ. — Պատմվածք կոմունայի մասին (ռուսերեն), Մոսկվա:

Մանվելյան Մ. — Անապատը կծաղկի, Երևան:

Շահնազարյան Ա. — Գյուղական պատկերներ, Երևան:

Ժողովածուներ

Անդրկովկասի ժողովուրդների պոեզիան (ռուսերեն), Քիֆլիս:

Կլտսիկներ

Քումանյան Հ. — Պոեմներ, Երևան:

Հայկական հեքիաթներ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Մուրացյան — Նուրի ագռավը, Երևան:

Նար-Դոս — Երկերի ժողովածու, Հ. II, Երևան — Մոսկվա:

Շիրվանզադե Ալ.— Կյանքի բովից, գիրք II, Երևան:
 Սունդուկյան Գ.— Պեպո, Երևան:

Հայագիտություն, գրականության պատմություն,
 բնագիտություն

Աբեղյան Մ.— Հայոց լեզվի տալալափություն, Երևան,
 Հայ գրականության պատմություն, հ. II, Երևան,
 Մելիքսեթյան Ս.— Երևանի պետական թատրոնը, Երևան:

Քաղաքականություններ

Անդերսեն Ն.— Պելլե նվաճողը, Երևան:
 Բեդեի Դ.— Ուտանավորներ և առակներ, Երևան:
 Գորկի Մ.— Մանկություն, Երևան:
 Կրուպսկայա Ն.— Հիշողություններ լենինի մասին, Երևան,
 Շեքսպիր — Վենետիկի վաճառականը, Երևան,
 Շոլոխով Մ.— Հերկած խոսքեր, Երևան:
 Ֆադեև Ալ.— Ջախջախում, Երևան:

Հունվարի 3-ին

Գրողներին տալիս կազմակերպվում է դիսպուտ: Քննարկվում է Ադամսոս Ժանգոթագործությունը:

Հունվարի 10-ին

Տեղի է ունենում Հայաստանի Կոմպարտիայի IX Համագումարը:

Ընթերցում է Կենտկոմի Հաշվետու զեկուցման առթիվ Համագումարն ընդունում է բանաձև:

Բ ա ն ա ձ է ի ջ .

«Յ. Մասնաշնչով պարունարիատին թշնամի իգեղորգիայի տարրերի գոյությունը զրականություն և արվեստի ասպարեզում, մասնավորապես նա-
ցիոնալիստական տենդենցների գոյությունը զրականության մեջ, Համագումարը շնչում է, որ անհրաժեշտ է կուլտուրական շինարարության բոլոր ասպարեզներում ուժեղացնել կոնկրետ պայքարը մեծապետական շտվինիզմի և տեղական, հայկական Խաղաղության շտվինիզմի դեմ, աջ և թմախառն օպորտունիզմի բոլոր արտահայտությունների դեմ:

10. Բարձրացնել կինտարգյունաբերության զրականական ցուցանիշները և աշխատի արագորեն առաջ տանել երկրի կինտարգյունացիան, է՛լ աշխատի Բարձրացնել խորհրդային թատրոնական արվեստը, ուշադրություն դարձնելով ինքնուրույն հնդկական և ասիական թատրոնների զարգացման վրա, է՛լ աշխատի զարգացնել մասնաշնչերի և արտադրական սպասարկումը և նոր բարձունքների հասցնել խորհրդային նկարչությունը:

Ժողով. Հայաստան, 1934. № 10:

Հունվարի 12-ին

Պետական Համալսարանի դահլիճում կազմակերպվում է դիսպուտ Վ. Ալազանի «Մաքառումները բանաստեղծությունների ժողովածուի շուրջը»:

Զեկուցում է Յ. Սարգսյանը: Ելույթ են ունենում՝ Ա. Տերտեղյանը, Ս. Տառնցիյն, Մ. Մկրյանը, Վ. Նոթենցը և ուրիշներ:

Հունվարի 15-ին

Թիֆլիսում գումարվում է Անդրկովկասի կոմունիստական կազմակերպությունների VII Համագումարը:

Հունվարի 16-ին

Վախճանվեց սովետական բանաստեղծ Էդուարդ Բազրիցկին (ծնվ. 1897 թ.),

Հունվարի 17-ին

Գրողների տանը Մ. Մարյանը զեկուցում է իր արվեստի և ստեղծագործական մեթոդի մասին, Նույթ են ունենում Դ. Դեմիրճյանը, Գ. Լևոնյանը, Մ. Մազմանյանը, Գ. Գյուրջյանը, Ա. Սարգսյանը և ուրիշներ:

Հունվարի 21-ին

Կուլտուրայի տանը Վ. Ի. Լենինի մահվան 10-րդ տարեդարձի առթիվ հրավիրվում է հանդիսավոր երեկո:

Հունվարի 26-ից—փետրվարի 10-ը

Գումարվում է Համամիութենական Կոմունիստական (քուլընիկների) պարտիայի XVII համագումարը:

Սովետական զրոգների անունից համագումարում ճառով հանդես է գալիս Յ. Պանֆիլովը:

Համագումարը հաստատում է «Համամիութենական Կոմունիստական (քուլընիկների) պարտիայի Կանոնադրությունը»:

Հունվարի 28—31-ը

Լենինականում աշխատում է Հայաստանի զրոգների քրիզագան՝ Ստ. Զորյան, Գ. Մահարի, Զ. Եսայան, Վ. Ալազան, Դ. Սիմոնյան, Վ. Նորենց, Հ. Վերտոլյան, Ս. Հարությունյան:

Սովետահայ գրականության մասին զեկուցումներ են տրվում Լենինականի հիմնարկ-ձեռնարկություններում:

Փետրվարի 4-ին

Վերականգնողական և օգնության-ում տպագրվում է Վ. Գուլյեի «Հոգևածը»:

Փետրվարի 6-ին

Վերականգնողական և օգնության-ում տպագրվում է Ա. Ա. Ժդանովի «Հետա-մուտ լինել Գորկու հերոսների և քաղաքների ճակատագրին» հոդվածը:

Ա. Ա. Ժդանովի հոդվածից.

Երեկոյն երկրամասի աշխատանքը դեռ անբավարար է պատկերված գեղարվեստական գրականության մեջ: Եթե վերջնեց Գորկու երկրամասը, նրա կուլտուրան, ապա ամենից ավելի դրա մասին գրել է ինքը՝ Գորկին: Հսկայական քանակությամբ վառ տիպեր է վերցրել Գորկին իր երկերի համար մեր երկրից: Բայց սովետական զրոգներից ոչ մեկը չի փորձել հետաժողովել լինել Գորկու հերոսների՝ «Մայր»-ի Պավլի, Յոմա Գորգենի, Արտամանովների և այլոց հետագա ճակատագրին: Բայց չէ որ մինչև հիմա Գորկու հուլիսավոր «Մայր» երկի հերոս Պավլին ֆիզիկապես կենդանի է. դա Պյոտր Զալուսովն է՝ հայտնի ուսուցիչներ:

Իսկ միթե՞ սովետական գրողի համար հետաքրքիր չէր լինի հետաժողովել ինչև այդ մարդկանց կյանքի մինչև մեր ժամանակը, տեսնել այդ մարդկանց կյանքը մինչև մեր ժամանակները, տեսնել, թե ինչ է դարձել այժմ «Ուկրոպ» քաղաքը, ինչ է վերածվել նույն այդ Արզամասը:

Մենք սովետական գրողներից ապաստում ենք գեղարվեստական մեծ երկեր, որոնք արտացոլեն մեր սոցիալիստական շինարարությունը օտապաշտում և դաշույններ:

Փետրվարի 11-ին

Կարմիր Բանակի տանը տեղի է ունենում գրողների և բանակի գրական խմբակների հանդիպման երեկու Ելույթ են ունենում՝ Սա. Զորյանը, Ն. Զարյանը, Գ. Սարյանը, Վ. Ալազանը, Մ. Տարոնցին և ուրիշներ:

Սգրափական խոսքով հանդես է գալիս Հայկական հրաձգային դիվիզիայի հրամանատար Լ. Աթոյանը:

Փետրվարի 15-ին

Մարտարապետների միությունը Գրողների տանը կազմակերպում է հանդիսավոր երեկու՝ նվիրված Ք. Թորամանյանի գիտական գործունեության 30-ամյակին:

Ձեկուցում է ճարտարապետ Մ. Մաղմանյանը, Ելույթ են ունենում՝ Ա. Կարինյանը, Մ. Սարյանը, Ստ. Զորյանը, Ստ. Լիսիցյանը, Լ. Զորյանը և ուրիշներ:

Փետրվարի 20-ին

Վրաստանում սովետական կարգերի հաստատման տարեդարձի առթիվ Երասկան թերթը հատուկ համար է նվիրում վրացական գրականությանը:

Տպագրվում են Կ. Լորդկիպանիձեի, Տ. Տաքիձեի, Պ. Ջխիկվիձեի ստեղծագործությունները, Բ. Ժղենտու ընթարձակ հոդվածը վրացական սովետական գրականության մասին, Ծ. Զարենցի «Բորիս Ձեկլաձե» բանաստեղծությունը, Ստ. Զորյանի հոդվածը Մ. Ջավախիշվիլու մասին:

Փետրվարի 28-ին

Երգվեստիստ-ում ապագրվում է Մ. Գորկու ռժաբակության մասին հոդվածը:

Մ. Գորկու հոդվածից.

«...Մենք ապրում ենք նոր աշխարհի կառուցման լարված, հերոսական և հաջող աշխատանքի մեջ, և ապրում ենք անընդհատ պատերազմի վիճակում հին աշխարհի դեմ, որի զազանային ատելությունն աճում է մեր հաղթությունների հետ միասին, բոլոր երկրների պրոլետարիատի վրա ավելի ու ավելի արագորեն աճող մեր անդեցության հետ միասին: Ինչպես մեր պարտիայի ամբողջ աշխատանքը՝ մեր գրականությունը ևս մարտական ռեյուցիոն գործ է: Նրա խնդիրն է՝ պայքարել անցյալի դեմ՝ ներկայումս և ամբացնել ներկայի սոցիալիստական նվաճումները, որպես մի աստիճան դեպի սոցիալիստական ապագայի բարձունքը»:

М. Горький, Собрание сочинений, том 27, 1953
Москва, стр. 154—155.

Մարտի 1-ին

Վախճանվեց Թորոս Թորամանյանը (ծնվ. 1864 թ.):

Մարտի 7-ին

Մոսկվայում հրավիրվում է Համամիութենական Սովետական գրողների միության Կազմկոմիտեի III պլենումը:

Գրողների առաջին համագումարի նախապատրաստական աշխատանքների մասին զեկուցում է Պ. Յուդինը:

Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Ն. Ասենը, Ս. Կիբասնովը, Վ. Երմիլովը, Մ. Զումանգրինը, Ի. Ֆեֆերը, Բ. Լավրենկոն, Ա. Սուրկովը, Ա. Ֆադեևը, Լ. Պերվոմայսկին, Վ. Կիբպոտինը, Ս. Գորոզցցկին և ուրիշներ:

Հսկում են գրողների շեքպուլիկական կազմկոմիտեների հաղորդումները. Հայաստանի Սովետական գրողների միության Կազմկոմիտեի հաղորդումները, Հանգեա է զավիս Դ. Սիմոնյանը:

Հաջատվում է Սովետական գրողների միության կանոնադրությունը (ժամանակավոր):

Մարտի 8-ին

Լավագույն պիեսների համամիութենական մրցանակաբաշխության ժյուրիի որոշումով երրորդ մրցանակի է արժանանում վաստակավոր արտիստ Մ. Զանանի «Մահնամա» պիեսը:

Մարտ

Հրավիրվում է Հայաստանի գրողների միության Կազմկոմիտեի ընդլայնված նիստ: Համամիութենական Կազմկոմիտեի III պլենումի արգյունքների մասին զեկուցում է Դր. Սիմոնյանը:

Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Ն. Զարենցը, Մ. Արմենը, Ն. Զարյանը, Ս. Հակոբյանը, Արաքսը և ուրիշներ:

Նիստն ընդունում է փանաձև:

Ք ա ն ա ձ է ի ջ .

աՁ. Հիմք ընդունելով պլենումի նյութերը.—

Ա) Հայն պայքար ծավալել գրականության գաղափարական-գեղարվեստական բարձր որակի համար:

Բ) Ավելի խոր ու բազմակողմանի ուսումնասիրել սոցիալիստական շինարարության կոնկրետ իրականությունը:

Գ) Գեղարվեստական գրականության արդյունքների կոնկրետ ու բազմակողմանի քննության հիման վրա ավելի լայն ծավալել բուլշևիկյան ինքնագնահատությունը:

Դ) Վճռական պայքար ծավալել անսկզբունք խմբակայնության դուրս արտահայտությունների դեմ:

Յ. Վերակառուցել Կազմկոմիտեի աշխատանքները, կուսակցության XXII համագումարի պատմական որոշումների հիման վրա վերացնել գրական կազմակերպության մեջ եղող ֆունկցիոնալությունը, Կազմկոմիտեի աշխատանքների ողջ էությունը դարձնելով խորհ. գրականության օկզբունքային հարցերի շուրջը ստեղծագործական դիսկուսիաների ծավալումը, գրողների երկերի կոնկրետ ուսումնասիրությունը և նրանց ստեղծագործական աշխատանքներին օժանդակություն ցույց տալու խնդիրը:

«Գրական թերթ», 1934, № 10.

Փետրվար — փարա — ապրիլ

ՏՆԻՄԵՐԱՍՈՒՐՆԵՅԱ ՎԱՋԵՆԱՆԻ ՀԵՐՈՒՄ ԺԱՎԱԼՎՈՒՄ ԵՂԻՍԿՈՒԽԱ ԵՐԿԻ
ԳԵՂԱՐՎԻՆԱՄԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ, ՈՃԻ, ԼԵՂՎԻ ՀԱՐՑԵՐԻ ՂՈՒՐՐՈՒ

Դիակության ակնմամբ է Մ. Գորկու բաց նամակ Ա. Ս. Սնրաֆիմովիչին՝ հոգվածով (№ 17). Հոգվածները են տպագրում Ա. Ս. Սնրաֆիմովիչը («Պատասխան Ա. Մ. Գորկուն», № 25), Մ. Գորկին («Նվազի մասին», № 33), Մ. Եռուխովը («Շանուն դրոշի և քննադատի ազդերի աշխատանք», № 33), Ա. Տուլստոյը («Պատասխան Իլենկովին», № 44), է. Լեոնովը («Քեթախելու կար», № 47) և որդիները։ Տպագրվում են նաև մի շարք խմբագրական հոդվածներ։

U. 9 n p q n i p w g l w s w k t g' U. U. U h p w f t s n d h, h b.

«Մենք մեզ հետ հին գործերը ենք և առանց պառնակապի պարծենալու կարող ենք ասել, որ խորհրդային զբաղանալթյան մեջ ճանաչված ենք որպես ավազներ: Մենք քարոզում ենք, երիտասարդագոթյունը մեզ լսում է, քայք դժ- րախտաբար սակայմ անգամ քննադատողթյան է ենթարկվում մեր քարոզները՝ երեկ մեր զառսմողթյունը հարգելուց: Բայք թնայտ և մենք նախատիպք ենք, այնուամենայնիվ իրավունք լուենք մարդկանց սարքանելու, այսինքն աշխարհի քննադատողթյանը ոչ ենթակա սրբերի կարգը դասելու: Սակայն մենք յուրացում ենք այդպիսի իրավունք և հաճախ, լսվողանց հաճախ, ստալվում ենք, հայտարարելով թե այս կամ այն գործը՝ թնայտ երիտասարդ, րայք արգեն հանձարեղ է և նրան անմահողթյուն է վիճակված մարդկանց հի- չողունք մեր:

Որքերս ինձ ճիշտ մատնացույց էին արել, թե ես չափիդ գործս գովել եմ
 և՛կենդանեի փետաժանշիննա գիրքը: Իհարկե, միմիայեի այս մեկ սխալը է, որ
 ունեմ ես՝ ես շատերին եմ չափիդ գործս գովել մեր զորդներին, և՛մի գուց սըր-
 քացնում եմ Պանֆեորովին, այսպես խոսելով նրա մասին...

Եւ Հակված եմ կարծելու, որ նույնիսկ Պանֆիլովին օգտակար չէին լինի այդ գովեստները, թեպետ նա այնպիսի մարդ է, որը շատ է շտապում հասնելու գիտօրի և գրականության ազագի աստիճանին։ Սակայն ավելի հիմք կա երկյուղ կրելու, որ Ձեր ծանդ գովասանքը կլինասի երիտասարդ գրողին, որովհետեւ զուց հաստատում եք, թե նա իրավունք ունի մեռելու այնպիսին, ինչպիսին է, ասանք հոգ տանելու իր հետագա տեխնիկական ու կոպտուրական անմասն մայրին...

Դուք այնքան էք Վասնֆերովի ստեղծագործություններով այժմ սովորում են և ապագայում էլ ուսումնասիրելու են մեր էպոխան: Ըս կարծում եմ, որ թեպետ մենք ալլազներ ենք, այնուամենայնիվ պետք է խոսասինք մարգարեությունից, որոնք բուրբուրիկն անտեղի են հզոր ու ամենապահպոր սոցիալիստական հեղափոխության էպոխայի և լիպտեղ է շտապենք գրական հեղինակություններ ստեղծել մեր նրխաստագործության համար...

Գրական և առեղծատգրողական առարկաներում լեզվական-լեզվական և
առարկայականությանը միջոց է հանդիսանում է ջանքեր կրկնապատկել և միջոց
դրականությանը և իրենց լեզվական կրկնապատկողական հետ, փայտանակն է, վեր-
ջապես հասկանալու և այլ...

Մենք պետք է հիշենք, թե ինչպես էր վերաբերվում լեզվին Վլադիմիր Նեկինը:

Անհրաժեշտ է անողորմաբար պայքար մղել գրականությունը բառական խլամից մաքրելու համար, պայքար մղել մեր լեզվի պարզության և հասկանալիության համար, ազնիվ տեսնելիայի համար, սոսանց որի հնարավոր չէ հատակ իգեղորդիան: Անհրաժեշտ է ամենակատաղի պայքար մղել գրականության որակն իջեցնելու բոլոր փորձերի դեմ:

Այդ պայքարին կոչ եմ անում ձեզ բոլորիդ, ով հասկանում է գրականության՝ որպես սոցիալիստական կուլտուրայի հզոր գործիքի, իսկական նշանակությունը:

«Գրական թերթ», 1934, № 7:

Մաքսի 13-ին

Գրողների տանը քննարկվում է Վ. Թոթովենցի «Կյանքը հին հոսմանական ճանապարհի վրա» գիրքը: Զեկուցում է Հ. Գյուլիքիսյանը:

Մաքսի 16-ին

«Նորագործության գաղտնի»-ն մի ամբողջ էջ է նվիրում գրականութանը:

Տպագրվում են Ա. Բակունցի «Մուրդի սգույցը», Գ. Մահարու և Վ. Արտաշանի բանաստեղծությունները, Վ. Կիրայտիների «Գծակի նոր վերելք» և Հ. Մկրտչյանի «Մեր արձակը հողմածները»:

Մաքսի 18-ին

«Նորագործության գաղտնի»-ում հրապարակվում է Մ. Գորկու «Լեզվի մասին» հոդվածը:

Մ. Գորկու հոդվածից.

«Լեզվի փլացման և խճուղման գործում ահագին դեր է խաղացել և շարունակում է խաղալ այն փաստը, որ Թիֆլիսում մենք աշխատում ենք խոսել ֆրանսիերեն համարվելով վրացիների լեզվին, Կազանում Թաթարների լեզվին, Վլադիվոստոկում — չինացիների լեզվին և այլն: Այս դուռ միայնիկական նմանողութունը, որ հավասարաչափ մեծացավ է թե նրանց համար, ում նմանվում են, թե նրանց համար, ովքեր նմանվում են, վաղուց քի վեր դարձել է ինչ որ արագիցիայի նման բան, իսկ որոշ տրագիկականեր ոչ այլ ինչ են, բայց եթե ուղեղի կոշտուկներ (Мозжечки), որոնք այլանդակում են նրա իմացական աշխատանքը...»

Ի թիվս նոր, սոցիալիստական կուլտուրայի ստեղծման գրանդիոզ խնդիրների, մեր առջև դրված է նաև լեզվի կազմակերպման, այն պարագիտային խլամից մաքրելու խնդիրը: Հենց այս բանին է հանգում մեր խորհրդային գրականության ամենագլխավոր խնդիրներից մեկը: Միևնույն ժամանական գրականության ահագին արժեքն այն է, որ սկսած Պուշկինից, մեր կուսակիցներն անորոշ են լեզվական քառսից ամենաճշգրիտ, ցայտուն, կռիվ բառերը և ստեղծել են այն «մեծափառ, սքանչելի լեզուն», որի հետագա զարգացմանը ծառայելու աղերս էր անում Հե Տոլստոյին՝ Տուրգենևը: Զգեստը է մոռանալ, որ մեր երկիրը բազմալեզու է, անլսալիությունն այն է, քան նվազագույն ուղեղի երկիրը, և, որ լեզուներով բազմալեզու լինելով, նա իգեղորդիան միասնական պետք է լինի...»

ժառիրավոր է հիշել, որ քառերի մեջ պարփակված են հասկացողություններ, որոնք կազմակերպվել են երկարատև աշխատանքային փորձով, և որ այլ բան է բառերի իմաստի ցենսադատական ստուգումը, այլ բան իմաստի աղավաղումը, որն առաջ է եկել մի գիտակից կամ անգիտակից ձգտումից՝ աղավաղել իմաստն այն գաղափարի, որի թշնամական լինելն զգացվել է:

Պայքարը հանուն լեզվի մաքրության, հանուն նրա իմաստի ճշգրտության, հանուն նրա սրության — պայքար է հանուն կուլտուրայի զենքի: Քանի սուր է այդ գործիքը, քանի ամելի ճշտորեն ուղղված դեպի նպատակը, այնքան ամելի հաղթանակ է նա: Հենց այս պատճառով է, որ ոմանք միշտ ձգտում են քթացնել լեզուն, մյուսները՝ սրացնել այն:

«Գրական բերք», 1984, № 10.

* * *

Գրողների տանը կազմակերպվում է երեկո՝ նվիրված Մ. Արազու ստեղծագործություններ, Զեկուցում է Վ. Թերզիբաշյանը:

Ելույթ են ունենում՝ Ստ. Զորյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Վ. Ալազանը, Խ. Սարգրայանը, Գ. Կուզլյանը, Մ. Արազին և ուրիշներ:

Մարտի 21-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է Գ. Մահարու «Մրգահասա քանաստեղծությունների ժողովածուի ցենսարկումը:

Ելույթ են ունենում՝ Ն. Զարյանը, Մ. Արմենը, Գ. Կուզլյանը, Ռ. Զարյանը, Վ. Թերզիբաշյանը և ուրիշներ:

Մարտի 22-ին

Հայկինոյի տեղի է ունենում գրողների և կինեմատոգրաֆիայի աշխատողների հանդիպում: Քննարկվում է «Պեպո» կինոնկարի սցենարը:

Մաքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Ստ. Զորյանը, Ն. Զարյանը, Գ. Սարյանը, Վ. Ալազանը, Ա. Գուրակյանը, Մ. Գեորգյանը, Ս. Հարությունյանը և ուրիշներ:

Մարտի 30-ին

Պետական համալսարանում կազմակերպվում է դիպուկ՝ Ս. Տարոնցու «Սերունդների երգը» քանաստեղծությունների գրքի շուրջը:

Զեկուցում է Ռ. Զարյանը:

Մարտ

Նշվում է Մ. Սարյանի գործունեության 30-ամյակը:

Նժույթի մի քան ամսագրի 26 3-ամ տպագրվում է Ա. Էֆրոսի «Մարտիրոս Սարյան» հոդվածը:

Պրեիլի 9-ին

Հայկինոյի ակումբում հրավիրվում է խորհրդակցություն՝ նվիրված «Գիթոր» կինոնկարի աշխատանքներին:

Քննարկմանը մասնակցում են Ն. Զարենցը, Գ. Սարյանը, Ն. Ստեփանյանը, Վ. Ալազանը և ուրիշներ:

Ապրիլի 17-ին

Գրողների տանը հրավիրվում է խորհրդակցություն՝ եվթոված «На рубеже Востока» ամսագրի խնդիրներին:

Խորհրդակցությանը մասնակցում են՝ Ալ. Շիրվանզադեն, Մ. Սարյանը, Գ. Դեմիրճյանը և ուրիշներ:

Զեկուցում է թերթի խմբագիր Ա. Դուռուշովան:

Ապրիլի 20-ին

Նշվում է Հայաստանի կոմերիտիության 15-ամյակը:

Երևանում բացվում է Ղ. Ղոկասյանի արձանը (գործ. Ա. Սարգսյանի),

Ապրիլի 22-ին

«Պրավդա»-ում տպագրվում է Մ. Գորկու «Ջրույց երիտասարդների հետ» հոդվածը:

Մ. Գորկու հոգվածից.

«...Մեզ մոտ սիրով և առատորեն զրում են սոցիալիստական ռեալիզմի մասին, և վերջերս հեղինակներից մեկը Գոգոլի մասին հոգվածում հրապարակեց հետաքրքիր գլուխ. Գոգոլը հղել է սոցիալիստական ռեալիստ: Այս պրոսթ հետաքրքրական է այն պատճառով, որ ցույց է տալիս, թե որքան քիչ պատասխանատվություն է զգում գրողը ընթերցողի առաջ իր խոսքերի համար:

Գրական ռեալիզմը գործ ունի մարդկային կենսագործունեության ռեալ փաստերի հետ: Վեկիզորիչ և Մեռած հողիներին դարաշրջանում, որքան հայտնի է Ռուսաստանում ոչ մեկը և ոչ մի տեղ չի գտել սոցիալիստական ընտանիքի փաստեր: Հենց այս ոչ կարևոր պատճառով գրող Նիկոլայ Գոգոլը չէր կարող արտահայտել այդպիսի փաստեր Խնաստակովի, Չիլկովի, Սորակեի, Նոզդրեի, Պլուշկինի և իր այլ աղբյուրի սոցիալական կենսագրության մեջ:

М. Горьким, Собрание сочинений, том 27, 1953, Москва, стр. 218.

Ապրիլ

Ելյա է տեսնում «Գրական անուն» գրական-գեղարվեստական և քննադատական ամսագրի առաջին համարը:

Մայիսի 3-ին

Ստալինաբադում հրավիրվում է Տաջիկական Սովետական գրողների առաջին համագումարը: Հայաստանի գրողների անունից ողջույնի խոսք է ասում Մ. Արմենը:

Մայիսի 8-ին

Աշխատադում հրավիրվում է Թուրքմենիայի Սովետական գրողների առաջին համագումարը: Հայաստանի գրողների անունից ողջույնի խոսք է ասում Ա. Վշտունին:

Մայիսի 15-ին

ՍՍՏՄ Կենտրոնականի նախագահ Մ. Ի. Կալինինը զրույց է ունենում Գրողների միության Կապվոմիտեի ատկղծագործական գասընթացների 10 շրջանավարտների հետ:

Մ. Ի. Կալիսինի խոսքից.

Ժողովը շատ բաների մասին խոսեցիք — սկսեցանք համար ժողովում հրատարակելու մասին, ստորագրելու համար վարպետ գրողների հետ կապելու մասին, սակայն ձեզանից և ոչ մեկը չտվեց հիմնական հարցը, թե ի՞նչ է հարկավոր գրող դառնալու համար: Ինչի՞ց է սկսում գրողը: Հանգստի է գալիս գրելու պահանջ: Սակայն միայն պահանջը քիչ է: Պետք է իմանալ լեզուն, պետք է լավ գրագետ լինել: Հիշեք, որ գրողի պրոֆեսիան ավելի դժվար է, քան բոլոր միացյալը: Գրող դառնալու համար հարկավոր է երկար, քստնաջան աշխատանք և ուսումնա:

«Գրական թերթ», 1984, № 15.

Մայիսի 21-ին

Մոսկվայում հրավիրվում է համամիութենական խորհրդակցություն՝ նվիրված պոեզիայի հարցերին: Զեկուցում են Ն. Ուրսինյա և Ն. Տիխոնովը:

Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Ա. Սուրկովը, Մ. Ռիսկին, Ա. Կոպչենյո, Կոմալենկոն, Ա. Ժարովը, Բ. Պաստենակը և ուրիշներ: Հայաստանից խորհրդակցությանը մասնակցում են Ա. Վշտունին և Գ. Մահարին:

Հրավիրվում է Հայաստանի Գրողների միության Կազմկոմիտեի նիստ: Ընտրվում է Միության անդամների ընդունող հանձնաժողով՝ Դր. Սիմոնյան (նախագահ), Զ. Ստյան, Ե. Զարենց, Ա. Բակունց, Վ. Ալազան, Դ. Դեմիրճյան, Ն. Զարյան:

Հաստատվում է համագումարի կազմակերպչական հանձնաժողով՝ Վ. Ալազան (նախագահ), Ա. Բակունց, Վ. Թոթովենց, Հմ. Սիրոս, Հայրեն Զնդի:

Մայիսի 22-ին

«խորհրդային Հայաստան» թերթում «ОУСТЯВЪ» ամսագրից թարգմանաբար արտատպվում է Ռ. Ռոլանի նամակը՝ «Ո՛ւ՛մ համար եմ գրում»:

Ռ. Ռոլանի նամակը.

«Ու՛մ չեի կարող սահմանադժի՛ սինչո՛ւ և ո՛ւմ համար» եթ գրում հարցերը: Ինչո՞ւ եմ գրում— Որովհետև այլ կերպ չեմ կարող: Որովհետև նույնիսկ այն դեպքում, եթե ես թղթի վրա չգրեի, կգրեի իմ մտքում՝ ինձ համար պարզության հասնելու նպատակով:

Որովհետև ես այդ հղանակով եմ մտածում բարձրաձայն, այդպես եմ գրանորում ինձ գործողության մեջ: Որովհետև գրելն ինձ համար միևնույն է, թե շնչել, ապրել...

«Ու՛մ» հարցում ոչ մի գիղեալիստական հոռետեսություն չկա, ինչպես, ըստ երևույթին, ականարկում է ձեր նամակը: Ամեն մարդ իր թոքերով է շնչում, ունի գործողության մեջ իրեն դրսևորելու հատուկ եղանակ: Գործողությունը ինքը մարդն է՝ լինի հոռետես կամ լավատես, եսասեր կամ կոլեկտիվիստ:

Իմ դորժանեությունը միշտ և բոլոր դեպքերում դիտմոթիկ է հղել: Ես միշտ գրել եմ նրանց համար, ովքեր առաջ են գնում, որովհետև ես ինքս միշտ առաջ եմ գնացել: Եվ ես հավատացած եմ, որ միայն մահը կհարկադրի ինձ կանգ

առնելու Կյանքն ինձ համար ոչնչություն կլինի, եթե նա շարժում չնշանակեր—ըստիևքյան հասկանալի է՝ ուղի՛ղ, դեպի առաջ շարժում:

Ահա թե ինչու, ես այն ժողովրդի և դասակարգի հետ եմ, որը հույն է րաքանում մարդկային պատմության հոսանքի համար, պրոլետարիատի կազմակերպված մաստնների հետ եմ, խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միություն հետ:

Նրանց իր հետ առաջ է ալացնում պատմական զարգացման անդիմադրելի թափը:

Բայց ո՛ւմ համար եմ գրում ես:— Նրանց համար, ովքեր արշավում կանգնած են բանակի դուռը, նրանց համար, ովքեր մղում են միջազգային մեծ մարտը, որի հաղթանակը կապահովի համամարդկային ընդհանրությունը, առանց դասակարգերի և առանց պետական սահմանների: Մեր օրերում կոմունիզմը սոցիալական գործողության միակ կուսակցությունն է: Նա բացեի-բաց ու ազնվորեն, առանց համաձայնողության, ժաժանում է իր դրոշը և անվճար ու խիզախ կերպով առաջ է գնում նոր բարձունքներ նվաճելու:

Այդ բանակին անխուսափելիորեն կհետևի մարդկության ամբողջ բազմությունը, թեպետ որոշ հեռավորությամբ, ոչ առանց նահանջելու փորձի: Մենք, գորղներս, փող ենք հնչեցնում, որ հետ մնացողները հավաքվեն:

Մենք լենք սպասի նբանց: Թող շտապեն միանալու մեզ: Արշավի ժամանակ մարտական զորայունը երբեք կանգ չի առնում:

Մայիսի 26-ին

Մոսկվայում հրավիրվում է համամիութենական խորհրդակցություն՝ նվիրված դրամատուրգիայի հարցերին:

Ջեկուցում են՝ Վ. Կիրպոտինը, Վ. Կիրշոնը և Ն. Պոդգոնին:

Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Գ. Ելեզովը, Յու. Լիբեդինսկին, Վ. Երմիլովը, Տ. Հախումյանը, Յու. Յուզովսկին, Վ. Ելիովսկին, Կ. Տրեներ, Ա. Աֆինոգենովը, Ալ. Կորնեյուկը, Ի. Ալտմանը, Մ. Ջանանը և ուրիշներ:

Մայիսի 29-ին

Մոսկվայում հրավիրվում է Գեղարվեստական գրականության թարգմանիչների Համամիութենական խորհրդակցություն:

Հայաստանից մասնակցում է Տ. Հախումյանը:

Մայիսի 30-ին

Մերական թերթը-ը էջ է նվիրում Հայաստանի քուրդ գրողների ստեղծագործությանը: Տպագրվում են Հ. Զեդիի, Նուրիի, Ա. Թահիրի պատմվածքներն ու բանաստեղծությունները, ընդարձակ հոդված քուրդ գրողների գծերորդ ստեղծագործությունն ժողովածուի մասին:

Թիֆլիսում սկսում է Անդրկովկասյան ժողովուրդների արվեստների օլիմպիադան:

Մայիսի 31-ին

Ղամարում (Արտաշատ) կազմակերպվում է ընթերցողների նախահամագումարյան կոնֆերանս. կոնֆերանսին մասնակցում է Հայաստանի Գրող-

ների միութեան կազմկոմիտեի թրիգազան՝ Մ. Արազի, Մ. Մանվելյան, Ս. Տարոնցի, Ս. Վահուհի, Կոնֆերանսը քննարկում է ն. Ջարյանի «Բուլղանի քաղաքի» պոեմը:

Մայիս

Համկ(բ)Պ Անդրերկրամի կուսուրայի և լենինիզմի պրոպագանդայի բաժնում հրավերվում է խորհրդակցություն՝ նվիրված անդրկովկասյան գրական կազմակերպությունների դրությամբ և գրողների Համամիութենական համագումարի հարցերին:

Հունիսի 1-ին

Հրավիրվում է համամիութենական խորհրդակցություն՝ նվիրված պաշտպանական գրականության հարցերին:

Հունիսի 4-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է դիսպուտ՝ նվիրված Վ. Արազանի «Կաթնոնի» հորիզոնում և վեպի լեզվի հարցին, Ջեկուցում է Ա. Բակունցը, Մաքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Դ. Դեմիրճյանը, Զ. Ծալյանը, Ե. Զարենցը, Մ. Արազին, Վ. Նորենցը, Խ. Սարգսյանը, Գ. Սևակը, Ս. Վահուհին:

Հունիսի 8—10-ը

Գրողների տանը կազմակերպվում է դիսպուտ՝ պոեզիայի լեզվի հարցերի շուրջը, Ջեկուցում է Վ. Քերգիրաշյանը, Մաքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Ե. Զարենցը, Ստ. Զորյանը, Ա. Բակունցը, Ն. Ջարյանը, Գ. Սարյանը, Մ. Արմենը, Վեպերը, Ս. Տարոնցին, Գ. Վանանդեցին, Գ. Սևակը և ուրիշներ:

Հունիսի 10-ին

Տեղի է ունենում առաջին ընդունելությունը Գրողների միության մեջ. ընդունվում են 55 հոգի, այդ թվում Ա. Շիրվանզադեն, Դ. Դեմիրճյանը, Մ. Արազին, Ե. Զարենցը, Գ. Մահարին, Վ. Քոթովենցը, Զ. Ծալյանը, Մ. Մանվելյանը, Գ. Լևոնյանը, Խնկո Ապերը, Մ. Զանաթը և ուրիշներ:

Հունիսի 11—13-ը

Գրողների տանը կազմակերպվում է դիսպուտ՝ գրական լեզվի հարցերի շուրջը, Ջեկուցում է Դ. Դեմիրճյանը:

Մաքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Ե. Զարենցը, Գ. Ղափանցյանը, Ն. Ջարյանը, Վ. Ալազանը, Մ. Արմենը, Վ. Քոթովենցը, Ս. Վահուհին, Խ. Դաշտենցը, Գ. Լևոնյանը, Դ. Սիմոնյանը և ուրիշներ:

Հունիսի 14-ին

«Բզմաստիան»-ում տպագրվում է Մ. Գորկու «Գրական բազմերի մասին» հոդվածը:

Մ. Գորկու հոդվածից.

«Մեր բարքերը, մեզմ առած՝ վատ են, Դրանց վատ լինելը բացատրվում է նախ և առաջ նրանով, որ դեռ չեն վերացվել խմբակային տրամադրությունն»

բըր, որ գրականագետները թափանցում են մեքենային և առ մեքենային, իսկ գտնաբերում է այնպիսի մարդիկ, որոնք՝ նայած իրենց զգվելի շահին, ծառայում են և՛ մեքենային, և՛ օձերունքին։ Խմբակներն ստեղծվում են ոչ թե պայարտականակաության և ճանապարհականությունն իշխանաբանով, ոչ թե բառերից-բառերից անարժանության և անհավատի լիակատար անհավատից, այլ աստիճանորդներին դեր խաղալու անսերտ ձգտումից, որ ցուցաբերում են փառասերներին։ Անաստիճանորդանությունը մի հիվանդություն է, որը, զարգանալով կուրել-սիմիոլի էմոցիայի այլասերումից, արտաշայտվում է անհատականության սկզբունքին հիպերտրոֆիայով։ Միևնույն գլուխում արագորեն վերացվում է ամիանձնությունը, նա ավելի ու ավելի նկատելի է գրականագետներին շրջան-շրջանում...

Եւ նույնպէս լաւ գիտեմ, որ ասեմանիներից շատերը ամբիշ լաւ ու ամբիշ շատ են խմում, քան գրում են։ Ամբիշ լաւ կլիներ, որ նրանք իրենց ծառայը հազնցնեին տանը և ոչ թե հրապարակորեն։ Ամբիշ լաւ կլիներ, եթե նրանք միառթիւ ու ժողովրդականութիւն ձեռք բերելու իրենց ծառայով լիկացնեին երկրատարգումանը գովեստներով ու անժամանակ ճանաչելով խոշոր ձիւղեր այնպիսի մարդկանց մեջ, որոնք իրենց կիսագրագիտութեամբ ի վիճակի չեն զարգացնելու այդ ձիւղերը։ Եւ ամբիշ լաւ կլինի, եթե նրանք, ձգտելով ստեղծել իրենց շուրջը երկրպագուների, հաճախմունքի ու պնակայիզների խումբ, Գրգռների միութեան մեջ լիցնեին ասեմանի մարդիկ։ Ամբիշ լաւ կլինի, եթե նրանք կենդանի և սեռաչափողաբանութեան հակամարտութիւնը զարգանում է, զանաւում է իրոքիկական։ Երկուսն ալ զարգանալով գովում է նրա համար, որ արագադր գովում է կուկուին։ Հիանալով, թե ինչպէս արագորեն գործարան ու կուկուտեանութիւնը քանկորի հոգեքանութիւն են պատմականում գլուղացուն, չեն նկատում, որ գլուղացին պրակտեանութեան ասպարեզում երևան է բերում քարացած ժմանձնային իր րուն էութիւնը։ Եւ նրա համար գրականութիւնը միայն անձնական գործ է, իսկ նրա սոցիալական, կուկուտեան և ուղղութիւնը նշանակութիւնը բոլորովին անհասկանալի են նրան։ Հատկապէս մեծատեանի այդ հոգեքանութեան է քարաքիւղի փլացման աղբուրդը, մանր ինքնասիրութիւնների, չարամիւ բամբակեանքների, խմբակային խառնակութեան և ամեն տեսան գովհիւթիւն աղբուրդը։

Մտեղծվում է վատատուրք, ամոթալի մի մթնոլորտ, որի մասին երևի շուտով տիրապար կարտասհայտեն իրենց կարծիքը մեր բանվորները, մարդիկ, որոնք հասկանում են գրականության նշանակությունը, սիրում են գրականությունը և հանդիսանում են գեղարվեստական խոսքի ու սլանկների ամենի ամենի լուրջ դեմահատուկները:

Իրական թիվք, 1934, № 17:

Հավելում 16-ին

Հրապիրություն է Ուկրաինայի Սոփյոտական գրողների 1 համագումարը:

Հունիսի 28-ին

Գրողների տանը Ե. Չարենցը ղեկավարում է մեծ գրական լեզվի զարգացման առնչվածները և Դ. Դեմիրճյանի լեզուն թիմայով: Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Դ. Դեմիրճյանը, Փ. Սևակը, Մ. Արմենը, Ռ. Ջարյանը, Վ. Նարենցը և ուրիշներ:

«Գրական թերթ»-ի № 18-ում տպագրվում են Ե. Զարենցի զեկուցման հարակացութունները:

Հուլիս

Երևանում հրավիրվում է Համամիութենական քրդագիտական կոնֆերանս: Հուլիսի 9-ին

Հայդրամկոմի ընդլայնված նիստում ընթերցվում է Մ. Զանյանի «Շահնա-մեհ-ն», Ելույթ են ունենում Դ. Սիմոնյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Ա. Վշտունին և ուրիշներ:

Վերջում Մ. Զանյանը պատմում է իր տպավորությունները Մոսկվայից, լեհեկգրագից, որտեղ արդեն սկսվել էին «Շահնամեհ»-ի թեմատիկական փորձերը:

Հուլիսի 12-ին

Սկսվում է հրատարակվել ՀԿ(Բ)Պ Կենտկոմի և Երևանի Քաղկոմի «Կոմյունիստ» թերթը:

Հուլիսի 14-ին

ՀԿ(Բ)Պ Կենտկոմի բյուրոն որոշում է ընդունում «Հայաստանի Խորհրդային գրողների միության մասին»:

ՀԿ(Բ)Պ Կենտկոմի բյուրոյի որոշումից.

«1. ՀԿ(Բ)-ի Կենտկոմը նշում է, որ շնայած Խորհրդային Հայաստանի գրականության նվաճումներին և Խորհրդային գրողների ստեղծագործական արտադրանքի գաղափարական ու քաղաքական ամփանը, վերջին ժամանակներս Հայաստանի Խորհրդային գրողների միության կազմկոմիտեում և գրողների շարքերում աշխուժացել է խմբակային պայքարը, որը կտրուկ է Խորհրդային գրողների այն հրատապ խնդիրներից, որոնք դրել է Խորհրդային գրականության առջև ՀամԿ(Բ)-ի Կենտկոմն իր 1932 թ. ապրիլի 23-ի որոշմամբ: Հայաստանի Խորհրդային գրողների միության կազմկոմիտեն և կոմիտեիստ գրողներն անհրաժեշտ աշխատանք չեն ծավալել և սրաբար չեն կազմակերպել կատարելու համար խմբակայնությունը վերացնելու մասին ՀԿ(Բ)-ի Կենտկոմի տված ուղղակի ցուցումները: Դրա հետևանքը եղել է այն, որ գրողների շարքերում աշխուժացել են ՀԿ(Բ)-ի Կենտկոմի կողմից ժամանակին դատապարտված խմբավորումներն ու խմբակային պայքարը...»

«6. ՀԿ(Բ)-ի Կենտկոմը որոշում է՝

Ա) Հաստատել Հայաստանի Խորհրդային գրողների միության կազմկոմիտեն հետևյալ կազմով՝ Դ. Սիմոնյան, Արազան, Հ. Մկրտչյան, Շիրվանզադե, Զարենց, Վշտունի, Մ. Զորյան, Դ. Դեմիրճյան, Մահարի, Վանանդեցի, Զարյան, Դարադյան, Հաջին Ջեդի, Էֆենդյան և Զանյան:

Բ) Հաստատել կազմկոմիտեի քարտուղարությունը հետևյալ կազմով՝ Դ. Սիմոնյան (նախագահ), Արազան և Հ. Մկրտչյան:

Գ) «Գրական թերթ»-ի խմբագիր հաստատել ընկ. Արազանին, Խորհրդային գրականություն» ժողնալի խմբագիր հաստատել ընկ. Հ. Մկրտչյանին, «Գրական սերունդ» ժողնալի խմբագիր հաստատել ընկ. Դ. Սիմոնյանին:

7. Առաջարկել Կազմկոմիտեին՝ լրիվ ոգտագործել մինչև Հայաստանի խորհրդային գրողների համագումարը և ՖՄՀՄ-ի խորհրդային գրողների համագումարը մնացած ժամանակամիջոցը՝ ստեղծագործական դիսկուսիա Ժամակույտ և ստեղծագործական հարցեր քննարկելու համար, գրողների ուշագրության կենտրոնը դարձնելով գաղափարականության ու վարպետության հարցերը գեղարվեստական գրականության մեջ, հասցնելով՝ ստեղծագործական հարցերի քննարկումն սկզբունքային ֆաղաքական բարձր մակարդակի, բոլշևիկյան ինքնաշնորհագրատության հիման վրա վճռաբար պայքար մղելով խմբակայություն, ամեն տեսակի արտահայտությունների և անհիմն վատարանման մեթոդների դեմ։

ԵԳՐ-կան թերթ, 1934, № 16.

Հուլիս

Կ. Պլուսով վախճանվեց բանաստեղծուհի Սիպիլը (Զապել Լ. Ասատուր, ծնվ. 1863 թ.)։

Հուլիսի 21-ին

Գրողների տանը հրավիրվում է Գրողների միության անդամների և պարտիական անդամների մոտով, ճեղքական նացիոնալիզմի մի քանի արտահայտությունները մեր գրականության մեջը թեմայով զննուցում է Ա. Բակունցը, Նյուլիսն ունենում՝ Ե. Զարեկցը, Դ. Դեմիքեյանը, Մ. Արմենը, Վ. Թոթովնցը, Ա. Վշտունին, Վ. Աբազյանը և ուրիշներ։

Հուլիսի 28-ին

«Պրավդա»-ն առաջնորդող է նվիրում ՍՍՌՄ Գրողների Համամիութենական առաջին համագումարին։

ՍՍՌԿԵՄԿԵՄԵՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԱՌԱՋԻՆԵՐԻ ԳՐՈՂՆԵՐԻ

«...Համագումարը կազմակերպչորեն ավարտելով խորհրդային գրողների միասնական միություն ստեղծելու երկարամյա աշխատանքը, միևնույն ժամանակ հանդիսանում է քաղաքական առաջնակարգ նշանակություն ունեցող մի անցք, որպես խորհրդային երկրի նոր կուստորայի հակադաս լաճման ցուցանիշ, Կարելի է առանց լափազանցության լինելու պնդել, որ միմիայն սոցիալիզմի մեծ երկրում կարելի է հրավիրել աշխարհի համագումարը՝ բուն թափով աճող և դադարապահական տեսակետից աշխարհումս ամենաառաջավոր երիտասարդ գրականություն ստեղծողների համագումարը։

«...Ոչ ոքի համար տարբերակ չի թվում, որ գրողների համագումարը նախապատրաստում է ամբողջ երկիրը, Բանվորների և կուտնտեսականների տնտեսական հարյուրամյա ժողովներում, կուսակցության կոնֆերանսներում, գրական խմբակների յանվոր, կուտնտեսական ու կարմիր բանակային անդամների քաղաքական պահանջում քննարկվում են գրականության հարցերը։

Մասնաանհրաժեշտ է միջազգային պրոլետարիատի հերոսական պայքարով հաղթած, սոցիալիզմի հաղթանակի պաշտպանող հաղթած բարձր գեղարվեստական գրականություն, որն արտացոլի կոմունիստական կուսակցության մեծ իմաստությունն ու հերոսությունը։

«Ամբարնում ու աշխուժանում է հղբայրական հանքապետությունների գրականությունը կապը: Պատմության մեջ շտեպնված պայմաններ են ստեղծվել ցարիզմի կողմից առաջներում Հնչված ժողովուրդների գրականության ազատ զարգացման համար: Մեր բազմազգ, բայց սոցիալիստական շինարարությանը ծառայելու իր հզորումով միասնական գրականությունը վերջին ժամանակներս լուրջ կերպով դրեց գրողի ուսման հարցը, կուլտուրական ժառանգությունը քննադատաբար լուրացնելու հարցերը, ծայտուն, գեղեցիկ, ճշգրիտ լեզվի հարցերը հանդիսանում են գրականության որակի կարևորագույն հարցերը:...

«Այնուամենայնիվ մեր գրականությունը լիակատար կերպով չի համապատասխանում այն պահանջներին, որոնք ներկայացնում է նրան սոցիալիզմի էպոխան, որը ժամ առ ժամ ընդարձակում է միլիոնավոր ընթերցողների կուլտուրական հորիզոնը:

Մեր գրականությունը դեռ հետ է մնում կյանքի պահանջներից, հետ է մնում համեմատած խորհրդային կուլտուրայի մյուս քնադատների հետ: Նա դեռ չի ստեղծել դարապիսային նշանակություն ունեցող ստեղծագործություններ՝ հաղթանակող սոցիալիզմի ուժի ու մարդկանց նշանակության մասին, պրոլետարական հեղափոխության հերոսների ու առաջնորդների մասին, ստեղծագործություններ, որոնք ցնցեն մարդկանց և որպես պայծառ ջաջվառվեն նրանց գիտակցության մեջ:»

«Գրական թերթ», 1934, № 20,

Հունիսի 28-ին

ՍՍՌՄ Ժողկոմսոցվեբը որոշում է ընդունում «ՍՍՌ Միության Գրական ֆոնդ ստեղծելու մասին»:

Հուլիս

Հրավիրվում է Հայաստանի Խորհրդային գրողների միության Կազմկոմիտեների ընդլայնված նիստ:

Հավում է ղեկուցում ՀԿ(Բ)Պ Կենտկոմի բյուրոյի հուլիսի 14-ի որոշման մասին: Ընդունվում է քանաձև (տե՛ս «Գրական թերթ», № 20)։

Հրապարակվում է Հայաստանի Խորհրդային գրողների Կազմկոմիտեի օրգան ընդհանրային գրականություն հանդեսի առաջին գիրքը:

Հանդեսում նյութեր ունեն՝ Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Մ. Արազին, Մ. Մանվելյանը, Գ. Մահարին և ուրիշներ: Հանդեսում տպագրված են հատվածներ Ն. Զորյանի «Հաղապան» վեպից:

Ոգոստոսի 1—5-ը

Կուլտուրայի տանը հրավիրվում է Հայաստանի Մովեստական գրողների առաջին համագումարը:

Վերադառնալուց զարգեցող թերթը առաջնորդող հոգված է նվիրում Հայաստանի գրողների համագումարին:

Այլ. Ե ի ր մ ա ն զ ա դ ե ի ո ղ շ ու լ յ ի հ ե ո ա գ ի ր ք .

«Եստ ցավում եմ, որ չեմ կարող մասնակցել Հայաստանի Խորհրդային գրողների առաջին համագումարի աշխատանքներին: Չեմ կոսկածում, որ հա-

մագուստարը նոր մղում կտա մեր գրականության զարգացմանը: Աշխատավորական մասնաճյուղի անալիզը և խորհուրդները կուպուրական պահանջները նոր, քաղաքական խնդիրներ են առաջադրում խորհրդային գրողներին: Հայաստանի գրողները կկարողանան բավարարել այդ պահանջները՝ քաղաքացնելով իրենց գեղարվեստական արտադրանքի որակը, խիստ մոտենալով իրենց ստեղծագործությանը, կառուցվող սոցիալիզմի երկրի գրական առաջավոր ջոկատին իմ բոցավառ ողջույնը:

2. Հակադեմոկրատիկ ողջույնի հեռագիրը.

Քերականության ողջունում եմ Հայաստանի գրողների համագումարը, ցանկատարում եմ արդյունավետ աշխատանքը:

«Գրական թերթ», 1934, № 20.

Համագումարին մասնակցում են Աղբյուրների, Տաշկիստանի և Ուզբեկստանի խորհրդային ներկայացուցիչները:

Համագումարում լավում են հետևյալ զեկուցումները.

1) Հայաստանի խորհրդային գրականությունը (զեկ. Դ. Սիմոնյան):

2) 2-րդ հնգամյակն ու մեր գրամատուրգիայի խնդիրները (զեկ. Հ. Գյուլիսյան):

3) Հայաստանի երիտասարդական գրականությունը (զեկ. Հ. Մկրտչյան):

Զեկուցումների առթիվ ծավալվում է մտքերի լայն փոխանակություն. ելույթ են ունենում՝ Կ. Մելիք-Օհանջանյանը, Ս. Մաքսիկյանը, Վ. Թոթովենցը, Վ. Ալազանը, Վ. Նորենցը, Ս. Տարոնցին, Հր. Քոչարը, Ն. Զարյանը, Հիկեմ Կենտկոմի քարտուղար Վ. Ավագյանը, Հմ. Միրասը, Ն. Դալադյանը, Գ. Սարյանը, Ա. Ոսկերյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Արաքսը, Մ. Արմենը, Մ. Արագին, Ա. Վշտունին, Ն. Զարենցը, Ստ. Զորյանը, Ա. Բակունցը և ուրիշներ:

Համագումարում ընդարձակ ճառով հանդես է գալիս Ա. Խանջյանը:

Ա. Խանջյանի հառաչ.

Սակայն, ընկերներ՝ որ, սխալ կլինե՞ր գերադնաճատել մեր գրական ֆրոնտի նվաճումները: Եթե խորհրդային ողջ գրականության նկատմամբ, իրավամբ, հարցն այնպես է՝ զգվում, որ նա ղեկնս լիովին չի բավարարում սոցիալիստական լուրջի քաղաքացիական պահանջները, որ նա ինչ է մտնում մասնակցի քաղաքացի կերպով օրենքի առաջ պահանջներից, ապա նույն դեպքում կանքն ալիլի խիստ ձևով պետք է տանք նաև հայկական խորհրդային գրականությանը... Մենք իրավունք ունենք պահանջելու մեր գրողներից շատ ալիլին, որովհետև նրանց պատենցիալ հնարավորությունները անհամեմատ ալիլի են: Եվ իսկապես. միթե՞ փաստ չէ, որ գրականությունը նույնիսկ իր թևատկայով շատ հետ է մնացել մեր գործնականից, մեր իրականությունից: Մեր հեղափոխական պրակտիկան, որ լայն առումով ների վերափոխություն է և ետքի ստեղծումը բոլոր ասպարեզներում, տնտեսության, կուլտուրայի, քաղաքային հոգեբանության բնագավառում, առայժմ թույլ և մեծ մասամբ միայն տարտերի կողմով է արտահայտվում մեր գրականության մեջ: Եթե վերջենք վերջին տարին, ապա մեր գրողներից միայն Ալազան էր, որ փորձ արեց (գործախառնարար ոչ այնքան հաջող) վերջի միջոցով վերարտադրել Հայաստանի բանվորներին պայքարը պղնձի ֆրոնտում: Ավելացրե՛ք սրան Ակսելի մեկ-երկու պատմ-

վածքները, Զարենցի, Զարյանի մի քանի բանաստեղծությունները, Դեմիրճյանի պիեսը և կտեսնեք, որ արանով զրեթե սպառվում է մեր այսօրվա պայքարին անմիջականորեն նվիրված ստեղծագործությունների ցանկը: Մինչդեռ ինչպան լայն են մեր գրողների հնարավորությունները...

ԵՄԻՐ գրականության զարգացման, ինչպես նաև գրականության միջոցով մեր ինտերնացիոնալ կապերն աճելի ամրապնդելու տեսանկյունից բացառիկ կարևոր նշանակություն ունեն թարգմանությունները. նա նկատի ունեմ ինչպես ժամանակակից խորհ. գրողներին, նմանապես և՛ ռուսական, և՛ համաշխարհային կլասիկներին հայերեն հրատարակման գործը: Հայտնի են Պետհրատի ձեռնարկումները և ծրագրերն այս ուղղությամբ... Պատասխանատու դեր ունի կատարելու այս գործում մեր գրողների կոյնկտիվը: Գեղարվեստական գործերին, մանավանդ կլասիկներին թարգմանությունը գեղարվեստական ստեղծագործություն է և բարդ ստեղծագործություն: Մինչդեռ մեզ մոտ շատ անգամ թարգմանության վրա նայում են որպես երկրորդական մի գործի, որով կարելի է շրջվել ի միջի այլոց: Դրա հետևանքով արդեն լույս տեսած մի շարք թարգմանությունների որակը լավագույնը անբավարար է: Մեր գրողները պարտավոր են տալ հայ ընթերցողներին կլասիկների և խորհրդային ժամանակակից գրականության լավագույն գործերի բարձրորակ թարգմանությունները:

«Գրական թերթ», 1934, № 31.

Համագումարը հեռագրեր է ուղարկում Մ. Գորկուն, Վրաստանի և Ադրբեյջանի Գրողների միությունը:

Համագումարն ընտրում է Հայաստանի Գրողների միության վարչություն՝ Դ. Սիմոնյան, Ա. Երվանդադե, Ն. Զարենց, Ա. Բակունց, Վ. Ալազան և Վ. Վշտունի, Դ. Դեմիրճյան, Մ. Զանյան, Ստ. Զորյան, Հ. Մկրտչյան, Գ. Մահարի, Ն. Դաբադյան, Ն. Զարյան, Հայիկ Ջնդի և Ն. Էֆենդիև:

Ընտրվում է ՍՍՌՄ Սովետական գրողների առաջին համագումարի պատվիրակություն:

Օգոստոսի 17-ից սեպտեմբերի 1-ը

Մոսկվայում գումարվում է Սովետական գրողների Համամիութենական առաջին համագումարը:

Համագումարին մասնակցում են 597 պատվիրակ—ՍՍՌՄ 52 ժողովուրդների գրականության ներկայացուցիչներ: Համագումարի նախագահ է ընտրվում Ա. Մ. Գորկին:

Հայաստանի սովետական գրողների պատվիրակության կազմը՝ Վ. Ալազան, Ա. Բակունց, Ա. Վշտունի, Ն. Դաբադյան, Դ. Դեմիրճյան, Մ. Զանյան, Հ. Ջնդի, Զ. Եսայան, Ն. Զարյան, Հ. Մկրտչյան, Դ. Սիմոնյան, Ն. Զարենց, Ալ. Երվանդադե (ժեռական ձայնով), Ստ. Զորյան, Գ. Մահարի, Վ. Նորենց, Ն. Վ. Էֆենդիև, Վ. Թոթովենց (խորհրդակցական ձայնով): Ադրբեյջանական գրողների պատվիրակության կազմում համագումարին մասնակցում է Ա. Դաբանիև:

Համագումարի աշխատանքներին մասնակցում են արտասահմանյան երկրների գրականության ներկայացուցիչները՝ Լուի Արագոնը, Ժան Ռիշար Բլոկը (Ֆրանսիա), Վիլի Բրեդեյը, Ֆրանց Վայսկոպֆը (Գերմանիա), Ռաֆայել Ալբերտին (Իսպանիա), Ռոբերտ Գեսները, Բեն Ֆիլդը (ԱՄՆ), Ամարել-Վիլյամս

էլիսը (Անգլիա), Բլոմբերգը, Հարրի Մարտինսոնը (Շվեդիա), լ. Լինգարաբը, Վ. Նեզվալը (Զիստուդակիա), Մարտին Անդերսեն Նեքսեն (Դանիա), Կոստա Վերեսալիսը (Հոնաստան), էմի Սյան (Զինաստան) և ուրիշներ։

Համագումարում բացման ճառ է ասում Ա. Մ. Գորկին։

Մ. Գորկու բացման խոսքից.

Հաւգելի ընկերներ։

Գրականության ամբողջ բազմադարյան պատմության մեջ Սովետական Սոցիալիստական Ռեպուբլիկաների գրողների առաջին համագումարը բաց անելուց առաջ ես, Գրողների միության կազմկոմիտեի նախագահի իմ իրաւաւորութեամբ, ինձ թույլ եմ տալիս մի քանի խոսք ասելու մեր Միության իմաստի ու նշանակության մասին։

Այդ նշանակությունն այն է, որ մեր բոլոր ռեպուբլիկաների բազմաքանակ, բազմակերպ գրականությունը Սովետների Երկրի պարտադրական առաջ, բոլոր երկրների ռեպուբլիկաների պարտադրական առաջ և ամբողջ աշխարհի՝ մեզ բարեկամ գրողների առաջ հանդես է գալիս որպէս միասնական ամբողջություն։

Մենք հանդես ենք գալիս ցուցադրելով, իհարկե, մեր ո՛չ միայն աշխարհագրական միավորումը, այլև ցուցադրելով միասնությունը մեր նպատակի, որն, իհարկե, չի բացասում, չի սահմանափակում մեր ստեղծագործական պրիոմների ու ձգտումների քաղաքականությունը։

Մ. Գորկի, Գրական-Հրապարակչության հոգովածներ, Երևան, 1949, էջ 270—271։

Համագումարի առաջին նիստում ՀամԿ(ժ)Պ Կենտկոմի անունից ճառով հանդես է գալիս Ա. Ա. Ժգանովը։

Ա. Ա. Ժգանովի ճառից.

«...Մեր գրականությունը հանդիսանում է բոլոր ժողովուրդների և երկրների բոլոր գրականություններից ամենաբարդաւարտը։ Միաժամանակ նա հանդիսանում է ամենագաղափարական, ամենաառաջավոր և ամենառեպուբլիկաների գրականությունը։ Սովետական գրականությունից բացի, չկա և երբեք չի եղել այնպիսի գրականություն, որն աշխատավորներին և ճշգրտեմանը կազմակերպելու պայքարի համար՝ վերջնականապէս ոչնչացնելու ամեն տեսակ շահագործում և վարձու ստրկական լուծ։ Զկա և երբեք չի եղել այնպիսի գրականություն, որն իր երկրի բնմատկերային հիմքում դնելու բանավոր դասակարգի ու գյուղացիության կյանքը և պայքարը հանուն սոցիալիզմի։ Զկա ոչ մի տեղ, աշխարհի ոչ մի երկրում, այնպիսի գրականություն, որը պաշտպանեց և ամուր պահեց բոլոր ազգերի աշխատավորների իրավահավասարությունը, պաշտպանեց կանանց իրավահավասարությունը։ Զկա և չի կարող լինել բուրժուական երկրում այնպիսի գրականություն, որը հետևողականորեն ջախջախեց ամեն տեսակ խաղաղամտություն, ամեն տեսակ միաստիկա, ամեն տեսակ տերտերականություն և սատանայապաշտություն, ինչպէս այդ անում է մեր գրականությունը։

Այդպիսի առաքման, զազաւարեւելուն, ռեպուբլիկան գրականությունը կարող էր դառնալ և դառնալ իրականում միայն ռեպուբլիկան գրականությունը՝ կազմակերպելով մեր սոցիալիստական շինարարության մտից և արջունից։

«...Մեր սովետական գրողն իր զեղարվեստական երկերի նյութը, թեմատիկան, պատկերները, զեղարվեստական բառն ու խոսքը վերցնում է Դեմպրոստրոյի, Մադնիստոստրոյի մարդկանց փորձից: Մեր սովետական գրողն իր նյութը վերցնում է լեյտակինցիների հերոսական էպոպեայից, մեր կոլտնտեսուկներին փորձից, մեր երկրի բոլոր անկյուններում եռացող ստեղծագործական գործունեությունից:

Մեր երկրում գրական երկերի գլխավոր հերոսները եւր կյանքի ակտիվ կառուցողներն են — բանվորներն ու քանվորուհիները, կոլխոզնիկներն ու կոլխոզնիկուհիները, պարտիականները, տնտեսավարները, ինժեներները, կոմերիտականները, պիոներները: Ահա մեր սովետական գրականության հիմնական տիպերն ու հիմնական հերոսները: Մեր դրականությունը հագնացած է էնտուզիազմով և հերոսիկայով: Նա օպտիմիստական է, ընդ որում օպտիմիստական է ոչ թե ինչ որ զոռոգիական շնեքինն զգացողությամբ: Նա օպտիմիստական է ըստ էության, որովհետեւ նա հանդիսանում է քաղաքացու պրոլետարիատի դասակարգի՝ միակ առաջադիմական և առաջավոր դասակարգի գրականությունը: Մեր սովետական գրականությունը նրանով է ուժեղ, որ ծառայում է նոր դարձի՝ սոցիալիստական շինարարության գործին:

А. Жданов, Советская литература самая идеальная... Гослитиздат, 1953, стр. 5—6, 7—8.

Համագումարը առաջին նիստում լսում է Մ. Գորկու «Սովետական գրականության մասին» զեկուցումը:

Մ. Գորկու զեկուցումից.

«Մի ժամանակ, հին դարերում, աշխատավորների բանավոր զեղարվեստական ստեղծագործությունը հանդիսանում էր նրանց փորձի միակ կազմակերպիչը, զաղամարների մարմնավորումը պատկերների մեջ և կոլեկտիվի աշխատանքային էներգիայի առաջացողը: Այդ պետք է մենք հասկանանք: Մեր երկրում նպատակ է դրված համալսել կուլտուրական դաստիարակություն ալ բոլոր միավորներին, նրա անդամներին, համալսել ծանոթացնել աշխատանքի հաջողություններին ու նվաճումներին, ձգտելով մարդկանց աշխատանքը վերածել բնության ուժերի կառավարման արվեստի: Մեզ ավելի կամ պակաս չափով հայտնի է մարդկանց տնտեսական և, դրանով իսկ, քաղաքական շնորհակալության պրոցեսը, այն պրոցեսը, որով բունգորավիվ է աշխատանքի մարդկանց իրավունքը՝ նրանց բանականության աճման ազատության նկատմամբ: Երբ աշխարհաճանաչումը թրմերի գործը դարձավ, նրանք կարող էին այդ աշխարհաճանաչումը սեփականացնել իրենց, միմիայն մետաֆիզիկորեն բացատրելով բնության տարերային ուժերի երեույթներն ու նրանց դիմագրությունը աշխատանքի մարդկանց նպատակներին և էներգիային: Աշխարհաճանաչման աշխատանքից միլիոնավոր մարդկանց բացառելու, հեռացնելու այդ հանցագործ պրոցեսը, որը սկսվել է հին ժամանակներում և շարունակվում է մինչև մեր օրերը, հանգեց այն բանին, որ ցեղի, ազգի, կրոնի դադարներն ու անշատված հարյուր միլիոնավոր մարդիկ մնացել են ամենախորը տգիտության, մտավոր սոսկալի կուլտության վիճակում, ամեն տեսակ նախապաշարումների, սեռտիպալատությունների և կանխակալ կարծիքների խավարում: Հենդրան կոմունիստների պարտիան, Սոցիալիստական Սովետների

Միութիւնն ըստնվորաւ-գլուխացիական իշխանութիւնը, աշխտանքով կապիտալիզմը ցարական Ռուսաստանի ամբողջ տարածութիւն վրա, հետնենելով քաղաքական իշխանութիւնը ըստնվորենի որ հաւաքագործիկի ձեռքը, կազմակերպելով ազատ, անոսասկարգ հասարակութիւն՝ իրենց խիզախ, իմաստուն, անհոգ աշխատանքի նպատակ են դրել՝ ազատագրել աշխատավոր մասնային կուլտուրայի կապիտալիստական զարգացման հին, իր դարն ապրած պատմութիւնն ըստնվորաւ Եւրոպիոյ, մի կուլտուրա, որն այժմ քաղաքացիութեն զրոնորել է իր բոլոր արատները և իր ստեղծագործական անգործութիւնը։ Հենց այդ մեծ նպատակի ճարձուցից մենք, Սովետների Միութիւնն աղնիվ գործներս, պետք է ցնենք, զնահատենք ու կազմակերպենք մեր գործունեութիւնը...

Մեր գրգռումը, որպէս գլխավոր հերոս, մենք պետք է ընտանք աշխատանքը, այսինքն՝ աշխատանքի պրոցեսներով կազմակերպելով մարդուն, որը մեզ մտա զինվում է արդի տեխնիկայի ամբողջ կարողութեամբ, այն մարդուն, որն իր հերթին կազմակերպում է աշխատանքը, դարձնելով վերջինս ավելի հեշտ, արդիւնավետ, հասցնելով այն արմատի աստիճանին։ Մենք պետք է սովորենք ըմբռնել աշխատանքը որպէս ստեղծագործութիւնը...

Մենք են անհրաժեշտ եմ համարում մատնանել, որ սովետական գրականութիւնը միմիայն ուսական լեզվի գրականութիւն չէ, դա համամիութնական գրականութիւն է։ Որովհետեւ եղբայրական ռեպուբլիկաների գրականութիւնները, տարբերվելով միայն լեզվով, ապրում ու աշխատում են նույն այն գաղափարի քարերու անգրգռութեամբ, որը միացնում է կապիտալիզմի կողմից անշատված աշխատավորական ամբողջ աշխարհը, — այսինքն է, որ մենք իրավունք չունենք անտեսելու ազգային փոքրամասնութիւնների գրական ստեղծագործութիւնը միայն այն պատճառով, որ մենք ավելի ըստնվորեն ենք։ Արդեւստի արժեքը չափվում է ոչ թե քանակով, այլ որակով։ Թե՛ն անցյալում մենք ունեցել ենք հսկա Պուշկին, այդ դեռ չի նշանակում, թե՛ն հայերը, վրացիները, թաթարները, ուկրաինացիները և մյուս ցեղերն ընդունակ չեն տալու գրականութիւն, երաժշտութիւն, նկարչութիւն, քանդակագործութիւն մեծագույն վարպետներ...

Մենք են հարց կտամ՝ թե ինչու՝ համար է կազմակերպված գործների համագումարը և ի՞նչ նպատակներ է դրել նա իր առաջ։ Եթե միայն գրականութիւնն աշխատողների պրոֆեսիոնալ բարոքութիւնն նպատակը՝ ապա հազիվ թե հարկ կար այդպիսի վիթխարի գործի ձեռնարկելու։ Եւ կարծում եմ, որ Միութիւնը պետք է իրեն նպատակ դնի ոչ միայն գործների պրոֆեսիոնալ շահերը, այլ գրականութիւնն շահերը՝ ամբողջութեամբ վերցրած։

Ե...Մեր համագումարը ոչ միայն մի հաշվետւութիւնն պետք է լինի ընթերցողների առաջ, ոչ միայն մեր տաղանդների ցուցահանդեսը, այլ նա պետք է ստանանի գրականութիւն կազմակերպումը, ներտաաարդ գործներին այնպիսի աշխատանքով դաստիարակելու գործը, որը համամիութնական նշանակութիւն ունի մեր հայրենիքի անցյալն ու ներկան ըստնվորաւ կերպով նախաշնչում համարաւ։

Մ. Գորկի, Գրական-Հրատարակչութեան հոգեւոր-
ներ, Երևան, 1934, էջ 203—204, 205, 211, 222,
324.

Երկրորդ նիստում մասնական գրականութիւն մասին հարակից զեկու-
ցումով հանդես է գալիս Ս. Յա. Մարտիկը։

Երկրորդ, երրորդ, չորրորդ նիստերում լսվում են հարակից ղեկուցումներ, ուկրաինական, բելուսական, թաթարական, վրացական, հայկական (զեկ. Դ. Միսոնյան), ադրբեջանական, ուզբեկական, թուրքմենական, տաջիկական գրականությունների մասին:

Համագումարի վեցերորդ նիստից՝ ղեկուցումների առթիվ ճառերով հանդես են գալիս՝ Մ. Զավախիշվիլին, Ֆ. Գլադկովը, Ա. Լեոնովը, Ա. Շիրվանզահե, Յա. Կոլասը, Վ. Նրեխովը, Կ. Զուկովսկին, Ի. Էրենբուրգը, Ժան Ռիշար Բլեկը (Ֆրանսիա), Պետրո Պասլը, Ա. Կարաժանան, Լ. Սորոկը, Մ. Շահինյանը, Ա. Սերաֆիմովիչը, Ա. Բակունցը, Մ. Կուցովը, Սուկոյան-Ստալսկին, Կ. Ֆեդինը, Մ. Գորկին, Վ. Իվանովը, Ա. Ֆադեևը, Բորիս Յասենսկին, Պ. Յաշվիլին, Վ. Վիշնևսկին, Յու. Լիբեդիևսկին և ուրիշներ:

Ա. Շիրվանզահեի ելույթից.

«Ես չեմ շոշափի գրական խնդիրներ, քանի որ գրականության մասին բոլորը խոսեցին, խոսեց և իմ ընկերներից մեկը, պատգամավորությունից: Ես կխոսեմ, իմ կարծիքով, ալիքի քան կարևոր հարցի շուրջը — այն մասին, թե ինչ է արել Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը Կովկասի և գլխավորապես Հայաստանի համար:

Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը նկատվում էր Կովկաս, երբ Հայաստանը կոր. ձանվում էր քաղցից, երբ մեկնեիկյան վրաստանը և մուսաֆաթիստական Ադրբեջանը քայքայված էին իմպերիալիստական քանակներից:

Այն ժամանակ մարդկային արուժեղ լցվում էր Բաքվի և Թիֆլիսի փողոցները, Հայաստանի գյուղերն ու քաղաքները, իսկ իմպերիալիստական բանակներն արտասահման էին արտահանում վրաստանից՝ մարգանց, Ադրբեջանից՝ նավթ, քաղցած ու աղքատացած Հայաստանից՝ գուլագատնտեսական վերջին մթերքները:

Այն ժամանակ երևաց Հոկտեմբերյան հեղափոխության բանակը և իր խոսքն ասավ. «Կանչե՛ք սա, քաղաքան է, այս ձեր տեղը չէ, հեռացե՛ք այստեղից: Մենք լինք թույլ տա ծաղկած երկիրը ձեր դադութը դարձնելու:

Նա դիմեց վրացի աշխատավորությանը, հա՛յ, թո՛ւյք աշխատավորությանն ու ասավ. — Ե՛մ համար եք պատերազմում, կյանքը ձեզ չի տրված նրա համար, որպեսզի սպանեք միմյանց, այլ նրա համար, որպեսզի եղբայրաբար օգնեք միմյանց ապրելու...»

«Ես հին սերնդի մարդ եմ: Ես տեսել եմ երեք թագավորների երեք թագավորություն: Ես մի քանի ռեժիմներ եմ ապրել — ցարական ռեժիմը, Կերենսկու ռեժիմը, դաշնականների ռեժիմը և այլն: Ես 76 տարեկան եմ: Բայց հավատացնում եմ ձեզ, ես երբեք ինձ չեմ զգացել այնպես ազատ, ինչպես վերջին 8 տարիներից, որ ես անց եմ կացրել խորհրդային երկրում:

Մարդիկ հաճախ ինձ հարցնում են. ինչո՞ւ եք սնվում, ի՞նչ եք անում, որ չեք ծերանում: Նրանք չեն հասկանում, ինչու ես չեմ ծերանում, ես չեմ ծերանում նրա համար, որ ապրում եմ խորհրդային իշխանության ժամանակ, և ես էլի կապրեմ, որովհետև ուզում եմ վերջին ուժերս, նույնիսկ ոչ վերջին, այլ նախավերջին ուժերս տալ խորհրդային երկրին (քանզի ծափահարություններ):»

Ա. Թ ա կ ու ն ց ի Կ ու լ թ ի ց-

«Տարբերվելով իր ազգային ձևով, խորհրդային միասնական գրականությունը, իր ժանրերի ու թեմատիկայի բազմազանությամբ, ներկայացնում է մարդկության ամբողջ պատմության մեջ շտեմնված գրականություն։ Սկսած իրենց անգրագիտությունը նոր վերացրած աշուղներից մինչև պրոլետարական գրականության մեծ վարպետ Մաքսիմ Գորկին, խորհրդային գրողների միասնական բանակը ջախջախում է հոգևոր ստեղծության, քաղցնեթության ու ազգային սահմանափակվածության շղթաները, անսահմանության արքայապանների հասնող զգացմունքի, կապիտալիզմի մնացորդների ամբողջ կոմպլեքսի կապանները։

«...Ի՞նչ է եղել մեր անցյալը։

Ես չեմ հիշատակի ոչ անուններ, ոչ էլ պատմական տարեթվեր։ Ես կհիշեցնեմ միայն Ա. Մ. Գորկու կատարելագույն ճշմարիտ հետևյալ խոսքերը. «Եվ նրա, այսինքն՝ ռուսական գրականությունը, ռուս գրողներն իրավունք չունենց անտեսելու ազգային փորձամասնությունների գրական ստեղծագործությունները միայն այն պատճառով, որ մենք ավելի շատ ենք։ Արվեստի արժեքը չափվում է ոչ թե քանակով, այլ որակով, Եթե մենք անցյալում ունեցել ենք հսկա Պուշկինին, ապա այդ լի նշանակում, որ հայերը, վրացիները, թաթարները, ավերախնացիները և մյուս ժողովուրդներն ընդունակ չեն տալու մեծ վարպետներ գրականության, երաժշտության, նկարչության, հարստարարականության քաղաքականության։

Հանգես եկողներից շատերը խոսում էին անցյալի ազգային կուլտուրայի մեծ գրողների մասին։ Սակայն նախկին բանտում հին, ցարական Ռուսաստանում, այդ բոլոր ժողովուրդները չէին էլ կարող տալ այնպիսի հսկաներ, ինչպիսին է Պուշկինը։ Պուշկինի ծագվածանք տարիներին կայսրության ծալքերից ենթադրում դեռ որոտում էին պատժիչ արշավախմբերի թնդանոթները։ Այդ փոքր ժողովուրդները մի լուծը փոխում էին մյուսով։ Եվ նվաճվելուց հետո, փոքր ժողովուրդներն ընթանում էին հոգևոր աղքատացման ուղիով, կրկնակի լծի տակ՝ ռուսական և իրենց հայրենի բուրժուազիայի լծի տակ։

Երկու օրինակ բերեմ։ Մեր գրականության հիմնադիր Արսլանը (19-րդ դար) մի դարմանալի դեմք է ոչ միայն իր ունեցած գրական նշանակությամբ, այլև իր կյանքի ուղիով։ Նա տեսել է պարսկական տիրապետությունը, պատահաբար մտել է Դորպատի համալսարանը, եղել է Գյոթեին շրթապատող հասարակության մեջ, ծանոթ է եղել Ժուլյուսկու հետ և այլն։ Հայաստան վերադառնալով Նիկոլայ Կոռչիկինի գաղանային յոթնամյա էպոխայում, նա անհետ կորավ։ Մնաց միայն մի ավանդություն ասել կարճ ժամանակ և նրա նույնքան առասպելական գերեզմանի մասին Օխոտյան երկրում։

Նրա գրքերը վկայում են, որ հայ ժողովրդի վարգաքման նորմալ պայմաններում Արսլանից դուրս կգար եթե ոչ Պուշկին, համեմայն դեպք մի մեծ գրող։

Եվ մի՞թե Վրաստանի, Ուկրաինայի և այլ երկրների պատմության մեջ քիչ են այդպիսի վարմանալի դեմքեր։

Վերցնենք Միխայիլ Նալբանդյանին։ Նա նույնպես խոշորագույն դեմք է հայ գրականության մեջ, Թադևոսին, Օթարեի բարեկամը, կապ է ունեցել ինդոնի պրոպագանդի գործի հետ և այլն, եղել է դեմոկրատիկ գրականության

Հիմնադիրներից մեկը, Լա Նատել է Պետրոպոլիսյանի բերդում և զոհվել է այնպես, ինչպես զոհվել են այդ տասնամյակի բոլոր պայծառ դեմքերը:

Այդ օրինակները բերելով, ես ուզում եմ ասել, որ միայն այժմ մենք Հնարավորություն ունենք մտնելու մեծ գրականության ասպարեզը, որովհետև Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը մեզ հնարավորություն տվեց արագ տեմպով մտնել գրականության մեջ այն, ինչ որ ասաց այստեղ Ալեքսեյ Մաքսիմովիչը:

Մի փոքրիկ դիտողություն: Մենք բոլորս էլ լսեցինք այստեղ Ենչենկոյի, Ռուսթավելու, Հովհաննես Թումանյանի և այլ գրողների մասին: Բայց ես պետք է ասեմ, որ միայն կլիներ հիշատակել նրանց անունները, առանց ավելացնելու, որ Տարաս Ենչենկոն պատկանում է բոլոր ժողովուրդներին: Ես, հաջորդ լինելով, իմեմ համարում նրան, նույնպես հարազատ, ինչպես Թումանյանին: Ես Ռուսթավելուն համարում եմ ինձ հաբազատ ևույնպիսի գրող, ինչպես Խորենացուն: Լա մեր ընդհանուր դանձն էս...

Շնկայական հետաքրքրություն են ներկայացնում ժանրի հարցերը: Դրա մասին ցիլ խոսվեց: Ազգային գրականությունների հիմնական թերություններն են համարվում այն, որ գրականությունները ենթարկվում են այն ձևերի ազդեցությանը, որոնք արդեն հաղթահարել են խոշոր վարպետները: Այժմ ոչ ոք չի կարող զրել այնպես, ինչպես Ռուսթավելին: Ես ասպես կասեի՝ 19-րդ և 20-րդ դարերում բնական հայ կամ ոչ հայ վարպետի հաղթահարած ձևերը հաճախ, ընդօրինակումների շնորհիվ, խոլընդոտ են հանդիսացել գրական նոր ձևերի զարգացման համար:

Ո՞րտեղ է ուրեմն բերում ճիշտ ուղին: Այդ ուղին է՝ վերադարձ դպիսկական աղբյուրները, դպիս ժողովրդական ստեղծագործությունը:

Ես այժի առաջ ունեմ ոչ թե վերադարձ դպիս ժողովրդական ստեղծագործության հին աղբյուրները, դպիս ֆոլկլորը, — թեպետ ֆոլկլորն ևս ապրում ու զարգանում է, — այլև դպիս ժողովրդական ստեղծագործության բուն աղբյուրները:

Մենք հետաքրքրություն է ներկայացնում դեղարվեստական պատմական խորնիկի ժանրը: Այդ տեսակետից մեծ արժեք ունեն հսկայական քանակությամբ հայկական պատմական խորնիկները, որոնց չի օգտագործել դեղարվեստական գրականությունը: Մեր գրողների պարտականությունն է՝ վերանայել գրանք, ուսումնասիրել, վերցնել նրանց էպիկությունը, խատուությունը, լեզվի գունեղությունը, արտահայտությունների ճոխությունը և բաների մեծ անտեսումը, որ լավազանք ընտրել է դեղարվեստական խորնիկի համար:

«Զրկու թերթ», 1934, № 22:

Համագումարը Մ. Գորկու զեկուցման, Ս. Մարշակի հարակից զեկուցման և ազգային ռեսպուբլիկանների գրականությունների մասին զեկուցումների վերաբերյալ ընդունելով է քանակ:

Համագումարի տասներկուերորդ նիստում լսված ունի համաշխարհային գրականությունը և պրոլետարական արվեստի խնդիրները զեկուցման առթիվ ճանաչում հանդես են գալիս Մարտին Անդրեաս Նեքսեն, Բելա Իլեշը, Վիլի Բրեդեն, Լ. Նիկոլայի, Զեդիգրիս Վոլֆը, Զ. Սալայն, Զիլմանի Զերմենտաուն, Մ. Բաժանը, Ս. Տրեյտկովը, Մ. Գոլցովը, Սան Ռիշար Բոկը, Լուի Արագոնը, Էմի Սյամս և ուրիշներ:

Մարտին Անդերսն Զեքսի ճառից.

«...Այս համագումարը վիթխարի ապացույց է այն բանի, որ գրողները, որոնք սովորաբար հակված են երևակայելու իրենց որպես հազվագյուտ նմուշներ, երկնքից ընկած աստծո սիրելիներ,— այստեղ, ձեզ մոտ, ունեն պրոլետարական ոգի և այդ ոգին իշխում է նրանց վրա»:

Մեզ համար, որ հարկադրված ենք աշխատել այնտեղ, հին աշխարհում, որտեղ մենք մասնատված ենք, միայնակ, նման ազգատ Ռորինզոններին՝ անմարդարևակ կղզում,— մեզ համար այդ բանում համոզվելու հնարավորությունը անսահմանորեն զեահատելի է: Այստեղ, ձեզ մոտ մենք ուժ ենք առնում:

Стенографический отчет. Первый всеобщий съезд советских писателей, изд. «Худ. литература», 1934, стр. 320.

Համագումարի տասնվեցերորդ նիստում սովետական գրամատուրգիայի մասին զեկուցում է Վ. Յա. Կիրպոտինը: Հարակից զեկուցումներով հանդես են գալիս՝ Ն. Ֆ. Պոդգորնը և Ա. Ն. Տոլստոյը:

Գրամատուրգիայի մասին զեկուցման առթիվ հանդես են գալիս՝ Բ. Ս. Ռոմանովը, Վ. Բիլլ-Բելոցերեկովսկին, Ա. Ն. Աֆինոգենովը, Բ. Ա. Լավրենևը, Ի. Լ. Ալեքսանը, Կ. Ա. Տրենևը, Ա. Ծ. Կորնելուկը, Դ. Դեմիդյանը, Շ. Դադիանին, Ն. Ն. Նիկիտինը, էրեստ Տոլբեր, Ն. Ա. Զարիսին, Յու. Ի. Յուզովսկին, Զ. Զաքարյին և ուրիշներ:

Դ. Դեմիդյանի ելույթից.

Վտեղձագործությունը հասարակ դեկլարացիա չէ, դա գրողի ձայնն է, նրա խղճի ձայնը, ստեղծագործությունը՝ գրողի խոստովանությունն է: Ինքը գրողը իր ժամանակի խիղճն է, նրա ներքին աշխարհը: Ահա թե ինչու գրողը մի դեմք է, որը հատկապես պատասխանատու է իր ժամանակաշրջանի առջև:

Մեր առջև երկու ժամանակ կա. հրատապ մեր «այսօրը» և սոցիալիզմի հավիթական էսդիսան: Ժամանակ-ճեպընթացը սրանում է: Պոռկում են քնելու որպես սկսնակ կամ նոր գրող, հաջորդ օրը արթնանում են որպես հասցած կամ շարուն: Այսպիսին է հրատապ գրողի բախտը: Այսօրվանը անցում է, մեռն է Էդուարդը... Ի՞նչ անել:

Հարկավոր է հրատապի բեկորի մեջ գտնել ամբողջ ժամանակաշրջանի պատկերումը: Ահա սրա մեջ է հրատապիս և համարժեցականի հարցի լուծումը: Անհրաժեշտ է ամենից առաջ ներմտականցել մեր ժամանակաշրջանի և մեր իրականության էությունը մեջ...

Սո ուղում եմ իրոսել դրամայի և նրա հերոսների գրամատուրգիայի մասին: Ի՞նչ ենք մենք սպասում դրամատուրգիայից: Ահա դուք եկել եք թատրոն և սոյաժում եք գեղարվեստական ապրումների հաճույքին: Ավա՛ղ. կոպիսներից երևում է. դուք նստած եք դահլիճում, թերթ եք կարդում. գուք բարկացած չեք, հանդիստ եք: Ձեր հերոսը՝ դուք նախապես համոզված եք՝ կհաղթի: Նա հաղթանակում է արդեն պիեսի սկզբում, նա հաղթանակում է պիեսի կեսերում, հաղթանակում է, ինչպես կարգն է, պիեսի վերջում: Ո՛ր մի անսպասելիություն,

ո՛չ մի վտանգ, ո՛չ մի դժվարություն: Ի՛նչպես հուզել ձեզ: Անհնարին է հուզել, առանց վտանգի ենթարկելու դրամատիկական դրությունը: Իսկ կարիք կար թերեւ ձեզ մի փոքր հրել անգունդի կողմը, իհարկե, հետ պահելով ձեզ անկումից, թողնելու, որ դուք ապրեք մի քանի ժամեր թուպները:

Հանգիստ եղեք. ընկերներ՛ր: Անք դրամատուրգը ամերիկյան տրյուպներ չի երազում, բայց նա ցանկանում է թատրոնում ձեզ՝ ձեր անհոգությունից, անդրգլխի հանգստությունից մի փոքր հանել: Այդ մի լակոնիզմից դժվարին և պատասխանատու խնդիր է: Այդ ստեղծագործական աշխատանքի վտանգավոր խաղ է: Եվ թողորին չէ, որ հաջողվում է...

Մյուս կողմից պարզ է, որ դրաման չի կարելի դարձնել անտարբեր պատկերներ շղթա: Դրաման պետք է ապրի, հուզի. պրամայի, նրա հերոսների դրամատիզացիան՝ դրված է սովետական դրամատուրգիայի օրակարգում...

Բայց ինչպես դրամատիզացիայի ենթարկել դրաման և նրա հերոսները: Հերոսը, ինչպես դուք լավ գիտեք, ինչ որ պատրաստի բան չէ՝ Հերոսին ստեղծում է լարված — գործունեության մեջ: զոնվովը և դիալեկտիկորեն-փոփոխական իրականությունը: Հերոսների ձևավորման ուղին դիալեկտիկական է: Այստեղ դրամատուրգի խնդիրն է որոնել և գտնել հակասությունների միասնության արվեստը և ցույց տալ այդ ձևավորման պատկերը...

Նոր ձևերին, նոր ժանրին և արվեստիկոնիկայի ոչ մի որոնում չի տա էֆեկտավոր արդյունք, եթե այդ որոնումները չեն բխում դրամատիկական հարցերի հիմնական հարցադրումից:

Նոր ձևի հարցը՝ դա ներքին ձևի հարցն է: Այդ նոր աշխարհայեցողության, նոր նպատակադրվածության հարց է: Մենք կարող ենք և պետք է ստեղծենք նոր դրամատուրգիան:

«Ահա թե ինչու քննադատորեն օգտագործելով անցյալի ժառանգությունը, մենք ուզում ենք սովորել կլասիկներից: Սովորել կլասիկներից՝ նշանակում է մոտ լինել ժողովրդական մասսաներին: Սովետական դրամատուրգի պարտքն է՝ լինել պրոլետարական մասսաներին այնպես մոտ, ինչպես մի ժամանակ մոտ էին իրենց ժողովրդին կլասիկները:

Ժողովրդից էին առնում կլասիկները իրենց հիմքը, նրանից էին վերցնում հազնգնվածությունը, խորությունը, մոտիվենտալությունը: Եթե մեր էպոխայում մենք լսում ենք՝ նոր արվեստը մասսաներին, — ապա այդ բողոքովին չի նշանակում, որ մենք պետք է և կարող ենք ինչոր մեծ բան ստեղծել, առանց մասսաների մասնակցության: Ոչ մի հիմնավոր, մեծ արվեստ չի կարող ստեղծվել առանց այդ գործում մեծ բանվոր դասակարգի և աշխատավոր գյուղացիության մասնակցության:

Степнографический отчет, Первый всесоюзный съезд советских писателей, изд. «Худ. литературы», 1934, стр. 447—448—449.

Համագումարի տառնիներորդ նիստում լսված «Պեղծիչի, պոետիկայի և պոետական ստեղծագործության խնդիրների մասին ՍՍՌՄ-ում» զեկոցման արժիվ հանդես են գալիս՝ Ա. Ստրկովը, Տ. Տարիձեն, Ա. Գիգալը, Ս. Ալեխին, Տոկոմբանը, Լ. Պերվոմայսկին, Վ. Իսքերը, Բ. Պատոնսակը, Ի. Սելվինսկին, Դ. Բեդնին, Ե. Զարենցը, Կ. Զուկովսկին, Ն. Ասենը, Ա. Պրոկոֆևը, Ռաֆայել Ալբերտին և ուրիշներ:

Ծ. Զարեհի հիշատակը

Ներկա Համագումարում դրանորդող ամենանշանակալից երևույթը, իմ կարծիքով, ազգային գրականություններին վերաբերող զեկուցումներն են, որոնք հայտնագործեցին թաղմազան, մինչև օրս մեզ համար անհայտ մի աշխարհ։ Այդ մեր համագումարի ամենախոշոր գրական արդյունքներից մեկն է, որի նշանակությունը ներկայումս դժվար է գնահատել ըստ արժանվոյն։ Բայց տվյալ գեպը մեզ զբաղեցնող հարցերի լույսի տակ առանձին նշանակություն է ստանում ոչ թե անդիտություն խավարից այդ գրականությունների լույս աշխարհ հանելու իրողությունը, այլ, եթե կարելի է այսպես արտահայտվել, այն ժանանդիստ հուզումը, որով համակված էին ազգային գրականություններին մասին հանդես եկող համարյա բոլոր զեկուցողները։ Այդ հուզումի մեջ զգացվում էին ինչպես ազգային հպարտություն, նույնպես և ինչ որ թաղման տաղանապի նոտաներ։ Վեպային հպարտությունն լենինյան ըմբռնումով և թաղման տաղանապ այն աղումով, որ հանկարծ այսօր էլ, պրոլետարիատի հաղթանակի դարաշրջանում, նրա հայրենիքում և ազատագրված ժողովուրդների գրողների առաջին համագումարում «ավագները լճանալեն» կրտսերներին, «հայտնիները»՝ ժանհայտներին։ Այդօրինակ, թերևս լիցիտակցված նոտա զգացվում էր զեկուցողների մոտ։ Այդ երևույթը ոչ միայն րնական է, այլև միանգամայն հասկանալի։ Ո՞րտեղից է ծագում այդ հոգեբանությունը, ընկերներ։ Ինչպի՞սի արժատներ ունի նա անցյալում։ Այդ հոգեբանությունը նախ և առաջ ծնունդ է այն հանգամանքի, որ իշխող ազգերը մեզ, այսպես կոչված «փոքր» ազգություններին, մինչև ոչ հեռավոր անցյալը, մինչև Հոկտեմբերյան ռեյուցիան, ոչ միայն չէին ճանաչում, այլև ամեն կերպ հալածում էին, լանում էին արժատախիլ անել կոպտության կանխորոշյալ գործունեության յուրաքանչյուր փորձ, աշխատում էին ինքնին մեզ վարենիների մակարդակին, հավասարեցնել կոպտության գործունեության ժանդուական, երկրորդական կարգի ստորին ռասային, այն ժողովուրդներին, որոնք անընդունակ են կոպտության գործունեության։ Ասում եմ՝ այսպես կոչված «փոքր» ազգություններն և ստիրապետող ազգերը, որովհետև Հոկտեմբերյան ռեյուցիան մեզ ցույց տվեց, որ դասակարգային կանխորոշյալ ազատագրված ժողովուրդների համար գոյություն չունեն փոքր կամ մեծ ազգություններ, այլ կա իրավահավասար ժողովուրդների եղբայրական կոնկրետ, ժողովուրդներ, որոնք միմյանցից տարբերվում են միայն մեծությամբ, բայց ոչ երբեք իրենց ընդունակություններով կամ ստեղծագործական աշխատանքի քաղաքականությամբ։ Սա ասում եմ անցյալում տիրապետող ազգեր, որովհետև նույն Հոկտեմբերյան ռեյուցիան սովորեցրեց մեզ հասկանալ, որ չկան և չեն եղել պատմության մեջ տիրապետող ազգեր, որոնք փոքր ազգերին ճնշելն իրենց սցյալական շերտերի ամբողջությամբ, ընդհանրապես, խոսելով տիրապետող ազգերի մասին, մենք նկատի ունենք տիրապետող դասակարգերին, որոնց իրենց խավար գործն են կատարել ոչ միայն փոքր ազգություններին, այլ նաև սեփական ճնշված դասակարգերի նկատմամբ, որոնք մեր փոքր անընդունակությունների արտոնյալ դասակարգերի նկատմամբ...

Ե՛րբ և եղբայրականության կարելի է հանգել այստեղից։ Այն միտքը, որ այն և հասարակ եղբայրությունը, որ մարդկային մշակույթը անցյալում և

այժմ ազգային առումով մեկուսացած, ներփակված, սահմանափակ, ինքնաբազմ կուլտուրաների փոխհրահանք է, որի մեջ իբր յուրաքանչյուր ազգունի յուր ինքնությունն ձայնը, ինչպես սիրում են պնդել թուրքական տեսարանը անսարանները։ Այդ անպատու և վնասակար տեսությունից պետք է վախենալ, ավելի քան կրակից։ Եվ եթե մենք հրաժարվենք ազգային ներփակված կուլտուրաների անպատու տեսությունից, մեր առջև կբարձրանա մարդկության միասնական, ընդհանուր կուլտուրայի պատկերը, որտեղ սոցիալապես համասեռ բոլոր տարրերը կազմում են հոսանքներ, որոնք անկախ իրենց ազգային ձևից, թշնամի են հակադիր սոցիալական ուղղություններին։ Հենց դա էլ ամենաէականն է մարդկային կուլտուրայի անցյալն ու ներկան քննելիս և արժեքավորելիս։

Հենց այստեղից էլ մենք պետք է մոտենանք այն խնդիրներին քննարկմանը, որոնք ներկայումս ծառացել են մեր առջև։ Մենք է ազնիվական շինարարության ընդհանուր նվաճումների մեջ ազգային կուլտուրաների՝ ոչ միայն ներկայիս, այլև անցյալի, — նշանակությունը։

Բայց ըստանանք, ընկերներ, որ այդ դերը կարող է ընդունելի և արդյունավետ լինել միայն այն դեպքում, եթե մենք նրանք լրիտենք մեկուսացած, ներփակված ազգային կուլտուրաների պրիզմայի միջով։ Ես ես, որպես հայ գրող, պատկանում եմ փոքր ազգության և գիտեմ, որ եթե իմ ստեղծագործական գործունեությունը հոգեքանդոսն սահմանափակեմ ազգային ներփակված շրջանակներում, որքան ուղորմելի կլինի նրա գիտապաշտը և անդեցությունը ուղորդը։ Ես երբեք չեմ և զգում եմ ինձ մարդկության ամենաառաջավոր հոսանքի մասնիկը շնորհիվ այն բանի, որ Հոկտեմբերյան ռևոլյուցիան վերացրել է իմ հոգեքանդոսն ազգային ինքնասահմանափակումների այդ ուղորմելի ցնորքը։

Այժմ անցնենք անցյալի ժառանգության օգտագործման հարցին, այն ես կապելով ազգային կուլտուրաների հարցի հետ։ Խոսելով անցյալի մասին, մենք հաճախ նկատի ենք ունենում միայն եվրոպական գրականության և այն ժողովրդի գրականության անցյալը, որի լեզվով խոսում է սովյալ գրողը։ Սակայն ինչպես կհարստանար մեր ստեղծագործական փորձը, եթե մենք՝ Սովետական Միության թաղմանը գրողներս, սովորելինք ես միմյանցից, Որքան էլ փոքր լինի ժողովուրդը և նրա գրականությունը, վերջինս լի կարող լուսնահայ իր ինքնատիպ, եզակի և անկրկնելի նրբերանգը, որպիսին հատուկ է միմիայն ամբողջ գրականությանը և նրա լավագույն ներկայացուցիչներին։

Որպես օրինակ ես վերցնում եմ հայկական պոեզիան՝ նրա անցյալով և ներկայով, որովհետև վերջինս ինձ ավելի է ծանոթ, քան որևէ այլ ազգային գրականություն։ Ես տեսնում եմ, որ այնպիսի վարպետներ, ինչպիսիք են մեր միջնադարյան աշխարհիկ բանաստեղծները, այդ համեմատելի ճորտերը, չի կարելի գտնել ուրիշ ոչ մի գրականության մեջ, հարկավոր ոչ նրանց համեմատելության իմաստով, այլ գույներին ու նրանքների ձևի և նյութի մշակման ինքնատիպության իմաստով։ Այսօր նրանք՝ մենք օգնություն են ցույց տալիս ինձ կերտելու այնպիսի ձևեր, որոնք արմատապես տարբեր են սովետական մյուս թուրք պոետների գործադրած ձևերից։ Ես գիտեմ սովետական գրականության լավագույն վարպետներին՝ Պաստեռնակին, Տիխոնովին և Սելվինսկուն, ես նրանց սիրում եմ և ընդունում եմ նրանց վարպետությունը, նրանք իմ ամբողջ կոյնդեսներն են և շատ քանով հարստացնում են իմ ստեղծագործական

գործը: Ես գիտեմ ուղարկելու հիանալի բանաստեղծներ Բաժանին և Ռիչարդուն: Ինձ հայտնի է ուղարկելու հիանալի վարպետ Տիչինայի արվեստը, և ես տեսնում եմ, որ այդ ընկերների արվեստում ևս կա մի բան, որ հաստատվել է միմիայն նրանց, և այդ տեսակետից նրանց բաղձացնում են սովետական ողջ պոեզիայի ստեղծագործական փորձը: Նույնը կարող եմ ասել իմ վրաց բարեկամներին՝ Տիգրան Տաթևին և Պաուլ Յաշվիլու բարձր վարպետության մասին: Վերջապես, այսօրվա հայկական պոեզիայում ես տեսնում եմ Գուրգեն Մահարուն և Վաղարշակ Նորենցին, որոնց նուրբ և խնամատալ վարպետությունը չի կարող չհարստացնել սովետական արվեստը:

Ո՞րն է եղբայրացությունը: Ինչ վերաբերում է անցյալի ժառանգությանը, կարելի է ասել հետևյալը. Սովետական Միության մեջ ապրող բոլոր ժողովուրդների բանաստեղծական ժառանգության լավագույն մասի քննադատական յուրացումը սովետական բոլոր բանաստեղծների կողմից միայն կարող է եղանակով սովետական պոեզիայի աճին և զարգացմանը: Իսկ ինչ վերաբերում է ներկայումս մեր առջև դրված խնդիրներին, ապա մենք, Սովետական Միության ժամանակակից բանաստեղծներս պիտք է ճանաչենք միմյանց ոչ միայն երկու-երեք պատահական թարգմանությունների միջոցով, այլ, որ ամենակարևորն է, ստեղծագործական փորձի կենդանի փոխանակման, գոյադարձ թարգմանությունների միջոցով: Ես գիտեմ, որ, թարգմանելով ուս կամ ուղարկելու լավագույն բանաստեղծներին, ես ոչ միայն ոժտեղակում եմ նրանց ազդեցության ուղորտի լայնացմանը, այլև ինքս եմ սովորում նրանցից: Ինչ՞ է հապա նույնը լասել նաև ուս, ուղարկելու, վրացական և սովետական մյուս բանաստեղծների մասին: Դա ոչ միայն մեզ թարգմանելու լուրջ պարտություն է մեր ժողով կոլեգաներին՝ այլև ստեղծագործական փորձի լավագույն և խորացման մեթոդներից մեկի առաջարկություն, որը ես ուղղում եմ Սովետական Միության բոլոր բանաստեղծներին: Բացի դրանից, քանաստեղծական փորձի փոխանակման այդ մեթոդը արդյունավետ է նաև այն իմաստով, որ այն սովետական ընթերցողի տրամադրության տակ է դնում ոչ միայն այն՝ ինչ գրվում է նրա մայրենի լեզվով, այլև բարձրորակ թարգմանություններով ներկայացնում է այն լավագույնը, ինչ ստեղծում է սովետական ողջ գրականությունը բոլոր լեզուներով: Նույնը պիտք է ասել նաև արձակի մասին...

Եկե՛ք, ընկերներ, ես անցնում եմ ավելի ընդհանուր հարցի՝ գրականությանը պրոլետարիատի և վարպետությանը, հարց, որը սերտորեն առնչվում է ինչպես մեր քննադատության պրոլետի, նույնպես և մի քանի կոոպերատիվ խնդիրների հետ:

Քննելով այս հարցը, ես պետք է շեղեմ սովետական լավագույն գրողներից մեկի՝ Էրենբուրգի ելույթը: Շատ կողմնորոշ նշանակալից այդ ելույթում կային վերափոխված ինքնասերության նոտաներ, որ կարող է այնպիսի տպավորություն գործել, թե դե՛, ևս մենք, էսթետը որոշ իմաստով, տրտնջում է կյանքից:

Այդ, իհարկե, ավելի հոգեբանական, քան քաղաքական իմաստ ունեցող տրտույն է, ոչ միայն նրա անձնականը, այլ՝ կարելի է ասել, վարպետների այն խաղի տրտույնը, որոնք իրենց ամբողջ ուժերը նվիրարկել են սովետական գրականությանը, ունեն բարձր որակավորում, բայց աննշմարելի թիվերով կապված են անցյալի, տվյալ դեպքում՝ բուրժուական բարձր կուլտուրայի տրադիցիաների հետ: Փոքր չէ նրանց թիվը նաև մեր պոեզիայում, նշանակալից է նրանց դերը մեր գրականության մեջ, այդ իսկ պատճառով էլ

մենք այստեղ այդ տրտունջի մասին պետք է խոսենք պարզորոշ կերպով և հանգիստ, շխարհագնելով, բայց և առանց թքնաղանձների, որովհետև, ինչպես հայտնի է, դեռևս բուրժուական միատիկ ԴՄ. Մերեթկովսկին է ասել, որ այն գրողը, որը կարծում է թե աշխարհում չկա ավելի բարձր բան, քան գրականությունը, չի կարող լինել նույնիսկ... դրող:

Ո՞վ է պահանջում, որ հարվածայինների մասին վեպեր գրվեն հովվերգությունների ձևով:

Մի՞թե պրոլետարիատը:

Ո՞վ է պահանջում, որ մեր գրականության մեջ կենդանի մարդուն փոխարինեմք մտաքաժին թղտակաբային մանեկներա:

Մի՞թե պրոլետարիատը: Ուրեմն քննադատները (և այն էլ ոչ բոլորը), Գուլյեն նույնիսկ քննադատների մոտ էլ բացառություններ կան:

Բայց, ընկերներ՝, եկեք ասենք, որ քննադատներից այն կողմը շտեմենել հակալական քայլերով կոպտությունի տիրապետելու համար հանապարհ հարթող կենդանի դասակարգը, որի անունից հաճախ իզուր են վրդովվում նրա անկող թեևրկայացուցիչները՝ քննադատները, — եկեք ասենք, որ այդ, իրոք որ, թղտակաբային մանեկներներից այն կողմը շտեմենել դասակարգը, դարաշրջանը, նշանակում է քննադատների լղարիկ ծառերի ետևում շտեմենել պրոլետարիատի հզոր անտառը:

Ավելին. ես կարող եմ խոստովանել համազումարի առջև, որ ես ևս բազմիցս զայրացել եմ քննադատության դեմ, որովհետև այդ թքնաղանձությունը հաճախ բռնակարար լուրջմյան է մատենել արվեստը, ցցելով մերկ թիղեռլողիան:

Մեր ազգային ռեսպուբլիկաներում «ձախլիկությունը» հաճախ բազմապատկվում է անհուն տգիտությամբ, մի հանգամանք, որը չի կարող այնքան էլ գրական արդյունք տալ: Բայց և այնպես, եկեք, մենք՝ սովետական ալդաիսի գրողներս խոստովանենք այստեղ մի փան, բանաձև հոգեքանակա՞ն մի գաղափար: Սա հավատացնում եմ ձեզ, որ դրանից մենք ոչ միայն կշահենք որդես ազնիվ սովետական քաղաքացիներ, այլև մասնավորապես, որպես գրողներ: Եկեք խոստովանենք, որ հաճախ քննադատների այդ «ձախլիկություն» և երբեմն տգիտության ետևում, զգալով մեր կյանքի թաքնված, ահեղ ճշմարտությունը, որը վեր է մեր բոլոր գրական և էսթետիկական վեճերից, — մենք, այնուամենայնիվ, տրտնջացել ենք և դժգոհել: Այդ տրտունջի մեջ մենք խնդրել ենք, մի կողմից՝ մեր դժգոհությունը այսօրվա արվեստն ստեղծելու մեր սեփական անզորությունից, մյուս կողմից՝ քաղաքացիների մասերը: Եկեք խոստովանենք, որ հաճախ ինչ որ մի ներքին ձայն թնայդում էր մեզ, որ այնուամենայնիվ նրանք իրավացի են ամենագլխավոր հարցում — այն հարցում, որ մեր բարձր արվեստը, երբեմն, կարծես չի ծառայում մեր հիմնական նպատակին, որ մենք, այսպես կոչված բարձր արվեստի ներկայացուցիչներս, ինչ որ չենք անում այն, ինչ անհրաժեշտ է մեր պայքարի և մեր հաղթանակի համար: Եթե ծառայում է ասելով, ես ընամ նկատի լուսնեմ այդ բառի լեֆյան ըմբռնումը, ոչ էլ նրա անմիջական նշանակությունը: Խնդրում եմ շոտա՛նալ այդ և ընդգծել: Սա ինքս ինձ դատում եմ քարձրա՛ն արվեստի ներկայացուցիչների շարքը, և ես չեմ, որ այստեղ վաղուց արդեն լեֆյան խանձարուրդից ահած սովետական պոեզիային պետք է քարոզեմ նմանօրինակ ուսիլիտարիզմ: Սա կարծում եմ, որ դուք առանց ավելորդ բառերի էլ ինձ հասկանում եք, ուստի և շա-

բունակում եմ զորգացնել իմ հիմնական թեզը: Այսօր ներքնային զգայով, որ մեր բարձրագույն արվեստը ինչ որ մի կտրեւոր կետում չի համապատասխանում մարդկության ամենաառաջավոր դասակարգի մասնայական հոգեբանությունը, մենք, մի կողմից՝ մեր գալուսյալը կարծես ուզում ենք թափել վուլգարիզատոր-ներին և զոհհարարների վրա, նրանց բոլոր մեղքերը փաթաթելով ողջ պրոլետարիատին և նրա ավանգարդի վրին, մյուս կողմից՝ չալումի նման մեր գուլիւթը թաքցնում ենք մեր արվեստի բարդության և ժամանակների անկուտուրակա-նությունն տեսության անհույսալի ավազներում: Անելով այդպիս, մենք մոռանում ենք, որ պրոլետարիատի ստեղծագործական ուժը և կուլտուրական ռեպուցիա-լի աննախընթաց մրդիկը վաղուց արգեն մեր գլուխների վրայից ցրել են ավազի այդ բարախիկ շերտերը, և գոսակարգը հիանալի կերպով նկատում է մեր դուրս ցցված գլուխները:

Այդ մենք ենք միայն, որ դեռևս ենթադրում ենք, թե ժածկված ենք նման տեսությունների թափանցիկ ավազով, և դրանով իսկ դառնում ենք ոչ այնքան խղճալի, որքան պարզապես ծիծաղելի:

Նկենք խոստովանենք, որ, արդարացիորեն վրդովվելով ձախ զոհհարա-նների դեմ, մենք՝ սովետական փոքր ինչ էսթետոզ գործներս, ըստ ամենայնի գիտակցում ենք, որ մեր այսօրվա սթաբիլ արվեստը աղեկվառ չէ մարդկու-թյան լավագույն մասի մասառարկան հոգեբանությունը՝ ոչ այնքան իր թեմա-տիկայով, որքան իր ասոցիացիաներով, պատկերներով և այլն, այսինքն ստեղծագործական մեթոդով:

Էրենբուրգի խոսքերը՝ Պաստեռնակի ստեղծագործության բարդության և ժոսասանների անկուտուրականության մասին, այսօր մեզ համար որոշ չափով պիտո է հնչեն որպես որոշ անախրոնիզմ:

Նա շատ եմ սիրում Պաստեռնակին. իմ ստեղծագործության որոշ կողմով ինքն նման եմ նրան, Բայց այնուհանդերձ, ես զգում եմ, որ մեր բարդություն-նը մասամբ ինտելիգենտական բարդություն է, որը մենք պիտո է հաղթահա-րենք, որ վաղվա կուլտուրական ահած պրոլետարիատը հազիվ թե աշխարհը զգա և ըմբռնի մեր արդյա-ստեղծագործների արիվայի միջով, այսինքն մեր այսօրվա բարդ արվեստի ամենահիմնական ապարատի միջոցով (ծափանա-րություններ):

Այլ բան է, որ մեզ՝ այդ տիպի գործներիս համար, այսօր դեռևս դժվար է, զուցն և անհնար, տեսնել աշխարհը հոգեբանական այլ տպարատի միջոցով: Բայց առ այսօր բավական է նաև այն, որ մենք նույնիսկ հոգեբանական մեր այդ տպարատով ուզում ենք արվեստը ծառայեցնել մեր հիմնական նպա-տակին:

Ուրեմն ինչու՞ թաքցնենք մեր ինտելիգենտական գլուխները արվեստի բարդության խախտ տեսությունների ավազներում և շատենք ի լուր ամեն-քին, որ մենք՝ մեր հոգեբանությամբ, որ անցյալի կուլտուրայի բարդ դար-գացման արդյունք է, — այսօր կարող ենք ներկայացնել և արտացոլել կյանքը և պայքարը միայն այսպես, հոգևոր այլ ապարատ մենք չունենք, և որ այդ ապարատը մենք չենք կարող մի օրում փոխել այնպես, որ նա և՛ զեղարկատա-կանորեն արտացոլի կյանքը իր քոլոր բարդություններով, և՛ որպես արվեստ լինի լիովին աղեկվառ պրոլետարիատի մասնայական հոգեբանությամբ: Բայց մենք, հասկանալի է, աստիճանաբար փոխվելով, նույնիսկ հոգևոր այդ ապարատով ջանում ենք արտացոլել կյանքը և պայքարը մեր օրերի

խոնարհները լուսի տակ, քանի որ մենք շատ լավ գիտենք, որ այդ ասպնկտից դուրս կոտրած կոպենի արժեք չունի մեր աշխարհը ճարգած արվեստը, բայց կարող է արդյոք մեր արվեստը լինել վաղվա արվեստը, Այս հարցի լուծումը մենք թողնում ենք պրոլետարիատին և նրա պայծառ գալիքին:

Մենք՝ անգամակարգ Հասարակության կառուցման մասնակիցներս չէ, որ պետք է թողոքարկենք զախքին: Մենք այսօր շատ լավ գիտենք, որ իրենց հանձնարներին շնանալու և չհասկանալու նման դեպքեր պատահում են այն դարաշրջաններում, երբ զրոյը պատմականորեն ավելի առաջավոր է, քան տիրապետող դասակարգը:

Կա՞ն արդյոք սովետական գրողներ, որոնք կարող են այսօր ասել այդ Եվ մեզ՝ սովետական գրողներին համար մեծագույն երջանկություն է, որ այսօր մենք այդ ասել չենք կարող: Եկեք ասենք, որ մենք որպես քաղաքացիներ այսօր ավելի բարձր ենք և ավելի խոր, քան որպես գրողներ, և այդ մեզ ոչ միայն չի ստորացնի, այլև կբարձրացնի և հոգեբանորեն կնպաստի այն րանին, որ մենք դառնանք ավելի խոշոր և ավելի կատարյալ գրողներ:

Որո՞մն, հրաժարվենք ջալլամի սովորությունից և ասենք. այ՛ո մենք դժգոհ ենք ժալազ դեհկաբարներին ու նրանց հովանավորած ստեղծագործական պրակտիկայից: Սակայն մենք հետ ենք մնում դարաշրջանի իսկական բարդությունը արտացոլող արվեստի մեթոդներ որոնելու գործում:

Վերջ ի վերջո լինի արժեք ունի այն բարդ արվեստը, որը նույնիսկ իրեն ստեղծող հեղինակի մեջ տարակուսանք է ծնում նրա նպատակահարմարության և այժմեականության նկատմամբ...

«Սովետական արվեստը պետք է ստեղծի իր բարդ, բայց ամենալայն մասնակցությունը (մասնակցություն, որոնք այլևս նախկին անկուտուրական մասնակցորդ չեն) հասկանալի սինթետիկ արվեստը:

Առկա են այդ արվեստի ստեղծման բոլոր տվյալները: Այդ քանի համար մենք նախ և առաջ ունենք օրյակտիվ նախադրյալ՝ անդամակարգ հասարակության ստեղծման պրոցեսը, առկա է նաև սուբյեկտիվ նախադրյալը—մեր սովետական պոետների բազմապիսի բանակը, մարդկային այն մասերից, որն այսօր զաղափարապես միասնակուս լրանակ է դարձել, և եթե միասնաբար տիրապետի մարդկության լավագույն մասի ստեղծած կուլտուրային, ապա չեն լինի ամբոցներ, որ նա ընթացիկում նվաճել: Ահա այն կենսական հարցը, որը դրված է այսօր մեր ողջ գրականության առջև: Իսկ միացած զուտ գրական հարցերը (ժանրերի և այլն) թեև փոքր կարևորություն չեն ներկայացնում, բայց ժանրում են և կլուծվեն գլխավոր խնդրի լուծման հետ զուգընթացաբար, բայց ոչ որպես ինքնուրույն, այլ օժանդակ խնդիրներ:

Նշանակալից է յուրաքանչյուր գրողի, յուրաքանչյուր բանաստեղծի դերը այդ սինթետիկ արվեստի ստեղծման գործում: Մեզնից յուրաքանչյուրը պետք է առանց ձեռքերը ձայնելու աշխատի, կոփվի սոցիալիստական պրակտիկայում, նվաճի մարդկության կուլտուրայի բարձունքները: Եվ ով մեզնից օրգանապես կիրառորդի այդ երեք հիմնական պայմանները, նա կլինի մեր աչաբով և վաղվա մեծ արվեստի ավանգարդում:

Համագումարի քսաներորդ նիստում «Մեր երկրի դրական երիտասարդության մասին» զեկուցումով հանդես է գալիս Վ. Պ. Ստավսկին, «Սկանակ գրողների հետ հրատարակչությունների աշխատանքի մասին» զեկուցում է Կ. Յու. Գորբունովը:

Ջեկուցումների շարքը ելույթ են ունենում՝ Բ. Ն. Ազատյանը, Ս. Սեյֆուլինսն, Ա. Ստեցկին, Ն. Զարյանը, Իվան Լեն, Ն. Դաբադյանը, Ա. Իսրայել, Մ. Ս. Գուրգենի և ուրիշներ:

Ն. Զարյանի ելույթից.

«...Մեր համագումարի ոսկե համբոյ՝ դա ուղիղից էր երկում զեկուզնետական գրականության, դրամատուրգիայի և ֆինադատության որակը բարձրացնելու բոլորի կողմից ընդունված պահանջն է...»

Մեր գրականությունը հետ է մնում մեր հայակապ կյանքից: Մեզանից ոմանք հետ են մնում գրականությունից:

Բայց մենք չպետք է թաքցնենք մեր հետ մնալը գեղարվեստական ձևի քնադատում ախ հանգամանքով, որ մեր երկրում իշխում են պրոլետարիատի տատաղողի իդեալները: Մենք չպետք է քողարկենք մեր հետ մնալը գաղափարական հարաբերության քնադատում: Երանով, որ մենք հիմնադրենք տիրապետում ենք ութմիլի և ալիտերացիային...

...նվ աշատեղ մեր առջև իր ամբողջ բարդությամբ և սլատատանտությունամբ ծառանում է երիտասարդ, սկանակ գրողների գրատիրապետության խնդիրը: Սկանակ գրողների բախտը մեր գրականության ասլագայի բախտն է: Այդ պատճառով էլ պատահական չէ ալս սերն ու ուշադրությունը, որ հատկացնում է Ա. Մ. Գորկին երիտասարդ գրողներին: Նրիտասարդ գրողների գրատիրականության խնդիրը մեր գրականության գարգացման հանգուցային պրորին է...

Գրականության ազգային ձևի հաղթանակը կաղված է կլասիկների նկատմամբ վերաբրմունքի պրորենի հետ: Աղգային ձևի պրորինը ոնպուրիկաների գրականություն ամենաբարդ պրորենն է: Նս կարծում եմ, որ առանց լուծելու ազգային ձևի պրորենը, մենք չենք կարող գրականության քնադատում հասնել մեծ հաղողություններին:

Стенографический отчет, Первый всесоюзный съезд советских писателей, изд. «Худ. литературы», 1934, стр. 629—630.

Համագումարի քսանհինգերորդ նիստում Սովետական գրողների միության կանոնադրության մասին զեկուցում է Պ. Ֆ. Յուդինը, Ընտրվում է հանձնաժողով Յուդինի զեկուցման առթիվ: Մանդատային հանձնաժողովի աշխատանքների մասին զեկուցում է Վ. Վիշնևսկին:

Համագումարի քսանվեցերորդ նիստում հաստատվում է Սովետական գրողների միության կանոնադրությունը:

Համագումարը որոշումի նամակ է ուղղում ՀամԿ(բ)Պ Կենտկոմին և ՍՍՌՄ Ժողկոմսովետին:

Հրապարակվում են Սովետական գրողների միության ղեկավար օրգանների ընտրությունների արդյունքները. ընտրվում է Գրողների միության վարչություն՝ 101 հոգուց. հայ գրողներից վարչության մեջ ընտրվում են՝ Հակոբյանը, Վ. Ալազանը, Դ. Սիմոնյանը, Ալ. Շիրվանզադեն:

Համապատասխանող տեղերից՝ Համակ(բ) Կենտրոն
և ՍՍՌՄ-ի ողկոմսով հետին,

«Մեր մեծ և հզոր հայրենիքի բոլոր ծայրերից մենք հավաքվել ենք մեր առաջին համագումարին: Սովետական Միության բոլոր ժողովուրդների գրողները, ՍՍՌՄ-ի բոլոր գրականությունների ներկայացուցիչները հանդիպել են համաշխարհային հեղափոխության մայրաքաղաքում՝ Մոսկվայում, որպեսզի նշեն աշխարհի ամենատառջավոր գրականություն՝ սովետական գրականության ֆրոնտի նոր հաղթանակների ուղիները:

«Մենք՝ գրողներու, կատարել ենք այնլի ջիւ, քան կարող էինք և պետք է կատարենք: Մենք հավաստիացնում ենք Կենտրոնական Կոմիտեին, որ մենք կանենք ամեն ինչ, որպեսզի մեր գրականությունը ավելի ձուլվի ՍՍՌՄ-ի ժողովուրդների պայքարին և կյանքին, որպեսզի մեր վարպետությունը դառնա ավելի բարձր, որպեսզի մեր հրկրի սթանդարտի կյանքը գեղարվեստի մեջ շողա իր գույների ամբողջ հարստությամբ:

Համագումարը փակվում է Ա. Մ. Գորկու եզրափակման հետևով:

Մ. Գորկու եզրափակման հետևյալը:

«...Ինչի՞ մեջ եմ տեսնում ես բուլշևիզմի հաղթանակը գրողների համագումարում, նրանում, որ գրողների մեջ նրանք, որոնք անպարտիական ժողովուրդ էին համարվում, ընդունեցին անկեղծություն, որի լիակատար լինելու մասին ես չեմ համարձակվում կասկածել — ընդունեցին բուլշևիզմը իրեն միակ, մարտական ղեկավար գաղափար ստեղծագործության մեջ, խոսքի արվեստի մեջ: Ես չեմ թաքնի եմ գիտատեղում այդ հաղթանակը, որովհետև գրող եմ և հենց իմ անձի վրա գիտեմ, թե որքան կամայական են գրողի միտքն ու զգացումը: — գրող, որ քանում է ստեղծագործելու ազատությունը գտնել պատմության խստագույն ցուցումներից դուրս, նրա հիմնական կազմակերպիչ գաղափարից դուրս:

«Վերջ ի վերջու համագումարը իրավունք է տալիս հույսալու, որ այսուհետև ռևոլյուտիական գրողն ասված հասկացողությունը կմա միայն իրեն ձևական հասկացողություն, իսկ ներքուստ մեղմից յուրաքանչյուրը կզգա իրեն լենինյան պարտիայի իսկական անդամը, — մի պարտիայի, որ այնքան հիանալի և ժամանակին ապացուցել է իր հավատը դեպի անպարտիական գրողների պատիվը ու աշխատանքը, թույլատրելով այս համաթիվիսական համագումարը:

«Ենամոքով պահպանեցե՛ք այն մարդկանց, որոնք ընդունակ են ստեղծելու պոեզիայի այնպիսի մարգարիտներ, որպիսիք ստեղծում է Սուբլյանը: Կրկնում եմ՝ խոսքի արվեստի սկիզբը Ֆուկլորն է: Հավաքե՛ք ձեր Ֆուկլորը, սովորե՛ք նրանից, մշակե՛ք այն: Ֆուկլորը չափազանց շատ նյութ կտա թե՛ ձեզ, թե՛ մեզ, Միության քանաստեղծներին և արձակագիրներին: Որքան լավ կհանալենք անցյալը, այնքան հեշտ, խոր կերպով և ուրախությամբ կհասկանանք մեր ստեղծվող ներկայի նշանակությունը: Համագումարի նիստերում արտասանված ճառերը և նիստերի դահլիճից դուրս մեր ունեցած գրույթները հայտարարեցին մի զգացումների և ցանկությունների միասնությունը, մեր նպատակադրության միասնությունը և հայտաբերեցին մեր անթույլատրելի սակավ ծանոթությունը եզրադրակից ռեսպուբլիկաների արվեստի և աճառարակ կուլտուրայի հետ: Եթե մենք չենք ուզում, որ համագումարում բռնկված կրակը հանգչի,

մենք պիտի դիմենք իւր ժողովուրդին, որպէսզի այդ կրակը ավելի եւս պայծառ ընդհանրանայ: Անհրաժեշտ է սկսել եղբայրակից ռեսպուբլիկաների կուլտուրաներին ժանտրանալու աշխատանքը, փոխադարձորեն և ամենալայն շափով: Իբրև սկիզբ, լավ կլինի կազմակերպել Մոսկվայում «Համամիութենական թատրոն», որը ցույց տար բնի վրա, դրամայում և կոմեդիայում, ազգային ռեսպուբլիկաների կյանքն ու կենցաղն իրենց պատմական անցյալում և հերոսական ներկայում:

Այնուհետև՝ անհրաժեշտ է հրատարակել ռուսներն լեզվով ազգային ռեսպուբլիկաների և մարզերի ընթացիկ պոետիայի և արձակ գրականութիւնն ժողովածուներ, լավ թարգմանութեամբ: Պետք է թարգմանել նաև մասկական գրականութիւնը: Ազգային ռեսպուբլիկաների գրողներն ու գիտնականները պետք է գրեն իրենց երկրներին ու պետութիւններին պատմութիւնները, որոնք իւր ռեսպուբլիկաների ազգութիւններին փոխադարձաբար ծանոթացնեն իրար հետ: Սովետական Սոցիալիստական Միութեան այդ պատմութիւնները հասնողսանսն փոխադարձ հասկացողութեան և ներքին իդեոլոգիական շաղկապի լավագույն միջոցը յոթ ռեսպուբլիկաների իւր ժողովուրդի համար:

Եւսահրաժեշտ է թույլատրել հրատարակել եղբայրակից ազգային ռեսպուբլիկաների ընթացիկ գեղարվեստական գրականութիւններին նվիրված ամսանախներ՝ տարներ ոչ պակաս քան լոյս գիրք, և հանդեսներն անվանել «Միութիւն» և կամ «Եղբայրութիւն», տալով նրանց հնթավերնագիր՝ «Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկաների Միութեան արդի գեղարվեստական գրականութեան ժողովածուներ»:

Մ. Պոկի, Գրական-հրատարակչական հոգովներ, Հայպետհրատ, 1940, էջ 328—330, 332, 335—336, 352:

Համագումարի որոշումներն իրականացնելու գործառնում տեղագրում են ն. Զարյանի «Ավելի մոտ սոցիալիստական շինարարութեան պրակտիկային», Վ. Ալազանի «Պոետիայի հիմնական ժանրի մասին», Լ. Վշտուևու «Ժողովուրդը գրողներին ղեկավարութեամբ» և Լ. Խաչատրյանի «Երիտիւնայը և թարգմանութիւնը» («Познания Армении» ժողովածուի մասին) հոգովածուներ:

Օգոստոսի 23-ին

«Պրավդա»-ն առաջնորդող է նվիրում ՍՍՌՄ Սովետական գրողների Համամիութենական առաջին համագումարին՝ «Իւր լեզուներով հնում է ռոքիալիզմի հաղթական երգը»։ առաջնորդողը սկսվում է մեքսերումով Ալ. Երվանդանդանի՝ Սովետական գրողների Համամիութենական առաջին համագումարում արտասանած նախը:

Առաջնորդողից.

«Եւ 76 տարեկան հմ, քայքայ երբեք ինձ այնքան ազատ չեմ զգացել, այնքան երջանիկ, ինչպես վերջին տարիներս, ինձ երբեմն հարցնում են. ինչու՞ եւ չեմ մեղաւորում:

Միամիտ հարց: Զեմ ծերանում, որովհետև ապրում ու ստեղծագործում եմ սովետական երկրում:

Այս բառերով ավարտեց իր ելույթը Համամիութենական համագումարում Հայաստանի սովետական գրող Ալեքսանդր Երվանդանդան: Այս բառերում արտացոլված է մեր մեծ ժամանակի յուրահատկութիւնը...:

«Բազմալեզու, բազմազգի սովետական գրականությունը ներկայումս է այսօր նույնպես իդեալապես միանշալ ռեալիստական, ինչպիսին է այդ գրականությունը ստեղծող ժողովուրդների ուժեղ միասնությամբ, ինչպես ուժեղ ու անխառնակելի է ինքը՝ Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկաների Միությունը...»

«Դառնյալ սպասվում է պոետ, դաժան պաշար կուլտուրայի աճման համար, մեր ժողովուրդների սովետական կուլտուրայի համար, նրան կապիտալիզմի և անցած շահագործող ֆորմացիաների դարավոր կեղտից մաքրելու համար։ Բայց միթե՝ կարող է որևէ մեկը կանգնեցնել սոցիալիզմի հիմնալի վաղը՝ Միթե՝ կարող է որևէ թշնամական ուժ կանգնեցնել մեր հերոսական ժողովուրդներին։ Միթե՝ կան այնպիսի ամբողջներ՝ գիտության, տեխնիկայի, կուլտուրայի — որոնք չկարողանան նվաճել բոլորիկները։

Չկա՝ այդպիսի ուժ, չկա՝ նախդասի ամբողջներ։

Ոգոստոսի 26-ին

Մ. Գորկու անվան կուլտուրայի և հանգստի պարկում կազմակերպվում է Սովետական դրողների առաջին համագումարի մասնակիցների հանդիպում՝ Մոսկվայի ձեռնարկությունների հարկածային բանվորների հետ։

Համագումարի անունից բանվորներին ողջունում է Ալ. Երվանզադեն։

Ալ. Երվանզադենի խոսքից.

«Մենք երբանի՞ց ենք երես առ երես հանդիպելու Մոսկվայի հերոսական պրոլետարիատին։ Ձեզ հետ, մեծ Միության ամբողջ պրոլետարիատի հետ միասին մենք կընթանանք դեպի Նոր Հաղթանակներ կուլտուրայի և պրակտիկայի ճակատում։ Մենք գիտենք, որ հետ ենք մնում ձեզից, բայց ունենալով այնպիսի զենվար, ինչպիսին Ալեքսեյ Մաքսիմովիչ Գորկին է, ունենալով ՍՍՄԿ ժողովուրդների գրականության մեջ այնպիսի նվաճումներ, որոնք բավականաչափ լուսաբանվեցին համագումարում, մենք հանգիստ կերպով կարող ենք հայտնել այն համոզմունքը, որ Հաղթանակը մոտալուտ է։ Գրողների Հաջորդ համագումարին մենք կգանք արդեն այլ արդյունքներով։ Խոսք եմ տալիս»։

„Лит. газета“, 1934, № 112

Սեպտեմբերի 2-ին

Մ. Գորկու նախագահության տեղի է ունենում ՍՍՄԿ Գրողների միության վարչության առաջին նիստը։

Ընտրվում է վարչության նախագահություն ձեռնարկ, Մ. Գորկու նախագահությամբ։ Նախագահության մեջ մտնում են՝ Աֆինոգենով, Այնի, Դ. Բեզնի, Բախմետով, Գլադկով, Զարարյի, Զախարչիկի, Իվանով, Կիրպուտին, Կիրշն, Կլիմովիչ, Լահուցի, Լեոնով, Միկիտենկո, Մաչիգի, Պանֆիլով, Պանչ, Պավլենկո, Ստավսկի, Սեյֆուլինա, Սիմոնյան, Սերաֆիմովիչ, Տիխոնով, Տոլստոյ, Ֆադեև, Ֆեդին, Ֆեֆեր, Ելուխով, Ելիսևով, Էրենբուրգ, Մուդին։

Սեպտեմբերի 20-ին

Մեծ թատրոնում հրավիրվում է հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Ֆիրդուսու ծննդյան 1000-ամյակին։

Ֆիրդուսու ստեղծագործության մասին զեկուցում է պրոֆ. Զ. Օրբելին։ Նիստին մասնակցում է իրանական բանասեր և գրող Մալիգ Նաֆիսին։

Սեպտեմբերի 21-ին

Պետօպերայում հրապիրվում է պարտիական, պրոֆիտուրենական ակտիվի և կուլտուրայի աշխատողների միացյալ նիստ՝ նվիրված Սովետական գրողների առաջին համագումարին:

Համագումարի արդյունքների մասին զեկուցում է Դր. Սիմոնյանը: Համագումարից ստացած իրենց տպավորություններով հանդես են գալիս Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Վ. Ալազանը, Ա. Վշտունին, Վ. Թոթովենցը:

Սեպտեմբերի 23-ին

Երևան ևն ժամանում ֆրանսիացի միպասան և թատերադիր Լուի Բլոկը և գեթմանական ռեդյուցիոն գրող Մարիա Օստենը:

Ժան Ռիշտը Բլոկը, ժամանելով Երևան, հայտնում է. «Են շատ թախտավոր եմ համարում ինձ, որ հնարավորություն ունեցա այցելելու Հայաստան և իմ աչքերով տեղում առանելու սոցիալիզմի կառուցման իրականացումը: Ժանի եկել եմ Սովետական Միություն, ամենքը մատնացույց են անում Հայաստանը որպես մի ժողովրդի վերածնության տիպական օրինակներից մեկը, որ կարողացել է կատարել և՛ տեխնիկական, և՛ մշակույթի այսքան հրաշքեր 14 տարվա ընթացքում, շնորհիվ սովետական կարգերին»:

«Այս նոր մարդը՝ իր նոր կուլտուրայով՝ պետք է պաշտպանվի ամեն զեով պատերազմական այն հարձակումներից, որ կարող են գալ իմպերիալիստական որոշ դրացի պետությունների կողմից: Մենք պետք է ծավալենք մեր ծրված ամենաեռանդուն ջանքեր՝ կասեցնելու համար այդ մտանդը...»

«Են համոզված եմ, որ եթե խաղաղությունը հնարավոր լինի՝ պահպանել, ամենաաշատը քաղաքի դարձնում Սովետական այն հսկա երկիրը կդառնա քաղաքական և սոցիալիստական կենտրոնաձիգ, ամենակարևոր ուժն աշխարհում: Եվ կասկած չկա, որ նրա հմայքով ու ազդեցությամբ կբռնկի աշխարհի մեացյալ մասի քաղաքական և սոցիալական հեղաշրջումը»:

Երբ. Հայաստան, 1934, № 323.

Սեպտեմբերի 25-ին

Հենդականում հրապիրվում է պարտիական, պրոֆիտուրենական ակտիվի և կուլտուրայի աշխատողների ժողով:

ՍՍՌՄ Սովետական գրողների առաջին համագումարի արդյունքների մասին զեկուցում է Վ. Ալազանը: Ելույթ են ունենում՝ Ստ. Զորյանը, Հմ. Սիրաբը, Ս. Պալազատը և ուրիշներ:

Սեպտեմբերի 26-ին

Ֆիրդուսու ժենդան 1000-ամյա հորելյանական տոնակատարությանը մասնակցելու համար Պարսկաստան է մեկնում սովետական գիտնականների պատվիրակությունը հետևյալ կազմով՝ Ա. Բուլտոնիկով, Հ. Օրբելի, Ա. Ֆրեյման, Ե. Բերտոլս, Յու. Մաու:

Սեպտեմբերի 28-ին

Պետական օպերայի դահլիճում կազմակերպվում է Հայաստանի գրողների հանդիպման երեկո՝ Ժան Ռիշտը Բլոկի հետ:

Քացման խոսք է ասում Գ. Միմոնյանը:
Ողջույնի խոսքով հանդես են գալիս՝ Գ. Դեմիրճյանը, Զ. Նսալանը,
Ա. Վշտունին, Լ. Բախը:

Պատասխան խոսքով հանդես է գալիս Ժան Ռիշար Բլոկը:

Ժան Ռիշար Բլոկի խոսքից.

«Երբ ես հրավեր ստացա Հայաստանի կառավարությունից՝ մեծ գոհունակությամբ ընդունեցի այն: Ես այստեղ տեսա ձեր աշխատավորության ջանքերով կառուցվող սոցիալիստական հեկա շինարարությունը, որը ծառայում է հենց կառուցող աշխատավորների կարիքներին: Ես ձեզ մոտ տեսա նոր սոցիալիստական մարդու տիպը:

Վեպր. Հայաստան, 1934, № 235.

Մեկնելով Երևանից, Ժան Ռիշար Բլոկը հայտարարում է. «Սովետական Միության գալուց ի վեր ասում էին ինձ՝ Թանպատհառ այցելեցեք և տեսեք Հայաստանը: Իմ այցելությունը կատարելապես արդարացրեց իմ սպասելիքները: Մարդ ապշում է՝ մտածելով, որ մի հող, որն սպասում է միայն ոռոգման՝ տալու համար այնպիսի պտուղներ, որոնց մոտ Փանանի առասպելական ողկույթները մի դատարկ հեքիաթ են, վերածվել է անուպատի՝ շնորհիվ նախորդ բոլոր կառավարությունների ասպիկարության:

Այն, ինչ ես տեսա Սովետական Հայաստանում, հրաշքի հետևանք չէ:

Դա արդասինքն է մի կատարի կռիվ: Նա գործն է հուժկու մարդկանց, խելացի մարդկանց, հաստատակամ մարդկանց, որոնց համբերության հիմքն է կազմում անհամբերությունը...»:

Վեպր. Հայաստան, 1934, № 235.

Սեպտեմբեր

Երևանի Պետական թանգարանում բացվում է ցուցահանդես՝ նվիրված Ֆիրդուսուն և պարսկական կուլտուրային:

Հրավիրվում է հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Ֆիրդուսու ժենդան 1000-ամյակին, Քացման խոսք է ասում Ա. Նոզնկյանը:

Ժառով հանդես է գալիս պրոֆ. Ս. Նաֆիսին:

Զիլագոյում տեղի է ունենում Հակաֆաշիստական երկրորդ կոնգրեսը, Կոնգրեսին հասուկ նամակով դիմում է Մ. Գորկին:

Հոկտեմբերի 11-ին

Երևան է ժամանում ակադեմիկոս Ի. Ի. Մեշյանինովը՝ ուսումնասիրելու համար Հայաստանում Գիտությունների ակադեմիայի Հայկական թաժանմունք կազմակերպելու խնդիրը:

Հոկտեմբերի 16-ին

Երևանում գումարված Ֆիզիոլոգների Կովկասյան VI համագումարի մասնակիցները հանդիպում են ունենում Հայաստանի գրողների հետ: Համագումարի մասնակիցներին ողջունում է Գ. Միմոնյանը:

Իրենց ստեղծագործությունների ընթերցանությամբ Հանգես և զայիս՝ Ա. Վլատյան, Գ. Սարյանը, Մ. Ջանսար և ուրիշներ:

Ռուս քանաստեղծ Մ. Սվետլովը կարգում է Ե. Չարենցի քանաստեղծություններից՝ իր թարգմանությամբ:

Հոկտեմբերի 19-ին

«Հայաստանի պոեզիան» ժողովածուի թարգմանության աշխատանքները կազմակերպելու նպատակով Երևան ևն ժամանում ուսու պոետ-թարգմանիչներ Ս. Շերմիսկին և Պ. Անտոկուսկին:

Հոկտեմբերի 26-ին

Կուսուրայի տանը Վ. Բրյուսովի մահվան 10-ամյակի առթիվ կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո:

Բացման խոսք է ասում Վ. Ալազանը: Զեկուցում է Դր. Սիմոնյանը, Հիշողություններ ևն պատմում Դ. Դեմիրճյանը և Կ. Միքայելյանը:

Երեկոյի գրական բաժնում կարդացվում են Բրյուսովի կատարած թարգմանությունները Հայ գրողներից, Բրյուսովի քանաստեղծությունները, Վ. Տերյանի և Ե. Չարենցի քանաստեղծությունները՝ նվիրված Վ. Բրյուսովին:

Հոկտեմբերի 28-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում հրապարակվում է հառված Հանրի Բարբուրի նամակից՝ ուղղված Հայաստանի Խոզկոմխորհի նախագահ Ս. Տեր-Գաբրիելյանին:

Ն ա մ ե կ ի ծ .

«Սիրելի բարեկամ, ես խորապես զգացված եմ ձեր բարեկամական հրավերից — զալ և անձամբ համոզվել Սովետական Հայաստանի հրաշալի նվաճումների մեջ, որոնց մասին ես այնքան բան եմ լսել ամեն կողմից, իսկ վերջին ժամանակներս՝ գրող ժան Ռիշար Բլոկից, — որին հիացմունք էր պատճառել այդ բոլորը:

Դժբախտաբար պարտականություններս ստիպում են ինձ վերադառնալ Ֆրանսիա և հնարավորություն չեն տալիս զալ այդտեղ, մի բան, որ ամեն տեսակետից ուրախություն կլինի ինձ համար: Այսպիսով ես ստիպված եմ հեռավար իմ այն ճանապարհորդությունը, որը ես մտադիր եմ կատարելու Հայաստանում, մի երկրում, որի մասին ես պահպանել եմ իմ այնքան կենդանի և զգացումներով լի հիշողությունները:

Սեղմում եմ ձեր ձեռքը եղբայրաբար և խնդրում եմ հայտնել իմ հավատարմ բարեկամական զգացմունքներն այն ընկերներին, որոնք աշխատում են ձեզ հետ միասին:

Վերջ, Հայաստան, 1934, № 250.

Նոյեմբերի 4-ին

Առաջին պետթատրոնում ներկայացվում է Դ. Դեմիրճյանի «Նապոլեոն Կորկոտյան» կոմեդիան (ռեժ. Ա. Գուլակյան):

Նոյեմբերի 5-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է գրական երեկո. քննարկվում են «Հայաստանի պոեզիա» ժողովածուի թարգմանական աշխատանքները:

Ընդարձակ ներածական խոսքով հանդես է գալիս Ն. Զարենցը:

Նույնից հետո էլ իրենց կատարած թարգմանությունների ընթերցանությունը հանդիս են գալիս Ս. Շերվինսկին և Պ. Անտոկուսկին:

Թարգմանությունների առթիվ գիտողություններ են անում՝ Գ. Առնյանը, Գ. Սևակը, Կ. Միքայելյանը և ուրիշներ:

Նոյեմբերի 6-ին

ՍՍՌՄ Սովետական գրողների միության վարչությունը և Համամիութենական ռադիոկոմիտեն կազմակերպում են ՍՍՌՄ ժողովուրդների պրականության ռադիո-երեկո՝ նվիրված Հոկտեմբերյան ռևոլյուցիայի XVIII տարեգարծին:

Երեկոյին մասնակցում են՝ Ա. Սերաֆիմովիչը, Ա. Տոլստոյը, Կ. Ֆեդինը, Բրուսո Յասենսկին, Վ. Վիշնևսկին, Ի. Միկիտենկոն, Պ. Տիչինան, Պ. Յաշվիլին, Ջավախիշվիլին, Ս. Հովին, Ա. Վշտենին, Ն. Զարյանը, Դ. Դեմիրճյանը և ուրիշներ:

Նոյեմբերի 7-ին

Գրական թերթ-ում տպագրվում է Ալ. Շերվանզադեի «Վերջին շատըր-վանը» կինո-լիբրետոն:

Նոյեմբերի 13-ին

Երևան է ժամանում ուկրաինական բանաստեղծ Միկոլա Բաժանը:

Նոյեմբերի 14-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթի թղթակցին Ս. Բաժանը հաղորդում է հետևյալը. «Հայաստան գալու մեր նպատակն է ժանոթանալ հայ գրականությանը, հին կուլտուրային և ամենական ու կուլտուրական այն հսկա շինարարությանը, որ կատարվել է ու կատարվում է Հայաստանում խորհրդայնացումից մինչև այսօր»:

Ուկրաինացիներն ու հայերը շատ խնդիրներում եղել են քախտակից ժողովուրդներ: Ռուսական ցարիզմը հավասար չափով ճնշում էր ինչպես բոլոր մանր ազգերին, նույնպես և հայերին ու ուկրաինացիներին: Սակայն պիտի ստեղծ, որ մինչև հիմա Ուկրաինայի և Հայաստանի խորհրդային գրողները մեղ թույլ է եղել կուլտուրական կապը:

Ես ինձ բախտավոր եմ զգում, որ ինձ հաջողվեց լինել Հայաստանում և ժանոթանալ հայ պոեզիային:

Ուկրաինայի խորհրդային գրողները ձեռնարկել են հայ բանաստեղծներին ստեղծագործությունների թարգմանություններ: Ես թարգմանելու եմ Զարենցի և Ազատ Վշտունու ստեղծագործությունները ուկրաիներեն: Մենք սպասում ենք, որ այս պատասխանատու գործում մեզ անպայման անհրաժեշտ օժանդակություն ցույց կտան խորհրդային հայ գրողները:...

«Վաղապատի Հեռագրատանն եղած մի շարք արժեքավոր ու պատմական Հեռագրեր, Համարակ կարելի է ասել, որ ունեն համաշխարհային նշանակություն»:

«Երբ. Հայաստան», 1934, № 262:

Նոյեմբերի 16-ին

Մարքսիզմ-լենինիզմի ինտերսուսում հրավիրվում է խորհրդակցության՝ նվիրված Հ. Թումանյանի երկերի ակադեմիական հրատարակության հարցերին, Ներածական խոսք է ասում Հ. Գյուլիջնյանը:

Սլույթ են ունենում՝ Ն. Դաքադյանը, Ծ. Խանզադյանը, Վ. Կոստանյանը, Խ. Սարգսյանը և ուրիշներ:

Նոյեմբեր

Լենինգրադում կազմակերպվում է Սովետական Միության ժողովուրդների արվեստի ցուցահանդես: Սովետական Հայաստանի բաժնում ներկայացվում են Մ. Սարյանի, Ծ. Թադևոսյանի, Վ. Ախիկյանի և ուրիշների գործերը:

Նոյեմբերի 28-ին

Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման 14-րդ տարեդարձի կապակցությամբ «Լիտերատուրնայա դազնտա»-ում տպագրվում է Ալ. Եիրվանզյանի «Տասնչորս տարի» հոդվածը և Ծ. Զարենցի «Բանաստեղծություններ պոեզիայի մասին» շարքը՝ Ս. Ենրվինսկու թարգմանությամբ:

Նոյեմբերի 29-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման տարեդարձի պոթիվ հոդվածներով, ողջունի խոսքով, քանաստեղծությամբ հանդես են գալիս Ալ. Եիրվանզյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Մ. Արաքիս, Ծ. Զարենցը և ուրիշներ:

Ալ. Եիրվանզյանի խոսքից.

«Մեր մեծ, լայնածավալ Միության անբաժան մասը կազմող Խորհրդային Հայաստանում որ-ամպիս խոշոր քաղաքով առում է անցիայիստական ինդուստրիան՝ ինի դա դյուդատնտեսության, գործարանային արդյունաբերության, թե կուլտուրայի ասպարեզում: Որպես մի մարդու, որն իր բովանդակ կյանքը նվիրաբերել է գրականությանը, լին կարող ուրախությանմ լլցնել իմ սիրտը կուլտուրայի քնազավառում մեր ունեցած խաշորագույն հաջողությունները: Մասնավորապես արվեստի, գրականության ասպարեզում աննախընթաց են մեր հաջողությունները:

Սակայն չի կարելի ասել, որ այս քնազավառում մենք սխալներ ու քաջեր լուսնենք: Այդ ո՞ր պատմական խոշոր, հանրագույն գործն է, որ կատարվում է առանց վրիպումների ու սխալների: Գրականության ասպարեզում ես մենք դեռ քաջեր ունենք: Մեր գրողները դեռ իրենց անելիքները լին սպառել գեղարվեստական գրականության ասպարեզում: Հատկապես լեզվի գեղեցկացման, նրա հզղման ու կուլտուրականացման գործում դեռ շատ պետք է աշխատեն: Համար այս քաջն առաջում է իրատ շատագեղանություններից: Դա սխալ է:

Տալ մեր քանկորա-գյուղացիական մասաներին գեղեցիկ, զարդարուն լեզու, գեղեցիկ ոճ... Ահա մի քան, որի համար պիտի պայքարեն մեր զրոգները:

Թող իմ այս պահանջը ժերության տրտունջ չհամարեն իմ հարգելի կույե-
զաները: Այն, ինչ ասում եմ, զգում եմ, որ պարտավոր եմ ասել:

Ում շատ է տրված, նրանից շատ է պահանջվում: Խորհրդային հայ գրա-
կանությանը քանկորա-գյուղացիական իշխանությունը շատ է տալիս, զրոգների
համար չեն խնայվում ոչ նյութական և ոչ բարոյական միջոցներ, ուստի և
մենք պիտի տանք ավելին և՛ որ գլխավորն է՝ լավը:

Ես իմ ժերության հասակում գեո շեմ դադարել աշխատելուց: Ունեմ մի
շարք թերի և անկատար գործեր թե վաղ և թե ներկա՝ խորհրդային շրջանից:

Ներկայումս ես աշխատում եմ ավարտել իմ այն մեծ վեպը, որի մի հատ-
վածն արդեն լույս է տեսել: Վեպիս մի մասը, որը մոտենում է ավարտման՝
վերաբերում է նախնային հայ բուրժուազիայի ծագմանը, զարգացմանը և նրա
աստիճանական քայքայմանը, որոնց ականատես եմ եղել ես:

Եթե հիմնադրություն ինձ յնանգարի, ես ամեն կերպ պիտի աշխատեմ մոտ
առաջում ավարտել այդ գործը, որովհետև այդ աստիճան իմ տրամադրու-
թյան տակ եղած նյութերն առատ են և վեպը համարեմք ինձ համար:

Ենթ. Հայաստան, 1934, Ձ 374.

Գեկտեմբերի 1-ին

Ս. Մ. Կիրովի շարաննգ սպանությունը:

Մ. Գորկու ցավալից ությունը:

Մեզանված է հիանալի մարդը, պարտիայի լավագույն առաջնորդնե-
րից մեկը, պրոլետարիատի և կուլտուրայի վարպետի իդեալական նմուշը:
Ամբողջ հոգով հաղորդակից եմ պարտիայի և բոլոր ազնիվ լանկորների
վշտին:

Ձեմ կարող լսանք, որ թշնամու հաշոգությունը վկայում է ոչ միայն նրա
դադրելիության մասին, այլև մեր ոչ բավարար զգաստության մասին:

Գրանք թերթ, 1934, Ձ 31.

Գեկտեմբերի 18-ին

«Литературная газета»-ում տպագրվում է Գ. Անտոկուսկու «Армения»
քանասանդղությունների շարքը:

Գեկտեմբերի 13-ին, 19-ին, 22-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է դիպլոմ՝ Դ. Դեմիրճյանի «Նապո-
լեոն Կոթկոտյան» կոմեդիայի և նրա բեմադրության շուրջը:

Ջեկուցում է Ս. Հարությունյանը:

Դիպլոմում ընդարձակ ելույթ է ունենում Դ. Դեմիրճյանը:

Գեկտեմբերի 20-ին

Վախճանվեց ակագեմիկոս Նիկոլայ Յակովլևիչ Մառը (ծնվ. 1864 թ.):

Գեկտեմբերի 25-ին

Ավարտվում են Երևանի քաղաքային Սովետի ընտրությունները:

Գրողներին քաղաքովետի անդամ են ընտրվում՝ Ե. Զարենցը, Դ. Դեմիրճյանը, Զ. Եսայանը, Մ. Մանվելյանը, Վ. Ալազանը, Դ. Սիմոնյանը, Ս. Հակոբյանը:

Սովետների համահայաստանյան համագումարի պատգամավորներ են ընտրվում՝ Ալ. Շիրվանզադեն, Ե. Զարենցը, Ա. Վշտուկին և Դ. Սիմոնյանը:

Դեկտեմբերի 30-ին

Պետական համալսարանում կազմակերպվում է Ե. Զարենցի ստեղծագործություններ նվիրված երեկո:

Ներածական խոսք է ասում Ս. Հարությունյանը, Զեկուցում է Ռ. Զարյանը:

Դեկտեմբերի 31-ին

Վախճանվեց աղբրեջանական դրամատուրգ Զաֆար Զաքարյին (ծնվ. 1899 թ.):

Ե. Զարենցի ցավակցույթում է:

«Երբեք այն պաշտպան չեմ Անդրկովկասի և Ադրբեյջանի լուսավորչին դրամատուրգ Զաֆար Զաքարյուն մահվան առթիվ, Իմ մի քանի հանգիստներն այդ նշանավոր մարդու հետ՝ ինձ համոզեցին, որ հանձին նրա մենք ունենք մի արվեստագետ, որ ոչ միայն ադրբեյջանյան, այլև ամբողջ անդրկովկասյան դրականությունն ու թատրոնը մղում է դեպի համամիութենական ասպարեզ: Մի առաջավոր դրամատուրգ և մտածող, որ մեր անդրկովկասյան իրականության մեջ առաջիններից մեկն էր իբրև երգիչ և պատկերող մեր ինտերնացիոնալ բուլշևիկյան պայքարի և հաղթանակի:

Պատիվ նրան, Զաֆար Զաքարյին, մեր լավագույն ընկերոջը և գաղափարակցին, հարգանք նրա գործին և հիշատակին:

Գրական թերթ, 1935, № 1:

Հայաստանի Լուսավորչության բոլորումով նրեանի ադրբեյջանական թատրոնը կոչվում է Զ. Զաքարյուն անունով:

Դեկտեմբեր

«Երբեք այն ամսագրում հրատարակվում են Ման Ռիշար Բլոկի տպավորությունները Հայաստանի մասին:

Ժան Ռիշար Բլոկը գրել է նաև Հայաստանի մասին «Երեքը» 1915 Վերնագրով կինո-սցենար:

«Երբեք այն դրականություն հանդեսի III—IV գրքից սկսում է տպագրվել Ստ. Զորյանի «Մի կյանքի պատմություն» վեպը:

ՀԱՄԱՌՈՑ ԲԻՔԼԻՈԳՐԱՖԻԱ

Ձայնածու

Ալազան Վ. — Դարը դարի դեմ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Աղազյան — Մանթաշ, Երևան:

Դաշտենց Խ. — Գարնանային երգեր, Երևան:

Դեմիրճյան Դ. — Պուլպուլ մուկիկը, Երևան:

Հուրյան Ք. — Հասակ, Բաքու:

Ջարենց Ե. — Գիրք ճանապարհի, Երևան:

Ջարենց Ե. — Բարիս Զնեյաձե, Բալլադ գեղապետ Տոմսոնի, կոմերիտ տղի
և գործադուլի մասին, Երևան:

Ջարենց Ե. — Բանաստեղծություններ (աղբերակներ), Բաքու:

Տարոնցի Ս. — Դարերի լեզունքը, Երևան:

Արձակ

Ալազան Վ. — Վաթսուներորդ հորիզոնում, Երևան:

Արազի — Ընտիր պատմվածքներ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Արաքս — Կոմերիտուհու նամակները, Երևան:

Արմեն Մ. — Առաջին պատմվածքներ, Երևան:

Բակունց Ա. — Սև ցեղերի սերմնացանը, Երևան:

Բակունց Ա. — Յոթ պատմվածք (ռուսերեն), Քիֆլիս:

Բակունց Ա. — Նամակ ուսաց թագավորին (ռուսերեն), Քիֆլիս:

Ջորջյան Ստ. — Հեղկոմի նախադաշը (ռուսերեն), Քիֆլիս:

Թոթովենց Վ. — Այրված թերթեր, Երևան:

Թոթովենց Վ. — Բաքու, Երևան:

Թոթովենց Վ. — Աղավնիներ, Երևան:

Հովնան Գ. — Էմմա, Երևան:

Մանվելյան Մ. — Պատկերներ ցարական բանակից, Երևան:

Սիրաս Հմ. — Կյանքի կարոտը, Երևան:

Սիրաս Հմ. — Մամեն ու Աշեն, Երևան:

Քոչար Հ. — Վաճան վարդյան, Երևան:

Դրամատուրգիա

Ջանյան Մ. — Շահնամե (ռուսերեն), Մոսկվա:

Ժողովածուներ

Գրողները չենինի մասին, Երևան:

Հյուսիսային Կովկաս (ալմանախ), Ռոստով:

Փանաքեռզես, Երևան:

Կլանվելներ

Ազապյան Ա. — Երկերի ժողովածու, Երևան:

Թումանյան Հ. — Գեղարվեստական երկեր, Երևան:

Թումանյան Հ. — Թարգմանություններ և փոխադրություններ, Երևան:

Թումանյան Հ. — Լեզենդներ և բալլադներ, Երևան:

Թումանյան Հ. — Փառյակներ, Երևան:

Մեծարենց Մ. — Բանաստեղծություններ, Երևան:

Նար-Դոս — Երկերի ժողովածու, Հ. II, III, Երևան:

Նար-Դոս — Վերջին մոհկանները (ռուսերեն), Քիֆլիս:

Նար-Դոս — Ընտիր պատմվածքներ, Երևան:

Շիրվանզադե Ալ. — Երկերի լիակատար ժողովածու, Հ. VII, VIII, Երևան:

Պարոնյան Հ.— Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. IV, Երևան:
Սոսդոկյան Գ.— Երկերի լիակատար ժողովածու, Երևան:

Հայագիտություն, գրականություն պատմություն, ֆենադատություն

Ավդաբեկյան Թ.— Հովհաննես Հովհաննիսյան, Երևան:
Հեռյան Գ.— Հայոց պարբերական ժամույր, Երևան:
Կարինյան Ա.— Երկերի ժողովածու, հ. I, Երևան:
Հակոբյան Հ.— Ուղեգրություններ, գ. IV, Երևան:
Հարությունյան Ս.— Գ. Սոսդոկյանի կյանքն ու ստեղծագործությունը, Երևան:
Հովսեփ Գ.— Ստեփան Շահումյանը և Մաքսիմ Գորկին, Երևան:
Մանանդյան Հ.— Խորենացու առեղծվածի լուստմը, Երևան:
Մելիքսեթ-Քեկ Հ.— Հայ գրականության պատմության պերիոդիզացիան (վրացերեն), Քիֆլիս:
Մելիքսեթյան Ս.— Երևանի պետական թատրոնը, Երևան:
Ֆիրդուսի (հոգվածների ժողովածու), Երևան:
Սիմոնյան Դ.— Հայաստանի գրականությունը (ռուսերեն), Երևան:

Թարգմանություններ

Աբուլ Հասան Ա.— Վերելքում, Երևան:
Գոգու Ն.— Տարաս Բուլբա, Երևան:
Գորկի Մ.— Ընտիր երկեր, Երևան:
Գորկի Մ.— Բանաստեղծություններ և լեզանդներ, Երևան:
Գորկի Մ.— Խորհրդային գրականության մասին, Երևան:
Դաստենսկի Ֆ.— Երկերի ժողովածու, հ. I, Երևան—Մոսկվա:
Կորոլենկո Վ.— Փետնախորշի երեխաները, Երևան:
Հենրի Օ.— Կարմրամորթների առաջնորդը, Երևան:
Մարգսը և Էնդելը արվեստի մասին, Երևան:
Շեքսպիր — Մակբեթ, Երևան:
Շիլլեր — Վիլհելմ Տելլ, Երևան:
Զեյնով Ա.— Ընտիր պատմվածքներ, Երևան:
Պավլենկո Պ.— Բարեկազմներ, Երևան:
Պուշկին Ալ.— Դրամատիկական հատվածներ, Երևան:
Պուշկին Ալ.— Դուքրովսկի, Երևան:
Ռասպ — Մյոնխհաուզենի արկածները, Երևան:
Ռոբան Ռոմեն — Ժան Զրիստոֆ, Երևան:
Սալտիկով Շիդորին — Երկերի ժողովածու, հ. I, Երևան—Մոսկվա:
Սերվանտես — Դոն Կիխոտ, Երևան:
Սիլֆա — Գուլիվերի նանապարհորդությունը, Երևան:
Տոլստոյ Լ.— Պատմվածքներ կենդանիների մասին, Երևան:
Տվն Մ.— Հեկլերի Ֆիննի արկածները, Երևան:
Ուլյանովա Ա.— Իլլիլի Ջանկովյան և ղարոցական տարիները, Երևան:
Ֆիրդուսի — Ռոստամ և Ջուհար, Երևան:
Ֆուրմանով Դ.— Խոռվություն, Երևան:

Հունվարի 8-ին

Կապուտուրայի տանը կազմակերպվում է Վ. Տերյանի ծննդյան 50-ամյակին և մահվան 15-ամյակին նվիրված հանդիսավոր ներկու:

Ձևկուցում է Գր. Ախմուրյանը, Վ. Տերյանի մատին հուշեր են լսում Ստ. Զորյանը և Վ. Թոթովենցը:

Հունվարի 9-ին

Գումարվում է Հայաստանի Սովետների VIII համագումարը:

ՀՍՍՌ Կենտգործկոմի նոր կազմում ընտրվում են՝ Ե. Զարենցը, Գ. Դեմիրճյանը, Վ. Ալազանը, Գ. Արուստ. Հ. Գյուլիքեհյանը, Պ. Մակինցյանը, Ա. Գոռակյանը, Ա. Կարինյանը, Ս. Հակոբյանը, Անդրկովկասյան VII համագումարի պատգամավորության կազմում՝ Ալ. Շիրվանզադեն, Մ. Ջանյանը և Վ. Ալազանը:

Հունվարի 15-ին

Թիֆլիսում բացվում է Սովետների Անդրկովկասյան VII համագումարը:

Անդրկենտգործկոմի կազմում ընտրվում են Ալ. Շիրվանզադեն և Հ. Հակոբյանը:

Հունվարի 25-ին

Վախճանվեց Վ. Վ. Կուրբիշևը (ծնվ. 1888 թ.):

Հունվարի 28-ին

Մոսկվայում բացվում է Սովետների Համամիութենական VII համագումարը:

Հունվարի 30-ին

Վերադառնալու տպագրվում է Մ. Գորկու «Հեքիաթների մասին» հոդվածը:

Փետրվարի 2-ին

Մոսկվայում փակվում է ՍՍՌՄ Գրողների միության վարչության II պլենումը:

Մ. Գորկու խոսքից.

«Ինձ թվում է, որ պետք է դրվեն պարզ հարցեր — ինչո՞ւ մեր դրականությունը հետ է մնում, ինչո՞ւ մեր դրամատուրգիան թույլ է, ինչո՞ւ նա չի տալիս մեծ քննադրություններ, որպիսիք չէ՞ որ կան իրականության մեջ, Ինչո՞ւ նա շարունակ պետտվում է հին, արդեն վերացած թեմաների շուրջը: Դրամատուրգիական և վիպական երկերի մեծ մասի հերոսը դեռ շարունակում է

մնալ ինտելիգենսիա, որն ուզում է ճանաչել խորհրդային իշխանությունը,— սրանցից համանց դա դեռևս դժվար է հաղորդում, ուստի էլ շի հաղորդում։ Այս ամենը վերին աստիճանի տաղանդավոր է, այդ մասին հարյուր անգամ գրված է...

Բոլոր մեծ երկերը, բոլոր այն երկերը, որոնք բարձր գեղարվեստական գրականության տիպարներ են հանդիսանում, հիմնված են հենց լավագույնը, ման, երևույթների տիպականացման վրա։ Ժամանակը չէ՝ արդյոք, որ մենք սովորենք այդպիսի։

«Գրական թերթ», 1935, № 7:

Պլենումը քննարկում է գրական և քննադատության հարցը:

Ուսուցչական աշխատանքի և մանկական գրականության մասին մասին տրված զեկուցումներն առթիվ պլենումում ընդունված բանաձևից.

«Քննադատության աշխատանքների հիմնական ուղղությունն այն պիտի լինի, որ նա խորացված կերպով ուսումնասիրի սովորական գրականության դարգացման բոլոր պրոցեսները, տա նրանց կոնկրետ գնահատականը, օգնի գրողներին դառնալու սոցիալիզմի իսկական արվեստագետներ, վճարական պայքար տանի գեղարվեստական գրականության և գրական տեսության միջև կապիտալիզմի մնացորդները հաղթահարելու համար...»:

«Քննադատության որակի բարձրացման ու նրա նոր մեայը հաղթահարելու համար, վարչության երկրորդ պլենումը անհրաժեշտ է համարում.

1. Ստեղծել պայմաններ, որ զարկ տան քննադատության որակի զարգացմանը և ստեղծագործական բարգավաճմանը: Պլենումը հանձնարարում է նախադահլույթներ՝ մշակել և կենսագործել մի շարք միջոցառումներ, որոնք պետք է կարգավորեն — քննադատության ուժերի բաշխումը, կադրերի նշյալ օգտագործումը, պրոֆեսիոնալ քննադատական կադրերի ստեղծումը՝ ուրիշ այլ տեսակի աշխատանքներից ազատելով 20—25 հոգուց յազկացած քննադատների մի խումբ, ստեղծագործական արձակուրդներ տալը, պարբերական դասընթացների կազմակերպումը, քննադատների գործերի հրատարակությունը, նոր կադրերի առաջընտրումն ու նրանց զբաղակալությունը:

Հանդեսների և լրագրերի քննադատական և գրախոսական բաժիններն ընդարձակել այնպես, որ նրանց կարողանան ապահովել գեղարվեստական ամբողջ արտադրանքի սխտանային լուսաբանությունը:

2. Սխտանային լուսաբանել և համեմատական ուսումնասիրության ենթարկել Սովետական Միության բոլոր ժողովուրդների գրականության զարգացումը և կազմակերպել ստեղծագործական միտքի միության կազմումը:

«Գրական թերթ», 1935, № 8:

Պլենումը լսում է նաև Ի. Միկոյի զեկուցումը «Գեղարվեստական պատերազմի պատմությունը գրքի պատրաստման և վա. Իվանովի զեկուցումը «Գործարանների ու ֆաբրիկաների պատմությունը գրքի ստեղծման մասին»:

Փետրվարի 6-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում հրապարակվում է ՀՍՍՄ Ժողովուրդների որոշումը «ՀՍՍՄ Գրականության հանձնաժողովի Անդրկովկասյան ֆիլիալի Հայկական բաժանմունքի հիմնելու մասին»:

4 նոյեմբերի 21-ին

Սկսում է սովետական կինոյի առաջին ֆեստիվալը:

Ֆեստիվալի ժյուրիի որոշումով առաջին մրցանակի են արժանանում «Զապան», «Մաքսիմի պատանեկութունը» և «Գյուղացիները կինոնկարները»:

4 նոյեմբերի 28-ին

Նշվում է կարելուֆինենական ժողովրդական էպոսի՝ «Ելակալա»-ի 100-ամյակը:

Հունվար—փետրվար

«Խորհրդային գրականություն» հանդեսի առաջին դրքում տպագրվում է Գ. Սարյանի «Բրանին» պոեմը:

Փետրվար—մարտ

Ղոնդոնում բացվում է դրաֆիկայի ցուցահանդես: Հայաստանից մասնակցում են Գ. Գյուրջյանը, Ս. Թաթևյանը, Ա. Ղարիբյանը և ուրիշներ:

Հունվար—հուլիս

«Խորհրդային գրականություն» հանդեսի I, II և III գրքերում տպագրվում են հաստիաներ և: Արուսյանին նվիրված Ա. Բակունցի անավարտ վեպից՝ «Գործ Մարիանա, գուտը Մկրտումի» և սկիզբը արձաններին:

Մարտի 8-ին

Մասկվայում հրավիրվում է Գրողների միության վարչության նիստ՝ նվիրված «ՍՍՏՄ ժողովուրդների գրականության» ամսանախի հրատարակության հարցին: Որոշվում է ամսանախը հրատարակել 3 ամիսը մեկ անգամ՝ 25 մամուլ ծավալով, միաժամանակ՝ յոթերեն, ուկրաիներեն, բելոռուսերեն, վրացերեն, հայերեն, ադրբեյջաներեն և ուզբեկերեն լեզուներով:

Ամսանախի գլխավոր խմբագիր է հաստատվում Մ. Գորկին:

Ամսանախի հայկական խմբագրական կոլեգիայում ընտրվում են՝ Ալ. Շիրվանզադեն, Գ. Միմոնյանը, Գ. Դեմիրճյանը, Հ. Մկրտչյանը և Ն. Զարյանը:

Մարտ

Գրողների տանը հրավիրվում է քննադատական սեկցիայի նիստ:

«Դասակարգային պայքարը քաղութահայ գրականության մեջ և Կ. Սիտալի սյուդիան» թեմայով զեկուցում է Վ. Ալազանը:

Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Ս. Հակոբյանը, Մ. Զանյանը, Վեպերը, Ն. Դաթաղյանը:

Մարտի 10-ին

Գրողների տանը հրավիրվում է հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված սովետական կինոյի 15-ամյակին: Բացման խոսք է ուսում Գ. Միմոնյանը: Ընդարձակ զեկուցումով հանդես է դալիս Հայկինոյի գերեկատու Գ. Դեռուսին:

Նույն և՛ ունենում Գ. Դեմիրճյանը, Ն. Զարյանը, Վ. Ալազանը, Ս. Հարությունյանը, Ս. Մելիքսեթյանը:

Մարտ

ՀԿ(բ)Պ Կենտկոմի քարտուղար Ա. Խանջյանը ընդունում է Հայկինոյի աշխատողներին Տեղի է ունենում զրույց, որին մասնակցում են նաև զրոգներ Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Վ. Քոթովենցը, Մ. Զանանը և ուրիշներ։

Զրույցն ամփոփում է Ա. Խանջյանը։

Ա. Խանջյանի խոսքից.

«...Իր զարգացման ճանապարհին Հայկինոն ունեցել է խոշոր նվաճումներ. նա տվել է այնպիսի աչքի ընկնող գործեր, ինչպիսիք են մեր վաստակավոր կինո-ռեժիսոր ընկ. Բեկնազարյանի «Նամուսը», «Զար ոգին», «Նաս-փուշը», «Զարեն», Մարտիրոսյանի «Գիքորը», «Մենք սիրեցանք դիպլոմատները» և ուրիշներ։ Մեծ ապասելիքներ ունենք շուտով ավարտվող «Պեպոյից»։

Սակայն քիչ չեն նաև այնպիսի նկարներ, որոնք քի իդեոլոգիական և քի զեղարվեստական տեսակետից միանգամայն խոցելի են հանդիսանում և արատահայտել են բուրժուական էսթետիկայի ազդեցությունը մեր կինեմատոգրաֆիայի վրա։ Այսպես, Պերետիանու «Անուշը» ոչ միայն կոպիտ կերպով աղավաղում է Քոմանյանի այդ գեղեցիկ գործը, այլև իր վրա կրում է ֆորմալիզմի ցայտուն կնիք։ Ռեժիսորը չի ըմբռնել այն իրականությունը, որի արտահայտություն է հանդիսանում Քոմանյանի «Անուշը», և կարիկատուրային ձևով մոգեմենտացիայի է ենթարկել այն։ Հայկինոն տվել է մի շարք նկարներ, որոնք աչքի են ընկնում իրենց սխեմատիզմով և տառապալիությամբ, չեն տալիս իրականության ճիշտ պատկերացումը, զուտ են հուզականությունից և աններգործունակ են։ Հայկինոյի պրոդուցիայի մեջ հզուկի չեն նույնպես այնպիսի նկարներ, որտեղ ռեալիզմը փոխադրվում է նատուրալիստական կենցաղագրությամբ, մի արատ, որը ցայտուն կերպով հանդես է եկել Հայկինոյի զարգացման առաջին էտապներում և դեռ մինչև վերջը չի հաղթահարված։

Հայկինոյի հաջողված նկարների մեծամասնությունն այն նկարներն են, որոնք հանվել են մեր կյանքի ներքին իրականության վրա, իսկ մեր ճեղքվածական անցյալը և մտածավառագիտ մեր սոցիալիստական հոյակապ շինարարությունը մինչև այժմ դեռ շատ աղետ են արտացոլվել Հայկինոյի տառապրածություն։

Գրական քննադատ, 1935, № 2.

Մարտի 11-ին

Գրողների միության վարչության նիստում լսվում է Ն. Զորյանի ստեղծագործական հաջողությունները («Հացափան» վեպի մասին)։

Հաջողությունից հետո ծավալվում է մտքերի փոխանակություն, որին մասնակցում են՝ Ստ. Զորյանը, Մ. Մանվելյանը, Մ. Արագին, Ա. Վշտունին, Մ. Արմենը, Դր. Սիմոնյանը և ուրիշներ։

Մարտի 24-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է երեկո՝ նվիրված Միսաք Մեծարենցի արվեստին, Բացման խոսք է ասում Ն. Դաթաղյանը։ Զեկուցում է Ս. Մանուկյանը։

Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Վ. Ալադանը, Ս. Տարոնցին, Վ. Նորենցը, Վ. Քերգիբաշյանը և ուրիշներ։

Մարտի 27-ին

Պետական տղերայում՝ առաջին անգամ ներանում, ընթացրվում է Ա. Յիգորյանի մենաշնչ տղերան (մեծ. Ա. Գուլյան, քաղաքացիական Վ. Արիստակեսյան, խորհրդարանի նիկոլայի. գլխավոր գերհրում — Անուշ՝ Զ. Դանիելյան, Սարգսի Զ. Տաղանյան)։

Մարտի 30-ին

Թիֆլիսում վախճանվեց Ռոմանոս Մելիքյանը (ծնվ. 1882 թ.)։

ՀՍՍՌ Լուսավորչական աղջկան է ընդունում Ռոմանոս Մելիքյանի հիշատակը հաղորդակցելու մասին։

Ապրիլի 12-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է երեկո՝ նվիրված աղբյուրականյան սովետական պրակտիկայանր։ Ս. Վուրդուխի, Ա. Ռուստամի, Ռ. Ռիզայի քանաստեղծություններից կատարած թարգմանությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս Գ. Սարյանը, Ս. Տարոնցին, Վեսպերը։

Ապրիլի 17-ին

Բաքվում կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված ավանավոր գերասանուհի Ժասմենի բեմական գործունեության 25-ամյակին։

Մայիսի 2-ին

Նրևանի ուսանողական թաղամասում քաղվում է Ղուկաս Ղուկասյանի արձանը (գործ. քանդակագործ Ս. Ստեփանյանի)։

Մայիսի 3-ին

Նրևանի Պետական դրամատիկ թատրոնում բեմադրվում է Մ. Զանանի «Երեւան» պատմական դրաման (բեմադրություն Ա. Գուլյանի)։

Մայիս

Հրավիրվում է Ուկրաինայի Մովսեսյան գրողների միության վարչության ընդլայնված պլենում։ Պլենումում ճառով հանդես են գալիս Ս. Կոսիորը և Պ. Պոստիշը։ Պոստիշի ճառը հրապարակվում է «Պրավդա»-ում։

Պ. Պոստիշի ճառից

«...Ի՞նչ պահանջներ մենք պահանջում ենք առաջագործներից և նրա հանդեպ գործունեությանը։

Առաջինը և վեճակածը՝ դա գաղափարակազմությունն ու սկզբունքայինությունն է ստեղծագործության մեջ։ Այժմ մեզ պետք չեն ընդհանուր դեկլարացիաներ և ելույթներ դաժնազան հանդիսավոր առիթներով։ Մեզ պետք չէ, որ դուք անպայման վաղահաս շարադրանքներով արձագանքեք լուրջ քննարկում հերթական կոմպանիայի, յուրաքանչյուր հերթական խմբագրականի։ Մեզ պետք են զեղարկմանական մեծ կտավներ, գաղափարապես հաղեցած գեղարվեստական մեծ գրականություն։

Իսկ այդ ի ստեղծվի, եթե ինքը գրողը կանգնած չէ գաղափարակազմության և սկզբունքայինության բարձր մակարդակի վրա, չունի համապատասխան քաղաքական մտահորիզոն։ Առանց դրան գրողն ի վիճակի չէ հասկանալու ժա-

մանակակից մարզու վարչի ո՛չ արտաքին, ո՛չ էլ ներքին մղիչները Առանց դրան գրողն անկարող կլինի համակվել նոր մարզու զգացմունքներով և ստեղծագործական պարթոսով: Առանց դրան նա, գրողը, չափագույն դեպքում կնկտա գրի իր գրվածքի հերոսի գործունեության արտաքին փաստերը, բայց չի կարողանա բացել և ըույց տալ այդ հերոսի խառակտերը, նրա պոխիսկան, նրա գիտակցությունը:

Մեզ պետք է՝ երկրորդ՝ սոցիալիստական ճշմարտություն, անկեղծությունը՝ գովածի և քի՝ գրողի բարոյական կերպարանի մեջ: Սոցիալիստական ճշմարտությունը—դա մեր ճշմարտությունն է: Մեր կարևորագույն խնդիրն է՝ վճռական պայքար հարմարվողականության դեմ՝ գրականության մեջ: Մենք այժմ չենք կարող հաշտվել այնպիսի երկերի հետ, որոնք թխվում են ուրիշանական հետևյալ առածի համաձայն՝ «Ում սայլին որ կնստես, նրա երգն էլ երկիրն»: Մեզ պետք է սոցիալիստական ճշմարտություն, անկեղծություն՝ ստեղծագործության մեջ:

Գրական քննություն, 1935, № 14:

Մայիսի 10-ին

Նշվում է Մայիսյան ասպտամբության 15-ամյակը:

Երրորդային Հայաստան, «Կոմունիստ», «Ավանգարդ» և մյուս թերթերն ամսագրերը էջեր ու համարներ են նվիրում Մայիսյան ասպտամբությանը:

Մայիսի 12-ին

Մոսկվայում ՍԳ միության վարչության նախագահությունը կազմակերպում է Հայաստանի գրողների պատմիչականության հետ՝ ռուս գրողների հանդիպման երեկո: Բացման խոսք է ասում Վ. Կիրպուտինը: Զեկուցում է Գր. Սիմոնյանը:

Հայ պոետներից կատարած իրենց թարգմանությունների ընթերցանությունը հանդես են գալիս՝ Մ. Սվետլովը, Վ. Լուզովսկոյը, Ս. Երովինսկին, Ս. Գորոդեցկին, Պ. Անտոկուլսկին, գեղարվեստական ընթերցանությամբ՝ Վ. Կալաշովը, Վ. Պոպովան, Օրուխովան, Լեբեդևը, Մ. Քուրյանը:

Այդ առթիվ «Պրավդա»-ն տպագրում է ընդարձակ հաղորդում: «Լիտերատուրնայա զագետան»-ն տպագրում է Ն. Զարենցի (Ռուդերս մեր հանճարեղ վարպետներին, թարգմ. Պ. Անտոկուլսկի), Ն. Զարյանի (Հատված Ռուսների քարափից, թարգմ. Ս. Գորոդեցկի) և ուրիշների գործերը:

Մայիսի 13-ին

Հայ լուսնաստեղծների պատմիչականությունը հանդիպում է ունենում Մոսկվայի «Եւրոկոպոդիստիկ» գործարանի բանվորների հետ:

Բացման խոսք է ասում Վ. Կիրպուտինը: Ողջունի խոսքով հանդես է գալիս Ն. Զարյանը: Սուլսթ են ունենում հայ լուսնաստեղծները և թարգմանիչ-լուսնաստեղծները:

Հայաստանի երիտասարդ գրողների հավաքում Ստ. Զորյանը ղեկուցում է «Լեզուն մեր երիտասարդ գրողների երկերում» թեմայով:

Մտքերի փոխանակությունը մասնակցում են՝ Մ. Մանվելյանը, Մ. Արադին, Վնսպերը, Լ. Քուլբեր, Էդ. Քոմիսյանը և ուրիշներ:

Մայիսի 14-ին

«Լեւոնապետութիւն Լենինգրադ» թերթը սովետահայ պոետների Լենինգրոպոետարներից այցի առթիւ էջ է նվիրում սովետահայ պոետիային:

Տպագրութեմ են ն. Տիխոնովի գրույցը՝ «Ուրախությամբ ենք դիմավորում մեր քաղաքամեկրին», Դ. Վիգորսկու «Նախորի երկրի փառքն» հոգովածը և այլ նյութեր:

Ն. Տիխոնովի գրույցից.

«Բանվորների և գյուղացիների իշխանութեան տառում Սովետական Հայաստանը դարձավ բարգաւաճ, հարուստ երկիր: Եվ նոր ձևով են հնչում այսօր հայ բանաստեղծների ձայները, որոնց ներկայացուցիչները քալիս են մեզ մոտ՝ Լենինգրադ Սովետական Հայաստանի բանաստեղծների սլավոփրակութունը գլխավորում է Հայաստանի Սովետական գրողների միության նախագահ Դ. Սիմոնյանը: Պատվիրակութեան մեջ մտնում են բանաստեղծներ Նախրի Զարյանը, Արագանը, Գուրգեն Մահարին, Վաղարշակ Նորենցը, Աղաստ Վշտունին, Գեղամ Մարյանը, Սուրեն Վահունին և Ս. Տարոնցին:

Մեր հայ ընկերների գալուստը սիրտորեն կապված է եղբայրական ռուս-սլավոփրակների բանաստեղծների հետագա մերձեցման հետ, որ Սովետական Միության բոլոր ժողովուրդների բանաստեղծների միջև գրական կյանքի ոլորակներից է դարձել: Եվ հասկանալի է, որ հայկական գրականության բարձրարժեք ժառանգության յուրացումը, ըստ սմենային մոտիկ ծանոթութեանը Սովետական Հայաստանի բանաստեղծների ստեղծագործության հետ, մեծ նշանակություն ունի մեր պոետիայի համար:

Մինչև վերջին ժամանակներս հայ ժողովուրդի բանաստեղծական երկերի դարձի մասը անմասնելի էր մնացել սովետական ընթերցողների լայն մասայի համար: Եթե հայտնի էին բանաստեղծների անունները, ապա հայ շատ բանաստեղծների ոտանավորներն ընթերցողին ծանոթ չէին:

Պետք է մատնանշել, որ հայկական լատինագրի թարգմանությունը մեծ դժվարություններ է ներկայացնում: Հայկական լատինագրի առանձնահատկությունները խիստ տարբերվում են ռուսական լատինագրից — վանկային կառուցվածքը, արական հանգի զերադրությունը և այլն, — թարգմանիչ-բանաստեղծից մեծ կուշտուրա է պահանջում:

Ներկայումս Մոսկվայում և Լենինգրադում մի խումբ բանաստեղծներ նախաձեռնել են հայկական ռուսալատները սովետական ընթերցողին մատուցելու լուրջ աշխատանքին: Հայկական պոետիայի երեկոյին, որը մոտ օրերս կայանալու է Լենինգրադում, կարգացվելու են թարգմանություններ, որը կատարել են այնպիսի վարպետներ, ինչպես՝ Բ. Պատուսեանը, Պ. Անտոկուսկին, Վ. Լուգովսկոյը, Մ. Սվետլովը, Ա. Բեդիմենսկին, Վ. Սայանովը, Վ. Երիխը, Ն. Պոլոնսկայան, Ա. Կրայսկին և ուրիշներ:

Հայ պոետիայի լավագույն երկերը, սկսած հին ժամանակներից մինչև ժամանակակից բանաստեղծների ստեղծագործությունը, հավաքվելու են «Հայաստանի պոետիան» անթոլոգիայում:

Այդ անթոլոգիան լույս է ընծայում «Ակադեմիա» հրատարակչությունը՝ Սովետական Հայաստանի տասնհինգամյակի կապակցությամբ: Այս հրատարակչության վիթխարի նշանակության և կարևորության մասին վկայում է այն

հանգամանքը, որ նրա գլխավոր խմբագիրն է լինելու Մաքսիմ Գորկին, որը և անթուղովիայի համար ներածական հոդված է գրում:

Իր ժամանակ Վալերի Բրյուսովը հայ գրող Կարեն Միքայելյանի ամենամոտիկ աշխատակցուհիամբ հսկայական աշխատանք է կատարել հայ բանաստեղծների հավաքածու կազմելու համար: Հավաքածուի մեջ մտել են լավագույն հայ բանաստեղծների երկերը, սկսած 5-րդ դարից մինչև 1915 թվին: Հավաքածուն լույս տեսավ 1916 թվին:

Վ. Բրյուսովի կատարած աշխատանքը իրոք ուր միջնադարի է: Հայկական բազմաթիվ ոտանավորների հոյակապ թարգմանություններից բացի, Վ. Բրյուսովը հավաքածուի համար գրել է երկու հոդված: Հոդվածներից մեկում նա հաղորդում է թարգմանության տեխնիկայի և բնագրի վրա կատարելիք աշխատանքի մասին. մյուս հոդվածում տրված է հայկական պոեզիայի զարգացման հակերճ պատմությունը: Այդ հոդվածն իր նշանակությունը չի կորցրել մինչև

այս օր:
Վ. Բրյուսովի հրատարակած հավաքածուն հիմք է դառնալու նոր կազմվելիք անթուղովիայի համար, որի բանաստեղծական խմբագրումը հանձնարարված է Ն. Տիրտուովին և Պ. Անտոկուլսկուն, Կարեն Միքայելյանի ամենամոտիկ աշխատակցուհիամբ: Իհարկե, Սովետական անթուղովիան հին հավաքածուի համեմատությամբ զգալի չափով ընդլայնվում և փոփոխվում է, իսկ գլխավորն է՝ լրացվում է ժամանակակից հայ բանաստեղծների ստեղծագործություններով: Այս գրքում հին Հայաստանի պոեզիայի հնչյունները կհանդիպեն նոր երկրի հաղթական հնչյուններին:

Սովետական Հայաստանի պոեզիան ևս համարում եմ նշանակալի ու հետաքրքրական բանաստեղծական երևույթներից մեկը: Նոր Հայաստանի շինարարությունը, այդ երկրի վերափոխումը, ինդուստրացումը, բնության բարիքների ոգտագործումը և Հայաստանի ամենահեռավոր անկյունների փոփոխումը, — այս բոլորն իրենց վառ արտացոլումն են ունեցել ժամանակակից հայ բանաստեղծների ստեղծագործության մեջ: Հայաստանի զարմանալի բնությունը, Դիլիջանի անտառները, Ջանգելուրի քարածայրերը, Սևանի կապույտ ջրերը, Դարալագյազի կիրճերը, — Սովետական Հայաստանի այս բոլոր գեղեցիկ պատկերները լինել կարող չազդել հայ բանաստեղծների հարուստ իրականության զարգացման վրա:

Այժմ լենինգրադ եկող բանաստեղծների անունների կողքին պետք է նշել նաև Հայաստանի ժողովրդական բանաստեղծ Հակոբ Հակոբյանի և չափածուի խոշոր վարպետ Եղիշ Զարենցի անունները:

Հայկական անթուղովիայի վրա կատարվող աշխատանքին մասնակցում է լենինգրադի բանաստեղծների մի մեծ խումբ — Ս. Սպասսկի, Վ. Սալյանով, Վ. Էրվի, Բ. Լիվից, Ե. Պոլոնսկայա, Վ. Ռոզենսոլդենսկի, Մ. Լոգինսկի և ուրիշներ: Ըստ ինքս արդեն թարգմանել եմ Վ. Քեքելյանի, Գր. Զոհրապի, Ն. Ռուսինյանի, մեծ աշուղ Սայաթ-Նովայի երկերը և մի շարք ժողովրդական երգեր:

1933 թվին, երբ նախապատրաստվում էր գրողների Համաժողովին համագումարը, Մոսկվայի և լենինգրադի գրողների մի բրիգադ Հայաստան գնաց՝ ուսում և հայ գրողների կենդանի բարեկամական կապն ամրացնելու համար: Մենք, սովետական երկրի ժողովուրդների գրողներ, հանդիպեցինք Մոսկվայում, Միությունների սան Սյունազարդ դահլիճում, որտեղ մեր համագումարը քննարկում էր սովետական գրականության խեղդիները: Եվ ուրա-

խությամբ ենք մենք դիմավորում մեր Հայ բարեկամներին և ներքին քաղաքում, Ութախությամբ մենք կլսենք նրանց ձայները մեր տանը, որը կրում է հեղափոխության բանաստեղծի անունը:

«Գրեկոն թերթ», 1935, № 13.

Մայիսի 16-ին

Սովետահայ բանաստեղծները այցելում են Լենինգրադի Կերովի անվան գործարանը:

Մայիսի 17-ին

Լենինգրադի գրողների տանը կազմակերպվում է հայկական պոեզիայի երկու Հյուրերին ողջունում է Կ. Ֆեդինը, Զեկուցում է Դր. Միմոնյանը,

Հանգստ են գալիս՝ Ա. Վշտունին, Վ. Նորենցը, Գ. Սարյանը, Ն. Զարյանը, Ս. Տարոնցին և Ս. Վահանին:

Իրենց թարգմանություններն են կարդում՝ Ն. Տիխոնովը, Վ. Սայանովը, Պ. Անտոնովսկին, Մ. Սովետովը և ուրիշներ:

Մայիսի 18-ին

Հրավիրվում է Լենինգրադի պոետների և հայ բանաստեղծների պատվիրակության խորհրդակցություն՝ նվիրված հայկական պոեզիայի անթոլոգիայի և Հայաստանում հրապարակվող Մոսկվայի ու Լենինգրադի բանաստեղծների անթոլոգիայի հարցերին:

Մայիսի 20

Վերադառնալով Հայաստան, սովետահայ բանաստեղծների պատվիրակությունը շնորհակալական հեռագրեր է ուղարկում ՍՍՌԿ Գրողների միության պատասխանատու քարտուղար Ա. Ս. Շչերբակովին և Լենինգրադի բաժանմունքի նախագահ Ն. Ս. Տիխոնովին:

Ա. Ս. Շչերբակովին ուղղված հեռագիրը.

«Հայկական խորհրդային պոեզիայի երեկոների կազմակերպումը Մոսկվայում և Լենինգրադում մի մասն է մեր մեծ երկրի բոլոր ժողովուրդների դրականությունների մեծածցման ուղղությամբ կատարվող այն աշխատանքի, որի ղեկավարման գործին Դուք չեք մոռացել մասնակցություն եք բերում:

Խորհրդային Հայաստանի բանաստեղծների պատգամավորությունը, մեկնելով Մոսկվայից, իր պարտքն է համարում նշել ՍՍՀՄ Խորհրդային գրողների միության վարչության ու մասնավորապես Ձեր ցույց տված հոգածու վերաբերմունքը, հարգելի Ալեքսանդր Մերգելի՝ և շնորհակալություն հայտնել բաերկամական չեք մը ընդունելության համար:

«Գրեկոն թերթ», 1935, № 13.

Մոսկվայում, ապա Միության մյուս կինո-թատրոններում ցուցադրվում է «Պեպոն կինոնկարը:

Մայիսի 16-ին թիզվեատիառն ապագրում է հայ քանաստեղծներին (Ն. Զարյան, Գ. Սարյան, Վ. Ալազան, Գ. Մահարի և ուրիշներ) կոլեկտիվ դրախտասկանը ֆիլմի մասին: Ֆիլմի մասին ընդարձակ հոդված է ապագրում «Պրավդա»-ն (Մ. Շահինյան՝ ռեկսյոնա Միտթյան էկրանների վրայ): Կինո-գաղնատառն մի ամսուդ էլ է նվիրում «Պեպոն կինոնկարին:

Հունիսի 1-ին

Գրողների տանը Ա. Հարությունյանը զեկուցում է «Պուշկինի հայրերամյա կյանքը հայ գրականութան մեջ» թեմայով:

Հունիսի 11-ին

Երանկան թերթառում հրապարակվում է լազադայն դրամատիկական երկերի մրցանակաբաշխության ժյուրիի որոշումը:

Երկրորդ կարգի մրցանակի է արժանանում Վաղարշ Վաղարշյանի «Սասունցի Դամիթ» պիեսը, երրորդ կարգի մրցանակ է ստում Դ. Դեմիրճյանին՝ «Նապոլեոն Կոնկոտյան» կոմեդիայի վերջին վերամշակված վարիանտի համար և Ստեփան Բաղդասարյանին՝ «Մարտերում» պիեսի համար:

Գրողների տանը Դ. Դեմիրճյանը զեկուցում է «Հայ դրամատուրգիայի արդիական խնդիրների մասին» թեմայով:

Հունիսի 21-ին

Թափվում քաղում է հայատառյի ղաղապանութան մրցույթային կոնգրեսը: Կոնգրեսին մասնակցում է սովետական պատմիկութային հետևյալ կազմով՝ Վ. Ալազան, Վա. Իվանով, Ա. Կարավանա, Վ. Կիրյոն, Յա. Կուսա, Մ. Կոլցով, Ալ. Կորենյուկ, Ա. Հաչումի, Ի. Լուպուլ, Ի. Միկիտենկո, Յ. Պանֆերով, Պ. Պանյ, Ն. Տիխոնով, Գ. Տարիան, Ալ. Տուստա, Պ. Տիլինա, Ա. Շչերբակով, Ի. Էրենբուրգ:

Հրապարակվում է Մ. Գորկու և Ռուսների ողջույնը կոնգրեսին: Կոնգրեսը զեկուցումներ է լսում «Կուլտուրական ժողովրդության մասին», «Խնդիրներույնի» վերաբերյալ և հասարակութային զեկուցութային պաշտպանութայինը, ռմտքի արժանապատիւթյունը թեմաներով:

Վ. Ալազանի ելույթից.

«Գրչի և գործի բարեկամներ».

Նա ձեզ շերմագին եղբայրական ողջույն եմ բերել այն հեռավոր երկրից, ուր եռում է սոցիալիստական աշխատանքը, ուր դարերով կաշկանդված ժողովրդական ստեղծագործական հանճարը նոր թափ ու թոխը է առել, ուր ապրում է երջանկութայինը, ուր հաղթականորեն քալում է նոր կյանքը, ուր ամենաշարժը ամենավաճում է մարդկային սերունդը, ուր արշալույսի պես պայծառ

Մանուկները լցրել են մեր քաղաքներն ու գյուղերը, ողորդել են կյանքը, հաղթականորեն լավում են դեպի ապագան:

Ութն անդալուս, մինչև սոցիալիստական կարգերի հաստատումը Հայաստանում, հայ գրողը կամ հասարակական գործիչը միշտ հալյան ամբողջ տառապալու պատմվել էր արժանանում, նա լավահասակ կուրծք էր ծեծում ամեն անտառայիններին՝ կարեկցությունը և գութը հայցելու միտումով, նա ողբում էր հայ ժողովրդի խեղճությունը, նրա դատը վիճակը, նա ուշադրություն էր հրավիրում կործանված նրկրի, ամբուլված գյուղերի, տառայակ հասարակությունը որոշրի վրա:

Այսօր եւ տալիս պատահաբանական, ամբիոնից ի լուր ամբողջ աշխարհի հպարտությամբ հայտարարում եմ, որ Խորհրդային Հայաստանը, մեծ Միության տերությունն էլ մասնիկը, հայ ժողովրդի հայրենիքը ոչ ոքի կհակեցնարանք ալտի շունի: Այնտեղ օտար է ողբը, այնտեղ որբեր չկան այլաւ, երբեմն ավերակ իրերի փոխարեն բարձրեցնում են հոր բազմեք ու ավաններ: Հայրենի ձորերի դարավոր խաղալը պատռում են գիթաբի էլեկտրակայանները: Սոցիալիստական պրոլետարիատային հիմնովին վերափոխել է Հայաստանի հետամնաց դոլորը: Անգրադիտության ծանր բեռի տակ տեքստիլ Հայաստանը դարձել է համատարած դրագիտության երկիրը:

4 n 2 7 8 5 6 3 9 10 11 12 13 14.

«35 երկրների դրամայնությունը ներկայացնելու Կուլաուրայի պաշտպանությունն առաջին միջազգային կոնգրեսին մասնակցող գրողներն օգտակար են համարում աստուկաներ, կոնգրեսի անասած ընդերունդությունը»:

Նրանք հիմնում են Գրողներին միջազգային ասոցիացիայի և նրա ղեկավարության համար՝ դրողներին մշտական միջազգային բյուրո կուլտուրայի պաշտպանության համար, Մշտական միջազգային բյուրոյի խնդիրն է չինեռլուսյանական ռուբլյոնը և ընդհանրապես լայն կիսակնքը, որը թույլ տվիչ հաստատվել կոնգրեսար և ղեկավարել Գրողներին միջազգային ասոցիացիաներն:

Երևանի թերթ, 1935, № 16:

Ընտրվում է Կուստուրայի պաշտպանության միջազգային ասոցիացիայի
բյուրո՝ 112 անդամներից, որոնցից 12-ը սովետական զորքներից (Մ. Գորկի,
Մ. Եռոխով, Վ. Կիրշոն, Ա. Լահուի, Ի. Միկիտենկո, Ֆ. Պանֆիլով, Բ. Պաս-
տենակ, Ն. Տիխոնով, Ա. Տոյատոյ, Ս. Տրետյակով, Ի. Էրենբուրգ, Մ. Կոլցով),

Zurück

ՍՍՌԻՄ Պետական գրական-գեղարվեստական հրատարակչությունը հայտարարում է լավագույն թարգմանություն մրցանակաբաշխություն՝ ՍՍՌԻՄ նշանակալի գրականությունների գեղարվեստական արժանի ուսաներն լավագույն թարգմանություն համար՝ Հայ գրականությունների իրեն թարգմանական նյութ թարգմանարարում է Կար-Դուրի նովաներից մեկը:

Հունիսի 22-ին

Ռ. Ռուլանը ժամանում է Մոսկվա:

Հունիսի 29-ին Ռ. Ռուլանը հանդիպում է ունենում Մ. Գորկու հետ: Մեկ ամսից հետո մեկնում է հայրենիք:

Հունիս

Երևանում է լինում ամերիկյան նշանավոր գրող Ուլյամ Սարոյանը:

Հունիսի 27-ին

Գրողների տանը Ու. Սարոյանը հանդիպում է ունենում սովետահայ գրող-ների հետ:

Հունիս

Մոսկեայում (Կանադա) բացվում է սովետական նկարիչների ցուցահանդեսը: «ИЗБЕСТНО»-ի հաղորդումով ամերիկյան մամուլը հատկապես նշում է շուրջ նկար, այդ թվում Մ. Սարոյանի «Երևան» պեյզաժը:

Հունիսի 28-ին

Երևան է ժամանում ակադեմիկոս Ֆ. Յու. Լևինսոն-Լեսինգը՝ ստանձնելու Գիտությունների ակադեմիայի Հայկական թաժամունքի ղեկավարությունը:

Հունիս

Փարիզում բացվում է Թատրոնական ձևավորման միջազգային ցուցահանդեսը: Հայաստանից մասնակցում են՝ Մ. Արուստյանը, Ա. Գանգուրյանը, Ա. Ղարիբյանը, Վ. Վարդանյանը և ուրիշներ:

Հուլիսի 4-ին

Բացվում է ՍՍՌՄ Գիտությունների ակադեմիայի Հայկական թաժամունքը: Մկսվում է թաժամունքի առաջին գիտական սեսիան:

Ողջույնի խոսքով հանդես է գալիս Ֆ. Յու. Լևինսոն-Լեսինգը:

Հուլիսի 8-ին

Ջանգեզուր է մեկնում գրողների բրիգադյան հետևյալ կազմով՝ Ստ. Զորյան, Ն. Զարյան, Գ. Սարյան և Խ. Սարգսյան:

Բրիգադյան զրական երեկոներ է կազմակերպում Միսիսնում, Ղափանում և Գորիսում, ծանոթանում է Շաքիի էլեկտրակայանի աշխատանքներին:

Վերադարձին բրիգադյան այցելում է Շուշի և Ստեփանակերտ: Կազմակերպվում են հանդիպում ուսանողների հետ, գրական երեկոներ:

Հուլիսի 9-ին

Սովետական գրողները՝ Մ. Շահինյանը, Ի. Սելվինսկին, Նովիկով-Պրիբորը, Գ. Բեդին, Լ. Նիկոլայնը, Ա. Բեդինսկին, Լ. Սեյֆուլինան, Ս. Տրետյակովը, Մ. Բաժանը, Լ. Պեբովմայսկին, Ե. Զարենցը, Վ. Ալազանը հանդիպում են ունենում Ռ. Ռուլանի և Մ. Գորկու հետ:

Հոսիսի 10-ին

Ռ. Ռաւանը Հանդիպում է ունենում Երևանի Գորկու անվան դպրոցի պիոներներին Հետ (Մոսկվայում, Գորկու ամառանոցում)։

Հոսիսի 13-ին

Երևան է ժամանում ուկրաինական արվեստագետների պատվիրակութունը։

Պատվիրակության գալուտը կապված էր Յ. Շեչենկոյի ճաշար Ստոլուլիեւս երկը կինո-սցենարի վերածելու աշխատանքների հետ. երկում Շեչենկոն նկարագրել է 19-րդ դարի վերջի հայ գյուղը։

Հոսիսի 15-ին

Վերադառնալիս Երևանից Թերթերում հրապարակվում է Մ. Գորկու «Կուտուրայի մասին» հոդվածը։

Հոսիսի 29-ին

Կուտուրայի տանը կազմակերպվում է երեկո՝ նվիրված Կուտուրայի պաշտպանության միջազգային կոնգրեսին։

Կոնգրեսի արդյունքների մասին ղեկուցում է Վ. Ալազանը։ Ելույթ են ունենում Ն. Զարյանը և Ստ. Զորյանը։

Հոսիս

Պետական շրջանային կոլտնտեսային-խորհտնտեսական և դպրոցական թատրոնների ղեկավարության հարստացնելու նպատակով Հոսիսի Կուտուրայի մասին հոդվածը։

Ոգոստոսի 1-ին

Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման 15-րդ տարեդարձի առթիվ ՀՍՍՌ-ի ժողովուրդները հայտարարում է լավագույն արձակ և շահագործողների մրցանակաբաշխություն։

* * *

Հանրապետական աշխատավորության ժողովում «Կուտուրայի պաշտպանության կոնգրեսի արդյունքները» թեմայով ղեկուցում է Վ. Ալազանը։ Իրենց գրվածքների ընթերցանությունը հանդես են գալիս՝ Ն. Զարյանը, Գ. Սարյանը, Լ. Միքայել, Ս. Տարոնցին և ուրիշներ։

Ոգոստոսի 7-ին

Վախճանվեց Ալեքսանդր Երվանդագեն (ծնվ. 1858 թ.)։

Գրականորեն է Հայաստանի ժողովուրդների արտակարգ նիստ. ստեղծվում է Ալ. Երվանդագենի թաղման հանձնաժողով հետևյալ կազմով՝ Ա. Երվանդագեն, Ս. Տարոնցին, Գ. Միքայել, Ռ. Դաշուրյան, Ստ. Զորյան, ակագ. Ա. Թամանյան։

Ս Ս Ռ Մ Ս ո վ ի տ ա կ ա ն գ ր ո ղ ն եր ի մ ի տ է թ յ ա ն վ ա ռ լ ու թ յ ա ն ց ա վ ա կ ց ու թ յ ա ն ի ց .

«Օգոստոսի 7-ին, 77 տարեկան հասակում Կիսլովոդսկում մեռավ Հայաստանի ժողովրդական գրող, հայկական գրականության կրթական, եղբայրական Հայաստանի հանրապետության ամենատաղանդավոր մարդկանցից մեկը՝ Ալեքսանդր Երիվանզադեն։ Այն փառքը, որ պսակեց գրողին նրա կենդանության ժամանակ, շատ սերունդների կանցնիք...»

Առավելանեա թումանյանից հետո Ալեքսանդր Երիվանզադեն անպայման հայկական ամենասիրելի գրողն էր Անդրկովկասում։ Այլ կերպ չէր էլ կարող լինել։ Նրա քնքուշ հանդիպումները երիտասարդ գրողների հետ և հանդարտ, սրտալի գրույցը, ուր արդի դիդակտիկայի հետք անգամ չկար, բոլորից ճանաչված վարպետին դարձնում էին բոլորից սիրվող մարդ։

Լինելով հայկական գրականության ռեալիստական շկուլայի հիմնադիրը, ծնունդի Երիվանը, ընայած իր ութերորդ տասնամյակին, չգիտեր, թե ինչ բան է հանգիստը։ Գրական աշխատանքը նրա համար նույնպիսի անհրաժեշտություն էր, ինչպիսին է ալքը մարդու համար, և նա կարողանում էր տաղանդավոր կնիքով տեսնել իրերը։ Իր սիրույն վիպում նա ամենայն անողորմությամբ և բարձր վարպետությամբ հարձակվել ու բաց է արել հայկական բուրժուազիայի շահագործողական էությունը։

Նրա հետ զրուցելիս կենդանական էին իրենց բախտը նախկին ռուսական կայսրության ժողովուրդների անողորմ ճակատագրի հետ կապող գրողների սերունդները, և նա առավել էս զգում էր իր հաղադատ խորհրդային Հայաստանի ներկա օրվա ողջ գեղեցկությունը։ Նա Անդրկովկասի վերջին տասնամյակների հասարակական կյանքի կենդանի հուշարձանն էր ու տարեգիրը։

Միությունների տան Սյունազարդ դահլիճի պատերը հիշում են այնհեր Երիվանզադեի պայծառ կերպարանքը, երբ նա Գրողների մատչին համագումարի փոթորկալի ժափահարությունների ներքո, կրքոտաբար վստահեցնում էր իր ընկերներին. «Ես հին սերնդի մարդ եմ։ Ես տեսել եմ երեք ցարերի տիրակալությունը, ես տարել եմ տեսել եմ մի քանի ռեժիմներ—ցարական, Կերենսկու ռեժիմը, դաշնակների ռեժիմը։ Ես 76 տարեկան եմ, բայց հավատացնում եմ ձեզ, երբեք ինձ այնքան ազատ, այնքան հրջանիկ չեմ զգացել, որքան վերջին ութ տարին։ Որ ասեք եմ կացրել այստեղ։ Ինձ հաճախ հարց են տալիս մարդիկ, Բն ի՞նչպես եք սևելում. ի՞նչ եք անում, ի՞նչ ո՞ւ չեք ծերանում։ Իսկ ես չեմ ծերանում նրա համար, որ ապրում եմ խորհրդային իշխանության պայմաններում։ Ես դեռ կապրեմ, ես ուզում եմ իմ վերջին, անգամ ու վերջին, այլ նախազվեքլին, ուժերս տալ խորհրդային երկրին»։

Մենք ջգտվում ենք հայ ժողովրդի հետ միասին և բաժանում ենք այս մեծ կարասի պատճառած սուր վշտի զգացմունքները, որ կրեցին ոչ միայն հայկական գրականությունն ու Հայաստանի աշխատավորությունը, այլև ողջ խորհրդային գրականությունը և բովանդակ խորհրդային Միության աշխատավորները։

Ցավակցական հեռագրեր են ստացվում Վրաստանի և Ադրբեյջանի գրողներից, Ուզբեկստանի Գրողների միությունից, Բելոռուսիայի Գրողների միությունից, Պետական դրական հրատարակչությունից, Ավ. Բաճահայանից,

Է. Յեզիկից, Զ. Աբելյանից, Ս. Մարտիրոսյանից, Ս. Ռուստամյից, Խաչատրյանից,
Պ. Անտոնովսկուց, Վ. Քոլցնից և ուրիշներին:

U n n p b g w l h q p n n l b p h s b n w q p h g.

Ծերիվանդադերի ասուրներ Հայտոնի է՝ նրա ծննդավայրից շատ հեռու, Հայտ-
նի է խորհրդային Միության բազմազգ ընթերցողներին։ Նրա ժամանակի ստեղծ-
ագործությունները թարգմանված են և հրատարակված են ռուսերեն, ադրբեյ-
ջաներեն, վրացերեն, ուլքերեններ, թարգմանված են խորհրդային Միության
բազմազգի այլ լեզուներով։

Նրա դրամատիկական աստղածագրություններն ահագին հաջողություն ունեն խորհրդային Արևելքի թեմերում: Նրա մի շարք գրվածքները թարգմանված են արևմտյան-հայկական գլխավոր լեզուներով:

Երբ վանդադեհի անունը սերտ կերպով կապված է Բաքվի հետ, Ադրբեյջանի հետ, ադրբեյջանական ժողովրդի զարգացման հետ: Պատահաբար չէ, որ Հայաստանի այս խոշորագույն գործի անունը Երբ վանդադեհ է՝ նա ծնվել, մեծացել է Երբ վանդադեհ — Եմմասխի քաղաքում:

«Երբ որդեակները ծնվում են, ապա մայրը և հայրը համարվում են ընտանիքի անդամներ։ Եթե մայրը կամ հայրը մահանում են, ապա ընտանիքի անդամները դառնում են անապատյան ընտանիքի անդամներ։

4. $\mathfrak{S} \in \mathfrak{A} \cap \mathfrak{B} \quad \mathfrak{C} \in \mathfrak{A} \cap \mathfrak{B}$

«Խորապահ» վշտակցում եմ Հայաստանի զորոններին խաղորատվյան ուս-
լիստ արվեստագետ Ալեքսանդր Երթմանկաղի մարվան արթիվ, մի մարդ,
որը դրականութանը տվի իր ամբողջ առադանդն ու ամբողջ կյանդը:

² *Journal of the Royal Society of Medicine*, 1935, N 20.

Շրջանառակ 13-ին

Այլ. Երկրամեջադեմի հիշատակին Պետական օստիորայի դահլիճում հրավիր-
վում է սգո նիստ:

Գրողի անցած ուղու մասին հակիրճ խոսքով հանդես է գալիս Հ. Գյուլիքեյանը:

Այնուհետև հանդես են գալիս՝ Հայաստանի գրողների անուից Դ. Սիմոնյանը, եղբայրական ռեպուբլիկաների գրական կազմակերպությունների կողմից՝ Ե. Դադիանին, Ս. Ռուստամը, Մ. Դարբինյանը, Հատանօղլը, Հայաստանի թատրոնների կողմից՝ Արուս Ոսկանյանը, գրամատուցների անուից՝ Դ. Դեմիրճյանը, Հաւորարարայեանների անուից Արաղյանը, Կիսլովոդսկի քաղաքի ներկայացուցիչը:

Սրտ նրա տեղի էր հրապարակում Հին հնամենի և նրա ժողովրդի մասին, առանձին աշխարհային պայմաններում, Նրա ժողովրդի մասին, առանձին համայնությունում:

Օգոստոսի 16-ին

Հայաստանի ժողովուրդը որոշում է ընդունում Ա. Շիրվանզադեի հիշատակը համբարձանելու մասին:

ՅԵՐԱՅԱՍԻ 30-ԻՆ

Մոսկվայում վախճանվեց Հանրի Թարգյուար (ծնվ. 1873 թ.).

Համ Կ(բ)Պ Կենտկոմի և ՍՍՄԴ Ժողկոմի որհից ա-
վակցուելու է.

«Համ Կ(բ)Պ Կենտրոնական Կոմիտեն և ԽՍՀ Միության Ժողովրդական Կո-
միտեների նորհուրդը խոր վշտով հաղորդում են Ֆրանսիայի ազանավոր
գրող, Խորհրդային Միության աշխատավորության բարեկամ, ֆաշիզմի դեմ,
հանուն խաղաղության դրոփ, աշխատավոր մարդկությանը կապիտալի ճնշու-
մից ազատելու համար մղվող պայքարի պանծալի մարտիկ ընկեր Հանսի Քաշ-
բյուսի մահը, որ տեղի ունեցավ Մոսկվայում, 1935 թվականի օգոստոսի 30-ին»:

Գրական թերթ, 1935, № 31.

Սեպտեմբերի 5-ին

Կոպտուրայի տանը Հ. Բարբյուսի հիշատակին հրավիրվում է սգո նիստ:
Ձևկուցում է Հ. Գյուլիքնիսյանը:

Սեպտեմբերի 19-ին

Մոսկվայում վախճանվեց դրականադետ Յուսկ Խանդադյանը (ծնվ.
1886 թ.):

Սեպտեմբերի 23-ին

«Պրավդա» և «Խղվեստի» թերթերում հրապարակվում է Մ. Գորկու «Պրո-
լետարական ատելություն» հոդվածը:

Սեպտեմբերի 26-ին

Մ. Գորկու և Մ. Կուլցովի խմբագրությամբ պատրաստվող «Աշխարհի
որը ժողովածուի համար, որտեղ նկարագրվելու է սեպտեմբերի 27-ը ամբողջ
աշխարհում, — յուրիք հավաքելու նպատակով Հայաստանի տարբեր վայրերն
են մեկնում գրողներ Գ. Դեմիրճյանը, Ն. Զարյանը, Մ. Մանվելյանը, Ջ. Եսա-
յանը, Գ. Սարյանը, Վ. Թոթովենցը, Ս. Վահունին, Վեսպերը, Վ. Նորենցը,
Հմ. Սիրաքը, Հր. Ջուրքը և ուրիշներ:

* * *

Արտաշատի կոլտնտեսականների կոլի կապակցությամբ Արտաշատ է
այցելում գրողների թրիգադան՝ Գ. Դեմիրճյան, Ն. Զարյան, Մ. Մանվելյան,
Վ. Ալադան:

Կազմակերպվում է հանդիպման երեկո. ելույթ են ունենում Վ. Ալադանը,
Ն. Զարյանը, Մ. Մանվելյանը:

Գրողները ծանոթանում են կոլտնտեսության աշխատանքներին՝ «Աշ-
խարհի օրը» գրքի համար գեղարվեստական անկարկներ դրելու նպատակով:

Սեպտեմբերի 30-ին

Հրապարակվում է Արտաշատի կոլտնտեսականների նամակը՝ Հայաստա-
նի լուր գրողներին, երաժիշտներին, նկարիչներին և արվեստագետներին:

Նամակից.

«Մենք կոլտնտեսականները մեծ ցանկությամբ ունեն, որ կոլտնտեսական
կարգերի հաղթանակը, կոլտնտեսական այս նոր կյանքը, կոլտնտեսական

առաջամարտիկներին անսպառ ծախսին ու պայքարը, մի խոսքով մեր ամբողջ աշխատանքն ու հաղթանակն իր լայն արտահայտությունը գտնի մեր արվեստի մեջ, լայնորեն արտացոլվի դրականության, հրաշալուության, նկարչության և արվեստի մյուս ճյուղերի մեջ: Պետք է ձեռք հայտենք, որ այս բանի կարիքը մենք շատ ենք զգում: Մենք իրար ձեռքից խլում էինք Երևանովի «Հերկած խոպանը», կարդում էինք մեծ հետաքրքրությամբ: Սակայն ինքնաքննադատության կարգով պետք է ասենք, որ «սլոպիսի» գրքեր դուք շատ քիչ եք տվել մեզ...

Մենք սպասում ենք ձեր դործնական պատասխանին, սպասում ենք կուտակական կյանքին վերաբերող գրականության, հրաշալուության ու նկարչության լավագույն նմուշներին:

«Գրական թերթ», 1935, № 32:

Նամակին պատասխանում են՝ Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Ն. Զարյանը, Գ. Մահարին, Վ. Թոթովենցը. պատասխանները տպագրվում են «Գրական թերթ»-ում:

* * *

Ստեփանավանում բացվում են Ստ. Շահումյանի տուն-թանգարանն ու Շահումյանի արձանը:

Սեպտեմբեր

«Պրավդա»-ում հրապարակվում է Ռոմեն Ռոլանի հոդվածը Մոսկվա կատարած իր այցի մասին:

Հոկտեմբերի 1-ին

ՍՍՌՄ Կենտգործկոմի որոշումով Ն. Օստրովսկին պարգևատրվում է Հենիխի շքանշանով:

Հոկտեմբերի 8-ին

Վախճանվենց Աթաբեկ խնկոյանը (խնկո Ապեր, ծնվ. 1870 թ.):

Հոկտեմբեր

ՍՍՌՄ Կենտգործկոմի որոշումով ստեղծվում է Պուշկինի 100-ամյակը անցկացնող համամիութենական հորեկյանական հանձնաժողով՝ Մ. Գորկու նախագահությամբ: Հանձնաժողովի կազմում սովետահայ գրողներից մտնում է Ն. Զարենցը:

Հոկտեմբերի 12-ին

Նրան է ժամանում չորքրեցյանական գրողների պատվիրակությունը՝ Ս. Որդուբադի, Մ. Մյուշքիկ, Յու. Վեզիր, Ս. Ռահման, Մ. Հյուսեյն:

Հոկտեմբերի 16-ին

Հրավիրվում է ՍՍՌՄ Գրողների միության վարչության նախագահության ընդլայնված նիստ:

ժնեարկվում են գրական տարվա նախնական արդյունքները և հեռանկարները:

Հոկտեմբերի 22-ին

Փարիզում վախճանվեց Կոմիտասը (Սողոմոն Սողոմոնյան, ծնվ. 1869 թ.):

Կոմիտասի հիշատակին Գ. Դեմիրճյանի գրած հոգևածիք:

«1916 թվին բնությունը վարագործեց նրա բանականությունը անթափանց մի մշուշով:

Այնուհետև նա կար և չկար՝ Նա ասլուում էր իբրև կենդանի չարվական: Եվ միայն ինքն էր, որ այլևս լզգաց իր մեծ ողբերգությունը:

Կոմիտասը վեմե է հայ երաժշտության, հիմնաքարը, Կոմիտասն այն իմաստուն ստեղծագործողն է, որ մեծապես հասկացավ ժողովրդական աղբյուրների կենսալից ուժը և իր նյութը վերցրեց այնտեղից: Եվ այսօր Կոմիտասը այն երաժիշտը չէ, որին մենք սոսկական տարժանավորների հարկը մատուցելու համար միայն հարգանքի խոսք ասենք: Այսօր արդեն պարզ է ամեն մի երաժշտի համար, որ մեր ժողովրդական երգի վրա հիմնվող նոր երաժշտությունը Կոմիտասից է սկսում: Կոմիտասի գործը պրիմիտիվ չէր, ինչպես սխալ մեկնել էին կամենում ոմանք, ոչ էլ վերարտադրող էթնոգրաֆիստ: Կոմիտասը ստեղծագործող էր նախ և առաջ: Կոմիտասի երգերը ստեղծագործություններ էին իրենց հյութալից, կառուցիկ և միաժամանակ ճարտարապետական պլիֆոնիայով:

Այդ պրոֆեսիան լուծի իր նախորդը, լուծի իր տղադիցիւն, դա հիմնովին Կոմիտասի սեփական ստեղծագործությունն է: Դա նրա մեծ երախտիքն է հայ երաժշտության զարգացման գործում: Եվ եթե նրա երգի հիմնական մոտիվը խաբուս է ումեց և մոլորեցնում՝ Կոմիտասին հեն տանելու գեղի ժողովրդական երգի հավաքողն և էթնոգրաֆիական նյութերի ամսյակ ներկայացնողի դերը՝ այդ լարաշար մոլորությունը ցնդում է այսօր այն հիացման դիմաց, որ ամեն քանիմաց երաժիշտ զգում է հանդես կոմիտասյան պոլիֆոնիայի:

«Գրական թերթ», 1935, № 28.

Երևան է ժամանում ամերիկյան «Նոր թատրոն» ամսագրի թղթակից պրոֆ. Դանան, որը միաժամանակ եղել է Կոլումբիայի և Հարվարդի համալսարանների պրոֆեսոր, դասախոս Սորոսի համալսարանում:

«Նոր Հրդեհ»-ի արվեստի-թղթակցին Դանան հաշտեւում է հետեւյալը:

«Ձեր արվեստը շատ ավելի մեծ է, քան ձեր թատրոնի շենքը: Նրա բոմն ու պատերը չափազանց նեղ են դալիս արվեստի այն բարձր որակին, որով կարող են պարծենալ ձեր գերասանները: Այդ գնահատականը պատկանում է ոչ միայն ձեր հին, վաստակավոր դերասաններին, այլև երիտասարդներին, որոնք խոստումնալի ուժեր են:

Եւ շրջիցի խորհրդային Միության զանազան հանրապետությունները հասկանալիս թատրոնական գործի ուսումնասիրության նպատակով և պետք է ասեմ, որ խորհրդային Հայաստանի թատրոնն ինձ վրա թողեց այն տպավոր-

բությունը, որ իրոք շնորհիվ Միության ազգային քաղաքականության, ազգային կուլտուրան ու արվեստը աճում է և նոր արժեք մտցնում հորհրդային Միության կուլտուրայի մեջ:

Մոսկվայում տեսել եմ Փափազյանի խաղը, Բաքվում՝ Հայկական թատրոնի ներկայացումները և Հայաստանում, երբ ժանոթացած էր թատրոնի արվեստին, միանգամայն ինձ համար պարզ եղավ, որ Հայկական թատրոնը ոչ միայն ունի լավագույն ուժեր, այլև թատրոնի զարգացումը հայերի կյանքում առանձնահատուկ տեղ է զբաղում, և ունի զարգացման գեղեցիկ հեռանկարներ...

«Ես հիացած եմ ձեր թատրոնով, որը զարգանում է շենքի այգիների անհարմարությունների պայմաններում: Մեկայն մի քանի ժամ եղա ակադ. Թամանյանի մոտ, որը մանրամասնորեն ինձ ժանոթացրեց ինչպես քաղաքի, նույնպես և ժողովրդական տան հատակագծի հետ: Այդ պլանը իրագործելու գնացում երևանը կդառնա աշխարհի գեղեցիկ քաղաքներից մեկը, և ձեր թատրոնը կօգտվի այնպիսի հույսկապ շենքով, որը նոր թափ կտա ձեր արվեստի զարգացմանը և հին կուլտուրայի տեր ձեր ժողովրդին՝ արվեստի նոր քառքները նվաճելու լայն հնարավորություններ:

«Եր. արվեստ», 1935, № 20,

Պետական կոնսերվատորիայի դահլիճում կազմակերպվում է Հայաստանի գրողների և արվեստագետների հանդիպման երեկո՝ աղբյուրաբանական գրողների պատվիրակության հետ:

Բացման խոսք է ասում Վ. Ալազանը: Ողջունի խոսքով հանդես են գալիս՝ Գ. Դեմիրճյանը, Ս. Հակոբյանը, Փ. Թերլեմեզյանը, Ն. Էֆենդիյանը, Հայրիկ Անդրեևս և ուրիշներ. պատասխան խոսքով՝ Յու. Վեդիլը և Մ. Հյուսեյնը:

Հոկտեմբերի 23-ին

Ռ. Ռուսները նամակ է ուղղում Հայպետհրատին ժամանակահատվածում հրատարակության առթիվ:

Ռ. Ռուսները նամակ է ուղղում:

«Սիրելի ընկեր».

Այսօր միայն ստացա Ձեր 30 սեպտեմբերի նամակը: Հրճվում եմ իմանալով, որ իմ ժամանակահատվածը թարգմանվելու է հայերեն:

Ուրախությամբ թույլատրում եմ և իմ սրտագին ողջունն եմ ուղարկում Ձեր նշանավոր հայկական երկրին, որ առանձնապես սիրելի է երաժշտի իմ սրտին իր գեղեցիկ երգերով, որոնցով հիանում եմ վաղուց: Նրանք մեղեցիկ այնպիսի մի հմայուն և հարստություն ունեն, որ ձեր երկիրը դարձնում են խորհրդային մի Բուսալիա:

Հաճեցե՛ք հավատալ, սիրելի ընկեր՝ իմ եղբայրական անձնավորությունը:

Բարի եղե՛ք ինձ ուղարկել հայկական հրատարակությունից երկու օրինակ, հենց որ լույս տեսնեն:

«Երական թերթ», 1935, № 27,

Հոկտեմբերի 24-ին

Աղբյուրաբանական գրողների պատվիրակությունը ժամանում է Լենինական. հյուրերին ուղեկցում են Մ. Զանաևն ու Վ. Ալազանը:

Հոկտեմբերի 30 — Նոյեմբերի 2-ը

Բաքվում հրաժիրվում է դրամատուրգիայի հարցերին նվիրված խորհրդակցություն:

Հայաստանից խորհրդակցությանը մասնակցում են Վ. Թոթովենցը և Ա. Տեր-Հովհաննիսյանը:

Խորհրդակցությունը որոշում է 1936 թ. փետրվարին Քիֆլիսում հրաժիրել Անդրկովկասյան խորհրդակցություն նվիրված թատրոնի և դրամատուրգիայի հարցերին:

Նոյեմբերի 17-ին

Քիֆլիսի Արվեստի մարպետների ակումբում կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Ավ. Իսահակյանի ծննդյան 60-ամյակին:

Բացման խոսք է ասում Հ. Սուրխաթյանը:

Ընդարձակ զեկուցումով հանդես է դալիս Պ. Մակինցյանը:

Բանաստեղծ Տ. Տաբիձեն կարդում է հատվածներ Վերու-Հալա Մահարիս պոեմից՝ իր թարգմանությամբ:

Նոյեմբերի 28-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է դրողների և արվեստի աշխատողների հանդիպում՝ արտասահմանյան հայերի պատվիրակությունների հետ:

Հյուրերին ողջունում են՝ Դ. Դեմիրճյանը, Ա. Վշտունին, Փ. Թերլեմեզյանը, Հ. Ստեփանյանը և ուրիշներ:

Պատասխան խոսքով հանդես են գալիս պատվիրակությունների ներկայացուցիչները:

ՇՀայաստանի սովետական դրականության 15-ամյա նվաճումները թեմայով զեկուցում է Դ. Սիմոնյանը:



«Գրավդան-ն և Երզվեստիան-ն առաջնորդող և էշեր են նվիրում Սովետական Հայաստանին՝ նրա 15-ամյակի առթիվ:

«Գրավդան-ն և Երզվեստիան-ն առաջնորդող և էշեր են նվիրում Սովետական Հայաստանին՝ նրա 15-ամյակի առթիվ:

ՇՀայաստան... Ո՛վ շգիտե այդ ժողովրդի ողբերգական, կոշմարային անցյալը: Գտնվելով երկու աշխարհների, երկրազնդի երկու մայր ցամաքների — Եվրոպայի ու Ասիայի սահմանագծի վրա, մի ժամանակ լինելով հին Արեւելքի հզոր երկրներից մեկը, Հայաստանը եղել է անվերջ ճակատաժարտերի ու արջալանքների թատերաբեմ: Մեկ նվաճողներին փոխաբերում էին մյուսները: Մահաբեր մորիկի նման անցնում էին երկրի վրայով հոները, պարսիկները, հռոմեացիները, արաբները, թյուրքազաքիները, պելլուկները, մոնղոլները, օսմանները: Ժողովուրդը հագիվ էր կարողանում ուղքի գալ մեկ ավերիչ փոթորիկից, երբ վրա էր հասնում նորը: Եվ նորից ավերվում էին գյուղերն ու քաղաքները, կործանվում էր կուլտուրան, կոտորվում էին հայ աշխատավորները...

«Ամեն անգամ, Հայաստանի քաղաքներում ու գյուղերում տեղի ունեցող հերթական կոտորածից հետո, «բողոքներ» էին լսվում նվթռալույում, Ստեղծվում էին կոմիտեներ, հազարավոր բանաձևեր էին ընդունվում քրազմայալար հայ ժողովրդի մասին, բայց գործը խոսակցությունից այն կողմը չէր անցնում: Ասենք այլ կերպ չէր էլ կարող լինել, քանի որ այդպես է կապիտալիզմի բնույթը:

Իսկ Հայաստանի օգտին տեղի ունեցող բոլոր խոսակցությունները ցողարկում էին կապիտալիստների ձգտումը դեպի այդ երկրի հարուստ ընդերքը, նրա արգավանդ հողը, որպես փող դիզելու աղբյուրներ, թարական ինքնակալության ողջ քաղաքականությունը, մի ինքնակալություն, որի շնմբը մաշում էր դաշնակների հայկական Նացիոնալիստական կուսակցությունը, արտահայտվել է ըստական միեխտորներից մեկի բացահայտորեն ցիտիկ մի Ֆրազով, թե՛ «Հայաստանը մեզ հարկավոր է առանց հայերի»...

Ե...Միայն պրոլետարական մեծ հեղափոխությունը օդ, արև ու լույս տվեց, կյանք տվեց այդ ժողովրդին: Տասնհինգ տարի սրտնից առաջ Հայաստանի վրա ծածանվեց խորհուրդների կարմիր դրոշմ: Այդ տարին լեցուն էր բոլշևիկների ղեկավարությամբ Հայաստանի լավագույն զավակների մղած հերոսական պայքարով՝ ընդդեմ դաշնակների լծի, հանուն խորհուրդների Ղուկաս Ղուկասյանի գրանիտե հուշարձանը նրանում, խորհրդային Հայաստանի համար պայքարող այդ երիտասարդ մարտիկի հուշարձանը, բանվորների ու գյուղացիների իշխանության համար մղված հերոսական մարտերի սիմվոլն է հանդիսանում...»:

«Երբ. Հայաստան, 1933, № 273.

«Литературная газета»-ն դեկտեմբերի 1-ին էջ է նվիրում Սովետական Հայաստանին և սովետահայ գրականությանը. տպագրվում են Ն. Զարյանի «Պետին» բանաստեղծությունը, Պ. Անտոկովսկու և Գ. Մարյանի «Խորհրդային Հայաստան» բանաստեղծությունը՝ Ա. Արախիսի թարգմանությամբ, Կ. Միքայելյանի «Հայաստանի պոեզիան» հոդվածը և այլ նյութեր:

Նոյեմբերի 29-ին

Մեծ հանդիսավորությամբ նշվում է Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման 15-րդ տարեդարձը:

Տոնակատարության օրերին նրանք են ժամանում Մ. Ի. Կալինինը, եղբայրակառն ուսուցիչականների աշխատավորության պատգամավորություններ, Սփյուռքի հայության ներկայացուցիչներ՝ Ֆրանսիայից, Ամերիկայից և այլ երկրներից:

Հեռագրեր են ստացվում Ս. Որբոնիկիձեից, Կ. Վորոբիլովից, Ա. Միկոյանից, Ալեքսեյ Տոլստոյից, Յա. Կոպալայից և ուրիշներից:

Ողջույնի հեռագրեր են ստացվում Անգլիայի Կոմունիստական պարտիայից, Ամերիկայի Կոմունիստական պարտիայից, Գերմանիայի Կոմունիստական պարտիայից, արտասահմանյան մտավորականներից՝ Ի. Ռուլանդից, Բ. Մաննից և ուրիշներից, Սփյուռքի հայերից՝ Բուենոս-Այրեսի 204-ի նախագահությունից, Նյու-Յորքի Հայաստանի 15-ամյակի հորելյանական հանձնաժողովից և այլ վայրերից, Փարիզից՝ Ավետիք Իսահակյանից և ուրիշներից:

ՍՍՌՄ Ժողկոմսովետի և ՀամԿ(բ)Պ Կենտկոմի որոշումներից.

«Հայաստանում խորհրդային իշխանություն հաստատելու 15-ամյա հորելյանի օրը ՀամԿ(բ)Պ Կենտկոմը և ՍՍՀՄ Ժողկոմխորհը որոշումով են Հայաստանի խորհրդային Հանրապետության բանվորների, կուլտեստանականների և բոլոր աշխատավորներին: Այդ օրը դաժալարաբար հայ ժողովուրդը, որը նրկար տարիներ անուր տառապանքներ է կրել ցարական Ռուսաստանից ու սուլթանական Տաճկաստանից և որը դատապարտված էր մահացման աւթնաշման — այդ օրը հայ ժողովուրդը թոթափեց բուրժուազիայի ու նրա ծառա դաշնակների լուծը, որոնք դեպի նոր տանջանքներ էին տանում նրան, և հաստատեց բանվորա-գյուղացիական խորհրդային իշխանությունը:

Իր գլուխը 15 տարվա ընթացքում խորհրդային Հայաստանը ցարական Ռուսաստանի ճնշված գաղութից դարձավ հաղորդյալով ահող խորհրդային հանրապետություն, որը նորանոր բարձունքներ է գրավում ինդուստրիայի ու գյուղատնտեսության զարգացման գործում, հայ աշխատավոր մասնաների բարեկեցությունը բարելավելու և նրանց կուլտուրական մակարդակը բարձրացնելու գործում:

«Նարհ. Հայաստան, 1935, № 275.

Այլ. Տ ո լ ա տ ո լ ի հ ե ո ա գ ի ռ ք.

«Սննձ Ժողկոմխորհի նախագահին, Գրողների միությանը:

Ջերմագին որոշումով եմ խորհրդային Միության պսակի մի աքանչելի ալմաստ՝ հերոսական Հայաստանին, որն օտեղծագործական հզոր ուժի դառավ իր մեղ կերտելու համար դեպի մեծ ապագան — կոմունիզմը տանող ճանապարհը:

«Նարհ. Հայաստան, 1935, № 276.

Ո. Ռ ո լ ա ն ի որոշումները Հայաստանի պիտեներներին.

«Նրան քաղաքի պիտեններին.

Ես ցնցված եմ ձեր ժողովրդական տոնակատարությանը ներկա գտնվելու մասին ինձ ուղարկած օրագրի հրավերով: Բայց զժրախտաբար ես արդեն ձեր տարիքին չեմ և նույնիսկ ոչ էլ ձեր ծնողների տարիքին. իմ առողջությունը շատ վատ է և ճանապարհորդելն ինձ համար շատ է դժվար:

Իմ մեղ հիանալի հիշողություններ են մնացել այս ամսան Սկզբնի Մաքսիմովի Գորկու մոտ մեր ունեցած հանդիպումից: Եվ քանի որ ես ենթադրում եմ մոտակա երկու տարիների ընթացքում նորից այցելել ՍՍՀՄ, ուստի կարող է պատահել, որ մենք նորից տեսնվենք:

Ձեզ, ինչպես նաև խորհրդային Հայաստանի ձեր բոլոր ընկերներին, իմ լավագույն ցանկություններն եմ հղում: Ձեր երկիրը մեկն է այն երկրներից, որ պետք է առանձնապես ուրախ լինի մեծ խորհրդային Միության մի մասը կազմելու համար, որի գրկում ես գտավ այն անվտանգությունը, որը նրան չէր վիճակվում դարբեր ընթացքում: Հայաստանի անցյալը երկարատև տառապանքների մի պատմություն է: Բայց այդ անցյալը հեռավոր է: Այժմ ձեր հայրերը կատուցում են ապագայի հիմքը և զուգ պետք է շարունակեց ու ավարտեց այդ հսկայական շինարարությունը: Ուրեմն դիմեցե՛ք արիությանը, անշահասիրությանը, դիտակցությանը և դիտելիքներով: Եվ կատարելով այդ օտեղծա-

գործակալան աշխատանքը հասնում ենք ազգի բարեկենցության, հիշեցնք, որ դուք այդ բանն անում եք բոլոր ժողովուրդների համար, ամբողջ մարդկության համար, և որ դուք այն Ինտերնացիոնալի քաղաքացիներն եք, որի հաղթանակը թնայադրում է ոչ միայն արքայազնության զգացմունքից, այլև յուրաքանչյուր ազգի շահերից:

Միայն այն ժամանակ, երբ կշնչվեն ռազմականներն աշխարհի տարբեր պետությունների միջև, երբ կանհետանա մրցակցությունն ու աստիճանները տարբեր ցեղերի միջև, երբ վերջնականապես կհաստատվի անգաստկարգ հասարակություն, այն ժամանակ միայն ժողովուրդները կկարողանան ազատ չունչ քայլել և ամբողջապես նվիրվել խաղաղ աշխատանքի ու լիովին վայելել կյանքի ուրախությունը:

Պատվավոր պիոներ՝ Ռոմեն Ռուան

Վիլյու, Շվեյցարիա, 29 նոյեմբերի 1935 թ.:

հեռ. Հայաստան, 1935, № 265.

Այլ, Ի սահմանի ազգայնից.

«Այս ստեղծող գրում եմ ունեան ցանկություններ»

Հինիսի հանճարով և քաղամիլիոն աշխատավորների գերմարդկային մագառումներով և զոհողություններով հաղթանակեց Հոկտեմբերյան մեծագործ հեղափոխությունը, ցարերի աշխարհածավալ միապետության մեջ խորտակեց ֆեոդալական հին կարգերի մնացորդները, կապիտալիստական շահագործող տնտեսակարգը, վերջ տվեց նաև փոքր ազգերի ստրկական դրությունը:

Համաշխարհային անտեռություն, անգաստկարգ հասարակությունը սկզբունքները զրկեցին իրեն հիմք և միաժամանակ իդեալ նոր պետականության: Կյանքի կոչվեցին բանվորա-գյուղացիական աշխատավոր զանգվածները, իրականացան փոքր ազգերի ինքնորոշման իրավունքները:

Հայ ժողովուրդն էլ, որ դարձրեց տնող անհավասար և զարհուրելի պայքարի մեջ էր ընդդեմ բարբարոս բռնակալությունների՝ իր հողի, աշխատանքի և մշակույթի ազատության համար, շնորհիվ Հոկտեմբերյան-նոյեմբերյան հեղափոխության ձեռք բերեց իր երազած կապույտ թռչունը—ազատությունը, ունեցավ անփական հող իր ոտների տակ:

Այսօր 15 տարին բոլորեց այդ պատմական շրջից: 15 տարին ազգերի գոյության մեջ 15 օրերի համարժեքն ունեն: Սակայն այս 15 որը հայկական քաղամահաբաժնի կյանքում դարձրեց ծանրության կշիռն ունեցավ:

Հայաստանի խորհրդայնացման այս ժամանակաշրջանը մեր մոսկվ պատմության դարձակներն են: Աշխատավորական երկաթե հղոր մոլորով փակվեց ու գամվեց դուռը դարավոր թշվառության վրա, և քաղվեց նոր կյանքի դարադուրը, քաղվեցին վերածննդի էջերը՝ արևի բոցով գրված:

Ըս շնմ գտնում մեր քաղամադարյան տնողության մեջ ավելի նշանակալից, ավելի հոյակապ մի շրջան, քան որ ունեցանք: Մի շրջան, իրոք անզուգական, անսախընթաց՝ հարուստ իր բովանդակությամբ, իր գաղափարաբանությամբ, իր ստեղծագործությամբ և իրականացումներով, իր հեռանկարներով:

Այս շրջանում հաստատվեցավ, խորացավ և արմատացավ մեր պետությունը...

Տնտեսական մարզի մեջ—դրվեց ամուր հիմնաշենքը ինքնուրույն տնտեսությամբ: Երկրի ընդերքից արևի լույսին էլան դարձրեց Նիրհած հանքային հարստությունները և ենթարկվեցին գիտական մշակումի: Մտքի և քաղաքի աշխատավորների հերոսական ջանքերով և մեծ զբաղեցրելով, նահապետական—գեղջկական մի նախակերտ տնտեսություն՝ վերածվեց բարձր տրոլեյնաբերական ձևերի: Գիտական մեթոդով և նորագույն տեխնիկայով զտագործվեցին հողի ու ջուրը: Բովանդակ երկիրն ու ժողովուրդը մրթկաբաշ ընկան կառուցողական գիտամիջոցի մեջ, և շատանքին հիդրոէլեկտրակայանները, բարձրացան գործարանների ժխնելույզները, էլեկտրական ուժն ու լույսը ողողեցին քաղաքներն ու գյուղերը:

Կառուցողական այս շրջանը գյուղացիներգումուն է:

Մտեղծվեց կոմպակտ հոգեբանություն, ընդհանուր, միասնական լեզու:

Մշակույթի մարզի մեջ— խոշոր նվաճումներ ընդհանուր կրթություն տարածելու գործում: Հասցատանն ունի 1300 գյուղ, դրժն քուրթի մեջ դպրոցներ: Բաղմաթիվ կրթական հաստատություններ, տեխնիկումներ, նկարչական դպրոց, երաժշտական, ինստիտուտներ, համալսարան: Հարուստ բանգարան և գրադարաններ: Առաջնակարգ քաղաքներ՝ առաջնակարգ գերառաններով, սինեմաներ, և վերջապես հաղկական օպերա:

Հրատարակություն՝ հազարավոր գրքերի:

Անպարեզ եկան տաղանդավոր արվեստագետներ՝ նկարիչներ, երաժիշկներ, հարստարտիստներ և բանաստեղծների շողջողուն հույր:

Կենսագործվեց մի մեծ քաղաքական հաղթանակ—սերտ եղբայրություն և հեղինակ ու զղացումների ներդաշխակություն հարևան ժողովուրդների աշխատավորության հետ—կովկասյան համադաշնակցությունը...

Երկրորդ սրտով և մտքով ներկա եմ 15-ամյակի այս փառապանծ, շքեղ տոնին և հարյուր հազարավոր աշխատավոր իմ ընկերների հետ միասին ցանկալում եմ մեր քաղաքացու հայրենիքին երջանկություն, արեւադարձություն, հավերժություն և նրանց հուժկու ձայնների հետ գոչում եմ ամբողջ էությունս՝ Կենցեղ՝ Խորհրդային Հայաստանը:

Կենցեղ՝ Մեծ Միությունը Սոցիալիստական Խորհուրդներ:

Փարիզ, 5 նոյեմբերի 1935 թ.:

Երեւո. Հայաստան, 1935, № 275.

Պետական օպերայի դահլիճում քացվում է Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման 15-րդ տարեդարձին նվիրված ՀՍՍՌ Կենտգործկոմի հրահանգական նստաշրջանը:

Բացման խոսք է ասում ՀՍՍՌ Կենտգործկոմի նախագահ Ս. Մարտիրոսյանը, Ընդարձակ զեկուցումով հանդես է գալիս ԼԿ(Բ)Պ Կենտկոմի քարտուղար Ա. Խանջյանը:

Ճառով հանդես է գալիս ՍՍՌՄ Կենտգործկոմի նախագահ Մ. Ի. Կալինինը:

Այնուհետև հանդես են գալիս ԱՍՅԱՌ Ժողկոմսովետի նախագահ Ղ. Մուսաբեկովը, Քուրքմենական ՄԱՌ ներկայացուցիչը, Ուկրաինական պատգամավորությունների ներկայացուցիչը, Դաղստանի, Հյուսիսային Օսեթիայի, Անդամարտի պատգամավորության ներկայացուցիչները, Վրաստանի և Ադրբեյջանի պատ-

զամաժորութեան ներկայացուցիչները, ամերիկահայերի և ֆրանսահայերի ներկայացուցիչները, Հայաստանի քանվորներին, կուստեռնականների և կուստուրայի աշխատողներին ներկայացուցիչները: Ե. Զարենցը կարդում է իր «Տասնհինգ տարին քանաստեղծությունը»:

Մ. Ի. Կալիսինի ճառից.

«Այստեղ հարկ չկա խոսելու հայ ժողովրդի անցյալի մասին. այդ անցյալն անուրախ էր: Այժմ մենք պետք է նայենք դեպի ապագան:

Հայաստանի սոցիալիստական շինարարության տասնհինգ տարին հնարավորություն ավելց լայն մասսաներին գիտակցելու, որ սոցիալիզմը աշխատավորներին կապիտալի լծից ազատելուց զատ, նրանց կյանքի նյութական բարելավում էլ է տալիս... Հարկավ դա դեռ լիակատար նյութական ապահովման թափանչումն է ընդհատում, որպեսզի շատ ու շատ աղքատիկ բան տեսնենք. չկան լավ ճանապարհներ, տները թեպետև ավելի լավ տեսք ունեն, քան տաս տարի .սրանից առաջ, երբ ես այստեղ էի ճեղք, բայց տակավին չեն բավարարում բնակչության աճող պահանջները, նրանց նարտարապետական ձևավորումը դեռ վաղվա գործ է:

Բայց մենք ունենք հիմնականը — կրկնում եմ, խորհրդային Հայաստանի 15-ամյա զարթոյունը հայ ժողովրդի մեջ խոր համոզմունք է ստեղծել, որ սոցիալիզմն ապահովածություն է փերում, որ սոցիալիզմի պայմաններում լսպահոված մարդ չի կարող լինել: Ահապատիկ այս գիտակցությունն արմատացել է լայն մասսաների մեջ, և կյանքն ավելի ուրախ է դարձել:

Խորհրդային Հայաստանի արդյունաբերության, գյուղատնտեսության և կուլտուրայի անընդհատ աճումը ժողովրդի ընդերքում ստեղծել է խոր վստահություն դեպի վաղվա օրը: Այդ հաղթանակները տանելու կամքը ժողովրդական մասսաների մեջ օր-աօրու կոփել են բոլորիսները...

Սա կատարելապես հասկանում եմ, թե ինչու ձեր ժողովուրդն այդպիսի քերկրանքով է տոնում իր ազատագրման 15-ամյակը, թե ինչու է այդպիսի ուրախանում, ինչու է այդպիսի պարում, ինչու այդքան կենսաուրախ են մարդկանց դեմքերը: Միայն այն պատճառով, որ ժողովուրդը վստահ է վաղվա օրվա նկատմամբ:

Ձեր հաղորդությունները մեծ են, սակայն դրանք մեծ են անցյալի համար: Վաղվա հաղորդություններն անշափ ավելի մեծ կլինեն:

ԵԽԻՐ. Հայաստան, 1935, № 277.

Ե. Զարենցի «Տասնհինգ տարին քանաստեղծությունը»:

Դարեր շարունակ, ժողովուրդ դու իմ,
Տեսել ես միայն փորձանք ու աղետ:
Կարդում ենք միայն գրքերում քո հին
Վեպեր թախծության, տխրության տաղեր:
Դառնություններիդ երթը դժվարին
Գալիս է հասնում լենինյան դարին:

Դարերի անդուլ անցորդ եղար դու՝
Քշված բազմաթիվ ազգերի երթով
Մանի՝ երկրակալ, քանի՝ պետություն

Բարձրացել, տիրել, անցել են հերթով
 Եվ մահ տարածել քո ճանապարհին—
 Դեռ դարեր առաջ լենինյան դարձրիս...

Երև շէիր հզել այդպես մահամերձ
 Դեռ ո՛չ մի օտար բռնության ներքո.
 Դու դիակ էիր արդեն կիսամահ՝
 Նետված սփայրենի տեղերիդ հետքով
 Արհավիրքների ան՝ ճանապարհին—
 Երբ փայտատեղեց փրկության տարին...

Հնչեց հյուսիսից ձայն հրաշագործ,
 Մահվան խավարից կանչեց դեպի կյանք...
 Աշխարհում վառվեց, օ՛, փրկարար բոց,—
 լենինյան մարտի անպատճառ արձագանք,
 Որ երկրից-երկիր թնդաց անառիկ —
 Եվ բերեց քեզ այն փրկության տարին...

Եթացվեց առավոտ մի անեզրական
 Աշխարհի վրա—և երկրի քո հնձր —
 Եվ զարթոյւմ ահա ուզի իրական,
 Ինչ ցնորք էր քեզ թվում դեռ երեկ:
 Նոր կյանքի կոչված մահո՛ւ խավարից՝
 Ենչեցիր ազատ տասնեհինգ տարի:

Ինչ ցնորք էր քեզ թվում դեռ երեկ՝
 Տվեց լենինյան հաղթանակը քեզ,
 Ունեիր երկիր մի բազմակեղծ՝
 Դարձար դու քեզ տեր:— Ցնծությամբ անեղծ՝
 Ձայնը հայրենի երգի, բարբառի
 Հնչեց քո երկրում տասնեհինգ տարի...

Ենչել ես արդեն ճանապարհ դու լայն,
 Որով մարդկության զալիքն է զալիս.—
 Դաշտերում քո լայն ու համայնական
 Մաքրել ես դու հողն ախտից անցյալի,—
 Եվ ցանել այնտեղ սերմեր հանճարի,
 Եվ բե՛րք հավաքել տասնեհինգ տարի...

ԵՀավատով անխախտ նայելով հեռուն՝
 Կապված աշխարհին քո հերոսական՝
 Անսասան կանգնած անպարտ դիրքերում,
 Պատրաստ մարտերին, որ դեռ պիտի զուն—
 Նետում ես անծայր խիստիդ աշխարհին.—
 Ողջո՞ւյն քեզ, զալիք տասնեհինգ տարի...

ԵԽԻՐԸ. Հայաստան, 1935, № 275.

Սովետական Հայաստանի 15-ամյակի տոնակատարության օրերին մահ-
 մուկում ողջույնի խոսքով հանդես են գալիս՝ Զ. Հակոբջանը, Մ. Արեղյանը, Մ.
 Եսահյանը, Զ. Սալյանը, Պ. Տիշինյան, Մ. Բաժանը և ուրիշներ:

Մի կ ու ղ Բ ա ժ ա ն ի խ ո ս ք ք .

Ենեղությունն առաջին անգամ է մտնում Հին Ուրարտու աշխարհը։ Ո՛ւ մի տեղ աշխարհն իսկ ընդ զայն զայն զարեւրի ամբողջ սարսափը, ամբողջ հուսահատականութիւնը, ամբողջ խաղաղութիւնը, որոնք էնգիւսն այնպէս հանճարեղ և արդարացի կերպով մարդկութեան նախապատմութիւնն է անմանելի,—որքան այս Հին, քարքարոտ երկրում, որի պսակն է հասդիսանում Արարատի մագուր, արծաթե սաղաթարտը։ Ժողովուրդն ապրել է բոլոր տառապանքներն ու կտտանքները, բոլոր հեծեծանքներն ու հառաչանքները, որոնք ստեղծել են այդ ահաւոր ու երկրազնդի Հինդ վեցերորդականի համար դեռևս չափարտված պրելյուդը։ Եվ նրա աչքերի մէջ, որպէս Հիշողութիւն, դեռևս երգեմն առկայծում են անցյալի ծանր ստվերները։

— Բայց,— ինչպէս ասել է ընկ. Կալինինը Հայաստանի Կենտրոնական հանդիսավոր նստաշրջանում,— եկեք ամենի շատ խոսենք ապագայի մասին, վաղվա օրի մասին։ Ժամանակն է մոռանալու անցյալը։

Եվ ահա այդ խնդրութիւնը ներս է մտել դրոշների շառալով, հազարավոր մասսաների երգերով, ավտոմոբիլներով, որոնք լեցուն են խնձորների ու խաղողի ռակով, բռնաշվորված են բամբակի ճերմակ ամպերով, մարմարե սալերով և ծակոտկեն կրաքարի գուղձերով, որոնք վիճակված է բոլշևիկների կամքով հայ ժողովրդի դաշտերի անեծքը լինելու փոխարեն դառնալու Հայաստանի հարստութիւնը, կառուցել շինքի արածագան ող, լոտինախառն մետաքս և քաղմթիվ ուրիշ սքանչելի և հարկավոր իրեր։

Նա, այդ բերկրանքը ներս մտալ է երբե՛ց լմարելու պայմանով վաղեմի հարուր հազարավոր խանդավառ աչքերում, որ սիրով նայում էին ամբիոնին, որտեղ Միութեան իմաստուն, աշխատան միութեամբ ավագը Նույնպիսի սիրով էր պատասխանում ողջուշինների և ինքն էլ ողջունում էր, որտեղ երեսնիկ ու հոլարտ խոյանում էր կուսակցութեան Կենտկոմի քարտուղարի զանգուհներ, կորովի գլուխը, որտեղ կանգնած էին կոմունիստներն ու հրամանատարները, ստախանովականներն ու պոետները—հյուրեր և եղբայրներ, որոնք հուզվում և ուրախանում էին անցնող հազարավոր ցուցարարների հետ միասին։

Նա այդ բերկրանքը ներս մտաւ։ Նա ներս մտաւ իր երկիրը, որովհետև այդ էր նրա առաջին և միակ հայրենիքը... Հազի՛ն ու ուրախ Հայաստան, հազի՛ն ազատագրված ու երջանիկ երկիրը։

Ենեղ. Հայաստան, 1938, № 30.

ԼԲ. Ե ա Հ ի ն յ ա ն ի խ ո ս ք ի ց .

Ե՛հա՛տ, շատ անգամ ես ցանկացել եմ խոսել Խորհրդային Հայաստանի տրեքուհից այն մասին, ինչ ես պարտական եմ նրան որպէս գեղարվեստագետ։ Դիպվածը բերեց այդ բանն ասելու 15-ամյա տոնին, բայց խանգարեց իմ հիւսնեղութիւնը, և ճառս այնպէս էլ մնաց շրթունքներիս։ Այժմ հարկ է զգացվում մի անշնորհակալ օպերացիա կատարելու՝ կենդանի խոսքերը, որոնք նկատի ունեն հնչյունը և տեմբրի ջերմութիւնը՝ փոխադրելու թղթի վրա։

Հայաստանի մյուս հյուրերի և պատմիչականների շարքում իմ դրութիւնն այնքան էլ սովորական չէ. լեզվով ռուս և արշուճով հայ մի գրագիտուհի—ո՛վ եմ ես վերջապէս։ Եվ, եթէ կարելի է այնպէս արտահայտվել՝ ո՛րն է իմ քաղցալին ինքնազգացումը։

Կա մի հին, շատ հին լեզվի, որ բուրժուական քննադատները շատ հաճախ սիրում էին հրամցնել արվեստի աշխատողներին, Հեքիաթային հերոս Անթեոսը, ում առնելու համար, հայրենի հողին էր հպվում, — գեղարվեստագետներին էս ասում են՝ Անթեոսի պես մայրենի հողին հպվեք, որպեսզի հյուսիսական լլիկեք:

Լավ կանոն է: Բայց ինչպե՞ս հետևել նրան: 30 տարի արանից առաջ էս, Մոսկվայի ուսանողուհին, որ հայերեն լզիտեի, կարողում էի այնպիսի մի մայրենի հողի, որտեղից կարողանայի ստեղծագործական ուժ ստանալ: Բայց եթե իմ կարողը էս ցանկանայի գործողության վերածել՝ զննեց նստեի ու մեկնեի այն ժամանակվա նահանգական քաղաք Նրեսնը, ապա այնտեղ էս ի՞նչ կգտնեի հարազատ հողի տեղ: Քնած, մոռացված, կարծես թե իր պատմական դարգացման մեջ կանգ առած մի դավառական քաղաք՝ խոր քուն մտած չաղքենիությունը և ծանր, անհաշակ ու կաշտյունի կերպով կառուցված ծանրաշնիստ ուղղափառ տաճարով, որ իշխում էր ամբողջ քաղաքին, որպես ազգային ստրկացման խորհրդանշան: Այսպիսի մի երկրից կարելի՞ էր արդյոք ուժեր ստանալ և որե՛ք բան սովորել: Ո՛ր, Այս երկրում ծնվող ամենաթաքմ և տաղունդավոր ուժերը ձգտում էին նրանից դուրս, ձգտում էին մեկնել, որպեսզի կարողանան ազատվել քաղքենիությունից ու որե՛ք բան սովորել: Հայրենի հողի իմ կարողոտ այնպես էլ մեաց հույներին ասածի պես՝ *pia desideria*, դասարկ երազանքու...

ԵՄին թշնամիները սիրում են կրկնել, թե գոլշեկները սպանում և խտրանելով վտարում են այն ամենը, ինչ ազգային է: Այնինչ մենք, արվեստի մարդիկ, մեր իսկ էությունը ապրեցիքն ձևով ազգային և բովանդակությամբ սոցիալիստական կուլտուրայի վերաբերյալ՝ լուռուհի ապրեցուցիչ կենսական ճշմարտություն: Երբ հեղափոխության համար մղվող մարտերը հասկարտվեցին և սկսվեց խաղաղ շինարարությունը, մեզ միեկվից ստեղծել այդ շինարարության ամենազգվարին բնագավառը՝ գեղարվեստականը: Մենք գիտենք, որ սոցիալիզմի արվեստը պետք է արտացոլի միայն ճշմարտությունը: Բայց չէ՞ որ ճշմարտությունը, և այս բանը Դիաֆանից հայտնի է յուրաքանչյուր դպրոցականի, — չէ՞ որ ճշմարտությունը կոնկրետ է, իսկ այս նշանակում է, որ մեք աշխատել ենք, եթե ուզում է ճշմարտական լինի, գեղազանցապես կոնկրետ պետք է լինի:

Բայց քարվեստը պետք է կոնկրետ լինի ասելը քիչ է: Ի՞նչ է կոնկրետությունը, ինչպե՞ս է նա ձեռք բերվում, ինչպե՞ս նվաճել այն: Եվ այստեղ զննարկել ճշգրտության հետևից, արտահայտության ճշգրտականության, ծեսարի, պատկերի, ինտոնացիայի ուղիղ լինելու հետևից վազելով՝ խորհրդային գեղարվեստագետը կանգ առավ ազգային ձևի տիրապետման խնդրի առջև: Մեզանից յուրաքանչյուրը ձգտեց զնայի այն իրականությունը, որն իրեն ավելի հարազատ է, որի մեջ նա ավելի հեշտ կարող էր հասնել ըմբռնողության, ճշգրտության, որը նրա համար կարծես թե ճշխապատրաստել էին նախնիների սերունդները, հասկապես այս և ոչ թե մեկ ուրիշ ձև յուրացնելու ավելի հեշտ ընդունակությունը նրան ժառանգություն թողնելով: Եվ ինձ, բնականորեն, անհաղթահարելի կերպով քաշում էր Հայաստանը: Այնտեղ մեկնելն այժմ արդեն ուսուպիա չէր: Անթեոսի վերաբերյալ լեզնիքը հրաշքով իրականացավ: Լոռու բլուրների լանջերին, որտեղ իմ աչքերի առաջ խավարամիտ ու անգրագետ լուռեցի գյուղացին, Զորագետի հիդրոկայանի հետ միասին՝ աճեց

և դարձավ սոցիալիզմի գիտակից կառուցող, — ես առաջին անգամ և ինչպե՞ս հարկն է թաթախվեցի ազգային ֆոլկլորի մեջ, զգացի ազգային ձևը, — և հայկական տիպարային պատկերների ամբողջ խորությունն ու գեղեցկությունը բացվեց իմ առջև ուսանելի և անսպառելի կերպով, Բայց այդ տեղի ունեցած այն պատճառով, որ այդ տիպի միջոցով, այդ պատկերի և ֆոլկլորի միջոցով լուսավորվեց մեծ և ամբողջ աշխատավոր մարդկությունը ճամբար միտնեակա՞ծ րելա՞ն, արվեստին մասշնչի թեմաներից ամենախորը, — սոցիալիզմի կառուցվա՞ն բեման։

Ահա թե մեծ լողունգի երկու սարրերից հյուսված որպիսի «ազգային ինքնազգացում» դատ Հայաստանում ու դրա հետ մեկտեղ ճանապարհ բացեցի նաև դեպի զօվարդին ռեալիստական գրելաձևը։

Եվ հիմա, հիասքանչ այս տոնի օրը ես կուզեի դրա համար ասել խորհրդային Հայաստանին, ասել նրան ստեղծող մեր հարազատ կուսակցությանը չե՞րմ շնորհակալությունը մի գեղարվեստագետի, որը նրանց է պարտական իր գրքերի լավագույն էջերը և իր ստեղծագործության լավագույն տարիները։

Երևան. Հայաստան, 1935, № 277,

Նոյեմբերի 30-ին

Պետական օպերայում բեմադրվում է Լ. Ստեփանյանի «Բալադ Նազար» օպերան (լիբրետոն Գ. Դեմիրճյանի), Պետական թատրոնում՝ Գ. Սարգսյանի «Երեք երգչ» դրամատիկական պոեմը։

Նոյեմբեր—դեկտեմբեր

«Խորհրդային գրականություն» հանդեսի VI գրքում տպագրվում է Դ. Դեմիրճյանի «Գիրք ծաղկանց»-ը։

Դեկտեմբերի 2-ին

Ժողովատեղիքում տպագրվում է Կ. Ֆեդոտի, Ե. Պոլոսկայայի, Ս. Սպասուկու, Պ. Ցալվիլու, Պ. Տրյինայի և Մ. Բաժանի կոլեկտիվ թղթակցությունը՝ «Տոնախմբությունները Հայաստանում» վերնագրով։

Երկու օր շարունակ մենք ականատես ենք ազատ խորհրդային Հայաստանի անգերազանցելի ժողովրդական տոնակատարությանը։

Մտեցող ձմռան մտայն երկինքը բնավ չի ազդել այսօրվա ցուլցի ճոխության ու լիթիսարիության վրա։ Երևանը, իրոք որպես մի մարդ, փողոց է դուրս եկել։ Չափազանց լավ էին մանուկների երթերը, մանուկներ, որոնք շերտորեն, ուրախ ողևորությամբ ողջունում էին լեփ-լեցուն ամբիոնները, իրենց կայտա, հուզված պատվիրակներն էին ուղարկում ծաղիկներ մատուցելու Միխայիլ Իվանովիչ Կալինինին և իրենց վերածնված հայրենիքի ղեկավարներին։ Ամբողջ կառնավալի մեջ թե՛ երեխաները, թե՛ հասակավորները հանդես են բերում փայլուն հնարամտություն և քաղմաթիվ առանձին երևույթներ, ծափեր, ծիծաղ կամ հավանության կանչեր են հարուցում։ Սինթետիկ կաուչուկի գործարանի թանկարները ցուցադրել էին իրենց կրի վառարանների այնքան վարպետ շինած մեկետը, որն իսկական վառարանի նման էր աշխատում, այնպես, որ ցուլցի հրապարակը լցվեց քոցեղեն գեղնավուն ծխի քուլաներով։

Միանգամայն օրիգինալ կերպով էին ցուցադրված առողջապահության նվաճումները, դաշնակների տխրահռչակ տիրապետության տարիների բու-

ժաբանին, որ տեղավորված էր ինչ որ սև նկուղում, հրաշքով ողջ մնացած փայտաշեն սալակին, որ փոխարինում էր շտապ օգնության կառքին, — անցյալի այս մասը հուշարձաններին հակադրվում էին խորհրդային բուսական կարենետներին նվրոպական սարքավորումը և հիմնականորեն ավտոմոբիլային փոխադրության հիանալի տրանսպորտը:

Նման տեսարանների ամբողջ բազմազանությունը, ամբողջ փայլը, իհարկե, անհնարին է պատկերել հեռագրի թուղթիկ սողնբով:

Ցուլցը գեղեցիկ կերպով ցույց տվեց, թե Երևանի թուր աշխատավորները որքան շատ հնարագիտություն, վարպետություն և խանդավառություն են նվիրել տոնախմբությանը, և այս հուզող ժողովրդական տոնը որքան մոտ է ևսորհրդային Հայաստանի սրտին:

Քաղաքն ինքը ցնծում է իր աճումով ու բարգավաճումով: Մագում են ընակելի թաղեր, հասարակական շենքեր, հուշարձաններ ունեցող հրապարակներ, թատրոններ, դրոշմավանդակներ, տրամվայները, գլխավոր փողոցները բաժնված են ավտոմոբիլային եռ ու զեռով:

Հայաստանի Կենտրոնական ներկվա տոնական նիստում շեր կարելի առանց խոր հուզմունքի դիտել, թե ինչպե՞ս եղբայրաբար ու շնորհիվ գրկում են իրար ցարիղմի և մենչիկների օրով իրար թշնամացած Կովկասի ազգությունները: Դադաստանը, Վրաստանը, Ադրբեջանը բաց սիրտ կերպով ձեռք մեկնեցին երբեմնի կոխոտված, հողոտված, իսկ այժմ բարգավաճող Հայաստանին: Եվ Հայաստանը պատասխանեց օվսցիաների մրրիկով՝ իր հարևան ժողովուրդների պատվին...

«Երբ. Հայաստան», 1935, № 284.

Դեկտեմբերի 3-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Հայաստանում Սովետական կարգերի հաստատման 15-ամյակին:

Երեկոյին ներկա էին տոնակատարության օրերին Երևան ժամանած սովետական ժողովուրդների գրողների ներկայացուցիչները. Լենինգրադից՝ Կ. Ֆեդինը, Ս. Սպասսկին, Ե. Պոլոսկայան, Մոսկվայից՝ Մ. Շահինյանը, Պ. Անտոկուսկին, Լ. Բախը, Ուկրաինայից՝ Պ. Տիշինան, Մ. Բաժանը, բելոռուսական բանաստեղծ Պ. Բրովկան, Վրաստանից՝ Կ. Լորդկիպանիձեն, Պ. Ցալվիլին, Ա. Մաշաշվիլին:

Բացման խոսք է ասում Դ. Սիմոնյանը:

Հյուրերին ողջունում են՝ Ե. Զարենցը, Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Գ. Մահարին, Ն. Զարյանը, Վ. Թոթովենցը, Գ. Սարյանը, Վ. Նորենցը և ուրիշներ:

Ելույթ են ունենում Կ. Ֆեդինը և Պ. Տիշինան:

Ն. Զարենցը կարդում է Պ. Տիշինայի «Ժամին Ուկրաինայից», Ն. Զարյանը՝ Տիշինայի «Մեղանում» ստեղծագործությունների թարգմանությունները:

Ն. Պոլոսկայան կարդում է «Կիրովին» և ապա «Հայ աղջկան» բանաստեղծությունները, Մ. Մեծաբեկիցի մի բանաստեղծությունը՝ իր թարգմանությամբ: Ելույթ է ունենում Մ. Բաժանը, ապա կարդում մի հատված «Կիրով» պոեմից: Կ. Լորդկիպանիձեն՝ իր բանաստեղծություն-ձոնը՝ «Հայաստանին» և Գ. Մահարու «Անձրև» բանաստեղծություն իր թարգմանությամբ, Ս. Սպասսկին՝ իր «Մարատոստատ» բանաստեղծությունը և Գ. Ախթամարցու բանաստեղծու-

թյուններից մեկը իր թարգմանությամբ Գ. Սարգսյանը և Վ. Նորենցը կարդում են ն. Պոլոնսկայայի և Ս. Սպասկու բանաստեղծությունները իրենց թարգմանությամբ:

Ելույթ է ունենում Պ. Բրովկան, կարդում իր «Ալգեզորոս բանաստեղծությունը և Գ. Մահարու տենեթա բանաստեղծությունը թարգմանությունը և. Լորդ-կիպանիսեն կարդում է Ն. Ջարյանի «Սեան» պոեմից մի հատված իր թարգմանությամբ, Ն. Ջարյանը՝ Ա. Մաշաշվիլու «Բժ զուղոր» բանաստեղծությունը, Սովետական Հայաստանին նվիրված Լ. Բախի գրքից, որ նա պատրաստում էր հրատարակել Ֆրանսերեն լեզվով, հատվածներ է կարդում Զ. Սասյանը, Ելույթ է ունենում Մ. Նահիրյանը, Բանաստեղծ Պ. Անտոկուսկին կարդում է Մ. Նալբանդյանի «Ազատություն» Ավ. Իսահակյանի «Մեր նախահայրերը» մի հատված Ն. Ջարյանի «Միրզաբեկ» պոեմից՝ իր թարգմանությամբ և «Կամոս» քանաստեղծությունը:

4. Տեղի ունեցող իրադարձություններ.

«Քանկագին ընկերներ», Հենինգրադի դոկտերի անունից, խորհրդային արվեստի մեր մեծագույն և առաջավոր ջոկատի անունից ես ողջունում եմ Հայաստանի խորհրդային գեղարվեստական գրականությունը և բոլոր նրանց, ովքեր խորհրդային Հայաստանի Սոցիալիստական Հանրապետության 15-ամյակի հանդիսավոր օրերին հավաքվել են այս երեկոյթին:

Մենք ակադեմիկոս ենք մի հիասքանչ ակտի. մեր իրականության մեջ պատմությունը հայտնի ամենահին ժողովուրդներից մեկը դառնում է խորհրդային Միության ամենաներքաշող պատմական ժողովուրդներից մեկը: Ինչու՞ ամենաներքաշողներից մեկը, Որովհետև հայ ժողովուրդն իր մեծ ապագան կառուցել է կուսակա՛ն անապատ հիշեցնող անցյալի սոսկալի ու աղքատիկ փլատակների վրա: Այս տրագիկ անցյալը մենք տեսնում ենք ամեն քայլափոխում:

Իհարկե, այս երկրի ռուսամասնորությունը պահանջում է շատ մեծ ուժեր և ավելի ժամանակ, քան մենք կարող ենք հատկացնել մեզ ապշեցնող ժողովրդական տեսակատարությունների այս փոքրաթիվ օրերին: Բայց անգամ այս կարճատև օրերը շլացուցիչ կերպով ներկայացրին մեզ երկու աշխարհ, որոնք տրագիկ կերպով հակադրի են միմյանց. ռուսական ցարերի և զենե-րայների զաղրկության իշխանության աղետարին դարաշրջանից հեղափոխությունը բաժին ընկած գողտքի ու փլատակների աշխարհ և երիտասարդ ուժեր անհեցողք՝ բուռն, անզուսպ, արդյունավետ գործունեության աշխարհ: Պատմական տարիների քանակով իրարից այնքան տարբերվող այս ներկային և անցյալին նեղած առաջին իսկ հայացքը մեր սրտերին հարկադրում է ավելի ուժեղ տրոփել,— և, ահավա՛սիկ, երբ խորաթափանց հայացք ենք նետում մեզ շրջապատող նոր աշխարհի, նոր Հայաստանի վրա, երբ մենք մեր մատը դնում ենք նրա զարկերակի վրա, և հրաբորբոք արյան բուռն հոսանքը մեզ տանում է իր հետ,— այդ մոմենտից սկսած՝ երբեմն սարսուռով գիտակցում ենք, որ մենք քիչ ենք ասել, քիչ ենք ասում անցյալի անողորմ հնշումը, որ բաժին էր ընկել հայ ժողովրդին: Երբեմն տխրում ենք, որ մենք ազատ բազմ լուսնեք խորանալու այդ անցյալի գերող հուլարձաններ հանդիսացող էջմիածնի, Զվարթնոցի և Հայաստանի այլ պատմական վայրերի ճանաչողության մեջ,— մենք կանգ

ենք տանում այս երկրի ներկայի վրա, որը մասն է հանրապետությունների մեծ Միության մեջ, որպեսզի ազատագրի իր ժողովուրդը:

Որպեսզի գործը հաջողանա՝ անհրաժեշտ է արտահայտում ամենից առաջ Հայաստանի խորհրդային զեղարվեստական գրականությանը:

Ընկերներ՝, այստեղ ներկա եղող հայ գրողները մոտ անցյալում մեր հյուրն էին լենինգրադում: Այդ մի ակտ էր, առաջադասություն էր այն կապի, որ պետք է հաստատվեր խորհրդային գրականության ամենահարավային ջրկանի՝ Զաքարյանի զեղարվեստական գրականության և այդ գրականության ամենահայտնի ջրկանի՝ խորհրդային գրողների լենինգրադի խմբի միջև:

Հայաստանը մեզ մոտ գալու իր ակտով ամբողջ անծայրածիր Միության վրայով՝ կամբի մի հենարանի հիմք դրեց մեզ մոտ, լենինգրադում: Այժմ մենք փորձ ենք անում երկրորդ հենարանի հիմք դնել մեզ մոտ, Հայաստանում:

Այժմ ղեկնիցողը անունը տալով, ես լիմ կարող չհիշել մեկ ուրիշ անուն: Հայ ժողովրդի խորհրդային անկախության 15-ամյակի առթիվ տեղի ունեցող ժողովրդական տոնահամարությունները ղուգադիպեցին լենինգրադի ամենաազատագրող Ս. Մ. Կլեյմի սպանության տխուր հիշատակին (բոլորը ոտքի են կանգնում):

Դա վճիռ ազնվության տեր մի մարդ էր, որն իր կյանքը տվեց մեր ապագային, հեղափոխական էր՝ այս մեծ քառի խնամքով խնամառով, այսինքն բույնիկ էր:...

Են ուրախ եմ, որ լենինգրադի ղրողներն իրականացնում են տարբեր ազգությունների միջև գրական մոտիկություն ստեղծելու գործը:...

Աշխատանքը լայն առումով է զբաղված: Հայաստանի անցյալի պոեզիան զուգակցվում է ներկայիս պոեզիայի հետ: Մենք ճանաչելու ենք ոչ միայն մեծ հայ գրականության պատմական նմուշները, այլև խորհրդային դարաշրջանի խոշոր հայ պոետներին և մենք ուսումնասիրենք՝ հայ գրականության հետ ունեցած եղբայրակցության շնորհիվ՝ արդեն ճանաչում ենք այնպիսի պոետներին, ինչպես Զարեհն է, ինչպես Նաիրի Զարբան է, ինչպես Մահարին է, ինչպես Գեղամ Սարյանն է և մի շարք ուրիշ մեր ժամանակակիցներ, որոնց զրին օգնում է մեզ՝ ուսումնասիրողներին, հասկանալու խորհրդային Հայաստանի ազատագրված միտքն ու ոգին:

Ես կցանկանայի այս հանդիսավոր երեկոյին նշել, թե մեզ՝ ուսումնասիրողներին ու պոետներին համար որքան կարևոր է, որքան անշափելիորեն թանկ է կառուցվող Հայաստանի ուսումնասիրումը, ոչ միայն հանրական պոեզիայի նմուշների հիման վրա, այլ՝ այսպես ասած՝ ըստ ընագրի, ոչ միայն վերականգնված ախտիվ հուշարձաններով, ոչ միայն Հայաստանի ժամանակագրական հուշարձաններով, այլ նաև նոր քաղաքի, հիդրոկայանների, կոտնտեսությունների, թատրոնների, գունասրահների, դարձակարչության, դարձակների նախագծերով, այն է՝ կենդանի իրականության բոլոր տեսակներով. և այստեղ մենք անգամ թուղթիկ ծանոթության դեպքում հայտնաբերում ենք արդեն կուտակված արժեքներ և փորձ, որն օգտակար է մեզ բոլորիս համար, մեր խորհրդային Միության մյուս ժողովուրդներին համար:

Մենք տեսնում ենք մայրաքաղաքի ստեղծման մեծ նախագիծը, մայրաքաղաքը, որի առաջին ուրվագիծը համարձակ կերպով նշում են ապագան: Մենք գիտենք կառուցող ճարտարապետ և զեղարվեստագետ Թամանյանի անունը, որը հեռանախորհն հաշվի է առել կանաչով շրջապատված Երևանի ապագան:

Մենք տեսնում ենք նկարիչ Սարյանին, որի նաշակը խաղում է որպես լույսի հաստգայի հայ գունանկարչության գեղան լինելու արժանի վրա: Մենք տեսնում ենք Թեղեմեղյանի խոր վարպետությունը, Բայց բանն անունները չեն, մանավանդ որ այդ անունները տալիս է արդեն ոչ նոր հայ գրականության համար չափազանց նոր մի մարդ: Բայց և այնպես անդամ այս մարդու համար բարձր են հնչում արձանագործ Արա Սարգսյանի, գրքի գրաֆիկ Կոչոյանի, թատերական հանդերձների հեղինակ Դանդուրյանի, դերասան Աթուրյանի անունները, ճարտարապետ և պատմագիր հանգուցյալ Թորգոմանյանի կամ Մյուս հանգուցյալի անունը, որին մենք քույրս մոտ տեղյակում սգացի՜նք և որին չի մոռանա հայ գրականության պատմությունը՝ Երրվանդադեի անունը:

Խճարկեմ, այս մարդկաց անունների կողքին ուրիշ անուններ էլ կարելի է տալ: Մա սողացուցում է, որ հայ կայսության հավաքում է իր ուժերը, կազմակերպում է այդ ուժերը հովհու տաղանդների շտաբը և ճանապարհ է բացում ժողովրդական կուսուրացի բարձրացող ալիքի համար: Եվ, ահավասիկ մենք, դաշնակից ազգությունների գրողներս սլետք է ուսումնասիրենք այդ կուսուրացի անունն ամբողջ խորությունը և առաջին հերթին ինտերնացիոնալ շփման կարգով: Մենք չպետք է սահմանափակվենք և չենք սահմանափակվում լեռնների կայսույտ գազաթների վրայով թռչունների պես սուրալով, — մենք ցանկանում ենք իջնել ձեր հովիտները, մենք ցանկանում ենք ճանաչել ձեզ խկուրյամբ:

Ես Վրաստանի, Ուկրաինայի, Բելուստիայի, Մոսկվայի, Լենինգրադի հավասարապես բոլոր գրող հյուրերի անունից շնորհակալություն եմ հայտնում Հայաստանի Խորհրդային գրողների միությանն այն բացառիկ արտադին, բարեկամական հանդիպման համար, որ նրանք ցույց տվին մեզ, այն ընդունելության համար, որին մենք արժանի ենք նրա համար, որ հայ գրականության հետ հավասար կերպով պատկանում ենք մեծ Խորհ. Միությանը: Այս հրաշալի երկրում, քարերի, լեռների, խաղողի վազերի, գետերի հիգրոկլանների մեջ, այս ժողովրդի շրջանում, որն ամրապես ու տիրաբար ձեռք է դարկել կուսուրացի գործին՝ ուղում ես գինու բաժակը բարձրացրած անսահման հույսերդ արտահայտել: Ես կուզեի, որ բոլոր այստեղ հավաքվածները մտովի բարձրացնեն իրենց բաժակը հանուն մեծ հայ լեզվի նոր գրականության, Խորհրդային Հայաստանի գեղարվեստական գրականության ծաղկման, հղորդության ու մեծություն:

Պ. Տիլիսյանի խոսքը (արտասանված հայերեն լեզվով):

Պետքների այսօրվա ինտերնացիոնալ երեկոյին ես կկարգամ իմ ինքնուրույն ուղեանավորը և մի քանի թարգմանական բանաստեղծություններ: Հայկական պոեզիայի հետ ես արդեն վաղուց ծանոթ եմ, սիրում եմ, շատ բարձր եմ գնահատում այն և ինքս սովորում եմ նրանից:

Հայ պոետներից ես կատարել եմ բավական շատ թարգմանություններ: Որոնք տպագրված են ուկրաինական մամուլում:

Այժմ ես թարգմանում եմ հայ ժամանակակից պոետներին՝ Նիկոլե Զարինցի, Նաիրի Զարյանի, Վշտունու, Ալազանի, Գեղամ Սարգսյանի գործերը։

Այսօր ես կկարդամ միայն մի թարգմանություն։

Կարդում է Հ. Թումանյանի «Այվազովսկու եկարի առաջ Բանաստեղծության թարգմանությունը»։

Մ. Շ ա հ ի ն յ ա ն ի խ ո ս ք ի ց .

«Թանկագին ընկերներ».

Տասը տարի սրանից առաջ այնպիսի հանդիպումները, ինչպես մերն է, դեռևս անհնարին էին, տասը տարի սրանից առաջ մենք, արվեստի աշխատողներս, ջանք էինք թափում սովորելու մի հանրապետություն և մի լեզվի սահմաններում միմյանց հետ շփվելու, Այժմ ավելի ու ավելի հաճախ ենք գրտնում զոռնազան լեզուների և մեր Միության զանազան հանրապետությունների, ասենք ոչ միայն մեր Միության՝ պոետների ու գրողների շփման ձևեր, Այս տարի համարյա առօրյա փաստ դարձան քարեկամական բովանդակից հանդիպումները մեր և օտար լեզուներով գրող ընկերների միջև, մենք այդ հանդիպումները դարձնում ենք մեր գրական կենցաղի հաստատուն գծերից մեկը։

Հարց է ծագում, արդյո՞ք մենք կանգ կառնենք ստեղծագործական շփման այս ստեղծալի վրա։

Ինձ թվում է, ընկերներ, որ շատ շատով մենք կթևակոխենք հասարակական դարգացման մի նոր շրջան, վաղը մեզ համար հարկ կլինի հանդիպելու և շփվելու այնպիսի գեղարվեստական ուժերի հետ, որպիսին մեր այժմյան «օրակարգում», կարելի է ասել, բացարձակապես չենք նախատեսել։ Եվ այդ ապագա հանդիպումներից ես անձամբ շատ մեծ ստեղծագործական քարիք եմ սպասում մեր քաղոր պոետների ու գրողների համար։

Իսկ ի՞նչ հանդիպումներ են դրանք։

Ձեզանից շատերը թերևս նկատել են, որ մեծ տոնակատարությունների ժամանակ կազմակերպված համերգների ու երեկոների ժրագրերում գնալով ավելի ու ավելի հաճախ է պատահում փոքրագործ արվեստիչների խոսքը։

«Ընկերներ, այս նոր, հզոր ստեղծագործության շունչը մենք չենք համարձակվի ընկատել։ Եթե հարկավոր է, որ մենք, մի քիչ վախճալով ևս, ինչ որ մի ստախանոզական ձևով թափահարենք մեզ,— իսկ այդ, իհարկե, հարկավոր է,— ապա այդպիսի թափահարումը պետք է լինի հենց ժողովրդական տարերքի արվեստի հետ հաստատուն, ճիշտ փոխադրություն սահմանելու ուղղությամբ։ ...Եվ եկեք ցանկանանք, որ մեր հետևյալ հանդիպումների ձևը լինի պրոֆեսիոնալ պոետների ստեղծագործական ցայտուն շփումը մեր մեծ Միության թուր սոցիալիստական հանրապետությունների երգիչների հետ»։

Գրական թերթ, 1935, № 25.

Դեկտեմբերի 11-ին

Նշվում է բելոռուսական բանաստեղծ Յանկա Կուպալայի գրական գործունեության 30-ամյակը։ Հանդիսավոր նիստին, Մինսկում, մասնակցում և Լույսաստանի գրողների շունչից հոբելյարին ողջունում է Ն. Զարյանը։

Գեկեմբերի 13-ին

Գրողների ընդհանուր ժողովում հրապարակվում է «Հայաստանի խորհրդայնական 15-րդ տարեդարձի առթիվ ՀՍԽՀ ժողովուրդի 1935 թ. օգոստոսի 1-ի որոշմամբ հայտարարված մրցանակաբաշխության ժյուրիի որոշումը»:

Երկրորդ մրցանակ է արժանանում Դ. Դեմիրճյանի «Հեկերներ» պատմվածքը, երրորդ մրցանակի՝ Հովհ. Շիրազի «Արևի երկիր» պոեմը, Հովհաննիս Թողոսյանի «Մայրական» պոեմը և Լ. Թարգյուզի «Հսկաների շարքում» վեպը:

Դեկտեմբեր

«Խորհրդային արվեստ» երկշաբաթավերթի էջերում տպվում է դիսկուսիա քննարկի խնդիրների շուրջը:

Դեկտեմբերի 30-ին

Կրեմլում Կոմունիստական պարտիայի և սովետական կառավարության ղեկավարները ընդունում են Հայաստանի աշխատավորության պատվիրակությանը:

Ելույթ են ունենում Հայաստանի պատվիրակները, այդ թվում գրողներ Ստ. Զորյանը և Ն. Զարյանը:

Ստ. Զորյանի ելույթից.

«Թանկագին ընկերներ, ես ձեզ բողբոջում, սրտագին ողջունեմ ձեռքով հայ ինտելիգենցիայից՝ պրոֆեսորներից, արտիստներից, գրողներից, նկարիչներից, կոմպոզիտորներից և արվեստի բոլոր աշխատողներից, նրանք ինձ հանձնարարել են այս հանդիսավոր հանգիստն փաժանակ ասել, որ դառնում է արժանի Հայաստանը, ներկայումս, շնորհիվ Խորհրդային իշխանության, ուղղեց իր կորացած մեջքը, բուժեց իր վերքերը և սկսեց նոր կյանք կառուցել սոցիալիստական հիմունքներով:

...Խորհրդային Հայաստանն իր գոյության 15 տարվա ընթացքում հասավ կուլտուրական շտեմնված վերելքի: Մենք ունենք արդեն 10 բարձրագույն դպրոց, շատ միջնակարգ դպրոցներ, շատ տարրական դպրոցներ՝ համարյա Հայաստանի բոլոր գյուղերում...»

«Մենք Հոկտեմբերը նոր գաղափարներ, նոր թեմատիկա, նոր լուսավոր հեռանկարներ տվեց մեր գրականությանն ու արվեստին: Խորհրդային ուղղեց իր մեջքը: Մեր գրականությունը վերածնվեց հողով, ազատագրվելով նեխած, հին գաղափարներից և ապրում է լիարյուն կյանքով: Այժմ հայ գրականության մեջ հռետտեսություն և անկումայնություն չկա և չկար...»

Գրականության և արվեստի ճակատում մենք մեծ նվաճումներ ունենք: Ինչպես խորհրդային բոլոր հանրապետություններում, այնպես էլ մեզ մոտ՝ Հայաստանում Խորհրդային իշխանությունն աճեցրեց գրողների, նկարիչների, գիտնականների ու կոմպոզիտորների նոր կադրեր: Մեր քրիստոսաբարձ գրողների ու նկարիչների մի մասը դուրս է եկել նախկին որբերի ու անապատառների միջավայրից: Այդ վկայում է Խորհրդային իշխանության ստեղծագործ ուժի մասին: Հեկերներ, խորհրդայնացումից առաջ ոչ մի հայ գրող չի խոստ-

փնլ սովից ու մեծ կարիքից: Այժմ այդպես չէ, կուտեկցութիւնն ու կառավարութիւնը բացառիկ հոգատարութիւն են ցուցաբերում մեզ:

Խորհրդայնացումից առաջ հայ գրողներն ինքնապարփակ էին և քիչ էին շփվում հարևան ժողովուրդների գրողների հետ: Իսկ այժմ, երբ Խորհրդային իշխանութիւնն շնորհիվ խաղաղութիւնն ու բարեկամութիւնն հաստատվեց Խորհրդային Միութեան ժողովուրդների միջև, ամբողջովին է զոգումը ոչ միայն Անդրկովկասի, այլև ամբողջ Միութեան գրողների միջև: Ռուսական մեծ ժողովրդի գրականութեան ստեղծագործական վերելքը հեկարական դեր է խաղում հայ գրականութեան նոր ստեղծագործ ուժերի աճման խնդրում:

«Գրական թերթ», 1938, № 1:

ՀԱՄԱՌՈՑ ԲԻՐԱԴՐԱՆԻՍ

Ձագան

Ալազան Վ.— Բանաստեղծութիւններ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Գրաչի Ա.— Մուտք, Բաքու:

Ջարյան Ն.— Ամբոց, Երևան:

Ջարյան Ն.— Ռուշանի քարափը (ռուսերեն), Մոսկվա:

Հակոբյան Հ.— Բանաստեղծութիւններ, Երևան:

Երրազ Հ.— Գարնանամուտ, Երևան — Մոսկվա:

Երրազ Հ.— Միամանթո և խաչեղարն, Երևան:

Մարմեն — Թոխը, Երևան — Մոսկվա:

Սարյան Գ.— Միջօրե, Երևան:

Վշտուկի Ա.— Երկեր, Երևան:

Տարոնցի Ս.— Դարերի լեզենդը, Երևան:

Առնակ

Ալազան Վ.— Վաթսուներորդ հորիզոնում (ռուսերեն), Մոսկվա:

Անանյան Վ.— Որս, Երևան:

Արմեն Մ.— Հեղնաբ աղբյուր, Երևան:

Արմեն Մ.— Հացվոր (ռուսերեն), Թիֆլիս:

Արմեն Մ.— Սկառու № 89 (ռուսերեն), Թիֆլիս:

Բակունց Ա.— Անէրն, Երևան:

Բակունց Ա.— Խոնարհ աղջիկը (սյատմվածքներ, ռուսերեն), Մոսկվա:

Դեմիտրեան Գ.— Ռաչիդ (ռուսերեն), Թիֆլիս:

Ջորյան Ստ.— Մի կյանքի պատմութիւն, Երևան:

Ջորյան Ստ.— Պատմվածքներ (ռուսերեն), Թիֆլիս:

Թոթովենց Վ.— Հովնաթան՝ որդի Երեմիայի, Երևան:

Թորգոմյան Մ.— Կանաչ բարձունքներ, Թիֆլիս:

Թորգոմյան Մ.— Մռայլ օրեր, Թիֆլիս:

Մահարի Գ.— Մանկութիւն և պատանեկութիւն (ռուսերեն), Թիֆլիս:

Պետրոսյան Մ.— Պատմվածքներ, Թիֆլիս:

Պետրոսյան Մ.— Մանկութիւն, Թիֆլիս:

Սիրաս Հմ.— Լաթիֆի, Երևան:

Դրամատուրգիա

Ջանան Մ.— Եահնաթան, Երևան:

Ջանան Մ.— Եահնաթան (Թաթարերեն), Կադան:

Վաղարշյան Վ.— Ողակում, Երևան:

Ժողովածուներ

Գրական խնինական, խնինական:

Երկու բուլղենիկ (Շիրվանզադեն և Նար-Գոսր Եահումյանի և Սպանդարյանի մասին), Երևան:

1905 թիվը Հայ գրականության մեջ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Հայաստանի պոեզիայի և արձակի ժողովածու (ռուսերեն), Մոսկվա:

Հայաստանի գրողները տասնհինգամյակին, Երևան:

Սովետական Հայաստանի քանաստեղծները (ռուսերեն), Մոսկվա:

Ստեփան Եահումյան (գրողները Եահումյանի մասին), Երևան:

Կլասիկներ

Ալդեկցի Վ.— Աղվեսագիրք, Երևան:

Թումանյան Հ.— Գիքոր (Հումարեն), Ռոստով:

Հիբիկյան և էպոսը Հայաստանի (ռուսերեն), Քիֆիս:

Ժողովրդյան Հ.— Մոռացված աշխարհ, Երևան:

Մուրացյան — Բնաիր երկեր, Հ. 1, Երևան:

Նալբանդյան Մ.— Անտիպ երկեր, Երևան — Մոսկվա:

Պարոնյան Հ.— Երկերի ժողովածու, Հ. V, VII, Երևան:

Սայաթ-Նովա — Խաղերի լիակատար ժողովածու, Երևան:

Միսիր — Փերթվածներ, Երևան:

Օտյան Ե. — Երկերի ժողովածու, Երևան:

Հայագիտություն, գրականություն պատմություն,
հնադարաբանություն

Արեղյան Մ.— Հայոց միջնադարյան առականներ ու սոցիալական հարաբերությունները Նրանց մեջ, Երևան:

Հարությունյան Ս.— Պուշկինի հարյուրամյա կյանքը Հայ գրականության մեջ, Երևան:

Թարգմանություններ

Ալդեկենկո Ա.— Սիրում եմ, Երևան:

Բարբուս Հ.— Կրակ, Երևան:

Դորկի Մ.— Կլիմ Սամգինի կյանքը, գիրք 1, Երևան:

Իդանով Ա.— Խորհրդային գրականությունը ամենագնացափարական և առաջավոր գրականությունն է, Երևան:

Լեոնով Լ.— Սոս, Երևան:

Լերմոնտով Մ.— Մեր ժամանակի հեղուք, Երևան:

Նունարսկի Ա.— Լենինը և գրականությունը, Երևան:

Հայեն Հ.— Երգերի գիրք, Երևան:

- Մարշալ Ս.—Միստր Տվիստր, Երևան:
 Մոպսսան — Ընտիր պատմվածքներ, Երևան:
 Մոր Բ.— Ուտուպիա, Երևան:
 Շեքսպիր — Օթելլո, Երևան:
 Սալտիկով-Շչեդրին — Հեքիաթներ, Երևան:
 Մերվանտեա — Դոն Կիխոտ, Երևան:
 Տոլստոյ Լ.— Պատերազմ և խաղաղություն, հ. I, Երևան:
 Տոլստոյ Լ.— Կոզակներ, Երևան:
 Տոլստոյ Լ.— Պրիկուշկա, Երևան:
 Ուպենսկի Գ.— Մի քառորդ ձի, Երևան:
 Ծուրմանով Դ.— Ջապան, Երևան — Մոսկվա:

Տարբեր լեզուներից կատարած թարգմանությունների ընթերցանությամբ
Հանդես են գալիս՝ Ն. Ուշակովը, Ս. Զիկովանին, Պ. Անտկուսկին, Մ. Լոգինո-
կին, Վ. Զվադինցևան և ուրիշներ։

Ավարտվում է կամերային անսամբլների՝ սովետական երաժշտության լավագույն կատարման կոնկրետը: Առաջին մրցանակի են արժանանում Կոմիտասի և Գլիների անվան կվարտետները:

Մանկական գրականության մասին գեկուցում է Ա. Ա. Անդրեևը:

«...Չնայած մի շարք մանկական գորղներ տվել են ոչ վատ մանկական զրգույկներ, այնուամենայնիվ մեր մանկական գրականությունը նաև որակի տեսանկետից տատանալու է մի շարք թերություններով: Խախ՝ որոշ հասակի երեխաներ չափազանց վատ են սպասարկվում մանկական գրականությամբ: Որինակ, քաղաքներ կան, որ բոլորովին թիչ քանակությամբ գրքեր են հրատարակում հոկտեմբերիկների տարիք ունեցող երեխաների համար, նրկբորդ՝ մանկական գրականությունը լի ընդգրկում մեր կյանքի մի շարք չափազանց կարևոր կողմերի կողքովն է անցնում, թեմաներ, որոնք պետք է գեղարվեստական ձևով ցույց տրվեն երեխաներին: Ներքո՞ մանկական գրքերի քում իսկ շարատգրում գրողների կողմից, նրանց լեզուն, ոճը հաճախ հեռու են նպատակից — այն է՝ հետաքրքրել և հասկանալի լինել մեր երեխաներին, լինողիով արդեն այն մասին, որ հաճախ պարզապես աղավաղվում է սոցիոլոգի գրական լեզուն: Այդպիսի գրքեր դժբախտաբար գեղես թիչ չկան, թեև նրանց թիվը գնալով պակասում է: Մի շարք գրողներ փոխանակ սովորելու խոսքի մեր մեծ աղվեսազետներին — Ա. Մ. Գոբզուց, Պուշկինից, Լ. Տոլստոյից, փոխանակ սովորելու գրականությւն մեծ քննադատներին — Բեխինսկուց, Դոբրոլյուբովից, Չերնիշևսկուց և ուրիշներին, թե ինչպես ստեղծել մանկական գիրքը, փորձում են իրենցից հորինել ինչ որ առանձնահատուկ մի բան և հաճախ, նպատանկին չհասնելով, վատ գիրք են մատուցում երեխային՝ դրանով իսկ մանկական միջավայրում չլստեղծվ իրենց երկերի տրձազանցը:...

«Մանկական գրականութիւնը մեզ չի բավարարում նաև իր գեղարվեստական-տեխնիկական ձևավորմամբ: Զէ որ երեխայի ու դեռահասի համար վերին աստիճանի կարևոր նշանակութիւն ունի գրքի տեխնիկական ու գեղարվեստական ձևավորումը՝ թուղթը, տպագրութիւնը, նկարները: Այդ համախմբական նշանակութիւն է ունենում գործի համար: Գրքի ձևավորման հիման վրա ղգալիորեն կարելի է գատել, կկարգա՝ արդյոք երեխան այդ գիրքը, թե՞ ոչ:»

«Այժմ բոլորն ստեղծում են իրենց կադրերը՝ կուսակցութիւնն ստեղծում է կադրեր, ժողովատններն աճիցնում են իրենց կադրերը, գյուղատնտեսութիւնն մեզ նույնպէս սեփական կադրեր են ստեղծում: Բայց ահա մեր հրատարակչութիւններն ըստ երևոյթի կարծում են, թէ գրողները կստեղծվեն կամ իրենց իրենց, կամ թէ գրողներ նրանց համար կսլաւարաստի ինչ որ մեկ ուրիշը, փոխանակ իրենց հենց ուշագիւր աշխատելու յուրաքանչյուր սկսնակ գրողի աճեցնելու և լավ գրող դարձնելու ուղղութիւնով, ըստ ամենայնի օգնելով նրան այդ գործում: Այդպէս միայն կարող են կադրեր ստեղծվել, իսկ մեր հրատարակչութիւնները բոլորովն անարար են չիբարեհովում այդ խնդրին, չհասկանալով, որ այդ է հենց հրատարակչութիւնների լավ աշխատանքի հիմնական կազմակերպչական պայմանը:»

Մանկական գրականութիւնը մեզ մոտ, անկասկած, կաճի, եթէ մենք ապահովենք այդ անհրաժեշտ կազմակերպչական պայմանը:»

«Գրակէ-թերթ», 1936, №4.

Զեկուցման շուրջը ծավալված մտքերի փոխանակութիւնը մասնակցում էն՝ Կ. Պառլապտովսկին, Ա. Շչերբակովը, Բ. Ժիտկովը, Ա. Բարտոն, Կ. Զուկովսկին, Ալ. Տոլստոյը և ուրիշներ:

Հունվարի 17-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է գրողների, կերպարվեստի և երաժշտության քննադատի աշխատողների համագիպում Հայաստանի 15-ամյակի պատմիկութիւն անդամներ Ստ. Զորյանի և Ս. Հակոբյանի հետ:

Ստ. Զորյանն ու Ս. Հակոբյանը պատմում են իրենց տպավորութիւնները Մոսկվայից:

Հունվարի 18-ին

Գրողների տանը քննարկվում են պատանի գրողների ստեղծագործութիւնները: Չափածո ստեղծագործութիւնների մասին զեկուցում է Վ. Ալազանը, արձակի մասին՝ Մ. Արմենը:

Հունվարի 24-ին

Թիֆլիսում վախճանվեց նկարիչ Ողիշե Թադևոսյանը (ծնվ. 1870 թ.),

Հունվարի 24-ին և 25-ին

Գրողների տանը քննարկվում է Մ. Արմենի «Նեղոսը աղբյուր»-ը:

Զեկուցում է Խ. Սարգսյանը: Մտքերի փոխանակութիւնը մասնակցում են՝ Գ. Լեոնյանը, Զ. Սալայանը, Հ. Մկրտչյանը, Հ. Փալարը, Գ. Կոլոզյանը, Խ. Ալվազյանը, Մ. Արմենը:

Հունվարի 26-ին

Համկ(բ)Պ Կենտկոմը և ՍՍՌՄ Ժողկոմսովետը որոշում են ընդունում «Պատմության ուսումնասիրության դրվածքը բարեկազմելու վերաբերյալ»:

Հունվարի 27-ին

ՍՍՌՄ Կենտգործկոմի որոշումով առջիկ բանաստեղծ Ա. Հաճոթին, աղբյուր-բնշանակաճ բանաստեղծ Ս. Վուրդունը և Հայ բանաստեղծ Ն. Զարյանը պարգևատրվում են Հենինի շքանշանով:



Հրապարակվում են Ի. Վ. Ստալինի, Ս. Մ. Կիրովի և Ա. Ա. Միկոյանի դիտողությունները ՍՍՌՄ-ի պատմության դասագրքի կոնսպեկտի և ձևեր պատմության դասագրքի կոնսպեկտի վերաբերյալ:

Հունվարի 28-ին

«Պատմության ուսումնասիրության դրվածք» վերաբերյալ «Երաժշտության միության» սեմինարը (ՍՄ ցենսկ զամկուտի Հեգի Մակբեթը օպերայի մասին):

Ե մ բ ա դ ր ա կ ա ն ի ջ .

«...Դա մի երաժշտություն է. որը դիտավորյալ կերպով թթաւ է շուտ ավաճ, որայնպիսի ուրիշ չհիշեցնի կլապիկական օպերային երաժշտությունը, ոչ մի ընդհանուր բան չունենա սիմֆոնիկ հնչեղության հետ, պարզ, հանրամատչելի երաժշտական խոսքի հետ: Դա մի երաժշտություն է, որը կառուցված է օպերան ժխտելու նույն սկզբունքով, որով ձախլիկ արվեստն ընդհանրապես ժխտում է թատրոնի պարզությունը, ռեալիզմը, կերպարի հասկանալիությունը, խոսքի բնական հնչեղությունը»:

«...Ձախլիկ այլանդակությունն օպերայի մեջ աճում է նույն այն անկունքից, որտեղից և ձախլիկ այլանդակությունը՝ նկարչության, պոեզիայի, մանկավարժության, գիտության մեջ: Մանրորոժական տեղատարությունը տանում է դեպի խզումն իսկական արվեստից, իսկական գիտությանից, իսկական գրականությունից»:

„Прас“, 1936, № 27.

Հունվարի 30-ին

Մոսկվայում հրավիրվում է հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Ռոմեն Ռուլանի 65-րդամյակին:

Բացման խոսք է ասում Մ. Կուցոմը: Հորեյարին ողջունում են Գ. Գիմիտ-րովը, Մ. Գորկին:

Ռ. Ռուլանի ստեղծագործության մասին զեկուցում է Ի. Անիսիմովը:

Ռ. Ռուլանի «Իմ խորհրդային բարեկամներն են» և «Իմ ազգի»:

«Թանկագին ընկերներ» Մեդալակալ և մեդալակալ բանի համար, որ մեծարում և իմ յոթնամյակ տարին: Այս կարծես ճանապարհորդություն լինի

Փարիզ—Մոսկվա։ Ըստ էության, և դուք ինձ հղջունում եք, ճանապարհորդությունը հիշող չէի, բայց չափ վերջացավ։...

«...Պետենները լոկ ծիծեռնակներ են, որ ավելորդ են զարնան դաշտատեր։ Նորանք չեն դեռնա, որ զարուհ են ասեղծում։ Նախքան կգա նոր կյանքի դարձումը, պետք է անցնել ձյունաբեր, անձրևաբեր և հողմաշունչ օրեր, որոնք անգլանշում են անցումը տարվա մեկ հղանակից մյուսին։ Այդ օրերն էին՝ համաշխարհային պատերազմի ու ձեր հեղափոխությունը։ Թույլ տվեք ասել՝ ձեր և ձեր հեղափոխությունը, Որովհետև դուք պայքարեցիք ոչ միայն ձեզ համար, պայքարեցիք նաև մեզ համար, պայքարեցիք բոլորի համար։

Եվ այդ հեղափոխության մեջ իրենց իրազորությունը դուրս իմ տրվեալի երազները, իմ կյանքի հույսերը, ռեալ թրիստոֆան-ի և Վոլյա Բրյունոս-ի սգին։...

«Երբեք մի թավաբարվեք այսօրվա հաղթանակով։ Եվ մասնավորապես մի՛ հանգստանաք ձեռք բերված հաջողություններով։ Զի կարելի է հաղթել մեկ անգամ ընդմիջում, պետք է հաղթել ամեն օր, պետք է ամեն առավոտ սկզբից սկսել և շարունակել նախորդ օրվա մարտը։ Մարդկության կյանքը երբեք կանգ չի առնում։ Նա, ով կանգ է առնում, շուտով նա կմեռնի։ Պետք է առաջ գնալ, միշտ առաջ գնալ, պետք է միշտ ավելի ու ավելի մեծ հաղթանակ տանել մարտության, անարդարության, մահվան հանդեպ։

«Ես, Ես, 1936, № 3-4.

Գրողների տանը Ռոմեն Ռոլանի ծննդյան 70-ամյակի կապակցությամբ կազմակերպվում է հանդիսավոր նիստ։

Ռ. Ռոլանի գրական գործունեության մասին զեկուցում են Ս. Հակոբյանն ու է. Պետրոսյանը։

Ելույթ են ունենում՝ Ստ. Զորյանը, Մ. Արազիև և ուրիշներ։ Նիստը ողջույնի հեռագիր է ուղարկում Ռ. Ռոլանին։

«Գրական թերթ»-ը էլ է նվիրում Ռ. Ռոլանին, Հողմածներով հանդես են գալիս՝ Ստ. Զորյանը, պրոֆ. Ս. Հակոբյանը և ուրիշներ։

Ստ. Զորյանի խոսքից.

«Ռոմեն Ռոլանը ինձ համար ոչ միայն մեծ գրող է և մեծ քաղաքացի, ալև նա ներկայանում է ինձ որպես Եվրոպայի խիղճը, մեծագույն մի համեմատելի։

Տասնչորս թվի օգոստոսին, երբ եվրոպական պետությունները մի երկու օրվա մեջ դեն նետեցին կուլտուրայի շողջողուն դիմակները ու զազան կտրեցին միմյանց դեմ, շովինիզմի թույնով վարակելով և բազմությունները, ու երբ պատերազմի ազմուկից միջազնեց անգամ եվրոպական առաջավոր համարված մտավորականության իմացությունը և հողիներին իրավ ռուսի խավարը,— այդ ժամանակ ահա՝ այդ խելահեղ ու արյունով արթած խավարի մեջ, որպես պայծառ մի կանչ, շվեյցարական լեռներից հնչեց Ռոլանի ձայնը, որ ժողովրդասիրության, հղբալրասիրության և մարդասիրության կոչ էր անում նիբլած ու քնած խղճմտանքներին։

Դեռ Եվրոպայի հալածված, բայց արթուն խիղճն էր, որ տառապում էր, տեսնելով, թե ինչպես Եվրոպան մոռացել է դարերի պայքարով ձեռք բերած մարդասիրության գաղափարներն ու կոպուլտոն, և մարդը մարդուն դարձել է զալլ:

Մի արթուն ու զգայուն խիղճ, որ մինչև այսօր շարունակում է ըմբոստանալ ամեն մի անարդարության դեմ և իր մեծ արտի համակրանքը ասանել այնտեղ, ուր արդար պայքար է տարվում մարդկության լավագույն ապագայի համար:

Դրա համար էլ ահա՝ ես իր պայծառ հայացքը հառնել է խորհուրդների վրա, տեսնելով այնտեղ շահագործության՝ մարդը մարդու ձեռքով շահագործվելու վերացում և համառ, տոկուն ու անձնազուր աշխատանք հանուն երջանիկ առաքյալի:

Հարգանք խոհուն աման Փրիստոֆո-ի, զվարթ Վեոլա Բրյունոն-ի մեծ հեղինակին և մեծ աշխարհագրագետի մոլանին:

Գորկան Բերթա, 1938, Ձ 2.

Հունվարի 31-ին

Մոսկվայում հրավիրվում է սովետական գրողների խորհրդակցություն՝ նվիրված պաշտպանական դրականության հարցերին:

Բացման խոսք է ասում Ա. Ս. Շչերբակովը:



Լենինգրադում, Մալակովսկու տանը կազմակերպվում է հայկական հին և նոր պոեզիային նվիրված երեկո:

Հայկական պոեզիայի մասին ներածական խոսք է ասում Դր. Սիմոնյանը: Թարգմանության հարցերի մասին զեկուցում է Կ. Միքայելյանը:

Հայ պոեզիայից կատարած իրենց թարգմանությունների ընթերցանության հանդես են դադիս՝ Ն. Տիխոնովը, Պ. Անտոկուսկին, Մ. Լոգինսկին, Ս. Շերվինսկին, Ս. Սպասսկին, Դ. Ռոժդեստվենսկին և Վ. Էրլիխը:

Երեկոն ամփոփում է Կ. Ֆեդինը:

Հայկական պոեզիայի երեկոյի առթիվ Վիտեբրատուրնի Լենինգրադյան Թերթը Դր. Կիտրովարի 8-ի համարում սպագրում է հազորդուն:

Հ ա ղ ո Ր Գ ո Վ Ի Յ .

Ե՛րժվար է ասել, թե ինչը այդ ընթերցանության մեջ թողեց մեծ տպավորություն. արդյո՞ք հայկական թանաստեղծական ստեղծագործության հսկայական, բուրբուլին անապատ և, ավաղ, դեռևս բավականաչափ չզնահատված հարստությունը, թե թարգմանիչների վարպետությունը, որոնք փայլում էին իրենց արվեստի (նույնպես դեռևս բավականաչափ չզնահատված) իսկական հրաշքներով:

Հայկական պոեզիայի պատմությունից ունենդիրներին մատուցվեցին միայն առանձին հասանելիներ, բայց և դրանք ևս լիովին բավական էին, որպես-զի համոզվենք այդ պատմության նշանակալիության մեջ: Ապրիցուցիչ են քանաստեղծության այն կոպուլտան, ձեռն այն կատարելությունն ու կոմպո-

վիցիոն կուռ կառուցվածքը, որոնք հատկանշական են միջնադարյան հայ պահ-
պալի համարում...

ՄԱՆՀՐԱԺԵԶՈՒ Է հատկապես խոսել Սալաթ-Նովայի մասին, բանաստեղծ,
որը, անկասկած, համաշխարհային արժեք է ներկայացնում: Խոշոր դեմքեր է
տղել նաև XIX դարը...

Վերջապես, համադրել են հենում նաև սովետական պոեզիայի ստեղծագոր-
ծությունները: Այնպիսի բանաստեղծություններ, ինչպես Նղիշ Զարենցի
Մեղեքեք մեր հանճարեղ վարպետներին և Նաիրի Զարյանի «Ֆիրդուսին» (եր-
կույն էլ Պ. Անտոկուկու թարգմանությամբ), խոսում են Հայաստանի մեր
օրերի սոցիալիստական պոեզիայի ուժի մասին:

Այդ ստեղծագործությունները առանձին էջեր են արդեն հրատարակության
հանձնված հայկական պոեզիայի մեծ անթոլոգիայի, որ լույս է տեսնում
Պ. Անտոկուկու և Ն. Տիվունովի խմբագրությամբ:

Այդ առանձին էջերը հարկադրում են սպասել ամբողջ անթոլոգիային
հսկայական անհամբերությամբ և հետաքրքրությամբ: Անթոլոգիան միաժամա-
նակ լինելու է հայկական պոեզիայի գեղեցիկ հուշարձան, առաջին պոեզիա-
յում մեծ իրադարձություն և մեր թարգմանական վարպետության փայլուն
օրինակ:

„Лит. Ленинград“, 1936, № 7.

Հունվար

ՀՍՍՌ Կենտրոնական Կոմիտեն որոշում է ընդունում պուշկինյան հոբել-
յանական հանձնաժողով ստեղծելու մասին, Հորիջյանական հանձնաժողովի
նախագահ է հաստատվում Ե. Զարենցը:

Փետրվարի 5-ին

Գրողների տանը Ն. Ա. Գորոքյուրովի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ կազ-
մակերպվում է հանդիսավոր երեկո:

Բացման խոսք է ասում Հ. Գյուլիբեկյանը. զեկուցում է Ս. Հարություն-
յանը:

Փետրվարի 6-ին

«Պրավդա»-ում հրապարակվում է «Բալետային կեղծիք» (բալետ ռուսա-
վոր վտակը, լիբրետո Յ. Լոպուխովի և Պրոտոզովսկու, երաժշտությունը Գ. Մո-
տսկովսկի, բեմադրություն Մեծ թատրոնի) խմբագրական հոդվածը:

Փետրվարի 10—15-ը

Մինսկում հրավիրվում է ՍՍՌԿ Գրողների Միության վարչության I-
յնականը, Բացման խոսք է ասում Ա. Ս. Շչերբակովը:

Տրվում են զեկուցումներ՝ Բելոռուսիայի գրականությունը, Բաշկիրիայի
գրականությունը, սովետական գրականության դրությունն ու խնդիրները (զեկ-
Ալ. Սուրկով):

Հայաստանից պլենումին մասնակցում են՝ Ն. Զարյանը, Գ. Սարյանը,
Գ. Մահարին և Դր. Սիմոնյանը: Բելոռուսիայի գրականության հարցի քննարկ-
մանը հյուր է ունենում Ն. Զարյանը:

Փետրվարի 12-ին

Հրապարակում է Հայաստանի կոմերիտմիության IX համագումարը:

Փետրվարի 19-ին

Մոսկվայում, Հայաստանի Կուլտուրայի տանը կազմակերպվում է հայկական պոեզիայի երեկո:

Հայկական պոեզիայի անթուղիայի աշխատանքների մասին զեկուցում են Դր. Միմոնյանը և Կ. Միքայելյանը:

Ողջույնի խոսքով հանդես է գալիս Ն. Զարյանը:

Հայ պոեզիայից կատարած իրենց թարգմանությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս՝ Ն. Տիխոնովը, Պ. Անտոկուսկին, Մ. Լոգինսկին, Ռ. Պատերնակը, Ի. Պետուպալսկին և ուրիշներ:

Երեկոյին հանդես է դալիս Տ. Տարիձեն, որ կարդում է իր բանաստեղծությունները՝ նվիրված Հայաստանին և հայ պոետներին:

Փետրվարի 20-ին

Վախճանվեց Ալեքսանդր Թամանյանը (ծնվ. 1878 թ.):

Գրողների խոսքով՝ Ալ. Թամանյանի հիշատակին.

«Մայրաքաղաքի Նորազարդ թաղերում թողնելով իր խիզախ, իր խոր մտքի հույսակա կոթողները, սոցիալիստական շինարարության բուռն առօրյայում թողնելով իր կարոտները, իր անկատար իղձերն ու հղացումները, մեզինքն ընդմիջում հեռացավ մեծ խուլացումների անխոնջ վարպետը, մեր ճարտարապետության պարծանքը: Զկա Ալեքսանդր Թամանյանը: Զկա ալեհեր պատանին, չկա անխոնջ էնտուզիաստը:

Խորհրդային ճարտարապետությունը զրկվեց իր մեծ հղացողից և վարպետից, մեր մայրաքաղաքը կորցրեց իր վերականգնուման ու վերաստեղծմանը նվիրված անխոնջ մարտիկը, մեր ժողովուրդը կորցրեց իր մեծ զավակներից մեկին:

Թամանյանը մեկը հանդիսացավ մեր նախախորհրդային մտավորականությանը այն ազնիվ ներկայացուցիչներից, որոնք, անվերապահորեն ալքելով անցյալին կապող բոլոր կամուրջները, նկատ անվերապահորեն նվիրելու իրենց բոլոր ուժերը, իրենց մեծ վարպետությունն ու փորձառությունը մեր երկրի սոցիալիստական անախընթաց վերելքին...

Ժողովրդական ճարտարապետը շատ բան տվեց մեր սոցիալիստական երկրին, մեր մայրաքաղաքին: Նա շատ ու շատ բաներ ունեց զեռ տալու, ստեղծելու և նորոգելու մասն ընդմիջում խզեց նրա կյանքը, վերջակետ դրեց նրա մեծ հղացումներին ու խիզախ կենսագործումներին:

Խորհրդային ճարտարապետությունը, որի ուսերին է ընկած էպոխայի հույսակա կոթողները կերտելու պատմական մեծ պատիվը, իր շարքերից կտա նոր ու խոշոր վարպետներ, որոնք, յուրացնելով Թամանյանի անհույս վարպետությունը, մեր երկիրը կդարձնեն սոցիալիստական ճարտարապետության հույսակա մի թանգարան, մեր մայրաքաղաքը կդարձնեն աշխարհի հիացանել քաղաք, որպիսին, մեր մեծ բանաստեղծ Չարենցի հղացումով, երազել է իր կյանքի վերջին շնչում Ալ. Թամանյանը: Փառաք, ուր խիզախորեն, որպես մեծ աշխատանքների շողողողուն արգասիքներ վեր կբարձրանան —

Սյունապարհներ, տեղրատներ,
Աստիճաններ մարմարե,
Եվ պարտեզներ ոսկեզօծ,
Շատրվաններ երգաձայն...
Աշտարակներ երկնահաս և
Կամարներ կռանխուտ,
Քանդակազօծ կարնիզներ,
Պատուհաններ նուրբ հասած,
Եվ մարմարե մարմնադույն,
Եվ դանգրահեր դրանիտ,
Եվ վարդաբույր տուֆաքար, և՛
Թիլ բազալտ սրբատաշ...»

«Գրական թերթ», 1936, № 9.

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում տպագրվում է Ա. Թաճանյանի հիշատակին Ե. Չարենցի դրած «Մահվան տեօխ» բանաստեղծությունը:

Փետրվարի 29-ին

«Գրական թերթ»-ը Վրաստանում սովետական կարգերի հաստատման 15-րդ տարեդարձի առթիվ ամբողջ համարը նվիրում է վրացական գրականությանը: Տպագրվում են հատվածներ Ե. Ռուսթավելու «Վազրենավոր» պոեմից, Ս. Էռուսու, Կ. Կալաձեի, Գ. Տարեձեի ստեղծագործությունները, ընդարձակ հոդված վրացական գրականության մասին, Հ. Հակոբյանի «Խորհրդային Վրաստանին», Ե. Չարենցի «Տաղ սրտառու էղբայրական Վրաստանին» բանաստեղծությունները, Ե. Չարենցի, Ստ. Ջորյանի, Վ. Ալազանի ողբերգի հեռագրերը Վրաստանի գրողներին և այլ նյութեր:

Ե. Չարենցի հեռագիրը.

«Եղբայրական Վրաստանի խորհրդայնացման հերոսական տասնհինգամյակին հղում եմ անկեղծ ու խանդավառ ողբերգիներ:

Համառացած եմ, որ անցյալում մեծ Ռուսթավելուն ստեղծած տաղանդավոր ժողովուրդը, Խորհրդային իշխանության շնորհիվ կյանքի կոչելով իր ողջ ստեղծագործական կարողությունը, ամենամոտ ապագայում կստեղծի նույնպիսի հանճարներ, որոնք արժանի կերպով կպոփնդեն Խորհրդային Վրաստանի մեծ գործերը, որ այս 15 տարում ստեղծել է ճարթվելիների՝ վրացիների գեղեցիկ երկրի զարմանալի գեղեցիկ կյանքը»:

«Գրական թերթ», 1936, № 3.

Մարտի 10-ին

Մոսկվայում հրավիրվում է գրողների ընդհանուր ժողով:

Քննարկվում է ֆորմալիզմի և նատուրալիզմի դեմ պայքարի հարցը:

Զեկուցում է Վ. Ստավսկին, Ելույթ են ունենում՝ Վ. Շելովսկին, Ի. Լուպպուլը, Կ. Զեյխնսկին, Վ. Իսերբը, Բ. Պաստերնակը, Վ. Կիրպուտինը, Ա. Սուրկովը, Մ. Զալկան, Ցու. Ուշեյան, Մ. Շահինյանը, Ա. Գիդաշը, Ն. Ասենը, Վ. Լուգովսկույը, Ա. Աֆինոգենովը, Մ. Սերբրյանսկին, Վս. Խվանովը, Պ. Պավլենկոն, Բ. Յանսկին, Է. Սյառն և ուրիշներ:

Դիսկուսիան ընդարձակ ելույթով ամփոփում է Գրողների միության վարչության պատասխանատու քարտուղար Ա. Ս. Շչերբակովը:

Գրողների տանը ծննարկվում է Գ. Սարյանի «Միշտ ես գիրքը»

Զեկուցում է Լ. Մկրտչյանը, Ելույթ են ունենում՝ Ս. Տարոնցին, Տ. Հախումյանը, Վ. Թերզիբաշյանը, Վ. Ալազանը և ուրիշներ:

Մարտի 14-ին

ԼԿ(Բ)Պ Կենտկոմում հրավիրվում է արվեստի հարցերին նվիրված խորհրդակցություն, նորհրդակցությունը ծննարկում է «Պրավդա»-ի հոգնածները՝ նվիրված արվեստի հարցերին:

Ելույթ են ունենում՝ Գ. Սիմոնյանը, Ն. Դառաղյանը, Ն. Զարյանը, Ա. Բակունցը, Վ. Նորենցը, Գ. Քոչարը, Մ. Մազմանյանը և ուրիշներ:

Մարտի 15—19-ը

ԼԿԿՄ Կենտկոմի նախաձեռնությամբ Գրողների տանը հրավիրվում է խորհրդակցություն՝ նվիրված մանկական գրականության հարցերին:

Խորհրդակցությունը ծննարկում է՝ 1) մանկական գրականության միջակ (զեկ. Ա. Բզնունի), 2) «Հեղինակների» ամսագրի աշխատանքները (զեկ. Արաքս), 3) Պետհրատի հրատարակչական պլանը (զեկ. էդ. Զոփուտյան) հարցերը: Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Գ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Մ. Արազին, Ն. Զարյանը, Գ. Սիմոնյանը, Ս. Տարոնցին, Մ. Արմենը, Ա. Վշտունին, Գ. Լեոնյանը և ուրիշներ:

Մարտի 21-ին

Լենինականի դեպույի ստախանովականների հրավերով Լենինական է մեկնում Հայաստանի Սովետական գրողների միության բրիգադը՝ Ն. Զարյան, Գ. Սարյան, Մ. Արմեն, Ս. Տարոնցի, Աղավնի, Վ. Ալազան, Վ. Նորենց:

Տեղի են ունենում բրիգադի անդամների և երկաթգծի աշխատողների հանդիպումներ:

Մարտի 27—30-ը

Գրողների տանը Կելպարվեստագետների միությունը կազմակերպում է դիպուտ՝ նվիրված ֆորմալիզմի և նատուրալիզմի ազդեցությունների դեմ պայքարի խնդիրներին:

Զեկուցում է Ա. Սարգսյանը:

Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Մ. Սարյանը, Լ. Կոչյանը, Փ. Թերլեմեզյանը, Գ. Գյուրջյանը, Ս. Ստեփանյանը, Ս. Առաքելյանը, Գ. Ֆերմանյանը, Մ. Արուստյանը, Ռուբենյանը, Գ. Դեմիրճյանը, Մ. Արմենը, Ռ. Դրամբյանը, Տ. Հախումյանը, Լ. Մկրտչյանը և ուրիշներ: Դիպուտն ամփոփում է Լ. Գյուլիքնյանը:

Մարտ

Ուկրաինական արվեստի տառնորդակը Մոսկվայում:

ՀԱՅԻՒ Կենտրոնական Կոմիտեի Նախկին Տնօրենարանական կոմիտեի փոխարեն կազմակերպվում է Հայերեն գրական լեզվի տերմինների և նորմաների հանձնաժողով:

Հուլյս է տեսնում հայ ժողովրդական էպոսի՝ «Սասնա ծռեր»-ի առաջին հատորը:

Այդ առթիվ «Պրավդա»-ն գրում է.

«Հայաստանի Պետհրատը հրատարակել է հայկական հերոսական էպոսի՝ «Սասնա ծռեր»-ի առաջին հատորը:

«Սասնա ծռեր»-ը հերոսական մի էպոս է, որը վերադարձվում է Սասունի հայերի վիճակը Քաղզազի խալիֆների և Մարա մելիքների դեմ նրանց մղած պայքարում, սկսած 9-րդ դարից մինչև 13-րդ դարի վերջերը: Էպոսն առաջին անգամ գրի է առել Գարեգին Սրվանձադյանը (1873 թ.):

Խորհրդային իշխանության տարիներին հավաքվել և գրի են առնվել այդ էպոսի տվյալները 50 վարիանտ, էպոսն, որը հայ աշխատավոր գյուղացիության ստեղծագործության արդյունքն է...

Գեղարվեստական տեսակետից էպոսն ընդհանուր լեզույթ է հանդիսանում հայկական գրականության մեջ և առանձնահատուկ տեղ է գրավում համաշխարհային էպոսի մեջ:

«Պրավդա» թերթ, 1936, № 9:

Կազմակերպվում է խորտարարական գիտություն նվիրված ֆորմալիզմի և կոնստրուկտիվիզմի դեմ պայքարի հարցերին:

Դիսպուտում ծավալված մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Գ. Քոչարը, Ն. Բունիաթյանը, Մ. Գրիգորյանը, Մ. Մազմանյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Ա. Բակունցը, Արա Սարգսյանը, Տ. Հախումյանը և ուրիշներ:

Ապրիլի 3—7-ը

Տեղի է ունենում քաղաքական դիսպուտ՝ «Պրավդա»-ում տպագրված խմբագրական հոդվածների կապակցությամբ:

Զեկուցում է Գ. Արզում:

Մասնակցում է մտքերի փոխանակություն, որին մասնակցում են՝ Ա. Գուլակյանը, Վ. Վաղարշյանը, Մ. Զանյանը, Ա. Ոսկանյանը, Ա. Արմենյանը, Տ. Շամիրճյանը, Ա. Բուրչախյանը, Ամո Խաթադյանը, Միք. Մանվելյանը, Տ. Հախումյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Հ. Մկրտչյանը, Մ. Արուստյանը, Լ. Քալանթարը, Հ. Խաչանյանը, Գ. Զանիբեկյանը և ուրիշներ:

Ապրիլի 9-ին

«Պրավդա»-ում տպագրվում է Մ. Գրիգոր Բորմալիզմի մասին հոդվածը:

Մ. Գորկու հոգովածից.

«Ճորձալիզմն իբրև ժամանակա», իբրև «գրական պրիոմ», ամենից ամփոփ ծառայում է ծածկելու համար հոգու դատարկությունը կամ աղքատությունը: Մարդն ուզում է խոսել մարդկանց հետ, բայց ասելու բան չունի, և հոգնեցուցիչ, խոսքառատ, թեկուզ և երբեմն զեղեցիկ ու ճարպկորեն ընտրած խոսքերով, խոսում է այն ամենի մասին, ինչը որ տեսնում է, բայց ինչը որ չի կարող, չի ուզում կամ վախենում է հասկանալ: Ճորձալիզմից օգտվում են հասարակ, պարզ և երբեմն կոպիտ խոսքից սարսափելուց, ստեղծվել ալկոհոլի խոսքի պատասխանատվությունից: Որոշ հեղինակներ Ճորձալիզմից օգտվում են որպես միջոց սքողելու իրենց մտքերն այնպես, որպեսզի անմիջապես պարզ լցանա նրանց այլանդակ, թշնամական վերաբերմունքը դեպի իրականությունը, պարզ լցանա նրանց մտադրությունը՝ աղավաղել փաստերի ու երեվոյթների իմաստը: Բայց այդ արդեն վերաբերում է ոչ թե խոսքի արվեստին, այլ ժուլիկության արվեստին:

М. Горьким. Собрание сочинения, т. 27. Москва, 1953, стр. 523—524.

Ապրիլի 10-ին

Բացվում է Համկենի Մ Վ համագումարը:

Համագումարում զրոյներին հաղով հանդես է գալիս Պ. Պավլենկոն:

Ողջույնի խոսքով ձևերաբառերնայա դադեռանում հանդես են գալիս՝

Ալ. Տոլստոյը, Ա. Սերաֆիմովիչը, Կ. Յեդինը, Կ. Պետրոսովսկին, Ն. Ասենը, Լ. Կասիրը, Բ. Գորբատովը և ուրիշներ:

Ապրիլի 10-ին

«Գրական թերթ»-ի էջերում ծավալվում է դիսկուսիա Ճորձալիզմի և հատուրալիզմի հարցի շուրջը: Հոգովածներով հանդես են գալիս Մ. Արմենը («Ճորձալիզմի մի քանի արտահայտություններ մեր տրականության մեջ», № 9), Ն. Զարյանը («Փայլուն սրախաղություն, բայց ոչ բուն հակասամարտ», № 10) և ուրիշներ:

Դիսկուսիան ամփոփվում է «Գրական թերթ»-ի մայիսի 30-ի «Դեպի ստեղծագործական նորանոր քարձույթներ» խմբագրական հոդվածով:

Ապրիլի 12-ին

Կերպարվեստագետների տանը բացվում է էդգար Շահինի օֆորտների ցուցահանդեսը:

Ապրիլի 18—25-ը

Տեղի է ունենում սայաթ-նովագիտության կոնֆերանս: Բացման խոսք է ասում Լ. Գյուլիքեխյանը:

Տրվում են հետևյալ զեկուցումները.

1. օլրաստանը Սայաթ-Նովայի ժամանակաշրջանում (զեկ. Մ. Մարկոսյան): 2. Սայաթ-Նովայի կյանքը (զեկ. Գ. Ասատուր): 3. Սայաթ-Նովայի ստեղծագործության մասին (զեկ. Միմ. Հակոբյան): 4. Սայաթ-Նովագիտության պատմության մասին (զեկ. Ս. Հարությունյան): 5. Սայաթ-Նովայի և աշուղական տաղաչափության մասին (զեկ. Գ. Լևոնյան):

Մասվալվում է մտքերի փոխանակություն. ընդարձակ ելույթ է ունենում Մ. Աբեղյանը, ելույթ են ունենում՝ Լ. Մելիքսեթ-Քեկը, Ն. Զարյանը, Ս. Տա-
րոնցին, Վ. Բերդյրաշյանը և ուրիշներ:

Ապրիլ

Շէ ալ ա ս տ ա ն ի պ տ ե ղ ի ա ն ի խ մ բ ա գ ռ ե լ ու ը թ ա ց ք ու մ Մ.
Գ ո թ լ ի ն թ է կ ա դ ե մ ի ա ճ հ Ր ա տ ա Ր ա կ շ ու թ յ ա ն ն ու ղ դ ա թ ն ա-
մ կ ու մ գ Ր ու մ Վ.

Շիրապի ես կարող եմ դատել առհասարակ պոեզիայի մասին և որչափ կա-
րելի է դատել հայերի ուսմանը թարգմանված պոեզիայի մասին, ինձ թվում է,
որ Հայաստանի պոեզիայի անթողութիան կազմված է շատ լրջորեն և ահա հնա-
րավորություն է տալիս հասկանալու պոեզիայի աճման պատմությունը, գա-
ղափար է տալիս այդ պոեզիայի զննելիության և ուժի, օրեօրե ալուսյան ու
սլատկերավորության մասին: Այդ աճման այդպես է:

Բայց դուք գիտե՞ք, որ լավը հաճախ ետ է պահում լավագույնի ծնունդը,
իսկ լիակատարությունը երբեմն վեր է ածվում փաստաբանական հաստատության, ուստի
ես խորհուրդ եմ տալիս ձեզ մեկ անգամ ևս վերանայել ամբողջ նյութը: 730 էջ
բանաստեղծություն. այդ չափազանց շատ է: Զե՛ որ դեռ անհրաժեշտ կլինի
առաջարան տալ: Բացի առաջաբանից՝ հարկավոր է առել նաև մի փոքր ծա-
նոթություն հայկական տաղաչափության յուրահատկությունների մասին և
պոետների համառոտ կենսագրությունը:

Առհասարակ ցանկալի է թվելու գիտնա տեսնել օրինակելի կերպով
հրատարակված, այնպես որ այդ գրքի տիպին հետևեն մյուս անթողութիաները՝
վրացականը, ուզբեկականը և այլն:

Եւսեբ, Հալուստի, 1936, № 25.

Ապրիլի 26—28-ը

Կուսուրուայի տանը կազմակերպվում է դիսպուտ: Քննարկվում են նաստու-
րալիզմի և ֆորմալիզմի դեմ պայքարի հարցերը գրականության մեջ:

Զեկուցում է Դ. Սիմոնյանը:

Ընթերցվում է Ը. Զարենցի նամակը դիսպուտին:

Մասվալվում է մտքերի փոխանակություն, որին մասնակցում են՝ Դ. Սի-
մոնյանը, Մ. Արմենը, Գ. Սարյանը, Վ. Նորենցը, Սիրապը, Վեպպերը, Ս. Վա-
հանին, Հ. Փռչարը, Ն. Զարյանը, Տ. Հախումյանը, Զ. Եսաջանը, Աբաջարը և
ուրիշներ:

Դիսպուտը շարունակվում է նաև մայիսի 15-ին և 16-ին:

Ելույթ են ունենում՝ Ստ. Զորբանը, Մ. Մանվելյանը, Վ. Ալազանը, Հ. Գյու-
լիճեխյանը: Ըզրափակման խոսք է ասում Դ. Սիմոնյանը:

Ապրիլ

Հույս է տեսնում Ա. Տվարդովսկու ընդերք Մուրովիա առիթը:

Մայիսի 1-ին

Ճիշտերատուրնայա գաղհտա-ի մայիսի մեկուս համարում տպագրվում
են Ը. Զարենցի ուղղալիները՝ Օ. Ռումբերի թարգմանությամբ և Լ. Պերվոմայ-
կու ընդդեմ Զարենցին բանաստեղծությունը:

Մայիսի 3-ին

Երևանում հիմնադրվում է Գրքի պալատը:

Մայիսի 15-ին

Մոսկվայում բացվում է Վ. Ի. Լենինի Կենտրոնական թանգարանը:

Մայիսի 18-ին

Պետթատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված ժողովրդական դերասանուհի Համիկի բեմական գործունեության 30-ամյակին:

Մայիսի 27-ին

Երևան է բերվում Կոմիտասի աճյունը:

Մայիսի 28-ին

Կոմիտասը թաղվում է պանթեոնում:

Հունիս

Հաջախական գրականության և արվեստի տասնօրյակը Մոսկվայում:

Հունիսի 3-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Վ. Գ. Բեյլինսկու ծննդյան 125-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Հ. Գյուլիքեխյանը: Զեկուցում է Ս. Հարությունյանը:

Հունիսի 6-ին

Մոսկվայում բացվում է Մ. Սարյանի ստեղծագործությունների ցուցահանդեսը:

Հունիսի 8-ին

Կուլտուրայի տանը հրավիրվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Հ. Հակոբյանի ծննդյան 70-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Վ. Ալազանը: Զեկուցում է Գր. Միմոնյանը:

Ողջույնի խոսքով հանդես են գալիս՝ Ստ. Զորբանը, Մ. Արազին, Փ. Քերլև՝ Մեզլանը, Ս. Հարությունյանը, Հաջիե Ջեդին և ուրիշներ:

Ս Ս Ռ Մ Գ ր ո ղ ն եր ի մ ի ու թ յ ա ն ո ղ չ ու չ ն ք .

«Խորհրդային գրողների միության նախագահությունը չեղմանը ողջունում է Ջեզ, Անդրկովկասի ժողովրդական պոետիդ, Ջեռ ծննդյան 70-ամյակի առթիվ, ծանկտեում ենք Ջեզ արդյունավետ ստեղծագործական աշխատանք պետ երկար տարիներ ի խնդրություն Անդրկովկասի բոլոր ժողովուրդներին:

«Գրական թերթ», 1936, № 14:

Հունիսի 15-ին

Սովետական Միության մամուլում հրապարակվում է ՍՍՌՄ նոր կոնստիտուցիայի նախագիծը:

Այդ առթիվ «Լիտերատուրնայա դազետա»-ում հղվածներով հանդես են գալիս՝ Ա. Բակունցը, Յ. Փլադկովը, Լ. Լեոնովը, Բ. Յառենսկին, Ն. Պոզդեխնը և ուրիշներ:

Ա. Բ ա կ ու ն ց ի հ ո գ վ ա ժ ի ց

«Ես այսօր հիշում եմ կարմիրքանակային Վասիլի Լուկովսիի խոսքերը. նա կոչում էր 17-րդ դասակի զորամասերում և ընկալվ 1921 թ. Զանգեզուրում՝ անդրկովկասյան կոնսորեռլյուցիայի այդ վերջին հենարանում:

Նա առաջ.

«Ինչպի՞սին դու պետք է լինես աշխարհ այն ժամանակ, երբ մենք կհաղթենք բոլորին: Դու, երեխ, կլինես այնպես զնդեցիկ, չլինես մեծ, որ ջեզ համար այսօր արժե տալ կյանքը»:

Եվ այդ համեստ հերոսը իզուր չէր, որ տվեց իր կյանքը այն աշխարհի համար մղվող առաջին մարտում, որն այսօր Գնդեցիկ է դառնում: Մենք դրա վկաններն ենք:

Նոր կոնստիտուցիան՝ այդ ժողովրդի ինքնակալությունն է: Թուր դարերում՝ ակառձ անտիկ դեմոկրատիայից, երբեք չի հղել այսքան լրակատար դեմոկրատիա: Կոնստիտուցիան ինքը դա ժողովրդի իշխանությունն է...

«15 տարի Վրաստանը, Հայաստանը և Ադրբեյջանը ապրեցին բարեկամարար, միասնական Անդրկովկասյան ֆեդերացիայով: Երևում էր ֆեդերացիան լինվողացիայի կենթարկվի, քանի որ ազգային զառաքանկանության հաղթանակները պայմաններ են ստեղծել այդ կարևոր ակառ համար: Այս հիմքի վրա այդ երեք հին արքունակից ժողովուրդները կուժեղացնեն իրենց հողերը կապը, քանի որ նրանց կապում են իրար կապան այնպիսի իսկական կապեր, որոնք որեք տարի պետք է ամրապնդվեն, կապեր, որոնք ոչ միայն անդրկովկասյան ռեսպուբլիկաների, այլև ամբողջ Սովետական Միության ժողովուրդներին կապում են միասնական ամրակուռ մի ընտանիքում, որի միակ նպատակը իր մեծ հայրենիքի երջանկությունն է...»

Այն նոր իրավունքները, որ տալիս է մեզ ապագա օրերը, դնում է մեզ վրա նաև նոր պարտավորություններ:

Սա ուղում եմ ասել միևնույն այն ժամանակ, երբ մեր զնդեցիկ զորքի շուրջը՝ «Երկրագնդի վրա միտք ու մանգաղ, պատկերված արեի ճառագայթների մեջ, սպարավորված առատ հասկերով» — հանդես կգան տասնմեկից ավելի մակադրություններ, նոր ժողովուրդների լեզուներով՝ «Պրոլետարներ բոլոր երկրների, միացե՛ք»:

«Лит. газета», 1936, № 34.

Հունիսի 18-ին

Վախճանվեց Ալեքսեյ Մաքսիմովիչ Գորկին (ծնվ. 1868 թ.):

Հ ա մ Կ (բ) Կ և ն տ լ յ ո մ ի և Ս Ս Ի Մ Ի ո ղ կ ո մ ո վ ն տ ի ց ա վ ա կ ց ու թ յ ու ն ը.

«Համամիութենական Կոմունիստական (բոլշևիկների) Կուսակցության Կենտրոնական Կոմիտեն և ՍՍՀՄ-ի Ժողովրդական Կոմիսարների Նորհուրդը խոր վշտով հայտնում են ուսանական մեծ գրող խոսքի հանճարեղ արվեստագետ, աշխատավորների անհնազուր բարեկամ, կոմունիզմի հաղթանակի համար մարտնչող ընկեր Ալեքսեյ Մաքսիմովիչ Գորկու մահը, որ տեղի ունեցավ Գորկայում, Մոսկովայի մոտ, հունիսի 18-ին»:

«Գրական թերթ», 1936, № 19.

«Պրավդա»-ն հունիսի 19-ի խմբագրական հոդվածում գրում է.

«Մարեց իմացության շահը, ալլևս չի բարախում Ալեքսեյ Մաքսիմովիչ Գորկու սիրտը: Կտրվեց մեծ, գեղեցիկ կյանքի թելը: Մարդկության երկու էպոխաների տահմանադրիկն՝ կապիտալիզմի մայրամուտին և կոմունիզմի առաջուլուն, ապրում, ստեղծագործում, պայքարում, տանջվում, քերթագին սիրում, կրքոտությամբ ասում էր մեծ ուսու ժողովրդի այդ մեծ զավակը:

Գորկին խոսքի հանճարեղ արվեստագետ էր: Նրա գրքերում և երկերում կերտված պատկերները հասել են հասնում են ասանյակ միլիոնավոր մարդկանց զգացմունքներին ու գիտակցության ամենախոր ծալքերին:

Գորկու պատկերած մարդիկ կարծես կենդանի կանգնած են յուրաքանչյուրի ալիք առջև, ով թնկուղ մի անգամ կալդացել է նրա ստեղծագործությունները: Նա ուներ արժիք սրատես ալք, ինչպիսին պատմությունը տալիս է արվեստագետին հարյուր տարին մեկ անգամ: Նրա երկերի լեզուն պարզ է և ժողովրդական, ինչպես կարող է վանմորեն պարզ լինել միայն պատմության ընտրյալ գրողի լեզուն: Նա կարողանում էր հրաշալիորեն տեսնել և հանճարեղորեն պարզ, գեղարվեստական ձևով ընդհանրացնել իր տեսածը, հաղորդել ժողովրդական մասնային այնպես, որ սեր ու աստելություն վառի նրա մեջ դեպի իր ստեղծագործությունների հերոսները...

«Մեծ է Գորկու տաղանդը, մեծ են մարդկությանը մատուցած նրա ծառայությունները և նրա պայծառ անունը երբեք չի տանի դանդաղ կիտան—ծամանակի գետը: Աշխատավոր մարդկության հիշողության մեջ որպես անմաշկալ երկար դարեր վատմելու է ուս մեծ գրող, խոսքի հանճարեղ արվեստագետ, աշխատավորների անձնվեր բարեկամ, կոմունիզմի հաղթանակի մարտիկ ընկեր Ալեքսեյ Մաքսիմովիչ Գորկու հիշատակը:

Նրա դամբարանի առջև բռնկվածների կուսակցությունը, բանվոր դասակարգը և խորհրդային Միության բոլոր ժողովուրդները խոնարհում են իրենց գլուխները:

Ռ. Ռուսնից ավակցությունը.

«Երեկ երեկոյան ես վշտից կծկվող սրտով Մոսկվայից ռադիոյով լսեցի Բեթհովենի սգեղերը և Գորկու մահը հայտարարող ազդու խոսքերը: Ես ինձ զգում էի Մոսկվայում, վշտով համակված միլիոնավոր տղամարդկանց ու կանանց մեջ, ես մտքով ալսօրվա ամբողջ գիշերը կանգնեցի պատվով պահակ հավիտյան քնած բարեկամի դագաղին մոտ:

Վաղը ես ուսերիս վրա զգալու եմ նրա դագաղի ծանրությունը, որը կկրեն, եթե Մոսկվայում լինեն:

Բարեկամս՝ Բ. միացնենք մեր վիշտը և մեր հարգանքը Գորկու առջև: Որքան էլ պատվենք մենք այդ մեծ մարդու փառքը, որի անունով կոչված է իՍՏՄ-ի խորհրդագույն քաղաքներից մեկը, այնուհանդերձ Գորկու հավիտենական հանգստի ամենասրբազան տեղը՝ կլինեն մեր սրտերը:

«Գրական թերթ», 1938, № 17.

Ա. Մ. Գորկու թաղումը տեղի է ունենում հունիսի 20-ին: Թաղման միտինգին հասով հանդես է գալիս Ա. Տոլստոյը:

Ա. Տ ու ս տ ո յ ի ճ ա ո ի ց .

«Պատմության հեղափոխական էությունները խորապես ու ճշմարտապես արտացոլող արվեստագետը, ինչպիսին էր Գորկին, ազատագրված աշխարհ տեսողնու համար իր հետևից մարդկությունը տանող ստեղծագործողը, ինչպիսին էր լենինը, մեծ մարդիկ, պատմության մեջ ունեն կեցության ոչ թե նոր-կու տարեթիվ՝ ծննդի և մահվան տարեթիվը, այլ միայն մի տարեթիվ՝ ծնունդը...»

Ալենինի հետ նրա ունեցած մերձավորությունը կազմակերպեց նրա ըմբոստությունը, պարզորոշ ու կոնկրետ նպատակների ուղղեց նրա արվեստը...

«Սեփական ստեղծագործությունից բացի, նա իր վրա էր վերցրել սովետական գրականությունը դեկավարելու վիթխարի և կարևոր խնդիրը: Նա անհողողը և հետևողականորեն առաջնորդում էր սովետական գրականությունը համաշխարհային բարձունքներ, նա սովետական գրականությունը առաջ էր տանում նրա միակ ճանապարհով՝ ռեալիզմի, կոլտուրայի, ճշմարտության, մեր սովետական կյանքը իր ողջ բազմազանությամբ, լայնությամբ և խորությամբ արտացոլելու ճանապարհով»:

Երգեհոն թերթ, 1936, № 17:

Գորկու հիշատակին՝ նրա ստեղծագործության մասին հողվածներով հանդես են գալիս՝ Ի. Չարենցը, Սո. Զորյանը, Հ. Գյուլիքնյանը և ուրիշներ: Ենթադրաբար Հայաստան թերթում տպագրվում է Գ. Սարյանի «Մերկահամբարանների»

Ի. Չարենցի «Հանճարների և առաջնորդների» հոգով և խիղճով:

«...Այն տարիների ուսման հասարակական կյանքի մակերեսի վրա սովալյացի գրական-կուլտուրական ուժերի մեծ մասն համար ոչ միայն անսպասելի, այլև միանգամայն անսխիլ, տազնապալին հանգամանք էր Գորկու ինքնազնայնում ու ինքնուրույնում՝ տիրապետող գրական-կուլտուրական հրապարակում: Մինչ այդ ժողովրդի քցած խավերից ելած սփռնողիկներին իրենց մտքերի ու ճաշակի հյուսման կենտրոններ դարձնելու տրամադրության ընտելացած (կոլեկտիվ միջնակցություն...), որոնք—ծրեկալուրում են—հանկարծ դեմ են անում մի զբոսայկի, որը ոչ միայն չի ուզում կրել զինվորական քոսայեղի տոմանտիկ դիմակը, այլև ինքն է դառնում հեղափոխական պետ և ուսուցիչ, զգվածով մեծ է հոսում իրեն կպցրած վոլոգդեկինդային համարվել, — և ահա ուսման հասարակական կյանքում, խորն մի նոր, անհայտ լուս, իրեն մի նոր հեղափոխական, հասնում է այդ դարձանակի որոնքային նոր կերպարանք... Որքան տոմանտիկ էր Գորկի «Մարտիկներ» կերպարանքը, այնքան խստաբարո և անապատ էր բուրժուական ինքնազնայն, սեփական սոցիալական համարժեքության պատվիրաններ կրող Մարտիկ Գորկու՝ արդեն ոչ միայն գրող, այլև ճանապարհորդ դարձել և առաջնորդ դարձել: Որպիսի՝ ունեց էր, որ բարձրացավ ժամանակակից զուտավորյալ մամուլում և գրականության մեջ այդ նոր Գորկու շուրջը...»

«Գորկին վերացած»-ը, «Գորկու տաղանդի անհոյստ անկումը», — այս էր լիյամոտիվը քուրժուական ողջ մամուլի։ Սուվորին — Ռազմենով — Մերեժկովսկուց — ժինչև ղերիբորաւ միլլոնկովյան ճակատի քննադատներ Ալեքսեյովը և Իզմայլով... Վերացավ Գորկին՝ «լուսնայենի» տանտիմենտալ լեզենդը, — իսկ թե ի՞նչ էր կատարել իր մեջ, ի՞նչ նշմարաւորաւ համառ և անհաշտ մարգարէ դարձել այդ նախկին «Բաշաշալի լուսնայենը» — այդ մասին ո՛չ մի քառ չէր գում քուրժուական մամուլը։ Իսկ այն մամուլը, որը ոչ միայն գում էր նոր Գորկու մասին, այլև հաճեցին այդ իսկապէս Գորկու ողբաւում էր նոր աշխատավոր պրոլետարական մարդկայրյուն երգչին և այդ մարդկայրյուն զայիք անպարտելի հաղթանակների մարգարէին, այդ, այսինքն նեղափոխական, ուղիալիստական — և այլն էլ՝ հախազայն, ՔՈՒՇԵՎԻՅԱՆ — մամուլն այն ժամանակ զեռ ընդհատական էր և անմատչելի լայն խավերին, Սակալն, լնայառ դրան, Ռուսաստանի քանվորաւյան հեղափոխական կազմակերպւորյանն ու կոլտուրական վերելին տըըընք աղգն անտեսներէ ճոռազայիներէ նման տարածվում էր և՛ Ռուսաստանում, և՛ ողջ աշխարհում, — նոր ողբ հանճարեղ գրող և համալրարհային Սեճագայն րազաբացի Մաբսիմ Գորկու համարայն ու վարկը, — և աղգն վաղ մանկոյրյան լեզենդ էր դառնում «Գորկի» անվան հետ կապված հանճարեղ պոմպայենի ոռժանտիկ միֆը, — և աշխարհի քալոր կազմարում լույս տեսնող մամուլի էջերում տպված լուսանկարներէր աղեն նայում էր մարդկոյրյան նոր նշմարաւորյան ուղիներով ընթացող ինտելիկտուալ մեճագործարյան մարգարէի հայացքով հայող՝ մի իմաստուն դեմք՝ խոհուն ճակատով և կարն խուղած մազերով, — առանց նախկին լայնեղր գլխարկի, իսկ ինչ վերաբերում է հալուստին, առանց տուսական ժեկանխուլիկ շապկի և երկայնավիղ կոշիկներին...

Դա աղգն իսկական Գորկին էր, իսկական Ալեքսեյ Պեչկովը, որ պիտի անճահանար դարերում ո՛չ թե իբրև աղիալապէս օվկիանոսի հառակից նլած մի ֆենոմեն, այլ իբրև ողբ հանճարեղ ժողովրդի ծոցից ծնած մի հանճարեղ գրող ու հանճարեղ րազաբացի՝ իր ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆՃԱՐՈՎ ՄԵՐԱՆ ՊՈՒՇԿԻՆԻ ԵՎ ՏՈՒՄՏՈՅԻ վեճագայն գարմից՝ վերջին օրգանական ողակը ռուսական գրականոյրյան դասական շղթայի, և իբրև րազաբացի՝ պիտի դառնար զայիք աշխատավոր մարդկոյրյան համար մարտնչող մեճագայն ղեկավարներէ մեռածավորագայն րարեկամն ու գաղափարակիցը...

Այս Գորկու մասին է ահա, որ ես ուղում եմ ասել իմ հարգանքի, սիրո և մեճարանքի խոսքը — ողբ հանճարեղ գրող Մաբսիմ Գորկու մասին, և նայնումն, երե ոչ ալելի ևս հանճարեղ մարդու, րազաբացու՝ ԱԼԵՔՍԵՅ ՊԵՇԿՈՒԼԻ մասին։

ՇԵՐԸ. Հայաստան, 1936, № 114:

Հունիսի 26-ին

Մոսկվայում տեղի է ունենում միտինգ՝ նվիրված կոլտուրայի պաշտպանութան կոնգրեսի տարեգաբոին։

Միտինգի մասնակիցները հարգում են Մ. Գորկու հիշատակը և աղգն խոսք է ասում Մ. Կոլցովը։

Թիֆլիսի Գրքի պալատում Հ. Հակոբյանի ծննդյան 70-ամյակի առթիվ հրավիրվում է հանդիսավոր երեկո:

Հորեկյարի կյանքի և գործունեության մասին զեկուցում է Վ. Ատրյանը:

Վրաստանի գրողների պատվիրակությունը՝ Ս. Հուլու զլխավորությամբ, ալցեկում է հիվանդ հորեկյարին, ողջույն հաղորդում վրաստանի գրական հասարակայնության անունից:

Հուլիսի 1-ին

Վախճանվեց դերասան Հովհաննես Արեկյանը (ծնվ. 1865 թ.):

Հուլիսի 9-ին

Վախճանվեց Հայաստանի Կ(բ)Պ Կենտկոմի քարտուղար Աղասի Խանչյանը (ծնվ. 1901 թ.):

Սեպտեմբերի 1-ին

ՀԱՍՈՒ Ժողովոմսովետին կից Արվեստի գործերի վարչությունը հայտարարում է լավագույն պիեսների ռեսպուբլիկական մրցանակաբաշխություն:

Սեպտեմբերի 3-ին

Գրողների տանը «Սովետական իսկուսական թերթի խմբագիր Լ. Ալոմանը զեկուցում է Ժողովրդայնությունը գրականության և արվեստի մեջ թեմայով: Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Դ. Գեմիքեյանը, Մ. Արուստի, Տ. Հախումյանը, ՀՄ. Սիրասը և ուրիշներ:

Սեպտեմբերի 6-ին

ՍՍՌ Միության Կենտգործկոմը որոշում է ընդունում «ՍՀ Միության ժողովրդական արտիստի կոչում սահմանելու մասին»:

Սեպտեմբերի 23-ին

Նրևան է ժամանում Բուբյաթ-Մոնղոլիայի գրողների պատվիրակությունը՝ Խոցա Նամսարան, Սալրունե-Դույա, Դամրա-Դաշինիման, Բազարա:

Սեպտեմբեր

Կերպարվեստագետների տանը բացվում է նկարիչ Գ. Բաշինջաղյանի ստեղծագործությունների ցուցահանդեսը:

Նոյեմբերի 25-ին

Հրավիրվում է ՍՍՌ Միության Սովետների VII արտակարգ համագումարը:

ՍՍՌ Միության Կոնստիտուցիայի նախագծի մասին զեկուցում է Ի. Վ. Ստալինը:

Ճառով հանդես են գալիս՝ Ա. Ա. մդանովը, Ս. Վ. Կոսիկը, Ն. Ս. Խորոշովը և ուրիշներ. սովետական գրողներից՝ Ալ. Տոլստոյը և Վ. Ստավսկին:

ԱԼ. Տ ո լ ա տ ո յ ի ճ ա ո թ ց .

«Այնպես, ինչպես սահմանադրության տեղատար տպավորեց ու ձևակերպեց Հեղափոխության ամբողջ ստեղծագործական ուղին, ճիշտ նույնպես էլ խորհրդային գրականությունը պետք է վիպերի, պիեսների ու պոեմների տվարտված պատկերների ու գեղարվեստական կոմպոզիցիաների մեջ տպավորի երկրի գեմքը, նորը, ուժեղը, երիտասարդը:

Կարո՞ղ եմ արդյոք ես ես այնպես, ինչպես մյուս պատգամավոր ընկերները՝ այս տրիբունի առաջ, գոհունակության զղացումով բարձրացնելով հողի պտուղները, աշխատանքի պտուղները, ռապորտ տալ մեր նվաճումների մասին: Ո՛ր, մենք դեռ հետ ենք մնում նշված նպատակից:

Այժմ խորհրդային գրականության առջև հսկայական խնդիրներ են կանգնած: Աճել է մեր ընթերցողը և աճել է ամբողջ աշխարհում մեր գեղարվեստական ներկայացուցչության անհրաժեշտությունը:

Մենք, մեր մեծ երկրի միտն ու արյունը հանդիսացող գրողներս, կկատարենք այդ խնդիրները: Մենք ոչ միայն կկատարենք, այլև ռաք կդնենք ստեղծագործական նոր, լինտախուղված բնագավառներ, ու ավելի շուտ, քան այդ կարծում են: Միգ հալո՞ւյել վատ չէ. բայց է՛լ ավելի լավ է հույս դնել մեզ վրա: Մենք չենք դաժաճանի:

Կեցցե՛ մեր ժողովուրդը, կյանքի մեծ ստեղծողը:

«Երբ. Հայաստան, 1936, № 260.

Նոյեմբեր

«Խորհրդային գրականություն» ամսագրի № 3—4-ում տպագրվում է Դ. Դեմիրճյանի «Ընկերներս պատմվածքը»:

Դեկտեմբերի 5-ին

Սովետների VIII արտակարգ համագումարը հաստատում է ՍՍՄԿ նոր Կոնստիտուցիան:



Երևան է ժամանում Ավետիք Իսահակյանը:

Իսահակյանին դիմավորում են՝ Ստ. Զորյանը, Ն. Զարյանը, Զ. Եսայանը, Գ. Աբովը և ուրիշներ:

Դեկտեմբերի 13-ին

Մոսկվայում հրավիրվում է ոգո նիստ՝ լինական ռեուլուցիոն գրող լու, Սիւնի հիշատակին: Բացման խոսք է ասում Ա. Յաղեկը:

Դեկտեմբերի 22-ին

Վախճանվեց Ն. Ա. Օստրովսկին (ծնվ. 1804 թ.):

Դեկտեմբերի 24-ին

Կազմակերպվում է գրողների և երևանի հիբոմի անվան Կաուլովի կոմբինատի առաջավոր բանվորների հանդիպում:

նույթ ձև ունենում Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Ն. Զարյանը, Մ. Արսենյանը և ուրիշները:

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԻՐԱՌՈՒԹՅԱՆ

Զափածո

Աղավնի — Բանաստեղծություններ, Երևան:
Դաշտենց Խ. — Բոց, Երևան — Մոսկվա:
Զարյան Ն. — Սաքո Միկինյան, Երևան:
Հակոբյան Հ. — Ընտիր երկեր, Երևան:
Հակոբյան Հ. — Նոր երգեր, Թիֆլիս:
Նորենց Վ. — Բանաստեղծություններ, Երևան:
Շիրազ Հ. — Սիամանթո և Խաչնդար (քրդերեն), Երևան:
Ջարենց Ե. — Պոեմներ, Երևան:
Ջարենց Ե. — Մաճկալ Սաքոյի պատմությունը, Երևան:
Պողոսյան Հ. — Մայրական, Երևան:
Սարյան Գ. — Ընտիր բանաստեղծություններ (ռուսերեն), Մոսկվա:
Սենալ Ա. — Արյուն և հաղթանակ, Երևան:
Սիտալ Կ. — Լուսարաց, Երևան:
Վեսայեր — Պայծառություն, Երևան:
Վշտունի Ա. — Բանաստեղծություններ և պոեմներ, Երևան:
Տարոնցի Ս. — Աղավիս, Երևան:

Արձակ

Ալազան Վ. — Դղյակներ և որչեր, Երևան:
Անանյան Վ. — Փարանձավի բնակիչները, Երևան:
Արմեն Մ. — Հեղնար աղբյուր (ռուսերեն), Մոսկվա:
Արմեն Մ. — Առաջին պատկոմները, Երևան:
Արմեն Մ. — Մերժվածների հանդիպումը, Երևան:
Արմեն Մ. — Երեք նովել, Երևան:
Արմեն Մ. — Սկսուտ № 89 (աղբբեջաներեն), Բաքու:
Բակունց Ա. — Եղբայրության ընկուղենիներ, Երևան:
Բակունց Ա. — Քեռի Դավոն, Երևան:
Դեմիրճյան Դ. — Ռաշիդ (քրդերեն), Երևան:
Դեմիրճյան Դ. — Նիգյար, Երևան:
Եսայան Զ. — Կրակե շապիկ (ռուսերեն), Մոսկվա:
Եսայան Զ. — Կրակե շապիկ (աղբբեջաներեն), Բաքու:
Զորյան Ստ. — Մի կյանքի պատմություն (ռուսերեն), Մոսկվա:
Զորյան Ստ. — Ձմռան դիշեր (ռուսերեն), Թիֆլիս:
Թորգոմյան Մ. — Ժպտացող կյանքը, Երևան:
Թորգոմյան Մ. — Կապուտակ ջրերի մոտ, Երևան:
Թորգոմյան Մ. — Խնդություն, Թիֆլիս:
Մանվելյան Մ. — Ընտիր երկեր, Երևան:
Մարո — Դեպի բարձրացող ալիքը, Թիֆլիս:
Մելիքյան Հ. — Աղշիկը մորու փունջը ձեռքին, Երևան:

Շահումյան Բ.— Մարդիկ, Երևան:

Սիրամ Հմ.— Զգրված օրենք, Երևան:

Սևունց Գ.— Դեպի երկիր, Բաքու:

Դրամատուրգիա

Արեւիյան Ա.— Պիեսներ, Երևան:

Թոթովենց Վ.— Մոխրակույտ, Երևան:

Սարյան Գ.— Երեք երգ (գրաժամայինական պոեմ), Երևան:

Ժողովածուներ

Խնդություն, Թիֆլիս:

Հայ խորհրդային գրողներ (քրդերեն), Երևան:

Լենինը հայ ֆուկլորի մեջ, Երևան:

Մեր մանուկ և պատանի ստեղծագործողները, Երևան:

Սովետական Հայաստանի պոետները (ռուսերեն), Մոսկվա:

Կլասիկներ

Աղայան Ղ.— Հեքիաթներ (ռուսերեն), Թիֆլիս:

Դուրյան Պ.— Տաղեր, Երևան:

Թումանյան Հ.— Ընտիր երկեր (քրդերեն), Երևան:

Իսախանյան Ավ.— Արու հալա Մահարի (վրացերեն), Թիֆլիս:

Միրաքյան Վ.— Կալվարի որսը, Երևան:

Մուրադյան — Ընտիր երկեր, Հ. III, Երևան:

Պարոնյան Հ.— Երկերի ժողովածու, Հ. VII, Երևան:

Ջավախեցի — Պատկերներ, Երևան:

Ջիվանի — Երկեր, Երևան:

Սասնա ծռեր, Հ. I, Երևան:

Տերյան Վ.— Բանաստեղծություններ, Երևան:

Հայագիտություն, գրականության պատմություն, իննադատություն

Ավետիք Իսախանյան (հոգվածների ժողովածու), Թիֆլիս:

Հակոբյան Ս.— Ծիրոպական գրականության պատմության գլխավոր էջերը, Երևան:

Շահումյան, Մուսվյան — Մաքսիմ Գորկի, Երևան:

Սովետական գրականության խնդիրները (ժողովածու), Երևան:

Քաղվածություններ

Բալզակ Հ.— Հայր Գորիո, Երևան:

Գրիմ եղբայրներ — Հեքիաթներ, Երևան:

Հայդար Ա.— Դպրոց, Երևան:

Հաչիկ — Փաշ գինվոր Շվեդիկի արկածները, Երևան:

Ճավնապատ Հ.— Ընտիր երկեր, Երևան:

Մամին-Սիրիբյակ — Ընտիր պատմվածքներ, Երևան:

Մերիմե Պ.— Կարմեն, Կուլմա, լոքիս, Երևան:

Նովիկով-Պրիբլյ — Ճուլիմա, Երևան:

- Շեքսպիր — Համլետ, Երևան:
- Պառաստովսկի Կ. — լճային ռազմաճակատ, Երևան:
- Պուշկին Ալ. — Բանաստեղծություններ, հեքիաթներ, Երևան:
- Պուշկին Ալ. — Պոեզիայի պատմությունը, Երևան:
- Պուշկին Ալ. — Կապիտանի շղթիկը, Երևան:
- Պուշկին Ալ. — Պիկովայա դամա, Երևան:
- Ջավախիշվիլի Մ. — Արան Մարաբդի, Երևան — Մոսկվա:
- Ջավիդ Հ. — Միլավուշ, Երևան:
- Ջիովանոլի — Մալարուակ, Երևան:
- Սաբիր — Բանաստեղծություններ, Երևան:
- Միմուրզ — Ջարիֆ, Երևան:
- Ստեպանյակ-Կրավչիսկի -- Անդրեյ Կոթուխով, Երևան:
- Վերն Ժ. — Նավապետ Գրանտի որդիները, Երևան:
- Տեն Ի. — Գեղարվեստի փիլիսոփայությունը, Երևան — Մոսկվա:
- Տոլստոյ Լ. — Պատերազմ և խաղաղություն, հ. II, Երևան:
- Տոլստոյ Լ. — Աննա Կարենինա, հ. I, Երևան:
- Տոլստոյ Ալ. — Նիկիտի մանկությունը, Երևան:
- Տվեն Մ. — Սպիտակ փղի հափշտակումը, Երևան:
- Տվեն Մ. — Նավապետ Ստորմֆիլդի ճանապարհորդությունը դեպի երկինք, Երևան:
- Օմար Խայամ — Փառյակներ, Երևան:
- Օստրովսկի Ն. — Ինչպես էր կոսովում պողպատը, Երևան:
- Օրդուբադի Ս. — Մշտապատ թավջութի, Երևան:
- Ֆադեև Ալ. — Վերջին Ռդեհեն, դիրք I, Երևան:

Հունվարի 5-ին

Սկսվում է վրացական արվեստի տասնօրյակը Մոսկվայում, Տասնօրյակին մասնակցում են Վրաստանի գրողները:

Փետրվարի 9-ին

Հրապարակվում է ՀՍԽՀ Կենտրոնականի որոշումը Ա. Ս. Պուշկինի հիշատակը հավերժացնելու մասին:

Ստեփանավանի շրջանի ուսանկան Գերգոր զյուդը վերանվանվում է Պուշկին, Դվալի լեռանցքը՝ Պուշկինյան լեռանցք, Դվալի լեռանցքի վրա գտնվող աղբյուրը, որի մոտ Պուշկինը հանդիպել է Գրիբոյեդովի աճյունին, որոշվում է համապատասխան կարգով ձևավորել, կանգնեցնելով այդ տեղում հուշատախտակ:

Փետրվարի 10-ին

ՍՍՌՄ Մեծ թատրոնում Ա. Ս. Պուշկինի մահվան 100-ամյակի առթիվ հրավիրվում է հանդիսավոր նիստ:

Բացման խոսք է ասում ՌՍՖՍՌ Լուսավորության կոմիսար Ա. Ս. Բուրևովը:

Պուշկինի կյանքի և ստեղծագործության մասին զեկուցում է Ի. Լուպյուլը, Ելույթ են ունենում՝ Ն. Տիխոնովը, Գ. Տաբիձեն, Գ. Թեդեն և ուրիշներ:

Հրապարակվում է ՍՍՌՄ Կենտրոնականի որոշումը Ա. Ս. Պուշկինի մահվան 100-ամյակը հավերժացնելու մասին:

«Պրավդա»-ի փնտրվարի 10-ի հիշատակում ժողովրդի փառքն ապարծանքը առաջնորդող հոգևածիքը:

«Պուշկինն ամբողջովին պատկերում է մեզ, մեր ժամանակին: Նա կենդանի է և դեռ երկար ժամանակ ապրելու է ապագա սերունդներում:

Պուշկինը — ուսում մեծ ժողովրդի փառքն ու պարծանքը — հերքե չի մեռնի: Անսահման է Պուշկինի ազդեցությունը մեր երկրի կուլտուրայի զարգացման վրա: Նրա անմահ ստեղծագործությունները դարձան գրագիտության հիմքը, Պուշկինի բերանով առաջին անգամ խոսեցին միլիոնավոր մարդիկ: Պուշկինն իր բնութամբ հարուստ ու ճկուն մեր լեզուն հասցրեց արտակարգ բարձրության...»

Պուշկինը դեռ հերքե այնքան ժողովրդական ու սիրելի չի եղել, ինչպես ներկայումս: Այդ տեղի ունեցավ այդքան այն պարզ պատճառով, որ մեր երկրում հերքե չեն եղել այսքան թվով գրագետ, ընթերցող մարդիկ: Սակայն բանը միայն այդ չէ: Ընթերցողն իսկապես Պուշկինին առաջին անգամ հանդիպեց առանց բանաստեղծի տեքստը խեղաթյուրող բազմաթիվ մարդկանց շահագրգիռական միջնորդությամբ, առանց խմբագրական գրաքննության, առանց սակավամիտ ու շնչին մեկնաբանելների, որոնք աշխատում էին սանրել ըմ-

բոստ Պուլկինին իրենց բուրժուական սասնորով Պուլկինը ժողովրդի առջև կանգնեց իր իսկական կերպարանքով՝ բանաստեղծի ու քաղաքացու կերպարանքով, և ժողովուրդը սիրեց նրան, որպես իր լավագույն քարեկամին:

«Նոր», Հայաստան, 1937, № 34:

Փետրվարի 11-ին

Հայֆիհրամանիայի դահլիճում Պուլկինի մահվան 100-ամյակի առթիվ հրավերվում է հանդիսավոր նիստ:

Պուլկինի կյանքի և գրական գործունեության մասին զեկուցում է Գ. Արուստի: Ելույթ են ունենում՝ Ավ. Իսահակյանը, Ստ. Զորյանը, Ն. Զարյանը, որ կարգում է օճ. Ս. Պուլկինին բանաստեղծությունը:

Ավ. Իսահակյանի ելույթից.

«...Այսօր նրա անմահության, առաջ միլիոնավոր գլուխների խոնարհվում են խորին և սրտագին սիրով, և հարգանքով և երախտագիտությամբ, թե՛ հսկա Միոթյան մեջ և թե՛ Միոթյունից դուրս, ամբողջ աշխարհում, որովհետև բուլբուր կուսության ժողովուրդների համար նրա անունը այնքան սիրելի է և բարձրացող, ինչքան Դանթեի, Շեքսպիրի, Սերվանտեսի, Գյոթեի անունները:

Ո՛ր միայն այս ներամոխոխման պահին է, որ մենք ապրում ենք Պուլկինին, Մենք բոլորս մեր մանկության օրերից մինչև մեր կյանքի վերջը կախարդված ենք նրա ապուլոնյան հանճարով և միշտ մեզ հետ է, միշտ ներկա՝ մեր հոգիների մեջը:

«Պուլկինը Ռուսաստանի ազգային բանաստեղծն է, նրա հրաշունչ մարգարեն: Պուլկինը ունի մեծ ժողովրդի հանճարն է:

Ժողովրդի հանճարը ծնվում է ժողովրդի թանձրության ճնշումից, ինչպես ադամանդը քարածխի ճնշումից: Եվ այդ ադամանդը ժողովրդի զգացմունքների, նրա տենչերի, երազների, նրա տառապանքների, նրա գայլությունի և կամքի խտացումն է և կոնկրետացումը:

Նրա մեջ արտացոլվում են ժողովրդի աշխարհամբռնումը, նրա կենսազգացումը:

Հանճարը ժողովրդի ոգու դրսևորումն է, նրա համր ու թաքուն գեղեցկության հայտնաբերումը՝ նրա ինքնագիտակցությունը, նրա իմաստուն խոսքը:

Ժողովրդական հանճարը գտավ և ժողովրդական ձևը, ժողովրդի հրաշագործ ուժը:

Ավ. Իստեփանյան, Երկրի ժողովուրդ, Հ. IV, 185, էջ 193, 196:

Ստ. Զորյանի ելույթից.

«Պրանսիացի նշանավոր վիպասաններից մեկը, խոսելով Թալալի մասին, ասում է. «Երբ հետևում ես Ֆրանսիական վեպի զարգացման ճանապարհին՝ այդ բոլոր ճանապարհների հանգույցում տեսնում ես Թալալի վիթխարի հասակը: Այս կարծիքը, ամենի ընդարձակ իմաստով, ավելի մեծ լադիով հարմարում է Պուլկինին, Երբ մի, թեկուզ թեթև, հայացք եք գցում 19-րդ դարի ուսանական գրականության բոլոր ժանրերի առաջացման ու զարգացման ուղիներին, այդ բոլոր ուղիներին հանդույցում տեսնում եք Պուլկինի պայծառ դեմքը:

Ռուսական պոեզիայի արևը — Պուլկինն է պոխա է կազմում ունի գրականության մեջ ոչ միայն իր բարձր պոեզիայով, այլև իր պրոզայով, մի պրո-

զա, որ միանգամայն տարբերվում է իր նախորդների պրոզայից ու միայն իր կատուցվածքով ու ձևով, այլև բովանդակությամբ ու լեզվով...

...Մենք է առանձնապես Պուշկինի պրոզայի պատմական գերն ու նշանակությունը, նա ոչ միայն իսկական նախահայրն է ողա դեմոկրատիկ պոեզիայի, այլև 19-րդ դարի պրոզայի։ Ինչպես ռուս գրականության տարբեր ժանրերի ճանապարհների սկզբին, այնպես էլ պրոզայի զարգացման ուղիների հանդուցում կանգնած է Ալեքսանդր Սերգենիյ Պուշկինի լուսավոր ու մոնումենտալ հասակը։

«Գրական թերթ», 1937, № 5.

Պետական համալսարանում կազմակերպվում է Պուշկինի մահվան 100-ամյակին նվիրված գիտական սեմինար։

Կերպարվեստի պետական թանգարանում կազմակերպվում է ցուցահանդես՝ նվիրված Ա. Ս. Պուշկինի կյանքին և ստեղծագործությանը։

Պուշկինի կյանքին և ստեղծագործությանը նվիրված երեկոներն ու զեկուցումներն են կազմակերպվում Հայաստանի քաղաքներում ու գյուղերում։

Փետրվարի 18-ին

Վախճանվեց Գ. Կ. Օրբոնիկիձեն (ծնվ. 1886 թ.)։

Փետրվարի 22—26-ը

Մոսկվայում հրավիրվում է ՍԳՄ Վարչության Պուշկինյան պլենում։

Պլենումում լսվում են հետևյալ զեկուցումները. «Պուշկինը և սովետական պոեզիան» (Ն. Տիխոնով), «Պուշկինի պրոզան» (Տինյանով), «Պուշկինի դրամատուրգիան» (Ի. Ալտման)։ Պլենումում «Պուշկինը և հայ պոեզիան» թեմայով ընդարձակ ելույթ է ունենում Ն. Զարյանը, Ելույթ է ունենում նաև Պ. Արովը։

Մարտի 13-ին

Հոնոլոլում հրավիրվում է Խաղաղության և ՍՍՌՄ-ի հետ բարեկամություն հաստատելու երկրորդ կոնգրեսը։

Կոնգրեսում ընդարձակ ճառով հանդես է գալիս Ալ. Տոլստոյը։

Ալ. Տոլստոյի ճառից.

«Երբ հայտնի դարձավ, որ ես հանդես եմ գալու ձեր առջև այսպիսի բարձր ժողովում, Մոսկվայի մի շարք կուլտուրական հիմնարկների ինձ մատակարարեցին ստվարահաստոր հուշագրեր՝ պլաններով ու թվերի սյունակներով։ Խաղաղության և ՍՍՌՄ-ի հետ բարեկամություն հաստատելու կոնգրեսի գտած այդ շերտ՝ արձագանքը միանգամայն հասկանալի է, եթե թեկուզ թույլիվ հալացք զգենք մեր կուլտուրայի աճման, նրա նկատմամբ ժողովրդական լայն մասսաների ունեցած պահանջների վրա։ Խաղաղությունը կուլտուրայի զարգացման առաջին պայմանն է։ Կուլտուրայի սերմերն արկերով փորվող հողի վրա չեն աճում, և մարդկությունը գիպի քարգավաճում ու գիտություն տանող ճանապարհը գտնվում է փշալարերի ու գայլի թակարդների մյուս կողմը...

Ժողովուրդները լսալիսկանց շատ են տատապել, լսալիսկանց շատ արհավիրքներ են տեսել։ Նրանք գիտեն խաղաղության ու երջանկության արժեքը, և որհրդային միությունը երկտասարդ է։ Նա, այդ երկտասարդ գրգռիչմը, հրաշալի նախորժակ ունի առողջ ու սնկզարար իրերի նկատմամբ. իսկ դրանք

նախ և առաջ բարձր արվեստի քուրդ ձևերն են: Ո՞վքեր են արվեստի սպառող-ները ի՞նչ ժողովրդական լայն մասսաները:...

Ես դատարկ ձեռքերով չեմ եկել ձեզ մոտ: Ես բերում եմ ձեզ 60 իրավա-հավասար ժողովուրդների մեր երիտասարդ երիտարան, այն ժողովուրդների, որոնք չեն ուզում միայնակ մնալ հումանիզմի հաղթանակի համար իրենց մղած ուղիքարում, մարդկային պատմության փայլուն ու հակասական, հզոր և միա-ժամանակ խոշոր հոսանքում: Մենք իդեալիստներ չենք: Օ, ոչ, մենք ունալ ու դործնական ենք: Մեր երազկոտությունը խաբսխված է երկաթբետոնե հիմ-քի վրա: Մենք բարեկամներ ենք փնտրում, որպեսզի ամրապնդենք հումանիզ-մի գործը, որպեսզի բարին սպառնա չարին և թարու նախազգուշացնող բա-զուկը սարսափելի լինի մղձավանջի նման մարդկային գիտակցության վրաշով ահադ արյունալի ուղեականների համարա:

սեպտ. Հայաստան, 1937, № 62.

Մարտի 18-ին

Վրաստանի Գրողների միությունը նշում է Մ. Պետրոսյանի զրական գոր-ծունեության 40-ամյակը:

Մարտի 20-ին

Հրավիրվում է ՀՍՍՌ սովետների IX արտակարգ համագումարը:

Համագումարը հաստատում է Հայկական ՍՍՌ Կոնստիտուցիան (Հիմնա-կան օրենքը):

Համագումարը լսում է Ղ. Մուսաբեկովի հաղորդումը Անդրկովկասի Սո-վետական Սոցիալիստական Ֆեդերատիվ Ռեսպուբլիկայի լիկվիդացիայի մա-սին և հավանություն է տալիս որոշմանը:

Մարտի 30-ին

Գրողների տանը Գ. Սունդուկյանի մահվան 25-ամյակի առթիվ կազմա-կերպվում է հանդեսավոր երեկո:

Սունդուկյանի կյանքի և ստեղծագործության մասին ղեկեցում է Գ. Արե-վը: Հիշողություններով հանդես են գալիս Գ. Դեմիրճյանը և Ս. Գուլազլանը: Ս. Փոլարյանը կարդում է ՎՄԿական:

Հրապարակվում է ՀՍՍՌ Կենտրոնի որոշումը Գ. Սունդուկյանի մահ-վան 25-ամյակը հավերժացնելու մասին:

Նրանի առաջին պետական թատրոնը կոչվում է Գ. Սունդուկյանի անունով:

Ապրիլի 9-ին

ՀՍՍՌ Ժողովմասովետը որոշում է ընդունում ՎՄԿ-ը բանաստեղծական ստեղծագործության համար պոլիկիսյան մրցանակ տալու մասին:

Ապրիլի 10—20-ը

Մոսկվայում կազմակերպվում է կինեմատոգրաֆիայի համամիութենա-կան տասներկու Հայկինոն ներկայացնում է «Պեսպո» և «Կարո» հնչյուն ֆիլ-մերը:

Ապրիլի 13-ին

Նշվում է Ալեքսանդր Մատուրյանի մահվան 20-ամյակը,

Ապրիլի 17—21-ը

Հրապիրովում է Հայաստանի սովետական դրոշմների ընդհանուր ժողովը, ՀամԿ(Բ)Պ Կենտկոմի պլենումի արդյունքների և Գրողների միության անելիքների մասին ղեկավարում է Գ. Աբովը:

Ելույթ են ունենում՝ Հմ. Սիրաբ, Մ. Արաղին, Ա. Ղարաբաղյանը, Հո. Պողոսյանը, Վեպերը, Մ. Կորյունը, Ռ. Զարյանը, Խ. Ալվազյանը, Վ. Կիրպոտինը, Ա. Վշտունին, Հ. Գյուլիքիսյանը, Հ. Երազը, Հ. Քոչարը, Ս. Սողոմոնյանը, Մ. Արմենը, Ս. Վահանին, Դ. Գեմիքչյանը, Ա. Շահնազարյանը, Տ. Հախումյանը, Արաքսը, Ս. Տարոնցին, Ա. Ոսկերյանը, Ս. Հակոբյանը, Վ. Ղազարյանը, Գ. Լևոնյանը, Հ. Մամիկոնյանը, Գ. Ղազարյանը, Ա. Վշտունին, Հ. Մելիքյանը, Մ. Մկրտչյանը, Մ. Մանվելյանը, Վ. Քերգիբաշյանը, Գ. Սարգսյանը, Մ. Զանաթը, Հ. Մկրտչյանը, Զ. Զալիլը, Ս. Կիրակոսյանը, Է. Ձեփուկյանը, Գ. Կոպղյանը, Գ. Հովնանը և ուրիշներ:

Ընթերցվում է Ավ. Իսահակյանի գրավոր խոսքը՝ ուղղված ժողովին:

Ավ. Իսահակյանի խոսքից.

«Ես եկել եմ, ընկերներ, դեպի մեծ Միությունը, շատ հակասական ուղիներ անցնելով: Պատանի հասակիցս ինձ մշտապես հուզել է, մտալիկ է աշխարհիս մեջ դոյություն ունեցող լարիքը, մարդկությանը տառապեցնող շարժերը — աղքատություն, ագիտություն, բռնություն, շահագործում, ուժիկներ: Ինձ տանջել է հայ աշխատավոր ժողովրդի դառն վիճակը՝ սովթանի և ցարի դաժան լուծների տակ, և այդ շարիքները վերացնելու գործը, փրկության միջոցները:

Ինչո՞ւ վե՞ր եմ տարվել, ի՞նչ փիլիսոփայությամբ, էթիկական, հասարակա-գիտական սխառմաներով՝ ազատագրելու տառապող մարդկությունը:

Եղել եմ աղյուստյական, նիցցեական, Գերմանիայում ուսանող ժամանակս՝ սոցիալ-դեմոկրատ: Հուսահատված դարձել եմ անիշխանական, պետի-միստ: Տարվել եմ Բուդդայով:

Ըմբոստացել եմ կապիտալիզմի դեմ, հասարակության դեմ, ամեն ինչի դեմ: Եվ վերջ է վերջո, երկար խորհելուց, կշռելուց, դատելուց հետո վերստին եկել-կանգնել եմ սոցիալիզմի վրա և տարիներ են անցել, որ կանգնել եմ այդ փրկության լաստի վրա: Եվ ահա՝ ազատ կամքով, համոզմունքով, այրելով բոլոր նավերը, անվերադարձ, վերստին եկել եմ այն աշխարհ, ուր մեծ, հոյա-կապ գործ է կատարվում ազգային և համամարդկային իմաստով:

«Գրական թերթ», 1937, № 13.

Ապրիլի 18-ին

«Երրորդային Հայաստան» թերթում հրապարակվում է ՀՍՍՄ Կենտգործ-կոմի որոշումը Պերմ Պողյանի ծննդյան 100-ամյակը հավերժացնելու մասին: Որոշվում է Աշտարակում վերանորոգման ենթարկել գրողի առևեր և վերա-ծել տուն-թանգարանի:

Ուլարիի 25-ին

Երևանի Անասնաբուժական ինստիտուտում Վ. Կիրպոտինը զեկուցում է Հայաստանի պոեզիան և թեմայով:

Ուլարի

Հենիականում կազմակերպվում է Հայաստանի Սովետական գրողների միության սեկցիա:

Մայիսի 6-ին

ՀՍՍՌ Կենտրոնական ժողովում է ընդունում Ֆրիկի Դանաստեղծությունների ժողովածուն հրատարակելու մասին:

Մայիսի 6-ին

Վերահրավիրելով Հայաստանի թերթում տպագրվում է հատված Ավ. Բաբայանի «Մասնա Մահեր» պոեմից:

Մայիսի 9-ին

Ֆրանկապոլսական սեկցիայում քննարկվում է Հ. Միրասի «Չգրված օրենք» վեպը, զեկուցում է Գ. Կուզոլյանը:

Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Հ. Գյուլիջեկյանը, Վ. Թեր-զիրայանը, Հ. Մամիկոնյանը և ուրիշներ:

Մայիսի 11-ին

Գրական թերթում հրատարակվում է ՀՍՍՌ Կենտրոնական ժողովում Միգայել Նալբանդյանի մահվան 70-ամյակը համբարձելու մասին:

Մայիսի 14-ին

Արձակագիրների սեկցիայի նիստում քննարկվում է Մ. Մանվելյանի «Հետքեր» երկերը: Ներածական խոսք են ասում Զ. Ծալանյան և Հր. Քոչարը:

Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Գ. Արմաթը, Մ. Արապյան, Մտ. Ջուրյանը, Վ. Թերզիրայանը, Գ. Կուզոլյանը և ուրիշներ:

Մայիսի 21-ին

Մոսկվայում սկսվում է ուղեգրական արվեստի տասնօրյակը:

Մայիսի 26-ին

Հրապարակվում է Հայաստանի Կ(Բ) պարտիայի X համագումարը:

Մայիսի 29-ին

Էմիգրացիայից (Փարիզ) Ռուսաստան է վերադառնում Ա. Ի. Կուլպինը:

Մայիսի 29-հունիսի 15-ը

Քիլիսիում տեղի են ունենում Ի. Դավթաթանյանի 100-ամյակին նվիրված հոբելյանական օրեր:

Հոբելյանական պիոներում Հայաստանից ելույթ են ունենում Ն. Ջուրյանը և Հ. Գյուլիջեկյանը:

Մայիսի 31-ին

Արձակագիրների սեկցիայում քննարկվում են Մ. Արազու ստեղծագործությունները: Ներածական խոսք են ասում Մ. Մանվելյանը և Վ. Քերզիբաշյանը, Նյուլթ են ունենում՝ Ստ. Զորյանը, Հ. Մելիքյանը, Հ. Մամիկոնյանը, Գ. Կոպոչյանը և ուրիշներ:

Մայիս

Ենթահրդային գրականություն» ամսագրի 5-ից սկսվում է տպագրվել Ստ. Զորյանի «Մի կյանքի պատմություն» վեպի II մասը:

Հունիսի 5-ին

Հրավիրվում է Հայաստանի Ժարտարապետների I համագումարը:

Հունիսի 6-ին

Ենթահրդային Հայաստան» թերթում հրապարակվում է Կենտրոնականի որոշումը Հայկական ՍՍՌ պետական գերբը հաստատելու մասին:

Հունիսի 10-ին

Հրավիրվում է ՀՍԳ Միության քրդական սեկցիայի նիստը: Զարդոյի Գենչոյի ստեղծագործության մասին զեկուցում է Ա. Ավդալը:

Հունիսի 16-ին

Կապուրայի տանը Գ. Սունդուկյանի մահվան 25-ամյակի առթիվ հրավիրվում է հանդիսավոր նիստ:

Բացման խոսք է ասում ՀՍՍՌ Կենտրոնականի նախագահ Գ. Հաննս-Եղյանը:

Սունդուկյանի կրանքի և ստեղծագործության մասին զեկուցում է Հ. Գյուլիճնիսյանը:

Նյուլթ են ունենում Վրաստանի գրողների պատգամավորությունից Շ. Դադիանին, Ագորեյանի պատգամավորությունից՝ Ս. Որդուբադին, ժող. գերասանուհի Օ. Գուլազյանը, Գ. Դեմիրճյանը և ուրիշներ:

Գրական թանգարանում կազմակերպվում է ցուցահանդես:

Մոսկվայում հրավիրվում է Սովետական ճարտարապետների առաջին համագումարը: Համագումարին մասնակցում են արտասահմանյան երկրների ճարտարապետների ներկայացուցիչներ:

Սովետական ճարտարապետության խնդիրները թեմայով զեկուցում է ՄՍՍՌ Ժարտարապետների միության Կազմկոմիտեի քարտուղար Վ. Ս. Հալաբյանը:

Տրվում են զեկուցումներ ՍՍՌՄ միութենական հանրապետությունների, այդ թվում և Հայաստանի ճարտարապետության մասին:

Հունիսի 21-ին

Գ. Սունդուկյանի անվան պետական թատրոնում Մ. Գորկու հիշատակին հրավիրվում է հանդիսավոր երեկո:

Մ. Գորկու կյանքի և գրական գործունեության մասին զեկուցում է
 Հ. Մելիքյանը: Հանդես են գալիս՝ Ավ. Իսահակյանը, Ն. Զարյանը, Մ. Աբաղին,
 Գ. Արուստի:

Հուլիսի 3-ին

Պոետների սեկցիայում ցննարկվում է ռեժիսոր Գրիգոր Մարտիրոսյանի պիեսը: Պոետները զրաբան լեզվի:

Ելույթ են ունենում՝ Գ. Դեմիրճյանը, Ա. Վլադիմիր, Ն. Զարյանը, Գ. Արուստի, Ա. Շալալով, Վեպեկով և ուրիշներ:

Հուլիսի 4-ին

Վալենտինայում (Իստանբուլ) թացվում է Գրիգորի միջազգային II կոնգրեսը:

Սովետական գրողներին մասնակցում են՝ Ալ. Տոլստոյը, Վ. Ստավսկին, Ի. Էրենբուրգը, Վա. Վիշնևսկին, Ա. Ֆադեևը, Ի. Միկիտենկոն, Ա. Բաբուս, Վ. Ֆինկը, Մ. Կուցովը, Կոնգրեսի պատվիրակները հանդիպում են Իստանբուլի քաղաքի քաղաքի մարտիկներին հետ:

Կոնգրեսում ելույթ են ունենում՝ Մարտին Անգերսեն Նեքսեն, Ալ. Տոլստոյը, Ա. Զեքերը, Ի. Էրենբուրգը, Մ. Կուցովը, Հենրիխ Մաննը, Պ. Ներուզան, Լ. Արազովը, Լենգստոն Հյուզը և ուրիշներ:

Կոնգրեսն ընտրում է Կուլտուրայի պաշտպանության միջազգային ասոցիացիայի բյուրո, բյուրոյի նախագահություն և քարտուղարություն:

Սովետական գրողներին բյուրոյի կազմում ընտրվում են՝ Մ. Կուցովը, Ալ. Տոլստոյը, Մ. Շոլոխովը, Ի. Էրենբուրգը, Վ. Ստավսկին, Վ. Վիշնևսկին, Ա. Լազոսկին, Ա. Ֆադեևը, Ի. Միկիտենկոն, Գլխավոր քարտուղարության մեջ՝ Մ. Կուցովը, Ի. Էրենբուրգը և Վ. Ստավսկին:

Կոնգրեսի բանաձևեր:

ժրեկցող ասոցիացիայի առաջին կոնգրեսի սկզբունքներին ու որոշումներին համապատասխան 28 երկրների գրողները, հավաքվելով իրենց միջազգային երկրորդ կոնգրեսին, որը կառուցված է Վալենտինայում, Մագդեբուրգում և Բարսելոնայում և որը իրեն աշխատանքներն ավարտեց Փարիզում 1937 թվի հուլիսի 17-ին:

Առաջին, — հայտարարում են, որ ֆաշիզմը հանդիսանում է կուլտուրայի դիսավոր թշնամին, այն կուլտուրայի, որին գրողները պարտավորված են պաշտպանել:

Երկրորդ՝ հայտարարում են իրենց տրամադրության տակ հղած ընդ որ միջոցներով ֆաշիզմի դեմ պայքարելու պատրաստակամության մասին, ֆաշիզմի, որը թագահայտ կերպով ցույց է տալիս իր կոռեպտիվ դեմքը. նրանք դիմում են նաև նրանց, որոնք դեռ հավատում են այն միջակայի խառնամանակին, որոնց ցողի տակ ֆաշիզմը թաքցնում է իր թախաբան և մահաբեր գործը:

Գրական թերթ, 1937, № 24:

Օգոստոսի 1-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում գրողների և արվեստի աշխատողների ընդհանուր ժողով:

Գրողների միջազգային II կոնգրեսի արգյունների մասին զեկուցում է Հ. Գյուլիքնյանը:

Ելույթ են ունենում՝ Ավ. Իսահակյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Ն. Զարյանը, Ա. Վշտունին և ուրիշներ:

Օգոստոսի 25-ին

Արասասանմանում (Գերմանիա, Հեհաստան, Իսպանիա, Ֆրանսիա) երկու ամիս առողջ և առաջադիմություններից հետո Մոսկվա է վերադառնում Ա. Ա. Ֆադեևը:

Օգոստոս

Մոսկվայում լույս է տեսնում Մ. Գորկու նախածննդյալի վաղաժամ վաթ Վեշիարի օրը պիեսը:

Մ. Գորկին «Նշարի օրը» գրքի մասին.

«Նշարի օրը» գրքի հրատարակությունը ձեռնարկված է այն բանի համար, որպեսզի մեր ընթերցողին ցույց տրվի, թե ինչով է լցված քաղցն խոթանքի օրը և այդ բովանդակության պատկերը հակադրվի մեր սովետական օրվան:

Սեպտեմբերի 5-ին

Գրողների տանը հրավիրվում է աշուղների խորհրդակցություն: Աշուղական պոեզիայի մասին զեկուցում է Ն. Զարյանը:

Սեպտեմբեր

Հրապարակվում է լավագույն պիեսների ռեպերտուրայի մրցույթային խումբի ժյուրիի որոշումը:

Երկրորդ կարգի մրցանակ է շահում Արմեն Գուլակյանի «Արշալույսին» պիեսը:

Երրորդ կարգի մրցանակ են շահում Ալեքսանդր Արաքոսյանը «Եմանուել», Զ. Հաջագործյանը (Ջեյակ). և Վ. Խուդավերդյանը (Ռազմա) ժանրային սրինգ, Մելիք Փոլարյանը «Կույր» երաժիշտը, Ա. Բարսեղյանը «Կամոս պիեսների համար»:

Նոյեմբերի 13-ին

Վախճանվեց Հակոբ Հակոբյանը (ծնվ. 1866 թ.):

Վրաստանի գրողների ցույցակցություններից.

«Վախճանվեց հայկական պոեզիայի պիեսների ամառային ռանտատեղծ Հակոբ Հակոբյանը»:

Ոչ միայն հայ ժողովուրդը, այլև ողջ Անդրկովկասի աշխատավորները լավ են ճանաչում ու գնահատում Հակոբ Հակոբյանին որպես հայկական պոեզիայի պիեսների, որը գրեթե կես դարի ընթացքում ծառայել է բանվոր դասակարգի ազատագրության և սոցիալիզմի հաղթանակի շահերին...

Հակոբ Հակոբյանի պոեզիան սոցիալիզմ է ինտերնացիոնալիզմի իդեալով: Երևանի, Բաքվի և Քրիլիսի բանվոր դասակարգի շարքերում դաստիարակված բանաստեղծն իր գրքով նպաստեց Անդրկովկասի հղրաբարական ժողովուրդներին առաջին քայլերի դրսևացմանը և համագործակցությանը:

Չնայած իր ծեր հասակին և երկարատև հիվանդությանը, Հակոբ Հակոբյանը մինչև վերջին օրերը լրնջատեղի ստեղծագործական աշխատանքը:

Հակոբ Հակոբյանի քաղաքային ստեղծագործությունները թարգմանված են մեր հայրենիքի ժողովուրդներին լեզուներով:

Անդրկովկասի ժողովուրդներն բառ առ ծանվույն գնահատեցին Հակոբյանի գրական-հեղափոխական գործունեությունը. նրան տրվեց Հայաստանի և Վրաստանի ժողովրդական բանաստեղծի կոչում:

Հակոբ Հակոբյանի հիշատակը, որպես հեղափոխական բանաստեղծի, երկար ժամանակ կապրի մեր երկրի աշխատավոր ժողովրդի մեջ:

«Գրեմ-ն թերթ», 1937, № 26.

Նույնիսկ

«Նովիյ միռ» ամսագրի № 11-ից տպագրվում է Մ. Շուրիսովի «Խաղաղ Դոն» վեպի 4-րդ գիրքը:

Դեկտեմբերի 8-ին

Պետոպեթրայի դահլիճում Ա. Ի. Միկոյանը հանդիպում է ունենում Երևանի քաղաքի իր ընտրողների հետ:

Ա. Ի. Միկոյանի ճանապարհը

Միկոյանի ցարն ստեղծարարական ճանապարհը չէր մտրակում, բանտով ու կախաղանով, Դաշնակները, հայ ժողովրդի ամենաոթնորդ թշնամիները, ազգային պրոբլեմը լուծում էին արշավում ու մահում: Նրանք իրենց իշխանության տարիներին ընթացքում կազմակերպեցին երկու պատերազմ: Ազգային քաղաքականությունը դաշնակների օրոք — այդ մեկ ժողովրդի զաղանային հրաշքերում էր մյուսի դեմ, Ահա թե ինչու Հայաստանը դաշնակների օրոք որոնք երկիր էր, արցունքի երկիր, աղքատության ու վայրի կոմունականության երկիր:

Միայն խորհրդային իշխանությունը, նոր, իսկական մարդկային կյանք բաց արեց բոլոր ծայրամասային ժողովուրդներին համար, նա տապալեց կեղծքիներին, մեզ մոտ ալլա չկա ազգամիջյան երկպառակություն, խորհրդային իշխանությունը լսեցինք ռաժով առաջ մղեց բոլոր ժողովուրդներին՝ ձեռք ազգային, բովանդակությամբ սոցիալիստական կուստորան:

Ռուս պրոլետարիատի ղեկավարությամբ՝ խորհրդային իշխանությունը խորհրդային Միության բոլոր ժողովուրդներին հաղորդակից դարձրեց նոր, սոցիալիստական կյանքին:

խորհրդային Հայաստանը մյուս բոլոր ժողովուրդներին ալլա է պարտական խորհրդային իշխանությանը, նա հայ ժողովրդին տվեց ոչ միայն ազատագրում, այլև խաղաղ գոյություն, որից նա զուրկ էր առաջ:

«Ով ուզում է կուստորական լինել, նա չի կարող չուլ գնալ սոսանց առաջ լեզուն իմանալու Ով ուզում է լինել կրթված, նա չի կարող հաղորդակից չլինել ռուսական կուստորային, ռուսաց գրականության երկերին:

Ահա՛ թե ինչու, ընկերներ՛ր, թույլ տվե՛ք ձեզ բոլորիդ և հանձնե՛ք ձեզ՝ Հայաստանի բոլոր աշխատավորներին՝ բանվորներին, կուտնտեսականներին ու քաղաքային տնտեսականներին ցանկանալ լրջորեն ձեռնամուխ լինել ռուսաց լեզվի առաջնափորությանը:

«Նովիյ միռ», 1937, № 26.

Դեկտեմբերի 12-ին

Տեղի են ունենում ՍՍՌՄ Գերագույն Մովհաի ընտրությունները:

Դեկտեմբեր

Նշվում է Երթա Ռուսթավելու Վազրենավոր-ի 750-ամյակը:

«Պրավդա»-ն դեկտեմբերի 26-ի «Խորհրդային կուլտուրայի մեծ տոնը» առաջնորդողում գրում է.

«Մեզանից հետո ժամանակներում, 750 տարի օրանից առաջ, Կովկասյան լեռներին անտրոտներին իր անթառամ երգն է երգել Ռուսթավելի Երթան: Եվ այսօր ոչ միայն Վրաստանում, այլև ամբողջ Խորհրդային երկրում հանդիսավոր ու հրճվալից կերպով նշվում է վրացական կուլտուրայի զարգացման աչառման տարեթիվը:

Ռուսթավելու հանճարեղ պոեմը դարձավ խորհրդային բոլոր ժողովուրդների սեփականությունը: Այդ թանկագին ու քաղմիտանք քարը, որի մեջ տարածացված է մեսիների երկրի հարավային արեգակը, մտել է պոեզիայի ու կուլտուրայի մեր ընդհանուր գանձարանը, որտեղ լիարժեք լույսով փայլում են ժողովրդական հանճարների ու տաղանդների անունները:

«Երբ. Հայաստան, 1937, № 307.

Դեկտեմբերի 24-ին

Թբիլիսիում հրավիրվում է ՍՍՌՄ Սովետական զորքների միություն պլենում՝ նվիրված Ե. Ռուսթավելու Վազրենավոր-ի 750-ամյակին:

Հայ զորքներից պլենումում ելույթ են ունենում Ավ. Իսահակյանը և Ն. Զարյանը:

Ավ. Իսահակյանի ելույթից.

«Երթա Ռուսթավելի, Նիզամի, Պուշկին, Եկենկո, Հովհաննես Թումանյան, Սուվյոման Ստալին, Ջամբուլ մեզ ներշնչում են հերոսության, զոհաբերության, հայրենասիրության:

Այս զենքով պիտի զինենք մենք մեր աշխատավորությանը: Նրանց պատգամները մենք պիտի մասսայականացնենք մեր գրով, մեր խոսքով:

«Երեկոն թերթ», 1938, № 1.

Դեկտեմբերի 30-ին

Պետական օպերայում հրավիրվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Ե. Ռուսթավելու Վազրենավոր պոեմի 750-ամյակին:

Ե. Ռուսթավելու կյանքի և ստեղծագործության մասին զեկուցում է Գ. Սևակը: Ելույթ են ունենում Դ. Դեմիրճյանը, Ս. Վահուխյանը և ուրիշներ:

«Խորհրդային Հայաստան», «Կոմունիստ», «Երեկոն թերթ» և մյուս ամսագրերն ու թերթերը համարներն ու էջերն են նվիրում Ե. Ռուսթավելու Վազրենավոր պոեմին:

ՀԱՄԱՌՈՑ ԲԻՐՆԵՐՆԵՐ

Զեպիտան

Քորյան Գ.— Բանաստեղծություններ, Երևան:

Զարյան Ն.— Ընտիր բանաստեղծություններ (առանձին), Մոսկվա:

Լենին փաշա, Երևան:

Խնկո Ապեր — Հնտիր երկեր, Երևան:
 Խնկո Ապեր — Առաքելներ, Երևան:
 Կօթյուն Մ. — Կյանքի և սիրտ երգեր, Երևան:
 Սարմեն — Լենին հակա, Երևան:
 Սարմեն — Նվաճված երջանկություն, Երևան:
 Վարդանյան Վ. — Խաղաղքների արշավը, Երևան:
 Վարդանյան Վ. — Հանելուկներ, Երևան:
 Վշտունի Ա. — Հնտիր բանաստեղծություններ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Արձակ

Արազի — Երկեր, Հ. I, Երևան:
 Արադի — Հնտիր պատմվածքների (աղբրեղաներեն), Բաքու:
 Արաքս — Մանկական պատմվածքներ, Երևան:
 Դեմիրճյան Դ. — Ռաշիդ (աղբրեղաներեն), Բաքու:
 Եսայան Ջ. — Հնտիր երկեր, Երևան—Մոսկվա:
 Զարյան Ն. — Հացավան, Երևան:
 Զորյան Ստ. — Սպիտակ տան բնակիչները (ռուսերեն), Երևան:
 Թարգյուզ Լ. — Հակաների շարքում, Երևան:
 Թափալցյան Փ. — Վիկտորիա, Երևան:
 Հովնան Գ. — Կյանքը փակ նամակներում, Երևան:
 Ժողար Հ. — Ոգտեն Վասպուրի ճանապարհորդությունը, Երևան:

Դրամատուրգիա

Դեմիրճյան Դ. — Փռչ նազար (պիեսը և պատմվածքներ, ռուսերեն),
 Մոսկվա:
 Վարդանյան Ա. — Դրամատիկական երկեր, Երևան:

Ժողովածուներ

Դրանյան-ժենադաստախան ալմանախ, Երևան:
 Լենինը հայկական ֆուլկլորում, Երևան:
 Հայ աշուղներ, Երևան:

Կլասիկներ

Աղայան Ղ. — Հեքիաթներ, Երևան:
 Թումանյան Հ. — Հատընտիր (ռուսերեն), Քրիլիօի:
 Մատուրյան Ալ. — Հնտիր բանաստեղծություններ, Երևան:
 Հովհաննիսյան Հ. — Երկերի ժողովածու, Հ. I, Երևան:
 Ժողովրդյան Հ. — Մոռացված աշխարհ, Երևան:
 Շիրվանզադե Ալ. — Զար ոգի (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Շիրվանզադե Ալ. — Նամուս (աղբրեղաներեն), Բաքու:
 Պարոնյան Հ. — Երկերի ժողովածու, Հ. VIII, Երևան:
 Պարոնյան Հ. — Բաղդասար աղբար (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Պարոնյան Հ. — Մեծապատիվ մուրացկաններ (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Ֆրիկ — Ժողովածու, Երևան:

Հայագիտություն, գրականության պատմություն,
 ֆենադոմություն

Թերզիբաշյան Վ.— Պուշկինը և Արևիքը, Երևան,
 Հանալանյան Ա.— Հայ շինականի աշխատանքի երգերը, Երևան,
 Մուրադյան Հ.— Պոռչյանի կյանքը, Երևան,
 Պուշկինի (Հոգվածներ և նյութեր), Երևան:

Քարգմանություններ

Այնի Ս.— Հին մաթեմատիկա, Երևան,
 Գորկի Մ.— Ընտիր երկեր, Հ. III, Երևան,
 Գորկի Մ.— Պիեմեններ, Երևան,
 Դոդե Ա.— Տարասկոնցի Տարտարիներ, Երևան,
 Լոնդոն — Գալլը, Երևան,
 Կիրշոն Վ.— Հրաշալի հուշագրեր, Երևան,
 Կոնյորգա Իվ.— Ժամագրքի ու հավեր, Երևան,
 Հերցեն Ալ.— Ո՞վ է մեղավոր, Երևան,
 Ժամկանյան Բ.— Բանաստեղծություններ, Երևան,
 Ժամկանյան Բ.— Ավագուկ Կակոն, Երևան,
 Շիլլեր Ֆ.— Արևմտահայկական դրամատիկայի պատմություն, Երևան,
 Պրեռ Ա.— Մանոն Լեսկո, Երևան,
 Պուշկին Ալ.— Ընտիր երկեր, Երևան,
 Պուշկին Ալ.— Պուշկին, Երևան,
 Պուշկին Ալ.— Բախչիսարայի շատրվանը, Երևան,
 Պուշկին Ալ.— Կրակոց. Բուքր. Փոստակալանի վերականգնում, Երևան,
 Պուշկին Ալ.— Գնչուներ, Երևան,
 Ռույան Ռ.— Ժան Բոդեն, Երևան,
 Ռոսկին Ա.— Չեխովի կյանքը, Երևան,
 Ռոսկին Ա.— Վաղարշապատը, Երևան,
 Վերնադսկի Վ.— Պուշկինի կյանքը, Երևան,
 Տոլստոյ Ալ.— Պետրոս առաքին, գիրք I, Երևան,
 Տոլստոյ Լ.— Պատերազմ և խաղաղություն, Հ. II, Երևան,
 Տոլստոյ Լ.— Աննա Կարենինա, Հ. II, Երևան,
 Ֆլորենս Գ.— Տիկին Բովնարի, Երևան,
 Ֆրիշ Վ.— Արվեստի սոցիոլոգիան, Երևան:

Հունվարի 8-ին

Կարմիր Քանակի տանը կազմակերպվում է սպաների և գրողների հանդիման երեկո: Ողջույնի խոսքով հանգես են դալիս Ավ. Խաչակյանը, Ն. Զարյանը և ուրիշներ:

Հունվարի 18-ին

Գրական հասարակականությունը նշում է Ա. Սերաֆիմովիչի 75-ամյակը:

Հունվար

«Պրավդա»-ում հրապարակվում է Ալ. Տոլստոյի, Ա. Ֆադեևի, Ա. Կոռնեյ-չուկի, Վ. Կատանի և Ա. Կարավանայի համատեղ նամակը «Գրողների միության աշխատանքի թերութունների մասին»:

Նամակից.

«Գրողների միությունն իր կոչումով հասարակական կենդանի, գեթեկ-բառիկ կազմակերպություն է, որը պարտավոր է դաստիարակել գրողներին զառարկաբան, քաղաքականորեն և կրթել նրանց որպես գեղարվեստագետներ, իրենց աշխատանքի վարժատներին: Գրողների միությունն ամենից առաջ պարտավոր է օգնել գրողին նրա հարազատ գործի մեջ — գեղարվեստական օրկի աշխատանքում: Գրողների միության ուշադրության կենտրոնում ծառայած պետք է լինեն արվեստի, գրողի վարպետության հարցերը: Գրողների միության կենտրոնում ծառայած պետք է լինի գրողի ձեռագիրը, որպես նրա հիմնական աշխատանքը...»

Կարճ ասած՝ Գրողների միության ուշադրության կենտրոնում պետք է գտնվեն կենդանի գրողը և նրա աշխատանքները: Բացառիկ վնասակար է ժառանգան, հետմիջոց (вследствие) մոտեցումը գրողներին, ետպահանջորդ խորհրդային ազնիվ զբաղանագետ արտագրական ձեռնարկություն է, մեծ կամ փոքր, բայց որը կուտակել է աշխատանքի իր փորձը: Բոլոր գրողներն այդ փորձի փոխանակության կարիքն ունեն: Գրական լավ գրույցը, ընկերական, բուռն, արդարամիտ գրույցը շատ անհրաժեշտ է գրողին, նվ հենց այդ ուշադրությունը դեպի կենդանի գրողը և այդ ընկերական-գրական գրույցն է, որ չկա Գրողների միության մեջ:

Ի՞նչ է, իսկապես, ներկայացնում Գրողների միությունը: Դա գրական գործերի մի հսկայական զնայարտամենտ է՝ աշխատանքի լիեռվինկական մեթոդներով: Մեծ տեխնիկական ապարատ, Հրահանգիչներ, որոնք ոչ մի աղբյուրություն չունեն գրականության հետ, որոնք, սակայն, պարտավոր են հրահանգելու Գրողների միության տեղական կազմակերպությունները: Կատարյալ անշատովածություն գրական-գեղարվեստական ժողովներին և հրատարակչություններին: Երկար հերթ Գրողների միության պատասխանատու քարտուղար ընկ.

Ստալինյան քննչականությանը, — հերթ խորհրդային երիտասարդ, հասակավոր, ճերմակամազ զորավարներին, որոնք ամիսներով լին արժանանում ընդունելության: Ընդ անվերջ թուրքերատական նիստեր (քանակներով, սղագրումներով, արձանագրություններով, քաղվածքներով՝ արձանագրություններին), նիստեր, որոնք անսերտ, ձանձրացուցիչ են և հետ են գցում գրողներին իրենց գրական անմիջական աշխատանքին:

«Գրական թերթ», 1938, № 8.

Վրացական ՍՍՄ Կենտրոնականի որոշումով «Վազրենկով» պոետի թարգմանություն համար պարզեցվում են մի խումբ սովետական գրողներ: Շնորհակալության են արժանանում նաև Ն. Զարյանը և Գ. Սարյանը՝ «Վազրենկով»-ի հայերեն թարգմանության (թարգմ. Գ. Ասատուր) խմբագրության համար:

Փետրվարի 8-ին

Որոշումով հրավիրվում է Հայաստանի աշուղների առաջին համագումարը: Համագումարին մասնակցում են 130 հայ, աղբյուրներ և քուրդ աշուղներ:

«Հայ աշուղները» թեմայով զեկուցում է Ն. Զարյանը:

Նյույթ են ունենում՝ Գ. Լևոնյանը, Լ. Մելիքյանը, Լ. Զեդին, աշուղ Վերդին և ուրիշներ:

Փետրվարի 13-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է զիսպուտ՝ նվիրված Ա. Գուակյանի «Արշալույսին» պիեսին:

Փետրվարի 18-ին

«Գրական թերթ»-ում հրապարակվում է Սովետական գրողների միության վարչության կողմից Կարմիր Բանակի և Ռեզմա-Մոմլային Նավատորմի 20-րդ տարեդարձի կապակցությամբ՝ ուղղված Սովետական Միության թուրք գրական աշխատողներին:

Կ ո չ ի ջ .

«Մենք դիմում ենք գրականության բոլոր աշխատողներին և կոչ ենք անում է՝ ազնիվ ակտիվորեն մասնակցելու գրական-պաշտպանողական շարժմանը, կոչ ենք անում՝ ռազմատարիչ, ռազմական գիտությունները...»

...Սովետական գրողների միությունը պարտավոր է նախապատրաստված լինել ամբողջությամբ՝ իր պարտականությունները պատերազմի դեպքում կատարելու համար:

Սովետական գրողները պարտավոր են պատերազմի դեպքում ամբողջովին ապաստարկել պատերազմող ժողովրդի պահանջները զինարկնատական խոսքի ասպարեզում: Գրողները պետք է տան ռազմական հրատապ պիեսներ, տեսություններ, գրքեր, թրոյսերներ, կոչեր, ռադիոտեքստեր, կինո-սցենարներ:

Գրողները, ինչպես ցույց տվեց սթանլին զինված ռեպուցիտիոն պայքարի դեմքը Խաչատրյանի միջանկյալ անհատական աշխարհի անհատ թշնամու՝ Ֆաշիզմի դեմ, Եթե հարկավոր լինի, մեր գրողը պետք է դառնա հրացանակիր, հրամա-

նատար, կոմիտար, պետք է՝ կարողանա կատարել ամեն անգամ իր պարտական հանձնարարությունը:

Սովետական Միության ընկե՛ր զրահանագետներ, թող կարմիր Բանակի և Ռազմական Նախարարի փառավոր հոբելյանի օրերը լինեն մեր զրահանազմական ստուգման օրերը»:

Գրգռե՛ք թերթ, 1938, Ձ 9.

Փետրվար

ՀՍՍՐ Ժողկոմսովետին կից Արվեստի գործերի վարչությունը հայտարարում է լավագույն պիեսների մրցանակաբաշխությունը:

Մարտի 22-ին

Հայֆիլհարմոնիայում Հովհ. Թումանյանի մահվան 15-ամյակի առթիվ կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո:

Բացման խոսք է ասում Ն. Զորյանը: Թումանյանի կյանքի և ստեղծագործության մասին զեկուցում է Ա. Խնձկյանը:

Հուշեր են պատմում՝ Ավ. Իսահակյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Գ. Լեոնյանը:

Հ. Թումանյանի հիշատակին Գրողների միությունը կազմակերպում է զրահան երեկոների տասնօրյակ: Երեկոներ են կազմակերպվում Երևանի քուհերում և ձեռնարկություններում, Լենինականում, Գործակալանում և Հայաստանի մյուս շրջաններում:

Վե՛րբերդային Հայաստան, Վճռաճիտա թերթերը, Գրական թերթը-ը, Վե՛րբերդային զրահանությունը ամսագիրը և մյուս թերթերն ու ամսագրերը հատուկ համարներ և էջեր են նվիրում Հ. Թումանյանին: Հոգմածներով հանդես են գալիս՝ Ավ. Իսահակյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը և ուրիշներ:

Վե՛րբերդային զրահանությունը ամսագրի Ձ 3—4-ում Հ. Թումանյանին նվիրված հոգմածներին շարքում տպագրվում են նաև Ս. Փաշայազվիրու, է. Նիկոլածեի, Ի. Գրիշազվիրու հուշերը Թումանյանի մասին:

Մարտի 28-ին

Հայֆիլհարմոնիայում կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Ա. Մ. Գորկու ծննդյան 70-ամյակին:

Բացման խոսք է ասում Ա. Փրուզյանը:

Գորկու կյանքի և գործունեության մասին զեկուցում է Գ. Հովհաննիսյանը:

Վե՛րբերդային արվեստա ամսագրում տպագրված՝ Ավ. Իսահակյանի «Մ. Գորկու ծննդյան 70-ամյակին» հոդվածից.

«1899 թվի Օդեսայի հսկա նավահանգստի ժխորի մեջ թափառելիս հանկարծ աղջկա հպարտ կանգնեց մի բոսյակ՝ ինտելիգենտ գեմքով և ձեռքերը մեկնելով դեպի ինձ, ասաց.

— Շնորհեցե՛ք հանում Մաքսիմ Գորկու:

Առաջին անգամ եմ լսում Մ. Գորկու անունը: «Արդոք ի՞նչ նոր սուրբ է» — մտածում եմ ես:

Հարցնում եմ նրան. — «Ո՞վ է Մաքսիմ Գորկին»:

— Նա մեր քանաստեղծն է, մեր ընկերը, մեր գիրիստիան, — պատասխանում է նա:

Նույն օրը գնում եմ Գորկու պատմվածքների երկու հատորը և սկսում եմ կարդալ։ Հափշտակված կարդում եմ և նորից կարդում, կարծես Գորկին ինձ համար էր գրել։

Այս գաղափարաբանական ամուր պատմանդանի վրա կանգնեց Մ. Գորկին և դարձավ այն, ինչ ուզում էր պրոլետարիատը, որ դառնա նաև Այս պատմանդանի վրա կանգնելով բարձրացավ նա և դարձավ պրոլետարական զրահանության հիմնադիրը, համաշխարհային պրոլետարիատի տանգանքների, պայքարի երգիչը, սոցիալիզմի մոնետիկը։

Մ. Գորկու արվեստը դարձավ սոցիալիզմի արվեստը։

Որպես ռոմանտիկ նա պրոլետարիատի և ամբողջ աշխարհի աչքերի առաջ հայելացրեց ապագա սոցիալիստական երջանիկ աշխարհը, ազատ, արդար և մարդկային բարձր կոշման վայել նոր կյանքը։ Եվ որպես ռեալիստ ցուցադրում էր զեղարվեստական ճշտությամբ կապիտալիստական լծի՝ բոլոր լծերից ծանրագույնի լարիքները, դրամի անբարոյացնող իշխանությունը, աշխատավորների տառապալից վիճակը, ստեղծագործ ուժերի հյուժումը՝ ախտերի, ցրտի, թաղցի, կարիքի ճիրաններում։

Նա ամբողջական մարդ էր. նրա խոսքն ու գործը միաձուլվ էին։ Փարոզող էր և գործող, գործ էր և մարտնչող։ Իսկական ինտերնացիոնալիստ էր, սիրող և հարգող բոլոր ժողովուրդներին՝ լինեն մեծ կամ փոքր։

Ավ. Իսախանյան, Երկերի ժողովածու, հ. 17, 1951, էջ 145, 147.

Ապրիլի 5-ին

Սկսվում է ադրբեյջանական արվեստի տպաստրյակը Մոսկվայում,

Ապրիլի 14-ին

Գրողների տանը Վ. Մալակովսկու հիշատակին կազմակերպվում է երեկո։ Բանաստեղծի ստեղծագործության մասին զեկուցում է Հր. Գրիգորյանը։ Ելույթ են ունենում՝ Դ. Դեմիրճյանը, Ն. Զարյանը, Ս. Վահանյան և ուրիշներ։

Ապրիլի 16-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է Խ. Արուսյանի անհետացման 90-ամյակին նվիրված երեկո։ Զեկուցում է՝ Հ. Մելիքյանը, Ելույթ են ունենում Դ. Դեմիրճյանը, Ն. Զարյանը և ուրիշներ։

Ապրիլի 21-ին

Լենինականի թատրոնում կազմակերպվում է Ավ. Իսահանյանին նվիրված գրական-գեղարվեստական երեկո։

Ապրիլի 29-ին

Գրողների տանը Դ. Դեմիրճյանը զեկուցում է «Էռզի. Թումանյանի ստեղծագործության մասին»։ Ելույթ են ունենում՝ Ն. Զարյանը, Գ. Կուզոլյանը, Ա. Խճիկյանը և ուրիշներ։

Ապրիլ

Մոսկվայի արվեստ ամսագրի էջերում սկսվում է դիսկուսիա՝ նվիրված թատերական լեզվի կուլտուրայի հարցերին։

Տպագրվում են Դ. Դեմիրճյանի «Լեզվի կուլտուրան թատրոնում» (№ 1), Լ. Փայլեթարի «Եռասրի կուլտուրան մեր թատրոններում» (№ 2), Արուս Ոսկանյանի «Եռասրի կուլտուրան մեր թատրոններում» (№ 3) և ուրիշների հոգովածները:

Մայիսի 15-ին

Գրողների տանը հրավիրվում է երիտասարդ գրողների ռեպուզիկական խորհրդակցություն:

Տրվում են հետևյալ ղեկուցումները. «Երիտասարդ գրողների ստեղծագործությունների և գրական կադրերի լաճման մասին» (Լ. Մելիքյան), «Կոմերիտ-միությունը և երիտասարդ գրական կադրերի դաստիարակման խնդիրները» (Հ. Կեմարճյանի քարտուղար Ս. Միքայելյան), «Գրելու արվեստի մասին» (Դ. Դեմիրճյան):

Ձեկուցումների շարքը բացվում է մտքերի փոխանակություն. ելույթ են ունենում՝ Ստ. Զորյանը, Մ. Արազին, Լ. Շիրազը, Լ. Փոլարը, Խ. Հրաչյանը, Բ. Ստաֆիին, Ա. Արաքսյանը և ուրիշներ:

Մայիսի 17-ին

Մոսկվայում, Հայաստանի Կուլտուրայի տանը Հովհ. Թումանյանի հիշատակին կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո:

Մայիս

Նշվում է Անսը Իգորի գնդի մասին և չլուսի 750-ամյակը:

«Պրավդա»-ի մայիսի 25-ի «Լուսական հին դրական եռլիսն անմահ ստեղծագործությունը անալիզը»:

«Լուս» մեծ ժողովրդի հեռուստան պատմությունը լի է հիանալի դեպքերով: Լուս ժողովուրդն իր ուսերի վրա կրել է ասիական վաղատունների անհամար հարգանքների դեմ մղված պայքարի ողջ Ժանրությունը:

«Երրորդային մարդկանց, սոցիալիստական հայրենիքի հայրենասերների համար թանկ է ու սրտին մոտ իրենց ժողովրդի պատմությունը, նրկյուղածաքար և սիրով ենք մենք թերթում մեր նախնիների խղճախությունը, քաջություն ու արիությունը պատմող հին պատմությունների շնորհ, Մենք ուրախանում ենք տեսնելով, որ հայրենասիրության պատվով տրագիդիաների արմատները հասնում են մեր ժողովրդի հեռավոր անցյալին: Ուսումնասիրելով մեր հայրենիքի պատմությունը, մենք գտնում ենք արիության քաղմասթիվ, ամեն կերպ ընդօրինակելու արժանի նմուշներ:

Եթե հարյուր հիսուն տարին են բաժանում մեզ այն ժամանակից, երբ առաջին անգամ հնչեցին 12-րդ դարի գրական լեռնա երկասիրության՝ «Եռասր Իգորի» արվածախմբի մասին վերնագրով հայտնի դրածի տողերը, խորհրդային աղջ հասարակությունը նշում է այդ ժամանակվա առաջավոր ռուս մարդկանց հայրենասիրական բարձր զգացումները և մեծ կուլտուրան վկայող այդ գեղարվեստական խոշոր կոթողի հոբելյանը:

խորհրդային կուլտուրան հիմնված է նվժմ սահմաններում ապրող բոլոր ժողովուրդների կուլտուրաների սերտ փոխազդեցության վրա:

«Միւս ժողովրդի գրական մեծ երկը՝ «Եռսք Իգորի արշավախմբի մասին»-ը թանկ է ու քառիս մոտիկ բազմազգի խորհրդային Միության քաղաք ժողովուրդներին:

«Եռսք Իգորի արշավախմբի մասին»-ը, լինելով իր տղերի գերող մեղահայով իսկական հաճույք առաջացնող բարձր գեղարվեստական մի գրական երկ՝ նշանակալի է և նրանով, որ ներծծված է խոր հայրենասիրության զգացմունքով: «Եռսքի» անհայտ հեղինակը, անկասկած, իր ժամանակի առաջավոր մարդը, վեր է բարձրացրել ուսումնական ժողովրդի ազգային միության դրոշմ՝ շատ լավ հասկանալով, որ դրոշմ է ուսումնականության փրկությունն ու բողոքը...:

«Եռսք Իգորի արշավախմբի մասին»-ը մեծ դեր է խաղացել ուսական կուլտուրայի զարգացման մեջ: Բազմաթիվ բանաստեղծներ են ոգեշնչվել 12-րդ դարի ուսումնական մեծ երկասիրության մեջ գրողմամբ անմոռանալի կերպարներով: «Եռսքի» ազդեցությունը հասակորեն տեսնում ենք մենք կոմպոզիտոր Բորոդինի ստեղծագործության մեջ, Բորոդինի, որ կերտել է իր հրաշալիական արժանիքներով հիմնային «Իգոր իշխան» օպերան, տեսնում ենք ուսումնական ժողովրդի պատմության թանկանք ունեցող անմոռանալի նկարների հեղինակ՝ ուսումնական Վասենցովի ստեղծագործության մեջ:

Կասկած չկա, որ հետագայում էլ «Եռսք Իգորի արշավախմբի մասին»-ի լքնաղ գեղեցկությունը կոգեշնչի հրաշալիության, պոեզիայի ու նկարչության վարպետներին:

Մարական թթու հայրենասերները հաճախ փորձում էին «Եռսքի» հարմարեցնել իրենց կարճամիտ աշխարհայացքին՝ նվազեցնելով այս մեծ երկի համամարդկային նշանակությունը, խորհրդային երկերը, որտեղ բոլոր ժողովուրդներն էլ համերաշխորեն կառուցում են սոցիալիստական հասարակության, վահանի վրա վեր է բարձրացնում ուսական հնության գեղարվեստական մեծ կոթողը և մտնում խորհրդային կուլտուրայի ոսկե ֆոնդը:

«Եռսք Իգորի արշավախմբի մասին»-ը թանկ է ու հարազատ խորհրդային Միության բոլոր ժողովուրդներին, որովհետև նրա մեջ գրողմամբ են կյանքը լուսավորող վանք գաղափարներ — սեր դեպի հայրենիքը, սեր դեպի ժողովուրդը:

«Գրական թերթ», 1938, № 25.

Մայիսի 31-ին

Գրողներին տանը կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված «Եռսք Իգորի գեղի մասին» էպոսի 750-ամյակին:

Բացման խոսք է ասում Վ. Ղազանյանը: Զեկուցում է Ռ. Հովհաննիսյանը: Ելույթ են ունենում՝ Ավ. Խաչակյանը, Դ. Գեմիրճյանը, Հ. Միրազը, Հ. Մելիքյանը և ուրիշներ:

Հունիսի 2-ին

Հրավիրվում է Հայաստանի Կոմունիստական պարտիայի XI համագումարը:

Հունիս

Լենինգրադում հրավիրվում է խորհրդակցություն՝ նվիրված «ՍՍՄԽ ժողովուրդների գրականության պատմության» դասադիրք ստեղծելու հարցերին:

Խորհրդակցությանը մասնակցում են Ուրախնայի, Բելուուսիայի, Ադր-բենի, Հայաստանի, Վրաստանի, Ուզբեկստանի ներկայացուցիչները։

Խորհրդակցությունն հաստատում է դասագրքի խմբագրության կազմը, գլխավոր խմբագիր է հաստատվում Ա. Տուտուբը։

«Լիտերատուրնայա դազնտա»-ի էջերում ծավալվում է դիսկուսիա «ՍՍՌՄ ժողովուրդների գրականության պատմություն» ստեղծելու սկզբունքների շուրջը։

Մեկվայի կինո-թատրոններում ցուցադրվում է «Ջանգելուր» կինո-ֆիլմը (սեփսոթ 2, Բեկեազարյան)։

Գ. Սունդուկյանի անվան պետական դրամատիկ թատրոնում բեմադրվում է Գ. Գեմիրեյանի «Վաղուստան»։

Հունիս — օգոստոս

«Красная новь» ամսագրում տպագրվում է Ա. Մակարենկոյի «Դրոշակ-ները աշտարակների վրա» գիրքը։

Հուլիսի 3-ին

Վախճանվեց աշուղ Շերամը (Գրիգոր Տալյան, ծնվ. 1857 թ.)։

Հուլիս

ՍՍՌՄ Գրողների միության վարչությանը կից ստեղծվում են ազգային գրականությունների հանձնաժողովներ։

Հայկական գրականության հանձնաժողովի կազմը՝ Վ. Կիրայտին (ղեկավար), Գ. Տիրյան, Գ. Անտոկուսկի, Հ. Մ. Մուգումա

Հուլիսի 12-ին

Տեղի են ունենում Հայկական ՍՍՌ Գերագույն Սովետի ընտրությունները։ Հայկական ՍՍՌ Գերագույն Սովետի կազմում ընտրվում են Մ. Արաղին և աշուղ Գրիգորը։

Հուլիսի 13-ին

Բացվում է Հայկական ՍՍՌ Գերագույն Սովետի առաջին սեսիան։

Բացման խոսք է ասում Մ. Արաղին։

Օգոստոսի 3-ին

Վախճանվեց ռուս գրող Ա. Գ. Մալիշկինը (ծնվ. 1892 թ.)։

Օգոստոսի 7-ին

Վախճանվեց Կ. Ս. Ստանիսլավսկին (ծնվ. 1863 թ.)։

Օգոստոսի 17-ին

Հրավիրվում է Սովետական գրողների միությանը կից ազգային հանձնաժողովների նիստ։ Թարգմանական աշխատանքների մասին հաղորդումով հանդես են գալիս՝ Վ. Լուգովսկոյը, Ն. Զարյանը, Ա. Սուրկովը, Լ. Սորոկինը, Ա. Բեզմենսկին, Ա. Ֆադեևը և ուրիշներ։

Օգոստոսի 21-ին

Գրողների տանը հրավիրվում է բանաստեղծների խորհրդակցություն, Ջենսերիվում է կոմերիտիության 20-ամյակի առթիվ երգերի տեքստեր ստեղծելու հարցը:

Ելույթ են ունենում Գ. Դեմիրճյանը, Գ. Սարյանը, Սարմենը, Ս. Վահույանը, Գ. Հայրյանը, Հ. Գրիգորյանը և ուրիշներ:

Որոշվում է հայտարարել կոմերիտական երգերի տեքստերի մրցանակաբաշխություն:

Օգոստոսի 25-ին

Վախճանվեց Ա. Ի. Կուպրինը (ծնվ. 1870 թ.):

Սեպտեմբերի 7-ին

Հ(բ)Պ Կենտկոմը որոշում է ընդունում «Սասունցի Դավիթ» ժողովրդական էպոսի 1000-ամյա հոբելյանն անցկացնելու մասին:

Որոշում է:

«Հաշվի առնելով հայ ժողովրդի նշանավոր գրական հուշարձանի՝ «Սասունցի Դավիթ» էպոսի մեծագույն նշանակությունը, որտեղ բացատրվել է պատժառուության արհեստագործական և ժողովրդի ազատասիրական ոգին ու հերոսությունը, նրա պայքարն օտարերկրյա նվաճողների դեմ, Հայաստանի Կ(բ)Պ Կենտկոմը որոշում է. —

1939 թվի մայիսին անցկացնել «Սասունցի Դավիթ» էպոսի հազարամյա հոբելյանը:

«Գրական թերթ», 1938, № 41.

Սեպտեմբեր

ՀՄՄԹ ժողովոժամբնությունը որոշում է ընդունում «Սասունցի Դավիթ» ժողովրդական էպոսի 1000-ամյա հոբելյանն անցկացնելու համար կառավարական հանձնաժողով ստեղծելու մասին:

Սեպտեմբերի 22-ին

Տեղի է ունենում ՀճԳ Միության ընդհանուր ժողով. ճննության են առնվում «Սասունցի Դավիթ» էպոսի 1000-ամյա հոբելյանի նախապատրաստման խնդիրները:

Սեպտեմբերի 27-ին

ՀՄՄԹ ժողովոժամբնությունը տեղի է ունենում «Սասունցի Դավիթ» էպոսի հոբելյանական կոմիտեի առաջին ընդլայնված նիստը:

Օրակարգ.

1. «Սասունցի Դավիթ» էպոսի գիտական-ակադեմիական հրատարակություն տեքստի պատրաստումը, 2. «Սասունցի Դավիթ» էպոսի պատկերող ցուցահանդեսի կազմակերպումը:

Սեպտեմբեր

ՀԼԿԵՄ Կենտկոմը, Հայաստանի Գրողների միության վարչութիւնը և Հայ-կախան ՍՍՏԻ Լուսժողովմամբ հայտարարում են մանկական-պատանեկան լա-վագույն երկերի մրցանակաբաշխութիւնը:

Հոկտեմբերի 7-ին

Սովետական գրողների միության Խաղաղահայրենական Նիստում քննարկվում է ազգային գրականութիւնների գրութիւն հարցը:

Հայաստանի Գրողների միության աշխատանքների մասին զեկուցում է Հ. Գրիգորյանը:

Հայաստանի Գրողների միության աշխատանքներին հանգամանորեն ծանոթանալու նպատակով նիստն առանձնացնում է հանձնաժողով՝ Վ. Գերասի-մովա, Պ. Տիյինա, Վ. Լուսովսկոյ, Հ. Մ. Մուզուլա:

Որոշվում է երիտասարդ գրողների համար Մոսկվայում կազմակերպել զասերթաց-կոնֆերանսներ, հանձնարարվում է Ն. Զարյանին, Վ. Կիրպուտինին և Հ. Գրիգորյանին օգնել Գոսլիտիզդատին՝ արագացնելու ՎճԱ պոեզիայի ան-թուղթիւն-յի հրատարակութիւնը:

Հոկտեմբեր

Մոսկվայում, Գրողների ակումբում կազմակերպվում է Ն. Զարյանի ստեղ-ծագործական երեկոն: Զեկուցում է Վ. Կիրպուտինը:

Ն. Զարյանի ստեղծագործութիւններից կապարած թարգմանութիւնների ընթերցանութիւնը հանդես են գալիս՝ Վ. Դերժավինը, Պ. Անտոկուսկին, Ա. Գատովը, Լ. Դիլգալը, Պ. Ժելնովսկի, Վ. Զվագլինցևան, Ն. Մաուր, Կ. Լիպս-կերովը, Պ. Պանչենկոն և ուրիշներ:

Վերջում հանդես է գալիս Ն. Զարյանը:

Հոկտեմբերի 26-ին

Երեան է ժամանում ռուսացի Դավիթ ի պոսի թարգմանիչների բրիգա-դան՝ Ս. Վ. Շերվինսկի, Կ. Ա. Լիպսկերով, Վ. Վ. Դերժավին և Ա. Ս. Կոչեկով:

Հոկտեմբեր

Մոսկվայում Ա. Ֆադեևի Խաղաղահայրենական տեղի է ունենում ՍՍՏՄ Գրողների միության վարչութիւնի նիստը. քննութիւն է առնվում ռուսացի Դավիթ ի պոսի 1000-ամյա հոբելյանի տոնակատարութիւն խնդիրը:

Կազմվում է հորեյանական կոմիտե՝ Ա. Տուստոյ, Կ. Ֆեդին, Ա. Բազան, Դ. Դեմիդով, Ն. Զարյան, Մ. Շոլխով, Ա. Ֆադեև, Ա. Կորնեյուկ, Մ. Բաժան, Պ. Տիյինա, Յա. Կուլարա, Ա. Մաշաշվիլի, Ս. Վուրդու, Վ. Գերասիմովա, Վ. Կիրպուտին, Վ. Լուսովսկոյ, Զամբու, Պ. Մարկիչ, Կ. Սիմոնով, Ա. Տվարդովսկի, Մ. Լոզովսկի, Պ. Անտոկուսկի, Մ. Լոզինսկի և Հ. Գրիգորյան:

Նոյեմբերի 1-ին

Միասնապարհակամ է Հանգարդան կուլտուրայի փանծարա-նը՝ հողվածը՝ Հայաստանի Պետական Մատենադարանի մասին:

Հողվածից.

ՇՀայաստանի իրավամբ համարվում է ամենաարժեքավոր պատմական հնությունների հրկիրը: Այստեղ գիտա-հետազոտական հիմնարկներում և թանգարաններում պահվում են ոչ միայն Հայաստանի, այլև ամբողջ Կովկասի ու Մերձավոր Արևելքի շատ երկրների ժողովուրդների ամենահետադարյան կուլտուրայի հազվագյուտ գրավոր հուշարձաններ:

Նրանք 20 կիլոմետր հեռու, Վաղարշապատ քաղաքում (նախկին Էջմիածին) գտնվում է հետադարյան ձեռագրերի հաշվավոր Պնտակյան Մատենադարանը: Այն գոյություն ունի 1500 տարուց ի վեր: Այստեղ պահվում են ավելի քան 11 հազար մանուկրիպաներ, որոնք մեզ են հասել 5-րդ դարից, այսինքն՝ Հայաստանում պիրը երևան դարձեց ժամանակից:

Հետադարյան պատմության այդ հիանալի փաստաթղթերից շատերը ներկայացնում են ունիկոմներ: Դրանք գրված են մագաղաթի վրա, հետադարյան մի քանի լեզուներով՝ հայերեն, վրացերեն, արաբերեն, ասորերեն, պարսկերեն, հաբեշերեն, հրեական լեզվով և այլն:

Ձեռագրերի մեջ շարադրվում է Հայաստանի, Վրաստանի, Հնդկաստանի, Բյուզանդիայի, Պարսկաստանի և այլ երկրների ժողովուրդների կուլտուրայի բազմադարյան պատմությունը: Հին հայկական խոշորագույն պատմիչների շարքում հատուկ տեղ են գրավում 5-րդ դարում ապրած Խորենացու համաշխարհային համբավ ունեցող աշխատությունները:

«Քաջառիկ հետաքրքրություն է ներկայացնում մագաղաթի վրա գրի առնված ժողովրդական էպոսը՝ հեքիաթները, լիրիկական երգերը, առածները, ասացվածքները: Բազմաթիվ ձեռագրերի, ֆրագմենտների մեջ պահպանվել է արաբ նվաճողների դեմ Հայաստանի, Վրաստանի, Ադրբեջանի ժողովուրդների համատեղ պայքարի պատմական փաստերի նկարագրությունը: Այժմ մեզ հայտնի է, որ հենց այդ իսկապես ռեալ, պատմական իրադարձություններն են հերոսներն են կաղծել հայկական հետադարյան ժողովրդական սանդագործության հանճարն ու երկի՝ 10-րդ դարի հերոսական պոեմ «Սասնաղենքի Դավթի» հիմքը, որի հազարամյակը հայ հասարակայնությունը կտոնի եկող տարվա մայիսին»:

Պատմավոր այցելուների ապավորությունների գործի մեջ կան Սերգեյ Միրոնովիչ Կիրովի, Հանրի Բարգյուաի և մեր դարաշրջանի այլ անհանազոր գործիչների ապավորությունները:

«Գրական թերթ», 1938, 30

Նոյեմբերի 15-ին

Գրողների տանը Հ. Հակոբյանի հիշատակին տեղի է ունենում երեկո:

Ձեկուցում է Հ. Մկրտչյանը, Հուշերով հաղենա են գալիս՝ Ստ. Զորյանը, Ան. Վարդանյանը և Ն. Զարյանը:

Նոյեմբերի 27-ին

Մոսկվայում տեղի է ունենում ինտելիգենցիայի միտինգ՝ Գերմանիայում հրեաների դեմ կաղմակերպվող հալածանքների առթիվ: Բացման խոսք է ասում Ալ. Տոյստոյը: Հանդես են գալիս՝ Վ. Ա. Վենիկեր, Ս. Մ. Միխայլով, Ա. Ս. Կորոնելով, Ն. Պ. Խմելով, Լ. Ս. Սորոկին, Ա. Մ. Գերասիմով, Վ. Պ. Կատանը և ուրիշներ:

Նոյեմբեր

Տ. Շենկեդյի ծննդյան 125-ամյակի կապակցությամբ Ուկրաինայում են լինում Մ. Արադին և Գ. Սարյանը:

Գեկտեմբերի 1-ին

Ֆաշիստական Գերմանիայում կազմակերպված հրեական ջարդերի կապակցությամբ Հայֆիլհարմոնիայում կազմակերպվում է նրանի ինտելիգենցիայի համաքաղաքային միտինգ:

Բացման խոսք է ասում վաստակավոր դերասանուհի Լ. Դանիելյանը: Նույն օրը են ունենում Լ. Օրբելին, Մ. Սարյանը, Ստ. Զորյանը, Վ. Վաղարշյանը, Ա. Գուլակյանը, Լ. Ստեփանյանը և ուրիշներ:

Ս տ. Զ ո Ր Յ ա ն ի ե լ ու չ թ ի ց.

«...Վերջին օրերս մենք թիրթիրից իմացանք ֆաշիստական Գերմանիայում տեղի ունեցող հրեական հրեշավոր ջարդերի մասին, այն մասին, թե ինչպես են զոհվում հազարավոր անմեղ մարդիկ: Մեզանից շուրջանյուրեր իրեն հարց է տալիս՝ մի՞թե 20-րդ դարում կարող են տեղի ունենալ նման քաղաքացույթյուններ, որոնք կատարվում են ֆաշիստական ոճրագործների ձեռքով: Բայց իրականությունը, փաստորեն, ասում է, որ հազարավոր ֆաշիստներ բնաջինջ են անում հրեաներին, այն ժողովրդին, որն ստեղծել ու տվել է Գերմանիային, ինչպես և ամբողջ աշխարհին, կուլտուրայի ու գիտության հսկայական աղբյուրներ: Գերմանական ֆաշիստների այդ ոճրագործությունները միայն խոսում են նրանց թուլության մասին, ֆաշիզմի մոստայուտ կոթանման մասին: Տարակույս չկա, որ այն ժողովուրդը, որը տվել է Շիլլեր, Գյոթե ու Վագներ, խոր զայրույթով ու ցասումով է վերաբերվում դեպի ֆաշիզմն ու նրա ոճրագործությունները: Մենք մեր ձայնը միացնում ենք ամբողջ առաջավոր մարդկության ձայնին և գոչում ենք՝ կորչեն 20-րդ դարի բարբարոսները՝ ստոր ֆաշիստները:»

«Գրական թերթ», 1938, № 51:

Գեկտեմբերի 27-ին

ՀՍՍՌ Գերագույն Սովետի Նախագահությունը որոշում է ընդունում Հովհ. Թումանյանի ծննդյան 70-րդ տարեդարձի կապակցությամբ սկսված ընդհանուր Դանիելյանի գյուղը և գյուղխորհուրդը Թումանյանի գյուղ և գյուղխորհուրդ վերանվանելու մասին:

Գրողների տանը կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Մ. Ֆ. Ախունդովի ծննդյան 125-ամյակին:

Բացման խոսք է ասում Գ. Բորյանը, Զեկուցում է Լ. Մելիքյանը: Նույն օրը են ունենում Դ. Դեմիրճյանը, Լ. Միրասը, Վեսպերը և ուրիշներ:

«Խորհրդային Հայաստան», «Կոմունիստ» թերթերը, «Գրական թերթ»-ը և մյուս ամսագրերն ու թերթերը համարներ և էջեր են նվիրում Մ. Ֆ. Ախունդովին:

Գրողների միության և խումբային պլենումին ժառանգելու համար Բաքու
են մեկնում՝ Մ. Արաղին, Ս. Կապուտիկյանը, Հ. Գրիգորյանը, Ռ. Զարյանը,
էդ. Բոփյանը և ուրիշներ:

Դեկտեմբեր

Վախճանվեց լեխ գրող Կարել Զապեկը (ծնվ. 1860 թ.):

Եղվում է Հինինականի Պետական երկրորդ թատրոնի 10-ամյակը:

Դեկտեմբերի 30-ին

Մոսկվայում հրավիրվում է ազգային ռեսպուբլիկանների երիտասարդ գրող-
ների կոնֆերենցիա:

Կոնֆերենցիայում քննարծասկ ելույթով հանդես է գալիս Ալ. Տոլստոյը:

Ալ. Տոլստոյի ելույթից.

«Մեզանից յուրաքանչյուրը, ով գրում է լավ, գրում է այն, ինչ ինքն է
ցանկանում: Այս ես ընդգծում եմ: Արվեստի գործերը ծնվում են ինչ որ մի
բան ստեղծելու, գրելու ցանկություներից և ոչ թե նրանից, որ մարդը գտնում է,
որ ինքը պետք է ինչ որ բան գրի: Սրանում է արվեստի և գիտության իմպուլս-
ների տարբերությունը: Գիտությունը՝ դա իմացություն է, փորձ, փորձերի
հանրագումար, դադարիար, արվեստը՝ դա անձնական կյանքի փորձն է,
պատմված պատկերների, զգացողությունների մեջ, — անձնական փորձ, որ
նպատակ է հետապնդում դատաստելու ընդհանրացումը:

«Արվեստն իր ընդհանրացման համար չի ձգտում փաստերի շատ քանակու-
թյան: Արվեստը ձգտում է որոնելու քննող սիաստը... դուք կպատահեք մի մաք-
րու, կիսոսեք նրա հետ, և դուք կզգաք, որ այդ մարդուն հիմք ընդունելով, դուք
կստեղծեք ժամանակաշրջանի տիպը: Հնարավոր է, որ այդպիսի դեպք լինի
Հնարավոր է...»

Արվեստագետը պետք է համարձակ լինի, թեպետոված մեր սովետական
ժամանակաշրջանի մեծ գաղափարներով: Եվ թող նրան սպասեն սխալներ
Սխալները զեղարվեստական անհրաժեշտ փորձ են մեծը ստեղծելու ճանա-
պարհին:

„Нолыя мкр“, 1938, № 2.

ՀԱՄԱԼՈՒՑ ԲԻՐԼՈՎՐԱՆԻՍ

Չտիտոն

Աղասյան Վ.— Երջանիկ մանկություն, Բաքու:

Արամյանի Վ.— Կանաչ երգեր, Երևան:

Իսահակյան Ալ.— Մասմա Մհեր, Երևան:

Խերանյան Մ.— Խեղճություն, Երևան:

Կորյուն Մ.— Մազկաձոր, Երևան:

Հայրյան Գ.— Լիություն, Երևան:
 Հակոբյան Հ.— Քանաանդոսյաններ (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Հրայրյան Խ.— Զվարթ երգեր, Երևան:
 Շիրազ Հ.— Արևի երկիր, Երևան:
 Վահուհի Ս.— Ռազմի երգեր, Երևան:

Արձակ

Արազի — Ակունքներ, Երևան:
 Արազի — Մանկական պատմվածքներ, Երևան:
 Դարյան Զ.— Պատմվածքներ, Երևան:
 Դեմիրճյան Դ.— Պատմվածքներ, Երևան:
 Զորյան Ստ.— Հաղարան բլրով, Երևան:
 Լիսիցյան Ստ.— Աբուլ Հասանի մաշիկները, Երևան:
 Հովանիյան Ա.— Մուսք, Երևան:
 Ստաֆֆի Բ.— Նովելներ, Երևան:
 Սևունց Գ.— Մովսիսորդում, Բաքու:

Դրամատուրգիա

Վաղարշյան Վ.— Սասունցի Դավիթ, Երևան:

Ժողովածուներ

Ալմանախ (երիտասարդ գրողների), Երևան:
 Հայկակոն խորհրդային ֆուկլոր, Երևան:
 Հայրենիքի սերը, Երևան:

Կլասիկներ

Աղայան Ղ.— Քանաանդոսյաններ, Երևան:
 Արսայան — Տժվժիկ, Երևան:
 Թումանյան Հ.— Հեքիաթներ, Երևան:
 Թումանյան Հ.— Երգեր, քառյակներ, լեզանդներ, բալլադներ, Երևան:
 Թումանյան Հ.— Հեքիաթներ (վրացերեն), Քրիչխի:
 Հովհաննիսյան Հ.— Երկեր, Հ. II, Երևան:
 Նար-Ռոս — Երկերի ժողովածու, Հ. III, Երևան:
 Շիրվանշահ Ալ.— Երկեր (վրացերեն), 3 հատորով, Քրիչխի:
 Պարոնյան Հ.— Երկերի ժողովածու, Հ. IX, Երևան:
 Սունդուկյան Գ.— Ընտիր երկեր, Երևան:
 13—18-րդ դարերի Հայ աշխարհիկ գրականություն, Երևան:
 Տեր-Հովհաննիսյան Գ.— Տեր Մարգիտ, Երևան:

Հայագիտություն, գրականություն, պատմություն, էնեագրաֆություն

Թումանյան Ն.— Թումանյանի մանկությունը, Երևան:
 Ղանալանյան Ար.— Պոռչյանը և ժողովրդական բանահյուսությունը, Երևան:
 Մկրտչյան Հ.— Ալեքսանդր Մատուրյան, Երևան:

Քարգանդայիններ

- Ախունդով Մ. Ֆ. — Արեւելյան պոեմ, Երևան:
 Գորկի Մ. — Երկերի ժողովածու, Երևան:
 Գորկի Մ. — Մայրը, Երևան:
 Լոնգոն Զ. — Կյանքի սերը, Երևան:
 Կիպլինգ Բ. — Մառազի, Երևան:
 Կոխլով Բ. — Առանկներ, Երևան:
 Հյուգո Վ. — Խնամունքները, Երևան:
 Մերիմե Պ. — Քամանդո, Երևան:
 Մուսսան — Ծովի վրա, Երևան:
 Շեքսպիր — Արքա Լիր, Երևան:
 Զուկովսկի Կ. — Բժիշկ Այրուխտ, Երևան,
 Պերրո — Հեքիաթներ, Երևան:
 Ջամբուլ — Երգեր և պոեմներ, Երևան:
 Վերն Ժյուլ — Երկրից դեպի լուսին, Երևան:
 Վիրտա — Օտարերկրուհին, Երևան:
 Տիխոնով Ն. — Պատերազմ, Երևան:
 Տոլստոյ Լ. — Պատերազմ և խաղաղություն, Կ. III, Երևան:
 Տոլստոյ Լ. — Երկեր (մի հատորյակ), Երևան:
 Օստրովսկի Ն. — Փոթորկածիններ, Երևան:

Հանձնարի 9-ին

Մասկվա քաղաքի արվեստի աշխատողների ժողովում Մ. Ի. Կալինինը ելույթ է ունենում մարքս-լենինյան թեորիային աիքապետելու մասին:

Մ. Ի. Կալինինի ելույթից.

«Լեռվեռտն իր զարգացման մեջ ճանաչել է շատ մեթոդներ.— լուսանկարչություն, որ պատկերը տալիս է անշարժ ձևով. նատուրալիզմ— նույն լուսանկարչությունն է, բայց մի քիչ աշխուժացած. ֆորմալիզմ, երբ բովանդակությունը զոհաբերվում է ձևին, ռեալիզմ և այլն:

Այս բոլոր մեթոդներինց ամենավերը կանգնած է, իհարկե, ռեալիզմը, որ պահանջում է ձևի ու բովանդակության միասնություն: Բայց կա տարբեր ռեալիզմ, որ համապատասխանում է մարդկային պատմության տարբեր դարաշրջանների:

Սոցիալիստական ռեալիզմը պետք է համապատասխանի մեր սոցիալիստական հասարակության պայմաններին: Նա արվեստի ամենաբարձր եկրզբույժն է: Նա ընամորոշություններն ու տիպերը նկարելու այլ մոտեցում է պահանջում: Նա այլ պահանջներ է առաջադրում գեղարվեստական երկի որչ կոմպոզիցիային: Ինչքան բարձր լինի երկն իր ձևով, իր գեղարվեստական արժանիքներով, այնքան ավելի հարուստ պետք է լինի իր բովանդակությամբ, այսինքն՝ այնքան ավելի լրիվ կերպով պետք է արտացոլի նոր, սոցիալիստական աշխարհը՝ իր բուռն առաջնազացումով, իր գրավիչ հեռանկարներով: Եվ ընդհանրապես, ինչքան հարուստ է երկն իր սոցիալիստական բովանդակությամբ, այնքան ավելի կատարյալ պետք է լինի նա իր ձևով, իր գեղարվեստական արժանիքներով:

...Նոր սոցիալիստական հարաբերությունները պահանջում են իրենց գեղարվեստական վառ արտացոլումը վնպի, վիպակի, պիեսի, բեմական պատկերի, նկարչության, քանդակագործության և այլնի մեջ: Ըստ որում սոցիալիստական ռեալիզմը երևան է գալիս նրանով, որ գծում է ոչ միայն նոր, ամենից ալքին խիղզ գծեր, այլ նաև այնպիսի գծեր, որ ամեն մարդ չի նկատում, բայց որ այնուամենայնիվ տիպիկ են, ընդլայնում են տեսողալորն և նոր հեռանկարներ են բաց անում:

Յուրաքանչյուր արվեստագետ ձգտում է իր երկի մեջ անցկացնել որոշ մտքեր: Սոցիալիստական ռեալիստը պետք է նկարի գոյություն ունեցող սոցիալիստական իրականությունը, բայց դրա հետ միասին պետք է իր երկով մարդուն մղի դեպի մարդկային մտքի զարգացում, դեպի լավագույն ձգտումների զարգացում: Նախկին ուսական սոցիալիզմը դրականությունը հենց նրանով էր արժեքավոր, որ արթնացնում էր մարդկային միտքը, աճեցնում ազնիվ զգացումներ, դեպի աշխատավոր մարդկությունը առաջնորդ սիրտ զգացումներ: Ուստի իսկական արվեստագետ չի կարելի անվանել նրան, ով այս նպատակները չի գնում իր առջև:

«Բրգոն Թերթ», 1939, № 3:

Հունվար 14-ին

«Խորհրդային Վրաստան» թերթի խմբագրատանը տեղի է ունենում Վրաստանի հայ գրողների խորհրդակցություն՝ նվիրված գրողների ստեղծագործական հետազա աշխատանքներին:

Ելույթ են ունենում՝ Ս. Թորգոմյանը, Պահարեն, Բ. Մեյրանյանը, Է. Խոհիկը և ուրիշներ:

Հունվար

«Սասունցի Դավիթ» էպոսի 1000-ամյակը Ադրբեջանում անցկացնելու համար Ադրբեջանի ՍՊՄ վարչությունը կազմում է հոբելյանական հանձնաժողով՝ Մ. Ռահմի (նախագահ), Ս. Վուրդուն, Գ. Սևոնց, Ռ. Ռզա, Ռաֆիլի:

• • •

Երևանի քաղաքում հայտարարում է համամիութենական կոնկուրս Հ. Թումանյանի արձանի նախագիծը ստեղծելու համար:

Հունվարի 17-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Տ. Շևչենկոյի ծննդյան 125-ամյակին:

Բացման խոսք է ասում Հ. Գրիգորյանը:

Իրենց տպավորություններով Ուկրաինայից և Տ. Շևչենկոյի հիշատակին մեծարժան խոսքով հանդես են գալիս Մ. Արազին և Գ. Սարյանը:

Շևչենկոյին նվիրված բանաստեղծություններ են կարդում՝ Գ. Սարյանը, Հ. Երազը, Ս. Տարոնցին, Ա. Շալբոնը և ուրիշներ:

Հունվարի 28-ին

ՍՍՌՄ Գիտությունների ակադեմիայի իսկական անդամներ են ընտրվում Ալ. Տոլստոյը և Մ. Եռլոխովը:

Նույն գիտնականներից ՍՍՌՄ Գիտությունների ակադեմիայի իսկական անդամ է ընտրվում Հ. Հ. Մանանդյանը:

Հունվարի 29-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է հուշերի երեկո՝ նվիրված Հովհ. Թումանյանին:

Հանդես են գալիս՝ Մ. Արազին, Ստ. Զորյանը, Մ. Մանվելյանը, Վ. Միրաքյանը, Ստ. Լիսիցյանը և ուրիշներ:

Թումանյանին նվիրված բանաստեղծություններ են կարդում՝ Սարմենը, Ս. Կապուտիկյանը, Ա. Շալբոնը, Հո. Պողոսյանը, Հ. Թումանյանը, Մ. Մերուստանը:

Հունվարի 31-ին

ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի Նախագահության հրամանագրով սովետական 102 գրող սովետական գրականության զարգացմանը մատուցած ծառայու-

թյուներէրի համար պարգևատրվում են իննիսի, Աշխատանքային Կարմիր Դրոշի և Պատվո նշան շքանշաններով:

Իննիսի շքանշանով պարգևատրվում են՝ Ն. Ն. Ասենը, Մ. Պ. Բաժանը, Ն. Ե. Վիրապեան, Ֆ. Վ. Յլաղկովը, Ե. Ն. Դադիանին, Դ. Կ. Դեմիրճյանը, Վ. Պ. Կատանովը, Յակոբ Կոչասը, Ա. Ե. Կորեեյսկի, Յանկա Կուպչան, Պ. Դ. Մարկիշը, Ս. Յա. Մարշակը, Ս. Վ. Միխայլովը, Պ. Ա. Պավլենկոն, Ե. Պ. Պետրովը, Ն. Ֆ. Պոպովը, Ա. Տ. Տվարգովսկին, Ն. Ս. Տիխոնովը, Պ. Գ. Տիխեան, Ա. Ա. Յադենը, Մ. Ա. Շոլոխովը:

Սովետահայ գրողներից Աշխատանքային Կարմիր Դրոշի շքանշանով պարգևատրվում է Գ. Սարգսյանը, Պատվո նշան շքանշանով պարգևատրվում են՝ Մ. Արազին, Գ. Բորյանը, Ն. Զարյանը, Ստ. Զորյանը, Հ. Շիրազը:

Փետրվարի 15-ին

Թրիխսիի Պատանի հանդիսատեսի թատրոնում կազմակերպվում է գրողների և բնարմիր ծիւնը՝ ամսագրի ընթերցողների կոնֆերանս:

Փետրվարի 19-ին

Մոսկվայում, Գրողների ակումբում կազմակերպվում է Հովհ. Թումանյանին նվիրված երեկո:

Բացման խոսք է ասում Ս. Երովինսկին:

Թումանյանի ստեղծագործութուններից կատարած թարգմանութուններին ընթերցանութամբ հանդես են գալիս՝ Օ. Ռումբրը, Վ. Զվագինցևան, Վ. Դեմովինը, Ն. Պանովը, Մ. Շահինյանը, Պ. Անտոկուսկին, Ս. Երովինսկին:

Փետրվարի 20-ին

Հրապարակվում են 1938 թ. մարտի 20-ի՝ Հայկական ՍՍԽ Ժողովրդականության կից Արվեստի գործերի վարչության հայտարարած բաժնագույն պիեսների մրցանակաբաշխութան արդյունքները:

II կարգի մրցանակի են արժանանում Ա. Գուպկյանի «Անմոռանալի» (սկզբնական տարբերակ) և Դ. Դեմիրճյանի «Երկիր հայրենի» պիեսները:

III կարգի մրցանակի են արժանանում Ե. Պետրոսյանի «Սմբատ Զորեհան»-ը, Մ. Ղազարյանի «Ռուսներ», Վ. Խուդավերդյանի և Զ. Հաջագործյանի «Թող բացվեն վարդերը» պիեսները:

Փետրվարի 26-ին

Հրավիրվում է Հայաստանի Կոմունիստական պարտիայի XII համագումարը:

Փետրվարի 27-ին

Վախճանվեց Ն. Կ. Կրուպսկայան (ծնվ. 1899 թ.):

Բացվում է Թումանյանի հիշատակին կազմակերպվում է դրական-երաժշտական երեկո: Բացման խոսք է ասում Ս. Որդուբադին:

Մարտի 7-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է ազդեցիկ անական գրականության հանձնաժողով:

Մարտի 9-ին

Տարայան Եկեղեցու ծննդյան 125-ամյակի կապակցությամբ «Լիտերատուր-նայա գաղնիս»-ի Եկեղեցուն նվիրված էջերում տպագրվում է Գ. Սարյանի «Բանաստեղծի հետ» բանաստեղծությունը՝ Վ. Զվյագինյանի ընդմիջմամբ և Վ. Բերգերյանի «Գրականությունների քարեկամությունը» հոդվածը՝ նվիրված հայ-ուկրաինական գրական կապերին:

Մարտի 10-ին

Գրողների տանը հրավիրվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Տ. Եկեղեցու ծննդյան 125-ամյակին:

Բացման խոսք է ասում Մ. Արաքին: Զեկուցում է էդ. Թուրյանը:

* * *

Հրավիրվում է ՀամԿ(ք) պարտիայի XVIII համագումարը:

Սովետական գրողներից համագումարում ճանաչվ հանդես են գալիս Մ. Բա-
ժանը և Մ. Շուրխովը:

Մ. Ե ո լ ո խ ա Վ ի ե լ ու թ ի ջ .

«...Սովետական գրողները չեն պատկանում Արևմտյան նվորպայի պաշի-
ֆիստների սենտիմենտալ ցեղին: Եթե թշնամին հարձակվի մեր երկրի վրա,
մենք՝ սովետական գրողներս, պարտիայի ու կառավարության կոչով՝ մի կողմ
կողմենք գրելը և մի ուրիշ զենք կվերցնենք մեր ձեռքը, որպեսզի հրաձիգ կոր-
պուրի համազարկի մեջ, որի մասին խոսեց ընկեր Վորոշիլովը, թույլ ու խոցի
թշնամուն մեր ծանր ու հրաշեկ կապարը, ինչպես ծանր ու հրաշեկ է մեր ասե-
նությունը դեպի ֆաշիզմը»:

«Գրական թերթ», 1928, № 10:

Ապրիլի 1-ին

Վախճանվեց գրող և մանկավարժ Ա. Ս. Մակարենկոն (ծնվ. 1888 թ.):

Ապրիլի 7-ին

Վրաստանի Գրողների պալատում կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո՝
նվիրված Լ. Թումանյանի ծննդյան 70-ամյակին:

Բացման խոսք է ասում Կ. Լորդկիպանիձեն: Զեկուցում է Բ. Ժդենտին:
Ելույթ են առնում Ի. Գրիշաշվիլին, Ս. Էոպին, Լ. Մեխիսեթ-Քեկը և
ուրիշներ:

Ապրիլի 15-ին

Պետական օպերայի դահլիճում հրավիրվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիր-
ված Լոմ. Թումանյանի ծննդյան 70-ամյակին:

Բացման խոսք է ասում Ս. Սահակյանը:
 Հովհ. Թումանյանի կյանքի և ստեղծագործության մասին զեկուցում է
 Հր. Գրիգորյանը:

Ելույթ են ունենում՝ Ավ. Իսահակյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Ի. Սելվինսկին,
 Վ. Խրեբրե, Ն. Իբրակը, Ս. Հովին, Ի. Գրիշաշվիլին, Մ. Ռաչիմը:

Ի. Սելվինսկու ելույթից.

«Հաստով հուզիչ հմայք կա այն բանի մեջ, որ բանաստեղծությունների մասին խոսում ենք այստեղ՝ Արարատի ստորոտին, այն հնազարյան ու մեծ քնն-րիչ մեկում, որտեղ ծնունդ էր առնում աշխարհի պոեզիան: Բայց է՛լ ավելի մեծ հուզմունք է համակում այն բանի զիտակցումը, որ խոսում ես մի ժողովրդի առաջ, որն ստեղծել է այդ պոեզիան:

Խոր, հիանալի ու բազմազան է հայկական պոեզիան: Նրա գանձարանում մենք գտնում ենք ամեն ինչ՝ սկսած ռմասոնցի Դավիթ Մոնումենտալ Էպոսից, որը հավասար իրավունքներով մտնում է ժողովրդական ոգու դյուցազունների համաշխարհային ընտանիքի մեջ, մինչև ամենատարբին բուլբալները, որոնց սքանչելիության անկեղծորեն կնիքանակեր ամեն մի լիրիկական պոետ՝ Հաֆիզից մինչև Վերլենը:

Քե՛ մեկը և թե՛ մյուսն ստեղծել է հայ ժողովուրդը...

Այո՛, միայն ժողովուրդն է անմահ: Եվ անմահ է միայն այն պոեզիան, որը հարազատորեն կապված է ժողովրդական հանճարի հետ: Այդ հատկապես կիրառելի է հայ ժողովրդի պոետների վերաբերմամբ, ժողովուրդ, որն իր մասնալուծ ունի պոեզիայի խոր զգացմունք: Իզուր չի ասվում, թե «Ամեն մի հայի մեջ պոետ է ապրում»...

Սրբ Սասունցի Դավիթը, — ինչպե՛ս ասում է Էպոսը, — դարձավ հովիվ, նա իր հուրը կազմեց դառներից, նապաստակներից, ազդիսներից ու արևերից: Նրա ոգու ուժը և իշխանությունը հմայքն այնքան մեծ էին, որ այդպիսի, թվում է թե, անհամատեղելի միացումը է՛ նրան, և՛ նրա հոտին թվում էր միանգամայն բնական մի բան:

Էպոսի այս ուժի մասին ավտմայից հիշում ես կարդալով Հովհաննես Թումանյանին: Եվ իրոք, նրա պոեզիան իր մեջ պարունակում է ամենաբազմապիսի ստեղծագործական ժանրեր: Եվ այդ ո՛չ միայն բանաստեղծական պրիմների բազմազանությունն է, ո՛չ միայն ձայնական ռեզիտատիների հարստությունը: Այլ, Այդ պոետական մեծ նախուրայի ամենահազվագյուտ շնորհ է — միանգամից տիրապետել հզոր մի քանի կառուցվածքների, որոնք կարող են ընդգրկել կնքությունը նրա անսահմանորեն — մեծ ու անսահմանորեն — փոքր մեծություններում: Վարելի է ասել, որ Հովհաննես Թումանյանը կարծես թե իր մեջ պարունակում էր մի քանի պոետների և նրանցից յուրաքանչյուրն իրենից ներկայացնում էր իր բանաստեղծության վարպետի միանգամայն ինքնուրույն ու կատարյալ օրբազը:

«Հովհաննես Թումանյանն ապրեց մինչև իր քնքրորեն ու միեկույն ժամանակ տրիստր տրիքի հայրենիքի ազատագրման երջանիկ որը: Նա կարողացավ տեսնել Խորհրդային Հայաստանի առաջին ծաղկումը, Հայաստանի, որն ազատ է ոչ միայն սովորական Թուրքիայի ու ցարական Ռուսաստանի իմպերիալիստական ձեռքից, այլև ազատագրված է կալվածատերերից, չարի-

ներից, կուսակներից, դործարանատերերից և նրանց ձեռնաձուլ գալիքից— բուրժուական նաքիտնալիստներից։

Էկհալաատ՝ բարդացող Հովհաննես Թումանյանը, հիմն նրան ասեին, որ նրա Հայաստանն ինչ որ մի 16 տարուց հետո կդառնա էլեկտրիֆիկացիայի, ավտոմոբիլային, ֆաբրիկա-գործարանային երկիր։...

Նա կհավատա՞ր տրդոք այս քաղաքին։

Այո՛, կհավատար։ Կհավատար, որովհետև նա պոետ էր, և նրա սիրտն ապրում էր իր ժողովրդի ո՛չ միայն տառապանքներով, այլև լի էր ապագայի մասին այդ ժողովրդի իղձերով։ Ինչպես և ամեն մի իսկական պոետ, Հովհաննես Թումանյանը նախով էր դնել ապագան։ Ընդ այդ ապագան նա տեսնում էր իր իղձերի մեջ, ինչպես որ այն տեսնում էին Պուշկինը, Ենչենկոն, Մայակովսկին։

Ն. Ռ ի բ ա կ ի հ լ ու չ Թ ի ց .

«Իմեք, ընկերներ, Ուկրաինայում ևս, ինչպես մեր Խորհրդային Միության ամբողջ ժողովուրդը, ճանաչում, սիրում ենք մեծ պոետ Թումանյանին։

Մեր հրձիվները, ընկերներ, միևնույն հրձիվանքն է։ Խորհրդային Հայ ժողովրդի կուսուրդային առերևույթ մեր մեծ ու անպարտելի հայրենիքի քաղաք ժողովուրդներին կուսուրդային տոնն է։

Մեծ Պուշկինը, արևաշող Ռուսթավելին, ցասումնալից Ենչենկոն, բոցաշունչ Թումանյանը — դրանք միևնույն մեծ ու անպարտելի խորհրդային ժողովրդի զավակներն են։

Այդ պատճառով էլ մեզ համար հարազատ, թանկ ու հասկանալի է Հովհաննես Թումանյանը։ Թումանյանի վիճակի, նրա կյանքի մեջ մենք գտնում ենք շատ դժեր, որոնք համընկնում են Ենչենկոյի կյանքի հետ։...

Մահը խից Թումանյանին, բայց կենդանի է մնացել պոետի ամենքին հուշող ջերմ խոսքը, պոետ, որը հարազատ է ու թանկ մեր հայրենիքի քաղաք ժողովուրդներին համար։

Սրա մեջ է հայ ժողովրդի մեծ պոետ Թումանյանի ուժն ու նշանակությունը։

Ս. Է ու լ ու հ լ ու չ Թ ի ց .

Էկրաց ժողովուրդը հրձիվանքի հատուկ զգացմունքով է նշում այս նշանավոր տարեթիվը։

Դա քաջատրվում է նրանով, որ Հովհաննես Թումանյանը սիրելի պոետն է ո՛չ միայն իր ժողովրդի, նա այդպիսին է դարձել նաև եղբայրական Մյուս ժողովուրդների և ամենից առաջ վրաց ժողովրդի համար։

Վրաստանում Հովհաննես Թումանյանն ամենից ավելի ժողովրդականություն վայելող ու սիրված պոետներից մեկն է։ Նրա երկերը խոր կերպով թափանցել են ընթերցող մասսաների մեջ, նրա լավագույն երկերը թարգմանված են վրացերեն լեզվով։ Նրան ուսումնասիրում են մեր դպրոցներում։ Նրա քանաստեղծություններն արտասանվում են, երգվում։

Հովհաննես Թումանյանը, որպես իր ժողովրդի հավատարիմ զավակ, իր երկերի մեջ արտացոլել է իր հայրենիքի ինչպես վերջը, այնպես և հրձիվներ։ Նա ազգային մեծ պոետ էր, բայց նա նաքիտնալիստ չէր, որովհետև նրա սիրտը միշտ բարախում էր հանուն քաղաք ժողովուրդների երջանկավթան։

«Կա մի մեծ գործ,— գրում էր նա,— այդ քաղաք ժողովուրդների համա-
բայխությունն է: Մեզանից յուրաքանչյուրը պետք է սիրի ժյուս ժողովրդի
ազատությունն ու նրան կոմյունը: Պետք է հատկապես սիրում էր վրաց ժո-
ղովրդին...»

Երբանիկ հայ ժողովուրդը միշտ խնամքով կպահպանի Հովհաննես Թու-
մանյանի հակայական ժառանգությունը:

Մի քանի ամիսց հետո հայ ժողովուրդը և նրա հետ միասին ամբողջ Միու-
թյան ժողովուրդները կտոնեն համաշխարհային ժողովրդական էպոսի լավա-
զույն նմուշներից մեկի՝ «Ասասուցի Դավիթ» էպոսի հաղարամյակը: Այդ
տոնին պատրաստվում են նաև վրաց պոետները, որոնց զբաղված են հայկական
բազմադարյան կուլտուրայի այդ հիմնալի հուշարձանի թարգմանությամբ:

Եզրափակման մեջ ինձ թույլ կտամ, ի պատասխան Հովհաննես Թուման-
յանի ժամեր Վրաստանի բանաստեղծներին քանաստեղծության, կարդալ «Հայ
պոետներին» իմ բանաստեղծությունը:

«Երբ», Հայաստան, 1938, № 30:

Թումանյանի ծննդյան 70-ամյակին նվիրված երկոցեր են կազմակերպ-
վում Պետական համալսարանում, Երևանի Բուհերում, Հին և նոր հայկական,
կոմունիստական, Արվարդում, Թումանյանի հայրենի գյուղում (Դսեղում) և այլուր:

ՍՍՏՄ Գիտությունների ակադեմիայի Հայկական Ֆիլիալի լեզվի և գրա-
կանության ինստիտուտը կազմակերպում է դիտական սեսիա՝ նվիրված Հովհ.
Թումանյանի ծննդյան 70-ամյակին:

Տրվում են հետևյալ զեկուցումները՝

«Հ. Թումանյանի ժառանգությունը և խորհրդային Հայաստանը» (զեկ.
Հ. Մելիքյան): «Թումանյանը և ուսանական կուլտուրան» (զեկ. Գ. Արտվ):
«Թումանյանի ցենսուրատական ժառանգությունը» (զեկ. էդ. Թոփչյան): «Թու-
մանյանի պոեզիան» (զեկ. Դ. Դեմիրճյան): «Թումանյանը և ժողովրդական
ստեղծագործությունը» (զեկ. Մ. Մկրտչյան): «Հ. Թումանյանը և ի. Արտվանը»
(զեկ. Ռ. Զարբան): «Թումանյանի արձակը» (զեկ. Ստ. Զորյան):

«Խորհրդային Հայաստան», «Կոմունիստ», «Ավանգարդ» թերթերը, «Գրա-
կան թերթը», «Խորհրդային գրականություն» ամսագիրը համարներ և էջեր են
նվիրում Հովհ. Թումանյանին, հոգվածներով հանդես են գալիս՝ Ավ. Իսահակ-
յանը, Մ. Սարգսյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Շ. Դադիանին, Արազին, Գ. Լևոնյանը,
Արմեն Արմենյանը:

Ավ. Իսահակյանի «Հովհաննես Թումանյան» հոգվա-
ծից:

«Հենդեդի պես իշավ նա առասպելական Լուսու վայրենի լեռներից, ընթերցող
իր հետ մի ամբողջ քնություն՝ հուսի և բաղամտությամբ, մի ամբողջ հիմնավոր
ժողովուրդ, իր առճիճի երգով ու խոսքով, հուզված ու երանակալությամբ, նվ
ինչպես ստեղծող մեծ քնությունը՝ փոքր նա մեծ հոգու առջև իսկական, անկեղծ
բանաստեղծությունը»:

Պատրի էր սկզբում այս տարեթույին հնդկը, բայց ժամանակի մեջ դադար-
ում ու մաքրվելով բուրբուխացավ ու ոճավորվեց այն սքանչելի, անմեղ և չեղանդ-
ների և պոետների մեջ, որ կազմում են մեր գրի անմահ փառքն ու գոհարակերտ
բարձունքը, որից այն կողմը յի անցել մեր թուրքը:

ունվ ինչպես հեջիսթական դարի ասպետ՝ իր տասնետական հասակով ու խոսքով կանգնեց հայության առջև, Կովկասի ժողովուրդների առջև, Կովկասի ժողովուրդները իրենց բյուրեղ ձևերով կաղապարված էին նրա մեջ. նա ինքը կենդանի ոճն էր բանաստեղծական-հերոսական Կովկասի, նվ մի՞թե կարելի է հրեակայել Կովկասի առանց Հովհաննեսի:

Մենք էր նրա համար ողջ Կովկասի մեջ. ամենից սիրված մարդկանցից մեկն էր հայերիս մեջ, սիրված ու հարգված ուսանելից, վրացիներից, ադրբեջանցիներից, Աղզների եղբայրական ոսկի օղակն էր նա կովկասյան ժողովուրդների միջև, և որպես այդպիսին անմահ պիտի մնա նրա հոյակապ պատկերը, որ պիտի օգնորեն սերունդները գնպի վերջնական անթերի համերայինություն:

Հովհաննեսին սիրող և ճանաչող հոգևոր համար, լինի մտերիմ ընկեր, բարեկամ, թե ծանոթ, ամենից առաջ խորապես զգացվում է դառնությունը այն ահավոր կորուստի, որպես կորուստը մի մարդու, անզուգական մարդու, որ բոլորի սրտի մեջ էր ապրում, և ուր գնում էր ուրախության արևն էր իր հետ տանում, լույս ու կյանք տվող, և ապա կորուստը մեծագույն բանաստեղծի, որ համաշխարհային գրականության մեջ իսկ իր փոքրիկ գահն ունի:

Ե. Դ ա դ ի ա ն ու Վ Ա Ն Վ Ե Հ Ն Ե Ր Ո Ղ Ո Ւ Մ Ե Ր Ս Կ Ո Ն Ս Ե Ր Ն Խ Ո Ս Ք Ր:

«Նա այնքան էլ մոտ չէի ճանաչում ժողովուրդների եղբայրության քարոզիչ և մեծ բանաստեղծ Հովհաննես Թումանյանին: Հազիվ երկու թե երեք անգամ զրույց եմ ունեցել նրա հետ, սակայն այդքան էլ բավական էր, որպեսզի մարդ կախարդվեր նրա հոգու անվահերուկյամբ:

Ջուպա, բայց քաղցր զրույցընկեր էր, թեկուզ և արհեստ, սակայն կենդանի, աշխույժ աչքերով: Նա մեծ հավատ ու հոգու անասանությունն էր հանդես բերում, երբ խոսքը վերաբերում էր իրեն հետաքրքրող ու ալրոզ հարցերին:

Ո՞րոնք էին այդ հարցերը:

Պոեզիան և ժողովուրդների բարեկամությունը, մասնավորապես հայ-վրացական փոխհարաբերությունը:

Որքան քնքանք, որքան պարուլալից սրտի կակիթ կար նրա խոսքերի մեջ:

Արաքս և Կուր գետերի մի հարթավայրից սկիզբ առնելը, հետագայում կողք-կողքի եղբայրաբար հոսելը և վերջում միտնալը՝ ծովի մեջ թափվելու համար — նրա աչքում մի կենդանի սիմվոլ էր երկու ժողովուրդների պատմական ճակատագրի:

Նրա պատկերացումով ծովն այստեղ որպես մարդկություն էր ներկայանում: Նա հավատում էր, որ Հայաստանն ու Վրաստանն ինքնուրույն կերպով զարգանալով և հասունանալով, հարազատ ու բարձր կուլտուրայով դիմիմե, փրչում իրենց լուսման պիտի գցեն ողջ մարդկության գանձարանը:

Նվ այս մտորումներն ու տենչանքները նրա սրտին սպեղանի էին լինում այնպիսի տխուր ժամանակներում, երբ Հայաստանի բուրժուազիան և Վրաստանի թավադ աղնովականությունն իրար դեմ թշնամական ժանիքներ էին սրում: Գրական ինտելիգենցիայի շրջանում նրա պես քչերը կային:

Մենակ էր նա, որը էր մնացել այդ անվահեր մարդն այն տխուր ու մռայլ օրերին՝ ժողովուրդների եղբայրության իր քարոզով:

Սրտանց ցանկանում էիր, որ շատ-շատերն այդ որբի նման լինեին, բազմաթիվ թե՛ մեզանում, թե՛ մեր եղբայրակիցների մեջ, բայց այդ մասին, այն արտաբերական կարելի էր միայն երազել:

Պատմություններ, սակայն, ապացուցեց, թե որքան ճիշտ էր մտածում ու զգում Քումանյանը՝ այդ մեծ մարդը:

Մեր էպոսան հաստատեց միովթյուն, ժողովուրդների եղբայրություն, և Հայաստանն ու Վրաստանն էլ մտան այդ եղբայրական մեծ ընտանիքի մեջ:

Ահա թե ինչու պոեզիայի բարձունքներում էլ ավելի խոշոր է երևում մեծածած սակայն միշտ անմոռաց — այդ անվեհեր հոգու տեր Հովհաննես Քումանյանը:

«Գրական թերթ», 1939, № 18.

Ապրիլ 18-ին

«Պարզա»-ում հրապարակվում է Ա. Ա. Յազեկի «Աշխատավորների կոմունիստական դատարարակությունը և սովետական արվեստը» ընդարձակ հոդվածը:

Ա. Ա. Յազեկի հոդվածից.

«...Ժողովրդի կոլտնտրական դատարարակության և մանուկագրության աշխատողների կադրերի դատարարակության գործում կլասիկ ժառանգության հսկայական դերի լիակատար ըմբռնումը դեռևս բացակայում է ազգային հանրապետությունների ու մարզերի մի շարք ղեկավարների մեջ:

Օրինակ, Հայաստանում որոշ ընկերներ անցյալ դարի հայ հայտնի կլասիկ Բաֆթուն հայտարարել էին գլոբալիստական-դաշնակցական դադարաբեկների հզնվաբանության Գրանդմենտի նույնիսկ մարդիկ, որոնք Բաֆթուն հայտարարեցին ֆաշիստ, կարծեք թե տասնիններորդ դարի Հայաստանը տեսած էր եղել այնպիսի մի երևույթ, ինչպիսին է ֆաշիզմը: Ի՞նչ կա զարմանալու, եթե Բաֆթուն երկերն այլևս չեն հրատարակվում Հայաստանում, եթե Բաֆթուն մասին գրելը համարվում է անպատվաբեր, եթե գրադարանապետները չգիտեն՝ հանե՞ն արդյոք Բաֆթուն երկերը գրադարանից, թե ոչ: Բաֆթուն անցյալ հայկական բուրժուազիայի այդ խոշորագույն ուսմանտիրին — իսկապես հատուկ են եղել նացիոնալիստական հայացքներ, բայց նա քննադատության էր ենթարկում ֆեոդալական մեացուկները և խոսքի սքանչելի վարպետ էր: Եթե գնալու լինե՞նք մի քանի հայ ընկերների ուղիով, հարկ կլինի ուսական կլասիկ ժառանգությունից դուրս շարանել և Տոլստոյին, որսյան մուլի ռեպրոդուկցի, և ի՞նչ ասել կուզե՞ն Դոստոևսկուն, որպես անուղղելի խավարամուլի:

Այս անպարզությունը կլասիկների վերաբերմամբ, անհրաժեշտ է շտկել: Պետք է սովորել, սովորել քննադատաբար:

«Երգ», Հայաստան, 1939, № 99.

Ապրիլ

Հայկական ՍՍԻԹ ժողովրդավարական կից Արվեստի գործերի վարչությունը հայտարարում է լավագույն պիեսների նոր մրցանակաբաշխություն:

Մայիս

Կինում և Սովետական Միության մյուս քաղաքներում հրավիրվում են հանրապետական երեկոներ՝ նվիրված Տ. Մելենկոյի ծննդյան 125-ամյակին:

Հորեյանակտն տոնակատարութեանը Կինում Հայ գրողներին մասնակցութեան Ավ. Իսահակյանը, Գ. Սարգսյանը, Մ. Արաքելիս:

Ավ. Իսահակյանի ճառից՝ արտասանած Կանեւմ Եւչենկոյի գերեզմանի վրա:

Շնչովք կենդանի է այս նվիրական շիրիմը. նա եղավ ուկրաինական տառապած ժողովրդի հույսերի և վաճառույն ապագայի հավատի հզոր ներշնչութեանը ցարկովի մոռաց դարաշրջանում՝ պայքարելու համար դաժան բռնութեան, ճորտատիրութեան և անգլային ստրկացման դեմ:

Այս սրբազան շիրիմը համիտյան պիտի մնա, որպէս անշիշանելի մի ջահ, այս վսեմ բարձունքից լուսավորելու համար ուկրաինական ժողովրդի ոգու և ստեղծագործութեան ուրիշները:

Եվ երբեք խոտով չպիտի ծածկվի դեպի վնճ շիրիմը տանող ճանապարհը, որովհետև ժողովրդի երախտագիտ սրտի խորքին է ձգվում այդ ճանապարհը:

Մեծ բանաստեղծները մեծ հրձիգներ են, գաղափարների մեծ հրձիգներ— և մեծ Եւչենկոն հրդեհ վառեց ուկրաինական ազնիվ ժողովրդի սրտում՝ ազատագրութեան, հերոսութեան, անձնազոհութեան հրդեհը:

Այդ հրդեհն այրեց, մոխիր դարձրեց ամեն տեսակի բռնութիւնները, որ կիւլեցում էին լաշտառող, բայց մերկ ու քաղցած ապրող ժողովրդին: Այրեց ու մոխիր դարձրեց ճորտատերերին, պաներին, վաղխառուներին, ցարական բուրդաւորային, ժանդարմներին:

Մեզ քուրդիս համար հավերժ սիրելի է թանկագին Տարաս Եւչենկոն, որովհետև նա սովորեցրեց մեզ սիրել ժողովրդին, արդուն լիսնայել հայրենիքի բարձրացման և հզորացման համար, սովորեցրեց մեզ կռիւն շահագործիչներին և զրկմաններին համար, և վերջապես սովորեցնում է մեզ ազգային ձևերի մէջ ձուլել համամարդկային զգացումներ և գաղափարներ:

Տարաս Եւչենկո՛ւ, Անհուն արձագանք ունի այս ոգևորիչ անունը քուրդ ժողովուրդների մէջ, մեր քուրդիս սրտերի մէջ:

Սիրելի՛, պաշտելի՛ Եւչենկո, քո երազը կենսագործված է հիմա: Ազատ է քո գեղեցիկ և թանկագին Ուկրաինան, մեր մեծ եղբայրական ընտանիքի մէջ՝ սիրելի ու գեղեցիկ:

Ավ. Իսահակյան, Ծրեհր ժողովածու, հ. IV, 1951, էջ 129:

Մայիսի 17-ին

Հայֆիլհարմոնիայում Սալտիկով-Շչեդրինի մահվան 50-ամյակի տոթիվ տեղի է ունենում հանդիսավոր երեկու:

Բացման խոսք է ասում Գ. Դեմիրճյանը: Զեկուցում է Ս. Հարությանյանը:

Մայիս

Հրավիրվում է Հայաստանի Գրողների միութեան վարչութեան ընդլայնված նիստ: Նիստին մասնակցում է Սովետական գրողների միութեան ներկայացուցիչ Ե. Պետրովը:

Ընտրվում է վարչութեան նոր նախագահութիւն:

Հունիսի 23-ին

Դիմում է Սովետական գերասան Գ. Ավետյանի բեմական գործունեութեան 50-ամյակը:

Հանդիս

Նշվում է «Հոկտեմբերիկ» ամսագրի 10-ամյակը:

Ուկրաինայում ստեղծվում է «Սասունցի Դավիթ» էպոսի հազարամյա հո-
րեկանն անցկացնող հանձնաժողով՝ Պ. Տիշինա, Մ. Բաժան, Ա. Կորնեյուկ,
Պ. Պանչ, Ա. Կուչմեն, Ի. Ֆեֆեր, Վ. Սոսյուրա, Պ. Ուսենկո, Յա. Գորոդա-
կոյ, Յու. Սմոլիչ, Ի. Մուրասով և ն. Ուշակով:

Հուլիսի 10—15-ը

Տեղի է ունենում Գրառությունների ակադեմիայի Հայկական ֆիլիալի 4-րդ
գիտական սեսիան՝ նվիրված «Սասունցի Դավիթ» էպոսի 1000-ամյակին:

Ջ Լ Կ ու ռ ու մ ծ ն.

Գ. Հունյան՝ «Հայ ժողովրդի կուլտուրան «Սասունցի Դավիթ» էպոսի դա-
րաշրջանում». Հ. Հարությունյան՝ «Սասունցի Դավիթ» էպոսի դարաշրջանը.
Դ. Դեմիրճյան՝ «Սասունցի Դավիթ» էպոսի գեղարվեստական առանձնահատ-
կությունները, Ա. Ղարիբյան՝ «Սասունցի Դավիթ» էպոսի լեզուն. Աս. Ասա-
տուրյան՝ «Սասունցի Դավիթ» էպոսը հայ պոետների մշակմամբ. Մ. Արեգյան՝
«Սասունցի Դավիթ» էպոսի վարիանտները հավաքելու, հետազոտելու և լուսա-
րանելու պատմական ակնարկ. Հ. Մելիքյան՝ «Սասունցի Դավիթ» էպոսի գե-
մոկրատիզմը և ինտերնացիոնալիզմը:

Հուլիսի 20-ին

Հրապարակվում է բանասացների մոսկովյան հավաքի մասնակիցների
գիմումը՝ սերգերի ու մեթաֆորների և սպաս ժողովրդի, ուղղված Սովետական
Միության բոլոր բանասացներին:

Հուլիսի 26-ին

Վլադիմիրենց էմին Տեր-Գրիգորյանը (ծնվ. 1855 թ.) — դրամատուրգ, հա-
սարակական գործիչ:

Օգոստոսի 10-ին

«Նորարարների Հայաստանի քննում» ամսագրում է Ավ. Բախչևանի «Մեր
պատմիչները և մեր գուսանները» բանաստեղծությունը:

Օգոստոսի 20-ին

«Լեռնաբանության հաստատությունում հրապարակվում է ՍՍՌՄ Սովետական
գրողների վարչության որոշումը՝ «Սասունցի Դավիթ» էպոսի հորեկանը նշե-
լու կապակցությամբ:

Ն ա խ ա գ ա հ ու թ յ ա ն ո Ր ո շ ու մ Ը.

«ՍՍՌՄ ՍԳՄ Նախագահությունը որոշում է 1939 թ. սեպտեմբերի 15-ին
ծրանաում հրավիրել Սովետական գրողների միության վարչության պլենում»
նվիրված հայկական ժողովրդական էպոս «Սասունցի Դավիթ» 1000-ամյակին:

Պ Լ Ե Ն Ո Ւ Մ Ի Ե ր ա կ ա ր գ ր.

1. «Հայկական ժողովրդական մեծ էպոս «Սասունցի Դավիթ»-ը, Ձեկուցող
ընկ. Աթոզ (Հայաստան), Հարակից զեկուցողներ. Ընկ. Ընկ. Կիրայոսին Վ. Յա.

(ԻՍՏԱՄԻՆ), Տիխոն Գ. (ՌԻՍՍԻՆ), Խնդարովա Գ. (Վ. Կոնց. ՍՍՌ), Սամեդ Վուրուս (Ադր. ՍՍՌ), Ալիմշան Համիդ (Ուզբեկ. ՍՍՌ)։

2. ՍՄասունցի Դավիթն պոետիկան և կերպարները։ Զեկուցող ընկ. Դ. Միրճյան։

3. ՍՄասունցի Դավիթն-ը և ՍՍՌՄ ժողովուրդների էպոսը։ Զեկուցող ակադ. Յու. Մ. Սեկուլով։

4. ՍՄասունցի Դավիթն-ը և համաշխարհային էպոսը։ Զեկուցող ակադ. Հ. Ա. Օրբելիա։

«Лит. газета», 1939, № 46.

ՍԳՐԱԾԱՌ

Մոսկվայում հրավերվում է ՍՍՌՄ Գրողների միության խորհրդակցության' նվիրված ՍՄասունցի Դավիթն էպոսի 1000-ամյա հորեկյանի նույնպես պատրաստմանը։

Նախագահում է Ա. Ա. Ֆադեևը։

Քննարկվում են ՍՍՌՄ Գրողների միության ՍՄասունցի Դավիթն նվիրված պլենումում տրվելիք զեկուցումներին՝ Մ. Արազու բացման խոսքի, Հ. Օրբելու, Դ. Դեմիրճյանի, Վ. Կիրպուտինի զեկուցումներին և Ավ. Իսահակյանի, Ստ. Զորյանի և Մ. Լոգինսկու ելույթների թեզերը։

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 24-ին

Ուղեորդային Վրաստանն թերթն իր էջերում ապագրում է ՍՄասունցի Դավիթն էպոսի վրացերեն թարգմանության խմբագիր Ալիո Մաշադվիու և թարգմանիչներ Ս. Չիկովանու, Կ. Կալաձեի և Իլո Մոսաշվիու խոսքերը։

Ա. Մ ա շ ա ղ վ ի լ ու խ ո ս ք ի ց.

Երբևզ զխաղոր խմբագիրն ես վերջնականապես խմբագրել եմ ամբողջ վարդմանությունը, որն արդեն ապագրվում է Վրաստանի Խորհրդային գրողների միության Ֆեդերացիան հրատարակչության կողմից և լույս կտեսնի էպոսի հազարամյակի հորեկյանական օրերին։ Գրքի պատկերազարդումն ու զեղարվեստական ձևավորումը հանձնարարված է նկարչուհի Թամարա Արակելիային։ Թարգմանիչների մասին պետք է ասել, որ նրանք բոլորն էլ աշխատել են մեծ սիրով ու շատ բարեխղճորեն։ Այդ պատճառով, որպես արդյունք նրանց աշխատանքի, ստացվեց փարձրորակ բանաստեղծական թարգմանություն։ Թարգմանիչներին գրեթե ամբողջովին հաղողվել է պահպանել այդ էպոսին հատուկ հզորության ու վեհության ընդմիջ և հանդիսա, պատմողական տոները։

Բ. Մ ո ս ա ղ վ ի լ ու խ ո ս ք ի ց.

Թարգմանելով այդ էպոսը, ես վիթխարի ստեղծագործական ուրախություն էի զգում, դիտենալով, որ մեր աշխատանքը կծառայի երկու հղթարական ժողովուրդների է՛լ ամելի սերտ մերձեցմանը։

Երևան, Դեկտեմբեր, 1939, № 20.

Սեկտեմբեր

Հայ ժողովուրդը, ինչպես և ՍՍՌՄ բոլոր ժողովուրդները մեծ հանգիսեպետությամբ նշում են ՍՄասունցի Դավիթն էպոսի 1000-ամյակը։

Սեպտեմբերի 6-ին

Մոսկվայի կանաչ թատրոնում ՍՍՌՄ Գիտությունների ակադեմիայի, Սովետական զրոգների միության, ՍՍԳՄ Ժողովրդավարական կից Արվեստի գործերի կոմիտեի և Համամիութենական ռադիոկոմիտեի նախաձեռնությամբ կազմակերպվում է հանդիսավոր ներկայացում «Սասունցի Դավթի» 1000-ամյակին։

Բացման խոսք է ասում Ա. Ա. Ֆադեևը։

Հառով հանդես են գալիս՝ Ալ. Տոլստոյը, ակադ. Լ. Օրբելին, Մոսկվայի ավստրոգործարանի կոնկրետի ներկայացուցիչ Լ. Ա. Խալուպը, Պ. Անտոկուսկին։

Պոետ-թարգմանիչներ Վ. Դերժավինը, Ա. Կոչետկովը, Գ. Լիպսկերովը և Ս. Ենրիկսկին կարդում են հատվածներ «Սասունցի Դավթից»՝ իրենց թարգմանությամբ։ Պ. Անտոկուսկին կարդում է Ն. Զարյանի ռանաստեղծություններից՝ իր թարգմանությամբ, Վ. Զվյագինցևան՝ իր բանաստեղծությունը նվիրված «Սասունցի Դավթին»։

Ալ. Տոլստոյի ճառից.

«Վիթխարի պատմություն է ապրել հայ ժողովուրդը, հազարամյակներ շարունակ պայքարելով իր անկախության համար, մյուսմասիկ Արարատով պանկվող իր հայրենի երկրի համար։ Հնադարյան քաղաքակրթությունները՝ իսիական, ասորա-քարեյական, Պարսկաստանի, Հունաստանի և Հռոմի թագավորությունների, միլիոն ասիական տերությունները՝ օկուպները, հոները, արաբները, և սկսած VII դարից արաբները, ապա՝ թուրքները—բախվել են հայ ժողովրդի հետ, և այդ բախումը միշտ սկսվել կամ ավարտվել է թրերի շառաչումով, անկախության համար պայքարով։

Ժողովրդի մարտական ոգին, անկախության համար մղվող պայքարի հետքերը արտացոլվել են ժողովրդական ստեղծագործության մեջ, հարստացել այն ցաղաքակրթություններից, որոնց հետ իր պայքարի ընթացքում բախվել է Հայաստանը։

«1864 թվականից սկսվում են հայկական էթնիկական երգերի և ավանդությունների գրառումները։ Մակայի դրանք ղեկն ինքն արածողության հատվածներն էին։ Եվ միայն մեր օրերում, վերջին երկու տարում, հաջողվեց այդ կտորներից հավաքել միասնական, կուտ, իր ուժով, գեղեցկությամբ և արտահայտչականությամբ հիանալի մի պոեմ, որը էպոսի զգեստով հերոսի՝ Դավթի անունով՝ Սասուն ամրոցից, — ստացավ «Սասունցի Դավթի» անունը։

Մենք այս աշխանը, Հայաստանում խաղողի բերքահավաքի օրերին տոնում ենք գեղարվեստական մեծ հուշարձանի հազարամյա վաղեմությունը, որը մեր օրերում է միայն դրի առնվել և վերածվել կուտ սիստեմի և հենց օրերս, այս աստաբայանում առաջին անգամ արագրվել է ռուսերեն թարգմանությամբ։ Այն իր արժանի և սեղը կգործի այնպիսի դանների կողքին, ինչպիսիք են օրիականը, օրիականը, իրանականը և էպոսը, «Կանաչական», առաջին գյուլազանական թիլինաները, օրիականների երգը, «Բուսանդի երգը», «Կապրանավորը», մեզ մոտ պատկանող կիրգիզական էպոս «Մանասը» և սովետական մյուս ռեպուբլիկանների էթնիկական ժողովածուները։

«...Դավթի, ակունք անելով ժերունու խոսքին, վերջ է ապրիս կոտորածին և Մեխիթին հրավիրում մենամարտի։

Այս տեսարանը և դրան հաջորդող մենամարտը պոեմի գլխավոր մասն է։ Մարա Մելիքի հետ մենամարտում Դավիթը ցուցաբերում է մեծահոգություն։ Նա առաջին երեք հարվածի հնարավորությունը թողնում է թշնամուն՝ Մարա Մելիքին։ Երբ դալիս է Դավիթի հերթը, Մարա Մելիքի մայրը՝ Իսմել խանումը, խնդրում է իրեն քաշխել Խաչին հասցվող սրի առաջին հարվածը, և Դավիթը նրան է քաշխում իր առաջին զարկը։ Երկրորդ զարկը նա քաշխում է Մարա Մելիքի ձրուղը։ Նրան մնում է միայն մի հարված և դրանով նա պարտություն է մատնում փոսում, ջաղացքարի և կաշվի տակ թաքնված Մարա Մելիքին։

Այստեղ, արաքական զորքերի ու Մարա Մելիքի դեմ Դավիթի մղած պայքարում, ապշեցնում է պոեմը Հյուսիսային, ժողովրդական երգիչների զգացմունքների վերաբերյալ և մեծահոգությունը, հայ ժողովրդի մեծահոգությունն ու հումանիզմը, որ պահանջի է երգիչներից պլոտինի այգորինակ վճռեցողություն...

Այն՝ ինչի մասին հազար տարի երգել են հայ գուսանները, կատարվում է Աշխարհը քանդվեց և նորից վեր բարձրացավ, Եվ գեղեցիկ Հայաստանի դաշտերում ծանրությունից խոնարհվում են ցորենի հասկերն ու բարձու հասկերը։ Եվ Զալալի հարվածների ու սմբակների տակ՝ վազում և ոտոգում է հողը երկանիկ կյանքի լուսավոր աղբյուրը։

„Лит. газета“, 1939, № 50

Սևպտեմբերի 11-ին

Հայֆիհարմոնիայի դաժիհում բացվում է սկսածնցի Դավիթի 1000-ամյա կին նվիրված ՍՍՌԲ ԳԱ Հայկական ֆիլիալի հոգելյանական սեփայի առաջին նիստը։

Սկսածնցի Դավիթի հայկական մեծ էպոսը թեմայով զեկուցում է Լուսաշ. Զ. Օրբելին։

Սեփայի երկրորդ նիստում «Հայ ժողովրդի պայքարը արաքական տիրապետության շրջանում» թեմայով զեկուցում է Լուսաշ. Զ. Մանանդյանը։

ՍՍՌԲ ԳԱ Վրացական ֆիլիալի կողմից ուղղվելի խոսքով հանդես է գալիս Բ. Աբուլաճին։

Երրորդ նիստում «Սկսածնցի Դավիթի էպոսի դարաշրջանը հայ պատմավիպագրության մեջ» թեմայով զեկուցում է Ս. Հարությունյանը։

Նվրափակելի նիստում «Հայկական հարստապետությունը Սկսածնցի Դավիթի էպոսի դարաշրջանում» թեմայով զեկուցում է Ն. Կ. Տոկարսկին։

Նվրափակելի խոսքով հանդես է գալիս Լուսաշ. Զ. Օրբելին։

Սևպտեմբերի 12-ին

Հայաստանի Պետական պատմական թանգարանում բացվում է Սկսածնցի Դավիթի էպոսի նվիրված պատմա-հնագիտական ցուցահանդես։

Սևպտեմբերի 14-ին

Հայաստանի կառավարությունը և Երևանի հասարակայնությունը գիմավորում են Սկսածնցի Դավիթի էպոսի 1000-ամյա հոբելյանին մասնակցելու համար Երևան ժամանող եղբայրական ժողովուրդների ներկայացուցիչներին՝ Ա. Ա. Ֆադեևին, Պ. Տիլինային, Ա. Նովիկով-Պրիբոյին, Ա. Բեզմենկուն, Ե. Պադյանուն, Ս. Էկուն, Լ. Պրովմայսկուն և ուրիշներին։

Սրնանի կայարանում տեղի է ունենում միտինգ:

Հյուրերին ողջունում է Հայաստանի Գրողների միության շաբաթագար Հ. Գրիգորյանը:

Պատասխան խոսքով հանդես են գալիս՝ Ա. Ա. Ֆազեկեր, Լ. Պերվոմայսկին, Ս. Էտլին, բուրյաթ-մոնղոլական գրող Գալսին:

Ա. Ա. Ֆազեկերի խոսքից.

«Հենկերեն՝, մեր սոցիալիստական հայրենիքի հիմունքից ամփիլի լնդունքով ստեղծագործող գրողների անունից թույլ տվեք եղբայրական ողջւյն հղել ազատ Հայաստանի աշխատավորներին:

Մենք ենք ենք ալաուդ՝ նշելու հայ ժողովրդի հանձարեղ ստեղծագործութեան 1000-ամյակը, «Սասունցի Դավիթ» մեծ հերոսական էպոսի 1000-ամյակը, մի էպոս, որի հռչակապ, բոցաշունչ, խոր մարդկային սրնգիան այժմ մտնել է սոցիալիստական կուստուրայի և մեր ընդհանուր եղբայրական ժառանգության ոսկե ֆոնդը:

Այս նշանավոր երկը կարողացավ դանալ հայտնի, մատչելի և սիրելի երգչուհային Միտթյան քոլոր ժողովուրդներին զուտ այն պատճառով, որ համանայն ժողովրդի մարդաբուության, հղոր դուրացան հորը Մհերը, այսինքն հերոսական, աշխատասեր և հիանալի հայ ժողովուրդը, դուրս է եկել բնականաբար կապանքներից:

Նվթապալի և Ասիայի անծայրածիր տարածութեաններում իսկև՝ անկեցին իմպերիալիստական անարդարացի պատերազմի սրերու նրկրագլի մեկ վեղերորդ մասում իրագործվեց ժողովրդական մարգարետութունը՝ հեռացել է երկրի երեսից շարք, հողն ալլեա կեղծ չէ, բերքով լի են կուտակասային դաշտերը և հեռու չէ այն ժամանակը, երբ կուտակասային քորները կլինի սրանց մասուր մի, ու դարին քանց ընկուղ միտ:

Մենք հպարտանում ենք հայ ժողովրդի հերոսական անցյալով, մենք խոնարհվում ենք նրա սոցիալիստական հռչակապ նվաճումների առաջ, մենք հավատում ենք նրա հրաշալի առաջադին, մենք սիրում ենք նրա դաշտերը, կուտակասային, նրա ստախանավականներին, նրա պատանիներին: Նրա արվեստը շինել երկինք է, որը բացվել է նրա զլխի վերև, և այս հրաշալու, կենսաբուր սրերը, որը շողում է ոչ միայն հայ ժողովրդի վրա, այլև երգչուհային Միտթյան բոլոր ժողովուրդների վրա...

Եվ եթե թշնամին պոթի ձեռք մեկնել մեր հողին ու աշխատանքին, մենք բոլորս մեկ մարդու պես կբարձրացնենք Սասնա դուրացադուսների շորս անրուդների խոցող Թուր կայծակին, ժողովրդի՝ պատժի և ցասման հրացայտ թուրը, ժողովուրդների աշխատանքի և ազատության թուրը, և ամբողջ աշխարհի աշխատավորների հետ միասին, երկրագնդի անծայրածիր քաղաք տարածութուններում հողմացրիվ կանենք ճնշման ու ստրկութեան կարգերը, կհաստատենք նոր կարգեր՝ արդարության և ժողովրդական երջանկության կարգերու:

Երեբ. Հայաստան, 1939, № 216:

Սեպտեմբերի 15-ին

«Պրավդա»-ն առաջնորդող է նվիրում «Սասունցի Դավիթ» էպոսի 1000-ամյակին:

«Պրնալդան»-ի առաջնորդողից.

«Հայ ժողովուրդը տնտմ է իր հերոսական էպոսի, մեծաշուքն երկրի՝ «Աստուծոյ Դաւիթն հիանալի պոեմի հազարամյակը: Այդ տոնակատարութեանը մասնակցում է ամբողջ սովետական ժողովուրդը: Պոեմի հերոսական կերպարները մտնւ են սովետական գրականութեան և կուլտուրայի ընդհանուր պատճառաւ: Դրանք հարստացնում են գրողներին, տղամարդի, նկարիչներին ստեղծագործութիւններ՝ մեր Միութեան բոլոր տեսլաքի կանգնելով: Սովետական կուլտուրայի միջոցով «Աստուծոյ Դաւիթն»-ը մտնում է համաշխարհային կուլտուրայի օրյութի մեջ և դառնում է մարդկութեան հերոսական մեծ էպոսի մի մասը — «Իլիական»-ի և «Ոդիսական»-ի, ռուս ժողովրդի դառնադանական բիլինային էպոսի, «Կալինայա»-ի և չեխերի սաղաների, քերեկուկների երգիւի և ժողովրդական ստեղծագործութեան շատ այլ դանձերի կողքին:»

«Նոր, սոցիալիստական Հայաստանում նոր ձևով սկսեց կենդանութիւն առնել աշեզարդ հնութիւնը: Հերոսական ներկայի համար մտադի և հասկանալի են անցյալի հերոսական կերպարները: Հայ ժողովուրդը հողատուր և սիրալիր հաւաքել է ամանգութիւնները, և «Աստուծոյ Դաւիթն» հիանալի կէտպարներն իրենց ամբողջ դառնադանական հասակով անցնին Սովետական երկրի տարի:

Սոցիալիզմի ներկի ժողովուրդները հերոսական անցյալն ի սպաս են դնում հիանալի, հերոսական ներկային: Ի սպաս են դնում է՛լ ավելի հիանալի, հերոսական աղագայի համար մղվող պայքարին: Սովետական Միութեան ժողովուրդները տնտմ են իրենց հաղթանակը, իրենց ծաղկումը: Հոգը հաղթող ժողովուրդներին է նվիրում իր հարուստ ընդերքը: Մովը և սղը ծառայում են նրանց: Ով բազմազարդ կուլտուրան բաց է անում իր բոլոր դանձերը՝ զգականութեան, արվեստի հարստացման համար, ամբողջ կյանքն աղագայի գոյներին, կերպարներին, հնչուներին շողշողուն խաղով հաղենքնու: Համարաւ...

«Բոլոր երկրների և բոլոր դարերի լավագոյն մարդիկ գտնւ են, որ Արեւելում, Ասիայում մարդկութեան կուլտուրական հայրենիքում թաքնվում են կուլտուրայի անհամար գանձեր, որ այդտեղ ապրում են հնադարյան գրականութեան ունեցող տաղանդավոր ժողովուրդներ: Մեծ գրողները և պոետները — Վոլտերը, Գյոթեն, Պուշկինը — բազմիցս թանկագին աղամանդներ են գտնւ Արեւելի ժողովուրդների էպոսի և լիրիկայի մեջ: Բայց իմպերիալիզմը փութաբանութեան կոնսերվացիայի էր ենթարկում Ասիայի և արեւելյան մշտա երկրների ժողովուրդներին ստեղծագործութիւնն իրեն ձեւադրական՝ հոգիացած բուրժուազիայի զվարճութեան համար: Թվում էր, թե կորցված է Ասիայի կուլտուրական գանձերի րանալին:

Այդպիսի բանալի հանգիստացավ սոցիալիզմը: Ավագութեանով ծածկված ընդարձակ երկրամասերը կենդանութիւն են ստանում այն բանից հետո, երբ Սովետական իշխանութեան օրով կառուցված շրանքների ցանցը հրաշագործ խոնավութեան է տալիս ժողովրդին ու երկրին: Կուլտուրականների հերոսական աշխատանքը ներգտնում ցույց է տալիս, թե գործնականում ինչպե՞ս են ստեղծվում պոեմները, որոնք այնուհետեւ մտնում են պոետների բանաստեղծութիւնների և ժողովրդական կոմպոզիտորների երգերի մեջ: Տաղանդավոր ժողովուրդները մտնում են ժամանակակից կուլտուրան ստեղծողների շարքը, դեն շարտելով կեղծ բաժանումը «Արեւելի» և «Արեւմուտքի»: Գլա ալլա արեւելյան ձեւադրական, որը քողարկում էր կուլտուրական ստորութիւնը: Կա

ժողովուրդների եղբայրական մասնակցությունն սոցիալիզմի միասնական մեծ կոսմոսոպոլիտ ստեղծմանը:

Հայ ժողովրդի տունը, որը դարձել է ամբողջ սովետական ժողովրդի տուն, վկայում է նոր կոսմոսոպոլիտայի այդ հզոր աճման մասին, սոցիալիզմի ստեղծած նոր աշխարհի ամենահաղթ ուժի մասին: Ժողովուրդների եղբայրություն լայնորեն ծավալած կարմիր դրոշով կանգնած է մեծ Սովետական Միությունն ընդդեմ կապիտալիզմի կեղծ, խճճված, միևնույն ուղև ու ծուծը նեխած աշխարհին:

«Գրական թերթ», 1939, № 26:

«Լիտերատուրայա գաղեման»-ն իր ամբողջ համարը նվիրում է ՍՍՄԿ-ի Դավթին:

Տպագրվում են Ավ. Իսահակյանի «Մեր պատմիչները և մեր գույանները» բանաստեղծությունը՝ Մ. Զեյնեկի թարգմանությամբ, «Ժողովրդական աշխարհի մեծ էպոսը» առաջնորդողը, հատվածներ «Մասունցի Դավիթ» էպոսից, Միմակի «Մասունի դուրսագոյությունը», Ս. Զիկովանու «Համաշխարհային դրականությունը» պոեմ-գործը, Ս. Կարա-Մուրզայի «Մասունցի Դավիթը» և ռուս թիլիսյան էպոսը, Ավ. Իսահակյանի «Մտքեր մեր էպոսի մասին», Ս. Տարոնցու «Բերնից-բերան», Ս. Շերվինսկու «Թարգմանչի դատություններ», Գ. Սարյանի «Լիրիկան էպոսում», Վ. Թերզիբաշյանի «Մհերի դուռը», Ս. Գալսարյանի «Կանացի կերպարները հողմածները և այլ նյութեր, հաղորդումներ Մասունցի Դավթի հոբելյանական տոնակատարության մասին ՍՍՄԿ ազգային ռեսպուբլիկաններում:

Գ. Սունդուկյանի անվան պետական թատրոնում հրավիրվում է հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված «Մասունցի Դավիթ» էպոսի 1000-ամյակին:

Նախագահությամբ կազմում էին՝ Հայաստանի Կոմպարտիայի Կենտրոնական Կոմիտեի, Հայաստանի կառավարության ներկայացուցիչներ, Ավ. Իսահակյան, Ա. Ա. Ֆադեև, Զ. Օրբելի, Յա. Կուպալան, Շ. Դադիանին, Ա. Կարալանյան, Վա. Իվանով, Օլ. Ֆորշը, Ս. Զիկովանին, ուկրաինական բանաստեղծ Սորոկին, բուլղար-մոնղոլական գրող Գալսինը, Գ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Զ. Կոչոյանը, Զ. Դանիելյանը, Ն. Զարյանը, Գ. Սարյանը և ուրիշներ: Բացման խոսք է ասում հոբելյանական կոմիտեի նախագահ Ա. Փիրուզյանը:

Զեկուցում է Զր. Գրիգորյանը:

ՍՍՄԿ Գրողների միության անունից ողջույնի խոսքով հանդես է գալիս Վա. Իվանովը, ուկրաինական գրող Սորոկին, ադրբեջանական բանաստեղծ Ռ. Ռիզան, Բելոռուսիայի ժողովրդական բանաստեղծ Յա. Կուպալան, Վրաստանի Սովետական գրողների միության կողմից՝ Ա. Մաշադզիին, Զեյնե-Ինգուշուկան Ավտոնոմ Ռեսպուբլիկայից՝ Յանգինը, Հայաստանի Հիմնարկ-ձեռնարկությունների ներկայացուցիչներ:

Հրապարակվում է հոբելյանական կոմիտեի որոշումը «Մասունցի Դավիթ» էպոսի թարգմանությանը մասնակցած ՍՍՌՄ հղթարական ժողովուրդներին գրողներին պարգևատրելու մասին:

Հրապարակվում են ողջույնի հեռագրեր՝ Բելոռուսիայի Գրողների միությանից, Ադրբեյջանական ՍՍՌ Գերագույն Սովետից և Գրողների միությանից, ՍՍՌՄ նկարիչների միությանից, Ջ. Զամբուլից, Պ. Պանչից, ՍՍՌՄ ժողովրդական արտիստ Վ. Վ. Բարսեղյանից, ՍՍՌՄ ժողովրդական արտիստ Ռ. Մ. Գլինիցից և ուրիշներից:

Տրվում է զրահայն-հրաժշտական համերգ՝ ռեսպուբլիկայի արվեստի աշխատողներին լավագույն ուժերով:

Վ ա. Ի վ ա ն ո վ ի ե լ ու չ թ ի ց.

«Մասունցի Դավիթ» էպոսն արտասովոր է։ Արտասովոր է ընթերցողի վրա դրոժած իր ազդեցության ուժով, — այնպես է թվում, թե դու մանկությանդ աշխարհում ես գտնվում, երբ կարդում էիր կախարդական հեքիաթը, բայց էիր անուժ հասակ, ամուր և անասելի ուժի տեր աշխարհի հրաշալի դուռը։ Արտասովոր է այն նաև իր փհակի տեսակետից, — հարյուրավոր տարիներ սերունդից սերունդ անցնելով պահպանվել է նա հայ ժողովրդի բերանում, նրա մեծ քաղմության մեջ, որպեսզի սոցիալիզմի օրերին կանգնի աշխարհի ժողովուրդներին աչքի առաջ իր ամբողջ զեղեցկությանը ու հզորությանը, մանրամասներն պատմի Մեծ Դավթի՝ Սանասարի թուան, Մեծ Մհերի որդու և Փոքր Մհերի հոր սխառագործությունների մասին, դուցազունների չորս սերունդների մասին, որոնք կանգնած են այն տան չորս պատերի նման, որտեղ ծնակվում է հայ ժողովրդի անսպառ և անզուսպ ստեղծագործական ուժը։ Արտասովոր է այդ դրբի նաև կառուցվածքը. — դուցազունների չորս սերունդներ չորս աստիճանի նման մերձենում են ժողովրդի սրտին՝ ավելի ու ավելի մոտենալով նրան, ձուլվելով նրա հետ մի հոգու, մի ձգտման մեջ, մարդկայնականելով, հասարակականալով։ Փոքր Մհերն այնքան մոտ է մեզ, որ մենք համարյա կարող ենք ձեռքով շոշափել նրան։ Միֆի այդպիսի մարդկայնացումը հնարավոր է միայն այն ժողովրդի մեջ, որն օժտված է իր նկատմամբ ունեցած հավիտենական և տեսասան ստեղծագործական հավատով...

«Մասունցի Դավիթ» անմահ էպոսի՝ անուշով մեզ անհայտ, սակայն օրտով ու զգացմունքներով հայտնի հզոր ստեղծողները կարողացել են արտասովոր պարզությամբ և ուժով պատմել ու հաղորդել մեզ հայ ժողովրդի տանջանքներն ու հաղթանակները։ Եվ չնայած նրան, որ հազար տարի է անցել, սակայն այդ պատմվածքը, այդ պոեմը մոտ է խորհրդային Միության ժողովուրդներին։

...Եվ այս օրերին մենք, սոցիալիզմի երկրի բանաստեղծներս, գրողներս ու դիտնականներս, մուսաստանի, Ուկրաինայի, Բելոռուսիայի, Վրաստանի, Միջին Ասիայի, խորհրդային Միության բոլոր հանրապետությունների բնակիչներս կտրել-անցել ենք մեր հանդարտ և հստակ երկիրը և հեկել ենք Հայաստան, որպեսզի պատմենք այն բերկրանքի և այն ստեղծագործական ուժի մասին, որն զգում ու հասկանում ենք մենք, երբ կարդում ենք հայ ժողովրդի «Մասունցի Դավիթ» անմահ պոեմը, նվաճողի նկատմամբ հայ ժողովրդի տարած հաղթանակի նրբը, մի երգ, որը հավիտենապես պետք է երգվի։ Եվ այն հիանալի եղբայրական դիմավորումը, որ ցույց տվին մեզ Երևանում և այստեղ գալու հանապարհին, ցույց են տալիս, որ մենք սիրտ-սրտի, ձեռք-ձեռքի

տված ենք գնում Հայաստանի գրողների և ընթերցողների հետ: Մեր պլենումը
ևս մի է է ասյն գրքի մեջ, որ կոչվում է սոցիալիզմի ժողովուրդների ռաբեկա-
մոթյան գիրքը: Մեր պլենումը ստեղծագործության և փառքի խրախճանքն է,
և այստեղ, պենզիայի խորուլիկի մոտ, լուսավորված Նրա անշեջ հրով՝ մենք մենկ
անգամ ևս զգում ենք, որ ստեղծագործությունը, փառքը և պենզիայի հույրը
շարունակ լինելու է մեզ հետ, իսկ մեր սերունդը այդ ուժը կ'արթնանա
հաղորդել ժարտիկների և հաղթանակողների հաջորդ սերունդներին:
Մանասարն ու Բաղդասարը կառուցեցին Սասնա անխորտակելի ամ ու-
ցը: Մենք էլ ասել, որ այդ դուրաղունների նման խորհրդային Միու-
թյան ժողովուրդները նույնպես իրենց ուսերով քար են կրել սոցիա-
լիզմի ամրոցի համար, — ոչ թեթև քարեր, սակայն ամրացը ևս դարձա-
նահրաշ և ուժեղ է ստացվել: Հեթաթային հզորություն ունեցող այդ ամրոցը
կանգնած է լինելու շարունակ, և նրան չեն տապալի ոչ նենգությունը, ոչ հե-
ռահար հրանոթները, ոչ բլաթուցիկ նյութերի տոնատները:

Յ ա . Կ ու պ ա լ ա յ ի ն է լ ու յ թ ի ց .

«Առաջին անգամը չէ, որ խորհրդային Միության բոլոր ծայրերից պոետնե-
րը Լոքայրապան ասգություններից որեւէ մեկում տոնի են զայիս:

Այդ արդեն դարձել է տրագիցիա...

Այժմ մենք հավաքվել ենք Հայաստանում, մի ժողովրդի մայրաքաղաքում,
որը ստեղծել է ամենից հնադարյան, ամենից ուսնծալի մարդկության կու-
տուրաններից մեկը: Արդեն մենկ և կիս հազար տարի սրանից առաջ հայ ճարտա-
րապետները կառուցում էին հոյակապ տաճարներ և Հայաստանի ժողովուրդի
իր շարքերից առաջ իր քաշում քարի վրա փորագրող հիասալի վարպետներ: Փիլ
լին այն շինքերը, որ հայ ճարտարապետների և քարտաշների ձեռքերով կա-
ռուցվել են այլ երկրներում:

Բայց ոչ միայն խորհրդային տարածքի փոփոխվելի հայ ժո-
ղովուրդը: Շատ անհիշելի ժամանակներից ի վեր նա հռչակավոր է նաև իր եր-
զի արվեստով:

Նվ այսօր մենք հավաքվել ենք, որպեսզի տոնենք հոյակապ էպիկական
պոետ ռեալստեցի Պավլիո հազարամյակը...

Սեյդ պոետը ստեղծվել է այն դարերում, երբ հայ ժողովուրդը պայքարել է
թշնամիների արշավանքների դեմ, անձնատուր չլինելով նույնիսկ նրանցից
առնականեղին: Պոետը վժու կերպով պատկերում է հայ ժողովրդի հերոսական
բնավորությունը:

Այդ պոետը ներծծված է ժողովրդի եղբայրության մեծ գաղափարով, և
նրանում ժողովուրդը երազում է երջանիկ կյանքի մասին:

Այդ զղացմունքներն ու գաղափարները մոտիկ են բոլոր ժողովուրդներին:
Ընկերներ, ձեր լեռների և փրփրահույզ դեռերի, խաղողի այգիների և
բլուրեղյա առվակների երկիրն է ուղարկել ինձ կուսակալ անտառների և հան-
դարտ առուների երկրի ժողովուրդը: Տարբեր ձևով են գեղեցիկ մեր երկրները:
Բայց նրանցում ապրում է միևնույն խորհրդային հոգին...

Բայց կա ևս մի բան, որով մեր երկրները նման են իրար և որը Հայաստա-
նի ժողովրդին հատկապես հարազատ է դարձնում Բնութասիրայի ժողովրդին:

Հայաստանը հարավային սահմանային հանրապետություն է, Բելոռուսիան՝ արևմտյան սահմանային հանրապետություն:

Այսպիսով ուրեմն խորհրդային հարավային լեռներին անխախտությունը այսպեսանոց ժողովուրդը, խորհրդային արևմտյան անտառների անխախտությունը պահպանող ժողովուրդից ընդունելի ամենաշեղծ հղրայրական ողջունելը:

Սիվ թող խորհրդային կուլտուրայի այդ տոնը լինի նաև բոլոր ժողովուրդների, ամբողջ մեծ նորհրդային Միության անխորտակելի միասնության և անսպարեղի ուժի տոնը:

Ա. Մ ա շ ա շ Վ ի լ ու ն լ ու չ թ ի ց .

«...Հայ ժողովուրդը տասը դար պայքարել է իր հերոսին՝ Մհերին քառանկյունի աշտակով հանդիմանալու այդ ժողովուրդին իր հողու խորքում պահել է իր հանճար սկսածնեցի Դավթի հիշատակը: Հայ ժողովրդի արժանավոր անունը, — Դավթի Մհերի կերպարի մեջ, նման վրացական Ամիրանին, — բռնություն և անարդարության քարանձավում փակված, ճնդցեց այն և հասավ աղատություն: Դավթի Մհերը — լարի նկատմամբ՝ ստրկացված հայ ժողովրդի հաղթանակի սիմվոլն է, Դավթի Մհերին, ինչպես Ամիրանին մովթ ուժերը փակել էին քարանձավում՝ հավիտյան տառապանքի: Բայց հասավ ժամանակը, և Մհերը հերոսական հայ ժողովրդի հետ միասին ապստամբեց բռնության դեմ և այսօր տոնում է իր հաղթանակը:

Գ ա զ ի Կ ա շ ա թ ի (Թ աթ ա ր ա կ ա ն Ա Ս Ս Թ) Ե լ ու չ թ ի ց .

«Թաթարական մեծ պոետ Արդուլա Տովալը ասում էր, թե ժողովուրդը հողը է, ժողովուրդը գեղարվեստագետ է, ժողովուրդը հանճար է, ժողովուրդը խմաստուն է: «Մասունցի Դավթում» շատ վաղ կերպով արտահայտվում է ժողովրդի այդ խմաստությունն ու հանճարեղությունը, դեղարվեստական ուժը և նրա հղորակությունը:

«Մասունցի Դավթի»-ը հայկական ժողովրդական տալիսմաի հայրն է, բայց նա հանդիսանում է նաև թաթարական ժողովրդական էպոսի ավագ եղբայրը:

Էպոսը մեզ մոտիկ է, նրա մեջ շատ հարազատ բան կա, որտեղ պայքարի շատ էություններ համընկնում են թաթարական ժողովրդական հեքիաթի էպիկոսներին: Բայց ոչ միայն այդ է մեզ մոտեցնում էպոսին: «Մասունցի Դավթի»-ը մեզ մոտիկ է գլխավորապես նրա համար, որ նա դնում է համամարդկային ցորենի մեծ, նա աղետ է աղքատին սահմանափակությունից, նրանում արտահայտված է մեծագույն հումանիզմ, սեր դեպի հայրենիքը, նա թափանցված է սիրով դեպի այլ ժողովուրդների աշխատավորները, ներծծված է դեմոկրատական դատարանի ուժով: Ահա թե ինչու «Մասունցի Դավթի» հոբելանսը բոլոր ժողովուրդների, այդ թվում և Թաթարաստանի հրձիպից տունն է: Բայց այդպիսի մի տոնի հաղթանակի համար պահանջվում էր ժողովուրդների դարավոր պայքար: Պահանջվում էր սոցիալիստական հեղափոխություն, որը ոչնչացրեց ազդային անհավասարության նրկապառակությունը և ապահովեց բոլոր ժողովուրդների երջանիկ կյանքը:

Հայ ժողովուրդը համաշխարհային գրականության գանձարանին հանձնեց իր անմահ էպոս «Մասունցի Դավթի»-ը:

Դա հայ ժողովրդի մեծագույն հաղթանակն է։ Այդ իրադարձությունը հուզում է մեզ քուրդիս, Փառք ու պատիվ այն ժողովրդին, որը սոցիալիստական կուլտուրան հարստացրեց հանճարեղ ստեղծագործությամբ։

Հեռ. Հայաստան, 1939, № 216

Անպատեմբերի 16-ին

Գ. Սունդուկյանի անվան պետական թատրոնում քաջվում է ՍՍՌՄ Գրողների միության վարչության 7-րդ հոբելյանական ուղենամբ՝ նվիրված Վասուցի Դավիթի Էպոսի 1000-ամյակին։

Նախագահում է Ա. Ա. Ֆադեևը։

Ներածական խոսք է ասում Մ. Արազին։

Պլենումի առաջին նիստում ղեկուցումներով և հարակից ղեկուցումներով հանդես են գալիս՝ Գ. Արզում, Պ. Տիխոնև և Կիրպուտինը։ Ելույթ է ունենում Ե. Դադարյան։

Պլենումի երկրորդ նիստում Վասուցի Դավիթի Էպոսի մասին հարակից ղեկուցումով հանդես են գալիս Ս. Վուրզումը և Պ. Խաչուրկյան (Վրաստան)։ Ա. Ա. Ֆադեևը հրապարակում է ՍՍՌՄ կառավարության հաղորդագրությունը լեհաստանում բնակվող ուկրաինացիներին և բելուսներին Սովետական կառավարության օգնությունը առաջարկելու մասին։ Պլենումը վեր է անցնում միտինգի։ Ելույթ են ունենում Յա. Կուսպլան, Մ. Բաժանը, Սիրասը։ Ընդունվում է բանաձև այդ առթիվ։

Պլենումի երրորդ նիստում Վասուցի Դավիթի Էպոսի մասին ելույթով հանդես է գալիս Ավ. Իսահայանը։ Վասուցի Դավիթի պոետիկան և պատկերները թեմատով ղեկուցում է Դ. Դեմիդյանը։ այնուհետև ելույթ են ունենում՝ Մ. Լոգինսկին (Լենինգրադ), Ստ. Զորյանը, Կառլուտովը (Թուրքմենիա), Լեյբովը (Կալինին), Ելզբը (Զուլաշև), Ռուկ (Կոմի), Կլիցինիան (Արխանգել), Ալադինովը (Ղրիմ)։ Բանաստեղծ Ալ. Փարովը կարդում է իր բանաստեղծությունը՝ նվիրված Վասուցի Դավիթին։

Ներածական նիստում Վասուցի Դավիթի հայկական էպոսը և էպիկական ստեղծագործությունները ընդարձակ ղեկուցումով հանդես է գալիս ակադ. Լ. Սրբելին։

Վասուցի Դավիթի Էպոսի թարգմանական աշխատանքների մասին ղեկուցում է Ս. Երեմյանսկին։

Ողջույնի խոսքով հանդես են գալիս Վ. Կավերինը և Պ. Անտոկուսկին։

Ներառական ժողովուրդների լեզուներով ընթերցվում են Վասուցի Դավիթից համավածներ։

Պ. Տիխոնև և Վ. Էպոսից։

«Շողագործ գյուղացիները, հովիվները, քաղաքացիները, արհեստավորներն ու ծառաները, որոնց մասին լայնորեն պատմվում է Վասուցի Դավիթի Էպոսի մեջ,— ահա թե ովքեր էին առաջ մղում պատմությունը, նոր ձևով վերակառուցում իրենց երկրի կյանքը, իսկ արարական գործի շարքերում եղած այս-թույնի տարրը նույնպես մեզ յայնպե՛ք է շոտանեց, որովհետև այն անտարակույս խաղացել է դրական դեր և ամեն բանում համաձայն է եղել հայ երկրագործների ու քաղաքացիների հետ։ Հիշեցե՛ք Էպոսի մեջ նկարագրված արար ծնունդն ու յոթը զավակներով, որն ամբողջ ընչազուրկ ու աղքատ ժողովրդի անու-

նից ասաց Դավթին. — Մենք քո թշնամիները շննք, մեզ զոռով պատերազմի է քշիլ Մեխիքը, իսկ մենք քո թշնամիները շննք, Այս արդեն իսկական եղբայրացման մոմենտ է, և ծերունի արարի խոսքերը պետք է հասկանալ որպես մարդու, ճշգրիտ, անարգված անձնավորության հրճվալից հավաստում, հավաստում, որն այնպիսի պարզությունով ձևակերպել էր արաքական զրոյ Ալ-Խալ-լաշը, որը 10-րդ դարի սկզբներին խաչվեց իր համարձակ քաջականության համար, թե սեն եմ ճշմարտությունը:

«Ես եմ ճշմարտությունը — ազգարարքն են և Ազգաբնակում ապստամբությամբ մտնում են» — Բարեկի դիտարկումները, որը ցնցեց խալիֆների կայսրության հիմքերը: «Ես եմ ճշմարտությունը» — լսվում էին այն ժամանակ նաև վրաստանի ազատամարտների բերանից: Բայց ամենից առաջ այդ հավաստումն ըմբռնվեց Հայաստանում և՛ 7-րդ դարի քաղաքական գործիչ Քնոդորոս Ռըշտունու, և՛ մեր կողմից արդեն հիշատակված՝ ապստամբության ղեկավար Մուշեղի, և՛ հատկապես 9-րդ դարի կեսներին ամենուրեք ապստամբված ռամիկ գյուղացիների կողմից, որոնք փախուստի մատնեցին խալիֆի կառավարչին ու նրա զորքը...:

Հայկական հերոսական էպոսի նմանությունը կիևյան ժամանակաշրջանի բյուխանների հետ՝ հսկայական է:

Հին-ուսական կիևյան դուցազունների ազգակցությունը հայկական դուցազունների հետ ընթանում է, իհարկե, ոչ թե տառապանքների մոտիվի օժանդակ գծով, այլ գլխավոր գծով — վիշապի դեմ, զազիր հրեշի դեմ պայքարելու և նրա վրա հաղթանակ տանելու գծով: Այդ պայքարի համար, այդ հաղթանակի համար դուցազունները պետք է ամեն անգամ թարմացնեն իրենց ուժերը, խմելով ամենազորների դետակից կամ աղբյուրից: Եվ ահա հետաքրքիր է, որ հին ուսական դուցազունների մեջ գտնվել է այնպիսի մի դուցազուն, որը ոչ միայն ջուր է խմում այդ գետակից, այլ նաև լողանում է նրա մեջ, այսինքն իր վրա է վերցնում մայր հողի խորքից դուրս եկող բոլոր ակունքների զորությունը: Դա Դորդինյա Նիկիտին է:

Սասունցի Դավթին այդ տեսակետից ավելի վառ է: Նա կենարար ջուր է խմում ոչ միայն կենսատու աղբյուրից, այլև Կաթնաղբյուրից: Եվ հիմնականում, որ Դավթիթը մանուկ ժամանակ ոչ ոքի կաթը չէր ծծում, ապա պարզ կլինի, որ Սասունցի Դավթիթը խմել է մայր երկրի անարատ կաթը, հզոր հողի կաթը, այն հողի, որը ծնել է նրան:

Հայաստանի հողը, որը ծնել է այնպիսի դուցազուններ, ինչպես Սանասարը, Մեծ Մհերը, Դավթիթը, Փոքր Մհերը, իրոք որ ամենից հարուստն է ոգով, վեհ է ու սքանչելի: Հայ ժողովուրդը կարող է իր դուցազուններով հպարտանալ բոլոր ժողովուրդների առաջ: Ահա ասարակ դեպի արևն են ձգտում հայկական բոլոր դուցազունները. և այդ պանծալի տրագիդիան հին-ուսական, վրացական և այլ ժողովուրդների դուցազունների արեգակնային տրագիդիայի հետ միասին մեր օրերում հատկապես արժեքավոր է, զնահատելի ու հրճվալից:

Ս. Վ ու ռ դ ու ն ի ն ու յ թ ի ց.

«Այդ հարուստ էպոսը մեր մտքերը տանում է ֆեոդալական Հայաստանի հեռավոր ժամանակները: Մեր աչքերի առջև բացվում են Հայաստանի հերոսական պայքարի պատմության փառապանծ էջերը, պայքար, որ մղել է նա արա-

քական արշավանքների դեմ, ժողովրդի համար անձնագոհություն կատարելու մեծ գաղափարն է գրված այդ էպոսի հիմքում:

Այսպես է կատուցված ամբողջ էպոսը, սկսած հայ թագավորի ազդիկ Մովսիսի խանութի անձնագոհությունից, վերջացած լեզենդար փոքր Մհերով հայկական այդ Պրոմեթեոսով:

Ենս կարծում եմ, որ էպոսի մեջ մեր կերպարը ամբողջ ժողովրդի սիմվոլն է հանդիսանում: Մայրը միշտ դեմ է ազեններին ու դժվարություններին, միշտ երջանկության և փրկության գոներ է բաց անում իր զավակներին առջև:

Երբ իս առանձնապես զբաղվեցի մեր՝ Մովսիսի խանութի կերպարով, մտաբերեցի մեր ժամանակի մեծ արվեստագետ Գորկու այն խոսքերը, թե «Մայրը մահվան թշնամին է»:

Հենց այս էպոսի հերոսներն էլ անձնվիրաբար պայքարում են մահվան դեմ, պայքարում են կյանքի համար...

Ինչպես երևում է, կին-մոր կերպարը ամենապատվավոր և ազնվաբարոտեղն է գրավում մեր հնագույն էպոսների մեջ, մեր ժողովուրդների պատմության մեջ, Այդ մի ավելորդ անդամ էս ասում է քաղաքակրթաբան Եվրոպական այն գիտնականների կեղծիքի և ստորության մասին, որոնք պնդում էին, թե կինը հարգանք ու պատիվ չի վայելել արեւելյան ժողովուրդների մեջ...

«Արաբական նվաճողների դեմ մղված պայքարը հայ և աղբյուրների ժողովուրդների ընդհանուր, միասնական գործն էր: Ձեզ լավ է հայտնի մեծ աղբյուրների Բարեկի անունը, որը 20 տարուց ավելի պայքարել է արաբական խալիֆների դեմ» 9-րդ դարի առաջին կեսին:

Պատմությունն ասում է, որ Բարեկի ժամանակ և նրանից հետո աղբյուրացիներն ու հայերը մեկ անգամ չէ, որ հանգես են եկել միացյալ ուժերով արաբական խալիֆների դեմ: Պատահական չէ, որ բյուզանդական նախնախնայի տեսքով՝ զաշնակներն ու մուսուլմանները աշխատում էին թաքցնել մեր հեռավոր պատմության հենց այդպիսի ինտերնացիոնալ մոմենտները: Մեզ, խորհրդային գրողներին ու գիտնականներին անհրաժեշտ է ստեղծել նոր հատորներ և մեր սօցիալիստական սերնդին ցույց տալ մեր ժողովրդի բազմազարյան ինքնուրույն կռիւնքն ու ջանքի ընդհանրությունը...

Միասնացի Դավիթն այսպէս հանդիսանում է մի հզոր փաստաթուղթ, հայ ժողովրդի քաղաքականի, բարձր գեղարվեստական ժողովրդական պոեզիայի իրական արտահայտությունը: Էպոսը վկայում է իր հեղինակի՝ հայ ժողովրդի ստեղծագործական անսահման ֆանտազիայի, բանաստեղծական վիթխարի տաղանդի մասին: Հայկական ժողովրդական պոեզիայի այդ հարուստ պատկերավորությունը և արտահայտիչ լինելը իր բարերար ազդեցությունն է թողել հայկական կյանքի պոեզիայի հետագա զարգացման վրա:

«Գրական թերթ», 1939, № 27.

Ա. Վ. Ի ս ա հ ա կ յ ա ն ի ե ռ ու չ թ ի ց .

Մեր վեպը քաղաքական ժողովրդական ստեղծագործության արդյունք է:

Մեր ժողովուրդը հայ պատմագիրներից անկախ ըստանշանով է իր բազմազարյան գոյության և լինելության պատմությունը — այս վիպերգանքը...

Համաշխարհային պատմությունը հայ ժողովրդին վիճակեց մի հայրենիք աշխարհակալ մեծ ազգերի քառուղու վրա, և այդ եղավ հայ ժողովրդի ճակատ

տադիրը: Միշտ երկու շաղաքաբարեր միջև տրորվեց հայ ժողովուրդը, քայց իր անդուգական հերոս Դավթի նման մենաց կենդանի, դարերի մեջ անթիվ Մարա Մէլիքներ զարկեցին նրան հակայական դուրդերով և թրեթով, քայց նա մենաց մշտապես կենդանի, անշեղ պահեց և զարգացրեց իր դասական հոխ լեզուն, բարձրացրեց իր հոյակապ նարտարապետությունը, գութգութեց իր սրտաբույն մենտը և, որ զարմանալի է ամենից, շարունակական շարդերի, ավերումների, քայքայումների մեջ իսկ նա երբեք չխախտեց իր անընկճելի հավատը, երբեք չթուլացրեց իր բոցավառ, անխորտակելի տենչանքը լավագույն ապագայի համար — և այս բովի միջով հրաշակեց իր հանճարն ու հերոսավեպը:

Մեր ժողովրդի համար իր հերոսների վնասը սարկությունն ծանր դարերի մեջ եղավ իր ոգևորության աղբյուրը և ներշնչարանը: Այդ անսպասելի արտենայից զենքեր է առել նա տեղալու և կռիվու իր ինքնության և հավերժության համար:

Իր անմահ վնասի մեջ մեր ժողովուրդը դրեց իր քովանդակ հոգին՝ անվերջանալի պայքարով և դառնությամբ լի իր պատմության փրկսփայլություններ, իր փորձը աշխարհի իրերի մասին, իր դարավոր իմաստությունը, իր նվիրական իդեալները:

Նմ կերտելով Մհերի վսեմ, մարգարեական կերպարը՝ մեր վնասը, ազգային շրջանակից ելնելով, ընդունում է համամարդկային որակ և դառնում է աշխարհահեղաշրջման և աշխարհավերակառուցման պատգամախոս:

Շահագործող, շար աշխարհը պիտի քանդվի մի անգամ և վերակառուցվի մարդկության երջանկության և հառաջադիմության համար:

Մհերի մեջ սիմվոլացված է ազատություն տենչացող աշխատավոր մարդկությունը:

Մեր վնասի մեծ կերպարները՝ Դավթի, Մհեր, — հասնում են ամենայն իրավունքով դեղարվեստի իսկական բարձունքին — համաշխարհային սիմվոլների:

Մեր վնասը իր հնությունը, իր բարձր արվեստով, իր դեմոկրատիկ, ինտերնացիոնալ, համաշխարհ գաղափարախոսությամբ մտնում է գոտական, տառաշնակարգ էպոսների պանթոնը:

Նու տալիս է մեզ հպարտության արդար հիմք, գոյության գրավական ու ազնվության վկայական:

Այսօր հորհրդային մեծ Միության եղբայրական ժողովուրդների հետ միասին մեր ժողովուրդը տոնում է իր մարտնչող ոգու հաղթանակը:

Հոկտեմբերյան սոցիալիստական հեղափոխությունը ազատագրեց Մհերին՝ հայ ժողովրդին դարավոր բանտից. հայ ժողովուրդն իր ունեի իր առողունի հիմա և այդ հողը շատ ամուր է:

«Գրական ԹԴՄ», 1936, № 6

Անպոեմքեր

Յնովիչ միքն ամսագրի № 9-ում ապագրվում են գլուխներ Ավ. Խաչակյանի «Սասնա Մհեր» պոեմից՝ Կ. Հիպսկերովի թարգմանությամբ:

Պոեմին կից ապագրվում է Հ. Օրբելու «Սասնա Մհեր» պոեմի մասին հոդվածը:

Սեպտեմբերի 23-ին

Հրավիրվում է Հայաստանի Սովետական գրողների միության վարչության ընդհանրական նիստ:

Սովետական գրականության և Գրողների միության հերթական խնդիրներին մասին զեկուցում է Ա. Ֆադեևը:

Ելույթ են ունենում՝ Դ. Դեմիրճյանը, Ն. Զարյանը, Հ. Շիրազը, Հր. Փուլաբը, Գ. Բորյանը, Հմ. Սիրասը և ուրիշներ:

Սեպտեմբերի 29-ին

Հրավիրվում է Վրացական Սովետական գրողների II համագումարը:

Հոկտեմբերի 1-ին

Գրողների տանը Հ. Հովհաննիսյանի մահվան 10-րդ տարեդարձի առթիվ կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո:

Բացման խոսք է ասում Դ. Դեմիրճյանը:

Զեկուցում է Ս. Հարությունյանը:

Հուշերով հանդես են գալիս Ավ. Իսահակյանը և Գ. Լևոնյանը:

Սեպտեմբեր—հոկտեմբեր

Երրուժբա նարոդովն ալմանախի 2-րդ դրքում տպագրվում են հատվածներ «Մասունցի Դավիթն էպոսից» Կ. Հիպակելուովի, Ա. Կոչետկովի, Վ. Դերժավինի և Ս. Շերմինսկու թարգմանությամբ:

Հոկտեմբերի 8-ին

Գրողների տանը Մ. Յու. Լեբմոնտովի ծննդյան 125-ամյակի առթիվ կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո: Բացման խոսք է ասում Գ. Սարյանը: Զեկուցում է Ս. Հարությունյանը:

Հոկտեմբերի 11-ին

Գրողների տանը Վ. Բրյուսովի մահվան 15-ամյակի առթիվ տեղի է ունենում հանդիսավոր երեկո: Վերջում և հայ պոեզիան թեմայով զեկուցում է էդ. Յոֆյանը:

Հուշեր են պատմում Դ. Դեմիրճյանը և Ստ. Զորյանը:

Հոկտեմբերի 20-ին

Մոսկվայում սկսվում է հայկական արվեստի տասնօրյակը:

Պրավդա-ն առաջնորդող է նվիրում տասնօրյակին:

Ա ա ջ ն ո ղ ո ղ ի ջ.

ՏՀայաստանի ժողովուրդը հասակ է առել անհամար մարտերում: Ինչպես հեքիաթային Ֆենիքսը, նա վերածնվում էր մոխրից, բոցից, որը, թվում է թե, սպառնում էր ոչնչացնել նրա գոյության հետքերն իսկ: Ավերակների էին վերածվում հնադարյան տաճարներն ու պալատները, ամբողջ աշխարհով մեկ ջեր ու ցան էր արվում քաղաքների ու գյուղերի բնակչությունը, հայրենի երկրում լուռ էր հայկական խոսքը... Բայց կրկին ու կրկին վերածնվում էր հնադարյան կուլտուրան, աննկարագրելի սքանչելիությամբ շնչում էր հայկական

պահպանումը, որ հրաժարությունը, նոր գույներով փայլում էր գեղանկարչությունը, և անդուլ կերպով աշխատում էին իմաստուն-գիտնականները, վերականգնելով կորցրածը, հավաքելով ժողովրդի պատմության ցիր ու ցան եղած թերթիկներն ու էջերը...

«Իրականացավ հայ ժողովրդի իղձը: Ժողովրդական մասսաների մեջ կուտակված հզոր ուժերը ելք ու դորձագրում դառան: Խնամքով պահպանելով անցյալի կլասիկ արվեստի հուշարձանները, հայ ժողովուրդը ստեղծում է նոր, հիանալի արվեստ...»

Սովետական Հայաստանի արվեստի ծաղկումն իրոք որ հռչակալ է: Մեծ Սովետական Միության բոլոր ռեսպուբլիկաները հպարտանում են իրենց հիանալի քույր Հայաստանով:

Փառք հայ ժողովրդին: Փառք նրա մեծ արվեստին: Փառք ու ողջույն Սովետական Հայաստանի արվեստի աշխատողներին:

«Գրական թերթ», 1936, № 30:

Հայկական արվեստի տասնօրյակին էջեր և առաջնորդող հոդվածներ են նվիրում «Իզվեստիան»-ն ու «Լիտերատուրնայա գազետա»-ն:

* * *

ՍՍՄԽ Պետական ակադեմիկ իննիսի շքանշանակիր Մեծ թատրոնում բեմադրվում է Ալ. Սպենդիարյանի «Ալմաստ» օպերան:

Ներկա են լինում ՍՍՄԽ կառավարության ղեկավարները:

«Ալմաստ» օպերայի մասին Գ. Շոստակովիչը գրում է. «Ալմաստ» օպերան շատ լավ տպավորություն գործեց ինձ վրա: Սպենդիարյանի երաժշտությունը լի է հմայիչ թարմությամբ, անկեղծությամբ, քննադատի պայծառությամբ և հայկական ժողովրդական ստեղծագործության հետ ունեցած որդական կապով:

Շատ լավ են ստեղծված բոլոր երգեցիկ խմբերը, պարերն ու մասնայական տեսարանները: Զարմանալի կերպով գեղեցիկ է աշուղի երգը ներկրոց գործույթյան մեջ: Շատ գեղեցկություններ է պարունակում իր մեջ «Ալմաստ»-ի պարտիտուրան: Հարկավոր է նշել կոմպոզիտոր Շոստակովիչի հիանալի աշխատանքը ներկրոց և շորրոց գործողությունների ֆինալում...

Թատրոնից հետանալով հսկայական բերկրանքի զգացում ես ունենում հայ ժողովրդի մեծ արվեստի համար, ժողովուրդ, որն ստեղծել է այնպիսի սքանչելի երկեր, ինչպիսին «Ալմաստ» ներկայացումն է:

Ու. Հաջիբեկովի խոսքից.

«Ալմաստ» օպերան հայկական օպերային արվեստի մեջ կատարված ամենաարժեքավոր ներդրումն է հանդիսանում: Ես ուրախ եմ, որ հսկայական երիտասարդ օպերային թատրոնը այդպիսի պատկառելի թվով հիանալի արտիստներ ունի, որոնք ապահովում են օպերային գործի լավ կազմակերպումը Հայաստանում...

Բերկրանքով շնորհավորում եմ Խորհրդային Հայաստանի արվեստի աշխատողներին, որոնք այդպիսի հանդիսավորությամբ ցույց են տալիս իրենց փայլուն հանդուրժությունները:

«Խորհ. Հայաստան», 1939, № 246:

ՍՍԻՄ Ժողովրդական արտիստուհի Ս. Վ. Նեմզանովան խոսքը:

«Քանչև ի կերպով հնչում, մելոդիկ «Ալմաստ» օպերան հիացրեց ինձ իր շքեղությամբ: Պետք է գովել ամեն ինչ — և՛ նկարիչ Մ. Ստրյանի ուսման, վարպետորեն կատարած ձևավորումը, նրա վառ, կենդանի հանդերձները, և՛ ներդաշնակ նվագախումբը, և՛ երգեցիկ խումբը»:

«Գրական թերթ», 1938, № 30:

«Պրազմդա»-ն հետետերերի 21-ի համարում տպագրում է Ա. Շահվերդյանի «Ալմաստ» հոդվածը:

«Լիտերատուրայի օգնական»-ում տպագրվում է Մ. Շահվերդյանի ընդարձակ հոդվածը «Ալմաստ» օպերայի մասին:

Հետետերերի 22-ից

ՍՍԻՄ Պետական ակադեմիկ լենինի շքանշանակիր Մեծ թատրոնում բեմադրվում է Ա. Տիգրանյանի «Անուշ» օպերան: Ներկա են լինում պարտիայի և կառավարության ղեկավարները:

Վ. Ի. Նեմզանովիչ-Գանչենկոն «Անուշ»-ի բեմադրումը մյուս մասին:

«Անուշ»-ը ես դիտեցի մեծ բաժանետոթյամբ: Ընդհանուր է՛ք և սկզբում չէ՛ք կարողանում պահել այդ հուզմունքի պատճառը: Այդ կամ իմ պատանեկան սրերի հիշողությունն է, որ ես ասեցի և՛ կացրել Անդրկովկասում, կամ այն է, որ ես իմ առաջ տեսնում էի իսկական արվեստ: Պարզից, որ թե մենք է՛ք թե մյուսը: «Անուշ» օպերայի երաժշտություն ուժեղ է, հոյակապ: Ազգային երաժշտության հատիկը շատ հարուստ կերպով արտացոլված է օպերայի մեջ, և մինչև ժամանակ լավ է պատկերված եվրոպական երաժշտական և սկզբնական արվեստը: Մինչև գերեզման ես չեմ մոռում «Անուշ»-ի հմայիչ երաժշտությունը:

Բեմադրությունն սքանչելի է: Ժամանակ աս ժամանակ թվում է, թե քառիչ 19-րդ դարի իսկական հայկական գյուղն է կանգնած: Բեմադրությունը մեզ մոտեցնում է 19-րդ դարի Հայաստանին, մի բան, որ սովորաբար չի լինում մեր թատրոններում: Ձի կարելի չհիշանալ օպերայի կատարմամբ: Երգեցիկ խումբն ու նվագախումբը հիանալի է՛ն հնչում: Ինձ հատկապես դուր եկավ երրորդ զործողությունը: Այստեղ արտիստները բոցաշունչ տնայնամասնու ջուր-ջուրներեցին: Երբ ուղղակի նվագում է նվագախումբը և երգում են կոստյումներ հագած ու զրիմ արված երգիչները, այդ ղեկավար արդեն ստացվում է ոչ թե ներկայացում, այլ համբույր: Երգիչը պետք է խաղա, պետք է կերպար տա, պետք է իսկական արտիստ լինի, և այդ խմբատով «Անուշ» օպերայի բեմադրությունը լիարժեք, իսկական ներկայացում է: Ներկայացումն ինձ հմայեց մինչև հոգու խորքը: Ի՛նչ հոյակապ երգչուհի է Դանիելյանը: Ըն հիանում էի պարերով...:

Մենք, արվեստի և մասնավորապես թատրոնի աշխատողներ, հպարտանում ենք, որ մեր ընտանիքում գտնվում է Սյունդիստովի անվան երիտասարդ, բայց առաջնակարգ թատրոնը:

«Երգ. Հայաստան», 1938, № 243:

Հոկտեմբերի 23-ին

Մոսկվայի Գրողների սկումբում կազմակերպվում է հայ գրողների հետ Մոսկվայի գրողների և արվեստի աշխատողների հանդիպման երեկո:

Հանդիպմանը մասնակցում են՝ Ավ. Իսահակյանը, Ժող. նկարիչ Մ. Սարգսյանը, Գ. Դեմիրճյանը, Մ. Արազին, Ն. Զարյանը, Գ. Սարգսյանը, ակադ. Հ. Օրբելին և ուրիշներ:

Բացման խոսք է ասում Ա. Ա. Տադևնը:

«Հայ գրականությունը ղեկուցումով հանդես է գալիս Ս. Հարությունյանը»

Հոկտեմբերի 24-ին

ՍՍՌՄ Մեծ թատրոնում բեմադրվում է Ա. Խաչատրյանի «Երջանկություն» բալետը:

Ներկա են լինում ՍՍՌՄ կառավարության ներկայացուցիչները:

Հոկտեմբերի 25-ին

ՍՍՌՄ Մեծ թատրոնում բեմադրվում է Հ. Ստեփանյանի «Լուսաբացին» օպերան: Ներկա են լինում ՍՍՌՄ կառավարության ղեկավարները:

«Պրավդա»-ի հոկտեմբերի 26-ի համարում տպագրվում է Մ. Գրինբերգի «Լուսաբացին» վերնագրով հոդվածը:

Հոկտեմբերի 26-ին

Մոսկվայում, Արևմտյան նոր արվեստի Պետական թանգարանում բացվում է Հայաստանի կերպարվեստի ցուցահանդեսը:

Տ Ա Ս Ս - ի թ ղ թ ա կ ց ի հ ե տ ու ն հ ց ա ծ Մ. Ս ա Ր Դ յ ա ն ի գ Ր ու Լ Ե Գ ի ց .

«Բացվող ցուցահանդեսը մոսկվացիներին կծանոթացնի հայ ժողովրդի արվեստին՝ սկսած մեր թվագրության առաջին դարերից մինչև այսօր: Էքսպոզիցիայի մեջ մտցված են հին հայկական ճարտարապետության ամենահագեցված հուշարձանների լուսանկարներ, հուշարձաններ, որ պահպանվել են մինչև մեր ժամանակը»:

Նշանակալի հետաքրքրություն են ներկայացնում 10—17-րդ դարերի գրքի արվեստի արժեքավորագույն նմուշները: Նրանք ծանոթացնում են հին հայկական մանրանկարչության բարձր կուլտուրային:

«Գրական թերթ», 1939, № 31:

«Լիտերատուրնայա գազետա»-ի հոկտեմբերի 30-ի համարում տպագրվում է Ա. Կարավանյի «Հայկական արվեստի ցուցահանդեսում» հոդվածը:

«Լիտերատուրնայա գազետա»-ում տպագրվում են Ավ. Իսահակյանի «Մտքեր հայ գրականության մասին» և Ա. Աղայիսի «Հայաստանի նրբաշարք պոեզիան» հոդվածները:

Հոկտեմբեր—նոյեմբեր

Մեղծիքի միջոց ժամագրքի № 10—11-ում տպագրվում է Մ. Եանճիկյանի «Հայկական արվեստի տասնօրյակը» հոդվածը:

Նոյեմբերի 4-ին

ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի Նախագահությանը որոշումներ է ընդունում հայկական արվեստի տասնօրյակի մասնակիցներին պարգևատրելու մասին:

ԽՍՀ Միության Գերագույն Խորհրդի Նախագահության հրաման է արժանացել:

«Բնատեղական ու երաժշտական կուլտուրայի զարգացման և արգասիքի գեղարվեստական կարգերի զաստիարակության գործում ունեցած աչքի ընկնող ծառայությունների համար պարգևատրել:

Լենինի շքանշանով

Հայկական օպերայի և բալետի՝ Ա. Ա. Սպենդիարովի անվան պետական թատրոնը:

Աշխատանքային Կարմիր Դրոշի շքանշանով

Հայկական Պետական ֆիլհարմոնիան:

«Գրական թերթ», 1939, № 31:

ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի Նախագահության հրամանագրով պարգևատրվում են՝

Լենինի շքանշանով՝ Հ. Դանիելյանը, Ռ. Սիմոնովը, Ար. Տիգրանյանը և Ա. Խաչատրյանը:

Աշխատանքային Կարմիր Դրոշի շքանշանով՝ տասնօրյակի 26 մասնակիցներ, Պետով Նրան շքանշանով՝ տասնօրյակի 55 մասնակիցներ, Աշխատանքային գերագնացության համար մեդալով՝ տասնօրյակի 49 մասնակիցներ:

ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի Նախագահության հրամանագրով Հայկական ՍՍՌ վաստակավոր արտիստուհի Հայկանուշ Դանիելյանին շնորհվում է ՍՍՌՄ ժողովրդական արտիստուհու կոչումը:

Նոյեմբերի 4-ին

Սովետական Միության Կոմունիստական պարտիայի և Սովետական կառավարության ղեկավարները կրթվում ընդունում են հայկական արվեստի տասնօրյակի մասնակիցներին:

Բացման խոսք է ասում ՍՍՌՄ Ժողովուրդների կից Արվեստի գործերի կոմիտեի նախագահի պաշտոնակատար Մ. Բ. Խրապչենկոն:

Հանդես են գալիս՝ Հ. Դանիելյանը, Մ. Սարյանը, Պ. Լիսիցյանը, Տ. Սալադարյանը, Ե. Տալանը:

Նոյեմբերի 15-ին

Հայկական արվեստի տասնօրյակի մասնակիցները ժամանում են Երևան: Կապարումով տեղի է ունենում միտինգ:

Նոյեմբերի 23-ին

Հայկական ՍՍՌ Գերագույն Սովետի Նախագահությանը որոշում է ընդունում Ա. Ա. Սպենդիարյանի հիշատակը հավերժացնելու մասին:

Հայֆիլհարմոնիայում տեղի է ունենում հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված օսեթական բանաստեղծ Կոստա Նեպոլադուրովի ծննդյան 80-ամյակին:

Բաջման խոսք է ասում Ստ. Զարյանը, Զեկուցում է Գ. Բորյանը:

Դեկտեմբերի 5-ին

Հոնդոնում բացվում է գրաֆիկայի համաշխարհային ցուցահանդես:

Հայաստանի նկարիչներից ցուցադրվում են Ա. Ղարիբյանի և Մ. Արեղյանի գործերը:

Դեկտեմբերի 10—23-ը

Մոսկվայում հրավիրվում է ՀամԼԿԵՄ Կենտկոմի X պլենումը:

Պլենումը լսում է նաև ՀամԼԿԵՄ Կենտկոմի քարտուղար Միշակովայի «Մանկական դրականության 1940 թվի հրատարակչական պլանի մասին» և Գրոմովի «1940 թվին մանկական աստղծագործության օլիմպիադա անցկացնելու մասին» զեկուցումները:

Այս զեկուցումների շուրջը ծավալված մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Ա. Ա. Ֆադեևը, Մ. Մարշալը, Վ. Շկլովսկին, Կ. Զուկովսկին, Հ. Կասիլը, Մ. Իլիևը, Իվանովները և ուրիշներ:

Դեկտեմբերի 20-ին

ՍՍՌ Միության Ժողովրդավետը որոշում է ընդունում «Ստալինի անվան մրցանակների և թույնակների հաստատման մասին»:

Դեկտեմբերի 23-ին

ՍՍՌՄ Սովետական զբոսների միության նախագահությունը հաստատում է կամիկական ժողովրդական էպոս Քանդադո-ի 500-ամյակն անցկացնող հորեկանական կոմիտեի կազմը:

Կոմիտեի կազմի մեջ սովետահայ զբոսներից մտնում է Գ. Սարյանը:

Դեկտեմբերի 24-ին

Տեղի են ունենում Հայկական ՍՍՌ անդական Սովետների ընտրությունները: Նրանքի քաղաքային Սովետի կազմում զբոսներից ընտրվում են՝ Գ. Գեմիլյանը, Ն. Զարյանը, Գ. Սարյանը:

Դեկտեմբերի 29-ին

Վերոբրդային Հայաստան թերթում հրապարակվում է ՍՍՌ Միության Ժողովրդավետի որոշումը «Հավաքույն պիեռի համամիութենական կոնկուրսի կազմակերպման մասին»:

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԻԲԼԻՈԳՐԱՖԻԱ

Ձեռնածո

Աղաբաթ Հ. — Մանկական երգեր, Երևան:

Աղաքի — Բանաստեղծություններ, Երևան:

Արամունի վ.— Երգեր, Երևան:
 Արսունի Գ.— Բանաստեղծություններ, Երևան:
 Բոքյան Գ.— Արևի համարույրը, Երևան:
 Գրաշի Ա.— Բանաստեղծություններ, Բաքու:
 Գրիգորյան Ս.— Հայրենիքի համար, Բաքու:
 Զարյան Ն.— Հավերժական դադարներ, Երևան:
 Թումանյան Հենր.— Հայրենիքի հետ, Երևան:
 Իսահանյան Ավ.— Մամուլ Մհեր (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Իսահանյան Ավ.— Ընտիր հրկեր, հ. I, Երևան:
 Խերանյան Մ.— Մոկաց Միրզա, Երևան:
 Կոմունի Ղ.— Հայրենիք, Երևան:
 Հայրապետյան Հ.— Իմ երգերը, Երևան:
 Շիրազ Հ.— Բանաստեղծություններ (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Պողոսյան Հռ.— Բանաստեղծություններ, Երևան:
 Վշետունի Ա.— Լուսադեմին, Երևան:

Առձակ

Դավթյան Մ.— Երջանկություն, Բաքու:
 Զորյան Ստ.— Մի կյանքի պատմություն, գ. I, II, Երևան:
 Թափալցյան Փ.— Կյանքի արշալույսը, Երևան:
 Թորգոմյան Ս.— Արծաթե ժապավին, Երևան:
 Մանվելյան Մ.— Զարթոնք, Երևան:
 Մանվելյան Մ.— Մանկական պատմվածքներ, Երևան:
 Մուրվալյան Ա.— Պատմվածքներ, Երևան:
 Միրզա Հմ.— Մասունցի Դավիթ, Երևան:

Դրամատուրգիա

Գուլահյան Ա.— Մեծ բարեկամություն (ռուսերեն), Մոսկվա:

Ժողովածուներ

Հենին, Երևան:

Հայաստանի երիտասարդ սյունիյան (ռուսերեն), Երևան:

Կյասիկներ

Աբովյան Խ.— Ընտիր երկեր, 3 հատորով, Երևան:
 Աբովյան Խ.— Վերջ Հայաստանի, Երևան:
 Աբովյան Խ.— Բալաթներ, Երևան:
 Դոգդոմյան Գ.— Երկեր, Թբիլիսի:
 Թումանյան Հ.— Ընտիր երկեր (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Թումանյանը ցինտգատ, Երևան:
 Թումանյան Հ.— Թմբկաբերդի առումը (վրացերեն), Թբիլիսի:
 Թումանյան Հ.— Պոեմներ (վրացերեն), Թբիլիսի:
 Կուրդիյան Շ.— Հատընտիր, Երևան:
 Հովհաննիսյան Հ.— Հատընտիր, Երևան:
 Մուրադյան — Ընտիր երկեր, Երևան:

Երթվանդադե Ալ. — Ընտիր երկեր, Երևան:
 Պոռչյան Պ. — Երկեր, Հ. I, Երևան:
 Սայաթ-Նովա — Երգեր (ռուսերեն), Մոսկվա
 Սասունցի Դավիթ, Երևան:
 Սասունցի Դավիթ (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Սասունցի Դավիթ (վրացերեն և ռուսերեն), Թբիլիսի:
 Սասունցի Դավիթ (ուկրաիներեն), Կիև:
 Սասունցի Դավիթ (ուզբեկերեն), Տաշքենդ:
 Սասունցի Դավիթ (սղոթբեղաներեն), Բաքու:
 Փափաղյան Վ. — Ընտիր երկեր, Հ. I, Երևան:

Հայագիտություն, գրականություն և պատմություն,
 Բնագիտություն

Արեղյան Մ. — Մատենագրություն և Սասունցի Դավիթի հայ ժողովրդական
 վեպի մասին, Երևան:
 Առաքելյան Առ. — Հունա-հռոմեական գրականություն, մ. I, Երևան:
 Բումանյան Ն. — Հովհաննես Բաղմանյան, Երևան:
 Մամիկոնյան Հ. — Վերածնության ժամանակաշրջանի արևմտահայ գրական
 կյան գրականության պատմություն, Երևան:
 Մելիքյան Հ. — Վ. Բրյուսովի հայ պոեզիայի մասին (ռուսերեն), Երևան:
 Մուրադյան Հ. — Խաչատուր Աբովյան, Երևան:
 Սասունցի Դավիթ (հոգվածներին ժողովածու), Երևան:
 Սասունցի Դավիթ (հորելյանական ժողովածու), Երևան:

Թարգմանություններ

Ալտման Պ. — Տ. Շեքենկո, Երևան:
 Շանշլաշվիլի — Արսեն, Երևան:
 Շեքենկո Տ. — Կոբզար, Երևան:
 Շեքենկո Տ. — Ընտիր բանաստեղծություններ և պոեմներ, Երևան:
 Ջերնիշևսկի Ն. — Ի՞նչ անել, Երևան:
 Պատմվածքների լեհերի մասին, Երևան:
 Դարչի — Գարգանտյուա և Պանտալոնի, Երևան:
 Դուան Բ. — Ժան Քրիստոֆ, Հ. III, Երևան:
 Սկոտ Վ. — Փվենտին Դորվարդ, Երևան:
 Վերն Ժյուլ — Աշխարհի շուրջը 80 օրում, Երևան:
 Տոլստոյ Ալ. — Հաց, Երևան:
 Տոլստոյ Լ. — Հարություն, Երևան:
 Տուրգենև Ի. — Բուդին, Երևան:

Հունվար

ՍՍՌՄ ժողովրդական Նոմինարների Սովետը որոշում է ընդունում Վ. Վ. Մայակովսկու հիշատակը հավերժացնելու համար համաժողովրդական կոմիտե ստեղծելու մասին: Հանձնարարվում է մշակել և ՍՍՌՄ կառավարությունը ներկայացնել Վ. Վ. Մայակովսկու հիշատակը հավերժացնելու և ՍՍՌՄ ժողովուրդների մեջ նրա ստեղծագործությունները մասսայականացնելու միջոցառումների պլան:

Հունվարի 6-ին

Պետական համալսարանում միաժամանակյապես և ստեղծագործություններ թեմայով դեկուցում է Ա. Տերտերյանը:

Հունվարի 9-ին

Գրողների տանը Վ. Տերյանի մահվան 20-ամյակի առթիվ կազմակերպվում է ներկու Ձեկուցում է Հ. Ղանայանը: Հուշերով հանդես են գալիս՝ Ավ. Իսահակյանը, Ստ. Զորյանը և Գ. Լևոնյանը:

Գրական թանգարանում կազմակերպվում է Վ. Տերյանի կյանքին ու ստեղծագործությանը նվիրված ցուցահանդես:

Հունվարի 16-ին

Հրապարակվում է ՀԼԿԵՄ նրանի կոմիտեի ակտիվի ժողով՝ նվիրված ՀամԼԿԵՄ Կենտկոմի X պլենումի արդյունքների ֆենարկմանը:

Մանկական գրականության հարցերի մասին ելույթ են ունենում՝ Մ. Արսղին, Հո. Պողոսյանը, Աղավին, Վ. Արամունին և ուրիշներ:

Գրական թերթ-ում մանկական գրականության մասին հոդվածներով հանդես են գալիս՝ Ստ. Զորյանը, Մ. Մանվելյանը, Մ. Արսղին, Հ. Հայրապետյանը:

Հունվարի 20-ին

Բացվում է Նրանի Օպերայի և բալետի պետական թատրոնի շենքը (ճարտ. Ալ. Թամանյան):

Ներկայացվում է ժամանակագրական

Հունվարի 28-ին

Գրողների տանը ֆենարկվում է Ստ. Զորյանի ժամանակյա պատմությունը վնայել: Ձեկուցում է Գ. Կուզոլյանը:

Հունվար

ՀԱԳ միությունը կից վերականգնակերպվում է պաշտպանական գրականության հանձնաժողովը՝ Ն. Զարյան (Նախագահ), Հ. Սիլան, Հ. Փուլար, Գ. Բորյան, Ա. Ղարապետյան:

ԱՅՈՒՄ Ժողովման անդամները որոշում է ընդունում 1941 թվականին Մ. Յու. Լեր-մոնտովի մահվան 100-ամյակը անցկացնող հոբելյանական կոմիտե կազմա-կերպելու մասին:

Կոմիտեի մեջ սովետաճալ զբոհներին մտնում է Գ. Սարյանը:

Փետրվարի 8-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է ներկո՝ նվիրված Խ. Աբովյանի սվերոթյան տանին վեպի 100-ամյակին:

Բացման խոսք է ասում Սա. Զորյանը:

Ձեկուցում է Ռ. Զարյանը:

Այսօր են ունենում Ավ. Իսահակյանը, Մ. Արագին:

Ավ. Իսահակյանի ելույթից.

Եվրոպայի Հայաստանին-ն՝ դա գիրք չէ, միմյանց ետևից շարված ստորեր, թուղթ ու մեղան, լսելիված, ձևված, դա՛ հայոց պոռթկած, արտի խորքերից շղթայա-լերծված մրրկա-արշավ է, հրաբուխ...:

Ջարմանալի՜, անհունորեն՝ զարմանալի հրաշք-երևույթ է՝ Եվրոպայի Հայաստանին-ն:

Եվստոնի Հայաստան աշխարհն է իր տարերային-տիտանային պայքարեն-րոմ, որոնք դարձել են քննապաշտական, կոսմիկական երաժշտություն, օրա-տոթիաների Այստոնի Հայ Ժողովուրդն է իր միջնական և պատմական անցյա-լով, իր հին առասպելներով և ավանդություններով, մի հին ազգ, որը կոթնած դարերի վրա, զինված իր երկաթե տոկունությամբ, իր հոյակապ ճարտարա-պետությամբ բնկված կոթողների շուրջը, թեև ցնցոտիների մեջ, սակայն հա-րուստ և փառավոր անցյալի ժիրանին հագած, թեև լծի տակ, սակայն հպարտ և իրեր տեր հայրենի երկրի՝ արհամարհում է ներխուժող բռնակալներին՝ վայրե-նի, անցյալ բարբարոսներին:

Եվ իր գրական ամեն տեսակների սկիզբն է նա, — դուցապետական է և լի-թիկական, բոցավառ դիպակտիկա, ապստոլիկ ճարտչներ:

Սատիրա, հումոր, ֆոկլորային անոթվ նյութ, խառնված միմյանց հետ: Հոսնաբանը հանգուց ռոմանտիզմի, ռեալիզմի, նատուրալիզմի: Անսանձ փոթորկավառ երևակայություն, անհասգիստ կայծակնալից հոգի, մտորումնե-րի, մտքի թռիչքների, բուռն, հախուռն զգացմունքների մշտահույզ օվկիան... և վերջապես մեր համազգային, դարերի և դարերի պաֆոսը, մեր կիրքը, հայ Ժողովրդի ինքնօրոշումը, ձեռքազատումը բռնակալներից, անար արքայություն-թյուններից, մի համառ, անխորտակելի, անփոխարինելի պաֆոս, որ լուսնոն շատ թի պես անցել է մեր պատկանություն սկզբից՝ Խորենացուց, Ղ. Փարպեցուց, Եղիշեից, Սեբեոսից, Զամյանից, Ալիշանից, Գամառ Քաթիպայից, Բաֆուց մինչև Հայաստանի ազատագրումը, մինչև Խորհրդային Հայաստանը:

Ենթադրու Աբովյանը մեր նոր միջն է, մեր նոր Մհեր է նա՝ ազատագր-ված, շղթայազերծ:

Ժողովրդի իմաստուն քննադիր նրան լի մեռցրել: Փարաշատ Հայաստանը նրա վրա ճար չգցեց, որովհետև նա լի մեռել, նա ցերեզման կունենա միայն

հայ ժողովրդի հետ, իսկ հայ ժողովուրդը, ինչպես ամեն մի ժողովուրդ, հավի-
տենապես անմահ է, նա երբեք չի մեռնի»:

Ավ. Իսահակյան, Երևանի ժողովածու, Հ. 15, 1931,
լր 110, 117:

Փետրվարի 6-ին

Գրողների տանը Գ. Կոպոչյանը զեկուցում է Ն. Զարյանի «Հացավան»
վեպի և «Ռուշանի» ծաղափոռ և «Սաքո Միկիելյան» պոեմների մասին:

Նույն թն ունենում՝ Հ. Մկրտչյանը, Գ. Սարյանը, Ն. Զարյանը և ուրիշներ:

Փետրվար

Հրանում է Մետրոպ Մաշտոցի մահվան 1500-ամյակը:

Փետրվարի 15-ին

Նշվում է անվանական կինեմատոգրաֆիայի 20 տարին:

Փետրվարի 17-ին

ՄԳ միության նախագահությունը Մոսկվայում հրավիրում է խորհրդակ-
ցություն: Փննարկվում է սովետական դրականության պատմություն ստեղծելու
հարցը: Զեկուցում է Մ. Սերբուխյանին:

Մաքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Ի. Լուսպուլը, Պ. Սկոսթերը,
Կ. Զելիսկին, Ա. Ֆադեևը, Վ. Նրմիլովը և ուրիշներ:

Մարտի 11-ին

Հրավիրվում է Հայաստանի Կոմունիստական պարտիայի XIII համա-
գումարը:

Մարտի 29-ին

Գրողների տանը Ի. Լ. Ալեքանը զեկուցում է «Խորհրդային դրամատուր-
գիայի ակտուալ պրոբլեմները» թեմայով:

Ապրիլի 10-ին

«Լիտերատուրնայա գազետա»-ում տպագրվում է Ավ. Իսահակյանի դրույ-
ցը «Թերթի աշխատակցի» հետ և Մ. Կոստրովի «Գերեզմանի Գեմերձյան» ժամկետն
հորվածը:

Ապրիլի 13-ին

Վ. Մայակովսկու մահվան 10-ամյակի առթիվ Գ. Սունդուկյանի անվան
պետական թատրոնում հրավիրվում է հանդիսավոր նիստ:

Բացման խոսք է ասում Ն. Զարյանը: Զեկուցում է Հր. Գրիգորյանը:

Հրապարակվում է ՀՍՍՌ Գերագույն Սովետի նախագահության հրամա-
նագիրը Կոտայքի շրջանի Շահաբ գյուղը և գյուղատեղիներ Մայակովսկու անվան
գյուղ և գյուղատեղիներ վերանվանելու մասին:

Ապրիլ

Նշվում է էմիլ Զոլայի ծննդյան 100-ամյակը:

Սովետական ժողովուրդը նշում է Վ. Ի. Լենինի ծննդյան 70-ամյակը:

Ապրիլի 21-ին

Ալ. Սպենդիարյանի անվան պանդուխտի և բալետի թատրոնում հրավիրվում է հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Վ. Ի. Լենինի ծննդյան 70-ամյակին:

Հանդիսավոր նիստեր են հրավիրվում նաև Հայաստանի մյուս քաղաքներում և գյուղերում:

Ապրիլի 22-ին

Ակադմիա է Գիտությունների ակադեմիայի Հայկական ֆիլիալի գիտական սեկտան՝ նվիրված Վ. Ի. Լենինի ծննդյան 70-ամյակին:

Ապրիլի 24—26-ը

Գրողների տանը կազմակերպվում է դիպլոմատ՝ Գրողի աշխարհայացքի և ստեղծագործական մեթոդի փոխհարաբերության հարցի շուրջը:

Մտքերի փոխանակությունը մասնակցում են՝ Գ. Կուզոլյանը, Ա. Կարապետյանը, Ն. Ջաբլյանը, Ք. Թափալցյանը, Հ. Մամիկոնյանը, Ս. Հարությունյանը, Բ. Հովհաննիսյանը, Հ. Ասլանյանը, Մ. Արազին և ուրիշներ:

Ապրիլի 27—28-ը

Կազմակերպվում է դիպլոմատ՝ նվիրված սովետահայ դրամատուրգիայի խնդիրներին:

Սովետական հայ դրամատուրգիան և նրա առջև դրված խնդիրները թեմայով ղեկուցում է Տ. Հախումյանը: Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Հ. Գյուլիքնիսյանը, Գ. Կուզոլյանը, Ջ. Հաջագործյանը, Ս. Մելիք-սեթյանը, Վ. Վաղարշյանը, Գ. Ջանիբեկյանը և ուրիշներ:

Ապրիլի 28-ին

Ռոստոմում, Գրողների միության Ռոստոմի մարզային բաժանմունքի նախագահությամբ կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Ալեքսանդր Արելյանի գրական գործունեության 50-ամյակին:

Ապրիլ—մայիս

Շնտլի միջոցով ամսագրի № 4—5-ից տպագրվում է Ալ. Տոլստոյի «Տառապանքի ուղիներում» վեպի երրորդ գիրքը՝ «Մոսկա արավում»:

Մայիսի 6-ին

Ռոստոմում վախճանվեց դրամատուրգ Ալեքսանդր Արելյանը (ծնվ. 1859 թ.):

Մայիսի 15-ին

Ակադմիա է ադրբեջանական արվեստի և դրականության տասնօրյակը Մոսկվայում:

Մայիսի 20-ին

«Գրական թերթ»-ի էջերում ծավալվում է դիսկուսիա՝ սովետահայ դրամատուրգիայի զարգացման հեռանկարների շուրջը:

Մտքերի փոխանակության կարգով տպագրվում են՝ Դ. Դեմիրճյանի «Հայ դրամատուրգիայի զարգացման հեռանկարները» (Ճ 4), Տ. Հախումյանի «Նորից մեր դրամատուրգիայի մասին» (Ճ 16), Գ. Արսլի «Մի քանի դիտողություններ հայ դրամատուրգիայի մասին» (Ճ 19, 20) և այլ հոդվածներ:

Դիսկուսիան ամփոփվում է «Գրական թերթ»-ի դեկտեմբերի 10-ի «Հայ դրամատուրգիայի շուրջը» ծագած վեճի առթիվ խմբագրական հոդվածով:

Մայիսի 25-ին

Գ. Սունդուկյանի անվան պետական թատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Ան. Վարդանյանի ծննդյան 60 և զրական-հասարակական գործունեության 35-ամյակին:

Հորեղբայրն ողջունում են՝ Դ. Դեմիրճյանը, Մ. Արազին, Վ. Վաղարշյանը, Ա. Ավետիսյանը:

Ներկայացվում է մի գործողություն Ան. Վարդանյանի «Արաքսի ափին» պիեսից:

Մայիսի 28-ին

Հայկական ՄԱԹ Ժողովածովային գրասենյակում է քննարկում Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման 20-ամյակի կապակցությամբ դրական և դիտական լավագույն գործերի մրցանակաբաշխություն հայտարարելու մասին:

Հայտարարվում է կոնկուրս լավագույն բանաստեղծության, պոեմի, պատմական դրամի, պատմվածքի, կինո-սցենարի և լիբրետոյի համար:

Հենինական է ժամանում Մ. Ի. Կալինինը:

Մայիս

Ապրտակ ֆիններին դեմ մղվող մարտերին մասնակցելու համար ՍՄԽԳ Գերագույն Սովետի Նախագահության հրամանագրով քնանշաններով ու մեդալներով պարգևատրվում են մի խումբ զորավոր, այդ թվում՝ Մ. Զումանդյանը, Ն. Տիխոնովը, Պ. Պավլենկոն, Ս. Պրոկոֆևը, Ա. Սուրկովը, Գ. Յիշը, Ա. Բեզմենսկին, Վ. Իլենկովը, Ա. Տվարդովսկին, Վ. Լեբոդկո-Կուսալը, Վ. Սույանովը, Լ. Սոբոլևը, Վ. Վիշնևսկին, Բ. Լավրենչովը:

Հունիսի 10-ին

«Գրական թերթ»-ում հրապարակվում է մանկա-պատանեկան լավագույն երկերի մրցանակաբաշխության արդյունքները:

Երկրորդ կարգի մրցանակի է արժանանում «Գիշերային ծիածան» վեպի հեղինակ Անտո Մայրանը, երրորդ կարգի մրցանակի՝ «Հաղաթան ըլըուլ» պոեմի հեղինակ Մ. Խերանյանը և «Պավլիկ Մորզզով» պոեմի հեղինակ Աղաճին:

Հունիս

Պետական համալսարանում Դ. Դեմիրճյանը զեկուցում է Վեդրճկային Հայաստանի պոեզիան և նյութի մասին:

Հունիսի 20-ին

Հայֆիլհարմոնիայի դահլիճում հրավիրվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Ակակի Մերեթելու ծննդյան 100-ամյակին:

Թերթերում տպագրվում են հոգվածներ նվիրված Մերեթելուն, Մերեթելու բանաստեղծությունները՝ Ավ. Իսահակյանի, Ն. Զարյանի, Գ. Սարյանի և ուրիշների թարգմանությամբ: Պետհրատը հրատարակում է Ակ. Մերեթելու բանաստեղծությունները հատրնտիրը:

Հորեկյանին մասնակցելու համար Թրիխսի է մեկնում Հայաստանի գրողների պատվիրակությունը՝ Ավ. Իսահակյան, Դ. Դեմիրճյան, Ն. Զարյան, Գ. Սարյան, Մ. Արազի, Հ. Շիրազ, Ս. Կապուտիկյան:

Հունիս

Ակավում է վերահրատարակվել Հայկական ՍՍՌ Ժողովրդականության կից Արվեստի գործերի վարչության օրգան Վեդրճկային արվեստ ամսագիրը:

Վրաստանի Գերագույն Սովետի նախագահությունը Ակակի Մերեթելու երկերի թարգմանության համար մի խումբ գրողների, այդ թվում Ավ. Իսահակյանին և Գ. Բորյանին, պարգևատրում է Վրացական ՍՍՌ Գերագույն Սովետի պատվոգրով:

Ռեպուտացիոնային լիտերատուրայի հրատարակությանը լույս է տեսնում Մ. Շալոմովի «Խաղաղ Դոն» վեպի շրջրոգ՝ վերջին գիրքը:

Քիլոտոսովան արվեստի տասնորյակը Մոսկվայում:

Հուլիսի 6-ին

Վիտերատուրայի գաղտնա-ի № 37-ում տպագրվում է Դ. Դեմիրճյանի «Անցած ուղի» ընդարձակ հոգվածը՝ հայ դրամատուրգիայի և թատրոնի մասին:

Հուլիսի 9-ին

Չկալով քաղաքում (Օրենբուրգ) դրվում է Վ. Տերյանի հուշատախտակը: Տեղի է ունենում քաղաքի աշխատավորության միտինգ:

Հուլիսի 10-ին

Վախճանվեց երգիծաբան Կոնստանդին Մելիք-Շահնազարյանը (Տմբալի կալան, ծնվ. 1856 թ.):

Հուլիսի 26-ին

Փ. Սոսորդյանի անվան պետական դրամատիկ թատրոնում բեմադրվում է Գ. Դեմիրճյանի «Երկիր հայրենի» դրաման։

Օգոստոսի 7-ին

Գրողների տանը Ալ. Շիրվանզադեի մահվան 5-րդ տարեդարձի կապակցությամբ տեղի է ունենում հուշ-հրեկո։

Բացման խոսք է ասում Մ. Արազին, Զեկուցում է Հ. Մեյրիքյանը, Նուրթին ունենում Գ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Փ. Հոգնանը։

Երեկոյի մասնակիցները այցելում են Շիրվանզադեի գերեզմանը և ծաղկեպսակներ դնում նրա գերեզմանին, Մեծարանքի խոսքով հանդես են գալիս Փ. Հեռյանը և Տ. Հախումյանը։

Օգոստոսի 28-ին

«Խորհրդային Հայաստան» թերթում հրապարակվում է Հայկական ՍՍՌ Համադրկոմատի կողմից ղեկավարվող հայոց պարուբների և զորվյալների մեջ «է» և «զ» տառերը վերականգնելու, միջազգային դարձած մի շարք տերմինների գործադրելու մասին։

Սեպտեմբերի 11-ին

Գրողների տանը հրավիրվում է հոբելյանական երեկո՝ նվիրված կաթիկական էպոս «Ջանգառ»-ի 500-ամյակին, Զեկուցում է Վ. Քերեքբաշյանը։

«Գրական թերթ»-ը, «Խորհրդային գրականություն» ամսագիրը էջեր են նվիրում «Ջանգառ» էպոսին։

Սեպտեմբեր

Նշվում է լատիշ բանաստեղծ Յան Ռայնիսի ծննդյան 75-ամյակը։

Հոկտեմբերի 24-ին

Հայաստանի Գրողների միությունը կազմակերպում է հայ գրականության վերաբերյալ զեկուցումների ցիկլ՝ նվիրված Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման 20-րդ տարեդարձին։

Հոկտեմբերի 27—28-ը

Տեղի է ունենում Մատենադարանի առաջին գիտական սեմինար, «Մենքույի վարքագիր Կորյունի մասին» թեմայով զեկուցում է Մ. Արեղյանը, «Մովսես Խորենացու առաջված մատենակազմությունը թեմայով»՝ Ստ. Մալխասյանը։

Հոկտեմբերի 29—նոյեմբերի 10-ը

ՍՍՍՐ Գրողների միության նախագահությունը կազմակերպում է դիտկութային ժննդվում են Վ. Մայակովսկու «տեղեկագրություն» մասին գրված աշխատությունները։

Բացման խոսք է ասում Ա. Ֆադեևը, Զեկուցում է Լ. Տիմոֆեևը։

Նոյեմբերի 16—20-ը

Հրավիրվում է Գիտությունների ակադեմիայի Հայկական ֆիլիալի հորեկտանական գիտական սեփան՝ նվիրված Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման 20-ամյակին:

Սեփայի առաջին նիստում ողջույնի խոսքով հանդես են գալիս՝ ՍՍՌԽ ԳԱ Նախագահության անունից ակադ. Ե. Ա. Չուբակովը, ԳԱ րիոլոգիական բաժնի կողմից Լ. Ա. Օրբելին, ԳԱ Պատմության ինստիտուտի անունից ակադ. Բ. Դ. Գրեկովը, Մոսկվայի Լոմոնոսովի անվան համալսարանի կողմից ԳԱ թղթակից անդամ Խ. Ս. Կոշտոյանցը, ԳԱ Վրացական ֆիլիալի կողմից պրոֆ. Ս. Ն. Ջանաշվան:

Սեփայում զեկուցումներով հանդես են գալիս՝ ակադ. Հ. Ա. Օրբելին («Հայկական կուլտուրայի պատմության հիմնական էտապներ»), ակադ. Վ. Պ. Վոլգինը, ակադ. Բ. Դ. Գրեկովը, ակադ. Ս. Ա. Ժեքելյովը («Հայաստանը հելլենիստական պատմությունների սիստեմում»), ակադ. Հ. Հ. Մանանդյանը («Մեծագույն Մշտուցը և հայ ժողովրդի պայքարը կուլտուրական ինքնությունության համար»), պրոֆ. Ա. Ի. Գուկովսկին, ակադ. Լ. Ա. Օրբելին, ԳԱ թղթակից անդամ Խ. Ս. Կոշտոյանցը, ԳԱ թղթակից անդամ Ե. Հ. Հաճարյանը, ակադ. Տ. Դ. Լիսենկոն, ակադ. Ա. Ն. Ջավադիցկին, գեկտոր-պրոֆ. Ս. Վ. Տեք-Ավետիսյանը, գեկտոր-պրոֆ. Լ. Մ. Մելիքոն-Ֆեկը, ԳԱ թղթակից անդամ Վ. Հ. Համբարձումյանը, գիտ. թեկնածու Մ. Գ. Ներսիսյանը և ուրիշներ:

Նոյեմբերի 22-ին

Պատմության թանգարանում րացվում է ռեսպուբլիկական հորելյանական ռեծ ցուցահանդես:

Նոյեմբերի 23-ին

Այլ. Սպենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի պետական թատրոնում հրավիրվում է հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման 20-ամյակին:

Հնդարձակ զեկուցումով հանդես է գալիս Հայկական ՍՍՌ Ժողկոմսովետի նախագահ Ա. Փիրուպյանը:

Ողջույնի խոսքով հանդես են գալիս Ադրբեջանի, Վրաստանի, Լատվիայի, Կիրգիզիայի, Թուրքմենստանի, Ուզբեկստանի աշխատավորության ներկայացուցիչները, ակադ. Հ. Ա. Օրբելին:

Հորելյանական օրերին թացվում է Վ. Ի. Լենինի արձանը (գործ թանգակագործ Ս. Դ. Մերկուրովի) Ծրնանի Լենինի հրապարակում, գործարկվում է Սիսիանի ջրանցը, շահագործման է հանձնվում Այլ. Մյասնիկյանի անվան հանրային դրադարանի շենքը:

Նոյեմբերի 24-ին

«Պրավդա»-ն և «Էդվենստիա»-ն առաջնորդող հոդվածներ և էջեր են նվիրում Սովետական Հայաստանի 20-ամյակին:

«Պրավդա»-ում հրապարակվում է Համկ(բ)Պ Կենտրոնական Կոմիտեի և ՍՍՌԽ Ժողկոմսովետի, ինչպես և ՍՍՌԽ Գերագույն Սովետի ողջույնը Հայաստանի Կ(ր)Պ Կենտկոմին և կառավարությանը, ՍՍՌԽ Գերագույն Սովետի

Նախադասության հրամանագիրը Հայկական ՍՍՌ արդյունաբերության և գյուղատնտեսության առաքավորներին շքանշաններով պարգևատրելու մասին:

«Պրազվա»-ի նույն համարում տպագրվում են Դ. Դեմիրճյանի «Երևան» և Վ. Վաղարշյանի «Վերածնված ժողովրդի արվեստը» հոդվածները և այլ նյութեր:

Հայաստանում Սովետական կարգերի հաստատման 20-րդ տարեդարձին ստացվում են ողջույնի հեռագրեր՝ ՍՍՌՄ Գիտությունների ակադեմիայից, ՍՍՌՄ Նկարիչների միությունից, Ուկրաինայի Գիտությունների ակադեմիայից, Այ. Տոլստոյից, Վ. Ի. Նեմիրովիչ-Պանչենկոյից, ճարտարապետության ակադեմիկոս Բ. Մ. Իոֆանից, ակադ. Ս. Ա. Ժեբելովից, Ա. Խաչատրյանից, Ե. Պաղխանց, Ու. Հաջիբեկովից, Կ. Հայաբյանից, Մ. Եմբինյանից, Ի. Գրաբարից, Սովետական Միության Հերոս Վ. Գրիգորյանից, Ի. Գրիշաշվիլուց, քանդակագործ Ս. Դ. Մերկուրովից և այլ հասարակական կազմակերպություններից ու առանձին մարդկանցից: Ողջույնի հեռագրեր են ստացվում նաև Սյուլառքի հայերից:

«Սովետական Հայաստան» թերթում տպագրվում է սովետահայ բանաստեղծների (Ավ. Իսահակյան, Ն. Զարյան, Գ. Սարյան, Հ. Երրազ, Գ. Բորյան, Աղավնի, Սարմեն, Վ. Գրիգորյան, Ս. Կապուտիկյան) նամակ-բանաստեղծությունը՝ «Եղբայրական ռեսպուբլիկաների ժողովուրդներին»:

Ենդհանրապես խոսքով մամուլում հանդես են գալիս՝ Ավ. Իսահակյանը, Մ. Սարյանը, ակադ. Բ. Դ. Գրեկովը, ակադ. Վ. Պ. Վոլգինը, ակադ. Լ. Ա. Ուրբինը, ակադ. Բ. Ա. Զուբակովը, Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Գ. Լեոնյանը, ԳԱ թղթակից անդամ Ե. Հասարկյանը, ժող. դերասանուհի Հասմիկը և ուրիշներ:

Նյութեր

Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման 20-ամյակի կապակցությամբ Գոսլիտիզդատը հրապարակում է «Антология Армянского поэзии» ժողովածուն (հնագույն ժամանակներից մինչև մեր օրերը), Ս. Հաբուսյանի և Վ. Ցա. Կիրպուտինի խմբագրությամբ:

Այդ առթիվ «Պրազվա»-ն տպագրում է Վ. Ղազարյանի «Հայկական պոեզիայի անթոլոգիան» հոդվածը. «Լիտերատուրայա գաղտնա»-ում տպագրվում է Բ. Վարսի «Հայկական պոեզիայի տոնը», «Նովիյ միր» մամուլում (1941 թ. № 5) Ե. Սիկարի «Հայ ժողովրդի պոեզիան» հոդվածը:

Հայաստանի Գրողների միությանը կից ստեղծվում է ռուսական սեկցիա:

Գեկտեմբերի 7-ին

Մոսկվայում, ՍՍՌՄ Գրողների միության ակումբում կազմակերպվում է երկր՝ նվիրված «Հայկական պոեզիայի անթոլոգիա»-ին: Բացման խոսք է ասում Պ. Անտոկոլսկին: Զեկուցում է Վ. Կիրպուտինը:

Հայ պոեզիայից կատարած իրենց թարգմանությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս՝ Ս. Երմինսկին, Ա. Գառուրը, Կ. Լիպսկերովը, Վ. Դերժավինը, Պ. Պանչենկոն, Մ. Սվետլովը և ուրիշներ:

Դեկտեմբերի 13-ին

Վլադիմիր Ենկարիչ Ստեփան Աղաջանյանը (ծնվ. 1864 թ.):

Դեկտեմբերի 17-ին

ՍՍՌԿ Գրողների միության վարչությանը կից ազգային գրականության բյուրոն քննության է առնում հայ գրականության հետ կապված մի շարք հարցեր: Որոշվում է 1941 թ. հունվարին լսել Հայաստանի Գրողների միության վարչության հաշվետվությունը, միջոցառումներ են մշակվում Ավ. Բաազանյանի 65-ամյա հոբելյանն անցնացնելու կապակցությամբ:

Դեկտեմբերի 23-ին

Գ. Սունդուկյանի անվան պետական դրամատիկ թատրոնում հրավիրվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Ավ. Բաազանյանի ծննդյան 65-ամյակին: Բաղման խոսք է ասում Հմ. Սիրասը:

Ավ. Բաազանյանի կյանքի և ստեղծագործության մասին զեկուցում է Հ. Մկրտչյանը:

Հայկական ՍՍՌ կառավարության անունից հոբելյարին ողջունում է լուս-ժողովո՞ւ Բ. Մարտիրոսյանը, Ադրբեջանի գրողների անունից՝ Մ. Ռահիմը, Գեմ Հայկական ֆիլիալի կողմից՝ Հ. Մեխիթյանը: Ապա ողջունի խոսքով հանդես են գալիս Ն. Զարյանը, Ժող. դերասանուհի Ա. Ոսկանյանը և ուրիշներ:

Ավ. Բաազանյանի խոսքից.

Մեյա բոլոր ուղերձները, օվացիաները, ծափերը, մի խոսքով ձեր բոլորիդ այսքան խանդավառ, տրտադին ողջունենք իրենց մեծագույն մասով ինձ շնն պատկանում:

Որովհետեւ, եթե դրանք իմ անձի և գործի համար են՝ գտնում եմ շափազանց և հիպերբոլիկ: Դրանց արդար տեղը հայ ժողովրդի բազմադարյան դրականությունն է. հայ գրականությունը համաժողովրդային գրականության ամենահետաքրքրական և խորունկ էջերից է, և որպես այդպիսին արժանի է շատ և շատ մեծարանքի:

Հայ ժողովրդի ստեղծագործություն, հայոց լեզու, հայոց գրականություն...

Ես գլուխս խոնարհում եմ այս վսեմական սրբությունների առաջ:

Ես իմ ողջ էությունս պարտական եմ նրանց, իմ պոեզիայով, իմ արվեստով:

Ջաբմանայի է և շատ խրատական ժողովրդի պատմությունը: Աշխարհի մեջ մեզ վիճակվեց մի հայրենիք, հզոր, մեծաքանակ ժողովուրդների ճանապարհի վրա, աշխարհակալ պետությունների բախումների հանգույցի մեջ և այդ եղավ մեր ճակատագիրը, և շատ դժոխան եղավ այս ճակատագիրը, ուրեմն և մեր ժողովրդի պատմությունը. դարերի մեր անցյալը մինչև երեկ, մինչև Սոցիալիստական Հայաստանի պատեր:

Փոշիացան մեզ բախտակից ժողովուրդներ, շնչվեցին ազգերի ցանկից, մեռան, զնացին,— պետք է որ հայ ժողովուրդն էլ ոյնչանա: Զե՛ որ ամենի հզորները ոյնչացան, բայց հայ ժողովուրդը մնաց. հայ ժողովրդի ապրելու կամքը լավազանց հզոր էր, իր թշնամիներից հզոր:

Հայ ժողովուրդը կորցրեց պետություն և իշխանություն, դուրս, բանակ, խախտարներ և օլարիսպավոր բերդաքաղաքներ. դարձավ գերի, ռայա, հար-

կատու օտար զազանաբարո տերերի՝ խաների և շահերի, խայիֆների և սալթանների, բայց պահեց իր լեզուն՝ ամեն բանից բարձր և իր ապրելու կամքը կենսագործեց իր գրականության և իր բանահյուսության՝ ֆոլկլորի մեջ:

Ամեն բան քայքայվեց Հայաստանում, հայ ժողովրդի շարքը ամեն բուն փուլ եկավ, բայց կանգուն մնաց լեզուն՝ հարուստ, հույսկոտ, պատկառելի:

Իսկ լեզուն պետականությունը կորցրած, ստրկացած մի ժողովրդի համար ամեն ինչ է:

Լեզուն փոխարինել է և՛ պետություն, և՛ բանակ, և՛ բերդ. ժողովուրդներ լի պատժական փորձը ապացուցեց, որ երբ մի ունեահարված, ստրկացած ժողովուրդ պահում է իր լեզուն, նա ունի իր ազատության բանալին իր ձեռքում, գերության զնգանից ուշ կամ կանոխ ազատվելու բանալին: Հայ ժողովուրդը իր ազատության ոսկե բանալին միշտ կրում է իր հետ, որի համար նա ոչինչ չի հաշտ, դարերով արյուն թափեց և ոչինչ չի նայեց...

Հայ լեզուն և հայ ժողովուրդը միմյանց պահելով, պաշտպանելով հասան սոցիալիզմի դարաշրջանին, սովետական պետականությանը:

ՌՎ. Խառեկյան, Երգերի ժողովուրդ, հ. VI, 1931, էջ 184, 185—186.

Հորեյանական օրերին ողջույնի հեռագրեր են ստացվում ՍՍՌՄ Սովետական գրողների միության նախագահությանից, Ուկրաինայի, Բելոռուսիայի, Ադրբեյջանի, Վրաստանի, Տաջիկստանի, Լատվիայի Գրողների միության վարչությունից, Մ. Սարյանից, Պ. Տիխոնայից, Ե. Դադիանուց, Ս. Ռուստամից, Կ. Գամսախուրդիայից, Վ. Համբարձումյանից և ուրիշներից:

Ս Ս Ռ Մ Գ ր ո ղ ն եր ի մ ի ու թ յ ա ն ն ա խ ա գ ա հ ու թ յ ա ն ո ղ չ ու չ ն ք .

Սովետական գրական հասարակության անունից ջերմորեն ողջունում ենք Ձեզ՝ խուսքի մեծ արվեստագետիդ՝ ձեր փառապանծ կյանքի 65-ամյակի առթիվ, մի կյանք, որ արված է եղել հարազատ գրականությանը և հարազատ երկրին ծառայելու: Ձեր բանաստեղծությունները լի են եղել ժողովրդի ճակատագրի մասին վշտով, ճշմարտությունը սրունելու համար դուք թափառել նք հայրենիքից հեռու, բայց ձեր հայացքը միշտ էլ հառած է եղել նրան: Ձեր բանաստեղծությունները եղել են հայրենիքը, նրա ծաղիկները, նրա արևը: Վեպատության զանգա բանաստեղծության մեջ դուք երգել եք ազատությունը, իսկ «Սասնա Մհեր»-ի մեջ կերտել եք անարդարության, ճնշման դեմ և աշխարհի վերակառուցման համար հետևողականորեն մարտնչողի կերպարը: Դուք, ժողովրդական բանաստեղծ Ավետիք Սահակյանը, երգել եք ժողովրդի հաղթանակը և դարձել եք նոր աշխարհի օտեղծման մասնակից: Ծանկանում ենք Ձեզ երկար ու պայծառ տարիներ և վստահ ենք, որ Դուք շատ նոր երգեր կստեղծեք ի փառս կոմունիզմին:

Գրական թերթ, 1940, № 31.

Պ. Տ Ր Ն Ն Ա Յ ի ո ղ չ ու չ ն ի հ ե ո ա գ ի ր ք .

«Ջերմորեն ողջունում եմ խորիմաստ, գորեղ և սքանչելի Ավետիք Իսահակյանին՝ Հայաստանի ամենաավագ բանաստեղծին, փխրափառ բանաստեղծին, հայ նորագույն բանաստեղծության կերտողներից մեկին: Ավետիք Իսահակյանը»

հակայանի անունը համաշխարհային գրականության ամենաարժեք լեռան վրա է, Թանկ է մեզ այդ անունը, որովհետև Իսահակյանը մեզ բոլորին համար շատ է քանք թափել և՛ որպես քաղաքացի մարտիկ ընդդեմ մեր թշնամիների, և՛ որպես մարդ, և՛ որպես ուսուցիչ ոչ միայն Հայաստանի, այլև Սովետական ողջ Միության երիտասարդ բանաստեղծների համար։

«Գրական թերթ», 1940, № 25,

«Սովետական Հայաստան», «КОМУНИСТ», Երևանի տեղ, «Ավանգարդ թերթ»-ը, «Գրական թերթ»-ը, «Սովետական գրականություն», «Սովետական արվեստ» ամսագրերը հատուկ համարներ և էջեր են նվիրում Ավ. Իսահակյանին, Բանաստեղծություններով, հոգովածներով, հուշերով հանգես են դալիս՝ Գ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Մ. Արաքիս, Ն. Զարյանը, Գ. Սարյանը, Մ. Մանվելյանը, Ժող. արտիստուհի Ա. Ոսկանյանը, Լ. Շիրազը, Գ. Լևոնյանը և ուրիշներ։

Ստ. Զորյանի «Հայրենի աղբյուր» հոգովածից.

«Դուք տեսն՞ել եք սարալանջերին կամ նրանց փնջերին պաղպաղուն աղբյուրներ, որ բխում են երկրի խոր ընդերքից և կենդանացնում իրենց շրջապատը. զովումթյուն ու կանաչ, ուրախություն տարածելով։ Դրանք սարերի գագաթներին նստած ձյունների, սարերի վրա տեղացող անձրևների չրերն են, որ ներծծվելով լեռան մեջ, զտվելով ու բյուրեղանալով՝ բխում են ակնակիտ ու ալիքաճան վճիտ, որ ավազները կարելի է համրել նրանց հատակին, և այնքան համեղ ու զովարար, որ յուրաքանչյուր անցորդ — լինի գյուղացի, թե քաղաքացի, միևնույն է՝ սրտի զովումթյուն ու թեթևություն է զգում, մոռանալով մի պահ իր հոգևությունն ու ցավերը։

Ահա այսպիսի աղբյուր է և Իսահակյանի պոեզիան, որի ակունքները դալիս են ժողովրդի խոր ընդերքից։ Որովհետև պոետը անթիվ երակներով կապված է իր ժողովրդի հետ։ Նա մանկուց իսկական պոետիկ հասուկ լսելիքով լսել է մայր ժողովրդի սրտի զարկերը, նրա տանջված զավակների վշտերը, մերմունջները, տրտմանները և սակավ ուրախությունները, ու այդ բոլորն իր զգայուն ստեղծագործ սրտում գտելով՝ տվել է ժողովրդին, որը և ընդունել է դրանք իբրև Գոգեհարազատ երգեր, այնպես, ասես, ինքն է դրանք երգել, ինքն է դրանց մեջ լսել, ցտմամբ, սիրով, կարոտով, դատում և զատապարտում։

XIX դարի մեր պոեզիան ունեցել է մի շարք նշանավոր պոետներ, սակայն այդ դարի պոեզիայի անմիջեղի գագաթներն են Թումանյանը և Իսահակյանը։ Առաջինը գերազանցապես էպիկ, երկրորդը գերազանցապես լիրիկ։ Նրկուն էլ ժողովրդի ծոցից ելած, երկուն էլ խորապես ժողովրդային Ավելին։ Հովհաննիսյանից հետո — Թումանյանն ու Իսահակյանը միասին ավելի են ազգայնացնում մեր պոեզիան, գնելով նրա մեջ բուն ժողովրդի անմիջական ապրումները, զգացմունքներն ու խոհերը. մի խոսքով՝ ժողովրդական դեմոկրատ ոգին։

Իրենց պոետական գործունեության հենց սկզբից, հակառակ նախորդ պոետների, ասենք Պատկանյանի և Եսահպիդի, երկուն էլ կանգնում են մայր հողի վրա, նույնիսկ, ասես պայծառաւորված՝ Հայաստանը բաժանում են պոետական երկու նախաբարություն — Լոռուն տիրում է Թումանյանը, Շիրակին՝ Իսահակյանը։ Թումանյանի երգերում շառաչում են հայրենի անտառներն ու չրերը, լսվում են կարիքից հնչված գյուղացիների հառաչանքները։ Իսահակյանի երգերը տալիս են Շիրակի մարմանդ հովերը, Մանթաշի ու Արագածի ծա-

դիմենքի բուրժուական և զգառը դատող, դատարկ նատող մարդկանց մորմոքները: Երկուսի մեջ էլ տեղայնությունն արտահայտվում է իր առանձնահատուկ գծերով, անգամ էթնոգրաֆիկ նրանգներով: Բայց դա միայն սկիզբն էր: Երկուսն էլ, սակայն, նման երգի այն թուշունին, որ աչքը քանալով իր մոր քուռն է համարում աշխարհը, հետո՝ շրջապատող աշխարհը, այսա՝ երբ զորանում են թևերը, նա բարձրանում է ճախրում է վեր — տեսնում է, որ աշխարհը ոչ վերջ ունի, ոչ սահման:

Այսպես էլ մեր պոետներն, սկսելով կարծես տեղայնությունից՝ հետզհետե, իբրև զգայուն ու մեծ հոգիներ, համակվում են ամբողջ ժողովրդի ցավերով, երգում են միասին ճայուց վիշտը և այսպես տեղայինից ու ազգայինից բարձրանում վեր. ավելի շուտ տեղայինի ու ազգայինի մեջ գնում են ընդհանուրը: Համարողականները: Եվ այսպիսով իրենց պոեզիայի կոհանները խառնում են աշխարհի պոեզիայի մեծ գեոտրին, հանդիսանալով միաժամանակ ազգային ձևի մեծագույն վարպետները մեղանում:

Մ. Արաղու «Հայ ժողովրդի մեծ բանաստեղծը՝ հոգևածից».

Բարձր է իր որակով Ավետիք Բաճակյանի ստեղծագործությունը: Կարգալով նրա սիրուն, խոր ու ահեղձ բանաստեղծությունները՝ զգում ես, որ շնո կարող ընտրություն անել, — նրանք բոլորն էլ լավ են և կմնան միշտ սերունդների առաջ, որպես բարձր պոեզիայի ցայտուն նմուշներ: Այդ պարզ, ժողովրդական լեզուն, այդ հակիրճ տողերը, որոնք այնպես վարպետորեն գծում են մարդու հոգու և բնության պատկերները, թվում է, թե կերտված են հենց իրեն՝ բնության ձեռքով:

Վաթսուն ու հինգ տարի է անցել մեր բանաստեղծի կյանքից, բայց նա կարող է ասել հնգիկ բանաստեղծ Տադորի նման — Ե՛ս միշտ նույնքան ջահել եմ և նույնքան ծեր, որքան այս գյուղի ամենաջահելն ու ամենածերը... ես պետք եմ բոլորին:

Ն. Զարյանի «Հայ Պատնասի ասպետը՝ խոսքից».

Բաճակյանի ստեղծագործությունն ասպետական անձնութայն մի մղումն է՝ ցեղի կատարելություն:

Նա երբեք չի գրել մի բանաստեղծություն՝ տառնց դնելու նրա մեջ իր հոգու հուզաթաթով մի կտորը: Նա քաղարձակ նշանակություն է տալիս խոսքին: Խոսքը նախ և առաջ պիտի արտահայտի բանաստեղծի միտքը, նրա բոցկլտուն հոգին: Բանաստեղծական ձևը նրա մոտ քնավ ինքնանպատակ չէ: Բաճակյանի բանաստեղծությունների մեջ ձևը շնո զդուս. անմիջապես տիրապետում է քնդ նրա ներքին բովանդակությունը: Դա ձևի կատարելության բարձրակետն է...

Բանաստեղծն այնքան բարձր է գնահատում մտքի և հուզվի ճշմարտությունը, որ քնավ չի համաձայնում մազաշափ անգամ մթնոլորտ այն արտաքին ձևի պաճուճանքներով: Նա դիմ է ձևի բնությունը, ինչպես ամեն կարգի բնություն: Նրա հոգին պետք է լինի ժաղատ, ինքնիշխան, այլև ժաղատված: Նա բանաստեղծական ձևի ասպարեզում: Խախտել բանաստեղծական ձևի տարրական կանոնները և դրանով ավելի բարձր արտահայտականության հաս-

ենի—մի վարպետութուն է, որ ամենքին չէ տրված: Դրա համար պետք է լինել Իսահակյան, նրա նման ասպետորեն սիրել ճշմարտութունը:

Գ. Ս ա ր յ ա ն ի «Մ Ե Թ Վ ա ր պ Ե տ ք խ ո ս ք ի ց.

«Ավետիք Իսահակյանի պոեզիան հայ բազմադարյան բանաստեղծության շղթայի ամենաշքեղ զղանքներից մեկն է:

Մեծ բանաստեղծն իր երգերի պարզ պալատները կառուցել է հայրենի բնության թուր ցուրտ գույներով: Շիրակի դաշտերի գունազեղ ծաղիկների բույրերն է խառնել իր երգերին և, որ պլևավարն է, իր ստեղծագործությունների հոյակապ շենքի հիմքում դրել է իր այնքան մեծ և այնքան զգալուն սիրտը, որի մասին, ինչպես ինքը բանաստեղծն է ասում՝ «ամեն արարած աստղ ունի այնտեղ, դա՛ռ ունի այնտեղ»:

Զ. Շ ի ր ա զ ի «Հ ա յ պ ո ե ղ ի ա յ ի պ ա ր Թ ա ն ք ր ա խ ո ս ք ի ց.

«Այդ մարդուն ծնեց ծաղկավառ Շիրակը, երկնամասն Արաղածի մայրական գիրկը: Նրա երգերի և վերքերի մեջ բարախեց հայ ժողովրդի իր ժամանակի նորաշունչ և կախարհավառ, բոցեղեն լիրիկան: Այդ երգերն ու վերքերը մեր ժողովրդի սրտի աստղավառ արցունքներն էին, սրտի խնդրության, սիրո տանջանքների, վաղորդյան հորովելների ոսկի արցունքներն ու մոթունքները: Այդ երգերն ու վերքերը հայոց դաշտերի ծաղիկներն էին, միայն այն տարբերությամբ, որ ծաղիկները միայն մի դարուն են տեսնում, իսկ Իսահակյանի ծաղիկները պիտի ողջունեն թուր դարունները ժամանակի, որովհետև դրանք խոսքի ծաղիկներ են, մտքի ծաղիկներ են՝ հավերժորեն անթառամ: Այդ երգերն ու վերքերը Շիրակի մայր ժողովուրդը, ողջ հայ ժողովուրդը երգեց և այդ երգերն ու վերքերը՝ ինչպես ոսկեղեն զանազան, դարձան նրա նվիրական երազները՝ երգերով թևավորված: Բայց ի՞նչ են ոսկի զանազանք. անցողիկ են. այն-ինչ Իսահակյանի երգերը քանձեր են խոսքի, որը մի ժողովրդի մշտնջենության հոգն ու պատվարն է:— լեզուն:

...Իսահակյանը սովորական պոետ չէ: Սովորական պոետի երգը գրվում է, իսկ անսովորականը՝ բխում: Իսահակյանը բխված է: Նրա մեծ պոեթը, Թափառական Արու-կառ Մահարին մի փոթորկալից հոգու վուլկան է... Դա սովորական բանաստեղծ չէ: Դա 20-րդ դարի մեր լիրիկայի գլուխն է, ամենի ճիշտ գլուխն է և սիրտը: Նրան ծնեց և սնեց հայ ժողովուրդը, նա մշտավառ է ու անմեռ՝ ինչպես հայ տաղանդավոր ժողովուրդը:

«Գրական թերթ», 1940, № 34.

Հոբելյանական օրերին Գրողների միությունը կազմակերպում է Իսահակյանի կյանքին և գործունեությանը նվիրված զեկուցումների ցիկլ՝ Նրանի հիմնարկ-ձեռնարկություններում և ուսումնական հաստատություններում:

Իսահակյանին նվիրված երեկոներ են կազմակերպվում նաև ռեսպուբլիկայի մյուս քաղաքներում և գյուղական վայրերում:

Դեկտեմբերի 27-ին

Նշվում է ռեպետական Հայաստան թերթի 20-ամյակը:

Դեկտեմբեր

Մոսկվայում հրավիրվում է ֆուկլորի հարցերին նվիրված խորհրդակցություն:

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԻՐԱՌՈՐԱՅԻՆ

Զափածո

Բորյան Գ.— Ժանապարհ դեպի ծով, Երևան:
 Զարբան Ն.— Դյուցազնազիրաց, Երևան:
 Զարյան Ն.— Հավերժական գազաթնիկ (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Հմին Գ.— Նախաշափիղ, Երևան:
 Իսահակյան Ավ.— Ընտիր երկեր, Հ. II, Երևան:
 Խնկո Ապեր.— Ընտիր երկեր, Երևան:
 Ղարաբյան Ա.— Առակներ, Երևան:
 Մարգարյան Մ.— Մտերմություն, Երևան:
 Շիրազ Հ.— Երգ Հայաստանի, Երևան:
 Եփրազ Հ.— Հատընտիր, Երևան:
 Սարմեն — Երգաստան, Երևան:
 Սարյան Գ.— Բանաստեղծություններ, Երևան:
 Վեսպեր — Եղենի, Երևան:
 Տարոնցի Ս.— Բանաստեղծություններ, Երևան:

Ահեղ

Արազի — Այրվող հորիզոնը, Երևան:
 Զորյան Ստ.— Ընտիր երկեր, Հ. I, Երևան:
 Զորյան Ստ.— Մի կյանքի պատմություն (ռուսերեն), Երևան:
 Հովսեփյան Ա.— Սիրտ, Երևան:
 Նոր-Այր — Փրկության փարոսը, Երևան:
 Պետրոսյան Մ.— Մանկական պատմվածքներ, Երևան:
 Սիրաս Հմ.— Անահիտ, Երևան:

Դրամատուրգիա

Գուրգիսյան Ա.— Արշալույսին (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Դեմիրճյան Դ.— Փաշ Նազար (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Վաղարշյան Վ.— Սասունցի Դավիթ (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Վարդանյան Ան.— Արաբսի ափին, Երևան:

Ժողովածուներ

Բանաստեղծները 20-ամյակին, Երևան:
 Հայ պոեզիայի անթոլոգիա (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Հայրենի վտակներ, Երևան:
 Սովետական Հայաստանի արձակագիրները (ռուսերեն), Երևան:

Կլասիկներ

Արսվյան Խ.— Ընտիր երկեր, Հ. II, Երևան:
 Աղաջան Ղ.— Երկեր, Հ. III, Երևան:
 Գրական ժառանգություն, գ. I, Երևան:
 Թումանյան Հ.— Երկեր, Հ. II, Երևան:
 Թումանյան Հ.— Կանաչ ախպեր (ուկրաիներեն), Կիև:
 Խորենացի Մ.— Հայոց պատմություն, Երևան:
 Մատուրյան Ալ.— Հատընտիր (ռուսերեն), Երևան:
 Հովհաննիսյան Հ.— Բանաստեղծություններ (ռուսերեն), Երևան:
 Մուրադյան — Գևորգ Մարգարյանի (ռուսերեն), Երևան:
 Նալբանդյան Մ.— Երկերի լիակատար ժողովածու, Հ. III, Երևան:

Նայրանդյան Մ.— Կրիտիկա, Երևան,
 Շիրվանզադե Ալ.— Կրակ (առասերեն), Մոսկվա,
 Պոռյան Պ.— Հուշեր, Երևան,
 Սասունցի Դավիթ (հրեներեն), Մոսկվա,
 Տերյան Վ.— Բանաստեղծություններ, Երևան,
 Բաֆֆի — Սամվել, Երևան,
 Փափազյան Վ.— Ընտիր երկեր, Հ. II, Երևան,

Հայագիտություն, գրականություն քննադատություն

Աբեղյան Մ.— Ժողովրդական խաղիկներ, Երևան,
 Աբեղյան Մ.— Գուսանական ժողովրդական տաղեր, Երևան,
 Անատրյան Հ.— Հայոց լեզվի պատմություն, Հ. I, Երևան,
 Ասատրյան Աս.— Ավ. Իսահակյանի կյանքը և ստեղծագործությունը,
 Երևան,
 Ասատրյան Աս.— Ղաղարոս Աղայան, Երևան,
 Զարյան Ռ.— Արոմյանի կյանքը, Երևան,
 Թերզիբալյան Վ.— Արաղի, Երևան,
 Ինճիկյան Ա.— Մատուրյանի կյանքը, Երևան,
 Ինճիկյան Ա.— Ավետիք Իսահակյան, Երևան,
 Կանայան Խ.— Ավետիք Իսահակյանի քանաստեղծությունների լեզուն,
 Երևան,
 Հայ գրականության պատմություն, գ. I, Երևան,
 Հովհան Գ.— Մաքսիմ Գորկին և հայկական կուլտուրան, Երևան,
 Ղանալանյան Հ.— Իսահակյանի լիրիկան, Երևան,
 Մալխաչյան Ստ.— Խորենացու աստղծվածի շուրջը, Երևան,
 Մամիկոնյան Հ.— Սերվանտեսի կյանքը և ստեղծագործությունը, Երևան,
 Շահադիզ Ե.— Գրիկան Խ. Արոմյանի, Երևան,

Թարգմանություններ

Ադրբեջանական քաջաթիկներ, Բաքու,
 Գորկի Մ.— Կլիմ Սամգինի կյանքը, Ժ. II, Երևան,
 Մերեթեի Ալ.— Հատընտիր, Երևան,
 Կուպեր Ֆ.— Վերջին մոհիկանը, Երևան,
 Հյուգո Վ.— Քչվածներ, Հ. Ա, Երևան,
 Մայակովսկի Վլ.— Հատընտիր, Երևան,
 Մայակովսկի Վլ.— Վլադիմիր Իլյիչ Լենին, Երևան,
 Նիզամի — Ընտիր պոեմներ, Երևան,
 Պավլենկո Պ.— Արենլըու, Երևան,
 Պուշկին Ալ.— Ընտիր Երկեր, Հ. I, Երևան,
 Ռույան Ռոմեն — Ժան Քրիստոֆ, Հ. V, Երևան,
 Վերն Ժյուլ — Լուսնի շուրջը, Երևան,
 Տոլստոյ Լ.— Պատերազմ և խաղաղություն, Հ. IV, Երևան,
 Տուրգենև Ի.— Արձակ քանաստեղծություններ, Երևան,

Հունվարի 7-ին

Պետական Տրեսյակովյան պատկերասրահում (Մոսկվա) բացվում է սովետական նկարիչների սովետական տարիների լավագույն գործերի ցուցահանդես: Հայաստանից ցուցադրվում են Մ. Սարյանի, Ե. Թադևոսյանի, Ս. Աղաջանյանի, Փ. Թերլեմեզյանի, Ս. Առաքելյանի, Գ. Գյուլբյանի, Մ. Ասլամազյանի նկարները, ակադ. Ա. Թամանյանի՝ Օպերայի և բալետի պետական թատրոնի շենքի նախագիծը, Ս. Ստեփանյանի և Ա. Սարգսյանի ռաբոտաները, Ա. Ղարիբյանի գրաֆիկ գործերը:

Հենինականում հրավիրվում է հոբելյանական երկո՝ նվիրված Ավ. Իսահակյանի ծննդյան 65-ամյակին:

Հորեյարին ողբում են Հենինականի ձեռնարկով լույս տեսնող ներկայացուցիչները:

Շեքոհանյանի խոսքով հանդես է գալիս Ավ. Իսահակյանը:

Հրապարակվում է Հենինականի քաղաքում որոշումը՝ քաղաքի № 29 փողոցը, Կենտրոնական գրադարանը Իսահակյանի անվամբ կոչելու և այն տան պատին, որտեղ ապրել է Իսահակյանը՝ պատանեկության տարիներին, — հուշատախտակ փակցնելու մասին:

Հունվար

Համկ(բ)Պ Կենտկոմը որոշում է ընդունում «Գրական քննադատության և բիրյուրգրաֆիայի մասին»:

Որոշումից.

«Թերթերի և ժուռնալների մեծ մասից վերջին ժամանակներս գրեթե անհետացել են գրական-քննադատական նյութերը, Անդամարը է դրված հանձնարարական բիրյուրգրաֆիան, որը մեծ նշանակություն ունի մասնատների քաղաքական և կուլտուր-տեխնիկական մակարդակը բարձրացնելու գործում, Մինչև հիմա մշակված չեն բիրյուրգրաֆիական տեղեկագրեր, գիտության տարբեր ճյուղերի վերաբերյալ ընթերցանության զբաղմունքի հանձնարարական ցուցանիշներ և տարբեր պրոֆեսիաների վերաբերյալ գրականության ուղեցույցներ»:

Փննադատական-բիրյուրգրաֆիական աշխատանքը կտրված է սոցիալականական շինարարության գրականի պահանջներից»:

«Համկ(բ)Պ Կենտկոմը նշեց, որ ներկայումս ամենաթույլ օղակը գեղարվեստական գրականության քննադատությունն է, Փննադատների մեծ մասը չի գրադրում սովետական գրականության հարցերով և չի ազդում նրա ձևավորման վրա...»:

Գրողների միությունը կից արհեստականորեն ստեղծված քննադատների սեկցիան պետք է լիկվիդացիայի ենթարկվի: Փննադատները պետք է դրողների

հետ միասին աշխատեն Գրողների միության համապատասխան ստեղծագործական սեկցիայում (առձակի, պոեզիայի և դրամատուրգիայի)։...

Ռեսպուբլիկական, երկրային և մարզային թերթերը պետք է կենտենավոր կերպով տպագրեն զբոսի հանձնարարական ցուցակներ և հոգավածներ ամենակարևոր դրական երկերի մասին, ինչպես նաև ապահովեն տեղական հրատարակչությունների ամբողջ դրականությունը ռեցենզիայի հնթարկելը։

«Գրական թերթ», 1941, № 1

ՀԿ(բ)Պ Կենտկոմը որոշում է ընդունում ժեննապատության և բիրլիդգրաֆիայի մասին։

Որոշում է ի ղ ։

«ՀԿ(բ)Պ Կենտկոմն, ի իրականացումն ՀամԿ(բ)Պ Կենտկոմի որոշման, եղից մի շարք միջոցառումներ դրական թեննապատության և բիրլիդգրաֆիայի արմատական բարելավման համար։

Հայաստանի Սովետական գրողների միությանը կից գոյություն ունեցող թեննապատների սեկցիան պետք է լիկվիդացիայի հնթարկվի և նրա անդամները պետք է աշխատեն Հայաստանի Սովետական գրողների միության համապատասխան ստեղծագործական սեկցիաներում։...

Հանձնարարական բիրլիդգրաֆիայի գործը ախուհետև կենտրոնացվելու է Մյասնիկյանի անվան հանրային գրադարանում։ Հանրային գրադարանին հանձնվում է Հայկական ՍՍՌ Վուստոզկոմատի բյուլետենը՝ վերականգնելով այն որպես բիրլիդգրաֆիական ամսագիր։

Պետական ամբողջ գրանցման-հաշվառման բիրլիդգրաֆիան և վիճակագրությունը պետք է կենտրոնացվի Հայկական ՍՍՌ Գրապատում, Պարտավորեցված է Գրապատումին՝ կատարել Հայաստանում Սովետական իշխանության տարիներին լույս տեսած գրականության լրիվ հաշվառում։

«Գրական թերթ», 1941, № 2

Հունվարի 18-ին

Պետական համալսարանի դահլիճում սկսվում է համալսարանի 20-ամյակին նվիրված գիտական սեյան։

Պեննար նիստում պատմա-ֆիլոզոֆիական գիտությունների դժով տրվում են հետևյալ զեկուցումները. 1) պրոֆ. Մ. Արեղյան՝ «Մեարոպ Մաշտոցը և հայ զրի ու գրականությունը սկիզբը», 2) պրոֆ. Ա. Տերտերյան՝ «Պարոնյանի զեղադիտական հայագրությունը», 3) պրոֆ. Հ. Կուսկյան՝ «Հայաստանի դերը Բուզանդիայի պատմության մեջ։

ունվար

Հրավիրվում է Հայաստանի Գրողների միության նախագահության ընդլայնված նիստ։ Քննարկվում է ՀամԿ(բ)Պ Կենտկոմի և Հայաստանի Կ(բ)Պ Կենտկոմի՝ գրական թեննապատության և բիրլիդգրաֆիայի մասին որոշումների կատարման հարցը։ Որոշվում է լիկվիդացնել Գրողների միությանը կից թեննա-

գատական սեկցիան, քննադատներին պարտադրեցին՝ աշխատել մտեղծագործական սեկցիաներում՝ գրողներին հետ։

Հունվարի 30-ին

Գրական թերթը-ը էջ է նվիրում Պավլո Տիխոնային՝ Նրա Ժնեդյան 50-ամյակի կապակցությամբ։

Փետրվարի 3-ին

Գ. Մունդուկյանի անվան պետական դրամատիկ թատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված ժող. արտիստուհի Արուս Ոսկանյանի քննական գործունեության 30-ամյակին։

Փետրվարի 10-ին

Քրիլիսիում կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Ավ. Իսահակյանին, Բացման խոսք է ասում Ի. Աբաշիձեն, Բանաստեղծի կյանքի և ստեղծագործության մասին զեկուցում է Ա. Կարինյանը։

Ողջունի խոսքով հանդես են գալիս՝ Շ. Դադիանին, Բ. Ժգենտին, Գ. Լենինիձեն, Ս. Զիկովանին, Պաշարեն և ուրիշներ։ Ավ. Իսահակյանի քանդակագործությունների թանգարանում ընթերցանությամբ հանդես են գալիս վրաց քանդակագործները։ Պատասխան խոսքով հանդես է գալիս Ավ. Իսահակյանը։

Ավ. Իսահակյանի ելույթից.

Շահամախարհային գրականության մեջ ես ունեմ իմ մշտական սիրելի-գույն ուղեցույցները և խորհրդատուները — Հոմերոս, Օսադի և Նիզամի, Բայրոն և Շիլլեր, Գյոթե և Հայնե, Միցկևիչ և Լերմոնտով և նրանց հետ միասին Շոթա Ռուսթավելի և Բարաթաշվիլի։ Նրանց թիկո են հանել իմ հոգին և նրանց միջոցով անշարի սիրելի և գարձել և անշարի հարազատ իմ սրտի համար իրենց հայրենիքները։

Երբ ես, ինչպես սասցի, անցյալ տարի իմ գրական նպատակների համար չլրում էի Կախեթիայում և Իմերեթիայում, տեղն ու տեղը, մայր հողի վրա, տեսնելու տիպեր, կենցաղ, լեռու լեզու, ֆուկլորն ու մեղսր — ինձ այնպես թվաց, թե վաղուց եղել եմ այդ վայրերում, վաղուց շնչել եմ նրանց հոգեկան մթնոլորտում, վաղ մանկությունից շատաչել եմ ինձ վրա այդ վայրերի գարավոր սոսիսերն ու կաղնիները։

Միրելի ընկերներ, իհարկե, ամեն մի երկիր ու ժողովուրդ իր ուրույն դեմքն ու հոգին ունի, և այս շատ գեղեցիկ է։ Բայց ինչու ինձ, ոչ վրացու համար, այնքան ծանոթ և հարազատ էին նրանք։ Դա բխում է ենթագիտակցական, խոր զգացական, հին ու հնազույն խավերից, որոնց զնում, առավում են պատմական և նախապատմական մշտույների մեջ։ Հայ և վրացի ժողովուրդները դարերի ակզրներից, միֆական Մհեր — Ամիրանի շրջաններից, եղել են ուղեկիցներ, գործակիցներ։ Միասին կերտել են, յուրաքանչյուրը պահելով իր ինքնատիպությունը, այն փառավոր զարմանալի կուլտուրան, որ բովանդակ Սովետական Միության կուլտուրայի մեջ ամենահինն է՝ անմեղապահորեն վկայված։

Միասին գոյության արյունոտ, աննահանջ կտիվ են մղել օտարերկրյա Նվաճողների դեմ։ Եղել են դաժան ժամանակներ, երբ Հայաստանը փահան

է հանդիսացել մոնղոլական հրոսակների դեմ, իսկ Վրաստանը հյուսիսային հարավ-արևելքի համար:

Հայտնի է, որ գոյություն է ունեցել երկու ժողովուրդների միջև մի սրբա-
զործված սոցիոլոգիան. ազգերի պատմության մեջ մի հուզիչ եզակի սիմվոլ,
Որդեպիկի անվանի ամբաստանողն եղբայրությունը շատ տեղեկում, ուր խառն են
սարկել վրացի և հայ, վրացի մայրերը կաթ են սովել հայ երեխաներին, և փո-
խադարձը:

Անվերջ կարելի է թվել համագործակցական փաստեր հին, միջին և նոր
դարերից... Կոլտուրական փոխադարձ ազդեցություններ և փոխառումներ,
թարգմանություններ մեկը մյուսից, մեր երկու քաղաքում ժողովուրդների դիտ-
նական վարպետների փոխադարձ այցելություններ:

Այսպիսի սերտ գործակցությամբ պահել են մեր ժողովուրդները իրենց
ազգային նվիրական գանձերը — ոգի, ոճ, լեզու, ֆոլկլոր, գրականություն:

«Սով. Վրաստան», 1941, № 16.

«Заря Востока»-ում տպագրվում է Գ. Հեռիձեի հոդվածը՝ նվիրված
Ամ. Իսահակյանի ստեղծագործությանը:

«Պրական Վրաստան» թերթը հատուկ էջ է նվիրում Ամ. Իսահակյանին:

Փետրվարի 20-ին

Վրաստանում սովետական կարգերի հաստատման 20-ամյակի առթիվ
«Պրական թերթ»-ը էջեր է նվիրում վրացական գրականությանը:

Մարտի 2-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթում հրապարակվում է Հայկական ՍՍՌ
Ժողովրդավետի կից Արվեստի գործերի վարչության որոշումը՝ «Սովետական
թևամալի շուքը լավագույն պիեսների ռեպերտուրական մրցանակաբաշխու-
թյուն կազմակերպելու մասին»:

Մարտի 3-ին

Երևան և ժամանում ՍՍՌԿ ԳԱ վիցե-պրեզիդենտ, Սովետական Միու-
թյան Հերոս, ակադեմիկոս Օ. Յու. Շմիդտը և ՍՍՌԿ ԳԱ Հայկական ֆիլիալի
նախագահ ակադեմիկոս Հ. Ա. Օրբելին:

Երևանում Շմիդտը կարդում է մի շարք դասախոսություններ:

Մարտի 18-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթում հրապարակվում է ՍՍՌ Միության
Ժողովրդավետի որոշումը՝ «Արվեստի և գրականության բնագավառում աչքի
ընկնող աշխատանքների համար Ստալինյան մրցանակներ շնորհելու մասին»:

Մրցանակներ են ստանում.

Գեղարվեստական արձակի բնագավառում. 1-ին աստիճանի—Ա. Ն. Տոլս-
տոյը՝ «Պետրոս առաքին» վեպի համար, Ս. Ն. Սերգեն-Յենսկին՝ «Մեծատո-
պոկայա ստրադա» վեպի համար (1939—1940 թթ.), Մ. Ա. Շոլոխովը՝ «Են-
դաղ Դոն» վեպի համար (1940 թ.), 2-րդ աստիճանի — Ն. Ե. Վերտան՝ «Ման-
կություն» վեպի համար (1935 թ.), Լ. Մ. Կիսլիչին՝ «Գլոգի Բիզլա» վեպի հա-
մար (1938 թ.), Ա. Ն. Նովիկով-Պրիբուր՝ «Յուսիմա» վեպի համար (1935 թ.):

Պետերբայի բնագավառում. 1-ին աստիճանի — Ն. Ն. Ասենը՝ «Մալակովսկին սկսվում է պոեմի համար (1940 թ.), Շա. Կուպալան՝ «Սրտի խորքից» բանաստեղծությունների ժողովածուի համար (1940 թ.), Պ. Գ. Տիլինան՝ «Միտանական բնականի զգացում» բանաստեղծությունների ժողովածուի համար (1938 թ.), 2-րդ աստիճանի — Զամբուլ Զարանը՝ պոետական հանրաժանութ գործերի համար, Վ. Ի. Լեբեդև-Կոմալը՝ հանրաժանութ երգերի տեղատեղի համար, Գ. Ն. Լեոնիժնին՝ «Առաջնորդի մանկությունը պոեմի համար (1939 թ.), Ս. Վ. Միխայլովը՝ մանկական ոտանավորների համար, Ա. Տ. Տվարզովսկին՝ «Մուրավիա երկիր» պոեմի համար (1936 թ.):

Դրամատուրգիայի բնագավառում. 1-ին աստիճանի — Կ. Ա. Տրեներ՝ «Լյուբով Զարովա» պիեսի համար (1937 թ.), Ա. Ե. Կորնեյչուկը՝ «Պլատոն Կրեչեռ» և «Քոգդան Խմելնիցկի» պիեսների համար (1936 և 1939 թթ.), Ն. Ն. Պոդոլսկին՝ «Էրադանավոր մարդ» պիեսի համար (1937 թ.), 2-րդ աստիճանի — Սամեդ Վուրզովը՝ «Վազիֆ» պիեսի համար (1939 թ.), Կ. Կ. Կրասկին՝ «Ուլկեյին և ծիծաղում» պիեսի համար (1939 թ.), Վ. Ա. Սոլովյովը՝ «Ֆեդոմարալ Կոստուզով» պիեսի համար (1940 թ.):

Գրական փնտրատուության բնագավառում. 1-ին աստիճանի մրցանակ — Ի. Է. Գրաբարը՝ «Բեռնի» գրքի համար (1937 թ.):

Ճաշաստանի արվեստի մրցույթի բնագավառի մրցանակներ են շնորհվում. Երաժշտության բնագավառում. 2-րդ աստիճանի մրցանակ — Ա. Ի. Խասարյանին՝ չուբակի կոնցերտի համար (1940 թ.):

Գեղանկարչության բնագավառում. 2-րդ աստիճանի մրցանակ — Մ. Ս. Սարյանին՝ «Ալմաստ» օպերայի ձևավորման համար (1939 թ.):

Քառերկան-զրամետիկեի արվեստի բնագավառում. 2-րդ աստիճանի մրցանակ — Վ. Բ. Վազարյանին:

Կինեմատոգրաֆիայի ասպարեզում. 2-րդ աստիճանի մրցանակ — Զ. Ի. Բեկ-Նազարովին, Զ. Ներսիսյանին՝ «Ջանգեզուր» կինոնկարի համար (1938 թ.):

Մարտի 12-ին, 17-ին, 18-ին

Հայաստանի Սովետական դրոշմների միությունն նախագահությունը կազմակերպում է դիպլոմատ՝ «Մեծ դրականության արդի խնդիրները և սովետական մարզում կերպարը հայ արվեստագրության մեջ» թեմայով:

Դիպլոմի նյութերը. — Դ. Դեմիրճյան «Ճանաչող սեր», «Ներքին», Մ. Արսզի «Էրանի շողերում», «Ջրվեժի ցուցում», Սոս. Զորյան «Սպիտակ քաղաք», «Երկ-կայանի վարժուհին», Մ. Մանվելյան «Ջարթոն», Հմ. Սիրաս «Անահիտ», Հր. Փոշար «Ամուսնություն», Փ. Քալալյան «Կյանքի արշավույթ», Ն. Զարյան «Հացավան»:

Հեղինակներ են Հմ. Սիրասը և Հ. Մկրտչյանը:

Մտքերի փոխանակությունը մասնակցում են՝ Դ. Դեմիրճյանը, Մ. Արսզին, Սոս. Զորյանը, Զ. Շիրազը, Վ. Քերզիբաշյանը, Գ. Բորյանը, Ղ. Կոմունին, Զ. Մամիկոնյանը և ուրիշներ:

Ապրիլի 4-ին

Գ. Սունդուկյանի անժան պետական դրամատիկ թատրոնում հրավիրվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Ղ. Աղայանի ծննդյան 100-ամյակին: Բող-

ման խոսք է ասում Սիմեյը: Զեկուցում է Ա. Ասատրյանը: Ընթերցվում է Դ. Դեմիրճյանի խոսքը Աղայանի հիշատակին:

Դ. Դեմիրճյանի խոսքից.

«...Հենց մանուկն սկսում է թոթովել—թոթովում է մանուկ Աղայանի հետ, սիրում է քնոթյունն ու մարդկային աշխարհը Աղայանի հետ: Մանկան վառ երևակայությամբ լցվում է հալոնների, նրա ժողովրդի հարազատ ու սիրելի պատկերներով: Աղայանը սովորեցնում է մանկանը մայրենի լեզուն, սիրել է տալիս այն: Նա մեծանում է մանկան հետ, դառնում կրակոտ պատանի և Աղայանը լցնում է պատանու հոգին ազնվությամբ, ճշմարտության, քաջության և աշխատանքի զաղասիրտներով: Աղայանը մանկանը և պատանուն տալիս է այն ժողովրդագրիտությունը, որ հետագայում նրա անսպառ քանձն է դառնում»:

Վեպարոս Աղայանը պրաստիկական ֆիզիկոս էր, հսկա և պարզ: Նա մինչև ծերություն մնաց իբրև հօկա մանուկ: Նրա մեջ կյանքի ժպիտը, մանկական ժպիտը մնաց մինչև վերջին օրը: Երբեք չլսվեց հումահատության ցանցատերա բերանից: Նա ընկնելով ամենահումահատ տեղեր՝ փոխանակ տրտնալու՜ երգում էր քաղաքական դատած թյուր-օղյու նման և այդ երգով էլ գնաց:

«Գրական թերթ», 1941, № 11:

Մամուլում հոգվածներով և հիշողություններով հանդես են գալիս՝ Ավ. Իսահակյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Մ. Արազին, Վ. Միրաքյանը և ուրիշներ:

Ապրիլի 13-ին

Կերպարվեստի թանգարանում բացվում է Վ. Սուրենյանի ստեղծագործությունների ցուցահանդես:

Ապրիլի 15-ին

Հայպետհատարդայի զբոսայգում տեղի է ունենում հանդիսավոր երեկո՝ Մ. Նալբանդյանի մահվան 75-ամյակի առթիվ:

Բացման խոսք է ասում Մ. Արազին: Զեկուցում է Հ. Մկրտչյանը:

Ապրիլի 30-ին

Վախճանվեց նկարիչ Փ. Թերլեմեզյանը (ծնվ. 1866 թ.):

Ապրիլ

ՍՍՍՐ Միության Ժողովածոսովետն ու ՀամԿ(Բ)Պ Կենտկոմը որոշում են ընդունում շտաբայաններ տեղադրել կարգի մասին:

«...ՍՍՐՄ Ժողովածոսովետն և ՀամԿ(Բ)Պ Կենտկոմը, հոբելյանների տոնակատարությունը կարգավորելու նպատակով, որոշեցին.

1. Զանազան կազմակերպությունների, հիմնարկների, հիմնարկությունների, ընկերությունների, գիտական ինստիտուտների և ուսումնական հաստատությունների հոբելյանները կատարել հոբելյանների աշխատանքի մեջ աչքի ընկնող նվաճումներ լինելու դեպքում՝ միմիայն նրանց զոլության քառամյակին, հիսնամյակին, հարյուրամյակի օրերին, և այնուհետև յուրաքանչյուր հիսուն տարին մեկ անգամ:

2. Այլ թի ընկնող պետական ու հասարակական գործիչների, ինչպես նաև զինուժի մասնակցների և տեխնիկայի, գրականության ու արվեստի զարգացման գործում հատուկ ծառայություններ մատուցած զինուժի մասնակցների և այլ անձանց հարգանքները նշել միմյանց նրանց ծննդյան հիմնամյակի, վաթսուամյակի և յոթանասունհինգամյակի կապակցությամբ:

3. Իրենց այլ թի ընկնող պետական գործունեությամբ, զինուժի մասնակցների, գրականության և արվեստի բնագավառում իրենց հայտնագործումներով և նվաճումներով հայրենիքը փառաբանած մեծ մարդկանց հիշատակի մեծարումը կատարել նրանց մահվան հետևյալ դատաների կապակցությամբ՝ 25, 50, 75, 100, 200 տարի և այնուհետև յուրաքանչյուր 100 տարին մեկ անգամ:

4. Հոբելյանների կազմակերպումը և հոբելյանների անցկացման համար միջոցների ծախսումը կարող է կատարվել միայն ՍՍՌՄ փողկոպետների և Համակ(բ)Պ Կենտկոմի թույլտվությամբ:

«Գրական թերթ», 1941, № 11.

Մայիսի 4-ին

Հայ գրականության տասնօրյակի կապակցությամբ Մոսկվա է մեկնում սովետահայ գրողների և ֆունկցիոնարների պատվիրակությունը՝ հետևյալ կազմով՝ Ա. Իսահակյան, Հ. Օրբելի, Գ. Գեմիլյան, Ստ. Զորյան, Մ. Արաղի, Ն. Զարյան, Գ. Սարյան, Ան. Վարդանյան, Մ. Մանվելյան, Սարմեն, Ս. Տարոնցի, Հմ. Սիրամ, Գ. Աբով, Ս. Հարությունյան, Անդանի, Հո. Պողոսյան, Գ. Բորյան, Խ. Սարգսյան, Ք. Թափալցյան, Էդ. Թոփյան, Հր. Գրիգորյան, Հ. Մկրտչյան, Ա. Հովսեփյան, Ղ. Կոմուրի, Լ. Միքայելյան:

Մոսկվայում, Կուրսկի կայարանում պատգամավորությանը դիմավորում են՝ Վս. Վիշնևսկին, Ս. Միխալկովը, Կ. Տրենեը, Վ. Կատանը և ուրիշներ:

Մայիսի 8-ին

Հրապարակվում է լավագույն պիեսների համաթիվների անցկացման ժողովրդական խորհրդի անդամների կողմից հրապարակված վարձատրությանը նշված պիեսների թվում են Ա. Դարբնու «Երբ բացվում է մանուշակը» և Լ. Փալկոյանի «Գեորգ Մարգարիտյանի» (ըստ Մուրադյանի վեպի):

Մայիսի 10-ին

Սկսվում է հայ գրականության տասնօրյակը Մոսկվայում:

«Պրավդա»-ն տպագրում է հոգևածներ՝ Նիկոլայ Բալասանի հայ գրականությանը:

Երկվեստիան-ն առաջնորդող է նվիրում տասնօրյակին. տպագրում են ակադ. Հ. Օրբելու «Մեծ տրագիկանները», Ս. Շերմինսկու «Աշուղների պոեզիան», Պ. Անտոկոլսկու «Սովետական Հայաստանի պոետները», Ս. Վուրդուի «Ստեղծագործական բարեկամություն» հոգևածները:

«Ի ղ Վ Ե Ս Խ Ի Ս Ի Կ Ո Վ Ն Ո Ր Դ Ո Ր Ե Ց Ի Ց»

«Հեղինակների և ստեղծագործողների մեկուկուսուկու ֆիզիկական և բնաշնչումից իրենց նաև հայ ժողովրդին՝ աշխարհի ամենակուսուրանական ու տաղանդավոր ժողովուրդներին» մեկին: Հայաստանի սովետիզացիան փոխանց էրկրի համ-

քը: Սոցիալիստական ինդուստրիալիզացիան նրան դարձրեց առաջավոր, ծաղկող ներկր: Կոնկրետիվացումը համիտյան ոչնչացրեց աղքատությունը գյուղում...

Հիտալաի է Հայաստանի ներկան, հիտալաի է և նրա ապագան, նրան, իբր պահտների կողմից քանիցս ողորացած այդ Հայաստանին են ուղղված Ավետիք Իսահակյանի օգնչելիք տողերը.

Վառ ու հզոր թռ ապագան

Կայծակում է իմ դեմ.

Դո՛ւ, հավերժող իմ Հայաստան,

Անուն քաղցր ու վաճճ:

Սովետական մարդիկ քուրժուկական կոսմոպոլիտներ չեն: Նրանց համար թանկ է իրենց ժողովրդի անցյալը, նրա հերոսական արագիցիաները:

Հայ ժողովուրդը սիրով հավաքել է իր կոպտության գանձերը, դրանք դարձրել է եղբայրական ժողովուրդների սեփականություն:

Մասնունցի Դավիթ հերոսական էպոսը թարգմանված է ՍՍՌՄ ժողովուրդների շատ լեզուներով: Ռուսի և վրացու, բելոռուսի և ադրբեյջանցու, ուկրաինացու և ուզբեկի սրտին թանկ է սքանչելի ավանդությունը Սասնա ղյուղապետների հայրենասիրական սխռագործությունների մասին: Նա պատգամ է տվել՝ Եփառքը հաղորդել սերունդից սերունդ:

Հայ պոեզիայի անթուղահիս ոռա ընթերցողին ծանոթացրեց հայ գրականության հարստությանը, գրականություն, որն այնքան հիացմունք է պատճառել Գորկուն, Բյուրակուն և Բլոկին:

Ժամանակակից հայ գրողների՝ Ավետիք Իսահակյանի, Ստեփան Զորյանի, Արազու, Դերենիկ Դեմիրճյանի, Գեղամ Սարյանի, Նաիրի Զարյանի, Միքայիլ անունները լայնորեն հայտնի են սովետական ընթերցողին:

Վերջին 3—4 տարեկան ընթացքում հայ գրականությունը հարստացավ նոր նրկերով: Ստեփան Զորյանն ավարտեց ՄԻ Կյանքի պատմություն մեծ վեպը, որի մեջ նկարագրվում են հայկական գյուղաքաղաքի միջնադարյան կենցաղի պատկերները, ռեյուզիոն շարժման սկզբնավորությունը և բուլնիկյան ընդհատակի աշխատանքը:

ՄԱլրովո Տորդոն մեծ վեպով հանգես նկարվել էր ող Արազին: Նոր թեմաներ է առաջ քաշում Դերենիկ Դեմիրճյանը՝ Վապուտան և Վերկիր հայրենիք պիեսների մեջ:

Հայաստանի գրականությունը հասել է բարձրագույն աստիճանի: Հայ գրողների ստեղծագործությունների մեջ սկսել են գերակշռել սովետական հայրենասիրության, հայրենիքի՝ սոցիալիզմի երկրի նկատմամբ շնորհ սիրո մտքովները...

Հայ գրականության տասնորյակը պիտք է իրան հանդիսանալ եղբայրական ժողովուրդների արվեստին լայնորեն ծանոթանալու համար:

Հայ գրականության տասնօրյակը, որ տեղի է ունենում Մոսկվայում, Ժայռաբազմի Հասարակականությանը ցույց կտա բազմազան կոպտության մարգարիտները, որոնք միայն այժմ, սոցիալիզմի օրով է, որ փայլում են իրենց ամբողջ պայծառությամբ:

ՍՍՌՄ Սովետական զորքների ակումբում տեղի է ունենում հայ գրական-նություն տասնօրյակի բացման հանդիսավճար երեկոն: Բացման խոսք է ասում Վ. Վերջնակին: Հայ գրականության մասին զեկուցում է Վ. Կիրպուտինը: Ելույթ են ունենում Ավ. Իսահակյանը, Ն. Զարյանը:

Ս. Եերվինսկին, Վ. Դերժավինը, Կ. Լիպսկերովը, Վ. Զվյագինցևան, Ս. Գորոդնցկին, Ալ. Բեդիմենսկին կարդում են հայ զորքների ստեղծագործություններից կատարած թարգմանությունները:

Մայիսի 11-ին

«Լիտեյսատլենայա զազետա»-ն առաջնորդող է նվիրում տասնօրյակին:

Տասնօրյակի երրորդ երեկոն տեղի է ունենում Հայկական ՍՍՌ Կուլտուրայի տանը: Բացման խոսք է ասում Ա. Լազուին: Զեկուցում է Ս. Հարությունյանը: Իրենց ստեղծագործությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս՝ Ավ. Իսահակյանը, Ն. Զարյանը, Գ. Սարյանը, Մ. Մանվելյանը, Գ. Բորյանը, Հո. Պողոսյանը: Հայ զորքների ստեղծագործություններից կատարած թարգմանությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս՝ Վ. Դերժավինը, Վ. Զվյագինցևան, Ս. Եերվինսկին:

Մայիսի 12-ին

Տասնօրյակի երրորդ երեկոն տեղի է ունենում Վ. Ի. Լենինի անվան գրադարանում: Զեկուցում է Ս. Հարությունյանը: Ողջույնի խոսք է ասում Մ. Արագին: Իրենց ստեղծագործությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս՝ Ս. Տարոնցին, Աղավինին:

Վ. Ի. Լենինի անվան գրադարանում բացվում է հայ գրականությանը նվիրված ցուցահանդես:

Մայիսի 13-ին

«Էդվենտիսմ»-ի խմբագրատանը տեղի է ունենում հայ գրականության տասնօրյակի մասնակիցների և թարգմանիչների, հրատարակչությունների ներկայացուցիչների, գիտական աշխատողների, ղեկավարների և գրականագետների հանդիպում: Քննարկվում է հայ գրականության մասնալականացման խնդիրը:

Մտքերի փոխանակմանը մասնակցում են՝ Ավ. Իսահակյանը, Հ. Օրբելիս, Գ. Դեմիրճյանը, Մ. Արագին, Մտ. Զորյանը, Ն. Զարյանը, Գ. Սարյանը, Հ. Սիրասը, Ս. Եերվինսկին, Վ. Դերժավինը, Հ. Խաչատրյանը, Մ. Մանվելյանը, Վ. Զվյագինցևան:

Հայ գրականության տասնօրյակի չորրորդ երեկոն տեղի է ունենում Միտիլյիի վադուսաշինական գործարանում:

Ժառով հանդես է գալիս Ա. Շադենը:

Զեկուցում է Ս. Հարությունյանը: Իրենց բանաստեղծությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս՝ Ն. Զարյանը, Հո. Պողոսյանը, Գ. Բորյանը, Սարժենը, Ղ. Կոմուսին:

Մայիսի 14-ին

«Նոստրոմոստովենայա լիտերատուրա» հրատարակչությունում կազմակերպվում է հայ դրողների հանդիպում՝ թարգմանիչների և հրատարակչության աշխատողների հետ:



Տասնօրյակի հինգերորդ երեկոն տեղի է ունենում Ստրոմինկայի ուսանողական փառաքելականում Զեկուցում է Յ. Սարգսյանը:

Իրենց բանաստեղծությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս՝ Ն. Զարյանը, Գ. Սարգսյանը, Գ. Բոբյանը, Ա. Գրաշին, Գ. Աբովը:

Մայիսի 15-ին

Յորենգեի անվան գործարանի ակումբում և Գորբուշովի անվան պալատում կազմակերպվում է տասնօրյակի մասնակիցների հանդիպում քանվորների հետ:

Մայիսի 16-ին

Չայկովսկու անվան Համերգային դահլիճում կազմակերպվում է հայ գրականության տասնօրյակի համաքաղաքային երեկո:

Բացման խոսք է ասում Ա. Ֆանդինը Զեկուցում է Հ. Օրբելին:

Իրենց ստեղծագործությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս տասնօրյակի մասնակիցները, թարգմանությունների ընթերցանությամբ՝ Մոսկվայի պոետներն ու թարգմանիչները:

Մայիսի 17-ին

«Պրավդա»-ն տպագրում է Կ. Ֆեդինի «Մեզ համար թանկ է Հայաստանի գրականությունը» հոդվածը:

Կ. Ֆեդինի հոդվածը.

«Երկին հանդիպում են սովետական երկու պրականություն՝ ամրապնդելու անփակտելի փոխադարձ ըմբռնողությունը, հանդիպում են բարեկամները՝ հայերը և ռուսները՝ նորից սեղմելու միմյանց ձեռքը, Այս անգամ հանդիպման վայրը Սովետական Միության մայրաքաղաքն է, որտեղ մոսկվացիները արտագին շնորհակալություն են հայտնում ընկերներին՝ Հայաստանի մայրաքաղաքի նորերս ցույց տված ջանքերի հյուրընկալության համար:

Հանդիպմանն ուղեկցում է Հայաստանի գրողների գեղարվեստական և հրատարակատեսական ստեղծագործությունների զրգերի ցուցահանդեսը: Ձեռքում բռնած այդ զրգերը, հիանալով Հայաստանի ժամանակակից հրատարակությունների հաշակով, իշխուսարացիաների գեղեցկությամբ, կազմի, թղթի լավորակությամբ և տպագրության կատարելությամբ, որ թողարկում է ժամանակակից զրգի արդի ֆարքիկան, — ես մտաբերեցի Հայաստանում անցկացրած դարմանահրաշ օրերից մեկը:

Այսպիսով ստորոտում, շրջապատված խաղողի այգիներով, հուշարձանի ներփակված մենություն մեջ բարձրանում է էշմիաթինը՝ մի ժամանակ վանք և Հայաստանի կրոնական կյանքի կենտրոնը, այժմ՝ նրա կուլտուրական անհետնալիսի ֆունդը, նրանում պահպանվում է հուշակավոր մի գրադարան — հայերեն և մի քանի այլ լեզուներով գրված ձեռագրերի և առաջին անգամ տպա-

գրված գրքերի հավաքածու *Քաղաքացիական միության հայերեն ձեռագիր գրքերի քննությունը քանակին արդեն իսկ հասնում է մոտ տասը հազարի*։

Նրա բաց են անում հնագույն ձեռագրերից մեկը՝ IX դարի «Патерик»-ը կամ IX—XII դարերի ավետարանը՝ VII դարում պատրաստված փղփղեղ կապ-մոմ, երբ համոզվում են, որ գրքերը ճշտորեն թվագրված են անհող գրիչների անփոփոգ հնագրությամբ։— Հուլիսինքն դառնալով է թեզ, կարենա խորա-սուզվում են ժամանակի հասակը, մարդկային հետաքրքրության և նրանա-յություն ակունքները, Հազարավոր գրքերից ամեն մեկը իրենից ներկայացնում է աշխատասիրություն և վարպետություն կատարյալ ստեղծագործություն։ Այսպիսի մի գիրքը մի ամբողջ *սրբատարականություն է*, անկրկնելի, ճշակի, զարդանկարչի և գրիչի արվեստի արգասիք։ Համարյա միշտ նրանք անհայտ են։ Սակայն որքա՞ն կենդանի է նրանց վարժ ձեռքերի գործը։ Միևնույնու-նձրն այնքան են պահպանված, որ թվում է, թե վարպետները զենուս ձեռքնե-րին պահած ունեն վրձինը, որով քաշված են վերջին շտրիկները։

Հայկական հնագույն գրքերի շարքում գտնվում են իրանական և թուրք-կան մագաղաթներ՝ դիպլոմատիկական, վարչական, եկեղեցու, գիտության փաստաթղթեր։ Հազվագյուտ ձեռագրերի կողքին պահպանվում են XIV դարից սկսած աշխարհի բոլոր ծայրերում առաջին անգամ տպագրված հայերեն հար-յուրավոր գրքեր։

Այդպիսին է այդ համաշխարհային հուշարձանը՝ Ալագյազի ստորոտում։ Նա պահպանված է զերազանց կերպով։ Իր պատմության հանգնյա ունեցած ժո-ղովրդի սերն ու ուշադրությունը չեն ընդհատում հոգատարությունն էջմիածնի նկատմամբ։ Վաղուց արդեն ոչ թե վանականները, այլ սովետական գիտա-կաններն են խնամում, ուսումնասիրում այդ հազարավոր *սրբատարականությունները*, որոնցից յուրաքանչյուրը կարող էր ամեն մի հարուստ գրադարանի հպարտությունը կազմել։ Նոր գիտությունն էջմիածնի հետքերով իմաստասու-րում է Հայաստանի անցյալը։ Եվ արդեն ոչ թե հույսը, այլ վստահությունն է տիրում հոգուր, որ մարդու կողմից ստեղծված ամեն ինչ ժառանգում է մարդկո-թյան ներկայի և ապագայի օգտին ու փառքին, մարդկություն, որ ապրում է և պետք է ապրի սովետական ժողովուրդների ընտանիքում։

Ռուս գրողները թանկ են զնահատում Հայաստանի եղբայրական գրակա-նությունը։ Այն աչքի է ընկնում մեծ գաղափարականությամբ և զեղարկմանա-կան րաձոր մակարդակով։ Սովետական Հայաստանի գրողները հարուստ են առաջնորդներով և լի ներտասարկ ուժերով։ Պատմական մեծ անցյալի այդ ան-րձեր, որից ուժ են քաղել նրանց հայրերը,— նրանք մեր միասնական սոցիա-լիստական տերության մյուս ժողովուրդների կուլտուրայի վարպետների շար-քում—զգում են իրենց որպես ապագայի լիակատար տերեր։

„Правда“, 1941, № 135.

«Պրավդա»-ի տարբեր համարներում հոդվածներ են տպագրվում Ավ. Բաադակյանի, Սա. Զորյանի, Մ. Արազու և Ն. Զորյանի ստեղծագործության մասին։

Կարմիր Բանակի Ֆրոնտի անվան կենտրոնական տանը կազմակերպվում է առանձնապիսի մասնակիցների հանդիպում Մոսկվայի կաթաղորի հրամանա-տարների և քաղաշխատողների հետ։

Բացման խոսք է ասում Վ. Ի. Լեբեդև-Կոմսալը, Զեկուցում է Ս. Հարությունյանը, Իրենց բանաստեղծությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս՝ Գ. Սարյանը, Ա. Գրաշին, Գ. Բորյանը, ասպ թարգմանիչներ Ա. Գառնովը, Տ. Ազնեդիարովան, Ա. Գառնովը կարդում է իր «Հայաստանի հղալայրներին» բանաստեղծությունը:

Գիտնականների տանը կազմակերպվում է հայ գրականության երեկո:

Բացման խոսք է ասում Ա. Կարախանյան, Զեկուցում է Հ. Մկրտչյանը, Հյուսիսի մեր ժողովրդում է ակադ. Բ. Գ. Գրեկովը, Իրենց բանաստեղծությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս՝ Ավ. Իսահակյանը, Ն. Զարյանը, Աղապենին, թարգմանությունների ընթերցանությամբ՝ Ս. Երեմյանսկին և Կ. Լիպսկերովը:

Թատերական ընկերության դահլիճում հրավիրվում է հայ գրամատուրգիային նվիրված խորհրդակցություն, Զեկուցում է Գ. Աբովը:

Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են պրոֆ. Պ. Ի. Գրիգորիև, Գ. Գեմիրճյանը և ուրիշներ:

Մայիսի 18-ին

«Խոտերատուրնայա» զագեխտան էշեր է նվիրում հայ գրականությանը:

Տպագրվում են Կ. Զելինսկու «Պոեմա ընդարձակ հողմածը» Ավ. Իսահակյանի պոեզիայի մասին, Վ. Կիրպոտինի «Հայրենասիրության թեման հայ պոեզիայում» հոդվածը, հոդվածներ Ն. Զարյանի և Գ. Սարյանի ստեղծագործության մասին և այլ նյութեր:

Վ. Ի. Լենինի անվան Ռադմա-Ջաղաքական ակադեմիայում կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված հայ գրականությանը:

Բացման խոսք է ասում Ալ. Բեդիմենսկին, Զեկուցում է Հր. Գրիգորյանը, Իրենց բանաստեղծությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս՝ Գ. Սարյանը, Ն. Զարյանը, Աղապենին, Գ. Բորյանը, Ա. Գրաշին, Հ. Պողոսյանը, թարգմանությունների ընթերցանությամբ՝ Վ. Զվրադինցևան, Տ. Ապենդիարովան, Ա. Գառնովը, Լ. Դլիգալը, Ալ. Բեդիմենսկին:

Մայիսի 19-ին

Գորկու անվան Համաշխարհային գրականության ինստիտուտում հրավիրվում են հայ գրականությանը նվիրված գիտական նիստեր:

Նախագահում է Մ. Ի. Սերեբրյանսկին:

Զեկուցում են.

1. էդ. Թոֆյանը՝ «Սովետահայ պոեզիայի մասին»:

2. Հ. Մկրտչյանը՝ «Սովետահայ արձակի մասին»:

Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Կ. Զելինսկին, Ռ. Վարդագարյանը, Վ. Ղազանյանը, Մ. Ի. Սերեբրյանսկին:

ՍՍՌՄ Գիտությունների ակադեմիայում տեղի է ունենում Գորկու անվան Գրականության ինստիտուտի և Սովետական գործերի միության միացյալ գիտական նիստ:

Ներածական խոսք է ասում ակադ. Ա. Գ. Զիլինսկովը:

Զեկուցում են՝ Հ. Օրբելին «XII և XIII դարերի վերածննդի գեղարվեստա-

Վաս-գրական ազդեցությունները», պրոֆ. Ե. Նուցուրիձեն՝ «Հայաստանը և տրենկյան վերածնունդը»:

Մոսկվայի Գրողների ասկումքում կազմակերպվում է Ավ. Իսահակյանի ստեղծագործություններին նվիրված երեկո:

Քաջման խոսք է ասում Ա. Ֆադեևը:

«Ավ. Իսահակյանի ստեղծագործություններին մասին խոսքով հանդես են գալիս Կ. Զեյնակին, Ն. Զարյանը և Հ. Կուսկկյանը:

Ողջույնի խոսք է ասում Վ. Բիլուսովի այրին:

Իր բանաստեղծությունների ընթերցանությամբ հանդես է գալիս Ավ. Իսահակյանը, Իսահակբանին նվիրված իրենց բանաստեղծությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս՝ Արսենևան, Վ. Զվյագինցևան, Ս. Մառը, Ս. Երզնկեանին, Տ. Սպենդիարովան, Գ. Սարյանը, Աղավին, Ա. Գրաչին:

Վերջում տեղի է ունենում համերգ. կատարվում են Իսահակյանի ստեղծագործությունները:

Մայիսի 20-ին

Միությունների տան Մյունազարդ դահլիճում տեղի է ունենում հայ գրականության տասնօրյակի եզրամասի ներկայում:

Քաջման խոսք է ասում Ալ. Տոլստոյը, Զեկուցում է ակադ. Հ. Օրբելին:

Երեկոյի գրական բաժինը քաջ է անում Ավ. Իսահակյանը:

Իրենց ստեղծագործությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս՝ Ն. Զարյանը, Գ. Սարյանը, Գ. Բորյանը, Հո. Պողոսյանը, Թարգմանությունների ընթերցանությամբ՝ Վ. Զվյագինցևան, Ա. Բեզինեանին, Վ. Դերժավինը:

Մայիսի 21-ին

«Պրավդա»-ն և «Իզվեստիա»-ն էլ են նվիրում հայ գրականությանը. տպագրվում են Ավ. Իսահակյանի «Անժոռանային», Ստ. Զորյանի «Ծածուկություն», Մոսկվա՝ խոսքերը, ակադ. Հ. Օրբելու «Ժողովրդի արիությունը» ընդարձակ հոդվածը և այլ հոդվածներ ու նյութեր:

Մայիսի 22-ին

Հայ գրականության տասնօրյակի մասնակիցները «Պրավդա»-ի խմբագրատանը գրույց են ունենում թերթի աշխատակիցների հետ:

Քաջման խոսք է ասում Եմ. Տարուշևսկին:

Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Դ. Դեմիրճյանը, Ն. Զարյանը, Ս. Հարությունյանը, Գ. Բորյանը, Հմ. Սիրասը, Հր. Գրիգորյանը, Ս. Կաթապետյանը:

ՀՀԳ-ի թղթակցի հետ ունեցած գրույցի ժամանակ ՍՍՌՄ Սովետական գրողների միության նախագահության քարտուղար Ա. Ա. Ֆադեևը հայտնում է.

«— Խոսելով հայ գրականության տասնօրյակի մասին, առաջին հերթին պետք է նշել նրա երկու առանձնահատկությունը:

Առաջինն առանձնահատկությունն այն է, որ տասնօրյակն անցավ գործարար քարոզի մակարդակի վրա, զգալիորեն ամրապնդելով կապերը Մոսկվայի և

Հայաստանի գրողներին ու պոետներին միջև, Հանդիսավոր երեկոներին ու հանդիսավորներին, որոնք անցան մեծ հաջողությամբ, Մոսկվայի աշխատավորները հնարավորություն ունեցան ծանոթանալու հնարավորության գրականություններին մեկի՝ հայ գրականության հետ: Այս տասն օրվա ընթացքում անցկացվեցին գործարար հանդիսավորներ և նիստեր Գեղարվեստական հարաբերությունների հրատարակչության (Գոսլիտգիզատոմ), ռեդիոատիւնի խմբագրությունում, Գիտությունների ակադեմիայում և այլն, որոնք հնարավորություն տվին ճշտելու և լուծելու մի շարք պրակտիկ հարցեր, որոնց տնտեսականորեն կազմված են հայ և ռուս ժողովուրդների բարեկամության, երկու գրականությունների բարեկամության հետագա ամրապնդման հետ:

Հայ գրականության տասնօրյակի երկրորդ առանձնահատկությունն այն է, որ ես իմ մասնալական բնույթով և ունկնդիրներին ու մասնակիցներին՝ մայրաքաղաքի գրականագետներին, արվեստի աշխատողներին, ուսանողներին, բանվորներին, կարմիրբանականներին, խնտելիցներին, լայն ընդգրկումով, ամենատեղն էր մինչև այժմ անցկացված տասնօրյակներին: Մոսկվայի աշխատավորները շնորհեցին ու հրավիրեցին դիմավորեցին հայ գրականության ներկայացուցիչներին, որոնք երեկույթները հատուկ ժողովրդականություն էին վայելում մայրաքաղաքում...

Տասնօրյակի արդյունքներին ամփոփման ամբողջ աշխատանքը նոր է միայն սկսվում: Մեր գրողներին, պոետներին և թարգմանիչներին խնդրեն է՝ ավելի ընդհուպ մտախառն հայ գրականությանը, ուսումնասիրել այն, ուսումնասիրել հայ ժողովրդի պատմությունն ու հարուստ գրականությունը, ավելի շատ թարգմանել ինչպես կլասիկ երկեր, այնպես էլ ժամանակակից հայ գրողներն ու պոետներին երկերի լավագույն նմուշները: Սովետական գրողների միությունում, մասնավորապես նրա նախագահությունը, իր հերթին, կհետևի, որ նշված հրատարակչական պլանները կատարվեն ժամանակին և ստույգ կերպով, որպեսզի ուսն ընթերցողներին լայն շրջանները և այլ ժողովուրդներին ընթերցողները հնարավորություն ունենան ավելի խոր կենսով ծանոթանալու հայ գրականության լավագույն նմուշներին հետ:

Սակայն դրանով էլ չեն սպասվում մեր պարտականությունները: Հայ գրականության հարցերը պետք է Սովետական գրողների միությանը զբաղեցնեն ոչ միայն առանձին ժամանակաշրջաններում, հանդիսավոր հոբելյաններին և տասնօրյակներին ժամանակ, Առանձին դրերին և երկերի թարգմանություններն ու տպագրությունը և դրանք ճանարկումը, Հայաստանի առանձին գրողներին ու պոետներին Մոսկվա կոնցերտ՝ նրանցից յուրաքանչյուրին նվիրված ստեղծագործական երեկոներ կազմակերպելու համար, և լիարժեք գործնական կապա՝ թն ինչ ուղղությամբ պետք է ընթանա մեր ամենօրյա աշխատանքը: Հայաստանի գրողներին հետ:

ԵՄՎ. Հայաստան, 1941, № 123:

Մայիսի 27-ին

Նրան է ժամանում հայ գրականության տասնօրյակի մասնակիցներին, առաջին խումբը:

Կայարանում տեղի է ունենում միտինգ:

Ելույթ է ունենում Մ. Արազին:

Հունիսի 3-ին

Ակազում է Գ. Սունդուկյանի անվան պետական դրամատիկ թատրոնի զոստրուները Մոսկվայում:

Փոքր թատրոնում բեմադրվում է Ա. Շիրվանզադեի «Պատվի համար» դրաման:

«Պատվառ»-ի Հունիսի 5-ի համարում տպագրվում է Պ. Անտոկոյսկու «Պատվի համար» հոդվածը՝ նվիրված զրամայի Սունդուկյանի անվան թատրոնի բեմադրությանը:

Հունիսի 5-ին

Փոքր թատրոնում Գ. Սունդուկյանի անվան դրամատիկ թատրոնը բեմադրում է Մ. Գորկու «Եզր» Բուլլըզով և ուրիշները:

«Պատվառ»-ի Հունիսի 7-ի համարում տպագրվում է Գ. Ջալալզադեի հոդվածը «Եզր» Բուլլըզովի բեմադրության մասին:

Հունիսի 6-ին

Փոքր թատրոնում Գ. Սունդուկյանի անվան դրամատիկ թատրոնը բեմադրում է Ա. Գոլակյանի «Մեծ բարեկամություն» պիեսը:

«Պատվառ»-ի Հունիսի 11-ի համարում տպագրվում է Մ. Շահինյանի հոդվածը բեմադրության մասին:

Հունիսի 7-ին

Փոքր թատրոնում Գ. Սունդուկյանի անվան դրամատիկ թատրոնը բեմադրում է Դ. Դեմիրճյանի «Երկրի հայրենի» դրաման:

«Պատվառ»-ի Հունիսի 13-ի համարում տպագրում է Վ. Վիննիկովի «Երկրի հայրենի» հոդվածը՝ զրամայի և նրա բեմադրության մասին:

Հունիսի 10-ին

Փոքր թատրոնում Գ. Սունդուկյանի անվան դրամատիկ թատրոնը ներկայացնում է Շեքսպիրի «Օթելլո»:

«Պատվառ»-ի Հունիսի 15-ի համարում տպագրվում է պոեթ Մ. Մուրզոգովի «Օթելլո» հոդվածը՝ Սունդուկյանի անվան թատրոնի բեմադրության մասին:

Հունիսի 13-ին

Հայպետհարադայի ռամատային թատրոնում կազմակերպվում է հանդիպումը «Երկր» նվիրված հայ գրականության տառնորդակին՝ Մոսկվայում:

Ջեկուցում է Հմ. Միրումը, Իրենց ստեղծագործությունների ընթերցանությունը հանդես են գալիս՝ Գ. Սարյանը, Հ. Երազը, Ա. Վշտունին, Սարմենը, Մ. Վահունին, Աղավինին, Վեպպերը և ուրիշներ:

«Մոսկովյան» Հայաստան թերթը էլ է նվիրում սովետահայ գրականությանը՝ տասնորյակի կապակցությամբ, Տպագրվում են սովետահայ գրողներ (Մտ. Ջորյան, Գ. Սարյան և ուրիշներ) տպավորությունները տասնորյակից, բանաստեղծություններ և այլ նյութեր:

Հունիսի 17-ին

Նշվում է Պետրոս Աղամյանի մահվան 50-ամյակը:

Հունիսի 20-ին

Մոսկվայի Ղերսասանի տունը հրավիրվում է Սունդուկյանի անվան թատրոնի զաստրոլներն ամփոփող խորհրդակցություն:

Ելույթ են ունենում՝ պրոֆ. Մ. Մորոզովը, քննադատներ Դ. Տալեիկովը, Ի. Ալտմանը և ուրիշներ: Շնորհակալական խոսքով հանդես են գալիս Վ. Վադարչյանը և Գ. Զանիբեկյանը:

Հունիս

Լույս է տեսնում «Թիբրիդգրաֆիական ասոսացրիա առաջին համարը:

Հունիսի 22-ին

Ֆաշիստական Գերմանիան հարձակում է գործում Սովետական Միության վրա: Սկսվում է սովետական ժողովրդի Հայրենական Մեծ պատերազմը:

Հունիսի 24-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում միտինգ՝ նվիրված Սովետական Հայրենիքի պաշտպանությանը: Ելույթ են ունենում՝ Մ. Արազին, Գ. Բորյանը, Հ. Շիրազը, Հմ. Սիրասը, Արաքսը, Մ. Մարգարյանը, Գ. Հովսեփյանը և ուրիշներ: Միտինգն ընդունում է բանաձև:

Հունիսի 25-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթում տպագրվում է Գ. Սարյանի «Խոսք բարի հրթիռ բանաստեղծությունը:

Ակսվում են Ադրբեյջանական ՍՍՌ Մ. Ֆ. Ախունդովի անվան «պերայի և լալեռի լենինի շքանշանակիր պետական թատրոնի զաստրոլները Երևանում:

Հունիսի 27-ին

«Պրավդա»-ում տպագրվում է Ալեքսեյ Տոլստոյի «Ի՞նչ ենք մենք պաշտպանում» հոդվածը:

Հունիսի 30-ին

Ստեղծվում է ՍՍՌԿ Պաշտպանության Պետական Կոմիտե:

Սովետական Հասարակայնությունը նշում է Մ. Յու. Լեոնովի մահվան 100-ամյակը:

Հուլիսի 3-ին

Պաշտպանության Պետական Կոմիտեի նախագահ Ի. Վ. Ստալինը ռադիոյով դիմում է սովետական ժողովրդին:

Հուլիսի 5-ին

«Սոսվետական Հայաստան» թերթում տպագրվում է Գ. Սարյանի «Գովք առա՛ ժողովրդին» բանաստեղծությունը։

Հուլիսի 7-ին

Հրավիրվում է Երևան քաղաքի ինտելիգենցիայի հակաֆաշիստական մի-տինգ, Նուսյի ձև ունենում Գ. Դեմիրճյանը, Սիմանկը, Ն. Զարյանը, Վ. Վաղարշ-յանը, Հ. Դանիելյանը, Ա. Սևկանյանը, Գ. Բորյանը և ուրիշներ։

Միտինգն ընդունում է բանաձև

Դ. Դեմիրճյանի խոսքից.

«...նա ինձ մարտիկ եմ զգում և չեմ զլանա մեր հայրենիքի ազատաթլան համար թափել ալրանա վերջին կաթիլը»։

Նախրի Զարյանի շափածո խոսքից.

«...նա տեսնում եմ պարզ աշխարհաստան ալս թոհոթոհում

Հիտյերի գոռող երկաթն հորդան պիտի ջախջախվի,

Եթե՛վաղն օրհասի պարանը ձեռքին պատրաստ է պահում —

Նա պիտի կախվի՝

Մանկելու համար իր ուժերների մերկությունը բիրտ՝

Նա լի դանելու արար-աշխարհում և ոչ մի տերև,

Տի լինի տանջված երկրի երեսին մարդկային մի սիրտ,

Որ նրան ներել»։

Եվ նա կթողնի դալիթ դարերին մի գարշ հիշատակ,

Թե մարդ եղել է ալսքան մարդակեր և ալսքան տիեզե՛

Առանց եղկանքի լի հիշի նրան ալս արևի տակ

Ոչ մի բանաստեղծ»։

Հուլիսի 10-ին

«Գրական թերթ»-ում տպագրվում է Ն. Զարյանի «Մաստեղ» բանաստեղծությունը։

Հուլիսի 13-ին

Մոսկվայում կնքվում է համաձայնություն ՍՍՌՄ-ի և Մեծ Բրիտանիայի կառավարությունների միջև՝ Գերմանիայի դեմ մղվող պատերազմում հա-մատեղ զորոգությունների մասին։

Հուլիսի 23-ին

«Սոսվետական Հայաստան» թերթում տպագրվում է Ն. Զարյանի «Միջկնի» և Հիտլերն» բանաստեղծությունը։

Հուլիսի 30-ին

«Սոսվետական Հայաստան» թերթում տպագրվում է Գ. Դեմիրճյանի «Հայ-րենիքի հետ» բանաստեղծությունը։

Ոգոստոսի 8-ին

«Մովսեսական և Հայաստանի թերթում տպագրվում է Ավ. Թառնակյանի «Տաշիզմը պիտի խորտակվի» հոդվածը:

Ավ. Թառնակյանի հոդվածից.

«Մենք ճանաչում էինք ու սիրում կլասիկ Գերմանիան՝ քրանաստեղծներին ու փիլիսոփաներին հայրենիքը, ուսմանտիկական կապույտ ծաղկի երկիրը, իդեալիստ և երազող, այն Գերմանիան, ուր երբ էրնստ Ռենանը 19-րդ դարի առաջին կեսերին այցելեց, ծռեկի եկավ և համարեց նրա հողը, Գյոթեի Գերմանիան, նոր Աթենքը, Վալմարի ոգին: Սակայն, այդ Գերմանիան ճշմվեց պրուսական լուսկերի կրունկի տակ, Ֆրիդրիխ ժեծի հրազած Ֆելդֆերայան կրթությունը այլասերեց երիտասարդությանը, միլիտարիզմը դարձավ կրոն, պատերազմը՝ պաշտամունքը...»

«Մեռած ժողովրդի ղլխն պատմության մեջ շատ փորձություններ են ունեցել, բայց նա հաղթանակել է բոլորին. ուսա ժողովուրդը վերջնականապես խորտակել է մոնղոլների աշխարհակալությունը և հետ է շարտել Նվորպայից, մահացու հարվածներ է տվել Նապոլեոնին և Վիլհելմ կալզերի բանակներին և հիմա նրան ամենապատվարք միանուն է վիճակվել՝ խորտակելու ֆաշիզմը և փրկելու մարդկությունը հիտլերյան լեղենազորի բանասերից, հորդաներից: Մենք խորապես հավատացած ենք, որ ճշմարտությունը և արդարությունը պիտի հաղթանակեն լարությունը: Մեր սրբազան կոիվը կլինի վերջին կոիվը:

Բոլոր ոտանահարված ժողովուրդները կյանք կառնեն նորից, ազատությունը կդա բոլորի համար, նաև գերմանացու համար, նաև իտալացու համար: Հին աշխարհի փլատակների վրա այնուհետև անարգել կբարձրանա մարդկության աշխարհը՝ սոցիալիզմը»:

«Սով. Հայաստան», 1941, № 187.

Ոգոստոսի 10-ին

Մոսկվայում հրավիրվում է Համասլավոնական միտինգը Բացման ընտ և առում Ալ. Տոլստոյը:

Միտինգը հրապարակում է կոչ՝ ուղղված «Աշխարհի բոլոր ճնշված սլավոնական ժողովուրդներին»:

Կ ո չ ի ճ .

«Ճնշված սլավոն եղբայրներ՝ Թող սրբազան պայքարի բոցը հուժկու ալիքի պես բարձրանա սլավոնական բոլոր երկրների վրա, որոնք ստրկացվել կամ ստրկացվում են հիտլերիզմի կողմից: Թող սլավոնական հողի լուրաքանչլուր կոտոր դերեզման դառնա թշնամու համար և հիմք ծառայի հիտլերյան լծից ազատագրվելու համար...»

Արյան դիմաց՝ արյուն, մահվան դիմաց՝ մահ: Անողորմաբար վրեժ լուծենք թշնամուց մեր հայրենի հողերի ստրկացման համար, ավերված քաղաքների ու հրդեհված գյուղերի համար, բանտերում և համակենտրոնացման ճամբարներում սպանվածների ու տանջվածների համար, կանանց արցունքների և երեխաների մահվան համար, մեր ժողովուրդների նկատմամբ կատարված ամբողջ ծաղր ու ծանակի համար:

Ճնշված սլավոն եղբայրներ՝ Թշնամին նենգ է և ուժեղ: Բայց միավորված կերպով մենք հարյուրապատիկ ուժեղ ենք նրանից: Սովետական Միության

ժողովուրդները և նրա կարմիր Բանակը մեզ հետ են: Մեզ հետ են բոլոր դե-
մոկրատական երկրները, մեզ հետ է ամբողջ առաջավոր մարզկուսյանը:

Ազատագրական պատերազմի էլն՝ ընդդեմ հիտլերիզմի:

Մա՛հ Հիտլերի և Մուսոլինիի ֆաշիստական բանդաներին՝ սլավոնական
ժողովուրդներին այդ դահիճներին:

Կեցցե՛ մեր հաղթանակը արյունարբու հիտլերիզմի նկատմամբ:

«Գրական թերթ», 1941, № 23.

Ողբստոսի 17-ին

Ավ. Իսահակյանի, Մ. Սարյանի, Հ. Մանանդյանի, Գ. Դեմիրճյանի,
Հ. Ահաբյանի, Մ. Աբեղյանի, Հ. Օրբելու, ժող. արտիստուհի Հ. Դանիելյանի,
Արմեն Տիգրայանի, Ար. Տերտեղյանի, Ն. Զարյանի, Հ. Ստեփանյանի,
Վ. Վաղարշյանի և Հայաստանի կուլտուրայի և գիտության ալլանի մանի գոր-
ծիչների ստորագրությամբ «Սովետական Հայաստան» թերթում տպագրվում է
դիմում՝ ուղղված «Արտասահմանյան երկրներին բոլոր հայերին»:

Դ ի մ ու մ ի Յ.

«Սովետական բազմազգ պետության ժողովուրդները, որ ձեռք են բերել
խաղաղության, ազատության և երջանկության իսկական հայրենիք, մի քա-
տորդ դարի իրենց ազնիվ աշխատանքով իրենց երկիրը վերածեցին հարուստ,
կայսարական հզոր մի պետության, ուր բոլոր ազգերն առ ժողովուրդները հա-
վասար են»:

Ժողովուրդների այս մեծ ընտանիքում, ինչպես հեքիաթական փյունիկ,
մոխրից և բոցերից վերածվեց մեր ազատասեր հայ ժողովուրդը: Սովետա-
կան իշխանությունը փրկեց մեր ժողովուրդը կործանումից և ֆիզիկական
քնաբեկումից: Մեր անձնազուհ աշխատանքով, ուսու մեծագործ ժողովրդի օգ-
նությամբ Սովետական Հայաստանը վերածվեց մի ծագված երկրի: Մեր հայրե-
նիքը ժամկետից բազմաթիվ տառապանք, ֆաշիզմի և գործարանների,
էյնկտրակայանների և ոռոգման ջրանցքների խիստ ցանցով: Զտանված զար-
գացման հասավ մեր գյուղատնտեսությունը...

«Իրականացավ մեր մայրաքաղաքի դարավոր երազը, կուսարվեստի նրա լավ-
գույնի զավակների՝ Արտյանի, Նալբանդյանի, Քումանյանի և ուրիշների բազ-
մանքերն ազատ հայրենիքի մասերն...»

«Սովետական Միության եղբայրական ժողովուրդներին հետ միասին ար-
յունարբու ֆաշիզմի դեմ ահավոր ուժով լարձրացավ նաև հայ ժողովուրդը:
Մեր ժողովուրդն իր բազմադարյան պատմության ընթացքում առաջին անգամ
չէ, որ դուրս է եկել օտարերկրյա ասպատակողների և հափշտակիչների դեմ,
բայց նա երբեք չի եղել այնքան միասնական և միաձուլ, ինչպես հիմա:
Մեր ժողովրդի հոգում վերականգնության ցեղ են Սասնա դուցազունների հերո-
սական սրահիցիաները: Հայաստանի հազարավոր խիզախ զավակներ կար-
միր Բանակի շարքերում Վերստաբու մարտելու՝ են հանուն սովետական Հայ-
րենիքի և ջախջախում հիտլերյան հորդաները...»

«Թանկագին բարեկամներ, այս պահին, երբ մեր երկրի և ամբողջ մարզ-
կության վրա կախվել է ահեղ վտանգը, մենք դիմում ենք համայն աշխարհի
հայերին, մենք դիմում ենք բոլոր նրանց, ում համար թանկ է հազարամյակնե-
րի կուլտուրական ժառանգությունը, ում համար սուրբ են ազատության և մար-

դասիրութիւնն գաղտնաբերելու, բոլոր նրանց, ովքեր սիրում են իրենց իսկական հայրենիքը, մենք դիմում ենք և կոչ անում — համախմբել բոլոր ուժերը՝ կանխելու համար վերագործել դեպի միջնադար, կանխելու համար համաշխարհային կուլտուրայի ունշացումը, որ բերում է իր հետ գաղանաքած ֆաշիզմը, մարդկութիւնն, գիտութիւնն և կուլտուրայի ամենաուրախ թշնամին:

Մենք դիմում ենք ձեզ և կոչ ենք անում — համախմբել ձեր բոլոր ուժերը՝ հանուն Սովետական Միութեան պաշտպանութեան, հանուն մարդկութեան խաղաղ ու վտանգավոր թշնամու — ֆաշիզմի ունշացման:

«Սով. Հայաստան», 1941, № 185.

Ոգոստոսի 24-ին

Մոսկվայում տեղի է ունենում հրեա ժողովրդի միտինգ

Բացման խոսք է ասում ՍՍՌԿ-ի ժող. արտիստ, պրոֆ. Ս. Մ. Միխոնչևս: Միտինգում ելույթ են ունենում՝ Ս. Մարշակը, Ի. Հրենբուրգը, Ս. Մ. Էյզենշտեյնը և ուրիշներ:

Միտինգը դիմում է ուղղում ամբողջ աշխարհի հրեաներին:

Ոգոստոսի 26-ին

«Պրավդա»-ն տպագրում է «Հայ ժողովուրդը Սովետական Միութեան պաշտպանության պատերազմի մարտական մասնակիցն է» առաջնորդող հոդվածը:

Առաջնորդից-

«Հայ ժողովուրդը հաստատապես իր մարտական տեղն է գրավել իրենց անկախութեան և ազատութեան համար Սովետական Միութեան բոլոր ժողովուրդների մղած ընդհանուր պայքարում: Անվճար մարտիկներ օդաչու ֆաշիզմի դեմ, մայր Սովետականի և հայ ժողովրդի ուրիշ շատ զավակների պանծալի ասունները, մարտիկներ, որոնք հռչակվեցին Հայրենական պատերազմի ճակատներում իրենց ցուցաբերած անձնուրաց անվճարութեամբ և արիությամբ, — հայտնի են ամբողջ Սովետական Միութեանը, Հայ ժողովուրդը, ինչպես և Սովետական Միութեան մյուս բոլոր ազատ ու իրավահավասար ժողովուրդները, աստիճան խորապես զգաց մեր երկրի վրա կախված մահացու վտանգն այն պատճառով, որ նա իր քաղաքացիական պատմության մեջ քանիցս ենթարկվել է աստիճանական կոտորածների հարձակումներին: Նա գիտե, թե ինչ բան են կոտորածը, ավերը, սովը, բռնությունները: Հայ ժողովուրդը չի մոռացել հայերի ֆիդիկական ունշացումը, որ կազմակերպել էր արյունոտ Հիտլերի նախորդ Վիշնիմ կայսրը՝ առաջին իմպերիալիստական պատերազմի տարիներին:

Այդ պատճառով, երբ արյունալի հրդեհի պես բռնկվեց պատերազմը, որ սկսել է մարդակեր Հիտլերը Սովետական Միութեան դեմ, ամբողջ հայ ժողովուրդը մի մարդու պես ոտքի կանգնեց հայրենիքը պաշտպանելու Սովետական Միութեան վրա ավազակային, ուխտադրուժ հարձակում գործելու լուրը ստիպեց զգալուն կերպով արթուն կենալ հայ ժողովրդի նաև այն զավակներին, որոնք ապրում են ՍՍՌԿ-ի սահմաններից դուրս: Նրանց ամբողջ սերը, նրանց ամբողջ համակարանը Սովետական Միութեան կողմն է:

ԱՄՆ-ում ապրող հայերի մասնաժամանակ միտինգը սովետական դեսպանութեանն ուղարկել է հետևյալ հեռագիրը. «Մենք, ամերիկահայերս, որոնք

Հայրենի երկիրը պաշտպանում է Կարմիր Ռեանկը, զգում ենք, որ պարտավոր ենք ռզենելու Սովետական Միությանը նրա մղած պայքարում, մինչև որ ֆաշիզմը ոչնչանա ամբողջ աշխարհում:

«Սով. Հայաստան», 1941, № 293.

Ազոտոս

«Սովետական զրականություն» հանդեսի № 8—9-ում տպագրվում է Ա. Բասհակյանի «Ռեազմակոչ» քանաստեղծությունը:

Ազոտոսի 31-ին

Նկարիչների տանը բացվում է «Ռեա թողություն» հերթական ցուցահանդեսը:

Անպտեմբերի 6-ին

Գրողների բրիգադան՝ Ա. Բասհակյան, Ս. Զորյան, Գ. Սարյան, Սարմեն, Գ. Արոմ և Ա. Փալանջյան, — զրական-մասնաշաղկան երեկոներ է կազմակերպում Աշտարակի շրջանում:

Անպտեմբերի 9-ին

Հայֆիլհարմոնիայի դաշինքում հրավիրվում է Երևան քաղաքի կանանց հակաֆաշիստական միտինգ: Բացման ճառ է ասում ՍՍՌՄ ժող. արտիստուհի Լ. Դանիելյանը:

Միտինգն ընդունում է կոչ՝ ուղղված Հայաստանի քոլոր կանանց:

Անպտեմբերի 20-ին

«Գրական թերթ»-ում հրապարակվում է Ն. Զորյանի «Ուղիղ իմ ժողովրդին» քանաստեղծությունը:

Անպտեմբերի 31-ին

Տնդի է ունենում Երևանի երիտասարդության հակաֆաշիստական միտինգ: Միտինգն ընդունում է քանաձև:

Հոկտեմբերի 12-ին

Մանկավարժ տնդի է ունենում սովետական պետականների հակաֆաշիստական միտինգ:

Հոկտեմբերի 15-ին

Հայֆիլհարմոնիայում տնդի է ունենում Երևանի գիտության աշխատողների հակաֆաշիստական միտինգ:

Հոկտեմբերի 18-ին

«Պրավդա»-ում տպագրվում է Ա. Տոստոյի «Թշնամի» սպանում է Մոսկվային Հոգվածը:

Հոկտեմբերի 23-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթում տպագրվում է Ն. Զորյանի «Արդյա-նյանդի խնձորները» քանաստեղծությունը:

Հոկտեմբերի 24-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթում տպագրվում է Գ. Սարյանի «Մոռված» քանաստեղծությունը:

Հոկտեմբերի 26-ին

Ռազմաճակատում զոհվում է Ա. Հոյզարը (ծնվ. 1904 թ.):

Հոկտեմբերի 28—31-ը

Գրողների բրիգադան՝ Ն. Զարյան, Ս. Տարոնցի, Լ. Միքայելյան, Լ. Քար-դուլ և Աղալինի, լինում է Բայազետի շրջանում:

Հոկտեմբեր

Գրողների բրիգադան՝ Մ. Արադի, Գ. Սարյան, Ա. Վշտունի, Աղալինի, Վ. Գրիգորյան, Վեսպեր, մեկնում է Ապարանի շրջանը:

«Սովետական դրականություն» ամսագրի № 9—10-ում հրապարակվում է Ստ. Եսաումյանի դիտողությունները Հ. Հակոբյանի «Նոր առավոտ» պոեմի մասին:

Նոյեմբերի 22-ին

Բժշկական ինստիտուտում կազմակերպվում է գրողների հետ՝ ուսանող-ների հանդիպման երեկո: «Հակաֆաշիստական դեղարվեստական դրականու-թյունը» թեմայով զեկուցում է Էդ. Քոփյանը:

Նոյեմբերի 29-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթում տպագրվում են՝ Ավ. Իսահակյանի «Մեր իդեալներն անսասան են», Մ. Սարյանի «Փառապանծ տարեդարձը հոգված-ները», Ն. Զարյանի «Բեզ հետ ենք, Մոսկվա՛», Հ. Միրոսի «Եմ Հայաստան» քանաստեղծությունները:

Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման 21-րդ տարեդարձի առթիվ ամերիկահայերը հեռագիր են ուղարկում Մ. Ի. Կալինինին:

Հեռագրում ասված է. «Ավելի քան 3 հազար ամերիկահայեր Նյու-Յորքում տոնեցին Սովետական Հայաստանի 21-րդ տարեդարձը: Բոլորս ոգեշնչված ենք այն հերոսական պայքարով, որ Կարմիր Բանակը և նրա յարակալն սովետական մոլորակները մղում են թշնամի հիտլերյան թաղարքունների դեմ»:

«Յով. Հայաստան», 1941, № 216.

Նոյեմբերի 30-ին

«Գրական թերթ»-ում տպագրվում է Ստ. Զորյանի «Մայրը պատմվածք»:

Նոյեմբեր

«Սովետական դրականություն» ամսագրի № 11-ում տպագրվում է Գ. Գե-միհրանի «Անխուսափելին» պատմվածքը:

Գեկտեմբերի 1-ին

Հ(յ)Պ Կենտկոմի պրոպագանդայի և ագիտացիայի բաժինը հրապիրում է մամուլի և գրականության աշխատողների խորհրդակցություն՝ նվիրված մամուլի և գրականության հարցերին:

Ելույթ են ունենում՝ Զ. Քրիզոստոմյանը, Ն. Զարյանը, Գ. Աբովը, Հմ. Սիրապը, Լ. Մամիկոնյանը, Ռ. Զարյանը, Լ. Ասլանյանը և ուրիշներ:

Գեկտեմբերի 7-ին

Նկարիչների տանը բացվում է ցուցահանդես՝ նվիրված Հայրենական Մեծ պատերազմին:

Գեկտեմբերի 9-ին

Քրական թանգարանում բացվում է «Հայրենիքը հալ գրականության մեջ» ցուցահանդեսը:

ՀԱՄԱՌՈՑ ԲԻՐԼԻՈՐԱՅԻՒ

Զափածո

Քոչյան Գ.— Մարտիկի երգումը, Երևան:
 Գրաչի Ա.— Ղարաբաղյան զարուն (ռուսերեն), Երևան:
 Քրիզոստոմյան Վ.— Մարտական հանդիպում, Երևան:
 Զարյան Ն.— Մարտակոչ, Երևան:
 Զարյան Ն.— Արջակ և Եսպուհ, Երևան:
 Կարապետյան Բ.— Լիրիկա, Երևան:
 Հուրյան Թ.— Պոեմներ, Երևան:
 Մարյան Գ.— Հայրենիքի համար, Երևան:
 Սարյան Գ.— Հատընտիր (ռուսերեն), Երևան:
 Վչատուրի Ա.— Ընտիր երկեր, Երևան:
 Տարոնցի Ս.— Ռազմի շեփոք, Երևան:

Առձակ

Ջորյան Սա.— Հեթիաթներ, Երևան:
 Քոչյար Լ.— Ժամանակներ, Երևան:

Դրամատուրգիա

Սաղաթեղյան Լ.— Մի կտոր հողի համար (ռուսերեն), Մոսկվա:

Ժողովածուներ

Հանուն սովետական Հայրենիքի, Երևան:
 Քոսե տարի, Քրիչյախ:

Կլասիկներ

Աբովյան Խ.— Առակներ, Երևան:
 Աղայան Ղ.— Ընտիր երկեր (ռուսերեն), Երևան:
 Զոհրապ Գ.— Նովելներ, Երևան:

Թումանյան Հ.— Հատընտիր (ռուսերեն), Երևան,
 Մեքենայ — Երկուսն թ դարի, Երևան,
 Կոբլուն — Վարդ Մաշտոցի, Երևան,
 Մամիկոնյան Հ.— Պատմություն Տարոնո, Երևան,
 Նալբանդյան Մ.— Ընտիր երկեր (ռուսերեն), Երևան,
 Նալբանդյան Մ.— Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. III, Երևան,
 Նալբանդյան Մ.— Բանաստեղծություններ, Երևան,
 Շահազիզ Ս.— Ընտիր բանաստեղծություններ, Երևան,
 Շիրվանզադե Ալ.— Պատվի համար (ռուսերեն), Մոսկվա,
 Պատկանյան Ռ.— Բանաստեղծություններ, Երևան,
 Պոռյան Պ.— Երկեր, հ. II, Երևան,
 Տերյան Վ.— Հատընտիր (ռուսերեն), Երևան,
 Բաֆֆի — Դավիթ Բեկ, Երևան,
 Բաֆֆի — Չորս պատմվածք, Երևան,
 Քուչակ Ն.— Բանաստեղծություններ (ռուսերեն), Երևան,
 Յուրկ — Բանաստեղծություններ, Երևան,

Հայագիտություն, զբաղեցրած պատմություն,
 ֆենադատություն

Աբղյան Մ.— Վարդ Մաշտոցի, Երևան,
 Աբղյան Մ.— Վերապետ կոչված կոթողներն իբրև Աստղիկ-դերկնատ
 դիցուհու արձաններ, Երևան,
 Ազատով Գ.— Բացավառ սիրտ (հ. Արմյան, ռուսերեն), Երևան,
 Բաղյան Ս.— Երեք ուրվագիծ, Երևան,
 Լեոնյան Գ.— Բատրոնը հին Հայաստանում, Երևան
 Հայ դրականության պատմություն, հ. III, Երևան,
 Հայ դիրքը Վրաստանում, Քրիլյախ,
 Հովհաննիսյան Ռ.— Լեոմոնտովի կյանքը և ստեղծագործությունները,
 Երևան,
 Ղանալանյան Ա.— Արտվյանը և ժողովրդական քանահյուսությունը,
 Երևան,
 Մանանդյան Հ.— Մեծուղ Մաշտոցը և Հայ ժողովրդի պայքարը կուլտու-
 րական ինքնությունության համար (ռուսերեն), Երևան,
 Մեյխիսյան Հ.— Լեոնիդ և Ստալինը հայկական ֆուկլորում, Երևան,
 Մեխիսիսյան Ս.— Հայ թատրոնի ուղին (ռուսերեն), Երևան,
 Մուրադյան Հ.— Ղազարոս Աղայան, Երևան,
 Մուրադյան Հ.— Ժամանակակիցները հ. Արտվյանի մասին, Երևան,
 Պետրոսյան Է.— Բայրոնի կյանքը և ստեղծագործությունը, Երևան,
 Պետրոսյան Հ.— Հայ հին և միջնադարյան գրականության թիքիոգրա-
 ֆիա, Երևան,
 Զեդի Հ.— Կառ ու Քուլուկե, Երևան,
 Սամվելյան Խ.— Հին Հայաստանի կուլտուրան, Երևան,
 Սովետահայ գրականություն (թիքիոգրաֆիա), գ. I, Երևան,
 Ստեփանյան Գ.— Պ. Աղամյան, Երևան,
 Տերտերյան Ա.— Արտվյանի ստեղծագործությունը, Երևան,

Թարգմանություններ

Քրեդիտ Վ.— Փորձություն, Երևան:

Քրյուսով Վ.— Բանաստեղծություններ, Երևան:

Գոնչարով Ի.— Օբլոմով, Երևան:

Գրիշաշվիլի Ի.— Հաղորդագրություն, Երևան:

Էրենբուրգ Ի.— Գանգատներ, Երևան:

Լեմոնտով Տու.— Ընտիր երկեր, Հ. I, Երևան:

Հայդար Ա.— Պատերազմը և երեխաները, Երևան:

Հերման Յու.— Պատմականօրհանրական շնորհագրություն, Երևան:

Նիզամի — Խոսքեր և Շիրին, Բաքու:

Ստենդալ — Կարմիրն ու սևը, Երևան:

Ֆեյխտմանցեր Լ.— Օպերենհայմերի ընտանիքը, Երևան:

Հունվարի 8-ին

Քառերակյան ընկերությունը կազմակերպում է Վ. Ա. Սուրվյոզի «Великий государь» երր օրինախի ընթերցումն ու քննարկումը, Քննարկմանը մասնակցում է հեղինակը, Ելույթ են ունենում՝ Ստ. Զորյանը, Մ. Սարյանը, Մ. Մանվելյանը, Ա. Գյուլիքեխյանը, Գ. Զանիրեկյանը, Վ. Վարդանյանը, Խ. Սարգսյանը և ուրիշներ:

Հունվարի 18-ին

Սրեան է ժամանում Մոսկվայի Գորկու անվան Գեղարվեստական ակադեմիկ և Փոքր թատրոնների արտիստների խումբը. ՍՍՌՄ ժող. արտիստներ՝ Վ. Ի. Կայալով, Օ. Լ. Կնիպպեր-Չեխոմա, Մ. Մ. Կլիմով, Մ. Մ. Տարխանով, Վ. Ն. Ռիժովա, ՌՄՖՄՌ ժող. արտիստներ՝ Վ. Օ. Մասալիտինովսկայա, Ֆ. Վ. Եկենկո և ուրիշներ:

Կայարանում կազմակերպվում է միտինգ: Հյուրերին ողջունում է ՍՍՌՄ ժող. արտիստուհի Հ. Դանիելյանը:

Վ. Ի. Կայալովի «Ուրախ եմ Հայաստան դայուստ» թիվն խոսքը՝ տպագրված «Սովետական Հայաստան» թերթում:

«Սա դեռ շատ վաղուց, Հոկտեմբերյան Մեծ ռեյտինգից առաջ, — չերմ ջանկություն եմ ունեցել Հայաստանը տեսնելու և հայ ժողովրդի հետ մոտիկից շփվելու:

Հայ ժողովրդի, նրա արվեստի և կուլտուրայի հետ ծանոթանալու ամենալավ միջոցը ինձ համար հանդիսացել է Մոսկվայի Հազարյան ճամարանը, որ հաճախ հայկական գրականությունն ու արվեստի երեկոներ էին կազմակերպվում, որտեղ ես էլ իմ մասնակցությունն եմ ունեցել: Բացի այդ, իմ ամենաթանկագին բարեկամներիցս մեկը, նշանավոր արվեստագետ Գ. Յակուլովը հաճախ էր ինձ ասում, թե քանի լին տեսել Հայաստանը՝ լին կարող լրիվ պատկերացում ունենալ Կովկասի լեռնաղ ալեղիայի և այդ երկրի հիանալի զեղեկության մասին: Իրոք, այդ բանը ճիշտ է. դժբախտաբար, այժմ ձմեռվա սլայմաններն ինձ հնարավորություն չեն տալիս ցանկացածիս պես տեսնել Հայաստանը, նրա կապուտակ գեղեցկություն՝ Սևանը: Ես կաշխատեմ մեկ անգամ էլ ամռան ամիսներին այցելել ձեր ծաղկող Հայաստանի մարդկանց, այգիներին, լեռներին ու քաղաքող զուլալ շրթերին:

Անդրկովկասի մյուս վայրերում ելույթներ ունենալուց հետո այժմ մենք մեր փոքրիկ խմբով մի քանի կոնցերտներ կտանք Որեանի աշխատավորության համար, որն այնքան չերմ ու հոգատար ընդունելություն ցույց տվեց մեզ:

Անսահման ուրախ եմ Հայաստան գալուս առթիվ:

Հունվարի 20-ին

Հրավիրվում է ՍՍՌՄ Գրողների միության նախագահության նիստ:
Դրողները Հայրենական պատերազմին թմայով զեկուցում է Ա. Ֆա-
դևը, Ելույթ են ունենում՝ Ի. Ալտմանը, Վ. Կոթենիկովը, Վ. Ստավսկին, Ի.
Աբաշիձեն, Ն. Ջալյանը, Ս. Վուրդուրը, Պ. Տիշինան, Լ. Մեյֆուդինան, Ավ.
Իսահակյանը, Ա. Կորենյուկը, Վ. Կատանը, Ի. Էրենբուրգը և ուրիշներ:



Հայաստանի ԿԿՄԿ նկատմամբ հրավիրվում է խորհրդակցություն՝ նվիր-
ված մանկական գրականության հարցերին: Զեկուցում է Հայաստահայտի գե-
ղարվեստական բաժնի վարիչ Ռ. Ջալյանը, Մտքերի փոխանակությանը մաս-
նակցում են՝ Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Ջոլյանը, Մ. Աբազին, Լ. Շիրազը, Հմ. Սի-
րասը, Գ. Արովը, Արաքսը և ուրիշներ:

Հունվարի 30-ին

Գրողների տանը Մովսեսյանի պոեզիայի Հայրենական պատերազմի օրե-
րին թեմայով զեկուցում է Հր. Մուրադյանը:

Փետրվարի 3-ին

Վերադարձվում է իսկուսական թերթում տպագրվում է Ավ. Իսահակյանի
«Պատմության տրամադրություններ մեր օգտին է» հոդվածը:

Փետրվարի 17-ին

Գրողների տանը «Ճաշիգմը և գրականությունը» թեմայով զեկուցում է Լ.
Դյուրիթսկայանը:

Փետրվարի 23-ին

Սովետական Բանակի 24-րդ տարեգրքի առթիվ «Սովետական Հայաս-
տան և Եկոմունիստ» թերթերում հոդվածներով հանդես են գալիս Դ. Դեմիրճյա-
նը («Կարմիր Բանակի միսիան»), Ն. Ջալյանը («Դյուրազությունների մեծ բանա-
կը»), Բանաստեղծություններով՝ Ս. Վահուին, Գ. Բորյանը:

Փետրվար

«Պրավդա»-ում տպագրվում է Ավ. Իսահակյանի «Բազմակողմ թանա-
ստեղծություն»:

Մարտի 1-ին

Սովետական գրողները հանդիպում են ունենում Երևանի կայազորի բա-
նակայինների, հրամանատարների և քաղաշխատողների հետ:

Բազման խոսք է ասում Մ. Աբազին:

Հայ ժողովրդի հայրենասիրության և քաղաքային կուլտուրայի մասին
ներածական խոսք է ասում Տ. Համբարյանը:

Իրենց բանաստեղծությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս՝ Ն.
Ջալյանը, Գ. Սարյանը, Լ. Շիրազը և ուրիշներ:

Մարտի 21-ին

Վախճանվեց Վահան Միրաքյանը (ծնվ. 1866 թ.):

Մարտի 23-ին

Սովետական հասարակայնությունը նշում է Ստենդալի մահվան 100-ամյակը:

Մարտի 29-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթում տպագրվում է Ն. Զարյանի «Լսե՛ք, դարձրե՛ք բանաստեղծությունը»:

Մարտի 31-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթի № 20 76, 78, 79-ում տպագրվում է Լ. Փոշարի «Հերոսների ծնունդը» ակնարկը:

Մարտ

«Սովետական զրահանություն» ամսագրի № 3-ում տպագրվում է Հր. Փոշարի «Բարեկամություն» ակնարկը:

Ղրիմի ռազմաճակատից վերադարձած զրոյանների թրիգոդան՝ Ն. Զարյան, Գ. Արուս, Սարմեն, հանդիպում է ունենում Երևանի կայազորի բանակայիններին, հրամանատարներին և քաղաքի քաղաքացիներին հետ: Պատմում են իրենց տպավորությունները, կարդում ռազմաճակատային զրահաններ, բանաստեղծություններ:

Ապրիլի 4-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթում հրապարակվում է Ուկրաինայի կուլտուրային և գրականության ակադեմիայի գործիչների կողմից ուկրաինական ժողովրդին:

«Պրավդա»-ում տպագրվում է Ալ. Տոլստոյի «Սլավոններ, ի դե՛հ» հոդվածը:

Ալ. Տոլստոյի հոդվածից.

1942 թվականը սկսեց է սկիզբ դառնալ այն ժողովուրդների ազատության նոր դարաշրջանի, որոնք ընկնում են զենքիցիկ երկրում, հին զենքիցիկ արևի տակ: Սլավոնները, որոնք միավորվել են պատմական ընդհանուր մեծ խնդրի — զերմանական ֆաշիստական լծից ազատագրվելու համար, իրենց ձեռքով դարավոր աղբից կմաքրեն հարազատ հողերը և այդտեղ կսերմանեն ազգային կուլտուրա — հողեր, որոնք այլևս, այսուհետև և հավիտյան, ոչ ոքի կողմից ուտակոխ չեն արվի:

Երեք հարյուր տարուց ավելի է զերմանական պատմադրությունը փորձում է ապացուցել, թե սլավոնները ստորին ռասա են, զերմանական կուլտուրայի ստորադասումն է համար միայն պիտանի: Իբրև ավարտումն այդ ակնհայտ

ստի, որ այնպես համառորեն, հեռավոր նշանոցով տարածում էին գերմանական պրոֆեսորները, եղան Հիտլերի քիմ պայքարը և ֆաշիստական դիմիզիաները — նախամարդու բարոյական ու կուլտուրական մակարդակով:

Սլավոնների, Համալեռահայերի պատերազմի որոտի տակ մենք պնդեցինք և վերանայինք սլավոնականության ամբողջ պատմությունը: Եվրոպայի քաղաքակրթությունը մենք կերտել ենք մյուս ժողովուրդներին համահավասար: Մեր երիտասարդ արյամբ մենք ամբողջ հազարամյակի կյանք տվինք զառամած թյուզանդիային: Սլավոնականությունը շուտեք ազնվել այն, ինչպես որ գերմանացիները հիմքից ազնվեցին Հռոմը: Բյուզանդիան անտիկ կուլտուրան պահպանեց և ֆեոդալական Եվրոպային հանձնեց շնորհիվ սլավոնականության: Աշխատասեր և ազատասեր, խաղաղությունը և կուլտուրան սիրող սլավոնական ժողովուրդները կանգնած են եղել սահմանագծի վրա — արևելքից՝ Ասիայի քուլտուրական կայսրությունները, աշխարհի նվաճման իրենց ֆեոդալատիկ մտադրություններով, արևմուտքից՝ միջնադարյան կայսրերը նույնքան անհիմն գրանդիոզ փորձերով: Այդ երկու ագրեսիաներն էլ — արևելյան և արևմտյան — քսող ու փշուր էին լինում, զարնվելով սլավոնական կայուն ու քաջարի աշխարհին: Գեռ գնահատված չէ սլավոնականության դերը Եվրոպայի հումանիստական կուլտուրայի առեղծման գործում:

Բարդ, Կորսուն, Խաղաղասեր, տաղանդավոր և սլավոնական հագին: Բայց նրան չդիպչես: Ամենածանր փորձությունների մեջ էլ նա ձեռք կրեր ոչ թե հնադանդություն ու վհատություն, այլ պայքարի ցասում ու համոտություն, և միայն կրազմապատեկի իր ուժերը: Նա ցնծությամբ կրնդուսի մահը, եթե այդ մահը հայրենիքը տանում է զեպի հաղթանակ և ազատություն:

Սլավոնների, ի զե՛ն, զեպի բազմապիսի համաձայնեցված, անողոք պայքար: Փոթորիկ ուժի նման թող բարձրանա մեր արդար ցասումը:

«ՅՈՒՆ. Հայաստան», 1942, № 91:

Ապրիլի 15-ին

Գրողների տանը Վ. Մայակովսկու հիշատակին կազմակերպվում է երեկու: «Հայրենասիրությունը Մայակովսկու ստեղծագործություններում» թեմայով զեկուցում է Հր. Գրիգորյանը:

Ապրիլի 18-ին

Հրապարակվում է ՍՍՏՄ Միության Ժողկոմսովետի որոշումը «Արվեստի և դրականության բնափափառում 1941 թվականի ալյի ընկնող աշխատությունների համար Ստալինյան մրցանակներ շնորհելու մասին»:

Հայ արվեստի գործիչներից ճարտարապետության բնագավառում երկրորդ կարգի երմահու մրցանակ է շնորհվում Ա. Ի. Թամանյանին՝ Հայկական ՍՍՏՄ Մշակութային տան ճարտարապետական նախագծի համար:

Մայիսի 5—7-ը

Հրավիրվում է Գիտությունների ակադեմիայի Հայկական ֆիլիալի գիտահան սեմինար՝ նվիրված «Պրավդա»-ի 30-ամյակին, ներածական խոսք է ասում Հ. Օրբելին:

Զեկուցում են. Մ. Պետրոսյան՝ «Պրավդա»-ի երեսնամյա ուղին, Հ. Գյուլիքեմյան՝ «Պրավդա»-ի պայքարը սոցիալիստական կուլտուրայի և դիտա-

թան համարս, եւ. Սարգսյան՝ Դեղարվեստական խոսքը «Պրավդա»-ի էջերում Հայրենական պատերազմի օրերին», Աս. Ասատրյան՝ «Մինչհեղափոխական Պրավդա»-ն և զրականությունը:

Մայիսի 12-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթում տպագրվում է Հր. Փոլարի «Ժողովրդի ձայնի արձագանքը ռազմաճակատում» ակնարկը (գործող բանակից):

Մայիսի 19-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթը արտատպում է Մ. Ի. Կալինինի «Պատերազմական պայքարի մասին» հոդվածը:

Մ. Ի. Կալինինի հոդվածից.

«Պատերազմական շարժումը ժողովրդականորեն, քաղաքականապես անորոշ է կապված է Սովետական Միության թուր անխառնվորների հետ: Այն անում է՝ ժողովուրդների առաջ ֆաշիստական ռեժիմի և սովետական կարգերի դեմ, ակնառու համեմատությունից, աշխարհի կարգերի, որտեղ սովետական խաղաքացիներն զգացել և զգում է իրեն տեր ու տնօրեն: Իսկ ի՞նչպես կարող է ազատ, կենսուրախ մարդը, լինի այն աղամարդ, թե կին, — առանց մահա և կենաց դաժան պայքարի, հաշտվել ֆաշիստական սարկոթիան հետ: Այդ բանը անցյալում երբեք չի եղել Ռուսիայում, առավել ևս չի լինի այժմ, ազատ Սովետական ձրքում:

Պարտիզանները, սովետական ժողովրդական վրժապանները, հարյուրապատիկ վրժ կրժեն ֆաշիստներին՝ նրանց յուրաքանչյուր ռեազորոթիան համար: Այսպես և միայն այսպես կարելի է ստիպել ֆաշիստական բանապին, որ նա հարգի ուրիշ ժողովուրդներին իրավունքները:

Անում է ատելությունը ֆաշիստներին դեմ, իսկ դրա հետ միասին՝ նաև պարտիզանական շարժումը, որը համակված է մեկ մտքով և ձգտում է մեկ նպատակի, որն արտահայտված է հետևյալ բառերով՝ «Մահ՝ գերմանական սկոթանուններին»:

Այս է սովետական հայրենասիրության ուժը, դեպի հայրենիքն ունեցած սիրտ և դեպի ֆաշիստական սրիկաներն ունեցած ատելություն: Այս է ժողովրդական, պարտիզանական լայն շարժան ուժը և դա Կարմիր Բանակին կօգնի մեր երկրի նրժսից շնչելու ֆաշիստական մորեխին:

«Սով. Հայաստան», 1942, № 116:

Մայիսի 25-ին

Սկսվում է Նրևանի Պետական համալսարանի 10-րդ գիտական սեփան: «Լենար Նիսում» ֆաշիզմը կոլտուրայի թշնամին էս թեմայով զեկուցում է Հ. Մամիկոնյանը:

Ջեկուցման առթիվ ելույթ են ունենում Գ. Դեմիրճյանը, Ա. Տերտերյանը և ուրիշներ:

Մայիս

Հայաստանի թատերական ընկերությունը կազմակերպում է դիսպուտ՝ Եհեսպիրի «Համբուտի բեմադրության և մեկնաբանության հարցերը» թեմայով:

Զեկուցում է Հ. Մամիկոնյանը՝ Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում էն՝ Բ. Մազմանյանը, Բ. Զարյանը, Վ. Բերդիքայանը, Բ. Հովհաննիսյանը, Լ. Կարապետյանը և ուրիշներ:

Մայիս—հունիս

Մովսեսյանի գրականությունն ամսագրի № 5—6-ում ապագրվում է Ստ. Զորյանի գլխավորությամբ պատմվածքը, նույն համարից ակսում է ապագրվել Ն. Զարյանի գաղմաճակատային ուղեգրությունը՝ «Տավրիդյան պարանոցում»:

Հունիսի 12-ին

Մոսկվայում, Արտիստի տանը կազմակերպվում է Վահրամ Փափազյանի ստեղծագործական ներկույթ:

Հունիսի 14-ին

Երևանում բացվում է Խ. Կ. Ալվազովսկու նկարների ցուցահանդեսը:

Հունիսի 22-ին

«Կոմունիստ» թերթում ապագրվում է Ավ. Իսահակյանի «Հայրենական պատերազմ»-ն հայ ժողովուրդը (պատերազմի տարելիցի առթիվ) հոգվածը:

15. Ի ս ա հ ա կ յ ա ն ի հ ո գ վ ա ժ ի ց .

«Հայրենական պատերազմ»-ն փոխադրել և մեծագույն պայքարին իր ողբատառով մասնակցություն է քերում հայ փոքրիկ ժողովուրդը, որը մեծ է, սակայն, իր քաղաքների հերոսությամբ, որոնց իրենց հայրենասիրությամբ, անձնազոհությամբ վերստին ստալին և իրենց մայր ժողովուրդին ազնվության նորանոր վկայականները: Հայ ժողովուրդը աշխարհի հին քաղաքակրթված ժողովուրդներից մեկն է՝ համառ և անվճատ մարտնչող իր կուլտուրայի, ինքնությունության և հայրենիքի համար: Իր անունը ողպան անհայտ բմրոստ նակատողի՝ տակավին մեր թվականությունից 600 տարի առաջ դրոշմել է սովյալ թիստունի ժայռերի վրա՝ Դարեհի աշխարհակալության դեմ...:

«Երբ պատերազմը ծագեց, հայ ժողովուրդը խորապես գիտակցեց պատմական վայրկյանի բախտորոշ էությունը՝ իր լինելու և չլինելու հարցը: Պեսոն է ուրեմն կովել և հաղթանակել հանուն իր նորանվաճ ազատության, հանուն իր հին հայրենիքի պահպանման, հանուն իր մեծ հայրենիքի՝ Սովետական Միության: Էջված աչք վսեմ գիտակցությամբ՝ հայ ժողովուրդի զավակները պատերազմի բոլոր ճակատներում, Կարմիր պանծալի Բանակի մեջ, հայտ բերին հերոսական նվիրվածություն, պայքարի աննկուն ոգի...:

«Այսօր, պատերազմի նրկորդ տարվա շնորհի, հայ ժողովուրդը նորից կանգնած է ռուս մեծ ժողովուրդի կողքին, ինքնաբերական ժողովուրդների հետ միասին, կովում է անձնազոհությամբ վայրագ թշնամու դեմ և խորագետ հաղթանակել մեր արդար դոժի հաղթանակին, և, սակայն, որքան էլ նա փոքրաքանակ լինի, միշտ պատրաստ է պայքարելու իր հայրենիքի ազատության և իր հին կուլտուրայի պաշտպանության համար: Նրա ոգու մեջ միշտ կենդանի է իր հին հերոս Վահան սպարապետի հրեղեն խոսքը, երբ նա V դարում, պարսից բռնակալության դեմ կռվելիս ասաց. «Մենք պատրաստ ենք ուրախությամբ մեռնել, քան թե ծառայել ձեզ»:

Հայ ժողովրդի համար սուրբ է միշտ այս պատգամը. ամենի իսկ է մեռնել,
բան թե ծառայել բռնակալներին:

Ամ. Իսահակյան, Երգերի ժողովածու, հ. IV, 1951,
էջ 192, 194—195.

Բացվում է Հայֆիլհարմոնիային կից կազմակերպված Երաժշտական կո-
մեդիայի թատրոնը: Բեմադրվում է Քաղաքի զվարճանում էս օպերետան:

Սևաստոպոլի պաշտպանության դիրքերում ընկալ բանաստեղծ Քաթուլ
Հուրյանը (ծնվ. 1912 թ.):

«Պրավդա»-ում տպագրվում է Մ. Շուրիսովի «Ատելություն» գիտությունը:
Հուլիսի 28-ին

Վախճանվեց Յանկա Կուպալյան (Իվան Դոմինիկովիչ Լուցեֆլ, ծնվ.
1932 թ.):

Հուլիսի 2-ին

Մարտական դիրքում զոհվում է Եվգենի Պետրովը (ծնվ. 1903 թ.):

Հուլիսի 3-ին

Դրողների տանը Յանկա Կուպալյանի հիշատակին կազմակերպվում է
երեկո: Բացման խոսք է ասում Դ. Դեմիդովը: Հիշողություններ է պատմում
Ն. Զարյանը:

Հուլիսի 5-ին

Դրական թանգարանում բացվում է հայ և ռուս ժողովուրդների բարեկա-
մությունը նվիրված ցուցահանդես:

Հուլիսի 6-ին, 7-ին

Դրողների տանը «Հայաստանի գրողները Հայրենական պատերազմի մեկ
տարում» թեմայով զեկուցում է Գ. Աբովը:

Ելույթ են ունենում՝ Ն. Զարյանը, Ա. Վշտունին, Խ. Ասրղսյանը, Հ. Եր-
րազը, Մ. Մկրյանը, Վ. Քերգիրաշյանը, Ս. Հարությունյանը, Ռ. Հովհա-
նիսյանը:

Հուլիսի 8-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթի № 158-ից տպագրվում է Հր. Փոչարի
«Ռուս մարզու տունը» ակնարկը (գործող բանակ):

Տուլիսի 12-ին

Ա. Սպենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի պետական թատրոնում բացվում է Ա. Թամանյանի նախագծերի ցուցահանդեսը:

Նույնի

Գ. Սանդուկյանի անվան թատրոնում բեմադրվում է Կ. Սիմոնովի «Ռուս մարդիկ» պիեսը:

* * *

Թրիխտիում կազմակերպվում է Վրաստանի, Ադրբեյջանի և Հայաստանի եկեղեցիների նոր գործերի ցուցահանդես:

Ազոտոսի 4-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթը արտատպում է Ն. Տիխոնովի «Մենք առում ենք հոգիներ»:

Ն. Տիխոնովի հոգիները.

«Ռուս մարդը լի թափալվի փոշու մեջ, ողորմածություն խնդրելով գնդա-նական դահլիճ: Ռուս մարդը լի է այնպիսի ասելություններով, որ համար ընկալողին ամեն ինչ ոչնչացնող ստոր եկվորները — զանգվածները, որ նույն- իսկ նրանց ավազակային հոգու մեջ էլ դող կընկնի, հիմնական կարողանան հասկանալ այդ ասելությունների ամբողջ ուժն ու խորությունը:

Մենք դարձրել շարունակ պայթյուն է ենք կնդգման և բռնության գնդ, նրանք իրենց հետ բերում են նոր, շտեմնաված կնդգում և բռնություն:

Ազոտոս

«Սովետական գրականություն» ամսագրի № 8-ում տպագրվում է Գ. Դեմիրճյանի «Ողորդանգվածի» ավանդը պատմվածքը:

Ազոտոսի 15-ին

Ավ. Իսահանյանի, Մ. Սարյանի, Գ. Դեմիրճյանի, Խակաբ. Հ. Օրբելու, ՍՍՌՄ ժող. արտիստուհի Հ. Դանիելյանի, Ն. Զարյանի, Գ. Սարյանի, Վ. Վաղարշյանի, ժող. դերասան Ա. Ավետյանի, Արա Սարգսյանի և ուրիշների ստորագրությամբ «Գոմեոսի» թերթում հրապարակվում է ուկրաինական ժողովրդի ուղիղված՝ «Մենք ձեզ հետ ենք, Ուկրաինայի եղբայրներ» նամակը:

Ազոտոսի 23-ին

Թրիխտիում տեղի է ունենում Անդրկովկասի ժողովուրդների հակաֆա-շիստական միտինգ:

Միտինգում ելույթ են ունենում նաև Հ. Օրբելին, Ն. Զարյանը, Հ. Դանիելյանը, Միմակը:

Հ. Օրբելու ելույթից.

«Նրբանիկ աշխատանքի ավելի ցան քսան տարվա ընթացքում կոփվել է ամենաառաջնիկ պողպատի, ամենաամուր, ամենաճկուն, երբեք չխուճացող,

արևի նման շողշողուն պողպատի մի ձուլվածք, պողպատ, որից իմաստուն դարձնի փորձված ձեռքը իր մուրճով կարողացել է կոնկ և մանգաղ՝ խաղաղ տշխապանքի համար և սուր՝ պայքարի ահեղ ժամվա համար...

Կոմկասի ներայունն՝ Դարեր ի վեր մեր նախնիները, կոմկասի առանց բացառության բոլոր ժողովուրդներին նախնիները, ցանկանալով կնքել ամեն-նաամուր, ամեն ինչ տոգորող, հավիտյան անխախտ դաշինք, ցանկանալով իրենց միացնել ամենաարքայազան ներայրության կապերով,— իրենց արյունից մի քանի կաթիլ ներայրության սրբազան թաժակի մեջ խառնում էին հիշյալ նորոր արյան հետ, և այդ կապերը իրոք որ անխզելի էին:

Թ իսկ որքան ամուր, թշնամու համար որքան սարսափելի պետք է լինեն այն ներայրության կապերը, որոնք ստեղծվել են մեր զավակների պայծառ, մաքուր արյան միախառնումից, այն անհուն տառապանքների մեծ թաժակի մեջ, որ սլառառել են մեր հայրենիքին հիպոքրյան հրոսակախմբերը:

Ն. Հարյանի ելույթից.

«Գերմանական բարբարոսների խաթամուծը, սեփական արյան հեղեղները հողփեղով, սողում է դեպի հարավ, դեպի մեր հարուստ ու զեղեցիկ Անդրկովկասը: Նալթի, Նարնչի ու Գինու բուլլը դեռ հեռվից հարբեցրել է հիպերյան ըզկտված գնեբրալներին: Նրանք ձգտում են Անդրկովկասն անշատել Սովետական Միության կենտրոններից, որպեսզի մեզ ոչնչացնեն: Նրանք ուզում են անշատել մեզ առաջ մեծ ժողովրդից. որի հետ միասին մենք հզոր և անհաղթ ենք, որը սիրում է հարգում է մեր ազգային կուլտուրան, մեր պատմությունը, մի ժողովուրդ, որի օգնությամբ ծաղկել ու հարստացել է Անդրկովկասը, վերածվել է մեր Հայաստանը՝ աշխարհում մեկ ցիլ ու ցան ազատասան բոլոր հայերի հույան ու հանգրվանը: Նրանք ուզում են մեզ զրկել մեր հանգրվանից, զրկել մեզ պատիվից և արատությունից, ոչնչացնել մեր ժողովրդին...»

«Անդրկովկասի զավակներ, մեր հայրենիքին սպառնացող վտանգն ունի միակամորեն կախվել է մեր հարազատ Անդրկովկասի գլխին:

Կտրենք մեր բարեկամության ու սիրո վրա բարձրացող ձեռքը, որպես միասնական համերաշխ ընտանիք նետվենք թշնամու վրա, ինչպես նետվել ու հաղթել ենք անցյալում, ինչպես հաղթել ենք Մոսկվայի մոտ: Հերոսների արյունը վրեժ է պահանջում: Հաղթանակը մերը կլինի և վա՛յ Նրան, ով կասանվի և կդանդաղեցնի մեր հաղթանակը:

«Մով. Հայաստան», 1942, № 200.

Միախառնող դիմում է քնդուռում՝ ուղղված Ադրբեյջանի, Վրաստանի և Հայաստանի ժողովուրդներին (տե՛ս Մով. Հայաստան, № 200):

Ոգոստոսի 24—27-ը

«Պրավդա»-ն տպագրում է Ա. Կորենյուկի «Խաղաղության պիեսը»:

Սգոստոսի 25-ին

«Իզվեստի»-ն տպագրում է հատվածներ Վ. Վասիլևսկայի «Միասնական լիպակից»:

Ոգոստոսի 26-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթում տպագրվում է Գ. Սարգսյանի «Նեխոս Ստեփանյան» ակնարկը:

Սեպտեմբերի 8-ին

Բաքվում կազմակերպվում է հայ գրողների՝ Մ. Արաղի, Գ. Սարգսյան, Ռ. Վշտունի, Գ. Աբով, Գ. Բոբյան, Վ. Գրիգորյան, հանդիպումը Ադրբեջանի գրողների հետ:

Բացման խոսք է ասում Ս. Վուրդունը:

«Հայկական գրականությունը Հայրենական պատերազմի օրերին թեմայով ղեկնուցում է Գ. Աբովը, «Ադրբեջանական գրականությունը Հայրենական պատերազմի օրերին» թեմայով՝ Մ. Դադաշյանը:

Սեպտեմբերի 15-ին

Մոսկվայի Կոնսերվատորիայի դահլիճում կազմակերպվում է գրական երեկո՝ «ՍՍՌՄ ժողովուրդների գրողները Կովկասին» ձևագրով:

Հանդես են գալիս՝ Ի. Սելվինսկին, Ն. Ասենը, Ս. Շերվինսկին, Պ. Անտոկուսկին, Մ. Ալիգերը, Ի. Ուսկինը և ուրիշներ:

Սեպտեմբերի 27-ին

Բրիտիսի Ռուսթավելու անվան թատրոնում տեղի է ունենում Անդրկովկասի երիտասարդության ներկայացուցիչների հակաֆաշիստական միտինգ, Միտինգն ընդունում է Անդրկովկասի երիտասարդությանն ուղղված դիմում:

Սեպտեմբեր

«Պրավդա»-ն հատվածներ է տպագրում Ա. Տվարդովսկու «Վասիլի Տյաբլին» պոեմից:

Հոկտեմբերի 10—նոյեմբերի 10-ը

Գ. Սարգսյանն ու Վ. Գրիգորյանը լինում են ռազմաճակատում:

Հոկտեմբերի 12-ին

Նրանի Պետրոսյանի դահլիճում կազմակերպվում է դրողների հանդիպում Երևանի բուհերի ուսանողության հետ:

Իրենց ստեղծագործությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս Ն. Զաքյանը, Ա. Վշտունին և ուրիշներ:

Հոկտեմբերի 23-ին

ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի նախագահության հրամանագրով ռազմածովային նավատորմի մի խումբ հրամանատարների, այդ թվում Նեխոս Գրիգորի Ստեփանյանին, շնորհվում է Սովետական Միության Հերոսի կոչում և հանձնելում է ձեռնիկ շքանշան:

Հոկտեմբերի 24-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթը արտատպում է Մ. Ի. Կալինինի «Ճափաստարտ Կովկասի համար» հոդվածը:

Մ. Ի. Կալիժնիկի հոգւածից.

Վերականգնողական օգնության համար ղապթարի հին իզնն է, հին ախորժակը: 1918 թվականին, երբ Գերմանիայի առջև արդեն ծառացած էր պարտության ուրվականը, ամստրիական զինավոր շտաբի պետ Արցր իր ղեկավարությամբ զորով էր. ժնա (Գերմանիան) ուղղում է ընդմիջում իր ձեռքում ստորագրելու Բաքուի և Պարսկաստանի վրայով դեպի Միջագետք և Արաբիա տանող ամենաապահով ուղին: Այդ հնարավորությունը գերմանացիների համար հետևանքաւոր հրապարակ է աժմ, երբ նրանք զկուպացիայի են ենթարկել Ռուսիան...

Վերականգնողական մեջ է, նրա ժողովուրդները վտանգի մեջ են: Ավագական լին քանդում են իրարմում է առկաներ ու ատանիցաները, ամբողջ ամեն ինչ, որ ատանդմած ու կատուցմած է ժողովրդի աշխատանքով: Գերմանական սանձարձակ զինվորները ծնում են ծերունիներին ու երեխաներին, ծաղր ու ծանակի են ենթարկում և անարգում կանանց: Թշնամին տրորում և ոչնչացնում է ամեն ինչ, որ թանկ է կովկասցու սրտին...

«Հյուսիսային Կովկասը պաշտպանելու համար ոտքի են ելել նաև անգլիկոսական ռեպուբլիկաները: Վրացական, ադրբեջանական և հայկական զորամասերը Կարմիր Բանակի մարտակարգերում անողոք հարվածներ են հասցնում գերմանական զորքերին: Անգրկովկասի աշխատավորները, բանվորները՝ զործարաններում և կոխոգնիկները՝ դաշտերում, ինտելիգենցիան անդուլ կերպով աշխատում են, որպեսզի ավելի ու ավելի մեծ զենամթնոյն ցույց տան ռազմականատին: Անգրկովկասյան ռեպուբլիկաների ժողովուրդները ին ատելութամբ դեպի թշնամին:

Անգրկովկասի ժողովուրդներին ներկայացուցիչների՝ վերջերս կայացած հակաֆաշիստական միտինգի դիմումի մեջ ասվում է, որ Անգրկովկասի աշխատավորներն իրենց բոլոր ուժերը դրածի կղնին գերմանական ղապթարին ջախջախելու համար, որ ղեկորհանի, Վրաստանի և Հարաստանի հպարտ ու ազատասեր ժողովուրդները երբեք ծունկի չեն գա դահճի առաջ:

Գերմանացիներն ուղում են ստրկացնել Կովկասի ժողովուրդներին և Կովկասի վրայով ճանապարհ քանալ դեպի Հնդկաստան: Մենք ունենք թշնամուն մահացու հարված հասցնելու բոլոր հնարավորությունները: Կովկասը գերեզման դարձնենք գերմանական զկուպանտների համար:

Նոյեմբերի 2-ին

Պետական Կոսսերվատորիայի դահլիճում տեղի է ունենում միտինգ՝ նվիրված Սովետական Միության Հերոս Նելսոն Ստեփանյանին: Միտինգը ողջությամբ է ուղարկում Ն. Ստեփանյանին:

Նոյեմբերի 3-ին

Ուղում է Յակուր Կուսաի ծննդյան 60-ամյակը:

Նոյեմբերի 6-ին

Ա. Սպենդիարյանի անվան Հինիկի շքանշանակիր օպերայի և բալետի պետական թատրոնում հրապարակում է հանդիսավոր Նիստ՝ նվիրված Հոկտեմբերյան ռուլյուցիայի 25-րդ տարեդարձին:

Նիստն ընդունում է դիմում՝ ուղղված Կովկասի հերոսական ռաշտպաններին:

Դ ի մ ու մ ի ջ .

«Կովկասի քաղաքի պաշտպաններ, Հայաստանի, Ադրբեջանի, Վրաստանի և եղբայրական այլ ժողովուրդների զավակներ, ձեր ձեռքումն է ձեր հայրերի և մայրերի, ձեր կանանց ու երեխաների պատիվն ու ազատությունը, ձեր ձեռքումն է Կովկասի ժողովուրդների, մեր հայրենիքի ժողովուրդների պատիվն ու ազատությունը:

Հայրենիքը ձեզ կուշ է անում կանգնեցնել խնամքով, հետ շարունակ նրան և ունեացնել գերմանական բոլոր սրիկաներին միշտ վերջինը...

Մենք ձեզ կուշ ենք անում, հարազատ մարտիկներ, հրամանատարներ և քաղաքացիներ, շխալատակել կովկասցիների պանծալի անունը, գերմանական բանդաների դեմ մղվող մարտերում լինել մեր հերոս նախնիներին արժանի, ձեր ազատասեր ժողովրդի՝ արժանի, որը ձեզ ուղարկել է մահու և կենաց կռիվ մղելու գերմանական ատելի օկուպանտների դեմ:

Կովկասի ժողովուրդները, հայ ժողովուրդը օր ու գիշեր դադահանքի մոտ, անդու կերպով, ձեզ համար մարտական զենք են կուում: Մենք ձեզ հանդիսավոր երգում ենք «այլա՛» ամեն օր, ամեն ժամ ավելացնելու ստվածական ուղարկվող մարտական հզոր զինքը, ձեզ անհրաժեշտ բոլոր ռազմամթերքը: Մենք այդ զենքը կկոնք ատանց հողեկու, որպեսզի լիովին բավարարենք ձեր պահանջները:

Ամուր պահեք ձեր ձեռքին ժողովրդի շահը սուրը, վրիժառուժյան սուրը, կտրեք նրանով գերմանացու ստոր գլուխը և ապանեք նրան՝ որտեղ էլ որ հանդիպեք: Պայազանեցեք հարազատ Կովկասը, մեր հարազատ օկուպանտների դեմ: Քաջիասական զազրելի աղտեղությունից:

ՍՍՍՀ. Հայաստան, 1942, № 264.

Հոկտեմբերյան ռեկուլտիայի 25-րդ տարեդարձի առթիվ մամուլում հողվածներով հանդես են գալիս՝ Ավ. Իսահակյանը, Մ. Սարգսյանը, Գ. Դեմիրճյանը, Մ. Աբրեղյանը, Ա. Տերտերյանը և ուրիշներ:

Նոյեմբերի 7—29-ը

Տեղի է ունենում ՍՍՍՀ Գիտությունների ակադեմիայի Հայկական ֆիլիալի 12-րդ գիտական սեսիան:

Զ ն կ ու լ լ ու մ ե ն .

Հ. Օրբելի՝ «Հոկտեմբերյան ռեկուլտիայի 25 տարին և հայկական կուլտուրան», Գ. Դեմիրճյան՝ «Վարդան Մամիկոնյանի մասին», Բ. Վարդապարյան՝ «Հերոսություն հասկացողությունը և օրվատական գրականությունը», Ա. Ղանալանյան՝ «Ժողովուրդը թշնամու մասին», Հ. Գյուլբերկյան՝ «Սովետական դրամատուրգիան Հայրենական պատերազմի օրերին», և. Սարգսյան՝ «Գեղարվեստական գրականությունը և Հայրենական Մեծ պատերազմը»:

Նոյեմբերի 10-ին

Սրբանի Պետական համալսարանում սկսվում է համալսարանի 11-րդ գիտական սեսիան:

«Ռուսական զրահան կուլտուրան և հայ զրահանությունն ու նրա ծաղկումը 25 տարում» թեմայով զեկուցում է պրոֆ. Ա. Տերտեբյանը, «ԱՍՌՄ-ի պատմագրությունը և հայ ժողովուրդը 25 տարում» թեմայով՝ պրոֆ. Վ. Ռըշտակին:

Նոյեմբերի 15-ին

Նկարիչների տանը ընթացում է Հայաստանի նկարիչների, քանդակագործների և գրաֆիկների նոր գործերի հոբելյանական ցուցահանդես:

Նոյեմբերի 25-ին

«Մովկտական Հայաստան» թերթը «Կրասնայա զվեզդա» թերթից արտատպում է ի. Էրենբուրգի «Կովկաս» ակնարկը:

Ի. Էրենբուրգի ակնարկից.

«Կովկաս — այս խոսքը հնչում է որպես հմայք: Մարդիկ ամենահին ժամանակներից դուրսված դիտել են Կովկասի լեռները: Արարատի վրա ըստ ավանդության ինչ էլ տապալել՝ այդտեղ նորից է ակտիվ կյանքը: Կովկասի ցրտաշունչ դադաթին է շղթայված եղել առաջին ռուսացիների Պրոմեթեոսը, որը խնդ էր աստվածների ձեռքից կրակը: Լեռնային օդը դժվարին օդ է՝ նա շափաղանց մարուք է անսովոր թռքերի համար: Կովկասը ազատ արտերի ուժեղացում է եղել: Զերմացնող գինու երկիր և լեռնային սառնորակ ջրերի երկիր: Այդտեղ ազատության համար կյանքեր են զոհվել: Ազատության մասին քչորեն զգա ուսանավորներ է գրել հրապարի հումանիտա Շոթա Ռուսթայելին: Ազատության մասին երգեր են երգել՝ չոր ու ցամաք և դառն երգեր, Հայաստանի թրաղմը կտեսայք: Ազատությունը պաշտպանել են ավանները հրակնատները, և ստորակի ձեռքը չի բռնել Դադաստանի դաշույնը...»

«Պատահական չէ Կովկասի ժողովուրդների կապը ուսում ժողովրդի հետ ազատության սիրը, համարության ծաղկումը, ընդհանուր ճանապարհորդը համայնության կապել են նրանց: Չկա մի կովկասցի, որ Պուշկինին իրենը չհամարի, և չկա մի ուսու, որն առանց հուլիսների չի Կովկասի ավանդություններն ու երգերը: Ամբողջ Ռուսաստանը՝ հպարտանում է Կովկասով, որպես կուլտուրայի լարձուրներով և որպես իր նվիրական գագաթունքների արտահայտությունը...»

«Կովկասի պաշտպաններ, ձեռք է նայում ամբողջ երկիրը: Վերհիշեցեք 1941 թվականի նոյեմբերը: Այն ժամանակ ուսանող թվում էր, թե Մոսկվան կոչընդոտ, Ռուսաստանը կոչընդոտ: Բայց Մոսկվայի պաշտպանները մարտնչում էին Արզամ Պետրոսյանի նման: Մենք բոլորս էլ պարտք ունենք Կովկասին: Հասել են այն օրերը, երբ Կովկասն ասում է. «Պաշտպանեցե՛ք»: Ո՛ր թե լեռները պետք է կանգնեն զերմանացիների առջև, այլ մարդիկ: Եվ մարդիկ լին նահանգի: Մարդիկ լեռներ՝ կղանան:

Աղմկում է հեղեղը: Լսիր՝ նա ասում է, չե՛նք տա: Անձրնը հնչում է՝ չե՛նք տա: Քամին ամբողջ դիշեր աղմկում է՝ չե՛նք տա: Եվ արձագանքը պատասխանում է՝ չե՛նք տա: Դա արձագանք չէ — դա Ռուսաստանն է՝ չե՛նք տա Կովկասը:

Նոյեմբերի 29-ին

«Սովետական Հայաստանի թերթում առաջադրվում են ամերիկահայերի և Հայաստանի հայերի հեռագրերը՝ ուղղված Հայկական ՍՍՌ Գերագույն Սովետի Նախագահությանը:

Ա մ Ե Ր Ի Կ Կ Հ Ե Մ Ե Ր Ի Հ Ե Ռ Ե Գ Ի Ը .

«Լեւոնաբուրգից ավելի ամերիկահայեր, հավաքվելով Դաւոյանում Ամերիկայի Հայկական պրոգրեսիվ լիգայի 5-րդ կոնվենցիայի սեփայի բացմանը, եղբայրական շերտ ըզրույն են հղում Ձեզ և Ձեր միջոցով՝ հերոսաբար մարտնչող հայ և արվեստական բոլոր ժողովուրդներին: Մեր արտերն ու մտքերը բնեղված են Ստալինգրադին, որանդ պաշտպանվում է ոչ միայն Սովետական իրկարի ազատութիւնն ու անկախութիւնը, այլև դաշնակից բոլոր ազգերի ազատութիւնը: Մենք զգում ենք, որ անհրաժեշտ է անհետաձգելի գնումքիւն ցույց տալ քաղաքի Կարմիր Բանակին, բանակով երկրորդ ճակատը: Հպարտանում ենք Հայաստանի զավթիչների և գաղութիչ ճարտարական պայքարով Կարմիր Բանակի շարքերում և աշխատանքային ճակատում, նրանց ողևորութիւնը և արիւթիւրմը: Մենք լիակատար մասնակցութիւն ցույց կտանք Ռուս-Ամերիկայի ընկերության ռազմական օգնութիւն ուժեղացմանը: Անսասան է մեր լափառը դեպի վերջնական հաղթանակը՝ ընդդէմ ատելի հիւլերիդիւն:

Հ Ե Ր Ե Ղ Ե Մ Ե Ն Ի Հ Ե Մ Ե Ր Ի Հ Ե Ռ Ե Գ Ի Ը .

«Հարեշատանի Հայկական գաղութը, ի նշան իր համակրանքի դեպի Սովետական Հայաստանի զինված ուժերը, ձեռնարկել է միջոցների հավաքմանը, որոնք դնում ենք Ձեր տրամադրութիւնն առկ, որպէսզի Դուք գործադրեք դրանք ի բարօրութիւն հայ զինվորների ալն ձեռով, որով ամենից ավելի հարմար կգտնեք Դուք:

Մեր գաղութը բիրկրանցով է սպասում Ձեր պատասխանին և շատ է ցանկանում, թէ՛ հնարավոր է ունենալ լուսանկարներ կամ պատկերազարդ հրատարակութիւններ Սովետական Հայաստանի գործունէութիւն մասին:

Մենք ամեն դիշեր մեծ հաճույցով լսում ենք ձերանի ուղիւյի հարազատ ձայնը և հետեւում ենք մեր հայրենիքի հերոսական պայքարին, հաճատաքած լինելով, որ այդ պայքարը կպսակվի հաղթանակով:

Մոսկվայում ատդի է ունենում արվեստի և գրականութիւն աշխատողների հակաֆաշիստական միտինգ: Բացման խոսք է ասում Ա. Տոլստոյը: Հանդես են գալիս՝ Դ. Դ. Շոստակովիչը, Վ. Ա. Կենինը (ճարտարապետութիւն ապահովմիւյի ալնդիդնետ), ՍՍՌՄ ժող. արտիստուհի Վ. Վ. Բարսովան, ՍՍՌՄ ժող. արտիստ Դ. Մ. Մոսկովինը, Մ. Բաժանը, Ս. Վարդուրը, Ա. Վ. Գովժենկոն և ուրիշներ:

Ա Լ. Տ Ո Լ Ե Մ Ե Ն Ի Խ Ո Ս Գ Ի Ը .

«Թվում էր, թէ նախկին պատերազմների օրինակով, թնդանթների որոտը պէտք է իրարանց պետի ձեռքը, պատերազմի ժամանակ արվեստը պէտք է իրենցներ իր որակը, հասարակ դառնար, թերեւ ձեռ լուր: Ո՛չ, պատերազմող սովետական ժողովուրդը ավելի ու ավելի շատ բարոյական ուժ է գտնում իր

մեջ՝ ֆաշիզմի կազմակերպած քառանկյան մարդկանց բանակի դեմ մղվող արյունահեղ և համառ պայքարում, ավելի ու ավելի համառորեն է պահանջում իր արվեստից ավելի շատ խոսք ասել մեծ ճշմարտության մասին, մեծ բարվոք մասին: Սովետական արվեստը պատերազմի օրերին դառնում է ժողովրդի հերոսական հոգու ձայնը: Այսօր մենք հավաստվել ենք Մոսկվայում, որպեսզի ամբողջ աշխարհին, մեր բոլոր բարեկամներին պատմենք մեր գործերը, մտքերն ու զգացմունքները, պայքարելու և հաղթելու մեր անհողողող կամքը: Սովետական արվեստը դիտե ջերմագին սիրելի և դիտե կիզիչ ու գործոն կերպով ատելի: Մեր արվեստը դեպի թշնամին տաժվող ատելություն մեք ցուցել է թարգման, ատեղծագործական խոր թեմա և դրանից ես փայլատակում է: ինչպես սուրը թշնամու գլխավերևում:

ՄԱՊ. Հայաստան, 1942, № 233.

Նոյեմբեր

Սյնդիկատներում հրավիրվում է ՍՍՌՄ Գիտությունների ակադեմիայի «Եսական» նվիրված Հոկտեմբերյան ռեպուցիայի 25-ամյակին:

Սնայում Մոսկվայի զրահանության քառորդ դարը ընդարձակ դեկտեմբերում հանգես է գալիս Ա. Տոլստոյը:



Գ. Սունդուկյանի անվան թատրոնում բեմադրվում են Գ. Քաչվորյանի «Գնորդ Մարգարիտին» պիեսը (ըստ Մուրացյանի «Գնորդ Մարգարիտին» պիեսի) և Ա. Գորնեյշովի «Բաղնիկայի» պիեսը:

Այդ առթիվ «Կոմունիստ» թերթում հոգվածներով հանդես են գալիս՝ Ա. Բաբայանը, Մ. Սարյանը, Դ. Դեմիրճյանը և ուրիշներ:

Դեկտեմբերի 2-ին

Գորդերի տանը կազմակերպվում է գրական երեկո՝ նվիրված Ն. Ջարյանի Հայրենական պատերազմի շրջանի ստեղծագործություններին:

Ջեկուցում է Վ. Թերզիբաշյանը: Ելույթ են ունենում՝ Հ. Օրբելին, Ա. Կարինյանը, Ն. Ջարյանը, Բ. Վաղարշապետյանը, Հ. Եղրազը, Արաքսը, Նորայիկ-ման խոսք է ասում Գ. Արուստի:

Դեկտեմբերի 9-ին

Արմենիի դահլիճում ակադ. Հ. Օրբելին զեկուցում է «Շոթա Ռուսթաֆի»-ին և նրա պոեմը՝ Նյուի մասին:

Դեկտեմբերի 29-ին

Գորդերի տանը և. Ավագյանը զեկուցում է Արաքսի Հայրենական պատերազմի շրջանի ստեղծագործությունների մասին:

Ելույթ են ունենում՝ Ա. Կարինյանը, Վ. Թերզիբաշյանը, Ա. Վշտունին, Հ. Երազը:



Վախճանվեց գյուղագիր Արշակ Մահալարյանը (ծնվ. 1872 թ.):

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԻՔԼԻՌԳՐԱՆԻՈՒ

Զափածո

Աղափնի — Թաղմի լորենք, Երևան:
 Բորյան Գ. — Կրակն լեզվով, Երևան:
 Բորյան Գ. — Մարտիկի երդումը (ռուսերեն), Երևան:
 Գրաշի Ա. — Ռազմի քնար, Երևան:
 Գրիգորյան Վ. — Հայրենական, Երևան:
 Զարյան Ն. — Վրեժ, Երևան:
 Էմին Գ. — Կաղաղություն ծխամորճը, Երևան:
 Հայրապետյան — Կասպովորը, Երևան:
 Շեմս Ա. — Պատերազմ և հայրենիք, Երևան:
 Շիրազ Հ. — Բանաստեղծի ձայնը, Երևան:
 Շիրազ Հ. — Երգերի գիրք, Երևան:
 Պողոսյան Հռ. — Որդիների հետ, Երևան:
 Սարմեն — Աստղեր, Երևան:
 Սենալ Ա. — Երգեր զրված մարտերում, Բաքու:
 Վշտունի Ա. — Երբ կայծակը փայլատակում է, Երևան:
 Տարոնցի Ս. — Պատերազմ, Երևան:
 Տարոնցի Ս. — Կրակ, Երևան:

Արձակ

Արաղի — Հայրենիքի կանչը, Երևան:
 Արաք — Տափաստանի առյուծը, Երևան:
 Բարգյուզ Է. — Մայրեր, Երևան:
 Բարգյուզ Է. — Երաժիշտը, Երևան:
 Բախալցյան Ք. — Հայրենիք, Երևան:
 Ընժան Գ. — Տորք եղբի, Երևան:
 Շայրոն Ա. — Գիշերային ծիածան, Երևան:
 Սահինյան Ա. — Վայելք, Երևան:
 Տոյար Հ. — Հերոսների ծնունդը, Երևան:

Դրամատուրգիա

Վարդանյան Վ. — Պիեսներ, Երևան:

Ժողովածուներ

Կինը Հայրենական պատերազմում, Երևան:
 Հայրենի վտակներ, Երևան:
 Հայրենիքի հետ, Երևան:
 Հարձակում, Երևան:
 Պիեսներ, Երևան:

Կլասիկներ

Գիտական նյութերի ժողովածու (Մատենադարանի), հ. 1, Երևան:

Հայագիտություն, գրականություն, պատմություն,
 բնագիտություն

- Անատոլյան Հ.— Հայոց անձնանունների բառարան, Հ. Ա., Երևան,
 Կուսակցյան Հ.— Հայրենիքի պաշտպանության զաղափարը հայոց գրա-
 կանության մեջ, Երևան,
 Հովհաննիսյան Ռ.— Հայրենիքը և ռուս գրականությունը, Երևան,
 Մամիկոնյան Հ.— Ֆաշիզմը կուլտուրայի թշնամին է, Երևան,
 Ղանաչանյան Ա.— Հայ ժողովրդի հերոսապատումները, Երևան,
 Տերտերյան Ա.— Հայ հայրենասեր գրողներ, Երևան,

Թարգմանություններ

- Դավիդով Դ.— Ռազմական հուշեր, Երևան,
 Զուլա է.— Զրադացի առումը, Երևան,
 Հրենբուրգ Ի.— Հանձն Կովկասի, Երևան,
 Խիզախություն, Երևան,
 Կոնոնենկո Ն.— Ընկերները, Երևան,
 Հայդար Ա.— Թիմուրը և նրա խումբը, Երևան,
 Մայակովսկի Վլ.— Անհաղթելի զենք, Երևան,
 Շոլոխով Մ.— Ատելության գիտություն, Երևան,
 Պավլենկո Պ.— Ռուսական պատմվածք, Երևան,

Հունվարի 15-ին

Հայկական ՍՍՌ ժողովրդականության կից Արվեստի գործերի վարչությունը
 «այստարուստ» է լավագույն պիեսների մրցանակաբաշխությունը:

«Պիեսների կոնկուրսին մասնակցողների առջև դրվում են հետևյալ խնդիր-
 ները.

1. Արտաքույն՝

ա) Հայ ժողովրդի զավակների մասնակցությունը Հայրենական Մեծ պա-
 տերազմին՝ ուղղմանակառնում:

բ) Հայ ժողովրդի ակտիվ մասնակցությունը Հայրենական Մեծ պատե-
 րազմին՝ քիկունքում:

գ) Անդրկովկասյան ժողովուրդների մարտական դաշինքը ֆաշիզմի դեմ
 մղվող ազատագրական պատերազմում:

դ) Անդրկովկասյան եղբայրական ժողովուրդների բարեկամությունը
 պատմական անցյալում՝ օտար նվաճողների դեմ մղված պայքարում:

Մեծ Հայաստան, 1943, № 17

Հունվար

Եղվում է Ա. Տոլստոյի ծննդյան 60-ամյակը:

Գրողների և նկարիչների քրիզադան՝ Ն. Զարյան, Գ. Աբով, Ա. Վլետով, Ս. Տարոնցի, Տ. Հախումյան, էդ. Խաբեկյան, Ա. Չիլինգարյան, — մեկնում է
 ուղղմանակառնում:

Փետրվարի 2-ին

Ամբողջովին ավարտվում է Ստալինգրադի տակ շրջապատված ֆաշիստ-
 ական զորքերի լիկվիդացիան:

Փետրվարի 20-ին

Սկսվում է ՍՍՌՄ Գիտությունների ակադեմիայի Հայկական ֆիլիալի դի-
 տական սեսիան՝ նվիրված Կարմիր Բանակի 25-ամյակին:

Իրվում են հետևյալ զեկուցումները.

«Կարմիր Բանակը համաշխարհային կուլտուրայի և քաղաքակրթության
 պաշտպանն է» (զեկ. ակադ. Հ. Օրբելի), «Լենինգրադի հերոսական պաշտպա-
 նությունը» (զեկ. պրոֆ. Բ. Ռ. Պիտոբովսկի), «Մարտիկի կերպարը սովետա-
 կան զրահանքային մեջ» (զեկ. Ռ. Վարդապետյան), «Մուսորովը և Հայ հրա-
 մանտաարները» (զեկ. Մ. Ներսիսյան):

Փետրվարի 26-ին

Գրադենքի տանը տեղի է ունենում միտինգ:

Հայրենական պատերազմի նոր էտապում գրադենքի խնդիրների մասին ներածական խոսք է ասում Մ. Արադին:

Հանդես են գալիս Ավ. Իսահակյանը, Դ. Դեմիրճյանը և ուրիշներ:

Փետրվարի 27-ին

Թրավդառ-ում հրապարակվում է «Հայ ժողովրդի նամակը Հայ մարտիկներին»: Թրավդառ-ն առաջնորդող է նվիրում նամակին՝ «Հայ ժողովրդի խոսքը ռազմաշահատում զանվոդ իր ղազակներին», տպագրում է Հ. Օրբելու «Հայրենի տներին թշնամիները հողվածը»:

Հայ ժողովրդի նամակից.

«Մեր ժողովրդի սիրելի զավակներ, մեր քաջարի մարտիկներ և հրամանատարներ».

Այս նամակով ամբողջ Հայ ժողովուրդը հղում է ձեզ՝ իր հարազատ զավակներին, սրտագին բոցավառ ողջույն:

Ահա արդեն 20 ամիս է, ինչ դուք, կատարելով մեր սրբազան պարտքը Հայրենիքի հանդեպ, եղբայրական ժողովուրդների զավակների հետ ուսուցիչական մարտնչում եք զերմանա-ֆաշիստական արյունաբերների դեմ, կրքով պաշտպանում Սովետական Հայրենիքը, նրա ազատությունը և անկախությունը, ձեր հայրերի և մայրերի, երեխաների կյանքը, ձեր կանանց ու քույրերի պատիվը:

Մեզ հարգատ զավակներ.

Այդ ամբողջ ժամանակվա ընթացքում, թե հաղթանակների ուղիքով, օրերին, թե անհաղթությունների ծանր օրերին, մեր սրտերը, մեր մտքերը միշտ ձեզ հետ են եղել: Ձեր կատարած սխրագործությունների յուրաքանչյուր լուր հրճվանքով է լցնում մեր սրտերը, ոգևորում է մեզ՝ անդու, անձնագործ լրիտաների: Մենք անխնայ աշխատանքով գործարաններում, կոխոզներում, սովխոզներում, դիտական լաբորատորիաներում օգնում ենք ռազմաճակատին մատնցելու մեր արդար պորձի հաղթանակի ժամը...:

Տշուսխուս, լենինգրադի մոտ, Դոնբասում, Ազովի և Սև ծովի ափերին Կարմիր Բանակը հզոր հարվածներ է հասցնում հիտլերյան ավազակներին:

Մենք հարցառում ենք, որ հարձակվող Կարմիր Բանակի շարքերում կռվում եք նաև դուք, մեր ժողովրդի հավատարիմ զավակներդ:

Մեր զավակներ, Կարմիր Բանակի մարտիկներ.

Մենք մեծագույն խանդավառությամբ հետևում ենք ձեր պայքարին: Եղե՛ք ձեր ժողովրդին արժանի, մեր զավակներ...:

«Ո՛չ մի րոպե մի մոռացե՛ք, որ հիտլերյան արյունաբերութունը դեմ մղվող պատերազմում վճռվում է Սովետական Միության բախտը, Հայ ժողովրդի բախտը: Բազմապատկե՛ք ձեր զենքի ուժը, է՛լ ավելի կոփեցե՛ք ձեր սրտերը, կենդ. մի ատե՛ք ոչ մի դժվարություն առաջ, քար ու քանդ արե՛ք ֆաշիստական ամբոթությունները, ոչնչացրե՛ք նրանց տնխելիկան և կենդանի ուժի: Անընդհատ ջարձեցե՛ք զենքի Արևմուտք: Դուք կենդանի սահման սրտում մեր ծնրունի բանաստեղծի հավատով լի խոսքը.

...սերմում է կատարել տեսնող ու հասով...

Բայց եթե չհասնենք այնտեղ մենք այսօր,

Վաղն այնտեղ մեք տեսչուտ, մերն է հաղթանակ...

Դեռի վեր, սարն ի վեր, անվերջն դինվորո:

«Սով. Հայաստան», 1943, № 19.

«Գրավոր» - ի տեսչուտ - Գրավոր

«Զի եղել և չկա մի հայ, որը չգիտակցի, թե ինչ է բերում իր հետ օտար-երկրորդներին՝ զավթիչներին, բռնակալներին ու բանդիտներին արշավանքը: Հիտ-լերյան կռալիցիայի ծրագիրը հայտնի է: Դա ուսուցական աստիճան է, շրջադարձ ազդերի տիրապետություն, մյուս ազդերի հնազանդեցում և նրանց տերիտորիաների զավթում, հնազանդեցված ազգերի տնտեսական ստրկացում և նրանց ազգային ունեցվածքի հափշտակում, դեմոկրատական ազատություն-ների ոչնչացում, հիտլերյան բեթիմի ստոր բռնություն, վայրագ բարդերի, գա-զանային դատաստանի ուժեղի ամենուրեք հաստատում:

Այդ բոլորի հետ լավ է ծանոթ հայ ժողովուրդը: Այդ բոլորը նա զգացել է իր բազմադարյան պատմություն, ընթացքում: Հնագույն ազգերից մենք լինե-լով, նա բազմիցս կանգնած է եղել ֆիզիկական լիակատար բնաշնչման, իր ազգային կուլտուրայի լիակատար կործանման եզրին: Մեծ է նրա թշնամի-ների ցուցակը: Դրա սկիզբը հասնում է մինչև դարավոր հնություն: Գերմանա-ցի զավթիչները եզրափակում են հայկական մշտի, հայկական թափի դառն տարեկանությունը: Հիտլերյան մեջ կենդանի են գերմանական իմպերիալիստ-ների գազանություններն ասալիս համաշխարհային սրտեղծված՝ ժամանակը: Այդ են հիշեցնում իրենց զավակներին՝ հայ ժողովուրդի մարտիկներին այսօր հրապարակվող նստեցում: Այժմ նույն այդ թշնամին, ավելի ևս զազազած, կորցրած մարդկային ամեն մի կերպարանք, իր գիշատիչ թափն է մեկնում դեպի Հայաստանի արգելանք արտերը, դեպի նրա ծագված գյուղերը, դեպի բարեկարգ քաղաքները, կուլտուրայի հիշատակարանները:

Այդ ահեղ բույններին սովետական հողը պաշտպանելու համար մեկ մար-դու պէս ոտքի կանգնեց ամբողջ հայ ժողովուրդը: Նա հասկացավ, որ թշնա-մին սպառնում է Սովետական երկրի բոլոր ժողովուրդներին, սպառնում է ազատ Հայաստանին: Հայ ժողովուրդն իր ամբողջ պատմության ընթացքում առաջին անգամ Սովետական պետության մեջ զգաց հանդուսի ու անվտանգու-թյան բարիքը... Կոլստոպային կարգերում երկրին վերադարձավ նրա հինա-վուրդ արգավանդությունը, որի մասին գրել է մեծ Պուշկինը, հիանալով Արա-րատյան հովիտից՝ «Հիանալի հողից, որի արգավանդությունն առած է դար-ձել Արեւելքում»:

Սովետական երկրի բոլոր ժողովուրդները հիանում են ծագված Հայաս-տանով, հպարտանում նրա հաջողություններով, եղբայրաբար նպաստում նրա կուլտուրայի դարգացմանը...

«Հայ ժողովուրդը, Սովետական երկրի բոլոր ժողովուրդների նման, համակ-ված է հայրենասիրական վեհ հզորումով: Ժողովուրդը գիտե, թե ինչպե-ս փոխվեց նրա կյանքը Սովետական իշխանության տարիներին: Անճանաչելի է Հայաստանը: Աղքատ, ավերված երկիր լինելով, հետ ընկած քաղաքներով, թշվառ պուղերով, նա դարձավ մի առաջադեմ պետություն՝ ծաղկուն կոլսո-

դային հողագործությունը, նոր քաղաքներով, ինստիտուտներով, ՍՍՏՄ Գիտությունների ակադեմիայի ֆիլիալով, դպրոցներով ամեն մի գյուղում, հարուստ գրականությամբ, ազգային գունեղ արվեստով:

Այդ ամենը ձեռք բերեց Հայաստանը սլաւոնական կարճ ժամանակամիջոցում, հեռք բերեց իր աշխատանքով, Սովետական երկրի հյուրըրազան ժողովուրդների օգնությամբ, առաջին հերթին ռուս մեծ ժողովրդի օգնությամբ: Պերմախու է Հայաստանի լավագույն այն մարդկանց ցուցակը, որոնք իրենց աշխատանքներն են դրել հայ ժողովրդի նախնի տակ: Այդտեղ կան կոլտոզային գաղտերի հիանալի վարպետներ, ստախանովական քանդակներ, գիտնականներ, ինժեներներ ու բժիշկներ, նկարիչներ, արտիստներ: Դրանք արժարեն հայ ժողովրդի ծաղիկն են:

«Մով. Հայաստան», 1943, № 49.

Հ. Օրբելու հոդվածից.

Նույնիսկ ամենամոլի սրիկան, ամենամոլի ստախոսը, կարող է, որպես բացառություն, մի անգամ ճշմարտություն ասել: Այդ պատահում է այն ժամանակ, երբ նրան ստիպում է անհրաժեշտությունը: Բայց նույնիսկ այդ դեպքում էլ սրիկան և ստախոսը չի կարող ասել՝ ամբողջ ճշմարտությունը՝ նախնիս: Եվ այդ ճշմարտությունը, որպեսզի վերջինս ներկայացնի իր համաքավելի նպաստավոր լույսի տակ:

Հենց այդպես արեց Գյորինգը իր տիրահաղթի զինաշարժի թղթապանակում: Որի գույնը չի թաքցրել նրա ֆանտաստիկ խնդիրը՝ իրար դեմ լարել Սովետական Միության ժողովուրդներին և ենթարկել նրանց գերմանացիների տիրապետությանը: Գյորինգն ըստ այնմ խորհուրդ է տալիս հաշվի առնել հայերի հատուկ անբարյացակամությունը դեպի գերմանացիները:

Այդտեղ կա և՛ ճշմարտություն, և՛ սուտ: Գյորինգը լավ գիտե, որ նա պետք է խուսի հայերի ոչ թե սանդաղաքակամությունն, այլ մահացու ատելություն մատնել դեպի գերմանական զավթիչները: Եվ այդ ատելությունն իսկապես որ առանձնահատուկ է:

Հայ ժողովուրդը հաշիվներ ունի գերմանացիների հետ ոչ միայն այն լարագործությունների համար, որ կատարում են նրանք այժմ Սովետական երկրի ժամանակավորապես զավթած մարզերում: Հայերը հին հաշիվներ ունեն գերմանական իմպերիալիզմի հետ՝ վաղուց թափած հայ արյան համար, հաշիվին վաղուց պատճառած անսահման տառապանքների համար:

Գյորինգն այդ հատուկ խոսքով մատնեց իրեն. նա գիտե, թե վերջին շարքում ովքեր են եղել հայերի իսկական տանջողները:

«...Արդեն 22 տարի լրացավ այն օրից, երբ հայկական հողը, ռուս ժողովրդի և Կարմիր Բանակի եղբայրական օգնությամբ, ազատագրվեց իր թշնամիներից, և՛ արյունով խորթ թշնամիներից, և՛ նրանցից, ովքեր ծնվել են այս հողի վրա, թայց դարձել են նրա դավաճանները՝ դաշնակիները...»

Բայց հայերի և մայրերի հիշողության մեջ այս քուր տարիներին պահպանվել են հայկական հին՝ ողբալից ու վշտոտ եղանակների արձագանքները: Դրանք այն՝ երգերն էին, որոնց մեջ խոշտանգված, տանջված ժողովուրդը երգում էր անցյալ դարի վերջերին սպանված իր շատ հազարավոր զավակների և գուռերների մասին: Դեռևս մասյլ հիշողություններ էին այն անթիվ վայրագ

գազանությունների մասին, որոնք կատարվել էին գերմանական խմբերի ակտիվ-մբ ոգեշնչող Վիլհելմ հրկրորդի կամքով:

Միայն խոշտանգված մարդկանց հեծկությանը, միայն օգնության կանչ-բը և փրկության հույսները էին, որ հնչում էին հայկական հին հրաբրում: Նրանց մեջ հնչում էր վրեժի կոչը, վրեժ 90-ական ընկալաններին գազանությունների կատարած իսկական մեղավորներին և այն գազանությունների համար, որոնց լայնը գերմանական մեթոդականությամբ պատրաստվել էր Բեռլինում առա-ջին համաշխարհային պատերազմի ժամանակ:...

Սովետական երկրի ժամանակավորապես զավթած մասերում հիտլերա-կանները լիարժեք գազանություններ են դարձում: Նրանք մասսայաբար ոչըն-լացնում են անպաշտպան ժողովուրդներին, կանանց ու երեխաներին, բռնա-բարում են աղքատներին, խառնասեռներ են գերիներին: Հայերը դրանցով ճա-նաչում են այն դահիճների սովորությունները, որոնք չարարում էին իրենց՝ վաղուց անցած տարիներին: Հայերը դիտեն, որ այդ գազանությունների փոր-ձը հաշվի են առել ու գերազանցել հիտլերյան ավազակները:

Սեյ արմատ ֆաշիստներին հանդեպ հայերի տածած ատելությունը, որը Գյո-րինգի անվանում է տառնաձևության անբարյաղակամ վերաբերմունք, կրկնակի լարվում լարված է. նրանք վերահիշեցին նախկին դժբախտություններն ու առա-տապանքները, և ավելի կատաղաբար է յուրբուրում նրանց կրթում հիտլե-րյան բանդիտներին սովետական հողում նրանց դրածո գազանությունների համար վրեժ առնելու ծառայությամբ:...

Երայն դրան հասնելու համար պետք է ջանքախել թշնամուն: Պետք է լարել ժողովուրդներին՝ ուսանելի և ուղեքններին, ուկրաինացիներին և թուրքմեն-ներին, տաշքենցիներին և թեյառուսներին ամբողջ Համաշխարհային ընտանիքի ումբը: Պետք է կրկնապատկել Կովկասի բոլոր գաղակներին՝ աղբրեւանցիներին, վրա-ցիներին, հայերին և ուրիշներին ջանքերը: Թող կատարվի հին հայերի պատգա-մը՝ «ժողովրդիս ապանելուց հետո կտրիք նրա գլուխը, և վերջինս առանձին թաղիք, որպեսզի նա նորից չմիանա մարմնին և նորից չխայթի»:

Վեդ. Հայաստան, 1943, № 20.

Մարտի 6-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է Գ. Բորյունի ստեղծագործություննե-րի երեկոն: Զեկուցում է Աս. Ասատրյանը: Ելույթ են ունենում՝ Լ. Որբելին, Ա. Կարինյանը, Վ. Թերզիբաշյանը, Արաքսը:

Մարտի 8-ին

Արվեստի վարչության և Թատերական ընկերության նախաձեռնությամբ հրավիրվում է Թատերական աշխատողների ստեղծագործական կոնֆերանս:

Կոնֆերանսում խոսվում են հետևյալ զեկուցում-ները.

1. Սովետական հայ դրամատուրգիայի դրությունը և խնդիրները Հայ-րենական Մեծ պատերազմի սրբին (զեկ. Ս. Հարությունյան), 2. Ռեժիսու-րան սովետական թատրոնում (զեկ. Վ. Վարդանյան), 3. Ենկարիչը թատրո-նում (զեկ. Մ. Արուստյան), 4. Երեսասանի աշխատանքը սովետական դրա-մատուրգիայի կերպարների վրա (զեկ. Ս. Մելիքսեթյան):

Զեկուցումների շուրջը տացվում է մտքերի փոխանակություն, որին մաս-նակցում են՝ Գ. Գեմերյանը, Վ. Վաղարշյանը, Ա. Ռեկանյանը, Ա. Ավետիսյանը:

հր, Ա. Դուպայանը, Գ. Ջանիրեկյանը, Տ. Շամիրոյանյանը, Հ. Գյուլիքեոյանը, Գ. Մալյանը, Գ. Հարությունյանը, Ա. Արարամյանը և ուրիշներ:

Մարտի 11-ին

Գրառությունների ակադեմիայի Հայկական ֆիլիալի գահինում «Ակադեմիկոս Արիստիդ Արուստինի մասին» թեմայով զեկուցում է Գ. Ա. Բեյ-Մամիկոնյանը:

Ելույթ են ունենում՝ Ավ. Իսահակյանը, Հ. Սրբեյին, Մ. Սարյանը և ուրիշներ:

Մարտի 16-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթում հրապարակվում է Նյու-Յորքի Հայկական Դատիտի հետևյալ հեռագիրը՝ ուղղված արքեպիսկոպոս Զորեքյանին. «Մենք դժուարակութամբ հաղորդում ենք Ձեզ, որ այն կույր, որով զուգ զիմեցիք ամերիկացիական հայերին, լայն արձագանք գտավ: Մարտի 7-ին Նյու-Յորքում տեղի ունեցավ հայերի մի մեծ միտինգ, որտեղ ժողովրդական կոմիտեի անդամները Դավթի անվան տանկային շարասյուն կառուցելու համար միջոցներ հավաքելու նպատակով:

Մենք ողբում ենք Ձեր հայրենասիրական ելույթը՝ Կարմիր Բանակին ուղղակիություն ցույց տալու համար: Հույս ունենք, որ տանկային շարասյուն կառուցելու համար կհավաքենք ավելի քան 150 հազար դոլար: Սպասում ենք Ձեր օրհնությունը և ուղերձին:

Մարտի 17-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթում տպագրվում է Ս. Վահանյանի «Ջրիմի վարդերը» բանաստեղծությունը:

Մարտի 21-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթում հրապարակվում է ՍՍՏ Միությունի ժողովման մասին որոշումը՝ արվեստի և գրականության ասպարեզում 1942 թվականին կատարված աչքի ընկնող աշխատանքների համար Ստալինյան մրցանակներ շնորհելու մասին:

Մարտի 23-ին

Գրողների տանը Հ. Թումանյանի մահվան 30-ամյակի կապակցությամբ կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո:

Բացման խոսք է ասում Գ. Արուստինը: Ձեկուցում են Ա. Կարինյանը և Ա. Ղանալանյանը: Հիշողություններ են ասում՝ Ավ. Իսահակյանը, Մտ. Ջորյանը, Իմեդատյանը: Ելույթ է ունենում Սովետական Միության Հերոս Ն. Ստեփանյանը:

Մարտի 28-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Մ. Գորգու ծննդյան 75-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Գ. Արուստինը: Ձեկուցում է Ս. Հարությունյանը: Հուշերով հանդես են գալիս՝ Ավ. Իսահակյանը, Մտ.

Զորյանը, Մ. Արազին, Տ. Հախումյանը, Ռ. Վարդազարյանը, Գորկուն Նվիրված բանաստեղծություններ են կարդում Գ. Սարյանը և Հ. Շիրազը:

Մարտի 30-ին

Այ. Սպենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի պետական թատրոնում կազմակերպվում է Սովետական Միության Հերոս Ն. Սանֆանյանի հետ ծրեվանի աշխատավորների հանդիպում:

Լենինգրադյան ռազմաճակատից էպիզոդներ է պատմում Ն. Ստեփանյանը: Ողջույնի խոսքով հանդես են գալիս ակադ. Հ. Որբելին, Ա. Գուպկյանը և ուրիշներ:

Ն. Ստեփանյանի խոսքից.

Եմ սիրելի հայրենակիցներ, ահա այս հանդիսավոր ժամին ես երգվում եմ ձեր առաջ և ամբողջ հայ ժողովրդի առաջ, որ քանի դեռ բարախում է սիրտըս, ամենուրեք կշախչախեմ ֆաշիստներին և հողմացրիվ կանեմ նրանց: Իսկ դուք ձեր կողմից ոչինչ չպետք է խնայեք ռազմաճակատում մարտնչող ձեր հարազատներին օգնելու համար:

«Մեզ. Հայաստան», 1943, № 71.

Ապրիլի 22-ին

Երևան է ժամանում Ստալինգրադի հերոսական պաշտպանների պատվիրակությանը: Կայաբանում տեղի է ունենում միտինգ. ողջույնի խոսքով հանդես է գալիս Հայկական ՍՍՐ ժող. արտիստ Ա. Ավետիսյանը, պատասխան խոսքով՝ ավագ լեյտենանտ, գրող Հր. Քոչարը:

Ապրիլի 23-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթում տպագրվում է Ռ Գվարդիական միավորման մարտիկների, հրամանատարների և քաղաշխատողների՝ Ստալինգրադի ժող. մղած ճակատամարտերի մասնակիցների, նամակը «Լենդրկովկասի եղբայրական ժողովուրդներին»:

Նամակից.

«Մենք գնում ենք զինվ. Արմեուք: Մեզ են հասնում ժամանակավորապես զավթած ուսյուններում թշնամու կողմից տանջված մեր հայրերի, մայրերի ու քույրերի հառաչանքները, մանուկների լացը, մենք լսում ենք հարազատ սովետական հողի կոյը: Մենք՝ սովետական թուր ժողովուրդների զավակներս, գնում ենք համարձակ, հաստատ ցալներով: Մեզին յուրաքանչյուրի համար թանկ են ընտանեկան օջախը, իր հարազատները, բայց մենք երգվում ենք, որ կվերադառնանք միայն այն ժամանակ, երբ վերջին ակուպանտը դուրս կվեցի սովետական հողից»:

Հայֆիլհարմոնիայի դահլիճում կազմակերպվում է Ստալինգրադի պաշտպանների պատվիրակության առաջին հանդիպումը Երևանի աշխատավորության հետ:

Ողջույնի խոսքով հանդես են գալիս՝ Հր. Քուլարը, Ս. Խոսեփրիան, Ա. Լխուենդոզը, Հ. Խանչյանը, Խաչա և Ն. Ստեփանյանը:

Երեսնի աշխատավորության և մտավորականության անունից հանդես են գալիս Ն. Զարյանը, Հ. Օրբելին և ուրիշներ:

Ապրիլի 26-ին

Վախճանվեց Վ. Ի. Նեմիրովիչ-Դանշենկոն (ծնվ. 1858 թ.):

Ապրիլ—մայիս

Մոսկվեական դրականությունն ամսագրի Ձ 4—5-ից սկսում են ապագրվել Դ. Դեմիրճյանի Վարդանանքն վեպը և Ն. Զարյանի ժառանգականն պոեմը:

Մայիսի 7-ին

Կոմպոզիտորների միությունը Ալ. Սպենդիարյանի մահվան 15-րդ տարե-դարձի կապակցությամբ կազմակերպում է հանդիսավոր երեկո:

Հիշողություններ են պատմում՝ Ավ. Իսահակյանը, Մ. Սարյանը, Գ. Լևոնյանը, Տ. Հախումյանը, Ա. Տեր-Ղևոնդյանը, Ն. Քումանյանը, Սպենդիարյանի զուսարը:

Մայիսի 9-ին

Մոսկվայում անդի է ունենում Համասլավնական III միտինգը:

Վրոնբուրգ հանդես են գալիս՝ Ա. Ֆանդեր, Յա. Կուտաբը, Վ. Վասիլևսկայան, Ալ. Բովսենկոն, Վ. Կոզլովը և ուրիշներ:

Մայիսի 15-ին

Կոմունիստական Ինտերնացիոնալի Գործադիր Կոմիտեի Նախագահությունը որոշում է ընդունում Կոմունիստական Ինտերնացիոնալը լուծարելու և թարկելու մասին:

Մայիս

Փռողների տանը հրավիրվում է Հայրենակա լապտերազմի ժամանակաշրջանի սովետական զրահանությանը նվիրված ստեղծագործական-քննադատական խորհրդակցություն:

«Հայ սովետական զրահանության վիճակը Հայրենական լապտերազմի ժամանակամիջոցում» թեմայով զեկուցում է Գ. Արտվը:

Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Ավ. Իսահակյանը, Ստ. Զորյանը, Ն. Զարյանը, Հ. Քալարը, Տ. Հախումյանը, Հ. Գյուլիքիսյանը, Ա. Կարինյանը, Զ. Գրիգորյանը, Հ. Երազը, Ռ. Վարդապետյանը, Վ. Քերդիրաշյանը, Ս. Կարապետյանը:

Մայիսի 21-ին

Փռողների տանը Ռ. Զարյանը զեկուցում է «Երազի լիրիկան» թեմայով: Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Գ. Սևակը, Ս. Հարությունյանը և ուրիշներ:

Այսօր 23-ին

Հրապարակվում է Հայկական ՅԶ-ի Հրաձգային Ղեկի զինայի մարտիկների նամակը հայ ժողովրդին:

Նամակ

Ե՛հառ ժամանակ չի անցնել այն օրից, երբ մենք ստացանք և մեծ սիրով հանձնարով կարդացինք ձեր այնքան սրտագին նամակը:

Այդ նամակը գրված էր մեր մայր ժողովրդի արտի ամենուրեք, մեր թանկահունքի մայրերի, քույրերի, կանանց, երեխաների, եղբայրների ու հայրերի քառազգացումներով ու զայից հաղթանակի պայծառ համարով: Ահա թե ինչու ձեր դրած նամակի ամեն մի բառն անշնչելի տառերով դրոշմվեց մեր օրտի մեջ: Ահա թե ինչու էլեկտրական հասանքի արագությամբ անցավ խրամատից-խրամատ, բլինդաժից-բլինդաժ և մեզ բուրբուն ոգևորեց նորանոր սխրագործություններին:

Այդ նամակը մեզ էլ ավելի խոր ատելությամբ վրեժի գուցեց հայ ժողովրդի ամենաօրինիկ թշնամիների՝ գերմանական սպառնալիքի դեմ:

Հերոսական Կարմիր Բանակը մտալիներդադի պատերի տակ, Միջին Դոնի, Կենտրոնական Կովկասի ազգամեկտեսերում և այլ նամականքում ցույց տվեց անօրինակ սխրագործություններ, Կարմիր Բանակի այդ հաղթանակներով հրձվեցին ու ոգնչելվեցին ոչ միայն Առվտական Միության ժողովուրդները, այլև ազգամեկտես համար մարտնչող աշխարհի ամբողջ մարզկաթյունը: Հերոսական այդ դրամաներից բաժին ունեն նաև ձեր հարազատ զավակները, որոնք այսօր ղենքը ձեռքներին, անվահերոսությամբ կռվում են հիտլերյան կառաղած բորենիների դեմ:

Կովկասի ազատագրման համար մղվող մարտերում վառողի ու բռնկի միջից բարձրացան հերոսական կերպարներ, որոնցով կարող է պարծենալ հայ ժողովուրդը...

«Բանկագին հայրենակիցներ՝ մենք խորապես գիտակցում ենք, որ հայրենիքի առաջ մեր սրբազան պարտքը լիովին կատարելու համար մենք պետք է ազատագրենք սովետական տերիտորիայի մի զգալի մասը, որը դեռևս գտնվում է հիտլերյան րևակալության արյունոտ լճի տակ: Պայքարը դերմանակահարձակում դավթիչների դեմ դեռ չի ավարտված, այն միայն ծավալվում է, բոցավառվում: Կարմիր Բանակին սպասվում են համառ ու դժվարին մարտեր: Եստենք, դաժան և տակավին ուժեղ թշնամու դեմ:

Կարմիր Բանակը, որի շարքերում ենք և մենք, պատրաստ է այդ դժվարությունները հաղթահարել, ոչնչացնել և զուրս վռնգել մեր մայր հայրենիքից գերմանա-ֆաշիստական ավազակ օկուպանտներին: Այդ բանը մենք կանենք պատվով՝ ոռա մեծ ժողովրդի, սովետական եղբայրական մյուս ժողովուրդների քաջարի զավակների հետ ուս-ուսի տվածու...

Մենք նրդվում ենք մեր պատվով, մեր դժգոհ ընկերների արյամբ, քարաբարոս ֆաշիստների կողմից անարգված ու խոշտանգված մայրերի, քույրերի, մանուկների արցունքով ու արյամբ, որ վրժառու կլինենք դահիճ հիտլերականների նկատմամբ...

Այո՛, Հայրենիք, մենք կվերադառանք մեր երդումը կատարելով, հաղթանակն ապահովելուց ձեռք:

Մեզ, Հայրենիք, 1943, № 103:

Մայիսի 28-ին

Գրողների տանը Ա. Կարինյանը զեկուցում է Ա. Վշտունու Հայրենական
սյուսերազմի շրջանի ստեղծագործության մասին:

Հուլիսի 12-ին և 18-ին

Գրողների տանը Սովետահայ դրականության լեզվի մասին զեկուցում է
Գ. Սեակը: Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Գ. Սարյանը, Ն. Զա-
րյանը, Գ. Դեմիրճյանը, Լ. Գյուլիքեյանը, էդ. Յուրյանը, Ար. Ղարիբյանը,
Ս. Վահուհին, Ս. Կարապետյանը:

Հուլիսի 14-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է երեկո նվիրված Նար-Դոսի հիշատա-
կին՝ նրա մահվան 15-ամյակի կապակցությամբ:

Զեկուցում է Մ. Մկրչյանը: Հուշերով հանդես են գալիս Ստ. Զորյանը և Մ
Արազին:

Հուլիսի 14-ին և 21-ին

Գրողների տանը Լ. Գյուլիքեյանը զեկուցում է «Սովետական հայ դրա-
մատուրգիան Հայրենական պատերազմի օրերին» նյութի մասին:

Հուլիսի 19-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված Վ. Մայակովսկու
ծննդյան 50-ամյակին: Մայակովսկու կյանքի և ստեղծագործության մասին
զեկուցում է Ռ. Վարդապետյանը:

Հուլիսի 20-ին

Վահանանկեց Հայկական ՍՍՌ ժողովրդական գեղասանուհի Արուս Ոսկան-
յանը (ծնվ. 1888 թ.):

Հայաստանի արվեստի աշխատողների խոսքից՝ Ա.
Ռակայանի հիշատակին:

Նա ամեն տեղ էր, որտեղ հարկավոր էր, որ հենքի նրա մարտական խոս-
քը, փարակեր նրա ջերմությունն ու ոգևորությունը, Քատերասեր հասարակա-
նությունը ապրում էր նրա կերտած անմահ կերպարներով՝ բնմի վրա, բանակա-
րենները հմայվում էին նրա ոգեշունչ խոսքով՝ բնության շնեղ գրկում, բաց
երկնքի տակ, կալիօղակների սիրտը թունդ էր առնում նրա անկեղծ ու անմի-
ջական զրուցից: Նրա անունը հայտնի էր ոչ միայն Անդրկովկասի եղբայրա-
կան ժողովուրդներին, այլև Մոսկվայի լայն հասարակայնությանը, որտեղ եր-
կու տարի առաջ հանդես եկավ իր լավագույն դերակատարումով:

Զկա Արուս Ոսկանյանը, նա՝ որի անունը անխախտելիորեն կապված է
այ թատրոնի, մասնավորապես Սունգուկյանի անվան թատրոնի ստեղծման
ու զարգացման հետ: Նա, որով ոգևորվել և ստեղծագործել է գեղասանուհիների
մեր երիտասարդ սերունդը:

Ինչպես հատուկ է մեր մեծ արվեստագետներին, նա իր ամբողջ կյանքը
միահյուսել էր թատրոնին ու նրա մեծ գործին: Զկա Արուսը, բայց վառ են
մեր հիշողության մեջ ու հավատ կենդանի նրա ստեղծած կերպարները: Ո՛ր,

հրեք շեն մեռնի նրա Դեզզեմոնան, Օֆելիան, Իզելիբ, Մարգարիտը, Սոնտե, Նորան, Կրուշինենան, Մարիա Նիկոլանան (սիրու մարգիկ), Ծրքեք չի մեռնի նրա ուսանելի ոգևորությունը, իբր ժաղաքացիական պատերազմի գիտակցությունը, սովետական հալ թատրոնի նվաճումների համար պայքարելու նրա թափն ու կորույր:

Խոնարհվում ենք ջո աճյունի առջև մեր սիրելի արվեստակից ընկերս:

սՍձ. Հայաստան, 1943, Յ 136.

Հուլիոյի 25-ին

ՍՍՌՄ Գիտությունների ակադեմիայի Հայկական ֆիլիալի դահլիճում Գ. Ի. Պիսարեի մահվան 75-ամյակի առթիվ հրավիրվում է հանդիսավոր երեկո: Բաղման խոսք է ասում Հ. Օրբելին, «Պիսարեի գրական-էսթետիկական հայացքները թեմայով զեկուցում է պրոֆ. Հ. Գյուլիքեյանը:

Ագոստոսի 6-ին

Գ. Սունդուկյանի անվան պետական դրամատիկ թատրոնը թեմայորում է Ի. Սելվինսկու «Գեներալ Բրուսիլով» պիեսը:

Օգոստոսի 8-ին

Պրոֆ. Արսեն Տերտերյանին շնորհվում է ֆիլոլոգիական գիտությունների դոկտորի գիտական աստիճան:

Օգոստոսի 12-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է Մ. Ծալիյանի գրական գործունեության 40-ամյակին նվիրված երեկո:

Ջեկուցում է Վ. Թերզիբաշյանը:

Սեպտեմբերի 18-ին

ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի նախագահության հրամանագիցը «Երիտասարդ գլուխդիտա կոմերիտական ընդհատակյա կազմակերպության կազմակերպչների և զեկավարների» Ու. Մ. Գրոմովային, Ի. Ա. Զեմելուսովին, Օ. Վ. Կոշելովին, Ս. Գ. Տյուկենինին և Հ. Գ. Շևցովային, — Սովետական Միության ձեռքսի կոչում շնորհելու մասին:

Նոյեմբերի 5-ին

Գրողների տանը հրավիրվում է Արվեստի գործերի վարչության և Հայաստանի Սովետական գրողների միության միացյալ խորհրդակցություն՝ նվիրված 1943 թ. լավագույն պիեսների մրցանակաբաշխության արդյունքներին: Ջեկուցում է Հ. Գյուլիքեյանը:

Նոյեմբերի 10-ին

Հայաստանի գրողների բրիգադան ալցելում է Հայկական ՃԶ-րդ Բաժանյան հրաձգային դիվիզիա:

Տեղի է ունենում դրական հանդես:

Դիվիզիայի հրամանատար Ն. Սաֆարյանը, նկատի ունենալով բրիգադայի երկարատև զենդարմատական սպասարկման աշխատանքը դիվիզիայում, Ա.

վշտունուն և Հ. Մկրտչյանին պարգևատրում է Կարմիր աստղ շքանշանով, Վ. Անանյանին և Բ. Շահումյանին Մարտական ծառայության համար մեդալով:

Հայկական ՍՍՌ ժողովրդական պարտիզանական զորքում է ընդունում «Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիա» կազմակերպչու մասին:

Նոյեմբերի 25-ին

Հայկական ՍՍՌ ժողովրդական հաստատում է Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի իսկական անդամների հետևյալ կազմը.

1. Արեգյան Մանուկ խաչատուրի — հասարակական գիտությունների գծով:
2. Ալիխանով Աբրահամ Իսահակի — ֆիզիկո-մաթեմատիկական գիտությունների գծով:
3. Ալիխանյան Արտեմի Իսահակի — ֆիզիկո-մաթեմատիկական գիտությունների գծով:
4. Անադյան Հրայր Հակոբի — հասարակական գիտությունների գծով:
5. Բունիաթյան Հրայր խաչատուրի — բիոլոգիական գիտությունների գծով:

6. Գուլբանյան Վարդան Հովհաննեսի — բիոլոգիական գիտությունների գծով:

7. Եղիազարով Իվան Վասիլի — ֆիզիկո-մաթեմատիկական և քննադիտական գիտությունների գծով:

8. Թամաշյան Ալեքսանդր Զաքարի — գյուղատնտեսական գիտությունների գծով:

9. Թումանյան Միքայել Գալուստի — գյուղատնտեսական գիտությունների գծով:

10. Իսազուլյան Վաչե Իվանի — ֆիզիկո-մաթեմատիկական և քննադիտական գիտությունների գծով:

11. Իսահակյան Ավետիք Սահակի — հասարակական գիտությունների գծով:

12. Կարապետյան Սահակ Կարապետի — գյուղատնտեսական գիտությունների գծով:

13. Կոչատյանց խաչատուր Անդրակի՝ ՍՍՌԿ Գիտ. ակադ. թղթակից անդամ — բիոլոգիական գիտությունների գծով:

14. Հակոբյան Ալեքսանդր Արկադի — ֆիզիկո-մաթեմատիկական և քննադիտական գիտությունների գծով:

15. Համբարձումյան Վիկտոր Համադասյի՝ ՍՍՌԿ Գիտ. ակադ. թղթակից անդամ — ֆիզիկո-մաթեմատիկական գիտությունների գծով:

16. Ղափանցյան Գրիգոր Ալվադի — հասարակական գիտությունների գծով:

17. Մալխասյան Ստեփան Սերգեյի — հասարակական գիտությունների գծով:

18. Մանանդյան Հակոբ Համադասյի՝ ՍՍՌ Գիտ. ակադ. իսկական անդամ — հասարակական գիտությունների գծով:

19. Պաֆնուցյան Կոստանդին Նիկոլաևիչ — ֆիզիկո-մաթեմատիկական և քննադիտական գիտությունների գծով:

20. Տնտեսական Արտանշանի Լաբորաթորի — Հասարակական գիտությունների

գծով:

21. Հովհաննիսյան Հևոն Անդրենի — Բիոլոգիական գիտությունների գծով:

22. Օրբելի Հովսեփ Արզարի՝ ՍՍՌՄ Գիտ. ակադ. իսկանյան անդամ — Հասարակական գիտությունների գծով:

23. Օրբելի Հևոն Արզարի՝ ՍՍՌՄ Գիտ. ակադ. իսկանյան անդամ — Բիոլոգիական գիտությունների գծով:

Հայկական ՍՍՌ Բնագիտությունը նույն նիստում հաստատում է Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի կանոնադրությունը և կառուցվածքը:

Մասնավոր Հանդես են գալիս՝ Ավ. Իսահակյանը, Մ. Արեղյանը, Հ. Աճառյանը, Ստ. Մախասյանը և ուրիշներ:

Ավ. Իսահակյանի խոսքից:

Մշակաստանը 23 տարիների ընթացքում, շնորհիվ սովետական իրավահարգի և բուլղերիկյան մեծազոր պարտիայի մշտական օժանդակության, մոխիրների միջից բարձրացավ, կառուցեց իր պետականությունը և կազմակերպվեց: Համեմատորաբար կարճ ժամանակում կարեք-անցավ զարգացման երկու փուլի: Իր տարեգրքում նշեց հառաջագիմության անթիվ և զարմանալի փաստեր կուլտուրական և տնտեսական զանազան մարզերի մեջ: Ունեցավ իր համալսարանը բոլոր էությունով, Կոնսերվատորիան, նկարչական դպրոցը, մասնագիտական ինստիտուտներն ու տեխնիկումները: Կազմակերպեց թանգարաններ և ճոխ գրադարաններ և այլն և այլն:

Մարտագրագրում՝ Որևանում, հավաքվեցին քառեր դրակի մասնագետներ, գիտնականներ, արվեստի մարդիկ, և պատրաստվեցին գիտական երիտասարդ կադրեր համալսարանի, ինստիտուտների և Ակադեմիայի Հայկական ֆիլիալի շուրջը: Կատարվեցին տնտեսական և գործնական նվաճումների գիտության զանազան բնագավառներում, և այս ամենը նախապատրաստություն, հարթվեցին ուղին և հասանալիություն Ակադեմիայի անհրաժեշտությունը...

Հայաստանի Ակադեմիայի բացումը մի նոր ջախջախիչ հաղթանակ է խավարակույ հիտլերիզմի վրա, միաժամանակ սիմվոլիկ և ներշնչող փաստ է մեր ողջ լուսավոր պետականության:

Հայկական կյանքում Ակադեմիայի հիմնադրումը մի հոյակապ սկզբնավորություն է՝ հարուստ հռակներով հղի:

Հայ ժողովուրդը ամբիշ քան երկհազարամյա իր գոյության ընթացքում ստեղծել է իր կուլտուրան, որը զարեռի անձնազուհ ջաշումյամբ պահել, պաշտպանել ու պարգայրել է և հասցրել է մեզ. մենք սասցել ենք մեծ և թանկարժեք ժառանգություններ—հին կլասիկ լեզու և նոր աշխարհիկ ճկուն լեզու, հարուստ դրականություն, ճոխ ֆուկլոր և իմաստուն էպոս, պատկառելի ճարտարապետություն և ժողովրդական սրտագին մեղոս:

Մենք է և բազմակողմանի Ակադեմիայի կատարելիք գործը մեր անցյալի ժառանգության գիտականորեն լուստբանման, վերագնահատման և արժեքավորման տնտեսական:

Նա պիտի համախմբե հայ միտքը և ղլլավորե այն: Արդի գիտական մեթոդների լուսարձակի տակ նա պիտի հիմնավորի հետազոտությունները և ուսումնասիրությունները: Գիտական անսպաս առաջիկի բուլղով պիտի անց-

կացնեն մեր ըովանդակ կուստուրան և կազմեն նրա սինթեզը՝ հայտնաբերելով բյուրեղացած, անվիճելի արժեքներ ազգային և համամարդկային իմաստով:

Նա պիտի ճշտեն հայ բուսերի սնմանսկզբի և քերականությունը, Հայաստանի առաջնությունը, պիտի կազմեն գիտություն բոլոր էությունների ակադեմիկ և Լորմիսկոզի:

Նա պիտի լուսարանեն մեր գրականության ղեկավարող գաղափարները և հուզերը, այն՝ ինչ որ դարերի մեջ նշել է մեր հոգեկան առաջնությունը: Նա պիտի յուրացանայր զորդի տեղը որոշեն մեր գրականության պատմության մեջ:

Նա պիտի որոշեն նաև մեր ճարտարապետության ինքնությունը՝ ոճի տեղն ընդհանուր ճարտարապետական արվեստի մեջ, պիտի ցուցաբերեն մեր արվեստի կրած ազդեցությունները և նրա հեռագրու ճառագայթումը ուրիշ ժողովուրդների արվեստի վրա:

Նա պիտի սկսեին հետազոտության ենթարկել հայ պատմությունը՝ շարկոված համաշխարհային պատմության հետ: Պիտի լուսարանեն մեր պատմության մղել ուժերը, նրա պահույնը: Պիտի արտացոլեն հայ ժողովրդի ձգտումներն իմաստը և նպատակը, որոնք կազմում են ժողովրդի պատմական հակառակը:

Նա պիտի մեծ ջանք թափի մաթեմատիկայի, քնական գիտությունների՝ ֆիզիկայի, քիմիայի զարգացման համար Հայաստանում և նրանց գործնական կիրառության, նույնչափ բժշկության, գյուղատնտեսության համար:

Ակադեմիան պիտի սերտ համագործակցության մեջ մտնի ներառական ռեսուրսների կանաչների հետ:

Նա ջնրմ հարաբերության մեջ պիտի մտնի արտասահմանի հայ առաջադեմ մտքի հետ. պիտի քաջալերեն և խրախուսեն այնտեղ ապրող հայ գիտնականներին:

Անճեցնելով նոր երիտասարդ աշխատունակ կադրեր, ընդլայնելով իմացության սահմանները՝ նա պիտի համընթաց քայլեն Գիտությունների Համամիութնական ակադեմիայի հետ, պիտի տալ կյանք Միության հղորդածնը և բարձրացնեն. պիտի հասնի մասնակցելու լուծմանը գիտական այն մեծ պրոյեկտների, որոնք դրված են ՍՍՄԲ Գիտությունների ակադեմիայի առաջ, որոնք և բովանդակ մարդկության առաջ. — այսպիսով հայ ժողովուրդը կրեն իր միտքը և իր խոսքը ասած կլինի համաշխարհային կուստուրայի պրոգրեսի մեջ:

Եվ վերջապես, Հայկական Ակադեմիայի կուստուր-պատմական մեծ գործնիք առաջնակարգն է՝ բարձրացնել հայ ժողովրդի ինքնաճանաչությունը, խորացնել հայրենասիրությունը, գիտակցական սեր զարգացնել նրա մեջ դեպի իր հայրենիքը, լեզուն, կուստուրան և հավատ դեպի իր պայծառ ապագան: Ակադեմիան պիտի հանդիսանա մեր ժողովրդի պարծանքն ու հպարտությունը: Նա պիտի լինի մեր կուստուրայի դագաքը:

Եթով. Հայաստան, 1943, № 243.

Նոյեմբերի 29-ին

Ալ. Սպենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի պետական թատրոնում գումարվում է հանդիսավոր ժողով՝ նվիրված Հայկական ՍՍՐ Գիտությունների ակադեմիայի հիմնադրմանը:

Հեկուցում է ակադ. Հ. Ա. Օրբելին,

Հայաստանի Կ(ր)Պ Կենտկոմի և Հայկական ՍՍՌ ժողկոմսովետի սնունդից և կադրերի հիմնադրումը ողջունում է ժողկոմսովետի նախագահի տեղակալ Հ. Հովսեփյանը, ՍՍՌՄ Գիտությունների ակադեմիայի կողմից՝ ակադ. Բ. Դ. Գրեկովը, ապա ողջունում է Վրացական ՍՍՌ և կադեմիայի ուղեգրվեստ Ն. Ի. Մուսխիշվիլին, Գիտությունների ակադեմիայի Ադրբեջանի ֆիլիալի ներկայացուցիչը:

Պատասխան խոսքով հանդես է գալիս Հայկական ՍՍՌ ԳԱ իսկական անդամ Կ. Արեղյանը:

Եկադ. Բ. Գ. Գրեկովի հարցեր:

«Հայ ժողովրդի, ՍՍՌՄ ամենահին ժողովուրդներից մեկի, կուլտուրայի շատ դարերի ընթացքում արտահայտվել է բազմազան եղանակներով ու ամենաբարձրագույն ձևերով:

Ես ուզում եմ ընդգծել նրա մեկ նշանավոր կողմը. դա հայ ժողովրդի հիմնարարությունն է դեպի պատմությունը, որ ինքնին մի վառ ցուցանիշ է:

Մի ժողովուրդ, որը իր մասին մտածում է առանց այսօրվա օրը երեկվանից դատելու, որը իրեն գիտակցել է իր սերունդների դամարով որպես մի միասնական ամբողջություն, չի կարող չհետաքրքրվել իր անցյալով, սակայն ներկայի է անցյալի կողք հասկանալու. կարողությունը: Այս չի տրվում, և նրանք, ովքեր կարողացել են այդ անել արդեն մեր թվականության 5-րդ դարում, այսինքն 500 տարով ավելի վաղ, քան այդ քանին հասավ Արևելյան Սիբիրյան, կարող են համարձակորեն խոսել իրենց բարձր կուլտուրայի մասին և նրանով բոլոր արժանիքները հարգանքով:

Ես չեմ սխալվել, եթե ասեմ, որ հայ ժողովուրդը այդ տեսակետից առաջին շարքերումն է կանգնած:

Հայ ժողովուրդը իրեն միմիայն պատմության բնագավառում չի դրսևորել: Նա դարձացրել է գիտության ուրիշ ճյուղեր ևս, ստեղծել է իր արվեստը...

Ե՛ս հավատացած եմ, որ այն սերտ եղբայրական կապը և փոխադարձ օժանդակությունը, որ սահմանվել է Գիտությունների Համաժողովրդական ակադեմիայի և Հայաստանի գիտական հաստատությունների միջև, Հայկական Գիտությունների ակադեմիայի ստեղծումով է՛լ ավելի կամրանա:

Խիստ թանկ է այն հիշատակությունը, որ անում է Հ. Ա. Օրբելին հին Ռուսիայի և Հայաստանի միջև եղած վաղեմի կապի մասին: Այն օրինակներին, որ իր ճառի մեջ նշեց Հայկական Գիտությունների ակադեմիայի սրահից նստած Հ. Ա. Օրբելին, ես կցանկանայի ավելացնել 17-րդ դարի հայ գրականության մեջ նշված այն վառ փաստերը, որոնք ասում են, որ հայ ժողովուրդը ոչ միայն հետևել է, թե ինչ է կատարվել Պեդյրի բարձր արվեստի՝ ռուսական հին Կիև քաղաքում, այլև համակրել և զարգացրել օժանդակել է ռուս ժողովրդի պայքարին իր ազգային կուլտուրայի համար: Այդ մոմենտները չեն կարող մոռացվել, դրանք երկու ժողովուրդների քաղաքացիական կյանքի համար մի հրաշքիք են նաև ապագայում:

Կնքեմ Հայկական նոր Ակադեմիան:

Կնքեմ նոր ակադեմիկոսները:

Ակադ. Ն. Ի. Մուսխելիշվիլու ելույթից.

«Անհատական, լիարժեք, ուժեղ Գիտությունների ակադեմիայի Հիմնադրումը Հանրայական կարևորություն ունեցող մի իրադարձություն է հայ ժողովրդի կյանքում: Վրացի ժողովուրդը, որ իր Ակադեմիան Հիմնել է մոտ 3 տարի առաջ, շատ լավ է հասկանում և անկեղծորեն մասնակից է ողևորության և ուրախության՝ այն զգացմունքներին, որոնցով դուք, անշուշտ, ներկայումս համակված եք:

Իհարկե, այն մեծ, ինտենսիվ աշխատանքը, որ այնտեղ է կատարի ձեր Ակադեմիան, միատուր են աշուր շի սկսվում, ինչպես և մեր Ակադեմիայի աշխատանքը մաստուր են սկսվեց ոչ սրանից 3 տարի առաջ: Մեր Ակադեմիայի արժատները դեռում են դեպի հեռավոր անցյալը, նրանք հենվում են մեր եղբայրական ժողովուրդների բազմադարյան մեծ կուլտուրայի վրա, որով մենք իրավացիորեն պարծենում ենք և որը մենք այնպես սիրում ենք:

Մ. Արեղյանի ելույթից.

«Սովետական իշխանությունը հայ ժողովրդին շատ բարիք է տվել: Մի քառորդ դար առաջ ս'վ կարող էր մտածել, որ գիտական խոշորագույն հաստատություն կհիմնադրվի մի երկրում, որը սովորված էր և որտեղ մտնում էին գաղթականների սոված բազմություններ:

Բայց կենսունակ հայ ժողովուրդը ոչ միայն կարողացավ, Սովետական իշխանության շնորհիվ, տանել այդ ձախողությունները, ազատվել քաղաքում, այլև որպես կուլտուրական բարձր արժեքների կրող դուրս գալ կուլտուրայի և էկոնոմիկայի հզոր զարգացման ուղիքով...

«Մեր Գիտությունների ակադեմիայի խնդիրն է է՛լ ավելի զարգացնել բովանդակությամբ սոցիալիստական, ձեռք ազգային կուլտուրան: Գիտությունների ակադեմիան, զարգացնելով գիտություն բոլոր հյուղերը, դրանով իսկ իր լուսման կիսոցնի Սովետական Միության բոլոր ժողովուրդների գիտությունների զանախանը: Մեր Գիտությունների ակադեմիան պետք է է՛լ ավելի մեծ չափով ազդի հայ ժողովրդի կուլտուրայի և տնտեսության զարգացմանը:

Հայկական Գիտությունների ակադեմիան, զարգացնելով բոլոր հյուղերը, պետք է առանձնապես զբաղվի հայագիտության, հայոց պատմության, լեզվի, ֆոլկլորի զարգացման հարցերով և այլն, զբաղվի մեր երկրի անցյալի ուսումնասիրությամբ, հայտարերելով այն բոլոր կուլտուրական մեծ արժեքները, որ մեր պարծանքն են կազմում:

Ես դարձյալ ուղում եմ արտահայտել իմ ու ձեր ուրախությունը նրանով, որ Հայրենական պատերազմի այս դաժան օրերին մեր պարտիան և կուլտուրությունը ժամանակն են համարել: Երևանում Գիտությունների ակադեմիա ստեղծելու:

«Սով. Հայաստան», 1943, № 242.

Պեկոնմբերի 2-ին

«Պրավդա»-ում տպագրվում է իմ. Ցարոսյանի կողմ Սովետական ինտելիգենցիան Հայրենական Մեծ պատերազմումս ընդարձակ հաղվածք:

Ըմ. Յարոսլավ Ժակաւ հոգովածից.

Երես ինչ վիթխարի ուժ հանդիսացան սովետական կուլտուրայի, քաղաքների, երաժշտության, կերպարվեստի, կինոյի աշխատողների թագմաթիվ շուկաները: Սովետական մարտական նրզը մտալ Կարմիր Բանակի օպտոագիներովան մեջ, նա օգնում է թն կառուցմանը և թն ապրելուն, օգնում է նաև քննաժող ջախջախելու գործին. նա մարտիկի մեջ դաստիարակում է թն ալրոդ ասելովություն դեպի քննամին և թն սեր դեպի սովետական մեծ հայրենիքը:...

Վերցնենք սովետական գրականությունը: Նա դարձել է սովետական ժողովրդի մարտական հասուն զենքը: Ա. Ն. Տոլստոյի, Միխ. Երոխովի, Անրաֆիմովի, Վ. Երկրովի, Սերգեյ-Յենակու, Էրենբուրգի, Նիկ. Տիխոնովի, Կոռնիլովի, Պավլո Տիխոնովի, Մ. Ռիլսկու. Միկուլա Բաժանի, Յակուր Կուլասի և շատ ուրիշների հետ միասին հանգն են գալիս տասնյակ տաղանդավոր երիտասարդ գրողներ, Պատերազմի ժամանակ մի շարք վառ երկեր են ստեղծագործել Վրաստանի, Հայաստանի, Ադրբեյջանի և մյուս նդրայրական ուսպուրիկաների գրողները: Սովետական երկրի բոլոր լավագույն գրողներն իրենց վարպետությունը, իրենց սուր զգացմունքները և զգալավետական խոսքի ուժը ի սպաս են դրել Կարմիր Բանակին, սովետական ժողովրդին:

«Սով. Հայաստան», 1943, № 350:

Դեկտեմբերի 4-ին

«Պրալդա»-ում տպագրվում է Ը. Կոնոնենկոյի «Հայուհիներ» ակնարկը:

Վախճանվեց բուլղիկյան պարտիայի հնագույն գործիչ Ըմ. Մ. Յարոսլավսկին (ծնվ. 1878 թ.):

Դեկտեմբեր

Երևանի կինո-Քատրոններում ցուցադրվում է Երալիթ Բեկա կինոկարը:

Դեկտեմբերի 14-ին

Սովետական Հայաստանն թերթում հրապարակվում է Ն ստորագրած մաս հայ մարտիկների նամակը թերթի խմբագրությանը.

Սովետական Հայաստանն թերթի միջոցով մեր քրտաբուխ շնորհակալությունն ենք հայտնում Հայաստանի սովետական գրողների կոլեկտիվին, դեպի մեզ ցույց տված մեծ հոգատարությամբ համար Հայաստանում Սովետական իշխանության հաստատման 23-րդ տարեդարձի առթիվ հայ ժողովուրդը մեծ քանակությամբ նվերներ ուղարկեց մեզ: Մեր սիրելի գրողներ, բացի այն, որ դուք ոսկե բառերով Հայրենական պատերազմի պատմության էջերում տնմահական են դարձնում հայ մարտիկի սիրազորությունները, Կարմիր Բանակին օգնում են նաև նյութապես: Դեկտեմբերի 1-ին մենք՝ մի խումբ հայ մարտիկներ, ստացանք ձեր կոլեկտիվի ուղարկած նվերներն ու ծանրոցները: Այդ ծանրոցների մեջ գտանք նաև ձեր ուղարկած նդրայրական բոցաշունչ նամակը՝ ուղղված հայ մարտիկներին. դա տնսահմանորեն ոգևորեց մեզ: Ըվ մենք՝ մի խումբ հայ մարտիկներ, երզվում ենք յինայեւ մեր արաւն վերջին կաթիլը, սուրբ ցած լղենւ մինչև զերմանական ասխների վերջնական ոչնչացումը:

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԻՐԼԻՈԳՐԱՖԻԱ

Ձայնածն

Բորյան Գ.— Ժակաստային քանաստեղծություններ (ռուսերեն), Երևան,
 Զարյան Ն.— Ձայն հայրենական, Երևան,
 Զարյան Ն.— Շիկացած հոգով, Երևան,
 Զարյան Ն.— Լսե՛ք, դարեր, Երևան,
 Իսահակյան Ավ.— Հատընտիր, Երևան,
 Հուրյան Թ.— Աստղ, Քաջուկ,
 Ղարիբյան Ռ.— Իման Կուզմիշ, Երևան,
 Վահույի Ս.— Դեպի Արևմուտք, Երևան,

Արձակ

Աբով Գ.— Ժակաստում և թիկունքում, Երևան,
 Կուրտիկյան Ս.— Հերոսահիները, Երևան,
 Քոչար Հ.— Նախորդակին, Երևան,

Դրամատուրգիա

Գուլակյան Ա.— Ճաստում, Երևան,

Ժողովածուներ

Հայ աշուղները և հորինողները Հայրենական պատերազմի օրերին, Երևան,
 Հայրենի վտակներ, գ. II, Երևան,
 Հայրենիք, Երևան:

Հայագիտություն, գրականության պատմություն,
 բնագիտություն

Հայ ժողովրդի պատմություն, գ. I, Երևան:
 Ղանալանյան Ա.— Հայ քաղաքներ, Երևան,
 Ղանալանյան Ա.— Քշնամու կերպարը հայկական հին քանահյուսության
 մեջ, Երևան,
 Մկրյան Մ.— Հայրենիքի պաշտպանության պաշտպանը ու նրա ծնած հե-
 րոսները V դարի հայ պատմիչների գործերում, Երևան,
 Պետրոսյան Է.— Արևմուտքի և Ամերիկայի առաջավոր գրողները Ֆաշիզ-
 մի դեմ, Երևան:

Քաղվածություններ

Գորբասով Բ.— Վերադարձ, Երևան,
 Դրոսման Վ.— Ստալինգրադի ճակատամարտը, Երևան,
 Դրոսման Վ.— Գլխավոր հարվածի ուղղությունը, Երևան,
 Էրենբուրգ Ի.— Գերմանացին, Երևան,
 Կորնեյչուկ Ալ.— Ռազմաճակատ, Երևան,
 Ջան Վ.— Ձինգիդ Խան, Երևան,
 Ռ՝վ է ձեզ հրավիրել, Երևան,
 Սիմոնով Կ.— Քեզ հետ և առանց քեզ, Երևան,
 Տիխոնով Ն.— Լենինգրադը ղեկտեմբերին, Երևան,
 Տոլստոյ Ալ.— Սովետական զրահանություն քառերդ դարը, Երևան:

Հունվար

Գրողների միությանը կից կազմակերպվում է պաշտպանական զրահանության հանձնաժողով՝ Ն. Զարյան (նախագահ), Հմ. Սիրաս, Հր. Փռչար, Գ. Բորյան:

Հունվարի 10-ին

Մոսկովի բանում ֆաշիստները մահապատժի են ենթարկում թաթար բանաստեղծ Մուսա Ջալիլին (ծնվ. 1906 թ.):

Հունվարի 27-ին

Րյուսիայից ազատագրվում է Նիժնիգորոդը:

Հունվարի 29-ից

Մոսկվայում հանդես են գալիս Ա. Ապենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի պետական թատրոնի և Հայֆիլհարմոնիայի արտիստները:

Այդ առթիվ «Պրավդա»-ն սիստրվարի 28-ի համարում տպագրում է Գ. Խուրովի «Հայ երաժշտության վարպետները» հոդվածը:

Հունվար

«Սովետական զրահանություն» ամսագրի № 1-ից տպագրվում է Ստ. Զորյանի «Պայ թագավոր» վեպը:

Փետրվարի 5-ին

Հրավիրվում է ՍՍՌԽ Գրողների միության նախագահության 9-րդ լիսնումը: «Սովետական զրահանությունը» Հայրենական պատերազմի տարիներին» թեմայով զեկուցում է Ն. Տիխոնովը:

Մադրիդի սիստանականությանը մասնակցում են՝ Ա. Կարավանյան, Մ. Շահինյան, Վ. Իսկերը, Ի. Արաչեձեն, Լ. Սուրբեր, Ս. Բերգուցը, Ա. Սուրկովը, Ս. Վուրդուր, Յու. Յուզովսկին, Վ. Շրեյնովը, Գ. Արովը և ուրիշներ:

Փետրվարի 20-ին

Գրողների տանը Հ. Թումանյանի ծննդյան 75-ամյակի առթիվ հրավիրվում է հանդիսավոր երեկո: Զեկուցում է Հ. Գրիգորյանը, Հիշողություններով հանդես են գալիս՝ Ավ. Իսահակյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Գ. Լևոնյանը, Մ. Արազին, Ստ. Զորյանը:

Փետրվարի 21-ին

Փարիզում հիտլերականները՝ իր մարդական 22 ընկերների հետ միասին զեկուսահարում են Միշակ Մտնուշյանին (ծնվ. 1906 թ.):

Թատերական ընկերության դահլիճում Վ. Թերզիբաշյանը ղեկուցում է Հայ թատրոնը 1905—1920 թթ. ժամանակաշրջանում թեմայով:

Խորտ

Հրապարակվում է Գ. Գեմիրճյանի «Վարդանանք» պատմավեպի առաջին գլխիցը:

Ապրիլի 5-ին

Գ. Սունդուկյանի անվան թատրոնում հրավիրվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Հայկական ՍՍՌ ժողովրդական արտիստ, դրամատուրգ Վ. Վաղագյանի ծննդյան 50 և թեմական զործունեության 30-ամյակին:

Ապրիլի 10-ին

Հրավիրվում է Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի ընդհանուր ժողով: Ներածական խոսք է ասում ակադ. Հ. Օրբելին:

Հասարակական գիտությունների գծով տրվում է հետևյալ զեկուցումները.

1. Ժամանակագրական հարցեր հայոց հին մատենագրության մեջ (զեկ. ակադ. Մ. Մալխասյան):

2. «Արա Գեղեցիկի պատշամունքը հին Հայաստանում» (զեկ. ակադ. Գ. Ղափանցյան):

3. «Հին Հայաստանի և Անդրկովկասի պատմության մի քանի պրոբլեմներ» (զեկ. ակադ. Հ. Մանանդյան):

4. «Հայաստանի պատմության հնագույն էպիկաների պարբերացումը» (զեկ. պրոֆ. Բ. Բ. Պետրովսկի):

Ապրիլի 14-ին

Գրողների տանը Վյ. Մայակովսկու մահվան 14-րդ տարեդարձի առթիվ կազմակերպվում է երեկո:

«Հայրենասիրությունը Մայակովսկու երկերում» թեմայով ղեկուցում է Բ. Վարդապետյանը:

Ապրիլի 16-ին

Սովետական հասարակայնությունը նշում է Ա. Ֆրանսի ծննդյան 100-ամյակը:

Ապրիլի 20-ին

Գիտությունների ակադեմիայի դահլիճում կազմակերպվում է երեկո՝ նվիրված Բ. Թորամանյանի ծննդյան 30-ամյակին: Բ. Թորամանյանի կյանքի և զործունեության մասին ղեկուցում է ակադ. Հ. Օրբելին:

Հիշողություններ են պատմում Ալվ. Բազանյանը և Գ. Հեռյանը: Բ. Թորամանյանին նվիրված քանատեղծությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս Ավ. Բազանյանը և Հ. Շիրազը:

Ապրիլի 22—30-ը

Երևանում տեղի է ունենում շեքսպիրադիտուկյան համաժողովներնակտն 6-րդ գիտահետազոտական կոնֆերենցիան:

Լ ա վ ու մ ե ն հ ե տ ն յ ա լ զ ն կ ու ց ու մ ն երբ.

«Շեքսպիրադիտուկյանը Սովետական Միության մեջ» (զեկ. Մ. Մորոզով), «Վերածննդի շրթանի մարդու կերպարը» (զեկ. Ա. Կ. Զիվլինգով), «Շեքսպիրը և հայ թատրոնը» (զեկ. Լ. Փալանթար և Ս. Հարությունյան), «Շեքսպիրյան կերպարները» Պ. Աղաջյանի կատարմամբ» (զեկ. Ս. Մելիքսիյան), «Շեքսպիրը հայ թատերադեպերի գնահատությամբ» (զեկ. Զ. Գյուլիգեյսյան), «Շեքսպիրի երկերի հայերեն թարգմանությունները» (զեկ. Վ. Քերգիրաշյան), «Շեքսպիրյան ֆեստիվալիս ներկայացումների ֆենոթյունը» (զեկ. Յու. Յուզովսկի):

Ջուզեփացաբար Սունդուկյանի անվան թատրոնում և Լենինականի թատրոնում ներկայացվում են Շեքսպիրի երկերը՝ «Օթելլո»-ն, «Համլետ»-ը, «Տագնակները» գիշեր-ը. գլխավոր դերերում հանդես են գալիս՝ Լ. Ներսիսյանը, Վ. Փափազյանը, Վ. Վաղարշյանը և ուրիշներ:

Ֆեստիվալի կապակցությամբ Սունդուկյանի անվան թատրոնում բացվում է ցուցահանդես՝ «Շեքսպիրը և հայ թատրոնը»:

Ֆեստիվալի օրերին մասնավոր հանդես են գալիս՝ Ավ. Իսահակյանը, Դ. Դեմիրճյանը, պրոֆ. Մ. Մորոզովը, Յու. Յուզովսկին, ՍՍՍՄ ժող. արտիստ Ակ. Վասանեն, Վ. Վաղարշյանը, Ա. Գուլակյանը և ուրիշներ:

Ա վ. Ի ս ա հ ա կ յ ա ն ի խ ո ս ք ի ց.

«Շեքսպիրը համաշխարհային գրականության մեծագույն անուններից մեկն է և դրամատուրգիայի բարձր զարգացմանից ամենապայծառ, ամենամարդկայինը:

Շեքսպիրի հանճարը իր փառահեղ հայրենիքից օվկիանոսի այն ժայռ է առել, ծավալվել և տարածվել է աշխարհի լորս կողմերով և նրա ոսկե ալիքը հասել է հեռավոր Արարատի լանդշերին և գտել է հարազատ մի եզերք — հայ ժողովրդի սիրտն ու հոգին, միտքն ու ճաշակը: Հայ ժողովուրդը այնքան է նրան սիրել ու մեծարել, որ դարձրել է նրան իր անփոխարինելին, աղագայինը, հարազատը»:

«Շեքսպիրյան ֆեստիվալը հայ թատրոնի սյամաթյան մեջ մի խոշոր իրադրություն էր: Տեղի ունեցած հմտալից զեկուցումները, ավագ արտիստների փորձը կհարստացնեն ու երիտասարդներին կտան ներդրում և ուսուցում՝ ձեռք բերելու համար բնական բարձր կուլտուրան:

Պրոֆ. Մ. Մորոզովի խոսքից.

«Թեև մեր շեքսպիրյան կոնֆերանսը ավարտվեց, սակայն դեռևս չի կարելի սպասել հղթնակաթյուններ անել: Շատ բան դեռևս պետք է մտածել և կշռադասել: Բայց կարելի է արդեն համարձակ ասել, որ կոնֆերանսը շատ բան սովորեցրեց մեզ: Այդ կոնֆերանսի հետևանքով առանձնապես պարզ ու ակնհայտ դարձան շեքսպիրադիտական մտքի նվաճումները: Հայաստանում և հայկական թատրոնի նվաճումները Շեքսպիրի դրամաների բնագործան ասպարեզում...»

«Այս կոնֆերանսից հետո շատ մեծ անգրագիտություն կլինե՞ր խոսել սովետական շնչապիրտագիտության, սովետական բեմում Շեքսպիրի բեմադրության մասին, անտես անելով Հայաստանը, Մեր շնչապիրտագիտությունը կառուցվում է սովետական թաղմազզ կուլտուրայի բազայի վրա: Կոնֆերանսն իր ամբողջ աշխատանքով ցույց տվեց այդ բանը»:

«ՍՍՀ. Հայաստան, 1944, № 98.

Ապրիլի 29-ին

Վախճանվեց գրող Ա. Ս. Նովիկով-Պրիբոյը (ծնվ. 1877 թ.):

Ապրիլի 30-ին

Գիտությունների ակադեմիայի դահլիճում պրոֆ. Ա. Կ. Զիվլինգսթը զեկուցում է «Եվրոպական վաղ վերածնունդի» թեմայով:

« »

ՍՍՍՄ Գերագույն Սովետի նախագահության հրամանագրով Հայրենական պատերազմի տարիների ռազմա-դրական գործունեության համար Ի. Էրենբուրգը պարգևատրվում է Լենինի շքանշանով:

Մայիսի 8-ին և 9-ին

Գիտությունների ակադեմիայի դահլիճում ակադ. Հ. Օրբելին զեկուցում է «Անդրկովկասի քաղաքը և քաղաքային կուլտուրան 10—13-րդ դարերում» և «Հայկական միջնադարյան առակներն ու նովելները» թեմաներով:

Մայիսի 10-ից

ներկայումս տեղի է ունենում հայ գույասենների արվեստի անագետներ:

Մայիսի 11-ին

Հրավիրվում է Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի ընդհանուր ժողով՝ ՍՍՌԳ Գիտությունների ակադեմիայի պրեզիդենտ, Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի պատվավոր անդամ ակադ. Վ. Լ. Կոմարովի մասնակցությամբ:

Բացման խոսք է ասում ակադ. Հ. Օրբելին: «Շնչաբանական ուսումնասիրությունների խնդիրները Հայաստանում» թեմայով զեկուցում է Հ. Օրբելին: Ակադ. Կոմարովին ողջունում է Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի իսկական անդամ Հ. Բունիաթյանը: Եզրափակել խոսքով հանդես է գալիս Վ. Լ. Կոմարովը:

Մեկնելով Երևանից, ակադ. Վ. Լ. Կոմարովը հայտարարում է.

«Ես Հայաստանից մեկնում եմ լավագույն զգացմունքներով: Չնայած սրտերս դադարում է, ինչպես ինչպիսիք երկրում ամենուրեք կյանքը հորդում է անստաղծ լույսի պես: Հայաստանի քաղաքներում և գյուղերում ես եմ և ստեղծագործ աշխատանքում...»

«Հայաստանի կուպտուրայի ծաղկման վկայությունն է Գիտությունների ակադեմիայի՝ ձեր ռեսպուբլիկայի գիտական մտքի գլխավոր շտաբի ստեղծումը: Ձեր Ակադեմիան ընդգրկում է զանազան հյուղերի գիտություններ, անհրաժեշտ է զարգացնել ու խորացնել ճշգրիտ գիտությունների գծով աշխատանքը և լայնորեն արմատավորել գիտության նվաճումները Հայաստանի և մեր մեծ Միության մյուս ռեսպուբլիկաների ժողովրդական տնտեսության մեջ: Դրա համար ձեզ մոտ առկա են բոլոր նախադրյալներն ու տվյալները: Ձեր երկիրը հարուստ է հեազարյան կուպտուրայի պատմական հուշարձաններով, դուք ունեք հանածոների հարուստ պաշարներ, էներգետիկ և ռոտորի հզոր ռազաներ... Վերջապես, ձեր երկրի հարուստ բուսական և կենդանական աշխարհը հիասլի խթան են հանդիսանում գիտական աշխատանքներ ծավալելու համար»:

«Մով. Հայաստան». 1944. № 95.

Մայիսի 23—26-ը

Տեղի է ունենում Հայաստանի Սովետական գրողների միության պլենումը: Հայրենական պատերազմի շրջանի սովետահայ գրականության մասին ղեկուցում է Գ. Արզրը:

Նյույթ են ունենում՝ Դ. Դեմիրճյանը, Ավ. Իսահակյանը, Մ. Շահինյանը, էդ. Թոփյանը, Ն. Զարյանը, Հ. Գրիգորյանը, Հ. Մամիկոնյանը, Զ. Գրիգորյանը և ուրիշներ:

Պլենումն ընտրում է Գրողների միության նախագահություն՝ Ավ. Իսահակյան, Դ. Դեմիրճյան, Ն. Զարյան (նախագահ), Ստ. Զորյան, Գ. Սարյան, էդ. Թոփյան (պատ. քարտուղար), Գ. Բորյան, Մ. Արազի, Հ. Գրիգորյան, Հ. Մամիկոնյան, Վ. Գրիգորյան, Արաքս, Ա. Հովսեփյան:

Մայիսի 24-ին

Հայաստանում Սովետական իշխանության հաստատման 25-ամյակի կապակցությամբ Հայկական ՍՍԽ Ժողկոմսովետին կից Արվեստի գործերի վարչությունը հայտարարում է լավագույն պիեսի, օպերայի, թատերի և երաժշտական կոմեդիայի լիբրետոյի, ինչպես նաև զանազան ժանրերի երաժշտական ստեղծագործությունների մրցանակաբաշխություն:

Հունիսի 3-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է Դ. Դեմիրճյանի «Լարգոսանը» փառքնաբերումը: Ձեկնցում է էդ. Թոփյանը:

Նյույթ են ունենում՝ Ավ. Իսահակյանը, Գ. Լևոնյանը, Հ. Գյուլիբեկյանը, Ս. Վահուտին, Գ. Մեակը, Հ. Երազը, Հ. Մամիկոնյանը, Հ. Հարությունյանը, Ռ. Վարդապարյանը, Հ. Մելիքյանը, Ս. Տարոնցին, Ա. Կարապետյանը, Խ. Ալվազյանը, Վ. Թերզիբաշյանը, Ն. Զարյանը:

* * *

Գրողների տանը Մ. Շահինյանը ղեկուցում է «Սովետական գրողի աշխատանքը պատերազմի օրերին» նյութի մասին:

Նյույթ են ունենում՝ Ավ. Իսահակյանը, Ստ. Զորյանը և Ն. Զարյանը:

Հունիսի 5-ին

Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի Գրականության ինստիտուտում Մ. Շահինյանը զեկուցում է «Գրողի աշխատանքի մեթոդությունը» գիտական թեմայի վրա՝ Նյութի մասին:

Հունիսի 7-ին

Գրողների տանը Մ. Կապուտիկյանի ստեղծագործության մասին զեկուցում է Հ. Գյուլիջնյանը:

Հունիսի 15-ին

Մոսկվայում, Մեծ թատրոնում Ա. Պ. Չխովի մահվան 40-ամյակի առթիվ հրավիրվում է հանդիսավոր նիստ:

Չխովի ստեղծագործության մասին զեկուցում է Ն. Տիխոնովը:

Հրապարակվում է ՍՍՌԽ Ժողովրդականության Կոմիտեի Ա. Պ. Չխովի հիշատակը՝ Նրա մահվան 40-ամյակի կապակցությամբ հավերժացնելու միջոցառումների մասին:

Ա. Պ. Չխովի մահվան 40-ամյակի կապակցությամբ ստեղծվում են հետադիր, այդ թվում Բերնարդ Շոուից և Ջոն Պրիստլիից:

Ք. Եսսեր հեռագրից:

Վերոնական մեծ դրամատուրգների՝ Իսսերի ժառանգորդների պլեյադայում — Չխովը որպես առաջին մեծ աստղ, փայլում է Նույնիսկ Տոլստոյի և Տուրգենևի կողքին: Արդեն իսկ իմ ստեղծագործական հասունության ժամանակ ես հիացած էի ստեղծարար աշխատանքով զբաղվող, կուլտուրական անգործության անպետքության թեմայի նրա դրամատուրգիական վարդիանտներով: Չխովի ազդեցությամբ Նույն թեմայով զբեցի մի պիես և անվանեցի այն «Տուն, որտեղ փչում են սրտերը»...

Այդ իմ պիեսներից ամենավատը չէ, և հույսով եմ, այն՝ իմ ռուս բարեկամները կընդունեն որպես անկեղծ խոնարհումն ամենամեծագույններից մեկի առջև՝ Նրանց մեծ պոետ-դրամատուրգների շարքում:

«Коммунист», 1944, № 140.

Հայֆիլհարմոնիայի ամառային թատրոնում հրավիրվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Ա. Պ. Չխովի մահվան 40-ամյակին:

Բացման խոսք է ասում Ստ. Զորյանը: Չխովի ստեղծագործության մասին զեկուցում է Տ. Հախումյանը:

Մոսկվայի Հայաստան, Վոյնովիստո թերթերում հոգվածներով հանդես են գալիս՝ Ավ. Իսահակյանը, Ստ. Զորյանը, Մ. Արաղին և ուրիշներ:

Ավ. Իսահակյանի հոգվածից.

«Ավելի քան 60 տարի է, որ Չխովի հանճարը ծիծաղեցնում է ևխրեցնում է, փրկսփայլական խորհումների մղում բովանդակ Ռուսաստանը և կուլտուրական մարդկությունը:

ՍԳՐԱՄԱՌՈՍ

Հայաստանի ԼԿԵՄ Կենտկոմը հրավիրում է խորհրդակցություն՝ նվիրված մասնական գրականության հարցերին:

Օգոստոսի 26-ին

Գրողների տունը կազմակերպվում է Հր. Հովհաննիսյանի ստեղծագործական երեկոն:

Ներածական խոսք է ասում ի. Պողոսյանը:

Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Ստ. Զորյանը, Հ. Մելիքյանը, Գ. Էմինը, Վ. Խելուսյանը, Ս. Տարոնցին, Վ. Յերզիքաշյանը:

Սեպտեմբերի 2-ին

Հայկական ՍՍՌ Գերագույն Սովետի Նախագահության հրամանագրով հրևանի Ս. Սպանդարյանի և Մ. Գորկու անվան դպրոցները, Իշևանի միջնակարգ դպրոցը, Միսիանի շրջանի Բոնակոթ գյուղի միջնակարգ դպրոցը, Նոյեմբերյանի շրջանի Կողբ գյուղի միջնակարգ դպրոցը, Գորիսի շրջանի Տաթև գյուղի, Ղափանի շրջանի Մով և Ախուրյանի շրջանի Բայանդուր գյուղերի դպրոցները Սովետական Միության հերոսներ դաստիարակելու համար պարգևատրվում են Հայկական ՍՍՌ Գերագույն Սովետի Պատվոգրով:

Սեպտեմբերի 4-ին

Լենինականում կազմակերպվում է Լ. Քարզյուլի ստեղծագործական երեկոն:

Սեպտեմբերի 15-ին

Տրեսյակոմյան ուստիերատորատում բացվում է Հայաստանի նկարիչների Հայրենական պատերազմի տարիների ստեղծագործության ցուցահանդեսը:

Վիտերատուրա ի իսկուստվոն թերթի սեպտեմբերի 23-ի համարում տպագրվում է Ա. Զեզոզանի «Արևավառ Հայաստանի արվեստը» ընդարձակ հոդվածը՝ ցուցահանդեսի մասին:

«Պրավդա»-ի հոկտեմբերի 16-ի համարում տպագրվում է ակադ. Ի. Գրաբարի «Հայաստանի նկարիչների ստեղծագործությունների ցուցահանդեսը» հոդվածը:

Սեպտեմբերի 19-ին

Գրողների տանը «Սովետահայ գրականության մի քանի խնդիրների շուրջը» թեմայով զեկուցում է ի. Սարգսյանը:

Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Աղայինի, ի. Այվազյանը, Ս. Տարոնցին, Աս. Ասատրյանը, Վ. Յերզիքաշյանը, Հ. Գյուլիքնիսյանը, էդ. Թոփյաշյանը, Ն. Զորյանը և ուրիշներ:

Սեպտեմբերի 25-ին

Վախճանվեց ակադ. Մ. Արեղյանը (ծնվ. 1865 թ.):

Հայկական ՍՍՌ Գերագույն Սովետի Նախագահության որոշումով Գիտությունների ակադեմիայի Գրականության ինստիտուտը վերանվանվում է Մ. Արեղյանի անվան:

Նոկտեմբերի 7-ին

Վախճանվեց Միքայել Մանվելյանը (ծնվ. 1877 թ.):

Նոկտեմբերի 20-ին

Գիտությունների ակադեմիայի Պատմության և Արեղյանի անվան Գրական-նություն ինստիտուտները Վ. Յա. Բրյուսովի մահվան 20-ամյակի առթիվ կազմակերպում են գիտական սեմինար:

Տրվում են հետևյալ ղեկուցումները.

«Վ. Բրյուսովի ստեղծագործական ուղին» (գեկ. Ղ. Այվազյան), «Վ. Բրյուսովը հայ ժողովրդի պատմության» (գեկ. Ս. Երեմյան), «Վ. Բրյուսովը հայ գրականության պատմության» (գեկ. Ռ. Վարդազարյան):

Նոկտեմբերի 30-ին

Գրողների տանը Հովհ. Հովհաննիսյանի ծննդյան 80 և մահվան 15-ամյակի առթիվ կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո:

Բացման խոսք է ասում Ն. Զարյանը, Զեկուցում է Ռ. Զարյանը, Հուշեր են պատմում Ավ. Իսահակյանը և Սա. Զորյանը:

Նոյեմբերի 7-ին

Սկսում է վերահրատարակվել «Литературная газета» թերթը:

Նոյեմբեր

Երևանի ինժեներ-տեխնիկների և երիտասարդ քանվորության համար Մ. Եաշիսյանը ղեկուցում է «Սովետական Ուրալը Հայրենական պատերազմի ժամանակաշրջանում» թեմայով:



Ն. Կ. Կրուպսկայայի անվան Համամիութենական ժողատեղծագործության տունը հայտարարում է Հայրենական Մեծ պատերազմի հայրենասիրական ֆուկլորի քանակավաճների, քանատպանների ու երգիչների մրցանակաբաշխություն:

Նոյեմբերի 11-ին

Հովհ. Հովհաննիսյանի հիշատակին Վաղարշապատում կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո: Ներածական խոսք է ասում Ն. Զարյանը, Զեկուցում է Ռ. Զարյանը, Հուշեր է պատմում Ավ. Իսահակյանը:

Հրապարակվում է Վաղարշապատի շրջանային Սովետի դործկոմի որոշումը քաղաքի Մ 3 ոչ լրիվ միջնակարգ դպրոցը Հ. Հովհաննիսյանի անունով կոչելու մասին:

Նոյեմբերի 20-ին

Սկսվում է Մ. Արեղյանի անվան Գրականության ինստիտուտի գիտական սեմինար՝ նվիրված Ի. Ա. Կոբլովի մահվան 100-ամյակին:

Նոյեմբերի 21-ին

Հայֆիլհարմոնիայում Ի. Ա. Կոբլովի մահվան 100-ամյակի առթիվ հրավիրվում է հանդիսավոր երեկո:

Բացման խոսք է ասում Ամ. Իսահակյանը, Զեկուցում է ակադ. Ա. Տեր-տերյանը:

Հրապարակվում է Հայկական ՍՍՌ Գերադույն Առվետի Նախագահության օրոշումը նրանի № 17 դպրոցը Ի. Ա. Կոխլովի անունով կոչելու, նրանի բուհերի ֆիլոլոգիական ֆակուլտետներում Կոխլովի անվան թոշակ սահմանելու մասին:

Մամուլում հոդվածներով հանդես են գալիս՝ Ամ. Իսահակյանը, Մ. Արադին, ակադ. Ա. Տերտերյանը և ուրիշներ:

Նոյեմբերի 30-ին

Լենինգրադ է ժամանում Մարտին Անդերսեն Նեքսեն՝ ընտանիքով:

Դեկտեմբերի 11-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է պոետ-թարգմանչուհիներ Վ. Զվյագինցայի և Մ. Պետրովիխի երեկոն:

Թարգմանությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս Վ. Զվյագինցան և Մ. Պետրովիխը:

Ելույթ են ունենում՝ Ամ. Իսահակյանը, Ստ. Զորյանը, Մ. Եահիյանը և Ն. Զարյանը:

Դեկտեմբերի 13-ին

Գիտությունների ակադեմիայի զահլիհում հրավիրվում է նիստ՝ նվերված Վոլտերի ծննդյան 250-ամյակին:

Վոլտերը 18-րդ դարի ֆրանսիական լուսավորության կրիթիկը թեմայով զեկուցում է Խ. Մոմջյանը, Վոլտերը որպես գրող՝ թեմայով՝ Հ. Մամիկոնյանը:

Դեկտեմբերի 17-ին

Թումանյան գյուղում (Դսեղ) գրողների բրիգադան՝ Ն. Զարյան, Մ. Արադի, Գ. Սարյան, Ն. Թումանյան և Ն. Մուրադյան, — հանդիպում է ունենում գյուղի աշակերտության և ուսուցիչների հետ:

Հանդիպումն է կազմակերպվում նաև Ալավերդում և Կիրովականում:

Իրենց ստեղծագործությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս Ն. Զարյանը և Գ. Սարյանը:

Թրիխտի Պալեստինյու անվան օպերայի և բալետի Լենինի շքանշանակիր թատրոնում Հայկական ՍՍՌ արտիստների համերգով սկսվում է Անդրկովկասյան ռեսպուբլիկանների սովետական երաժշտության տասներորդի:

Դեկտեմբեր

Սովետական գրականությունը ժամագրի № 12-ից տպագրվում է Ն. Զարյանի «Արա Գեղեցիկ» ռդերգությունը:

Պատերազմական տարիներին ընդհատումից հետո սկսում է վերահաս-տարակվել «Գրական թերթ»-ը:

Գրողների միության քննադատական սեկցիայում քննարկվում է Խ. Արով-յանի «Վերջ Հայաստանի» վեպի Ս. Պոլարյանի կոմպոզիցիան:

Ներածական խոսք է ասում Զ. Գրիգորյանը:

Ելույթ են ունենում՝ Հ. Բոֆիլյանը, Հ. Գրիգորյանը, Հ. Մուրադյանը, Հ. Մկրտչյանը, Տ. Հախումյանը, Խ. Սարգսյանը, Ս. Արեշյանը, Ս. Կարապետ-յանը, Ս. Քոչարյանը և Հ. Մամիկոնյանը:

Դեկտեմբերի 24-ին

Քատերական ընկերությունում Գ. Գոյանը զեկուցում է «Սովետական ազ-գային թատրոնների զարգացման ուղին» թեմայով:

Դեկտեմբերի 30-ին

Վեժեժում (Շվեյցարիա) վախճանվեց Ռոմեն Ռուանը (ծնվ. 1855 թ.),

Գրողների տանը կազմակերպվում է Հ. Սահյանի պատերազմի շրջանի ստեղծագործություններին նվիրված երեկո:

Ներածական խոսք է ասում Ստ. Զորյանը:

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԻՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆԸ

Զուլածո

Աղապի — Իմ տաղարանը, Երևան:

Բորյան Գ. — Կրակն չեզոքվ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Գրաշի Ա. — Կոռնկ, Բաքու:

Գրիգորյան Ս. — Մոր սիրտը, Երևան:

Զարյան Ն. — Ձայն հայրենական (ռուսերեն), Երևան:

Շալբուս Ա. — Հալլենական լիրիկա, Երևան:

Սարմեն — Հալլենիք, Երևան:

Սարյան Գ. — Բալլադներ, Երևան:

Սերին — Հաղարան բլուր, Երևան:

Վեպեր — Ալլան է րաջվում, Երևան:

Վշտուկի Ա. — Հատընտիր, Երևան:

Տարոնցի Ս. — Կրակն փառուղիներով, Երևան:

Առնակ

Արապի — Անհատները, Երևան:

Արաքս — Ամենակրտսերը, Երևան:

Բես Գ. — Կրակ, Երևան:

Դավթյան Մ. — Ծիրանի ծառ, Բաքու
 Դեմիրճյան Դ. — Վարդանանք, գ. Ա, Երևան,
 Զորյան Մտ. — Պաշտպանություն, Երևան,
 Թարգյուլ Հ. — Հոսանքի սոնետ, Երևան,
 Շահումյան Բ. — Անտղերը կման ենկնքում, Երևան,
 Սահինյան Ա. — Բարեկամներ, Երևան,
 Փոշար Հ. — Դանդաղացի աղանդներ (նուսերներ), Երևան,

Դրամատուրգիա

Կորյուն Մ. — Մանկական պիեսներ, Երևան,

Ժողովածուներ

Սովետահայ բանաստեղծները Հայրենական Մեծ պատերազմին, Երևան,

Կլասիկներ

Քումանյան Հ. — Հեթիաթներ, Երևան,
 Մուրացյան — Ռուսական, Երևան,
 Սասնա ծռեր, Երևան,

Հայագիտություն, գրականություն և պատմություն, բնագիտություն

Արեղյան Մ. — Հայոց հին գրականության պատմություն, հ. I, Երևան,
 Ահաճյան Հ. — Անձնականության թատարան, հ. Բ, Երևան,
 Գյուլիքեխյան Հ. — Փաթիկի Մունդուկյան, Երևան,
 Հեռյան Գ. — Աշուղները և նրանց արվեստը, Երևան,
 Հախումյան Տ. — Անտոն Զեխով, Երևան,
 Դանալանյան Հ. — Աղ. Իսահակյան, Երևան,
 Դավանդյան Գ. — Արա Գեղեցիկի պաշտամունքը, Երևան,
 Մալխասյան Ստ. — Հայերեն թագաթարական թատարան, հ. I, II, III,
 Երևան,

Շահադեղ Ե. — Սմբատ Շահադեղի կենսագրությունը, Երևան,
 Ստեփանյան Գ. — Պետրոս Աղամյան, Երևան,
 Տերտերյան Ա. — Վալերի Բրյուսովը և հայ կուլտուրան, Երևան,
 Տերտերյան Ա. — Ռուս մեծ առականություն-բանաստեղծը, Երևան,

Քարգմանություններ

Գորբատով Բ. — Չնվաճվածները, Երևան,
 Էրինբուրգ Ի. — Փարիզի անկումը, Երևան,
 Կոխով Ի. — Առանկներ, Երևան,
 Շեքսպիր — Հուլիոս Կեսար, Երևան,

Հունվարի 8-ին

Գրողների տանը Վ. Տերյանի մահվան 25-ամյակի առթիվ կազմակերպվում է երեկոյն Բացման խոսք է ասում Ավ. Իսահակյանը: Զեկուցում է էդ. Թոփչյանը: Ելույթ են ունենում Ստ. Զորյանը և Ն. Զորյանը:

Հունվարի 12-ին

Տեղի է ունենում Հայաստանի Կոմպոզիտորների առաջին Համագումարը:

Հունվարի 13-ին

Մ. Արեղյանի անվան Գրականության ինստիտուտում կազմակերպվում է գիտական սեփականությունից Ա. Ս. Գրիբոյեդովի ծննդյան 150-ամյակին:

Հունվարի 15-ին

ՍՍՌԽ Մեծ Թատրոնում հրավիրվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Ա. Ս. Գրիբոյեդովի ծննդյան 150-ամյակին: Զեկուցում է Լ. Լեոնովը:

* * *

Հայֆիլհարմոնիայի դահլիճում հրավիրվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Ա. Ս. Գրիբոյեդովի ծննդյան 150-ամյակին:

Բացման խոսք է ասում Ստ. Զորյանը: Զեկուցում է Տ. Հախումյանը:

Հրապարակվում է Հայկական ՍՍՌ Ժողկոմսովետի որոշումը Ա. Ս. Գրիբոյեդովի հիշատակը հավերժացնելու մասին:

Ա. Ս. Գրիբոյեդովի հորեղյանի կապակցությամբ սովետական Հայաստանի, Կոմունիստական թերթերը, «Գրական թերթ»-ը հատուկ համար է էջեր են նվիրում Գրիբոյեդովին: Հոգևածներով հանդես են գալիս՝ Ստ. Զորյանը, Ա. Կաբլիյանը, ակադ. Ա. Տերտեքյանը:

Ստ. Զորյանի հոգևածից.

«Մեծ է սեներքից պատուհասածի պատմական նշանակությունը, բայց նա կենդանի ու թափվել է և այսօր, որովհետև նրա մեջ կա իր հայրենիքի բարձրության համար բարախող մի սիրտ, կան մեծ արվեստագետի վրձինով կենդանացած մարդիկ»:

Սակայն Գրիբոյեդովը սիրելի է մեզ ոչ միայն որպես փայլուն կոմպոզիտոր հեղինակ, այլև իբրև խիզախ մի մարդ և բարեմիտ ռուս գործիչ, որ աղնիմ ու սրտացում վերաբերմանը ունեցավ գեղի մեր տառապած ժողովուրդը և աշխատեց թեթևացնել, նրա ծանր վիճակը:

Հայտնի է նրա դերը 1827 թ. ռուս-պարսկական պատերազմի հաղթության բանակցությունների ժամանակ և հետո, երբ նա մաքառեց գերի հայերի ազա-

տության համար, ցուցաբերելով մարդասիրության սքանչելի օրինակ, Ամեն կերպ աշխատելով մեր զինքի հայրենակիցներին Պարսկաստանից վերադարձնել՝ նոր ազատագրված հայկական մարզը՝ Արարատյան աշխարհը, — նա լուսեց իր պաշտպանությանն ապավինած, իր տանն ապաստանած զինքի հայրենի հանձնել պարսիկներին, և զոհ գնաց իր մարդասիրությանը:

Ժամանակին մեր պապերն ու հայրերը բարձր գնահատեցին Գրիգորյանի այդ ասպետական անձնազոհությունը և հողահանգիստներով ու երախտագիտության խոսքերով հարգեցին նրա տեղունը էջմիածնում ու նրանում:

Նվաճար էլ ահա մեր ժողովուրդը, որ գիտե գնահատել լավ մարդկանց գործն ու երախտը, սիրով է հիշում խիզայն և ազնիվ Գրիգորյանին:

Այսօր էլ մենք մեր հարգանքը բերելով մեծատաղանդ դրամատուրգին, դրան միացնում ենք նաև մեր երախտագիտությունը՝ մեր հայրենակիցներին կատմամբ նրա ունեցած ազնիվ մարդասիրության համար:

Պրեզիս Բեթթ, 1945, Յ 2.

Հունվարի 24-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է երեկո՝ նվիրված Ազատ Վլադիմիր Ժենդյան 50-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Ն. Զարյանը: Զեկուցում է Աս. Ասատրյանը: Ողջույնի խոսքով հանդես են գալիս Մ. Արազին, Տ. Հախումբանը:

Հունվարի 27-ին

Արտաշատի շրջան է մեկնում գրողների բրիգադան՝ Ն. Զարյան, էդ. Թովյան, Հր. Հովհաննիսյան, Գ. էմին և Ս. Կապուտիկյան:

Փետրվարի 5-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է գրական-գեղարվեստական ասուլիսի երեկո: Բացման խոսք է ասում Ն. Զարյանը:

Իրենց անտիպ բանաստեղծությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս՝ Գ. Սարյանը, Ս. Կապուտիկյանը, Գ. էմինը:

Նոր ստեղծագործությունների կատարումով հանդես են գալիս՝ Ա. Բաբաջանյանը, էդ. Միրզոյանը և Ա. խուդոյանը:

Ն. Զարյանը կարդում է ժերա Գեղեցիկն Նորաձարտ ողբերգության երկրորդ գործողությունը:

Արվեստի խնդիրների շուրջը քննարկում է մտքերի փոխանակություն, որին մասնակցում են՝ Գ. Աբովը, Ս. Ստեփանյանը, Ստ. Զորյանը, Գ. Սարյանը, Գ. էմինը:

Դահլիճում ցուցադրվում են՝ Հ. Կոչոյանի, Գ. Գյուրջյանի, Մ. Արեղյանի, Ս. Զարգարյանի, Մ. Ասլամաղյանի և էդ. Իսաբեկյանի նոր գործերը:

Փետրվար

Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման 25-րդ տարեդարձի առթիվ հայտարարված լավագույն պիեսների մրցանակաբաշխությունը նախապատրաստելու նպատակով՝ Արվեստի գործերի վարչությունը սովետական դրամատուրգիայի ակտուալ խնդիրների վերաբերյալ կազմակերպում է անմիջապես:

Փետրվարի 22-ին

Գրողների բրիգադան էլույթ է անենում Երևանի կալուցարարին հասպտակում. ՍՍՀՄ-ում պահպանելու Հայրենական պատերազմի տարիներին՝ թե՛ մյուս զինվորներին է մ. Վարդապետյանը:

Փետրվարի 23-ին

Վախճանվեց Ալեքսանյ Նիկոլայևիչ Տոլստոյը (ծնվ. 1882 թ.),

ՍՍՄԻ Ժողկոմի անդամ էր և ՀամԿ(բ)Պ Կենտկոմի քաղաքականության բյուրոյում:

ՍՍՄԻ Միության ժողովրդական կոմիտեների Սովետը և ՀամԿ(բ)Պ Կենտկոմի անդամ էր Կոմիտեի վարչության անդամ էր և իր անդամակցությամբ զբաղվում էր իր անդամակցության արվեստագիտության, մեր հայրենիքի բացառիկ հայրենասեր, ՍՍՄԻ Գերագույն Սովետի գեղարվեստական կոմիտեի Նիկոլայևիչ Տոլստոյի մահը:

Սովետական ժողովրդի խոսքը՝ Ա. Ն. Տոլստոյի հիշատակին:

Վախճանվեց Ալեքսանյ Տոլստոյը, Այս լուրը խոր կակիտ ասալ կրեք մեր ժողովրդի մեջ, միլիոնավոր ընթերցողների սրտերում:

Կյանքի ճակատագիր ունեցող ժողովրդի շրջանում իսկ նշանավոր գրողը, մեր հայրենասերը, սովետական զբաղվածության տաղանդավորագույն ներկայացուցիչը, մեր հայրենիքի բացառիկ հայրենասերը:

Ալեքսանյ Տոլստոյի ստեղծագործությունը հանդիսացավ ռուսական ազգային հանճարի լավագույն գեղարվեստական արտահայտությունը: Այդ ստեղծագործությունը սովետական է անսահման սիրով կրեք հայրենիքը, մարդը, այս աշխարհի ճշմարտությունը և գեղեցկությունը:

Ալեքսանյ Նիկոլայևիչ Տոլստոյը անհեղինակ էր նախապես իր ժամանակների նրա սկզբնական երկերը շարունակություն էին ռուս զբաղվածության մեջ եղած քննադատական տեսլիկայի պրոպագանդային արտահայտությունների: Միայն իր Գորկիի առաջինը նշեց Ալեքսանյ Տոլստոյի տաղանդը որպես «անվիճելիորեն խոշոր, անհեղինակ, որն անհեղինակ ճշմարտացիությունը պատկերում է ժամանակակից ազնվականության հոգեկան և տնտեսական քայքայումը»:

Բայց իսկական ձևով, որպես իսկական ժողովրդական գրող Ալեքսանյ Տոլստոյը գրեթե ամբողջովին կախված էր իր ժամանակներից: Այդ ժամանակներից էր, որ երբ իր ժողովրդի անհանձնարարական երկերը շարունակություն էին ռուս զբաղվածության մեջ եղած քննադատական տեսլիկայի պրոպագանդային արտահայտությունների: Միայն իր Գորկիի առաջինը նշեց Ալեքսանյ Տոլստոյի տաղանդը որպես «անվիճելիորեն խոշոր, անհեղինակ, որն անհեղինակ ճշմարտացիությունը պատկերում է ժամանակակից ազնվականության հոգեկան և տնտեսական քայքայումը»:

Տոլստոյի ստեղծած Պետրոս Առաքինի և Ծվան Գրողնու (սիւլան Գրողնու) գրաժամտիկ պատմվածքում՝ խարակտերները ցույց են տալիս այդ պետական մարդկանց որպես իրենց ժամանակի առաջավոր գործիչներ, որոնք խորապես հասկանում էին Հայրենիքի շահերը:

Ալեքսանյ Տոլստոյի «Տառապանքների բովոյա տրիտոգիան մեր գրականության մեջ կմնա որպես շոկտեմբերի բարձր գաղափարների համար ուսուցիչական և բարձր դասերի հերոսական էպոս»:

Ալեքսանյ Տոլստոյը մեր գրականության մեջ կմնա որպես խոսքի տաղանդավորագույն գեղարվեստագետ, որպես ուսական ժողովրդական կյանքի, նրա հերոսների ու սխրագործությունների տարեգիր: Ա. Տոլստոյի ստեղծագործությունը մեր կյանակ գրականությունը կապում է սոցիալիստական ռեալիզմի գրականության հետ:

Ալեքսանյ Տոլստոյի մաՀը ամենամեծ կորուստն է մեր սովետական գրականության և ամբողջ աշխարհի առաջավոր գրականության համար:

Երա՛կան թերթ, 1945, № 4.

ՍՍՏՄ Ժողկոմսովետը որոշում է ընդունում Ալ. Տոլստոյի հիշատակը հավերժացնելու մասին:

Փետրվարի 26-ին

Նոյո-Դեկի գերեզմանատանը տեղի է ունենում Ալ. Տոլստոյի թաղման սգո միտինգ:

Միտինգում ՍՍՏՄ Ժողկոմսովետի և Համկ(բ) Պենտկոմի անունից հանդես է գալիս Ն. Ս. Եվենիկը, Սովետական գրողների միության անունից՝ Ն. Տիխոնովը, արվեստի աշխատողների անունից՝ ՌՍՖՍՐ վաստակավոր արտիստ Գ. Ա. Զուբովը, ապա Մ. Ելիտովը:

Ն. Ս. Եվենիկի խոսքից.

«Ընկերներ, մեր երկիրը մեծ կորուստ կրեց, մաՀը մեր շարքերից տալով Ալեքսանյ Նիկոլայևիչ Տոլստոյին՝ ուսուցիչական և գրողական խոսքի տաղանդավորագույն գեղարվեստագետին, սոցիալիստական Հայրենիքի բոցաշունչ հայրենասերին...»

Ալեքսանյ Նիկոլայևիչ Տոլստոյը ժողովրդի հրահանգության, հայրենիքի ազատության և անկախության բոցաշունչ մարտիկ էր: Պարզ, ամենալավ մասնաճիւղի ըմբռնման համար մեղտելի, հուզիչ խոսքերով նա արտահայտում էր իր սերը դեպի հայրենիքը: Նա ասում էր. «Կյանքում չկա ավելի ջերմ, ավելի խոր և ավելի սրբազան զգացմունք, քան սերը դեպի քեզ՝ Հայրենիքը...»

Ալեքսանյ Նիկոլայևիչ Տոլստոյը խոսքի ականաժողոր գեղարվեստագետ էր: Նա գրել սկսեց նախառևարյուցիտ տարիներին և շուտով՝ Մաքսիմ Գորկու կողմից նշվեց որպես հասարակական երևույթները ճշմարտացի պատկերող գրող: Նա ուսուցիչականության լավագույն արագիցիաների հավատարիմ շարունակողն էր, մեր հսկա ժողովրդին իրենց տաղանդով փառաբանած անանավոր գրողների գործի շարունակողը:

Երա՛կան թերթ, 1945, № 8.

Մարտի 1-ին

«Կոմսոմոլսկայա պրավդա»-ն սկսում է տպագրել Ա. Տադեհի «Երիտասարդ զմարդիս» վեպը:

Մարտի 4-ին

Փրոդների տանը կազմակերպվում է հանդիպում Ալ. Սաբկովի հետ:

Ալ. Սաբկովը ղեկուցում է «էխտերատուրնայա զազենտա»-ի խժրագրության անելիքների մասին:

Բացվում է ծառերի փոխանակություն, որին մասնակցում են՝ Ն. Զարյանը, Տ. Հախումյանը, Ռ. Վարդազարյանը, Ս. Հարությունյանը և ուրիշներ:

Մարտի 5-ին

Փրոդների տանը կազմակերպվում է հանդիսավոր նրեկո՝ նվիրված Գ. Սարյանի գրական գործունեության 25-ամյակին:

Բացման խոսք է ասում Ստ. Զորյանը, Զեկուցում է Տ. Հախումյանը:

Ելույթ են ունենում՝ Ն. Զարյանը, Ալ. Սաբկովը, Մ. Արաղին, Ազալենին, Ս. Վահանին, Ս. Տարոնցին, Գ. Սարյանին նվիրված բանաստեղծությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս Սարմեն և Ս. Կապուտիկյանը:

Ընդհանրակազմ խոսքով հանդես է գալիս Գ. Սարյանը:

«Փրական թերթ»-ը էջ է նվիրում Սարյանին: Հոգևածներով, բանաստեղծություններ հանդես են գալիս՝ Ալ. Իսահակյանը, Գ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Ս. Տարոնցին և ուրիշներ:

«էխտերատուրնայա զազենտա»-ի մարտի 10-ի համարում տպագրվում է Վ. Զվյագինցևայի «Գեղաս Սարյանի լիրիկան» հոդվածը:

Ալ. Իսահակյանի խոսքից.

«Գ. Սարյանը մեր սովետահայ պոեզիայի առաջնակարգ դեմքերից մեկն է: Նրա ազնիվ առաջանդը և նուրբ քանաստեղծական արվեստը զարգացել է և իշխանավարվել կոմունիստական թեմաների, գաղափարների և իդեալների վրա: Նրա ստեղծագործությունների մեջ գեղարվեստական արտահայտություն են դառնում բոլոր այն հույզերը, խնդիրները և պաֆոսը, որ խանդավառել են սովետական բանաստեղծներին:

Գ. Սարյանը գերազանցապես լիրիկ է, և նրա լիրիկան ունի յուրահատուկ քնքրություն և զգայունություն, որոնցով թափանցված են նրա նրբերը և նույնիսկ էպիկական-պատմողական-սյուժետային գրվածքները:

Նա երգել է իր այդ նուրբ ծնարով սովետական նոր ստեղծվող մարդու կերպարը, նրգել է կառուցվող սոցիալիզմը, աշխատանքը և անձնվեր աշխատողներին: Պատերազմի ընթացքում զրաժ նրա բանաստեղծությունները և քաղաղները՝ ռազմական թեմաներով, և տոգորված նույն լիրիզմով, շատ հույզել են ու անմիջականորեն խոսում են արտի հետ:

Ինքը լինելով արևելքի գավառ՝ օրդանապես զգացել է Արևելքը, յուրացրել է նրա կոլորիտը, նրա ոճը և սովել է մի շարք արևելյան պոեմներ՝ գեղեցիկ և գունազեղ, ինչպես, օրինակի համար, «Պյուկնարա», «Երանիս», «Դեմիֆոր» և

էլ-Նուրիէն և այլն, Արանք գրված են սիրով և արվեստով և խորապէս ասպըր-
գած են:

Արանք իրենց պատմագիր տեղն ունեն մեր գրական էկզոտիկայի մեջ:

Մեր գրականութիւյան մեջ միայուն փայլով կապրեն նրա երգերից շատերը, խնչպե՛ս՝ «Կակալը», «Գառ նա», «Կոմսոմոլ էն տղեն», «Մախոտը», «Սրացույ-
ցը», «Մայրիկիս» և այլն:

Գ. Սարյանի լեզուն մաքուր գրական է և էմոցիոնալ, ունի թարմ հանգա-
վորութիւն և լափաբերում, քառերի, տողերի կրկնութիւնները, որ նրա հաստակ
ձեն են, առանձին զննեցելովուն են տալիս նրա պոետիկային:

«Գրական Բերք», 1945, № 7.

Մարտի 6-ին

Վահանան վեց տաս գրող Վ. Յա. Շիշկովը (ծնվ. 1873 թ.):

Մարտի 8-ին

Պետական համալսարանի դահլիճում կազմակերպվում է Ալ. Սուրկովի
հանդիպումը ուսանողութիւյան հետ: Ալ. Սուրկովը զննուցում է ռուս օրերի լի-
րեկանա նյութի մասին:

Մարտի 15-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է պոեզիայի երեկո:

Իրենց բանաստեղծութիւնների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս՝
Հ. Շիրազը, Գ. Բորյանը, Ս. Տարոնցին, Գ. Էմինը, Ս. Կապուտիկյանը:

Մարտի 18-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է գրողների և արվեստի աշխատողների
հանդիպում Սովետական Միութիւյան Հերոս գններալ-մայոր Ա. Կարապետյանի
հետ: Բացման խոսք է ասում Ն. Զարյանը:

Իր դորամատի մարտական ուղու մասին պատմում է Ա. Կարապետյանը:

Բանաստեղծութիւնների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս Հ. Շիրազը
և Գ. Էմինը:

Մարտի 25-ին

Լենինականում կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Գ. Սար-
յանի զրական գործունեության 25-ամյակին:

Մարտի 26-ին

Գրական ասուլիսի հերթական երեկային ընթերցվում և քննարկվում է
Վ. Վաղարշյանի «Վանքաձոր» պիեսը:

Մտերի փոխանակութիւնը մասնակցում են՝ ճգ. Թովիյանը, Հ. Շիրազը,
Թ. Զարյանը, Գ. Բեսը, Մ. Կորյունը, Գ. Բորյանը, Գ. Զանիրեկյանը, Ա. Կա-
րինյանը, Ն. Զարյանը և ուրիշներ:

Մարտի

Հայաստանի Գրողների միութիւնը Հայաստանում սովետական կարգերի
հաստատման 25-րդ տարեդարձի առթիվ հայտարարում է Կարմիր Բանակի և

Կարմիր Նախաորմի հայ զենեկալներին, Սովետական Միության հայ հերոսների և թիկունքի մարդկանց կյանքը և սխրագործությունները պատկերող զինարմատական երկերի (վիպակ, պոեմ, պատմվածք) մրցանակաբաշխություն:

Ապրիլի 14-ին

Գրողների տանը Վլ. Մայակովսկու մահվան 15-րդ տարեդարձի տոթիվ կազմակերպվում է երեկո: Բացման խոսք է ասում էդ. Թոփյաևը: Զննուցում է Ա. Կարենյանը:

Ապրիլի 24-ին

Հրավիրվում է դրամատուրգիայի սեկցիայի նիստ: Քննարկվում են Գ. Դեմիրճյանի դրամատիկական ստեղծագործությունները: Զննուցում է Տ. Հախումյանը: Հանդես են գալիս՝ Ն. Զարյանը, Ա. Կարենյանը, Հ. Երազը, Հ. Մուրադյանը:

Ապրիլի 26-ին

Գ. Սունդուկյանի անվան թատրոնում հրավիրվում է երեկո՝ նվիրված Գ. Դեմիրճյանի գրական գործունեության 50-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Ն. Զարյանը: Դեմիրճյանի կյանքի և ստեղծագործության մասին զննուցում է էդ. Թոփյաևը:

Ողջույնի խոսքով հանդես են գալիս՝ Գրողների միության կողմից Գ. Սարյանը, Գիտությունների ակադեմիայի կողմից ակադ. Վ. Համբարձումյանը, Թատերական ընկերության անունից՝ Գ. Ջանիբեկյանը, Արվեստի գործերի վարչության անունից՝ Ս. Հարությունյանը, Սունդուկյանի անվան թատրոնից՝ Ա. Ավետիսյանը, Հայ-Արտյանը, Հր. Հովհաննիսյանը: Պատասխան խոսքով հանդես է գալիս Գ. Դեմիրճյանը:

Հրապարակվում է Հայկական ՍՍՌ Ժողկոմսովետի որոշումը Երևանի № 27 միջնակարգ դպրոցը Գ. Դեմիրճյանի անունով կոչելու մասին:

Գ. Դեմիրճյանի շնորհակալական խոսքից.

«Այսօր իմ թախծախառն ուրախության օրերից մեկն է: Այսօր ես կանգնած եմ իմ հայ ժողովրդի զանազան խոսքի առաջ: Հիշում եմ իմ խոսքի նրա համար: Այսօր ես եմ խոսում: Ես նվիր բերի նրան հիսուն տարվա իմ գրական կյանքը: Այսօր ես վերագրվում է ինձ այդ կյանքի արժեքավոր մասն իշտանցույց: Նեպրը իմ հակամարտի դիմաց:

Մի բանով եմ ես մխիթարված: Որ նոր սերունդը նկատեց իմ սերը զնայի հայ ժողովուրդը: Այո՛, մեծ եղավ այդ սերը զնայի իմ ժողովուրդը: Ես կուզենայի հոգու քույր ու ժերով ուսուցանել այդ սերը ամենրին: Բայց ես կուզենայի այդ սերը նվիրել հասկացվիր:»

«Սեփական ժողովրդի ճանաչողությունը և զանազանությունը մեծ կուպտուրա է. ես ինձանից պահանջեց երկար տարիների ջանք և ուղիղ ճանապարհ: Ես ճանաչեցի հայ ժողովրդի մեջ համամարդկայինը, ես գտա հայ ժողովրդին, երբ փայլեց իմ առջև նրա հանճարը նրա անտիկական կուսակալի մեջ՝ Խորենացու, Եղիշի, Նղիշի և այլոց գլուխ-գործոցների մեջ, երբ ժպտաց հայկական վերածնունդը Նարեկացու, Երզնկացու, Յրիկի, Փուլակի վերապայքի մեջ:

երբ իմ առջև կանգնեց հայկական վեհ ճարտարագիտությունը, ծաղկեց հայկական մանրանկարչությունը, Այնտեղ էր հայկական հասնաբլուր, Այնտեղ էր հայկական համամարդկայնությունը, Մի համամարդկայնություն, որ բուն էր ասացել իր ազգային արմատից և նյութեր էր օրհանել հավիտենական երկնքի մեջ: Այնտեղ ես հասու եղա, որ համամարդկայնությունը միայն կարող է հասնաբլուր տալ:...

«Հայրենական պատերազմի բռնկման օրից հայ ժողովուրդն առաջ գցեց իրեն պաշտպանելու մեր մեծ Հայրենիքը — Սովետական ժողովուրդների Միությունը, նա տվեց իր թվին անհամապատասխան տոկոսով՝ զենքալիներ, Միություն և Աշխատանքի հերոսներ և պարգևատրվածներ: Հայ ժողովուրդը պատվով դուրս եկավ այս կռիվից և ապացուցեց, որ նա մարտնչող ժողովուրդ է:»

Ահա այսպիսի մի ժողովրդի զինվորագրվեցի ես հիշուն տաքի, ապրեցի, քայլեցի նրա հետ և ահա այսօր ես հանդիպում եմ նրան՝ հանդիսավոր հաշվետվություն դիտարկելու:...

«Վերջացում եմ խոսքս, դառնալով դեպի Հայաստանի Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկայի հարազատ կառավարությունը, հայտնելով, որ ի սրտե ես շնորհապարտ եմ այս հանդեսի համար և իբրև զինվոր Հայրենիքի առաջ եմ նրան: Մնառալով եմ Սովետական Միության:...

«Եվ վերջապես շնորհակալություն հայ ժողովրդին, որ պատվեց ինձ՝ իմ գործի ղեհահատության ամեն միջոցներով:»

Հոգուս բոլոր ուժերով գոչում եմ՝ թող ասլրի հայ ժողովուրդը այնքան, որքան կա Հայկի համաստեղությունը երկնքում: Թող հավերժ ասլրի մեր Սովետական մեծ Միությունը, հայ ժողովրդի եղբայրակից ժողովուրդներով առական մեծ եղբոր հովանու տակ:»

«Գրական թերթ», 1948, № 14:

«Սովետական Հայաստան», «Կոմունիստ», «Ավանգարդ» թերթերը, «Գրական թերթ»-ը, «Սովետական գրականություն» և արվեստն ամսագիրը էջեր և համարներ են նվիրում Դ. Դեմիրճյանին: Հոգվածներով, շնորհավորանքի խոսքով հանդես են գալիս՝ Ավ. Իսահակյանը, Ստ. Զորյանը, Գ. Սարյանը, Ս. Տարոնցին և ուրիշներ:»

Ապրիլի 27-ին

Ընկերականի Պետքատրոնում կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Դ. Դեմիրճյանի գրական գործունեության 50-ամյակին:

Ապրիլի 28-ին

«Գրական թերթ»-ը էջեր է նվիրում ադրբեջանական գրականությանը:

Ապրիլի 30-ին

ՍՍՄԴ Գերագույն Սովետի Նախագահության հրամանագրով գրական 50-ամյա գործունեության համար Դ. Դեմիրճյանը պարգևատրվում է Աշխատանքային Կարմիր Դրոշի շքանշանով:

Մայիսի 8-ին

Ֆաշիստական Գերմանիան իրեն պարտված է ճանաչում և հաշտություն է անվերապահ կապիտուլացրել:

Մայիսի 9-ին

Սովետական ժողովրդի Հաղթանակի օրը:

Հաղթանակի օրվա առթիվ Մոսկվայի Սովետական Հայաստան, Եվրոպայի թերթերում, Ռուսական թերթում-ում հանդես են գալիս՝ Ալ. Իսահանյանը, Մ. Սարյանը, Գ. Գեմբրեյանը, ակադ. Հ. Անտոյանը, Ստ. Զորյանը, ակադ. Ա. Տերտերյանը և ուրիշներ:

Ալ. Իսահանյանի խոսքից.

«Մարդկային հանճարի ամենամեծ դյուստը՝ ուղիքն, բովանդակ երկրաչեղի երկանքով ու լայնքով ավետեց բոլոր ժողովուրդներին մարդկային հոգու ամենանվիրական բաղձանքը՝ խաղաղություն»:

Զորա տարի շտաբանակ մենք ամենքս, ռազմի դաշտում ամեն վայրկյան մահվան դեմ հանդիման կանգնած մարտիկները և նրանց մայրերն ու քույրերը, հայրերն ու եղբայրները թիկունքի աշխատանքների մեջ՝ հեղհե սպասում էինք այս մեծ, ամենամեծ իրողությունը:

Վերջապես եկավ խաղաղությունը՝ եկավ հաղթանակով, բռնությունը, շարունակը հաղթահարելով եկավ խաղաղությունը:

Այսօր այլևս լուծյի մահաբեր թնդանոթները, դադարեցին գործելուց բոլոր մահաոճիք գործիքները:

Պատերազմը վերջացավ. այլևս այսպես առատորեն, վայրագորեն չի հնձվում մարդկային կյանքը, ժողովուրդների ծաղիկը՝ երիտասարդությունը:

Մի ծանր քար ընկավ բոլոր մարդկանց սրտերի վրայից. այսօր մարդին չանքան քախտավոր է շնչում, կարծես այսպիսի զեղեցիկ մայիս երեք չի եղել երբեքս վրա, արեն ավելի հաշտ ու քաղցր է ժպտում, թուշուններն ափսոսանք են նշում:

«Այսօր Քեռիին վրա փառքով ծիփում է Միության դրոշմ»:

Միության ժողովուրդները ամենազգեվարին գործը կատարեցին. ֆաշիզմի տապալումը և դեմոկրատիայի հաղթանակը: Մեծ Միությունը՝ իր անթիվ դոհերով և զոհարարումներով, իր անպատմելի սխրագործություններով արժանացավ հավերժական փառքի և պատմության շողողուն քարձույթին:

Հայ ժողովուրդը՝ իր քաշ գավակներով, իր կտրիճ զորավարներով, իր բուրյուրանվեր մասնակցությամբ Հայրենական պատերազմում՝ արդար բաժինը ունի Միության փառքին և պատմության անմահությանը: Նա հերոսական Գալմիթ, Բանակում կռվեց հերոսաբար և հերոսացավ:

Ալ. Իսահանյան, Երկերի ժողովածու, հ. IV, 1951, էջ 213, 214.

Մայիսի 16-ին

Մոսկվայում հրավիրվում է ԱՄՆ-Մ Սովետական դրոշների միության 10-րդ պլենումը:

Սովետական գրականությունը 1944—1945 թվերին ղեկուցումով հանդես է գալիս Ն. Տիխոնովը, մանկական գրականության մասին՝ Ա. Կոնոնովը, գրամատուրգիայի մասին՝ Ն. Պոդոլինը, պոեզիայի մասին՝ Այ. Սուրկովը:

Պլենումում ելույթ են ունենում Ն. Զարյանը՝ «Մովստական գրականության մեծ խոսքը» և էդ. Թոփչյանը՝ «Մովստական Հայաստանի գրականությունը Հայրենական պատերազմի շրջանում»:

Մայիսի 24-ին

Մ. Շուրխովի ծննդյան 40-ամյակի կապակցությամբ Գրողների տանը կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո: Բացման խոսք է ասում Մ. Արաղին: Զեկուցում է Ռ. Հովհաննիսյանը:

Մոսկվայի Հայկական կուլտուրայի տանը կազմակերպվում է հայ պոեզիայի երեկո: Ներածական խոսք է ասում Մ. Շահինյանը՝ «Հայ պոեզիան Հայրենական պատերազմի տարիներին»:

Թարգմանիչներ Մ. Պետրովիխն ու Վ. Զվյագինցևան և արտիստներ Բալաշովն ու Օրբիսովան կարդում են հայ պոետների բանաստեղծություններից՝ ուսանողներ թարգմանությամբ:

Մայիսի 25-ին

Վախճանվեց Դեմյան Բեդինը (ծնվ. Ալեքսանդր Պրիզմորով, ծնվ. 1883 թ.):

Մայիս

Վախճանվեց Կ. Ա. Տրեննը (ծնվ. 1878 թ.):

Գրողների տանը կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Վ. Փափազյանի մահվան 25-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Ն. Զարյանը: Զեկուցում է Ս. Բաղդանը: Հուշեր է պատմում Ա. Կարինյանը:

Մայիսի 30—հունիսի 2-ը

Երևանի Պետական համալսարանում տեղի է ունենում համալսարանի 17-րդ գիտական սեմինար:

Պլենար նիստում «Երվանդադեն և հայ կլասիկները» թեմայով զեկուցում է ակադ. Ա. Տերտեբյանը:

Հունիսի 10-ին

Նշվում է ՍՍՌՄ Գիտությունների ակադեմիայի 220-ամյակը: Այդ առթիվ ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի Նախագահության հրամանագրով մի խումբ խոշոր գիտնականների շնորհվում է Սոցիալիստական Աշխատանքի Հերոսի կոչում, հանձնվում է Հենրիխ շքանշան և «Մուրճ» ու մանգաղ սկզբնական:

Հաջորդաբար Գիտությունների ակադեմիայում հրավիրվում է հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված ՍՍՌՄ Գիտությունների ակադեմիայի 220-ամյակին: Զեկուցումով հանդես է գալիս ՍՍՌՄ Գիտությունների ակադեմիայի թղթակից-ան-

դամ, Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի միջին-պրոֆեսոր Վ. Համբարձումյանը:

Հունիսի 22-ին

Վախճանվեց Զաքարյա Զաքարյան (ծնվ. 1846 թ.):

Հունիսի 28-ին

Մ. Արեղյանի անվան Գրականության ինստիտուտի ընդլայնված նիստում ճշարտատան անտիկ թատրոնի 2000-ամյակը թեմայով զեկուցում է Գ. Գոյանը:

Հունիս

Հայկական ՍՍՌ Ժողովրդավարական կոմիտեի կողմից Արվեստի գործերի վարչությանը հայտարարում է հաղթանակի, ուրախության, խնճուղի երգերի մրցանակաբաշխություն:

Հուլիսի 8-ին

Վերականգնվում է ՀՀԿԾՄ Կենտկոմի և Երթազկոմի օրգան «Ավանգարդ» թերթի հրատարակությունը:

Հուլիսի 19—20-ը

Հրավիրվում է Հայաստանի Սովետական գրողների ընդհանուր ժողովի Բացման խոսք է ասում էդ. Յոֆյանը:

ճայրհանական պատերազմի տարիների հայ գրականության նվաճումները և նրա զարգացման հեռանկարները թեմայով զեկուցում է Ն. Զարյանը, Մ. Վահանյանը, Մ. Սարգսյանը, Ա. Արաքսյանը, Ա. Պապյանը, Մ. Մկրչյանը, Հ. Մկրտչյանը, Հ. Մամիկոնյանը, Գ. Սեակը, Տ. Հախումյանը, Ռ. Վարդապարյանը, Վ. Խելումյանը և ուրիշներ:

Հուլիսի 20-ին

Ալ. Սպինդիարյանի անվան օպերայի և բալետի պետական թատրոնում ընթացվում է Ալ. Սպինդիարյանի «Խանգուր» բալետը (լիբրետոն Ա. Գուկասյանի):

Թումանյան գյուղում (Դսեղ) բացվում է Հովհ. Թումանյանի տաճարը (գործի քանդակագործ Ա. Ուրտառյանի):

Բացման հանդեսին հանդես են գալիս՝ Ն. Զարյանը՝ Հայաստանի Գրողների միության անունից, Խ. Սարգսյանը՝ Մ. Արեղյանի անվան Գրականության ինստիտուտի անունից, Հ. Շիրազը և ուրիշներ:

Հուլիսի 21-ին

ՍՍՌ-ի Գերագույն Սովետի նախագահության հրամանագրով Ավ. Իսահանյանը ձեռնդրան 70-ամյակի կապակցությամբ պարգևատրվում է Հենրիխ շքանշանով:

Հավիտ

Հայտ է տեսնում Արտասահմանի հետ կապությունների կապի Հայկական ընկերության օրգան «Սովետական Հայաստան» հասարակական-քաղաքական, գրական-գեղարվեստական ամսագրի առաջին համարը:

Հավիտի 30-ին

Այլ. Սպենդիարյանի անվան պանդխտի և քաղաքի պետական թատրոնում տեղի է ունենում հանգիստավոր երեկո՝ նվիրված Ավետիք Իսահակյանի ծննդյան 70-ամյակին:

Բացման խոսք է ասում Ստ. Զորյանը:

Այլ. Իսահակյանի կյանքի և գործունեության մասին զեկուցում է Ս. Հարությունյանը:

Հե(ր)Պ Կենտրոնի և Հայաստանի կառավարության անունից հորեկյանի ողջունում է Ս. Սահակյանը, որ հրապարակում է Հայաստանի կառավարության հրամանագիրը Այլ. Իսահակյանի 70-ամյա հորեկյանը նշանավորելու մասին. այնուհետև ողջունի խոսքով հանդես են գալիս՝ Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի և Երևանի Պետական համալսարանի անունից՝ ակադ. Ա. Տերտերյանը, Գրողների միությունից՝ Ն. Զարյանը, Սունդուկյանի անվան թատրոնից՝ Գ. Զանդեկյանը, Սպենդիարյանի անվան պանդխտի և քաղաքի թատրոնից՝ ՍՍՌԴ ժող. արտիստուհի Ը. Դանիելյանը, Կոմպոզիտորների միությունից՝ Լ. Ստեփանյանը, նկարիչների միությունից՝ Արա Սարգսյանը և ուրիշներ:

Ընթերցվում են հորեկյանի ուղղված ողջունի հեռագրեր:

Շնորհակալական խոսքով հանդես է գալիս Այլ. Իսահակյանը:

Հայկական ՍՍՌ Գիտության և Գրականության ակադեմիայի անունից հրամանագրի ընթացքում:

Են նշանավորում անվանավոր հայ պոետ, Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի իսկական անդամ Ավետիք Սահակի Իսահակյանի ծննդյան 70-ամյակի՝ Այլի շրջանի Ղազարապատ գյուղը, որտեղ ծնվել է պոետը, վերանվանել Իսահակյան գյուղը:

«Այլ. Հայաստան», 1946, № 184:

Ն գործառնաի հրամանատարների մարտիկներին ողջունելի հեռագիրը:

«Հայ ժողովրդի մեծատաղանդ բանաստեղծին, մեր հայրենիքի մեծ քաղաքացուն ու դիտակուսին նրա ծննդյան 70-ամյակի օրը կարմիրբանակային բոցավառ ողջունել:

Թանկագին վարպետ, գեղարվեստական գրականության ասպարեզում կատարած աշխատանքի ընկնող ծառայությունների համար քննադատական շնորհակալությունները լուրջ մեր սրտերը լցրեց անհուն ուրախությամբ:

Տասնամյակների ընթացքում Գրք քննադատական գրքով ստեղծել է քաղաքի գործեր, որոնք ողջունության անսպառ աղբյուր են հանգիստացնել շաքի, խավարի և անարդարության դեմ սերունդների մղած պայքարում:

Հայրենական պատերազմի ահեղ օրերին Ձեր բողոքունը խոսքը, Ձեր անդուպական ցնարի հողեզվալի ձայնը մեզ մարտի էր մղում անարգ թշնամու դեմ՝ հանուն մեր ժողովրդի ազատության:

Մեր հրիտասարդության խոսքը ուղղվելով Ձեզ, արտաքին ցանկանում ենք առողջություն, երկար կյանք՝ ի բարօրություն մեր ժողովրդին:

Գրական թերթ, 1945, № 21:

II. Կուրդուսի ողջունը.

«Ձեր պատասխանը յոթնամյա անմայակի օրը խոնարհվում էմ Ձեր իշխանական այտելիայի առջև, զրկում ու համքստում էմ Ձեզ, թանկագին բարեկամ և առաջիկ, Ձեզ՝ «Լեռու-Հայա Մահարի» անմահ պոեմի հեղինակիդ, ցանկանում էմ երկար ու բախտավոր կյանք հանուն մեծ խոսքի, հանուն մեծ ողջնչման:

Գրական թերթ, 1945, № 22:

«Սովետական Հայաստան», «Կոմունիստ» թերթերը, «Գրական թերթ»-ը, «Սովետական զրականություն» ամսագիրը էշեր և համարներ են նվիրում Ավ. Իսահանյանին: Հողմածներով հանդես են գալիս՝ Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Մ. Արադին, Գ. Սարյանը և ուրիշներ:

Դ. Դեմիրճյանի «Իմաստուն կյանք» հոգւածից.

«Իր ժամանակի փալլուն եղաստեղծության մեջ — Հովհաննիսյան, Թուսանյան, Իսահանյան — Իսահանյանը բռնում է շատ որոշակի և առանձնակի տեղ:

Նա կատարեց մեծ շրջադարձեր և մեծ որոնումներ: Նա ամենից անհաս-գիստն եղավ իր ընկերների մեջ: Ականելով Հովհաննիսյանի բարձրագույն բանաստեղծություններով, նա հանկարծ կարողվ շրջեց դեպի գյուղական երգը, ժողովրդական բարբառը, ապա կրկին բարձրացավ դեպի գրական բարձր ոճը՝ այս րոտը շարժումներին ընթացքում երբեմն խառնելով թև՝ աչս, թև՝ աչս:

Մերթ գյուղական պարզունակ միջավայրում իրեն գյուղացի սիրահար երիտասարդ, մերթ քաղաքյան բանաստեղծ արեւելքի շքեղ քարավանի վրա, երբեմն իրեն տիեզերական ոգի երկնքի ասեղքականություն մեջ առնված — երբեք չդադարեց նա մի տեղ և լզտավ իր ստեղծագործության խաղաղ հանգրվանը պրոֆեսիոնալ գրողի սեղանին մոտ:

Նարունակ դժգոհ, շարունակ թափառիկ, շարունակ որոնելով իր բախտը, հրաժարվելով «գյուղից», ընկնելով «սար ու ձոր», հրաժարվելով «մարդկությունից», զնալով «գեղալի տներ», լքելով «եղբարեզունդը» և կորչելով «տիեզերական անհուն տարածություններ»՝ թափելով աշխարհի գլխին ամենապեսսիստական անեծքները, տառելով ամենադաժան ատելությունը դեպի իր դժբախտությունը, «վերջին վայրերն ու մարդիկ» — նրկու արքություն ունեցում նա սակայն, երկու բանի նա մնաց հավատարիմ, գյուղացուրեց և նվիրեց իր արտեմ մանաքնքուշ խոսքերը. դա մարդն էր և մայրենի երկիրը — հայ ժողովուրդը...

«Հայ ժողովրդի տրագեդիան կոտորեց նրա սիրտը, մոայլեց նրա կյանքը և գրեց իր խոր կնիքը նրա ստեղծագործության վրա: Դաժան իրականությունը ցրիվ տվեց բանաստեղծի ուրիշների աշխարհները և դառավ նրա համար ծանր ունայիզմ: Հայրենիքի առկալի հակասագիրը դառավ նրա համար սեփական

ճակատագիր: նվ դա ցույց տվեց, որքան կենդանի, ամուր կապերով էր նա կապված իր ժողովրդի հետ:

Լեռնազույն ժողովրդայնություն: Ամեն ինչ արեց բանաստեղծն այդ ժողովրդի համար.— միացավ նրան լեզվով, արվեստով, ողջ կյանքով, ապրելիք նրա համար, ստեղծագործեց նրա համար, իմաստավորեց, բարձրացրեց նրան, ուրախացավ ու տանջվեց նրա հետ:

Նվ ահա այսօր, երբ յոթնամյա տարեկան գաղի բարձունքից ներքև է նայում բանաստեղծը՝ համաշխարհային մշտի ունայնատեսության ու թախծի մեջ նա տեսնում է մի բան, որ եղել է նրա հոստատեղն ու հանգրվանը, որախություն է կյանքի հաստատման աղբյուրը: Ժողովուրդը, նա գնաց դեպի ժողովուրդը և այսօր այդ ժողովրդի հետ նստած է իր յոթնամյա մայրիկի երեկոն տեսելու:

Թող նրանեկության երեկո լինի այդ նշանավորումը մեր մեծ խորհրդի, երգողի, ստեղծագործողի համար, ինչպես երջանիկ են օրերը իրեն շրջապատող ժողովրդի համար, որ հաղթեց և սպասում է իր դարերի երազի ժաղկմանը:

ԵՄՈՎ. Հայաստան, 1943, № 183:

Ն. Մարյանի խոսքից.

Ենթե Թումանյանը բարձր գրականության միջուկում մեջ առավ հայ ժողովրդի էպոսը, ապա Իսահակյանը մշակեց և ազնվացրեց նրա ցնաբերությունը, հայ ժողովրդական ցնաբերությունը, որի մասին այնքան հիացմունքով են խոսել ազնվագործ Վ. Բրյուսովը և եվրոպական մեծագույն գրողները: Կարծես մեր պոեզիայի երկու հսկաներն իրար հետ լուռ համաձայնության էին եկել կատարելու համար աշխատանքի այդ վսեմ բաժանումը, իշխելու մեր պոեզիայի երկու տարբեր բնաշխարհների վրա՝ Թումանյանը՝ էպոսի մեջ, Իսահակյանը՝ լիրիկայի:

ԵՄՈՎ. Հայաստան, 1945, № 184:

Գ. Սարգսյանի խոսքից.

Եշտամարդկային բյուրեղացած զգացմունքների այդ վեհ երգչի անունը հայտնի է ամբողջ աշխարհին, իսկ հայ ժողովրդի համար այդ անունը վաղուց ի վեր դարձել է ամենամիթրական անուններից մեկը:

Ավետիք Իսահակյանի բոլոր երգերը, լափածո և արձակ, նրա բոլոր պոեմները վաղուց ի վեր մեր ժողովրդի հոգեկան աշխարհի մի մասն են կազմում: Փանի-քանի երիտասարդ սերունդներ իրենց սիրո ուրախություններն ու տխրություններն ապրել են այդ երգերով, կյանքի որքան դառն պահերի սփոփել են եղել մեծ բանաստեղծի երգերը և մարդկային որքան վեհ ու ազնիվ զգացմունքներ են ներշնչել նրանք, որքան հայրենասիրություն և ժողովրդասիրություն...

Ավետիք Իսահակյանը հաճեթական բանաստեղծ է: Նա միշտ և միշտ մնալու է աշխարհում, նա ամեն մի նոր սերնդի հետ նորանալու է և իր հույսերով ապրելու է սերունդների մեջ:

Գրական թերթ, 1945, № 21:

Հավիտ

Գրական թանգարանում բացվում է ցուցահանդես՝ հայ գրականությունը 19-րդ դարի 20-ական թվականներից մինչև 20-րդ դարի 20-ական թվականները (Խ. Աբովյանից մինչև Վ. Տերյան):

Գ. Սունդուկյանի առջևն պետական դրամատիկ թատրոնում և Վ. Վաղարշյանի «Վանքաձոր» պիեսը:

Ոգոստոսի 4-ին

Ավարտվում է Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի սեփական, նդրափակելի ժողովում հասարակական գիտությունների գծով քննարկում են թղթակից-անդամներ՝ Ա. Կ. Զիվլիշվիլը (արվեստագիտություն), Լ. Մ. Մե-լիքսեթ-Քենը (Հայաստանի պատմություն), Բ. Բ. Պիրոգովսկին (հնէաբանություն):

Ոգոստոսի 10-ին

Գրողների տանը Ալ. Շիրվանզադեի մահվան 10-րդ տարեգարհի առթիվ հրավիրվում է հանդիսավոր երեկո:

Բաղման խոսք է ասում էդ. Քոֆչյանը: Զեկուցում է Վ. Քերզիշյանը: Հուշեր են պատմում՝ Ստ. Զորյանը, Մ. Արաղին և Գ. Սարյանը:

Ոգոստոսի 12—14-ը

Գումարվում է Հայաստանի նկարիչների առաջին համագումարը:

Բաղման խոսք է ասում Մ. Սարյանը: Հանգիստու զեկուցումով հանդես է գալիս Մ. Աբեղյանը:

Ոգոստոսի 16-ին

Գրողների տանը «Սովետական դրամատուրգիայի ալսոթը և վաղը» թեմայով զեկուցում է Տ. Հախումյանը:

Ոգոստոսի 23-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթում տպագրվում է 89-րդ Հայկական Կարմիր Աստղի շքանշանակիր Թամանյան հրաձգային դիվիզիայի ռազմիկների նամակը հայ ժողովրդին:

Ն ա մ ա կ ի ջ.

«Մեր թանկագին մայրեր, և հայրեր, կանայք և երեխաներ, քույրեր և եղբայրներ:

Իրականացավ մեծագույնը: Հաղթանակի արևը վառ կերպով շողում է մեր սրանելի Հայրենիքի վրա:...

«Մեր դիվիզիան, որը կազմավորվել է հարազատ նրեանում, կովի մտավ Ռեբեքի ափերին, երբ մահացու վտանգ էր կախված մեր երկրի վրա և ամբարտապետացած թշնամին ձգտում էր դնպի Գրողների ու Բաժու: «Ո՛ր մի քայլ նստ, — ասվեց մեզ: Մյուս դիվիզիաների հետ միասին մենք կանգնեցինք որպես անխորտակելի պատեն: Հակառակորդի առաջխաղացումը դադարեցվեց, և հերոսական Կարմիր Բանակը ալետեց հայ ժողովրդին ասրկուցումից ու սլնացումից:

Մեր դիվիզիան անցավ 3.700 կիլոմետր դաժան պայքարի ուղի, սկսած Կովկասի նախալեռներից մինչև Ելրայի ափերը, անողորմար իր ճանապարհին ջախջախելով թշնամու հրոսակախմբերը:...

Երազմազգ է մեր սովետական ժողովուրդը, քաղազգ է նրա Կարմիր Քանակը: Սովետական բոլոր ժողովուրդների զավակների հետ ձեռք-ձեռքի, ուսման ժողովրդի գլխավորությամբ, որը ամենից ավելի է զոհեր քերել հայրենիքի ղոհասեղանին և որը իր ուսերի վրա կրել է պատերազմի գլխավոր ծանրությունը, մենք համատեղ քաղական սխրագործություններով և մեր արդար գործի համար թափած արյամբ ամրապնդեցինք սովետական ժողովուրդների մարտական մենք բարեկամությունը, ճակատամարտերում պաշտպանեցինք մեր հայրենիքի պատիվն ու ազատությունը, վերագործինք մեր սովետական ժողովրդին խաղաղ կյանքի և ստեղծագործության երջանկությունը...

«Կաթնի համար մղած քաջառիկ թեժ մարտերի օրերին Սովետական Միության Հերոս Է. Ավետիսյանը՝ իր ժողովրդի արժանի զավակը, առաջ նեղվեց և իր մարմնով ծածկեց հակահակորդի դժոխի հրակնատը. մեր գիվիդիայի առաջնական դյուցազունները՝ Սովետական Միության հերոսներ Ս. Առաքելյանը, Զ. Կարախանյանը, Ս. Բաղդասարյանը, Խ. Խաչատրյանը, Վ. Ռոստոմյանը, Ա. Հարությունյանը, Հ. Մկրտչյանը, — Կոբանի, Քամանի, Ղրիմի և ուսական փառքի քաղաք՝ Սևաստոպոլի համար մղված մարտերում, անթառամ փառքով ծածկեցին իրենց անունները: Նրանցից շատերը այդ փառքը ստաբան բոլոր փորձությունների միջով և մասնակից եղան հաղթանակի Կարմիր Դրոշը Քեռլինի վրա քարձրացնելուն:

«Հայ ժողովուրդը վաղուց ի վեր իր բախտավորությունը որոնել է ազատության, խաղաղության և աշխատանքի մեջ, գովերգել է դրանց իր հազարամյա սքանչելի «Սասունցի Դավիթ» դյուցազնավեպում:

Այդ մենք բախտավորության համար էր կոչում Կարմիր Քանակը և հայ քաղաքները նրա շարքերում: Այդ ազատությունն ու բախտավորությունը մենք պաշտպանեցինք կատաղի ճակատամարտերի կրակի մեջ և հաղթեցինք:

«Սով. Հայաստան, 1945, № 174.

Ոգոստոս

Հայկական ՍՍՄ Արվեստի գործերի վարչության կից Ժյուրին հրապարակում է Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման 25-րդ տարեդարձին նվիրված լավագույն պիեսների մրցանակաբաշխության արդյունքները. 2-րդ կարգի մրցանակ են շահում Ն. Զարյանի «Արա Գեղեցիկ» և Վ. Վաղարշյանի «Վանքաձոր» պիեսները: 3-րդ կարգի մրցանակ են շահում Վ. Շողերյանի «Ջավահիր» (սվայերը և որդիները) և Լ. Սաղաթելյանի «Կարմիր մանյակ» պիեսները:

Լենինականում է լինում Հայկական ՍՍՄ Գիտությունների ակադեմիայի բրիգադան: Տրվում են մի շարք ղեկուցումներ, այդ թվում «Հայկական ուսուցիչ» և Բաֆֆին թեմայով (զեկ. այրոֆ. Հ. Գյուլիքնյան):

Սեպտեմբերի 2-ին

Ճապոնիայի պետական և ղեկավարական ներկայացուցիչները ստորագրում են անվերապահ կապիտուլացիայի ակտը:

Սեպտեմբերի 6-ին

Նրանք է ժամանում չեխ բանաստեղծ, պոետ Գրիգոր, Համասար-ձեռնակ-Կոմիտեի անդամ Օնգրա Լիսագորսկին:

Սեպտեմբերի 15-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է Սայաթ-Նովայի մահվան 150-ամյակի կապակցությամբ Նրանք ժամանած պոետ-թարգմանիչներ Վ. Զվյագինցևիս-ին, Կ. Լիպսկերովին և Ա. Տարկովսկուն նվիրված երեկո:

Սայաթ-Նովայից կատարած թարգմանությունների և սեփական առեղծա-դարձությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս հյուրերը:

Նույթ են ունենում՝ Ավ. Իսահակյանը, Սոս. Զորյանը և Ն. Զորյանը, ՀՀԳ-ի թղթակցին պոետ-թարգմանիչները հայանում են հետևյալը.

Ա. Տ ա ր կ ո վ ո կ ու խ ո ս ք ի ց .

«Նա թարգմանել էմ պոետի 20 երգ, որոնցից երկուսը՝ հայերեն, չորսը՝ վրացերեն, մնացածը՝ ադրբեջաներեն:

Վ. Յա. Բրյուսովի հիանալի թարգմանություններով, որոնք հրապարակ-վել են «Պոեզիա Արմենիա» (1916 թ.) և «Անթոլոգիա արմյանակոյ պոեզիոյ մեջ» (1938 թ.), — ուսու ընթերցողը կարող էր դատել մեծ քնարերգուի ստեղծագործա-կան ուժի մասին: Սակայն Սայաթ-Նովայի ադրբեջաներեն գրած բանաստեղ-ծությունները մինչև այժմ ուսուներեն չէին թարգմանվել: Ինչ, Վ. Զվյագինցևայի և Կ. Լիպսկերովի հետ, պատիվ վիճակվեց դրանք առաջին անգամ ուսու ընթեր-ցողին ներկայացնել մեր թարգմանությամբ:

Այդ երգերում Սայաթ-Նովան հանդես է գալիս մեզ համար նոր՝ բարոյա-խոս-բարոյագետ փոխոստիպի կերպարանքով: Սոցիալական մոտիվները աշուտեղ երևան են գալիս ակնուռու կերպով, զարմանք պատճառելով մեզ պոե-տի բազմակողմանիությամբ և նրա հետաքրքրությունների լայնությամբ...

«Սայաթ-Նովան մի պոետ է, որի տառնավորները հեշտ չէ թարգմանել ոչ միայն Անի բարդության պատճառով, այլև ալև պատճառով, որ նա իր մտքը՝ պահում է և այդ պահանքի ամենափոքր փոփոխությունը կարող է ալագ մտքնյն անորոշ դարձնել ընթերցողին:

Նա Սայաթ-Նովայի երգերի թարգմանության վրա իմ կատարած աշխա-տանքը կնմանեցնեի թանկարժեք քարերի թրաշողի աշխատանքի հետ: Իմ Անո-քին քաղ կար, որից ես պետք է պատրաստեի Սայաթ-Նովայի ինքնատիպությամբ առավել ճշգրիտ նմանությունը: Թրաշողի ամենափոքր շեղումը կարող էր վնասել հղկմանը և նմանություն չէր ստացվի:

Նա երդանիկ կրիներ, եթե ընթերցողին հասցրած լինեի Սայաթ-Նովայի մտքի զանազան, Զգիտեմ, ինչ չափով է ինձ հաջողվել այդ բանն անելու:

Վ. Զ Վ յ ա գ ի ն ց ե ա յ ի խ ո ս ք ի ց .

«Նա արդեն շատ տարիներ է, որ թարգմանում էմ հայ պոեզիան, բայց Սայաթ-Նովային թարգմանում էմ առաջին անգամ: Այդ պոեզիայի բնույթը ինձ ծանոթ է, սակայն Սայաթ-Նովայի մեջ խտացված են հայ պոեզիայի բոլոր տարրերը՝ երաժշտականությունը, պատկերավորությունը, նրբակերտությունը և մարդկային վեճ իմաստությունը:

Գ. Հիպոկերովի խոսքից.

«Սայաթ-Նովայի այնպիսի բանաստեղծությունները, ինչպես «Մահը կուգա», «Անգաճ արեք ծեղ բանդայի բանքերում» և այլն, ինձ թվում են ոչ միայն Սայաթ-Նովայի առավել արժեքավոր ստեղծագործությունները, այլև կարող են, իմ կարծիքով, դասվել ամբողջ արևելյան և ամբողջ եվրոպական պոեզիայի գլխի-գործոցների շարքում:

«Սով. Հայաստան», 1945, № 201.

Սեպտեմբեր

Թուրքմենական դրականության տառնօրյակը Մոսկվայում:

Սեպտեմբերի 25-ին

ՍՄԽ Գերագույն Սովետի Նախագահության հրամանագրով «Պրավդա»-ն 10.000-րդ համարի կապակցությամբ պարգևատրվում է Հենիյի շքանշանով:

Այ. Սպենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի պետական թատրոնում հրավիրվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Սայաթ-Նովայի մահվան 150-ամյակին:

Բացման խոսք է ասում Գ. Արզում:

Սայաթ-Նովայի կյանքի և ստեղծագործության մասին զեկուցում է Ս. Հարությունյանը:

Հանդես են գալիս՝ Հայկական ՍՄԽ Գիտությունների ակադեմիայի հանձնարարությամբ՝ Ա. Տերտերյանը, Գրողների միության հանձնարարությամբ՝ Գ. Հեռյանը, Կոմպոզիտորների միության կողմից՝ Հ. Ստեփանյանը, Վրաստանի գրողների ներկայացուցիչ Ի. Գրիշաշվիլին, Ադրբեյջանի ներկայացուցիչ՝ Հ. Արապլին:

Հրապարակվում է Հայկական ՍՄԽ ժողկոմսովետի որոշումը Սայաթ-Նովայի հիշատակը հավերժացնելու մասին:

Սեպտեմբերի 26-ին, 27-ին

Մ. Արեղյանի անվան Գրականության ինստիտուտի և Գրողների միության նախաձեռնությամբ Սայաթ-Նովայի մահվան 150-ամյակի առթիվ կազմակերպվում է գիտական սեմինար՝ կազմվում են հետևյալ զեկուցումները.

Ս. Հարությունյան՝ «Սայաթ-Նովան գրական-հասարակական մտքի պատմության մեջ», Ա. Ղանաչանյան՝ «Սայաթ-Նովայի պոետիկայի ֆուկլորային աղբյուրները», Ա. Ղարիբյան՝ «Սայաթ-Նովայի լեզուն», Ա. Բարամիձ՝ «Սայաթ-Նովան ըստ վրացական աղբյուրների», Հ. Արասյի՝ «18-րդ դարի ադրբեյջանական պոեզիան և Սայաթ-Նովան», Մ. Հասարթյան՝ «Սայաթ-Նովայի ադրբեյջաներեն երգերը»:

Սեպտեմբերի 30-ին

Սայաթ-Նովայի մահվան 150-ամյակի առթիվ Թբիլիսիի ս. Փետր ձեկեղեցու թակում կազմակերպվում է միտինգ՝ Ջեկուցում է Ս. Ավյանը:

Սայաթ-Նովայի գերեզմանի վրա դրվում են պսակներ:

Հոկտեմբերի 6-ին

Երևան է ժամանում անդիական գրող Ջոն Բոյտոն Պրիստլին:

Հոկտեմբեր

Հենիականում հրավիրվում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Ավ. Բաաչակյանին 70-ամյակին:

Ելույթ է ունենում Ավ. Իսահակյանը:



Վրաստանի Գրողների ակումբում Սայաթ-Նովայի հիշատակին կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո: Բողոքական խոսք է ասում Ի. Գրիշաշվիլին: Սայաթ-Նովայի կյանքի և ստեղծագործության մասին զեկուցում է Ա. Բաբաժի-ձեն: Ելույթ են ունենում՝ Կ. Կեկելիձեն, Գ. Հեռեհիձեն: Սայաթ-Նովայի նվիրված քանադասնորոգության երեկոյում՝ Ա. Արաշեյին, Ս. Պապուկիշվիլին, Բ. Իսկեր, Ս. Ավյանը:

Հոկտեմբերի 7-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթը էջ է նվիրում արտասահմանի հայերի հաշիվների դեմ մղած պայքարին: Տպագրվում են հոդվածներ՝ Միսակ Մանուկյանի, Բուդաբարայի հայուհի Հերմինե Ռազկրատյանի և ուրիշների մասին:

Հոկտեմբերի 22-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է Վ. Խենույանի «Զվարթնոց» գրքի քննարկումը:

Զեկուցում է Ռ. Զարյանը: Ելույթ են ունենում՝ Խ. Սարգսյանը, Ն. Զարյանը, էդ. Թոփչյանը:



Կոմպոզիտորների տանը Կոմիտասի մահվան 10-ամյակի առթիվ կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո:

Կոմիտասի երաժշտական ժառանգության մասին զեկուցում է Ա. Մահմեդյանը:

Հոկտեմբերի 31-ին

Գրողների տանը ռազմաճակատում ընկած քանաստեղծ Թաթուլ Հուրյանի հիշատակին տեղի է ունենում երեկո:

«Թաթուլ Հուրյանի սյոնգիայի առանձնահատկություններ» թեմայով զեկուցում է Ա. Ռոսկերյանը: Ելույթ են ունենում՝ Ն. Զարյանը, Ս. Տարոնցին, Ա. Գրաշին:

Նոյեմբերի 12-ին

Հայկական ՍՍՌ Պետական թատերական ինստիտուտը և Թատերական ընկերությունը կազմակերպում են դիտական սեսիա՝ նվիրված Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման 25-ամյակին:

Տրվում են հետևյալ զեկուցումները.

«Սովետական Հայաստանի թատրոնը 25 տարում» (զեկ. Ս. Մելիքսեթյան),
«Սովետական Հայաստանի ռեժիսուրան» (զեկ. Ս. Հարությունյան), «Թատերա-
կան զեկորատիվ արվեստը Սովետական Հայաստանում 25 տարում» (զեկ. Խ.
Նալյան):

Նոյեմբերի 17-ին

Այ. Սպենդիարյանի անվան Հենիկի շքանշանակիր օպերայի և բալետի
պետական թատրոնում ներկայացվում է Տ. Զուխաշյանի «Արշակ Երկրորդ»
օպերան:

Նոյեմբերի 18-ից դեկտեմբերի 19-ը

Տեղի է ունենում Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման
25-ամյակին նվիրված զրականության տասնօրյակ:

Նրանքի Հայկական մանկավարժական ինստիտուտում կազմակերպվում է
զրական երեկո:

«Սովետահայ պրականությունը 25 տարում» թեմայով զեկուցում է էդ.
Թոփյանը:

Նոյեմբերի 19-ին

Նրանքի Կերովի անվան գործարանում կազմակերպվում է զրական երեկո
«Սովետահայ պրականությունը 25 տարում» թեմայով զեկուցում է Ն.
Զարյանը:

Նոյեմբերի 20-ին

Սկսվում է Գիտությունների ակադեմիայի ընդհանուր ժողովի հոբելյանա-
կան նիստը՝ նվիրված Սովետական Հայաստանի 25-ամյակին:

Նոյեմբերի 22-ին

Հայֆիլհարմոնիայում կազմակերպվում է սովետահայ պրականության երե-
կո՝ նվիրված Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման 25-ամյակին:
Բացման խոսք է ասում Ավ. Խաչակյանը: Զեկուցում է էդ. Թոփյանը:
Իրենց ստեղծագործությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս՝ Ն. Զար-
յանը, Ս. Վաչուհին, Ա. Կապուտիկյանը, Հ. Շիրազը, Գ. Բոդյանը, Ա. Գրաշին:

Սովետահայ պրականության տասնօրյակի 4-րդ երեկոն կազմակերպվում
է Նրանքի Պետական համալսարանում:

Բացման խոսք է ասում Գ. Սարյանը: Զեկուցում է Ն. Զարյանը, Նուրթ Են
ունենում՝ Հ. Շիրազը, Աղավինին, Գ. Էմինը, Ս. Կապուտիկյանը, Վ. Խեչումյա-
նը, Ա. Գրաշին և ուրիշներ:

Սովետահայ պրականության տասնօրյակի 5 և 6-րդ երեկոները կազմա-
կերպվում են Արտաշատի և Էջմիածնի շրջաններում:

Տասնօրյակի 8—9-րդ երեկոները կազմակերպվում են Հենիականի Տեղա-
տի կոմերիսատում և Ուսուցիչների տանը:

10-րդ երեկոն կազմակերպվում է Հենիականի Պետկատրոնում:

Գրողների բրիգադան՝ Հ. Հովհաննիսյան, Գ. Էմին, Գ. Սեդրեց, Վ. Խեչում-
յան, — լինում է Մեղրբ, Ղափանի և Գորիսի շրջաններում: Շրջաններում և
զյուղերում կազմակերպվում են զրական երեկոներ:

Նոյեմբեր

Մեծ Կոնգրեսավարձյալը եղավ է Հայաստանում ազնվական կացության հաստատման 25-րդ տարեդարձը:

ՀամԿ(բ) Պարտիայի Կենտկոմի և ՍՍՌ Միավորյալ Ժողովապետների Կոլեգիան:

«ՍՍՌ Միության ժողովրդական Կոմիսարների Սովետը և Համամիութենական Կոմունիստական (բուլշևիկների) պարտիայի Կենտրոնական Կոմիտեն Սովետական Հայաստանի ԿԿ-ովությունը որոշումով են Հայկական Մոլոտովի Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկայի բանվորներին, կոլխոզնիկներին և ինտելիգենցիային:

1920 թվի Նոյեմբերին Հայաստանի աշխատավորները ռուս ժողովրդի օգնությամբ տապալեցին դաշնակների ռեակցիոն հակաժողովրդական կառավարությունը և հաստատեցին Սովետական իշխանություն: Սովետական հասարակարդի հիման վրա Հայաստանը ազատ զարգացման և ազդային վերածնության հնարավորություն ստացավ: Անդրկովկասի ժողովրդներին միջև հաստատվեցին բարեկամության և եղբայրական համերաշխության հարաբերություններ:

Սովետական իշխանության ապրիներին Հայաստանի աշխատավորները Կոմունիստական պարտիայի ղեկավարությամբ կառուցեցին սոցիալիստական առաջավոր ռեսպուբլիկա՝ զարգացած աղյուսակարծության, կոլխոզային պրոդուստանտության, բոլոր կոլտուլոյով: Ընտրություններով կառուցված են արդյունաբերական խոշոր ձեռնարկություններ՝ Ալավերդու և Ղափանի պղնձի կոմբինատները, Կիրովականի և Ալավերդու դյուդառնտեսական պարարտանյութերի գործարանները, Երևանի դազգահաշինական գործարանը, լճնի-նականի տեքստիլ կոմբինատը, սննդի արդյունաբերության ձեռնարկություններ: Կառուցված են Փանաքեռի էլեկտրակայանը, Ձորագետի հիդրոկայանը և կոլխոզային տասնյակ հիդրոկայաններ:

Կոլխոզային կարգերը վերափոխել են Հայաստանի դյուդառնտեսության: Ռեսպուբլիկայում կատարված է խորացրելու կառուցվածքների շինարարության մեծ աշխատանք: Ուղղելի տարածությունը ընդարձակվել է մինչև 200 հազար հեկտարի:

«Մոլ. Հայաստան», 1945, № 20

Հորեյլանական հանդեսին մասնակցելու համար Երևան են ժամանում Մոսկվայի ղեկավարներին, լենինգրադի, լատվիական ՍՍՌ, վրացական ՍՍՌ աշխատավորության պատվիրակությունները:

Նոյեմբերի 23-ին

«Պրավդա»-ն և «Իզվեստիա»-ն առաջնորդող հոդված և էջ են նվիրում Սովետական Հայաստանին:

Նոյեմբերի 25-ին

Ալ. Սպենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի պետական թատրոնի դահլիճում հրավիրվում է Հայկական ՍՍՌ Գերագույն Սովետի Հորեյլանական անսամբլ:

Հանդիսավոր նիստեր և միտինգներ են հրավիրվում Հայաստանի բոլոր քաղաքներում, դյուդարում և ավաններում:

ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի նախագահության հրամանագրով Հայաստանի դաւադատնաւության, արդյունաբերության, գիտության, կուլտուրայի և արվեստի մի շարք աշխատողներ պարգևատրվում են շքանշաններով և մեդալներով:

Հորեւլանական օրերին հողմածներով, շնորհավորանքի խոսքով մամուլում հանդես են գալիս՝ Ամ. Իսահակյանը, ՍՍՌՄ Գիտությունների ակադեմիայի պրեզիդենտ ակադ. Ս. Վազիրովը, ակադ. Լ. Օրբելին, ակադ. Հ. Աճառյանը, Ա. Խաչատրյանը, ՍՍՌՄ ժող. արտիստուհի Հ. Դանիելյանը, Սովետական Միության Հերոս Ս. Մարտիրոսյանը, գրող Լ. Լեոնովը, ակադ. Ա. Ալիխանովը, ՍՍՌՄ ժող. նկարիչ Ս. Մերկուլովը, Ա. Մելիք-Փաշանը, Կ. Հաւարյանը և ուրիշներ:

Սովետական Հայաստանի 25-ամյակի առթիւ միտինգներ են կազմակերպում նաև Սփյուռքի հայերը: Հայաստանի կառավարությունը ողջույնի հեռագրեր է ատանում՝ Նյու-Յորքի հայերի միտինգից, Փարիզի, Բուլղարիայի, Իրանի, Միջինասիայի և Հիւսիսային հայերից, Կիպրոսի հայ դադուքից, Յաֆֆայի հայ դադուքից, Կահիրէի հայերից, Բուենոս-Այրեսի հայերից, Սպահանի հայերից և այլ վայրերից:

Նոյեմբերի 26-ին

«Պրաժդա»-ում տպագրվում է Հր. Փռլարի «Գինեարւի քույրը» ակնարկը:

Նոյեմբերի 1-ին

Մ. Արեղյանի անվան Գրականության ինստիտուտի դիտխորհրդի ընդհանրական նիստում Բելառուսիայի կուլտուրան և մեր ժամանակը թեմայով զեկուցում է պրոֆ. Ա. Ջիլիկեզովը, «Սովետական Միության ժողովուրդներին թատերական կուլտուրայի ազգային ինստիտուտի մասին» թեմայով արվեստագիտության թեկնածու Գ. Գոյանը:

Նոյեմբերի 2-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթում արդարվում է ՏԱՍՍ-ի հաղորդագրութլունը արտասահմանից հայերի Սովետական Հայաստան վերադառնալու կտակարարութլումը ՍՍՌՄ Ժողովրդական Կոմիսարների Սովետում ձեռնարկվող ինչոցառումների մասին:

Հայկական ՍՍՌ Ժողկոմսովետը որոշում է ընդունում ներգաղթող հայերի բնդունման և տեղավորման Կոմիտե կազմակերպելու մասին:

Ներգաղթի մասին ՍՍՌՄ Ժողկոմսովետի ընդունած որոշման առթիւ մամուլում հողմածներով հանդես են գալիս՝ Ամ. Իսահակյանը, Մ. Սարյանը, Հ. Աճառյանը, Ա. Խաչատրյանը և ուրիշներ:

Նոյեմբերի 16-ին

Նշվում է «Սովետական Վրաստան» թերթի 25-ամյակը:

Նոյեմբերի 28-ին

Վախճանյան Բեռդոր Դրսյուրը (ծնվ. 1871 թ.):

Գեկուկներ 30-ին

Նշվում է Մովսեսական: Հայաստան: թերթի 25-ամյակը:

Դեկտեմբեր

«Մովսեսականի պիսաստեղ»: Հրատարակության մեջ ռուսերեն լեզվով լույս է տեսնում «Հայկական Նովեմբեր» ժողովածուն (թարգմ. Վ. Ֆայադյանի):

* * *

Այլ. Մյասնիկյանի անվան պետական հանրային գրադարանում կազմակերպվում է «Մովսեսական Հայաստանի դրողները» ցուցահանդեսը:

* * *

Արտասահմանի հետ կուլտուրական կապի Հայկական ընկերությունը կազմակերպում է «Երգահաններ» երգչախմբի արտասահմանի շարժումների ցուցահանդեսը:

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԻՐԱԴՐԱՆՈՒ

Զամբու

Աղաբաթ Հ. — Մանուկների հետ, Երևան:

Արամուհի Վ. — Բալեններ, Երևան:

Բորյան Գ. — Հրաքոյ, Երևան:

Դեմիրճյան Դ. — Բանաստեղծություններ, Երևան:

Ջարյան Ն. — Երկեր, Հ. 1, Երևան:

Բաժնեկյան Ավ. — Շարժումների արտասահմանի (արտերկրյան), Երևան:

Կապուտիկյան Ա. — Որերի հետ, Երևան:

Կարապետյան Ք. — Ժողովրդի, Երևան:

Կոմուհի Ղ. — Այգարաց, Երևան:

Մարգարյան Մ. — Բանաստեղծություններ, Երևան:

Շիրազ Հ. — Աղբյուր (ռուսերեն), Մոսկվա:

Մարմեն — Մազկուն, Երևան:

Մարյան Գ. — Հատուկ, Երևան:

Մարյան Գ. — Բալլադներ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Արձակ

Անանյան Վ. — Երգերի դասը գաղտնիքը, Երևան:

Արաքս — Ազատության հրթիռներ, Երևան:

Արաքսյան Այ. — Ճանապարհ դեպի Կոմիտաս, Երևան:

Ջորյան Ստ. — Պարզ հոգիներ, Երևան:

Բաժնեկյան Ավ. — Արձակ էջեր, Երևան:

Խեչումյան Վ. — Զվարթնոց, Երևան:

Կորյուն Մ. — Առանցք, հեքիաթներ, պատմություններ, Երևան:

Մանգեյան Մ.— Պատմագրքներ, Երևան:
 Մկրտչյան Հ.— Նովելներ և ակնարկներ, Երևան:
 Ստեփանյան Գ.— Մղձաղանջալիս որեր, Երևան:
 Սեուկ Գ.— Վիշապասարի աղջիկը, Երևան:

Դրամատուրգիա

Դրաշի Ա.— Ամպարերդ, Բաքու:
 Հուրյան Բ.— Յրիկ, Երևան:

Կլասիկներ

Հայկական նովելներ (ռուսերեն), գ. I, Մոսկվա:
 Հովհաննիսյան Հ.— Ընտիր քանաստեղծություններ, Երևան:
 Մուրացյան — Գեորգ Մարգարիտունի (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Սալաթ-Նովա — Խաղերի ժողովածու, Երևան:

Հայագիտություն, զբաղանքային պատմություն,

Բնագիտություն

Արոմ Գ.— Միրո և արդարություն մեծ երգիչը (Սալաթ-Նովա), Երևան:
 Թովյան Հր.— Վահան Տերյան, Երևան:
 Բազանյան Ավ.— Հանուն հայրենիքի և կուլտուրայի պաշտպանության,
 Երևան:
 Հախումյան Տ.— Ալեքսանդր Սերգենիչ Գրիբոյեդով, Երևան:
 Ղանալանյան Հ.— Հովհ. Հովհաննիսյան, Երևան:
 Մալխասյան Ստ.— Հայերեն բացատրական բառարան, հ. IV, Երևան:
 Մամիկոնյան Հ.— Արևմտյան Նվրոպայի վերածնության դարաշրջանի
 գրականության պատմություն, Երևան:
 Մելիքանյան Ս.— Քատեդրական ակնարկներ, Երևան:
 Նանոյան Բ.— Հայ-ռուս գրական կապերի շտրիք, Երևան:
 Շահադիզ Ե.— Խ. Աբովյանի կենսագրությունը, Երևան:
 Տերտերյան Ա.— Հայ կլասիկներ, Երևան:

Քարգմանություններ

Գրիբոյեդով Ա.— Խնդիր պատուհաս, Երևան:
 Զեյնով Ա.— Պատմագրքներ, Երևան:
 Տոլստոյ Լ.— Մանկական պատմագրքներ, Երևան:
 Տվեն Մ.— Պրինցն ու աղքատը, Երևան:

Հունվարի 11-ին

Գրողներին տալիս կազմակերպվում է Ստ. Զորյանի «Պատկերներ վեպի քննարկումը: Զեկուցում է Վ. Թերզիբաշյանը: Մտքների փոխանակությանը մասնակցում են՝ Գ. Սարյանը, էդ. Թովյանը, Արաքսը, Մ. Հյուսիսյանը, Վերջում հիշյի՞ք է ունենում Ետ. Զորյանը:

Հունվարի 12-ին

Մ. Աբեղյանի անվան Գրականության ինստիտուտը կազմակերպում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Ե. Շահադիդի գիտահետազոտական գործունեության 60-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Խ. Սարգսյանը: Զեկուցում է Բ. Զարյանը:

Հայկական ՄՍՌ Գերագույն Սովետի նախագահության հրամանագրով Ե. Շահադիդին շնորհվում է Հայկական ՄՍՌ Գիտության վաստակավոր գործչի կոչում:

Հունվարի 25-ին

Գիտությունների ակադեմիայի դահլիճում Բ. Զարյանը զեկուցում է «Սովետահայ պատմավիպը» (Ստ. Զորյանի «Պատկերներ վեպի») նյութի մասին:

Հունվարի 26-ին

ՍՍՌՄ Ժողկոմստովիսը որոշում է ընդունում 1943 և 1944 թթ. արվեստի և գրականության ընազանություն լավագույն գործերին Ստալինյան մրցանակ շնորհելու մասին:

Փետրվարի 6-ին

Ա. Ի. Միկոյանը հանդիպում է ունենում Նրեան քաղաքի Ստալինյան ընտրական օկրուգի ընտրողների հետ:

Փետրվարի 10-ին

Տեղի են ունենում ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի ընտրությունները:

Գերագույն Սովետի կազմում ընտրվում են նաև Մ. Սարյանը, Գ. Սարյանը, ՍՍՌՄ Ժող. արտիստուհի Հ. Գանիբյանը, Ա. Գուլակյանը:

Փետրվար

Գրողներին տալիս «1941—1945 թթ. Հայրենական պատերազմում քաղաքի աշխատանքի համարած մեդալներ են հանձնվում Ավ. Իսահակյանին, Գ. Գե-

ժիրնյանին, Ստ. Զորյանին, Մ. Արազուն, Ն. Զարյանին, Գ. Սարյանին և ուրիշներին՝ թվում 53 մարդու:

Փետրվարի 28-ին

Գրողների տանը Մ. Մանուշյանի մահվան 2-րդ տարեկիցի առթիվ կազմակերպվում է երեկու: Բաղման խոսք է ասում Ավ. Իսահակյանը: Զեկուցում է Լ. Հովհաննիսյանը:

Հուշերով հանդես են գալիս Մելինե Մանուշյանը և Ա. Կոթիկյանը:

Մեծարման խոսքով հանդես են գալիս՝ Գ. Մարյանը, Լ. Փռլարը, Լ. Երարզը, Գ. Հմիճը, Ա. Գրաշին:

Գրական թերթն-ում տպագրվում է Մ. Մանուշյանի կնոջ՝ Մելինե Մանուշյանի ռիթմաթ Մանուշյանի և իր 22 մարտական ընկերների գեղականահարման երկրորդ տարեկիցի առթիվ հոգովածը:

Մարտի 5-ին

Գ. Սունդուկյանի անվան սյուտական թատրոնում հրավիրվում է ուսական կլասիկ դրամատուրգիայի ստուգատեսին նվիրված խորհրդակցություն:

Խորհրդակցությանը մասնակցում են Մոսկվայից ժամանած ստուգատեսի համաժողովների անվան զանգամները:

Քննարկվում են Մ. Գրիկու ռեգոր Բուլլույը և ուրիշները և Ա. Սարգսյանի և Անտիոսի սյուտների՝ Սունդուկյանի անվան դրամատիկ թատրոնի յեմագրությունները:

Բեմագրությունների մասին ընդարձակ նշույթ են ունենում Ի. Ալեքանը և Ա. Քաթանյանը:

Մարտի 11-ին

Գրողների տանը Տ. Հախումյանը զեկուցում է Մ. Մարգարյանի ստեղծագործության մասին:

Մարտի 22-ին

Մոսկվայում, Գրողների ակումբում կազմակերպվում է Գ. Սարյանի զանգամները:

Բաղման խոսք է ասում Պ. Անտոկույսկին: Զեկուցում է Վ. Կիրպուտինը:

Գ. Սարյանը կարգում է իր «Հրաժեշտ» և «Իստու» ստեղծագործությունները:

Վ. Զվյագինցևան, Մ. Սմիտլովը, արտիստուհի Օրոխովան կարգում են Մարյանի ստեղծագործությունները՝ ուսերեն թարգմանությամբ:

Մարտ

Հայկական ՄՍՍ Ժողովմասովետին կից Արվեստի գործերի վարչությունը Կոմիտասի ծննդյան 75-ամյակի առթիվ հայտարարում է Կոմիտասի լավագույն պորտրետի ռեսպուբլիկական մրցանակարարչություն՝ գեղանկարչության, քանդակագործության և գրաֆիկայի գծով:

«Գրողական թերթ»-ի էլիտում ժողովում է բանաժեհ լիբրկայի Նարեքի շուրջը: Տպագրվում են Ա. Խճիկյանի «Դիտողություններ անձնական լիբրկայի մասին», Փ. Հովսեփյանի «Անձնական և սոցիալական փոխհարաբերությունները լիբրկայում», Ա. Կարապետյանի «Լիբրկական պոեզիայի էություն և մասին» հոդվածները:

Ապրիլի 17-ին

Հայֆիլհարմոնիայի դահլիճում Միք. Նալբանդյանի մահվան 80-ամյակի առթիվ կազմակերպվում է ներկու ներածական խոսք է ասում Ավ. Իսահակյանը: Ձեկուցում է Խ. Սարգսյանը:

Ապրիլի 18-ին

Գրողների տանը Տ. Հախումյանը ղեկուցում է «Մեր պոեզիայի քննադատությունը և Միլվա Կապուտիկյանի լիբրկան» նյութի մասին:

Ապրիլի 23-ին

Այսօրում է Երևանի Պետական համալսարանի հոբելյանական գիտական «սեպան» նվիրված համալսարանի հիմնադրման 25-ամյակին:

Ապրիլի 25-ին

Այնպիսի անվան պետական օպերայի և բալետի թատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Երևանի Պետական համալսարանի հիմնադրման 25-ամյակին:

Մայիսի 6—7-ը

Գրողների տանը կազմակերպվում է մտքերի փոխանակություն Տ. Հախումյանի մարտի 11-ին և ապրիլի 19-ին կարգացած «Լիբրկայի հարակից խնդիրներ և Մարտ Մարգարյանի մասին» և «Մեր պոեզիայի քննադատությունը և Միլվա Կապուտիկյանի լիբրկան» ղեկուցումները շուրջը:

Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Փ. Հովսեփյանը, Ռ. Վարդազարյանը, Փ. Բախալյանը, Հ. Ղազարյանը, Ա. Բարաթյանը, Ա. Մակարյանը, Մ. Արմենը, Հ. Մամիկոնյանը, Հ. Մեյքյանը, Աղավնին, Է. Պետրոսյանը, Գ. Էմինը, Պ. Ջոթյանը, Մ. Մարգարյանը, Խ. Պողոսյանը, Հր. Գրիգորյանը:

Մայիսի 9-ին

Հաղթանակի օրվա տարեդարձի առթիվ մամուլում հանդես են գալիս՝ Ավ. Իսահակյանը, Գ. Դեմիրճյանը, Հր. Փոշարը և ուրիշներ:

Այսօրում է վերահրատարակվել «Պիոներ կանչ» թերթը:

Մայիսի 15-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է Հ. Շիրազի ստեղծագործական երեկոն: Ներածական խոսք է ասում Ա. Կարինյանը:

Մայիսի 25-ին

Գրողների տանը Ա. Խնկելյանը ղեկուցում է Ն. Զարյանի «Արա Գեղեցիկ» ողբերգության մասին:

Մայիս

«Սովետական դրամանություն և արվեստ» ամսագրի № 5-ում տպագրվում է Ավ. Իսահակյանի «Մեծ Հաղթանակի օրը» (սթ մայիսի 1945) բանաստեղծությունը:

Մայիսի 30-ին

Հ. Հակոբյանի ծննդյան 80-ամյակի առթիվ Հայֆիլհարմոնիայում տեղի է ունենում երեկո: Բացման խոսք է ասում Գ. Սարյանը: Զեկուցում է Ան. Ասատրյանը: Հուշերով հանդես են գալիս Մ. Արաղին և Ն. Զարյանը:

«Գրական թերթ»-ը էջ է նվիրում Հ. Հակոբյանին. տպագրվում են Մ. Արաղու «Հակոբ Հակոբյանի հիշատակին» հոդվածը և այլ նյութեր:

Հ. Հակոբյանի ծննդյան 80-ամյակի առթիվ Մոսկվայում, Հայկական կուլտուրայի տանը կազմակերպվում է երեկո: Զեկուցում է Վ. Կիրպուտինը: Հ. Հակոբյանի բանաստեղծությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս՝ Վ. Զվյագինցևան, Ս. Մառը, Ալ. Բեզիմենսկին, Ա. Գատրու:

Հունիսի 3-ին

Վախճանվեց Մ. Ի. Կարինինը (ծնվ. 1875 թ.):

Վախճանվեց Հայկական ՍՍԽ Ժողովրդական արտիստ Գրիգոր Ավետյանը (ծնվ. 1870 թ.):

Հունիսի 18-ին

Միությունների տան դահլիճում Մ. Գորկու մահվան 10-ամյակի առթիվ հրապիրվում է հանդիսավոր երեկո: «Գորկին և սովետական դրամանություն» թեմայով ղեկուցում է Ն. Ս. Տիխոնովը: Հիշողություններով հանդես են գալիս՝ Կ. Ֆեդինը, Ս. Մարշակը, Լ. Նիկոլինը, Գարկու թոռը:

ՍՍՄԽ Գերագույն Սովետի Նախագահությունը հրամանագրով Մ. Գորկու մահվան 10-ամյակի կապակցությամբ Սովետական գրողների միության գրական ինստիտուտը կոչվում է Մ. Գորկու անունով:

Մ. Գորկու մահվան 10-ամյակի առթիվ Գ. Սունդուկյանի անվան թատրոնում կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո:

Բացման խոսք է ասում Ստ. Զորյանը: Զեկուցում է Ս. Արեշյանը:

Վերջում ներկայացվում է Մ. Գորկու «Եզր» Բուլլըզով և ուրիշները:

Ստ. Զորյանի խոսքից.

«Գորկու անձը և գործը, որ 40 աստի սերտորեն կապված էն նզնը ուսման հասարակական ու գրական կյանքի հետ, հայանի են համայն քաղաքակրթական շարժարձին, որովհետև նա իրոք ապրում էր առաջավոր մարդկությանը հուզող դադափաներով և իր կյանքն ու գործը նվիրեց այդ դադափաների իրազեկմանը»:

Գորկու երևումը ուսման գրականության մեջ նշեց մի նոր էություն, որը պետք է համարել պրոլետարական, սոցիալիստական. նա բերեց ոչ միայն նոր խոսք, նոր թեմաներ, այլև պատկերեց ներկայացուցիչների այն դասակարգի, որը մինչև այդ իր արտահայտությունը չէր գտել ուսման գրականության մեջ...

Նրա սոցիալիստական երկերում պատկերվեցին ուսման իրականության նորանոր երևույթներ՝ անողորմ ճշմարտությամբ, խիզախ առվաստագետի վրձինով: Մեծ հռչակ ստացան առանձնապես նրա «Մայրը», «Շնորհ Գորգենը», «Մանկությունը» և բազմաթիվ պատմվածքներն ու պիեսները, որոնք հարստացրին ուսման գրականությանը և թարգմանվեցին աշխարհի բոլոր լեզուներով:

Մեծ է Գորկու դերը ուսման գրականության մեջ, խոշոր է նա որպես վիպագիր և պատմաագիր: Բայց ոչ պակաս մեծ է Գորկին նաև որպես հրապարակախոս ու քաղաքացի...

Եստե թերեզմ է կապված Գորկին նաև մեզ՝ հայերի հետ, մեր կուստարայի հետ: Նախ՝ նրա գրական գործունեությունն ակավել է Թիֆլիսում, աչն ժամանակվա մեր կուստարայի կենտրոնում, ուր Գորկին մտնում էր Կոմկոմիտեի մեջ է եղել մեր կուստարայի երիտասարդ գործիչների հետ: Երկրորդ՝ նրա նախաձեռնությամբ ու խմբագրությամբ 1916 թ. լույս տեսավ մեր գրականության մի ստվար ժողովածու, որն առիթ տվեց Գորկուն ամբի մոտից հասնալնու մեր գրականությանը և զնահատելու Ապա 1926 թվին նա այցելեց մեր երկիրը ծանոթանալու Սովետական Հայաստանի շինարարությանը, նվաճումներին և իր տպավորություններն ու ջերմ խոսքը դրեց մեր երկրի մասին:

Այնպես որ Գորկին հանդիսացել է ոչ միայն մեր գրականության ու կուստարայի բարեկամը, այլև մտավոր ու հոգևոր առողջ անունը է տվել մեր հասարակության մի քանի սերնդի:

Նվազումը մեր երկրն թող երախտադիտության մի փոքր տուրք լինի այդ մեծ գրողի և խիզախ քաղաքացու հիշատակին, նրա ցավալի մահվան օգավոր տարեդարձի աչա օրը»:

«Գրական թերթ», 1948, № 16:

Հունիսի 27-ին

Բաթումի է ժամանում արտասահմանից Սովետական Հայաստան ներգաղթող հայերի առաջին քուրավանը:

Հունիսի 30-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթում հրապարակվում է ՍՍՌԽ Մինիստրների Սովետի որոշումը արվեստի ու գրականության ասպարեզում 1945 թվին նշանավոր աշխատությունների համար Ստալինյան մրցանակներ շնորհելու մասին:

Հունիս

Հենինականի Ա. Մուսվյանի անվան պետական թատրոնում ներկայացվում է Ն. Զարյանի «Արա Գեղեցիկ» ռեգերգոփյունը:

Հունիս — ճուլիս

Սիրիայում, Ֆրանսիայում, Իրանում, Հիթանանում, ԱՄՆ-ում, Ռումինիայում և արտասահմանյան այլ նրկրներում բացվում են ցուցահանդեսներ՝ նվիրված Սովետական Հայաստանին:



«Սովետական գրականություն և արվեստ» ժամագրի Պ 6—7-ում և Պ 8-ում հասուկ բաժիններ է հատկացվում Սփյուռքի հայ գրականությանը: Պ 6—7-ում տպագրվում են Վ. Վահյանի, Զ. Մելիքյանի բանաստեղծություններից, Հեն Զ. Սուրմելյանի «Հրեղեն ձին» և Բ. Նուրիկյանի «Մաշտ ավել» պատմվածքները:

Պ 8-ում տպագրվում են Կ. Սիտայի, Ա. Սևմայի, Ա. Արմանի բանաստեղծությունները, Ա. Անդրասյանի «Արցունքի կաթիլներ» պատմվածքը:

Հուլիսի 2-ին

Երևան է ժամեցում Սովետական Հայաստան ներգաղթող հայերի առաջին խորավանդը:

Հուլիսի 6-ին

Եղվում է Աթաբեկ Խեկոյանի ծննդյան 85-ամյակը:

Հուլիսի 16-ին

Գրողների տանը Ն. Զարյանի «Ջայն հայրենական» պոեմի պոետիկայի մասին զեկուցում է Հ. Ղազարյանը:

Հուլիսի 27-ին

Կոմպոզիտորների տանը կազմակերպվում է Գ. Սարյանի հանդիպման երեկոն՝ Սևիանգարդ-ի թղթակիցների և արտասահմանից ներգաղթած հայ երիտասարդների հետ:

Հուլիս

Մոսկվայի Գրողների ակումբում կազմակերպվում է Գ. Հմինի և Ս. Կապուլ-աիկյանի ստեղծագործական երեկոն: Ներածական խոսք է ասում Ս. Եվզենովը: Գ. Հմինն ու Ս. Կապուլաիկյանը կարդում են իրենց ստեղծագործություններից:



Սկսում է վերահրատարակվել «Հոկտեմբերիկ» գրական-գեղարվեստական մանկական ժամագիրը:

Օգոստոսի 7-ին

Այլ. Բլոկի մահվան 25-ամյակի առթիվ Մոսկվայի Գրողների ակումբում կազմակերպվում է հանդիսավոր երեկո: Բացման խոսք է ասում Ն. Տիխոնովը, զեկուցում է Պ. Անտոկուլսկին:

Օգոստոս

Հայկական ՍՍՌ Միեռնությունների Սովետին կից Արվեստի գործերի վարչությունը Հայաստանի դրամատիկական թատրոնների համար Հայտարարում է Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ ռեվոլյուցիայի 30-ամյակին նվիրված պիեսների մրցանակաբաշխություն:

ՍՍՌՄ Սովետական գրողների միության Արտասահմանյան հանձնաժողովը ստանում է նամակ անգլիական հայտնի քննադատ, Օգոստոսի համալսարանի պրոֆեսոր Ս. Մ. Բաուրայից:

Նամակում Բաուրան գրում է. «Իսահակյանի պոեզիան մինչև հիմա անհայտ էր ինձ և մեծ հայտնություն եղավ ինձ համար: Նա մեկն է այժմ աշխարհում կենդանի մեծագույն քանաստեղծներից, և ինձ վրա մեծ տպավորություն գործեցին նրա տաղանդի խորությունն ու ուժը: Նրա ստեղծագործությունն օրինակ է այն բանի, թե ինչպես ՍՍՌՄ-ը նպաստում է ժողովուրդների ազգային արվեստի զարգացմանը»:

«Գրկու» թերթ, 1946, № 34:

Սովետական դրականություն և արվեստն ամսագրի № 8-ից սկսվում է տպագրվել Ն. Զարյանի «Հեղափառ» վեպի երկրորդ գիրքը:

Օգոստոսի 14-ին

ՀամԿ(բ)Պ Կենտկոմը որոշում է ընդունում «Զվեզդա» և «Լենինգրադ» ամսագրերի մասին:

Հ ա մ Կ (բ) Պ Կ են տ կ ո մ ի որ ո շ ու մ ի ջ .

«ՀամԿ(բ)Պ Կենտկոմը նշում է, որ Լենինգրադում հրատարակվող գրական-գեղարվեստական «Զվեզդա» և «Լենինգրադ» ամսագրերը տարվում են միանգամայն անբավարար:

«Զվեզդա» ամսագրում վերին մասնաճյուղեր, անվանական գրողների նշանակալից և հատող երկերի կոլեկցիան, հայտնվել են իդեալոգիկ, իդեոլոգիկ պես միասնակար շատ երկեր: «Զվեզդա»-ի կուպիտալիզմի և հանդիսանում գրական տրիբուն տրամադրելը գրող Զոլնեկովին, որի երկերը խորթ են սովետական գրականությանը: «Զվեզդա»-ի խմբագրությունը հայտնի է, որ Զոլնեկովն վաղուց է մասնաճյուղից դատարկ, անբավարար և ստոր րաներ գրելու փոխած զաղափարադրություն, ստորություն և ապրիտիկություն քարոզելու մեջ, որոնք կատարվում են մեր երկրամասարդությանն օրինականացից դրելու: Նրա գիտակցությունը թունավորելու հաշվով Զոլնեկովի հրապարակած պատմվածքներից վերջինը՝ «Կապկի արկածները» («Զվեզդա», № 5—6:

1946 թ.) հանդիսանում է գոհ՝հիշ պատկերի սովետական կենցաղի և սովետական մարդկանց մասին: Ջոշենկոն սովետական կարգին ու սովետական մարդկանց պատկերում է այլանդակ կարեկատուության ձևով, զբաղարտության ներկայացնելով սովետական մարդկանց որպես պրիմիտիվ, ֆիչ կուլտուրական, հիմար, օրվատեսական ճաշակներով ու բարքերով: Ջոշենկոյի կողմից մեր իրականության շարամիտ խուլիգանական պատկերումը զուգակցվում է հակասովետական հարձակումներով...:

«Ջվեզդա» ամսագիրն ըստ ամենայնի ժողովրդականացնում է նաև գրողուհի Ախմատովայի երկերը, որի գրական և հասարակական-քաղաքական ֆիգուրան շատ վաղուց հայտնի է սովետական հասարակությանը: Ախմատովան հանդիսանում է մեր ժողովրդին խորթ, իզնազուրկ, սնամեջ պոեզիայի տիպիկ ներկայացուցիչը: Հագեցված պեմիճիզմի և անկումայնության ոգով, հին սալոնային պոեզիայի ճաշակները արտահայտող նրա բանաստեղծությունները, որոնք կանգ են առել բուրժուա-արխայական և քաղաքականության և դեկադենտության — արդեն ստի համարս դերձերի վրա, լցանկանալով համաքաղ ընթանալ իր ժողովրդի հետ, վնասում է մեր երիտասարդության դաստիարակության գործին և ընե կարող հանդուրժել սովետական դրականության մեջ:

Ջոշենկոյին և Ախմատովային ամսագրում ակտիվ դեր տրամադրելը, անկասկած, իզնական ցրվածության և անկազմակերպվածության տարրեր է մտցրել լենինգրադյան գրողների միջավայրում: Ամսագրում սկսել են հայտնվել այնպիսի երկեր, որոնք ներմուծում են սովետական մարդկանց ոչ հասուն ստորաքաղաքական ոգի՝ Արևմտեղի ժամանակակից բուրժուական կուլտուրայի հանդեպ սովետական մարդկանց ոչ հասուն ստորաքաղաքական ոգի, Սկսել են հրապարակվել երկեր, որոնք թափանցված են թախծով, հոգեհետաքրքրման և կյանքի նկատմամբ հիասթափության (Սադոֆին և Կոմիսարովայի բանաստեղծությունները, 1946, № 3-ում և այլն): Զետեղելով այդ երկերը, խմբագրությունը խորացրել է իր սխալները և է՛լ ավելի իջեցրել ամսագրի իզնական մակարդակը:

Քուլլ տալով, որ թափանցել ամսագրի մեջ իզնական տեսակետից խորթ երկեր, խմբագրությունն իջեցրել է նաև սյահանշկոտությունը տպագրվող գրական նյութի գեղարվեստական որակի նկատմամբ: Ամսագիրն սկսել է լցվել սակավ գեղարվեստական պիեսներով և պատմվածքներով (Յագոբինյի «Ժամանակի ճանապարհ», Ետեղի «Կարապի լիճը և այլն»), Այդպիսի անխտրականությունը տպագրվող նյութի ընտրության մեջ հասցրել է ամսագրի գեղարվեստական մակարդակի իջեցմանը:

Կենտկոմը նշում է, որ առանձնապես վատ է տարվում ձենինգրադա ամսագիրը, որը շարունակ արամադրել է իր էջերը Ջոշենկոյի ստոր ու զրադարալային կուլյաներին, Ախմատովայի դատարկ և ապոլիտիկ բանաստեղծություններին: Ինչպես «Ջվեզդա»-ի խմբագրությունը, ձենինգրադա ամսագրի խմբագրությունը ևս թույլ է տվել խոշոր սխալներ՝ հրատարակելով մի շարք երկեր, որոնք թափանցված են օտարերկրյա ամեն ինչի նկատմամբ ստորաքաղաքական ոգով: Ամսագիրը տպագրել է մի շարք վրիպած երկեր (Վարշավսկու և Ռեստի «Դեսպլ Բեռլինի վրա», Սլոնիմսկու «Ուղեկալի վրա»), ինչպիսի «Օնեգինի վերադարձը» բանաստեղծությունների մեջ, գրական պարոդիայի տեսքով, զրադարալային է արված ժամանակակից լենինգրադի հասցին: ձենինգրադա

ամասագրում զետեղված են զխաղաղության անբովանդակ, ցածրորակ գրական նյութերը»...

«Ամասագրերի ղեկավար աշխատանքները և առաջին հերթին պրակտիկական գործերը՝ ընկ. ընկ. Ստյանոն և Լիխարովը մոռացել են լենինիզմի այն դրույթը, որ ժեր ամասագրերը, լինեն գիտական, թե գեղարվեստական, չեն կտրուղ լինել ապոլիտիկ. նրանք մոռացել են, որ մեր ամասագրերը հանդիսանում են Սովետական պետության գործը սովետական մարդկանց և առանձնապես երիտասարդությանը դաստիարակելու գործում, և դրա համար էլ պետք է զենավարժեն այն բոլոր, որը կազմում է սովետական կարգի կենսական հիմքը — նրա քաղաքականությանը: Սովետական կարգը չի կարող հանդուրժել, որ երիտասարդությունը դաստիարակվի դեպի սովետական քաղաքականությունը անտարբերության ոգով, արհամարհանքի և անիդեալականության ոգով»:

Օգոստոսի 15-ին

Լենինգրադի պարտիական ակադեմիայի և գրողների ժողովում Ա. Ա. Ժգանովը զեկուցում է «Զվեզդա» և «Լենինգրադ» ամասագրերի մասին:

Օգոստոսի 26-ին

Համկ(բ)Պ Կենտկոմը որոշում է ընդունում «Դրամատիկական թատրոնների ռեպերտուարի և նրա բարելավման միջոցառումների մասին»:

«Քրեական զրամատիկական թատրոնների ռեպերտուարը և դրա բարելավման միջոցառումների հարցը» Համկ(բ)Պ Կենտկոմը անբավարար է գտնում թատրոնների ռեպերտուարի վիճակը:

Դրամատիկական թատրոնների ռեպերտուարի այժմյան դրության գլխավոր թերությունն այն է, որ ժամանակակից թեմաներով գրված սովետական հեղինակների պիեսները փաստորեն դուրս են մղված ծրերի խոշորագույն դրամատիկական թատրոնների ռեպերտուարից...

Ռեպերտուարի քաջահայտորեն աննորմալ դրությունն է՝ ավելի է խորանում նրանով, որ թատրոնների բեմագրած ժամանակակից թեմաներով պիեսների փոքրամթիվը քանակում կան թույլ, դադափարազուրկ (Վոդյանովի ու Լապտևի «Հարկադիր վայրէջքը», Տոքս հղբայրների «Մենդյան օրը», Ռիբակի ու Սավչենկոյի «Ինքնաթիռն ուշանում է մեկ օրով», Ա. Գրադնովի «Նոր տարվա գինը», Տոքս հղբայրների «Արտակարգ օրհնք», Ռախմանովի և Ռիսի «Պատուհան անտառում», Պոդգորնի «Մակուշկա վարուհին» և մի քանի ուրիշներ) գործեր: Որպես կանոն՝ այդ պիեսներում սովետական մարդիկ պատկերվում են ալյանդակ ծաղրանկարային ձևով, սլորիմիտիվ և կիսակիրթ, քաղցրեխական հաշակներով ու բարձրով, իսկ քաջասական պիեսներում օժտված են բնավորության ավելի ցայառուն գծերով, ցույց են տրվում ուժեղ, կամային և ճարպիկ: Այդպիսի պիեսներում իրադարձությունները պատկերվում են հաճախ մոտաճածին ու կեղծ, որով էլ այդ պիեսներն ստեղծում են սովետական կյանքի մասին ոչ ճիշտ, աղավաղված պատկերացում: Թատրոններում բեմագրվող ժամանակակից թեմաներով պիեսների զգալի մասը հակադեմոկրատիական է ու սլորիմիտիվ: Գրված է անփույթ, անգրագետ, դրանց հեղինակները բավականաչափ չգիտեն ոռոս գրական ու ժողովրդական լեզուն: Բացի դրանից՝ շատ թատրոններ անպատասխանատու են վերաբերվում սովետական կյանքին վերաբերող բեմագրություններին: Հաճախ թատրոնների ղեկավարները այդ ներկայացումները հանձնարարում են բեմագրել երկրորդական ռեժիսորների, խաղի մեջ են

ներգրավում թույլ ու անփորձ արտիստների, անհրաժեշտ օւշադրութիւն չեն դարձնում թատերական քիմադրութիւնների ձևավորմանը, որի հետևանքով ժամանակակից թեմաներով ներկայացումներն օտաջութում են անգույն ու նվազ գեղարվեստական։ Այս ամենը հանգում է այն բանին, որ շատ դրամատիկական թատրոններ իրականում կուլտուրայի, սովետական առաջավոր գաղափարախոսութիւն ու քարոյականութիւն օւշաներ չեն։ Դրամատիկական թատրոնների ռեպերտուարի այդ դրութիւնը չի համապատասխանում աշխատավորների դաստիարակութիւն շահերին և չի կարող հանդուրժել լինել սովետական թատրոնում...

«Համկ(բ)» Կենտկոմը դանում է, որ դրամատիկական թատրոնների ռեպերտուարի խոշոր թերութիւնների կարևոր պատճառներից մեկը դրամատուրգների անբավարար աշխատանքն է։ Շատ դրամատուրգներ աշխատանքներն արժանականութիւն արժանական հարցերից մի կողմ են քաշված, չեն ճանաչում կյանքը և ժողովրդի պահանջները, չեն կարողանում պատկերել սովետական մարդու լավագույն գծերն ու հասկնալութիւնները։ Այդ դրամատուրգները մոտենում են, որ սովետական թատրոնը իր կարևոր գերը աշխատավորների դաստիարակման գործում կարող է կատարել միայն այն դեպքում, եթե ակտիվորեն պրոպագանդի սովետական պետութիւն քաղաքականութիւնը, որը սովետական իրավակարգի կենսական հիմքն է։

Դրամատուրգների աշխատանքում քաջակալում է անհրաժեշտ կապն ու ստեղծագործական աշխատակցութիւնը թատրոնների հետ։ Սովետական գրողների միութիւն վարչութիւնը, որի պարտականութիւնն է ուղղել դրամատուրգների ստեղծագործութիւնը դեպի արվեստի ու գրականութիւն հետագա զարգացման շահերը, փաստորեն հեռացել է դրամատուրգների գործունեութիւնը ղեկավարելուց, ոչինչ չի անում նրանց ստեղծած երկերի գաղափարական-գեղարվեստական մակարդակը բարձրացնելու համար, չի պայքարում դրամատուրգիայում եղած զեմկնութիւնն ու խալտուրայի դեմ։

Ոգոտութի 31-ին

Հրավիրվում է ՍՍՌՄ Գրողների միութիւն Նախագահութիւն ընդլայնված նիստ։

Քննարկվում է Համկ(բ) Կենտկոմի որոշումը «Զվեզդա» և «Լենինգրադ» ամսագրերի մասին։

Մտքերի փոխանակութիւնը մասնակցում են՝ Բ. Գորբատովը, Ն. Զարաւնը, Ս. Վորոբեյը, Մ. Ռիսկին, Լ. Սեյմովինան, Մ. Շահինյանը, Ա. Կարապետյան, Ս. Միխայլովը, Կ. Սիմոնովը, Ա. Ֆադեևը, Ն. Անանը, Ա. Սուրկովը, Ա. Պրոկոֆիևը, Ն. Տիխոնովը, Բ. Ժդենտին, Լ. Սուքոցկին, Վ. Կատանը, Վ. Վիշնևսկին, Ա. Սուրկովը, Պ. Անտոկուսկին, Լ. Նիկուլինը և ուրիշներ։

Սեպտեմբերի 4-ի նիստում ընդունվում է բանաձև՝ «Համ կ(բ)» Կենտկոմի «Զվեզդա» և «Լենինգրադ» ամսագրերի մասին որոշման աղթիվը։

Ոգոտութ—սեպտեմբեր

Մոսկվայում «Սոսար լեզուներ» հրատարակչութիւնը լույս տեսնող «Սովետական գրականութիւն» երկամսյա հանդեսի (գերմաներեն, ֆրանսերեն և անգլերեն լեզուներով) № 4-ում տպագրվում են սովետահայ գրողների գործերը։ Այժ. Իսահակյանի «Ինչ չես համարում» և «Ս. Գ. Զաքյանի անմահ հիշատակ»։

տակին» բանաստեղծությունները, Երուխանի «Ձկնորսի տերը», Հ. Փռչարի «Գինեբալի քույրը» և Վ. Խեչումյանի «Անտվածամայրը», Ս. Շերվինսկու «Բանաստեղծ Բառնեկյանը» խոսքերը:

Անպտեմբեր

Սովետական գրողների միության աշխատանքների ղեկավարման համար ՍՍՌՄ Գրողների միության նախադասության որոշմամբ ստեղծվում է քարտուղարություն. Ա. Ա. Ֆադեև (գլխավոր քարտուղար), Կ. Մ. Միմոնով, Վ. Վ. Վիշնևսկի, Ն. Ս. Տիխոնով, Ա. Ե. Կորնեյչուկ (գլխավոր քարտուղարի տեղակալներ) և քարտուղարության անդամներ՝ Բ. Հ. Գորբատով, Լ. Մ. Լեոնով, Ի. Գ. Սեմյակ, Ա. Մ. Ուպիտ, Ա. Տ. Վենցլովա, Ս. Ի. Զիկովանի, Այրեկ Մուսա և Ցակուր Կուլաս:

Անպտեմբերի 4-ին

ՀամԿ(Բ)Պ Կենտկոմը որոշում է ընդունում «Մեծ կյանք» կինոֆիլմի մասին:

Անպտեմբերի 7-ին

Գումարվում է Վրաստանի Սովետական գրողների 3-րդ համագումարը:

Անպտեմբեր

Քրեանում է լինում Հյուսիսային Գործարարական կապուցարայի ու հասարակական կազմակերպությունների գործիչների պատվիրակությունը՝ ՍՍՌՄ-ի հետ կուլտուրական կապի Կորեական ընկերության նախագահ Հի Գի-Ննի ղեկավարությամբ:

Գոսլիտիզդատի հրատարակությամբ լույս է տեսնում Ա. Ֆադեևի «Երեւոն» սարգ զվարդիա պնայը:

Անպտեմբերի 17-ին

Լրափիրվում է Մոսկվայի գրողների ընդհանուր ժողով՝ նվիրված «Ձկնորս» և «Լենինգրադ» ամսագրերի մասին ՀամԿ(Բ)Պ Կենտկոմի որոշմանը: Զեկուցում է Ա. Ֆադեևը, Ելույթ են ունենում՝ Լ. Լեոնովը, Կ. Միմոնովը, Վ. Կատանը, Լ. Մուրոցկին, Վ. Պեքցովը, Ս. Կիրտանովը, Ա. Կարախանան, Ա. Բեկը, Վ. Երմիլովը, Վ. Իմբերը, Յ. Գլադկովը, Ա. Ժարովը:

Ժողովն ընդունում է բանաձև:

Անպտեմբերի 22-ին

Խնկո Ապոր անվան գրադարանում կազմակերպվում է աշակերտների հետ սովետական և արտասահմանյան հայ գրողների հանդիպում:

Ելույթ են ունենում՝ Ս. Բորոդինը, Հ. Աղբաշյանը, Հ. Գարազադը, Կ. Սիտալը և ուրիշներ:

Անպտեմբերի 25-ին

Ալ. Սպենդիարյանի անվան Լենինի շքանշանակիր օպերայի և բալետի պե-

տական թատրոնում բացվում է Հայաստանի Սովետական գրողների II համագումարը:

Համագումարին մասնակցում են՝ Ն. Տիխոնով, Ս. Բորոդին, Ս. Շերմինսկի, Վ. Զվյագինցևա, Մ. Պետրովիխ, էստոնիայի Գրողների միության նախագահ Մարթ Խաբլը, լենինգրադից՝ Ա. Զեխիսինը, Վ. Շեֆերը, Վրաստանից՝ Ե. Դադիանին, Գ. Լեոնիձեն, Կ. Գամախուրդիան, Ա. Մաշաշվիլին, Վրաստանի և Աբխազիայի հայ գրողները:

Արտասահմանյան հայ գրողներին համագումարին մասնակցում են. Ամերիկայից՝ Կ. Սիտալը, Իրանի Բեհրաթնադա թերթի խմբագիր Հ. Գարազանը, Իսրայելից՝ Ա. Նրեմյանը և Հ. Ղուկասյանը, Բելգիայից՝ Վ. Վահյանը, Ժողովրդի մայնսթրիմի խմբագիր Հ. Աղբաշյանը, Կիպրոսից՝ Ս. Տիրույանը, Ֆրանսիայից՝ Ա. Զարբը, Զ. Որբունին, Լ. Մեքսոպը:

Համագումարում բացման խոսք է ասում Ավ. Իսահակյանը:

Ավ. Իսահակյանի բացման խոսքից.

«Սիրելի ընկերներ՝

Նախ և առաջ պատվով ունեմ հայ Գրողների միության կողմից սրտագին ողջունելու մեր սիրելի Հյուրերին, որոնք հաճելին գալ մասնակցելու Հայաստանում գրողների 2-րդ համագումարի աշխատանքներին:

Պիտի ասեմ, որ ես շատ քախտավոր եմ, որ ինձ վիճակվեց նախագահելու այս ժողովին, ուր հեռու վայրերից եկել են մասնակցելու արտասահմանի հայության մտքի և սրտի լավագույն ներկայացուցիչները: Սա մեր նորագույն պատմության մեջ առաջին դեպքն է՝ ներշնչող և ոգեւորող, որ վերածնված Հայաստանի մայրաքաղաքում, ազատ և անկաշկանդ պիտի խոսենք մեր գրականության մասին, մեզ խանգարող գաղափարներից և մեր հեռանկարներից:

Բարձր էք եկել, սիրելի հայրենակիցներ՝ Դուք կլսեք զեկուցումներ մեր գրական նվաճումների նկատմամբ, դուք կտեսնեք մեր աճը. կտեսնեք առհասարակ մեր հայրենիքի տնտեսական, կուլտուրական վերելքը, կտեսնեք, որ 25 տարվա ընթացքում շատ մեծ գործ է կատարվել աղքատի և համամարդկային խնամատով:

Մեր համագումարին ամենաարժեքավոր արդյունքն այն կլինի, որ ամենի անրտաճան և մտերմաճան մեր փոխադարձ հարաբերությունները՝ մեզ հայրենիքի և Սփյուռքի գրականությունների միջև՝ ներդաշնակվեն մեր ձգտումները, կառուցենք սպառարի հաշվատ ընդդեմ «հակցիսայի» ի շահ հայ ժողովրդի բարդավաճման, մեր սկստության էլ ամենի աճառալիքման և մեծ Միության իղեպանների կենսագործման...

«Մի գրականություն մի ժողովուրդ է: Մի որեւէ ժողովուրդի գրականությունը նրա ձգտումների և քաղաքականների, նրա առաքյալների և հավատի, նրա խիզախումների և անկումների գեղարվեստական պատմությունն է: Այդպես է հայերի գրականությունը: Սակայն հայ ժողովրդի գրականությունն ունի առանձնահատուկ իր դոմինանտը: Համաշխարհային պատմությունը հայ ժողովրդին վիճակել է մի հայրենիք՝ շրջապատված հզոր աշխարհակալ քաղաքներով, որոնք ձգտել են հայ ժողովրդին ստրկացնել, կոտլուծել և ոչնչացնել: Եվ այս դարձել է հայ ժողովրդի դաժան ճակատագիրը:

Այսպիսով, հայ ժողովրդի գրականությունն ազգային դաժամարտի գեղարվեստական պատմությունն է ընդդեմ իր ճակատագրի:

Մեր գրականության իշխող պաշտոնը, նրա միախառն գործերի անհաշիվ քանակը և հանուն հայրենիքի ազատության, ազգային կուլտուրայի և անկախ պետության ընդդեմ բռնության, ստրկության:

Մեր գրականությանը պիտի հրգեն և արժանացնեն սեր դեպի Սովետական Հայաստանը, բոլոր հայերի հայրենիքը: Պիտի վառ պահեն ազգային ինքնագիտակցությունը և ազգային պատկանելիությունը: Բոլոր միջոցներով պիտի ձգտեն հնչող պահել հայությունը աշխարհում: Նրանք պիտի կամուրջ դառնան տարածելու Սովետական Հայաստանի կուլտուրայի, արվեստի և գրականության արժեքները և ստեղծելու միասնական գրականության՝ սովետահայ գրականության շուրջը:

Ընկերահ'ր, ես համոզված եմ, որ համագումարը, խոր կերպով հասկանալով բուլեղիկյան պարտիայի կենտրոնական կոմիտեի օգոստոսի 14-ի պատմական որոշման իմաստը և ղինվելով այդ որոշմամբ, հանրագումարի կրիքի մեր գրական հաղորդությունները, առողջ ինքնաքննադատությամբ հանդես կբերին և գրականության մեջ նդած բացեն ու առանձին սխալները և կմշակի գործարար միջոցառումների մեր գրականության հետագա բուռն զարգացման համար:

Համագումարում արվում են հետևյալ ղեկուցումները.

1. Սովետական հայ գրականությունը և նրա զարգացման ուղիները — ղեկ. 2. Գրիգորյան:

3. Սովետահայ գեղարվեստի արժեք և նրա զարգացման հանդեպ նկատները — ղեկ. Մ. Մկրյան:

3. Սովետահայ պոեզիան — ղեկ. Ռ. Վարդապետյան:

4. Սովետահայ գրամատուրգիան — ղեկ. Ս. Հաբուսյան:

5. Շաշ գրականությունը Հայրենական պատերազմի օրերին — ղեկ. Դ. Դեմիրճյան:

6. Սովետահայ գրականության լեզուն — ղեկ. Տ. Հախումյան:

7. Պրակտիկական օրենսդրություն արդի վիճակն ու խնդիրները — ղեկ. Զ. Մամիկոնյան:

8. Սերտասահմանյան ժամանակակից հայ գրականությունը — ղեկ. Էդ. Թովմյան:

Համագումարի սեպտեմբերի 27-ի առավոտյան նիստում ղեկուցումներից հետո համագումարին ողջունում են՝ ՍՍՄԽ ԳՄ վարչության անունից Ն. Տիխոնովը, Վրաստանի Գրողների միության հանձնարարությամբ՝ Ե. Դադիանին, Հատկական Գրողների միության նախագահ Մ. Ռաուդը:

Ն. Տիխոնովի ելույթից.

Երե՛ս համար ուրախալի է ողջունել մեր Սովետական Միության ամենաառաջավոր գրականություններից մեկը, որն ստեղծել է արժակ, չափածո և դրամատիկական հիանալի շատ երկեր:

Սովետահայ գրականությունը ստեղծվել է հին հողի վրա, բայց նա ստեղծվել է սոցիալիզմի դարում, ժողովուրդների եղբայրական ընտանիքում...

Պատերազմի ժամանակ ամենուրեք ճակատամարտի դաշտերում հայերը բարձր պահեցին իրենց հին արիությունը, նոր փառքով պատկերվել իրենց Կարմիր Բանակի շարքերում ամենաժանր օրերին՝ թե՛ Վենիսգրադի և թե՛ Ստալին-

Հրադի մոտ, որտեղ որոշվում էր պատերազմի բախտը, թե՛ Մեծերալթիկայում, և ևկրախնայում և թե՛, վերջապես, Բեռլինում, ֆաշիզմի մայրաքաղաքի ավերակ-ներին վրա...:

«Մենք գիտենք և սիրում ենք հայ գրականությունը, որպես մեր եղբայրա-կան գրականություններից մեկը: Հայ գրականությունը հնագույններիցն է աշ-խարհում, նույնիսկ նրա տառերը, եթե չեմ սխալվում, գոյություն ունեն ավելի քան մեկ և կես հազարամյակ: Այդ ահա դուք միտք բերեք, թե ինչից է սկսել առաջին հեղինակը, ունենալով այդ այրուքները, և թե մարդկության համար ինչ նոր խոսքեր եք դուք գրում այսօր այդ տառերով:

Հայ գրականությունն ունի բարձր պոեզիա, նշանավոր արձակ, այն տո-րոգված է հայրենասիրությամբ, նրա հիմքը հայրենիքն է և ժողովրդին ծառա-լելն է: Այդպես է եղել իր անկախության համար հայ ժողովրդի մղած պայքա-րի ժանր օրերին, այդպես է և այժմ:

Իր ակտիվությամբ հայ գրողը աշխատասիրության օրինակ է սովետական մյուս բոլոր գրողների համար. դա թերևս նրանից է, որ Հայաստանի թե՛ գյու-ղացին և թե՛ լուրագրանչուի մարդ աշխատասիրության օրինակ է, այդպիսի նոր կուլտուրա կերտելով պատմական ռազմաթիվ ազդեցությունով ավերված իր երկրում:

Մենք գիտենք գրողներ, որոնք աշխատում էին մինչև Հոկտեմբերը և Հոկ-տեմբերից հետո իրենց տաղանդը ի սպաս դրին ժողովրդին ծառայելու գործին: Մենք գիտենք Ավ. Խաչատրյանին, Գեորգի Ռեյսերյանին, Մովսես Արազուն: Մենք գիտենք գրողներին, որոնք ծնվել են Հոկտեմբերյան ռևոլյուցիայի հետ միասին՝ Ստեփան Զորյանին, Նաիրի Զորյանին, Գեղամ Սարյանին: Մենք գի-տենք նաև երիտասարդ հեղինակներին, որոնք ծանոթ են ամբողջ Սովետական Միությանը, այնպիսիներին, ինչպես Գուրգեն Բուրյանը, Հովհաննես Շիրազը, Աշոտ Գրաշին և ուրիշներ:

Մենք գիտենք, թե ինչպես բեղմնավոր կերպով էին աշխատում Սովետա-կան Հայաստանի գրողները Հայրենական պատերազմի տարիներին: Հայ գրող-ների մեկ երրորդ մասը գտնվում էր ռազմաճակատում, նրանք մարտնչում էին Կարմիր Բանակի շարքերում և որպես հերոսներ դոճվում կռվի դաշտում, ինչ-պես Թաթուլ Լուրյանը և ուրիշ երիտասարդ գրողներ: Ըս կարծում եմ, որ շատ լավ կլինեն հավաքել այդ զոհված երիտասարդ գրողներին գրական ժառանգու-թյանը և ժողովրդուհու կաղնիք նրանց հիշատակին...:

«Ավելիքի քան քսան տարի առաջ ես հետիոտն շրջադայել եմ Հայաստանը: Սա ունեի հայ ուղեկիցներս: Ամայի տեղում, լեռնային քարայրների մոտ, մի վայ-րում, որը, որքան ես հիշում եմ, կոչվում էր Ողջաբերդ, ես տեսա բազմերանգ կարկատաններով հին ֆրոնդ հադած մի մարդ: Չորս կողմը քարայրներից բա-ցի՝ ընակաբանի նման բան չկար: Իմ ուղեկիցը խոսեց այդ մարդու հետ և այնուհետև ինձ ասաց. «Գլխարկդ հանեցե՛ք այս մարդու առաջ, ես շատ եմ խնդրում ձեզ այդ բանն անել: Ըս հարցրի, թե ինչու պետք է հանեմ իմ գլխար-կը: «Թրու՛մ հետև ես լորբորդ անգամ նորից սկսում է իր կյանքը: Որեք անգամ ես ունեցել է տուն, ընտանիք, երեխաներ և երեք անգամ նա կորցրել է ամեն բան: Նա եկել է այս ամայի տեղը, որպիսդի նորից նոր կյանք սկսի:

Յրենք հազած մարդն ասաց. «Իմ ասլուածը նկարագրելու համար պետք է ունենալ դոմե՛շի կաշի, միայն այդ կաշին կգիմանա այդ պատմությանը: Ըս

գլխաորված հասնեցի այդ մարդու առաջ, նրա կրօնի մշտնորդ տառա, այդ մարդու արիության ուժի առաջ, Դա ջոտան տարի առաջ էր մի այսօր եւ նորից գլխաորված հասնում էմ սովետական Հայ մարզու առաջ, բայց ուղղեն հանում էմ մ'չ թե նրա վշտի, ալ ի նրա երջանկության առաջ, նրա տաղանդի առաջ, նրա սահմանադրական եղանակի առաջ, որը հնարավոր է դարձրել այն բոլորը, ինչ որ մենք այսօր տեսնում ենք մեր շուրջը: Հայ մարդու աչք երջանկությունը ինչ որ ուրիշ անդից չի եկել, նա ինքն է այն նվաճել, և նրա կարողությունը ծնված է կոմունիզմի ուժով, կոմունիստական նոր հասարակության ուժով: Այդպես է հայ մարդը այսօր, և լավ կանեն հայ գրողները, եթե նրանք ղեկան այդ ժողովրդի ծոցը, որպեսզի իրենց երկերում քայլ առ քայլ վերականգնեն այդ վարժանալի մարդու ամենագոյնությունը:

Քերես այն Հայը, որն ամառի անգամ այն ժամանակ կանգնած էր բաժնի ձեռքին, հավատալով իրեն և իր հայրենիքին, թերեւս նա այսօր սոցիալիզմի եղանակով կառուցող է:

Իսկ ինչու դուք չեք վերհիշում հերոս հայերին, որոնք պատերազմի ամբողջ ժամանակ անց են կացրել ռազմաճակատում, հաղթել են, զոհվել: Ըսում ենք Գալստյան աղզանունով մի լավ հայ բարեկամ: Ըս նրան անսել եմ Մոսկովի գծի վրա, այնպիսի սարսափելի ծավալ, որ ազդեցիկը սառչում էին թուլելիս, այն օրերին, երբ նրա դիվիզիան անցնում էր Վիբորգի ծոցի սառույցի վրայով: Ըս նրան տեսա, երբ նա զվարդիական դիվիզիայի կոմիսար լինելով, գերմանացիներին պաշտպանում էր ռուս հինավուրց նովոբորոդ քաղաքի մատույցները: Ըս նրան տեսա Նեայի ափին մղվող կատաղի մարտերում: Փանի անգամ մենք հանդիպում էինք և խոսում լենինգրադի մասին, Հայաստանի մասին: Ըս ասում էր. «Ըն Հայաստանը պաշտպանում եմ լենինգրադի մաս: Ըս գիտեմ, որ Նեայի ափին սպանված յուրաքանչյուր գերմանացի չի հասնի Զանգիին և չի սպառնա Նրեանին»: Գալստյանը մանկություն տարիններին հովիվ էր եղել. իսկ զոհվեց որպես զենեբալ՝ ռազմաճակատի պատասխանատու հատվածում մեծ միավորման ղեկավար: Մի՞թե քիչ են նրանք, որոնք անցել են Գալստյանի անցած ուղու մեծան ուղի: Մի՞թե այդպիսի փաստեր չլսեցիք է մշակվեն զրականություն մեզ: Ինձ թվում է, որ պետք է մշակվեն:

Մեզ այսօր լսում է ամբողջ աշխարհը և զարմանում է մեր վստահության և ուժի, մեր պանծալի նվաճումների վրա: Մեր բարեկամները հրճվում են, բայց մեր թշնամիները ափելի և ալելի են ուժեղացնում իրենց դավերը: Միշտ է Արեմուտքի և Արեւելքի երկրներին հայերը վերագառնում են Հայաստան, որովհետեւ նրանք այս սրբազան հողում տեսնում են կյանքի ծագում, կյանքի ճշմարտություն և ապագայի մեծ ուղիներ:

Մրտասահմանից եկած գրողները իրենց աչքերով տեսան, թե ինչ է կատարվում այստեղ և թե ինչ բան է Սովետական Հայաստանը: Այդ շատ լավ է, որ նրանք եկել են, և մենք հավատում ենք, որ արտասահման վերագառնումով Հայաստանի այս ծագման և ճշմարտության մասին կպատմեն ամենուրեք արտասահմանում, հերքելով զրպարտությունը, որպես վկաններ ցրելով կեղծիքը և ետ մղելով կատաղի հարձակումները:

Եւ լավա Դա դիւան ու եւ լավ թից:

«Դեռ ժամանակներից ի վեր, հեռավոր դարերից, ծագել է Հայաստանի և Վրաստանի ժողովուրդների բարեկամությունն ու սերը: Վրաստանում, հիւ տա-

ընդունություններ մեջ, հիշատակվում է մի առասպելական պատմություն այն մասին, որ ժողովուրդների նախահայրերը — Հայաստանինը՝ Հաստին և Վրաստանինը՝ Փարթոսին, — եղել են հարազատ եղբայրներ: Այդ պատմությունը գուցե և չի հաստատված պատմագրության կողմից: Բայց հայտնի է, որ առասպելները ծագում են եթե ոչ իրական փաստերից, ապա համեմայն դեպքերանք ստեղծող ժողովրդի ձգտումներից:

Մեր ժողովուրդները միշտ կիսել են պատմական անցքերի կողմից ուղարկված վիշտն ու ուրախությունը:

Իսկ ինչ վերաբերում է մեր գրականությաններին, ապա այդ քննադատորեն միշտ էլ եղել է տվյալ դարաշրջանի առաջավոր գաղափարներով և մտքերով երկուստեք միասնականացնող և հարստացնողս...

Շենոտ մենք գիտենք, որ շատ հայեր դեռ հին ժամանակներում աշխատել են հօգուտ վրացական գրականության, զրել են վրաց լեզվով և զրանով հարուստացրել են վրացական գրականության գանձարանը, իսկ նրանց մեջ փայլում է Սայաթ-Նովայի, ամբողջ Անդրկովկասի այդ իսկական երգասացի անունը, որն իր կյանքի մեծ մասն անց է կացրել Վրաստանում և Աղա Մահմեդ-խանի հրոսակների արշավի ժամանակ ընկել է հերոսի մահով՝ ֆիզիկապես ևս պաշտպանելով իր սիրելի Վրաստանը և նրա մայրաքաղաք Թբիլիսին:

Հետո, արգել XIX դարում, մենք չենք կարող ժողովուրդներից հրաժարվել Գարեթի Սունդուկյանին, որ հավասար սիրով տվել է և՛ հայկական, և՛ վրացական թատրոններին իր հրաշալի ստեղծագործությունները և իր ողջ էությունը հանդիսացել է կարծես մարմնացումն երկու ժողովուրդների սիրտ և քրեկամության:

Հետո մենք բանաստեղծ Հովհաննես Թումանյանը՝ Վրաստանի լավագույն և անեկեղծ բարեկամներից մեկը, Վրաստանում շատ սիրելի գրող Միրզաբեկ-դեհն, որի պիեսները հաճախ բեմադրվել են վրացական բեմերի վրա, իսկ պարբերականներում տպագրվել են նրա արձակ երկերը:

Վրաստանում են աշխատել և իրենց լավագույն նրկերն ստեղծել նաև հրուսակավոր Բաֆֆին, Նար-Պոսը և ուրիշներ:

Իսկ Վրաստանի կողմից եղել են առաջավոր գրողներ, որոնք միշտ աշխատել են հանուն մեր ժողովուրդների բարեկամության և սիրտ, նրանցից հայտնի են արձակագիր Գևորգի Մերեթին և Վրաստանի XIX դարի պոեզիայի զարդ Ակակի Մերեթին:

Այդպես է եղել նաև թատերական արվեստի աստղերից: Հայկական և վրացական թատրոնի ականավոր դերասանները եղել են խիստ մերձավոր բարեկամներ և երբևէ ինչպես հայկական, նույնպես և վրացական դերասանները մասնակցել են երկու թատրոնների ներկայացումներին ևս, ինչպես, օրինակ՝ հիանալի դերասաններ Զմյկյանը, Արաքսյանը, Միրադյանը, Տեր-Դավթյանը և ուրիշներ, նույնպես և վրացական թատրոնի կլասիկներ՝ Վասո Արաշիձեն, Կանդելակին, Սաֆարովա-Արաշիձեն, Գվարիձեն և ուրիշներ:

Այսպիսով, հայկական և վրացական ինտելիգենցիայի առաջավոր ավանգարդը կարող է հայտնաբերվել նաև իր անցյալ բարեկամությամբ և համագործակցությամբ երկու ժողովուրդների ընդհանուր ծաղկման համար:

Բայց վաղուց հայտնի է, որ ձթն որնէ լավ բան չիճում է անցյալում՝ այդ լավ է, բայց առաջին զնահատելի է այն, ինչ որ ունենք այսօր, իսկ այսօր դուք ունեք փայլուն գրականություն:

Մ ա Ր Թ Ռ ա ու դ ի ե լ ու չ թ ի ց .

Քույր տղեք, Թանկագին՝ ընկերներ, ողջունել ձեզ Սովետական էստոնիայի գրողների անուկից:

Հազարավոր կիրոճետրեր են բաժանում մեզ՝ էստոնի ժողովրդին՝ Հայաստանից. Սակայն այս հեռավորությունը լիանգարնց, որ մեր ժողովուրդները դեռ անցյալ դարից կուլտուրական կապեր հաստատեն:

Տարտուի համալսարանի պրոֆեսոր Պարրոտը 1886 թվին գալիս է Հայաստան և էջմիածնում բարեկամանում խաչատուր Աբովյանի հետ, որը հետագայում գտնում է խոշորագույն հայ գրող:

Պարրոտը Աբովյանին հրավիրում է մասնակցելու իր գիտարշավին և երա հետ Արարատ և Երվանդունի Հետ Լը, վեց տարի ժաշատուր Աբովյանն ուսանում է Տարտուի համալսարանում: Այնտեղ՝ էստոնական երկրում է սկսել իր ստեղծարար գործունեությունը հուլիսավոր գրողը, հանդես է եկել իր առաջին բանաստեղծություններով, հայերեն և թարգմանել Գյոթեի, Շիլլերի, Ժուկովսկու բանաստեղծությունները:

Այսօր, սովետական դարաշրջանում այլևս հազարավոր կիրոճետրեր չեն բաժանում մեր ժողովուրդներին: Առաջին իսկ տարին, երբ էստոնի ժողովուրդը մտավ սովետական ընտանիքի մեջ, հայ ժողովրդի կյանքի ճշմարտությունը հասավ մեզ և մեր գրական հանդեսների էջերում, մյուս եղբայրական գրականությունների երկերի կողքին սկսեցին լույս տեսնել և՛ հայ գրականության երկեր:

Մեր ժայռերի չեզոք մեծ կարողությունը կարող է այս բանաստեղծ Ուլրենկացուն, հատկապես ռուսական լեզվի վրա էլ ունի, հայ ժողովրդական երգեր ու հեքիաթներ, հայ նոր գրականության կյանքի կյանքի լուրջ հանձնարարություններ, Ավետիք Խաչատրյանի և այլոց գործերը:

«Սովետական գրականություն», 1946, № 3—16.

Համադրման անստեղծների 28-ի առավելության նիստում սկսվում է մորեն-բի փոխանակություն՝ զենկուցումների շուրջը:

Նույթ են ունենում՝ Մ. Քոչարյանը, Ս. Մնացականյանը, դոկտոր-պրոֆ. Ա. Ղարիբյանը, Կ. Գրիգորյանը, Լ. Միքայելյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Հ. Ջնդին, Ս. Գրիգորյանը, Գ. Էմինը, Ն. Ջարյանը, Ա. Արաքսյանը, Գ. Սևուցը, Ա. Կաթանյանը, Ստ. Ջորյանը, Ս. Նվզենովը, Ս. Կապուտիկյանը, Վ. Գրիգորյանը, Բ. Թափալցյանը, Ս. Կարապետյանը, Ա. Բարսեղյանը, Բ. Կարապետյանը, Մ. Արաքին, Մ. Մարգարյանը, Ա. Գուլակյանը, Հ. Միքայելյանը, Ի. Ալթմանը, Ս. Մելիքանյանը, Ռ. Ջարյանը, Ա. Երևանյին, Հովհ. Շիրազը, Ս. Շիրվինսկին, Ա. Բաքալյանը, Հ. Քոչարը, Տ. Հախումյանը, Զ. Գրիգորյանը:

«Արտասահմանյան ժամանակակից հայ գրականությունը թեմայով զենկուցման շուրջը ժամայված մտքերի փոխանակությունը մասնակցում են՝ Ն. Ջարյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Լ. Մեարոսը, Կ. Սիրոսը, Հ. Գարազազը, Վ. Վահ-

յանը, Զ. Որբունին, Ա. Զարրզը, Զ. Աղբաշյանը, Ա. Երեմյանը, Ը. Ղուկասյանը, Ս. Տերունյանը:

Հրապարակվում են Հայաստանի II Համագումարին ուղղված ողջույնի հեռագրեր՝ ՍՍՌՄ Սովետական զորքների միության գլխավոր քարտուղար Ա. Ֆադեևից, Աղբաշյանի և Լաւմիայի Գրողների միության նախագահության ներքից, Գորկու անվան Համաշխարհային գրականության ինտերտոնոց, Ֆրանսիայի Հայ Ազգային ընդհանուր միությունից, Ամերիկահայ առաջադիմական կազմակերպության կենտրոնական վարչությունից, Պ. Պավլենկոյից, Մ. Ռահիմից, Ի. Գրիշաշվիլուց, Ռ. Ռզալից և ուրիշներից:

Համագումարը միաձայն Հայաստանի Գրողների միության նախագահ է ընտրում Ավ. Իսահակյանին: Ընտրվում է Գրողների միության վարչություն և Վերատեսչիչ Հանձնաժողով:

Լսված ղեկուցումների առթիվ Համագումարն ընդունում է բանաձև:



Նկարիչների տանը բացվում է Հայաստանի կերպարվեստագետների ցուցահանդես:

Սեպտեմբերի 28-ին

Այ. Մյասնիկյանի անվան հանրային գրադարանում բացվում է հայ տպագիր զրթի ցուցահանդես:

Բացման հանդեսին ներկա են լինում՝ Ավ. Իսահակյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Ն. Տիխոնովը, Լ. Լեոնովը և ուրիշներ:

Սեպտեմբերի 30-ին

Մոսկվայում, Փոքր թատրոնում հրավիրվում է թատրոնների աշխատողների, դրամատուրգների և թատերական քննադատների համաքաղաքային ժողով:

Փննարկվում է Համկ(բ)Պ Կենտկոմի «Դրամատիկական թատրոնների ռեպերտուարի և այլ բարելավելու միջոցառումների մասին» որոշումը:

Զեկուցում է Մ. Պ. Խրապչենկոն: Ելույթ են ունենում՝ Ա. Ֆադեևը, Ա. Դիկին, Քաիրովը, Ս. Մ. Միխոսելսը, Վ. Վեշնեակին, Սու. Ա. Զավադսկին և ուրիշներ:

Հոկտեմբերի 2-ին

ՍՍՌՄ Գրողների միության պարտիական կազմակերպության ժողովում գրականության խնդիրների մասին ղեկուցումով հանդես է գալիս Ա. Ա. Ֆադեևը:

Ա. Ա. Ֆադեևի ղեկուցումից.

«Դարաշրջանի հիմնական կոնֆլիկտը՝ նորի, սոցիալիստականի կոնֆլիկտը՝ հեղինակի, վերապրածի հետ՝ իր բոլոր դրսևորումներով, ունենում է ամենաբազմազան ձևեր: Ընթերցողը պայմանականորեն խոսենք չարի, պատկերման մեջ այնուամենայնիվ կան մեծ սրահիցիաներ, քան թե նորի պատկերման մեջ: Սակայն առայժմ գրողը չի տիրապետում նորին, այսինքն դրականին, ինչպե՞ս կարող

է նա լուծել այդ Կոնֆլիկտը իր նրկի մեջ: Նա Կոնֆլիկտի ստորունկն է: Մինչդեռ պետք է լինել նրա տներն ու տնօրեններ, Միայն նա, ով ժամանակակից դրական ակտիվներով է ապահովել նախ և առաջ է նայում, միայն նա կարող է ամենայն ուժով ցույց տալ պայքարի մեծությունը, լարումը և զոհաբերությունները դարաշրջանի Կոնֆլիկտում: Սրանում է ռեալիտիզմի ու ռեալիտիզմի մեծ նշանակությունը սոցիալիստական ռեալիզմի մեջ:

Այն գրողը, որ չի հասկանում սովետական մարդուն, պատկերում է նրան գորշ, անհետաքրքիր, չոր, գրգռյալ, հանրահայտ ազդեցության նշանակություններ առողջ, միջնորդ այդ մարդը կատարել է մեծագույն ռեալիտիզմ, կառուցել է սոցիալիստական պատկերում, հաղթանակ է տարել այնպիսի մի պատերազմում, որպիսին մենք ապրեցիք, և տիրապետում է ամենաազդեցուն աշխարհայացքին, որը երբեք չի գոյություն է ունեցել աշխարհում: Եթե գրողը չի տեսնում դա՝ այդ գրողը, խնայել, ողորմելի է: Եթե գրողը կարող է պատկերել մեր մարդուն նրա հոգեկան հասկացությունների ամբողջ ուժով՝ այդ գրողը Կոնֆլիկտի տներն է և նրան ոչ մի բան անհասկանալի չէ:...

Եկազանդով, ծանր, կնդծ նշանակալից և՛ մի ծանր ու անօգուտ բեռ է և խանգարում է գրողին:

Շատ բաներ, որոնք հասուն էին մեծ ռեալիզմին—իրեն, իր մտքերը, դրաց-մունքներն արտահայտելու լիարժեքությունը—լիրիկան, պաթետիկան, հրապարակախոսությունը մեկ նրկի մեջ, իր գեղարվեստական ներկայակերպ դրսևորելու հնարավորությունների ճոխությունը՝ ֆորմալիստական-լեթերիկական դպրոցը հանգեցրեց ողորմելի սուբյեկտիվիզմի կամ այն կնդծ ռեալիտիզմությանը, որտեղ անձնավորությունը դրսևորելու տեղ չկա, հնարավոր չէ արտահայտել իր համակրանքն ու հակակրանքը, չի կարելի դրսևորել տենդենցը իր լիարժեք գեղարվեստական արտահայտությամբ: Մինչդեռ միջին՝ կարելի է պատկերացնել որևէ ավելի ստենդենցիոզ և միաժամանակ ավելի ազատ, ուստի և իսկական նորարարական բան, քան Պուշկինը, Գոգոլը, Տոլստոյը, Բայ-դակը, Նեկրասովը, Սայտիկով-Շչեդրինը և անցյալի ուրիշ շատ մեծագույն ռեալիտիզմի: Իսկ ինչպիսի՝ արտահայտման մեծագույն ազդեցություն ու լիարժեքություն կա Գոթիկ մոտ:

Ուրեմն խոսքը ոչ թե ձևի թափափվածության, այլ նոր մտքի, նոր բովանդակության ազատ ու կատարյալ արտահայտման մասին է:

«Գրական թերթ», 1946, № 30.

Հակոնտերի Ե-ին

Թանգրեում մեծ հանդիմանությամբ բացվում է ն. Արդյանի արևներ (գործ Ա. Սարգսյանի):

Բացման հանդեսին նույն և՛ ունենում է. Տիխոնովը, Կ. Սիտալը, Հր. Յուլաբը և ուրիշներ:

Ն. Տիխոնովի ելույթից.

«Երբ մենք բացում ենք ն. Արդյանի արևներ, չենք կարող մի պահ շփոթվել այն ժամանակաշրջանը, երբ ծնվել, ապրել ու գործել է հայ ժողովրդի մեծ լուսավորիչը, աշխարհաբար լեզվի հիմնադիրը, մեծ հոգու և մտքի տեր մարդը: Խաչատուր Արդյանը ազնվաբար ծառայել է իր ժողովրդի կուլտուրայի դարգացման համար: Այժմ Սովետական Հայաստանում բուն կերպ:

պով զարգացել է ժողովրդական կուլտուրան, որի համար իր ժամանակին մտ-
քառել է մեծ գրողը:

Կ. Սի տ ա լ ի հ լ ու յ թ ի ց.

«Ամերիկայից, Ֆրանսիայից, Եգիպտոսից, Իրանից և Հայնպից եկած
հայ գրողներն համար այս օրերը մեր կյանքի ամենացնծալի օրերից մեկն է.
Սովետական հայրենիքում մենք տեսանք երկրի տնտեսական ու կուլտուրական
մեծ վերելքը: Հայաստանի կուլտուրայի հավերժական ներկայացուցիչներին
մեկն էլ այս մեծ քանաքնոցին է՝ Խաչատուրը, որի «Վերքը» լիովին բուժվել է
սովետական կարգերում: Մենք արտասահմանում մեծ գոհունակությամբ
կպատմենք այս մասին»:

«Ամբ. Հայաստան», 1938, № 236.

Հոկտեմբեր

Թրիլիսիում կազմակերպվում է Գ. Սարյանի և Գ. Բորյանի ստեղծագոր-
ծությունների նրկեր: Բացման խոսք է ասում Ի. Աղաբաբը: Զեկուցում է Գ.
Գրիգը:

Վրաստանի գրողների անունից ողջույնի խոսքով հանդես է գալիս Գ. Լեո-
նիսեն:

Հոկտեմբերի 21-ին

Հրավիրվում է Հայկական թատերական ընկերության ընդլայնված պլենում:
«Հայկական թատերական ընկերության խնդիրները դրականության և ար-
վեստի մասին Համկ(ր)Պ ԿԿ որոշումների կապակցությամբ ղեկուցումով հան-
դես է գալիս Գ. Զանիրեկյանը:

Հոկտեմբերի 22-ին

Երևան է ժամանում լիտվական գրողների պատվիրակությունը՝ Պետրաս
Ճվիրկա, Ժուկանուկաս-Վենուտիս, Ալբինաս Ժուստուկաս, Իոզաա Պաշին-
սկաս-Պաուկշտեյիս:

Հոկտեմբերի 27-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է հանդիպում լիտվական գրողների հետ:
Բացման խոսք է ասում Ամ. Իսահակյանը:

Հայաստանի գրողների անունից հանդես են գալիս՝ Դ. Դեմիրճյանը, Ս.
Տարուցին, Հ. Քոչարը, Գ. Բորյանը, Աղաբաբը, Գ. Էմինը, Ա. Գրաշին, Հ. Պո-
ղոսյանը, Հ. Ղուկասյանը:

Պատասխան խոսքով հանդես են գալիս՝ Պ. Ճվիրկան, Ի. Պաշինսկաս-
Պաուկշտեյիսը:

Հեռանալով Հայաստանից լիտվական գրողները գրում են հետևյալը.

Պ ե տ ր ա ս Ճ վ ի ր կ ա յ ի խ ո ս ք ի ց.

«Մենք, լիտվական գրողներս, առաջին անգամ ենք լինում Սովետական
Հայաստանում: Մի քանի օրվա ընթացքում մենք հնարավորություն ունեցանք
ժանոթանալու հնադարյան հայ ժողովրդի հազարամյա կուլտուրային, նրա
պատմական հուշարձաններին, նրա զարմանալի հարուստ գրականությանը և

Հայաստանի ամբողջ տնտեսության րեստավորումն ձեռք բերված նվաճումների:

Մենք՝ փոքր ժողովրդի ներկայացուցիչներս, կրկին անդամ համոզվեցինք, որ միայն սովետական կարգերում կարելի է հասնել այսպիսի նվաճումներին: Ձեր օրինակով մեր երիտասարդ սովետական տեսչությունը նույնպես կհասնի մեծ նվաճումներին:

Մենք խորապես համոզված ենք, որ հայ և լիտվական դրոշների քարեկամությունն այսուհետև է՛լ ավելի ամուր կլինի: Մենք ունենք բոլոր հնարավորությունները՝ կյաթիկ գրականության սքանչելի նմուշները մեզ մայրենի լեզվով քարգմանելու: Այդ գործերը կկարդա, կսիրի և կհիանա լիտվական ընթերցողը:

Վերադառնալով Սովետական Հայաստանից՝ մենք տանում ենք ատենդատործ, պոետական ոգի ունեցող հայ ժողովրդի շերտ շերտ ու համակրանքը լիտվական ժողովրդին: Մենք երբեք չենք մոռանա արևամատ Հայաստանը, նրա հիանալի ժողովրդին, նրա զարմանալի հարուստ գրականությունն ու կուլտուրան:

Փափքս ատենդատործ հայ ժողովրդին, նրա գրականությանը՝ հանձնեա եւ Արտվյանի, Հովհ. Թումանյանի, Ավ. Իսահակյանի:

Ա. Ժ ու կ ա ու ս կ ա ս - Վ ե ն ու լ ի ս ի խ ո ս ք ը .

Շնո, հեռավոր հյուսիսի զամպկս, Սովետական լիտվայի քաղաքացիս, իմ ալեհեր գլուխն եմ խնայարհում հայ ժողովրդի քաղաքացիական կուլտուրայի առաջ: Այդ գանձերը հայ կյանքի ակրուպուլն են:

Ինձ անսահմանորեն ուրախացնում է հայկական վերածնությունը բիրլիական Արարատի ստորոտում: Այն ամենը, ինչ ես տեսել եմ Սովետական Հայաստանում, ինձ և իմ ընկերներին համար կլինի դաս, թե ի՛նչպես պետք է սիրել Հայրենիքը, ի՛նչպես պետք է աշխատել ժողովրդի բարորության համար:

Մենք եղանք էջիթածնի տաճարում, Զվարթնոցում, դիտեցինք հնազույն ձեռագրերով հարուստ մատենադարանը, Կերպարվեստի ու Գրական թանգարանները, հայ տպագրի գրքի ցուցահանդեսը և պատմական նշանակություն ունեցող այլ վայրեր: Ամենուրեք մեզ դարձացնում էր հայ ժողովրդի բարձր արվեստն ու կուլտուրան:

Ա լ լ ի ն ա ս Ժ ս ա ու ս կ ա ս ի խ ո ս ք ի ց .

Շնո երազում էի տեսնել հայ տաղանդավոր ժողովրդի հայրենիքը: Այժմ տեսա ու ճանաչեցի այն ժողովրդին, որի մասին միայն կարդացել էի: Այստեղ ամեն մի երեւոյթի մեջ երևում է հայ մարդու խոնարհատությունը...

Մենք Սովետական Հայաստանից հեռանում ենք բոս քան տեսած ու արվորած: Այն շերտ վերաբերմունքը, որ ցույց տվին մեզ Հայաստանի կառավարությունը, Գրողների միությունն ու մյուս կազմակերպությունները, անչափ հուզեց հեռավոր լիտվայի զավակներին: Այն, ինչ մենք տեսանք Հայաստանի մայրաքաղաք Երևանում, կոլտոգներում, սովխոզներում և կուլտուրայի օջախներում, անմոռանալի տպավորություն թողին մեզ վրա: Այդ բոլորը մենք կհաղորդենք մեր ժողովրդին, մեր դրոշներին:

Թո՛ղ հավերժ ծաղկի Սովետական Հայաստանը:

Հոկտեմբեր

Տեղի է ունենում Վրաստանի Սովետական գրողների միության Հայկական սեկցիայի ժողով:

Հաշվետու զեկուցումով հանդես է գալիս Ռ. Աղաբաբը:

Խորհրդի փոխանակությամբ մասնակցում են՝ Ա. Կարինյանը, Վ. Ասրյանը, Ս. Թորոզյանը, Ս. Ավյանը և ուրիշներ:

Նոյեմբերի 18-ին

Գրողների տանը կազմակերպվում է Սովետական Հայաստան ներդադրած հայ գրողների ստեղծագործություններին նվիրված հրերկու:

Բացման խոսք է ասում Ավ. Իսահակյանը: Ողջույնի խոսքով հանդես են գալիս Ստ. Զորյանը, Ս. Տարոնցին:

Իրենց ստեղծագործությունների ընթերցանությամբ հանդես են գալիս՝ Գ. Գյուլյանը, Ա. Արմանը, Հ. Հրահանը, Հ. Ղուկասյանը, Ս. Ալաջալյանը:

Նոյեմբեր

Գալիսիալիզմի հրատարակությամբ ռուսերեն լեզվով լույս է տեսնում Ավ. Իսահակյանի «Բնտիք բանաստեղծություններ»-ը:

Այդ առթիվ «Պրավդա»-ն տպագրում է Մ. Շահինյանի «Ավետիք Իսահակյանի բանաստեղծությունները ծավալուն հոդվածով:

Հոգվածից.

«Հայաստանի ամբողջ բնությունը Իսահակյանի մոտ ծաղկազարդում է հայրենիքի թեման. արտույտ առավոտյան շողերի վնասվածման մեջ, ձյունների մեջ թաղված սարերը, ծղրիղը, եվ նոր, լուսավոր կյանքի կոչող թռչունների ձայներով են նրբում նրա բանաստեղծությունները Հոկտեմբերյան ուղյուցիայից հետո: Միժեռակների մասին գրած զմայլելի բանաստեղծության մեջ հեռավոր դժբախտ հայրենիքի պատկերը փոխարինվում է սարերի հստակ գտնվող սեկն երկրի տեսիլքով, որտեղ ամբողջ տարին դարձն է փայլվում: Աղբյուրները արծաթ են հագել, ոսկն պարտեզները կանաչ են...»

Դժվար է նկարագրել, թե որքան ուժեղ է այդ բանաստեղծությունների հրապույտը, ընդհանուր, որտեղ հնչում է ինքնապի շնորհագրությամբ բռնված է և թույնի դայալը, և կյանքի հսկայական, բռնկված, վարակիչ ուրախությունը, հոգի գարնանային գարթոնը, և նոր հայրենիքի, իրականացած երազի զգացումը, զգացումն այն ժողովրդի, որը վերջապես կարող է հյուսիս մշտնջենական թափառիկը:

Վերադառնալով Սովետական դարձած Հայաստան և ընդմիջող իր քաղաք կապելով նրա հետ՝ Իսահակյանն իր ստեղծագործության մեջ հեռանում է իր նախնին սկիզբնությունից, իրենիայից, պատմով հայնցողություններից. այլ նախասկիզբներ է նա տեսնում և հայրենի ժողովրդի պատմության մեջ, գործունյա նախասկիզբներ, հասարակ ժողովրդի աշխատանքային կուլտուրայի ու արվեստի հաջորդականությունը...

Դժբախտաբար Իսահակյանի ըզր թարգմանիչները համարաբար բարեխղճ ու թարգմանիչ իրենց աշխատանքը: Թարգմանությունների մեջ շե-

զամենէր կան ընտելեց, որոնք անգամեւ ուղղակի հասնում են ազգամուտներին և հրաժարուիլ են, որ հետագայում մեր հրատարակչութիւնները անվտանգ և ընթերցողներին տան խոշորագույն հայ քանաստեղծի նվազ աշխատեմք և ավելի ճշգրիտ թարգմանութիւններն:

Գրական թերթ, 1946, № 34.

Նոյեմբերի 30-ին

«Լիտերատուրնայա զադետան-ում տպագրւում է և Դչիգաչի «Մի շարաթ Երևանում» հոդվածը, որ շարադրում է իր և լիտվական գրողների պատկերակոթյան տպագրութիւնները Հայաստանից:

Նոյեմբեր:

Տասնամյա ընդմիջումից հետո ՍՍՌՄ Համամիութենական գրքի պալատը վերականգնում է հրատարակել «ՍՍՌՄ գրքի տարեգիրը»:



Արտասահմանի հետ կոլտուրական կապի Հայկական ընկերությունը կից կազմակերպւում են գրականության, ասոցիացիայի և արվեստի սեկցիաներ:

Գրականության սեկցիայի բյուրոյում ընտրւում են՝ Ա. Բաճակյանը, Գ. Դեմիրճյանը (նախագահ), Ստ. Զորյանը (փոխնախագահ), Ն. Զաքարյան, Գ. Սարգսյան, Գ. Արուիլը (փոխնախագահ), Հր. Փռլարը և ուրիշներ:

Դեկտեմբերի 4-ին

Գրողների տանը կազմակերպւում է երեկո՝ նվիրւած Ն. Ա. Նեկրասովի ծննդյան 125-ամյակին: Բազմաժան խումբ է ասում Գ. Բորյանը: Նեկրասովի կյանքի և գործունեության մասին զեկուցում է Ռ. Վարդապետյանը: Ելույթ են ունենում Գ. Դեմիրճյանը և Մ. Արազին: Նեկրասովից կատարած թարգմանութիւնները ընթերցանութիւնք հանդես են գալիս՝ Գ. Արուիլը, Աղալին, Ա. Գրաչին և ուրիշներ:

Դեկտեմբերի 7-ին

Միութիւնների տան Սյունազարդ դահլիճում հրավիրւում է հանդիսավոր երեկո՝ նվիրւած Ն. Ա. Նեկրասովի ծննդյան 125-ամյակին:

«Ռեկուլուցիոն դեմոկրատիայի մեծ քանաստեղծը» թեմայով զեկուցում է Ա. Ա. Սուրկովը:

Հրապարակւում է ՍՍՌՄ Միենիստրների Սովետի որոշումը Ն. Ա. Նեկրասովի ծննդյան 125-ամյակի կապակցութեամբ նրա հիշատակը համերժացնելու միջոցառումների մասին:

Դեկտեմբերի 13-ին

Հրավիրւում է գրողների ընդհանուր ժողով:

«Եղեականութեան հարցը և ժամանակակից օտվետահայ գրականութիւնը» թեմայով զեկուցում է Հ.Մ. Սիրասը:

Դեկտեմբեր

Կահիրեում վերահրատարակվում է Ալ. Իսահակյանի «Աթու Հալա Մահարի» արձակը՝ պրոֆ. Խայրեդին Էլ Ասատիի արաբերեն թարգմանությունը՝ վերամշակումով և լրացումներով:

Այդ առթիվ պրոֆ. Ասատին գրում է.

«Ավետիք Իսահակյանը մեծ գրող է միջազգային առումով և գերազանցության մարդկային, իսկ իր դործը՝ «Աթու Հալա Մահարին» անժխտելիորեն անզուգական գլուխ-գործոց: Անուշին իսկ օրինջ համակվեցի նրա զգացումների խորութ. թյամբ: Անվերապահորեն ու լիակատար հիացած եմ Ալ. Իսահակյանի դործով, իսկ նրա անձը ինձ համար շոգշողուն մտքի, ոգու և պայծառ լույսի ու շրջաթյան փառոս է: Կյանքիս ամենաներքայինկ պահը պիտի համարեի, եթե հնարավորություն ընծայվի ինձ՝ այցելել մեծ գրողին»:

«Գրական թերթ», 1948, № 38.

ՄԱՍԻՄ Բենիսարների Սովետին կից Արվեստի դործերի կոմիտեն դրամատիկական թատրոնների և պոետների հանդիսատեսի թատրոնների համար հայտարարում է սովետական ժամանակակից լավագույն պիեսների մրցանակաբաշխություն:

Նախատեսվում է մրցանակաբաշխությունը անցկացնել երկու տարով՝ ազգային ռեսպուբլիկաներում և ասյա միությունական մասշտաբով:

ՀԱՄԱՌՈՑ ԲԻՐԻՈԳՐԱՖԻԱ

Զտիածն

Ռույան Գ.— Մաղկեփունջ, Երևան:

Գրաշի Ա.— Իմ գարունը, Երևան:

Գրաշի Ա.— Լեռները երգում են (ռուսերեն), Մոսկվա:

Էմին Գ.— Նորք, Երևան:

Կոթիկյան Ա.— Խուլիցի Հովնան, Երևան:

Հայրյան Գ.— Իմ երգը, Երևան:

Հարությունյան Մ.— Հարսնաքար, Երևան:

Շիրազ Հ.— Լիրիկա, Երևան:

Սահյան Հ.— Որոտանի եղերքին, Երևան:

Սարյան Գ.— Հատրնտիր, Երևան:

Վարդանյան Վ.— Երջանիկ մանկություն, Երևան:

Տարոնցի Ս.— Դավթի երգը, Երևան:

Արձակ

Անանյան Վ.— Մարտի դաշտերում, Երևան:

Արազի — Ընտիր երկեր, Երևան:

Արաքսման Ալ.— Գյաղքել լեռան դաղտերքը, Երևան:

Բես Գ.— Հարազատներ, Երևան:

Բեցարյան Վ.— Սոսա հարս, Երևան:
 Գրիգորյան Ա.— Կյանքի ճանապարհը, Երևան:
 Դավթյան Մ.— Վերադարձ, Բաքու:
 Դարյան Զ.— Պատմվածքներ, Երևան:
 Դեմիրճյան Դ.— Վարդանանց, հ. Բ, Երևան:
 Զորյան Ստ.— Երկեր, հ. II, Երևան:
 Թափալցյան Թ.— Պատերազմ, հ. I, Երևան:
 Հախումյան Տ.— Երկու ամիս ռազմաճակատում, Երևան:
 Հովնան Գ.— Նովեկներ, Երևան:
 Նոր-Այր — Հյուրանոցի աղբիկը, Երևան:
 Սահինյան Ա.— Խաչուղիներ, Երևան:
 Սեյրանյան Բ.— Մերանաքար, Երևան:
 Սիրամ Հմ.— Հայր և որդի, Երևան:
 Ստաֆֆի Բ.— Վիեննական անտառի հեքիաթը, Երևան:
 Քուլար Հր.— Մորթաղան ուխտ, Երևան:

ՎԵՐԱԴԱՐՁՆԵՐ

Գույանյան Ա.— Արշալույսին, Երևան:
 Զարյան Ն.— Արա Գեղեցիկ, Երևան:
 Վաղարշյան Վ.— Վանքաձոր, Երևան:

Ժողովածուներ

Հետիւր էշեր, Երևան:
 Պիանների ժողովածու, Երևան:

Կլասիկներ

Երուխան — Նովեկներ, Երևան:
 Պատկանյան Բ.— Երկերի ժողովածու, Երևան:
 Բաֆֆի — Սամվել (սուսերեն), Մոսկվա:
 Փափաղյան Վ.— Պատմվածքներ և զրույցներ, Երևան:
 Փափաղյան Վ.— Ժայռ, Երևան:

Հայագիտություն, գրականություն պատմություն, ֆենադատություն

Արեղյան Մ.— Հայոց հին գրականության պատմություն, հ. II, Երևան:
 Աճառյան Հ.— Հայոց անձնանունների ընդհանուր, հ. գ, Երևան:
 Գրական-բանասիրական հետազոտումներ, Երևան:
 Թումանյան Ն.— Հովհաննես Թումանյանի մանկությունը, Երևան:
 Իսահակյան Ավ.— Իմ հուշերից, Երևան:
 Լիսիցյան Ստ.— Աղագրական հարցաբան, Երևան:
 Լեոնյան Գ.— Հայ գիրքը և տպագրության արվեստը, Երևան:
 Հովնան Գ.— Մաքսիմ Գորկին և հայ կուլտուրան, Երևան:
 Մակարյան Ա.— Մ. Նալբանդյանը և արևմտահայ դեմոկրատիան, Երևան:
 Ոսկերյան Ա.— Կովկասի հերոսական կերպարը ռուս գրականության մեջ, Երևան:

Սարգսյան Խ. — Հայրենական պատերազմը և զրազանությունը, Երևան,
Վարդապետյան Ղ. — Զերեիչևսկու և Դորրոուրուրի փրիտոփայական հո-
յացքները, Երևան:

Քարզմանություններ

Անդրասեն — Հեքիաթներ և պատմվածքներ, Երևան,
Բալզակ Ս. — Պատմվածքներ, Երևան:
Բարաթաշվիլի Ն. — Բանաստեղծություններ, Քրիիթի,
Գյոթե — Բանաստեղծություններ, Երևան:
Գրոսման Վ. — Ստալինգրադ, Երևան:
Դադն Ա. — Պատիկը, Երևան:
Ժդանով Ա. — «Զվնզդա» և ռեհինգրադե ամսագրերի մասին, Երևան:
Հոնդոն Զ. — Սպիտակ ժանիք, Երևան:
Կուլարին — Սպիտակ պուդելը, Երևան:
Հյուգո Վ. — Քչվառներ, մաս II, Երևան:
Շեքսպիր — Կոմեդիաներ, Երևան:
Շեքսպիր — Տիմոն Աթենացի, Երևան:
Ռուլան Ռ. — Ժան Քրիստոֆ, գ. IV, Երևան:
Տոլստոյ Ալ. — Տառապանքի ուղիներով, մաս I, Երևան:
Յրանս Ա. — Կարմիր շուշան, Երևան:

Հունվարի 13—17-ը

Տեղի է ունենում Հայկական ՄԱՌ՝ Գիտությունների ակադեմիայի գիտական սեփական, Եւր լավում են նաև ի. Մելիքանթ-Քեկի Նոր նյութեր և Արտվյանի մասին», Ա. Տերտեքյանի «Երկրպնդան և մեր օրերը» և Գ. Սևակի «Սոցիալական պատմական լեզուն» գեղարվեստական:

Հունվար

Ուրախական «Լիտվան» («Հայրենիք») ամսագիրը էջեր է նվիրում սոցիալական գրականության:

Փետրվարի 9-ին

Երևանի գեղարվեստական թերթում տպագրվում է սոցիալական ակտիվությունը և Տիգրանի հոգիները:

Հոգիները

«...Սոցիալական պոեզիան հայտնություն է աշխարհի իսկական, աշխարհի երգի ուժով օժտված բանաստեղծով, ինչպիսին է ժողովրդական բանաստեղծ, ամենահայտնի Ավետիք Իսահակյանը: Նրա բանաստեղծությունները հայոց երկրի ձայնն են, ձայնը արևային օրերի, լեռների և այգիների, նրա մեծ աշխատավորների, որոնք սերունդներով աշխատում են ի բարեօրոշման տաղանդներով հարուստ իրենց հայրենիքի»:

Հայկական ՄԱՌ Գերագույն Սովետի գեղարվեստական և քննարկում Ավ. Իսահակյանը, Մ. Արագին և Վ. Վաղարշյանը:

Փետրվարի 13-ին

Վրաստանի Գրողների միությունում տեղի է ունենում գրական երեկո՝ նվիրված Նաիրի Զարյանին, Զեկուցում է Բ. Ժգենտին:

Փետրվարի 17-ին

Հայկական թատերական ընկերության դահլիճում կայանում է պրոֆ. Հ. Գյուլիքանյանի զեկուցումը՝ «Սոցիալական գրամատուրգիայի հերթական խնդիրները» թեմայով:

Փետրվարի 18-ին

Գրողների միությունում Մ. Մկրյանը զեկուցում է Յ. Թավադյանի «Պատերազմ» վեպի մասին: Ելույթ են ունենում՝ Գ. Դեմիրճյանը, Ա. Կարինյանը, Ա. Խնդիրյանը, Ռ. Վարդապարյանը, Հ. Մամիկոնյանը, Սիրաք և ուրիշներ:

Փետրվարի 28-ին

«Գրական թերթ»-ը էջ է նվիրում վրացական գրականությանը:

Մարտի 1-ին

Գրողների տանը հրավիրվում է գրողների ընդհանուր ժողով՝ նվիրված Լաւր-Գոսի ծննդյան 80-ամյակին, Զեկուցում է Ս. Բազանը. հուշեր են պատմում Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Մ. Արաղին:

Մարտի 3-ին

Մոսկվայում քաջվում է երիտասարդ գրողների համամիութենական խորհրդակցութիւն, որին մասնակցում են բոլոր սօսակուրիկաների երիտասարդ գրողները, չափում են հետեւյալ զեկուցումները 1. «Մովետական գրականության և արվեստի Գործը գաղափարայնութիւն համար» (զեկ. Ա. Տադեւ), 2. «Մովետական պոեզիայի զարգացման ուղիների մասին» (զեկ. Վ. Օ. Պրոցով), 3. «Մովետական դրամատուրգիայի մասին» (զեկ. Կ. Մ. Սիմոնով), Խորհրդակցութիւնը փակվում է մարտի 10-ին:

Հարստանի երիտասարդ գրողներից ելույթ է ունենում Հր. Հովհաննիսյանը:

Մարտի 31-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում Հայաստանի Մովետական գրողների միութեան և Հայկական թատերական ընկերութեան միացյալ հրկոն՝ նվիրված հայ մեծ դրամատուրգ Գրորիել Սունդուկյանի մահվան 35-ամյակին: «Սունդուկյանը հայ մեծ դրամատուրգը թեմայով զեկուցում է Գ. Արուստի, Ելույթ են ունենում և հուշեր պատմում՝ Դ. Դեմիրճյանը, Գ. Զանիթեկյանը, Օ. Գուլազյանը:

Մարտ

«Մովետական գրականութիւն և արվեստ» ամսագրում է Մ. Շերմիսկու «Բանաստեղծ Խաչակյանը» հոդվածը՝ արտատպւած Մոսկվայում լույս տեսնող «Մովետ» լիտերատուրե (գեղեցիկներ) ամսագրի № 4-ից:

Ս. Շերմիսկու հոդվածից:

«Հայ բանաստեղծութիւնը դարգացման երկար ճանտարհ է անցել: Եղել են ժամանակներ, երբ Հայաստանի սարերում ու ձորերում հնչել են միայն բանավոր ավանդական ասքեր ու արասպելներ, եղել է տպագիր ուղ միլիոն դարի բանաստեղծութեան ծաղկման շրջան: Հայ պոեզիան պայքարում կտրել անցել է նաև անկման մի շրջան պարսկական օտար լիծ տակ...»

Սրկու նշանակալից հայ բանաստեղծների՝ Թումանյանի և Խաչակյանի ստեղծագործութեան մեջ ուղարարվ տեղ է բռնում ժողովրդական երգի տարրը, մի լուսն, որ հստակորեն բնութագրում է հայ պոեզիայի զարգացման էութիւնը դարավերջին...»

«Ալազանի մանիները շարքը ամենայն իրավամբ կարելի է համարել Խաչակյանի ֆարերգութեան ազամանդյա գագաթը...»:

Ապրիլի 17-ին

Մ. Արեղյանի անկան գրականութեան ինտերտուտում կաղմակերպւում է մովետական գրականութեան նոր սեկտոր:

Մայիսի 16-ին

Գրողների տանը օննության են առնվում Վ. Դավթյանի բանաստեղծությունները, Զեկուցում է Գ. Սարյանը, Ելույթ են ունենում՝ Հր. Փռչարը, Ս. Տարոնցին, Գ. Էմինը և ուրիշներ:

Մայիսի 21-ին

Հայաստանի Գրողների միության քարտուղարությունը որոշում է ընդունում ներգամի Գյանջևի 800-ամյակը նշելու մասին և կազմում է Գրողների միությանը կից հանձնաժողով՝ Ստ. Զորյանի նախագահությամբ:

Մայիսի 31-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում Վերա Զվյագինցևայի ստեղծագործությունների երեկո, Բանաստեղծուհին կարդում է իր մի շարք նոր գործերը՝ գրված Հայաստանում, ինչպես նաև իր կատարած թարգմանությունները:

Մայիս

Երևանի Ուսուցչի տանը տեղի է ունենում գույանների ռեսպուբլիկական խորհրդակցություն, որին մասնակցում են շուրջ 50 գույաններ՝ Աշոտը, Հավասին, Աշխույժը, Իգիթը, Շահենը, Յուսուբը, Միրզան և ուրիշներ:

Հրապարակվում է Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ ռևոլյուցիայի 30-ամյակի առթիվ հայտարարված մեկ գործողությամբ լավագույն պիեսի համաժողովենական մրցանակաբաշխության ժյուրիի որոշումը: Երրորդ կարգի մրցանակ է տրվում Ն. Զարյանին՝ «Տեսամերձ ալգին» պիեսի համար:

Հունիս

Գրողների տանը օննության են առնվում Սաղաթեղ Հարությունյանի բանաստեղծությունները, Զեկուցում է Ն. Զարյանը, Ելույթ են ունենում՝ Ս. Տարոնցին, Հ. Շիրազը, Գ. Սևունցը, Գ. Էմինը, Պ. Սևակը և ուրիշներ:

Հունիսի 7-ին

Հրապարակվում է ՍՍՄԽ Մինիստրների Սովետի որոշումը 1946 թ. ընթացքում գրականության և արվեստի ասպարեզում ստեղծված աշխի ընկնող աշխատանքներին Ստալինյան մրցանակ շնորհելու մասին:

Հունիսի 12-ին

Գիտությունների ակադեմիայում լսվում է Ա. Կարինյանի զեկուցումը Ա. Ֆադեևի «Երիտասարդ գավադի» վեպի մասին:

Հունիսի 29-ին

Բացվում է ՍՍՄԽ Սովետական գրողների միության վարչության 11-րդ ուղենումը: Պլենումը լսում է ՍՍՄԽ Սովետական գրողների միության գլխավոր քարտուղար Ա. Ա. Ֆադեևի զեկուցումը՝ «Սովետական գրականությունը Հիմնական և ձևաչափային աստիճանների մասին Համերկ» Պ Կենտկոմի որոշումից հետո և հարակից զեկուցումներ ունենալու (Ա. Կորնելովի), մրացակա (Ս. Զիգովանի), ուղեկապ (Ալեքսի), լատվիական (Կ. Կրաուլին), լատվիական

(Ա. Վենցլովայ) և էստոնական (Օ. Ուրդարդս) գրականության մասին: Հայ գրողներից ելույթ է ունենում Գ. Թորյանը:

Հիշեմուք քննարկում է կազմակերպչական հարցեր, ՍՍՌԿ Սովետական գրողների միության ղեկավար քարտուղար է հաստատվում Ա. Ա. Ֆադեևը, տեղակալներ՝ Կ. Մ. Սիմոնովը, Վ. Վ. Վիշնևսկին, Ն. Ս. Տիխոնովը, Ա. Ծ. Կորենյուկը, քարտուղարության անդամներ՝ Բ. Լ. Գորբատովը, Լ. Մ. Լեոնովը, Ի. Գ. Սեմյակը (էստոնիա), Ա. Մ. Ուպիտը (լատվիա), Ա. Ծ. Վենցլովայ (լիտվա), Ս. Ի. Զիքովանին (վրաստան), Ալբերկը (նիդերլանդներ), Յակուբ Կուլասը (Բելգիա):

Ա. Ա. Ֆադեևի ղեկավարումը.

«...Հայաստանում լույս են տեսնում նոր երկեր, դրվում են նոր բանաստեղծություններ. այս ամենը կա՝ Մակայն չի զգացվում հասարակական աշխույժ կյանքը: Հայ գրողների ավագ սերունդը թիչ է մասնակցում աշխատանքներին: Հայ ընկերները նոր հարցեր չեն առաջ քաշում, նրանց մամուլում քննադատություններ կրակը երբեմն ուղղված է ո՛չ այն նրեայթյւնների վրա, որոնք պետք է դադարաբանական պայքարի կենտրոնում լինեն: Վերջերս քարտուղարությունը ստիպված եղավ քննարկել հայ նրիտասարդ գրող Անահիտ Սահինյանի մի երկը: Երկում կան խառն ախալներ, որոնք արժանի են լուրջ, սակայն բնկերական քննադատության: Այդ քննադատության կրակը պետք էր ուղղել և խմբագրին, որը չի օգնել հեղինակին՝ ուղղելու ախալները աշխատանքի ոլորտում:»

Հայաստանում քննադատությունը Անահիտ Սահինյանի գրքին արժապանանքից ոչնչացնող հողավածների մի շարքով: Այս անհասկանալի ազդուկը գրքի շուրջը շարունակվում է և հիմա:

Բայց ինչո՞ւ հայ ընկերները, որ այնքան հրապուրվում են նրիտասարդ գրողի մերկայամբ, չեն նախում, թե ինչ է տեղի ունենում պատմական հակասում, դրահանագիտության մեջ, պատմավեպերի քննադատում, որոնք զբոլ են Հայաստանի անբանավոր գրողները: Արդյո՞ք ամեն ինչ ճիշտ է մեկնաբանվում Հայաստանի պատմության մեջ:

Մեր ղեկավարության ղեկավար թերությունն այժմ այն է, որ շատ հարցերում մենք տակավին խաբարակալում ենք ընթանում և թույլ ենք օգնում տեղական կազմակերպություններին, Միություն կազմակերպությունը գտնում է, որ Հայաստանում չեն գրագրում գրողների գաղափարականությամբ, իսկ երիտասարդ գրողի անհայտությունը գրեթե վերածնցին քաղաքական գործի: Իսկ դրա շուրջը մարդիկ ինչ որ անհայտություն են զգում: Եվ Հայաստանի Գրողների միությունում հանկարծ տարակարծություններ են սկսվում այն հարցի շուրջը, թե ինչպես վերաբերվեն Անահիտ Սահինյանին: Արդյո՞ք դա մեղ պետք է: Մեզ պետք է, որ բոլոր ուժերը համախմբվեն իսկական քաղաքական հակառակորդների դեմ, չինք այն դադարաբանական հասակությունը, որի դեպքում կարելի է էիշտ աշխատել:

«Գրական լեքս, 1947, № 24»

Հունիսի 14-ին

Ներանի Պիտեններին պալատում բացվում է նրիտասարդ գրողների ուսուցումը: Իսկական խորհրդակցություն, Երիտասարդ գրողների ասոցիացիոնալ աշխատանքների և դաստիարակության խնդիրների մասին ղեկուցում է Հր.

Փոշարը: Հավում Էն Ս. Սողոմոնյանի «Սողոմոնյան հայրենասիրությունը և զեղարվեստական գրականությունը» և Հմ. Սիրասի «Գրականության երիտասարդ սերունդը» զեկուցումները:

Մտքերի փոխանակությանը, սեկցիոն պարապմունքներին և կոնսուլտացիաներին մասնակցում են Գ. Դեմիրճյանը, Ն. Զարյանը, Գ. Սարյանը, Ստ. Ջորջյանը, Մ. Արազին, Արաքսը, Հ. Շիրազը, Գ. Քեսը, Գ. Հովսեփյանը, Ռ. Վարդապարյանը, Ա. Բաբայանը, Ս. Վահունին, Աղաձին, Գ. Գրիգորյանը, Գ. Էմինը, Ս. Աղաբաբյանը և ուրիշներ: Խորհրդակցությունը տևում է մինչև հունիսի 17-ը:

Հունիսի 21-ին

Վախճանվեց ականավոր հայագետ, Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի իսկական անդամ Ստ. Մալխասյանը (ծնվ. 1857 թ.):

Օգոստոսի 4—5-ը

Տեղի է ունենում Հայաստանի Գրողների միության ընդհանուր ժողով: ՍՍՌԿ Գրողների միության վարչության 11-րդ պլենումի արդյունքները և սովետահայ գրականության խնդիրները հարցի շուրջը զեկուցում է Գ. Բորյանը: Ելույթ են ունենում՝ Դ. Դեմիրճյանը, Խ. Սարգսյանը, Գ. Սարյանը, Ս. Սողոմոնյանը, Մ. Արազին, Ա. Գրաչին, Ն. Զարյանը, Հ. Սիրազը, Հ. Շիրազը, Ա. Ասատրյանը, Վ. Գրիգորյանը:

Օգոստոսի 23-ին

Վախճանվեց Հայկական ՍՍՌ ժողովրդական արտիստ Հասմիկ Հակոբյանը (ծնվ. 1883 թ.):

Իրավաբանի գաստրոլոգիկ Նոր Թատրոնը ծնանում ներկայացնում է Հ. Պարոնյանի «Բաղդասար արքայը կոմեդիան» (թարգմ. Հ. Խաչատրյան, ռեժիսոր Վ. Պուլեկ, նկարիչ Մ. Սարյան):

Օգոստոս

Ալբանիայի մայրաքաղաք Տիրանայում լույս տեսնող «Լիտերատուրա Յոնես ամսագրի» ութերորդ համարում տպագրվում են Եղիշ Զարենցի «Իսլաթները»՝ ալբաներեն լեզվով, Զ. Բուրնազյանի թարգմանությամբ:

Սեպտեմբերի 4-ին

Գրողների միությունում տեղի է ունենում Մոսկվայի 800-ամյակին նվիրված երեկու: Բացման խոսք է ասում Ստ. Զորյանը: Զեկուցում է Գ. Աբովը:

Սեպտեմբերի 6-ին

ՍՍՌԿ Գերագույն Սովետի Նախագահության հրամանագրով Մոսկվա քաղաքը պարգևատրվում է Լենինի շքանշանով:

Մոսկվայի 800-ամյակի առթիվ իրենց խոսքն են ասում հայ գրողները. արվեստագետները, գիտնականները՝ Ավ. Խաչակյանը, Մ. Սարյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Ն. Զարյանը, Մ. Արազին, Գ. Սարյանը և ուրիշներ:

Ավ. Իսահակյանի խոսքից.

«...Մոսկվայում ոչ միայն ռուս պետությունն ուժի, անկախության, ռուս մտազնայնության միության սիմվոլն է, այլև՝ նրա ստեղծագործի հանձարի, կուլտուրական նվաճումների:

Մոսկվայում դեռ XIV դարից կատարվել են ռուս արվեստի գործեր, նկարներ, Ֆրեսկոներ, Մոսկվայում է կերտվել ռուս ճարտարապետական ոճը.— ինչպես, օրինակի համար՝ զարմանալի. հեքիաթազեղ Վասիլի Նրանսկիի տաճարը, Կրեմլի աշտարակները, Բաժնեովի և Կոզակովի հոյակապ կառուցումները:

Ռուս գիտության և արվեստի յուրո սկզբնավորումները Մոսկվայից էն ծագել: Տպագրությունը առաջին անգամ այնտեղ է սկսվել, և առաջին գիրքը այնտեղ է տպվել 1564 թվին: Ինչպես և առաջին լրագիրը այնտեղ է լույս տեսել 1703 թվին և առաջին թատրոնը այնտեղ բացվել: Առաջին ռուս համալսարանը այնտեղ է հիմնում մեծ լուսավորիչ գիտնական Լեոնտսովը: Այդ անդամակ համալսարանը վերափոխել մեծ դեր է կատարել ռուս կուլտուրայի զարգացման մեջ. այդտեղից են սկսվել ռուս մտքի առաջավոր ներկայացուցիչները, մեծ բանաստեղծները, վիպասանները, գիտնականները, հայտնագործներն անձնավոր գործիչները:

Մոսկվայում է համաքվել և հրատարակվել ռուսական հարուստ ֆունկուրը, բլինաներ, հեքիաթներ: Մոսկվան է կերտել ռուս գրական լեզուն, որ բյուրեղացել է բազմաթիվ բարբառներից և դարձել է տիրապետողը:

Մոսկվայում են ռուս ժողովրդի գրական մեծագույն վարպետները, ռուս ժողովրդի ձգտումների, խոհերի հանձարեղ արտահայտիչները՝ Պոլիով, Գրիբոյեդով, Պուշկին, Գերցեն, Լեոնտսով, Դուստոնսկի, Մանյով, Օստրովսկի և նորից ուրիշները:

Նույնիսկ պետության մայրաքաղաքը՝ Պետրոգրադը տեղադրվելուց հետո դարձյալ Մոսկվան է մնում առաջնորդող ռուս մտքի, առաջնակարգ գործոնը ռուս կուլտուրայի համար:

«Մոսկվոյան գրականությունը բարձր է պետերբուրգյանից, — ասում է Պուշկինը. — նրա գիտնականությունը, արվեստների սերը և տաղանդները անվիճելիորեն Մոսկվայի կողմն են: Մոսկվան ռուսական կուլտուրայի մայրն է, ռուս ժողովրդի սիրտը և ուղեղը:

Հայ ժողովրդի տակավին իման IV-ի ժամանակ իր հայացքը հետել էր Մոսկվային և իր բարձր ձգտում էր կապել նրա հետ. 19-րդ դարի սկզբում միայն իրականացավ նրա փափագը և մոտեցավ Մոսկվայի համապետությունը մեջ, սկսեց այնտեղից ստանալ լույս, գիտություն, նոր կուլտուրա: Այնտեղ բացվեց (ազարդան ճեմարանը, այդ նշանավոր կրթական հիմնարկը, որն ընծայեց հայ ժողովրդին՝ ռուսական գիտության և արվեստով դինված շատ մտավոր մշակներ, ընտիր ուսուցիչներ, այնտեղ սնվեցին մեր նոր լիբրկայի արտագին երգիչները՝ Մամառ Եահագիդ, Հ. Հովհաննիսյան, Վահան Տերչյան: Մոսկվայում հրատարակվեց Առ. Նազարյանի և անմահ Մ. Նալբանդյանի «Հյուսիսափայլ» գրական հանդեսը՝ ներշնչված այն էպոսայի դեմոկրատ, ազատասենջ գողտտափառնեով, որոնք հայ կյանքը հեղափոխեցին:

Հոկտեմբերյան մեծագույն ռեուլյուցիան նոր սկիզբ բացեց Մոսկվայի՝ դա-
րերի հարուստ պատմության մեջ: Մոսկվան դարձավ սոցիալիզմի առաջին մայ-
րաքաղաքը համայն երկրագնդի վրա:

Մեծ. Հոկտեմբեր, 1947, № 216.

Սեպտեմբերի 19-ին

Բաքու է մեկնում Հայաստանի Սովետական պրոդների միության պատվի-
րակությունը՝ մասնակցելու Նիդամի Գյանջևիի ծննդյան 800-ամյա հոբելյա-
նական հանդեսին (Ստ. Զորյան, Հմ. Սիրաս, Գ. Սարյան, Ս. Տարոնցի, Մ.
Վեսպեր, Գ. Սևուց, Ա. Երևանյի և Ռ. Ալավերդյան):

Սեպտեմբերի 22--28-ին

Նշվում է ադրբեջանական մեծ բանաստեղծ Նիդամի Գյանջևիի ծննդյան
800-ամյակը: Այդ առթիվ խոսք են ասում և հոգվածներ տպագրում՝ Ավ. Իսա-
հակյանը, Գ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Մ. Արազին, Գ. Սարյանը, Արտ.
Կարեյանը:

Ստ. Զորյանի հոգվածից.

«...12-րդ դարի Արևելքի այս հանճարը, որ ծնվել ու սնվել է Գյանջա քա-
ղաքում, լինելով աշխարհի մեծագույն բանաստեղծներից մեկը, վաղուց ի վեր
իր աները, իր հաստատուն տեղն ունի համաշխարհային խոսքի տիտանների
պանթեոնում: Մասնավորապես Արևելքում նա եղանի դեմք է թե՛ որպես բա-
նաստեղծ-արվեստագետ և թե՛ որպես մտածող: Նրա թողմամբ ու խոհուն
դրվել տվել է արևելյան բանաստեղծական արվեստի բոլոր նմուշները—քա-
ղեկներ, քառյակներ, քաթիվներ և լայնաշունչ պոեմներ:

Գ. Դեմիրճյանի հոգվածից.

«...Նիդամիի ողջ կյանքն ու գործունեությունը նրան բնորոշում է իբրև
ինքնատիպ, նովատոր և իր ժամանակից շատ առաջ ընկած, գեպի ապագան
նայող հումանիստ բանաստեղծի, որի «Հնդամատյանը» դարձավ նմանություն-
ների աղբյուր շրջապատող ժողովուրդների գրականության և բանահյուսության
համար: Նրա բոլոր մտքերն ու աֆորիզմները մտան ժողովուրդների լեզվի
մեջ՝ ներկայացնելով մի հակադարձ պատկեր նման երևույթի մեջ:

...Ադրբեջանական ժողովրդի հետ ուրախակից է նաև հայ ժողովուրդը, որի
գարավոր հարեանությունը և բախտակցությունը ավելի է պարտադրում և հաս-
կանալի դարձնում այդ:

Մեծ. Հոկտեմբեր, 1947, № 233.

Սեպտեմբերի 27-ին

Հայֆիհարմոնիայի դահլիճում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝
նվիրված ադրբեջանական մեծ բանաստեղծ Նիդամի Գյանջևիի ծննդյան 800-
ամյակին: Բացման խոսք է ասում Ավ. Իսահակյանը: Նիդամիի կյանքի և
ստեղծագործության մասին ղեկուցում է պրոֆեսոր էդ. Աղաբաևը:

Ավ. Իսահակյանի խոսքից.

«Նիդամի Գյանջևին Արևելքի մեծագույն բանաստեղծներից մեկն է: Ութ
դար նրա անմահ անունը փառաբանվում է արևելյան ժողովուրդների մեջ, նրա

ծննդավայր Կոզկասից մինչև Շոգկաստան, Փանգեռի ուփերը: Նաև Արևմտա-ջում թիչ շնն Նրա գնահատողները:

Նիզամին չի ներկայանում մեզ իբրև սոսկ սիրո, վայելքի, դեղնեկության և երազանքի քնարերգու բանաստեղծ, այլ առավելապես մարդաբնականաբան՝ քոնոմիան զեմ մարտնչող, ազատաթիան, ժողովուրդների եղբայրության ժունետիկ:

...Նիզամին ոչ միայն Աղբրեջանի պարծանքն է, այլև մեր և արդեն Կովկասի ժողովուրդների՝ Աղբրեջանի, Վրաստանի և Հայաստանի հոգեկան մեծագույն նվաճումները՝ Նիզամին, Շոթա Ռուսթավելիի՝ Վաղբենավորը-ր, Հայաստանի ճարտարապետությունը և միջնադարյան լիբիկան այն պատասխանն են որդրում-նենրն են, որ մուծել է Կովկասը համամարդկային կուլտուրայի հավերժական գաղձարանի մեջ:

«Մեզ. Հայաստան», 1947, № 223:

Սեպտեմբերի 28-ին

Վախճանվեց արվեստի վաստակավոր գործիչ, բանասեր Փարեգին Զյվանիի լեռնայնը (ծնվ. 1872 թ.):

Սեպտեմբեր

Հրապարակվում է «Մ»-ի հետ եղ ղուք, կուլտուրայի ամերիկյան վարպետները բաց նամակը, ստորագրված՝ Վ. Վասիլևսկայա, Վս. Վիշնևսկի, Բ. Գորբուսով, Վ. Կասան, Ա. Կոբենյուսկ, Լ. Լեոնով, Ն. Պոգոլին, Կ. Միսնով, Ա. Տվարդովսկի, Ա. Ֆադեև, Կ. Ֆեդին, Մ. Շոլոխով:

Բաց նամակից.

«Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների զրոհեն'ր, կուլտուրայի գործիչներ'ր: Մենք գիտում ենք ձեզ այս բաց նամակով, որովհետև անհանգստացած ենք կուլտուրայի բախտի, մարդկության ճակատագրի համար: Մենք շնք ուզում թացնել ձեզից մեր անհանգստությունը, ոչ էլ աչք փակել կուլտուրայի բախտին սպառնացող այն նոր վտանգների հանդեպ, որոնք իրար էտեկից սկսել են երևան գալ այն ժամանակ, երբ դեռ նոր է վերջացել մարդկության ամենաանհաշտ թշնամու՝ ֆաշիզմի զեմ մղված պատերազմը:

Մենք ուրիշներից ավելի սուր կերպով ենք զգում այդ վտանգները: Այն երկիրը, որի ներկայացուցիչներն ենք մենք, հանուն կուլտուրայի՝ ֆաշիզմի զեմ մղված պայքարում կրեց այնպիսի անհավատալի փորձություններ, ենթարկվեց ալիպիսի աղետների և ունեցավ այնպիսի կորուստներ, որ մենք շնք կարող է իրավունք չունենք չնկատել նոր սպառնալիքը:

Մենք ուզում ենք խոսել բացահայտ և ուղղակի, առանց որեւէ կերպ լուծության մատնելու, խոսել այնպես, ինչպես մարդկային հասարակության մեջ պատշաճ է, որ իրար հետ խոսեն ազնիվ մարդիկ, որոնք ընդամենը երկու տարի առաջ կովում էին կողք-կողքի, ինչպես պատշաճ է, որ իրար հետ խոսեն ներկայացուցիչները մեծ ժողովուրդների, որոնք վերջերս էր, որ միասին առյան էին թափում միեմույն թշնամու զեմ մղված պայքարում:

Կուլտուրայի ապագա բախտի տեսակետից չի կարող մեզ չհանգստացնել շատ բան այն բուրդից, ինչ բխում է ձեր երկրի հասարակական ղեկավար

շրջանակներից, շատ է դուրս գալիս նրա սահմաններից և շոշափում է աշխարհն ամբողջությամբ:

Մենք ձեզ խնդրում ենք ժառանգել այն բանի մասին, որ ֆաշիզմի դեմ մղված պատերազմը վերջանալուց հետո հատկապես ձեր երկրում գտնվեցին այնպիսի մարդիկ, որոնք արտաքին որոշ ձևերի մեջ գնելով դա՛ ըստ էության քաղաքացու են և զնալով գործնականում ավելի են իրականացնում այն տնտեսական գործերը, որոնք քաղաքում և խրաքործում էր ձեր ժողովուրդների կողմից ջանախափած գերմանական ֆաշիզմը:

...Մենք լավ գիտենք, որ ձեր երկրում կան մարդիկ, որոնք քաղաքական խոսում են ի պաշտպանություն խաղաղության, կուլտուրայի և դեմոկրատիայի. փա՛ռք նրանց: Մենք նրանց շնք դիմում: Մենք դիմում ենք կուլտուրայի այն ամենիկան վարպետներին, որոնց ձայնը չի լսվում այսօր, սիրո ձայնը բոլոր երկրների այն միլիոնավոր պարզ մարդկանց նկատմամբ, որոնք իրենց աշխատանքով ստեղծում են այս աշխարհի ողջ արժեքավորն ու գեղեցիկը. Հանուն բովանդակ աշխարհի հասարակ ու ազնիվ մարդկանց մենք կռի ենք տեսնում ձեզ, ամերիկյան կուլտուրայի վարպետներ, բարձրացնել ձեր ձայնը ընդդեմ ֆաշիզմի նոր սպառնալիքի, ընդդեմ պատերազմի հրձիգների, հանուն խաղաղության և ժողովուրդներին եղբայրության, հանուն կուլտուրայի եղբայրության, հանուն մարդկության երջանկության:

«Գրական թերթ», 1947, № 28.

Հոկտեմբերի 8-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում հանդիպում՝ Երևան ժամանած լատվիական գրողներ Յան Սուդոբակալնի, Վալդիս Լուսի, Յան Գրուտի, Միրձա Կեմպերի և Ադոլֆ Տալլիսի հետ:

Բացման խոսք է ասում Հմ. Սիրասը. Լատվիական գրողների անունից հանդես է գալիս բանաստեղծ Վալդիս Լուսը, ապա խոսք է ասում Յան Սուդոբակալնը:

Հյուրերին ողջույնի չնրմ խոսք են ասում՝ Դ. Դեմիրճյանը, Մ. Արադյն, Դ. Բորյանը, Հր. Փոլաքը:

Հոկտեմբերի 8—9-ը

Տեղի է ունենում Հայաստանի Սովետական գրողների միության վարչության ընդլայնված պլենումը, որը քննության է առնում սովետական գրականության վիճակը և խնդիրները՝ կապված ՀԿ(Բ)Պ Կենտկոմի 29-րդ պլենումի որոշումների հետ:

Զեկուցում է Հր. Փոլաքը. Ելույթ են ունենում՝ Դ. Դեմիրճյանը, Գ. Հովհաննիսյանը, Լ. Բորյանը, Ռ. Հովհաննիսյանը, Ա. Հովսեփյանը, Քր. Թափալցյանը, Հմ. Սիրասը, Ս. Տարոնցին, Հովհ. Շիրազը, Գ. Էմինը և ուրիշներ:

Պլենումն ընդունում է բանաձև:

Հոկտեմբերի 10-ին

«Գրական թերթ»-ում տպագրվում է լատվիական գրողներ Յան Սուդոբակալնի, Վալդիս Լուսի, Յան Գրուտի, Միրձա Կեմպերի և Ադոլֆ Տալլիսի «Ողջույն գալելի Սովետական Հայաստանին» հոդվածը:

Հոգեւոր

«...Դեռ ճանապարհից մենք զգացինք երկրի ալեոք հեռութանը, մենք գտնվում էինք այն աշխարհում, որը նոր էր ստեղծվում այն օրերին, երբ լեզու-թյունների հառնում էր երկիրը, և նոները խառնուշուշ ու քնքույշ՝ ընդունեցին մեզ իրենց գիրկը. նրանց լանջերին կանաչին էին տալիս այդինքն, ծաղկում էր կյանքը: Ապա մենք տեսանք ամենից ավելի սրտառու, հուզիչ պատկերը — աշխարհիս քուր ծայրերից իրենց հայրենիքը վերադարձող հայերին: Ուրախությամբ ալեհեր, խոր հուսովյալներ և Սովետական Հայաստանի ժողով, սքանչելի երիտասարդությունը մեզ՝ այդպիսի պանծալի պատմություն շունեցողե-րիս, համար միաձուլվեցին և կազմեցին մի շքեղ, անթափ օլսակ:»

Հատվածներից նրանք, ովքեր Ալեքսանդր Բլոկի և Վալերի Բրյուսովի քննադատությունների շնորհիվ որոշ լավագույն ժանրային էին հայ պոետիային, հափշտակությամբ, խոր հուզմունքով այժմ վերապրում էին այն, թե ինչպես կարողացան իրենց կենսագրությամբ է:

Բայց մենք բոլորս էլ տեսինք անկամ անտանջ բուն աշխարհը՝ Հայաստա-նը, անպատմիչ տառապանքներ տեսած և նոր կյանքի համար վերածնված այդ երկիրը: Մեզ խորապես ցնցեց նրա անցյալը և մեզ ողորոքեց նոր սխա-թյունների՝ մեր լատիսկան ժողովրդի համար՝ Սովետական Հայաստանի ներ-կան: Մենք բնորոշու կհիշենք զիններալ Բաղրամյանի անունը, և այժմ նրանում տեսանք նրա անունը կրող փողոցը, որը աշխարհիս քուր ծայրերից իր մեջ է հաղթում հայրենադարձ հայերին:

Մենք հանդիպեցինք Ավետիք Իսահակյանին, այժմեականության մեծ ո-ղույն բանաստեղծներից մեկին և զգացինք, թե որքան ուժեղ է այստեղ անցյա-լի, ներկայի և արևաշող ապագայի կապը:

Մենք մեզ հետ կտանենք անմոռաց հուշեր՝ մեզ համար, կարելի է ասել, հեթաթախի հրաշագեղ երկրի մասին, նրա մեծ ժողովրդի մասին, նրա գրող-ների, նրա խառնաժողովրդի ու քնքշանքի մասին, նրա անսպառ ստեղծագոր-ծական ուրախության մասին:

Ողջույն մեզ, ժայռերի ու խաղողի, թրի ու կանաչի ժպտի մարդիկ, ող-ջ ույն զմայլելի Սովետական Հայաստանին:

Հոկտեմբերի 14-ին

Հայաստանի Սովետական գրողների միությունը և Հայկական ՍՍՌ Հա-սարկությունների միությունը հայտարարում են մանկա-պատանեկան լա-վազույն պատմվածքների, լավագույն երկերի (փոքր պոեմ, բանաստեղծություն-ներ) և պիեսների մրցանակաբաշխություն:

Հոկտեմբերի 25-ին

Գրողների տանը քննվում է Լեոնիդ Հուրուցի «Դարաբաղյան պոեմ» վեպը: Ներածական խոսք է ասում Ստ. Զորյանը: Ելույթ են ունենում՝ Հր. Հովհաննիս-յանը, Գ. Սևոյցը, Քր. Թափալցյանը, Վ. Բալասանը:

Հոկտեմբերի 30-ին

Երևանում քաջվում է սովետահայ գրականության ցուցահանդես՝ նվիրված Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ ռևոլյուցիայի 30-ամյակին:

Նոյեմբերի 6-ին

Մոսկվայում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ Նվերված Հոկտեմբեր-րյան սոցիալիստական Մեծ ռևոլյուցիայի 30-ամյակին:

Նոյեմբերի 13-ին

Հայաստանի Գրողների միությունը կազմում է ուղեհրահան մեծ գրող Ալի-շեր Նավոյի ծննդյան 500-ամյակը նշանավորող հանձնաժողով Գեղամ Սաթ-յանի նախագահությամբ:

Նոյեմբերի 14-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում Հայաստանի Սովետական գրողների միության և Մ. Արեղյանի անվան Գրականության ինստիտուտի կազմակեր-պած երեկո՝ Նվերված Հակոբ Հակոբյանի մահվան 10-րդ տարեդարձին: Զեկուցում է Ա.ս. Ասատրյանը: Հուշեր են պատմում Դ. Դեմիրճյանը, Հին բու-շեիկ Մինաս Սարգսյանը, Արտ. Կարինյանը, Արաքին, Ա. Վստուխին և ուրիշ-ներ:

Նոյեմբերի 26-ին

Կերպարվեստագետների միության դահլիճում քաջվում է Հայաստանի սովետական կերպարվեստագետների ռեսպուբլիկական երկրորդ համագում-րը:

Դեկտեմբերի 23—24-ը

Տեղի է ունենում Հայկական ՍՄԽ Գիտությունների ակադեմիայի Մ. Արե-ղյանի անվան Գրականության ինստիտուտի 5-րդ գիտական սեփան՝ Նվերված Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ ռևոլյուցիայի 30-ամյակին:

Հ ս վ ու մ են հ հ տ է յ ա չ զ ե կ ու ց ու մ ն երբ.

1. «Սովետական գրականության համաշխարհային նշանակությունը» (զեկ. էդ. Քոֆյան): 2. «Սովետական հայրենասիրությունը սովետահայ դրա-կանության մեջ» (զեկ. Հ. Մելիքյան): 3. «Սովետահայ դրամատուրգիայի զար-գացման ուղիները» (զեկ. Ս. Հարությունյան): 4. «Սովետահայ ժողովրդական րանահյուսությունը» (զեկ. Ա. Ղանալանյան):

Դեկտեմբերի 29-ին

Քաջվում է Հայաստանի Սովետական կոմպոզիտորների երկրորդ համա-գումարը:

Դեկտեմբերի 30-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթում հրապարակվում է ՀԿ(Խ)Պ Կենտկոմի որոշումը՝ «Հայաստանի պարտիական կազմակերպություններում իդեոլոգիա-կան աշխատանքը ուժեղացնելու միջոցառումների մասին»:

Ո Ր Ո Ջ Ու մ Ե .

«III. Գրականության ընտղավառում:

1. Հայաստանի գրողների կարևորագույն խնդիրը համարել զաղամարա-կան բարձր երկերի ստեղծումը, որոնք արտացոլեն սովետական իրավաբու-

թյունը, մեր ժողովրդին դաստիարակեն սովետական հայրենասիրության, ցե-
պի ստեղծելիստական Հայրենիքը ամրապնդեն սիրո ոգով:

2. Հանձնարարել Հայաստանի Սովետական գրողների միության վարչու-
թյանը՝ ուժեղացնել զաղափարական-քաղաքական դաստիարակչական աշխա-
տանքը Հայաստանի գրողների մեջ, սիստեմատիկ զգնություն ցույց տալ երի-
տասարդ գրողներին ու քանապատկերներին՝ կոնսուլտացիաներ կազմակերպելու
և նրանց երկերը քննարկելու միջոցով:

Գրողներին ներգրավել ակտիվ մասնակցության ռեսպուբլիկայի հասարա-
կական-քաղաքական կյանքում, ասպեկտիվ ռեսպուբլիկայի հասարակական
կյանքի կարևորագույն պրոբլեմների, հեղափոխել շրջապատում կատարվող
համար Հայաստանի աշխատավորների մղած պայքարի խոր օւսումնասիրումը
գրողների կողմից:

Կազմակերպել ստեղծագործական աշխատանքի փոփոխական կո-
րալական ռեսպուբլիկաների գրողների հետ:

3. Առարարել Հայաստանի Սովետական գրողների միության վարչու-
թյանը՝ խորացնել քաղաքական-գրական կապերը քննադատության վրձնելու
մենադաստիարակչական ուժի ցույց տալ սովետական գրականության դրական
փորձն ու հաջողությունները և անհաշտ պայքար մղել զաղափարադրություն,
ֆորմալիզմի ու քուրճակության նախնական քննադատության դեմ գրականության
մեջ: Անհրաժեշտ է վճռականորեն արմատախիլ անել մտերմական հարաբերու-
թյունների դրսևորումը զեղարկվածական երկերի զնահատության գործում,
պայքար մղել բոլշևիկյան սկզբունքային քննադատության համար:

Մամուլում մերկացնել արտասահմանյան դաշնակցական գրողներին,
ռեակցիոն հայ գործիչներին, որոնք քայքայել աշխատանք են կատարում ար-
տաստեղծական հայկական գործերում:

Դեկտեմբեր

Հայերենի նշվում է Հայերի Դեկտեմբերի 150-ամյակը:

ՀԱՄԱՌՈՑ ԲՈՒՆՈՐԱՅԻՆ

Զափածո

Աղասյան Վ. — Բանաստեղծություններ, Բաքու:

Աղափնի — Երգ ամառնամուտի, Երևան:

Բորյան Գ. — Երևանյան լուսաբաց, Երևան:

Գրիշորյան Վ. — Հայրենի չվագներ, Երևան:

Դավթյան Վ. — Առաջին սերը, Երևան:

Զարյան Ն. — Երկեր, հ. III, Երևան:

Զարյան Ն. — Ընտիր երկեր (ռուսերեն), Մոսկվա:

Էմին Գ. — Բանաստեղծություններ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Կապուստիկյան Ս. — Զանգի արիներ, Երևան:

Կոմունի Ղ. — Լրջունու կոհակներ, Երևան:

Հարությունյան Ս. — Իմ ձայնով, Երևան:

Ղուկասյան Հ. — Հայրենադարձ, Երևան:

Սահյան Հ. — Առաջատար, Բաքու:

Սարմեն — Սրտի ձայնով, Երևան:

Սարյան Գ. — Բանաստեղծություններ, Երևան:

Սարգսյան Ա. — Զինվորի խոհեր, Երևան:

Սաֆյան Ե. — Կարոտի երգեր, Երևան:

Վշտուների Ա. — Երկերի ժողովածու, Երևան:

Արձակ

Անանյան Վ. — Պատերազմից հետո, Երևան:

Անանյան Վ. — Որսորդական պատմվածքներ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Ասրյան Վ. — Երկեր, Քրիիսի:

Արաքս — Հպարտ սեր, Երևան:

Բեա Գ. — Պատույց Գալուն, Երևան:

Ջորյան Ստ. — Երկերի ժողովածու, հ. III, Երևան:

Թորգոմյան Մ. — Հարազատ լարեր, Երևան:

Իսահանյան Ավ. — Ընտիր արձակ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Կորյուն Մ. — Կամո, Երևան:

Կուրտիկյան Ստ. — Արևոտ թերակղզում (անկարկներ), Երևան:

Հովսեփյան Ան. — Սիրտ, Երևան:

Մանվելյան Միք. — Ընտիր երկեր, Երևան:

Մկրտչյան Հ. — Նոսիլենի և անկարկներ, Երևան:

Ջոթյան Պ. — Գերված աղջիկը, Երևան:

Սևունց Գ. — Աղատուքյան պաղտատ, Երևան:

Սևունց Գ. — Ասալին շարք, Երևան:

Ստաֆֆի Բ. — Արևաշող հովիտը, Երևան:

Ստաֆֆի Բ. — Ստեփան Շահումյան, Երևան:

Ստեփանյան Անթ. — Փույրեր, Երևան:

Դրամատուրգիա

Դաշտենց Ն. — Տիգրան մեծ, Երևան:

Զարյան Ն. — Արա Գեղեցիկ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Մուրադյան Հ. — Համերթության ուղեորը, Երևան:

Վարդանյան Ան. — Կովասի դարբասների ծոտ, Երևան:

Ժողովածուներ

Արտասահմանյան հայ գրողներ, Երևան:

Հաղթանակի ուղիներով, պամանախ, Բաքու:

Հայկական նովելներ (ռուսերեն), գ. II, Մոսկվա:

Պսակ (Հայրենական Մեծ պատերազմում զոհված գրողների երկերի ժողովածու), Երևան:

Սովետահայ գրողները Մոսկվայի մասին, Երևան:

Սովետական Հայաստանի ոլտեզիան (ռուսերեն), Մոսկվա:

Կլասիկներ

Արոմյան Խ. — Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. IV, Երևան:

Աղայան Ղ. — Երկերի ժողովածու, հ. I, Երևան:

Առանձաք — Վշտի ծիծաղ, Երևան:

Դուրյան Պ. — Երկերի լիակատար ժողովածու, Երևան:

Նալբանդյան Մ.— Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. II, Երևան:
 Նար-Դոս — Երկերի ժողովածու, հ. I, Երևան:
 Շահազիզ Ս.— Երկեր, Երևան:
 Պարոնյան Հ.— Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. X, Երևան:
 Պեշիկթաշյան Մ.— Տաղեր, Երևան:
 Սևասունցի Դավիթ, (չաղերեն), Մախաչկալա:
 Բաֆֆի — Կաթեր, Երևան:

Հայագիտություն, գրականություն պատմություն, բնագիտություն

Անտոնյան Գ.— Նիզամիև և հայ կուլտուրան, Բաքու:
 Ասատրյան Աս.— Հակոբ Հակոբյան, Երևան:
 Էնո — Հայոց պատմություն, հ. II, Երևան:
 «Հայ գրականության պատմություն», դիրք I, Երևան:
 Համիկ (Հակոբյան).— Թատերական հուշեր, Երևան:
 Հարությունյան Ս.— Ամբիոնի վրա, Երևան:
 Նանուկյան Ռ.— Մեքսիկոյի Բադիստյան, Երևան:
 Շահումյան Ստ.— Գրականության մասին, Երևան:
 Պարսամյան Վ.— Գրիբոյեդովը և հայ-~~ուսական~~ հարաբերությունները,
 Երևան:
 Ջեդի Հ.— Քրդական ֆուկլուր, Երևան:

Թարգմանություններ

Բալզակ Օնորե.— Էթենի Գրանդե, Երևան:
 Գյուլեի Նիզամի — Էնլի և Մեջնուն, Երևան:
 Գորկի Ա. Մ.— Պատմվածքներ, Երևան:
 Գորկի Ա. Մ.— Մանկություն, Մարդկանց մեջ, Իմ համալսարանները,
 Երևան:
 Դանթե Ա.— Դոդոն, Երևան:
 Դորրոյություն Ն. Ա.— Փննադատական հոդվածներ, Երևան:
 Հերմոստով Մ. Յու.— Ընտիր երկեր, հ. II, Երևան:
 Կորեկենկո Վ.— Կույր երաժիշտը, Երևան:
 Մակարենկո Ա.— Մանկավարժական պոեմ, Երևան:
 Նեկրոստով Ա.— Ո՞վ է Ռուսաստանում լավ ապրում, Երևան:
 Պերրո Շառլ — Լեքիաթներ, Երևան:
 Պրիշվին Մ.— Արևի շտեմարանը, Երևան:
 Տոլստոյ Հե — Մանկություն և պատանեկություն, Երևան:
 Ֆադեև Ա.— Երիտասարդ զվարդիա, Երևան:

Հունվար

Վ. Գ. Բելինսկու մահվան 100-ամյակի կապակցությամբ Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետը կազմում է հոբելյանական հանձնաժողով՝ Ա.Վ. Իսա-հակյանի նախագահությամբ:

Հունվարի 5-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում Գ. Բորյանի «Բարձունքներում» պիեսի և քննադրության քննարկումը: Զեկուցում է Ս. Մելիքսեթյանը:

Հունվարի 7-ին

Հայաստանի Սովետական գրողների միության պարտիական կազմակերպությունը քննության է առնում ՀԿ(Բ)Պ Կենտկոմի որոշումը՝ «Հայաստանի պարտիական կազմակերպություններում իդեոլոգիական աշխատանքը ուժեղացնելու միջոցառումների մասին»:

Հունվարի 9-ին

Նշվում է հունգարական բանաստեղծ-ուսույրացիներ Եանդոր Պետեֆիի ծննդյան 125-ամյակը:

Հունվար

ՀամԿ(Բ)Պ Կենտկոմում տեղի է ունենում խորհրդակցություն՝ նվիրված սովետական երաժշտության հարցերին (տե՛ս «Գրական թերթ», 1948, № 13):

Հունվարի 13—14-ը

Տեղի է ունենում Հայաստանի Կոմպոզիտորների միության պլենումը, որը քննարկում է սովետահայ երաժշտության և երաժշտագիտության արդի խնդիրները արվեստի և գրականության վերաբերյալ ՀամԿ(Բ)Պ Կենտկոմի որոշումների կենսագործման կապակցությամբ:

Հունվարի 25-ին

Հայերենի նշվում է Սովետական Ուկրաինայի 30-ամյակը:

Ա.Վ. Իսահակյանի խոսքից.

«...Հայ ժողովուրդը սիրում է Ուկրաինայի ժողովրդին, թուրք պետության դաժան հալածանքներից նա ժաթի ապաստան է գտել ալե տեղ: Մենք սիրում ենք ուկրաինական ժողովրդի արվեստը, նրա ժողովրդական սքանչելի երգերը հարազատ են մեր սրտին, ինչպես և մեծ Եկեղեցուն, Սովետական ուկրաինական երաժշտությանը» Պ. Տիշինյան, Մ. Ռիլյակին, Ա. Կորնեյչուկը, Մ. Բաժանը, Լ. Պերովսկային Հայաստանի անկեղծ քարեկամներն են, ինչպես մենք նրանց անկեղծ քարեկամներն ենք:

«Գրական թերթ», 1948, № 4:

Հունվարի 26-ին

Մոսկվայում բացվում է ժաղաքական և գիտական գիտելիքների տարածման ընկերության Համաժողովենական առաջին համագումարը:

Հունվարի 28-ին

Տեղի է ունենում Գրողների միության ընդհանուր ժողովը, որը քննարկում է ԼՂ(բ)Պ Կենտկոմի «Հայաստանի պարտիական կազմակերպություններում իդենտիֆիկացիայի աշխատանքը ուսնողացնելու միջոցառումների մասին» որոշումը:

Փետրվարի 10-ին

ՀամԿ(բ)Պ Կենտկոմը որոշում է ընդունում «Վ. Մուրադեյու «Մեծ բարեկամություն» օպերայի մասին»:

Մարտի 2-

1. Դատապարտել սովետական երաժշտության մեջ ֆորմալիստական ուղղությունը, որպես հակաժողովրդական և իրականում դեպի երաժշտության լիկվիդացումը տանող ուղղություն:

2. Առաջարկել Կենտկոմի Պրոպագանդայի և ագիտացիայի վարչությանը և Արվեստի գործերի կոմիտեին՝ հասնել սովետական երաժշտության բնագավառում գրության ուղղմանը, Կենտկոմի ներկա որոշման մեջ նշված թերությունների լիկվիդացմանը և սովետական երաժշտության դեպիստական ուղղությամբ զարգացնելու գործի ապահովմանը:

3. Կոչ անել սովետական կոմպոզիտորներին, որ նրանք տալովն այն բարձր սահմանների գիտակցությամբ, որ առայադրում է սովետական ժողովրդը երաժշտական ստեղծագործությանը, և իր մտապարզից զեն նետելով այն ամենը, ինչ թուլացնում է մեր երաժշտությունն ու խանգարում է նրա զարգացմանը, ապահովել ստեղծագործական աշխատանքի այնպիսի վերելք, որը արագորեն առաջ մղեր սովետական երաժշտական կուլտուրան և հասցնեք երաժշտական ստեղծագործության բոլոր քննադատներում սովետական ժողովրդի արժանի լիարժեք, բարձրորակ ներկերի ստեղծմանը:

4. Համաժողովումն առաջ դրաբանական և սովետական համապատասխան արդանների կազմակերպական այն միջոցառումներին, որոնց նպատակն է բարելավել երաժշտական գործը...»:

«Վ. Մուրադեյու «Մեծ բարեկամություն» օպերայի մասին», Երևան, 1950, էջ 33:

Փետրվարի 15-ին

«Գրական թերթ»-ը էջ է նվիրում եղբայրական Վրաստանին: Թերթում ապագրվում են Ի. Գրիշաշվիլու «Հայ-վրացական դրական հարաբերություններ» և Բ. Ժոկոտի «Վրաց դրականությունը վերաբերմա հողվածները, Մ. Չիքովանու և Ի. Գրիշաշվիլու բանաստեղծությունները:

Փետրվարի 26-ին

Գրողների տան դահլիճում տեղի է ունենում Պ. Զոթյանի «Գերված աղջիկը» վեպի քննարկումը: Զեկուցում է Ա. Ինճիկյանը:

Փետրվարի 28-ին

Մոսկվայում սկսվում է լիտվական գրականության տասնօրյակը:

Փետրվար

Խայատուր Արովյանի մահվան 100-ամյակի առթիվ Հայկական ՍՍՌ Մի-
նիստրների Սովետին կից Արվեստի գործերի վարչությանը հայտարարում է
մեծ դրողի լավագույն պորտրետի (գունանկարչական, դրաֆիկային և քանդա-
կադործական) կոնկուրս:



«Սովետական գրականություն և արվեստ» ամսագիրը բաժիններ է նվիրում
հղյայրական Ուկրաինայի և Վրաստանի գրականություններին, Ամսագրում
տպագրվում են «Սովետական Ուկրաինայի պոեզիան» (Ա. Գրաշու) և «Վրաց
պոեզիան Հայրենական Մեծ պատերազմից հետո» (Ա. Մարմալյանի) հոդված-
ները և նոտիշներ Վ. Սոսյուրայի, Լ. Պերվոմայսկու, Պ. Ուսենկոյի, Ա. Մալիշ-
կոյի, Ն. Ռուդենկոյի, Ա. Մաշաշվիլու, Ի. Նոնեշվիլու, Ա. Աբաշիլու, Գ. Շաա-
րեաշվիլու ստեղծագործություններից:

Մարտի 9-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում Վահան Գրիգորյանի «Հայրենի նվազ-
ներ» ժողովածուի քննարկումը: Զեկուցում է պրոֆ. Լ. Մելիքյանը:

Մարտի 20-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված Հովհաննես Թուման-
յանի մահվան 25-րդ տարեկիցին:

Բացման խոսք է ասում Լ.մ. Միրանը: Զեկուցում է Վ. Պարտիզոնին: Հու-
շեր են պատմում Ավ. Իսահակյանը, Ստ. Զորյանը և բանաստեղծի դուստր Ն.
Թումանյանը:

Մարտի 22-ին

Նշվում է հայ նշանավոր կոմպոզիտոր Տիգրան Զոխաճյանի մահվան
50-ամյակը:

Մարտի 25-ին

Վրաստանի Սովետական գրողների միության նախագահությունը, Հայ-
կական սեկցիայի հետ, կազմակերպում է Հովհ. Թումանյանի մահվան 25-ամ-
յակին նվիրված հուշ-երեկո:

Բացման խոսք է ասում Ի. Աբաշիլեն, զեկուցում է Ա. Կարինյանը: Զերմ
խոսքերով հանդես են գալիս՝ Ի. Գրիշաշվիլին, Ե. Փաշալաշվիլին, Կ. Ժինճիա-
ձեն, պրոֆ. Մելիքյան-Բեկը, Մ. Թորոպյանը և ուրիշներ:

Ի. Գրիշաշվիլու խոսքից.

«...Թումանյանի սրտալի ցանկություններից մեկն էր տեսնել իր երկերը
վրացերեն լեզվով՝ թարգմանված: Նա ինքը մտածում էր հայերեն թարգմանել
Շոթա Ռուսթաֆելուն, որի երկրպագուն էր նա, ինչպես նաև մյուս վրացական
գրողների երկերը, սակայն ժանգամանակ մահը խանգարեց նրան այդ գործը
կատարելու:

Ինձ պատիվ վիճակվեց վրաց ժողովրդական մասնաներին ծանոթացնելու
Հովհաննեսի պոեզիային:

Հովհաննես Թումանյանը սիրված և մասնաշարժան բանաստեղծներից մեկն է՝ Վրաստանում: Նա նվաճել է այդ սերը իր անկեղծ, սրտի խորքից լի սոցիալական ճշմարիտ հայ, վրաց և մյուս ժողովուրդների եղբայրության և համագործակցության մասին, իր պոեմների և լեզենդների հոսանքային ուժանդով, իր հնչելու ու թռչելու բանաստեղծություններով:

«Անուշ-ը, «Մի կաթիլ մեղր-ը, «Գիթոր-ը, «Եվեր Վրաստանի բանաստեղծների-ը — Հովհաննես Թումանյանի այս աստղածործությունները մեզ են վրացական միջնակարգ դպրոցների դասագրքերի մեջ...»

«Коммунист», Երևան, 1948, № 89.

Մարտի 27-ին

Գ. Սուսլովյանի անվան պետական թատրոնում տեղի է ունենում Հայաստանի Սովետական գրողների միության և Հայկական ՍՄԽ Գիտությունների ակադեմիայի Մ. Արեղյանի անվան Գրականության ինստիտուտի միացյալ հանդիսավոր նիստը՝ նվիրված Մաքսիմ Գորկու ծննդյան 80-ամյակին: Բացման խոսք է ասում ՀԺ. Սիրասը, Մ. Գորկու կյանքի և ստեղծագործության մասին զեկուցում է Ռ. Հովհաննիսյանը:

Ինսպուրիկայի մամուլում իրենց խոսքն են ասում սովետահայ գրողները:

Մ. Արապու խոսքից.

«Մաքսիմ Գորկին ասպարեղ եկավ որտեղ մի հեթանթական հերոս, ապշեցուցիչ արագությամբ զբաղվելով մասնանրի ուղարկությունն ու համակրությունը: Հիշում եմ ինչ խանդավառությամբ էր ընդունում երիտասարդությունը Գորկու ամեն մի նոր գրվածքը, ինչպիսի արագությամբ էին տալուսովում նրա նպատակների ժողովածունները, քանի հրատարակություններ էին արագ հետևում իրար: Ուսանողական նրկուկներում արտասանվում էին նրա թուղծի երգը, «Մերկահամը, բերից բերան անցնում էին այդ ուսուցիցիս արձակ բանաստեղծությունների անմահ սուղերը:

Իմ հիշողության մեջ մնացել է այն խոր, ցնցող տպավորությունը, որով համակու էր ունկնդիրներին Գորկու «Հատակում» ոլիհսը: Երբ ցարիզմի օրերին Գնդարվեստական թատրոնի ընմից Ստանիսլավսկին Ստոինի գիրում արտասանում էր — «Գլխավորը մարդն է», այդ խոսքերը ամպրոպի նման ցնցում էին թատրոնի հասարակությանը, վերածվելով ուսուցիցիս լողունգի:

Մաքսիմ Գորկու՝ ռուս ժողովրդի հանճարող գրողի և ուսուցիցիսներին, աշխարհիս մեծ հումանիտի հիշատակը միշտ վստ կմնա ռուս և սովետական բոլոր ժողովուրդների սրտում:

«Սով. Հայաստան», 1948, № 74.

Մարտի 31-ին

«Խոտրոտորնայա զաղնատանում տպագրվում է Ա. Զիվենգովի «Հովհաննես Թումանյան հոդվածը:

Ապրիլի 2-ին

Հրապարակվում է ՍՄԽՄ Մինիստրների Սովետի որոշումը՝ զբաղանություն և արվեստի առարքերով 1947 թ. ստեղծված ալբի ընկնող աշխատանքներին Ստալինյան մրցանակներ շնորհելու մասին:

Ապրիլի 6-ին

Նշվում է Մարինետա Շահինյանի ծննդյան 60-ամյակը:

Ապրիլի 12-ին

Նրեանի Գ. Սունդուկյանի տնվան թատրոնում տեղի է ունենում հասկերսա-
վոր երեկո՝ նվիրված ռուս մեծ դրամատուրգ Ա. Ն. Օստրովսկու ծննդյան
125-ամյակին:

* * *

Գրողների տանը տեղի է ունենում երիտասարդ քանաստեղծներ Հրաչ-
յա Հովհաննիսյանի, Վահագն Դավթյանի և Սաղաթել Հարությունյանի
քանաստեղծությունների ժողովածուների քննարկումը: Զեկուցում է Ս. Վահա-
նին: Ելույթ են ունենում Գ. էմինը, Մ. Մարգարյանը, Հ. Սալախյանը, ՀՄ.
Սիրսար:

Ապրիլի 18-ին

Բացվում է Սովետական կոմպոզիտորների Համամիութենական առաջին
համագումարը:

Ապրիլի 26-ին

Նրեանի Անաստասովանյան ինստիտուտի դահլիճում տեղի է ունենում
էլ. Բաճադյանի հանդիպումը ինստիտուտի ուսանողների և դասախոսների
հետ:

Բաճադյանի կյանքի և ստեղծագործության մասին զեկուցում է Ս. Հա-
րությունյանը: Ելույթ են ունենում՝ պրոֆեսոր Ս. Սիմոնյանին և ուսանողներ:
Վերջում ելույթ է ունենում քանաստեղծը:

Մայիսի 1-ին

Գրական թերթ-ը էջ է նվիրում հղբայրական Աղբրեքանին: Թերթում
տպագրվում են Երարզավանում է եղբայրական Աղբրեքանի դրականությունը՝
խմբագրականը և Մ. Բաճիլիի «Սովետական Աղբրեքանի գրականությունը»
հոդվածը, Մ. Վուրդունի («Աղբրեքան»), Ս. Թուստամի («Իմ քահնությունը»)
և Գ. Բուրյանի («Թագու») քանաստեղծությունները:

Մայիսի 8-ին

Մտկվալում, Միությունների տան Սյունապարդ դահլիճում, տեղի է ունե-
նում ՍՍՄՄ Սովետական գրողների միության և Գիտությունների ակադեմիայի
կողմից կազմակերպված հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված ուղբեկական մեծ քա-
նաստեղծ Ալիշեր Նավոյի ծննդյան 500-ամյակին:

Մայիսի 10-ին

Գրական թերթ-ում տպագրվում է կուլտուրայի միջինկյան 32 վարայե-
ների պատասխանը՝ սովետական գրողների ռուս հետ հոգու, կուլտուրայի
միջինկյան վարայետները հարցին:

Պ ա տ ա խ ա ն ի ց .

«...Մեզ օւղղված ձեր դիմումը մեծ հույս է ներշնչում մեր ժողովրդին, որը ձգտում է ճշմարտության հասնել: Մենք կօգնենք նրան՝ պտտախառնելու: Ընդհանուր առմամբ, որպիսի գործը ու նկարենք պատկերենք ու դրանք հասարակ փառասերի և խաղաղության ուղիներին մասին, ինչպես նաև դիմելով ժողովրդին՝ վարձու սուտը մերկացնող ճշմարտացի խոսքով: Մենք կօգնենք այստես-խառնել ձեզ մեր երկրի ամբողջ ինտելիգենցիայի անունից: Սակայն բանակա-նությունն էլ ունի իր դավաճանները և մարդիկ, որոնք կրթած են նրա համար: Կան մարդիկ, որոնք պատրաստ են անարդի և անհարգ, արքայիկ տրամա-նան զոհանալ կամ ստանան այն, որին ձգտում է միայն նրանց հոգին—փող: ...Մենք կաշխատենք հանուն մեր ժողովուրդների բարեկամության: Սիրե-լով մեր երկիրը, մենք կօգնենք ցույց տալու մեր արժեքները ժողովրդին զար-հուրդի սպառնալիքի իսկական ընդդիմ: Մենք հույս ունենք, որ ձեր նամակը և մեր պատասխանը սկիզբ կդնեն մեր փոխադարձ արդյունավետ կապին, որը հնարավորություն կտա մեզ մտքերի փոխանակություն կատարե-լու և միասնաբար հանդես գալու ընդդեմ մահվան ձայնին: Մեր թշնամիները կհաղթեն, որ մեր միջազգային համերաշխությունը համարձակություն է դնող արտախառնում անսասան է, լնայած նրանց մոլեգնած հրահրողին ու հա-լածանքներին:

Մտալիս մաշիսի մեկի տոնին մենք սկզբում ենք ձեր ձեռքը՝ բռնակցակ մարդկության ձեռքը:

Մայիսի 15-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում Հայաստանի Սովետական գրողների միության և Արեւիկայի անվան Գրականության ինստիտուտի միացյալ հանգի-սավոր երեկոն՝ նվիրված ուղբակական մեծ քանատանգի Ալիշեր Նավոյի ծննդյան 500-ամյակին:

Ս տ . Զ ո ռ յ ա ն ի խ ո տ ք ի ց .

«...Նավոյին, մասնավորապես, սիրելի է մեզ՝ հայերիս համար, նրանով, որ այն խավար է պոխայում, երբ զիշատիչ նվաճողները հոշոտում էին օղբե-րին, նա մեծ սիրով ու համակրանքով է նկարագրում մեր երկիրը, այն ժամա-նակ օտար նվաճողներին լծի տակ հեծող Հայաստանը, իր հույսավոր փարհադ և Շիրինս պոեմում:

...Ահա այս աղնիվ զգացմունքների համար, նրա օլոմեններում արտա-հայտված շատ աղնիվ, մարդասիրական մտքերի համար, մենք այսօր, դա-կան-կուլտուրական այս պայծառ տոնին՝ մեր սերը և հարգանքն ենք հայտ-նում եղբայրական ուղբիկ ժողովրդին և նրա մեծ դավակ Ալիշեր Նավոյի հի-շատակին:

Գրական թերթ, 1948, թ 19.

Մայիսի 16-ին

Աշտարակում բռնկվում է հայ ակադեմիկոս վիսպաան Պիրս Պոռոյանի առան-թանգարանը: Հայաստանի Գրողների միության անունից ողբունի խոսք է ասում Հր. Քոչարը: Ելույթ են ունենում Ստ. Զորյանը, Սրվ. Մահադիզը և ուրիշներ:

Մայիսի 20-ին

Հայաստանի Գրողների միությունում, Մոսկվայից ժամանած պրոֆ. Վ. Կիրպուտինի մասնակցությամբ, տեղի է ունենում հայրենադարձ և երիտասարդ սովետահայ գրողների խորհրդակցություն, ներածական խոսք է ասում Հմ. Սիրապը, ղեկուցում է Հր. Քոչարը, ելույթ են ունենում՝ Վ. Կիրպուտինը, Հմ. Դուկասյանը, Ստ. Ալաշաբլանը, Հ. Սալախյանը, Հր. Հովհաննիսյանը և ուրիշներ:

Մայիսի 23-ին

Հայաստանի Կ(բ)Պ Կենտկոմը որոշում է ընդունում «Կիրպուտինյանը բարելավելու միջոցառումների մասին» (տե՛ս «Պարտիական կյանք», 1948, № 5),

Մայիսի 25-ին

Հայաստանի Կ(բ)Պ Կենտկոմը ընդունում է «Միջոցառումներ Հայաստանի երաժշտական արվեստի զարգացման համար՝ կապված Համ(բ)Պ Կենտկոմի ուլ. Մուրադեյու Վե՛ճ բարեկամություն» օպերայի մասին» որոշման հետև որոշումը (տե՛ս «Գրական թերթ», 1948, № 20):

Մայիսի 28-ին

Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Գ. Սարգսյանը, Հր. Քոչարը, Հմ. Սիրապը, Սարմենը, Հ. Շիրազը, Վ. Գրիգորյանը և ուրիշներ հանդիպում են ունենում Երևանի Պետական համալսարանի պրոֆեսորա-դասախոսական կազմի և ուսանողության հետ: Սովետական դրականության մի քանի խնդիրների վերաբերյալ ղեկուցում է Վ. Կիրպուտինը:

Մայիսի 30-ին

Վրաստանի և Հայաստանի սովետական գրողներ Գեորգի Լևոնիձեն, Ստեփան Զորյանը, Գեղամ Սարգսյանը և Բևա ժղինսոյին գրում են «Ավելի ամրապնդենք Հայաստանի և Վրաստանի գրական բարեկամությունը վերնագրով գիմումը»:

Դ ի մ ու մ ի ջ .

Վրաստանի և Հայաստանի հարևանությունն ու բարեկամությունը դարերի պատմություն ունեն, Այդ բարեկամությունն ու փոխադարձ ճանաչողությունը ավելի ամրապնդվեցին Սովետական իշխանության տարիներին բազմաթիվ նշանակալից ակտերով թե՛ քաղաքական, թե՛ կուլտուրական և թե՛ արվեստի ու գրականության բնագավառում:

Այդպիսի մի նշանակալից և ուրախալի ակտ է նաև վերջերս երկու եղբայրական ժողովուրդների՝ հայերի ու վրացիների գիտնականների փոխայցելությունները գիտական զննություններ կարգալու, միմյանց գիտական մտքի նվաճումներին հաղորդելից լինելու նպատակով:

Մեր երկու ժողովուրդների բարեկամության և փոխադարձ հաջողության չափադասին և գործն միջոցներից մեկն էլ հանդիսանում է գեղարվեստական դրականությունը:

Ճիշտ է, այս բնագավառում ևս որոշ քայլեր կատարված են գրական կապերն ամրապնդելու ուղղությամբ, սակայն այդ դեռևս հնուր է բավարար

լինելուց: Այստեղ մենք տակավին շատ ունիթներ ունենք, բայց, զժառանգաբար, դանդաղում ենք: Անհրաժեշտ է, որ մեր երկու ժողովուրդների գրադենքը կատարեն փորձի փոխանակություն, համատեղ նիստերում զբաղվեն օգնականական գրականության ակտուալ պրոբլեմների քննությամբ, մաքուր փոխանակությամբ, օժանդակեն միմյանց գրական այս կամ այն խնդիրների լուծման գործում և, որ գլխավորն է, հնարավորություն ստեղծեն, որ մեր երկու ժողովուրդները իրենց մայրենի լեզուներով ծանոթանան երկու հարաբերական գրականություններին՝ կլասիկ և թե՛ ժամանակակից հեղինակներ լավագույն երկերին: Ավելորդ կլինի բացատրել այստեղ, թե որքան նշանակալից դեր ունի գեղարվեստական գրականությունը ժողովուրդների բարեկամության գործում, միմյանց նկատմամբ փոխադարձ սերն ու հարգանքը ավելի ամրապնդելու և իրար ճանաչելու գործում: Պետք է ասել օգուտակի, որ մենք, երկու հարևան ժողովուրդներս, քիչ ենք թարգմանում միմյանց: Վրացերենից հայերեն և հայերենից վրացերեն թարգմանված գեղարվեստական գրքերի թիվը շատ աստիճանափակ է: Անհրաժեշտ է, որ եթե ոչ լրիվ, գոնե իրենց լավագույն հեղինակների լավագույն երկերով մեր երկու ժողովուրդները ճանաչեն միմյանց:

Ժամանակն է, որ վրացական գրականության կլասիկ և ժամանակակից հեղինակների լավագույն գործերը թարգմանվեն հայերեն և հայ գրականություն կլասիկ և ժամանակակից հեղինակների լավագույն երկերը թարգմանվեն վրացերեն: Այդ աշխատանքը պետք է կատարել սիստեմատիկաբար, պլանավորված կողմով, հատուկ տեղերներով:

Գրական թերթ, 1948, № 20.

Մայիս

«Սովետական գրականություն և արվեստ» ամսագիրը բաժին է հատկացնում լիտվական գրականությանը: Տպագրվում են Յու. Բալտուշիսի «Լիտվական գրականության նոր ուղիներ հեղվածք և նմուշներ», Պ. Յվիդկայի, Ս. Նեյրիսի, Լ. Գիրայի, Ա. Վենցլովայի, Ա. Խուրդինասի, Կ. Կիլենի, Կ. Կորնակոսի, Վ. Վալստանենի, Է. Մեժելայտիսի, Վ. Մոդուրյանիսի և Լուդվիգ Զեյդերի:

Հունիսի 7-ին

ՍՍՌՄ Մեծ Թատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ եվրոպան Վիսաարիոն Գրիգորենի Բելինսկու հիշատակին՝ երաժշտական 100-ամյակի առթիվ: Նիստը բաց է անում ակադեմիկոս Վ. Պ. Վոլգինը, «Բելինսկին և մեր արդիականությունը» թեմայով զեկուցում է Ա. Ա. Յագենը:

Հունիսի 7—8-ը

Տեղի է ունենում Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի Մ. Արեղյանի անվան Գրականության ինստիտուտի 6-րդ գիտական սեսիոն՝ եվրոպան Վ. Գ. Բելինսկու մահվան 100-ամյակին:

Հունիսի 9-ին

Հայֆիլհարմոնիայի ամառային թատրոնում տեղի է ունենում Հայաստանի Սովետական գրողների միության և Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակա-

դեմիտայի Մ. Արեղլունի անվան Գրականության ինստիտուտի միացյալ հան-
դեսավոր նիստը՝ նվիրված ռուս մեծ քննադատ, հրապարակագիր Վ. Գ. Բե-
լինսկու մահվան 100-ամյակին:

Բացման խոսք է ասում Հմ. Սիրասը, Վ. Գ. Բելինսկու կյանքի և քննա-
դատական գործունեության մասին ղեկուցում է Ռ. Հովհաննիսյանը:

Հունիսի 30-ին

Երևանի Գ. Ստեղծակյանի անվան պետական թատրոնում տեղի է ունենում
հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Մովսես Արաղու ծննդյան 70-ամյակին:

Արաղու կյանքի և դրական գործունեության մասին ղեկուցում է Վ. Թեր-
դիրաշյանը: Ողբերգի խոսքով հանդես են գալիս մի շարք գրողներ և հասարա-
կական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ:

Հուլիսի 2-ին

Գրողների տանը, Ստ. Զորյանի նախագահությամբ, տեղի է ունենում
Հայկական ՍՍՌ Հոսանքորության միևնույնության և Հայաստանի Սովետա-
կան գրողների միության հայտարարած լավագույն մանկա-պատանեկան
ստեղծագործությունների մրցանակաբաշխության մյուսիքի նիստը:

Երրորդ կարգի մրցանակ ստանում են՝ Ստ. Կուրտիկյանը՝ «Սերբ պատա-
նիկ», Աղաբեկ Դավթյանը՝ «Փոխարինողը» պատմվածքների, Գևորգ Էմինը
Մեծ և Նոր հարևանները մանկական պոեմի և Դավիթ Գաղաղյանը՝ «Անահիտի
դասարանը» մանկական պիեսի համար:

Հուլիսի 3-ին

Գրողների միության դահլիճում տեղի է ունենում հուշ-երեկո՝ նվիրված
դուստն Ենրամի (Գր. Տալյան) մահվան 10-ամյակին: Հուշեր են պատմում
Ավ. Իսահակյանը, Գ. Դեմիրճյանը:

Ոգոստոսի 25-ին

Ա. Ա. Ֆադեևը ղեկուցում է Վրոցլավ քաղաքում գումարված Խաղաղու-
թյան պաշտպանության կուստուրայի գործիչների համաշխարհային կոնգրե-
սում (տե՛ս «Գրական թերթ», 1948, № 33):

Ոգոստոսի 31-ին

Վախճանվեց Ա. Ա. Ժդանովը (ծնվ. 1896 թ.):

Սեպտեմբեր

Ա. Ս. Պուշկինի ծննդյան 150-ամյակը նշանավորելու համար ՍՍՌՄ Մի-
նիստրների Սովետը կազմում է համամիութենական հրեյախաղաղության կոմիտե՝
Ա. Ա. Ֆադեևի նախագահությամբ:

Հայաստանի Սովետական գրողների միությունում տեղի է ունենում
«Հեռախոսակազմ» զազեմա-ի 1948 թ. հուլիսի 31-ի № 4-ում ապված
Ար. Կարապետյանի «Ընդդեմ բուրժուական նացիոնալիզմի մնացուկների»

հողմածի քննարկումը, Լեֆորմացիա է տալիս շմ. Սիրուսը, Մաքսիի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Գ. Դեմիրճյանը, Վ. Գրիգորյանը, Էդ. Բախչյանը, Ս. Վահուհին, Ս. Եվգենովը, Խ. Մոմջյանը, Ռ. Հովհաննիսյանը, Ս. Տարանցին, Հր. Քոչարը և ուրիշներ:

Նույն հարցը քննարկվում է Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի Մ. Աբեղյանի անվան Գրականության ինստիտուտի գիտական խորհրդում: Հաղորդում է անում Ա. Մեսցակյանը: Մաքսիի փոխանակությանը մասնակցում են Ավ. Խատիսյանը, Գ. Դեմիրճյանը, Ս. Բաղյանը, Էդ. Քոփչյանը, Մ. Մկրտչյանը, Ռ. Հովհաննիսյանը, Գ. Արսվը, Ն. Սիրուսը, Գ. Ստեփանյանը, Ա. Ոսկանյանը, Խ. Մոմջյանը:

Սեպտեմբերի 15—16-ը

Տեղի է ունենում Երևանի Պետական համալսարանի գիտական սեմինարների վաղ և Լեռովյանի մահվան 100-ամյակին:

Ներածական խոսք է ասում պրոֆ. Ա. Տերտերյանը: Լիզում են հետևյալ զեկուցումները. 1. «Արսվյանի» Վեբըր Հայաստանի-ն (զեկ. Մ. Մկրտչյան), 2. «Արսվյանը և աշխարհագրորդ» (զեկ. Գ. Սևակ), 3. «Խ. Արսվյանը հայ նոր մանկավարժության հիմնադիրը» (զեկ. Մ. Սանթրոսյան), 4. «Արսվյանի աշխարհայացքը» (զեկ. Ս. Բաղյան):

Սեպտեմբերի 16-ին

Մոսկվայում, Միությունների տան Սյունազարդ դահլիճում, տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Խաչատուր Արսվյանի մահվան 100-ամյակին: Նիստը բաց է անում գրող Բուրիս Գորբատովը: Զեկուցումներով հանդես են գալիս պրոֆեսորներ Գ. Արսվը և Վ. Կիրպոտինը:

Սեպտեմբերի 18-ին

Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի նիստերի դահլիճում տեղի է ունենում գիտական սեմինարների վաղ և Բաղյանի 26 կոմիտեների յարտենեց սոցիալական 30-րդ տարեկիցին: Զեկուցումներով հանդես են գալիս՝ Վ. Ավետիսյանը, Մ. Ներսիսյանը, Ս. Աղայանը:

Սեպտեմբերի 20-ին

Երևանում բացվում է Արվեստի աշխատողների տունը:

Սեպտեմբերի 22—24-ը

Տեղի է ունենում Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի Մ. Աբեղյանի անվան Գրականության ինստիտուտի 7-րդ գիտական սեմինարների վաղ և Լեռովյանի մահվան 100-ամյակին: Ներածական խոսք է ասում պրոֆ. Մ. Մկրտչյանը: Լիզում են հետևյալ զեկուցումները. 1. «Արսվյանը Վեբըր համակարգող-լուսավորիչ» (զեկ. Աս. Ասատրյան):

2. «Արսվյանի Վեբըր Հայաստանի վեպի իդեալային բովանդակությունը» (զեկ. Էդ. Քոփչյան):

3. «Արսվյանը հայ-ռուս բարեկամության շատագույն» (զեկ. Վ. Պարտիզոնի):

4. «Արտվյանի ստեղծագործության ժանրերը» (զեկ. Դ. Դեմիրճյան):
 5. «Արտվյանը և ժողովրդական բանահյուսությունը» (զեկ. Ա. Ղանալանյան):
 6. «Արտվյանը և ժողովուրդների բարեկամությունը» (զեկ. Ղ. Ալվազյան):

Սևպետմբերի 22-ին

Հայկական ՍՍՌ Պետական պատկերասրահում տեղի է ունենում հաշվառու Արտվյանի մահվան 100-ամյակի առթիվ կազմակերպված Հոբելյանական ցուցահանդեսի հանդիսավոր բացումը:

Մասկվայի աշխատավորության և գրողների ասուինք ողջույնի խոսք է ասում պրոֆ. Վ. Կիրպոտինը, Ուկրաինայի Մովետական գրողների միության անունից՝ Մ. Տալալանսկին, Հայաստանի սովետական գրողների անունից՝ Ստ. Զորյանը:

Սևպետմբերի 23-ին

Երեւանի Ալ. Մայնդիարովի անվան օպերայի և բալետի թատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված հաշվառու Արտվյանի մահվան 100-ամյակին:

Բացման խոսք է ասում Ս. Կարապետյանը, Զեկուցում է Ն. Զորյանը:

Ողջույնի խոսքով հանդես են գալիս՝ Կ. Միմոնովը (ՍՍՌՄ Սովետական գրողների միության վարչության կողմից), Պ. Տիլինան (Ուկրաինա), Ս. Վուր-դունը (Ադրբեջան), Ե. Դադիանին (Վրաստան), Ֆ. Ռոկպելինսը (Լատվիա), Ս. Շերմիսկին (Մոսկվա), Ալ. Բուհակյանը և ուրիշներ: Մամուլում խոսք են ասում՝ Դ. Դեմիրճյանը, Մ. Արադին, Հովհ. Շիրազը և ուրիշներ:

Կ. Միմոնովի ելույթից.

«...Այսօրվա երեկոյին, սպարվա Հոբելյանին մարդ առանձնապես շատ և առանձնապես ջերմ կերպով է ցանկանում խոսել ամենից առաջ մեր ժողովուրդների՝ Սովետական Միության ժողովուրդների բարեկամության ժառին, այդ բարեկամության ուժի, նրա մեծ ապագայի մասին:

Մարդ ցանկանում է առանձնապես և ջերմորեն խոսել այն պատճառով, որ 100 տարի առաջ մեռած մեծ գրողը իրենից ներկայացնում էր իսկական ժողովրդասերի և զեմեկրատի օրինակ, մի մարդու, որը ջերմորեն և կրքոտությամբ հավատում էր, որ հայ ժողովրդի ապագան գտնվում է ռուս ժողովրդի հետ բարեկամության ու եղբայրության ուղու վրա: Նա կրքոտությամբ հավատում էր դրան և կրքոտությամբ քարոզում էր այդ այն ժանր ժամանակներում, երբ հեշտ չէր ռուսական ինքնաակալության պաշտոնական դիմակի տակ տեսնել ռուս ժողովրդի իսկական զեմքը, իսկական, մեծ, երկրորդ Ռուսաստանը՝ զեմեկրատներին, Պուշկինին, Բելինսկու, Գերցենի Ռուսաստանը:

Բայց հաշվառու Արտվյանը տեսնում էր այդ Ռուսաստանը և գտնում էր նրա հետ բարեկամության ուղիները ճիշտ այնպես, ինչպես որ բարեկամության ուղիներ էր գտնում այն ժամանակվա Վրաստանի և այն ժամանակվա Ադրբեջանի պրոգրեսիվ, առաջավոր մարդկանց հետ:

Հաշվառու Արտվյանը իր հայկական երկրի և իր հայ ժողովրդի կրքոտ հայրենասերն էր, բայց նա նրանց հայրենասերն էր հենց այն բարձր իմաս-

տով, ինչպիսիք իմաստով ուսու ժողովրդի հայրենասերներն էին Բելինսկին և Անդրեյևսկին:

Նրանց նման նա տեսնում էր սեփական ժողովրդի ազգային զարգացման հնարավորությունները միայն զեմոկրատական գաղափարների հիման վրա, մյուս ժողովուրդների հետ եղբայրության, քարեկամության և կուլտուրական շփման հիման վրա...»

«Մով. Հայտատու», 1946, № 133:

Պ. Տ ի չ ի ն ա յ ի ն ու չ թ ի ջ .

«...Ինձ պատիվ է միճակովել աշտո ներկա լինել սովետահայ կուլտուրայի արտասովոր տոնահանդեսին, հայ ժողովրդի մեծ զավակ Խաչատուր Արուստանի մեծարման հանդեսին:

Այսօր, շնայած որ անցնել է մի դար, մենք հետակ կերպով լսում ենք նրա ձայնը:

«...Օրհնեցե՛ր ուսանողի զայուստը, ինքներդ ասլոնցն՝ք եղբոր նման, Երեւնի՛ք միմյանց (արտասանում է հայերեն):

Մեր նախորդներից ո՛րը, մեր հայրենասանքներից, կլասիկներից ո՛րը կուրող էր ավելի ուժեղ կերպով արտահայտել հայրենիքի նկատմամբ իր սելը այնպես, ինչպես արտահայտել է Արուստանը:

Այստեղ Խաչատուր Արուստանը խոսում է այն ժամանակվա մասին, երբ ուսանող փրկեցին Հայաստանը պարսիկների ճանկերից:

Մեզ, ուկրաինացիներին, դա առանձնապես մոտ է և հասկանալի, Որովհետեւ, իրոք, ի՛նչ կարող էր պատահել Ուկրաինայի սոստոմիթյան այն դժարին պահերին, երբ նրա վրա էին հարձակվում թուրքերը, շվեդները, գերմանական զավթիչները, եթե չլիներ մեր ավագ եղբոր՝ ուս մեծ ժողովրդի օգնությունը:

...Ռուսների հետ միասին լինելով, մեզ համար Կաթմ սարատիւի լին ըրշ-նամիները: Եվ եթե ներկայումս երբեմն մենք արտասահմանից լսում ենք բորենիների ռոնոց և շների հաշոց, մասնավորապես հայերի հասցին, ապա ներառեց կարելի է պատասխանել՝ հաշեցն՝ք և ռոնացն՝ք, Հայաստանն այսօր բոլորովին այն չէ, ինչ եղել է առաջ: Հայոց մեծ ազգին չ՛իք ճանաչում:

Սովետական Հայաստանը՝ դա բարեքերով լեցուն թաւ է:

Բյուրեղյա թաւն է լեւի լեցուն,

Ծառերն ալգում պաղով հասուն:

Մառերը նրա ճանաչ ալգու,

Մաթ խաղողի, կոնաչ ալգու,

Գովենք նրա փառքը փալլոգ,

Ում ողիւն է մեզ հետ քալող

եվ բոլորուն: Եւմն առեղծագործ —

Մեր Խաչատուր Արուստանի:

Արուստան մեր, Արուստան մեր,

Թող որ նայի պատկերդ մեզ:

Արև, Խորախճանը: Մարդիկ ազատ,

Եղբայրության մեջ հարազատ,

Մենք առաջ ենք շարժում խիզախ,

Զախչախելով թշնամու: Ժանսու

Մեզ են լսում գետեր, լեռներ,

Ինչ կերտում ենք, դարերինն է:

...Թույլ տվե՞ք այժմ մեր հանդիսավոր նիստում ձեզ մատուցել ուկրաինական ժողովրդի նվերը՝ Խաչատուր Աբովյանի երկերի ժողովածուն, անդրախն-
րեն ընդգծվե՞ք...

Գրական քննադատ, 1948, № 26.

Շ. Դ ա գ ի ա ն ու ե լ ու յ թ ի ց.

Մենք, վրացի գրողների ներկայացուցիչներս, մեծաբույս ենք մեծ գրող և հայրենասեր Խաչատուր Աբովյանի հիշատակը և բերել ենք մեր անկեղծ սերն ու սրտագին ողջունքը ամբողջ հայ ժողովրդին:

...Առավել ևս մեզ, հայերի մերձավորագույն հարևան Վրաստանի ներկայացուցիչների համար այս պանծալի տունը հուզիչ է այն պատճառով ևս, որ մենք հիանալի կենդանի հասկանում ենք մեր ժողովուրդների պատմական բախ-
տը, երբ դարերի խորքում մենք միասին էինք ընթանում և ստեղծում էինք հույսերական արժեքներ:

Մենք հիշում ենք վրացական տարեգրերում հիշատակված երկու առաս-
պելական եղբայրների՝ Գալստի և Քարթլոսի, այսինքն՝ հայի և վրացու մա-
սին. Այս առասպելը ցույց է տալիս մեր ժողովուրդների բարեկամությունը, որը,
անշուշտ, իր ռեալ հիմքն է ունեցել անցյալում:

Մենք գիտենք նաև 19-րդ դարի մեր առաջավոր մարդկանց բարեկամու-
թյունը, ինչպես, օրինակ՝ մեր զբաղանդավոր երկու հսկաներ Գարբիել Սուն-
դուկյանի և Ավակի Մերեթիլի մասին, ինչպես նաև մեր արտիստներ Զաչխա-
նի, Աղաժյանի, Արելյանի, Աբաշիձեի, Ալեքսի Մեսխիշվիլիի և մյուսների սի-
րտ և բարեկամությունը մասին. Մենք հիշում ենք պանծալի ականավոր բանա-
ստեղծ Հովհաննես Թումանյանին, որը վրացական ինտելիգենցիայի շարքերում
մեծ սեր էր վայելում:

Եվ մենք անկեղծորեն ուրախանում ենք այդ բարեկամությունը...

Ս. Վ ա ռ գ ա ն ի ե լ ու յ թ ի ց.

Մենք մենք եղբայրական Հայաստանի մայրաքաղաք Երևանում հպար-
տությամբ հսկայական զգացմունքով ենք նշում մեծատաղանդ հայ ժողովրդի
հանճարեղ զավակներից մեկի՝ մահվան 100-ամյակը. Այդ նշանակալից տարե-
թիվը այսօր նշում են նաև ադրբեջանական ժողովրդի մայրաքաղաք Բաքում:

Հայ ժողովրդի բազմազարյան կուլտուրայի պատմության մեջ Խաչատուր
Աբովյանը հատուկ տեղ է դրավում՝ որպես հայկական դեմոկրատական երր
զբաղանդյուն հիմնադրի. Մեզ՝ ադրբեջանական ինտելիգենցիայի ներկա-
յացուցիչներին և մեր ամբողջ ժողովրդի համար Աբովյանի անունը թանկ է
նաև այն պատճառով, որ նա եղել է ադրբեջանական ռեալիստական զրա-
վանության հայր, զրաժատուրդ և փիլիսոփա Միրզա Ֆաթալի Ախունդովի ժա-
մանակակիցն ու զրյակիցը:

Աբովյանի, Ախունդովի և Միրզա-Շաֆիի բարեկամությունը, նրանց հա-
մատեղ ստեղծագործական ու հասարակական գործունեությունը նպաստեցին
եղբայրական ազգային երկու կուլտուրաների զարգացմանը...

Ֆ. Ռ ա կ ա լ ի ն ի ս ի ե լ ու յ թ ի ց.

Քանիզագին ընկերներ, շատ մեծ և հուզիչ տպավորություն է թողնում
այն խոր սերը, որով ամբողջ հայ ժողովուրդը մեծաբույս է իր մեծ զավակի,
հայ նոր զբաղանդյուն հիմնադրի Խաչատուր Աբովյանի հիշատակը:

Պայքարի զժամարին տարիններին, 100 տարի առաջ, նա քարձրանում էր իր ժամանակվա պրոգրեսիվ գաղափարների քարձր լինելը և այնտեղից տեսնելով աղաքա երջանիկ օրերի լույսը, այդ մասին ազդարարում էր իր ժողովրդին, որը ապրելով այս հիանալի լինանշխութուն սովորել է գրավել ամենազվարթին բարձունքները:

...Առաջին անգամ գտնվելով Հայաստանում, ես իմացա այն մասին, թե ինչպե՞ս Հայ ժողովուրդը պահպանում է իր այն հեքսաների հիշատակը, որոնք Հայրենական Մեծ պատերազմի տարիներին իրենց կյանքը զոհել են Հայրենիքի ազատութեան համար: Աղքատ-հուշարձանները համբրժ կենդանի ջրով հիանալի կերպով արտահայտում են մարդկանց անմահության մասին, պարզ ու մեծ միտքը այն մարդկանց, որոնք այնքան սիրում են կյանքն ու ազատությունը, որոնք նրա համար չեն խնայում ամենաթանկագիններ՝ իրենց կյանքը: Ժողովրդի մեջ համբրժ կենդանի ջրի նման շարունակում են հասել Արուսյանի մտքերն ու պատգամները, անմահ Աղասին պատմական նոր պայմաններում շարունակում է իր պայքարը... Այսօր նա մեր պանծալի գեներալ Բազումյանն է, որին հարազատ զավակի նման սիրում է ամբողջ լատիշ ժողովուրդը, որի ազատագրման գործին նա մասնակցել է մեծ ծառայություններ...:

Ս. Ե ն ր Վ ի ն ս կ ու ն լ ու յ թ ի ջ.

«Ընկերներ, ինձ միճակվեց Հայ ժողովրդի մեծ զավակ Խաչատուր Արուսյանի հիանալի ստեղծագործությունները ուսերին թարգմանելու մեծ պատիվը:

Ավելի քան 30 տարվա ընթացքում, 1916 թվից, ես կապված եմ Հայ գրականության հետ: Յուրաքանչյուր անգամ, երբ ինձ պետք է նշել ձեռնամուխ լինել այս կամ այն երկի թարգմանությունը, ես ապրել եմ հակադաս գոհունակություն՝ զգացմունք: Որպես թարգմանիչ ես քարձրադույն գոհունակություն եմ զգացել Արուսյանի «Էներջ Հայաստանի» նշանավոր վնայր և նրա քանաստեղծությունները թարգմանելու ժամանակ: Ավելի քան 100 տարի առաջ ստեղծված վնայր իր քարձր գաղափարների, կենսական ճշմարտության ու խորին հուզականության պատճառով անկեղծորեն հուզում է յուրաքանչյուրին, ով այդ երկը իր ձեռքն է վերցնում, խորանում է Հայ ժողովրդի ծանր անցյալի մշտալի էքերի մեջ: Բայց Արուսյանը ոչ միայն մշտի երգիչ է, նա զայրույթի հեղաշարժան ուժով հարձակվում է իր հայրենիքի թշնամիների վրա, նրա լուրջագույն զավակներին կոչ անելով արդաղան պայքարի գուրս գալ ազատության ու երջանկության համար:

Այստեղ հղրայրական Ուկրաինայի և Ադրբեյջանի ղեկավարները մատուցեցին իրենց լեղունեքով թարգմանված Արուսյանի երկերը: Այժմ ուս ընթերցողը եւ հնարավորություն է ստացել ծանոթանալու նրա հիանալի ստեղծագործություններին:

Շատ ուժեղ նվիրելով «Էներջ Հայաստանի»-ի տեքստը ուսերին վերատեղծելու գործին, ես մեծ քաջակամություն ստացա: Իմ մեջ ապրում է և կապրի իսկական հիացմունք մեծ հումանիստ և լուսավորիչ Խաչատուր Արուսյանի անձնավորության, սխրագործության նկատմամբ:

Ի. Գրիշաշվիլի: Երեսնամյա ուսանավորը.

Վերջ Հայաստանի-ի ճեղհակի՞ն

Դու մտերիմ, դու մեր հղբայր, արդ շողում ես փառքով անանց,
 Երգում ենք մենք սխրանքդ մեծ, խոնարհվելով գլխարկ հանած:
 Մի դար առաջ... Երա՞դ է այս: Դուք ծվատում, ողբում էիք:
 Մի դար առաջ զնացի՞ր դու, ոնց զնաց մեր Մայրերին:
 Մոթ երկնքում Հայաստանի՝ մոռալ գիշերն էր թևածում,
 Թշնամին էր որպես համրիչ խաղում ձեզ հետ ու հարվածում,
 Վիշառ որպես դամբանաբար՝ ժողովուրդը օրտին սեղմած
 Հնձնեռում էր անհանգրվան երազներով դեռ լլիջած:
 Եղածն ինչո՞ւ մխիթարել — Երբովն էր թախծից ծնվեց.
 Բայց հայտնվեց առաջնորդը, ազատության արն ալմտեց:
 Դու մտերիմ, դու մեր հղբայր, արդ շողում ես փառքով անանց,
 Հարգում ենք մենք սխրանքդ մեծ, խոնարհվելով գլխարկ հանած:
 Վերքը չկա Հայաստանի: Արդ նայիր շուրջդ հրճվելով,
 Դարեր տևող հղբայրության դաշն է հյուսվել պողպատ թելով:
 Երգ էի, հյուսիք մինչ լուսարաց, խրախճանքի մեջ այս անարատ,
 Դայխարե, Սոմխեթ, էլ մի լաց ըլի, խաղ արա:

«Գրական թերթ», 1948, № 26.

Ա. Ի ս ա հ ա կ յ ա ն ի ն ու յ թ ի ջ.

Թույլ տվե՛ք ինձ Հայաստանի սովետական գրողների անունից, հայ ժողովրդի անունից, հայտնել անկեղծ շնորհակալություն ձեզ, մեր թանկագին հյուրերին, հղբայրական գրականությունների ներկայացուցիչներին, որ մեզ հետ միասին մասնակցեցի՛ք մեր մեծ տոնին: Ենդհանրապես մեր թանկագին հյուրերին, որ նրանք այնպիսի ուշադրությամբ, այնպիսի բացառիկ ջերմությամբ վերաբերվեցին մեր մեծ նաչատուր Արովյանի հորիլային:

Այն փաստը, որ մեր տոնահանդեսին մասնակցելու համար ժամանել են հղբայրական գրականությունների լավագույն ներկայացուցիչները, որ այս օրերին Արովյանի ձրկերը լույս են տեսնում բազմաժողով տիտաներով առասերեն, ուղիտիներեն ու աղբբեջաներեն և անծայրածիր սովետական Միության մյուս ժողովուրդների լեզուներով, վառ կերպով վկայում է, որ Արովյանը այստեղանում է մեր հայրենիքի լուրջ ժողովուրդներին, որոնք սերտորեն միանալով ձեռք են մեծ հղբայրական բարեկամությամբ: Հենց այդ մեծ բարեկամությունը լավագույն գրականության է մեր ժողովուրդների կուսուրդային հետագա է՛լ ալկի բուռն ծաղկմանը:

«Սով. Հայաստան», 1948, № 227.

Հանդիսավոր նիստում հրապարակվում է Հայկական ՍՍԻ Մինիստրների Խորհուրդի որոշումը՝ և. Արովյանի հիշատակը հավերժացնելու մասին:

Սեպտեմբերի 25-ին

Գ. Սոսողուկյանի անվան թատրոնում, ի նշանավորումս և. Արովյանի մահվան 100-ամյակի, Ն. Տիխոնովի նախագահությամբ, տեղի է ունենում սովետական պոետիկայի երեկու իրենց բանաստեղծությունների ընթերցանությամբ հանդես ևն զայիս՝ Գմիստր Բելուսը, Գ. Բրայսը, Ա. Գրաշին, Ի. Գրի-

շաշվիին, Ե. Դադիանին, Ն. Զարյանը, Վ. Զվյագինցևան, Գ. Էմինը, Ավ. Իսահակյանը, Սադ. Հաբուսյանը, Հր. Հովհաննիսյանը, Սերգեյ Երզնկյանին, Հ. Շիրազը, Ֆր. Ռոկպենիսը, Սուլեյման Ռուստամը, Հ. Սահյանը, Սարմենը, Գ. Սարյանը, Ե. Սաֆյանը, Կ. Սիմոնովը, Ս. Վահանյան, Ս. Վարդուհան, Մ. Տալալեանին, Ս. Տարոնցին, Ն. Տիխոնովը, Պավել Տիշկեան:

Սեպտեմբերի 28—29-ը

Տեղի է ունենում Հայաստանի Առկնտական գորղների միության վարչության ընդլայնված նիստը, մասնակցությամբ ՍՍՌՄ Գորղների միության ղլխավոր քարտուղարի տեղակալներ Կ. Սիմոնովի, Ն. Տիխոնովի և ջննադատ Վ. Կիրպոտինի:

Սովետահայ զբաղանույթյան արդի վիճակի և խնդիրների մասին զեկուցում է Հմ. Սիրասը: Մտքերի փոխանակությամբ մասնակցում են՝ Դ. Դեմիրճյանը, Ա. Կարինյանը, Ն. Զարյանը, Մ. Արազին, Վ. Զվյագինցևան, Գ. Բորյանը, Գ. Սարյանը, Հ. Մկրտչյանը, Վ. Կիրպոտինը, Գ. Սևակը, Ռ. Հովհաննիսյանը, Ն. Տիխոնովը, Հր. Քուլարը և ուրիշներ:

Սեպտեմբեր

Համկ(բ)Պ Կենտկոմը որոշում է ընդունում «Կրկնդիւժ ամսագրի մասին»

Հոկտեմբերի 2-ին

Վրացական մեծ գրող Ալեքսանդր Կազբեգիի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ իրենց խոսքն են ասում սովետահայ գրողները:

Դ. Դեմիրճյանի խոսքից.

«...Կազբեգիի ծայրը հնչում է արիաբար, նա կոչ է անում պայքարի, ազատության: Նրա հերոսները իրենց մեջ մարմնավորում են աշխատավոր ժողովրդի լավագույն գծերը՝ քաղցածությունը, հերոսականությունը, ազնվությունը, հարգանքը ուրիշ ժողովուրդների նկատմամբ:

Կազբեգիի ստեղծագործությունը ներթափանցված է ժողովրդայնությամբ: Ազատասեր, փառապանծ վրաց ժողովրդի զավակը վերցրել է ամեն ինչ իր ժողովրդից և վերադարձրել նրան հոյակապ պատմվածքներով ու վեպերով: Ամեն ինչ նրա մոտ քնական էր, ճշմարիտ, վեհ, ինչպես ինքը ժողովրդը, ինչպես ինքը բնությունը: Եվ Սովետական Վրաստանի ժողովուրդը մեր մեծ հայրենիքի մյուս եղբայրական ժողովուրդների հետ միասին անհուն ուրիշ է նշում այսօր պանծալի գրողի հիշատակը:

Ստ. Զարյանի խոսքից.

«Եմ պատանության տարիներին կարդացած դրքերից մեկը եղել է Ա. Կազբեգիի «Ելլաուշ» վեպը, որն ինձ վրա թողել է աչքան ուժեղ տպավորություն, որ այժմ էլ ես հիշում եմ նրա հերոսներին, նրանց անկաշառ ազնվությունը, ընկերական սպալկան և կամքի ուժը: Ինձ հիացնում էր այդ բոլորը և դրա հետ միասին նրկի կուռ կոմպոզիցիան ու հեղինակի ռեալիստական, լակոնիկ ոճը:

Եվ այդ օրվանից Կազբեգին, իր խիզախ հերոսներով, դարձավ իմ սիրած գրողներից մեկը...»:

Հոկտեմբերի 12-ին

Հայնորեն նշվում է Մտեփան Շահումյանի ծննդյան 70-ամյակը: Այդ առթիվ հուշերով հանդես է գալիս Մ. Արազին:

Մ. Արազին. հոռւ և բից.

«Հիշողություններն ինձ տանում են դեպի Ստեփան Շահումյանի աշակերտության հեռավոր առարկները: Արդեն աշակերտական սեղանի վրա ես զարմանք էր պատկերում իր լրջությամբ և հակումով դեպի հասարակական ու գրական հարցերը: Եվ դրա հետ միասին նա կենսության, զգայուն, ընկերներին սիրող և նրանցից սիրված պատանի էր:

Շահումյանը սիրում էր գրականությունը, նա ծանոթ էր ռուսական, արևմտահայկական և հայկական կլասիկներին, սիրում էր խոսակցության մասնակց մեջբերումներ կատարել րանաստեղծություններից, նա այն ընթերցողներին էր, որոնք խոր կերպով թափանցում են դրքի մեջ, մի տեսակ վերապրում են այն և սիրում էր իր կարծիքները փոխանակել ուրիշների հետ...»:

«Коммунист», Երևան, 1948, № 342:

Հոկտեմբերի 16-ին

Ինսպուրիկայի մամուլը «Պրավդա»-ից արտատպում է Պ. Պոսպելովի «Տենդենցիոզ և անբարեխիղճ ֆենատիստության դեմ» հոդվածը՝ ի պատասխան լիտեռատուրական զբաղմունքների 1948 թ. հուլիսի 31-ի համարում տպագրված Ար. Կարապետյանի «Ընդդեմ բուրժուական նախադասության մեղադրանքի» հոդվածի:

Հոկտեմբերի 23-ին

Նշվում է Մոսկվայի Գորկու անվան Գեղարվեստական ակադեմիկ թատրոնի 50-ամյակը:

Հոկտեմբերի 24-ին

Հայաստանից հոտացած իր տպավորություններով Երևանի «Կոմունիստ» թերթում հանդես է գալիս կոմպոզիտոր Արամ խաչատրյանը:

Ա. Խաչատրյանի տպավորությունները.

Երեմ վիճակվեց լսել և տեսնել ժողովրդական երգեր ու պարեր՝ ինքնագործ խմբակի կատարմամբ: Ես կրկին սուղվեցի երաժշտական արվեստի զանաքանը և շատ րան վերքերի ինձ համար:

Հայաստանում կատարած իմ նախաբարձորգությունը, ժողովրդական երաժշտության առավել խոր ուսումնասիրությունը արդյունք են այն բանի, որ մեր պարտիան կրկին կոմպոզիտորներին հիշեցրեց, թե նա, ով կտրվում է ժողովրդից՝ գնում է պոլից և նրան մոռանում են: Այն արվեստագետը, որն ամուր կապերով չի կապված ժողովրդի հետ, դադարում է լիարժեք արվեստագետ լինելուց:

Նոյեմբերի 12—14-ը

Տեղի է ունենում Հայաստանի Կոմունիստական (քոլեկիկներին) պարտիայի XIV համագումարը:

Համագումարի քառասներորդ

«23. Հայաստանի գրողներին անհնազանդելու խնդիրը համարել սոցիալիստական շինարարության հերոսական և սովետական մարդկանց հոգևոր կերպարը արտացոլող, բարձր զաղափարական ու զեղարվեստական արժեքավոր երկեր ստեղծելու վերաբերյալ Համկ(բ)Պ կենտկոմի պատմական որոշումներին կենսագործումը: Վճռական պայքար մղել գրականության մեջ ապոլիտիկանության և զաղափարազրկության դեմ»:

Հանձնարարել Հայաստանի կ(բ)Պ կենտկոմին բարելավել Սովետական գրողներին միության աշխատանքը, ավելի մեծ ուշադրություն նվիրել գրողներին, բանաստեղծներին ու ֆնսդատների մարքսիստական-լենինյան դաստիարակությանը, ամեն կերպ օգնելով նրանց զաղափարական-քաղաքական մակարդակի բարձրացման գործում:

25. Համագումարը նրա ժողովության, կերպարվեստի, դրամատուրգիայի և կինեմատոգրաֆիայի զարգացման ինստիտուտում պարտիական կազմակերպությունների կարևորագույն խնդիրն է համարում արվեստի հարցերի վերաբերյալ Համկ(բ)Պ կենտկոմի որոշումների անշեղ կենսագործումը, դրամատուրգիայի, նրա ժողովության, զեղարվեստական և դեկորատիվ-կոստյումների, ինչպես նաև կերպարվեստի բարձր զեղարվեստական և զաղափարական հագեցված գործերի ստեղծումը և արվեստի ստեղծագործություններում ֆորմալիզմի ու հակաժողովրդականության վերացման համար մղվող պայքարի ուժեղացումը:

«24/25 257 համագումարի քառասներորդ, հինգերորդ, 1948, էջ 22—23»:

Նույնների 22-ին

Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետի որոշմամբ ստեղծվում է Ա. Ս. Պուշկինի ծննդյան 150-ամյակի տոնակատարության հորինվածական հանձնաժողով՝ ԱՎ. Իսահակյանի նախագահությամբ:

Դեկտեմբերի 6-ին

Կինոյում բացվում է Ուկրաինայի Սովետական գրողների երկրորդ համագումարը: Ողջույնի խոսքով հանդես է գալիս Հայաստանի գրողների ներկայացուցիչ էդ. Քոփյանը:

Դեկտեմբերի 15-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված ուսման մեծ բանաստեղծ-գիտնական Վալերի Բրյուսովի ծննդյան 75-ամյակին:

Երեկոն բաց է անում ԱՎ. Իսահակյանը: Բրյուսովի կյանքի և ստեղծագործության մասին զեկուցում է Ա. Կարինյանը: Հուշեր է պատմում Գ. Գեմիլդյանը:

ԱՎ. Իսահակյանի խոսքից.

«Վ. Բրյուսովը, որի ծննդյան 75-ամյակը հարգանքով տոնում է հայ հասարակությունը, իր կենդանության ժամանակ արդեն մեծ հռչակ էր վայելում որպես ուսման առաջնակարգ բանաստեղծներից մեկը և որպես տեսության-բուհական:

Ռուս կուլտուրային և գրականությանը մատուցած նրա վաստակները հզակի են և անզնահաստելի:

Վ. Բրյուսովը առանձնապես թանկացրել է մեզ՝ հայերին հաժար այն շատ նշանակալից գործի պատճառով, որ նա կատարեց հայ կուլտուրայի և գրականության արժեքավորման և զնահատման վերաբերմամբ:

Այն ժամանակ, երբ հայ ժողովուրդը ապրում էր մի սոսկալի ողբերգության՝ իր դժբախտ պատմության մեջ նույնիսկ ժենախընթաց, երբ թուրք զավթած պետությունը կոտորում էր հայ ժողովրդի արևմտյան հատվածին՝ ծերերին, երիտասարդներին, կանանց և երեխաներին, շնչելով մի ամբողջ ժողովուրդ, նրա կուլտուրան, անցյալը և նրա ապագան միաժամանակ: Յուրաքանչյուրը, որ անգիտի դանդաղ ընդմիջումներ անցնող հայկական հարցը... այդ ժամանակ հայ ժողովրդի մեծ բարեկամ Մ. Գորկու հետ հանդես եկավ Վ. Բրյուսովը՝ պաշտպանելու հայ ժողովրդի կուլտուրան, նրա արժանի դատը:

Վ. Բրյուսովը, երանելի, իրեն հատուկ համառ աշխատանքով սկսեց ծանոթանալ հայ լեզվին, հին, միջին և նոր գրականությանը, հայ պատմությանը և առանձին ճշմարտանքի պեղումներ անցկացրեց իմաստասիրության, ուսման, տաղանդավոր բանաստեղծների գործակցությանը: Մի շատ ծանր, դժվարին դարձ, որ պատկվեց փայլուն հաջողությանը:

...Բրյուսովի անուշիկ հայ ժողովրդի սրտի մեջ է: Խորին երախտագիտությանը հիշում է նա միշտ իր մեծ և արդարամիտ բարեկամին:

«Գրական թերթ», 1948, № 48:

Դեկտեմբերի 15—17-ը

Մոսկվայում տեղի է ունենում ՍՍՌՄ Սովետական դեղինների միության վարչության 12-րդ պլենումը, որտեղ քննարկվում են զեկուցումներ՝ «Ջվլզգա» և «Լենինգրադ» ամսագրերի մասին Համկ(բ)Պ Կենտկոմի որոշումներից հետո՝ հայկական, լատիշական և ղազախական գրականությանը վերաբերյալ, «Դրամատիկական թատրոնների ռեպերտուարի և այն բարելավելու միջոցառումների մասին Համկ(բ)Պ Կենտկոմի որոշումից հետո սովետական դրամատուրգիայի վիճակի վերաբերյալ, ինչպես նաև Կենտկոմի որոշումի միևնույն ժամանակ 1948 թ. թնայանիկ պլանի վրա որոշումների աշխատանքի հարցը:

Պլենումը բաց է անում Ա. Ա. Ֆադեևը: Սովետահայ գրականության մասին զեկուցում է Հմ. Միրյանը, հարակից զեկուցումով հանդես է գալիս Կ. Մ. Միմոնովը, Նուրի Ս. Կ. Զարյանը:

Դեկտեմբերի 22-ին

Մոսկվայում սկսվում է լատիշական գրականության առաջնությանը:

Դեկտեմբերի 23-ին

Նշվում է լեհ մեծ բանաստեղծ Ադամ Միցկևիչի ծննդյան 150-ամյակը:

Դեկտեմբերի 28-ին

Գործերի տանը տեղի է ունենում Ադամ Միցկևիչի ծննդյան 150-ամյակին նվիրված երեկո:

Ա. Միգինիի կյանքի ու գործունեության մասին զեկուցում է Ա. Քաղաղանը:

Գեկտեմբերի 31-ին

«Գրական թերթ»-ը էջ է նվիրում բեղոտական գրականությանը:

ՀԱՄԱՌՈՏ ՌԵԼԻՒԳԻԱՅԻՆԱ

Զավաստ

Այվազյան Ա.— Թովյանք, Երևան:
Արամունի Վ.— Բանաստեղծություններ, Երևան:
Թորյան Գ.— Երեսյան լուսարաց (ռուսերեն), լենինգրադ:
Թերզյան Ան.— Արենյք, Երևան:
Թումանյան Հեն.— Աշտարակ, Երևան:
Նուսենց Ա.— Սիրո գիրք, Երևան:
Հարությունյան Միք.— Փարսանային, Երևան:
Հովհաննիսյան Հ.— Իմ կյանքի երգը, Երևան:
Պողոսյան Հռ.— Խնդություն, Երևան:
Սևակ Պ.— Անմահները հրամայում են, Երևան:
Սարյան Գ.— Բանաստեղծություններ (ռուսերեն), Մոսկվա:
Սարգյան Ա.— Ճանապարհներ, Երևան:
Վեսպեր — Հիշատակ, Երևան:
Տարոնցի Ս.— Ամարոպից հետո, Երևան:

Արձակ

Արազի Մ.— Ընտիր երկեր, Երևան:
Դավթյան Մ.— Մեր գյուղում, Քաղոս:
Զորյան Ստ.— Երկերի ժողովածու, Հ. IV, Երևան:
Զորյան Ստ.— Մի կյանքի պատմություն (լիտվերեն), Կաունաս:
Զորյան Ստ.— Խնձորի այգին (ժողովածու, ռուսերեն), Մոսկվա:
Զորյան Ստ.— Ընտիր նովելներ (ռուսերեն), Երևան:
Թարգյուկ Լ.— Մաղկավան, Երևան:
Թորգոմյան Մ.— Երկեր, Երևան:
Թորգոմյան Մ.— Ընտիր երկեր (վրացերեն), Քրիլիսի:
Իսահանյան Ավ.— Հուլիսի դրոշը (պատմվածքներ, ռուսերեն), Մոսկվա:
Կուրսիկյան Ստ.— Լեոնեթի գուստրը, Երևան:
Մանվելյան Մ.— Ընտիր երկեր, Երևան:
Պալազյան Ս.— Կաղնուտի սիրահարները, Երևան:
Սեյրանյան Բ.— Մաղկած հուշարձան, Երևան:
Սեուց Գ.— Իրանական նովելներ, Երևան:
Միրաա Հմ.— Հայր և որդի (ժողովածու), Երևան:
Քնիշյան Գ.— Մեծ հանապարհի վրա, Երևան:

Դրամատուրգիա

Դաբրենի Ա. — Երբ ծաղկում է մանուշակը, Բաքու
Սադաթեյան Լ. — Դրամաներ, Երևան:

Ժողովածուներ

Ալմանախ (վրաստանի հայ գրողների երկերը), Թբիլիսի:
Հայկական նովելներ, Երևան — Մոսկվա:
Հերոսական սերունդ (ակնարկներ և պատմվածքների ժողովածու),
Երևան:
Հեռախոսի վտակներ (Բաքվի հայ գրողների երկերը), Բաքու
Պենսիների ժողովածու, Երևան:

Կլասիկներ

Աբովյան Խ. — Երկերի լիակատար ժողովածու, I, II, III, Երևան:
Աբովյան Խ. — Հատընտիր (ուսուներեն), Մոսկվա:
Աբովյան Խ. — Բանաստեղծություններ և պատմվածքներ (սղերբնշանե-
րեն), Բաքու:
Աբովյան Խ. — Ընտիր երկեր (ուկրաիներեն), Կիև:
Թումանյան Հովհ. — Լեզհեղներ և հեքիաթներ (ուսուներեն), Երևան:
Թումանյան Հովհ. — Ընտիր երկեր (վրացերեն), Թբիլիսի:
Սատուրյան Ա. — Երկեր, Երևան:
Նալբանդյան Միք. — Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. III, Երևան:
Շիրվանզադե Ա. — Իշխանուհի, Երևան:
Շիրվանզադե Ա. — Նամուս (վրացերեն), Թբիլիսի:
Պարոնյան Հ. — Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. XI, Երևան:
Րաֆֆի — Սամվել (էստոներեն), Տալլին:

Հայագիտություն, գրականության պատմություն,
քննադատություն

Արդի Գ. — Խաչատուր Աբովյան (ուսուներեն), Երևան:
Գյուլիքնիայան Հ. — Սովետական դրամատուրգիայի մասին, Երևան:
Հեռ. — Հայոց պատմություն, հ. III, Երևան:
Հայ գրականության պատմություն, գիրք II, Երևան:
Ղանդալանյան Հ. — Խաչատուր Աբովյան, Երևան:
Սովետական գրականության պրոբլեմները, Երևան:
Սպանդարյան Սուրեն — Հոգվածներ արվեստի, կուլտուրայի և գրական-
ության մասին, Երևան:
Տերտերյան Ա. — Վ. Գ. Բելինսկի, Երևան:

Քաղամանություններ

Առք Բզորի նակատամարտի մասին, Երևան:
Բաքաևսկի Ս. — Ոսկե աստղի կավալերը, Երևան:
Բելինսկի Վ. — Ընտիր երկեր, Երևան:
Գրին Է. — Ջամիլ հարավից, Երևան:
Գեֆո Դանիել — Ռոբինզոն Կրուզո, Երևան:
Գորբույլուրով Ն. — Փիլիսոփայական ընտիր երկեր, հ. I, Երևան:

- Կապերին Վ. — Երկու կապիտան, Երևան։
- Կատան Վ. — Սպիտակիկէ քաղաքի անասնաբուծական տնտեսութեան տնօրէն, Երևան։
- Ռոյան Ռոմէն — Ժան Քրիստոֆ, Հ. V, Երևան։
- Հայդար Ա. — Ռազմական գաղտնիք, Երևան։
- Հայդար Ա. — Հեռավոր երկրներ, Երևան։
- Նալոյ Ալիշեր — Զարհադ և Շիրին, Երևան։
- Ներսիսյան Վ. — Ստալինգրադի խորամանկներ, Երևան։
- Զեյնալ Ա. — Ընտիր երկեր, Երևան։
- Պանոս Վ. — Ուղեկիցներ, Երևան։
- Պոլոյ Բ. — Պատմական իսկական մարդու մասին, Երևան։
- Վերն Ժյուլ — Տասնհինգամյա նավապետ, Երևան։
- Վերնիցորա Վ. — Մաքուր խղճով մարդիկ, Երևան։
- Տոլստոյ Է. — Երկերի ժողովածու, Հ. I, II, Երևան։
- Տուրգենև Բ. — Ընտիր երկեր, Հատոր I, II, Երևան։
- Ուշինսկի Կ. — Հեքիաթներ և պատմական գործեր, Երևան։
- Օստրովսկի Ն. — Ընտիր երկեր, Երևան։
- Յրանկո Ի. — Պատմական գործեր, Երևան։

Հունվարի 6-ին

Նշվում է բուլղարական մեծ բանաստեղծ և ռևոլյուցիոներ Խրիստո Բոտևի ծննդյան 100-ամյակը:

Հունվարի 13—14-ը

Տեղի է ունենում Հայաստանի Սովետական գրողների միության 4-րդ պլենումը:

«ՍՍՍՐ Գրողների միության 12-րդ պլենումի արդյունքները և սովետահայ գրականության խնդիրները» թեմայով զեկուցում է Վ. Համազասպյանը, Մրտ-քերի գիտնականությանը մասնակցում են՝ Գ. Դեմիրճյանը, էդ. Թոփչյանը, Ն. Զարյանը, Վ. Գրիգորյանը, Գ. Աբովը, Ատ. Զորյանը, Մ. Մկրչյանը, Հմ. Սիրա-սը և ուրիշներ: Պլենումն ընդունում է բանաձև:

Հունվարի 19-ին

Վախճանվեց սովետական ականավոր գրող Ա. Ա. Սերաֆիմովիչը (ծնվ. 1869 թ.):

Հայկական Թատերական ընկերությունում տեղի է ունենում Գ. Դեմիրճյա-նի ստեղծագործական երեկոն: Զեկուցում է Տ. Հախումյանը:

Հունվարի 21-ին

Ամբողջ երկրում նշվում է Վ. Ի. Լենինի մահվան 25-ամյակը: Մոսկվայի Մեծ Թատրոնում տեղի է ունենում սգո հանդիսավոր նիստ:

Զեկուցումով հանդես է գալիս Պ. Ն. Պոսպելովը:

Հունվարի 22-ին

Մոսկվայում, Հայկական կուսույության տանը, տեղի է ունենում գրական երեկո՝ Նիֆրված Գուրգեն Բորյանի ստեղծագործություններին: Զեկուցում է Նիկոլայ Տիխոնովը:

Հունվարի 25-ին

Մոսկվայում ակսվում է քելոսության գրականության տասնօրյակը:

Հունվարի 28-ին

«Պրավդա»-ն տպագրում է «Թատերական ֆենադատներին մի հակահայրե-նասիրական խմբի մասին» խմբագրական հոդվածը:

Հունվար

ՀԿ(բ)Պ Կենտկոմում տեղի է ունենում խորհրդակցություն՝ նվիրված սովետահայ մանկական գրականության (զեկ. Ս. Սողոմոնյան) և դրամատուրգիայի ու թատրոնների զարգացմանը (զեկ. Հ. Մամիկոնյան)։

Հայաստանի Սովետական գրողների միության որոշմամբ Մոսկվայի Հայկական կուլտուրայի տանը կից գրական միամյա ստուգիչում սովորելու են ուղարկվում Ս. Կապուտիկյանը, Մ. Մարգարյանը, Գ. Հմիքը, Ան. Սահիեյանը, Զր. Բախալյանը, Ա. Գրիգորյանը, Պ. Զոթյանը, Ա. Պապալյանը, Վ. Շոգրյանը և Խ. Պողոսյանը։

«Սովետական գրականություն և արվեստ» մամուլի թափն է նստեցնում բնորոշական գրականությունը։

Փետրվարի 10-ին

Երբեքան թերթում հրապարակվում են ՀԿ(բ)Պ Կենտկոմի որոշումները «Սովետահայ մանկական գրականության մասին» և «Երասմատուրգիայի ու թատրոնների զարգացման մասին»։

Փետրվարի 11-ին

Ելում է Ա. Ս. Գրիգորյանի մահվան 120-ամյակը։

Փետրվարի 18-ին

Հայֆիլհարմոնիայի դահլիճում տեղի է ունենում հանգիսավոր երեկո՝ նվիրված Հովհաննես Թումանյանի ծննդյան 80-ամյակին։ Քաջման յուսք է ասում Հր. Քոչարը։ Զեկուցում է Մ. Մկրյանը, հուշեր են պատմում Ստ. Զորյանը, Սիմեոնը, Ն. Զարյանը։

Փետրվարի 24-ին

Երբեքան թերթում էլ է նվիրում վրացական գրականությանը։

Փետրվարի 27-ին

Մոսկվայում տեղի է ունենում հանգիսավոր նիստ՝ նվիրված կարևոր ֆինանսական էպոս Ժպանալու-ի առաջին լրիվ հրատարակության 100-ամյակին։ Ծրեկոն բաց է անում Ն. Ս. Տիխոնովը։ Զեկուցումներով հանդես են գալիս Ս. Կուսակիններ և Մ. Շահինյանը։ Նիստին հայ գրողներից մասնակցում է Հմ. Սիմոնյանը։

Մարտի 2-ին

Արվեստի աշխատողների տանը տեղի է ունենում Ն. Զարյանի ստեղծագործական երեկոն, Ն. Զարյանի ստեղծագործության մասին զեկուցում է Հ. Մկրտչյանը, հյուսիս է ունենում Ստ. Զորյանը։ Վերջում քանաստեղծը կարդում է իր նոր ստեղծագործություններին։

Մարտի 5—6-ը

Գրողների տանը տեղի է ունենում Հայաստանի Սովետական գրողների միության ընդհանուր ժողովը՝ Բատերական աշխատողների մասնակցությամբ՝ նվիրված սովետահայ դրամատուրգիայի և թատերական ցենսուրատուության խնդիրներին, Զեկուցում է Վ. Համազասպյանը, Մաքսիմ Գորկու անվան Մասնակցում են՝ Ն. Զարյանը, Վ. Վաղարշյանը, Գ. Բորյանը, Հր. Փոշարը, Ռ. Խաչատրյանը, Վ. Ահեմյանը, Ա. Գուլյանը, Վ. Քերդիբաշյանը, Ս. Հարությունյանը, Ս. Մելիքսեթյանը, Ռ. Զարյանը, Հ. Մամիկոնյանը և ուրիշներ, ժողովն ընդունում է բանաձև։

Մարտի 12-ին

Գրողների տանը լսվում է Հ. Սալախյանի ղեկուցումը՝ «Թուա արդի պոեզիան և սովետահայ պոեզիայի մի քանի հարցերը» թեմայով, Մաքսիմ Գորկու անվան Մասնակցում են՝ Ն. Զարյանը, Գ. Եմինը, Պ. Սևակը, Ս. Վահուտյան, Հր. Հովհաննիսյանը։

Մարտ

Փարիզում, Ռաբանիա-ՍՍՌՄ ընկերության նախաձեռնությամբ, Պլեյել սրահում գումարված քաղաքացիական ժողովում սովետական գրականության մասին ճառով հանդես է գալիս Ա. Ա. Ֆադեևը։

Ա. Ֆադեևի ճառից.

«Նո պատկանում եմ դեմոկրատական ինտելեկտների հայ սերնդին, որը իր սիրելի և քաղաքացիական շրջանում էր, երբ Ռուսաստանում տեղի ունեցավ Հոկտեմբերյան Մեծ ռեվոլյուցիան։

Մանրաբուժան լինելով հին դարուցում ստացած միջնակարգ կրթության ոչ այնքան ծանր ընտել, մենք մտանք հին և նոր աշխարհների մեծ նախադասարարների դարաշրջանը։

...Մենք պետք է ընտրություն կատարենք, թե ո՞ւմ կողմն ենք կանգնում, Ընտրությունը պետք էր կատարել այն պատճառով, որ այս կամ այն կողմը յուրեանք մարդկանց խնդրում էին և՛ այս, և՛ այն կողմից։

Մեզ համար դժվար չէր ընտրություն կատարել։ Մենք սովորել էինք մեր ծնողների պղնձե փողերով, իմ հայրը և մայրը՝ մեկը բուժակ, մյուսը լուսավորչի մի խոպ գլուխում, դեռ անձամբ հող էին մշակում, Այդպես էին և իմ սովետական ժողովուրդները։ Բանվորների և գյուղացիների կյանքը քաղաքացիական պայքարի մեջ, Այդպես, պատանեկան հույսերով լի, Մաքսիմ Գորկու և Նեկրասովի հատրիկները մեր դարձրեցին պայուսակում, մենք մտանք ռեվոլյուցիայի մեջ, իբրև զորք՝ ևս իմ ծնունդը պարտական եմ այդ ժամանակաշրջանին։

Ես ճանաչեցի լավագույն կողմերը մեր ժողովրդի, որից դուրս եմ եկել ևս, Երեք տարի շարունակ ես նրա հետ անցա հազարավոր կիլոմետրանոց ճանապարհներ, քնեցի միայն մի շինելի տակ և կերա միևնույն ղեկավարական կաթսայից։

Ինչպե՞ս ակսնց ստեղծվեց սովետական գրականությունը։

Այն ստեղծեցին մեզ նման մարդիկ, Երբ քաղաքացիական պատերազմի ավարտից հետո մեր անընդգրկելի հայրենիքի զանազան ժայռերից ակսնցինք

համագլխի մենք՝ պարտիականներ և է՛լ ավելի տնտեսական հրատապող-
ներ, զարմացանք, թե որքա՛ն ընդհանուր էին մեր կենսագրությունները՝ առեւ-
տական ճակատագրի տարբերությամբ հանդերձ։ Այդպիսին էր ՔԶ սպանւ-
հնդինակ Յուրմանովի ուղին, մի գիրք, ըստ որի հետազոտւմ կենեֆի՛ւ պատ-
րաստվեց և ավելի հւշակվեց, քան թե գիրքը։ Այդպիսին էր մեղանից ավելի
երիտասարդ ու թերեւս ավելի տաղանդավոր Մուրադովի ուղին։ Եւ մեծ սխա-
ղորձություն էր Նիկոլայ Օստրովսկու ուղին։ Զրկված լինելով տնտեսոյթյու-
ն և ռազմաճակատում առաջած վերքերից կաթվածահար՝ նա ստեղծեց մի ան-
մահ գիրք մեր սերնդի մասին՝ օճշպես էր կոչվում պողպատուր։ Ավելի ավելի
ստիպական միտնույն միջավայրից, միայն թե իրենց ուղին մեզնից շուտ
էին սկսել։ Նրանցից առաջինը Մայակովսկին էր։ Վիթխարի, ամպրոպային
ձայնով նա մոլեգնում ու քնդացնում էր բանվորական ակումբների էստրադա-
ներից և քարձագույն կրթական հաստատությունների լսարաններում՝ առա-
ջացնելով մեր հարգելի և նույնիսկ մի քիչ երկյուղած հիացմունքը։ Մեր երի-
տասարդական գրքերի հետ՝ ծնրով Սերաֆիմովի-ւր, որը ղեռ հին ժամանակ
զրած երկնքի մի ամբողջ ժողովածու ուներ աղանձ իր ուսին, լույս ընծայեց
քաղաքացիական պատերազմի էսոպան՝ շերկաթե հեղեղը։

Անհրաժեշտ է եղել և մի ուրիշ պրոցես, այլ միջավայրի, այլ դաստիարա-
կային տեք զրոգների տեցումը նոր աշխարհի կողմը։ Նրանցից ամենախոշո-
րը Ալեքսեյ Տոլստոյն էր։ Ինչպես հայտնի է, Հոկտեմբերյան ռևոլյուցիայից
հետո նա վտարանդի գաղթավ։ Սովաշի նա վերադարձավ և իր հայրենազ գրիչ
ի սպաս դրեց սովետական ժողովրդին։ Ինչպես հայտնի է նա կոմս էր։ Սակայն
նշանակում է, որ մեծ է սովետական ժողովրդի ճշմարտության ուժը, երբ նույ-
նիսկ որոշ կոմսեր անցնում են նրա կողմը։

Սովետական գրականության պարագլուխն էր և մնում է մեծ Գուրկին։

Սովետական գրականությունն ստեղծված է նոր, սովետական կյանքի
կողմից։ Նոր հասարակությունն այն օղն է, որ լցնում է մեր թոքերը։ Մենք
ինքներս սովետական գրականության ստեղծողներն ենք։

...Մենք՝ սովետական գրողներս, գրականությունը դիտում ենք ոչ թե որպես
«գոտերկյա աշտարակի» մի նրբագեղ բնակավայր, այլ որպես կյանքի ուսուց-
չի և ժողովրդի դաստիարակչի։ Ոմանք սուտ են, որ իբր թե գրականության
վերաբերելով այդ հարցը նվազեցնում է նրա զեղարվեստականությունը։ Բայց
չէ՞ որ գրականության վերաբերելով այդ հարցը պաշտպանել են Բալզասկն ու
Ստենդալը, և Տոլստոյն ու Դիկենսն ու Զեյնովը, Գուրկին ու Ռոման Թոմսը։
Իս կարծում եմ, որ գլխավորապես սրանով է քաջատրվում նրանց տաղանդի
զեղարվեստական վիթխարի ուժը։ Նրանք ճշմարտացի են պատկերել կյանքը և
գրանից է թխում նրանց ձևի արտակարգ ազատությունն ու պարզությունը։

Գրականության բոլոր մեծ երեւթյունները պարտական են ազգային, ժո-
ղովրդական հողին։ Եւ յուրաքանչյուր մեծ գրող չի կարող իր պատասխանա-
տվությունը լզգալ ազգի առաջ և ժողովրդի առաջ։ Իրենց ստեղծագործության
այդ հումանիտական բովանդակությամբ էլ մեզ հարազատ են ռեալիստ
կլասիկները։

...Սովետական գրականությունն ստեղծում է՝ հինելով ժողովրդի, ազգի,
պետության, ամբողջ մարդկությունն նկատմամբ ունեցած իր բարձր պատաս-
խանատվությունից։ Պարտիան գրողների մեջ դաստիարակում է պատաս-

խանաավութիւնի մարզի գլխավորը, Մխայրի աղայիսի պատասխանատուութիւնը գնացրում է շմարիտ գրողը կարող է արտահայտել իր անհատականութիւնը լատիւնային կողմերը, այլապէս նա անհատականութիւն չէ, այլ քմահաճութիւններն էր գիրքն, իսկ աշխարհում դեռ քմահաճութիւն չի ստեղծվել ոչ մի մեծ, համաժողովրդական, համամարդկային գործ...»:

Գրական թերթ, 1948, № 10.

Մարտի 21-ին

Նշվում է ՀԼԿԵՄ Կենտկոմի օրգանի աշխատանքների 20-ամյակը:

Ստ. Զորյանի ողջունից.

«...Ըթի ընդունելը, որ մանկան հոգին ընկած սերմն է, որ ժլում, աճում և բողբոջում է հասուն ժամանակ, ապա պարզ կլինի մանկական գրականութիւն և մանկական ամսագրի մեծ նշանակութիւնը:

Եվ «Հոկտեմբերիկ»-ը 20 տարի շարունակ զբաղվել է այդ պատվաբեր և պատասխանատու գործով:

Նշելով նրա այս ծառայութիւնները, ես միաժամանակ կուղիի ջերմ ցանկութիւն հայտնել, որ այնուհետև նա իր գործը շարունակի ավելի մեծ եռանդով, իր էջերում ղեկավար անավել թարծրորակ նյութեր, որ ավելի նպաստեն մեր երեխաների սրտիայնտանական դաստիարակութիւնի զարթոն, նրանց ավելի զգացումները զարգացնելու գործին»:

Գրական թերթ, 1948, № 11.

Մարտ

Մոսկվայում, «Մեծ զոհանարողնայա կնիք» հրատարակչութիւնը պատրաստում է տպագրութիւն Ստ. Զորյանի մանկական պատմական գրողական «Դոմիններն լեզվով»:

Ապրիլի 2-ին

Երևանի Պետական համալսարանում տեղի է ունենում 'Նիսա' և վերլուծականավոր մանկավարժ և գրող Ա. Ս. Մանարենկոյի մահվան 10-ամյակին:

Ապրիլի 10-ին

Ստալինյան մրցանակներ են շնորհվում 1948 թ. արվեստի և գրականութիւնի Բնագիտական ստեղծված աշխատանքներին:

Ապրիլի 18-ին

Նշվում է անդրիական մեծ բանաստեղծ Ջ. Գ. Բայրոնի մահվան 125-ամյակը:

Ապրիլի 22-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում գրողների և կոմպոզիտորների միացյալ ընդհանուր ժողով: Մասնաշաղկան երգի տեքստերի և օպերաների ու օպերաների լիբրետոների մասին զեկուցում է Հր. Քոչարը, կոմպոզիտորների աշխատանքը սովետական թեմայով գրված տեքստերի վրա հարցի մասին՝ Ալ. Թադևոսյանը: Մտքերի փոխանակութիւնը մասնակցում են՝ Գ. Դեմիրճյանը, Գ. Նիկողոսյանը, Սարգսյանը, Կ. Զեքարյանը, Հր. Հովհաննիսյանը և ուրիշներ:

Ապրիլի 20—26-ը

Փարիզում տեղի է ունենում խաղաղության կողմնակիցների համաշխարհային կոնգրեսը, որն իր աշխատանքներին մասնակից է համարում այն դեմոկրատներին, որոնք, ֆրանսիական կառավարությունից վիզաներ շտապալու պատճառով, նիստ են գումարում Պրագայում, նույն օրը։ Այստեղ մասնակցում է նաև սովետահայ գրող Նաիրի Զարյանը, ճորագրակիչ Նիսաում ընդունվում է խաղաղության կողմնակիցների համաշխարհային կոնգրեսի մասնիՖնաժը։ Կոնգրեսում ծուլվի են ունենում Ա. Ֆադեևը, Ի. էրենբուրգը, Կ. Սիմոնովը և ուրիշ սովետական գրողներ (տե՛ս «Սով. գրակ. և արվեստ», 1949, № 4)։

Ապրիլի 25—27-ը

ՍՍՌԲ Գիտությունների ակադեմիայի Գրականության ինստիտուտում (Պուշկինյան տուն) տեղի է ունենում պուշկինյան համաթիութենական կոնֆերենցիա՝ Նոյրված ռուս մեծ գրողի ծննդյան 150-ամյակին։ Բացման խոսք է ասում պրոֆ. Ն. Բելլիկովը, լսվում են մի շարք զեկուցումներ, այդ թվում Դ. Այվազյանի «Պուշկինը և հայ գրականությունը զեկուցումը»։

Մայիսի 10-ին

Մոսկվայում սկսվում է ղազախական գրականության տասներկու

Մայիսի 13—14-ը

Տեղի է ունենում Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի Մ. Աբեղյանի անվան Գրականության ինստիտուտի, Երևանի Պետական համալսարանի ֆիլոլոգիական ֆակուլտետի գիտական խորհուրդների և Հայաստանի Սովետական գրողների միության համատեղ նիստը, ուր քննարկվում են պրոֆ. Արսեն Տերտերյանի վերջին տարիներին գրած աշխատությունները, Զեկուցումով հանդես է գալիս էդ. Թովլյանը, Ելույթ են ունենում Ա. Կարինյանը, Հր. Քոչարը, Ռ. Հովհաննիսյանը, Աս. Ասատրյանը, Գ. Մտեփանյանը, Ս. Բաղյանը, Խ. Մոջյանը, Զ. Ղանալանյանը, Զ. Մելիքյանը, Մ. Մկրյանը։

Մայիսի 16—18-ը

Երևանի Պետական համալսարանում տեղի է ունենում գիտական խորհրդի և Մ. Պուշկինի ծննդյան 150-ամյակին։

Մայիսի 20-ին

Նշվում է Օնորե դը Բալզակի ծննդյան 150-ամյակը։

Մայիսի 25-ին

Մոսկվայի Ժուլյանյանների կենտրոնական տանը քաջվում է սատիրիկներին, ֆելիետոնիստներին և նկարիչ-կարիկատուրիստների համամիութենական խորհրդակցությունը։

Հունիսի 2—3-ը

Տեղի է ունենում Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի Մ. Աբեղյանի անվան Գրականության ինստիտուտի գիտական խորհրդի Նոյրված Ա. Մ. Պուշկինի ծննդյան 150-ամյա հոբելյանին։

Բացման խոսք է ասում պրոֆ. Մ. Մկրտչանը՝ Լսվում են հետևյալ զեկու-
ցումները. «Պուշկինի սանդղագործության ժողովրդայնությունը» (զեկ. Ա. Ոս-
կերյան)։ «Պուշկինը և հայ գրեգիան» (զեկ. Լ. Ղանալանյան)։ «Պուշկինի էս-
թետիկական հայացքները» (զեկ. Էդ. Բոֆյան)։ «Պուշկինը Հայաստանում»
(զեկ. Ղ. Ալվազյան)։

Լուսիսի Ե-ին

Մոսկվայում, Պուշկինի անվան հրապարակում, տեղի է ունենում աշխա-
տավորների միտինգ՝ նվիրված Ա. Ս. Պուշկինի ծննդյան 150-ամյակին։

Միտինգը բաց է անում Ա. Ֆադեևը, Ռոջուլնի խոսքով հանդես են գալիս
Ն. Տիխոնովը, Ս. Ի. Վալիլովը, Պ. Տիյինան, Ցան Դրդան (Չխոսովակինա) և
ուրիշներ։

Լուսիսի Ե-ին

Մոսկվայի Մեծ թատրոնում տեղի է ունենում հորեկյանական հանդիսա-
վոր նիստ՝ նվիրված Ա. Ս. Պուշկինի ծննդյան 150-ամյակին։ Բացման խոսք է
ասում Ա. Ֆադեևը, զեկուցում է Կ. Սիմոնովը, Ինչպես հորեկյանական նիս-
տում, այնպես էլ մասնավոր աղջուկի ընթացքներով հանդես են գալիս եզ-
րադրական ռեսպուբլիկանների և արտասահմանյան բազմաթիվ գրողներ, ա-
վանտադետներ, ընտադետներ։

Մ ա ռ տ ի ն Ա ն դ ե թ ա ն ն Ն ե ճ ո չ ի (Դ ա ն ի ա) Ե լ ու չ թ ի ջ .

Մովետական Միության մեջ, աշխատավորների ռեսպուբլիկայում, տա-
ղանդը զեհհատվում է այնպես, ինչպես ոչ մի տեղ աշխարհում։ Հին աշխարհը
սլաքծնում է իր քինդիվիդուալիզմով, սակայն տաղանդներին անդծ մասսա
է դարծնում, երբ նրանց այլևս չեն կարող օգտագործվել ռեկլամի համար։ Իսկ
այստեղ, սովետական երկրում, ժողովուրդը մեծարում է իր բանաստեղծներին,
որպես շնորհակալություն այն բանի, որ կատարել են նրանք։ Ռուս ժողովուր-
դը, որը պրոլետարիատի և մարդկության ավանգարդն է, թուրթուական ստա-
հող, քինդիվիդուալիզմը փոխարինեց իսկական հարգանքով դեպի անձնավո-
րությունները։

Միմիայն այստեղ, նոր աշխարհում, հանդես են անցկացնում ի պատիվ
նրանց, ովքեր լուսավորել և լուսավորում են մարդկությանը՝ նրա առաջըն-
թացի ճանապարհին։ Պուշկինը այդպիսի շահ էր։ Մեր օրերի գրողները կարող
են սովորել և պետք է սովորեն նրանից այն ճշմարտությունը, որ գրողների
տեղը մարդկության ավանգարդումն է։

Է մ ի Ս յ ա ո յ ի (Չ ի ն ա ս տ ա ն) Ե լ ու չ թ ի ջ .

Մենք, չին գրողներս, նրանիկ ենք, որ սովորում էինք ռուս կլասիկներից
և շարունակում ենք սովորել նրանցից, սովորել սովետական գրականության
նից։ Ռուսական կլասիկ և սովետական գրականության հումանիզմը և ռեա-
լիզմը, կինսունակությունն ու նպատակասլացությունը գրավում են չին գրող-
ների ուշադրությունը՝ սկսած մեծ Լու. Սինից, որն առաջինն էր, որ չին ժողո-
վրդին ծանոթացրեց Պուշկինի հետ։

...Պուշկինը խորապես ռուսական ազգային բանաստեղծ է, այդ իսկ պատ-
ճառով նա համաշխարհային մեծ բանաստեղծ է։ Իրականացան նրա մարդո-
րեական խոսքերը, նրա համբավը տարածվեց ամբողջ մեծ Ռուսիայով մեկ։

Պայց այդ համարովը արգեն վաղուց դուրս է եկել Պուլկինի հայրենիքի սահմաններից, Բանաստեղծի ստեղծագործությունները հայտնի են ամբողջ աշխարհում և նրա անունը հիշատակում է աշխարհում գոյություն ունեցող ամեն մի լեզու:

Պուլկինին Զինատանում սկսել են թարգմանել 1903 թվից, Չին ժողովուրդը ճանաչում, կարդում և սիրում է Պուլկինին: Նշանակալից է, որ այն միակ օտարերկրյա գրողը, որի արձանը կանգնեցվել է լիեպան հողում, Պուլկինն է:

«Մեջ. Հայաստան», 1943, № 133:

Նրանում, Ավ. Սպենդիարովի անվան օպերայի և քալեռի պետական թատրոնում տեղի է ունենում հորելյանական հանդիսավոր ներստ՝ նվիրված Ա. Ս. Պուլկինի ծննդյան 150-ամյակին:

Նիստը բաց է անում Ավ. Իսահակյանը, Զեկուցում է պրոֆեսոր Ռ. Հովհաննիսյանը:

Նիստում հրապարակվում է Հայկական ՍՍՌ Միեկամբների Մովնտի որոշումը Ա. Ս. Պուլկինի հիշատակը հավերժացնելու մասին (որոշումը տե՛ս «Մեջ. Հայաստան», 1949, № 132):

Ավ. Իսահակյանի խոսքից.

«Մովնտների մեծ Միություն մեջ բոլոր ռեպուբլիկանների մայրաքաղաքներում և քաղաքիվ վայրերում, հզրայրական 76 լեզուներով խորին հիացմունքով, սիրով և խանդավառությամբ տոնվում է մեծագույն և հանճարաշատ բանաստեղծ Ալեքսանդր Սնրգենի Պուլկինի ծննդյան 150-ամյակը:

Խառնվող մեծ ժողովուրդների սրտին Պուլկինը այնքան մոտ է և սիրելի, ինչքան Հոմերոս, Դանթե, Շեքսպիր, Սերվանտես, Գյոթե:

Որպես ազգային բանաստեղծ Պուլկինը մտավ համաշխարհային հանճարների պանթոնը՝ մարդկությանը տալու իր խոսքը, ուռա ողուց քլամ:

Հայ ժողովուրդը հարույր տարի է, ինչ ճանաչում է Պուլկինի պոեզիայի քաղցրությունն ու վեհությունը, հայերեն թարգմանությամբ 1843 թվից սկսած:

Հայ գրողները սիրել են նրա բարձր արվեստը, խանդավառվել են նրանով և ներշնչվել, ինչպես Միքայիլ Եսահակի, Հովհաննես Հովհաննիսյան, մանավանդ Հովհաննես Բալմանյան:

...Նվ աշայես, Պուլկինը իր ռեյուցիոն պաթոսով, իր ազատասիրությամբ, իր հայրենասիրությամբ առնչվում է մեր հոյակապ էպոխային, դառնում է մեզ շատ թանկագին, այսմեակալ, մեզ ժամանակակից և իմաստուն խորհրդատու: Բանաստեղծական հանճարը միացնող հատկություն ունի: Նա միացնում է զգայմունքներ, կամքներ, նպատակներ:

Պուլկինի ապուլոնյան ցնարը այսօր միացրել է մեծածավալ Միության բազմաթիվ ժողովուրդներին՝ հանուն նրա հրգած ազնիվ զղացմունքների և խոհերի, հանուն ազատության և լույսի, հանուն օխրո և գոթի զնայի տառապողները, տանջվողները, զնայի զրկվածները:

Հավե՛ր՝ փառք մեծահանճար Պուլկինին:

«Գրական թերթ», 1949, № 21:

Հունիսի 8-ին

Քրիիսիի Հայկազգութեան զարգացումը նշվում է Մերոն Քորդոմյանի գրական գործունեության 30-ամյակը:

Ներածական խոսք է ասում Վ. Ատրյանը, զեկուցում է Ա. Մխիթարյանը, Պրոքուրի խոսքով հանդես են գալիս՝ Ե. Դադիանին, Ս. Շանշիաշվիլին, Գ. Շենգելյան, Ա. Կրիստիանի և Երիշեն:

Հունիսի 11-ին

Պետական համալսարանում տեղի է ունենում երևանի գրողներ և երիտասարդության հանդիպումը ուսուցանողների և ուսանողների միջև: Հետո երեկոյան բաց է անում Ն. Զարյանը, Դրամատիկական տեղեկագրության մասին զեկուցում է Հ. Սարգսյանը:

Վերջում Դրամատիկական կարգում է իր բանաստեղծությունները:

Հունիսի 21-ին

ՍՍՍՐ Մոսկովյան գրողների միության Հայկական հանձնաժողովի նիստում, Վ. Կավերինի նախագահությամբ, ցենզորական են անվում Գևորգ Էմինի և Սիմա Կապուտիկյանի նոր բանաստեղծությունները:

Առաջինի մասին զեկուցում է Ե. Դրամատիկական, երկրորդի մասին՝ Ն. Զարյանը, մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Վ. Կավերինը, Յա. Մանյակովը, Պ. Շուրինը, Մ. Պետրովիչը, Վ. Զվագինցևան և Երիշեն:

Հունիսի 28-ին

Գրողների տանը քննարկվում են երիտասարդ հայրենադարձ արձակագիր Արթուր Ավագյանի պատմվածքները: Ներածական խոսք է ասում Ստ. Զորյանը:

Հունիսի 30-ին

Երևանում, Պրոքուրիի պալատում, բացվում է երիտասարդ և սկսնակ գրողների ռեպուբլիկական երկրորդ խորհրդակցությունը:

Հսկում են Ս. Սողոմոնյանի (Գրականության պարտիականության մասին), Հ. Մամիկոնյանի (Մոսկովյան հայրենասիրությունը և պայքարը կոսմոպոլիտիզմի դեմ), Ռ. Հովհաննիսյանի (Ժամանակակից ուսուցանողի և պոետի մասին) զեկուցումները:

Սխիռն պարապմունքները ղեկավարում և աշխատանքներին մասնակցում են՝ Գ. Դեմիրճյանը, Մ. Արապին, Հմ. Սիրապը, Ն. Զարյանը, Գ. Սարգսյանը և Երիշեն:

Հունիսի 2-ին

Վախճանվեց միջազգային բանվորական շարժման ակադեմիկոս գործիչ Գ. Մ. Դիմիտրովը (ծնվ. 1882 թ.):

Հունիսի 4-ին

Գ. Սողոմոնյանի անվան պետական թատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Պետրոս Աղամյանի ծննդյան 100-ամյակին: Զեկուցում է պրոֆ. Վ. Վարդանյանը:

Հուլիսի 24-ին

«Գրական թերթ»-ը էջ է նվիրում հղթարական Բելոռուսիայի գրականությանը, Թերթում տպագրվում են Պ. Բրովկայի ՆԲելոռուսական սովետական գրականությունը վերելքում» հոդվածը, Յակուբ Կուլասի, Մ. Տանկի բանաստեղծությունները, Կ. Չորեխի «Աշուն» պատմվածքը և Պ. Սևակի «Մաքսիմ Տանկին» բանաստեղծությունը:

Հուլիսի 31-ին

«Պրավդա»-ում տպագրվում է հայանդական հայտնի գրող Թայն Գե Ֆրիտի ճառը՝ արտասանված Ամստերդամ քաղաքի աշխատավորների և ինտելիգենցիայի ժողովում:

Ճ ա ռ թ ջ .

«Սովետական արվեստը առողջ, կենսահաստատ և ուժեղ արվեստ է... Սովետական արվեստը կյանքի հետ համընթաց է շարժվում: Գրականությունը, երաժշտությունը, թատրոնը՝ այս բոլորը ուղղված են նոր մարդուն, նրա մտքերն ու զգացմունքները ջուլջ տալուն, անդասակարգ հասարակության մեջ հղած նոր հարաբերությունները արտացոլելուն»:

Ոգոստոսի 3-ին

Մոսկվայի Գրականագիտի կենտրոնական տանը «Գեղարվեստական-նության քարէր որակի և սկզբունքային ֆենագատության համար» թեմայով զեկուցում է Ա. Ֆագենը:

Ոգոստոս

Ռուս ականավոր գրող-ոնոլլուցիոններ Ա. Ն. Ռադիշչի ծննդյան 200 ամյակը նշանավորելու համար Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետը կազմում է հոբելյանական հանձնաժողով:

Ոգոստոսի 7-ին

«Պրավդա»-ն առաջնորդող է նվիրում գեղարվեստական գրականության հարցերին՝ «Բարձր գաղափարայնության և գեղարվեստական վարպետության համար» վերնագրով:

Ա թ ա չ ն ո ղ ո ղ թ ջ .

«Սովետական գրողի երկի որակը գնահատելու համար գլխավոր, որոշիչ չափանիշն այն է, թե գեղարվեստագետը որքան խոր կերպով է կարողացել տեսնել և ուսումնասիրել կյանքը, թե որքան է նրան հաջողվել ճիշտ կերպով արտացոլել մեր իրականությունը՝ ճշմարտությունը»:

Անհնազանդության արժեքի որոշումը հենց այդ տեսանկյունից՝ խնայողի և ցնադատի հիմնական խնդիրն է: Սակայն, ըստ որում, պետք է մանրամասն և մանրազնին վերլուծվեն գեղարվեստական ձևի տարրերը, որոնցից դուրս արվեստի երկը չի կարող արտահայտել որևէ սովետականություն: Գրականության մեջ սոցիալիստական ռեալիզմի հիմնադիր մեծ Գորկին տվել է գրական

հշտիվ և իսկական վերաւերթւոյան նմուշներ, օրինակ, սովետական զօրքների լեզվի մասին գրած իր հայտանի հոդվածներում...»

Գրական քննութ., 1949, № 26.

Ազգաստեղծի 25—27-ր

Մոսկվայում, Միութիւնների տան Սյունադարդ դահլիճում, տեղի է ունենում խաղաղութեան կողմնակիցների համամիութենական կոնֆերանս:

Կոնֆերանսը բաց է անում ակադեմիկոս Բ. Գ. Գրեկովը: Ձեկնացումով հանդես է գալիս Ն. Ս. Տիխոնովը:

Ն. Տիխոնովի զեկուցումից.

«Մենք, սովետական մարդիկ, համաքվել ենք խաղաղութեան կողմնակիցների համամիութենական կոնֆերանսի, որպէսզի ժառանգենք խաղաղութեան համար, պատերազմի հրեղենների դեմ ժողովրդական շարժման հետագա խաղացման գործին:

...խաղաղութեան զեկրները հենց Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ ունայութիայի հաղթանակի երկրորդ օրն իսկ, և այդ ժամանակվանից մինչև մեր օրերը սովետական երկիրը անդամաճանորեն ու հետեղականորեն վարում է խաղաղութեան քաղաքականութիւնը և բարձր է պահում խաղաղութեան ու ժողովուրդների բարեկամութեան դրոշմը»:

«Սով. Հայաստան», 1949, № 209.

Ավ. Իսահակյանի ելույթից.

«Քանկազին ընկերներ, Ինձ, որպէս մեր մեծ Միութեան հզոր մարտաքաղաքում գումարված խաղաղութեան կողմնակիցների համամիութենական կոնֆերանսի հայկական դեղնագոյնի անդամներից մեկի, պատիվ է վիճակվել հաղորդելու ձեզ հայ ժողովրդի ողջույնը և արտահայտելու նրա զգացումներն ու մտքերը պատերազմի և խաղաղութեան մասին:

...Հայ ժողովուրդը, ժողովուրդների պատմութիւնից ընդհանրապէս և հայրենական պատմութիւնից մասնաւորապէս, քաղել է անհրճելի իմաստութիւն, այն բանի ըմբռնումը, որ պատերազմները շարունակ անթիվ անհամար գոհեր, ավերածութիւն և փլուզում են բերում ամբողջ մարդկութեանը: Իսկ սիրոյ ժողովուրդներին պատերազմները բերում են կործանում, բնաշնչում և մահ: Եվ միայն խաղաղութիւնն է իր հետ բերում կյանք և կյանքի բոլոր բարիքները, լույս ու երջանկութիւն:

Եվ հայ ժողովուրդը, որ բազմիցս իր կաշվի վրա զգացել է պատերազմի քոյր սարսափները, ամենայն անկեղծութեամբ, իր ամբողջ ռութիւնով կանգնած է խաղաղութեան պաշտպանութեան դիրքում, ընդգծել պատերազմի:

...Մենք ուզում ենք խաղաղութիւն, որովհետև սիրում ենք մարդկութեանը, որովհետև մենք սիրում ենք մեր մայրերին ու երեխաներին: Մենք պահանջում ենք խաղաղութիւն: Եվ թող իմանան պատերազմի հրեղենները, որ մենք կկարողանանք խելի բերել նրանց, եթե նրանք չեն ցանկանում լսել խղճի ու մտքի ձայնը:

Մենք նրանց սև ուժերի դեմ կբարձրացնենք հարուր միլիոնավոր մարդկանց հաղթանակի անխորտակ կամքը՝ հանուն խաղաղութեան ամբողջ աշխարհում:

Գրական քննութ., 1949, № 22.

Օգոստոսի 28-ին

Առվելտակյան հասարակայնությունը նշում է Գյոթիի ծննդյան 200-ամյակը:

Օգոստոսի 31-ին

Մոսկվայում, Միությունների տան Այոնեազարդ դահլիճում, տեղի է ունենում հորեկյանական հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Ա. Ն. Ռադիշչևի ծննդյան 200-ամյակին:

Նիստը բաց է անում Վ. Վ. Երմիլովը: Զեկուցումով հանդես է գալիս Գ. Գ. Բլազոյը: Հորեկյանական նիստ է տեղի ունենում նաև Հայֆիհարմոնիայի ամառային թատրոնում: զեկուցում է Ռ. Հովհաննիսյանը:

Հրապարակվում է Հայկական ՍՍՌ Միևիստրների Մովետի որոշումը՝ Ռադիշչևի հիշատակը հավերժացնելու մասին:

Սեպտեմբերի 6-ին

Գրողների տանը քննարկվում է ռադիզմ-ի օգոստոսի 14-ի առաջնորդողը՝ Երևանի սովետական գրականության նոր վերելքը: Զեկուցում է Հր. Փոլարը: Մտքերի փոխանակությունը մասնակցում են՝ Ատ. Զորյանը, Ռ. Հովհաննիսյանը, Հ. Սիրաբը, Մ. Մկրյանը և ուրիշներ:

Սեպտեմբերի 12-ին

Նշվում է լատվիական մեծ գրող Յան Ռայնիսի մահվան 20-ամյակը:

Սեպտեմբերի 21-ին

Մոսկվայում սկսվում է տաշիկական գրականության տասնօրյակը:

Սեպտեմբերի 26-ին

Երևանում, Ալ. Սպենդիարովի անվան օպերայի և բալետի պետական թատրոնում, տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Կոմիտասի ծննդյան 80-ամյակին: Նիստը բաց է անում Գ. Բորյանը: Զեկուցում է Ա. Գասպարյանը:

Նիստում հրապարակվում է Հայկական ՍՍՌ Միևիստրների Մովետի որոշումը՝ Կոմիտասի հիշատակը հավերժացնելու մասին:

Սեպտեմբերի 29-ին

Գրողների միությունում տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված Հովհաննես Հովհաննիսյանի մահվան 20-ամյակին: Զեկուցում է Վ. Պարտիզոնին: Հուշեր են պատմում Գ. Դեմիրճյանը և Ա. Կարինյանը:

Ընթերցվում է Եվրասիական ակադեմիայի բաժնատեղի Պավլո Տիլինայի հեռագիրը:

Պ. Տիլինայի հեռագիրը.

«Այսօր Ուկրաինայում մենք նշում ենք Հովհաննես Հովհաննիսյանի մահվան 20-ամյակը: Նա իր բոլոր ուժերով ծառայել է հայրենիքին: Ռուսական և ուկրաինական գրականություններից կատարած թարգմանություններով Հովհաննես Հովհաննիսյանը ամրապնդել է ժողովուրդների բարեկամությունը: Նա շատ է օգնել երիտասարդ գրողներին, փառաբանել է աշխատանքը և որպես

իսկական հայրենասեր հայրտանում էր սովետական ժողովրդի հաշտություն-
ներով: Փա՛ռք նորարարին, հայ նոր պոեզիայի սկզբնավորողին, փա՛ռք նրան:

Գրական թերթ, 1949, № 36.

Ընկոններ 1-ին

Պեկինում հավաքված ժողովրդական քաղաքական Կենսուպատիվ կոն-
ֆերանսը հանդիսավոր կնքպով հռչակում է Ձինաստանի ժողովրդական Ռե-
պուբլիկայի ստեղծումը:

Ընկոններ 5-ին

Ա. Նազեկը ճառ է արտասանում Պեկինում գումարված Ձին-սովետական
բարեկամության ընկերության հիմնադիր ժողովում:

Նազեկի ճառից.

Գրականության ասպարեզում լինական ժողովուրդը ժառանգում է ոչ
միայն իր մեծ պատմության գրականությունը, որն անցյալում չէր մտնում
կոնֆուցիական կանոնի մեջ, նրա մասին այնքան հրաշալի կերպով գրել է
Լու Սինը ռինական պատմական գրականության համառոտ պատմություն
հայտնի գրքում: Ձինական ժողովուրդը կվերականգնապես և ամբողջ մարդ-
կությանը շատ քան կմատուցի անցյալի այն գրականությունից, որը ստեղծվել
է ֆեոդալական շրջաններին պատկանող, բայց իրենց վրա ժողովրդի կնիքը
կրող լավագույն ստեղծագործողների կողմից: Մեզ մոտ համեմատաբար ավե-
լի հայտնի է ?—Յ-րդ դարերի պոեզիան: Մենք հիանում ենք ի Բոյի և Դու Ֆուի
լավագույն ստեղծագործություններով և ցավում ենք, որ հնարավորություն
չունենք լիակատար կերպով ծանոթանալու նրանց ստեղծագործության հետ:

Ես դեռ շատ երիտասարդ էի, երբ Լու Սինի ստեղծագործությունները առա-
ջին անգամ թարգմանվեցին ռուսերեն լեզվով: Եսու դժվար է վերադարձնել
նրա ժողովրդական լեզվի ուժը: Ինձ, որպես խոսքի պատկերավոր կառուցմանը
մի փոքր ծանոթ մարդու, վիճակվեց լինական բանաստեղծ էմի Սյսոյի
սկզբնաժամը մշակել Լու Սինի ստեղծագործությունների բառացի թարգմանու-
թյունը: Վարժեք, թե մենք դրանք մշակել ենք Ձինաստանի այդ մեծ կլասիկի,
այսպես կոչված, գեղարվեստականության շահերի տեսակետից: Ընդհանապա-
կը, մենք փորձել ենք ռուս գրական լեզվում գտնել առաջին ճշգրիտ արտահայ-
տություններ, որոնք կարող են հաղորդել Լու Սինի հանճարը: Դա եղել է իմ
համեմատ պատասխանը այն քանին, որ համաշխարհային այնպիսի գրող, ինչ-
պես Լու Սինն է, իր ժամանակը ծախսել է իմ պատանեկան տարիների «Ջախ-
շախում» վնասի թարգմանության վրա: Կարող եմ խոսք տալ Ձինաստանի գրա-
կանության գործիչներին, որ մենք բառացիորեն կանենք ամեն ինչ, որպեսզի
հնարավորին լավ բնագրին հարապատուրեն թարգմանենք այնպիսի ամենապզ-
նիվ հումանիտաներից մեկի՝ Լու Սինի հոյակապ ստեղծագործությունները:

Մեր սովետական ժողովուրդը կենդանի հետաքրքրություն է ցույց տալիս
Ձինաստանի նոր գրականության նկատմամբ: Մեր երկրի առաջավոր թարգմիկ
հեկայական հետաքրքրությամբ են կարդացել Մաո Դունի «Լուսաբացի» առաջ
վնասը, լիոսնելով արդեն մեր ամսագրերում աղտառված նրա առանձին
պատմվածքների ու հոդվածների մասին: Մենք թարգմանել ենք Դու Մո-ժայի
«Շերոսներ» քանակը: Կարող եմ ասել, որ Ձինաստանի արվեստի այդ հիա-

նալի ներկայացուցիչը և հասարակական նշանավոր գործիչը մեծ ժողովրդականություն է վայելում մեր ինտելիգենցիայի շրջանում: Ձինական ժողովրդի հերոսական պայքարը հասկանալու գործում մեզ շատ է օգնել Դին-Լինի «Արեւ Սանգան» գետի վրաս վեպը և Զատի Եւ-լիի «Փոփախություններ Լիցյայնացուանում» վիպակը: Մեզ մոտ շատ ժողովրդականացավ է Եւ. Նյունի «Երազար» վիպակը:...

Գրական թերթ, 1948, № 33:

Հոկտեմբերի 7-ին

Գերմանական ժողովրդական խորհուրդը հաշկում է Գերմանական Դեմոկրատական Ռեսպուբլիկայի ստեղծումը:

Հոկտեմբերի 8-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում Գ. Էմինի «Նոր ճանապարհ» գրքի քննարկումը: Զեկուցում է Ն. Զարյանը, ելույթ են ունենում՝ Ս. Վահանյան, Հր. Քոչարը, Հ. Սարխյանը, Հր. Հովհաննիսյանը, Պ. Սեակը:

Հոկտեմբերի 12-ին

Գրողների միությունում էդ. Բոֆյանը զեկուցում է սովետահայ գրաքննադատության միջակայի և խնդիրների մասին:

Հոկտեմբերի 27-ին

Նշվում է Մոսկվայի Պետական ակադեմիկ Փոքր Թատրոնի 125-ամյակը:

Հոկտեմբերի 31-ին

Գրողների միությունում տեղի է ունենում պրոֆ. Գ. Արսլի զեկուցումը «Մայակովսկու տրագիցիաները և սովետահայ պոեզիան» թեմայով:

Հոկտեմբեր

Սովետական Հայաստանն ամսագրում (№ 10) հրապարակվում է Արտասահմանի հետ կոլտնտեսական կապի հայկական ընկերության անունից՝ Համարձակյանի, Ամ. Իսահակյանի, Գ. Դեմիրճյանի, Մ. Սարգսյանի, Ն. Զարյանի և ուրիշների ստորագրած ողջույնը՝ ուղղված ամերիկահայ Առաջագիմական միության XII համագումարին:

Ո Ղ Ջ Ո Ա Յ Ն Ի Ց .

«Արտասահմանի» հետ կոլտնտեսական կապի հայկական ընկերությունը քննորոն ողջունում է ամերիկահայ Առաջագիմական միության XII համագումարը և հանձնի նրա՝ ԱՄՆ-ի հայրենասեր հայ զաղութի աշխատավորներին:

...Մենք գոհունակությամբ հետևում ենք այն պայքարին, որ Ամերիկայի առաջադեմ հայերը, ԱՄՆ-ի առաջադեմ օւմերի հետ միասին, մղում են հանուն դեմոկրատական կայուն խաղաղության ամրոցը աշխարհում, որի հուսատու պատվարն է հզոր Սովետական Միությունը:

Ցանկանում ենք Ձեզ ընդմեջավոր աշխատանք՝ ԱՄՆ-ի հայ աշխատավորության իր հայրենիքի՝ Սովետական Հայաստանի հետ ունեցած կապի ամ-

բացման դործում և նոր հաջողություններ ամբողջ աշխարհում կայուն խաղա-
դուծյան համար մղվող պայքարում:

Նոյեմբերի 6-ին

ՍՍՌՄ Մեծ թատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված
Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ ռեուլուցիայի 32-րդ տարեդարձին:

Նոյեմբերի 14-ին

Երևանի Այ. Սպենդիարովի անվան օպերայի և բալետի պետական թատ-
րոնում տեղի է ունենում հորելյանական հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված հայ
մեծ ռեուլուցիոներ-դեմոկրատ Միքայել Նալբանդյանի ծննդյան 120-ամյակին:

Նիստը բաց է անում Հ. Մամիկոնյանը: Զեկուցում է Հ. Մկրտչյանը:

Նիստում հրապարակվում է Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետի որո-
շումը՝ Մ. Նալբանդյանի ծննդյան 120-ամյակը հավերժացնելու միջոցառում-
ների մասին: Հանձնարարվում է Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադե-
միայի Մ. Աբելյանի անվան Գրականության ինստիտուտին՝ 1950 թվին սկսել
Միքայել Նալբանդյանի երկերի լրիվ ժողովածուի հրատարակումը ռուսերեն
լեզվով:

Նոյեմբերի 16—17-ը

Տեղի է ունենում Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի հասա-
րակական գիտությունների բաժանմունքի ղեկավան սեսիան՝ նվիրված Մ.
Նալբանդյանի ծննդյան 120-ամյակին:

Հավում են հետևյալ զեկուցումները. 1. «Հայ մեծ ռեուլուցիոներ-դեմո-
կրատ» (զեկ. Հ. Մելիքյան): 2. «Նալբանդյանի փիլիսոփայական հայացք-
ները» (զեկ. Հ. Ասլանյան): 3. «Մ. Նալբանդյանի տնտեսագիտական հայացք-
ները» (զեկ. Գ. Սահակյան): 4. «Նալբանդյանի երկերը ուղեորության հետ
կապված մի քանի հարցեր» (զեկ. Գ. Ստեփանյան):

Նոյեմբերի 27-ին

Տեղի է ունենում հորելյանական երեկո՝ նվիրված Երևանի Ա. Ի. Միկոյա-
նի անվան Պատանի հանդիսատեսի թատրոնի 20-ամյակին:

Դեկտեմբեր

Հուլյա է տեսնում Մ. Գորկու երկերի 30-հատորյակի առաջին հատորը:

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԻՐԼԻՈԳՐԱՖԻԱ

Զարկեր

Արման Ա.— Վերադարձ, Երևան:

Գրաշի Ա.— Եղբայրության աստղի տակ, Երևան:

Զարյան Ն.— Երկեր, հ. IV, Երևան:

Զարյան Ն.— Հատընտիր (ռուսերեն), Մոսկվա:

Էմին Գ.— Նոր հանապարհ, Երևան:

Կասուտիկյան Ս.— Այս իմ երկիրն է, Երևան:

Կարապետյան Բ.— Գաբանային նվագներ, Երևան:
 Հուրյան Ք.— Թանաքահեղձություններ և պոեմներ, Երևան:
 Շիրազ Հովհ.— Հատընտիր, Երևան:
 Վահուճի Ա.— Երգերի գիրք, Երևան:

ԱՐՁԱԿ

Արեյան Գ.— Որոնումներ գետնի տակ, Երևան:
 Դավթյան Մ.— Ուռնու տակ, Երևան:
 Դաբյան Զ.— Իմ առավոտը, Երևան:
 Զորյան Ստ.— Պատմվածքներ (աղբյուրներն), Բաքու:
 Զորյան Ստ.— Մի կյանքի պատմություն (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Թափալցյան Փր.— Պատերազմ, Հ. II, Երևան:
 Կոմսնի Ղ.— Նա փնտրում է զավակին, Երևան:
 Հրահան Հր.— Արցունք և ժպիտ, Երևան:
 Նար-Այր — Նովելներ և վիպակներ, Երևան:
 Սեյրանյան Բ.— Լեռնային բյուրեղ, Երևան:
 Սիրամ Հմ.— Անահիտ (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Պետրոսյան Մ.— Պատմվածքներ, Երևան:

Դրամատուրգիա

Բորյան Գ.— Բարձունքներում, Երևան:
 Ղարազյուզյան Լ. և Տեր-Գրիգորյան Գ.— Այս աստղերը մերն են, Երևան:
 Ղարազյուզյան Լ. և Տեր-Գրիգորյան Գ.— Այս աստղերը մերն են (ռուսերեն), Մոսկվա—Երևան:
 Պապյան Արամ և Աշոտ.— Բախտավորյանների բնականորեն (ուկրաիներեն), Կիև:

Ժողովածուներ

Գուսանական և ժողովրդական երգեր, Երևան:
 Երիտասարդ ձայներ, ալմանախ, գիրք II, Երևան:

Կլասիկներ

Երուխան — Ամիրային աղջիկը, Երևան:
 Քումանյան Հովհ.— Երկերի լիակատար ժողովածու, Հ. II, Երևան:
 Հովհաննիսյան Հովհ.— Հատընտիր (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Նալբանդյան Մ.— Երկերի լիակատար ժողովածու, Հ. IV, Երևան:
 Նար-Դոս — Պատմվածքներ և վիպակներ (ռուսերեն), Երևան:
 Շիրվանզադե — Հատընտիր (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Սուրբուկյան Գ.— Պիեսներ (ռուսերեն), Մոսկվա—Լենինգրադ:
 Բաֆֆի — Երկերի ժողովածու, Հ. I, Երևան:
 Բաֆֆի — Կյանքեր (ռուսերեն), Երևան—Մոսկվա:

Հայագիտություն, գրականություն, պատմություն,
ֆենադատություն

Ամիրխանյան Հ.— Սովետահայ գրականությունը Ադրբեջանում, Բաքու
Հովհաննիսյան Ռ.— Ռուս գրականությունը հայ հասարակական մտքի
դեհաշատամբ, Երևան:

Մամիկոնյան Հովհ.— Սովետական գրականության բուշեխյան պարտի-
կանություն համար, Երևան:

Մկրտչյան Հ.— Միջազգայնական, Երևան:

Քոչար Հր.— Գրականություն և կյանք, Երևան:

Քաղվածություններ

Քիանյի Վ.— Վերականգնող և պատմական, Երևան:

Քուրենով Մ.— Սպիտակ կնիք, Երևան:

Գերցեն Ա. Ի.— Ընտիր փիլիսոփայական երկեր, Հ. I, Երևան:

Գորկի Ա. Մ.— Երկերի ժողովածու, Հ. I, Երևան:

Գորկի Ա. Մ.— Գրական-հրապարակախոսական հոդվածներ, Երևան:

Գրոսման Վ.— Ժողովուրդն անմահ է, Երևան:

Գուրարով Վ.— Պատկերի Մորզով (վիպակ), Երևան:

Կազակենի Էմ.— Անտղ, Երևան:

Հյուգո Վ.— Քշմատներ, մասն III, Երևան:

Հազրեզի Ա.— Պատմական, Երևան:

Մառ Ն. Յա.— Ընտիր աշխատությունների ժողովածու, Երևան:

Շուրխով Մ.— Կազալ Դոն, գ. I, Երևան:

Պավլենկո Պ.— Երջանկություն, Երևան:

Պլենինով Գ. Վ.— Գեղարվեստ և գրականություն, Երևան:

Պուշկին Ա. Ս.— Նվագի Օնեգին, Երևան:

Ռոսկին Ա.— Մաքսիմ Գորկի (պատմական), Երևան:

Ռուստամ Ս.— Հատընտիր, Երևան:

Սիմոնով Կ.— Օրեր և գիշերներ, Երևան:

Ստանյովսկի Կ.— Մովային պատմական, Երևան:

Սվիրսկի Ա.— Շեկիկը (վիպակ), Երևան:

Ստենդալ — Կարմիր ու սևը, Երևան:

Վերն ժյուլ — Բիզուսի հինգհարյուր միլիոնները, Երևան:

Վուրդուս Ս.— Հատընտիր, Երևան:

Տոլստոյ Այ.— Տառապանքի ուղիներով, մասն II, Երևան:

Տոլստոյ Լև — Երկեր, Հ. III, IV, V, VI, Երևան:

Տուրգենև Ի. Ս.— Ընտիր երկեր, Հ. III, Երևան:

Շուլյիկ Յու.— Խոսք մահապատժից առաջ, Երևան:

Հունվարի 10-ին

Երբեքան թերթն-ում «Գրավառ»-ից տարատպում է Բ. Էրենբուրգի «Կես դար» հոդվածը:

Հոդվածից.

«Ողբ» են փոթորկալի ու խաղաղ դարեր, գյուտերի դարեր և մահացման դարեր, վեհ պոռթկումների դարեր և լճացած դարեր, ինչպես նեխած գրերն են: XX դարն ունի իր հակառակորդ՝ դժվարին ու մեծ: Նա սկսվեց մանր գործերից՝ գաղութային պատերազմներից, բարոյական ականդալներից: Նա շատ բան ապրեց, շատ բան՝ իր 50 տարվա համար: Սակայն նա հաստատ զնում է դեպի նպատակը, այդ դարը կմտնի պատմության մեջ որպես կոմունիզմի դար: Այն երեխաները, որ այժմ պտտվում են այննված կամ համեստ տղամեծների շուրջը, լինի դա Մոսկվայում, Փարիզում կամ Նյու-Յորքում, կտեսնեն ծանր վճարված, եռապատիկ թանկ երջանկություն: Նոր տարվա նախորդակին գուշակում ենք, ցանկանում ենք, որ հեշտ լինի և մեծ դարի, և փոքր, տակավին անհոգ երեխաների ուղին...»:

Հունվարի 17-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված Վահան Տերյանի մահվան 30-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Ն. Զարյանը, զեկուցում է Վ. Պարտիզոնին: Հուշեր են պատմում Գ. Դեմիրճյանը և Ստ. Զորյանը:

Հունվարի 21-ին

Մոսկվայում, ՍՍՌՄ Մեծ թատրոնում, տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Վ. Բ. Լենինի մահվան 26-րդ տարեդարձին: Զեկուցումով հանդես է գալիս Պ. Ն. Պոսպելովը:

Հունվարի 25—28-ը

Մոսկվայում տեղի է ունենում ՍՍՌՄ Սովետական զրոգների միության վարչության 13-րդ սյնումը: Ա. Ֆադեևի թաղման խոսքից հետո, լսվում են հետևյալ զեկուցումները. Երբեքան քննադատության մասին (զեկ. Ա. Ֆադեև), ռեզերվական զրականության մասին (զեկ. Ե. Ռաշիդով, հարակից զեկ. Ն. Տիխոնով), «Մանկական զրականության ներկա դրությամբ և նրա զարգացման մի քանի հարցերի մասին» (զեկ. Կ. Սիմոնով, հարակից զեկ. Ա. Կորնեյլով): Պլենումն ընդունում է որոշում՝ «Մանկական զրականության վիճակի և զարգացման խնդիրների մասին» (տե՛ս Երբեքան թերթ, 1950, № 10):

Հունվար

«Սովետական զրականություն» և արվեստն ժամագիրը բաժին է հատկացնում շինական զրականությանը, տպագրելով «Շինական» նոր զրականությանը:

հողվածը և նմուշներ էմի Սյաույի, Նա Շայի, Յառ Սյուեի, Շժոու Ջի Յինի ստեղծագործություններին:

Փետրվարի 10-ին

Վախճանվեց Հայ ականավոր կոմպոզիտոր Աթմեն Տիգրանյանը (ծնվ. 1878 թ.):

Մոսկվայի Գրականագետների կենտրոնական տանը տեղի է ունենում հունգարական պոեզիայի երեկո: Ներածական խոսք է ասում Անատոլ Լի-դաշը:

Հունգարական Գրողների միության անունից սովետական մի շարք գրողներ՝ Ա. Ֆադեևը, Ն. Տիխոնովը, Կ. Սիմոնովը, Մ. Իսակովսկին, Ա. Սուրկովը, Ի. էրենբուրգը, Վ. Իրենբը, Ա. Հիդաշը և ուրիշներ (27 հոգի) պարզեցատրվում են Շանգոյ Պենտեֆի անվան մեդալով:

Փետրվարի 14-ին

Մոսկվայում ստորագրվում է «Պայմանագիր Սովետական Սոցիալիստական Ռեալությանի կանոնների Միության և Զինական Ժողովրդական Ռեալությանի միջև բարեկամության, դաշինքի և փոխադարձ օգնության մասին»:

Փետրվարի 20-ին

Երևանի Պրոներների պալատի դահլիճում տեղի է ունենում մանկական գրող Հայրապետ Հայրապետյանի ծննդյան 75-ամյակին նվիրված երեկո:

Բացման խոսք է ասում Հժ. Սիրաչը, զեկուցում է Գ. Սեռնցը:

Մայիսի 1-ին

Հնդկի առաքյալն գրող Իկբալ Սինգին, հանդես գալով ՍՍՌՄ-ում կատարած իր ուղևորության մասին, հայտարարում է. «Արևմտյան քննադատները արտնչում են, թե սովետական գրականությունն ու արվեստը զուրկ են կոթովամտությունից: Բայց բարդության և նրբության մասին եղած արևմտյան պատկերացումը հիմա բացարձակապես բացասական է և աղճատված: Մեծ արվեստը կարող է հասարակ լինել... Սովետական գրականությունն ու արվեստը ընդգծում են ոչ թե մարդկային շանքերի մասը և ապարդյուն լինելը, այլ, ընդհակառակը, նրանց նշանակալից և գործուն լինելը: Սովետական գրականությունն ու արվեստը վերականգնում են հավատը մարդու նկատմամբ... ՍՍՌՄ-ն միակ երկիրն է, որտեղ մարդկային բանականությանը տրված է լայն ու լիակատար հնարավորություն՝ զեկավարելու մարդկային գործերը...»:

«Лит. газета», 1950, № 18.

Մարտի 10-ին

Երևանի Ալ. Սպենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի պետական թատրոնում տեղի է ունենում ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի դեպուտատության թեկնածու Ա. Ի. Միկոյանի հանդիպումը իր ընտրողների հետ:

Մարտ

Հրապարակվում է ՍՍՌՄ Մինիստրների Սովետի որոշումը գրականության և արվեստի ապարեզում 1949 թվականի ալյի ընկնող աշխատանքների համար Ստալինյան մրցանակներ շնորհելու մասին:

Երկրորդ աստիճանի մրցանակ է շնորհվում Երևանի Գ. Սունդուկյանի անվան Հայկական դրամատիկ թատրոնում լևյա աստղերը մերն հեն ներկայացման մի խումբ մասնակիցների:

Ատրոի 12-ին

ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի ղեկավարող էն ընտրվում Մ. Ս. Սարյանը (Միությունների Սովետ) և Ա. Կ. Գուկասյանը (Ազգությունների Սովետ):

Վախճանվեց գերմանական տկանավոր զորոջ Հենրիխ Մաներ (ծնվ. 1871 թ.):

Ստոկհոլմում տեղի ունեցած խաղաղության կողմնակիցների համաշխարհային կոնգրեսի մշտական կոմիտեի սեփական ընդունում է կոլ ասոմոյին զենքը արգելելու մասին, ինչպես նաև բանաձև՝ խաղաղության միջազգային մրցանակներ սահմանելու մասին:

Ատրոի 22-ին

Գրողների միությունում քննարկվում է Ս. Վահունու «Երգերի դիրքս ժողովածու»: Զեկուցում է Գ. Մանգասյանը, մաքերի փոխանակության մասնակցում են՝ Ն. Զարյանը, Էդ. Թոփչյանը, Ս. Տարոնցին, Հր. Հովհաննիսյանը:

Ատրոի 31-ին

Պետական համալսարանում տեղի է ունենում հանդիպման հրեկո զորոջ Գեորգի Գուլիայի հետ: Գ. Գուլիայի գրական զործունեության մասին զեկուցում է Հ. Սալախյանը, ելույթ են ունենում՝ Ն. Զարյանը, Գ. Բարյանը և մի շարք ուսանողներ:

Ապրիլ

Գ. Սունդուկյանի ծննդյան 125-ամյակի կապակցությամբ Հայկական ՍՍՌ Միևրատրների Սովետը կազմում է հորեյանական հանձնաժողով՝ Գ. Բորյանի նախագահությամբ:

Ապրիլի 14-ին

Մոսկվայում, Միությունների տան Սյունազարդ դահլիճում, տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված Վլադիմիր Մայակովսկու մահվան 20-ամյակին: Բարձր ման խոսք է ասում Ա. Սուրկովը, զեկուցում է Ն. Տիխոնովը:

Այդ ատթիվ երեկո է տեղի ունենում նաև Երևանի Հայֆիլհարմոնիայի դահլիճում, ուր բազման խոսք է ասում Ն. Զարյանը, զեկուցում է Ռ. Հովհաննիսյանը:

«Զրավդառ»-ն տպագրում է «Վլադիմիր Մայակովսկի» առաջերոդողը:

Ապրիլի 24—25-ը

Տեղի է ունենում Հայաստանի Սովետական զրողների միության պլենումը, որը քննարկում է ՍՍՌՄ Սովետական զրողների միության 13-րդ պլենումի

արդյունքները և սովետաճաշ գրականության միջանկը, Զեկուցում է Վ. Համա-
ղասպյանը, Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Դ. Դեմիրճյանը, Լե.
Կարինյանը, Ն. Զարյանը, Մ. Մկրյանը, Հ. Թոփչյանը, Հմ. Սիրապը և ուրիշ-
ները:

Ապրիլի 26-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված Վրթանես Փափազյանի
մահվան 30-ամյակին: Զեկուցում է Մ. Օսկանյանը, Դուրեք է պատմում Գ. Դե-
միրճյանը:

Ապրիլի 27-ին

Տեղի է ունենում Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի գիտա-
կան ժողովը՝ նվիրված Աղբրեչանում սովետական կարգերի հաստատման
30-ամյակին: Մի շարք ղեկավարների թվում լսվում է նաև Հ. Թոփչյանի զե-
կուցումը՝ «Անդրկովկասյան ժողովուրդների բարեկամության արտացոլումը
սովետաճաշ գրականության մեջ» թեմայով:

Ապրիլ

Հայկահայրենի հայտարարում է լավագույն մանկական գրքի (արձակ և
յափածո) մրցանակաբաշխություն:

Մայիսի 2-ին

Երեսնի Արվեստի աշխատողների տանը տեղի է ունենում երեկո՝ նվիր-
ված մեծ ծովանկարիչ Ի. Կ. Ալվազովսկու մահվան 50-ամյակին: Երեկոն բաց
է անում Մ. Սարգսյանը, զեկուցում է Մ. Սարգսյանը:

Մայիսի 12-ին

Ալ. Խաչատրյանը հանգիպում է ունենում Երեսնի Ռուսական մանկավար-
ժական ինստիտուտի արդյունաբեր-դաստիարակական կադմի և ուսանողության
հետ: Զեկուցում է Հովհ. Ղանալանյանը: Վերջում հանդես է գալիս բանա-
ստեղծը:

Մայիսի 21-ին

«Թրապիզան»-ն տպագրում է «Երեկոյան» թատրոնի աշխատանքի հիմքն
[« անալիզը»]:

Առաջին դեկտեմբեր

Երաժշտությունը կազմում է թատերական արվեստի հիմքը: Մեր թատ-
րոնների համար ուսանողության հարցը վճարական առաջնակարգ նշանակություն
ունի: Միայն իր սրամտությունը և առկա ունեցվածքը սոցիալիստական հասարա-
կության կյանքի էական երևույթները ճշմարտացիորեն արտացոլող լիարժեք
պիեսներ, թատերեր կարող է արդարացնել ժողովրդի կոմունիստական դաս-
տիարակության համար ակտիվորեն մասնակցող իր բարձր կոչումը:

...Թատրոնը գրողներից սպասում է ժանրի տեսակետից բազմազան, սովե-
տական մարդկանց կյանքի ու պայքարի մասին ճշմարտորեն պատմող լիար-
ժեք պիեսներ: Բայց լավ պիեսը ուսանողության մեջ մտցնելը դեռևս ամեն ինչ

չի փնտրում, չեմ պիտի որդեգրեմ և նաև լուրջ բնամագրիչ, առնչված թնամական արվեստի իսկական գեղարվեստական երկեր...»:

Մայիսի 28-ին

Մոսկվայում սկսվում է էստոնական գրականության ամսագրի տպագրությունը:

Մայիսի 29-ին

Գրողների տանը քննության է առնվում Ռ. Հովհաննիսյանի «Ռուս գրականությունը հայ հասարակական մտքի գնահատմամբ» գիրքը: Զեկուցում է Գ. Սեփանյանը: Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Ա. Կարինյանը, Ռ. Զարյանը, Ա. Ոսկերյանը, Հ. Սալախյանը:

Մայիսի 31-ին

«Գրական թերթ»-ը էջ է նվիրում էստոնական գրականությանը:

Հունիսի 3-ին

Հայֆիլհարմոնիայի համերգային դահլիճում տեղի է ունենում հոբելյանական հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Հայկական ՍՍՌ ժողովրդական նկարիչ, ՍՍՌԿ Գեղարվեստի ակադեմիայի իսկական անդամ Մարտիրոս Սարյանի ծննդյան 70-ամյակին: Նա պարգևատրվում է Հենրիխ չքանչանով:

Հունիս

Կազմվում է ինտելադեկտանտ պաշտպանության ասպետական կոմիտեին աջակցող «Ենպուրիկական հանձնաժողով» ինտելադեկտանտ կողմնակիցների համաշխարհային կոնգրեսի մշտական կոմիտեի Ստոկհոլմյան կոչի տակ ասորագրություններ հավաքելու համար: Հանձնաժողովի մեջ մտնում են Մ. Սարյանը (նախագահ), Ավ. Իսահակյանը, Վ. Համբարձումյանը, Ն. Զարյանը և ուրիշներ:

Հուլիսի 7--8-ը

Տեղի է ունենում Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի Մ. Աբեղյանի անվան Գրականության ինստիտուտի գիտական սեփան՝ նվիրված Գ. Սունդուկյանի ծննդյան 125-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Մ. Մկրյանը, զեկուցումներով հանդես են գալիս՝ Ս. Բազյանը («Սունդուկյանի առնչված գործությունը»), Գ. Հովնանը («Սունդուկյանը և ռուսական կուլտուրան»), Ռ. Զարյանը («Սունդուկյանը և հայ թատրոնը»), Վրացական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի իսկական անդամ Ի. Գրիշաշվիլին («Գ. Սունդուկյանը վրաց բեմի վրա»):

Ի. Գրիշաշվիլու զեկուցումից.

«Դարերից Սունդուկյանն առաջիններից է եղել, որ արտակարգ ողնորոթյամբ ու սիրով ծառայել է թե՛ հայ, թե՛ վրաց թատրոնին: Սունդուկյանը սրտի թրթիռով բացեց վրաց թատրոնի դարպասները և դառավ ախտիչ լավահանց սիրելի անունների՝ Վասո Աբաշիձե, Նատո Գաբունիա, Կոռն Դիֆիանի, որոնց բազմաաարած, ազդեցությունը թանկագին հարեանից վերջերին վրացական խոնջույի վրա դրված ձեռագիր պիեսները...»

Սունդուկյանի դրամատուրգիայի գաղափարական և գեղարվեստական մեծ ժամանակին զգացել են թե վրաց ժողովրդի սիրելի դերասանները և թե մեր առաջավոր գրողները։ Նրա պիեսներում հանդես են եկել Ակակի Մերնթին, Ռաֆ. Իրիթմալին, գրող Ալեքսանդր Ղազարբեկ, բանաստեղծ և հայտնի թարգմանիչ Իոսեք Բազրաձև, դրամատուրգ Ասիկո Մազարեկին, սցենարի բանաստեղծությունների հեղինակ Ռոս Իմերեկին, Նիկո և Լյառ Նակաշիձեները և շատ ուրիշներ։ Որպես թատերասեր, տողերիս գրողը Սունդուկյանի կանուխով է բնմ բարձրացել...

«Սով. գրակ. և արվեստ», 1950, № 7.

Հուլիսի 10-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Գաբրիել Սունդուկյանի ծննդյան 125-ամյակին։ Բացման խոսք է ասում Ն. Զաբյանը, զեկուցումով հանդես է գալիս Գ. Դեմիրճյանը։ Հուլիս է պատմում Օ. Գուլագյանը։

Գ և մ ի ր ճ յ ա ն ի գ ե կ ու ջ ու մ ի ջ.

«Գ. Սունդուկյանը, այդ ինքնատիպ, հայ թատրոնի և դրամատուրգիայի թագավոր՝ ապագայի տեր ստեղծագործողը, արժանի է ամենաջանադիր ուսումնասիրության։ Նա եղավ և կմնա աննախընթաց, անկրկնելի երեսույթ իր բարձր կուլտուրայով, այդ կուլտուրայի առանձնահատկությամբ, հասարակական-սոցիալական խնդիրների բարձրությամբ, իր ազդեցությամբ և իր առողջ ժողովրդայնությամբ ու արվեստով։

...Սունդուկյանի առաջին մեծ արժանիքն այն նշանով, որ նա ժամանակին և ճիշտ ըմբռնեց ռուսական կուլտուրայի նշանակությունը, որդեգրեց նրա առողջ սկզբունքները, դնաց ռուս դրամատուրգիայի զարգացման ուղիով։ Օտարովսկին և Գոգոլը դարձան նրա ուսուցիչները, Շչեպկին և Մարտինովը մյուսների հետ կապակերպեցին թատրոնի գաղափարը։ Նա բարձրացավ, դուրս եկավ ազգային սահմանափակությունից և զինվեց կարող միջոցներով բարձրանալու և բարձրացնելու հայ թատրոնն ու դրամատուրգիան։

Բայց Սունդուկյանի դրամատուրգիայի մեջ այդ հեշտությամբ լուրացվեց և դարձավ ազգային որակ։ Որքան Սունդուկյանը արդյունք էր ռուս կուլտուրայի զորեղ ազդեցության, ինչպես նաև մոլիերյան կոմիդիայի, այնուամենայնիվ, նա ստեղծեց միանգամայն հայկական դրամատուրգիա՝ հոգով և արյունով։

Սունդուկյանը հիմք դրեց հայ դրամատուրգիական ռեալիզմին և ազդեց նրա վրա։ Եվ ազդելու ընդ որ արժանիքներն էլ ունեւր այդ դրամատուրգիան։ Կուռ, կառուցիկ արխիտեկտոնիկա, արագորեն ու պարզ դրված էջնալուցիկա, հետաքրքրական հանգույց, շահագրգռված կողմերի պայքարի անմիջական ընթացքի աճում ու զարգացում, անհրաժեշտ ու բնական կուլմիսացիա, հրաճրող պերիպետիկաներ, գործողության լարվածության էֆեկտավոր լուծում։ Եվ ի՞նչ բնական, կենդանի տիպեր, շնչառություն անգամ լավագույն և կենսաթրթիւ, իսկական մարդիկ, ճշգրիտ հոգեբանական զարգացումներ՝ անմիջականորեն ընտանեկան ու անխուսափելի։ Եվ ի՞նչ թեթև, սահուն, կոլորիտային դիալոգներ...

«Գրական քննադատ», 1950, № 29.

Հուլիսի 12-ին

Գ. Սունդուկյանի անվան թատրոնի շենքում տեղի է ունենում Հորեկյանական հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Գաբրիել Սունդուկյանի ծննդյան 125-ամյան կրկն:

Բացման խոսք է ասում Գ. Բորյանը, զեկուցում է Գ. Աթուշը, Ընթերցվում է ՍՍՌՄ Սովետական գրողների միության ողջույնի հեռագիրը: Հանդեսին մասնակցում է դրամատուրգի զուտար Եկատերինա Սունդուկյանը:

Հեռագիրը

«Հայկական ՍՍՌ Սովետական գրողների միություն».

ՍՍՌՄ Սովետական գրողների միության քարտուղարությանը ողջունում է Հայաստանի Սովետական գրողների միությանը հայ մեծ դրամատուրգ Գաբրիել Սունդուկյանի ծննդյան 125 ամյակի առթիվ:

Գաբրիել Սունդուկյանի անունը հայտնի է նրա հայրենիքի սահմաններից դուրս և կանգնած է վերջին հարյուրամյակի նշանավոր դրամատուրգների անունների շարքում: Հինկով հայ նոր ռեալիստական դրամատուրգիայի հիմնադիրը, լքված սիրով դեպի աշխատանքն ու զինակրատիան և ատելությամբ կապիտալիստական անհագոթության հանդեպ, Սունդուկյանն իր ողով խորապես ժողովրդային, աքանչիի ստեղծագործության բոլոր հիմնական գծերով սերտորեն առնչվում է նրա ժամանակակից ուսու դեմոկրատ գրողների ստեղծագործությանը, Սունդուկյանին ուսու մեծ դրամատուրգ Ա. Ն. Օստրովսկու հետ կապում է անձնական բարեկամությունը: Սունդուկյանն իրեն համարում էր Օստրովսկու հետնորդը: Նրանց անկեղծ բարեկամությունը, փոխադարձ խոր ըմբռնումը, նրանց երկուսի ստեղծագործության համահնչյուն լինելը և միասնական ուղղությունը հիանալի օրինակ է մեզ, ուսու և հայ սովետական գրողներիս համար:

Մենք ուրախությամբ ենք նշում, որ Սովետական իշխանության տարիններին Գաբրիել Սունդուկյանի ստեղծագործությունը բազմիցս թարգմանվել է հրատարակվել և ուսուբեռն լեզվով:

Գաբրիել Սունդուկյանը ոչ միայն հայ, այլև ամբողջ սովետական գրականության կյանքին է:

Գ. Սունդուկյանի ծննդյան 125-ամյակի նշանավորումը կծառայի ուսու և հայ գրականության, ուսու և հայ թատրոնների վաղեմի տրագիկոն բարեկամության էլ ավելի ամրապնդմանը:

ՍՍՌՄ Սովետական գրողների միության քարտուղարության՝

Ա. Տվարզովսկի, Ա. Առֆուցով, Վ. Կոմենիկով, Կ. Սիմոնով, Ալ. Սուրկով:

«Գրական թերթ», 1950, № 26.

Քրիկիսիում, Արվեստի աշխատողների տանը, տեղի է ունենում Հորեկյանական երեկո՝ նվիրված Գ. Սունդուկյանի ծննդյան 125-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Ռ. Փորքիան, դրամատուրգի կյանքի և ստեղծագործության մասին զեկուցում է Շավլա Դադիանին. «Գ. Սունդուկյանը վրաց բնի վրաց թե-

մայով ղեկուցում է պահտ, անադնամիկոս Իոսեք Գրիշաշվիլին, Ս. Ավյանը ղեկուցում է ռեֆրիսիի բարբառը Սունդուկյանի երկերի մեջ նյութի շուրջը:

Հորեյանական նիստ է տեղի ունենում նաև Վրացական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի Ե. Թոթաթավելու անվան Գրականության ինստիտուտում:

«Պրավդա»-ում տպագրվում է Ավ. Իսահակյանի «Հանուն վեհ գաղափարների» հոդվածը:

Ի ս ա հ ա կ յ ա ն ի հ ո գ վ ա ծ ի ջ .

«Լեզգ բուն բերկրանք է պատճառում այն, որ աստվային զինքի արգելման վերաբերյալ Ստեփանի կողմ միահամուռ հավանություն է դնում սոփեանական բոլոր ժողովուրդների կողմից: Մեր երկրում, ինչպես և աշխարհի բոլոր մասերում, միլիոնավոր ու միլիոնավոր մարդիկ ստորագրում են այդ պատմական փաստաթուղթը:

...Դեռ լին րուժվել երկրորդ համաշխարհային պատերազմի պատճառած վերջերը, իսկ իմպերիալիստներն արդեն արձակում են պատերազմի գազանին, որպեսզի երկարաձգեն մեռնող կապիտալիզմի կյանքը, ստրկացնեն ժողովուրդներին, ոչնչացնեն սոցիալիզմի գաղափարները աշխատավորության գիտակցության մեջ: Երշտ ալդալիսի մտադրություն ունեի Հիտլերը, բայց հայտնի է Հիտլերի վախճանը: Պատմական դասը շատ թարմ է:

Ձախողենք գիշատիկների պլանները — ահա խաղաղության օգտին ծավալված շարժման վեհ իմաստը: Այս մասին խորհելով ես ստորագրեցի կոչը, խաղաղության և ժողովուրդների անվտանգության կոչը:

«Ավ. Հայաստան», 1950, № 108.

Հունիսի 22-ին

«Գրական թերթ»-ը էջ է նվիրում Մերձքայության եղբայրական ռեսպուբլիկաների զբաղանդությանը: Տպագրվում են «Մաղկում է Սովետական Մերձքայի զբաղանդությունը առաջնորդող և նմուշներ Դ. Վաթանգիի, Ս. Ներսիսի, Ա. Վենցյովայի, Պ. Սիլոյի, Վ. Լուրսի, Հ. Հերերեխտի ստեղծագործությունները:

Հունիսի 23-ին

Գրողների միությունում ֆենարկվում են Մարտ Մարգարյանի նոր բանաստեղծությունները: Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Դ. Դեմիրճյանը, Ն. Զարյանը, էդ. Թոփյալը, Հր. Հովհաննիսյանը, Վ. Մնացականյանը:

Օգոստոսի 4-ին

Սովետական հասարակայնությունը նշում է Մոսկաասի փնդյան 100-ամյակը:

Օգոստոսի 7-ին

Գրողների միությունում տեղի է ունենում հրեկո՝ նվիրված Ալ. Շիրվանզադեի մահվան 15-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Դ. Դեմիրճյանը, ղեկուցում է Հմ. Սիրասը, հուշեր են պատմում Դ. Դեմիրճյանը, Խ. Սարգսյանը: Երեկոյին

լամ ստեղծագործութիւններ, Յանկանում ենք Ձեզ, թանկագին Ստեփան Իլիչ, երկար տարիների կյանք և ստեղծագործական եւր հաջողութիւններ ի փառք մեր մեծ հայրենիքի:

Ա. Ֆադէև, Կ. Սիմոնով, Ա. Սաւկով, Ո. Սաֆրոնով, Ֆ. Պենֆերով, Վ. Կոմենիկով, Լ. Լոնցով, Բ. Դոբրապով, Ն. Տիխոնով, Ա. Տվարդովսկի:

«Գրական քննադատ», 1950, № 39.

Սեպտեմբերի 27-ին

Գրողների միութեան ակումբում տեղի է ունենում ՀՄ. Միրասի «Արարատ» վեպի քննարկումը: Զեկուցում է Վ. Պարտիզոնի:

Հոկտեմբերի 1-ին

Տեղի է ունենում Հայաստանի Սովետական գրողների միութեան ժողովը՝ եվրոպա խաղաղութեան կողմնակիցների համամիութենական երկրորդ կոնգրեսի դիվիզիաների ընտրութեանը: Դիվիզիաներ են ընտրվում Ստ. Զորյանը և Ն. Զարյանը:

Հոկտեմբերի 16—18-ը

Մոսկվայում, Միութիւնների տան Սյունապարդ դահլիճում, տեղի է ունենում խաղաղութեան կողմնակիցների համամիութենական երկրորդ կոնֆերանսը: Բացման խոսք է ասում Ա. Ֆադէևը: Սովետական ժողովուրդը խաղաղութեան համար, եւր պատերազմի հրահրների դեմ մղվող պայքարում թեմայով զեկուցում է Ն. Տիխոնովը:

Կոնֆերանսն ընդունում է տակաւ խաղաղութեան կողմնակիցների համաշխարհային երկրորդ կոնգրեսի սովետական դիվիզիաներին և ընտրում է նախագահութեան պաշտպանութեան սովետական կոմիտե, կազմված 110 հոգուց, այդ թվում՝ Հայաստանից՝ Ավ. Խաչակյան, Վ. Համբարձումյան, Ամենայն հայոց կաթողիկոս Գեորգ Զ. և Ն. Զարյան:

Հոկտեմբերի 19-ին

Տեղի է ունենում խաղաղութեան պաշտպանութեան սովետական կոմիտեի քիչնումը, որն ընտրում է նախագահութեան: Կոմիտեի նախագահ է ընտրվում Ն. Ս. Տիխոնովը:

Հոկտեմբերի 21-ին

Գրողների տանը քննարկվում է Վահագն Դավթյանի «Աշխարհի անավտորիտ քաղաքացիների ժողովածուն»:

Հոկտեմբերի 26-ից նոյեմբերի 1-ը

Երևանում տեղի է ունենում ՍՍՌՄ Գիտութիւնների ակադեմիայի Պատմութեան ու փիլիսոփայութեան բաժանմունքի և Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւնների ակադեմիայի Հասարակական գիտութիւնների բաժանմունքի միացյալ գիտական սեմինար՝ եվրոպա Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման 30-ամյակին: Սեմինարն անում Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւնների ակադեմիայի պրեզիդենտ Վ. Համբարձումյանը: Զեկուցումներով հանդես են գալիս՝

Մ. Ներսիսյանը (սկզբնական թվականների պլանների խորհրդակցությամբ Լենդրկովկասում 1919—1920 թթ. և Սովետական ԽՍՀ-ի ստեղծման հաստատումը Հայաստանում), Մ. Աղայանը (սովետական Հայաստանը 30 տարում), Գ. Խաչատրյանը (սովետական ԽՍՀ-ի ստեղծման հաղթանակը Վրաստանում 1921 թվականի մեծությամբ), Գ. Ղափանցյանը (սկզբնական թվականների քննադատությունը լեզունների ստադիալականության մասին), ՍՍՌՄ Գիտությունների ակադեմիայի թղթակից-անդամ Վ. Ն. Լեզարենը (սկզբնական պարբերություն), Վ. Կ. Չալոյանը (սկզբնական պարբերությունը Հայաստանում) և ուրիշներ։ Սեփական փակում է ակադեմիկոս Ե. Ա. Կոստինսկին, որն այն համոզում է սովետական Միության ռեսպուբլիկանների բարեկամական, ստեղծագործական կապի փայլուն արահայտությունը։

Հոկտեմբեր

Սովետական գրականության և արվեստի մասագիրքը բաժին է հատկացնում վրացական գրականությանը։ Ամսագրում տպագրվում են Ն. Ջալալյանի «Սովետական Վրաստանի պոեզիան» հոդվածը և նմուշներ Ի. Գրիշաշվիլու, Ի. Նոնեշվիլու, Ս. Զիքովանու, Գ. Լեոնիձեի, Ա. Մաշաշվիլու, Գր. Աբաշիձեի, Ա. Գոմիշվիլու, Ռ. Մարգիանու բանաստեղծություններին։

Նոյեմբերի 2-ին

Վախճանյան ակադեմիկոս Նշանավոր դրամատուրգ Թերևսարդ Երոն (ծնվ. 1856 թ.)։



Գրողների միության դահլիճում քաջվում է երիտասարդ և սկսնակ դրողների ռեսպուբլիկական երրորդ խորհրդակցությունը։

Զեկուցումներով հանդես են գալիս՝ Հր. Փոլարը (սերիոսապարզ պոեզիան և ստեղծագործական խնդիրները), Մ. Կապուտիկյանը (սերիոսապարզ և սկսնակ բանաստեղծների ստեղծագործությունները), Գ. Դմիտրյանը (սերիոսապարզ և սկսնակ արձակագրների ստեղծագործությունները)։

Նոյեմբերի 6-ին

Մոսկվայի Մեծ թատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ հեղափոխության 33-րդ տարեդարձին։ Նիստը բաց է անում Մ. Ա. Յասնովը, զեկուցումով հանդես է գալիս Ն. Ա. Բուլգանինը։



Երեանում, Լեռվայի անվան պուրակում, տեղի է ունենում Խաչատուր Լեռվայի արձանի հանդիսավոր քաջումը։

Նոյեմբերի 10-ին

Գրողների Խորհուրդում քննարկվում է Սերո Խանդավանի «Մեր զնդի մարդիկ» վեպը։ Զեկուցում է Վ. Մնացականյանը։

Նոյեմբերի 16—22-ը

Վարչապետ, (ՀՀԿԿ-ի խոսքի տանը, տեղի է ունենում հանրապետության կողմնակիցների համաշխարհային երկրորդ կոնգրեսը, որը պիտի տեղի ունենար Անգլիայում:

Կոնգրեսն ընդունում է «Մանիֆեստ» ուղղված աշխարհի ժողովուրդներին, «Դիմում» Միավորված Ազգերի Կազմակերպությանը և Ռեանաձև ռեպրեսիաների դեմի հարցի վերաբերյալ:

Կոնգրեսն ընտրում է հանրապետության Համաշխարհային Խորհուրդ, որի կազմի մեջ մտնում են՝ սովետական գրողներ Ա. Ա. Ֆադեևը, Ա. Ն. Կորեյկովը, Ն. Ս. Տիխոնովը, Ի. Գ. Էրենբուրգը, Վ. Լ. Վասիլևսկայան:

Հանրապետության Համաշխարհային Խորհրդի նախագահ է ընտրվում Ֆրեդերիկ Ժոլիո Կյուրին, գլխավոր քարտուղար՝ Ժան Լաֆֆիտը:

Նոյեմբերի 22-ին

Հրապարակվում է հանրապետության միջազգային մրցանակներ շնորհող Ժյուրիի հաղորդագրությունը, ըստ որի առաջարկվում է պատվավոր մրցանակը յաջատության կարգով շնորհել շխտսովակյան նահատակված գրող մուլիսու Ֆուլյին՝ «Ռեպրեսիա» օղակը պարանոցին գրքի համար: Գրականության ասպարեզում հանրապետության միջազգային մրցանակ է շնորհվում Պարոնեբուրգային՝ «Թող արթնանա անտառահատը պտեմի համար և թուրք բանաստեղծ Նադիմ Հեջմեթին: Հանրապետության ռակ մեդալ է շնորհվում Լիբանանի «Առ-Քարիկա Ժուռնալին, Ժան Ռիշար Բլոկին՝ «Օկուպացված Ֆրանսիայից դեպի զինված Ֆրանսիան գրքի համար և Միխայիլ Սադովյանին՝ «Միտրյա-Կոնորա գրքի համար:

Նոյեմբերի 25-ին

Երևանի Պետական համալսարանում տեղի է ունենում գրող Վ. Կավենդիսի հանգիպումը ուսանողության և դասախոսների հետ:

Նոյեմբերի 26-ին

Երևանի Պետական համալսարանի մեծ դահլիճում տեղի է ունենում սովետական գրականության երեկո՝ Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման 30-ամյակի առթիվ. բացման խոսք է ասում Ավ. Իսահակյանը, Ելույթ են ունենում՝ Մարինտա Շահինյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Մ. Արագին, Ն. Զարյանը, Գ. Սարյանը, Հմ. Սիրասը, Հր. Փոլարը, Բանաստեղծույուններ են կարդում Ա. Վառլան, Հովհ. Շիրազը, Հո. Պողոսյանը, Աղավնին, Ս. Վահուին, Սարմենը, Գ. Էմինը, Գ. Բորյանը, Ս. Տարոնցին, Հր. Լուսինյանը, Վ. Գրիգորյանը, Վ. Դավթյանը, Պ. Սևակը, Անդ. Թերզյանը, Ա. Այվազյանը:

Նոյեմբերի 29-ին

Երևանի Այ. Սպենդիարովի անվան օպերայի և բալետի թատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Հայաստանում Սովետական իշխանության հաստատվելու 30-րդ տարեդարձին:

Նշանավոր տարիելիցի առթիվ իրենց խոսքն են ասում գրողներ, արվեստագետներ, կուլտուրայի գործիչներ՝ Ավ. Իսահակյանը, Մ. Շահինյանը, Մ. Սարյանը, Դ. Դեմիրճյանը և ուրիշներ:

ՆԳ. Հասարակական խոսքեր

Այսօր հայ ժողովուրդը հայրենիքում և ամենուրեք ընծալովյալ մտնում է Հայաստանում սովետական իրավական դատարանի 30-ամյակը: Մի քորթմաստ և նշանակալից տարեթիվ:

30 տարի մի ժողովրդի պատմության մեջ, որ հազարամյակներ ունի իր ետև, շատ ընչին ժամանակամիջոց է, բայց կան վայրկյաններ ժողովուրդների կյանքում, որ րախտորոշ են, ստեղծարար, մեծարժեք պատմական հետազոտ- ցություն: Հայ ժողովրդի կյանքում 1930 թվականի նշանաբերյան օրերը այդ- պիսի նշանակալից, վճռական արժեք ունեն, մի քաղմիտաստ պահ, որ սո- նում ենք խանդավառությամբ: Դա հայ ժողովրդի վերածննդի, Հայաստանի կորցրած պետականության վերստացման անդուշտկան տոնն է:

...Հայ ժողովուրդը վերստին ձեռք բերեց ազգային պետականություն, որի համար սերունդներով երազել էր, պայքարել, զոհվել:

Հայ վերածնված պետությունը Հոկտեմբերյան ռեյուցիայի զավակն է:

Հայ ժողովրդի համար քաղվեց նոր, փառահեղ դարաշրջան, կուստուրայի վարժո՞թ՝ ձեռով ազգային, բովանդակությամբ սոցիալիստական և տնտեսական հզոր վերելք:

Անապատացած, ամայացած մի երկրի վրա, ուս մեծ եղբոր օգնությամբ, քարհացավ նոր Սովետական Հայաստանը՝ իր դպրոցական բնդարձակ ցան- ցով, տեխնիկոմներով, համալսարաններով ու ինստիտուտներով, Գիտություն- ների ակադեմիայով և քաղմթիվ կուստուրական հիմնարկներով, իր շնեղ ճարտարապետական կառուցումներով: Զարմանալի իրականացումներ զանա- ղան բնագավառներում, որոնք առաջ կթվային մեզ երազային, ֆանտաստիկ:

Բոլոր արտով մաղթում եմ Սովետական Հայաստանին իր սյախում 30-ամ- յակի օրը մեծ հաջողություններ և անթիվ տարիների հորելյաններ:

Մ. Ե ա հ ի ն յ ա ն ի խ ո ս ք ի ց.

Ո՛հայաստանում ես անմոռանալի շատ բան եմ տեսել այս տոնական օրե- րին. տեսել եմ կանաչտխտ քաղաքների վերածվող նոր գյուղեր, դյուրական սյոդոտաներ ու պլանտներ՝ ռեսպուբլիկայի մայրաքաղաքում, որը դառնում է պարկ-քաղաք, նոր, հզոր գործարաններ, ցուցահանդեսներ, որտեղ ցուցադր- ված են Հայաստանի արդյունաբերության և կուստուրայի հարստությունները, ներկա եմ եղել երկրի ամենախոշոր գիտական հաստատության սեսիային, մի հաստատություն, որի մեջ կենտրոնացված է հայրենիքի քարոթության և լար- գավաճման համար աշխատող մեր նշանավոր գիտնականների տեղգծարար միաբնդ:

Մակայն լավագույնը, որ ինձ վիճակվեց տեսնել, հայ աշխատավորն էր: Նա աճել է, սովորել է մտածել պետականորեն, նոր ձևով է վերաբերվում իր աշխատանքին: Քանի՞-քանի՞ քանակի հայ մարդկանց կերպարներ են դրոշմ- վել իմ հիշողության մեջ:

Նրանցից մեկն առանձնապես վառ է տպավորվել մտքումս: Հայրենիքը մենք պատկերացնում ենք սովորաբար մոր, կնոջ կերպարանքով: Արիս դետի կերճում, Արենի փոքրիկ գյուղում ես ծանոթացա մի հայուհու: Հետ, որի կեր- պարը իմ երևակայության մեջ միաձուլվել է սիրելի հայրենիքի պատկերի հետ: Դա մի պարզ, լավ կին է՝ հայուհու: Հիանալի աչքերի բարի արտահայտու-

Մյուս մի, ամաչկոտ ու միեւնոյն ժամանակի պայտաւ ծպիտով, երթոսասարդական արագ շարժումներով, թեւ ինքն արդեն երթումաւարք չէ՝ Կրծքին ամբաջկատ է Ոսկե Ստաղը, իսկ պայտովաւ աշխատանքով նա արդեն երկրորդ անգամ արժանաբեր է իննիսի ջանշանի:

[illegible]

...Թո՛ղ, որոնմե՛ն, Ժպտի՛ն ու ամբարանդի՛ն Հայրենի՛ երկրի՛ր, դառնա՛ն է՛լ Կովե-
լի լավ՛ք, Կովե՛լի գեղաշառնո՛ւ, փա՛ռք նրա՛ ժողովրդի՛ն, որը՛ արիության ու փառքի
Հանապարհո՛ղ զնե՛մ է՛ գնացի լուսաթոր մեծ ապաղասո՛ւ։

сбл. Записки, 1950, № 181.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840.

«Մենք սիրով ենք հետևում Սովետական Հայաստանի նվաճումներին, քո-
լոր ժողովուրդներին հետ միասին ուղարկանում ենք ձեր լուրջ անընդհատ հաղթա-
նակի հաճար, մենք հուզում է զանգեզուրի ճանաչված մենքնազար Սամսոն
Ֆալսապանին, խորհմ հայտնի անասնաբույժ Պետրոս Շոգանյանին, երևանցի
անասնաբույժ Իսկանդրյանին, իսկանդրյանի ասնանուրաջ աշխատանքը...»:

*Коммунист, (бразил), 1950, № 281.

Խոյեմբերի 29—30-ը

Քաղցրում տեղի է ունենում Ադրբեջանական ՍՄԽ Գիտությունների ակադեմիայի գիտական սեփական՝ նվիրված Հայաստանում սովետական կարգեր հաստատվելու 30-ամյակին: Քաղցրան խոսք է ասում պրեզիդենտ Ալիևը: Մի շարք զեկուլցումների թվում լավում է նաև ֆիլ. դիտ. թեկնածու Մ. Կուլիպազեի սէլայ և ադրբեջանական ժողովուրդների բարեկամութլուն ու եղբայրութլունը և նրանց արտաքուլումը ադրբեջանական զրականութլան մէջ թեմայով զեկուլցումը:

Նույն օրը 30-ին

Մասկվայում սկսվում է արդյունաբերական գրահանութան և արվեստի տես- նությունը:

Դեկտեմբերի 6-ին

Գրողների միությանում քննարկվում է Գ. Սարյանի «Տաղադուրջան դան-
դը» պիեսը: Ընթերցումից հետո ելույթ են ունենում՝ Ստ. Զորյանը, Հր. Փռչալը,
Վ. Ահեմյանը, Դ. Մալանը, Գ. Հովհաննիսյանը, Ն. Սիրանյանը և ուրիշներ:

Thyroid Glands

Ելմիաժնոյ բարձրոյ է Հոգհաննես Հոգհաննիսյանի արեւ-թանգարանը:

Դեկտեմբերի 7-ին

ԵՐԵՎԱՆԻ ՔԵՐԵՔ-ը էլ է Լճիկում աղբոսահանության գրականությունը:

Դեկտեմբերի 9-ին

Էրեւանի Պետական համալսարանում Մարիեառա Եաշինյանը զեկուցում է կորդում Վեդեռաիտե գրադանությունը նոր էստադումն թեմայով:

Դեկտեմբերի 11-ին

Գրողների միության դահլիճում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Վեդե Իգորի ճակատամարտի մասին և Եստեղան ժողովրդական մեծ էպոսի առաջին հրատարակության 150-ամյակին: Քաջմաս խոսք է ասում Սա. Զորյանը, զեկուցում է Ղ. Այվազյանը:

Ստ. Զորյանի խոսքը.

«Այս տարի լրանում է ուսմ մեծ ժողովրդի միջնագորյան հանձարեղ Երկի՝ Վեդե Իգորի ճակատամարտի մասին: Եղեմի տպագրի հրատարակության 150 տարին:

Նշանավոր այս երկը, որ գրվել է XII դարի վերում ու դարեր շարունակ մնացել է ձեռագրի միմակում, հանդիսանում է թե պատմական և թե գրական-զեղարվեստական մի փայլուն հուշարձան: Նրա մեջ ժյառ, բայց ջայառն գծերով արտացոլված է ուսմ ժողովրդի պայքարը Եստեղանի զեմ և միս-ժամանակ արտահայտված է ուսմ ժողովրդի պայքարը Եստեղանի զեմ և միս-ժան-բաժան ֆեոդալական իշխանապետություններից մի ընդհանուր միասնական ուսմական պետություն ստեղծելու ձգտումը, մի ձգտում, որ շատ առաջադեմ գաղափար էր այդ դարում:

Իր պատմական ու զաղափարական խոշոր նշանակության հետ միտաին այս լիրո-էպիկական երկը փայլում է նաև իր գրական-զեղարվեստական բարձր ուրժանիքներով: Որքան էլ նրա կառուցվածքը հատվածային է, այնուամենայնիվ, էպոսի բանաստեղծական կենդանի ոգին, անկեղծ շունչը, ֆոկլորային հյութեղ պատկերներն ու համեմատությունները առեղծում են զուենդ կոյրեր-տով մի ամբողջություն և ընթերցողին տեղափոխում պատմական դեպքերի միջավայրը:

Վերական թերթ, 1950, № 49.

Դեկտեմբերի 15-ին

Հայաստանի Սովետական գրողների միությունը և Արտասահմանի հետ կուլտուրական կապի հայկական ընկերությունը կազմում են երեկո՝ նվիրված ամերիկահայ առաջադեմ բանաստեղծ Կարապետ Միտայի ստեղծագործություններին: Դ. Դեմիրճյանի ներածական խոսքից հետո զեկուցումով հանգեւ է գալիս մե. Միտաը:

Դեկտեմբերի 22-ին

ՍՍՌԽ Գերագույն Սովետի Նախագահությունը կազմում է «Ժողովուրդների միջև խաղաղություն ամրապնդելու համար» Միջազգային Հեռիսյան մրցանակների կոմիտե:

Դեկտեմբերի 29-ին

Երեւանի Գ. Սունդուկյանի անվան պետական թատրոնում տեղի է ունենում նաիրի Զորյանի ծննդաւ 50-ամյակին նվիրված հանդիսավոր երեկու: Նրեկու

բաց է անում Դ. Դեմիրճյանը, զեկուցում է Լ. Մկրտչյանը, Ողջույնի խոսք են ասում՝ Էր. Փռչարը, Ա. Ասատրյանը, Ս. Սահակյանը, Վ. Վաղարշյանը և ուրիշներ: Ընթերցվում են բաղմամբիվ ողջույնի հեռագրեր, այդ թվում՝ ՍՍՌՄ Պրոդ-նեբի միությունից, հղթարակա՛ն ռեպուբլիկանների գրողների միություններից և այլն:

**Ս Ս Ռ Մ Ս ս վ ե տ ա կ ա ն գ Ր Ո Ջ Ն Ե Ր Ի մ ի ու թ յ ա ն հ ե ու-
գ ի Ր Ը:**

«ՍՍՌՄ Սովետական գրողների միության քարտուղարությունը և նախա-
դահությունը Ձեր ծննդյան Հիսունամյակի առթիվ հղում են Ձեզ ամենատա-
ղին շնորհամոքանքներ և ջերմորեն ցանկանում են Ձեզ երկար տարինների
առողջություն, նոր, ավելի մեծ ստեղծագործական նվաճումներ, որոնց կհարա-
տաքենեն իշ միայն հայ, այլ և մեր ամբողջ բաղմա՛ղջ սովետական գրականու-
թյունը: Ամուր սեզմում ենք Ձեր ձեռքը:

Ֆադեև, Սիմոնով, Տիխոնով, Սուրկով, Վիշենևիկ,
Կոռնեյչուկ, Սոֆրոնով, Տվարդավսկի, Վեցցովա, Լեո-
նով, Պենձևով, Յակուբ Կուլաս, Ասեն, Բրովկա, Դրի-
բաշով, Մարշակ, Սամսոզ Վաղուհ, Գիբովանի, Շչի-
պաշով, Մ. Թուրսուն-Պադե, Պրոկոֆև:

«Փրակա՛ն թերթ», 1950, № 49:

Դեկտեմբերի 31-ին

«Փրական թերթ»-ում տպագրվում է Ավ. Խահակյանի խոսք տարեմու-
տի՝ հոգիսերը:

Ա. Վ. Խ ա հ ա կ յ ա ն ի հ ո գ վ ա ժ ի ց:

«Վաղը թեպետում ենք քաներորդ դարի երկրորդ կեսը: Ընելը հավատում
էին, թե երկրագունդը իր թավալման ընթացքում մի պահ կտեղ է առնում, հե-
տագարձ հայացք ձգելու անցած ուղու վրա: Նրբ մենք էլ մեր անընդհատ հո-
սող կյանքի մեջ մի պահ ետ ենք նայում, տեսնում ենք, որ քսաներորդ դարի
կեսը, անցած հիսուն տարիները մարդկային պատմության ամբողջ տարեգրքի
ամենափայլուն էջերն են: Քսաներորդ դարը հավերժացած է հրաշալի գյու-
տերով, որոնք իրավունք են տալիս մարդուն հավատալու իր բանականության
և կամքի հզորության, իր հանճարի անսպառ ու անարդար զարգացման և
բնության դեմ իր մղած պայքարի մեջ տարած է հաղթանակների նկատմամբ:

...Այն կիսադարը քաղցին ռուսական առաջին ռևոլյուցիայով, որ սասա-
նեց ցարիզմի գահը: Նրան հաջորդող ռեակցիան լվարդաքավ ունեցնել
ծնունդ տալով այն ռևոլյուցիոն փոթորիկը, որն ուռնացավ, խաղացավ և սլա-
վեց Լոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ ռևոլյուցիայով: Վերջնականապես
տապալվեց ցարիզմը, քուրծու-կալվածատիրական հասարակարգը, ազատա-
գրվեցին աշխատավոր մասսաները և ցարիզմի կոռւմք ստրկացված ժողովուրդ-
ները:

...Նոր տարեմուտին ամբողջ սրտով մաղթում եմ ողջ աշխարհին երկարատև
և կայուն խաղաղություն:

Մաղթում եմ մեր աշխատավորությանը՝ առողջություն, հաջողություն և
երջանկություն, մեր ուսանողությանն ու աշակերտությանը՝ անվերջ սովորելու,
միշտ բարձրանալու աննկուն քանք, մեր ինտելիգենցիային, գիտնականներին,

գլուխաբարներին, բժիշկներին, արվեստի մարդկանց՝ անսպառ նախը-
ծառարժեքով անընդհատ վերելք, մեր ընկեր գրողներին՝ ասեղծագործակա-
նորանոր հաջողություններ։

Մաղթում եմ Սովետական Հայաստանին բարեկեցություն և առաջադիմու-
թյուն տնտեսության բոլոր բնագավառներում։

Գեկտեմբեր

Վարչապետ, լեհերեն լեզվով, հրատարակվում է «Հայկական եռվեցորո-
ժողովածուն»՝ Տ. Օսինսկու թարգմանությամբ (Հ. Խաչատրյանցի կազմած ու-
սերեն նույնանուն գրքի օրինակով)։

Լեհերեն լեզվով հրատարակվում է Ս. Զորյանի մանկական պատմվածք-
ների ժողովածուն՝ «Հանապարհորդ Ջեկոն» վերնագրով։

Բելինսկու մահվան 100-ամյակի առթիվ առժամանակ՝ Բելինսկու անվան
առաջին աստիճանի մրցանակ է տրվում Վ. Սպիրոդոնովին՝ մեծ թնադատի
երկերի մի քանի հատորները կազմելու և ծանոթագրելու համար, երկրորդ աս-
տիճանի մրցանակ՝ Վ. Նեյսեային՝ «Վ. Գ. Բելինսկի—կյանքի ուղու և գրական
գործունեության սկիզբը» գրքի համար։

ՀԱՄԱՌՈՑ ԲԻՐԼՈՐԱՆՈՒ

Զավածո

Գրաչի Ա.— Բանաստեղծություններ (ռուսերեն), Մոսկվա—Լենինգրադ։

Գրաչի Ա.— Խաղաղության գինեվորներ (ռուսերեն), Մոսկվա։

Գալթյան Վ.— Աշխարհի առավոտը, Երևան։

Զորյան Ն.— Արմենուհի, Երևան։

Էմին Գ.— Նոր ճանապարհ (ռուսերեն), Մոսկվա։

Իսահակյան Ավ.— Երկերի ժողովածու, հ. I, II, Երևան։

Հուրյան Թ.— Բանաստեղծություններ (ռուսերեն), Երևան։

Մարգարյան Մ.— Մոր ծայր, Երևան։

Շիրազ Հ.— Գիրք խաղաղության և սիրտ, Երևան։

Շիրազ Հ.— Իմ ընկեր լորիկը, Երևան։

Շարխյան Գ.— Բանաստեղծություններ, Երևան։

Պողոսյան Հ.— Բանաստեղծություններ, Երևան։

Սահյան Հ.— Կանաչ քաղաք (ռուսերեն), Քաջու։

Սարյան Գ.— Հրաշալի սերունդ, Երևան։

Սարյան Գ.— Հրաշալի սերունդ (ռուսերեն), Մոսկվա։

Անձակ

Անանյան Վ.— Անանի ափին (ռուսերեն), Մոսկվա—Լենինգրադ։

Ավագյան Ա.— Պատմվածքներ, Երևան։

Արագի Մ. — Հաղթական ժիւղեր, Երևան:

Դաւանց Խ. — Ժողովական, Երևան:

Դավթյան Մ. — Մեր քաղաքում, Բաքու:

Դավթյան Մ. — Ուռնու տակ (ռուսերեն), Բաքու:

Դեմիրճյան Դ. — Ընտիր պատմվածքներ, Երևան:

Դեմիրճյան Դ. — Հատընտիր (ռուսերեն), Երևան:

Զարյան Ն. — Հաքավան (ռուսերեն), Մոսկվա:

Բաթիկյան Շ. — Հաղթականի օրը, Երևան:

Խանզադյան Ս. — Մեր գնդի մարդիկ, Երևան:

Խեկոյան Ա. — Հատընտիր, Երևան:

Կուրտիկյան Ստ. — Հեռախոյզներ, Երևան:

Հովհանյան Հ. — Փոքրիկ վրիժառուներ, Երևան:

Հովհանյան Հ. — Փոքրիկ վրիժառուներ (ռուսերեն), Մոսկվա — Լենինգրադ:

Հովհանյան Հ. — Խավարի աշխարհում, Երևան:

Նոր-Այր — Լույսեր, Երևան:

Շաթիրյան Մ. — Պատմվածքներ, Երևան:

Պետրոսյան Անդ. — Շիրվան, Բաքու:

Սեյրանյան Բ. — Ձուլարանի կրակները, Երևան:

Սիրամ Հմ. — Արարատ, Երևան:

Ստաֆֆի Բ. — Փոքրություն, Երևան:

ժողար Հր. — Պատմվածքներ (ռուսերեն), Երևան:

Դրամատուրգիա

Զարյան Ն. — Աղբյուրի մոտ, Երևան:

Վարդանյան Ան. — Պիեսներ, Երևան:

Ժողովաձուլներ

Երևանյան քաղաքի զարույժ (ալմանախ), Բաքու:

Երիտասարդ գրող (ալմանախ), գիրք I, Երևան:

Հայկական նովելներ (լիտվերեն), Վիլնյու:

Սովետական գրականության անթոլոգիա, Երևան:

Սովետական գրամատուրգիա (պիեսների ժողովածու), գիրք I, Երևան:

Կլասիկներ

Աբովյան Խ. — Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. V, Երևան:

Աբովյան Խ. — Վերջ Հայաստանի (լիտվերեն), Կառնաու:

Ադելյան Ա. — Երկերի ժողովածու, Երևան:

Աղայան Ղ. — Երկեր, հ. IV, Երևան:

Բաշինջադյան Գ. — Նկարչի կյանքից, Երևան:

Թումանյան Հովհ. — Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. I, Երևան:

Թումանյան Հ. — Ընտիր երկեր (ռուսերեն), Երևան — Մոսկվա:

Հայ գլուղագիրներ (երկերի ժողովածու), Երևան:

Հայկական ժողովրդական հեքիաթներ, Երևան:

Մուրաջան — Առաքյալ (ռուսերեն), Երևան:

Շիրվանշահն Ա.— Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. I, II, III, IV, V, Երևան:

Պարոնյան Հ.— Հատընտիր (ռուսերեն), Մոսկվա:

Պոռյան Պ.— Հացի խնդիր (ռուսերեն), Մոսկվա:

Սունդուկյան Գ.— Պիեսներ (վրացերեն), Քրիլիա:

Սունդուկյան Գ.— Պեպո (ուկրաիներեն), Կիև:

Տերյան Վ.— Երկերի ժողովածու, հ. I, Երևան:

Տերյան Վ.— Բանաստեղծություններ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Քաֆեթի — Երկերի ժողովածու, հ. II, III, Երևան:

Հայագիտություն, գրականության պատմություն, հեղափոխություն

Անտոնյան Գ.— Հայ և ադրբեյջանական ժողովուրդների բարեկամության արտացոլումը 19—20-րդ դարերի գրականության մեջ, Բաքու:

Գրիշորյան Կ.— Հովհաննես Բուսեանյան (ռուսերեն), Լենինգրադ:

Գրիգորյան Հր.— Սոցիալիստական ռեալիզմի պոեզիայի հիմնադիրը (վ. Մայակովսկի), Երևան:

Թարգմանություններ

Ադրբեյջանական պոեզիայի անթոլոգիա, Երևան:

Աժան Վ.— Մոսկվայից հեռու, Երևան:

Գերցեն Ա.— Ընտիր փիլիսոփայական երկեր, հ. II, Երևան:

Գոգոլ Ն.— Մեռած հոգիներ, Երևան:

Գոնչար Ա.— Դրոշակակիրներ, Երևան:

Դուրկի Մ.— Երկերի ժողովածու 10 հատորով, հ. II, IV, V, Երևան:

Դուլիա Գ.— Գարունը Սպեննում, Երևան:

Դուրդույսթով Ն.— Փիլիսոփայական ընտիր երկեր, հ. II, Երևան:

Դրզա Յան — Համր բարեկազմ, Երևան:

Թորեղ Մ.— Ժողովրդի զավակը, Երևան:

Իլյինս Ե.— Զորքոթք բարձունքը (վիպակ), Երևան:

Լիկստանով Ի.— Պատիկը, Երևան:

Կոզլով Ի.— Ղրիմի ընդհանապետ, Երևան:

Կոշևայ Ե.— Պատմվածք որդու մասին, Երևան:

Կուրուկին Վ.— Հնարամիտների քրիզաղը, Երևան:

Հյուգո Վ.— Թշվառներ, մասն IV, Երևան:

Հույն ողբերգակներ, Երևան:

Մայակովսկի Վ.— Ընտիր երկեր, հ. I, Երևան:

Մուլասան Գիդը — Ընտիր երկեր, Երևան:

Մուսատով Ա.— Ստոմարի, Երևան:

Նեղոգոնով Ա.— Դրոշը գյուղացիների վրա, Երևան:

Շոլոխով Մ.— Խաղաղ Դոն, գիրք II, III, Երևան:

Պանով Վ.— Կրոտիլիա, Երևան:

Պավլենկո Պ.— Տափաստների արեր, Երևան:

Պուլեյ Բ.— Մենք սովետական մարդիկ ենք, Երևան:

Պուլով Վ.— Պողպատ և խաբամ, Երևան:

- Թաճիճ Մ.— Լենինգրադի վրա, Քաջուս
 Սերվանտես — Դոն Կիսոտ, գիրք I, II, Երևան
 Միմոնով Կ.— Քաթեկամենո և Թշնամիներ, Երևան
 Վասիլենկո Ի.— Աստղիկ, Երևան
 Վասիլենկայա Վ.— Միստան, Երևան
 Տալի Յու.— Գունեք, Երևան
 Տիլինա Պ.— Հատրնտիր, Երևան
 Տուստոյ Ա.— Տառապանի ուղիներով, Ժամն III, Երևան
 Տուստոյ Լև — Երկրի ժողովածու 10 հատորով, Հ. VII, VIII, IX, X,
 Երևան
 Տոմիժ Յու.— Մանուկներին, Երևան
 Տուրգենև Ի.— Երկեր, Հ. IV, Երևան

Հունվարի 10—11-ը

Տեղի է ունենում Համգ(ք)Պ Գննական միության կից Մարքո-Էնգելսի-Լենինի ինստիտուտի Հայկական ֆիլիալի գիտական սեփան՝ նվիրված Լենինյան տեղեկագրի 50-ամյակին:

Հունվարի 21-ին

Մոսկվայի Մեծ թատրոնում տեղի է ունենում ադո հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Վ. Ի. Լենինի մահվան 27-րդ տարեդարձին: Բացման խոսք է ասում Ն. Մ. Շվեբրինկը, զեկուցում է Պ. Ն. Պասպելովը:

Հունվարի 21—28-ը

Փարիզի հայ ազգային տան մեջ տեղի է ունենում հայ գրքի ցուցահանգես-վաճառք: Անանձնապես մեծ հաջողություն է ունենում Սա. Չորյանի Վաչա թագավորը պատմավեպը:

Հունվարի 25-ին

Գրողների միությունում տեղի է ունենում Խ. Դաշաճյանի «Երեւան» վեպի քննարկումը:

Հունվարի 27-ին

Նշվում է Միխայել Եվգրաֆովիչ Մալտիկով-Շչեդրինի ծննդյան 125-ամյակը:

* * *

Մոսկվայի Գրականագետների կենտրոնական տանը տեղի է ունենում հորեյանական հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Իլյա Էրենբուրգի ծննդյան 60-ամյակին: Երեկոն բաց է անում Ա. Ֆադեևը, զեկուցում է Կ. Ֆեդինը, Էրենբուրգը պարզապարզում է Ալիսառանքային Կարմիր Դրոշի շքանշանով:

Հունվարի 28-ին

Գրողների միության դահլիճում տեղի է ունենում ուկրաինական ակադեմիկոս դոկ Պավլո Տիլինայի ծննդյան 60-ամյակին նվիրված երեկո: Բացման խոսք է ասում Ն. Զարյանը, զեկուցում է Գ. Բորյանը, Հովհ. Հովհաննիսյանի դուստր Աննա Հովհաննիսյանը հուշեր է պատմում Տիլինայի և Հովհաննիսյանի բարեկամության մասին: Հովհ. Շիրազը կարդում է Տիլինային նվիրված իր քանաստեղծությունը: Պ. Տիլինայից թարգմանած քանաստեղծություններ են կարդում՝ Հո. Պոդոսյանը, Գ. Էմինը, Հր. Հովհաննիսյանը, Պ. Միջայիսյանը:

Հունվարի 30—31-ը

Տեղի է ունենում Գրողների միության քննադատության և գրականության տնտեսության սեկցիայի ընդլայնված նիստը՝ նվիրված սովետահայ գրականու-

թյան լեզվի հարցերին, Ձեկուցում է էդ. Թոփյանը, Ելույթ են ունենում Գ. Դեմիրճյանը, Ն. Զարյանը, ՀՄ. Սիրասը, Հովհ. Շիրազը, Ս. Վահունին և ուրիշներ:

Փետրվարի 4-ին

ՍՍՌԿ Գերագույն Սովետի նախագահության հրամանագրով «Սովետական Հայաստան» թերթը՝ 30-ամյակի կապակցությամբ պարգևատրվում է Աշխատանքային կարմիր Դրոշի շքանշանով:

Փետրվարի 12—13-ը

Տեղի է ունենում Հայաստանի Սովետական կերպարվեստագետների միության հրերոգ համագումարը:

Փետրվարի 17-ին

Վախճանվեց Հայկական ՍՍՌ ժողովրդական կոմպոզիտոր Ն. Ֆ. Տիգրանյանը (ծնվ. 1856 թ.):

Փետրվարի 20-ին

Հայաստանի Սովետական ճարտարապետների միությունում տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված Ալ. Թամանյանի մահվան 15-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Օ. Բաբաջանյանը, զեկուցում է Գ. Մուշեղյանը, հուշեր են պատմում Ավ. Իսահակյանը և Դ. Դեմիրճյանը:

Փետրվարի 22-ին

«Խոսքառուրեայա գաղետառում» տպագրվում է Ա. Ֆադեևի գրույցը Մ. Գորկու անվան գրական ինստիտուտի ուսանողների հետ՝ «Գրողի աշխատանքը» թեմայով:

Փետրվարի 25-ին

Տեղի են ունենում Հայկական ՍՍՌ Գերագույն Սովետի ընտրությունները: Դեպուտատներ են ընտրվում գրողներ Ավ. Իսահակյանը, Մ. Արազին, Ն. Զարյանը, Վ. Վաղարշյանը:

Փետրվարի 27-ին

Նշվում է ուկրաինական քանաստեղծուհի Լեսյա Ուկրաինկայի ծննդյան 80-ամյակը: Այդ առթիվ Թրիլիսիում, ուր երկար ժամանակ ապրել է քանաստեղծուհին, տեղի է ունենում հորեղյանական երեկու: Բացման խոսք է ասում Գ. Լեոնիձեն, Ելույթ են ունենում՝ Ի. Գրիշաշվիլին, Ի. Նոնեշվիլին, Գ. Աբաշիձեն, Լ. Ուկրաինկայի պատանուության ընկեր նետոր Գամբարաշվիլին և ուրիշներ: Ծրեկոյին մասնակցում են՝ Թրիլիսի հրավիրված ուկրաինական գրողներ Մ. Բաժանը, Պ. Վորոնկոն, Յա. Շպորտան:

Փետրվարի 28-ին

Վախճանվեց ռուս սովետական սկանավոր գրամատուրգ Վսեվոլոդ Վիշնևսկին (ծնվ. 1800 թ.):

Մերական թերթը՝ էջ է նվիրում եղբայրական Վրաստանին՝ Վրաստանում Սովետական իշխանություն հաստատվելու 30-ամյակի կապակցությամբ: Թեր-

թում այլ նյութերի հետ տպագրվում է Ս. էռլիի «Հայաստանի գրողների» քանաստեղծությունը:

Ս. էռլիի բանաստեղծությունից.

«Մեղ լամ է ձեզ հետ միասին քայլել,
Երբ նույն զարկով են արտերը զարկում,
Ըզբարյունբ, մեզ նույն կրակն է այրել,
Նույն ցավն է տանջել մեր հոգին կյանքում:

...Այսօր զարկում է սիրտս երջանիկ,
Անհաղթ բանակում նույն նպատակի,
Ծվ դրոշակը նոր Հայաստանի
Ձեզ հետ ես էլ հմ բռնել իմ ձեռքին:

«Գրական թերթ», 1951, № 8.

Մարտի 9-ին

Գրողների միության ընդհանուր ժողովը քննարկում է 1950 թ. մանկապատանեկան հրատարակչության գծով լույս տեսած գրքերը և մանկական գրականության խնդիրները: Զեկուցում է Գ. Սևեցը, ելույթ են ունենում գրողներ, քննադատներ, ուսուցիչներ:

Մարտի 10-ին

Երիտասարդ գրողների համամիութենական խորհրդակցությանը մասնակցելու համար Մոսկվա է մեկնում սովետահայ գրողների դելեգատան (Ս. Կապուտիկյան, Գ. էմին, Լ. Սալախյան, Վ. Դավթյան, Ս. Խանդավյան, Լ. Ղուկասյան, Ա. Սեկոյան և Լ. Ղարաբյոզյան):

Մարտի 12-ին

ՍՍՌԽ Գերագույն Սովետը որոշում է ընդունում «Խաղաղության օրվան» նույնան մասին:

Մարտի 13-ին

Նշվում է Դ. Յուրմանովի մահվան 25-ամյակը:

Հրապարակվում է ՍՍՌԽ Մինիստրների Սովետի որոշումը 1950 թ. համար Ստալինյան մրցանակներ շնորհելու մասին: Պոեզիայի ասպարեզում երրորդ աստիճանի մրցանակ է շնորհվում Գ. էմինին՝ «Երբ ճանապարհն ժողովածուի համար»:

«Լիտերատուրնայա գազետա»-ում հրապարակվում է ֆրանսիական գրողների Ազգային կոմիտեի վարչության անդամների՝ Լուի Արագոնի, Պոլ էլյուտերի, Կլոդ Ժևայի, Կլոդ Մորգանի և մյուսների ստորագրած նամակը «Սովետական Միության գրողներին» և սովետական գրողների՝ Ա. Ֆադեևի, Ի. էրենբուրգի, Մ. Շոլոխովի, Պ. Տիլինայի, Ավ. Իսահակյանի, Ալբերի, Գ. Լեոնիձևի, Ն. Տիխոնովի և ուրիշների պատասխան-նամակը՝ «Ֆրանսիայի գրողներին»:

Յերասխանական գրողների նամակից.

«Թանկագին կոլեգաներ»

Յուրաքանչյուր գրող, որքան էլ որ նա չնչոքացված լինի, իր ստեղծագործություններով կապված է չալս մասսաների հետ։ Ընեց միայն նրա ստեղծագործությունը ազդում է իր ստեղծագործությունը հավանաբար լինեցողներին։ Ձեր անունը նմիքեցեք խաղաղության գործի օգտին, ձեր անունը դրեք կշեռքի թավին, որպեսզի այն թեթևի դեպի խաղաղության կողմը։ Ստորագրեցեք այս նամակը և պահանջեցեք մեզ հետ միասին.

1. Ժխտումն պատերազմի անխուսափելիության դադարիարի, որն օգնում է նրա (պատերազմի) իրագործմանը։

2. խաղաղության հաստատելու նկատմամբ ձեր կայուն կամքի հռչակումն, որն արդեն պայմաններ է ստեղծում նրա հաստատման համար և ստիպում է կատարություններին հաշվի առնել ժողովուրդների պահանջը։

3. Սյառադինությունների մրցավազքի դադարեցում։

4. Ընդհանուր և վերահսկվող դինամիզմով՝ սկսած տմենամահացու զենքի անսկանելից։

Սովետական գրողների պատասխանից.

«Թանկագին կոլեգաներ»

ՍՍՌԻ Սովետական գրողների միությունը, որը միավորում է բազմազգ Սովետական Միության բոլոր ռեսպուբլիկաների գրականության աշխատողներին, չի մոռնում ողջունում է Յերասխանի գրողների Ազգային կոմիտեի նախաձեռնությունը, որն աշխարհի բոլոր երկրների գրականության գործիչներին կոչ է անում իրենց ուժերը և իրենց անունը ի սպաս դնել համընդհանուր խաղաղության պաշտպանության շնորհակալ գործին։

Սովետական գրականություն իր գոյության առաջին իսկ օրերից ոգեշնչվում էր խաղաղության համար, ընդդեմ իմպերիալիստական պատերազմի, ընդդեմ մարդու կողմից մարդու շահագործման, ընդդեմ ռասայական խտրականության պայքարի մեծ գաղափարով։ Ժողովուրդների բարեկամության և համագործակցության գաղափարով է ներթափանցված սովետական գրողների ստեղծագործությունը։

...Մենք, սովետական գրողներս, պարտավորվում ենք այսուհետև ևս մեր բոլոր ուժերն ու ստեղծագործական էներգիան հեղծել խաղաղության համար պայքարի գործին և հայտարարում ենք մեր պատրաստակամությունը՝ այդ հիման վրա կապ և համագործակցություն հաստատել բարի կամքի այն բոլոր գրողների հետ, որոնք, անկախ իրենց քաղաքական, փիլիսոփայական կամ կրոնական համոզմունքներից, Ազտում են խաղաղության պահպանման գործին հասնելու նույն մեծ նպատակին։

„Лит. газета“, 1951, № 30.

Մարտի 15—23-ը

Սովետական տեղի է ունենում երիտասարդ գրողների համամիութենական երկրորդ խորհրդակցությունը։ Հավում են Ա. Սուրկովի (սովետական երիտասարդ պոետիան), Ն. Պոդգորնի (սովետական դրամատուրգիայի հարցերը և երիտասարդ դրամատուրգների ստեղծագործությունը), Ս. Գոնչարի (սովետական երիտասարդ գրողները), Ա. Ֆադեևի (սովետական ժամա-

եռակելից գրականությունը և գեղարվեստական վարդապետություն հարցերը») գեկուցումները, Ելույթ են ունենում գրողներ բազմ անգամ բնակավայրերից: Սեմինար պարապմունքները ղեկավարում են՝ Ի. Էրենբուրգը, Վ. Կատան (արձակ), Պ. Անտոկուկին, Վ. Մեքերը (պոեզիա), Բ. Բոմաշովը, Ա. Սուրկովը (գրամատուրգիա), Լ. Կասսիլը, Ա. Բարտոն (մանկական գրականություն) և շատ ուրիշ անվանի գրողներ: Սովետահայ գրողներից Էլույթ է ունենում Ա. Սուխանը:

Մարտի 18-ին

Գրողների միությունում քննության է առնվում 1950 թ. սովետահայ գրամատուրգիան, ջեկուցում է Ա. Սարգսյանը:

Մարտի 20—22-ը

Տեղի է ունենում Հայաստանի Կոմունիստական (բուլղերիկների) պարտիայի XV համագումարը:

Համագումարի քանակներ.

«...Հաշվետու ժամանակաշրջանում գրականության ասպարեզում ձեռք բերված հաջողություններն արտահայտվեցին ստեղծագործությունների գաղափարական ու գեղարվեստական մակարդակի հետագա բարձրացմամբ՝ առավելագույնս պոեզիայի, գրամատուրգիայի և մանկական գրականության մեջ:

Արվեստի բնագավառում հաշվետու ժամանակաշրջանը բնութագրվում է նրա հետագա վերելքով՝ բոլոր ասպարեզներում և, առաջին հերթին, թատրոնների ռեպերտուարի վճռական շրջադարձով դեպի սովետական գրամատուրգիան ու սովետական թեմատիկան:

...Գրականության ասպարեզում շարունակվում է արձակի ետ մնալը: Այդ ժամանակաշրջանում լույս տեսած մի շարք արձակ գրվածքներ բնորոշվում են գեղարվեստական ցածր մակարդակով: Գրականության մեջ ստեղծված այդ գրության հիմնական պատճառն է գրական քննադատության անբավարար վիճակը:

Արվեստի ասպարեզում ամենից ավելի ետ է մնում կինոարվեստը:

...28. Համագումարը Հայաստանի գրողների անհետաձգելի խնդիրն է համարում՝ վերացնել սովետահայ գրականության մեջ եղած թերությունները, հաղթահարել արձակի լրջորեն ետ մնալը, լրիվ կենսագործել այն խնդիրները, որոնք սովետական գրականության առջև դրվել են խոշորագույն հարցերի վերաբերյալ Համ(ը)Պ Կենտկոմի որոշումներով՝ գրականության բոլոր ժանրերում նոր, բարձր գաղափարական, գեղարվեստորեն լիարժեք ստեղծագործություններ տալու գործում, որոնք արտացոլեն սոցիալիստական շինարարությունը և սովետական մարդկանց կերպարը:

Հայաստանի Սովետական գրողների միության ղեկավարության և պարտիական կազմակերպության կարևորագույն խնդիրը համարել՝ վերացնել գրական քննադատության ետ մնալը, վերացնել գրական մամուլի լուրջ թերությունները, Միության մեջ ստեղծել գործարար ստեղծագործական մթնոլորտ, ծավալել թերությունների ակտիվացման քննադատությունն ու ինքնաքննադատությունը և վճռական վերելք ստեղծել սովետահայ գրականության մեջ...»:

«Հ(ը)Պ XV համագումարի քանակներ...», 1952, էջ 7—8, 12, 23—24:

Մարտի 28-ին

«Պրավդա»-ն տպագրում է «Հողատարաթյամբ դաստիարակվել երիտասարդ գրողներին» առաջնորդող հոդվածը:

Մարտի 30—31-ը

Տեղի է ունենում Հայկական ՍՍՌ Գերագույն Սովետի երրորդ գումարման առաջին սեսիան: Բացման խոսք է ասում ավագագույն դեպուտատ Ավետիք Իսահակյանը:

Ապրիլի 2-ին

Հայկական թատերական ընկերությունում տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված Գևորգ Չմշկյանի հիշատակին:

Բացման խոսք է ասում պրոֆ. Ն. Փալանթարը, զեկուցում է Ռ. Զարյանը:

Նշվում է բուլղարական մեծ քանաստեղծ-ոճույցիչներ իբրևստ Բուսեի մահվան 75-ամյակը:

Ապրիլի 5-ին

Գրողների միությունում քննարկվում է Հովհ. Միրազի «Գիրք խաղաղության և սիրո» ժողովածուն: Զեկուցում է Հ. Սալախյանը:

Ապրիլի 8-ին

«Ժողովուրդների միջև խաղաղություն ամրապնդելու համար» Միջազգային կենդանի մրցանակների կոմիտեն մրցանակներ է շնորհում Ֆրեդերիկ Ժյոիո Կյուրիին (Ֆրանսիա), Սոն Ցզին Լինին (Չինաստան), Հյուլետ Զոն-տոնին (Անգլիա), Էմենի Կոտտոնին (Ֆրանսիա), Արթուր Մոուլտոնին (ԱՄՆ), Պոլ Դեն Ային (Կորեա) և Էրիկ Բերտոն Խարային (Մեքսիկա):

Ապրիլի 13-ին

Տեղի է ունենում Հայաստանի Գրողների միության պարտիական կազմակերպության ժողովը, որտեղ ՀԿ(Բ)Պ XV համագումարի արդյունքների մասին ղեկուցում է Ս. Սողոմոնյանը: Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Հ.Մ. Միրասը, Փր. Բախալցյանը, Գ. Սևունցը, Ա. Գրաշին, Ս. Կապուտիկյանը և ուրիշներ:

Ապրիլի 14-ին

ՍՍՌ Սովետական գրողների միությունը կազմակերպում է Վ. Մայակովսկու մահվան 21-րդ տարեդարձին նվիրված երեկո, որին մասնակցում են Մոսկվա հյուր իկած ֆրանսիական գրողներ Լուի Աբադոնը, էլզա Տրիոլեն և իրիական գրող Պարլո Ներուդան:

Ապրիլի 18-ին

Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի Գրականության ինստիտուտում տեղի է ունենում հայոց լեզվի հարցերին նվիրված դիսկուսիա՝ Ներսիս 203—25

ձագան խոսք է ասում Մ. Մկրյանը, մտքերի փոխանակությանը մասնակցում էն՝ Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, էդ. Քոփչանը, Հով. Մելիքյանը, Գ. Սահփանյանը, և. Սարգսյանը, Գր. Գրիգորյանը և ուրիշներ:

Ապրիլի 17-ին

Գրողների միությանում, մանկական պարբերականների խմբագրությունների մասնակցությամբ, տեղի է ունենում խորհրդակցություն՝ նվիրված մանկական գրականության հարցերին: Ներածական խոսքով Հոնգիս է գալիս Ստ. Զորյանը, հաջորդում է Ս. Վահանյան, Ղ. Մարտիրոսյան, Աղապեն, Սարգսյան:

Ապրիլի 18—19-ը

Գրողների միությանում տեղի է ունենում Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի Գրականության ինստիտուտի գիտական խորհրդի և Գրողների միության գրականության տեսության ու քննադատական սեկցիայի միացյալ նիստը, ուր քննարկվում են «Հայ գրականության պատմություն» դասագրքի առաջին և երկրորդ հատորները: Զեկուցում է Ա. Ոսկերչյանը:

Արվեստի աշխատողների տանը տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված ՍՍՌՄ Պետական ակադեմիական Մեծ թատրոնի 175-ամյակին:

Ապրիլ

«Սովետական գրականություն և արվեստ» ժամագիրը բաժին է հատկացնում կորեական գրականությանը: Տպագրվում են պերսական գրականությունը՝ Հոգվածը և նմուշներ Տե Գի Զենի, Տյու Սոն Վանի, Լի Գի Սնի, Բակ Դեն Դյունի բանաստեղծություններից:

Մայիսի 7-ին

Երեւոն է ժամանում գիտալիա—ՍՍՌՄ ընկերության ղեկավարներ՝ Կե. Կատար Զեկի և Պլատոնենի գլխավորությամբ, որը մի քանի օր ծանոթանալով Կենտրոնիկայի կյանքին, հայտնում է իր տպավորությունները:

Տպագրողական ներքին

«Հայ ժողովրդի բարձր հոգևոր կյանքի մասին վկայում է նրա ժողովուրդը: Մենք մեծ հետաքրքրությամբ այցելեցինք Երևանի օպերային թատրոնը, որովհետև հայկական լեռնալեռնաշխարհի արվեստը մեզ ծանոթ էին դեռևս վաղուց, մենք զրանք լսել էինք ռադիոյով, «Անուշ» օպերան ելավորությամբ է թողնում: Այն իրոք ժողովրդական երաժշտության գանձարան է: Մենք, իտալացիներս, շատ ենք սիրում երգ և երաժշտություն: Ուրախալի է նշել, որ Երևանի օպերային թատրոնի շատ արտիստներ ունեն բարձր ուղի կուլտուրայի»:

«Սով. Հայաստան», 1951, № 110:

Մայիսի 19-ին

Տեղի է ունենում Հայաստանի Սովետական գրողների միության ընդհանուր ժողովը՝ նվիրված «Պարավա»-ի 1951 թ. մայիսի 13-ի համարում տպագրված

ված Եղիմասնականից հայ գրականության մի քանի հարցերի մասին հոգավորի քննարկմանը, Զեկուցում է Վ. Համազասպյանը, Ըստ էության արտահայտվում են՝ Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Հ. Մելիքյանը, Մ. Մկրտչյանը, Ս. Վահուտին, Ա. Դաբրեյան, Բ. Սաաֆյին, Հր. Քոչարը, Գ. Սարյանը, Հմ. Սիրապը և ուրիշներ:

Մայիսի 21-ին

Արվեստի աշխատողների տանը տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված ռեվյու-տաճախ թատերական քննադատության արդի վիճակին ու խնդիրներին, Զեկուցում է Տ. Հովսեփյանը, ելույթ են ունենում՝ Ս. Հարությունյանը, Ա. Արաքսյանը, Ան. Տեր-Ղևոնդյանը, Տ. Շամիրսյանը և ուրիշներ:

Մայիսի 26-ին

Երեանի Ալ. Սպենդիարյանի անվան պետական օպերայի և բալետի թատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Երևանի Փետական համալսարանի հիմնադրման 30-րդ տարեդարձին:

Մայիսի 28-ին

Վրաստանի Սովետական գրողների միության վարչությունը կազմակերպում է երեկո՝ նվիրված Հակոբ Հակոբյանի ծննդյան 85-ամյակին, Բացման խոսք է ասում Գ. Սուրիաշվիլին, զեկուցում է Վ. Ասրյանը, հուշեր են պատմում՝ Սանդրո Էուլին, Ի. Գրիշաշվիլին, Ա. Շնյաշվիլին և ուրիշներ:

Մայիսի 29-ին

Մոսկվայի Հայկական կուլտուրայի տանը տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված Հակոբ Հակոբյանի ծննդյան 85-ամյակին, Նախագահում է Ն. Զորյանը, զեկուցում է Ս. Վ. Եվզենովը, ելույթ են ունենում՝ Պ. Անտոկուսկին, Ա. Բեզիմենսկին, Վ. Զվագինցևան և ուրիշներ:

Մայիսի 30-ին

Գրողների միությունում տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված Հակոբ Հակոբյանի ծննդյան 85-ամյակին, Բացման խոսք է ասում Մ. Արազին, զեկուցում է Հ. Մկրտչյանը, հուշեր են պատմում՝ Դ. Դեմիրճյանը, Մ. Թորգոմյանը, Հռ. Պողոսյանը և Հմ. Սիրապը:

Մայիսի 31-ին

Գրողների միությունում լսվում է Հ. Սախաբյանի զեկուցումը «Երիտասարդ գրողների համամիութենական խորհրդակցության արդյունքները հարցի մասին» Ելույթ են ունենում՝ Ստ. Զորյանը, Գ. Էմինը, Ս. Քանդանդյանը, Մ. Կապուտիկյանը, Հովհ. Շիրազը, Վ. Գրիգորյանը և ուրիշներ:

Մայիս

Մոսկվայի Գրականագետների կենտրոնական տանը տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված շոտլանդական մեծ բանաստեղծ Ռոբերտ Բևոնսի ստեղծագործությանը:

Հունիսի 6—10-ը

Հենիկզրազի Պաշկինյան տանը լեզի է ունենում պաշկինյան համաժողով-
թնական երրորդ կոնֆերենցիան: Բացման խոսք է ասում Ն. Բելլիկովը,
լավում են մի շարք զեկուցումներ, այդ թվում՝ Կ. Գրիգորյանի «Պաշկինը հայե-
րեն չեզոքության գեկուցումը»:

Հունիսի 10-ին

Մոսկվայում բացվում է դիտական կոնֆերանս՝ նվիրված Մաքսիմ Գոր-
կույ, Բացման խոսք է ասում ակադեմիկոս Բ. Դ. Գրեկովը, լավում են 25 զե-
կուցումներ:

Հունիսի 15-ին

Մոսկվայում սկսվում է ուկրաինական դրականությունների և արվեստի տա-
նորդներ:

Հունիսի 17-ին

Վախճանյանը ռուս սովետական անանավոր գրող Պյոտր Պավլենկոն (ծնվ.
1899 թ.):

Հունիսի 18-ին

Մոսկվայում, Կուլտուրայի և հանգստի կենտրոնական օլարկի Կանայ
թատրոնում, տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված Մ. Գորկու մահվան 15-ամյա-
կին: Երեկոն բաց է անում Կ. Սիմոնովը, զեկուցում է Վ. Վ. Երմիլովը, Էլույթ
են ունենում՝ Ա. Սոֆրոնովը, Ա. Կորնեյչուկը, Մ. Բաժանը, Բ. Ռոմաշովը և
այլքներ:

Երեկո տեղի է ունենում նաև Հայաստանի Մովսեսյան դրողների միու-
թյան դահլիճում: Բացման խոսք է ասում Դ. Դեմիրճյանը, զեկուցում է պրոֆ.
Հ. Մելիքյանը:

Հունիսի 20-ին

Գրողների միությունում Տ. Հախումյանը զեկուցում է հայ հեղինակների
ռուսերեն թարգմանությունների մասին: Մտքերի փոխանակությունը մասնակ-
ցում են՝ Դ. Դեմիրճյանը, Գ. Էմինը, Ս. Վահուին և ուրիշներ:

Հունիսի 21—23-ը

Տեղի է ունենում Հայաստանի Կ(ր)Պ Կենտկոմի հերթական պլենումը,
որի օրակարգի երկրորդ հարցում քննարկվում են «Սովետահայ զեղարվեստա-
կան դրականության հետագա զարգացման հարցերը», Զեկուցում է Հ. Մա-
միկոնյանը, Էլույթ են ունենում՝ Ն. Զարյանը, Հ. Քոչարը, Հ. Սայախյանը, Սի-
րասը, Ս. Սոֆոնյանը, Հ. Մելիքյանը, Ս. Բովժախյանը, Գ. Բորյանը, Վ. Մա-
ցականյանը, Մ. Աղաբաբը, Ղ. Դալաթյանը, Զ. Ղուկասյանը, Գ. Տեր-Գրիգոր-
յանը, Վ. Համադասալյանը, Հ. Ալվադյանը, Ա. Գրաշին, Ս. Միրայիկյանը,
Վ. Ալեխանյանը և Զ. Գրիգորյանը:

Քննարկվող հարցի առթիվ պլենումն ընդունում է որոշում:

Հունիսի 23-ին

ՍՍՌՄ Սովետական դրոշմների միութչան հրապարակով Մոսկվա է փամանում հնդկական գրականության և արվեստի գործիչների դեկլարացիան:

Վնուկովիչի պահանջովակայանում դեկլարացիայի դեկլարաց, որամատուց և բանաստեղծ Հարինդրանատ Չատուրվադհայան նաև է արտասանում:

Քառից.

Բնականաբաններ, ու միայն մեր քարեկամներ, այլև ամբողջ աշխարհի քարեկամներ, Դուք հենց նոր մեզ ողջունեցիք ամբողջ սրտով և ուրախությամբ հայտնեցիք այն առթիվ, որ մենք հաղթահարել ենք մի այնպիսի՝ հակաշակառակության հարածություն: Բայց տարածությունը ոչինչ է այնտեղ, ուր սրտերը քաբանում են ինչպես մեկ սիրտ, ուր զաղափարները միասնական են:

Հնդկաստանի ժողովրդի անունից հավաստում եմ ձեզ, որ ինչպիսին էլ լինի ամերիկյան քոկի պրոպագանդան, ինչպիսի կնշմար ու զրպարածանք էլ նաև տարածի ձեր մեծ երկրի վերաբերյալ, դուք կարող եք համոզված լինել, որ մեր ժողովուրդը գիտե ճշմարտությունը Սովետական Միության մասին:

Հնդկաստանի ժողովուրդները ամբողջ սրտով խաղաղության կոչմ են նրանք հուսով են նայում դեպի Սովետական Միության և Զինաստանի մեծ ժողովուրդները:

Կնքեն՝ Սովետական Միությունը:

Կնքեն՝ խաղաղությունը:

Մոսկ, Հայաստան, 1951, № 147.

Հունիսի 24-ին

«Գրական թերթ»-ը էջ է նվիրում ուկրաինական գրականությանը:

Հունիսի 2-ին

Հայկական թատերական ընկերությունում տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված Կոնստանդնուպոլսի Լոգոսի Լոգոսի մահվան 15-ամյակին: Զեկուցում է Ս. Մեկրյանը: Հուլիս են պատմում Դ. Դեմիրճյանը, Վ. Վաղարշյանը, Վ. Վարդանյանը, Տ. Շամիրյանյանը և Վ. Միրզոյանը:

Հունիս

Տեղի է ունենում Հայաստանի Սովետական դրոշմների միության պլենումը, որը ընթացիկ է առում սովետահայ գրականության հետադարձ զարգացման հարցը: Ընդունված որոշման մեջ պլենումը նշում է սովետահայ գրականության որոշ հաջողությունները և բացահայտում թերությունները, հատկապես արձակի և տվյալ փաստը: Պլենումը պահանջում է վերականգնել քարեկամի միության վարչության և քարտուղարության գործունեությունը, ստեղծագործական սեկցիաների աշխատանքը, քննարկել գրականության հրատարակչությունը, ստեղծագործի կերպով կազմակերպել գեկուցումներ ու դասախոսություններ՝ գրական վարպետության քարտեզագծման և այլ հարցերի շուրջը, ուսնալիս աշխատանքը երիտասարդ դրոշմների հետ, քարտեզանքի գրաքննադատության մակարդակը, գրական մամուլը դարձնել նոր կարգերի դաստիարակման դարձնել:

Հուլիսի 18-ին

Գրողների միությունում «Սովետահայ պոեզիայի խնդիրները» թեմայով զեկուցում է Ն. Զարյանը: Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Գ. Արուստի, Հ.Մ. Սիրամար, Ս. Տարոնցին, Գ. Հմինը, Գ. Բորյանը, Վ. Մնացականյանը:

Հուլիսի 20-ին

Գրողների միությունում «Գրական քննադատության խնդիրները» թեմայով զեկուցում է Ս. Սողոմոնյանը: Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Ա. Կարինյանը, էդ. Յոֆյանը, Հ. Սիրամար, Գ. Հովսեփյանը, Գ. Բորյանը:

Ոգոստոսի 12-ին

Վախճանվեց անվանի քանասեր-գրականագետ Երվանդ Շահադիզը (ծնվ. 1856 թ.):

Ոգոստոսի 18-ին

Եղվում է Շուշանիկ Կուրդիյանի ծննդյան 75-ամյակը:

Սեպտեմբերի 13—14-ը

Գրողների միությունում Գ. Դեմիրճյանը կարդում է «Ժամանակակից հայ գրական լեզվի զարգացման տեղեղնեցները» թեմայով զեկուցումը (տե՛ս «Սով. գրակ. և արվեստ», 1951, № 9):

Սեպտեմբերի 29-ին

Վախճանվեց գրականագետ, պրոֆեսոր Հայկ Գյուլիճնիսյանը (ծնվ. 1866 թ.):

Հոկտեմբերի 9-ին

«Պրավդա»-ն տպագրում է «Աշխուժացնել արեղծագործական կազմակերպությունների աշխատանքը» առաջիորդությւնը:

Հոկտեմբերի 10-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում Գ. Սարյանի «Էրաշայի սերունդ» լսա-փաժո ղնակի քննարկումը: Զեկուցում է Վ. Մնացականյանը: Ելույթ են ունենում՝ Մ. Մկրյանը, Գ. Բորյանը, Արշ. Բարսեղյանը, Վ. Գրիգորյանը և ուրիշներ, ինչպես նաև հեղինակը:

Հոկտեմբերի 15—18-ը

Մոսկվայի Գիտնականների տանը տեղի է ունենում ՍՍՌՄ Գիտությունների ակադեմիայի Մ. Գորկու անվան Համաշխարհային գրականության ինստիտուտի գիտական սեփան՝ «Կապիտալիստական երկրների առաջավոր գրողները խաղաղության համար մղվող պայքարում» թեմայով, Բացման խոսք է ասում Վ. Վուլգինը, Հառով հանգես է դալիս Ն. Տիխոնովը, ապա լսվում են մի շարք զեկուցումներ իտալական, ֆրանսիական, անգլիական, դանիական, ամերիկյան գրականությունների, ինչպես նաև Լուի Արագոնի, Մարտին Անդերսեն Նեքստի, Պ. Ներսիսյանի և ուրիշների մասին:

Հոկտեմբերի 17-ին

Ձվեղդաց ամսագրի գլխավոր խմբագիր Վ. Դրուդինը օրվետակայ գրողների համար Երևանում զեկուցում է կարգում սովետական գրականության խնդիրների վեժաբերայ:

Հոկտեմբերի 19-ին

Մոսկվայի Գրականագետների կենտրոնական տանը տեղի է ունենում սովետական գրողների հանդիպումը հաղաղության Միջազգային մրցանակի լաուրեատ Պարյո Ներուզայի հետ:

Հոկտեմբերի 22-ին

Արվեստի աշխատողների տանը տեղ է ունենում Հայաստանի Սովետական գրողների միության վարչության և Հայկական ՍՍՌ Կինեմատոգրաֆիայի մինիստրության հրավերած միացյալ խորհրդակցությունը՝ նվիրված կինո-դրամատուրգիայի զարգացման խնդիրներին: Զեկուցում է Ա. Շահինյանը: Ելույթ են ունենում՝ Դ. Դեմիրճյանը, Վ. Վաղարշյանը, Վ. Վարդանյանը, Հ. Քեկ-Նազարյանը, Գ. Բոբյանը և ուրիշներ:

Հոկտեմբերի 25-ին

Տեղի է ունենում Գրողների միության պարտիական կազմակերպության ղոնրաց ժողովը: Գրավորաց-ի հոկտեմբերի 9-ի առաջնորդում (սկզբնական աստիճանագրության կազմակերպությունների աշխատանքը) գրված հարցերի և սովետական գրականության մեջ տեղ գտած սխալների մասին զեկուցում է Գ. Տեղ-Գրիգորյանը: Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Ս. Քովալյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Ն. Զարյանը, Հ. Շիրազը, Սարմենը, Գ. Էմինը, Գ. Սևեցը, Վ. Գրիգորյանը, Հ. Սարգսյանը, Հր. Հովհաննիսյանը, Ս. Տարոնցին, Գ. Բոբյանը:

Քննարկված հարցի առթիվ ժողովը ընդունում է որոշում:

Նոյեմբերի 9-ին

ՍՍՌՄ Սովետական գրողների միությունը կազմակերպում է ինտերնացիոնալ գրական երեկո՝ նվիրված ռեժիսորի գրողները խաղաղության համար մղվող պայքարում թեմային Երևանում Լ. Ստեփանյանը, որն առաջին խոսքը տալիս է շինականավոր գրող-սեռուցիոններ Յուլիա Յուլիկ կնոջը՝ Գուրուտ Յուլիկովային: Ապա ելույթ են ունենում՝ գրողներ Ֆին Սյուե-Ֆինը (Չինաստան), Աննա Զեկերը (Գերմանիա), Բուալո Կալվինոն (Իտալիա), Տրայան Ենիմարը (Ռումինիա), Ցան Կոստրան (սլովակ բանաստեղծ), Կուրան (գերմանական բանաստեղծ), Սեսար Գոգոյ Ուրուստիան (Չիլի) և ուրիշներ: Սովետական գրողներից ելույթ են ունենում՝ Ս. Շիրազը, Վ. Իրեբը, Ա. Սոֆյոնովը, Գ. Նիկոլանյան, Վ. Կատանը, Կ. Սիմոնովը և ուրիշներ:

Նոյեմբերի 13-ին

Հրապարակվում է ՍՍՌՄ Մինիստրների Սովետի որոշումը, որով կազմվում է Ն. Վ. Գոգոյի մահվան 100-ամյակը նշանավորող (լրանում է 1952 թ. մարտի 4-ին) համամիութենական հորեյանական կոմիտե՝ Ն. Ս. Տիգունովի

նախադասությանը, Հայ գրողներից կոմիտեի կազմում ընտրվում է Ստ. Զա-
յանը:

Նոյեմբերի 10-ին

Բեկինակու տեղան առաջին մրցանակ է շնորհվում Ա. Մ. Եղորինին, Պ. Յ.
Բեկինակուն, Ս. Ս. Զիրբերշտեյնին, Ս. Մ. Մակաշինին՝ Վ. Գ. Բեկինակուն
նվիրված եռնասորյակ պատրաստելու համար և նրկրորդ մրցանակ՝ Ն. Ի.
Մարգովինային՝ Վ. Գ. Բեկինակուն և իր ժամանակի ուսու գրականությունը
գրքի համար:

Նոյեմբերի 17-ին

Մոսկվայում սկսվում է ուղքնակաև գրականության և արվեստի տասն-
օրյակը:

Նոյեմբերի 24-ին

Կշվում է Ռոձոլա Բերթի լույս ընծայման 50-ամյակը:



Գրողների միությունում քննության է առնվում Մ. Մարգարյանի «Մոր
Լայն» րանաստեղծությունների ժողովածուն, Զեկուցում է Արշ. Բաքայանը,
Էլույթ են ունենում՝ Դ. Դեմիքճյանը, Ստ. Զորյանը, Զր. Հովհաննիսյանը, Գ.
Էմինը:

Նոյեմբերի 27—29-ը

Մոսկվայում, Միությունների տան Սյունազարդ դահլիճում, տեղի է ունե-
ւում նազադության կողմնակիցների համամիութենական Լրրորդ կոնֆերանսը:

Նոյեմբեր

Կազմվում է Ն. Վ. Գոգոլի մահվան 100-ամյակը նշանավորող ռեսպուբլի-
կական հանձնաժողով:

Դեկտեմբերի 1—4-ը

ՍՍՏՄ Սովետական գրողների միությունում տեղի է ունենում համամիու-
թենական խորհրդակցություն՝ նվիրված Գեղարվեստական գրականության
Թարգմանության հարցերին: Ներածական խոսք է ասում Ա. Սուրկովը, ղեկու-
ցում են՝ Յու. Լիբեդինսկին (արձակի մասին), Լ. Պենկովսկին (պոեզիայի մա-
սին), հարակից ղեկուցում են տալիս՝ Մ. Ռիլսկին (Ռիլրաինա), Տ. Հախում-
յանը (Հայաստան), Լ. Պամեն (Լատվիա), Ա. Բաուզան (Լիտվա), Էլույթ են
ունենում գրողներ և թարգմանիչներ բոլոր ռեսպուբլիկաններից, որոնց թվում
են Զարյանը և Գ. Բորյանը:

Դեկտեմբերի 13-ին

Պրավդան տպագրում է Ժողովրդի գեղարվեստական ստեղծագործու-
թյունը առաջնորդողը:

Դեկտեմբերի 17-ին

Վախճանվեց արձակագիր Բաղդաստ Ստաֆֆին (Մեկթոնյանը, ծնվ. 1913 թ.):

Դեկտեմբերի 18—20-ը

Մասկվալում տեղի են ունենում ժողովուրդների միջև խաղաղություն և մրասնազերություն համարա Միջազգային Լենինյան մրցանակների կոմիտեի նիստեր, որոնք որոշվում է մրցանակներ շնորհել Գո Մո-ժոյին (Չինաստան), Պյետրոս Նենեխին (Իտալիա), Մոնիկա Ֆելտոնին (Անգլիա), Իկուտ Օյամային (Ճապոնիա), Աննա Ջեդերսին (Գերմանիա) և Ժորժի Ամադուին (Բրազիլիա):

Դեկտեմբերի 19-ին

«Պրաժդառ»-ն «Ինքնիշխանության» ընդհանուր տնտեսության կարգով անդրադառնում է իրենանի «Կոմունիստական թերթում» (№ 267) տպագրված Ռ. Հրայանի «Ոկույարը» ամսագրի մի կոպիտ սխալի մասին հոգնածին և նշում, որ «հոգնածը» ճիշտ է զնահատում ն. Գրիբուլովի բանաստեղծությունը, որպես իդեալական պատմություն բանաստեղծություն:

Դեկտեմբերի 23-ին

Մասկվայի Գրականագետների կենտրոնական տանը տեղի է ունենում հորեկյանական հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Ա. Ֆադեևի ծննդյան 50-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Կ. Ֆեդինը, զեկուցում է Ա. Մուրկովը, ողջույնի խոսքով հանդես են գալիս՝ Ա. Սոֆրոնովը, Վ. Շչերբինսկ, Լ. Գրիտերկոն (Ուկրաինա), Պ. Բրուկան (Բելուստիա), Ս. Չիքովանին, Ն. Ջարյանը, Մ. Իրադիմովը, Ա. Վենցյովան (Լիտվա), Ս. Մուկանովը (Ղազախստան) Մ. Թուրսու-Ջադեն (Տաջիկստան), Ն. Տիտոնովը, Վ. Կասանը, Լ. Լեոնովը և ուրիշներ: Ջերմ խոսքով հանդես է գալիս նաև Պարլո Ներոլան: Հորեկյանի նվիրված բանաստեղծություններ են կարդում՝ Ս. Մարշակը, Վ. Իսերեն, Մ. Իսակովիկին, Ա. Մուրկովը և Ս. Վասիլենը: 50-ամյակի կապակցությամբ Ա. Ֆադեևը պարգևատրվում է Լենինի շքանշանով:

Դեկտեմբերի 24-ին

Հայաստանի Գրողների միությունում տեղի է ունենում հորեկյանական երեկո՝ նվիրված Ա. Ֆադեևի ծննդյան 50-ամյակին:

Դեկտեմբերի 28-ին

Գրողների միությունում տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված Սարմենի ծննդյան 50-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Գ. Բորյանը, զեկուցում է Լ. Մկրտչյանը: Ընթերցվում են մի շարք ողջույնի հեռագրեր:

Դեկտեմբերի 29-ին

Լենինականի պետական թատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Հայկական ՍՍՄ Ժող. արտիստ Արմեն Արմենյանի ծննդյան 80-ամյակին և բժնական գործունեության 60-ամյակին:

Դեկտեմբեր

Վարչապետի լույս է տեսնում Ստ. Զորյանի «Մի կյանքի պատմություն»
-վեպը լեհերեն լեզվով:

ՀԱՄԱՌՈՏ ԹԻՔԼԻՈԳՐԱՖԻԱ

Զափաճ

Ալիքյան Ա. — Բանաստեղծություններ, Երևան:

Աղավնի — Երևանյան երգեր, Երևան:

Գրիգորյան Ջ. — Հայրենի աղբյուր, Երևան:

Զորյան Ն. — Հատընտիր, Երևան:

Իսահակյան Ավ. — Երկերի ժողովածու, հ. III, IV, Երևան:

Իսահակյան Ավ. — Ընտիր երկեր (ուկրաիներեն), Կիև:

Իսահակյան Ավ. — Ընտիր բանաստեղծություններ և պատմվածքներ
(աղբրեջաներեն), Բաքու:

Կապուտիկյան Ս. — Իմ հարազատները, Երևան:

Կապուտիկյան Ս. — Իմ հարազատները (ռուսերեն), Մոսկվա:

Հակոբյան Հ. — Երկեր, Երևան:

Հակոբյան Հ. — Հատընտիր (ռուսերեն), Մոսկվա:

Հայրապետյան Հ. — Իմ երգը, Երևան:

Հովհաննիսյան Հր. — Երկրորդ հանդիպում, Երևան:

Հուրյան Թ. — Երկրիս հետ, Բաքու:

Պոլոյան Հռ. — Հուշարձան, Երևան:

Սարմեն — Հատընտիր, Երևան:

Սարյան Գ. — Բանաստեղծություններ, Երևան:

Վշտունի Ա. — Բանաստեղծություններ և պոեմներ (ռուսերեն), Երևան:

Տարոնցի Ս. — Ստալինգրադ, Երևան:

Արձակ

Ալվադյան Ս. — Խորաձորցիք, Բաքու:

Անանյան Վ. — Ֆերմայի մարդիկ, Երևան:

Անանյան Վ. — Որսորդական պատմվածքներ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Անանյան Վ. — Մեանի ափին (աղբրեջաներեն), Բաքու:

Ավադյան Ա. — Վաղը, Երևան:

Արաքս — Զվարթ ձայներ, Երևան:

Գյուլնազարյան Խ. — Դաշտի տները և հյուրերը, Երևան:

Դարբնի Ա. — Մրգաշատի լուսարացք, Բաքու:

Դարյան Զ. — Աղբյուր, Երևան:

Զորյան Ստ. — Սարաշենի տղաները, Երևան:

Զորյան Ստ. — Երկերի ժողովածու, հ. V, Երևան:

Թորգոմյան Ս. — Պատմվածքներ, Երևան:

Հրահան Հր. — Բայկանների լուսերին, Երևան:

Ղուկասյան Հ. — Արաքսի ալն ափին, Երևան:

Ղուկասյան Հ.— Փոքրիկ վրիժառուներ (ղազախներեն), Ալմա-Աթա,
Մարգարյան Ա.— Ակնարկներ և պատմվածքներ, Երևան,
Շահրազ Ա.— Ակնարկներ և պատմվածքներ, Երևան,
Շայրոն Ա.— Սպիտակ սովերների աշխարհում, Երևան,
Սեկոյան Ա.— Նովելներ, Երևան,
Վերդյան Բ.— Քեզ համար լենինգրադ, Երևան,

Ժողովածուներ

Գրական ալմանախ, Բաքու
Երիտասարդ դուռ (ալմանախ), գիրք II, Երևան,
Հայկական նովելներ (ուղբեկներեն), Տաշքենդ,
Պինսների ժողովածու, գիրք II, III, IV, Երևան,

Կլասիկներ

Արփիարյան Ա.— Ընտիր երկեր, Երևան,
Գոշ Մ. և Այգեկցի Վ.— Առակներ, Երևան,
Գոշ Մ.— Առակներ, Երևան,
Թումանյան Հովհ.— Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. IV, Երևան,
Թումանյան Հովհ.— Ընտիր երկեր (ուղբեկներեն), Կիև,
Մանվելյան Մ.— Թերթիկներ իմ կյանքից, Երևան,
Հովնաթան Նաղաշ — Բանաստեղծություններ, Երևան,
Մուրացյան — Երկերի ժողովածու, հ. I, II, Երևան,
Շիրվանզադե Ա.— Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. V, VII, VIII, Երևան,
Սասնա ծռեր.— հ. Բ, մաս II Երևան,
Սունդուկյան Գ.— Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. I, II, Երևան,
Փափազյան Վ.— Ընտիր երկեր, Երևան,

Հայագիտություն, գրականություն պատմություն, քննադատություն

Ահալյան Հ.— Հայոց լեզվի պատմություն, մաս II, Երևան,
Ասատրյան Ա.— Գրական-քննադատական ակնարկներ, Երևան,
Հովնան Գ.— Մաքիմ Գորկին և հայ կուլտուրան, Երևան,
Հովսեփյան Գ.— Ստեփան Զորյանի ստեղծագործությունը, Երևան,
Ղաևալանյան Ա.— Հայկական առածանի, Երևան,

Թարգմանություններ

Բարսո Ա.— Մանուկների համար, Երևան,
Բուլղարական պատմվածքներ, Երևան,
Գորկի Ա. Մ.— Երկերի ժողովածու, հ. III, VI, VII, VIII, IX, X, Երևան,
Գրիշաշվիլի Ի.— Բանաստեղծություններ, Երևան,
Դեֆո Դ.— Ռոբինզոն Կրուզո, Երևան,
Էլին-Պելին — Պատմվածքներ, Երևան,
Էրենբուրգ Ի.— Փոթորիկ, Երևան,
Հալսիս Վ.— Փոթորիկ, մաս I, Երևան,
Լոնդոն Զեկ — Մարտին Իդեն, Երևան,

Հու Սիւն — Պատմաժողովներ, Երևան:

Կազմակերպ. էմ. — Գործունե Եղերի տոհմ, Երևան:

Կենտրոնական Վ. — Պաշարման մեջ, Երևան:

Կոմիտեի Ի. — Մոտայում եմ հայրենիքին, Երևան:

Կուսակա Յանկա — Հատընտիր, Երևան:

Դիմազորում հնք արեին — (ուկրաինական զորքների մանկական տանը-
ծաղործությունների ժողովածու), Երևան:

Հյուսիս Վ. — Բնականներ, մասն V, Երևան:

Մամեղիանյի է. — Բաթմի գիշերները, Երևան:

Մեր նվերը — (այդբերական զորքների մանկական տանըծաղործու-
թյունների ժողովածու), Երևան:

Միխայիլով Ս. — Առական, Երևան:

Մոսկովյան Գի դը — Մի կյանք, Երևան:

Յանովսկի Յու. — Կենդան պատմաժողովներ, Երևան:

Շեքսպիր Վ. — Ընտիր երկեր, հ. I, Երևան:

Շոլոխով Մ. — Խաղաղ Դոն, մասն IV, Երևան:

Շչեգրին Ս. — Ընտիր երկեր, հ. I, Երևան:

Շչիպաչով Ստ. — Հատընտիր, Երևան:

Պանովա Վ. — Պայծառ սփ, Երևան:

Պերվինցև Ա. — Պատմասիրություններ փոքրուց, Երևան:

Ռադիչև Ա. Ն. — Ընկապարտություն Պետերբուրգից Մոսկվա, Երևան:

Ռոզանով Ս. — Տրավալայի արկածները, Երևան:

Ռոստոն էդ. — Սիրանո Դը Բերթերակ, Երևան:

Սեմուշկին Տ. — Ալիստեղ հեռանում է լեռները, Երևան:

Սմոլոսկայի Է. — Բառաստայ, Երևան:

Վիգորսկայա է. — Վտանգավոր փախուստականը, Երևան:

Վինոգրադովա Յ. — Իմ դասարանը, Երևան:

Վրաստանի զարուներ — (վրացական զորքների մանկական տանըծաղոր-
ծությունների ժողովածու), Երևան:

Տվարդովսկի Ա. — Պոմաներ, Երևան:

Տուրգենև Ի. Ս. — Ընտիր երկեր, հ. V, Երևան:

Քիաշելի Լ. — Լեռան մարդը, Երևան:

Օսենա Վ. — Վասյոկ Տրուբաչովը և նրա ընկերները, Երևան:

Ֆեոդորով Ա. — Ընդհատական մարզկոմի զորքում է, Երևան:

Հունվարի 4-ին

Գրողների միությունում Տ. Հասումյանը ղեկուցում է զեղարվեստական գրականության թարգմանիչների համամիութենական խորհրդակցության արդյունքների մասին: Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Ստ. Զորյանը, Ա. Տեր-Հովհաննիսյանը, Ա. Թադևոսյանը, Հ. Հարությունյանը, Պ. Միքայելյանը, Ս. Վահուսին:

Հունվարի 8-ին

Գրողների միությունում տեղի է ունենում հանդիպում՝ տաշիկական ստեղծական տեղանավոր քանաստեղծ Միլզո Բուրսուն-Ջադին հետ: Ներածական խոսք է ասում Հ. Սալախյանը, ողջույնի խոսքով հանդես են գալիս՝ Ն. Չարյանը, Հմ. Միրասը, իրենց կատարած թարգմանություններն են կարդում՝ Ս. Տարոնցին, Ս. Կապուտիկյանը, Հր. Հովհաննիսյանը, Ա. Գրաշին: Վերջում ելույթ է ունենում Մ. Բուրսուն-Ջադին:

Հունվարի 14-ին

Գրողների միությունում քննարկվում է Հր. Փուշարի «Մեծ տան զավակներ»-ը: Վեպը: Ելույթ են ունենում՝ Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Մ. Մկրյանը, Էդ. Թովսյանը, Հմ. Միրասը, Հ. Մկրսչյանը, Ա. Դարբերին, Ս. Աղաբալյանը, Վ. Պարտիզոնին, Ս. Սողոմոնյանը, Գ. Թորյանը:

Հունվարի 21-ին

Մոսկվայի Մեծ թատրոնում տեղի է ունենում ազո հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Վ. Ի. Լենինի մահվան 28-րդ տարեդարձին: Բացման խոսք է ասում Ն. Մ. Շվերնիկը, ղեկուցում է Պ. Ն. Պոսպելովը:

Հունվարի 24-ին

Մոսկվայում ԽՍՀՄ-ի գրողների միջև խաղաղությունն ամրապնդելու համար Միջազգային Լենինյան մրցանակ է հանձնվում բազմաթիվական ակադեմիկոս զբոս ժողովի Ամադուին: Ընդհանրապես խոսքով հանդես է գալիս Վ. Ամադուին:

Ժ. Ա մ ա դ ու ի խ ո ս ք ի ջ .

«Միջև հողում խորքը հուզված՝ ես մտովի դիմում եմ իմ հայրենիքի և Լատինական Ամերիկայի մյուս երկրների գրողներին: Նրանք պետք է ինձ հետ բաժանեն այն մեծ սպասելիք, որ ինձ բաժին է ընկել, որովհետև նրանք, կուլտուրայի կերտողները, իրենց զբոսով ծառայում են խաղաղության ու մարդկանց փոխմարտման գործին, նրանցից ոմանք ժողովրդին իրենց նվիրվածությամբ համար մատուցում են բանտով, ինչպես, օրինակ, արդենտինյան միսյասան

Այֆրեդո Վարելան, կամ ենթարկվելով իրենց տարիներին դատապարտման՝ ինչպես բրազիլական վիսպասան Պիդրո Մոռա Լիման: Գրողի իմ աշխատանքը հանդիսանում է ստեղծող իմ հայրենիքի և Հատինակտե Ամերիկայի մյուս երկրների բոլոր ազնիվ գրողների ընդհանուր ստեղծագործության միայն մի մասը: Գրողներ, որոնք ստեղծում են խաղաղության պրոգրեսիվ կուլտուրան...

«ԹՈՎ. Հայաստան», 1952, № 22.

Հունվար

Հայաստանի Սովետական գրողների միությունը և «Պիոներ կառնա-ի խմբադրուժյունը պիոներական կազմակերպության 30-ամյակի առթիվ Հայաստանում են լավագույն մանկական պատմվածքների, պոեմների և քանաստեղծությունների բաց կոնկուրս:

Փետրվարի 4-ին

Վախճանվեց ՍՍՌՄ և Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի Խակական անդամ Հակոբ Մանսնդյանը (ծնվ. 1873 թ.):

Փետրվարի 5-ին

«Պրավդա»-ն տպագրում է «Բարձրացնել հրատարակչական գործի կուլտուրան» առաջնորդող հոդվածը:

Փետրվարի 12-ին

ՍՍՌՄ Սովետական գրողների միությունը և խաղաղության պաշտպանության Սովետական կոմիտեն, Նյուեյթով խաղաղության Համաշխարհային խորհրդի Վիեննայի սեսիայի որոշումից՝ ֆրանսիական մեծ գրող Վիկտոր Հյուգոյի ծննդյան 150-ամյակը նշանավորելու մասին, կազմում են հորեկյանական համամիութենական կոմիտեն՝ Ա. Ֆադեևի նախագահությամբ: Կոմիտեի մեջ սովետահայ գրողներից ընտրվում է Ավ. Իսահակյանը:

Փետրվարի 13-ին

Կազմվում է Վ. Հյուգոյի ծննդյան 150-ամյակն անցկացնող հորեկյանական ռեսպուբլիկական կոմիտեն՝ Ավ. Իսահակյանի նախագահությամբ:

Փետրվարի 24-ին

«Գրական թերթ»-ը էջ է նվիրում ճղարարական Վրաստանին, տպագրելով հոդվածներ և ինֆորմացիաներ վրացական պոեզիայի, թատրոնի, կինոարվեստի մասին և Ի. Գրիշաշվիլու, Գ. Լենինսկի, Ա. Աբաշևու (սՀայաստանին) քանաստեղծությունները:

Ա. Աբաշևու քանաստեղծությունից.

«Թող բոցավառվի՝ ի մահ թշնամու

Մեր եղբայրության շաղապան արգիլի,

Թող հավերժ ասյրեն սիրով իրարու,

Հայոս և Քարթլոս եղբայրներն անդին:

«Գրական թերթ», 1952, № 7.

Զեր ռժառ Նազարս, օճրկիր հայրենիս պինսնեքը. Նիգյարս վիպակը, Վարդանանք, պատմաճեպը և շատ պատմվածքներ մտել են սովետահայ գրականության ոսկե ֆառերը: Զեր հողմածներով, ելույթներով, Սովետական գրողների միության մեջ կատարած Զեր ակտիվ աշխատանքով Գուր մեծ աղետից և ցուց տալիս գրողների նրխատարող կոգրների գոտարարականության գրքին:

Ամբողջ հոգով ցանկանում ենք Զեղ, թանկագին Դերենիկ Կարպովիչ, բաշտողություն, անսպաս նոանդ և նոր, մեծ ստեղծագործական հաղորդություններ ի սրտս սովետական գրականության:

Ճաղեն, Սուրեով, Աիմեով, Տիլսեով, Սաֆրեով.

Պալայուով, Կոմենիկով, Գրիբաշով, Ֆելին:

«Գրական թերթ», 1952, № 7.

Փետրվարի 28-ին և մարտի 1-ին

Տեղի է ունենում Հայկական ՄԱԹ Գիտությունների ակադեմիայի Գրականության ինստիտուտի գիտական սեփան՝ նվիրված Ն. Վ. Գոգոլի մահվան 100-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Մ. Մկրյանը, լավում են՝ էգ. Բորյանի «Գոգոլի կերպարները Վ. Ի. Լենինի և Ի. Վ. Ստալինի երկերում», Գ. Հովսեփյանի «Ն. Վ. Գոգոլը և հայ գրականությունը», Հով. Մելիքյանի «Ն. Վ. Գոգոլի ստեղծագործությունը և իր նկարագրում», զեմոկրատներին զանազանությամբ և Ս. Սարյանի «Ն. Վ. Գոգոլը և մեր օրերը» զեմոկրատները:

Մարտի 2-ին

Մոսկվայում, Արարտի հրապարակում, հանդիսավոր կերպով բացվում է Ն. Վ. Գոգոլի արձանը:

Մարտի 3-ին

Գրողների միությունում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Ն. Վ. Գոգոլի մահվան 100-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Գ. Բորյանը, զեմոկրատ է պրոֆ. Հ. Մելիքյանը: Մեծ գրողի մասին իրենց խոսքն են ասում Ավ. Բասալյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Վ. Վաղարշյանը և ուրիշներ:

Ավ. Բասալյանի խոսքից.

«Ամբողջ աշխարհի երգիծական գրականության տակավաթիվ հանճարների շարքում է Գոգոլը:

Նա ուսումնասիրել է գրականության ամենախոշոր աստղերից մեկն է, որի փայլն ու հեռագրեցությունը անպատկեր է ու տեսական:

...Վաթուկան թվականների զեմոկրատից առաջ ուսումնասիրել է տարերր Գոգոլի լավ լավ ճանաչող ու ներթափանցող շատ քիչ գրողներ կալին: Գոգոլն ստեղծեց մանր ու խոշոր տիպերի մանրակրկիտորեն զեմած կերպարների սրահը և վրձինների մի հարվածով նկարված անթիվ ներկարդական մտրդկանց ճշմարիտ պատկերները...»:

«Մոսկ. Հայաստան», 1952, № 64.

Մարտի 4-ին

«Պրավդա»-ն տպագրում է «Նիկոլայ Վասիլիևի Գոգոլ» առաջնորդողը:

Մոսկվայի Մեծ թատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Ն. Վ. Գոգոլի մահվան 100-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Վ. Վինոգրով-

վր, ղեկուցում է Վ. Երմիլովը, Լույսի են ունենում՝ գրողներ Ա. Կորնելլուկը, Ս. Բարանսկին, Պոլ էլյուսարը (Ֆրանսիա), Լեոն Կրուկովսկին (Լեհաստան), Պետեր Վերշը (Հունգարիա), Նիկ. Մորարուն (Ռուսիա), Դին Լինը (Չինաստան), Լի Գի Ենը (Կորեա), Դամիդինսուրենը (Մոնղոլիա), Զորա Եսենսկայան (Չեխոսլովակիա), Զեմա Օլդրիշը (Անգլիա), Արևոլդ Յվեյզը (Գերմանիա) և ուրիշներ:

Հանդիսավոր Լիտա տեղի է ունենում նաև Երևանի օպերայի և բալետի պետական ինստրոնում, ուր բազմաթիվ խոսք է ասում Ս. Սոլովյովյանը, ղեկուցում է Ռ. Հովհաննիսյանը:

Մարտի 14-ին

Գրողների միությանում տեղի է ունենում Ս. Տաբոլցու «Ստալինգրադի գրքի քննարկումը»:

Մարտ

Հրապարակվում է ՍՍՍՐ Միևիստրների Սովետի որոշումը 1951 թ. դրահանության և արվեստի աշխի ընկնող աշխատությունների համար Ստալինյան մրցանակներ շնորհելու մասին:

Պեղծագյի ասպարեզում երկրորդ աստիճանի մրցանակ է շնորհվում Սիլվա Կապուտիկյանին՝ «Իմ հարազատները բանաստեղծությունների ժողովածուի համար»:

Բառերական-դրամատիկական արվեստի ասպարեզում երկրորդ աստիճանի մրցանակ է շնորհվում Գ. Սունդուկյանի անվան թատրոնի մի խումբ արտիստների՝ «Խիզախում» պիեսի ներկայացման համար:

Երաժշտության ասպարեզում երկրորդ աստիճանի մրցանակ է շնորհվում Աշոտ Սաթյանին՝ «Արարատյան դաշտի երգեր» ցիկլի համար:

Մարտի 19-ին

Տեղի է ունենում Հայաստանի Սովետական գրողների միության վարչության ընդլայնված պլենումը, ուր «Սովետահայ դրամատուրգիայի արդի վիճակը և խնդիրները» թեմայով ղեկուցում է Գ. Տեր-Գրիգորյանը: Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Դ. Դեմիրճյանը, Վ. Վաղարշյանը, Ն. Զարյանը, Ռ. Զարյանը, Ռ. Վարդապետյանը, Ե. Սուրկովը, Վ. Կոժենիկովը և ուրիշներ:

Մոսկվայում ժողովուրդների միջև խաղաղությունն ամրապնդելու համար Միջազգային Լենինյան մրցանակ է հանձնվում գերմանական հայտնի կին գրող Աննա Զեգերսին:

Մարտի 20-ին

Արվեստի աշխատողների տանը Գրողների միությունը և Արտասահմանի հետ կուլտուրական կապի ընկերությունը կազմակերպում են երեկո՝ նվիրված Կառապետ Սիտալի դրական գործունեության 40-ամյակին: Երեկոն բաց է տնում Դ. Դեմիրճյանը, ղեկուցում է Հր. Գրիգորյանը:

Մարտի 20—31-ը

Տեղի է ունենում երիտասարդ գրողների ուսանողիկական 4-րդ խորհրդի դասընթացը: Լավում են Ռ. Զարյանի (դրամատուրգիայի մասին), Վ. Մնա-

ցականության (պանդխայի մասին), Շ. Մկրտչյանի (աբահի մասին) զեկուցումները: Ընդվժ են ունենում՝ Գ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Ն. Զորյանը, Շմ. Միրասը, Գ. Սեուկցը, Ս. Տարոնցին, Ս. Վահանին, Ս. Կապուսեթյանը, Վ. Գրիգորյանը, Ա. Գրաշին և ուրիշներ: Ելույթ են ունենում նաև խորհրդակցությանը հրավիրված Վ. Կոթենիկովը, Ե. Սուրիկովը:

Ապրիլի 5-ին

«Պրավդա»-ն տպագրում է «Հանդիմանարեւ դրամատուրգիայի հոս մեղքը» խմբագրական հոդվածը:

Ապրիլի 9-ին

Մոսկվայում, Կրեմլի Սվերդլովյան դահլիճում, մեծդուրսերի միջև խաղաղությունն ամրապնդելու համար՝ Միլոզդզային Լենինյան մրցանակ է հանձնվում Գո Մո-ժոլիկ:

Ապրիլի 14—18-ը

Մոսկվայում տեղի է ունենում մասնկական գրականության հարցերին նվիրված համամիութենական խորհրդակցություն: Լսվում են Ա. Սուրիկովի «Սափնաանկան մանկական գրականությունը և նրա խնդիրները», Լ. Դուրոզինայի «Սովետական դպրոցը և մանկական գրականությունը», Ն. Իլյինայի «Պիոներական կազմակերպության թեման մանկական գրականության մեջ», Օ. Պիսարովի «Գիտա-գեղարվեստական և գիտա-մասնագիտական մանկական գրականությունը», Ս. Միխայլովի «Փոքրիկների գրականությունը», Ա. Մուսատովի «Աշխատանքի թեման մանկական գրականության մեջ», Վ. Կատաևի «Մանկական գրամատուրգիան» զեկուցումները:

Ապրիլի 15-ին

Երևանի Արվեստի աշխատողների տանը տեղի է ունենում հորեկյանական հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված խաղաղության հանճարեղ նկարիչ Լեոնարդո Դա Վինչիի ծննդյան 500-ամյակին:

Ապրիլի 18-ին

Գրողների միությունում տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված Հմայակ Սիւրանի ծննդյան 50-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Գ. Բորյանը, զեկուցում է Ս. Բազյանը:

Ապրիլի 20-ին

Վախճանեկց երիտասարդ բանաստեղծ Անդրանիկ Թերզյանը (ծնվ. 1929 թ.):

Ապրիլի 28-ին

Հայկական ՍՄՄ Գիտությունների ակադեմիայում տեղի է ունենում ցիտական սևիթա՝ նվիրված Լեոնարդո Դա Վինչիի ծննդյան 500-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Վ. Համբարձումյանը, լսվում են մի շարք զեկուցումներ:

Ապրիլ

Ուկրաինական տնտեսական հրատարակչությունը ուկրաիներեն չեզոքաբանական է ընծայում Հոգի. Թուսանյանի «Ընտիր երկերը» Գ. Տիտենայի առաջա-
բանով:

Առաջաբանից.

Ուկրաին երգանիկ է Հայաստանը, որ ծնել է իսկական հումանիստ, ինչպես
երգանիկ է այն ժողովուրդը, որն անհրաժեշտ է աշխարհի մեծ սիրտ, ն'ձ սիրտ, ն'
միտք, ն' կամք... Թող իմանա ամբողջ աշխարհը, որ մենք կուստուրայով ան-
հաճախ ուժեղ և հարուստ ենք, թող համաշխարհային պոեզիայի լուսաբացը
նայի հայ հանճարի ստեղծագործական ջրերին:

Մայիսի 12-ին

Գրողների միությունը դաշինքում տեղի է ունենում Ս. Կապուտիկյանի
ստեղծագործական երկեր: Բացման խոսք է ասում Ա. Իսահակյանը, որի
հարադատները զրքի մասին զեկուցում է Ն. Զարյանը, ողջույնի խոսք են
ասում՝ Միմակ Սահակյանը, Ա. Մերգելյանը, Հ. Փոլարը, Մ. Մարգարյանը,
Գ. Էմինը: Վերջում ելույթ է ունենում քանաստեղծուհին:

Մայիսի 20-ին

Թրիլիսի Երթա Ռուսթավելու անվան թատրոնում տեղի է ունենում երե-
կո՝ նվիրված Հոգի. Թուսանյանին: Բացման խոսք է ասում պրոֆ. Ա. Եանիձեն:
«Հոգի. Թուսանյանի կյանքն ու գրական գործունեությունը թեմայով զեկու-
ցում է պրոֆ. Ա. Բարամիձեն, Ֆիլ. դիտ. թեկնածու Վ. Իմեդաձեն զեկուցում
է Հոգի. Թուսանյանը և վրացական կուստուրան թեմայով: Ելույթ են ունե-
նում Ի. Գրիշաշվիլին, Ի. Արուստին:

Հունիսի 7-ին

Գրողների միությունում տեղի է ունենում Երան Ժամանած քննադատ
Բ. Բրայնիայի զեկուցումը՝ «Մոնոգրաֆիայի կառուցման մի քանի սկզբունք-
ների մասին» թեմայով: Ներածական խոսք է ասում Նույնպես Երանում:
գտնվող քննադատ Վ. Ամիրնովան:

Հունիսի 9-ին

Գրողների միությունում Վերա Սմիրնովան զեկուցում է կարգում «Ման-
կական գրականության մի քանի խնդիրների մասին» թեմայով:



Արվեստի աշխատողների տանը տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված մեծա-
նուն գերազանցիկ Միրանուլլին: Բացման խոսք է ասում Վ. Վարդանյանը,
զեկուցում է Բ. Զարյանը, հուշեր են պատմում՝ Օ. Գուլազյանը, Վ. Փափազ-
յանը, Վ. Վաղարշյանը, Ե. Տալյանը և Վ. Միրզաբեյլի:

Հունիսի 10-ին

Վախճանվեց անհետաքնն քանդակագործ, ՍՍՌՄ և Հայկական ՍՍԲ Ժող. նկարիչ Սեդրեյ Դմիտրիևիչ Մեդեդովը (ծնվ. 1881 թ.):

Հունիսի 22-ից

Նշվում է Ն. Օդարյուովի մահվան 75-ամյակը:

Մայիսի 14-ին

Մոսկվայի Հայկական կուլտուրայի տանը տեղի է ունենում Ս. Կապուստիկյանի ստեղծագործական երեկոն: Ելույթ են ունենում՝ Մարինա Եաչինյանը, Ս. Նովիցկին, Պ. Անտոկուկին:

Հունիսի 15-ին

Հայֆիլհարմոնիայի դահլիճում տեղի է ունենում Հայ պոետիայի հրահույժացման խոսք է ասում Ավ. Իսահակյանը, Ներածական խոսք՝ Գ. Բորյանը, ապա իրենց լայնաստեղծություններն են կարդում՝ Ն. Զարյանը, Հ. Շիրազը, Մ. Մարգարյանը, Ա. Վլադիմիր, Ա. Դարբին, Ա. Գրաշին, Հ. Պոլոսյանը, Հր. Հովհաննիսյանը, Գ. Բորյանը, Սարմենը, Աղափին:

Հունիսի 20-ին

Գրողների միությունը կազմակերպում է Մ. Գորկու նվիրված հրահույժացման խոսք է ասում Ստ. Զորյանը: Լսվում են Ռ. Հովհաննիսյանի «Մաքսիմ Գորկին սոցիալիստական ուսուցիչի մեծ հիմնադիրը» և Գ. Հովհանի «Մ. Գորկին և հայ դրամատիկայի մի քանի հարցերը» թեմայով զեկուցումները:

Հունիսի 21-ին

Հայաստանի Սովետական գրողների միությունում լսվում է ՍՍՌՄ կին-մատողարարֆիայի մինիստրի տեղակալ Ն. Կ. Սեմյոնովի զեկուցումը կինոսցենար ստեղծելու հարցի մասին: Ելույթ են ունենում՝ Գ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Ա. Եաչինյանը, Ա. Դարբին, Հմ. Սիրաբ, Հր. Գրիգորյանը, Գ. Տեքերիգորյանը, Լ. Վարադյույանը:

Հունիսի 27-ին

Գրողների միության դահլիճում տեղի է ունենում հանդիպում Ալեքսանդր Դեյչվիլու հետ: Բացման խոսք է ասում Հմ. Սիրաբ, ապա ելույթ է ունենում Դեյչվիլին, որը պատմում է իր «Ելույթ վեպի ստեղծման և «Բարձր ալիքի» վրա նոր վեպի մասին»:

Հունիս

«Սովետական Հայաստան» ամսագրում (№ 6) տպագրվում է Հայաստան այցելած Ֆիննական դեմագոգիայի անդամ Սան Մազեու Յանսոնի «Մի քանի տպավորություններ Սովետական Հայաստանից» հոդվածը:

Հոգեվարք

«Իմ կարծիքով արդի հայկական ճարտարապետությունը լավագույն և ամենաքայտուն արտահայտությունն է հայ ժողովրդի ազգային դասընտրի:

...Թատրոնը նույնպես շատ բարձր մակարդակի վրա է։ Եւ տեսա ձեր համրավաճկոր դերասան Փափազյանին՝ Օթնլըլյի դերում և ուրախ եմ տեսնու, որ ես նորենք տեսած չիմի դերասան, որ այդ մեծ դերը խաղար այդպիսի կրթությունով, պարզությամբ և թնական վեհափառությամբ։

Ես նմանապես շատ գնահատեցի հայկական կլասիկ «Անուշ» եպիքան։

Հուլիսի 6-ին

Վարդիվոստովի Գորկու անվան դրամատիկական թատրոնում բեմադրվում է Լ. Դարազդոյանի և Գ. Տեր-Գրիգորյանի «Այս աստղերը մենք ենք» պիեսը։

Հուլիսի 11-ին

Գրողների միությունում տեղի է ունենում հանդիպում բանաստեղծ Մամեդ Ռահիմի հետ։ Հյուրին ողջունում է Ավ. Իսահակյանը, զեկուցում է Ն. Զարյանը, իրենց կատարած թարգմանություններն են կարդում՝ Լ. Սահյանը, Վ. Դավթյանը, Հր. Հովհաննիսյանը, Ս. Տարոնցին։ Վերջում ելույթ է ունենում Մ. Ռահիմը։

Հուլիսի 28-ին

Լենինգրադի Մայտիկով-Շլեդդերի անվան մասսայական զրադոստանո կազմակերպում է հայ գրականության ցուցահանդես՝ կլասիկ և ժամանակակից հեղինակների ուսաներն թարգմանված գրքերից, ներկայացվում են Սայաթ-Նովայի, Խ. Աբովյանի, Գ. Սունդուկյանի, Լ. Հովհաննիսյանի, Լ. Թումանյանի, Ավ. Իսահակյանի, Լ. Հակոբյանի, Գ. Դեմիրճյանի, Ստ. Զորյանի, Մ. Արազու, Ն. Զաբյանի, Գ. Մարյանի, Ս. Կապուտիկյանի, Լ. Շիրազի Դ. Խոփենի, Թ. Հուրյանի և ուրիշ հայ գրողների գրքերը։

Օգոստոսի 1-ին

Թրիշիսում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված վրաց գրականության կլասիկ Դավիթ Գորամիշվիլու մահվան 160-ամյակին։ Նիստին մասնակցում են գրողներ եղբայրական ուսուցիչներից, Հայաստանից՝ Ն. Զարյանը, Լ. Մկրտչյանը և Վ. Մնացականյանը։

Օգոստոսի 3-ին

Վրաստանում բացվում է ուկրաինական գրականության կլասիկ Լեսյա Ուկրաինկայի հուշարձանը։ Սուրամիում, ուր ապրել է բանաստեղծուհին, տեղի է ունենում միտինգ. ելույթ են ունենում՝ Ս. Զիլյան, Գ. Զրանադկին (Ուկրաինա), Մ. Իրազիմովը (Ադրբեջան), Ն. Զարյանը և ուրիշներ։

Օգոստոս

Նշվում է մեծ գրող, գիտնական, օգնակիցներ և Միլիոն Սիմայի (Ավիգեննայի) ծննդյան 1000-ամյակը։

Սեպտեմբերի 20—22-ը

Տեղի է ունենում Հայաստանի Կոմունիստական պարտիայի XVI համագումարը։

Համագումարի քանակական.

«...31. Գեղարվեստական գրականության և արվեստի ասպարեզում համագումարը կարևորագույն խնդիր է համարում բարձր գաղափարական գեղար-

վնասական նոր հրկների ստեղծումը, առաջին հերթին սովետական հասարակության կյանքից վերցրած թեմաներով:

Համագումարը առանձնապես անհրաժեշտ է համարում գրականագիտական հրկների ստեղծումը թատրոնների և կինոների համար, իսկ երաժշտության արվեստի բնագավառում՝ խոշոր ժանրի հրկների՝ առաջին հերթին օպերաների և բալետների ստեղծումը:

«ՀԿ(Բ)» XVI համագումարի բանաձևը..., 1952, էջ 83:

Հոկտեմբերի 1-ին

Մոսկվայի Միությունների տան Հոկտեմբերյան դահլիճում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված ֆրանսիական մեծ գրող էմիլ Զոլայի մահվան 50-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Բ. Գորբատովը, «Ջուլան և արդիականությունը» թեմայով զեկուցում է Վ. Նիկոլսկը:

Հոկտեմբերի 5—14-ը

Մոսկվայում, Կրեմլի պալատի Մեծ դահլիճում, տեղի է ունենում Համամիութենական Կոմունիստական (բոլշևիկների) պարտիայի XIX համագումարը: Համագումարում ելույթ են ունենում գրողներ Ա. Ֆադեևը և Ա. Կոռնեյչուկը:

Համագումարը որոշում է ՀամԿ(Բ)Պ-ն այսուհետև ունենալ Սովետական Միության Կոմունիստական Պարտիա—ՍՄԿՊ:

Հոկտեմբեր

Սովետական Հայաստանն ամագրում արագրում է Գ. Գեմիրճյանի «Պարզանկանք» մանկա հավաքը, որ նա ընդգծում է վեպի սակավագրեական պատմության հետ կապված մի շարք հարցեր:

Նոյեմբերի 6-ին

Մոսկվայի Մեծ Գաղարում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ վրած Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ ռեկույցիայի 35-ամյակին:

Նոյեմբերի 15-ին

Գրողների միության դահլիճում տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված Հ. Լուկոբյանի մահվան 15-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Ստ. Զորյանը, զեկուցում է Հ. Մկրտչյանը, հուշեր են պատմում՝ Ավ. Իսահակյանը, Գ. Գեմիրճյանը, Մ. Աբազյան, Ս. Տարոնցին:

Նոյեմբերի 18-ին

Վախճանվեց ֆրանսիական ակադավոր բանաստեղծ և հասարակական գործիչ Պոլ էլյուարը (մեմ. 1895 թ.):

Նոյեմբերի 24-ին

Նշվում է Շուշանիկ Կուրդիսյանի մահվան 25-ամյակը:

Նոյեմբերի 25-ին

«Գրական թերթ»-ը էջ է նվիրում ադրբեջանական դրականությանը:

Դեկտեմբերի 27-ին

Բաքվի Ա. Մ. Կիրովի անվան Պետական համալսարանում տեղի է ունենում դիտական սեսիա՝ նվիրված Սովետական Հայաստանի 32-րդ տարնդարձին և ձմռան է նաև ֆիլ. գիտ. թեկնածու Զ. Արասլիի ղեկավարությամբ ժողովուրդների բարեկամության արտացոլումը հայ գրականության մեջ:

Դեկտեմբերի 2—4-ը

Մոսկվայում, Միությունների տան Սյունազարդ զահլիճում, տեղի է ունենում հաղադրության կողմնակիցների համաժողովներական 4-րդ կոնֆերենցիան: Բացման խոսք է ասում Ա. Գերասիմովը, ղեկավարում է Ի. Պետրովսկին, Ն. Զարյանը և շատ ուրիշներ: Ընդունվում է ժողովող խաղաղության պաշտպանության ժողովուրդների կոնգրեսի սովետական ղեկավարներին: Ընտրվում է 127 հոգուց կազմված հաղադրության պաշտպանության Սովետական կոմիտե, Հայաստանից՝ Վ. Համարաբեումյան, կաթողիկոս Գևորգ Զ և Ն. Զարյան: Կոմիտեի նախագահ է ընտրվում Ն. Տիխոնովը:

Դեկտեմբերի 5-ին

Նշվում է լատվիական տկանավոր գրող Անդրեյ Ուպիտի ծննդյան 75-ամյակը:

Դեկտեմբերի 10—11 և 16-ին

Տեղի են ունենում հաղադրության Միջազգային մրցանակներ և ոսկե մեդալներ շնորհող Ժյուրիի նիստեր, որտեղ որոշվում է հաղադրության պատվավոր մրցանակ շնորհել բուլղարական բանաստեղծ ու ժողգային հերոս, ֆաշիզմի դեմ մղված մարտերում զոհված նիկոլա Վապցարովին: Հաղադրության մրցանակներ են շնորհվում ֆրանսիական բանաստեղծ Պոլ Էլյուարին, իսլանդական վիպասան հալգոր Հակսենին, հնդկական գրող Մուկ Բաշ Անանդին, ոսկե մեդալ է շնորհվում չեխ բանաստեղծ Վիտեզսլավ Նեդվալին (հետադարձության երգը պոեմի համար), անգլիական գրող Ջեյմս Օլդրիին (Միայն մատնված համար), արգենտինյան կին գրող Մարիա Բոսե Օլիվերին, իրանական գրող Ալլամի Բոզորգին, մեքսիկական բանաստեղծ Կառլոս Ալվարես Լեոնին: Մրցանակներ ու ոսկե մեդալներ են շնորհվում նաև մի շարք նկարիչների, երաժիշտների, արվեստագետների, գիտության գործիչների:

Դեկտեմբերի 11-ին

Վախճանվեց պրոֆեսոր Ա. Զիվլինգովը (ծնվ. 1875 թ.):

Դեկտեմբերի 15-ին

Նշվում է Սուրեն Սպանդարյանի ծննդյան 70-ամյակը:

Դեկտեմբերի 19—23-ը

Հայաստանում է գտնվում Հեհ-Սովետական բարեկամության ընկերության ղեկավարների՝ Ստեփան Մատուշակու գլխավորությամբ:

Յ ա. Մ ա ա ու չ ա ս կ աւ խ ո ս ք ի ց.

«Մեզ մոտ, ինչպես տեսնում, քիչ էլ հայերի, այդ ազնիվ աշխատավորների թիվը, նրանք սերունդն են այն թափառականների, որոնք դարձին շարունակ շրջում էին աշխարհում լավագույն բախտ որոնելու համար: Անցյալում նրանք հանդիպելիս մենք լսում էինք նրանց երգերը՝ թախծությունն ու վշտի երգերը: Բայց այդպիսի երգեր մենք չսենցինք Սովետական Հայաստանում, նոր կյանքը ձեռնագր է ազնի նոր երգերի: Եվ դրանք հրշեջներն են երգեր են...»:

«Թուր. Հայաստան», 1952, № 388.

Գեղտեմբերի 20-ին

«Ժողովուրդների միջև խաղաղությունն ամրապնդելու համար» Միջազգային կենդանի կոմիտեի որոշմամբ մրցանակներ են շնորհվում Իվ. Չարթին (Չարանսի), Սայֆուդդին Կիսլուին (Հնդկաստան), Նիզամ Բաակդին (Բրազիլիա), Պոլ Ռոստոին (ԱՄՆ), Իսահանես Բեխերին (Գերմանական Դեմոկրատական Ռեսպուբլիկա), Ջեյմս Հնդիկոտին (Կանադա) և Ռյա Հրենբերգին (ՍՄԽՄ):

Գեղտեմբերի 26-ին

Գրողների միության դահլիճում անցել է ունենում հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Գեղամ Սարյանի ծննդյան 50-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Գ. Բորյանը, զեկուցում է Հ. Մկրտչյանը, ողջունի խոսք են ասում՝ Ստ. Զորյանը, կոմպոզիտոր Կ. Զաքարյանը, Վ. Վաղարշյանը, Ս. Մանուկյանը, հորեկյաթին նվիրված բանաստեղծություններ են կարդում Ստեփանը, Ա. Գրաշին, ընթերցվում են քաղմամբիվ ողջունի հեռագրեր, ապա ելույթ է ունենում հորեկյաթը:

Ա վ. Ի ս ա հ ա կ յ ա ն ի խ ո ս ք ի ց.

«Եր կյանքի 50-ամյակն է բուրդում մեր սիրելի ընկեր Գեղամ Սարյանը:

...Գեղամ Սարյանը գերազանցապես լիրիկ է. նրա բոլոր ստեղծագործությունները տողորված են լիրիզմով. նրա ամեն տողը անցած է հնդիսակի սրտի միջով:

...Սարյանը բարձր արվեստի միջոցով կարողացել է ներդաշնակել անձնական լիրիկան քաղաքականին հետ, և նրանք բաժանող սահմաններ չեն դնում: Որպես այդպիսին Սարյանը ուրույն սեղ է գրավում հայ պոեզիայի մեր:

...Գ. Սարյանն անցել է զրապան բեղմնավոր ուղի, նա երգով արձագանքել է հայ ժողովրդի տխուր և ուրախ ապրումներին, տառապանքին և հաղթանակին — և նրա զգացումներով և խոհերով հարուստ երգերը ժողովուրդը սրտով երգում է ամենուրեք:

Գ. Սարյանը տակավին ստեղծագործական կարող հասակի մեջ է. դեռ ապաստիքներ ունենք նրանից:

Բոլոր սրտով ցանկանում ենք երկար, առողջ և ստեղծագործ կյանք մեր սիրելի ընկերոջը, որը սովել է մեզ քնքուշ և գեղեցիկ երգեր, արվեստի երջանկացնող պահերը:

«Գրական թերթ», 1952, № 47.

Մ Ս Ս Մ Ս ու վ ն տ ա կ ա ն գ ր ող ն եր ի մ ի ու թ յ ա ն հ ն ու ա գ ի ը ր .

«Հանձին Զեղ հայ և նրա հետ միասին մեր ողջ բազմազգ սովետական դրական հասարակայնությունը մեծարում է տաղանդավոր պոետիդ, մեր հայ-րենիքի սոցիալիստական վերափոխությունների ոգեշնչող երգչիդ, Զեյր քառասունըփութություններն ու պոեմները իրավամբ լայն մասնալայնություն ունեն մեր երկրում և վայելում են ժողովրդի սիրը»:

«Սով. Հայաստան», «Ժողովրդ. 1952, 20

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԻՐԱԼԻՈԳՐԱՖԻԱ

Զափածո

Արամուհի Վ. — Գարնանային որեր, Երևան:
Բորյան Գ. — Հատընտիր (ռուսերեն), Երևան:
Գրաշի Ա. — Երգը թռչում է աշխարհով, Երևան:
Գրիգորյան Վ. — Առավոտ (ռուսերեն), Երևան:
Դարբնի Ա. — Առակներ (ռուսերեն), Երևան:
Էմին Գ. — Խոսի՛ր Հայաստան, Երևան:
Էմին Գ. — Գարնանային ջրեր (ռուսերեն), Մոսկվա:
Թերզյան Ան. — Երգեր, Երևան:
Թումանյան Հեն. — Մեր տունը, Երևան:
Իսահայան Ավ. — Ընտիր երկեր (ռուսերեն), Մոսկվա:
Կասյուտիկյան Ս. — Բարե բարեկամներ (ռուսերեն), Երևան:
Կարասեփյան Բ. — Սրտի ձայնով (ռուսերեն), Մոսկվա:
Կոթյուն Մ. — Առակներ (ռուսերեն), Երևան:
Հարությունյան Ս. — Ապրիլ, Երևան:
Հովհաննիսյան Հր. — Իմ բախտակից ընկերների (ռուսերեն), Մոսկվա:
Ղարիբյան Ռ. — Իմ նվերը (ռուսերեն), Երևան:
Մարգարյան Մ. — Մեր ձայնը (ռուսերեն), Մոսկվա:
Եփրազ Հ. — Բանաստեղծություններ (ռուսերեն), Մոսկվա:
Պողոսյան Հո. — Հանուն խաղաղության (ռուսերեն), Երևան:
Սահյան Հ. — Երախտագիտություն (ռուսերեն), Երևան:
Սարմեն — Խնդություն և փառք (ռուսերեն), Երևան:
Սարմեն — Յոթ երջանիկներ (ռուսերեն), Մոսկվա:
Սարմեն — Յոթ երջանիկներ (աղբբեռներեն), Բաքու:
Սարյան Գ. — Բանաստեղծություններ և պոեմներ (ռուսերեն), Մոսկվա:
Սարյան Ա. — Խաղաղության երթը, Երևան:
Սաֆյան Ե. — Լամ Նվերը (ռուսերեն), Երևան:
Սենալ Ա. — Իմ ուսուցիչիկան, Բաքու:
Վահուհի Ս. — Երգերի գիրք (ռուսերեն), Երևան:
Վշտունի Ա. — Բանաստեղծություններ (ռուսերեն), Երևան:
Տալյան Վ. — Հանդիպում (ռուսերեն), Երևան:
Տարունցի Ս. — Գիրք երջանկության (ռուսերեն), Երևան:

ԱՐՃԱԿ

Աթաշյան Բ. — Մայա, Երևան:

Անանյան Վ. — Մանկավարժներ լեռներում (ռուսերեն), Մոսկվա—Փետրսկ:

Անանյան Վ. — Անանի ափին (ռուսերեն), Կիև:

Անանյան Վ. — Անանի ափին (լիտվերեն), Վիլնյուս:

Արազի Մ. — Ընտիր պատմվածքներ (ռուսերեն), Երևան:

Արաքս — Նորից կյանք (ռուսերեն), Երևան:

Բես Գ. — Վերադարձ (ռուսերեն), Երևան:

Դարբենի Ա. — Մրցադաշտի լուսարաջը (ռուսերեն), Երևան:

Դարբյան Զ. — Քաղաքում (ռուսերեն), Երևան:

Զորյան Ստ. — Մեր ծանոթները, Երևան:

Զորյան Ստ. — Պատմվածքներ մանուկների համար (ռուսերեն), Երևան:

Զորյան Ստ. — Վիպակներ և պատմվածքներ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Բարսեղյուկ Լ. — Պիտեռական խոստում (ռուսերեն), Երևան:

Վանուշի Ղ. — Ախարյան, Երևան:

Հովսեփյան Ան. — Սիրտ (ռուսերեն), Երևան:

Մարյան Տու. — Ես, պատանի պիտեռա, Երևան:

Պետրոսյան Գ. — Թիկունքում, Երևան:

Ջեղի Հ. — Քրդական ժողովրդական հեքիաթներ, Երևան:

Սեյրանյան Բ. — Նովելներ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Սևունց Գ. — Թեհրան (ռուսերեն), Մոսկվա:

Սևունց Գ. — Թեհրան, Երևան:

Միրաս Հմ. — Եղբայրություն, Երևան:

Միրաս Հմ. — Երկեր (ռուսերեն), Երևան:

Ստեփանյան Ան. — Ուկն մեղալ, Երևան:

Փուլար Հր. — Մեծ տան դավանները, Երևան:

ԳԵՄԱՆԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Արաքսյանյան Ա. և Վարդանյան Զ. — Մերայի նախնիքան (ռուսերեն), Երևան:

Շայրոն Ա. և Ղափլանյան Հ. — Սուղորովաններ (ռուսերեն), Երևան:

Պապյան Ա. — Փեսառես (ռուսերեն), Մոսկվա:

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆԵՐ

Հայաստանի բանաստեղծները հանուն խաղաղության (ռուսերեն), Երևան:

Սովետահայ զրաժաշտություն (պիեսների ժողովածու, ռուսերեն), Մոսկվա:

ԿԼԱՍԻԿՆԵՐ

Աղայան Ղ. — Հեքիաթներ (ռուսերեն), Երևան:

Թումանյան Հովհ. — Ընտիր երկեր (ռուսերեն), Մոսկվա:

Թումանյան Հովհ. — Տերն ու ծառան (կոմիերեն), Սիկտիվկար:

Մուրաջյան — Ընտիր երկեր, Հ. III, Երևան:

Նար-Դոս — Պատմվածքներ և վիպակներ (ռուսերեն), Երևան:

Շիրվանդադի Ա.— Հատընտիր (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Շիրվանդադի Ա.— Քառս (վրացերեն), Քրիլիսի:
 Սունդուկյան Գ.— Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. III, Երևան:
 Տերյան Վ.— Հատընտիր (ռուսերեն), Երևան:

**Հայադիտություն, գրականություն և պատմություն,
 բնագիտություն**

Անառյան Հր.— Լիակատար ցերեկանություն հայոց լեզվի, հ. I, Երևան:
 Բարսեղյան Ա.— Հայրենական Մեծ պատերազմի շրջանի առվեստահայ գրականության մի քանի թնորոշ գծերը, Երևան:
 Հովհաննիսյան Թ.— Թուս դրականությունը հայ հասարակական մտքի զնահատմամբ (ռուսերեն), Երևան:
 Հովսեփյան Գ.— Գոգոլը և հայ գրականությունը, Երևան:
 Շահումյան Ստ.— Գրա-քննադատական հոգվածներ, Երևան:
 Պարտիզոնի Վ.— Խալսատու Արոմիտե, Երևան:
 Սալախյան Հ.— Ն. Վ. Գոգոլ, Երևան:

Թարգմանություններ

Առեղծով Լ.— Արայ, Երևան:
 Գեղցյան Ա.— Եղեղություններ և խոհեր, գիրք I, II, Երևան:
 Գոգոլ Ն. Վ.— Երկեր, հ. V, Երևան:
 Գրիվա Ժան — Պատմվածքներ Իսպանիայի մասին, Երևան:
 Դանթե Ա.— Քավարան, Երևան:
 Հաջիս Վ.— Փոթորիկ, մասն II, III, Երևան:
 Էնոնիձե Գ.— Ստալին, Երևան:
 Էոնդոն Ջեկ — Կյանքի սերը, Երևան:
 Էռ Սին — Գյուղական թատրոնը, Երևան:
 Կալմա Ն.— Մանանթիսային դրամատի զանգվածները, Երևան:
 Կոմոդոմյանսկայա Լ.— Պատմվածք Զոլայի և Շուբայի մասին, Երևան:
 Հեյմ Ետեմյան — Խաչակիրներ, Երևան:
 Մալցև Ե.— Ամբողջ արտով, Երևան:
 Մարդարիսներ (ՍՍՏՄ ժողովուրդների հեքիաթների ժողովածու), Երևան:
 Միր Զալալ — Մի երիտասարդի մանիֆեստը, Երևան:
 Մրկիշվիլի Մ. — Խաղաթելիկի օջախը, Երևան:
 Ներուդա Պարլո — Թող արթնանա անտառահատը, Երևան:
 Շիրլեր Ֆ.— Հնտիր երկեր, Երևան:
 Շլեզերին Ս.— Հնտիր երկեր, հ. II, III, Երևան:
 Զեխով Ա.— Պատմվածքներ, Երևան:
 Պետեֆի Շանդոր — Բանաստեղծություններ, Երևան:
 Պոպով Ի.— Հնտանիք, Երևան:
 Չեդին Կ.— Արտաստվոր ամառը, Երևան:

Հունվարի 2-ին

Նշվում է ուռածրեն առաջին թերթի՝ «Վեղումաստի»-ի լույս ընծայման 250-ամյակը:

Հունվարի 8-ին

Գրողների միության դահլիճում տեղի է ունենում Հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Ն. Ա. Նեկրասովի մահվան 75-ամյակին, Բացման խոսք է ասում Գ. Սարյանը, ղեկուցում է Հ. Սալախյանը:

Հունվարի 17-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթում տպագրվում է Հայաստան այցելած քրադիական ղեկազացիայի ղեկավար, Կախնավոր գրող Ժորժի Ամադուսի «Սովետական Հայաստանը խաղաղության ու բերկրանքի երկիր է» հոդվածը:

Ժ. Ամադուսի հոդվածից.

«...Նա տեսա սովետական գրողներին, գրույց ունեցող միսյասանների, բանաստեղծներին, քննադատներին հետ: Նրանց թվում էր մեծ բանաստեղծ Ավետիք Իսահակյանը, որը անցյալում ապրել է տարագրության ու վշտի մեջ, և որը իր «սեղանագործություններում» արտացոլել է հայ ժողովրդի տառապանքները: Ներկայումս նա բերկրալի օրեր է ապրում՝ շրջապատված ժողովրդի սիրով: Այսօր կուլտուրան Հայաստանում քչերի արտոնությունը չէ, ինչ որ արգելված թան չէ ժողովրդի համար: Նա այստեղ չի հայտնվում ժողովրդին ծառայելու համար: Այժմ կուլտուրան պատկանում է ամենքին և գրողները հանդիսանում են ժողովրդի մի մասը, նրա դաստիարակները: Նրանք կարողացել են վերջապես մերականացնել հայ գրականության մեծ տրագիկանները՝ նրա հետաքսված Բացման և Բարձրացման համար...»

Հունվարի 19-ին

Մոսկվայի Գրականագետների կենտրոնական տանը տեղի է ունենում Վ. Վ. Մայակովսկու ստեղծագործության ուսումնասիրության հարցերին նվիրված խորհրդակցություն: Ներածական խոսք է ասում Ա. Սուրկովը, ղեկուցում է Վ. Դրուզինը: Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ բանաստեղծի քույր Լ. Մայակովսկայան, Պ. Անտոկոլսկին, Վ. Օդենը, Ն. Ասենը, Վ. Պերցոպլը, Ս. Տրեգուրը, Վ. Փաթախյանը, Հր. Գրիգորյանը, Ա. Սոֆրոնովը, Կ. Սիմոնովը, Ինչուսե եւս Ֆրանսիսկան Ամ Էրոզ Էրոզ Տրիպին:

Հունվարի 21-ին

Մոսկվայի Մեծ թատրոնում տեղի է ունենում Հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Վ. Ի. Լենինի մահվան 29-րդ տարեդարձին: Բացման խոսք է ասում Ն. Մ. Շվերնիկը, ղեկուցում է Ն. Ա. Միխայլովը:

Հայաստանի Սովետական գրողների միության վարչության նիստում քննարկվում է սատիրական գրականության զարգացման հարցը, ֆենադկանը մասնակցում են՝ Գ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Գ. Սարյանը, Ն. Զարյանը, Գ. Արսլը, Հ. Շիրազը, Գ. Բորյանը և ուրիշներ:

Հունվարի 27-ին

Կրեմլի Սվերդլովյան դահլիճում տեղի է ունենում «Ժողովուրդներ միջև խաղաղությունն ամրապնդելու համար» Միջազգային լենինյան մրցանակի հանձնումը Ի. էրենբուրգին:

Հունվարի 31-ին

Մոսկվայում, Հայկական կուլտուրայի տանը, տեղի է ունենում սովետահայ պոեզիային նվիրված երեկու Քացման խոսք է ասում Վ. Կավերինը, զեկուցում է Հր. Գրիգորյանը, իրենց նոր բանաստեղծություններն են կարդում Ս. Կապուտիկյանը և Գ. էմինը Վ. Զվյագինցեան, Մ. Մաքսիմովը և Լ. Գինզբուրգը, արտիստներ Տ. Մանսուրովան, Վ. Պոպովան, Բ. Պոպովը և ուրիշներ կարդում են Ավ. Խաչակյանի, Ն. Զարյանի, Գ. Սարյանի, Մ. Մարգարյանի, Վ. Դավթյանի, Գ. Բորյանի, Ա. Գրաշու, Ա. Դարբնու բանաստեղծությունները:

Փետրվարի 4-ին

Մոսկվայում, Կրեմլի Սվերդլովյան դահլիճում, տեղի է ունենում «Ժողովուրդներ միջև խաղաղությունն ամրապնդելու համար» Միջազգային լենինյան մրցանակի հանձնումը գրող Իոհաննես Բեխերին:

Փետրվարի 6-ին

Նշվում է Մ. Մ. Պրիշինին ծննդյան 80-ամյակը:

Փետրվարի 7-ին

Վախճանվեց գրականագետ, պրոֆեսոր Հովհիկ Մելիքյանը (ծնվ. 1902 թ.):

Փետրվարի 22-ին (6ին տոմարով 10-ին)

Իրանում է Ռուսաստանի հետ Հայաստանի միանալու 125-ամյակը:

Փետրվարի 24-ին

Գրողների միությունում տեղ է ունենում Գ. Սևունցի «Թեհրան» վեպի քննարկումը: Զեկուցում է Ն. Զարյանը, ելույթ են ունենում՝ Դ. Դեմիրճյանը, Վ. Վաղարշյանը, Հր. Գրիգորյանը, Ս. Աղաբաբյանը, Վ. Գրիգորյանը, Խ. Գյուլնազարյանը:

Հունվարի 26-ին

Գրողների միությունում քննարկվում է Ա. Դարբնու «Առաջինը գիրքը» Զեկուցում է Դ. Դեմիրճյանը, ելույթ են ունենում՝ Հ. Սալախյանը, Հր. Հովհաննիսյանը, Ս. Տարոնցին, Մ. Մարգարյանը և ուրիշներ:

Ապրիլի 5-ին

Երևանում բացվում է Հովհ. Թումանյանի Տուն-թանգարանը, Բացման խոսք է ասում Հովհ. Բաղդասարյանը, Ելույթ են ունենում Ստ. Զորյանը և Սի-մակ Սահակյանը:

* * *

Բաթմում տեղի է ունենում Հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Միրզա Ֆաթալի Ախունդովի մահվան 75-ամյակին: Ջեկուցում է աղաքնաժողով Մ. Ալիևը, Ելույթ են ունենում Պ. Վերշիգորան, Շ. Դադիանին, Հայ գրողներից՝ Մ. Արաղին:

Ապրիլի 8-ին

Տեղի է ունենում ՄԻԲԻՄ Սովետական գրողների միության վարչության ընդլայնված նիստ՝ նվիրված սովետական երգիծական կոմեդիայի զարգացման սյուրբիմենբրին, Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Ն. Տիխոնովը, Կ. Սիմոնովը, Վ. Երմիլովը, Ա. Սոֆրոնովը, Վ. Կոժենիկովը և ուրիշներ: Ծաղիկ խոսք է ասում Ա. Ֆադեևը:

Ապրիլի 9-ին

Նշվում է Ֆրանսիական մեծ գրող Ֆրանսուա Ռաբլեի մահվան 400-ամ-յակը:

Ապրիլի 11-ին

Գրողների միության դահլիճում տեղի է ունենում Հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Հովհ. Թումանյանի մահվան 30-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Ավ. Իսահակյանը, զեկուցում է Հր. Գրիգորյանը, Հուլիս են պատմում Ավ. Իսահակյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Ն. Զարյանը, Հո. Պողոսյանը, Սիմակը, Տ. Հախումյանը: Թումանյանին նվիրված բանաստեղծություններ են կարդում՝ Հ. Շիրազը, Հ. Սահյանը, Գ. Հմինը:

Ավ. Իսահակյանի խոսքից.

ժՀովհանես Թումանյանը մեր դարավոր կուսուրադի և գրականության մեծություններից է:

Նա վերաստեղծեց իր երկերի մեջ բավանդակ Հայաստանը՝ իր ուրույն ոճով, բուլբուլով, կուլբուլով: Մշակելով հայկական հարուստ ֆոնդերը, նա ստեղծեց լեռնադ պոեմներ, մանկական զեղեցիկ, կենդանի դրականություն: Այս ամենով նա տարեց և մանկահասակ ընթերցողներին ներշնչեց սեր դեպի մայրենի լեզուն, հայ պատմությունը, հայրենիքը:

Հ. Թումանյանի գործերը հարույր հաղարավոր մարդկանց սնարի գրք-րից են:

«Մով. Հայաստան», 1953, № 86:

Ապրիլ

Քրիլիսիում տեղի է ունենում Հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Հովհ. Թումանյանի մահվան 30-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Գ. Հեռիձեն, զեկուցում է Ի. Գրիշաշվիլին: Ելույթ են ունենում Կ. Գամախուրդիան, Մ. Ասլան-յանը, Վ. Ատրյանը և ուրիշներ:

«Գրական թերթ»-ում տպագրվում է Գ. Դեմիրճյանի «Դարավոր բարեկամ» մուսթան պամաթաթյունից» հոդվածը՝ Հայաստանը Թուրանաստանին միանալու 125-ամյակի առթիվ:

Ապրիլի 15-ին

Նշվում է Դեմյան Բեդեու ժենդյան 70-ամյակը:

Ապրիլի 16-ին

Վախճանվեց մեծավաստակ գիտնական, Հայկական ՍՍԹ Գիտությունների ակադեմիայի իսկական անդամ Հրաչյա Աճառյանը (ծնվ. 1878 թ.):

Ապրիլի 17-ին

Հայաստանի Սովետական դրոշների միութենում տեղի է ունենում հանգիստավոր երեկո՝ նվիրված աղբյուրական մեծ գրող Միրզա Ֆաթալի Ախաև-դովի մահվան 75-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Ս. Սողոմոնյանը, զեկուցում է Տ. Հախումյանը, ելույթ են ունենում՝ Գ. Դեմիրճյանը, Մ. Արազին, Հմ. Միրասը:

Ապրիլի 20—24-ը

Գրողների միության դահլիճում տեղի է ունենում մանկական գրականության հարցերին նվիրված խորհրդակցություն՝ կազմակերպված ՍՍԽՄ Սովետական դրոշների միության, ՍՍԽՄ ժողովուրդների գրականության հանձնաժողովի և Հայաստանի Սովետական դրոշների միության կողմից: Բացման խոսք է ասում Գ. Բորյանը: Պլենար նիստում զեկուցում է Գ. Սևոնցը, սեկցիոն նիստերում լսվում են Վ. Մնացականյանի (սովետահայ մանկական պոեզիան), Հ. Սալախյանի (արձակը) և Ս. Հարությունյանի (գրամատուրգիան) զեկուցումները: Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Մ. Պրիժմանան, Ի. Լիկստանովը (Սովետական), Ջ. Ալեքսանդրովան, Վ. Լյուրիմովան, Ե. Կալման, Ի. Միխաբուլիձեն, Վ. Շկլովսկին, Հր. Գրիգորյանը, Բ. Վարդազարյանը և ուրիշներ: Սեկցիոն քննարկումներն ամփոփում է Ստ. Զորյանը, խորհրդակցության արդյունքները՝ Մ. Պրիժմանան:

Ապրիլի 26-ին

«Գրական թերթ»-ում տպագրվում են մանկական գրականությանը նվիրված խորհրդակցության մասնակիցների Մ. Պրիժմանայի «Գրքեր երեխաների համար», Ջ. Ալեքսանդրովայի «Երեխանության համար», Ի. Միխաբուլիձեի «Լավ գրքեր տանք մանուկներին», Ա. Կալմայի «Պատմական պարզունակությունից», Վ. Լյուրիմովայի «Մանկա-պատանական գրամատուրգիան» և ուրիշներ, Ջ. Զարար-Ջադեի «Հայդուկություն» և ուրիշներ, Մ. Անյիդ-Ջադեի «Իմ տպավորությունները», Մ. Մարիջանի «Ստեղծենք մեր մանուկներին արժանի հրկեր» հոդվածները:

Լրայիսի 1-ին

«Գրական թերթ»-ը էջ է հատկացնում եղբայրական Աղբյուրներին թերթում տպագրվում են հայ-աղբյուրական ժողովուրդների քարկնամության մասին

Մ. Յ. Ախունդովի, Խ. Արուստյանի, Մ. Ա. Սարգիսի, Մ. Նալբանդյանի, Զ. Մամիկոնյանի, Զովհ. Քումանյանի և Ազ. Բաղդասարյանի մի շարք ասույթները, Ա. Աղանի «Աղբրեջանական սովետական գրականությունը» հոդվածը, Մ. Հուսեյնի, Հմ. Սիրասի, Միր Ջալալի, Գ. Բորյանի խոսքերը, Ա. Ռուստամի («Եմ հայրենիքը»), Ս. Սարիվեյի («Երգ աղատության»), Ն. Ռաֆիբեյի («Ալագյազ») և Գ. Սարյանի («Աղբրեջանին») քանաստեղծությունները:

Մայիսի 5-ին

Խաղաղության Համաշխարհային Խորհրդի հանձնարարությամբ ամենուր նշվում է լինական Տեե բանաստեղծ Յուլյ Յուանի մահվան 2230 տարին:

Մայիսի 7-ին

Տեղի է ունենում Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի գիտական սեսիան՝ նվիրված Աղբրեջանում սովետական իշխանության հաստատման 33-րդ տարնդարձին: Բացման խոսք է ասում Վ. Համբարձումյանը, լսվում են մի շարք զեկուցումներ, որոնց թվում՝ Ա. Սուլիմանովի «Աղբրեջանական սովետական գրականությունը» և Մ. Հասարկյանի «Սայաթ-Նովայի աղբրեջանական երգերը զեկուցումները»:

Ուկրաինայում կայանալիք հայ գրականության երկնդին մառնեցելու համար կիև են մեկնում Ն. Զարյանը, Գ. Էմինը և Զ. Սալախյանը:

Նշվում է հայ ակադեմիկոս կոմպոզիտոր Ա. Սյեմեդիարյանի մահվան 25-ամյակը:

Մայիսի 8-ին

Կիևի Ֆիլհարմոնիայի Սյուսադարդ գահինում տեղի է ունենում հայ գրականության երկու Բացման խոսք է ասում Պ. Տիխան, հայ գրականության մասին զեկուցում է Զ. Սալախյանը, ելույթ են ունենում Ն. Զարյանը և Գ. Էմինը: Հայերենից կատարած իրենց թարգմանություններն են կարդում՝ Մ. Ռիսկին, Վ. Սոսլուրան, Լ. Պերվոսյակին, Լ. Զաքարյան, Տ. Մասենկոն, Ս. Նովիցկին, Մ. Ռուդենկոն, Վ. Տկաչենկոն, Մ. Շերեմետը, Ս. Յուլչենկոն:

Մայիսի 14—17-ը

Հայաստանում հյուր է լինում Ենգիլյանդեր — ՍՍՌԴ քննկրության ղեկավար ժուռնալիստ Յան Վան Զեգելների ղեկավարությամբ Հեռանալիս վերջինս հայտնում է իր ապավորությունները:

Ո. Վ. Զեգելների տպավորությունները.

«Հայաստանում շատ կան հիանալի կուլտուրական հիմնարկներ, Ահա, օրինակ, Մատենադարանը: Մարդկային մտքի ինչպիսի՞ ապշեցուցիչ զանազան: Որքա՞ն շանքեր պիտք է գործադրվեն դարերի ընթացքում ալգայիսի զանազան հավաքելու և պահպանելու համար: Բայց հայ ժողովուրդը, հայ ինտել-
203—41

լիզենցիան չեն պարգևակում միայն իրենց սահման, ազգային հարուստ կուլտուրայի շրջանակներում: Հայաստանում խորագրեա հարգում են մյուս մարզավարդներին կուլտուրան: Մենք Մյասնիկյանի անվան հանրային գեղեցիկ գրադարանում մեն հուզմունքով թերթիցինք հայանգական գրքեր, որ խնամքով պահվում են այստեղ:

Հայաստան կատարած մեր այցելությունը Լիջանիկ պատահմունքով դուզադիպեց հայ ժողովրդի կուլտուրական կյանքի կարևոր իրադարձությունը՝ Հայկական Գիրահարմոնիայի համերգային դաշլիքի քաջմտեր: Այդպիսի դահլիճ ունեն եվրոպական օգնությունների ոչ բոլոր մայրաքաղաքները:

...Հեռախոսով Սովետական Հայաստանից, հայ ժողովրդին մենք ջանկա-նում ենք նոր հաջողություններ:

«Ծով. Հայաստան», 1933, № 118.

Մայիսի 18-ին

Հայաստանի Սովետական գրողների միությունում լսվում է Վ. Եկովսկու դեկլացումը՝ Երասմուսուրդի մի քանի խնդիրների մասին: Մեմայով:

Մայիսի 23-ին

Ճարտարապետների տանը տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված անանաժար ևարտարապետ Անթանիստ Թամանյանի ծննդյան 75-ամյակին:

Մայիսի 28-ին

Նշվում է սովետական անանաժար կին գրող Օլգա Ֆորչի ծննդյան 80-ամյակը:

Մայիսի 29-ին

Արասահմանի հետ կուլտուրական կապի համամիությունական ընկերու-թյունում տեղի է ունենում նիստ՝ նվիրված Գրաստիական գրող Վլատերի մահ-վան 175-ամյակին:



Գրական թերթը-ը էլ է նվիրում եղբայրական Ուկրաինային, թերթում տպագրվում են Պ. Տիշինայի, Մ. Ռիլսկու, Վ. Սոսյուրայի, Պ. Վորոնկոյի, Լ. Պերվոմայսկու, Ա. Մալիշկոյի րանաստեղծությունները, Ն. Զարյուխի «Կինի ժպիտը» և Հ. Սարխայանի «Միշտ ժողովրդի հետ» հոգվածները և այլ նյութեր:

Մայիս

Կազմվում է Լ. Ն. Տոլստոյի ծննդյան 125-ամյակն անցկացնող հորելու-նական համամիությունական հանձնաժողով՝ Կ. Ֆեդինի նախագահությամբ:

Հունիսի 4-ին

«Պրավդա»-ում տպագրվում է ակադեմիկոս Ե. Տարլեի «Այդարացից առաջ հոգվածը» Գ. Սևունցի «Բեհրան» վեպի մասին:

Հունիսի 8-ին

Երևանում քաջվում է Վրաստանի, Ադրբեյջանի և Հայաստանի թատերա-կան ընկերությունների միացյալ սեփան: Բացման խոսք է ասում պրոֆ. Վ. Վարդանյանը, որդույնի խոսքով հանդես են գալիս՝ Ե. Գադիանին, Թ. Ռյա-Արա-

առվր, Ն. Գոծիաշվիլին, Վ. Վաղարշյանը, Սեփայի աշխատանքները Երևանում տեսած են մինչև հունիսի 11-ը, ապա շարունակվում են Ադրբեջանում (14—15-ին) և Վրաստանում (19—25-ին), կսվում են հրեք նդրայրական ռեսպուբլիկաների ներկայացուցիչների մի շարք ղեկուցումները թատերական խնդիրների ու կապերի մասին:



Մոսկվայի Արվեստի աշխատողների կենտրոնական տանը տեղի է ունենում «երեկո» նվիրված Արամ Նալաթյանի ծննդյան 50-ամյակին:

Հունիսի 9-ին

Գրավում են տպագրում է «Հանրապետիկ» զրականագիտության նա Մեծագույն տպագրության հոգովներ:

Առաջնորդողից

«Մեր զրականություն զարգացման գործում մեծ ու պատվավոր է զրականագիտության ու գրական քննադատության դերը: Գրականագիտությունը կոչված է լուծելու գեղարվեստական ստեղծագործության արժանատիական հարցերը, վերլուծելու զրական պոեզիան օրինալագիտությունները, մշակելու կլասիկայի թաղմահարուստ ժառանգությունը և ընդհանրացնելու սովետական զրականության սիրերը, նույնատեղ ու ստեղծագործության հաղող զարգացմանը, անհաշտ պայքար մղելու քուրճուկական իդեոլոգիայի դեմ:

...Վերջին տարիներս մեզ մոտ ստեղծվել են կլասիկ ժառանգությանը նվիրված մի շարք աթենքավոր աշխատություններ: Ավելացել է սովետական զրականության առանձին ուղղությունների վերաբերյալ գրքերի և աշխատությունների թիվը:

Մոսկվայի զրականագիտության զարգացման գործում դեռևս շատ թերություններ կան: Մեր զրականագիտները թույլ են կապված կյանքի հետ, համախնդրանք աշխատանքը կտրված է արդիականության արժանատիական խնդիրներից: Գու առանձինպես ցույցատես արտացոլում է գտնում անուրազության մոտեմված պին վիճակի մեջ, որում գտնվում է սովետական զրականության առանձինպեսությունը:

...Թիլ րացրել լկան կլասիկների թաղմահարուստ ժառանգության ուսումնասիրման ասպարեզում:

...Ծայրահեղ անբավարար վիճակում է գտնվում զրականության տեսություն, մարդաստանական-լինիկյան կլասիկայի հարցերի մշակումը:

...Ուղեղ քննադատներ ու զրականագետներ, թուլացիկ կերպով վերապատմելով ստեղծագործության դադարավորը, իրենց խնդիրն ավարտված են համարում, անուրազություն մատենելով տիպականության, գեղարվեստականության, վարպետության, լեզվի, ունի, կոմպոզիցիայի և այլ հարցերը, այսինքն պին ամենը, ինչը կազմում է արվեստի միսն ու արդյունը:

...Սովետական զրականագետները, քննադատները կոչված են համարձակորեն առաջ մղելու զրականագիտությունը, պատվով կատարելու իրենց բարձր

խնդիրները, անտիվորեն նպաստելու գրանցանոթյան զարգացմանն ու ծաղկմանը:

«Մեզ. Հայաստան», 1953, № 138.

Հունիսի 20-ին

«Գրական թերթ»-ը վրացական «Լիտերատուրուի» զաղեթի թերթի հունիսի 5-ի համարից թարգմանաբար արտատպում է Ս. Զիջովանու բանաստեղծու-թյունների լիակի՝ նվիրված Սովետական Հայաստանին:

Նշվում է սովետական ակադեմիկոս գրող Ֆլոգոր Գյաղկովի ծննդյան 70-ամ-յակը:

Հունիսի 22-ին

Նշվում է Ա. Ի. Գերցենի կողմից խոսքում հիմնադրված «Ռուսական ազատ տպարան»-ի 100-ամյակը:

Հունիս

«Սովետական գրականություն և արվեստ» ամսագիրը բաժին է հասկաց-նում արտատպմանը անող զաղեթի:

Հուլիսի 2-ին

Նշվում է Ֆրանսիական ակադեմիկոս գրող-լուսավորիչ Ժան Ժակ Ռուսոյի մահվան 175-ամյակը:

Հուլիսի 3-ին

Գրողների միությունում տեղի է ունենում խորհրդակցություն՝ նվիրված սատիրայի և հումորի զարգացման հարցերին: Զեկուցում է Ս. Հարություն-յանը, մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Վ. Վաղարշյանը, Գ. Դեմիրճ-յանը, Գ. Քեար, Ա. Փայանջյանը, Գ. Իսրայանը:

Հուլիսի 3-ին

Մոսկվայում սկսվում է Վ. Մայակովսկու ծննդյան 80-ամյակին նվիրված գրական երեկոների անսերիան:

Հուլիսի 10-ին

Վրացական «Լիտերատուրուի» զաղեթի թերթի ամբողջ համարը նվիրվում է Սովետական Հայաստանին: Տպագրվում են Ավ. Իսահակյանի, Գ. Դեմիրճ-յանի, Ստ. Զորյանի, Ն. Զարյանի և սովետահայ ուրիշ գրողների գեղարվես-տական երկերն ու հոգվածները:

Հուլիսի 15-ին

ՍՍՌՄ Գերադույն Սովետի նախագահության հրամանագրով գրող Ֆ. Վ. Գյաղկովը, ծննդյան 70-ամյակի կապակցությամբ, պարգևատրվում է Լենինի շքանշանով:

Հուլիսի 18-ին

Մոսկվայի Միությունների տան Սյունազարդ դահլիճում տեղի է ունենում հարելյանական հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Վ. Վ. Մայակովսկու ծննդյան 60-ամյակին։ Երեկոս բաց է անում Կ. Սիմոնովը, զեկուցում է Վ. Պերցովը, Ելույթ են ունենում՝ Մ. Հովսեփյանը, Ա. Բեդիմենսկին, Ա. Պրոսուխան, Ա. Կուլիշովը, Ս. Զիթովանին, Ս. Վուրդունը, Մ. Թուրսուն-Ջազան, Գ. Գուլյաձը, Տ. Տիլվիտսեր և ուրիշներ, ինչպես նաև էմի Սյուն (Զինաստան), Վ. Բեդիլ (Գերմանիա), Գ. Զերմանստուն (Իտալիա), Ս. Կորոլյովը (Րուսլան)։

Հուլիսի 20-ին

Հայֆրեյտրմոնիայի ամառային դահլիճում տեղի է ունենում հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Վ. Վ. Մայակովսկու ծննդյան 60-ամյակին։ Բացման խոսք է ասում Գ. Բորյանը, զեկուցում է Հր. Գրիգորյանը, իրենց թարգմանություններն են կարդում՝ Ն. Զարյանը, Գ. Աբովը, Հռ. Պողոսյանը, Հ. Սահյանը։

Հուլիսի 23-ին

Հայկական ՄԱՄ Գիտությունների ակադեմիայում տեղի է ունենում զիտական սեպտա՝ նվիրված Ն. Գ. Զերնիշևսկու ծննդյան 125-ամյակին։ Բացման խոսք է ասում Մ. Ներսիսյանը՝ լսվում են Հ. Մամիկոնյանի «Են. Գ. Զերնիշևսկին և 19-րդ դարի 50—60-ական թվականների հայ ուսուցիչները-զեմոկուսական», Գ. Հովսեփյանի «Են. Գ. Զերնիշևսկու կապերը հայկական շրջանների հետ 19-րդ դարի 80-ական թվականներին» և Ա. Ոսկանյանի «Են. Գ. Զերնիշևսկին ռուսական դպրոցների» ռեզյումեները։

Հուլիսի 30-ին

Հայերեն նշվում է Սովետական Միության Կոմունիստական պարտիայի 50-ամյակը։

Օգոստոսի 4-ին

Վախճանվեց դրականագիտ-քննադատ Ռուբեն Վարդապարյանը (ծնվ. 1871 թ.)։

Օգոստոսի 6-ին

Մոսկվայում, ՄԱՄ Գեղարվեստի ակադեմիայի սրահներում, բացվում է հնդկական կերպարվեստի ցուցահանդեսը։

Մ. Սահյանի խոսքից.

«Մեզ, սովետական նկարիչներին, համար արտակարգ կերպով հետաքրքիր է ժամանակակից հնդկական կերպարվեստագետների հետ ծանոթանալը, նվազ ոչ միայն այն պատճառով, որ այդ արվեստի միջոցով ճանաչում ենք հնդկական ժողովրդի պատմությունը, միջոցով, կյանքն ու կենցաղը։ Այդ արվեստի գեղարվեստական պրիոմների, ոճի, ձևի մեջ իր արտացոլումն է գտել աշխարհի հնագույն և ժամանակակից արվեստի կուլտուրաներից մեկը։

...Մոսկվայում ողջունելով Հնդկաստանի տաղանդավոր ժողովուրդներին հերկայացուցիչներին, ծանոթանալով նրանց ստեղծագործության հետ՝ ամբողջ

սրտով նրանց հետագա հաջողություններն են վստահեցում, իսկ նրանց հարուստ ու ինքնատիպ ազգային արվեստին՝ հետագա զարգացումն ու ծաղկումը:

«Գրական թերթ», 1933, № 20.

Օգոստոսի 7-ին

Նշվում է 4. Ս. Ստանիսլավսկու մահվան 15-ամյակը:

Օգոստոսի 31-ին

Մոսկվայում, Միտիթունների տան Հակոբյանների գաղթի համար, անդի է ունենում հաղադրության պաշտպանության Սովետական կոմիտեի պլենումը: Բացման խոսք է ասում Ի. Էրենբուրգը, զեկուցում է Ն. Տիխոնովը:

Պլենումն իր ընդունած բանաձևում լիովին հավանություն է տալիս հաղադրության Համաշխարհային երրորդի Բուլղապեշտի սեփական որոշումներին, կոչ է անում խաղաղ ճանապարհով լուծել վիճելի հարցերը, զարգացնել կուլտուրական հարաբերությունները ժողովուրդների միջև:

Օգոստոս

Է. Ն. Տոլստոյի ծննդյան 125-ամյակի կապակցությամբ կազմվում է հոբելյանական ռեսուրսիլիկական հանձնաժողով՝ Սա. Զորյանի նախագահությամբ:

Հանձնաժողովի կազմում ընտրվում են՝ Ավ. Խաչատրյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Մ. Արադիև, Ն. Զարյանը և ուրիշներ:

«Սովետական զրականություն և արվեստ» ամսագրի ամբողջ ութերորդ համարը նվիրվում է վրացական զրականությանը: Տպագրվում են «Թարեհկամության դրոշի տակ» առաջնությունը և վրացական 24 գրողների շափածո ու արձակ երկերը:

Սեպտեմբերի 1-ին

Տեղի է ունենում Մոսկվայի գրողների ժողովը՝ նվիրված ՄԱԽ Գերագույն Սովետի հինգերորդ սեսիայի արդյունքներին և սովետական զրականության խնդիրներին: Զեկուցում է Ա. Սուրկովը, մեքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Մ. Եսենկյանը, Մ. Պրիլեժանև, Կ. Միմոնովը և ուրիշներ:

Նրանքի «Գովունխատ» թերթում տպագրվում է Հայաստան այցելած Կառաղա-Սովետական բարեկամության նախագահ Դալսոն Կարտերի հղվածք իր ստացած անավորությունների մասին:

Դ. Կարտերի հոգված ի ց.

«Դուք գրե՛ք սրբույթ, որ իմ երկրում, Կոնստանդնուպոլիսում, իրո՛ք ես գեա նրկոս էի, գոյություն ունե՛ր այսպիսի ասացվածք՝ «Սովահար, ինչպիսի հայր ու Դա 1920 թվականին էր, Հիշելով այդ ասացվածքը այս վերջին մի քանի օրերի

ընթացքում, եւ ժողտաքնել եմ հարյուրամիւր տնգամ, ապրել ու ժողտաքնել եմ ձեզ հետ՝ հայեր՝ ձեր հարուստ դաշտերում, ձեր հոյակապ նրահան քաղաքի հրապարակներում:

Սեպտեմբերի 3—7-ը

Տեղի է ունենում Սովետական Միության Կոմունիստական պարտիայի Կենտրոնական Կոմիտեի պլենումը, որը Ն. Ս. Խրուշչովի ղեկառնման առթիվ ընդունում է որոշում «ՍՍՌՄ դոկտրինային սեփական հետազոտական միջոցառումների մասին»:

Սեպտեմբերի 7—8-ը

Տեղի է ունենում Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի Գրական-նութային ինստիտուտի գիտական սեփական՝ նվիրված է. Ն. Տղտտոյի ծննդյան 125-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Ը. Մամիկոնյանը, լսվում են Էդ. Ռոմբոյանի «Վ. Ի. Լենինը Տղտտոյի մասին», Զ. Ղուկասյանի «Տիպականության հարցը Ը. Ն. Տղտտոյի ստեղծագործություններում» և Ռ. Զարյանի «Ը. Ն. Տղտտոյը հայ թատրոնում» ղեկուցումները:

Սեպտեմբերի 8-ին

Նշվում է շին մարտիկ-գրող Յուլիոս Յուլիկի մահապատժի 10-րդ տարելիցը:

Սեպտեմբերի 12-ին

Նշվում է շին մարտիկ-գրող Յուլիոս Յուլիկի մահապատժի 10-րդ տարելիցը:

Սեպտեմբերի 16—17-ը

Նրահանի Պետական համալսարանում տեղի է ունենում գիտական սեփական՝ նվիրված է. Ն. Տղտտոյի ծննդյան 125-ամյակին:

Սեպտեմբերի 17-ին

Հայաստանի Գրողների միության դահլիճում տեղի է ունենում հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Մովսես Աբաղյու ծննդյան 75-ամյակին: Նրահան թաց է տնում Ստ. Զորյանը, ղեկուցում է Գ. Ստեփանյանը:

Հրապարակվում է ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի Նախագահության 1953 թ. սեպտեմբերի 4-ի հրամանագրի՝ գրողին Աշխատանքային Կարմիր Դրոշի շքանշանով պարգևատրելու մասին:

Սեպտեմբերի 20-ին

Հայերենի նշվում է Բաքվի 26 կոմիսարների գնդակահարման 35-ամյակը և Ստ. Շահումյանի ծննդյան 75-ամյակը:

Սեպտեմբերի 21—28-ը

Մոսկովյան Գրականագետների կենտրոնական տանը բացվում է երիտասարդ քննադատների համամիութենական խորհրդակցություն-սեմինար: Ներածական ճառով հանդես է դալիս Ա. Մուրկովը, պլենար նիստում «Տիպականության պրոբլեմը մարքս-լենինյան լուսարանմամբ» թեմայով ղեկուցում է Վ. Օդերովը, սեմինար ավարտվում քննարկում ղեկուցում են՝ պրոֆ. Ն. Գլաշովը:

Լ. Ռոսոս ունայացիոհ-զեմակրտապետ քենադատաւթյան աբաղիցիտեներէ)։
Դ. Զաւալավակին (ՍՍՈՎհտական սատիրայի զարգացման մասին)։ Արաք. Ա. Ըվ-
զենեան (ԵԳեզարվնատական երկերի լեզվի քենադատական վերլուծութեան
մասին)։ Ա. Սուրկովը (պոեզիայի մասին)։ Տ. Տրեֆանովն (արեւելի մասին)
և ուրիշներ։ Տեղի են ունենում մի շարք հանգիստներ տեղւոյի գրողներին ու
քենագետներին հետ։

Սեպտեմբերի 23-ին

Պեկինում բացվող Զինաստանի գրականաւթյան և արվեստի աշխատողնե-
րի երկրորդ համագումարի աւթիվ ՍՍՌՄ Սովետական գրողների միութեանը
հաւում է ողջույնի հեռագիր՝ Ա. Յագինի, Մ. Շուխոմի, Ի. Էրենբուրգի, Ն. Տի-
խոնովի, Ա. Կորնեյուկի, Ս. Վուրդուի, Բուրսուե-Զագին և ուրիշների ստա-
րագրութեամբ։

Հ և ու գ ի ր ք .

ՍՍՈՎհտական գրողները ջերմորեն ողջունում են Զինաստանի գրականաւ-
թյան և արվեստի աշխատողների երկրորդ համագումարը։ Զին ժողովրդի
փառապանծ որդիներն ու դուստրերը՝ գրողները, արտիստները և արվեստա-
գետները, շարունակելով ժողովրդական արվեստի լավագոյն տրադիցիաները,
իրենց ավանդն են մատնում մեծ Զինաստանը վերափոխող ստեղծարար աշ-
խատանքի մեջ, ամբողջ աշխարհում խաղաղութեանը ամրապնդելու գործի
մեջ։ Զարգանում և ամրապնդվում են բարեկամութեան կապերը Զինաստանի և
Սովետական Միութեան ժողովուրդների միջև։ Ցանկանում ենք հաջող և ար-
դյունավետ աշխատանք Զինաստանի գրականաւթյան և արվեստի աշխատողնե-
րի երկրորդ համագումարին, ստեղծագործական նոր նվաճումներ մեր բարե-
կամներին, որոնք իրենց ուժերն ու տաղանդը նվիրարեցնում են նոր, երջանիկ
կյանք ստեղծող հերոսական ժողովրդին ծառայելու գործին։

Սեպտեմբերի 28-ին

Նշվում է Ֆրանսիական գրող Պրոսպեր Մերիմեի ծննդյան 150-ամյակը։

Նոյեմբերի 5-ին

Վախճանվեց գերմանական գրող, Ազգային մրցանակի լատրեստ, պրո-
ֆեսոր Ֆրիդրիխ Վոլֆը։

Նոյեմբերի 6-ին

Վախճանվեց գրականագետ, Հայկական ՍՍՌ Գիտութեանների ակադե-
միայի իսկական անդամ Արսեն Տերտեւրյանը (ծնվ. 1882 թ.)։

Նոյեմբերի 7—8-ը

Տեղի է ունենում Հայկական ՍՍՌ Գիտութեանների ակադեմիայի և Մարք-
սիզմ-լենինիզմի ինստիտուտի Հայկական ֆիլիալի միացյալ գիտական սե-
սիան՝ նվիրված Բաքվի 26 կոմիսարների սպանութեան 35-ամյակին և Ստ.
Եահումյանի ծննդյան 75-ամյակին։

Նոյեմբերի 8-ին

Երազման թերթը-ի ամբողջ համարը (N 37) նվիրվում է Սովետական
Հաստիստին։ Թերթում տպագրվում են լատվական գրողների, քանաստեղծնե-

րի, գրականագետների, արվեստագետների մի շարք գործերը, մասնավորապես Յան Սուդրարկայնի «Մեծ խնայող», Յան Ռայնիսի «Մի»-ն աշխարհ, Վալդիս Լուքսի «Ջահել էինք միշտ» բանաստեղծությունները, Անդրեյ Ուպիտի «Ողջույնի խոսք», Ֆր. Ռոկոպեչնիսի «Նամակ Երևանի բարեկամներին», Միքայել Գեմպեի «Ես տեսա Հայաստանը» և մի շարք այլ նյութեր:

Յան Սուդրարկայնի բանաստեղծությունից.

Երբ կերենք մեք, ինչպես ժեր մըլլուն,
Հայ ժողովուրդն է տքնել դարեդար.
Մեծ չէ նա, սակայն պինդ է, իմաստուն,
Փարից հանել է նա կայծ ու հանճար
...Հույսերը ծաղկում, արյուն է վազում
Հոռիկու թափերով դարձաբանների,
Բասհակյանի երգերն են կարգում,
Եվ շունչն են զգում հայոց լեռների.
...Մեծ Ալաուկասից ու մեր Հուրանից¹,
Քո եղբայրներից ողջույն ցնդ, Սեա'ն,
Երբ քո արևը բարձրանա սարից,
Զկնորանեն խոստեղ գեպի լիճ կերթան:

Ա. Ուպիտի «Ողջույնի խոսքը».

«Եստ քան է հարազատ դարձնում հայ և լատիշ ժողովուրդներին, բազմադարյան անազատ կյանքը՝ օտարերկրացիների լծի տակ, հարկադրական էմիգրացիան, աղաքարը հանուն իր ազգային ինքնուրույնության, ժողովրդական տրագիկաների և, վերջապես, հանուն կոմունիզմի համատեղ պայքարը՝ Սովետների ամենարժեք և նորանոր ստեղծագործությունների կտրուկ արևի».

Տաղանդավոր հայ ժողովուրդին հետագա առաջադիմություն են ցանկանում սովետական ժողովուրդների համերաշխ ընտանեցույթը:

Մ. Գեմպեի խոսքից.

«Ես տեսա Հայաստանը, Տեսա նրա խստաշունչ լեռները, նրա մրգառատ այգիները և Սևանի դարավոր կապույտ ջրերը: Ես տեսա նրա ժողովուրդին, հայերի բոցկտուն, սև ալքերի մեղ կարգացի անցած դարերի վիշտը, այսօրվա խիստ ու կրակն ուժը: Եվ հայոց երկրի յուրաքանչյուր քար, անցյալի ու ներկայի հոռիկ կառուցումները ինձ ասում էին այդ բարձրաշնորհ և իմաստուն ժողովրդի մեծ սիրտ և ազատության մասին:

Ես հիշում եմ, թե ինչպես մենք, լատիշ պոետներս, լաց նղանք, երբ հայ գրողների հետ դիտենք «Սովետական Հայաստան» ֆիլմը, հայ ժողովրդի պատմական հակաստագիրը մեզ հիշեցնում էր լատիշ ժողովրդի ճակատագիրը...

...Ես ունկնդրեցի հայոց հիանալի լեզվին, ինչպես նա հնչե՞ղ է երգերում, պոեզիայում, դրույցներում: Մենք բախտ ունեցանք խոսելու հայ մեծ բանա-

¹ Ալաուկաս և Հուրան լատիշական լեռն են:

առեղծ Ավետիք Իսահակյանի, Նոյրի Զարյանի, Նուրբ արձակագիր Սեփակ Ջորյանի և շատ ուրիշ հայ գրողների հետ, որոնք առիթնուր հոգսաարության մեջ և եղբայրական սիրով էին շրջապատում մեզ։ Նրանց հետ առնչյալ գրույցները շատ քան բացահայտեցին մեզ Հայաստանի կյանքի մասին, և հետո բուրբ ժեր տպավորությունները հորդեցին Ավետական Հայաստանին նվիրված բանաստեղծությունների և ակնարկների մեջ...»։

Նշվում է վրացական ականավոր բանաստեղծ Գալակտիոն Տարիձեի ծննդյան 60-ամյակը և զբաղան-հասարակական գործունեության 45-ամյակը։

Հոկտեմբերի 15-ին

Երևան է ժամանում ուսմիտական գիտության ու կուլտուրայի գործիչների ղեկավարներ։ (Տպավորությունները տե՛ս «Արմ. Հայաստան» թերթ, 1953, № 253)։

Հոկտեմբերի 21—24-ը

Մոսկվայի Կինոյի տանը տեղի է ունենում ՍՍՌՄ Սովետական գրողների միության վարչության 14-րդ պլենումը։ Բացման խոսք է ասում Ա. Ցուդենը, «Սովետական դրամատուրգիայի զարգացման պրոբլեմները» հարցի մասին ղեկավարում է Բ. Լավրենկո, մեջերի փոխանակությանը մասնակցում են տարբեր ռեպուբլիկանների ներկայացուցիչներ, Հայաստանից՝ Ս. Հարությունյանը և Գ. Բորյանը։ Պլենումը քննում է նաև գրողների երկրորդ համագումար հրավիրելու հարցը։ Նորընտիր վարչության նախագահության կազմում ընտրվում է նաև Ն. Զարյանը։

Նոյեմբերի 6-ին

Մոսկվայի Մեծ թատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ ռեույությունի 36-րդ տարեդարձին, Զնկուցում է Կ. Ն. Վորոշիլովը։

Նոյեմբերի 15-ին

Վախճանվեց սովետական գրող Միխայիլ Իլյինը (ծնվ. 1905 թ.)։

Նոյեմբերի 16—17-ը

Հայաստանի Սովետական գրողների միությունում տեղի է ունենում խորհրդակցություն՝ նվիրված գեղարվեստական թարգմանության որակի հարցերին։ Զնկուցում է Տ. Հախումյանը։ Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Ստ. Զորյանը, Էդ. Քոփչյանը, Ս. Վահուսին, Մ. Արմենը, Հր. Քոչարը, Ս. Պալազյանը և ուրիշներ։

Նոյեմբերի 21-ին

Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի դահլիճում տեղի է ունենում գիտական սեփական նվիրված գերմանա-սովետական բարեկամության միամսյակին։ Բացման խոսք է ասում Մ. Ներսիսյանը։ Խմբում են Գ. Ստեփանյանի «Գերմանական կյանքի զամբաստան»-ի լույս տեսնելու, Բ. Յուզբաշյանի

«Իտալանեա Բենիերի» ստեղծագործությունը և է. Պետրոսյանի «Անեա Չեզերսի զնայերը» զննալուծումները:

Նոյեմբերի 23-ին

Հայֆրիդարմոնիայի Մեծ դահլիճում տեղի է ունենում Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի Հիմնադրման 10-ամյակին նվիրված ժողով: Բացման խոսք է ասում Վ. Համբարձումյանը: Ողջույնի խոսքով հանդես են գալիս՝ Մ. Ն. Տիխոմիրովը (ՍՍՌԳ Գիտությունների ակադեմիայի կոզմից), Վ. Գ. Կոստյանենկոն (Ուկրաինա), Վ. Վ. Պոլոզովը (Ուկրաինա), Մ. Մ. Ալիևը (Ադրբեջան), Ա. Կ. Բարաթիձեն (Վրաստան), Օ. Ն. Մամոնովազովը (Խորհրդային), և վերջինս մի շարք զննալուծումներ:

Այնուհետև տեղի են ունենում ընտրություններ:

Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի իսկական անդամ է ընտրվում Դ. Դեմիրճյանը:

Նոյեմբերի 23—28-ը

Վիննայում տեղի է ունենում Խաղաղության Համաշխարհային Խորհրդի սեփական ներկայից են ունենում սովետական դրոշներ Ի. Էրենբուրգը, Ա. Սուրկովը, Ն. Տիխոմիրովը: Սեփական ընդունում է ընդհանուր բանաձև: Սեփական որոշում է 1954 թ. ընթացքում լայնորեն տրանսլանգիական գրող Ֆիլիպինգի մահվան 200-ամյակը, որտեղ մեծ գրող Ա. Պ. Չեխովի մահվան 50-ամյակը և հույն նշանավոր դրամատուրգ Աթինաոֆանի ծննդյան 2400-ամյակը:

Նոյեմբերի 25-ին

Վրաստանի Սովետական դրոշների միության ակումբում տեղի է ունենում գրական երեկո՝ նվիրված Հայաստանում Սովետական իշխանություն հաստատվելու 33-րդ տարեդարձին: Բացման խոսք է ասում Գ. Աբաշիձեն, Շալաև վրաց ժողովուրդների բարեկամության դաշտում վրացական գրականության մեջ թանկանշատ զննալուծում է Ի. Գրիշաշվիլին: Հայաստանի նվիրված բուհաստեղծություններ են կարդում՝ Ս. Չիրովանին, Ա. Միրջիտովան, Ի. Նոնեշվիլին, Խ. Բերուլան և ուրիշներ:

Նոյեմբերի 26-ին

Նշվում է ակադեմիկոս ռեդիոյիցներ Բոգդան Կոնսյանցի ծննդյան 75-ամյակը:

Նոյեմբերի 28-ին

Ադրբեջանական «Աղաթիյաթ» վա ինչապանաթե («Գրականություն և արվեստ») թերթը էջ է նվիրում Հայաստանում Սովետական իշխանության հաստատման 33-րդ տարեդարձին: Թերթում տպագրվում են Ն. Ջալալյանի (Ենաղաղության աղանի), Գ. Էմինի («Խոսք», Հայաստան), Ս. Կոպուտիկյանի (Բանաստեղծություններ), Լ. Մահմադյանի (Բանաստեղծություններ), Վ. Մանասյանի, Վալիկ Վարդանյանի, Ալ. Բաղդասարյանի, Ի. Պարստյանի և Ս. Աղաթիյանի հոգովանները՝ Հայ գրականության, դրամատուրգիայի, երաժշտության, նկարչության և ճարտարապետության մասին:

Նոյնամբեր

Սովետական գրականության և արվեստի մասագիրքը քաժին է նվիրում ուկրաինական գրականությանը, տպագրելով Պ. Տիլնայի, Մ. Ռիլեյի, Մ. Բաժանի, Լ. Գիմիանովի, Օ. Օլեյնիկի, Մ. Նազնիբեկովի, Յու. Զբանցկու, Տ. Մասենկոյի և Պ. Վորոնկայի մի շարք բանաստեղծությունները:

Պեկտեմբեր

Հրապարակվում է ՍԿԳ Կենտրոնական Կոմիտեի, ՍՍՌՄ Միեխտրեների Սովետի և ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի Նախագահության որոշմամբ՝ 1954 թ. Ռաւասաստեի հետ Ուկրաինայի վերամիավորման 300-ամյակը տոնելու մասին:

Պեկտեմբերի 12-ին

Ժողովուրդների միջև խաղաղության ամրապնդելու համար Միջազգային Հեղինակության մրցանակների կոմիտեի որոշմամբ՝ 1953 թ. համար գրողներից մրցանակներ են շնորհվում Հեոն Կրուչկովսկուն (Ղևաստան), Պարլո Ներուզային (Զիլի):

Պեկտեմբերի 15-ին

Բացվում տեղի է ունենում հորեյանական հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Նիզամի Գյանջեբի մահվան 750-ամյակին: Երեկոն բաց է անում սկադ. Մ. Մ. Ալիևը, ղեկուցում է Ս. Վորոնկան, ելույթ են ունենում՝ Վ. Լուզովսկոյը (Մոսկվա), Ի. Նեխոդան (Ուկրաինա), Ե. Դադիանին (Վրաստան), Զ. Իսրայելյան (Ուզբեկստան), Հր. Քուլարը (Հայաստան), Բ. Էսենովան (Թուրքմենիա), Գ. Միրզոևը (Տաջիկստան): Վերջում խոսք է ասում Մ. Իբրահիմովը:

Պեկտեմբերի 16-ին

Պրական թերթում տպագրվում է Երևան այցելած հնդիկ գրող Ս. Նավտեյի հոդվածը՝ իր տպավորությունների մասին:

Ս. Նավտեյի հոդվածից.

Ո՞հմ համար աշխարհի ամենազեղեցիկ ցաղարներից մեկը Երևանն է, որի ճարտարապետական ամեն մի շենքի, ամեն մի կոթողի յուրաքանչյուր քարը թրթռում է երաժշտությամբ: Այդ շենքերի երաժշտությունը խաղաղությանն է:

...Հայ ժողովուրդը շատ հին կայսեր ունի իմ ժողովրդի հետ, հայ առաջին պարբերականը լույս տեսավ հնդկական Մադրաս ցաղաքում: Մեն բանաստեղծ Ավետիք Իսահակյանը ինձ պատմեց, որ առաջինը շենքերում Զեղևաստանից մի զեղեցիկ աշտանակ է բերվել Հայաստան: Այսօր իմ երիտասարդ ձեռքերով ես ձեռքներից վերցնում եմ մի փառավոր աշտանակ, որ լուսավորված է սովետական երջանկությամբ և յուսով: Իմ ժողովրդի հետ ուսուսի ես պիտի պայքարեմ, պիտի գրեմ, որպեսզի այդ պայծառ լույսը մի օր փայլի իմ սիրելի հնդիկ ժողովրդի թուխ, գեղեցիկ աչքերում:

Պեկտեմբերի 20-ին

Մոսկվայում տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված Հատնակառն Կիսևովի գրող, լուսավորիչ-գեոեկրատ Ֆրիդրիխ Ռեյնզոլդ Կրեյցվալդի ծննդյան 150-ամյակին:

Դեկտեմբերի 23-ին

«Գրական թերթ»-ում տպագրվում է Մ. Զորենյի նամակը Թիգայից՝ «Թանկամտությունը հեռավորություն չգիտես վերնագրով, ուր պատմում է, թե ինչպիսի ջերմ արձագանք է դտել Հատվիայում հայկական «Գրական թերթ»-ի Հատվիային նվիրված համարը, նշում, որ այդ համարին նվիրված հոդվածով «Առվատեղան Հատվիայի թերթում հանդես է եկել Յան Սուդրաբեկը, բերում է մի շարք կոյտնտեսականների, բանվորների խոսքեր»:

Դեկտեմբերի 24-ին

Մոսկվայի Պ. Ի. Չայկովսկու անվան կոնսերվատորիայի մեծ դահլիճում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված ադրբեջանական մեծ բանաստեղծ Նիզամի Գյանյևի մահվան 750-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Ստ. Շչիպաչովը, ղեկուցում է Ե. Բեքտեյսը:

Դեկտեմբերի 27-ին

Վախճանից լեհ բանաստեղծ Յուլիան Տոլմիբը (ծնվ. 1894 թ.):

Դեկտեմբերի 29-ին

Մոսկվայի Մ. Գորկու անվան Գրական ինստիտուտի հիմնադրման 20-ամյակի առթիվ «Խտրատուրնայա զազետա»-ում տպագրվում են ինստիտուտի տաների՝ Վ. Աժանի, Ե. Դոմաստովսկու, Կ. Սիմոնովի, Ս. Բաբանսկու, Մ. Մատուսովսկու, Վ. Ավդինի խոսքերը, ինչպես նաև Ս. Կապուտիկյանի «Միտանական քննանիքում» վերնագրով նամակը Դադստանի անվանի բանաստեղծ Ռասուլ Համզատովին՝ ինստիտուտի դերի մասին՝ ժողովուրդների եղբայրությանը ամրապնդելու գործում:

Դեկտեմբեր

Պրագայում լույս է տեսնում Ստ. Զորյանի «Մի կյանքի պատմություն» վեպը լեհերեն լեզվով:

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԻՐԱՌԳՐԱՅԻՆ

Զափածո

Բորյան Գ.— Հատընտիր, Երևան:

Դավթյան Վ.— Ժանապարհ սրտի միջով, Երևան:

Դավթյան Վ.— Արշալույսը լեռներում (ռուսերեն), Երևան:

Զալյան Ն.— Արմենուհի (ռուսերեն), Մոսկվա:

Կապուտիկյան Ս.— Դեպի Մոսկվա (խոսքերեն), Տալին:

Սահյան Հ.— Միաժանը տափաստանում, Երևան:

Սևակ Պ.— Անհաշտ մտերմություն, Երևան:

Տարոնցի Ս.— Մեծ առօրյա, Երևան:

Քարամյան Մ.— Հայրենի լեռներ, Թբիլիսի:

Արձակ

Ալադադյան Ստ. — Անաստասիա, Երևան:

Անանյան Վ. — Որոտրդակյան պատմվածքներ, գիրք III, Երևան:

Անանյան Վ. — Սևանի ափին (քննություններ), Մինոկ:

Անանյան Վ. — Սևանի ափին (էստուներեն), Տալլին:

Արադի Մ. — Պատմվածքներ և վիպակներ, Երևան:

Արմեն Մ. — Ցասկա, Երևան:

Գյուլնազարյան Խ. — Հավ ճանապարհորդներ, Երևան:

Դարյան Զ. — Փորձություն, Երևան:

Զարյան Ն. — Ուղեգրություններ, Երևան:

Թաթևյան Ե. — Ընտանիք, Երևան:

Թափալցյան Քր. — Փեղ համար, Մոսկվա (ռուսերեն), Երևան:

Թորոսյան Մ. — Անձար կրակներ, Թբիլիսի:

Հուրուհյ Լ. — Ոսկե առաքելություն, Մոսկվա — Լենինգրադ:

Ղուկասյան Հ. — Հասանի հիշատակարանը, Երևան:

Ղուկասյան Հ. — Հասանի հիշատակարանը (ռուսերեն), Մոսկվա — Լենինգրադ:

Ղուկասյան Հ. — Փոքրիկ վրիժառուներ (ույրուրներ), Ալմա-Աթա:

Ղուկասյան Հ. — Փոքրիկ վրիժառուներ (մոլդավերեն), Փիշին:

Ղուկասյան Հ. — Փոքրիկ վրիժառուներ (չառներեն), Տալլին:

Ղուկասյան Հ. — Փոքրիկ վրիժառուներ (լիտվերեն), Վիլնյուս:

Ղուկասյան Հ. — Փոքրիկ վրիժառուներ (ադրեկերեն), Տաշքենդ:

Շալոյան Ա. — Խավարին հաղթողները (ռուսերեն), Երևան:

Սելյանյան Բ. — Աղբյուրներ, Երևան:

Ժողովածուներ

Հայկական պատմվածքներ (ռուսերեն), Երկու դրոշմ, գիրք I, II, Երևան:

Շահումյան և Սպանդարյան Հե Տոլատոյի մասին, Երևան:

Սովետահայ դրականություն (լիտվերեն և արձակ երկերի ժողովածու, ռուսերեն), Երևան:

Կլասիկներ

Ազապի (վեպ), Երևան:

Բուժանյան Հովհ. — Հեթիաթներ (ռուսերեն), Մոսկվա — Լենինգրադ:

Բուժանյան Հովհ. — Գիրքը (ուկրաիներեն), Կիև:

Բուժանյան Հովհ. — Հատընտիր, Երևան:

Մուրադյան — Երկերի ժողովածու, հ. IV, Երևան:

Նալբանդյան Մ. — Ընտիր երկեր, Երևան:

Պոռոյան Պ. — Երկերի ժողովածու, հ. I, II, Երևան:

Սունդուկյան Գ. — Հատընտիր (ռուսերեն), Մոսկվա:

Հայագիտություն, գրականություն պատմություն,

Բնագիտություն

Արով Գ. — Գարրիկ Սունդուկյան, Երևան:

Գրիգորյան Հր. — Վլադիմիր Մայակովսկի, Երևան:

Հայ-սուսական հարաբերությունները 17-րդ դարում (փաստաթղթերի ժողովածու (տուներեն), Երևան,

Հարությունյան Ս.— Արուս Ոսկանյան, Երևան,

Մկրտչյան Հ.— Գրական դեմքեր, Երևան,

Պետրոսյան Հ.— Հայ գրականության թիրիքագրաֆիա (XIX դ.), Երևան,

Սարգսյան Ս.— Սովետահայ հետպատերազմյան գրականությունը խաղաղության համար մղվող պայքարում, Երևան,

Տրեմեր Կ. Վ.— Անկնարկներ հին Հայաստանի կուլտուրայի մասին (տուներեն), Մոսկվա—Լենինգրադ,

Քաղաքականություններ

Բոկայիտ Զ.— Դեկամերոն, գիրք I, Երևան,

Բուրենով Մ.— Սպիտակ կելի, գիրք II, Երևան,

Գերցեն Ա. Ն.— Եղեկություններ և խոհեր, գիրք III, Երևան,

Գոգու Ն. Վ.— Երկերի ժողովածու, հ. I, II, Երևան,

Գուրբա Ա.— Ուրժումցի տղան, Երևան,

Գոնյարով Ի.— Զառիթա, Երևան,

Դին-Լին — Արև Սանգան գետի վրա, Երևան,

Դյումա Ա.— Երեք հրացանակիրներ, Երևան,

Դրայզեր Թ.— Ամերիկյան ողբերգություն, հ. I, II, Երևան,

Երկու պատանեկություն (թուրքմենական գողերի մանկական ստեղծագործությունների ժողովածու), Երևան,

Իբրահիմով Մ.— Կառ օրը, Երևան,

Հագին Հ.— Մերունի եռտարիչը, Երևան,

Հուսավոր ուղի (բնութագրական գողերի մանկական ստեղծագործությունների ժողովածու), Երևան,

Կանոնիդյա Յ.— Պատմվածքներ հույն երեսայի մասին, Երևան,

Կասսի Հ. և Պոլյանովսկի Մ.— Կրտսեր որդու փողոցը, Երևան,

Կորուկենկո Վ.— Պատմվածքներ, Երևան,

Կուպրին Ա. Ի.— Սպիտակ Պուգիլը, Երևան,

Հյուդո Վ.— Փարիզի աստվածամոր տաճարը, Երևան,

Ժեյշվիլի Ա.— Լեւո, Երևան,

Մալց Ա.— Պատմվածքներ, Երևան,

Մարշակ Ս.— Մանուկներին, Երևան,

Մոլդասան Գի Դր — Սիրելի բարեկամ, Երևան,

Նեկրասով Ն. Ա.— Բանաստեղծություններ, Երևան,

Նիկիտին Ն.— Հյուսիսային Ամրորա, Երևան,

Նիկոլայևա Գ.— Հունձ, Երևան,

Նոսով Ն.— Վերջա Մալինը տանը և դպրոցում, Երևան,

Շահինյան Մ.— Ճանապարհորդություն Սովետական Հայաստանում, Երևան,

Շեքսպիր Վ.— Ընտիր երկեր, հ. II, Երևան,

Շլիպալով Ա.— Պավլիկ Մորոզով, Երևան,

Շտրոմ Գ.— Մովակալ Ուշակովը, Երևան,

Ջեխով Ա.— Ընտիր երկեր, հ. I, Երևան,

Զերեշնակի Ն. Գ. — Ի՞նչ անել, Երևան:

Զերեշնակի Ն. Գ. — Հսթեթիկա, Երևան:

Զերեշնակի Ն. Գ. — Ռուս գրականությունը պոլիտիկական շրջանի անհետքներ.
Երևան:

Պուշկին Ա. Ս. — Ռուսական և Հյուսիսի, Երևան:

Սովետական քուրդ բանաստեղծներ, Երևան:

Վազով Իվան — Լծի տակ, Երևան:

Վենցլովա Ա. — Բանաստեղծություններ, Երևան:

Վերն Ժյուլ — Տակն ի վեր, Երևան:

Վիշնևսկի Վա. — Անմոռանալի 1919 թվականը, Երևան:

Վոլկ Իրինա — Պատմվածքներ Կորեայի մասին, Երևան:

Տվարդովսկի Ա. — Վասիլի Տյուրկին, Երևան:

Ությունգի Ս. — Բանաստեղծական ազատության մեջ (թուրք կամունիստի Հուշերը), Երևան:

Փոքրիկ բարեկամներ (սուղեկական զրոյներին մանկական ստեղծագործություններին ժողովածու), Երևան:

Հունվարի 6-ին

«Պրամդդա»-ն տպագրում է «Ավելի համարձակորեն ծավալել քննադատությունը ցուցնող գործակալան կազմակերպություններում առաջնորդող հոգևածը»:

Հունվարի 7-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթում տպագրվում է Երևան այցելած շվեդական ժուռնալիստ Յորան Շիլդի հայտարարությունը իր ստացած տպագրություններին մասին:

Յ. Շիլդի հայտարարությունը.

«Ես համոզվեցի, որ Հայաստան են այցելում սկանդինավյան շատ դժեգացիներ: Այդ փաստի համար կարելի է շատ պատճառներ գտնել: Գրանցից մեկն այն է, որ Հայաստանի արվեստը մեզ ավելի է հայտնի, և մենք դեռահասում ենք այն: Մյուս պատճառն այն է, որ մենք լավ ծանոթ ենք և հասկանում ենք միջնադարյան հարուստացնական արվեստի նշանակությունը: Վերջին ժամանակներս մենք համոզվեցինք նաև այն բանում, որ Հայաստանի արվեստը դարձանում է, և իմ խոսքերի հաստատումն են հանդիսանում կոմպոզիտոր Խաչատրյանի ստեղծագործությունները, որոնք նա նվիրել է մարդկությանը»:

Հունվարի 9-ին

Հրապարակվում են զինվորներ Ռուսաստանի հետ Ուկրաինայի վերաժխտված 300-ամյակի մասին (1654—1954)»:

Հունվարի 16-ին

Վախճանվեց ռուս սովետական ավազագույն գրողներից մեկը՝ Միխայիլ Միխայլովիչ Պրիշվինը (ծնվ. 1873 թ.):

Հունվարի 17-ին

Ռուսաստանի հետ Ուկրաինայի վերամիավորման 300-ամյակի առթիվ Երևանի «Կոմունիստ» թերթը տպագրում է մի շարք նշումներ, այդ թվում ուկրաինական գրողներ Յու. Ջրանացկու «Սովետական կիներ» հոդվածը, Պավլո Տիլինայի «Թեկ, ժողովուրդ իմ սիրելի» բանաստեղծությունը, աղբյուրական բանաստեղծ Սուլեյման Ռուստամի «Հավիտենական հղթարություն», Ստ. Ջորյանի «Ուկրաինա սիրելի», Ուկրաինա հարապատ, Դ. Դեմիդյանի «Մեր ուժը քարեկամությունն է» և խոսքերը:

Հունվարի 20-ին

Վախճանվեց ռուս սովետական գրող Բորիս Գորբատովը (ծնվ. 1908 թ.):

Հունվարի 21-ին

Մոսկվայի Մեծ թատրոնում տեղի է ունենում ազո հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Վ. Ի. Լենինի մահվան 30-ամյակին: Բազմաթիվ խորհրդի անունից Ն. Ս. Խրուշչովը, զեկուցում է Պ. Ն. Պոստելնիկը:

Հունվարի 23-ին

Գրողների միությունում քննության է առնվում Համո Սահյանի «Միաժանր առփաստանում» բանաստեղծությունների ժողովածուն: Զեկուցում է Ս. Աղաբաբյանը, ելույթ են ունենում՝ Ն. Զարյանը, Հր. Հովհաննիսյանը, Սարգիսը, Գ. Էմինը և ուրիշներ:

Փետրվարի 5-ին

Գրողների միությունում տեղի է ունենում դիպուկա՝ նվիրված սովետահայ պոեզիայի հարցերին: Զեկուցում է Հր. Թամրազյանը: Մտքերի փոխանակությանը մասնակցում են՝ Գ. Էմինը, Ս. Վահունին, Հր. Բոլարը, Հր. Հովհաննիսյանը, Զ. Ղուկասյանը, Լ. Ասմարյանը, Ս. Աղաբաբյանը, Հ. Սարգիսյանը, Ն. Գարալյանը, Հ. Սահյանը, Մ. Մարգարյանը, Վ. Կավյանը, Է. Իսիկյանը, Վ. Մնացականյանը:

Փետրվարի 13—16-ը

Տեղի է ունենում Հայաստանի Կոմունիստական պարտիայի VII համագումարը:

Համագումարն ընդունում է բանաձև և Կենտկոմի հաշվետվության առթիվ:

Բ ա ն ա ձ ն ի ջ .

«...Վերջին մեկ և կես տարվա ընթացքում ստեղծված զեկուրվիստական գրականության գործերը լրիվ չեն բավարարում սովետական բնվերքողների անող պահանջները: Լուրջ մեղքություններ կան պոեզիայի, գրադաստարիայի զարգացման գործում, խիստ էտ է մնում երգիծական ժանրը: Գրողների միության ղեկավարությունը թույլ է պայքարում անդույն, զեկուրվիստական տեսակետից ջաժորդակ գործերի լույս ընծայման դմ: Հետևողական աշխատանք չի կատարում գրողների վարպետությունը բարձրացնելու ուղղությամբ: Լրջորեն մտ է մնում գրաքննադատությանը, համաժողով աշխատանքի զարգացման հետ կապված կարևորագույն պրոբլեմների մշակման գործում: Խիստ անբավարար աշխատանք է կատարվում երկտատարող գրողների հետ:

...28. Հայաստանի Գրողների միության առաջնահերթ խնդիրը համարել սովետահայ գրականության բոլոր ժանրերի, հատկապես արձակի հետադադարացումը: Միջոցներ մեղք առնելով վերաբերման բարձրագույն գրաքննադատության վիճակը ռեալիստիկայում: Բարելավել գրական մամուլի աշխատանքը...»:

ՀԱՅԿ ԶԻՄ Կենտկոմի քննադատությանը, Երևան, 1954, էջ 34-37, 38:

Փետրվարի 15-ին

Նշվում է Ա. Ս. Գրիբոյեդովի մահվան 125-ամյակը:

Փետրվարի 21-ին

Նշվում է արխաղական ժողովրդական բանաստեղծ Դմիտրի Գուլիայի ձենդյան ՑՕ-ամսյակը:

Փետրվարի 23-ից—մարտի 2-ը

Տեղի է ունենում Սովետական Միության Կոմունիստական պարտիայի Կենտրոնական Կոմիտեի պլենումը:

Պլենումը, լսելով և քննարկելով ընկ. Ն. Ս. Խրուշչովի զեկուցումը, որոշում է ընդունում «Երկրում հացահատիկային արտադրության հետագա ավելացման և խնայան ու խամ հողերի յուրացման մասին»:

Փետրվարի 25-ին

«Քրական թերթ»-ի ամբողջ համարը նվիրվում է եղբայրական Վրաստանին: Տպագրվում են «Մեր եղբայրությունը առաջնորդող հողվածը, Ամ. Իսահայանի «Սրտագին ողբույն», Ե. Դադիանու «Միասնական ընտանիքում», Ի. Գրիշաշվիլու «Նվիրական գաղափարը», ՍՍՄԽ ժող. դերասանուհի Վ. Անդափարիձեի, ՍՍՄԽ ժող. դերասան Պ. Ամիրանշվիլու «Մազկում են ժողովրդական տաղանդները», Ի. Արաշիձեի «Վերելքի ճանապարհին» և ուրիշների խոսքերն ու հոդվածները, Ս. Ձիքովանու «Իմ տունը», Գ. Լենինձիի «Ճայաստանին», Ի. Նոնեշվիլու «Ուշախ, դրոշ և ճշարտություն բանաստեղծություններ»:

Վախճանվեց ուկրաինական սովետական ախանափոր գրող Յուրի Յանովսկին (ծնվ. 1902 թ.):

Փետրվարի 26-ին

Դոնի Թոստովի Մարգարյի թատրոնի շենքում տեղի է ունենում ՍՍՄԽ Գերագույն Սովետի զեկուստաստության թեկնածու առաջադրված Միխայիլ Շուխովի հանդիպումը իր ընտրողների հետ: Բացման խոսք է ասում գրող Ա. Կալինինը, ելույթ են ունենում ընտրողներ, ապա՝ Մ. Շուխովը:

Մ. Շուխովի հիշատակը.

«Առաջին և հիմնական հարցը, որին ես պետք է պատասխանեմ, այն է, թե ի՞նչ եմ պատրաստում ընթերցողների համար: Ահա շատերն շտապեցնում են—գրիր Թոստովյանի մասին և՛ վեպ, և՛ պիես: Որքեմ Զինատանից նախկին ստացա՝ խնդրում են ակնարկ գրել կուլեկտիվացման մասին՝ ողնելու համար նոր ժողովրդական պետության սոցիալիստական կառուցմանը: Բակ ես այսպիսի եմ մտածում. ավելի լավ է ոչ թե այսօր դուրս պրծացնել անկարկով, այլ վաղը վերացնել «Էրկան» խոսքերով: Ամեն ինչ թողած մի կողմ, այժմ ես «աշխատում եմ այդ վեպի երկրորդ գիրքը տպագրության պատրաստելու ուղղությամբ: Ինձ թվում է դա ամենից կարևորն է: Բացի դրանից, ինձ ավրտեղ զղալով նրանց առաջ, ովքեր հերոսաբար ընկան Ֆաշիստների դեմ մղված մարտերում և ովքեր անցյալ ոտդմի այդ մեծ դարձրեց, կցանկանալի շարունակել աշխատանքը նաև ռազմական մեծ վեպի վրա: Միայն այստեղ ես չեմ ուզում շտապել. «Ուշադատ Դոնը» խնց տասնհինգ տարի, իսկ առաջ չէ՝ որ ավելի հեշտ էր գրվում:

Տարիքը՝ 45 և այդ Բայց զխավորը՝ ինչպես հրեք պեռք է մեզ. գրողներն մոտ, բարձր լինի պատասխանատվության զգացումը ժողովրդի առաջ, Մի անսահման թիվ ինչպիսի՝ խելացի, պահանջկոտ և վստահող ընթերցող է անել մեզանումս:

«ЛІТ. ГАЗЕТА», 1954, № 25:

Մարտի 1-ին

Գրողների միությունում տեղի է ունենում հրդեհանքի և հումորի խնդիրներին նվիրված խորհրդակցություն՝ ունեցուրիկայում հրդեհական ամսագիր հրատարակելու կապակցությամբ:

Մարտի 4-ին

Մոսկվայում սկսվում է լիտվական գրականության և արվեստի տասնօրյակը:

Տեղի է ունենում ՍՍՌՄ Սովետական գրողների միության վարչության 15-րդ պլենումը՝ նվիրված համամիութենական երկրորդ համագումար հրավիրելու հարցին: Զեկուցում է Ա. Ստրկովը, Ելույթ են ունենում Ա. Պերվինցևը, Մ. Մուկանովը, Մ. Թուրսուն-Ջադեն, Ի. Աբաշիձեն, Կ. Միմոնովը, Բ. Ագապովը, Ստ. Զուբինը և ուրիշներ, հայ գրողներից՝ Ն. Զարյանը և Գ. Բոբյանը:

Մարտի 11-ին

Նրեանի Ա. Սպենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի պետական լատրիումում տեղի է ունենում Ա. Ի. Միկոյանի հանդիպումը ընտրողների հետ: Ժառով հանդես է գալիս Ա. Ի. Միկոյանը:

Ա. Ի. Միկոյանի ճառից.

«...Սովետական Միության Կոմունիստական պարտիան միշտ այսպես է մրդել ինչպես բուրժուական նացիոնալիզմի դեմ, այնպես էլ ազգային նիհիլիզմի և դեպի կուլտուրական ժառանգությունը նիհիլիստական վերաբերմունքի դեմ: Նիհիլիզմի վնասակարությունը նրանում է տեղական կյանքի մերժումը այնպիսի փաստերով, ինչպիսին է վերաբերմունքը դեպի հայ գրականության ներկայացուցիչներ Ռաֆայել Պատկանյանը և Ռաֆֆին: Ուսին այնտեղ էր հատե՛լ, որ մի ժամանակ, որքան էլ տարօրինակ է՝ պարտաժամավոր մարդկանց ձեռքով հանվեց էլիմինումը եղած Պատկանյանի արձանը և զաղարկեցվեց հայ գրականության կյանքի Ռաֆֆու երկերի հրատարակությունը: Իշտակի, Պատկանյանի և Ռաֆֆու որոշ երկերի մեջ նացիոնալիստական երանդներ կան: Բայց կարելի՞ է արդյոք դրա հիման վրա հրաժարվել կուլտուրական այնպիսի ժառանգությունից, որն արտացոլել է պարսկական և թուրքական կենդանիների դեմ հայ ժողովրդի հերոսական պայքարի մի շարք էջեր, որը սխիւմ ու բարձր զգացմունքով երգել է ժողովուրդների կյանքն ու աշխատանքը:

Պատահական չէ, որ Ռաֆֆին իր առաջին ստեղծագործությունը երկուդասովումբ նվիրել էր Զեքեյանի գինեակից Մ. Նալբանդյանին:

Ռեպուբլիկայի նախկին ղեկավարությունը սխալ վերաբերմունք է ունեցել նաև դեպի սովետական ժամանակաշրջանի հայ տաղանդավոր քանաստեղծ Եղիշ Զարենցի ժառանգությունը, մի քանաստեղծ, որն իր ստեղծագործությու-

ներ նվիրել էր մասնաճյուղի ուսուցիչին գործունեության զոհերը և մեր պարտիայի ու Սովետական պետության հիմնադիր մեծ խնդիրները, ջարհանքները, որոնք այդքան ընկնում բարձր վարպետության մեջ, տոգորված են ուսուցիչին պաթոսով ու սովետական հայրենասիրությամբ, պետք է դառնան սովետական ընթերցողի սեփականությունը:

Ռոյբը դիտեն, որ մեր պարտիան, ընդունելով առաջավոր ամեն քանի նշանակությունը, խնամքով պահպանում է ժողովրդի կուլտուրական ժառանգությունը, քննադատաբար յուրացնելով այդ ժառանգությունը և օգտագործելով սոցիալիստական կուլտուրայի զարգացման համար:

Տարօրինակ է թվում այն փաստը, որ այստեղ մոռացության է տրվում մեր պարտիայի այնպիսի անկասկածելի հիշատակը, ինչպիսին է Մյասնիկյանը՝ Ալեքսանդր Ֆեոդորովիչ Մյասնիկովը, որը եղել է Հոկտեմբերյան ուսուցիչների ակտիվ մասնակից, Մոսկվայի պարտիական կազմակերպության ղեկավարներից մեկը, Քիտոսիայում Կոմունիստական պարտիայի և Սովետական իշխանության կազմակերպիչներից մեկը: Այնուհետև Մյասնիկյանը ընկ. ընկ. Օրջոնիկիձեի և Կիրովի հետ ձեռք-ձեռքի տված աշխատել է Անդրկովկասյան ֆեդերացիայի ստեղծման գործում և եղել է Հայաստանի Ժողովրդական Կոմիտեների Սովետի անդամ և հետագայում նախագահը: Ալեքսանդր Մյասնիկյանի լուսավոր հիշատակը Հայաստանի աշխատավորները հատկապես պետք է սրբություն մը պահեն իրենց արտերում...»:

«Գրական թերթ», 1954, № 10:

Մարտի 14-ին

Տեղի են ունենում ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի ղեկավարների ընտրությունները:

Հայաստանից ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի ղեկավարատ են ընտրվում Մարտիրոս Սարյանը և Ստեփան Զորյանը:

Մարտի 24-ին

Արվեստի աշխատողների տանը բացվում է Հայաստանի Սովետական կերպարվեստագետների միության IV համագումարը:

Մարտի 28-ին

Մոսկվայի Միությունների տան Հոկտեմբերյան դահլիճում տեղի է ունենում երևիկոնիկի միջոցով սովետական անկասկածելի րանտստեղծ է. Բաղրեցիկու մահվան 20-ամյակին:

Մարտ

Լույս է տեսնում ռեզնիս երգիծական ամսագրի առաջին համարը:

Ի մի են բերվում Հայկական ՍՍՌ Կուլտուրայի մինիստրության հայտարարած մրցանակաբաշխության արդյունքները Մեսրոպ Մաշտոցի և Խաչատուր Աբովյանի արձանների ստեղծման մասին: Առաջին և երկրորդ մրցանակներ շնորհվում են քանդակագործներ Գ. Ահարոնյանին և Ա. Հարությունյանին, Ա.

Ստորգլխանին և Ռ. Համբարձումյանին, Կրթորդ մրցանակ՝ Ղ. Զուրաբյանին և Գ. Բողալյանին,

Ապրիլի 9-ին

Լրանում է «Պիոներ» (նախկին «Հեղինակներին») մանկավարժական ամսագրի առաջին համարի լույս ընծայման 25-ամյակը:

Ապրիլի 12—13-ը

Հայաստանի Սովետական գրողների միությանում տեղի է ունենում խորհրդակցություն՝ նվիրված սովետահայ դրամատուրգիայի խնդիրներին: Զեկուցում է Գ. Տեր-Գրիգորյանը, մաքնի փոխանակությունը մասնակցում են՝ Գ. Զանիրեկյանը, Վ. Անեմյանը, Լ. Մայուզինը (Մոսկվա), Ա. Պապյանը և ուրիշներ:

Ապրիլի 19—22-ը

Մոսկվայում, Գորկու տնվան Համաշխարհային գրականության ինստիտուտում, տեղի է ունենում Ա. Մ. Գորկու գրական ժառանգության ուսումնասիրության հարցերին նվիրված խորհրդակցություն, որին մասնակցում են և էլույթ են ունենում գրողներ ու գրականագետներ քուրդ ռեպուբլիկաններից, Հայաստանից՝ է. Պետրոսյանը:

Ապրիլի 23-ին

Հայաստանի Սովետական գրողների միության վարչությունը քննում է գրողներին հորորդ համագումար հրավիրելու հարցը, որոշում է համագումարի օրը և օրակարգը:

Ապրիլի 26-ին

Նրանքի Արվեստի աշխատույնների տանը տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված ուկրաինական թատերական արվեստին: Բացման խոսք է ասում պրոֆ. Վ. Վարդանյանը, զեկուցում են Ս. Մելիքանյանը և Ռ. Զարյանը:

Ապրիլի

Բուխարեստում, Ռկարտեա ռուս հրատարակչությամբ, լույս է տեսնում Գ. Սևունցի «Թեհրանս վնպը ռումիններեն լեզվով», Միքելա Ալեքսանդրեսկուի և Պավել Անտալի թարգմանությամբ:

Մայիսի 4-ին

Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայում տեղի է ունենում գիտական սեսիա՝ նվիրված Ռուսաստանի հետ Ուկրաինայի վերամիավորման 300-ամյակին, ներածական խոսք է ասում ակադ. Վ. Համբարձումյանը, այլ զեկուցումների թվում լսվում է նաև Ս. Մանուկյանի «Ուկրաինական հայկական սովետական պոեզիայում» թեմայով զեկուցումը:

Մայիսի 6-ին

Հայֆիլհարմոնիայի համերգային Մեծ դահլիճում տեղի է ունենում Հայաստանի Սովետական գրողների միության և Նրեան քաղաքի երիտասարդու-

թյան գրական երևկուն՝ նվիրված Ռուսաստանի հետ Ուկրաինայի վերամիա-
դորմուն 300-ամյակին, Ուկրաինական գրականության մասին ղեկուցում է Լ.
Սալախյանը, ելույթ են ունենում՝ Ս. Կապուտիկյանը, Գ. Էմինը, Գ. Բորյա-
նը, Մ. Մարգարյանը, Հո. Պոզոսյանը, Վ. Դավթյանը, Հր. Հովհաննիսյանը, Վ.
Գրիգորյանը, Ս. Հարությունյանը, Պ. Միքայելյանը և ուրիշներ:

Մայիսի 9-ին

Ծրանում տեղի է ունենում ընթերցողների կոնֆերանս՝ նվիրված Միքայ-
ել Բրաշինովի Եղա օրըս դրքին: Մասնակցում է գրքի հեղինակը:

Մայիսի 12-ին

Նշվում է լատվիական սովետական տեխնավոր դրող Վիլիս Լացիսի
ծննդյան 50-ամյակը: Վ. Լացիսը պարգևատրվում է Լենինի շքանշանով:

Մայիսի 19-ին

Կազմվում է Ա. Պ. Զինովի մահվան 50-ամյակն անցկացնող համամիու-
թենական հորեկյանական կոմիտե՝ Կ. Ֆեդինի նախագահությամբ:

Մայիսի 21-ին

Նշվում է լատվիական ականավոր բանաստեղծ Սան Սուդրաբկալնի
ծննդյան 50-ամյակը: Նա պարգևատրվում է Լենինի շքանշանով:

Մայիսի 22-ին

Ամբողջ երկրում լայնորեն նշվում է Ռուսաստանի հետ Ուկրաինայի վե-
րամիավորման 300-ամյակը:

Մեծ տոնի առթիվ ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի նախագահության հրամա-
նագրով Ուկրաինական ՍՍՌ-ն և Կիև քաղաքը պարգևատրվում են Լենինի
շքանշանով:

«Գրական թերթ»-ի 19-րդ և «Սովետական գրականություն» և արվեստ» ամ-
սագրի 5-րդ համարները նվիրվում են եղբայրական Ուկրաինային:

Մ ա մ ու լ ու մ հրապարակվում է Պ. Տիշինայի խոսքը:

«Գարուն» է, արև ու քամի: Միտու լի է բերկրանքով, տոնում ենք Ռու-
սաստանի հետ Ուկրաինայի վերամիավորման պանծալի 300-ամյակը:

Այնքան շատ լավ ու չեք մոռանալ ինչպես, մանավանդ եղբայրական հայ ժողովրդի
ժողովուրդներին յուրաքանչյուրին, մանավանդ եղբայրական հայ ժողովրդի
հասցեին: Հայ ժողովրդին ես սիրել եմ վաղուց և մանասանկնդ սիրով: Դեռ
20-ական թվականներին Վալերի Բրյուսովի և ուսական մյուս գրողների
թարգմանությունների շնորհիվ իմ առաջ ամբողջ թաղմազանությամբ բացվե-
ցին հայ ժողովրդական, ինչպես նաև կրասիկ պոեզիայի հարստությունները:
Դրանցից անմիջապես հետո ինձ վիճակվեց ձեռք բերել սովետահայ գրողների
գրքերը: Դա խարկավում էր, որտեղ ապրում էին հայեր, կար հայկական դպ-
րոց, հայկական ակումբ և լույս էր տեսնում հայերեն փոքրիկ թերթ: Ես շատ
էի ցանկանում հայ գրողների երկերը կարդալ նրանց հարազատ լեզվով: Դրպ-
րոցի ուսուցիչներից ես գտա ինձ համար հայոց լեզվի գասաուս:

Երբ ես որոշ շափով ծանոթացա հայոց լեզվին, սկսեցի բնագրից թարգմանել Հովհաննես Թումանյանի, Հովհաննես Հովհաննիսյանի, Ավետիք Իսահակյանի, Հակոբ Հակոբյանի և մյուսների երկերը: Ըստ բերանացի էի տեսնում նրանց ուսանողները և զգում էի, թե որքան դժուար զգեցնիլ են հնչում բնագրում: Զե՛ր այդ երաժշտությունը գրեթե անարատ-այտելի է մյուս լեզուներով, երաժշտություն, որը հատուկ է միայն հնչող հայ լեզվին:

Դեռ ավելին կասեմ. սովետահայ ժողովրդի գրականության ուսումնասիրության մեջ ես ուղղակի ապրում էի: Բացի գրանցից, ես քուտն ցանկություն էի զգում մեկնել Հայաստան, տեսնել, թե ինչպես է ապրում աշխատանքը հայ ժողովուրդը, եվ ահա 1929 թվականին ես իմ ընկերների հետ արդեն նրանում էի, ավազագույն բանաստեղծ Հովհաննես Հովհաննիսյանի մոտ, որի հետ ես առաջ էլ նամակագրություն ունեի: Զեմ կարող մտառնալ այն օրը, երբ Սովետական Հայաստանը իմ առաջ կանգնեց իր ամբողջ զենքակոթյամբ: Մի արևոտ, պարզ ու քամուց սոսափող այգում մեզ ընդունեց և առատորեն հյուրասիրեց Հովհաննես Հովհաննիսյանը: Առունները խորհուրդ էին, ծառերի վրա ոսկու նման փայլում էին պտուղները, իսկ հեռվից Արարատն էր լուռ նայում մեզ և խորհում ինչ որ բանի մասին:

Ես այս մասին մանրամասն խոսում եմ, որովհետև հենց այդ այգում ես ծանոթացա Ավետիք Իսահակյանի հետ, որին ես ճանաչում էի նրա երկերից: Որքան հաճելի զարմանք զգացի, երբ տեսա, որ հայ նշանավոր բանաստեղծները, իրենց ամուսինների ու երեխաների ձեռքից քսնած, հայկական շուրջպարի երգեր են երգում և պարում են սեզանի շուրջը: Նրանք մեզ ևս շրջանի մեջ ցաղեցին և թելադրում էին շուրջպարի խոսքերը:

Ես հպարտ եմ նաև նրանով, որ հետազայում, Խարկով քաղաքում, Ուկրաինայի Սովետական գրողների միության պլենումում ծանոթացա նշանավոր պրոլետարական գրող Հակոբ Հակոբյանի հետ:

Թող ոչ ոք չմտածի, թե ես չափազանցում եմ, քայց, իսկապես, ես այնքան մոտեցա սովետահայ կուլտուրային, որ «Սասունցի Դավիթ» էպոսի հազարամյակի տոնակատարության առթիվ նրան զայու ժամանակ ինձ թվաց, որ գեղում եմ հարազատ թունել: Ես չեմ զգացում, թե ես նաև հարգեմ անգամ նրան զայու ժամանակ, երբ նշվում էր Խաչատուր Աբովյանի մահվան 100-ամյակը:

Աշխատելով թարգմանությունների վրա, ես սիրեցի Սասունցի Դավիթին, Հայկի որդիներին ու թոռներին, սիրեցի հայկական գործարարների բանվորներին, Եր-կանայի կառուցողներին, հայ աղջիկ Անուշի քնքուշ սիրտը և ոտը հեթաթային դուցազնական բուսության մեջ, աշխատանքը տղա Գիրորի տխուր կյանքը, հին աշխարհի ռեզիններ մերկացումը ձկնորս Պեպոյի կողմից:

Զերմ ողջուն մեծատաղանդ հայ ժողովրդին:

Պավլո Տիշինա:

Ա. ֆ. Իսահակյանի խոսքից.

«Ես ուզում եմ առաջ մեծ օրը՝ Ռուսաստանի հետ Ուկրաինայի վերամիավորման 300-ամյակի այս տարեգարծին դիմել ձեզ, իմ թանկագին ուկրաի-

նաքի բարեկամներն և ձեր միջոցով ողջույնի շնորհ խոսքեր հղել Ուկրաինայի տաղանդավոր, շքանշ, պոետական մեծ ժողովրդին:

Ուկրաինա...

Նա թանկ է իմ սրտին իբրև ռազմիկների ու հաղթանակների երկիր, իբրև փառապանծ տափաստանների և բուռն դեպքերի երկիր, իբրև անմահ երգերի, բարեկամ հունչ բանաստեղծությունների երկիր: Ուկրաինա... Երբ ես թափանցում եմ նրա պատմությունը, զգում եմ, թե որքան նմանություն կա նրա և իմ Հայաստանի հակատաղրի միջև: Նույնն են հզել մեր ոսոխները և նույնը՝ մեր տենչանքները: Մեր երկուսի անկաշառ քարեկամը նույն ռուս մեծ մարդն է, Այդ նա՝ Ուկրաինային կյանքի կոչեց, այդ նա՝ Արազածի քարեկանների տվեց փայլ և Դնեպրին՝ ժպիտ: Իմ ընկերներն՝, ուկրաինացի քարեկամներն: Մեծ լախտավորություն է այդպիսի հղբայր ունենալ: Ինձ վիճակվել է մի շարք անգամներ լինել Ուկրաինայում և՛ անցյալ, և՛ մեր օրերին: Ձե՛զ է, որ պիտի պատմեմ Ուկրաինայի մասին... Բայց նա, ով զեթ մի անգամ տեսել է մեծագույն Դնեպրը, նա երբեք չի մոռանա այդ հրաշալի երկիրը, նրա անհուն երկինքը, զմրդիտել արտանքը, դաշտերի անհզորությունը, բուրմունքալիտ դալարիքը... Երբեք չեն մոռացվի ուկրաինացու երգերը՝ Թախծալի և ուրախ, բայց միշտ անապական, ինչպես ժողովրդի հոգին: Եվ հիշողությանս մեջ իմ ժողովրդի երգերի հետ մեկտեղ այսօր ապրում և հնչում են այդ երգերը, որ ես լսել եմ շատ տարիներ առաջ: Ուկրաինայի պոեզիան աշխարհում ամենահարուստներից մեկն է, նա սքանչելի է իր խորությունով, հոգեցույց՝ իր անկեղծությամբ: Իմաստուն Սկովորոդյան և խռովահույզ Շենկևիկոն, անզուգական Լեսյան և բոցաշունչ Ֆրանկոն — այդ ձեր նվիրական հարստությունն է, ուկրաինացի քարեկամներ, որն այսօր և մերն է: Սովետական Ուկրաինայի բանաստեղծների գործերը հա՛յադատ ու թանկ են իմ ժողովրդին, որովհետև այն կյանքի պոեզիան է, մասնաժաման պոեզիա, հաղթանակի պոեզիա:

Թո՛ղ նա հավիտյան ու հավատարմորեն ծառայի մարդուն՝ աշխատավորին, ժողովուրդներին հղբայրության գործին:

Թո՛ղ ուկրաինական քնարի հնչյունները զրնդան համայն աշխարհով մեկ: Երջանիկ լինե՛նք, ուկրաինացի քարեկամներ, ձեզ ցանկանում եմ՝ նոր հուանդ, նոր հաղթանակներ, և թող կեցցե՛ ձեր ոգեշնչման անապատ աղբյուրը՝ թող կեցցե՛ ժողովուրդը, թող կեցցե՛ կյանքը:

Վ. Մի անգամի խոսքից.

«Այսօր ես հիշեցի Հովհաննես Թումանյանի փոքրիկ պատմվածքներից մեկը՝ «Ահմադը», որը ես շատ եմ սիրում: Այդ պատմվածքում պատմվում է, թե ինչպես հայկական գյուղերից մեկում սիրում էին մի օտար մարդու՝ թուրք Ահմադին:

Այդ պատմվածքը ինձ դուր եկավ ահա թե ինչու: Իմ որդի ուկրաինացի Սաշկոն այժմ աշխատում է Հայաստանում: Մեկ ու կես ամիս առաջ, Հայաստան մեկնելիս, որդիս անհանգիստ էր: Նա մտածում էր, թե ինչպես պիտի ապրի հարազատ Ուկրաինայից հեռու, օտար մարդկանց շրջանում: Քիչ ժամանակ հետո՝ ես որդեցս ստացա նամակ, որի մեջ նա գրում էր. «Աշխատում եմ լիռներում՝ երկրաբանական հետազոտական արշավախմբի հետ միասին: Ար-

շաղախմբում միայն եւ եւ ուկրաինացի, իսկ մեծացած քոլոքը հայեր են: Բայց հենց առաջին որվանից եւ նրանց համար ոչ թե օտար մարդ էի, այլ հեղեհաբազար ընկեր: Բոլորը հիանալի տղաներ էին, ընկերական, զգայուն եւ ուրախ: Կարծում եմ, որ շուտով կսովորեմ հայերեն խոսել եւ երգել հայկական երգեր...»

«Գրական թերթ», 1954, № 13.

Մայիսի 29-ին

Տեղի է ունենում ՌԱՏՍՌ Գերագույն Սովետի հորեկյանական սեփական ձեռքոված Ռուսաստանի հետ Ուկրաինայի վերամիավորման 300-ամյակին: Սեփական մասնակցում է ելույթ էն ունենում ղեկավարատներ եւ հյուրեր երկրի բոլոր մասերից: Հայաստանից ելույթ է անենում Ն. Զարյանը:

Մեծ տոնի առթիվ ՌԱՅՄՌ-ն պարզնատրվում է Լենինի շքանշանով:

Հայաստանի Մովսեսիան զորդերը միաթյունում տեղի է ունենում Մ. Խանդավյանի «Հողը» վիպի քննարկումը: Զեկուցում է Հ. Սալախյանը:

Մայիսի 30-ին

Նրանում, «Արարատ» դործարանի մոտ, տեղի է ունենում ուսմ մեծ գրող Ա. Գրիբոյեզովի «ենկից պատուհան» կոմեդիայի առաջին ներկայացման վաղրում: Հաշտատխտակի բացումը: Հայաստանական հայերեն եւ աստերեն լեզուներով հրված է. «Այստեղ, 1827 թվականին, հեղինակի ներկայությամբ, առաջին անգամ քննադրվեց ուսմ մեծ գրող Ալեքսանդր Սերգենիչ Գրիբոյեզովի «ենկից պատուհան» անմահ կոմեդիան»:

Մայիս — Յունիս

Ռուսաստանի հետ Ուկրաինայի վերամիավորման 300-ամյակի առթիվ Հայաստանում լույս են տեսնում մի շարք գրքեր, այդ թվում «Ուկրաինական քնար» ժողովածուն, Տ. Շենեկոյի «Կոթղարը», Նաթան Ռիբուկի «Պերեյասլավի Ռադան» պատմավեպը, «Բարեկամություն» (ռուսերեն) ժողովածուն, որ ամփոփված են Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի գիտական սեփական կարդացված ղեկուցումները, «Նորարարություն» գիրքը, որն ամփոփում է սովետահայ գրողների երկերը ժողովրդներին բարեկամության եւ Ուկրաինայի մասին:

Հունիսի 2-ին

Վախճանվեց դանիական խոշորագույն գրող Մարտին Անդեռսեն նեքսն (ծնվ. 1868 թ.):

Հունիս

Ռուս մեծ գրող Ա. Պ. Զեխովի մահվան 50-ամյակի կապակցությամբ կազմվում է ռեսպուբլիկական հորեկյանական հանձնաժողով: Սա. Զարյանի նախագահությամբ, Հանձնաժողովի մեջ մտնում են՝ Ավ. Բառահկյանը, Գ. Դեմիքոյանը, Ն. Զարյանը, Վ. Անճյանը, Էդ. Թոփյանը, Վ. Վաղարշյանը եւ ուրիշներ:

Հուլիսի 4-ին

Վախճանվեց զրաժամուրդ Անուշավան Վարդանյանը (ծնվ. 1879 թ.),

Հուլիսի 5-ին

Մոսկվայի Կրեմլի Սվերդլովյան դահլիճում տեղի է ունենում «Ժողովուրդ-ների միջև խաղաղության ամրապնդելու համար» Միջազգային լենինյան մրթ-ցանակի հանձնումը լեն գրող Լեոն Կրուչկովսկուն:

Հուլիսի 6-ին

Նշվում է զաղախական գրականության հիմնադիր Արայ Կոնանբաեի մահ-վան 50-ամյակը:

Հուլիսի 14-ին

Վախճանվեց տաղիկական սովետական գրականության հիմնադիր Սադ-րիզդին Այնին (ծնվ. 1878 թ.):

Հուլիսի 15-ին

Մոսկվայի Միությունների տան Սյունազարդ դահլիճում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Ա. Պ. Զեխովի մահվան 50-ամյակին, Բացման խոսք է ասում Կ. Ֆեդինը, զեկուցում է Վ. Նրմիշվիլը, Էլույթ են ունենում՝ Մ. Կեղրովը, Իզաբելլա Ույումը (Անգլիա), լին գրող Բա Յզինը, ռումին բանա-ստեղծ Միխայիլ Րենյուկը, քուլդարական գրող Լյուդմիլ Ստոյանովը, զերմա-նական դրող Վիլի Քրեդելը, պրոֆ. Նիքանոն (Ճապոնիա):

Հանդիսավոր նիստ է տեղի ունենում նաև Նրեանի Ստանիսլավսկու ան-վան ռուսական թատրոնում, բացման խոսք է ասում Ստ. Զորյանը, զեկուցում է պրոֆ. Ռ. Հովհաննիսյանը:

Հուլիսի 19-ին

Տեղի է ունենում Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի Գրակա-նության ինստիտուտի գիտական սեսիան՝ նվիրված Ա. Պ. Զեխովի մահվան 50-ամյակին:

Հսկում են Ա. Կարինյանի Ռուս մեծ գրող Ա. Պ. Զեխովը և Գ. Հովսեփի «Զեխովը և հայ գրականությունը» զեկուցումները:

Հուլիսի 20-ին

Իրանում է իտալական մեծ բանաստեղծ Ֆրանչեսկո Պետրարկայի ծննդ-յան 650-ամյակը, որը լայնորեն նշվում է ամենուր:

Հուլիսի 21—27-ը

Տեղի է ունենում Հայաստանի Սովետական գրողների հրերդ համագու-մարը: Ներածական խոսքով համագումարը բաց է անում Ավ. Բառնակյանը: Գրողների միության վարչության գործունեության մասին զեկուցում է Գ. Բոր-յանը: Հսկում են Ս. Ազարտբյանի «Սովետահայ արձակը 1946—1954 թթ. ժա-մանակաշրջանում», Հր. Թամրադյանի «Սովետահայ պոեզիան 1946—1954 թթ. ժամանակաշրջանում», Ս. Հարությունյանի «Սովետահայ պոեզիան 1946—1954 թթ. ժամանակաշրջանում»:

գրամատուրդիան, էդ. Թոփչյանի «Սովետա՛յն գրականության և գրականագիտության մի քանի խնդիրների շուրջը» զննադատմանը: Նյայթ ևս ունենում է Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Ա. Կարինյանը, Ն. Զարյանը, Հմ. Սիրասը, Հր. Քոչարը, Ան. Հովսեփյանը, Ս. Վահունին, Գ. Սևունցը, Ա. Կարապետյանը, Քր. Թափալցյանը, Ա. Գրաշին և շատ ուրիշներ, ինչպես նաև Համագումարում ներկա գտնվող սովետական գրողներ ու քննադատներ Կ. Սիմեոնովը, Մ. Լուկոնինը, Ա. Շտեյներ, Վ. Զվյագինցևան, Օ. Զարեցկին (Քննություն), Բ. Բուրակը (Ուկրաինա), Ս. Ձիգովանին (Վրաստան), Ս. Ռուստամը (Ադրբեջան), Ա. Սլանովը (Ղազախստան), Ն. Սաֆարովը (Ուզբեկստան), Ռասուլ Համզատովը (Դաղստան), Ա. Վեյան (Լատվիա), Ա. Քոֆուսովը (Թուրքմենիա), Մ. Սուցկիսը (Լիտվա), Ա. Մադամինովը (Տաջիկստան), Խ. Տեռեովը (Կարադիմակաև ԱՍՍՌ), ուսմի քանաստեղծ Գեորգի Մայորենկուն, բուլղար քանաստեղծուհի Լիլիանա Ստեֆանովան, լեհ գրող Ռիչարդ Դանեցկին: Համագումարում ճանով հանդես է գալիս ՀԿՊ Կենտկոմի առաջին քարտուղար ընկ. Ա. Թովմասյանը:

Համագումարն ընդունում է բանաձև (տե՛ս «Գրական թերթ», 1954, № 31), ընտրում Հայաստանի Սովետական գրողների միության վարչության, վերստուգիչ Հանձնաժողով և ՍՍՌՄ Սովետական գրողների 2-րդ Համագումարի պատգամավորներ:

Վարչության կազմում ընտրվում են՝ Գ. Արզում, Արագին, Վ. Անանյանը, Արաքսը, Աղափին, Վ. Գրիգորյանը, Ա. Դարբին, Վ. Դավթյանը, Գ. Դեմիրճյանը, Ա. Նրեանյին, Ն. Զորյանը, Ստ. Զորյանը, Գ. Էմիր, Քր. Թափալցյանը, էդ. Թոփչյանը, Ավ. Խաչակյանը, Ս. Խանզադյանը, Ս. Կապուտիկյանը, Գ. Հովսեփյանը, Հր. Հովհաննիսյանը, Ա. Հովսեփյանը, Հ. Մկրտչյանը, Հ. Զեդին, Գ. Սարյանը, Սարմենը, Հ. Սալախյանը, Հմ. Սիրասը, Գ. Սևունցը, Գ. Տեր-Գրիգորյանը, Մ. Քոչարյանը, Մ. Օվչիննիկովը:

Նորընտիր վարչության նիստում վարչության նախագահ է ընտրվում Ավ. Խաչակյանը: Վարչության նախագահության կազմում ընտրվում են՝ Դ. Դեմիրճյանը, Ն. Զորյանը, Ստ. Զորյանը, էդ. Թոփչյանը, Ս. Կապուտիկյանը, Հ. Սալախյանը, Գ. Սևունցը:

ՀԱՔ միության առաջին քարտուղար է ընտրվում էդ. Թոփչյանը, քարտուղար՝ Հ. Սալախյանը:

Սովետական գրողների Համամիութենական երկրորդ Համագումարի պատգամավորներ են ընտրվում՝ վճռական ձայնով՝ Այալաշյան Ստ., Աղարտրյան Ս., Անանյան Վ., Աղափին, Արագի Մ., Գրաշին Ա., Դավթյան Վ., Դեմիրճյան Գ., Զարյան Ն., Զորյան Ստ., Թափալցյան Քր., Թոփչյան էդ., Խաչակյան Ավ., Խանզադյան Ս., Կապուտիկյան Ս., Կարինյան Ա., Հովսեփյան Գ., Հովսեփյան Ա., Մարգարյան Մ., Շիրազ Հ., Ոսկերյան Ա., Պողոսյան Հ., Զամբն Զալիլ, Սալախյան Հ., Սահինյան Ա., Սահյան Հ., Մարմեն, Սարյան Գ., Սևունց Գ., Սիրաս Հմ., Սուխիմանով Ա. (Նրեանյի), Վաղարշյան Վ., Տարոնցի Ս., խորհրդակցական ձայնով՝ Թամարազյան Հր., Հովհաննիսյան Հր.:

Ավ. Խաչակյանի բացման խոսքից.

«Հարգելի Հյուրեր՝ և սիրելի ընկերներ».

Պատիվ ունեմ սովետա՛յն գրողների անունից ողջունելու մեր թանկագին Հյուրերին, որ եկել են հղալքական ուսուցչականներից Սովետական Հայաստանի գրողների Համագումարին մասնակցելու: (Մափաճարություններ):

Սովետաճալ գրողների երկրորդ համագումարից, 1946 թվից մինչև այսօր անցել են մոտ ութը տարիներ, հսկայատեղադմյան քաղաքականապես տարիներ, երբ մեծ Միության ժողովուրդները ռուս ավագ եղբոր հետ միասին հերոսական աշխատանքի նվիրումով վերակառուցեցին ֆաշիստական վանդալներից ավերված յադմաթիվ քաղաքներն ու գյուղերը, քայքայված տնտեսությունը, ձեռնաժուխ եղանակ սոցիալիստական սխրալի կառուցումների, կազմակերպեցին ամբողջ աշխարհում խաղաղության գործը և հանդիսացան այդ հումանիտարական մեծ շարժման պաշտպաններն ու քաջարի մարտիկները:

Սովետաճալ գրականությունը համամիութենական սովետական հսկա գրականության մի շրկատն է. նա միշտ ընթացել է համաքայլ իր մեծ քանակի հետ. նա անձնադուր պայքարել է և պայքարում է նույն գաղափարների ու նպատակների համար, որոնցով առգործված է բովանդակ Սովետական Միությունը: Նա ամեն հակառի վրա՝ պայքարում է Սովետների թշնամիների դեմ, ֆաշիզմի, ռեակցիայի, շահագործման, ստրկացման դեմ, Խաղաղաքական սովետաճալ գրականությունը անցավ այդ մեծ շրջանի միջով, ներշնչված նրա գաղափարներով:

...Գրողը գրական ասպարեզի մեջ պիտի մտնի ինչպես մի նվիրական տաճարի մեջ, որ պիտի դնի իր հոգու լավագույնը: Գրողը մարտնչող է և տենետղ. նա որպես մարտիկ՝ խիզախ, անշահասեր պիտի պայքարի իր գաղափարների հաղթանակի համար: Նա իրականությունը նկարագրող և արտացոլող չէ միայն, այլև կյանքը հեղափոխող և նորոգող, դաստիարակ և ուժեղիքաւ: Նա որպես տենետղ, մարդաբան՝ տեսնում է ապագան: Նա ներկայի մեջ նշմարում է լուսավոր դայիքի սազմը, երազած ապագան և այն հայելացնում է ժողովրդի առաջ:

Սոցիալիստական ռեալիզմը մեծապես նպաստում է այս տեսությունը, հնարավորություն տալով ստեղծելու գրվածքի գրական հերոսին, որը դեպի ազատություն և երջանկություն ընթացող ժամանակակից պատմության կրողն է:

Սովետաճալ գրականությունը հայ ժողովրդի գրականությունն է, որպես աչդպիսին նա հավատարիմ պիտի լինի իր գրական դարավոր ենթահողին, նրա դեմոկրատիկ, մարդասեր ավանդներին: Հայ ժողովրդի գրականությունը բունականների, տիրողների, քարգարարների գրականությունն չի եղել. նա բոնություն դեմ ապստարաղծ մարտնչողների գրականությունն է, որը եղել է հայ ժողովրդի ինքնապաշտպանության՝ լեզվի, կուլտուրայի հասուն զենքը: Հայ գրականությունը պայքարել է աշխարհման դեմ, կոսմոպոլիտիզմի դեմ, նա պայքարել է ազատության, արդարության և լավագույն ապագայի համար և պիտի շարունակի այդ պայքարը:

...Սովետաճալ գրողները առաջավոր մարդկության գրողներին հետ միասին իրենց պնդում, որ գեղեցիկ գրականությունն է, պիտի կովեն ռադիկալների դեմ հանուն համաշխարհային խաղաղության, հանուն ժողովուրդների եղբայրության և ամբողջ հողով պիտի պայքարեն, որ մարդկության ձեռք բերած այս ահեհուն, անսպառ ուժը ոչ թե ուղղվի կյանքի ոչնչացմանը, այլ ծառայի միմիայն մարդկային կյանքի հարստացման, երջանկության համար, մի հրաշագործ ուժ, ասումի է ներգիան, որ անսահմանորեն մեծ պիտի մոտեցնի կենսագործվող կոմունիզմին:

Ձեռք չնորհակալություն ենք հայտնում Սոցիալիստական Սովետական Հայաստանի հարազատ կառավարությանը, որը սիրով ընդառաջեց սովետաճալ

գրողներին, ինչքան կտրելի է, փառավոր կատարելու մեր համագումարը (Մափա՛նարություններ):

Կենցեց սովետահայ գրականությունը (բանն ծափահարություններ):

Ա. Բ ո Վ մ ա ս յ ա ն ի ճ ո ո թ ջ .

«Միքելի ընկերներ՝, գրողներ՝, արվեստագետներ՝, գրական քննադատներ՝, Հայաստանի սովետական գրողների միության նախագահ՝ հարգելի Վարպետ:

Թույլ ալիք Հայաստանի Կոմունիստական պարտիայի Կենտրոնական Կոմիտեի, Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Բնագյուղիկայի Մի-նիստերների Սովետի և Գերագույն Սովետի Նախագահության անունից կոմու-նիստական բոցավառ ողջույն հաղորդել Հայաստանի սովետական գրողներին հորորդ համագումարին, համագումարի դելեգատներին, մեր հարգելի հյուրե-րին և հաղորդություններ ցանկանալ գրողներին՝ իրենց հետագա ստեղծագոր-ծական աշխատանքում: (Մափա՛նարություններ):

...Ձեր ներկա համագումարը տեղի է ունենում Սովետական գրողների միու-թենական երկրորդ համագումարի նախուրյակին: Նրա խնդիրն է՝ հանրագու-մարի թերի սովետահայ գրականության նվաճումները հետադարձաբան շրջանում, ըստ ամենայնի գնահատել Գրողների միության աշխատանքը և մի-ջոցառումներ մշակել գրականության հետագա զարգացման համար:

Սովետական Հայաստանի գրողները կազմում են մեր մեծ Միության գրա-կան հզոր բանակի մի շրկաբ. որը պարտավոր է լինել միշտ առաջավոր քա-րերում:

...Մենք պետք է նշենք, որ շնայած սովետահայ գրականության հետադարձ-րազման շրջանի ակնհայտ նվաճումներին, այնուամենայնիվ, նա դեռևս նու է մնում կյանքի սրավոր աճող պահանջներին: Մեր գրողներից շատերը կարծե-թ չեն նկատում, որ սովետական ժողովրդի զարգացման և կուլտուրական մակարդակը անխափ աճել է, որ հենց այդ պատճառով հրապարակ հանձնող թույլ, անզույն և անմշակ դործերը չեն կարող բավարարել սովետական մարդ-կան հայելը, չեն կարող եզրափակել նրանց գործադրական ու արվեստական դաստիարակությանը:

...Մեր գրական քննադատությունը շատ քիչ բան է անում հեղինակներին ոգնելու և նրանց գրվածքները արժեքավորելու ու սրտապահանգելու ուղղու-թյամբ: Չի կարելի բանել, թե զրա պատճառը գրականագիտական կարգերի պակասն է: Մենք ունենք Ակադեմիայի Գրականության ինստիտուտ, Պետական համալսարան, ինստիտուտներ, Գրողների միություն, ուր աշխատում են մեծ թվով գրականագետներ, այդ թվում ֆիլոլոգիական գիտությունների դոկտոր-ներ ու ֆեկենտոններ: Սակայն մենք դեռևս չունենք լուրջ ուսումնասիրություն-ներ և մենագրություններ, անգամ գիտա-սոցալոգիայի բոլոր ոլորտներ Երվանդյանի, Իսմայելյանի, Նար-Գոսի, Մուրադյանի, հայ գրականության մյուս կյանիկների, ինչպես և սովետահայ գրողների մասին:

Միայն մերերևոր գրողների համագումարի կապակցությամբ լույս տեսնե-րանի բրոշյուրներ Կեմերլյանի, Արապու, Չարենցի, Զարյանի և Մարյանի մա-սին: Բայց դրանք միայն դիտա-սոցալոգիայի բրոշյուրներ են, որոնք սերիան, Դեպիկ, Գևորգ Զարյանի մասնակցությամբ է, որ մեր գրականագետները ստեղ-ծեն նաև մեծ ծավալի ուսումնասիրություններ՝ նվիրված մեր գրողներին և գրականությանը:

...Մենք զրահանութիւն, արվեստի, պատմական գիտութեան և նույնպէս Գեղարվեստական զարգացման համար կարեւոր նշանակութիւն ունի մեր անցյալի կուլտուրայի ժառանգութեան ճիշտ օգտագործումը: Իսկ դա հնարավոր է միայն այն ժամանակ, եթե մենք չլքնջենք լեւինյան հայտնի գրույթից, եթե մենք քննադատաբար վերաբերվենք մեր պատմական արժեքների նկատմամբ, վերջնէնք նրանցից այն, ինչ առաջադիմական, ինչ լավ է, մերժենք այն, ինչ հետադիմական է և անընդունելի: Բաւական չէ հիշատակել, թե Հայաստանի Կոմունիստական պարտիայի Կենտրոնական Կոմիտեի նախկին ղեկավարութեանը մեր կուլտուրայի գնահատման հարցում սխալ, ըստ էութեան նացիոնալ-նիշիւնիստական վերաբերմունք էր ցուցաբերել: Ինչպես հայտնի է, դա արդարեւ, սկզբունքային քննադատութեան ճանաչման և հաշտման պարտական կազմակերպութեան կողմից, որին ակտիւ մասնակցութիւն ունեցավ նաեւ Գրողների միութեան պարտական կազմակերպութիւնը:

Հայաստանի Կոմպարտիայի 17-րդ համագումարը քաղաքական ճիշտ գնահատման տվեց անցյալում թույլ տրված սխալներին և միաժամանակ պահանջեց ուժեղացնել պայքարն ազգային նիշիւնիզմի և նացիոնալիզմի թնցիդիւնների դեմ, ինչ ձեռք էլ որ նրանք զրահւելն:

...Հայաստանի Կոմունիստական պարտիայի Կենտրոնական Կոմիտեն համարձակ կերպով խարաղանք նիշիւնիստական վերաբերմունքը 19-րդ դարի հայ նշանավոր գրողներ Լաֆֆու և Պատկանյանի գրական ժառանգութեան նկատմամբ: Մենք սկսել ենք արդեն վերահաստատակել այդ գրողներին լավագոյն անդեմագործութիւնները: Մենք ուղղեցինք այն կոպիտ սխալը, որ թույլ էր տրվել մեր տաղանդավոր բանաստեղծ Միլիւն Զարեկի ու նրա ստեղծագործութիւնների նկատմամբ: Հայաստանի Կոմպարտիայի Կենտրոնական Կոմիտեն այժմ պահպանում է սովետահայ այն գրողներին հարցով, որոնք նկատմամբ սխալ վերաբերմունք է ցուցաբերվել անցյալում: Այդ գրողներին հնարավորութիւն կտրվի վերադառնալու գրական կազմակերպութեան շարքերը, իսկ նրանց ստեղծագործութիւնները կգնահատվեն բայտ ամենայնի:

Սակայն հետադարձանորեն ուղղելով անցյալում թույլ տրված սխալները, մենք այ մի դիւմ է շենք թույլ տա իդնոլոգիայի բնադավառում:

...Մենք պետք է ավելի մեծ հոգատարութիւն հանգեն բերենք ուս պականութեան լավագոյն երկերի թարգմանութեան հարցի նկատմամբ, լրբորեն մաաենք թարգմանիւների որակյալ կադրեր պատրաստելու մասին, այդ գործի մեջ ներգրաւմենք մեր ամենատաղանդավոր գրողներին, հաշվի առնենք և լայնորեն օգտագործենք հայ կրասիկներին թարգմանական աշխատանքի փորձը:

Հայրիավոր է, որ մեր գրողները ըմբռնեն այս գործի լրբութիւնն ու կարեւորութիւնը և զիտակից վերաբերմունք հանգեն բերեն: Դրա հետ միասին թարգմանութեամբ պաղովող գրողը պետք է լաւ տիրապետի ռուսաց լեզվին: Առանց ռուսաց լեզվի նրութիւններն իմանալու, չի կարելի հասկանալ և հաշտողութեամբ թարգմանել ռուս գրողներին:

...Շնկերներ, Հայաստանի գրողների երրորդ համագումարը կարեւոր իրադարձութիւն է մեր ռեսպուբլիկայի կուլտուրական կյանքում: Մեր հաստակայնութիւնը կենդանի հետաքրքրութիւն է ցուցաբերում նրա աշխատանքների նկատմամբ: Ինչպես ղեկուցումներին, այնպես էլ մտքերի փոխանակութեանը մասնակցող ընկերների ելույթներին մեզ շատ ուսանելի բաներ կային, արժեքավոր դիտողութիւններ մեր գրականութեան արդի վիճակի, նրա հետանկար-

ների վերաբերյալ: Խնդիրն այն է, որ Գրողների միության նոր ղեկավարությունը, մեր բուլաբ գրողները, բանաստեղծները, գրաժամատարները, գրա-քննադատները հաշվի առնեն այդ գրաժամատարությունները իրենց առաջիկա աշխատանքում: Համագործակցող պետք է գործի խմբան գրական ղեկավարության հետագա վերելքի ու ծաղկման համար...»:

Րուզլար Բանաստեղծուհի է. Ստեփանովայի էլույթը.

«Հայաստանի Սովետական գրողների երրորդ համագումարին բուլ-դար ընթերցողներն ու գրողները ջերմ ողջույն են հղում:

Հասավոր դարերից է անցել մեր ժողովուրդների և մեր գրականությանների մոտեկությունը: Այդ անցել է թուրք արշավողների հրդեհների և շարդերի միջով և ամրացել ստրկացնողների դեմ երկու ժողովուրդների մղած հերոսական պայքարում:

Մեր ժողովուրդների մոտեկությունը ճակատագրի նմանությունից է: Բուրժուական դարավոր ժանր ստրկությունը լրկեց մեր ժողովուրդների ազգային ոգին: Նրանք խոր կերպով և սրբազանորեն պահպանեցին իրենց ազգային սովորությունները, երգերը, լեզուն:

Մեր ժողովուրդների այսօրվա մոտեկությունը դարձյալ լրիստի նմանությունից է, բայց դա արդեն սոցիալիզմի և կոմունիզմի ազատ, հպարտ կառուցողների թախտ է: Մեր ժողովուրդների զրական ու կուլտուրական կապերը զնալով ավելի են ամրապնդվում: Հայաստանում ժանոթ են Բուսնի, Վազովի, ինչպես և բուլղար ժամանակակից գրողների ստեղծագործություններին, իսկ մեզ մոտ լայնորեն հայտնի են Հակոբյանի, Իսահակյանի, Զարենցի, Դեմիրճյանի, Զարյանի, Սարյանի, Քաչարի, Սեւեցի և շատ ուրիշների անունները: Մենք սրանից հետո էլ կամրապնդենք մեր զրական կապերը, բուլղար ընթերցողներին կենսաթափանց ազնվական պահանջներով, որոնք պատկերում են Սովետական Հայաստանի գեղեցիկ կյանքը:

Ռուսիին Բանաստեղծ Գ. Մալոբեսկուհի էլույթից.

«Ողջատուրի 23-ին ռուսիական ժողովուրդը տոնելու է իր ազատ կյանքի 10-ամյակը: Զեմ կարող չհիշել այն, որ ռուս ղեկավարների և սովետական բոլոր ժողովուրդների ռազմիկների հետ ուս-ուսի ռուսիական հողի ազատագրման համար մարտնչում էին նաև հայ անվեհեր զինվորները:

Հայ և ռուսի ժողովուրդների բարեկամության արժատները զայն են հնազույն ժամանակներից: Մոլդավիայի և Վալախիայի տերիտորիաներում Բուրբոնից հալածված հայերը, ռուսիական տանջված ժողովրդի հետ միասին, պայքարում էին թուրք զավթիչների դեմ: Մ. Սաղաթյանուի պատմական վեպերում կան վառ ու պայծառ կերպարներ, որոնք պայքարել են մեր ժողովրդի կյանքի վրա (Մուսա Բալաբեյի և լեվելի լուծը, երբևիտ և արտաքին թշնամիների ճնշումը, պատմական նույն ճակատագիրը Թախի, տխրության և լավության ազդեցությունը հայի մոտեկությանը լրանք սովետական ժողովուրդի կապտե անտունին: Ռուսիական և հայկական երգերի այդ մոտեկությունը խոսում է մեր ժողովուրդների հոգեկան մոտեկության մասին, որովհետև երգը ժողովրդի հոգին է, նրա ձգտումների ու երազանքների անմիջական արտահայտ-

տությունը: Գրանցով էլ րաքցատուրում է այն, որ Ռումինիայում այնպես սիրելի է հայկական երգը: Բակ ինձ շատ է ուրախացնում, որ Հայաստանում պակաս չեն սիրում ռումինական ժողովրդական երգը:

Մեզ բաժանում են լեռների սպիտակափառ զապաթներ և Սև ծովի ըմբռնող ալիքները, րայց նույնն են մեր զգացմունքները, ապազայի մեր ձեղտումները: Թո՛ղ հայկական երգը, բանաստեղծությունը և հայկական բոցավառ ագին ապրի, որքան կապրի Արարատ լեռը, 'ենցցե՝ ռումինական և հայ ժողովուրդների հավերժ քաղեկամությունը:

Լ Ե Տ ր ա ն ա տ ե ղ ծ Ռ ի չ ա ր գ Դ ա ն ե ջ կ ու ն լ ի ու չ թ ի ջ .

«Եւր ղերմանա-Ֆաշիստական հորդաները ավերեցին Վարչապետում կանգնեցված Ա. Միցկևիչի արձանը, Ն. Զարյանը իր բանաստեղծություններում խոսում էր այն մասին, թե հայ ժողովուրդը ինչպիսի զայրույթով է լցված հիտլերյան քաղաքականների դեմ: Հայ և լեհ գրական կապերը շատ հին պատմություն ունեն: Դեռևս 1893 թվականին Ա. Միցկևիչի և լեհ մյուս կղափկների երկերը թարգմանվել են հայերեն՝ հայ մեծ բանաստեղծ Հովհ. Թումանյանի կողմից: 18-րդ դարի լեհ գրականության մասին կազմված դասագրքում մի մեծ գլուխ հատկացված է հայ գրականությանը: Լեհաստանում ժողովրդական իշխանություն հաստատվելուց հետո ավելի են ամրապնդվել հայ-լեհական կապերը: Լեհաստանում հրապարակվում է հայկական պատմաճշմարիտ ժողովածու: Լեհաստանի առաջավոր երիտասարդ բանաստեղծներից մեկը՝ Ա. Մանդալյանը հայ է, որի «Այսօր» պոեմը ընթերցողների լայն ընդունելության է արժանացել...»:

«Սով. գրակ. և արվեստ», 1954, № 9.

Հուլիսի 26-ին

Հայաստանի Սովետական գրողների երրորդ համագումարի առթիվ Երևանի «Կոմունիստ» թերթը հատուկ գրական էջ է նվիրում սովետական տարբեր տեսպուրչիկաների բանաստեղծներին՝ «Բարեկամության պոեզիա» վերնագրով: Տպագրվում են Կ. Սիմոնովի, Մ. Լուկոնինի, Ս. Օռլովի, Մ. Զիգովանու, Մ. Ռուստամի, Վ. Զվյագինցևայի, Ի. Նոնեշվիլու, Միկոլա Ուպենիկի, Ան. Վեյսանի, Գեորգի Մալորոսկուի (Ռումինիա), Կուրանիչ Ականի բանաստեղծությունները:

Հուլիսի 26-ին

Հայֆիլհարմոնիայի ամառային թատրոնում տեղի է ունենում ՍՍՌՄ և Հայաստանի Սովետական գրողների միության վարչությունների կազմակերպած պոեզիայի մեծ երեկո: Բացման խոսք է ասում Ն. Զարյանը, բանաստեղծություններ են կարդում՝ Լ. Ստեֆանովան (Բուլղարիա), Ռ. Համզատովը (Դաղըստան), Ս. Կապուտիկյանը, Զ. Եփրազը և Կ. Սիմոնովը: Երևանի մասին իրենց տպավորություններն են հաղորդում ռումինական գրողներ Գ. Մալորեսկուն և Ի. Գրիգորեսկուն:

Հուլիս

Մ. Գորկու անվան Գրական ինստիտուտին կից բացվում են գրական բարձր կուրսեր, որտեղ ընդունվում են ՍՍՌՄ 17 ազգությունների գրողներ, այդ թվում՝ սովետահայ գրողներ Հովհ. Եփրազը, Գ. Էմինը, Գ. Բորյանը:

Օգոստոսի 2-ին

ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի նախագահության հրամանագրով ՍՍՌՄ ժողովրդական արտիստի պատվավոր կոչում է շնորհվում կամերայիստ Արամ Վալդի Խաչատրյանին:

Օգոստոսի 11-ին

ՍՍՌՄ Սովետական դրողների միության վարչության հաշտագահության ընդլայնված պլենումում ցենսրվում է «Նովիյ միր»ամսագրի սխալների հարցը՝ Վ. Պոմբյանցեի («Անկեղծության մասին պահանջության մեջ»), Յ. Արամովի («Կուսակցության գյուղի մարդիկ՝ հեռավորագրության արձակում»), Մ. Լիֆշիցի («Մարինետա Եահինյանի օրագրերը»), Մ. Եշեգյուրի («Է. Լենինովի «Ռուսական անասուն» հողմածները տպագրելու հասկացությունները՝ ներածական խոսք է ասում Ա. Սուրկովը, ելույթ են ունենում՝ Ա. Սոֆրոնովը, Ա. Տիգրանովսկին, Վ. Կոմենիկովը, Մ. Բաժանը, Վ. Ներսիսովը, Ա. Կարավանան և ուրիշներ:

Պլենումին ընդունում է բանաձև՝ «Նովիյ միր» ամսագրի սխալների մասին (տե՛ս ՌԴրական թերթը, 1954, N 33):

Սահա-Յագա (Զիլի) քաղաքում տեղի է ունենում ավազակության միջև խաղաղությունն ամրապնդելու համար՝ Միջազգային Լենինյան մրցանակի հանձնումը ականավոր բանաստեղծ Պարու Ներուդային:

Օգոստոս

Հայկական ՍՍՌ Կուսուրայի միեկտրությունը հայտարարում է մանկապատանեկան լավագույն դրքերի մրցանակարաշխություն:

Կազմվում է Միությանը նախանգյանի ծննդյան 125-ամյակն անցկացնող ռեսպուբլիկական կառավարական հոբելյանական հանձնաժողով՝ Ա. Քոչինյանի նախագահությամբ: Հանձնաժողովում ընտրվում են՝ Ավ. Բաճակյանը, Դ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Ն. Զարյանը, Էդ. Խոփյանը, Գ. Հովնանը, Մ. Արազին, Գ. Սևանը, Հր. Քալաթը և ուրիշներ:

Սեպտեմբերի 11-ին

ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի նախագահության հրամանագրով Վաղարշ Բոգդանի Վաղարշյանին շնորհվում է ՍՍՌՄ ժողովրդական արտիստի պատվավոր կոչում:

Սեպտեմբերի 12-ին

Նշվում է լատվիական մեծ բանաստեղծ Յան Ռայնիսի մահվան 25-ամյակը:

Սեպտեմբերի 15-ին

Հայաստանի Սովետական դրողների միությունում տեղի է ունենում հանդիպում ուկրաինական ակադավոր բանաստեղծ Մարսիմ Ռիյակու հետ՝ Ներածական խոսք է ասում Հ. Սալախյանը, դրողին ողջունում է Ն. Զարյանը, Մ.

Ռիսկերից կատարած իրենց թարգմանություններն են կարդում՝ Գ. Սարյանը, 2-Սահյանը, Ս. Տարանցին, Հր. Հովհաննիսյանը և ուրիշներ, Վերջում ելույթ է ունենում Մ. Ռիսկին։

Սեպտեմբերի 16-ին

«Ռուկոտական Հայաստան» թերթում տպագրվում է Մ. Ռիսկու «Հայաստանին» սոնետը։

Սեպտեմբերի 20-ին

Հայաստան է մամանում Հնդկաստանի կուլտուրայի և արվեստի գործիչներ ղեկավարությամբ, Հնդկական արվեստի վարպետները նրանքում տալիս են մի քանի համերգներ։

Սեպտեմբերի 25-ին

Հայկական ՄՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի նիստերի դահլիճում տեղի է ունենում երկու՝ նվիրված ակադեմիոյի գիտնական Մանուկ Աբեղյանի մահվան 10-ամյակին, Բացման խոսք է ասում Գ. Հովհաննիսյանը, ղեկավարում է Ա. Ղանալանյանը, հուշեր են պատմում՝ Գ. Գեմիրճյանը, Ա. Կարինյանը, Ն. Զարյանը և Ա. Ղարիբյանը։

Սեպտեմբերի 28-ին

Մոսկվայում տեղի է ունենում սովետահայ գրականության երեկու Բացման խոսք է ասում Վ. Կավենդիշը, ղեկավարում է Գ. Աբովը, բանաստեղծություններ են կարդում՝ Հովհ. Շիրազը, Ս. Կապուստիկյանը, Գ. Բորյանը, Գ. Էմինը, Պ. Անտոկոպսկին կարդում է Ե. Զարենցի «Խաբապետ Շավարշը» պոեմի իր թարգմանությունը, նույն ժամանակում նաև Վ. Ղվիպազիսցան, Մ. Պետրովիչը, Լ. Գրիգորովը, վրաց բանաստեղծ Խ. Նոնիշվիլին։

Սեպտեմբերի 29-ին

Նշվում է Ն. Օստրովսկու ծննդյան 50-ամյակը։

Հոկտեմբերի 8-ին

Նշվում է ռուս ակադեմիոյի բանաստեղծ, գիտնական և թարգմանիչ Վլադիմիր Բրյուսովի մահվան 30-ամյակը։

Հոկտեմբերի 10-ին

Նշվում է ուկրաինական նշանավոր բանաստեղծ Միկոլա Բաժանի ծննդյան 50-ամյակը, նա պարգևատրվում է Լենինի շքանշանով։

Հոկտեմբերի 11-ին

Երևանի Արվեստի աշխատողների տանը տեղի է ունենում հուշ-երեկու՝ նվիրված Միքայել Մանվելյանի մահվան 10-ամյակին, Հուշեր են պատմում՝ Գ. Գեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը։

Նշվում է անդլիական մեծ գրող Հենրի Ֆիլդինգի մահվան 200-ամյակը։

Հոկտեմբերի 14-ին

Իրենան է մասնաւոր՝ Զեկոսյոյփանյան-Սոփիոսյան Բարեկամութեան Բնկերութեան ղեկավարի, որի ղեկավարը՝ ակադեմիկոս Թրանտիշէկ Տրամիշէկը, մի քանի քաջատեսներով մնալով Հետո, ղեկավարի անունից Հանդես է գալիս նախաբարութեամբ:

$$\mathfrak{B}_1 \quad S \mu \omega \eta \nu \rho : L \eta \rho \quad \leq \omega \eta \mu \omega \rho \mu \rho : \mu \eta \nu \rho \eta.$$

«Հայաստանի աշխատավորների հարգումը ունենալը սենսում ենք ամեն բանում: Նոր, բերկրայիշ կյանք իր արտադրումն է դառն Նաև ազդային երգերում ու պարերում, որոնք այնպես վարպետորեն կատարում է Հայկական երգի ու պարի մաստակավոր անսամբլը, որի համերգին մեզ թախա փխհակինք ներկա դասվել: Մեն հետաքրքրվումք մենք ունենալովքինք հայկական երգերը: Բռնորդ շահակաճալով համերգին, մենք արագորին կուհում էինք և դահաստում դրանք նրամշակական ներգրգանալովքունք ու զեղեցիկվունք, նրկար մամտահան Հիշում են հայկական հեղանկուն պարերը: Նրանքինք մի քանիսր իրենց աշխույժ ունենում Հիշելնում են չխական և աշտակունք ալարերը:

[illegible]

ibid., *Supplement*, 1954, p. 150.

Հանձնարարել: 10-ին

Հրապարակվում է Հայկական ՍՍՀ Կուլուարայի միության արդյունքը
Միությանը հասցանքի կայանքին ու գործունեությանը նվիրված զեղարկոթան-
կան յիշատակարան Գիշերի գրական առանձնիկում մրցանակաբաշխության
ժամանակ։

2nd ed. of p. 16: 16-16

Քրիստիանոս առդի է ունենում մեծ երեկույթ՝ նվիրված Հայ, ազգերչաւ-
կան և վրացական գրականութիւններին: Քաջման խոսք է աւսում Իրակիյ Արա-
շիմէն, զեկուցում է Ք. Փղեսարին: Ելումք էն ունենում Սա. Զօրյանը, Զ. Սա-
լախյանը, Ս. Կապուստիկանը, Լմ. Սիքոսը, Զ. Լովճանիսյանը, Վ. Վարդա-
յանը, Գ. Էմինը, ազգերչաւկան գրողներ Մ. Ռաւիմը, Մ. Դիւրազին, Ն.
Ռաֆֆիսյին, Ն. Քարանը, Ք. Վաւարզագին, Օ. Սարգիսին, Ռաւսոյ Ռզան,
Գրգւզ գրողներ, Գ. Տաթևին, Ա. Միքայիլսոյման, Ս. Զիքուզանին, Կ. Կալամին,
Բ. Արտաշին, Մ. Քառաթափին, Ռ. Մարտինին, և Քերուստման:

ՀԱՅԿԱՆՎՈՐԵՐԻ 23-ԻՆ

Մարքեզդ-ձեկերի գծի ինտերստատի Հայկական ֆիդիայում ազդի է ունենում Հայ, երեկո՝ եվրոպա Հայ ազանաւոր տեղադրութիւնը և Հասարակական-հայտարարական գործի, Աստանայ Մոսկովաի մարզում 25-ամյակին:

Հանձնարարի 25-ի 6

Ելզում է ՍՍՏՄ ժող. տրաիտ Վազար: Վազարյանի փնզյան 60-ամյակը
և շննան զորնուննայան 40-ամյակը:

նշվում է վրացական ականաժուր գրող, դրամատուրգ Շալվա Դադիանու ծննդյան 80-ամյակը:

Հոկտեմբերի 28-ին

Վախճանվեց թարգմանիչ Կոնստանտին Աբրամովիչ Լիսյակերովը (ծնվ. 1889 թ.):

Հոկտեմբերի 29-ին

Մոսկվայի Միոթյունների տան Հոկտեմբերյան դահլիճում տեղի է ունենում հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Վ. Բրյուսովի հիշատակին՝ նրա մահվան 30-ամյակի առթիվ, Բացման խոսք է ասում Ի. Նովիկովը, զեկուցում է Վ. Գուցեր:

Հոկտեմբեր

Մովետական գրողների համամիութենական երկրորդ համագումարի աստիճանով հրապարակվում է Մովետական գրողների երկերը արտասահմանյան լեզուներով՝ քիբլիոգրաֆիական տեղեկատուն:

Նոյեմբերի 6-ին

Մոսկվայի Մեծ թատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ ռևոլյուցիայի 37-րդ տարեդարձին:

Նոյեմբերի 17-ին

Լրանում է Կազանի Վ. Ի. Ուլյանովի (Լենինի) անվան համալսարանի հիմնադրման 150-ամյակը, որը լայնորեն նշվում է մեր երկրում:

Նոյեմբերի 18-ին

Վերստեպատուրնայա գազետանում տպագրվում է Ջենի Լինգսոնի «Անգլիական գրողի դիտողությունները հոգևածը» սոցիալիստական ռեալիզմի, ձևի և բովանդակության սլոբոլմենների վերաբերյալ:

Նոյեմբերի 18—23-ը

Մոսկվայում տեղի է ունենում խաղաղության Համաշխարհային Խորհրդովի սեփական Մովետական գրողներից ելույթ են ունենում Ի. Էրենբուրգը և Ա. Կորնեյչուկը: Սեփական ընդունում է մի շարք բանաձևեր ու կոչեր, այդ թվում և «4ռչ կոպուտական մեծ տարեդարձների անցկացման մասին»: Մասնավորապես որոշվում է 1955 թ. լայնորեն նշել Յ. Շիլլերի մահվան 150-ամյակը, Ա. Միցկևիչի մահվան 100-ամյակը, Մոնտեսքյուսի մահվան 200-ամյակը, Մ. Անդերսենի ծննդյան 150-ամյակը, Մ. Սերվանտեսի «Դոն Կիսոտե»-ի առաջին հրատարակության 350-ամյակը, Ու. Ռիտմենի «Կանաչ տերևներ» գրքի առաջին հրատարակության 100-ամյակը:

Այնուհետև արտասանում է հետևյալ բանաստեղծությունը (վրացերեն լեզվով)։

«Մի Դայել Նալրանդյանին»

Անզգոր էր քո դեմ զնդանը դաժան,
Բիրտ շղթանների շատալը անվերջ:
Դու ազատություն քարքարոտ ճամփան
Հարթում էիր քո կրծքով հողմածած...
Հավատն էր քո մեջ լույսի, ճշմարտի,
Նա էր հրդեհում հայացքդ անամպ...
Դու անմահացար, որ ժողովրդիդ
Հավետ ծառային քո ճշմարտությանդ:
Օ, ազատության քո կանչը հզոր,
Վեհ, ազատության կանչը հոգեցունց,
Տես, քանի շուրթից հնչում է այսօր
Եվ եղբայրության դատնում ուղեցույց:
Քայլում ես մեզ հետ աննկուն ու վեհ,
Ու պիտի քայլես, քայլես, քանի կան
Մեր Քուռն ու Զանգուն և հզոր Վուզան...»

«Սով. Հայաստան», 1954, № 280:

ԱՎ. ԻՍԱՀԱԿՅԱՆԻ Խոսքից

«Նա բացառիկ մեծություն է մեզ համար՝ բանաստեղծ-մարգարե, լեզվա-
շինարար, հրաբորբ հրապարակախոս, անձնուրաց հայրենասեր, գաղափարի
անմահացած զոր...»

Նրա կերպարը հավերժ դյուրիշ է մեզ համար՝ ազատարար և ասպետ
ուները ձեռքին, քաջ, հանճարեղ, անսպառ նուսնդ, նրազույց և իրազործող:

Նա ընտել հնացած լէ, նա միշտ այժմեական է և այժմեական է նրա սէղո-
տությունը բանաստեղծությունը, որ դրոշ է և հավատքի սիմվոլ, Այժմեական է
և նրա պայքարը գաղութային ստրկության դեմ:

Այժմեական է նրա իմաստուն պատգամը և անշեշ հավասար ռուս և հայ
ժողովուրդների սիրտ ու եղբանկության նկատմամբ:

Մի դար է, որ նա իշխում է հայ սերունդների մտքի և զգացմունքի վրա:
Նրա գաղափարները հարազատ են աշխատավոր ժողովրդին, որը, այժմ ազա-
տագրված, զնում է անընդհատ առաջադիմության և նրշանկության ուղիով:

Գ Ր Ո Ղ Ա Ն Ա Մ Ո Ւ Ի Կ Ա Ն Ի Ն Ի Խ Ո Ս Ե Ր .

Մարգկային երջանկության դարերինների անուններին մեջ մենք նրախա-
գիտությամբ հիշատակում ենք Միքայել Նալրանդյանի անունը: Ամբողջ ժողո-
վրդին նվիրված նրա կյանքը կարելի է սխալգործություն անվանել: Այլ կերպ
ինչպե՞ս կարելի է անվանել մի կյանք, որն առանց միացորդի նվիրաբերվել է
աշխատավոր մարդկության ազատագրման գործին:

Իսկ այն ջերմ բարեկամության մեջ, որը Մ. Նալրանդյանին միացնում էր
ռուս ռեպուբլիկոն-դեմոկրատներին հետ, մենք տեսնում ենք ժիւնրն այն անխը-

զէյի եղբայրութեան, որ աշտօր միաժողովում է ուսւս և հայ ժողովուրդներին, ինչպէս և մեր սոցիալիստական հայրենիքի յոյժը ժողովուրդներին:

Մեր արտերում և մեր հիշողութեան մէջ նախանշականի կերպարը պահպանվել է նախնային խանդավառութեամբ, ինչպէս և մեր արտերում, քանակազին հայրենիքներու մէջ աշտօր մեր ողբուն ինք հղում Գոնիք, այն հողից, որանց ձրվել է հայ ժողովրդի իրանայի զաւակը:

Երեւ. Նախաշտ. 1934, Թ 276

Յ ու. Լ ի ռ է դ ի ս ս կ ու խ ո ս ք ի ջ.

«Միջայնի նախանշականի առաջին մարդն էր, որ ցույց տվեց ընդունելի շարժման ճիշտ ուղին Հայաստանում՝ ուսւս ժողովրդի հետ անքակտելի միասնութեան պահպանելով, նա հայ գրականութեան համար ինքն միակ ճիշտ ուղիովութեանը՝ ընդունելի ու հասարակական ուղիովութեանը, իսկ նրա թողած գրական մտածողութեանը կյանակ է և պետք է ասումնասիրութեան ու յարացման առարկա դառնաւ Սովետական Միութեան ամեն մի եղբայրական գրականութեան նամար և հաստատակաւ մտնի համաշխարհային գրականութեան զանաւարտեր:

Ահա թէ ինչու Միջայնի նախանշականի ծննդան առերգարծին, սովետական ընդունելի ժողովուրդների համար ցնծայի այս օրը, մենք՝ եղբայրական գրականութեաններին պատմութեաններս՝ եկել ենք այստեղ, Սովետական Հայաստանի մայրաքաղաքը՝ Նոսթեան, բայց օր-ափուր միշտ նորոգվող երիտասարդ, գեղեցիկ ու պանծայի քաղաք Սրեանը, այս ծաղկող ընդունելիան, որանց հայ ժողովուրդը կենսագործել է ժողովրդական քախտաւթութեան երազը, որի իրագործման համար իր ամբողջ կյանքը նվիրեց ազատութեան մէծ մարտիկ Միջայնի նախանշականը:

Գրական թերթ. 1934, Մ 46.

Նոյեմբերի 26-ին

Սրեանում, նախանշականի փողոցի վրա, Անաստասիանական ինստիտուտի մոտ, տեղի է ունենում Մ. նախանշականի հուշարձանի հիմնադրումը: Նշույթ են ունենում՝ Յ ու. Լ ի ռ է դ ի ս ս կ ու, Ջ օրեանը, Վ. Զվագիւնցեան և ուրիշներ:

Նոյեմբերի 27-ին

Հայկական ՍՍՐ Գիտութեաններին տեղեկմիայի Գրանականութեան և արվեստի թանգարանում տեղի է ունենում Մ. նախանշականին նվիրված ցուցահանդեսի հանդիսաւթը բացումը:

Նոյեմբերի 27-ին

Տեղի է ունենում Հայկական ՍՍՐ Գիտութեաններին տեղեկմիայի գիտական տեղան՝ նվիրված Միջ. նախանշականի ծննդան 125-ամակին: Այլ զեկուցումների թվում լսվում են նաև Ա. Ինճիկյանի «Մ. նախանշականը և հայ նոր գրականութեանը», Աս. Ասատրյանի «նախանշականը և ճշտութեամբայրը և Ս. Սարիյանի «նախանշականի պայքարը քննադատական տեղիքի համար: զեկուցումները:

Նոյեմբերի 20-ին

Մոսկովայի Պ. Բ. Տրակովսկու տեղան համերգային զաւելում տեղի է ունենում հանդիսաւթը երեկո՝ նվիրված Միջայնի նախանշականի ծննդան

125-ամյակին, Երեկոյն մասնակցում են անգլիական զորող Զեկ Հինգսնը, Հնդկական զորողներ Ալի Սարդար Զաֆրին և Բալվանտ Գարդին, Զեկուցում է Մարինտտա Եահինյանը:

Հայաստանում Մովսեսական իշխանության հաստատման 34-րդ տարե-
դարձի առթիվ բերմ խոսք են ասում ադրբեջանական բանաստեղծ Մամեդ Ռա-
հիմը, ուզբեկ բանաստեղծ Գաֆուր Գուլյամը և ուրիշներ, որոնք դատվում են
Երևանում՝ Մ. Նալբանդյանի ծննդյան 125 ամյակի կապակցությամբ:

Մ. Ռա հ ի մ ի խ ո ս ք ի ց.

«Հայաստանը իմ խոհերի, բանաստեղծական մտահղացումների մեջ խո-
շոր տեղ է զբաղում:

...Մենք, ադրբեջանական զորողներս, ջերմորեն սիրում ենք Հայաստանը և
մեր հայ զրչակիցների հետ միասին աշխատում զեղարվեստական գործերում
պատկերել աշխիվ, աշխատասեր հայ ժողովրդի կյանքը:

Իմ ատեղծագործության ողևորության աղբյուրները մեկը հայ և ադրբեջա-
նական ժողովուրդների դարավոր քարեկամությունն է, որն ավելի ամուսլընդ-
վեց և բուռն լարացում ապրեց Սովետական իշխանության տարիներին:

...Ես գրել եմ բանաստեղծությունների մի ամբողջ ցիկլ՝ նվիրված Սովե-
տական Հայաստանին և լի խոհերով ու զգացմունքներով վերադառնալով Ադըր-
բեջան, կգրեմ նոր գործեր, որոնց մեջ պատկերվի ինձ այնքան մոտիկ ու հա-
րազատ հայ ժողովրդի կյանքը, նրա զավակների հերոսական աշխատանքը...»:

Գ ա ֆ ու Ր Գ ու լ յ ա մ ի խ ո ս ք ի ց.

«...Ես կրկին խորին երախտագիտությամբ լցվեցի դեպի հայ ժողովուրդը,
էքը Հայաստանի Պետական Մատենադարանում Մովսես Խորենացու, Անանիա-
Շիրակացու, Նիզամի Գյանջևիի անմահ երկերի ձեռագրերի կոթքին տեսա
ուզբեկական մեծ բանաստեղծ Ալիշեր Նավոյի ձեռագրերը: Այս Մատենադարանը
մեր Միության ժողովուրդների դարավոր եղբայրության մեծ վկայականն է:

Երևանից ես ինձ հետ տանում եմ անընչիկ տպավորություններ և եղբայ-
րակից հայ ժողովրդի ջերմ ողջույնները իմ հարազատ ուղեկ ժողովրդին...»:

«Սով. Հայաստան», 1954, № 282:

Նոյեմբեր—դեկտեմբեր

ՍՄԽՄ Սովետական զորողների երկրորդ համագումարի նախօրյակին սո-
վետահայ զորողներ Վ. Նորենցը, Հր. Հովհաննիսյանը, Ա. Գարեթին, Ս. Խան-
զադյանը հանդիպում են ունենում Ազիզբեկովի, Սիսիանի, Գորիսի և Ղաֆանի
շրթանների մի շարք զորողների, կուտնտեսականների և ինտելիգենցիայի հետ:

Հմ. Սիրաբը, Ն. Զարյանը, Հ. Սահյանը, Հո. Պողոսյանը, Սարմենը, Ս.
Կապուտիկյանը, Վ. Ալադանը, Ա. Գրաշին և ուրիշներ հանդիպում են ունենում
Երևանի զարոցների ուսուցիչների հետ:

Հ. Սալախյանը, Ա. Գրաշին, Ս. Հարությունյանը, Հո. Պողոսյանը, Հ.
Սահյանը, Ս. Կապուտիկյանը հանդիպում են ունենում մարտիկների և սպանե-
րի հետ:

զ) «Սովետական դրա-քննադատության հիմնական պրոպեմաները» — զեկուցող Բ. Ռյուրիկով, է) «ՍՍՍՐ ժողովուրդների գրականությանը գեղարվեստական թարգմանությունները» — զեկուցողներ Պ. Անտոկուսկի, Մ. Աուեզով և Մ. Ռիսկի, 2) «Աշխարհի ժամանակակից պրոպեմանի գրականությունը» — զեկուցող Ն. Տիխոնով, 3) ՍՍՍՐ Սովետական գրողների միության վերստուգիչ հանձնաժողովի զեկուցումը — զեկուցող Ցու. Լիրնգինսկի, 4) Սովետական գրողների միության վարչության հանձնաժողովի հաղորդումը «Սովետական գրողների միության Կանոնադրության փոփոխությունների մասին» — հաղորդող Լ. Լեոնով, 5) ՍՍՍՐ Սովետական գրողների միության ղեկավար օրգանների քննարկումները:

Համագումարում Հրապարակվում է ՍՄԿՊ ԿԿ-ի ողջույնը, ապա զեկուցումներով, ճառերով ու ողջույնի խոսքով հանդես են գալիս գրողներ, գրականագետներ, քննադատներ, դրամատուրգներ, արվեստի ու գրականության գործիչներ երկրի բոլոր մասերից՝ Ա. Ֆադեևը, Մ. Շոլոխովը, Ի. Էրնստերը, Վ. Լացիսը, Ցակիս Կուսովը, Պավլո Տիլնան, Գ. Լեոնիձեն, Պ. Բրովկան, Մ. Խրա-հիմովը, Ֆ. Պադևկովը, Կ. Ֆեդինը, Մ. Թուրսուկ-Ջադեն, Վ. Նրսիսովը և շատ ուրիշներ: Հայաստանից՝ էդ. Թոփչյանը, Ն. Զարյանը, Վ. Վաղարշյանը, Համագումարում ողջույնի խոսք են ասում արտասահմանյան քաղաքիվ գրողներ, այդ թվում Լուի Արադունը (Ֆրանսիա), Աննա Զեգեսը (Գերմանիա), Ժորժ Ամադուս (Բրազիլիա), Պարլո Ներուդան (Չիլի), Զեկ Լինդսթրեմ (Անգլիա), Ցան Դոդան (Չեխոսլովակիա), Զժոու Ցանը (Չինաստան), Լեոն Կուլիկովսկին (Լեհաստան), Ահմեդ Աբրասը (Հնդկաստան), Թոյն դե Ֆրիսը (Հոլանդիա) և շատ ուրիշներ: Ընթերցվում են ողջույնի հեռագրեր Գո Մո-ժոյից (Չինաստան), Ալբերտ Կանից (ԱՄՆ), Ա. Կուպարդից (Անգլիա), Զ. Ռոդարից (Իռա-լիա), Է. Կուդուսից, Լ. Ֆելիսիանգերից, ինչպես նաև ճապոնիայից, Կորե-ալից, Վենեսուելայից, Եվրոպայից, Կանադայից, Ավստրալիայից և այլն:

Համագումարը ընդունում է քանաձևեր Ա. Սուրկովի և Ն. Տիխոնովի զեկուցումների առթիվ, դիմում՝ «Սովետական Միության Կոմունիստական պարտիայի Կենտրոնական Կոմիտեին, քննարկում և հաստատում է Կանոնադրությունը, հաջանություն է տալիս աշխարհի ղանադան երկրների գրող-ների առաջարկությանը՝ 1955 թ. գրողների համաշխարհային կոնգրես հրա-վերելու մասին»:

Համագումարն ընտրում է Գրողների միության նոր վարչություն, սրի կազմում հայ գրողներից ընտրվում են Ավ. Իսահակյանը, Ն. Զարյանը, էդ. Թոփչյանը և Ս. Կապուտիկյանը:

«Սովետական գրողների Համամիութենական երկ-րորդ համագումարին»:

Սովետական Միության Կոմունիստական պարտիայի Կենտրոնական Կոմիտեն քննադատում է Սովետական գրողների Համամիութենական հրե-րորդ համագումարը և ի դեմս նրա՝ հաղթանակած սոցիալիզմի երկրի հզոր գրականության բոլոր ներկայացուցիչներին:

Կոմունիստական պարտիան բարձր է գնահատում սովետական գրակա-նության մեծ դերը նոր մարդու դաստիարակության, սովետական հասարա-կության բարոյա-քաղաքական միասնության, ամրապնդման գործում, կոմու-նիզմի կառուցման համար մղվող պայքարում:

[illegible][illegible]

Այդ տարիներին անցն առվեսական զբաղակալության միջադրանքին հնդկա-
կությունը, անշարժ մեծացավ նրա ընթերցողների շրջանը Ստիստական Միա-
թյան սահմաններից դուրս, հասկանալի մոդուլիզացիայի ղեկավարությամբ Ստիստական զբաղակալությունը արտասահմանյան միլիոնավոր ընթերցող-
ների Հանձնարմը նվաճեց նրանով, որ նա միշտ հանդես է գալիս ի պայքարա-
կություն ասիականավորների շահերի, ի հակակշիռ իմպերիալիստական մարդ-
աստյան իդեոլոգիայի՝ պայքարականում է Համաեթիոմի, խաղաղության և ժողո-
վորության ընդհանուրության համար, մշտապես պայքարի զազանարները, արդար-
յապես լավագույնս արտահայտված մարդկային արժանատիքները:

Իրենց ստեղծարար գործունեության մեջ սովիտական դրողները ոգնշելով մեկ կոմունիզմի համար, ժողովրդական մասսաների իսկական ազատությունը և էության կախյալ համար, մարդու կողմից մարդու ամեն մի ճնշման և շահագործման դեմ մղվող պայքարի մեծ գաղափարներով, աստարակությունից դրականության անկախության աստիճան կեղծ բուրժուական շողունին, - ասվեալ բովանդակ համար կեղծ կոնցրետիկներին մեր գրողները հղարձություն տվա՝ ասելով՝ ևս անհատական չափեր, ժողովրդի շահին հասնելու իրենց գաղափարական բարձր գիրքերը:

Գրողների Համաժողովինական երկրորդ Համագումարը կազմած է ընծար-
կելու առեղծադարձական կարևորագույն հարցեր, նշելու մեր գրականության
հետագա ուղային թաղի ուղիները դեպի նոր թափանչներ:

Հոյակապ խեղդերենք են այժմ ծառացած մեր երկրի առջև, սփռահան ժողովրդի առջև: Մացիսխիստական արդյունաբերության և գյուղատնտեսության ձեռք բերած հաջողությունները՝ հիման վրա իրագործվում են վիթխարի խրաջանությունը՝ ուղղված ազգայնականության և կոպտարարի հեռավոր բաղձնալուծմանի դարձրածման նպատակին, որի անհրաժեշտ է ազգայնականության անաբանաբար ամրապնդելու և ազգայնիզմի և առիժանաբար կոմունիզմի անցնելու համար: Միջազգային ասիայի և ասիայի լույս ապարկում է ծավալվում և նոր, ասիայի քաղաքի վրա է թևակոխում ամբողջությամբ ազգայնիզմի և կոպտարարի միջև, կապիտալիզմ, որի արգելիչ և անկողմնաշարժի պատրաստ ևն քրեի ճանապարհով խանգարել ազգայնիզմի ամերի ամերի ևն:

և ժողովուրդների՝ Բզոսումներին՝ ազատագրվելու կոպիտալի ճնշումից ու զարգացման կնդդքումից: Այդ պայմաններում անչափ աճում է սովետական գեղարվեստական զբաղակալության հասարակական-վերափոխող ու դաստիարակչական ակտիվ դերը:

Գեղարվեստական գրականությունը, ինչպես և արվեստի մյուս բոլոր ձևերը, կոչված է սովետական մարդկանց ոգեշնչելու դեպի ստեղծագործական աշխատանք և աշխատանքային ճգնաժամային պայմաններում լինելու և թերթի միջոցով հաղթահարում, դեպի կոմունիզմի կառուցման մեծ գործը:

Սովետական ժողովուրդը իր գրողներից սպասում է, որ նրանք ստեղծեն մեր փառապանծ ժամանակակիցների ճշմարտացի ու վառ կերպարները, որոնք վճռում են ամբողջ ժողովրդական տնտեսության հետագա զարգացման հիմքը և մեր Հայրենիքի սահմանների անառիկության երաշխիքը հասնողապես ծանր խնդրատրիայի անընդհատ աճի վիթխարի խնդիրները, մեզ ժամանակակիցների, որոնք կառուցում են վիթխարի էլեկտրականները, կատարելագործում են շինարարության մեթոդները, յուրացնում միլիոնավոր հեկտար խոպան հողեր, պայքարում ամբողջ գյուղատնտեսության վերելքի համար և ժողովրդական սպասման մեթոդներին ու ասպարեզների ասպարեզում աշխատավորների աճող պահանջարկներին լավագույն քաղաքական համար:

ՍՄԿԿ կենտկոմը գրողներին կոչ է անում խորապես ուսումնասիրել իրականությունը մարքսիզմ-լենինիզմին ստեղծագործաբար տիրապետելու հիման վրա, որը թույլ է տալիս ամբողջ պարզության ու լիակատարության մեջ տեսնելու կյանքի իսկական ճշմարտությունը, ինչպիսի և նա երևան գալիս ժամանակակից միջազգային պայմաններում, իմպերիալիզմի լազնիքի և սոցիալիզմի ու դեմոկրատիայի լագերի միջև ծավալվող պայքարի պայմաններում, հասկանալու զարգացման այն պրոցեսները, որոնք տեղի են ունենում մեր երկրում և որոնք զենկավորում է Կոմունիստական պարտիան, Հասկանալու մեր Հասարակության աճի օրինակալիկություններն ու հեռանկարները, բացահայտելու կյանքի հակասություններն ու կոնֆլիկտները: Սովետական ժողովուրդը ուզում է ի դեմս իր գրողների տեսնել կրքոտ մարտիկներին, որոնք անկոնիտորեն միջամտում են կյանքին, օգնում ժողովրդին՝ կառուցելու նոր հասարակարգ, որտեղ հասարակական հարստության բոլոր աղբյուրները կհորդեն աստառ հոսանքով, որտեղ կաճի նոր մարդը, որի հոգեբանությունը զերծ կլինի կապիտալիզմի մնացորդներից: Մեր գրողները կոչված են սովետական մարդկանց դաստիարակելու կոմունիզմի զարգացմանը և կոմունիստական բարոյականության ոգով, նրա պատկերով և սահմանով բազմակողմանի և ներդաշնակ զարգացմանը, աշխատավորների ստեղծագործական բոլոր ձևերին և ընդունակություններին լիակատար ծաղկմանը: Սովետական գրողներին պարտքն է՝ ստեղծել ճշմարտացի արվեստ, մեծ մտքերի ու զգացմունքների արվեստ, որը խորապես բացահայտի սովետական մարդկանց հոգեկան հարուստ աշխարհը, իր հերոսների կերպարների մեջ մարմնավորելու նրանց աշխատանքային գործունեության, հասարակական և անձնական կյանքի ամբողջ բազմազանությունը՝ անխզելի միասնության մեջ: Մեր գրականությունը կոչված է ոչ միայն արտացոլելու նորը, այլև աճն կերպ օգնելու նրա հաղթանակին:

Գրականության կարևոր ու պատվավոր խնդիրն է՝ երիտասարդությանը, երիտասարդ քանավորներին, կոտնտեսականներին, ինտելիգենտներին, Սովետական Բանակի ռազմիկներին դաստիարակել աշխատանքի նկատմամբ սիրո,

առաջադրված, առօրինակության, մեր գործի հաղթանակի նկատմամբ փոստահանության ոգով, սոցիալիստական հայրենիքի անուսման նվիրվածության և խմբային աշխատական սպորտընկերության խորատակի հակահայրենիքի առաջին մշակական պատրաստակամության ոգով, էթիկաներ կիրթնեն խառնաբեր մեր ժողովուրդը. ներքին խաղաղ աշխատանքը:

Այն մասնակցի, որը ազդեցիկ խմբային աշխատական շրջանները նորից համարում է վերածնունդ են չափաչափված դերմանական ֆաշիզմի ուժերը, սովետական դրականությունը չի կարող մի կողմ կանգնել հին աշխարհի ունակներն ուժերը դեմ մղվող պայքարի: Սովետական զեղարմատական դրականությունը կազմված է ամբողջ ռևոլյուցիոն կրթության մեջ: Պատրաստակալու և ամբողջական ազդեցական մարդկանց հայրենասիրական զգացմունքներին, ամբողջական մարդկանց խորհրդակցությունը, հայրենասիրական, զինվորական և սոցիալական կրթությունը մասնաճյուղային համակարգեր, գյուղատնտեսական աշխատավորների պայքարական խնամքաշնորհակցությունը ու կրթական համակարգի մեջ, որը ազդեցական զգացմունքները, սովետական դրականության պարտքն է՝ է՛յ ազդեցիկ բարձրագույն բոլոր խաղաղասեր ուժերի համախմբման համար մղվող պայքարի դրոշմը: Այսուս մոլորությունների անփութությունը չափեր, մերկացնել և անարգանքի պաշտիս դառնել խմբային աշխատանքի հանցագործ պատերազմ, խմբային աշխատանք, որոնք ապահովում են սանձադնեղ համաշխարհային նոր դասակարգը:

Եստույնական և սոսակական և համաշխարհային կյանքի դրականության չափազանց առաջինականները, սովետական դրականության անկողնային սարքը զարգացնում են սոցիալիստական ռեակցիոն մեթոդը, որի հիմնադիրը հեղինակ պայքարական մեծ գրող Մարտին Դարկին, հետևում են վաղից Մայակովսկու մարտական առաջինի սրահիցիաներին: Սոցիալիստական ռեակցիոն զեղարմատական զեղարմատից պահանջում է համարադրություն, պատմականորեն կանխատեսելով պատերազմի իրականությունը նրա ռեակցիոն զարգացման մեջ: Էթիկան սոցիալիստական ռեակցիոն խնդիրների բարձրության վրա՝ նշանակում է խորապես դիտանալ մարդկանց իսկական կյանքը, նրանց զգացմունքներն ու մտքերը, ներթափանցված զգայունությունը դրսևորել նրանց ազդեցմունքի նկատմամբ և կարողությունը՝ այդ պատերազմի հրահրիչ, մասնակցի զեղարմատական և մեծ, որն արժանի լինի ռեակցիոնական դրականության իսկական հանդիմանքին, և այդ ամենը առաջին երկրում ստեղծված սոցիալիստական համարադրության հետագա ամրապնդման, կոմունիզմի հաղթանակի համար բուն զորքային աշխատանքի և ամբողջ սովետական ժողովրդի մեծ պայքարի պատշաճ բարձրունիքով, մասնակցից պայմաններում սոցիալիստական ռեակցիոն մեթոդը գրողից պահանջում է մեր երկրում սոցիալիզմի կոոպերատիվ ազդեցման և սոցիալիզմից տատանաբար կոմունիզմին անցնելու խնդիրների բարձրում: Սոցիալիստական, ռեակցիոն համարադրություն է տալիս դրսևորելու ստեղծագործական լայն նախաձեռնություն, բնաբնույթը բարձրագույն մեծ ու հին՝ դրոշմ անհատական ռեակցիոնություններին ու նախկին համապատասխան:

Սոցիալիստական ռեակցիոն սկզբունքներից համառոտորեն է պատահում սովետական դրականության զարգացմանը: Մեր դրականությունը չափազանց զեղն է մեծ բուն կերպով զարգացող կյանքից, բարձրակարգ և կուլտուրական անձն ռեակցիոն պահանջներին: Առանձին դրական պատշաճ պահանջակամություն չեն ցուցաբերում իրենց աշխատանքի նկատմամբ,

լույս են ընծայում սովետական իրականությունն ազատացնող միջակ ու թույլ ստեղծագործություններ, վերջին ժամանակներս քիչ են ստեղծվել վստահ և զնդարվեստորեն արտահայտիչ կնիքայունք, որոնք ոգեշնչող օրինակ ծառային միլիոնավոր ընթերցողների համար: Դեռ չկան զնդարվեստական մոնումենտալ ստեղծագործություններ ռուսական արձագանքի և Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ ռեվոլյուցիայի ժամանակաշրջանում ռուսական ոլորտաբանության և ինքնիշխան պարտիայի հերոսություն մասին. քիչ վրձեր կան մեր Սովետական Քանակի՝ սովետական մարդկանց խաղաղ աշխատանքի համատարիմ պահպանի մասին: Դեռևս լրջորեն ետ են մեռում զրակալան ընկալատվյալներ և զրակալանագիտությունը, որոնք կուլմած են մշակվում կյանքի կենտրոնի ամենահարուստ ժառանգությունը և ընդհանրացնելու սովետական զրակալանության փորձը, նպաստելու մեր զրակալանության դադարախաղական-գեղարվեստական արժեք:

Մեր զրակալանության զարգացման վրա բացասաբար ազդեցին իրականությունը որոշ չափով գունազարդելու, զարգացման հանրությունները և աճի զմայերությունները լուծյալ մատենելու մի շարք ստեղծագործություններում զբաղեցրած անհոգեցնեք: Գրականության մեջ պատշաճ արտացոլում չի գտնում մարդկանց գիտակցության մեջ կապիտալիզմի մնացորդների դեմ մղվող պայքարը: Մյուս կողմից՝ կյանքից կտրված որոշ գրողներ, որոնք չեն մտադրվում կոնֆլիկտներ, գրել են խալալության ստեղծագործություններ, թույլ են տվել սովետական հասարակության ազալազդված, իսկ հրեմեն նաև զբաղառական պատկերում, հախուռ կերպով վատաբանել են սովետական մարդկանց:

Անտիփորեն պաշտպանելով ամբողջ նորը, առաջավորը, որը նպաստում է մեր հասարակության առաջընթացին, սովետական գրողները պետք է ամբողջ ուժով և կրքոտությամբ խարազանեն հին, սեփականատիրական աշխարհի մնացորդները մարդկանց գիտակցության մեջ, խարազանեն անտարբեր ու լճացած մարդկանց, ագեններ կյանքից վերացնելու այն ամենը, ինչ հակասարկական է ու հնացած, ինչը խանգարում է սոցիալիստական տնտեսության և կուլտուրայի արագ աճին:

Պարտիան գրողներին կոչ է անում ստեղծագործական համարձակ խիզախումներ, զրակալանության բոլոր տեսակների ու ժանրերի հարստացմանն ու հետագա զարգացմանը, զնդարվեստական վարպետության մակարդակի բարձրացմանը՝ սովետական ընթերցողի հարաճուն հոգեւոր պահանջմունքները լիովին բավարարելու համար:

Սովետական գրողներն ամենաարքանպաստ պայմաններն ունեն ստեղծագործության համար: Նրանք ունեն միլիոնավոր ընթերցողներ՝ բարեկամներ, որոնց մասին միայն երազել կարող էին անցյալի լավագույն գրողները, պահանջներ, գիտակից և հասուն, իրենց զրակալանությունը սիրող ընթերցողներ:

Սովետական զրակալանությունն արտասահմանյան գրողների համար ոգեշնչելող օրինակ և փորձի աղբյուր հանդիսանալով առաջավոր պրոգրեսիվ նոր արվեստի համար մղվող պայքարում, դրա հետ մեկտեղ ինքն է հարստանում՝ իր զարգացման ու կատարելագործման մեջ օգտագործելով օտարերկրյա պրոգրեսիվ գրողների լավագույն նվաճումները: Մեր գրողները կարող են և պետք է չ'ապնշի մեծ լսվող օգտագործեն արտասահմանյան արքանակների արժեքավոր փորձը զնդարվեստական բարձր վարպետության համար մղվող պայքարում:

Մովեստական գրականութեան առջև կանգնած պատմափոր և պատասխանատու խնդիրները լուծելու գործում կարեւոր նշանակութիւն ունի Գրողների միութեան գործունեութիւնը, միութեան, որը ունցած չՈ՞ տարիս ընթացքում դարձել է կուլակախի գեկապարտութեան սկզբունքներով կառուցուած Հասարակական Կոորդինացիոն Կարգադրութեան և անարտադրական գրողների թողոր ստեղծագործական ուժերը:

Մովեստական գրականութիւնը և սովետական գրողները պաշտօնաբարայեւ աւելի ու կոմպիւն ևն պանապան խորթ ապոլիտիստներին, բորթուական իդեոլոգիայի և կապիտալիզմի մնացուկներին դրանորումներին ղեմ մղվող պայքարում: Մովեստական գրողների միութիւնը պետք է աշուհետե ևս զլխափոր աշուհութիւնը ելլորի սովետական գրականութեան քաղաքականութեան նորապաշտութեանը, գրողների պաշտօնաբարայեւ դաստիարակութեանն ու ղեղարմեանտական վարայետութեան ահին, վնտականապեւ պայքարի սոցիալիստական տեսլիպմի սկզբունքներին, մեր գրականութիւնը սովետական ժողովորդի կյանքին շեղելու, կոմունիստական պարտիայի և Մովեստական պետութեան քաղաքականութեան նորապաշտութեան մի կողմ տանելու փորձերին ղեմ, պայքարի նապիտալիզմի, կոմպոլիտիզմի և բորթուական իդեոլոգիայի աշուհաբորումներին, գրականութիւնը քաղքեկութեան, պաշտօնաբարայեւութեան և անկումայետութեան ճաշինը հրելու փորձերին ղեմ: Մովեստական գրականութիւնը կուլված է ժառալիլու աշխատափորների գործին՝ որպեւ աշխարհում աշխատափորը քաղքեկութեան, և քեկելու ճամբարայեւութեան քեկաշխատական ստեղծագործութեան բարձունքի վրա:

Միութեան մշտական խնդիրը պետք է լինի հոգ տանել, որպեւպի մեր գրողները միշտ ապրեն ժողովորդի կյանքով, երաշահեթով ու իդմերով, լինեն կոմունիստական Հասարակութեան ստեղծման սկսիվ մասնակիցներ, տեսնեն ու ճանաչեն մեր ժամանակակիցներին, կոմունիզմի տեւալ հեթաւ կառուցողներին:

Մովեստական գրողների միութեան կարեւորագոյն խնդիրներից մին է մշտական ոգնութիւնը սկանակ գրողներին՝ երանց ստեղծագործական աւժման գործում, սովետական գրականութեան նորապաշտութեան կրթաբարայեւ ստեղծականներով:

Մովեստական գրականութեան նոր եմաւումներին գրականոր կլինին գրողների բոլոր ակտիվ ուժերին հետագա պաշտօնաբարայեւ համախմբումը, սկզբորումը քեկաշխատութեան և ինքեւքեկաշխատութեան համաքեկ ծաղալումը գրողների շքանում, ստեղծագործական հարցերի քեկեթական քեկաքեկումը:

Կոմունիստական պարտիայի Կենտրոնական Կոմիտեին հաջող աշխատանք է ցանկանում Մովեստական գրողների երկրորդ համագործարին և հաստատվում հայութեան է հայութեամ, որ մեր գրողները իրենց բոլոր ուժերը կնվիրաբորեն սովետական ժողովորդին տեւեմիթաբար ժառալիլու, կոմեղծեն կոմունիզմի կառուցման մեծ գարաշխանին արժանի ստեղծագործութիւններ:

Սովետական Միութեան Կոմունիստական
Պարտիայի Կենտրոնական Կոմիտե:

Մ. Շուրիաշվի Երեւան:

«...Քանկան է, որ պատերազմի տարիներին գրողների մեծ ժառը լըր կորող մառնիլ ծաւր ու երկար խորհրդածութեաններով աւնցքած, լեզուե հղկած,

անթերի ու ունեցող խոշոր երկեր ստեղծելու մասին: Նրանք ունեին մի խնդիր՝ միայն թե իրենց խոսքը հարվածներ թշնամուն, միայն թե դա նեցուկ հանդիսանար մարտիկին, սովետական մարդկանց արտերում վատեր ու շթողներ որ հանգչի թշնամիների հանդեպ տաժվող աստվածությունը և Հայրենիքի սերը: Ինչպես հայտնի է, գրողները այս խնդիրը հաղթահարեցին ոչ վատ, մակայն, երբ հայտնի դեռ անպատեհազմիան շրջանը, շատ ու շատ գրողներ, ընդունելով պատերազմի տարիների թափը, շարունակեցին, կարծես թե ինքնիշխան, գրել հազճեպ, անփույթ, փնթի, և այս հանգամանքը շուտով որոշակի արտահայտվեց երկերի զգալի թվի զեղարվեստական մակարդակի վրա: Այն, ինչ ընթերցողը ներում էր մեզ պատերազմի տարիներին, արդեն շէր կարող ներել պատերազմին հաջորդած տարիներին:

...Եւրոպական գրողներին, մասին արտասահմանյան կատաղած թշնամիներն ասում են, որ իբր թե մենք գրում ենք պարտիայի ցուցումով: Բանը մի քիչ տարբեր է. մեղինք ամեն ոք գրում է իր արտի ցուցումով, իսկ մեր արտերը պատկանում են պարտիային և հարազատ ժողովրդին, որոնց մենք ձառայում ենք մեր արվեստով:

«Գրական թերթ», 1955, № 2.

Ա. Ն ա դ ե ն ի Ե լ ու յ թ ի ջ .

...Գրականությունը կյանքից նստ է մնում: Այո՛, դա ճիշտ է, եթե ժողովրդի կատարած անբարեբախտության հետ համեմատենք այն ամենը, ինչ ստեղծել ենք մենք: Բայց սովետական գրականությունը ուժեղ է հենց նրանով, որ նրա մեջ ճշել են, կան և կլինեն հարաբերականորեն ավագ սերնդի գրողներ և երիտասարդ գրողներ՝ նորի ուժեղ զգացումով, — նրանց թիվն անում է, — որոնք մեր առաջ քաջահայտում են կյանքի նորանոր կողմերը և ընդունակ են լուծելու զեղարվեստական մեծ խնդիրներ:

Գրողները քիչ են ուսումնասիրում կյանքը: Այո՛, դա ճիշտ է, որ կարելի է վերադրել մեզանից շատերին: Բայց ի՞նչպես կարող էին ստեղծվել այն տառնայակ լավ գրքերը, որոնցից շատերը կազմում են սովետական գրականության փառքն ու հպարտությունը, եթե նրանց հնդիմակները չիմանային կյանքը, շատումնասիրին այն:

Գրողներն անբավարար են տիրապետում զեղարվեստական վարպետությանը: Որքան՝ դա ճիշտ է մեզանից շատ-շատերի մասին: Բայց երբեք չի կարելի մոռանալ, որ սովետական գրականությունը առաջ է քաշել արձակի, պոեզիայի, դրամատուրգիայի նշանակալից վարպետների մի ամբողջ պլենադա, որոնք գրում են ոչ միայն ռուսերեն, այլև մեր ժողովուրդների տարբեր լեզուներով:

...Զեղարվեստական ստեղծագործության քուրդ քննադատներում գրողը պետք է կյանքի հանաչողության և պատկերման գործում ներդնի իր ամբողջ էությունը, իր ամբողջ քանակությունը ու սիրտը, իր ամբողջ սերը զեպի մեր սովետական մարդիկ և աստվածությունը զեպի մեր թշնամիները, զեպի այն տմեն քարագածն ու հետամնացը, որ խանգարում է մեր առաջընթացին: Ինչի մասին էլ որ խոսի գրողը, կյանքի որ կողմերն էլ որ նա պատկերի, այդ ամենի մեջ պետք է ներդնի սեփական կենսագործությունը:

...Ուսումնական համալսարանում, որը տարածվել է նշանակալից լավփուկ Համախառն 296—14

հարկ է լինում ընդհարմիչ այն պնդման հետ, որ իբրև մե սովետական ստակտե-
նություն մասնագետ է միայն անցյալի ռեալիստական արվեստը:

...Երբ ես երիտասարդ էի, նույնպես այդ կարծիքին էի ե տեղում իր մա-
մանակին հանդես եկա «Կորյի Նիլերը» հեղինակով (Նիլան): Եվ պետք եղած
որոշ մամուլակ, որպեսզի ես հասկանամ, որ սովետական գրականությունը
գնահատվածն է մասնագետ է և այն ամենն աստիճանականն ու պրոգրեսիվը, որ
ստեղծվել է մարդկությունն իր զարգացման ընթացքում:

Ինչպիսիք, այդ աստիճանականն ու պրոգրեսիվը, իսկապես, իրեն հաճախ
է դրսևորել հասկանալի ուսուցիչական արվեստում, բայց անմիա կշիռներ մեր
կյանակ մասնագետությանը դուրս եկան Նիլերին: Անտիկն ես դա անխաղաղ
է այնպիսի ուսուցիչական պրոգրեսիվականում, ինչպիսին «Կորյի Նիլերը» է:

Ինչո՞ւ է կարևոր այժմ խոսել այդ մասին: Որովհետև կյանակ գրականու-
թյան ձևերի, հարստության քննադատական յուրացումը ոչնչում է սոցիալիս-
տական ռեալիզմի ձևերի հարստացմանը, նրանց քաղաքականությանը...»:

Գրական թերթ, 1955, № 1.

Կ Յ Ե Գ Ն Ի Ի Ե Լ Ե Ի Ի Ե

... Երբևէ զեղարկատական ստեղծագործության ձևի մասին՝ կնշանակեք
խորանալ գրողի արվեստի տեխնոլոգիայի հարցերի մեջ: Ես ուզում եմ միայն
կրկին ու կրկին անգամ կոչ անել մեր քննադատներին՝ իրենց յուրացնելու
աշխատանքի մեջ պատշաճ տեղ տալու քննիչական ստեղծագործության ձևի գեր-
բնականությունը: Կոչ անել ստեղծագործության ձևի գեր-
բնական ստեղծագործությանն ձևի պրոգրեսիվները ե դա անել խոր կերպով.
համախառն, համարժեցանալ:

Անհրաժեշտ է համագումարի ամբիոնից հայտարարել, որ զեղարկատա-
կան ձևի պրոգրեսիվները մշակումը ընդհանուր ոչինչ չունի ֆորմալիզմի հետ:
Ֆորմալիզմը հանդիսանում է արվեստի զաղափարական քննիչի միասուն ե
բովանդակության ու ձևի միասունության սկզբունքից հրաժարում: Ընդհակա-
ռակը, ձևի գերբնականության քննադատության հրաժարվելը չուս տված ֆոր-
մալիզմ է, այսինքն սովետական գրականության զաղափարականության միասուն:

... Ես խոսում եմ ռեալիստական արվեստի հետաքննիչի քաղաքականության
մասին, որովհետև ռեալիզմը իր զարգացման ընթացքում մշակել է ստեղծա-
գործական ներառանքների քաղաքականության հարստության ե ոչ մի շտապ
բացատրում քաղաքականությանը: Իմ միտքը ամենից զայտին կերպով հաստատում
է սովետական պոեզիայի սրիտիկ, պոեզիա, որ մեր աշխարհի նոր մարդու
կերպարը ռեալիստորեն տրված է այնպիսի տարբեր ունեցող, տարբեր ձևերով,
ինչպես Մայակովսկի, Տիտոնովի, Տվարդովսկի պոեմներում: Նույնը հաստի
կերպով կարելի է տեսնել ե Եստիկովի ու Լեոնովի գեղերի սրիտիկով:

Բայց երբ մեզ հարցնում են՝ ի՞նչ բան է սոցիալիստական ռեալիզմը, իսկ
մենք պատասխանում ենք՝ մասնավորապես սովետական տարբեր գրողների յու-
րացումն ստեղծագործությանն ձևի մարդկությանը, համարի մենք մեր զուգա-
կիցների գեմքին նկատում ենք հիմնականություն:

Մեզանից սպասում են զեղարկողներ:

Գեղատեսիկ արվեստ չի ստեղծվում...»:

Գրական թերթ, 1955, № 1.

լ ու ի Ա ր ա գ ո ն ի և լ ու չ թ ի ց .

«...Հանգնեալ գալով ձեր տնայ, ես նկատի ունեմ, մասնաժողովապետ, իմ ներկիրը Քասն տարի սրտնից տուաչ և բնորոշ միջնէ վերջին տարիներս մեզ մոտ եռլիսիկ նրանք, զվցեր սոցիալիստական ռեալիզմը համարում էին ճշմարիտ մեթոդ, որը համեստութեան պատճառով հակված էին կարծիքու, որ ռեալիզմը հանդիսանում է պրոգրեսիվ գրականութեան անկասկած օրենքը, բայց որ չի կարելի խոսել իսկական սոցիալիստական ռեալիզմի մասին Յրանախայում, որտեղ չկա սոցիալիզմ։ Իսկ ես միշտ պնդում էի, որ սոցիալիստական ռեալիզմը հնարաւոր է նաև կապիտալիստական ներկրում, եթէ միայն արվեստագետը, գրողը, ընդունելով քարձրացող բանվոր դասակարգի դաշնադարախոսութիւնը, կարողանում է, տեսնելով սոցիալիզմի հռոակարները, ստեղծել ռեալիստական արվեստ՝ հիմնված իր սեփական ժողովրդի, իր ազգի արտմական գիտական իմացութեան վրա։

Վերջին տարիներս ձեր քննադատները բազմիցս մատնացույց են արել այս դրույթի ճշմարտացիութիւնը։ Դրանով իսկ դուք մի անգամ ես հակառակն օգնութիւն եք ցույց տվել մեզ մեր պայքարում։ Մի քանի ֆրանսիական գրքեր Սովետական Միութիւնում ձանաչվել են իբրև սոցիալիստական ռեալիզմի հրկեր...»:

Ժ ո Ր Ժ Ի Ա մ ա գ ու ի և լ ու չ թ ի ց .

«Բրազիլիայի կոմունիստ գրողներն ու արվեստագետները, հետևելով ձեր օրինակին, ձգտում են տիրապետել սոցիալիստական ռեալիզմի մեթոդին և այն գործադրել իրենց ստեղծագործութիւններում։ Սա բոլորովին էլ դուրսի խնդիր չէ այն գրողների համար, որոնք մեծ մասամբ սերում են մանր բուրժուազիայից։ Սա երկար և երբեմն հիվանդագին պրոցես է։

...Բրազիլիայի գրող կոմունիստները պետք է միշտ հիշեն, որ սոցիալիստական ռեալիզմի գրականութիւնը բովանդակութեամբ սոցիալիստական է, ձևով ազգային։ Ազգային ձևի պրոբլեմը հանդիսանում է մեր հիմնական պրոբլեմը, քանի որ, հակառակ պարագայում, մեր գրքերը քրտզիլական չէին լինի, և մենք կխրվեինք անմիտ կոսմոպոլիտիզմի մէջ։ Որպեսզի մեր գրքերը—վեպ թե պոեզիա—կարողանան ծագայել ռեալիստիկ գործին, նրանք ասուշին հերթին պետք է լինեն բրազիլական, սրանում է հենց ինտերնացիոնալիստական լինելու նրանց հատկութիւնը։ Սակայն գոյութիւն ունեն գրական սեկտանտներ... որոնք սոցիալիստական ռեալիզմի մեթոդը շփոթում են գրական դեպրոցի հետ...»:

Մեթոդի և շկուալի, մեթոդի և սխեմայի այս խառնաշփոթութիւնը հասցնում է այն բանին, որ գրականութեան և արվեստի երկերից դուրս են մղվում մարդկային կյանքի ամբողջ քարտիկութիւնները, հասցնում է ռե՛կ աղքատացման, և գրականութիւնը դառնում է չոր ու անսպասելի։ Դրա հետևանքով մեր մի շարք պոետներում մարդկանց զգացումներն ու ապրումները փոխարինվում են ժուռնալային ու լրագրական տեքստներին կրկնութիւններով։ Պարզ է, որ այդպիսի ստեղծագործութիւններում չկա ոչ մի ստեղծիչ, իսկ ինչ վերաբերում է հրապարակութեան ֆորմներին, ապա ավելի լավ է դրանք կարգաւ ամառգործում, որ նրանք դառնում են ավելի հաջող գործածութիւն...»:

Ալի Սարգսար Զաֆրիի նշանակությամբ.

«...Հին Հունաստանում ծնունդ է առել թմոնիզմում են լույս ապագություններն ու բանաստեղծները ասացվածքը: Այնտեղ բանաստեղծներին համարում էին աստծուն համատար: Բայց ձեզ մոտ, սոցիալիստական հասարակության մեջ, ուր ֆիզիկական աշխատանքը ռզնշնված է ստեղծագործության պոնգիայով, խնդիրները սոցիալիզմ են բանվոր դասակարգի գաղափարախոսության, դուք ապացուցել եք, որ աստեղծում են լույս աշխատավորներն ու բանաստեղծները:

Թոյն դե Զոֆրիի նշանակությամբ.

«Բանկագին բարեկամներ, սովետական գրողներ:

Ամբողջ հողով ողջունում եմ ձեզ և ձեր երկրորդ համագումարը:

Ծավում եմ, որ ես ի վիճակի չեմ ձեզ հաղորդելու հոյակապ կյանքի գրողներին ցանկությունները, քանի որ հանձին ինձ դուք տեսնում եք ձեր առաջ հոյակապ կյանքի ամբողջ առաջնությունը գրականության մոտավորապես երեք քառորդը: Ես համոզված եմ, որ կգան այլ ժամանակներ: Դուք, սովետական գրողներ, կարող եք շատ բանով օգնել դրան: Ես ողջունում եմ ձեզ որպես իմ գրական պատանություններն ուսուցիչներին: Դա իսկապես տարի առաջ էր Գորկու, Մայակովսկու, Ֆոկերի, Էրենբուրգի, Ֆեդինի, Երկրայի, Պատանովսկու, Մակարենկոյի, Ալեքսանդր Տոլստոյի, Վսեվոլոդ Իվանովի, Լեոնովի և շատ ուրիշների ձայները, ինչպես փողի կանչ, արթնացրին Արևմտյան Եվրոպայի երիտասարդ բանաստեղծներին մի ամբողջ սերունդ, այդ թվում և ինձ:

...Սովետական գրողներ: Ես անկեղծորեն հույսում եմ հավատում եմ, որ ձեր երկրորդ համագումարը կազմի ձեզ հաղթահարելու բոլոր դժվարությունները, լուծելու ձեր բոլոր պրոբլեմները: Զեր պատմվածքներում, վեպերում և լուսանկարներում մեր առաջ ցուցադրելով հողով ու մարմնով առողջ, նոր, կոմունիստական մարդ ստեղծարարի հույսակա կերպարը, դուք մեզ բոլորիս առաջ եք տանում իսկական ժողովրդական արվեստի ուղիով:

Պավել Տիշինայի նշանակությամբ.

«Բանկագին բարեկամներ:

Սովետական գրողներ, այս համագումարի պատգամավորները, հանձնարարել են ինձ մի անհամար ողջունել ձեզ՝ արտասահմանյան գրականություններին պատվիրակներին և ի դեմս ձեզ՝ ողջունել երկրագնդի բոլոր առաջավոր գրողներին:

Մեր համագումարը վերջանալու վրա է: Այժմ, երբ մտաք մի հայացք ես ձեզում նրա ամբողջ աշխատանքի վրա, տեսնում ես, թե դուք, մեր թանկագին բարեկամներ և հյուրեր, ինչ մեծ ավանդ մտքորթ այդ աշխատանքի մեջ ձեր հիւյսիներով ու հենց համագումարին ձեր մասնակցության փաստով:

...Բոլոր իմ ընկերներին, սովետական պատգամավորներին հանձնարարում եմ արտաքին շնորհակալություն եմ հայտնում այստեղ ելույթ ունեցած մեր կուլագաներ Աննա Զեգերսին, Մարիա Մայերովային, Էլզա Տրոյենին, Դին Լինին, Պարլո Ներուդային, Լուի Արագոնին, Զոհու Յանին, Ժորժի Ամադուին, Ալի Սարգսար Զաֆրիին, Ջեյ Լինգհայնին, Լեսն Կուլկովսկուն, Դիմիտր Եռանդրյանին, Նիկոլայ Ռադնակուն, Պետեր Վերեյին, Միխայ Բենյուկին, Լի Գի

ինքին, Յան Դրզալին, Դոմգինստրենին, Էռնստ Ֆրյեյման, Կարլին Ֆրանկլին-
ժին, Բույն դե Ֆրանկին, Ոսկար Պարլանդին, Նյուսեն Կրին Քլայնին, Ալմոսդ Արա-
սին, Նիկոլաու Գրյունկին, Լուսին Կուրալվիկին, Մանթան Հեյմին, Սկոթ Նու-
ֆելդին, Կալմարտը Ալ-Կալլային, Ջարոլալ Բոլդին, Ալֆրեդո Գլու-
ֆինին — մեր բարեկամներին, որոնք այստեղ, Համադոմարի ամբիոնին, ար-
տահայանեցին իրենց մեծ և խոր խաչերը գրականության առաջադիմ ժառանգ-
աւորացունքի շնորհիւ, աշխարհի առաջադիմ գրողների
համաժողովման մասին, մեր ստեղծագործության հետագա կատարելագործման
ուղիներին մասին:

Այնպիսի ելույթներ, ինչպիսին լուի Արապան, Ժորժին Ամադուս, Ջեյ
Հինգսնի խորամտութեամբը՝ անպակասելի ուժեղ ժողովրդի գրականության
սեփական մեղ, կապիտալիստական երկրների առաջադիմ արվեստագետների
կողմից ստեղծագործական մեթոդի կիրառման կարևորագույն հարցում:

Սովետական գրողները, հանձնարարելով ինձ շնորհակալություն հայտ-
նել ձեզ բոլորից մեր համագործակցության արդյունքներին մեր ստեղծագործական,
ևս կասեի ողջունել, մասնակցություն համար, իրանեղև են ինձ՝ ձեզ հա-
ղորդել մեր ընդհանուր խնդիրը՝ աշխուհուն ևս ամբողջական մեր գրականու-
թյունների կապերը, այս դաշինքից դուրս նույնպես շարունակել ստեղծագոր-
ծական վեճերը դրանց (այդ գրականությունների) զարգացման ուղիների մա-
տին, իրանեղև են ինձ՝ կալ անել ձեզ, որ մեզ հետ պահպանեք կենդանի և
մշտական կապ, Իրան կամանդակի մեզ մաս իրատարակվելիք - Ինտերնացի-
ոնալ լուսնադարձ: Կապեր:

Մեր բարեկամ, Գրանսիական փառապան թանապետ լուի Արապան,
ցիտելով Կրյուն Ապուլիներին, ասաց մեր թանապետներին մասին՝ նրանք
յուզ ևս նույն: Մեզ ուրախ էր ձեզ ինտերնացիոնալ արվեստագետ
լակցին և բոլոր այստեղ ներկա գտնվողներին՝ մենք աներեր համատեղ ենք,
որ մեր ընդհանուր բարեկամության, մեր ընդհանուր ստեղծագործության անշեղ
կրակը, մեր արտերի հուրը լայնորեն տխրի լուսն առ բոլոր երկրների ժողո-
վուրդներին՝ ամբողջ աշխարհում խաղաղության համար նրանց մղած պայքա-
րում: Թող մեր ստեղծագործության կրակը ցրի խաղաղ ամբողջ երկրագնդի
վրայից...:

«Вступил Вечером на сцену тов. Арапьян».

Ա. Սոսերկոյի և հարակից գեկուցումներին առթիվ
ընդունված բանաձևից.

Սովետական գրողների համաժողովներական երկրորդ համագումարը
նշում է, որ առաջին համագումարից հետո սովետական բազմազգ գրականու-
թյունը համալ լակցիտարական երկրագնդի հաղորդակցության:

Վերջին քսան տարիներին մեր երկրում գեղարվեստական կուլտուրայի
խորհրդագույն նվաճումն է ՄՍՍՍՄ կարապետական բոլոր ժողովուրդների գրականու-
թյան բուռն աճը, որը լինելով միասնական իր ժողովուրդական բազմազգու-
թյամբ և բազմազգան՝ առաջին ձևով, հասել է ստեղծագործական հասունու-
թյան և այժմ կազմում է հազարանակա ժողովուրդի հզոր գրականությունը:

Այդ տարիներին անել է սովետական գրականության միջազգային հեղի-
նակությունը: Ի հակահիշի իմպերիալիստական զաղափարախոսության,
պաշտպանելով մարդասիրության, խաղաղության և ժողովուրդների բարեկա-

մովթյան գաղափարները, հետևողականորեն պաշտպանելով աշխատավարձ-
թյան շահերը, արտահայտելով անասան հավատա մարդկության լուսավոր
ապագայի նկատմամբ, սովետական գրականությանը նախադաս
ապական Միության սահմաններից դուրս միջինադարյան ընթացիկների մեջ:

...Նշելով ընթացիկ մամանակաշրջանում սովետական գրականության գա-
ղափարական-գիտարկչական մեծ հաջողությունները, երկրորդ համադրմա-
նը, դրա հետ միասին, գրական հասարակայնության ուղադրությունն է հրապի-
րում սովետական գրականության զարգացման անսպառնալիչ տեղ դասած թե-
քությունների վրա և գրողներից պահանջում է ամենաապագայի գործունեություն
դրանց վերացման համար:

Համադրմանը ընդդեմ է, որ սովետական գրականության հետագա
զարգացման և հարստացման համար շատ կարևոր նշանակություն ունի սո-
ցիալիստական ուսելիքի սկզբունքների հիման վրա դարգացող գրական հո-
սանքների մրցությունը, գրական ունեւորի ու ձևերի ամենը համարժեք սրտում-
ները, որոնք նպաստում են գրողի անհատականության բարձրագույն տեղի և լրի-
վությանը գրականությանը, ինչպես նաև տաղանդների զարգացմանը:

Անհրաժեշտ է հաղթահարել հետամտացությունը, քարծրացնել գրակա-
նության ստեղծման և քննադատության դերն ու նշանակությունը, որոնք կոչ-
ված են ազդել գրականության գաղափարա-գեղարվեստական աստի, դաստի-
յակել ընթացիկների զգալի անհատական նաշակը:

...Գրողների միության գործունեությունը պետք է ընթանա լայն դեմոկրա-
տիզմի սկզբունքների պաշտպանման, իսկական կոլեգիալության, ստեղծա-
գործական ընկերական համագործակցության մեթոդի, քննադատության և խնայա-
քննադատության լայն ծավալման միջոցով, գրականության զարգացման և
գրողների կազմակերպության կյանքի հարցերը ազատ ստեղծագործական
քննարկման հիման վրա:

Գրողների միությունում անհրաժեշտ է ապահովել իսկական ստեղծագոր-
ծական մթնոլորտ:

...Համադրմանը հանձնարարում է Գրողների միության նոր վարչությունը՝
մշտական և զործնական օգնություն ցույց տալ սկսնակ գրողներին այն հաշ-
վով, որպեսզի ապահովել գրականության համալրումը երկտասարդ ուժերով:

...Համադրմանը խորին շնորհակալությամբ ընդունում է Սովետական
Միության Կոմունիստական պարտիայի Կենտրոնական Կոմիտեի որոշում
ընդգրկված խորհուրդները, որոշյան, որի մեջ ամփոփված է սովետական գրող-
ների ստեղծագործական մարտական ծրագիրը, որը օգնելու է նրանց կոմու-
նիզմի կառուցման մեծ էպիսոպի արժանի երկեր ստեղծելու համար:

Ն. Տ ի խ ո ն ո վ ի գ ե կ ու ջ մ ա ն ա ռ թ ի վ ը ն դ ու ն վ ա ժ թ ա-
ն ա ձ ն ի ջ:

Ընթանալով և անցել սովետական գրողների առաջին համադրմանից:

...Այդ տարիներին անընդհատ աճել է սովետական գրականության և
առաջադեմ գրականությունների մեքանիզմը ամբողջ աշխարհում: Մարդկու-
թյան գալիք կոլեկտիվի շահերը, համընդհանուր խաղաղության շահերը դո-
գմ են մարդասեր գրողների այդ բարեկամությունը՝ անկախ նրանց ազգա-
յին պատկանելությունից, կրոնական, փիլիսոփայական, գեղագիտական
համոզմունքներից:

Սովետական զբոսների երկրորդ համադրամարդ շնորհիվ ոչ ունեւում է շատ երկրներից կէտե թանկագին Նշուրերիւն և հարողութուններն է ջանկանում նրանց՝ իրենց զարծուկեւթյան բնթաղում, ի բարբության իրենց ծաղկաւորների: Համադրամարդ ամենաբարձր աղբուրներն է հղում նաեւ մեր այն բարեկամներին, որոնք իրենցից ունկախ պատեւաներով յկարողացան մամանել Մոսկվան: Նաեւ ողբուրն է հղում բոլոր գրողներին, որոնք պաշտպանում են առաջադիմության և խաղաղության զապաւարները: Այ մի արդիւք յի կարող խանդարել, որպէսզի ծաղկաւոր և ծաղկի ժողովուրդների շաղկաւորն սպասելիքները և խաղաղության ու ազատության կայունները արտահայտող պրակտիկութունը:

Այնպէսզի գրականութիւնների բնդհանուր վերելքի շահերի և գրանց մտանցման համար՝ շատապես կարեւոր է արդեւդի գրողները, իսպաղության մարտիկները մշտապես կատարեն ստեղծագործական փորձի փոխանակում:

...Սովետական զբոսների երկրորդ համադրամարդ ողջունում և պաշտպանում է տարբեր երկրների զբոսների կողմից առաջ քաջման ցանկութունը, որպէսզի 1955 թվականին տեղի ունենա զբոսների միջազգային՝ ամեղիպում:

...Ավստրալիայի իր այնպատաները, սովետական զբոսների երկրորդ համադրամարդ արտաշտաւում է հաստատ համագումար, որ տարեց-տարի կանեն առաջադիմ գրականության ումն ու հեղինակութիւնը...»:

Գրական թերթ, 1955, 20 Զ.

Գեկտեմբերի 18-ին

Սովետական զբոսների միջն խաղաղության ամբողջական համար: Միջազգային կեննիյան մրցանակների կոմիտեն որոշում է 1954 թ. համար մրցանակներ շնորհել մի շարք հասարակական գործիչների, այդ թվում թիւմանկան գրող Տակին Կոզո իմանելին, գերմանական բանաստեղծ ու գրամատուրգ Քերտուդ Լեխտին, կուբայական բանաստեղծ Նիկոլաս Գիլլենին:

Գեկտեմբերի 24-ին

Մոսկվայի Միութիւնների տան Այտեւագարդ զահլիւում տեղի է ունենում ժողովուրդների միեկ խաղաղութիւնն ամբողջական համար: Միջազգային կեննիյան մրցանակի հանկումը կուբայի նշանավոր բանաստեղծ Նիկոլաս Գիլլենին:

Գեկտեմբերի 27-ին

Սովետական Հայաստանի թերթում ապագրում է տեղիւն: Են գրող Զենկ Լինգսեյի՝ Ողջունում եմ հայ ժողովրդի կուլտուրայի բուռն զարգացումը: հետագիթը:

Զ. Լինգսեյի հետագիթը.

...Են վրա մեն ապագրութիւն գործեցին սովետական ռեսուրսիկաների հիւայական նվաճումների մասին գրողների համադրամարում կուլթ ունեցած հետադրների պատմաները: Համադրամարում եւ հետադրերի հանդիպումներ ունեցա շատ գրողների հետ: Նրանցից Մարիետա Շահնուրեյ ինկ նվիրեց մի գիրք, որը եւ վագուց ցանկանում էի ունենալ՝ գիրք հայ ժողովրդի մեն Լուսն Սասունցի Գալիթի մասին:

Վերջին տարիներս ես շատ եմ ուսումնասիրել նյութական քաղաքակրթության ակունքները և այն դերը, որ խաղացել է այդ քաղաքակրթության մեջ բյուզանդական կուլտուրան, ինչպես նաև այն կարևոր ավանդը, որ մտցրել է եվրոպական և համաշխարհային կուլտուրայի մեջ այնպիսի երկիր, ինչպիսին է Հայաստանը:

Ես աշխատում էի այդ հարցերի վրա, որովհետև նրանք կազմում էին քարեմայան կուլտուրայի և վերաբերյալ կեղծ տեսությունների դեմ իմ վարած բանավեճի մի մասը:

Ես օգտվում եմ առիթից, որպեսզի ողջունեմ հայ ժողովրդի կուլտուրայի քառն զարգացումը, ինչպես նաև ասեմ, թե որքան ինչ դուր եկան Մարտիրոս Մարյանի թարգմանությունները, որոնք ես տեսա Գեղարվեստի համամիտության կազմակերպության անդամի ժողովում:

Դեկտեմբերի 26-ին

Սովետական գրողների երկրորդ համագումարի դինգատները պատկ են դնում Ա. Մ. Գորկու հուշարձանին հետևյալ մակագրությամբ. «Սովետական գրականության հիմնադիր Ալեքսանյ Մաքսիմովիչ Գորկուն՝ ընդմ սիրով և հավերժ երախտագիտությամբ նրա աշակերտների՝ Սովետական գրողների երկրորդ համագումարի դինգատներին կողմից»:

Դեկտեմբերի 27-ին

Երեանի Ալ. Մայնզդիարյանի անվան օպերայի և բալետի թատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Արմեն Տիգրանյանի ծննդյան 75-ամյակին:

Դեկտեմբերի 28-ին

Տեղի է ունենում ՍՍՏՄ Սովետական գրողների միության նորընտիր վարչության առաջին պլենումը, որը քննում է կազմակերպական հարցերը Պլենումն ընտրում է վարչության նախագահություն և բարառադարություն, նախագահության կազմում ընտրվում է նաև սովետահայ գրող Ն. Զարյանը Առաջին քարտուղար է ընտրվում Ա. Սուրկովը:

ՀԱՄԱՌՈՑ ԲԻՔԼԻՈՂՐԱՆՈՒՄ

Զարկեր

Այազան Վ. — Բանաստեղծի սիրտը, Երեան:

Գրաչի Ա. — Իմ սիրտ պոեմը, Երեան:

Գրիգորյան Ս. — Կասպիական առաջնություն, Բաքու:

Զարյան Ն. — Երկերի ժողովածու, հ. II, Երեան:

Զարյան Ն. — Հատընտիր (ռուսերեն), Մոսկվա:

Էմին Գ. — Շաք (ուզբեկերեն), Տաշքենդ:

Կարապետյան Բ. — Արձագանք, Երեան:

Կարենց Վ. — Լիրիկա, Երեան:

Հարությունյան Մ. — Լեռնային աղբյուր, Երեան:

Իհարդարյան Արշ. — Պարնահային վտակներ, Երևան:
 Իհարդարյան Բ. — Փղատենի, Երևան:
 Կորենց Վ. — Դիրք քնարակտն, Երևան:
 Երբալ Ն. — Հատրնտիր, Երևան:
 Հայրիկյան Գ. — Բարախուսներ, Երևան:
 Զարենց Ը. — Ընաիր ևրկեր, Երևան:
 Խարմեն — Գալպիկների կարտոր, Երևան:
 Իհարյան Գ. — Բանաստեղծություններ, Երևան:
 Ինակ Պ. — Իբրա Եանապարհ, Երևան:
 Վչատենի Ա. — Բանաստեղծություններ և պոեմներ, Երևան:
 Տարդենցի Բ. — Բանաստեղծություններ, Երևան:

Արեակ

Աղալենի — Երբակ, Երևան:
 Անանյան Վ. — Բանկությունը լեռներում, Երևան:
 Անանյան Վ. — Մեանի ափին (մայրագրեր), Քիշին.
 Ասլանյան Բ. — Իններույթ նակատ, Երևան:
 Արամյան Ն. — Նեղոսի հովտում, Երևան:
 Արամյան Բ. — Թուրքիյան ևղբայրներ, Երևան:
 Արաքս — Երկեր, Երևան:
 Արաքսամանյան Ա. — Ինքատությունը արտարական, Երևան:
 Արմեն Բ. — Կարմիր և կապույտ ժողովուրդներ, Երևան:
 Արմեն Բ. — Յասվա (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Բեա Գ. — Նովեններ, Երևան:
 Դեմիրճյան Դ. — Հանուն կյանքի (ռուսերեն), Երևան:
 Դեմիրճյան Դ. — Պատմվածքներ (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Զորյան Խո. — Երկերի ժողովածու, Դ. VI, Երևան:
 Բարդույ Լ. — Պատմվածքներ, Երևան:
 Խանդավադյան Բ. — Նողը, մասն I, Երևան:
 Ղուկասյան Ն. — Փոքրիկ վրիժառուներ (տաղերներ), Ստալինաբադ:
 Ղուկասյան Ն. — Փոքրիկ վրիժառուներ (սեփերեն), Սթալինգրադ:
 Բաշարի Գ. — Երկեր, Երևան:
 Շալոն — Գիշերային ծիածան, Երևան:
 Միրոս Ն. — Լախարյանի, Երևան:
 Ստալին Բ. — Նովեններ, Երևան:
 Ստեփանյան Ան. — Ոսկե մեղալ (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Քեյրիյան Դր. — Պատմվածքներ, Երևան:
 Քույր Զր. — Ինչ տան զավակներ (ռուսերեն), Երևան:

Պատմություն

Կորյուն Բ. — Զարկն ու Բալարիկ (ռուսերեն), Լենինգրադ:
 Դադարյան Ա. — Պիսներ, Երևան:
 Սաղաթիկյան Լ. — Դրամատիկական երկեր, Երևան:
 Վաղարշյան Վ. — Պիսներ, Երևան:

ժողովածուներ

Բարեկամություն (Ռուսաստանի հետ Ուկրաինայի վերամիավորման 300-ամյակի առթիվ, ռուսերեն), Երևան:

Եղբայրություն (Հայ գրողների ստեղծագործությունները նվիրված Ուկրաինային), Երևան:

Հայ արձակի անթուղիա (աղբրեղաներեն), Բաքու:

Հայ պոեզիայի անթուղիա (աղբրեղաներեն), Բաքու:

Կլասիկներ

Դուրյան Պ. — Տաղեր, Երևան:

Զոհրապ Գ. — Նովելներ, Երևան:

Թումանյան Հովհ. — Հեքիաթներ (թաթարերեն), Կազան:

Թումանյան Հովհ. — Գիշոր (վրացերեն), Քրիլիա:

Մուրացյան — Երկերի ժողովածու, հ. V, Երևան:

Նալբանդյան Մ. — Երկերի ժողովածու (ռուսերեն), Մոսկվա:

Պարոնյան Հ. — Ընտիր երկեր, հ. I, Երևան:

Պետրյան Պ. — Երկերի ժողովածու, հ. III, Երևան:

Հայագիտություն, գրականության պատմություն,

Իննադատություն

Աղաբաբյան Ս. — Նաիրի Զարյան, Երևան:

Անադյան Հ. — Հիպոկատար ընդհանուրության հայոց լեզվի, հ. II, Երևան:

Առաքելյան Վ. — Անլ. Իսահակյանի պոեզիայի լեզվա-ուճական առանձնահատկությունները, Երևան:

Գյուլնազարյան Խ. — Գրական հարցերը նախառույզից շրջանի հայ բոլորեցիկյան մամուլում, Երևան:

Գրիգորյան Կ. — Ավետիք Իսահակյան (ռուսերեն), Մոսկվա:

Դաբադյան Ն. — Եղիշ Զարինց, Երևան:

Զարյան Բ. — Արտվանի կյանքը, Երևան:

Ինճիկյան Ա. — Միքայել Նալբանդյան, Երևան:

Ինճիկյան Ա. — Միքայել Նալբանդյանի կյանքի և ստեղծագործության առհրորությունը, Երևան:

Կարինյան Ա. — Անտոն Զեխով, Երևան:

Հայ գրականության պատմություն, գիրք III, Երևան:

Հարությունյան Ս. — Վաղարշ Վաղարշյան, Երևան:

Հանալանյան Ա. — Ժողովրդական քանահյուսության մի քանի հարցեր, Երևան:

Ղանալանյան Հ. — Թումանյանի լիրիկան, Երևան:

Մանուկյան Ս. — Գեղամ Մարյան, Երևան:

Մելիքսեթյան Ս. — Հովհաննես Աբելյան, Երևան:

Մկրտչյան Հ. — Ստեփան Զորյան, Երևան:

Մուրադյան Հր. — Դերենիկ Դեմիրճյան, Երևան:

Մուրադյան Ն. — Միքայել Նալբանդյան, Երևան:

Ոսկերյան Ա. — Մովսես Կալ գրականության և գրական ժառանգության հարցերը, Երևան:

Պետրոսյան Ն. — Հայ պարբերական մամուլի բիրյուրաֆիա, Երևան:
 Զեդի Հ. — Սովետական Հայաստանի բրդական գրականությունը, Երևան:
 Սողոմոնյան Ս. — Լեկնարկներ հայոցական գրականության, Երևան:
 Ստեփանյան Գ. — Մովսես Լևոնյան, Երևան:

Քաղաքականություններ

Գաղա Ն. Վ. — Երկեր, Հ. III, IV, Երևան:
 Գո Մոսա — Ընտիր երկեր, Երևան:
 Զեդերյան Ա. — Մեծածնյուր երիտասարդ և մեծ, Երևան:
 Հադիս Վ. — Դեպի ետ ափ, Երևան:
 Հակոբ Ն. II. — Պատմագրություն, Երևան:
 Հո Որն — Հայրենի պայքար, Երևան:
 Կալաթով Վ. — Մուրթիներ, Երևան:
 Կարապետյան Վ. — Լեյկոզ մարդ, Երևան:
 Ենյենկո Տ. — Կորդար, Երևան:
 Եռնդիկ Ն. — Հեռավոր շուտադու, Երևան:
 Զեյնով Ա. — Երկերի ժողովածու, Հ. II, III, Երևան:
 Պաշկին Ա. Ս. — Երկերի ժողովածու, Հ. I, Երևան:
 Ռիբակ Ն. — Պերսիանյանի Քաղաք, Երևան:
 Սարգսյան Այի — Փոքրիկ Հասան, Երևան:
 Սարգսյան Ս. — Միտյա Կալո, Երևան:
 Սեդեկի Հ. — Ամերիկյան նովելներ, Երևան:
 Ստանիսլավսկի Ս. Կ. — Բմ կյանքը արվեստում, Երևան:
 Տիխոնով Ն. — Պատմագրություն Պակիստանի մասին, Երևան:
 Տալառյ Հ. — Հարություն, Երևան:
 Ուկրաինական քաղաք, Երևան:
 Փունյ (ժողովրդական գեղարվեստիչի երկերի Հեքիաթների ժողովածու),
 Երևան:
 Ֆեդին Կ. — Լեռնային բերկրաբան, Երևան:

Հունվարի 1-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթը տպագրում է քաղաքական գրող Մորթի Ամադուբի ու կորեական գրող Լի Գի Նեի շնորհավորական խոսքերը՝ ուղղված Հայաստանին ու հայ ժողովրդին:

Ժ. Ա մ ա դ Ու Բ ի խ ո ս ք ր .

«Օգտվելով ինձ ընձեռած հնարավորություններից, «Սովետական Հայաստան» թերթի ձեռքոցով նոր տարվա՝ 1955 թվականի առթիվ ամբողջ արտով ողջունում եմ Սովետական Հայաստանի աշխատավորներին, բանվորներին, կուտենտականներին, ինտելիգենցիային:

Ինձ համար մեծ հրաշակություն էր Սովետական գրողների երկրորդ համագումարի օրերին հանդիպել իմ քաղաքացիներին՝ Հայաստանի գրողներին, Հայաստանի, որի բարեկամը ես դարձա Սովետական Հայաստանում իմ գտնված բերկրալից օրերին:

Թո՛ղ այս տարին լինի խաղաղության և աշխատանքի տարի, մշտական երջանկության, կոմունիզմի ճանապարհին նորանոր հաջողությունների տարի:

Թո՛ղ այս տարին լինի երկրի վրա մարդկության երջանիկ ապագան կառուցող սովետական ժողովուրդների եղբայրական ընտանիքի մեծ հաղթանակների տարի:

Լ ի Գ ի Ն ե ի խ ո ս ք ր .

«Ես անբավ ուրախ եմ, որ նոր՝ 1955 թվականը դիմավորում եմ Մոսկվայում՝ աշխարհի բոլոր ժողովուրդների արտում:

Նոր տարվա առթիվ ես իմ շնորհավորանքներն ու շնորհակալությունն եմ հղում սովետական մեծ ժողովրդին, այդ թվում հայ ժողովրդին:

Կորեան Հայաստանից շատ ու շատ հեռու է, սակայն մոտ ու հարազատ են երկու ժողովուրդների արտերը:

1946 թվականին Հայաստանում իմ գտնվելու ժամանակ ես ջերմորեն ընդունվեցի հայ ժողովրդի կողմից, ծանոթացա նրանի, Սեանս լճի և շատ գյուղական շրջանների հետ:

Անկասկած, Հայաստանը, իմ այնտեղ լինելուց հետո, դարձել է ավելի ծաղկուն, ավելի գեղեցիկ, քանի որ դեռ այն ժամանակ մենք տեսանք ռեսպուբլիկայի սոցիալիստական շինարարության խկական թափը:

Ես համոզված եմ, որ 1955 թվականին խաղաղության և դեմոկրատիայի լազերը կհասնի նոր հաղթանակների, որովհետև նրան ղեկավարում է Սովետական մեծ հզոր Միությունը:

Նոր տարում ժողովուրդների գլխին ավելի պայծառ կշողա կոմունիզմի արեղը:

Շնորհավոր նոր տարի, ընկերներս:

Հունվարի 11-ին

«Պրազմա»-ում հրապարակվում է ՍՄԿՊ Կենտրոնական Կոմիտեի որոշումը՝ Վ. Ի. Լենինի հիշատակի օրը ամեն տարի ապրիլի 22-ին հանդիսավոր կերպով նշելու մասին:

Հունվարի 18—19-ը

Վրենսայում տեղի է ունենում խաղաղության Համաշխարհային Խորհրդի բյուրոյի ընդլայնված նիստը, որին մասնակցում են սովետական զորքերի և Ֆադեևը, Ն. Տիխոնովը, Լ. Կորենյուկը:

Բյուրոն ընդունում է ղեկավարացիա և ղեկավարներ նվիրապատելու որոշումներ:

Հունվարի 21-ին

Նշվում է սովետական նշանավոր կին զրոգ Վանդա Վասիլենկայի ծննդյան 50-ամյակը: Այդ կապակցությամբ նա պարգևատրվում է Լենինի շքանշանով:

Հունվարի 22-ին

«Պրազմա»-ում տպագրվում են «Ռուսական առաջին ռեդուցիայի 50 տարին» թեմայի վերաբերյալ:

Հունվարի 28-ին

Մոսկվայում տեղի է ունենում Կոնկլյանական երկրի՝ Եվրոպական Արևմտ-Փանի ծննդյան 2400-ամյակին, Քաղաքի խորհուրդի և Կոմիտեի Մ. Գերասիմովը, զինվորական Ս. Սուրյանին:

Նշվում է Վահան Տերյանի ծննդյան 70-ամյակը և մահվան 35-ամյակը: Այդ առթիվ Պրակտիկ թերթի 5-րդ համարում տպագրվում են Ավ. Իսահանյանի «Հավերժ սիրելի Տերյանը», Գ. Սարյանի «Արտաշույկ ցնորհրդուն», Գ. Ղազարյանի «Անմոռաց հանդիպումներ», Հր. Հովհաննիսյանի «Մեր օրտի ողբերգը» հոգովածները և Գ. Էմինի «Տերյանը Մոսկվայում» բանաստեղծությունը:

Ավ. Իսահանյանի խոսքից.

«Վահան Տերյանի ողբերգ մահից տեղի է 35 տարի, բայց նրա արժեքների հմայքից մի նշանակալից պահանջ է նախադրվում է իր առաջին օրվա զննչականության մեջ, միշտ առօրյա խորհուրդների, միշտ անմոռացի:

Եվ արդեն Միջազգի անուրջները՝ զբոսայի լույս տեսած օրվանից նրա հեղինակը գրավեց իր հասարակության առաջին լիարժեքի առաջնակարգ վարպետների կողմից:

...Վ. Տերյանի կորուստը հայ զրականության համար չգրեցված վերջ է: Այնքան թաքցնում է այնքան է կանգնել է նրա թանկագին կյանքի վաղաժամ կորուստը: Նրա քնարը փշրվեց երգչի ամենափթթուն հասակում, բայց չնայելով

դրան, նա մեծ է մնալուն դորձ կատարեց հայ պոեզիայի զարգացման նկատմամբ: Նա մի նոր գույնով, մի նոր ձայնով երգեց և՛ սերը, և՛ հայրենիքը, և՛ ընտանիքը: Նա թարմացրեց հայ պոեզիայի և՛ նյութը, և՛ լեզուն: Հայ բաները կարծես երաժշտայնություն են բերել, հիս, արխայիկ, զոքային բաներն ու ձևերը կենդանացրեց, արդիացրեց:

...Հայ բանաստեղծի մեջ նա նորություններ ներմուծեց. մեր գրեթե սխալիկ տաղաչափության հանդեպ՝ նա հաջող փորձեր կատարեց սոսիկ տաղաչափության և նա կիրառեց ուսանավորների նոր ձևեր հայ լիրիկայի մեջ — գաղն, սրիլլետ: Միմվոլիտական դրանյան հոսանքից ասողից տարբեր տեղափոխեց մեր պոեզիայի մեջ:

Նրա բանաստեղծություններից անմիճելի մի քանակ կմնան որպես հավերժական արժեքներ Գրիգոր Ժամանակների համար, որպես մարդկային բյուրեղացած զգացմունքներ և անխառն զենցկություններ...:

Հանված

Զեխական ժողովարդ—Մոսկվա ամառգրուս արագրվում են Մոկոսե Արադու լեռները, ճեպիչայի երգը, Վերջին տները, Արյունոտ ծաղիկները և Քեկեր Մոկուլը՝ պատմվածքները՝ Նշան Մարտիրոսյանի թարգմանությամբ և Վաղյավ Զեքենճյի խմբագրությամբ:

Փետրվարի 1-ին

Վերահրատարակվում է ՀԿԿ Կենտկոմի օրդան թրգական ռիչա թաղաս (Նոր ուղի) թերթը:

Փետրվարի 11-ին

Մոսկվայում սկսվում է փոռուսական արվեստի և դրականության տասնօրյակը:

Փետրվարի 18-ին

Երևանի Արվեստի աշխատողների տանը տեղի է ունենում Դ. Դեմիրճյանի առաջագործական երեկոն: Բացման խոսք է ասում Ռ. Զարյանը, Դեմիրճյանի դրամատուրգիայի մասին զեկուցում է Տ. Հախումյանը, Դեմիրճյանի և Կ. Սոնդուկյանի անվան թատրոնի կապի մասին է պատմում Վ. Աննյանը: Ապա ելույթ է ունենում Դ. Դեմիրճյանը:

Փետրվարի 19-ին

Թրիխսիում, Վրաստանի Սովետական զրոշների միության Հայկական սեկցիան կազմակերպում է երկո՝ նվիրված Վահան Տերյանի հիշատակին: Զեկուցում է Կ. Գրիգորյանը:

Փետրվարի 22-ին

Հայաստանի Գրողների միությունում լսվում է Գ. Սևակի «Գեղարվեստական թարգմանության լեզվի հարցերի մասին» զեկուցումը:

պահանջները ստեղծագործողը պատրաստ է իր արժանիքների փոխարինության վրա և թելադրում է իր իրավունքը...

«Սով. Հայաստան», 1955, № 70.

Մեծ գրողի մասին իրենց խոսքն են ասում Ավ. Իսահակյանը, Ստ. Զորյանը, Մ. Արազին (տե՛ս «Գրական թերթ», 1951, № 11):

Մարտի 25-ին

Վրաստանի Սովետական գրողների միության Հայկական սեկցիան կազմակերպում է երեկո՝ նվիրված Ավ. Մասնիկյանի հիշատակին: «Անցյալից» Մասնիկյանը որպես քննադատական թեմայով զեկուցում է Ա. Հայրապետյանը, հուշեր են պատմում՝ Մ. Թորգոմյանը, Հ. Ազատյանը և Վ. Ասրյանը:

«Սովետական Հայաստան» թերթում ապագրվում է Հայրապետյանի այն մասին, որ Վարդավալի «Զիտնիկ» հրատարակությամբ լեհերեն լեզվով լույս է տեսել Վ. Անանյանի «Ռոստոմայան» պատմվածքները գիրքը՝ Յուզեֆ Թորոսյանի թարգմանությամբ, ինչպես նաև երկրորդ հրատարակությամբ՝ Նրա «Անանի» ավերիկն վիպակը:

Մարտի 26-ին

Տեղի է ունենում Հայաստանի Սովետական գրողների միության փարչուկյան նիստ, ուր Հայաստանի ողջ գրողների ստեղծագործությունների մասին Հաղորդումով հանդես են գալիս Մոսկվայից եկած գրող Դ. Օսինը և քննադատ Մ. Տրեգոբը:

Մարտի 27-ին

Իրենախ Ուսուցչի տանը տեղի է ունենում հանդիպում մանկական գրող Հայրապետ Հայրապետյանի հետ՝ ծննդյան 80-ամյակի կոտակցությամբ:

Մարտ

Նշվում է իսպանական մեծ գրող Սերվանտեսի օՊոն Կիեռոս վեպի լույս ընծայման 350-ամյակը:

«Սովետական գրականություն» ամսագիրը բաժին է նվիրում լատվիական գրականությանը՝ Նրատում ապագրվում են նմուշներ Էվալդ Վիլյամի, Յան Ռայնիսի, Անեա Սաքսի, Յան Սուդրաբկանի, Վալդիս Լուսի, Յուլի Վանագի, Անդրեյ Բալոգիսի ստեղծագործություններից և Յան Նիդհրեի «Լատվիական սովետական գրականություն» ամսագրին հոգվածը:

Թումինիայի երեսասարգական հրատարակչությունը հումիններեն լեզվով լույս է բնծայում Վ. Անանյանի «Անանի ափին» վիպակը:

Ապրիլի 2-ին

Նշվում է զանիական մեծ գրող Հեթումազիբ Լաևա Յրխախան Անդերսենի ծննդյան 150-ամյակը:

Գրողների տանը տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված Թարգմանիչ Հարություն Հարությունյանի գործունեության 25-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Ս. Վահանյան, զեկուցում է Վ. Անանյանյանը:

Ապրիլի 12-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում Աղավեսու «Երակո» վեպի քննարկումը: Զեկուցում է Ս. Աղարաբյանը, արտահայտվում են՝ Ն. Զարյանը, Հ. Մկրտչյանը, Սադ. Հարությունյանը, Է. Ամառյանը և ուրիշներ:

Ապրիլի 14-ին

Հայնորեն նշվում է Վ. Մայակովսկու մահվան 25-ամյակը:

Ապրիլի 20-ին

Գրողների տանը տեղի է ունենում Գ. Մահարա Ներկերա գրքի քննարկումը: Զեկուցում է Վ. Դավթյանը, արտահայտվում են՝ Շղ. Բոփյանը, Հ. Մահարան, Ս. Խանզազյանը և ուրիշներ:

Ապրիլի 21-ին

Հայկական ՍՍԽ Գիտությունների ակադեմիայի Մ. Արեղյանի առջան Կրակասություն ինստիտուտում տեղի է ունենում գիտական սեփա՝ նվիրված Վ. Ի. Հենինի ծննդյան 85-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Գ. Դեմիրճյանը: Նշվում են Հետևյալ զեկուցումները. Ա. Կարինյան՝ Վ. Ի. Հենինը և Ա. Մ. Գորկին, Խ. Սարգսյան՝ Վ. Ի. Հենինը և զրեկան տիպի պարբերումը, Ս. Արեղյան՝ Վ. Ի. Հենինը և Է. Ն. Տոյատյի ուսումնասիրության մի քանի հարցերը, Ա. Նազինյան՝ Վ. Ի. Հենինի կերպարը սովետահայ ժողովրդական քանահայտություն ծննդ:

Ապրիլի 22-ին

Մոսկվայի Մեծ Թատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր ներսա՝ նվիրված Վ. Հենինի ծննդյան 85-ամյակին:

Ապրիլի 25-ին

Սովետահայ գրողները հանդիպում են ունենում Երևանի Պոլիտեխնիկ ինստիտուտի զասախոսների և ուսանողների հետ: Գրողների Համամիջինական երկրորդ համագումարի արդյունքների մասին զեկուցում է Շղ. Բոփյանը, իրենց տպագրություններն են պատմում Ն. Զարյանը և Ս. Խանզազյանը, բա-

նաստեղծություններ են արտասանում՝ Ն. Զարյանը, Ա. Գրաշին, Ս. Կապուտիկյանը: Վերջում ելույթ է ունենում Դ. Դեմիրճյանը:

Ապրիլի 26—27-ը

Նշվում է Վրթանես Փափազյանի մահվան 25-ամյակը:

Ապրիլի 26—27-ին

Տեղի է ունենում Մոսկվայի գրողների խորհրդակցություն: Գրողների Համաժողովենական երկրորդ Համագումարի արգելանքները և Մոսկվայի գրողների խնդիրները՝ հարցի մասին ղեկավարում է Կ. Սիմոնովը:

Խորհրդակցությունը կազմում է ՍՍՌՄ Գրողների միության Մոսկվյան բաժանմունք:

Ապրիլի

Նոյեմբյ մի քանի ամսադրի 4-րդ Համարում տպագրվում են Եղիշև Զարենցի «Լենինի փոփոխությունները՝ Մ. Մաքսիմովի և Վլադիմիր Իլյինի, մոմիկի և մի զույգ կոշիկի մասին» ու «Լենինն ու Ալիքն» պոեմները՝ Վ. Բալասանի թարգմանությամբ:

Մայիսի 6-ին

Գրողների միության ղազկիմում տեղի է ունենում Հանգիսավոր նիստ՝ եփրված դերձանական մեծ գրող Ֆրիդրիխ Շիլլերի մահվան 150-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Էդ. Բուդյանը, ղեկավարում է Ս. Սոկոլովսկան:

Մայիսի 7-ին

Նշվում է Մոսկվայի Մ. Լոմոնոսովի անվան Պետական Համալսարանի 200-ամյակը: Այդ առթիվ Համալսարանը պարզեցատրվում է Լենինի շքանշանով:

Մայիսի 10—12-ը

Մոսկվայում, Միությանների տան Ալունազարդ ղազկիմում, տեղի է ունենում Խաղաղության կողմնակիցների Համամիութենական 5-րդ կոնֆերենցիան:

Մայիսի 12-ին

Խաղաղության Միջազգային մրցանակների հատկացնող Ժյուրիի որոշմամբ 1854 թ. Համար մրցանակ է շնորհվում քրեղիական գրող և գիտնական Բոգդան Դե Կաստրոյին:

Մայիսի 14-ին

Հայկական ՍՍՌ Միենիստրների Սովետին կից կազմակերպվում է Տեղի-նարանական կոմիտե:

Մայիսի 18-ին

Գրողների տանը հյուր են լինում Երևան ժամանած լին գրողներ Գե Բառ-ջյուսը, Թան Թառն և Լի Լինը: Հյուրերին շնորհուն ողջունում է Ավ. Բազան:

յանք: Հայաստանի Սովետական դրոշմների հիմնական կառուցվածքը հետ նրանց ձևավորմանում է հղ Սովյանք, սրից հետո տեղի է ունենում բարեկամական պրոցես:

Մայիսի 21-ին

Նշվում է բնակչության մեծ բանաստեղծ էմիլ Վերհարնի ծննդյան 100-ու-
մյակը:

Մայիսի 22-ին

«Սովետական Հայաստան» թերթում տպագրվում է Հայաստան աշխարհի
Ձին-Սովետական բարեկամության քննդատության պատմությունների անդամ,
գրող Գե Քառ-ցյուսանի խոսքը իր տպագրությունների մասին:

Գ Ե Ք ա ռ - ց յ ու ս ա ն ի խ ո ս ք ի ջ .

... Հայաստան բարձր նվիրական է ինձ համար: Ես հիշում եմ, ավելի քան
10 տարի առաջ մենք սկսեցինք «Սասունցի Գավիթ». Լպուսի թարգմանությունը
չինքնաբերական է: Ահա հենց այդ ժամանակ մենք մեր հայաշքերենը ուղղիչից դնում
Հայաստան: Գեո աչև ժամանակ իմ սիրտը թռչում էր Հայաստան:

Երեան ժամանակու հենց առաջին որը ես տեսա արևային հիասթաշ մի
քաղաք է իսկույն սիրեցի աչև:

Ես չառ ուրախ եմ, որ Հնարավորություն ստացա ավելի մանրամասնե-
րեն ե ակնբարձրուն ծանոթանալու: Հայ ժողովրդի պատմությունը, նրա կույ-
տուրական տրադիցիաներին: Ինձ բախտ վիճակվեց հետաքննական շա-
րան իմանալ: Հանելիք է գիտակցել, որ մեր ժողովուրդների կուլտուրական կա-
պերը սկիզբ են առնում դարերի խորքից: Մատենագրական մենք տեսանք
հարգալի մի մասշտաբ: Հայ պատմիչ Մովսես Խորենացու աշխատությունը
Պատմիչը շատ քուրն համակրանքով է խոսում Ձինաստանի ու չին ժողովրդի
մասին:

Ջերմ ու սրտազին մթնոլորտում անցավ մեր հանդիպումը հայ գրողների
հետ: Ուրախ էի անձամբ ծանոթանալու ավագանույն դրոշմեր Իսահակյանի և
Գեմինյանի հետ, որոնց ստեղծագործությունները, ինչպես նաև մեր մեծագույն
կրթական Նովահանես Քոմանյանի ստեղծագործությունները, ես քվեակառու-
թյանը թարգմանել եմ չինարեն: Իմ հայ կուլտաները ինձ ոգնեցին պարզելու
ներվյալների ու Քոմանյանի ստեղծագործության վերաբերյալ ինձ հետաքրքրող
մի շարք հարցեր...»:

Մայիսի 23-ին

Հայերեն նշվում է սովետական ակադեմիո գրող Միխայիլ Շուբնովի
ծննդյան 50-ամյակը: ՍՍՏՄ Գերագույն Սովետի նախագահության համաձայ-
նագրով նա պարգևատրվում է Լենինի շքանշանով:

Գրողների տանը տեղի է ունենում Վ. Նորենցի Գիրք քննադատական ժողո-
վածուի քննարկումը: Ջեկուցում է Զ. Սահյանը, Էլույթ են ունենում Զ. Զո-
հանյանյանը, Ս. Տարոնցին, Վ. Դավթյանը:

Մայիսի 24-ին

Նշվում է ուկրաինական ակադեմիկոս զբաժանորդ Ալեքսանդր Կորնելյուկի ծննդյան 50-ամյակը:

Մայիսի 25-ին

Հրապարակվում է Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետի որոշումը 1955 թ. հոկտեմբերին խ. Աբովյանի ծննդյան 150-ամյակն անցկացնելու մասին: Այդ կապակցությամբ կազմվում է հորելյանական հանձնաժողով՝ Ա. Ե. Քոչինյանի նախագահությամբ: Հանձնաժողովի կազմում ընտրվում են զրոգներ ու զրականագետներ՝ Ավ. Իսահակյանը, Դ. Գեմիրճյանը, Ս. Զորյանը, Մ. Արաբյն, Ն. Զարյանը, Հ. Սիբասը, Հ. Քոչարը, էդ. Թոփչյանը (նախագահի տեղակալ), Գ. Հովնանը, Վ. Պարտիզոնին, Հ. Սալախյանը, Ռ. Հովհաննիսյանը և ուրիշներ:

Կրեմլի Ավերդուլյան դահլիճում տեղի է ունենում փողոցների միջև խաղաղությունն ամրապնդելու համար Միջազգային Հեռիսյան մրցանակի հանձնումը գերմանական գրող Բերտոլդ Բրեխտին:

Մայիսի 26—28-ը

Երևանում տեղի է ունենում երիտասարդ գրողների ռեսպուբլիկական 5-րդ խորհրդակցությունը: Բացման խոսք է ասում Ստ. Զորյանը: Մովնտական գրողների Համամիութենական երկրորդ համագումարը և երիտասարդ գրողների անկիճները թնայում է Հր. Հովհաննիսյանը: Արտահայտվում են մի շարք գրողներ ու քննադատներ: Վերջում երիտասարդ գրողներին ուղղված խորհուրդներով հանդես է գալիս Դ. Գեմիրճյանը:

Մայիսի 27-ին

Նշվում է բոլշևիկյան «Բրուկտարի» թերթի առաջին համարի լույս ընծայման 50-ամյակը:

Մայիսի 27—31-ը

Մոսկվայում տեղի է ունենում ռազմա-գեղարվեստական դրականության արգասման հարցերին նվիրված համամիութենական խորհրդակցություն, որին մասնակցում են գրողներ, զրականագետներ, քննադատներ՝ երկրի բոլոր ժայրերից: Բացման խոսք է ասում Բ. Պոլնոյը: Ռազմական արձակի մասին զեկուցում է Ս. Գուրգոյը, պոեզիայի մասին՝ Վ. Սալանովը, զրամատուրգիայի մասին՝ Ա. Կրոնը, մեմուարային դրականության մասին՝ Վլ. Ռուդնին:

Մայիս

«Նևա» ամսագրում տպագրվում է Օլգա Ֆորշի «Կամոս պատմա-ոնոլոգիոն պիեսը»:

Հունիսի 4-ին

Հայաստանի ճարտարապետների ռեսպուբլիկական երրորդ համագումարի բացման արթիվ իրենց խոսքն են ասում Ավ. Իսահակյանը և Դ. Գեմիրճյանը:

Այլ. Ի ս ա հ ա կ չ ա ն է ի խ ո ս ք ի ց.

«...Հայկական ճարտարապետական արվեստը՝ ինքնատիպ ոճով և ինքնությունը ողով՝ մեր ժողովրդի կուլտուրայի փառքն է և անկողորմելի պանծը։ ...Հայ ժողովուրդը շինարար ժողովուրդ է՝ ամեն տեղ և ամեն ժամանակ։ Մեր հարևան ժողովուրդները շատ անգամ են վկայել մեր այդ առաքինության մասին։ Միջազգային արաբ ժողովուրդները ամանդաբար առում են, քն հայ ճարտարապետներն են շինել Բաքույնի երկնահաս աշտարակը։ Սա արդեն փմմոյացնում է հայ ժողովրդի շինարար հատկությունը։

Այդ շինարար ոգին՝ դաման ալ դմվար դարերի միջով, մեր ժողովուրդներին հետ միասին պայքարելով և պիմանալով, եկավ-հասավ ուղառագրված Սովետական Հայաստան։ ...

Երբեմն թերթ., 1935, № 72,

Հունիսի 13-ին

Մոսկվայում տեղի է ունենում գրական երեկո՝ նվիրված ամերիկյան բանաստեղծ Ուոլտ Ուիտմենի, Կլանաշ տերևներ, գրքի լույս ընծայման 100-ամյակին։

Հունիսի 17-ին

Գրողների միությունում տեղի է ունենում Ա. Արաքսյանյանի «Ազատություն» արտոգրական վեպի քննարկումը։ Զեկուցում է Ե. Զրբաշյանը։

Հունիսի 18-ին

Հայֆիլիարմոնիայի համերգային Մեծ դահլիշում տեղի է ունենում Հայկականական հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված ժողովրդական նկարի, Մարտիրոս Սարյանի ծննդյան 75-ամյակին։ Բացման խորք է առնում Ա. Շահինյանը, զեկուցում է Ռ. Պարսամյանը, ողբունի խորք են առնում Հայաստանի, Վրաստանի, Ադրբեյջանի ներկայացուցիչները, հայ գրողներից՝ Սա. Զորբանը, Ընթերցվում են բաղմամբիվ ողբունի հեռագրերը։ Նկարիչը պարզեցատրվում է Լենինի լուսնանով։

Այլ. Ի ս ա հ ա կ չ ա ն է ի խ ո ս ք ի ց.

«Տասնյակ տարիներ Հայաստանից հեռու լինելով, ես շատ կորուսեցի իմ հայրենական սիրելի, հարազատ պեյզաժներին, սարին ու ձորին, գետերին ու դաշտերին, ժողովրդի կենցաղային պատկերներին։

Ով շատ մեծ եղավ ուրախությունս, երբ 1924 թ. Մարտիրոս Սարյանը եկավ Վենետիկ՝ միջազգային նկարչական ցուցահանդեսին մասնակցելու։

Սովետական պաժիրիտում ես եայում ի Մ. Սարյանի նկարներին, անհամբեր, մի նկարից մյուսին ի շտապում, եայում հափշտակված, ինքնամոռաց, երբեկեցած — իմ աչքի առջև կարոտած Հայաստանն է՝ բանասահգծորեն իրականացած։ Ահա՛ հայրենիքի կապույտ երկիները, լուսառատ միջնորդներ, ահա վահագանն Մասիսի իր կորյունի հետ, առյուծի պես հասած, գլխից երկներում, սպիտակ րաներով, ահա Հայաստանի գաշտերը, ցրենի ոսկեցու արաւերը, որ ծփում են, փայլուն գետերը, որ կարեւորում են, ճամփաների եզրերին կանգնած բարձրադիշ բարդիները, ահա խաղաղ ողբունները, մրդերը, վարդերը, երփներանգ ծաղիկները, շքեղ ծաղիկներ, որոնց րույրն առնում ես, իրապես առնում ես, իսկ ժայռի կատարից նայող եզերի՛կը, նազելի եղ-

նիկը՝ գոհար աշքերով, ապա նախաժամանակներինց նկատ խորհրդավոր ժնջը, որի հնամենի ձայնը կարոտով ուզում ես լսել — և այս բոլորը մեծա-
տաղանգ նկարի կախարդ վրձինի շունչն առած, կյանք և ոգի առած:

... Ահա մոտենում է Երկու տիկիներին հետ՝ Վենետիկում քնակվող գեր-
մանացի անվանի նկարիչ Զիմելը: Կանգնեց Սարյանի նկարներին առջև. «Ա՛յ,
առ հեռաքրքրի է, հեռաքրքրի գործեր են, թարմ է, նոր գեղեցկություն է ինձ
համար, ուրույն կոլորիտ ունի. տեսես ի՞նչ երկրից է...»: Ըս մզվեցի դեպի
նա. «Արմենիա», — ասացի ես ներքին հպարտությամբ:

«Զիմելը գործերն են», — հարցրեց տիկիներինց մեկը:

«Ո՛չ, իմ ընկերոջն է՝ Մարտիրոս Սարյանը» — պատասխանեցի հո:

Նկարիչ Զիմելը մի անգամ էլ նայեց նկարներին և դարձավ ինձ ժպտա-
լով — «Ես սիրեցի ձեր Արմենիան»:

«Սով. արվեստ», 1955, № 1.

Հունիսի 19-ին

Հայաստանի Պետական պատկերասրահում բացվում է Մ. Սարյանի հո-
բելյանական ցուցահանդեսը:

Հունիս

Թրիլիսիում նշվում է Գ. Սունդուկյանի «Պեպոս» պիեսի վրացական անգ-
րանիկ բեմադրության 80-ամյակը: Ռուսթավելու անվան պետական թատրո-
նում տեղի ունեցած Նիստը բաց է անում թատրոնի դերակատոր Պ. Կանդելակին,
«Սունդուկյանը և վրաց թատրոնը թեմայով գեղուցում է Ի. Գրիշաշվիլին»:

Ապա բեմադրվում է «Պեպոս» պիեսը, ուր առաջին անգամ հանդես են դա-
լիս ՍՍՌՄ ժող. արտիստներ Ակակի Խորազման՝ Պեպոյի և Ակակի Վասաձեն՝
Զիմզիմովի գերերում:

ՍՍՌՄ Սովետական զրոգների միության վարչությունը կազմում է խաչա-
տուր Արսիյանի ծննդյան 150-ամյակը նշանավորող հորեյականական հանձնա-
ժողով հետևյալ կազմով՝ Վ. Ա. Կավերին (նախագահ), Մ. Ս. Շահինյան, Ս. Վ.
Եվգենով, Վ. Կ. Զվյագինցևա, Վ. Յա. Կիրպուտին, Գ. Ա. Մանասյան, Ա. Պ.
Ռյաբինինա, Վ. Վ. Սմերնով, Ե. Գ. Սուրկով, Ս. Վ. Շերվինսկի, Ն. Զարյան:

Վերահրատարակվում է «Սովետական տրվեստ» ամսագիրը (օրգան Հայ-
կական ՍՍՌ Վուլտուրայի միևնաբերության):

Շառնյան էրտուն (Պրոնիբական հրատարակչություն) հրատարակչու-
թյամբ լինարեն լեզվով լույս է տեսնում Վ. Անանյանի «Մանկությունը լեռ-
ներում» պիեթը:

Հուլիսի 5-ին

ՍՍՌՄ Գեղարվեստի ակադեմիայում տեղի է ունենում գիտական նիստ՝
նվիրված Ն. Գ. Զերնիշևսկու «Արմենիա» էսթետիկական հրաբերությունը իրա-
կանություն հասնող լույս ընծայման 100-ամյակին:

Հուլիսի 8-ին

Վախճանվեց զբաղանազեա, պրոֆեսոր Կորայր Դաբաղյանը (ծնվ. 1904 թ.),

Հուլիսի սկզբներին

Մահվանը չբռնեց և տեղում մնացան նախ քան Կոմիտասը անտառին դիրքը:

Հուլիսի 15-ին

«Գրական թերթ»-ում տպագրվում է Ա. Արզումանյանի «Եղբորս մասն հողիս»-ը, ուր հետաքրքրական տեղեկություններ են հաղորդվում սովետական մեծ զրադի մասին, նրա վերաբերմունքի մասին դեպի Այվ Իսահակյանը և առհասարակ դեպի հայ զբաղանախությունը:

Օգոստոսի 2-ին

ԱՍԲՄ Սովետական զրոգների միությունում քննարկվում է Հ. Հուրունցի «Կաթն ձուռ»-ը դիրքը: Քննարկմանը մասնակցում են՝ Գ. Ֆիլյը, Վ. Մվելկինը, Ա. Սաղամակին, Ս. Տրեգուբը, Ա. Կարցեր, Գր. Մանասյանը:

Օգոստոսի 12-ին

Վախճանվեց զերմանական ականավոր զրոգ Թոմաս Մաներ (ծնվ. 1874 թ.):

Օգոստոսի 18-ին

Նշվում է ֆրանսիական մեծ բանաստեղծ Պյեռ Ժան Բերանսեի ծննդյան 175-ամյակը:

Օգոստոս

Ուկրաինայի ԼՎԵՄ Կենտրոնի որդան զրույան-գեղարվեստական «Դերպրոս»-ամսագիրը զրեթե ամբողջությամբ նվիրվում է սովետահայ զրականությանը: Ուկրաինական ականավոր զրոգների թարգմանությամբ տպագրվում են Գ. Դեմիդենկոյի, Սա. Ջորյանի, Ն. Ջորյանի, Գ. Սարյանի, Հո. Պլոստյանի, Ա. Գրաշու, Սարմենի, Գ. Էմինի, Ս. Կապուստիկյանի, Գ. Բորյանի, Հ. Սահյանի, Սա. Կուրախիկյանի, Հ. Հուրունցի, Ռ. Արամյանի շափածո և արձակ զրածերք և Ա. Արզումանյանի «Սովետական Հայաստանի զրականությունը» համարումն արկը:

Օգոստոս—սեպտեմբեր

Վրացական ԱՍԲ Կուսովորության միևնույնության մասին պատանեկան զրականության ակնտական հրատարակչությունը վրացերեն լեզվով լույս է բերում հայ զրոգների ստեղծագործությունների ժողովածու՝ «Սամխեթի զրու» (հայաստանի տառվածք) վերնագրով:

Սեպտեմբեր

Կազմվում է հայ մեծանուն բանաստեղծ Այվ Իսահակյանի ծննդյան 80-ամյակը անցկացնող կառավարական հորինվածական հանձնաժողով՝ Էդ. Քոփ-

յանի նախագահութեամբ, Հանձնաժողովի կազմում ընտրվում են՝ Գ. Դեմիրճյանը, Ստ. Զորյանը, Մ. Արազին, Վ. Վաղարշյանը, Մ. Սարյանը, Գ. Հովնանը, Գ. Սարյանը, Հ. Շիրազը, Աս. Ասատրյանը, Ն. Զարյանը, Գ. Սեւեցը, Ադալնին, Հր. Քոչարը և ուրիշներ:

Սեպտեմբերի 11-ին

Թրիլիսիի Պետական Ելակերպարարում բացվում է Մարտիրոս Սարյանի եկամտների ցուցահանդեսը՝ ծննդյան 75-ամյակի առթիվ:

Սեպտեմբերի 23-ին

Գրողների միության դահլիճում տեղի է ունենում Հոբելյանական հանդիսավոր երեկո՝ նվիրված Ազատ Վշտունու ծննդյան 60-ամյակին, Բացման խոսք է ասում Ն. Զարյանը, զեկուցում է Հմ. Սիրսար:

Սեպտեմբերի 30-ին

«Գրական թերթ»-ի 35—40-րդ համարներում տպագրվում է Ա. Ֆազեկի «Դիտողություններ գրականության մասին» ընդարձակ հոդվածը:

Նշվում է ուսուցիչական հնագույն գրողներից մեկի՝ Ս. Ն. Սերգևի-Յեկուկու ծննդյան 80-ամյակը:

Գրողների միության դահլիճում տեղի է ունենում Հոբելյանական երեկո՝ նվիրված Վախտանգ Անանյանի ծննդյան 50-ամյակին, Բացման խոսք է ասում Ստ. Զորյանը, զեկուցում է Ս. Աղաքարյանը:

Սեպտեմբեր

Հոկտեմբերյան սոցիալիստական ՄԼԺ ուսուցչային 40-ամյակի կադավ-ցութեամբ ՍՍՌՄ Կուլտուրայի մինիստրությունը և ՍՍՌՄ Սովետական գրողների միությունը հայտարարում են լավագույն կինոսցենարի համամիութենական մրցանակաբաշխություն:

Հայաստանի Սովետական գրողների միության նախագահության որոշմամբ կազմակերպվում է արտասահմանյան գրականության հանձնաժողով և ռազմա-զինարկանական գրականության հանձնաժողով:

Հայկական ՍՍՌ Կուլտուրայի մինիստրությունը և Երևանի Քաղաքային Սովետի Գործկոմը հայտարարում են համամիութենական բաց կոնկուրս՝ Մի-թայել նախադրյանի արձանի նախագիծը կազմելու համար:

Հոկտեմբերի 6-ին

Հայկական ՄՍԽ Գիտությունների ակադեմիայի Գրականության և տրդիտի թանգարանում բացվում է հայատուր Արուսյանի ծննդյան 150-ամյակին նվիրված Հորեյանական ցուցանակներ:

Հոկտեմբերի 7-ին

Հայկական ՄՍԽ Գիտությունների ակադեմիայի Գրականության ինստիտուտում տեղի է ունենում զիտական սեսիա՝ նվիրված Խ. Արուսյանի ծննդյան 150-ամյակին: Բացման խոսք է ասում Գ. Հովնաներ, ըստիմ են Հեանայ գեկուցումները: Խ. Սարեյան՝ Քննադատական ռեպրզմը Արուսյանի տնդծագործությունների մեջ, Խ. Զարյան՝ «Արուսյանի կյանքի վերջին ռերքը», Գ. Արուսյանի «Արուսյանի՝ Հեանգորտ-դրաման», Պ. Հակոբյան՝ «Անձանոթի շեր Արուսյանի կյանքից ու գործունեությունից»:

Վախճանվեց սովետահայ գրող Լյուսի Թարգյուր (ծնվ. 1905 թ.):

Հոկտեմբերի 8-ին

Հայերեն նշվում է հայ նոր դրականության անժամ Հիմնադիր, մեծ շուտագործ-դեմոկրատ հայատուր Արուսյանի ծննդյան 150-ամյակը:

Երեանի Այ. Սպենդարյանի անվան սպերայի և բուհոի պետական թատրոնում տեղի է ունենում Հորեյանական Հանդիտավոր նիտ, ուր բացման խոսք է ասում կատավարական Հորեյանական Հանձնաժողովի նախագահ Ա. Բոշիյանը, գեկուցում է Հր. Քոչարը: Հորեյանական նիտեր են տեղի ունենում նաև Մոսկվայում, Քրիլիսիում, Բարսում և մեր երկրի այլ քաղաքներում, ինչպես նաև Կորեայի Փիանյան քաղաքում, ուր գեկուցումով Հանգեն է գալիտ գրող Ցուն Խի Զերը:

Հորեյանի տոթիվ Հոգովաներ են տղադրում միտթևական ու անագուր-իկական մամուլում (Նիտ. գազետա, Օկայաբր, Ջվեգա, Գրական թերթն և այլն):

Այ. Իսահանյանի խոսքից.

«...Զորս գիրք ունի հայ ժողովուրդը, ու ինչպես շորս բարձր ոյուներ, կրել են հայ ժողովրդի ոգին, նրա պայքարի իմաստը, նրա լավագույն աղագայի տենանքները, նրա իղեայները: Մովան նորենացու, Հայոց պատմությունը, Իղիշնի Վարդանանց պատերազմը, Նարեկացու նորս անսամանության և հովերմության հետ և Արուսյանի սկերքը: Այս նվիրական գրքի մեջ հրեզեն լեզվով տրտահայտված է ժողովրդի խորագին վիշտը, նրա պայքարը և անխնայանքի պայքարը:

Գրքեր կան՝ ժողովուրդներ և դատարարական, բարձրացում, կոտմ նրանց կամքը, պահում-պաշտպանում: Նորենացին, Եղիշնի մեր ներշնարանն և ևղել պայքարի մեջ, մեր հոգեկան հայրենիքը, մեր նախադարձի յուտարձակները...»:

«Մեզ. տրդիտ, տնագիր, 1955, № 5»

Մ. Իրրահիմովի խոսքից.

«...Քննվելով պատահական չէ, որ Արուսյանի ստեղծագործության պատկեր, նրա մեծարժեք և անմահ վեպը կոչվում է «Վերջ Հայաստանի», վեպ, որը գրված է հայրենիքի նկատմամբ անմար սիրո կրակով, որի մեջ զգում ես հեղինակի հրադրող արտի բարախյույունը, Վեպը պատմում է հայ ժողովրդի սխալագործությունների և ստեղծագործական հանճարի անխոս հուշարձանների, ժողովրդապան կյանքի պարզ և անպաճույճ զինեցնությունների մասին: Սակայն նրա հիմնական գիծը պայքարն է ժողովրդի ազատության համար, օտարերկրյա քրեականների դեմ արի ու հերոսական պայքարը:

...Ապրելով ընդամենը 43 տարի, Արուսյանը թողել է գրական այնպիսի վիթխարի ժառանգություն, որը մեծապես արժեքավոր և թանկ է մեր երկրի բոլոր ժողովուրդների համար: Հենց դրա համար էլ ադրբեջանական ժողովուրդը հայ եղբայրական ժողովրդի մեծ դավակի հիշատակը միշտ հարգել է և կհարգի: Այսօր մեր բոլոր դպրոցականները, մեր մանուկները Արուսյանի անունը տալիս են Մերզա Ֆաթալի Ախունդովի հետ միասին և նրանից անբաժան, մեր դասագրքերում հայատուր Արուսյանի և Ախունդովի անունները գրվում են կողք-կողքի որպես «մի հոր զավակներ, մի արտի, մի հոգու տեր» եղբայրները:

Վ. Զվյագինցևայի խոսքից.

«...Քաջատուր Արուսյանը և նրա ստեղծագործությունը միանգամայն յուրահատուկ, անկրկնելի նրույթ են ոչ միայն Հայաստանի, այլև ամբողջ մարդկության կուլտուրայի պատմության մեջ:

Մտքով ժոնում եմ Փանաքեռ և խոնարհ զուլիս սալիս նրա այն հինավուրց քարերին, դարավոր հողին. որը ծնել է այդպիսի մի ազնիվ, անարատ և իմաստուն մարդը:

«Սով. Հայաստան», 1955, № 229:

Հոկտեմբերի 9-ին

Հայկերեն նշվում է վրաց մեծ բանաստեղծ Դավիթ Գուրամիշվիլու ծննդյան 250-ամյակը:

Թբիլիսիում տեղի է ունենում Վրաստանի Գրողների միության հոբելյանական պենսումը, ուր զեկուցումներից հետո ողջույնի խոսք են ասում Կ. Սիմոնովը, Ս. Վուրգուևը, Ա. Վանցույան, Գ. Հոնիժեն և ուրիշներ:

Հոկտեմբերի 10-ին

Ստեղծվում է Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ ռեյտինգայի 40-ամյակի առթիվ լավագույն կինոցնեսարների մրցանակաբաշխության արտադին տուրն անցկացնող ռեպուբլիկական ժյուրի:

Հոկտեմբերի 11-ին

Մոսկվայի Միությունների տան Հոկտեմբերյան դահլիճում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված հայատուր Արուսյանի ծննդյան 150-ամյակին: Ներածական խոսքով նիստը բաց է անում Վ. Սմիրնովը, զեկուցում է պրոֆ. Խ. Մոմյանը, Մեծ գրողին նվիրված բանաստեղծություններ են կարդում Լ. Շիրազը, Ե. Նիկոլաևսկայան, Գ. Բորյանը, Գ. Էմինը:

Հոկտեմբերի 13-ին

Նաղապարեան Համալսարանին ներքին բյուրոյի ներածական նիստում որոշվում է 1956 թվականին մեծագույն Համալսարանին դրամայան, պատկերասրահային և արվեստի հետևյալ մեծ ներկայացույթներին հրատարակել՝ Վան Բենյե Բենդրոսեդո (Նոյանդիան), Բենիամին Յրոնկին (ԼեՄե), Վոլֆգանգ Մայարա (Ամստերդամ), Հայնրիխ Հայնե (Գերմանիա), Բենեարդ Շոու (Իռլանդիա), Պյեր Կյուրի (Ֆրանսիա), Հենրիկ Իրսեն (Նորվեգիա), Կալիդասա (Հնդկաստան), Տոլստոյ (Մեծաբուրժուական) և Ֆ. Մ. Գոմբոսեի (ՍԱՀԱ)։

Հոկտեմբերի 14-ին

Սոսկվայում անցվում է Թուրքմենական պրակտսիայան և արվեստի տասնհարյակը։



«Գրական թերթ»-ում տպագրվում է հաղորդում այն մասին, որ Հայաստանի Արվեստական պրոդերի միությունը Զինարարական ինքնակազմակերպությանը և Կոմկոմիտեին ներկայացրել է իրենց պահանջները, որոնցից մեկը լինում է Կոմկոմիտեի ներքին տակ մոնոպոլիզացիայի դրականագետ Զեյնիկ Նույանի առաջարկումով, չորհրդ. Թումանյանի «Կիրոս», Առ. Զորյանի «Մի կտանքի պատմություն», և Զորյանի «Նախնական գրական» և Զեյնիկի «Մեծերի աշխատանքները»։

Ելքում է ելն, որ Միջին Կոմկոմիտեից լուրջ է տեսնել Վարդանանի շունը՝ անթուղիական (հայ արձակագիրները), Զորյան Բերդույի թարգմանությունը և ռեկտին գրական-ն. Յոզեֆ Ստրանդելի թարգմանությունը։



Ելքում է որոշ ակնանավոր քանաստեղծ Մ. Նահիրի մեղեդյան 60-ամյակը։

Հոկտեմբերի 18-ին

ՍՍՍՀ Արվեստական գրողների միությունում կազմվում է Ֆ. Մ. Գոմբոսեի մահվան 75-ամյակը նշանավորող հանձնաժողով՝ Ա. Սուրկովի նախաջատարությամբ։ Միաժամանակ ելքում է միջոցառումների լայան՝ կազմված Ա. Բոլդի Բենդրոսեի Բենիամինի Շոու։



Արվեստական Հայաստանի թերթում տպագրվում է հաղորդագրություն այն մասին, որ Ա. Բոմանկյանը ստացել է իր քանաստեղծ Գե. Բոմանկյանի նամակը, որ ստվում է, թե Զինարարական ինքնակազմակերպության 60-ամյակը և լուրջ է տեսնելու նրա քանաստեղծությունների ժողովածուն։ Ելքում տպագրվում է Բոմանկյանի պատմության նամակը։

Բոմանկյանի նամակը։

Միջին ընկեր Գե. Բոմանկյանի։

Մեծ շնորհակալությամբ ստացել եմ Ձեր նամակը և աժադիրը։ Անշուք ուրախ եմ, որ իմ պոեզիան գրավել է Ձեր ուշադրությունը, և այժմ էլ Գոմ

նվիրված աշխատանք էք տանում իմ քանաստեղծությունները ներկայացնելու շինական լեզվով:

Ես հայարտ եմ շատ, որ լին մեծ ժողովուրդը, մեծ իր հազարամյակների փառավոր պատմությամբ, հարուստ կուլտուրայով, աշխարհին տված նշանավոր դյուտներով, սկսած է լսել իմ պոեզիան լքնադ ի թայ-պոյի լեզվով և օրֆան լրատվությունը պիտի լինեմ, եթե իմ լին ընթերցողները սիրեն և և՛ ուսուցան իմ երգերից դուրս մեկը:

Մանուկ օրերից ես հեքիաթների, ճանապարհորդների գործերի և քաղաքի վեպերների մեջ տեսել եմ լինացուն և նրա մեծ արվեստը, սիրել եմ ու հիացել դրանցով: Ժողովուրդները պիտի սիրեն իրար, իրար սիրելու համար պիտի ճանաչեն միմյանց, դրան հասնելու ամենախմայնուն ճանապարհը իրար դրականություն և արվեստի ճանաչումն է:

Մենք՝ գրական գործիչներս, վաղվա միևնույն գաղափարներով, իդեալով ու նպատակով, աշխատում ենք համաշխարհային խաղաղության և եղբայրության համար, համաժամարդկային երջանկության համար: Բոլոր արտով ցանկանում եմ Ձեր գործին հաջողություն:

Կարոտով սեղմում եմ իմ հեռավոր, քայքայ մտքի քարեկամիս ձեռքը:

Հոկտեմբերի 21-ին

Երևանում գտնվող լիտվական գրողներ Անտանաս Վենցյուկան և Վադիս Ռեյմերիսը այցելում են Ավ. Բաազակյանին:

Հոկտեմբերի 26—27-ը

Տեղի է ունենում Մ. Արեղյանի անվան Գրականության ինստիտուտի գիտական սեկիան՝ նվիրված Ավետիք Բաազակյանի ծննդյան 80-ամյակին:

Բացման խոսք է ասում Վ. Համբարձումյանը, լսվում են հետևյալ զեկուցումները. Գ. Դեմիրճյան՝ «Ավ. Բաազակյանի ստեղծագործության ժողովրդայնությունը», Ա. Ինճիկյան՝ «Ավ. Բաազակյանը և հայ կուսակից գրականության տրագիկանները», Վ. Առաքելյան՝ «Ավ. Բաազակյանի լեզվի ու ոճի առանձնահատկությունները», Ա. Ղանալանյան՝ «Ավ. Բաազակյանը և ժողովրդական քանահյուսությունը»:

Հոկտեմբերի 26—31-ը

Մոսկվայում տեղի է ունենում կոլտնտեսային գյուղի մասին գրող հեղինակների համամիութենական խորհրդակցություն: Բացման խոսք է ասում Վ. Սմիրնովը, օնորը կոլտնտեսային գյուղում և գրողականության գրականության խորհրդները թեմայով զեկուցում է Վ. Օվեչկինը: Մոսքերի փոխանակությունը մասնակցում են բազմաթիվ գրողներ, քննադատներ, գրականագետներ Բոլոր անպարտիկաններից, հայ գրողներից՝ Ն. Զարյանը:

Հոկտեմբերի 29-ին

Երևանի Ալ. Մսկեղիարյանի անվան օպերայի և բալետի պետական թատրոնում տեղի է ունենում հորեկյանական հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված հայ մեծանուն քանաստեղծ Ավետիք Բաազակյանի ծննդյան 80-ամյակին: Ներածական խոսքով նիստը քայքայ է անում հորեկյանական հանձնաժողովի նախա-

ութանամյակի առթիվ, Յանկանում էմ Ջեզ երկար տարիների կյանք և փայլուն հաջողություններ Ձեր գրական աշխատանքում:

Գն Բառ-ցյուռն

Ձին-Սովետական քարեկամության ընկերության վար-
չության զինավոր քարտուղարի տեղակալ և Ձինեկան
Գրողների միության վարչության անդամ:

Փ ա Ր ի զ ի ց .

Գրողների միությանը

Հայտնեցեք Վարպետին մեր լավագույն բաղձանքներն իր ութսունամյակի
առթիվ: Երկար տարիների թեղմնավոր աշխատանք:

Ֆրանսահայ Մշակույթային միություն:

«Գրական թերթ», 1955, № 41.

Ն. Տիխոնովի բանաստեղծությունը.

Բարձունքի վրա առավոտ կանուխ
Հսիկ կարկաչը սրտալի ձայնի,
Հենե՞նք են երգում, ջո՛ղը հորդաբուխ,
Թե՞ երգել է հեղում Իսահակյանի:

Այո՛, երգել է դա, ավելի զեզուն,
Քան աղբյուրը, քան քամին Անանի,
Վաստակը արդար և սերն է անհուն
Հնչում երգերում Իսահակյանի:

Մենք ժողովրդյան ակունքն ենք տեսնում,
Որ բխում է հորդ հովտում հայրենի,
Օրացույցն է մեզ հուշում, որ գարունն
Այցի է եկել Իսահակյանին:

Թող ուր եկել է կածանով աշնան.
Բայց մուժի միջով այդ աշնանային
Գունեք՝ թո՛ղ բխի միշտ գրկում գարնան
Հավերժ աղբյուրը Իսահակյանի:

«Գրական թերթ», 1955, № 40.

Շ ա լ Վ ա Դ ա զ ի ա ն ու խ ո ս ք ք .

«Նա տեսնում եմ սիրելի, մեծ բանաստեղծ Ավետիք Իսահակյանին. նա
կանգնած է քարձրաբերձ Պառնասի վրա, որ վեր է խոյացել բազմալարյա
Հայաստանի ամրոցված, զգալուն սրտում:

Ահա իր քարձունքից նա մինչև մեր սրտի խորքերն է հասցնում իր վեհ
հոգուց բխած պոեզիայի դյուխական հնչյունները:

Բա՛րձր, բա՛րձր է կանգնած նա, սակայն նրա ամբողջ էությունն իր պաշ-
տած, իր հարազատ ժողովրդի հետ է, նրա առաջավոր ձգտումներով ու իղձն-
քով է շնչում:

Դյուբիշ, ակնագործը և թանկագին Ավետիքի ղեկավարի փառքամարտն
աճած ճյուղերը, իսկ կենսալից արժատները մխրճված են խոր, հայկական
հնադարյան կուլտուրայի ընդերքում:

Պատեստի բարձունքին է կանգնած նա, դրա համար էլ այնքան պարզ տե-
սանելի է ալ միայն Հայաստանի, այլև քաղաք ժողովուրդների համար: Ո՞ւմ
չեն հասնում նրա լիակազմ պանդխտի կախարհիչ հեղուները, գրանցով հիա-
նում են ուտար, ուկրաինացիներ, ընկուտար, աղբյուրներ, վրացիներ, ուզ-
բեկներ, չուվաշներ... Բոլո՞ւրբ, Բոլո՞ւրբ... և որքան ուրախալի է, որ նրան լավ են
հասնում նաև արտասահմանում:

Այսօր մեր մեն պոետի ՌՕ-ամյա հոբելյանն է:

Ամբողջ արտով ջանկանանք նրան զարնչալ կրկար տարիների ընդմեա-
վոր, բովանդակալից կյանք, ջանկանանք հաղորդություն:

Անձամբ են իմ սրտի կղզայրական ձայնն եմ միացնում բոլոր նրանց
ձայններին, ովքեր այնքան հաղորդում ու զնահատում են ձերուսազարդ փառա-
տին, իմ հոգու կանչն եմ միացնում նրա երկրպագողների հոգու կանչին:
Ապրիք ուրախության մեջ, թանկագին Ավետի՛ք:

Գրող Կարապետ Կարապետյան

Ավետիքի Կարապետյանի պատասխան խոսքից:

«Ամենից առաջ բոլոր արտով, արտիս բոլոր շերտավյամբ հայտնում եմ
իմ խորին շնորհակալությունը նեղ, շատ սիրելի հայրենակիցներ, բույրեր և
կղզայրներ, զազափաթի մեն զործի ընկերներ, որ եկել եք նշարալական ուս-
պարիսկաներից ողջունելու իմ 50-ամյակը: Սրտագին շնորհակալությունս եմ
հայտնում իմ հարազատ Սովետական պետությանը և Կոմունիստական մեծա-
զործ պարտիային, որ ջանք լինալեցին շքեղորեն տոնելու իմ հոբելյանը:

Մերելի ընկերներ, խնդրում եմ թույլատրելիք ինձ այսօրվա առթիվ մի
համառոտ խոսք ասելու:

ՌՕ տարին ընտանյան կողմից մեն զիջողություն է՝ արված մարդուն: Պետք
է, որ այս շնորհը լավագույն կերպով օգտագործվի: Իհարկն, մարդ լիցիտի
մտածն աշխարհից բան տանելու մասին, այլ տշխարհում բան թողնելու մա-
սին: Մենացածր ունայնություն է:

Դժբախտաբար ես շատ քիչ բան եմ թողնում հայ ժողովրդի համար, որով-
հետե ժամանակիս մեն մտաք ես ծախսել եմ նրազանքների և որոնումների,
թափառումների և ընթերցանությունների վրա: Սակայն ինչ որ թողել եմ, այ-
սինքն ինչ որ զրել եմ — զրել եմ ներշնչված հայ ժողովրդի հին և մեն զրուկա-
նության արադիցիաներով, միշտ հավատարիմ մնալով այդ նվիրական ավանդ-
ներին՝ հայրենասիրության և ժողովրդայնության, ազատասիրության և հու-
մանիզմին, և բարեկամությանը ուսմ մեն ժողովրդի, նուե մեր զարավոր հարե-
վանների՝ վրացի և ադրբեյջանի ժողովուրդների հետ:

Մերելի բարեկամներ, ես արգեն երկու ոտքով ձերության մեջ եմ, բայց
տակալին միտքս առողջ է, կարողանում եմ խորհել, նրանկայել, նրազել: Ու
տակալին կարող եմ զրել:

Իմաստուն Աղկաստանում մի սովորույթ կա. նրանց Կողմաբարով՝ կյանքի
սահմանը 70 տարին է: Այդքան տարի ամեն մարդու արդար իրավունքն է
ընտանյանից արված: Ավելին ապրելու համար պետք է զենել այդ շնորհը, ավել
մարդը իր մարմնի ծանրավյամբ պիտի մի շաղափելի բան տա հայրենիքին:

նա նստում է կշեռքի մի նժարի վրա, մյուս նժարին դնում է հավասարակշռող փոխարժեքը, հարուստը գնում է ոսկի, արծաթ, կերպաս, քիչ ունեւորը՝ պտուղ միոց, բրինձ... այսպիսով նա գնեց իր ասյրնիք ժամանակը:

Եւ նույնը կանեմ իմ գրութիւնս:

Ուրեմն կարող եմ ասարել:

Միւրեւի բարեկամներ, ծերութիւնը ջրօրեղացում է: Նրա մեջ ամբողջ աշխարհը, մարդը և բոլոր իրերը զտված են, մաքրված, ժյուրեղացած, անաշտ կերպով՝ զնահատված, սուզված, հասած հշմարտութիւնը, էութիւնը...

Եվ դա իրավունք է տալիս, արտոնում է ծերունուն ասել իր թաղձանքները: Եւ կցանկանալի, որ հայ ժողովուրդը լինելու ինքնավստահ, քաճար պահէր ռզգային արժանապատվութիւնը:

Կցանկանալի, որ նա մայրենի լեզվի պաշտամունքն ունենար: Ավելի դիտակից կառնել հայրենի հողին: Առանց մայրենի լեզվի և հայրենի հողի լկա ռզգային կուտորաւ:

Կցանկանալի, որ նա խնամքով պահէր իր հինավուրց կուտորալի կոթողները և դրանցով հպարտանար:

Կցանկանալի, որ մեր արվեստը և գրականութիւնը ռզգային կուտորալի և ձևերի միջոցով արտահայտեն համամարդկային ղգացմունքներ ու մտքեր, կերտեն արժեքավոր գործեր և կերպարներ:

Կցանկանալի անցյալի հին, հրակայուն և ամուր խարխախներէ վրա քարձրանար հայ ժողովուրդը, և քաղվելով և վերանորոգվելով առաջանար և հտլմար արդիական գիտութիւնների և կուտորալի պրոգրեսի առաջամարտիկների շարքից:

Կցանկանալի, որ մեր մեծ Միութիւնը կազմող ռեսպուբլիկաները ավելի սերտ կապվեն միմյանց հետ, ավելի սիրեն և օգնեն միմյանց: Միահամուռ ջանքերով աշխատեն մեծ Միութիւն առաջադիմութիւն և հզորացման համար: Հայրենասիրութիւն ղրոշի տակ՝ անդու և անձնազոհ պայքար սոցիալատական արդարութիւն, ժողովուրդների ճղրայութիւն համար, համանիգմի և համաշխարհային խաղտղութիւն համար՝ բովանգակ մարդկութիւնը փրկելու կործանումից և վայրենացումից:

Կեցցե՛ք՝ Սովետական մեծ Միութիւնը:

Կեցցե՛ք՝ Սովետական Հայաստանը:

Կեցցե՛ք՝ հայ գրականութիւնը:

«Սով. Գրականութիւն» 1955. № 11:

Նոյեմբերի 2-ին

Հայֆիհարմոնիայի համերգային Փոքր դահլիճում մանկական գրողներ Սերգէ Միխայկովը և Վիտալի Գուքարը հանդիպում են ունենում Նրևանի պիոներ-գայրոցականների հետ և պատմում իրենց ստեղծագործական աշխատանքների մասին:

Նոյեմբերի 6-ին

ՍՍՌՄ Մեծ Թատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր երեւո՝ Նվիրված Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ ղնդլուցիայի 38-րդ տարեդարձին:

Նոյեմբերի 15-ին

Բոփաթեանի Ռուսին-Սովետական ընկերության տանը տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված խաչատուր Արուսյանի ծննդյան 150-ամյակին։ Բացման խոսք է ասում ռուսին քանաստեղծ Ջորջե Դան, զեկուցում են Կ. Պարխոնի անվան համալսարանի պրոֆեսոր Վլադ Բենեցիանուն և Թ. Կապուտիկյանը։

Երեսներում բացվում է Անդրկովկասյան ռեսպուբլիկաների կերպարվածաագծետների 3-րդ կոնֆերանսը։

Նոյեմբերի 16-ին

Գրողների միությունում Մ. Արմենը զեկուցում է «Հայերենից ռուսերեն կատարված թարգմանությունների որակի մասին»։

Նոյեմբերի 23-ին

Գրողների միությունում տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված Ռաֆայել Պատկանյանի ծննդյան 125-ամյակին։ Զեկուցում է Հր. Մուրադյանը։

Նոյեմբերի 24—28-ը

Թբիլիսիում տեղի է ունենում Ազրբեջանական ՍՍՌ, Հայկական ՍՍՌ և Վրացական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիաների Հասարակական գիտությունների քաժանուցների միացյալ զիտական սեսիան՝ նվիրված 1905—1907 թթ. ռեոլուցիայի 50-ամյակին։

Նոյեմբերի 26-ին

Մոսկվայում տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված Ալեքսանդր Բլոկի ծննդյան 75-ամյակին։ Բացման խոսք է ասում Կ. Ֆեդինը, «Բլոկը և սովետական պոեզիան» թեմայով զեկուցում է Պ. Անտոկուսկին։

Նոյեմբերի 28-ին

Նշվում է լեհ մեծ քանաստեղծ Ադամ Միցկևիչի մահվան 100-ամյակը։

Այդ առթիվ Հայաստանի Գրողների միության դահլիճում տեղի է ունենում հանգստավոր երեկո։ Բացման խոսք է ասում Ն. Զարյանը, զեկուցում է է. Պետրոսյանը։

Բացվում է ՍՍՌՄ Սովետական Զարտաբանությունների Համամիութենական երկրորդ համագումարը։

Նոյեմբերի 29-ին

Հայերեն Նշվում է Հայաստանում Սովետական իշխանության հաստատվելու 35-րդ տարեդարձը։

Վրացական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայում տեղի է ունենում գիտական սեսիա՝ նվիրված Հայաստանում Սովետական իշխանության հաս-

ստատիկայու 35-ամյակին: Բացման խոսք է ասում պրեզիդենտ Ն. Մուսխելի-
շվիլին, ընդամենը և՛ Վրացական ՍՍՏ Գիտությունների ակադեմիայի իսկական
անդամներ Է. Բալայիշվիլու, և՛ արտասահման համագործակցության համա-
տարման 35-րդ տարեդարձը: Ի. Գրիշչիշվիլու «Փրական փոխհարաբերու-
թյունները հայ և վրաց ժողովուրդների միմյան և պատմական դիմ, գոկտոր Գ.
Մելիքաշվիլու «Հայաստանի և Վրաստանի ժողովուրդների բարեկամություն
պատմական արձատները» գեկուղումները:

Ռեպրիային մասնակցում են Հայաստանի և Ռդրբիայանի Գիտությունների
ակադեմիաների ներկայացուցիչներ:

Պեկտեմբերի 14-ի

Մոսկվայում սկսվում է լատվիական արվեստի և զրահանությունիան տաս-
նարյակը:

Պեկտեմբերի

«Կոմսոնիստ» ամսագրի 18-րդ համարում տպագրվում է «Փրականության
և արվեստի մեջ տիպականի հարցի շուրջը» խմբագրական լուղվածը:

Փարիզի Ֆրանսիական գրականություն, արվեստներ և ներկայացումներ
չարաթափերթում ականափոր զրոց էութ Արագոնը տպագրում է «Հակիրն ակ-
նարի Սովետական զրոցների երկրորդ համագումարի մասին: Հոգվածաշարքը,
որի 4-րդ մասը նվիրված է հայ գրականությանը և վերնագրված է «Հայաստա-
նի երկարամյա երգը»: Հեղինակը հանդամանորեն կանգ է առնում հայ գրա-
կանության վրա՝ սկզբից մինչև մեր օրերը, խոսում է գրեթե բոլոր հայ նշանա-
փոր զրոցների մասին՝ իր լուղվածը բաժանելով հետևյալ ենթափորագրերի.
«Այրուհիք մինչև դառնալիցություն», «Մասնա հոգիք», «Արցունքի շր-
չան», «Իմն արտագաղթը», «Սովետների նախարգոց գիշերը», «Հայաստանի
նոր Վարդաստանը» (Մանրամասն տեղեկություններ և համապատասխան
մեջրերումներ տե՛ս Գրական թերթ, 1956, № 1, Ստ. Ալաշաշյանի «Հուր Ար-
ցուն» հայ գրականության մասին հոգվածում):

ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՌԵԴԱԿՏՈՐԱՏԻԱ

Պափածո

Ազատյան Վ. — Հատերտիր, Բարու:

Այվադյան Ա. — Գրուդի տաղոտը, Երևան:

Արամունի Վ. — Իմ աշխարհը, Երևան:

Արման Ա. — Երգեր հայրենիքի և սիրո, Երևան:

Բախշունի Ա. — Սրտի կանյր, Բարու:

Գրեգորյան Ա. — Քափունցիկ հորդոններ, Բարու:

Գրեգորյան Վ. — Բանասանդուկություններ, Երևան:

Դարբնի Ա. — Առականք, Երևան:

Էմին Գ. — Բալլադներ և պոեմներ, Երևան:

Էմիլ Գ.— Որոնումներ, Երևան:
 Թերզյան Ան.— Հուշարձան, Երևան:
 Թումանյան Հեն.— Հայրենի վտակ, Երևան:
 Իսահակյան Ավ.— Հատընտիր (վրացերեն), Քրիլիսի:
 Խերանյան Մ.— Պոեմներ, Երևան:
 Կապուտիկյան Ս.— Սրտաբաց զրույց, Երևան:
 Կապուտիկյան Ս.— Լիրիկական քանաստեղծություններ (ռուսերեն),
 Մոսկվա:
 Մանուշյան Միսակ — Իմ երգը, Երևան:
 Մարգարյան Մ.— Բանաստեղծություններ (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Զարենց Ե.— Ընտիր երկեր, Երևան:
 Զարենց Ե.— Երեք պոեմ Հենիկի մասին (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Սահյան Հ.— Բարձունքի վրա, Երևան:
 Սարմեն — Հայրենի տուն, Երևան:
 Սարյան Գ.— Բանաստեղծություններ մանուկների համար, Երևան:
 Սենալ Ա.— Թռիչք, Բաքու:

Արձակ

Ալվազյան Ս.— Հեռացիներ, Երևան:
 Անանյան Վ.— Սևանի ափին (ուկրաիներեն), Կիև:
 Ասլանյան Մ.— Աշխեն Մաթյան, Քրիլիսի:
 Ասրյան Վ.— Արյունոտ քառադիներով, Քրիլիսի:
 Արազի Մ.— Երկերի ժողովածու, հ. I, Երևան:
 Արմեն Մ.— Հեղեար աղբյուր, Երևան:
 Ավագյան Ա.— Շիկացած հող, Երևան:
 Բակունց Ա.— Երկեր, Երևան:
 Գյուլնազարյան Խ.— Լավ ճանապարհորդներ (ռուսերեն), Մոսկվա:
 Դավթյան Մ.— Վաղը, Բաքու:
 Դեմիրճյան Դ.— Երկերի ժողովածու, հ. I, Երևան:
 Զորյան Ստ.— Վիպակներ և պատմվածքներ (ուկրաիներեն), Կիև:
 Զուրարյան Մ.— Դեպի բարձրացող ալիքը, Երևան:
 Թաթիկյան Ե.— Մարդիկ, Երևան:
 Թափալցյան Փ.— Ոսկե հովիտը, Երևան:
 Իսահակյան Ավ.— Քուրդ Ամեն (քրդերեն), Երևան:
 Խանդավյան Ս.— Հողը, մաս II, Երևան:
 Խեչումյան Վ.— Մեզ մոտ հարավում, Երևան:
 Հակոբյան Հ.— Երկերի ժողովածու, հ. I, Երևան:
 Հրահան Հր.— Իմ կյանքի վեպը, Երևան:
 Դարապետյան Ռ.— Տիզրան, Բաքու:
 Դուկասյան Ան.— Հավերժաբար, Երևան:
 Դուկասյան Հ.— Փոքրիկ վրիժառուներ (կոմիերեն), Միկտիվկար:
 Եաթիրյան Մ.— Զինվորներ, Երևան:
 Շալոն Ա.— Տիեզերական օվկիանոսի կապիտանները, Երևան:
 Սահինյան Ա.— Մարավ, Երևան:
 Սևադա (Հովսեփյան) Ա.— Առափուտ, Երևան:

Սեանց Գ.— Բեհթան (տպութեան), Տաշքենդ:
 Իրմակ — Հասկեր, Երևան:

Դրամատուրգիա

Մուրադյան Հր.— Խաչատուր Արսլյան, Երևան:

ժողովածուներ

Երիտասարդ ձայներ, Երևան:

Հայաստանի առավոտը (գրաւորներ), Թրիթիսի:

Պիեաների ժողովածու, Երևան:

Պսակ (Հայրենակոտն Մեծ պատերազմում զոհված սովետահայ զոհերի
 երկերը), գիրք 2-րդ, Երևան:

Կլասիկներ

Արսլյան Խ.— Երկերի լիակատար ժողովածու, Հ. VI, Երևան:

Ազոյան Ղ.— Իմ կյանքից (շիտոգոթյուններ), Երևան:

Այդեկցի Վ.— Առակներ, Երևան:

Բանվնյան Հեոն — Ընտիր երկեր, Երևան:

Նար. Դոս — Երկերի ժողովածու, Հ. I, II, III, Երևան:

Նար. Դոս — Վիպակներ և պատմվածքներ (ոտներ), Մոսկվա:

Շիրմանզադե Ա.— Երկերի լիակատար ժողովածու, Հ. IX, Երևան:

Պատկանյան Թ.— Երկեր, Երևան:

Պարսեյան Հ.— Ընտիր երկեր, Հ. II, Երևան:

Սեակ Թուրեան — Երկեր, Երևան:

Վարուժան Գ.— Բանաստեղծություններ, Երևան:

Բաջճի — Երկերի ժողովածու, Հ. I, II, III; Երևան:

Հայագիտություն, զբաղմունքային պատմություն,
 Ֆենադատություն

Ազարթյան Ս.— Ստեփան Զորյան, Երևան:

Անաոյան Հ.— Լիակատար թերակոտնութուն Հայոց լեզվի, Ներածութուն,
 Երևան:

Անտոնյան Գ.— Հայ և աղբրեյանական ժողովուրդների գրական կապեր
 (աղբրեյաններ), Քաջու:

Ասատրյան Աս.— Հակոբ Հակոբյան, Երևան:

Բազյան Ս.— Միջոցիկ Նալբանդյան, Երևան:

Գլուխիկյան Հ.— Փննադատական հոգիածներ, Երևան:

Գրիգորյան Հր.— Գրական անեպրկներ, Երևան:

Իրևանի Ա.— Հայ և աղբրեյանական ժողովուրդների բարեկամության
 արտադրութիւնը գրականության մէջ, Երևան:

Զարյան Բ.— Խաչատուր Արսլյան (ոտներ), Մոսկվա:

Թամարազյան Հր.— Շիրմանզադեի գրամատուրգիան, Երևան:

Կարիկյան Ա.— Գրական արձագանքներ, Երևան:

Հայկերգյան Լ.— Մեր օրերի սովետահայ գրամատուրգիան, Երևան:

Հակոբյան Պ.— Խաչատուր Արսլյանի օվերք Հայաստանի վեպի ստեղծա-
 յութեան պատմութեան, Երևան:

- Հարությանյան Բ. — Հայ-ուսական թատերական կապերը, Երևան։
- Հովհաննիսյան Ա. — Ֆրիկը պատմա-քննադատական լույսի տակ, Երևան։
- Ղազարյան Հ. — Եուշանիկ Կուրդիյան, Երևան։
- Ղանալանյան Ա. — Ամենոք Իսահակյանի ստեղծագործությունը ժողովրդական սկզբները, Երևան։
- Ղանալանյան Հ. — Ամենոք Իսահակյան, Երևան։
- Մկրտչյան Մ. — Գրիգոր Նարեկացի, Երևան։
- Մկրտչյան Հ. — Միքայել Նսրանցյան (Ռուսերեն), Երևան։
- Մոսցականյան Աս. — Հայկական դարձարվեստ, Երևան։
- Նալբանդյան Վ. — Վարդանանց պատերազմը և Գ. Դեմիրճյանի «Վարդանանք» վեպը, Երևան։
- Ներսիսյան Մ. — Հայ ժողովրդի մշտապես ազատագրական պայքարը թուրքական բռնատիրության դեմ, Երևան։
- Ջրառչյան Էդ. — Պոեմի ժանրը սովետահայ գրականության մեջ, Երևան։
- Սարգսյան Գր. — Հակոբ Հակոբյան, Երևան։
- Սարգսյան Խ. — Միքայել Նալբանդյանը և լեզվի հարցերը (ռուսերեն), Երևան։
- Սարգսյան Ս. — Միքայել Մանվելյան, Երևան։
- Սարխյան Ս. — Քննադատական ուսուցիչի սկզբնավորումը հայ գրականության մեջ, Երևան։
- Ստեփանյան Գ. — Արփիար Արփիարյան, Երևան։
- Ստեփանյան Գ. — Արուսյակ Փափուղյան, Երևան։
- Վարդանյան Վ. — Գրքերի զգուշացումը և հայկական թատրոնը, Երևան։
- Տերտերյան Արսեն — Պերճ Պոռչյան, Երևան։

Թատրվանություններ

- Արիստոտել — Պոետիկա, Երևան։
- Բաժով Պ. — Արծաթե կճղակ, Երևան։
- Բալտիականի ափին (լատվիական գրողների արձակ և լսական երկերի ժողովածու), Երևան։
- Բելեցկի Մ. — Բացի 078, Երևան։
- Բոսե Նորստ — Երկեր, Երևան։
- Գոգու Ն. Վ. — Երկերի ժողովածու, հ. VI, Երևան։
- Երզնկ Պ. — Կուլիկ-քուլիկը, Երևան։
- Էրենբուրգ Ի. — Ինտերդալիա, Երևան։
- Թևեքանյան Վ. — Կյանքը սկսվում է նորից, Երևան։
- Իրանի Ալոն — Զեխական հին հեքիաթներ, Երևան։
- Լեքերեխտ Հանս — Լուսը Կուրդիում, Երևան։
- Լեհական նովելներ, Երևան։
- Լի Գի Նե — Հողը, Երևան։
- Լյու եղբայրներ — Զինական ժողովրդական հեքիաթներ, Երևան։
- Կասսի Լե — Հեռավոր ծովում, Երևան։
- Հինգ Բատի (ղազախական գրողների մանկական ստեղծագործությունների ժողովածու), Երևան։
- Հոմերոս — Իլիական, Երևան։

Ճագար, հղբայր, նրա բարեկամները և թշնամիները (կորեական ժողովրդական հերթախմբներ), Երևան:

Բամին - Սիրիբյան - Պրիմալովյան միլիոնները, Երևան:

Բալակովսկի Վ. — Հատրնատիր, Երևան:

Բիցկևիկ Ադամ — Հատրնատիր, Երևան:

Դունսկի Բ. — Հայտատանում, Երևան:

Եկրսպիր Վ. — Ընտիր երկեր, հ. III, Երևան:

Զիբովսկի Թ. — Եղբայրության համաժամեցում, Երևան:

Պուշկին Ա. — Երկերի ժողովածու, հ. II, Երևան:

Քոլի Զ. — Այազյազ, Երևան:

Ռեկկևիկ Հ. — Երամիշտ Յանկուն, Երևան:

Ռոյկ Անդրե — Առաջին հարվածը, Երևան:

Վրացական պատմիչներ, Երևան:

Տադոր Բ. — Պարտիզաններ, Երևան:

Տալառյ Լ. — Ոսկե բանալի կամ Ռուստինայի արկածները, Երևան:

Տրեուպուսկի Կ. — Պրոխոր տասնյոթերորդը և ուրիշները, Երևան:

Փոքրիկ Զուլնցյան (չինական ժամանակակից գրողների պատմիչներին ժողովածու), Երևան:

Օրբուշե Վ. — Մանեթիկովի երկերը, Երևան:

Օռաբերկյա դեկադացիաները Սովետական Միության ժամանակ, Երևան:

Հունվարի 6—10-ը

Երևանում հյուր է լինում հնդիկ անվանի գրող և հասարակական գործիչ Կրիշան Չանդրը, որը հեռանալուց առաջ հայտնում է իր տպավորությունները:

4. Չանդրի տպավորություններից.

«Ըստ շատ հաճելի ու անկեղծ հանդիպումներ ունեցա սովետահայ գրողների հետ: Մանոթացա հայ անվանի գրողների հետ, նրանց քաջասիրտ հետաքրքրությունը, չեքմ սերը Հնդկաստանի ու հնդիկ ժողովուրդների նկատմամբ ինձ հրճվանք էր պատճառում և հուզում խոր կերպով: Ես ինձ դգում էի յուրայինների շրջանում: Զրույցի ընթացքում ինձ հայտնի դարձավ, որ հնդիկ և հայ լեզվի մեջ շատ քառեր նույն ձևով են արտասանվում և նույն իմաստն ունեն: Ավելին. պարզվեց, որ մեր երկու ժողովուրդների բարեկամությունը հին պատմություն ունի: Ինձ ուրախություն պատճառեց այն փաստը, որ հայ առաջին պարհիբականը՝ «Ազգարարը» լույս է տեսել Հնդկաստանի Մադրաս քաղաքում: Կուզենայի, որ դրական ստեղծագործությունների շատ թարգմանություններ կատարվեն հայերենից հինգի լեզվով և ընդհակառակը:

Զեմ մտառաւ այն չեքմ ընդունելությունը, որ կազմակերպել էր մեծազատակ թանաստեղծ Ավ. Բսահակյանը իմ պատվին: Նրա սրտաբան և անկեղծ հյուրասիրությունը ինձ հուզեց մինչև հոգուս խորքը: Կարծես գտնվում էի իմ տանը, իմ հարկի տակ:

Ես եղա հնազույն ձեռագրերի զանձարան Մատենադարանում, ուշի-ուշով դիտեցի նրա էջապոստները, տեսա, թե ինչպիսի սիրով ու գուրգուրանքով են պահվում դրանք: Այդ ամենը վկայում է հայ ժողովրդի հին և բարձր կուլտուրայի մասին...»:

«Սով. Հայաստան», 1956, № 11.

Հունվարի 9—16-ը

Մոսկվայում տեղի է ունենում ՍՍՄԲ Գրողների միության պլենումը՝ երիտասարդ գրողների համամիութենական երրորդ խորհրդակցության հետ համատեղ: Բացման խոսք է ասում Ա. Սուրկովը: Երիտասարդ գրողների և նրանց դաստիարակության ուղղությամբ ՍՍՄԲ Գրողների միության խնդիրների մասին վեկուցում է Վ. Աժանը: Պոեզիայի մասին զեկուցում է Ա. Մակարովը, գրամատուրգիայի մասին՝ Վ. Ռոզովը. ելույթ են ունենում՝ Պ. Բրովկան, Գ. Աբաշին, Ս. Միխայլովը, Մ. Ռիսկին, Վ. Օվեչկինը, Մ. Շալոխովը և ուրիշներ, Հայաստանից՝ Ա. Միլինգ-Նուբարովը:

Հունվար

Մանկա-պատանեկան լավագույն գրքի համամիութենական կոնկուրսում երկրորդ կարգի մրցանակ է տրվում Վախթանգ Անանյանի «Հովազաձորի գնդին» գրքին:

Հունվարի 15-ին

«Պրավդա»-ում ապագրքում է ՍՄԿՊ Կենտկոմի նախագիծը՝ «ՍՄԿՊ ԷՃ համագործակցության զիրենկադիները ժողովրդական տնտեսության զարգացման 1956—1960 թվականների վեցերորդ հնգամյա պլանի վերաբերյալ»:

Հունվարի 17-ին

«Դրսկան թերթ»-ում ապագրքում է հաղորդում այն մասին, որ Գ. Սենոնցի ԵԽՀ հրահան վեյոր Բուլղարիայի Ղաթուցնա կուլտուրուս հրատարակությանը լսյա է տեսել բուլղարերեն կնգքով:

Հունվարի 19 — 21-ին

Տեղի է ունենում Հայաստանի Կոմսոխտական պարտիայի XVIII համագումարը:

Ընկ. Ս. Թովմասյանի հաշվետու զեկուցումից.

«...Հաշվետու ժամանակաշրջանում ստեղծվել են գրականության մի շարք հետաքրքիր զեկարվեստական երկեր, որոնք նշմարապետներն արտացոլում են մեր իրականությանը: Այդ ստեղծագործությունների զաղափարական բովանդակությունն ու զեկարվեստական մակարդակը վկայում են մեր գրողների վարպետության մասին: Պետք է հատկապես նշել առվեստհայ արձակի զարգացումը: Նրկու տարում հրատարակվել է 31 վեպ, որոնց մեջ կան ոչ թիշ թվով հաղազված գործեր ժամանակակից և պատմա-ոնոլյուցիոն թեմաներով:

Հաշվետու ժամանակաշրջանում մեր գրականագիտների ու քննադատների հրատարակած աշխատությունները արդյունի պարզություն մաղքին մի շարք գրողների գրական ժառանգության զնահատման զարմում: 1954 թվականի լույս տեսավ «Հայ գրականության պատմության» երրորդ հատորը՝ նվիրված սովետական ժամանակաշրջանին: Գրականության ինստիտուտը պատրաստել և արդեն հրատարակել է գրքեր մի շարք սովետական գրողների մտղեղագործության մասին:

Հայաստանի Կոմսոխտական պարտիայի XVIII համագումարը քաղահայտեց անցյալում գրականագիտության քննադատում թույլ տրված կուխտ ախալներն ու խեղաթյուրումները և նշեց այդ թերությունների վերաղման ուղիները:

1955 թվականից սկսվել է Բաֆթու երկերի 10-հատորյալի հրատարակությունը: Լույս են տեսել Հ. Պարոնյանի, Գր. Զոհրաղի, Դ. Վարուժանի, Բ. Սեակի, Բ. Պետկանյանի երկերը: Հրատարակվել են նաև Ն. Զարնզի, Ա. Բակունցի և ուրիշների երկերը:

Սակայն պետք է նկատի ունենալ, որ թույլ տրված ախալներից սոսկ շրտկումով չի կարելի լուծել գրականության և արվեստի հետագա զարգացման մեծ և լուրջ խնդիրները: Միևյուր, չի կարելի շեկատել, որ Կուլտուրայի մինիստրության, Գրողների միության և ստեղծագործական մյուս կաղմակերպությունների զեկավարների մեջ հանգստաղման արամաղրություն կա: Գրականության և արվեստի զարմիների հիմնական խնդիրը՝ սովետական թեմայով նոր, յարմեց տիեսներ, օղերաներ ու քալեաներ ստեղծելու խնդիրը զենա մեում է լլուծված: Դա մեծ հաղք է՝ անղերատարալին քաղաքականության հաղք:

սարգկանցից և հնարավորություն տալ, որ աճեն նրիտասարդ սաղանդումը ու յառուղները:

Փետրվարի 1-ին անբավարար է առկա ահա զրահանության հարցերի զխտական մշակման դործը, յեն ստեղծվել սովետահայ զրահանության դարդացման ուսումնությունն արմանի կերպով բնզհանրացնող կապիտայ աշխատանքաններ...»:

Յով. Հայրապետ, 1956, № 17:

Հունվարի 20-ին

Գրողների միությունում տեղի է ունենում Համո Սահյանի ստեղծագործական ներկուն:

Հունվարի 27-ին

Հայերեն նշվում է ավարական մեն կոմպոզիտոր Մոցարտի ծննդյան 200-ամյակը:

Հունվար

Միասնական փոխադրում առաջում են աշխարհի մի շարք գրողների խոսքերը՝ Մ. Շոլոխովի՝ գրողների կյոր անդան ստեղծելու մասին համակն արթիվ, որը աղագրված է նույն ամսագրի 1955 թ. նրկրորդ համարում:

Փետրվարի 2-ին

Նշվում է հայ անվանի կոմպոզիտոր Մակար Ծկալյանի ծննդյան 100-ամյակը:

Փետրվարի 2-ին

ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի Նախագահության հրամանագրով Հայրենական Մեծ պատերազմի ժամանակ զինվածա-Փաշտակուն զաժժյունի գեմ մղված մարտերում ցուցաբերած բացառիկ առկունության և արիության համար թաթար բանաստեղծ Մուսա Ջալիլին հետմահու շնորհվում է Սովետական Միության Հերոսի կոչում:

Փետրվարի 8-ին

ՄԻԲԳ Կենտկոմի նկից Մարքսիզմ-լենինիզմի ինստիտուտի Հայկական ֆիլիալում տեղի է անենում ներկո՝ Նվիրված աղանաժոր ունայացիներ Ալեքսանդր Մյասնիկյանի ծննդյան 70-ամյակին:

Փետրվարի 9-ին

Մոսկվայում, Միությունների տան Սյունազարդ դահլիճում, տեղի է անենում հանդիսավոր նիստ՝ Նվիրված Յ. Մ. Պոստոնկոյ մաշված 75-ամյակին: Բացման խոսք է առում Ա. Սուրկովը, զնկույցում է Վ. Երմիովը:

Փետրվարի 10-ին

Բացվում է Հայաստանի Սովետական կոմպոզիտորների 4-րդ համագումարը:

Փետրվարի 14—26-ը

Տեղի է ունենում Սովետական Միության Կոմունիստական պարտիայի XX համագումարը, Հաշվետու զեկուցումով հանդես է դալիս ընկ. Ն. Ս. Խրուշչովը: Ելույթ են ունենում նաև օրովետական գրողներ (Մ. Շոլոխովը և ուրիշներ):

Ընկ. Ն. Ս. Խրուշչովի հաշվետու զեկուցումից.

«...Այն պայքարում, որ մեր պարտիան մղում է հին աշխարհի մեռնող գաղափարների ու պատկերացումների դեմ, կոմունիստական իդեոլոգիայի տաքածման ու հաստատման համար, մեծ դեր է պատկանում մամուլին, դրականությանը և արվեստին: Նշելով այդ քննադատում ձեռք բերված նշանակալի նվաճումները, դրա հետ մեկտեղ հարկավոր է ասել, որ մեր գրականությունն ու արվեստը շատ բանով դեռևս են մնում կյանքից, առկառական իրականությունից, որոնք անսահմանորեն ավելի հարուստ են, քան նրանց արտացոլումը արվեստում ու գրականության մեջ: Օրինական հարց է առաջանում. արդյոք չի՞ թուլացել կյանքի հետ մեր որոշ գրողների և արվեստի աշխատողների կապը:

Մեր նրկրի արվեստը և գրականությունը կարող են և պետք է հասնեն այն բանին, որ աշխարհում առաջինը լինեն ոչ միայն քաղաքականության հարստության, այլև գեղարվեստական ուժով և վարպետությամբ: Ձի կարելի հաշտել, ինչպես այդ անում են որոշ ընկերներ արվեստի օրգաններում, խմբադրություններում ու հրատարակություններում, անգույն, շտապ թխված առեղծադրություններին հետ: Միջակություն ու կեղծիքը հաճախ բավարար հանգիստովաժի լին հանդիպում, որով վնաս է հասցվում արվեստի դարգացմանը և ժողովրդի գեղարվեստական դաստիարակությանը:

Այնքան անբախտաբեր է, որոշ տեղաշարժեր կիրելի ասպարեզում: Մեզանում սկսել են ավելի շատ ֆիլմեր թողարկել, Բայց կինոյի աշխատողները, ընկերներով քանակի հետևից, հաճախ իրենցում են պահանջվողությունը կրկնակարների դաղափարական-գեղարվեստական որակի նկատմամբ, ստեղծում են թույլ, մակերեսային գործեր՝ նվիրված մասնի և աննշան նրույթներին: Անհրաժեշտ է վերջ տալ այդ պրակտիկային, հիշելով, որ կինոն աշխատավորների կոմունիստական դաստիարակության հզոր միջոց է:

Պարտիան պայքարել է և այսուհետև էլ կպայքարի առկառական իրականության անճշմարտացի պատկերման դեմ, այն գունազարդելու կամ, ընդհակառակը, այն ամենը նսեմացնելու և արատավորելու փորձերի դեմ, ինչ նվաճել է սովետական ժողովուրդը: Գրականության և արվեստի ամպարեզում ստեղծագործական գործունեությունը պետք է առգորված լինի կոմունիզմի համար պայքարի ոգով, սրտերը համակի ավրումով, ներշնչի համոզմունքների անսասանություն, զարգացնի սոցիալիստական գիտակցականությունը և ընկերական կարգապահությունը: Հատուկ ուշադրություն պետք է դարձի մամուլի դերի հետագա ուժեղացմանը գաղափարական քաղաքական և կազմակերպական ամբողջ աշխատանքում...»:

Ն. Ս. Խրուշչով, «Միկ» հենարմի հաշվետու զեկուցումը պարտիայի 20-րդ համագումարին», 1956, էջ 180—182.

Փարգարի Ինսերթ

Հայտնահրոտոր յայս է քեծայում յրահանրական Հերոս պարտնդուն, բա-
նաստնդծ Սիսակ Սահուշյանի սմի երրորդ րանաւանդծովիտննելի ժողովա-
ծան Յրանախանն Յովհաննիսյն Գննակամ յարտաւարտ ժան Գլակիւնի
արդարաւանամ:

Փետրվարի 17-ին

Արդևուտի ախտաբանական և կլինիկական փոփոխությունների մասին
Հայերենի Հայերենի մասին և ԵՄ-ում ախտաբանական և կլինիկական փոփոխությունների մասին

◆Lurqurh 23-je

Արեւսի Պետական Համալսարանում տեղի է ունենում երեկո՝ նվիրված
Եղիշե Չարենցին: Հարեք եւ այտաւում՝ Վ. իկազանք, Վ. Նորենցք, Մ. Արմէնք:

Form: O-15

Որոշանքի Արվեստի աշխատողների ասերը շեղել է ունենում երկին՝ նվիր-
ված հայ մեծ արվեստագետ Վարդան Ստրինյանի մահվան 35-ամյակին:
Ժամանակ առաջ է առնում 'Է. Դեմիրյանը, զեկադրում է Գ. Գյուրգյանը:

Uwuntu: N-16

Նշում է շրջառն ներառության ծննդյան 60-ամյակը:

Warrent: 25-16

«Պրեզիդենտ»-ում ապագրքում է Գ. Դեմիրճյանի «Գրագր և Կյանք» հոդվածը:

Useful

1905—1907 թթ. Ռուսական արաբիյն ռեկոլյուցիայի 50-ամյակի կապակցությամբ ՄԱՐԻԳ Գեղարդույն Մովսէսի Նախագահութիւնը ձեռնդրեցին շարժմանը անդամի մասնակցելու համար շքանշաններով պարգևատրում է ռեկոլյուցիայի մտանակիցներին մի մեծ խմբով և նախնի շքանշանով պարգևատրում է նաև անհատական արձակագիր Մովսէս Լևոնի, Աշխատանքային Կարմիր Գրքի շքանշանով պարգևատրւող Արտակա Վարդան Կարապետեանը։

10

«ՆԱԽԴՅԱՆ ՄԻՐ»-ում մասնագրի հարորդ Համաթոււմ ապագործում է Մ. Պրիստանայի
համակը՝ սովետական երկատարող գործ Պերե Զինթանցյանի՝ հրահանգող
գործընկերի համախոթելանական հարորդ խորհրդակցութեում քննարկած նրա
զուտաշխատակցութեան վերաբերյալ:

Ապրիլի 7-ին

ՍՈՍՄ ֆեդերվենտի ակազեմիայի սրահներում թաքվում է Մ. Ստրյանի
առեղծագործությունները ցուցահանդեսը՝ նկարի ժնդյան 75-ամյակի առթիվ

Ապրիլի 14-ին

Նշվում է ընդհանրապես «կայծ» հայերեն թևերի շուրջը Երեմյաի 50-ամյակը:

Ապրիլի 22-ին

ՍՍՏՄՄ Մեծ Թատրոնում տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Վ. Ի. Լենինի ծննդյան 86-ամյակին:

* * *

Պրազայում բացված Զեխոսյուզնիայի դրողների երկրորդ համագումարին մասնակցում է Սովետական Միության դրողների գեղեցական, որի կազմում նաև Ն. Զարյանը:

Մայիսի 12-ին

Բացվում տեղի է ունենում հրեյականական հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Ադրեյանի ժողովրդական քանատեղծ Սամեդ Վուդլունի ծննդյան 50-ամյակին: Նիստին մասնակցում և ողջույնի խոսք են ասում սովետական մի շարք գրողներ, այդ թվում նաև Ն. Զարյանը:

Մայիսի 13-ին

Վախճանվեց սովետական ականավոր գրող Ալեքսանդր Ալեքսանդրովի 34-ամյակը (ծնվ. 1901 թ.):

Մայիսի 16-ին

Գրողների միությունում քննության է առնվում Քր. Թափալցյանի «Ուկրաինական դեպք» քննություն է Ա. Խնեկյանը, արտահայտվում են՝ Լ. Միրասը, Էդ. Թոփյանը, Արաքսը և ուրիշներ:

Մայիսի 19-ին

Հայաստանի դրողների հետ հանդիպում է ունենում Երևանի լատինական ականավոր գրող Ալեքսանդր Մորավյան:

Մայիսի 19-ին

Գրողների միությունում քննության է առնվում Ա. Գեղեցիկի «Երկրային» քննություն է խոհերը գրքի հայերեն թարգմանությունը (թարգմանիչ Լ. Թորոյան): Զեկուցում է Տ. Հախումյանը, Ելույթ են ունենում՝ Ա. Տեր-Հովհանյանը, Ս. Վահույանը և ուրիշներ:

Մայիսի 23-ին

Հայերեն նշվում է Նորվեգական խոշորագույն դրամատուրգ Հենրիկ Իբսենի մահվան 50-ամյակը:

Մայիս

Գրողների տանը տեղի է ունենում Հովհ. Միրազի ստեղծագործական երեկոն: Զեկուցում է Լ. Թամրալյանը, Ելույթ են ունենում՝ Վ. Նորենցը, Մարմենը, Քր. Թափալցյանը և ուրիշներ:

Մայիսի 26-ին

«Լիտերատուրայա գաղետաբան»-ում տպագրվում է Մարիետա Շահինյանի «Գեղեցիկ հայկական տառնորդակը» հոդվածը:

Տիգրանյանի Շրավիթ Բեկն օպերան՝ Ալ. Սպենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի պետական թատրոնի արտիստների կատարմամբ, Ներկայացմանը ներկա են գտնվում պարտիայի և կառավարության ղեկավարներն ընկ. ընկ. Ն. Ա. Բուլգանիսը, Ն. Ս. Նուրջյուրը, Ա. Ի. Կիրիլենկոն, Ա. Ի. Միրկոյանը, Մ. Ս. Սոսլովը, Կ. Ն. Վորոշիլովը, ՍՍՌՄ Կուլտուրայի մինիստր Ն. Ա. Միրխայլովը:

Մոսկվայի Գեղարվեստական ակադեմիկական թատրոնի ֆիլիալի բեմում Գ. Սունդուկյանի անվան թատրոնի կոլեկտիվը ներկայացնում է Վ. Փափադյանի «Կայսր Ելիսա» պիեսը: Կենտրոնական մասնական թատրոնում լենինականի թատրոնը բեմադրում է Ն. Զարյանի «Ժողովրդային կոմիտեի» Երևանի Ստանիսլավսկու անվան ռուսական թատրոնը Վախտանգովի անվան թատրոնում ներկայացնում է Ալ. Երվանդադեի «Պատվի համար» պիեսը: Մոսկվայի համերգային դահլիճներում ելույթ են ունենում Հայկական ժողովրդական երգի ու պարի անսամբլը, Հայֆիլհարմոնիայի սիմֆոնիկ նվագախումբը, էստրադային նվագախումբը:

Տասներկույնի ասֆիլդ «Պրավդա»-ում տպագրվում է ՀԿՊ Կենտկոմի առաջին քարտուղար ընկ. Ս. Բուլմասյանի «Ժողովրդի հոգևոր հարստությունը» հոդվածը:

Հունիսի 2-ին

Միութենականի տան Սյունազարդ դահլիճում տեղի է ունենում հայ գրականության նրեկու Բաջման խոսք է ասում ՍՍՌՄ Գրողների միության վարչության քարտուղար Ա. Ա. Սուրկովը. ղեկնցումով հանդես է գալիս ՀԿՊ Կենտկոմի քարտուղար ընկ. Հ. Մարգարյանը: Այս ընթերցվում է Ալ. Խաչակյանի «Հայրենիքի» բանաստեղծությունը, որից հետո հանդես են գալիս՝ Ն. Զարյանը, Ս. Կապուտիկյանը, Հր. Փռչարը, Մ. Մարգարյանը, Հր. Հովհաննիսյանը, Հ. Սահյանը, Գ. Սարյանը, Հ. Երզնը, Գ. Էմինը, Քարգմանիյներ Վ. Զվագդինյան, Մ. Մաքսիմովը, Վ. Տուշնովան, Տ. Սպենդիարյան կարդում են իրենց կատարած թարգմանությունները:

Մեծ թատրոնում բեմադրվում է Գ. Նդիազարյանի «Սեանա բախտը, Գեղարվեստական թատրոնի ֆիլիալում՝ Ալ. Երվանդադեի «Նամուս» պիեսը (Գ. Սունդուկյանի անվան թատրոն), լենինականի թատրոնը ներկայացնում է Վ. Վաղարշյանի «Օղակում» պիեսը, Ստանիսլավսկու անվան ռուսական թատրոնը բեմադրում է Ն. Պոզդոգինի «Կրեմլյան Կուրանտները»:

«Լիտերատուրնայա դադեխա»-ում տպագրվում են Յու. Կարամսի «Էներգիա ու կոլեկտիվը» գրախոսականը Ս. Խանզադյանի «Էներգիա» վեպի մասին և Գ. Բորյանի «Նդիա» Զարենցի հոդվածը:

Նյուլթեր են տպագրվում «Սովետական կուլտուրա» թերթում:

Հունիսի 3-ին

Երևանի Ալ. Սպենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի թատրոնը բեմադրում է Պ. Զալկովսկու «Պիկոլայա դամա» օպերան: Սունդուկյանի անվան թատրոնը բեմադրում է Հ. Պարոնյանի «Պաղտասար» կոմիդիան: Ռուսական թատրոնը ներկայացնում է Մ. Օլիխնիկովի «Մերադարձ» պիեսը:

Գրականագետների կենտրոնական տանը տեղի է ունենում գրողների հանդիպումը ընթերցողների հետ: Հանդես են գալիս՝ Սու. Զորյանը, Գ. Մարյանը, Ա. Գրաշին, Ս. Կապուտիկյանը, Լ. Օզերովը և ուրիշներ: «Սերպ» ի մոլուս գործերը—47

ծառանի բանվորների մոտ հյուր են լինում մի խումբ գրողներ. ներածական խոսք է ասում Պ. Անտոկոյսկին, հայ գրականություն մասին դեկույցում է Ռ. Խաչատրյանը. արտասանվում են Ավ. Բասմալյանի, Հ. Հակոբյանի, Ե. Զարենցի և մյուս սովետական գրողների բանաստեղծությունները, Կոստանդուպոլսի գործարանում տեղի ունեցած հանդիպման ժամանակ հանդես են գալիս՝ Հմ. Միրասը, Ա. Դարբինի, Հակոբ Քեչիև և ուրիշներ:

Պարզաբան տպագրում է Ռ. Սարխիսյանի «Դոկիթ Ռեկ» պիեսը, իսկ Իդիլատիկոն՝ Բ. Պոկրովսկու «Հերոսական ներկայացում» (Դոկիթ Ռեկ) մասին) հոգվածները:

Հունիսի 4-ին

Պ. Մունդուկյանի անվան թատրոնը ներկայացնում է Շերապիերի «Ոթնը յոթ»-ը, որոնական թատրոնը՝ Բ. Գորիս «Փաղքենիները» և Մ. Միրզա Գրողների միությունում, Ն. Տիտուսովի նախագահությամբ, տեղի է ունենում հայ պոեզիայի ընկերությունը, որը շարունակվում է նաև հունիսի 5-ին: Ներածական խոսք է ասում Ս. Կապուստիկյանը: Փենարկվում են Վ. Գալիկյանի, Ա. Գարբուս, Վ. Կարենցի, Մ. Մարգարյանի, Հր. Հովհաննիսյանի, Հ. Շիրսոյի, Հ. Սահյանի, Սարմենի, Պ. Սևակի, Ս. Տարոնցու ստեղծագործությունները, ելույթ են ունենում՝ Վ. Հովսեփյանցյան, Լ. Կիրիլյուկով, Վ. Աղայիր, Լ. Բադր, Մ. Պատրովիս, Յա. Սմիլյակով, Լ. Օզերով, Մ. Սմիլյակով, Վ. Տուշնովան, Լ. Պենկովսկին, Ս. Իրիսակով, Սա. Շիշակով, Ա. Կարենյան, Ե. Գոմատովսկին, Ա. Սուրկով, Հ. Մուկոմյան, Համատեղական թատրոնի ղեկավարում ընկերկվում են Հենիակյանի Ա. Մոսկովի անվան թատրոնի ներկայացումները: Բացման խոսք է ասում Ա. Պոկրովսկին, ելույթ են ունենում՝ Վ. Պիմենով, Կ. Շահ-Ալիզով, Վ. Կոմիսարովսկին, Վ. Կոզաբշյանը և ուրիշներ:

Տասներյակի մասնակիցների մի խումբ հյուր է լինում Մոսկովյան պրոսանի պրոլետարի. գործարանի կուկուտիին: Հյուրերին ողջունում է Ի. Նիկիտին, իրենց ստեղծագործությունների ընթերցում են՝ Ա. Գրաշին, Լ. Հուրունցը, Լ. Գրիգորյանը և ուրիշներ: Գործարանի կուկուտիին համար համերգ են տալիս արվեստի վարպետները: Կուկուտիին հյուրերին նվիրում է արարարի ուղերձ:

Ուղերձ ից.

...Մոսկովյանքն են ունեն մի աշխարհի գրույց.

Որ Անան ու Բաշկալը աղղակից են իրար,

Որ րեղերում հոգի, ինչ որ մի տեղ հեռ-ց

Հանգիպում են նրանց աշխոները վարար.

Որ Արարն ու Վոլգան աղղակից են իրար,

Որ փարվում են իրար նույն առաջարկ ձգում,

Որ մեր եղբայրական երկրների միջ

Նվիրական մի առաջ է հուր-հավիտյան շողում...»

«Մոսկ. Հայաստան», 1956, № 143.

Հունիսի 5-ին

Պ. Մունդուկյանի անվան թատրոնը ներկայացնում է Մ. Գորիս «Փաղքենիները» և ուրիշները: Կինոյի համատեղական թատրոնական ընկերություն:

ևում քննարկվում են Երևանի բուսական թատրոնի թմամպրոթյունները: Բացման խոսք է ասում Ա. Պոկրովսկին, արտահայտվում են՝ Վ. Պրոմենովը, Ա. Բերմանը, Մ. Կենքեյը, Ա. Գուլակյանը: Միությունների տան Այունազարդ դահլիճում գրողներ Սարմենը, Գրաշին, Ս. Վահուսին, Վ. Նորենցը և ուրիշներ հանդիպում են ունենում Մոսկվայի պրոֆմիթոսկոպիկան ակտիվի հետ, որի համար միաժամանակ համերգ են տալիս արվեստի վարպետները: Գրողներ Շր. ձողհանիսյանը, Ս. Խանզադյանը, Հ. Սալախյանը, Լ. Հուրունցը, Ա. Գարբին, Պ. Սևակը, Ա. Սարգսյանը հյուր են լինում մերմոսկովյան սևոր կլանքոյտեստեսթյունում, ուր հայ դրականության մասին ղեկուցում է Հ. Սալախյանը, մյուսներն արտասանում են իրենց բանաստեղծությունները:

«Պրավդա»-ում տպագրվում է Ս. Մեծինսկու «Փորձադաշտ» գրախոսականը, «Լիտ. գաղետա»-ում՝ Վ. Օզնիի «Հովհ. Երրազի լիթիկան» և Հմ. Սերասի ամամանակակից հայ պատմվածքը հոգվածները: Մի շարք նյութեր են տպագրվում «Սոցիալական կուլտուրա» թերթում:

Հունիսի 6-ին

ՍՍՌՄ Գրողների միությունում, Գ. Մարկովի նախագահությամբ, սկսվում է հայ արձակի քննարկումը, որը շարունակվում է նաև հունիսի 7-ին: Ներածական խոսք է ասում Ս. Աղաբաբյանը: Քննարկվում են Գ. Դեմիրճյանի «Վարդանանք», Արսվեու «Երրազ», Ստ. Ալաշաշյանի «Անապատում», Ա. Սահինյանի «Մարալ», Ս. Խանզադյանի «Հողը», «Հայկական պատմվածքներ» գրքերը: Արտահայտվում են՝ Ստ. Զորիկը, Վ. Գոֆմենշիկը, Վ. Եկովսկին, Պ. Ակոսիրը, Գ. Գուլան, Վ. Լիդիեր, Տ. Մուրիկան, Գ. Նրյոմին, Ա. Կարինյանը, Ա. Զակովսկին, Ա. Սաղովսկին, Ս. Կիրսանովը, Ա. Արշարունին, Գ. Մարկովը և ուրիշներ:

Սովետական Բանակի կինտրոնական տանը գրողներ Հր. Քոչարը, Ա. Գրաշին, Հր. Հովհաննիսյանը, Պ. Անտոկուլսկին, Սարմեն, Վ. Տուշնովսկի և ուրիշներ շարունակում են ունենում ռազմիկների ու սպաների հետ: Արվեստի աշխատողների կինտրոնական տանը տեղի է ունենում հանդիպում հայ նկարիչների, իսկ կինոյի աշխատողների տանը՝ Երևանի կինոստուդիայի աշխատողների հետ:

Վ. Ի. Լենինի անվան պետական գրադարանում բացվում է հայ դրժի ցուցահանդես: Գ. Սոնգուկյանի անվան թատրոնը բեմադրում է Գ. Սոնգուկյանի «Էլի մեկ զոհ» պիեսը:

Նյութեր են տպագրվում «Ժգվեստիա», «Կոմսոմոլսկայա պրավդա» և ուրիշ թերթերում:

Հունիսի 7-ին

Կրասնոդորսկի մեխանիկական դոբադրանի ակումբում կազմակերպվում է հանդիպում գրողների հետ: Բացման խոսք է ասում Ա. Զակովսկին, հայ գրականության մասին ղեկուցում է Հր. Գրիգորյանը: Գրողների միությունում շարունակվում է հայ արձակի ու մանկական գրքերի քննարկումը: «Պրավդա»-ն տպագրում է պրոֆ. Լ. Կալրովսկու «ԿԼԼՆԱՌԻԱ» ստեղծագործությունը հոգվածը՝ Հայկական երգի ու պարի անսամբլի մասին: «Լիտերատուրնայա գաղետա»-ում հանգես են գալիս Ն. Տիխոնովը («Լինձ պոեզիա») և Գ. Մարգվելաշվիլին («Հատուկ վարպետություն»): Ստ. Զորյանի մասին՝ Նյութեր են տպա-

Հարավսլավիայի պրեզիդենտ Իոսիպ Բրոզ Տիտոն և նրան ուղեկցող անձինքը, Տասնօրյակի մասնակիցները մի խումբ հյուր է լինում ՍՄԿ Կենտկոմին կից Բարձրագույն պարտիական դպրոցի ունկնդիրների մասը, Հանդիպումներ են տեղի ունենում նաև այլ տեղերում, Վիտեռապոլեայա գաղետառ-ի խմբագրությունում տեղի է ունենում «Գրական թերթ»-ի քննարկումը, ղեկուցում է Հր. Հովհաննիսյանը, էլույթ են ունենում Գ. Մանասյանը, Գ. Սեուցը, Հր. Փաշարը, Վ. Կոստյապովը և ուրիշներ:

«Վիտեռապոլեայա գաղետառ»-ում տպագրվում է Ա. Պետրոսյանի «Հաղթահարելով դժվարությունները հողմածը՝ գրականագիտական և գրա-քննադատական աշխատությունները մասին»:

«Մոզեստական Հայաստան» թերթում տպագրվում է Ա. Գոլմենկոյի «Ընտանալում եմ Հայաստանը խոսքը, Նյութեր են տպագրվում Եղվեստիսե, «Մովետական կուտորա», «Կոմսոմոլսկայա պրամդա», «Մոսկովսկայա պրամդա», «Վեներնայա Մոսկվա» և այլ թերթերում:

Հունիսի 10-ին

Մոսկվայի Պ. Ի. Ջալկովսկու անվան համերգային դահլիճում տեղի է ունենում տասնօրյակի գրական մասի ներառականիչ երեկոն: Բացման խոսք է ասում Ն. Տիխոնովը, ժամանակակից հայ գրականության մասին ղեկուցում է Հ. Սալախյանը, Երեկոյին մասնակցում են՝ Գ. Սարյանը, Վ. Բալասանը, Գ. Բարյանը, Ա. Գրաշին, Գ. Էմինը, Ս. Կապուտիկյանը, Հր. Հովհաննիսյանը, Հ. Շիրազը և ուրիշներ:

Այ. Սպենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի պետական թատրոնը ներկայացնում է Ա. Տիգրանյանի «Անուշ» օպերան: «Պրամդա»-ում տպագրվում է Բ. Զախավայի «Պատվի համար» գրախոսականը, Եղվեստիսե-ում՝ Մարինտտա Շահինյանի «Հայկական ականարկի մասին» հոդվածը:

Հունիսի 11-ին

«Դրուժբա նարոդով» ամսագրի խմբագրությունում տեղի է ունենում ռուսական գրականություն» ամսագրի քննարկումը, որին մասնակցում են Բալասանը, Վ. Կոստյապովը և ուրիշներ:

«Պրամդա»-ում տպագրվում է Յու. Լուկինի «Ստեղծագործական ուժեղ կոչներով» հոդվածը՝ Երևանի Գ. Մունցուկյանի անվան պետական թատրոնի մասին:

Հունիսի 12-ին

Մոսկվայի Գրականագետների կենտրոնական տանը, Ա. Սուրկովի նախագահությամբ, տեղի է ունենում ՍՄՌՄ Գրողների միության քարտուղարության ընդլայնված նիստ, որը քննարկվում են հայկական արվեստի ու գրականության տասնօրյակի գրական մասի արդյունքները: Զեկուցումով հանդես է գալիս Էդ. Թոփչյանը, Ելույթ են ունենում՝ Ս. Եղվեստյանը, Ս. Միխայլովը, Գ. Կորոնելիկովը, Մ. Շահինյանը, Գ. Մարկովը, Հմ. Սիրասը, Գ. Սեուցը, Ն. Տիխոնովը, Հր. Գրիգորյանը, Ա. Սուրկովը և ուրիշներ:

Եւ զայն արարեալ զՅիս. զԿապիտան. զՍտեփանակոյն Կոյստուրան և զԵրթնիքոյն:

2006 թվ. 13-ին

[illegible]

Zurück zur 14-15

[illegible]

2006年 15-16

Պրավդա-ում տպագրվում է Գեորգի Մարկովի «Գրողների Հանդիպում»
 եւրո Մոսկվայում: Հոգովածք:

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳԵՂԱՐՈՒՄԻ ԵՎ ԲԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

Հունիսի 27-ին

ՍՈՒՒՔ Գեղարդույն Առնետի Նախադասութիւն Երաժշտադրութիւն:

ա) Սովորական բասկետբոլի արժեքների դարձյալման առաջին համա-
կշռված աչքի բնիկող ծառայությունների համար Դ. Ասուրյանի անվան
Հայկական պատկան զբաղմունքային բուհերը պարզապես գում. և կշիռ-
տանգային կառավար. Գրքից չհանանով:

բ) Ստվեասկանի արվեստի դարձալուծման ասպարեզում մատուցած աշխատանքն ինքնուրույն ժառանգություն է համարել և Մոսկվա քաղաքում կայացած հաշվետվող արվեստի ու դրամականության աստիճանի կարգադրությամբ ՍՍՍՐ ժողովրդական արտիստի պատվովոր էր հռչակել և շնորհում էր հեղափոխության Գեներալ-Պատգամաւորին, Հրաշյա Կեռտիւցներին, Վաներա Փօփարալանին և Տանկ Սուգանտարտներին:

դ) Առկման հայ արժեքների և գրականության զարգացման աստիճանի շատ մասունքան աչքի ընկնող ծառայությունների համար եւ Մոսկովա քաղաքում էլ լուսացան Կալինյան արժեքների ու գրականության տառադրանքի կապակցությամբ ԱՌՈՒ շրանշաններով ու մեդալներով պարգևատրվում են տառադրանքի 200 մասնակիցները, այդ թվում՝ Լեւոնի շրանշանով՝ Ավետ Ավետիսյանը, Վարդան ԱՌՈՒյանը, Թաթուհի Լիբրույանը, Գարրիկի Դյուրյանը, Սահակի Զուրյանը, Լեւոն Նովոսենկոյանը, Գուրգեն Զեմերկյանը, Ստեպան Սուրյոկինը, Վադիկ Վադիսյանը, Վահրեն (Անուշյան) Վարդանյանը և Եղան Տաշյանը։

[illegible]

յա Հովնաթեմիայանը, Հոփփիսի Պողոսյանը, Համո Սահյանը, Անահիտ Սահյանը, Սարմինը, Սողոմոն Տարնցին, Միխայիլ Ուլինիկովը, Ալեքսանդր Բալին գերագուցությամբ համար մեղավոր՝ Առաքել, Ալեքսանդր Արամյաններ, Գուսան Աղաթ, Գարեգին Քեսը, Վահան Գրիգորյանը, Վահագն Գալքյանը, Աղալիք Գալքյան, Սուրեն Վանունի, Գուսան Հովսեփյան, Հոսեփ Լուսինցը, Պարույր Սևակը, Գուրգեն Մախարին, Վաղարշակ Նուրենցը, Գուսան Շանկեր, Աղաթ Շալոնը, Զալիկ Զամմեն, Հաջի Ջեղին, Անդրանիկ Հովսեփյանը, Գրիգոր Տեր-Գրիգորյանը:

Հունիս

Հարավսլավական և Պեկինա պարբերականում տպագրվում են Ալ. Իսահակյանի վեց բանաստեղծությունները և Վ. Տերյանի «Հրաժեշտի գաղանձը» սերերեն լեզվով:

Հուլիսի 2-ին

«Պրավդա»-ում հրապարակվում է ՍԽԿՊ Կենտրոնական Կոմիտեի որոշումը՝ «Անհատի պաշտոնները և նրա հետևանքները հաղթահարելու մասին»:

Որոշում էր.

«...Անհատի պաշտոնները քննադատելիս պարտիան ելնում է մարքսիզմ-լենինիզմի սկզբունքներից: Արդեն ավելի ցան հրեղ տալի է, ինչ մեր պարտիան հետևողական պայքար է մղում Ի. Վ. Ստալինի անձնավորության պաշտամունքի դեմ, ժողովրդականության հաղթահարում է դրա վնասակար հետևանքները: Քանզի է, որ այդ հարցը կարևոր տեղ գրավեց ՍԽԿՊ XX համագումարի աշխատանքներում և նրա որոշումներում: Համագումարը նշեց, որ Կենտրոնական Կոմիտեն միանգամայն ճիշտ և ժամանակին հանգես եկավ անհատի պաշտամունքի դեմ, որի տարածումը նստացնում էր պարտիայի ու ժողովրդական մասշտաբների դեմ, նստացնում էր կոլեկտիվ ղեկավարության դեմը պարտիայում և հանձն հանգցնում էր լուրջ թերացումների աշխատանքում, սոցիալիստական օրենսդրականության կոպիտ խախտումների, Համագումարը Կենտրոնական Կոմիտեին հանձնարարեց հետևողականորեն իրականացնել այնպիսի միջոցառումներ, որոնց առաջնությունը մարքսիզմ-լենինիզմին խորթ՝ անհատի պաշտամունքի լիակատար հաղթահարումը, պարտիական, պետական և իդեոլոգիական աշխատանքի թուր քնադակադրումը դրա հետևանքների վերացումը, մեծ էներգիա կողմից մշակված պարտիական կյանքի նորմաների և պարտիական կոլեկտիվ ղեկավարության սկզբունքների խտիվ կիրառումը...»:

«Պրավդա», 1949, № 168:

Հուլիսի 7-ին

Հայկական դեմոկրատիական դրականությունը թարգմանելու և պրոպագանդելու գործում մատուցած ծառայությունների և Մոսկվայում կայացած հայկական արվեստի և դրականության տասնօրյակի նախապատրաստման ակտիվորեն մասնակցելու համար Հայկական ՍՍԻ Գերագույն Սովետի Պատգուհու պարգևատրվում են՝ Թարգմանիչներ Ն. Աղամյանը, Պ. Անտոկուսկին, Կ. Արսենյան, Յու. Բալասանովը, Մ. Գեորգյանը, Լ. Գինյորովը, Ալ. Գյուլեա-

նյութին ևն տպագրվում «Լիտ. դադեստա», «Մովսեսիայա կուլտուրա» և այլ թերթերում:

Հունիսի 13-ին

ՍՍՌՄ Պետական ակադեմիական Մեծ թատրոնում տեղի է ունենում Հայ-կական արվեստի և դրականության տասներորդի եզրափակիչ Համերգը: Ներկա են գտնվում բեկերներ Ն. Ա. Բուլգանինը, Կ. Կ. Վորոբյիլովը, Լ. Ի. Բրեժնևը, Պ. Ն. Պոսպելովը, Ն. Ա. Միխայլովը, Ս. Թովմասյանը: Նյայթ ևն ունենում Համերգության կուրկարվներ, մենակատարներ: Համերգն անցնում է մեծ Հաջողությամբ:

Հունիսի 14-ին

Ռեդայում չափում է Հայկական կերպարվեստի ցուցահանդեսը: Այս Սյուեդիայական անվան տետական օպերայի և բալետի թատրոնը մեկնում է Լենինգրադ՝ դասադուներ:

Հունիսի 15-ին

«Պրավդա»-ում տպագրվում է Գեորգի Մարկովի «Գրողների հանդիպում»-ները: Մտկվալում: Հաղթանք:

ՍՍՌՄ Գեղարվեստի ակադեմիայում տեղի է ունենում Հայաստանի կերպարվեստի ցուցահանդեսի քննարկումը:

Հունիսի 27-ին

ՍՍՌՄ Գեղարվեստի Մովսեսի Նախագահության Հրամանագրով:

ա) Սովետական թատերական արվեստի զարգացման առաքելում մատուցած աչքի բեկերոգ ծառայությունների համար Գ. Սուեդուկյանի անվան Հայկական պետական դրամատիկական թատրոնը պարգևատրվում է Աշխատանքային Կարմիր Դրոշի շնանշանով:

բ) Սովետական արվեստի զարգացման առաքելում մատուցած աչքի բեկերոգ ծառայությունների համար և Մոսկվա քաղաքում կապացած Հայկական արվեստի ու դրականության տասներորդի կարգակցությամբ ՍՍՌՄ ժողովրդական արտիստի պատվավոր կոչում է շնորհվում Դեմար Գասպարյանին, Միխայել Թավրիզյանին, Հրաչյա Ներսիսյանին, Վահրամ Փափուկյանին և Տարսիկ Սաղանդարյանին:

գ) Սովետահայ արվեստի և դրականության զարգացման առաքելում մատուցած աչքի բեկերոգ ծառայությունների համար և Մոսկվա քաղաքում կապացած Հայկական արվեստի ու դրականության տասներորդի կարգակցությամբ ՍՍՌՄ շրանշաններով ու մեդալներով պարգևատրվում են տասներորդի 200 ժամակցներ, այդ թվում՝ Ավինի շրանշանով՝ Ավան Ավանյանը, Հաբան Անեմյանը, Թաթույ Արուսյանը, Գարրիկ Գյուրյանը, Ստեփան Զոյանը, Նար Հովհաննիսյանը, Գուրգեն Զեկիրեկյանը, Ստեփան Սաղբիլիկը, Վաղարշ Վաղարշյանը, Վալիկ (Անուշավան) Վարդանյանը և Շարա Տալյանը:

Սովետահայ դրողներից Աշխատանքային Կարմիր Դրոշի շրանշանով պարգևատրվում են՝ Վախթանգ Անեմյանը, Մկրտիչ Արմենը, Գերենիկ Դեմիրյանը, Սեդո Խանդադյանը, Հովհաննես Նիրադը, Գեղամ Սարյանը, Գարեգին Սևուցյը, Հմայակ Սիրադը, Պետկո Նյան շրանշանով՝ Վահրամ Ալազանը, Աղավնիկ, Գուրգեն Բուրյանը, Աշոտ Գրաչին, Գեորգ Էմբեր, Քրիստափոր Փափաղյանը, Էդուարդ Թովյանը, Սիլվա Կապուտիկյանը, Սուրեն Հաբարյուկյանը, Հրաչ-

յա Հովհաննէսյանը, Հռիփսիմ Պողոսյանը, Համո Սանյանը, Անահիտ Սանիյանը, Ստամբը, Սողոմոն Տարուցին, Միլայիշ Ուշինեիկովը, Աշխատանքային գերագնացության մեծար մեղաւոր՝ Արաֆը, Ալեքսանդր Արաֆովսկայանը, Գուսան Աղստը, Գարեգին Քեւը, Վահան Գրիգորյանը, Վահագն Գալստյանը, Արշալիր Դարբինը, Սուրեն Վանուին, Գուսան Հավասին, Հոսիք Հուրուցը, Պարույր Սևակը, Գուրգեն Մանարին, Վաղարշակ Նուրեցը, Գուսան Շուքինը, Աշոտ Նայրոնը, Զայիկ Զատմեն, Հայրեն Զեղին, Անդրանիկ Հովսեփյանը, Գրիգոր Տեր-Գրիգորյանը:

Հունիս

Հարաւայտական «Պեղչա» պարբերականում տպագրւում են Ալ. Իսահակյանի վեց ռանսաստեղծութիւնները և Վ. Տերչանի «Հրաժեշտի գազի»-ը՝ սերքերեն լեզվով:

Հուլիսի 2-ին

«Պրակտա»-ում հրատարակւում է ՍՄԿՊ Կենտրոնական Կոմիտէի որոշումը՝ «Անհատի պաշտամունքը և նրա հետեւանքները հաղթահարելու մասին»:

Որոշում է իր

«...Անհատի պաշտամունքը քննադատելիս պարտիան ելնում է մարքսիզմ-լենինիզմի սկզբունքներից: Արդեն ամենի քան երեւ տարի է, ինչ մեր պարտիան հետեւողական պայքար է մղում Ի. Վ. Ստալինի անձնավորութեան պաշտամունքի դեմ, հաստատելով որոնք հաղթահարում է դրա վնասակար հետեւանքները, Քննական է, որ այդ հարցը վարկորակելու արժեք ՍՄԿՊ ԷԷ համագումարի աշխատանքներում և նրա որոշումներում: Համագումարը շնչեց, որ կենտրոնական Կոմիտեն միակողմանի չէր և մեծամասին հանգեւ եկավ անհատի պաշտամունքի դեմ, որի տարածումը նախագիծ էր պարտիայի ու ժողովրդական մասնակցների դերը, նսնմացնում էր կոլեկտիվ ղեկավարութեան գերը պարտիայում և հաճախ հանգեցնում էր լուրջ թերացումների աշխատանքում, սոցիալիստական օրինականութեան կոպիտ խախտումներին: Համագումարը Կենտրոնական Կոմիտեն հանձնարարեց հետեւողականորեն իրականացնել այնպիսի միջոցառումներ, որոնք անպահովեն մարքսիզմ-լենինիզմին խորը՝ անհատի պաշտամունքի լիակատար հաղթահարումը, պարտիական, պետական և իգնութիւնական աշխատանքի թուր քննադատումներում դրա հետեւանքների վերացումը, մեծ լենինի կոլեկտիվ մշակված պարտիական կյանքի նորմաների և պարտիական կոլեկտիվ ղեկավարութեան սկզբունքների խտիվ կիրառումը...»:

«Սով. Հայաստան», 1956, № 153:

Հուլիսի 7-ին

Հայկական գեղարվեստական գրականութիւնը թարգմանելու և պրոպագանդելու գործում մատուցած ծառայութիւնների և Մոսկվայում կայացած հայկական արվեստի և գրականութեան առանձնաշնորհի նախապատրաստման ակտիվորեն մասնակցելու համար Հայկական ՍՄԻ Գերագույն Սովետի Պատվոգրով պարգևատրւում են՝ թարգմանիչներ Ն. Աղամյանը, Պ. Անտոկուսին, Կ. Արսենյան, Յու. Բալասանովը, Մ. Գևորգյանը, Լ. Գինգրորգը, Ալ. Գուլյան-

զարանցը, Վլ. Դերժավինը, Վ. Զվյագինցևան, Ա. Քաղեռայանը, Ա. Հովհաննիսյանը, Ս. Մարշակը, Մ. Մաքսիմովը, Ս. Միլոայովը, Ալ. Յաշինը, Ե. Նիկոլանսկայան, Ս. Երզնկյան, Բ. Պաստերնակը, Լ. Պենկովսկին, Մ. Պետրովիկը, Իգոր Պոստոլայսկին, Մաքսիմ Ռիլսկին, Ալ. Սաղոմոսկին, Ի. Սելվինսկին, Ի. Սնեցկովսկին, Տ. Սպենդիարյան, Ա. Տարկովսկին, Ն. Տիլտենովը, Պ. Տիշինան, Վ. Տուշնովան և Ա. Արմատովան:

Հունիսի 26-ին

Նշվում է Քերեսոյց Դուռի ձեռագրան 100-ամյակը:

Հունիս—Օգոստոս

Հուլյս է տեսնում ՀամԿԵՄ Կենտկոմի և ՍՍՌՄ Գրողների միության որդան, զեղարվեստական և Հասարակական-քաղաքական ժողովրդայն զվարդիան (ռուսերեն) ամսապրի առաջին համարը:

Հայկական արվեստի և դրականության Մոսկվայում կայացած տասնորդակի արդյունքների է նվիրում Սովետական արվեստա ամսապրի միացյալ 7—8-րդ համարը:

Օգոստոսի 13-ին

Վախճանվեց Բելոռուսիայի ժողովրդական բանաստեղծ Յակուբ Կոլասը (1882 թ.):

Օգոստոսի 14-ին

Վիտերատուրեայա զաղեռանում տպագրվում է Գ. Դեմիտրյանի «Գլխավորը մարդու ձեռք-Նշվածը»:

Օգոստոսի առաջին կեսին

ՌՍՖՍՐ Կուլտուրայի միևնույնությունը, ՍՍՌՄ Գրողների միությունը և Համառուսական բատերական ընկերությունը հայտարարում են ժամանակակից լավագույն արվեստի մրցանակաբաշխություն՝ Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ ռեուլուցիայի 40-ամյակի առթիվ:

Օգոստոսի 25-ին

Իտալիայում լույս տեսնող «Ել Կոնտեմպորանեո» շաբաթաթերթը հատուկ է է նվիրում սովետահայ պրականությանը: Հայտնի արվեստագետ Գլխավորը Վլյուխայի հայ գրականությանը նվիրած հոդվածի հետ միասին տպագրվում են Ավ. Բասակյանի, Ն. Զարյանի, Գ. Մահարու, Ա. Գրաշու, Ս. Կապուտիկյանի և Գ. Էմիլիի բանաստեղծություններից՝ իտալերեն թարգմանությամբ:

Հայաստանում գտնվող Հնդկաստանի կուլտուրայի գործիչների պամվի-րակություն ղեկավար Անիլ Կումար Զանդան հոնանալուց առաջ հայտարարում է:

«Մենք ուրախ ենք, որ հնարավորություն ունեցանք այցելել Սոփեոսեկան Հայաստան: Ձեր ռեսպուբլիկայի աշխատավորների կյանքի նկատմամբ մեր մեծ հետաքրքրությունը քաջատրվում է նաև նրանով, որ Հնդկաստանում ապարում հև մեծ թվով հայեր Մասնավորապես այս այցելությունը հետաքրքիր էր ինձ համար, որպես կալվածքային ժնված մարդու համար, որտեղ կա հայկական զարդով, ծանկանում եմ նշել, որ կալվածքային և ամբողջ Հնդկաստանի հին ուսումնական հաստատություններից մեկը հայկական կոլեջն է...»:

«ՍՊ. Հայաստան», 1966, № 200,

Ոգոստոսի 27-ին

Նշվում է ուկրաինական ակադեմիկոս գրող Իվան Ֆրանկոյի ծննդյան 100-ամյակը:

Ոգոստոսի 31-ին

Նշվում է բուլղերկյան «Նոր խոսք» հայերեն թերթի առաջին համարի լույս ընծայման 50-ամյակը:

Սեպտեմբերի 8-ին

«Պրավդա»-ում հրապարակվում է ՍՄԽՄ Մինիստրների Սովետի որոշումը գիտության և տեխնիկայի ասպարեզում առավել աչքի ընկնող աշխատանքների համար Վ. Ի. Լենինի անվան մրցանակները վերականգնելու և զրահանության ու արժեքների՝ հասարակական լայն ճանաչում ստացած առավել աչքի ընկնող ստեղծագործությունների համար Լենինյան մրցանակներ հիմնելու մասին:

«Զարյա մոստոկա» թերթը հատուկ էջ է նվիրում հայ և վրաց ժողովուրդների բարեկամությանը, Տպագրվում են Ի. Արաչիձեի, Ի. Գրիշաշվիլու, Վասո Գոճիաշվիլու, Ի. Գոցիբիձեի հոգվածներն ու ակնարկները, Հովհ. Թումանյանի ռեվեր Վրաստանի բանաստեղծներին» բանաստեղծությունը՝ հայերեն, Ակակի Մերեթիլու «Գ. Ս. Սունդուկյանին» բանաստեղծությունը՝ վրացերեն և այլ նյութեր:

Սեպտեմբերի 12-ին

Հայկական ՍՄԽ Կուլտուրայի մինիստրությունը հայտարարում է լույս գալիս պիեսների ռեսպուբլիկական մրցանակադաշխություն:

Սեպտեմբերի 16-ին

Լրանում է Պլուի «Մեղու» թերթի առաջին համարի լույս ընծայման 100-ամյակը:

Սեպտեմբերի 25-ին

Մովսես Լուում (Նախկին Զիրուխու) տեղի է ունենում հայ նշանավոր գրող Մուրացանի արձանի հանդիսավոր բացումը:

Սևպտեմբերի 28-ին

Երևանի Այ. Բյասնիկյանի անվան պետական հանրային գրադարանում տեղի է ունենում «Գնոսարաննայա լիտերատուրա» ամսագրի ընթերցողների կոնֆերանս, Զեկուցումով հանդես է գալիս ամսագրի խմբագրական կոլեգիայի անդամ Տ. Լ. Մոտիլան:

Սևպտեմբեր

«Մովսեսյան» գրովստեմբերում ամսագրում տպագրվում է հասկան Գ. Գեմիլյանի «Մեղադր Մարտիկ» վեպի առաջին մասից:

Հոկտեմբերի 5—8-ը

Տեղի է ունենում Հայաստանի Կերպարվեստագետների միության V նամագումարը:

Հոկտեմբերի 7-ին

Հայաստանի Գրողների միության նախագահությունը կազմում է՝ ա) Նդիշ Զարինցի գրական մասնագետները հետազոտող և հավաքող հանձնաժողով, բ) Ախսի Բուկունցի գրական մասնագետները հետազոտող և հավաքող հանձնաժողով:

Հոկտեմբերի 10-ին

«Գրական թերթ»-ում հաղորդվում է, որ հոնգարական Ռեյ Մադյար Կենիվ-կիսդառ հրատարակչությունը լույս է ընծայել սովետական պոեզիայի ծագումն ածվողներ, որ սեղ են գտել նաև սովետական բանաստեղծներ Ավ. Իսահանյանի մի շարք բանաստեղծությունները, ն. Զարյանի «Ձայն հայրենական աղանձ», Ա. Գրաշու, Մարմենի, Գ. Բորյանի բանաստեղծությունները:

Նույն տեղում հաղորդվում է, որ կորեական մամուլում տպագրվել են Ավ. Իսահանյանի «Մասանան» ու նրա աշխատքերը, Գ. Էմիլի «Մարտի» ափիսև և «Եկրն» ու տարրերը, Հր. Հովհաննիսյանի «Կյանքի երգը», Աշ. Գրաշու «Հանք» գործերը:

Հոկտեմբերի 12—17-ը

Հայաստանում հյուր են լինում Հարավսլավիայի գրողներին պատվիրակությունը հետևյալ կազմով՝ Այվկուլավ Կալեք (Խորվաթիայի Գրողների միավորման նախագահ), Զրանկա Շալյիլ (սերբ խոսքը՝ արժեքավոր և բանաստեղծ), Իվան Պոտրը (Սլովենիայի Գրողների միության նախագահ), Միլեն Կլոպչիչ (սլովենական Նշանավոր բանաստեղծ), Դիմիտր Միտրեն (Մակեդոնական «Լիդրի»-կանություն» գրա-բնագրական ամսագրի խմբագիր):

Հոկտեմբերի 17-ին

Նշվում է անդլիական գրող Օսկար Ուայլդի ծննդյան 100-ամյակը:

Հոկտեմբերի 20-ին

Լիտերատուրական գաղտնա-ում հրապարակվում է ուղղակական մի խումբ գրողների նամակը՝ «Գրքի երաշխանների գործարար շարժմամբ» նամակը վերնագրով, որտեղ նրանք առաջարկում են միութենական ռեսպուբլիկա-

ներում կազմակերպել գործընտրի ու գրական աշխատողների լուսնային հրահանգություններ, դիմկուսիաներ, ինչպես նաև մի ռեսպուբլիկայի գրական թոթյան շարժաթ կամ տասներկու մյուս ռեսպուբլիկաներում:

Հեկտեմբերի 21-ին

Նշվում է հայ ախանավոր հրապարակախոս, ժուռնալիստ, հասարակական գործիչ Հարություն Սվանյանի ծննդյան 125-ամյակը:

Հեկտեմբերի 31-ին

Գրական թերթի 40-րդ համարը ամբողջովին նվիրվում է հրապարական վրաստանին: Տպագրվում են վրաց մի շարք գրողների օտեղծագործությունները:

Նոյեմբերի 12-ին

Նշվում է հին Հնդկաստանի մեծ գրող Կալիդասայի (աշխարհական Ենցսպիրի) հիշատակը:

Նոյեմբերի 10—17-ը

Հայաստանի Գրողների միությունում տեղի է ունենում դիմկուսիա՝ նվիրված կուտակության կյանքն արտացոլող վեպերին (Քր. Թափալցյանի «Ոսկե հովիտը», Ս. Խանզադյանի «Շողոք» և Մ. Այվազյանի «Հեռանքներ»): Զեկուցում է Հր. Թափալցյանը:

Նոյեմբերի 24-ին

Տեղի է ունենում Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի իսկական և լեզվակրթ-անդամների ընտրություններ: Իսկական անդամների թվում ընտրվում են Հայկական ՍՍՌ ժող. նկարիչ Մ. Ս. Սարյանը և գրականագետ Ա. Բ. Կարինյանը, թղթակրթ-անդամների թվում՝ գրականագետ Մ. Մ. Մկրչյանը և լեզվագետ Գ. Սևակը:

Նոյեմբերի 28-ին

Նշվում է ալատրիական հայտնի գրող Ստեֆան Յվեյդի ծննդյան 75-ամյակը:

Նոյեմբերի վերջերին

Երևան են ժամանում բուլղարական գրողներ Անգել Թոգորովը, Լամարը (Լալյո Մարինով), Պանտելևը, Նիկոլայ Մարանգոզովը և ռումինական գրողներ Պաուլ Զորեբուկուն, Վիկտոր Տուրուբան, Ե. Կանյադին, Բարբու Գրոսան:

Դեկտեմբերի 4-ին

Նշվում է սովետական ականավոր գրող Ն. Տիխոնովի ծննդյան 80-ամյակը:

Դեկտեմբերի 6-ին

Վախճանվեց հայ ալատրիական գրող Դերենիկ Կաթապետի Դեմիրճյանը (ծնվ. 1877 թ.):

Այդ առթիվ ցավահեղություններ են հայտնվում ՍՍՌՄ Գրողների միության, եզրայրարկան ռեպուրիզիկանների գրողների միությունների, Հայաստանի Կոմունիստական պարտիայի Կենտկոմի, Հայկական ՍՍՌ Գեղարվեստի Սովետի ու Մանկատաների Սովետի, քաղաքային ակտիվիստ սովետական գրողների ու պետական-հասարակական գործիչների, արվեստագետների, պատկերասրահների, արտասահմանյան առաջավոր գրական կազմակերպությունների ու անձանց կողմից:

Ս Ս Ռ Մ Գ ր ո ղ ն եր ի մ ի ու թ յ ա ն վ ա բ շ ու թ յ ա ն կ ող մ ի ց.

«ՍՍՌՄ Գրողների միությունը վարչությունը ձեռնարկում է անմիջապես ամբողջ դրահատնության կորուստը՝ ակնառիվոր գրող, Հայաստանի ակադեմիայի դափնեկիր և արձակագիր Դևրեհիկ Կարամյանի Դեմիրճյանի մահի և խնդրում է ցավահեղություն հայտնել հանդուցյալի ընտանիքին:

Սուրկով, Աժաև, Ռաֆաել, Լևոնով, Պելեյ, Մարկով,
Սիմոնով, Սիմոնով, Տիխոնով, Ֆելդ:

«Գրական թերթ», 1956, № 46:

Անվանի գրողի թաղմանը մասնակցում է սրտաղին խոսք են ասում բազմաթիվ գրողներ, արվեստագետներ, դիտությունների և կուլտուրայի գործիչներ, լուսավորիչներ, կոլտնտեսականներ, աշակերտներ, ուսանողներ, վրաց ակադեմիկոս գրող Պ. Գամախուրդիան, արքունիքական նշանավոր գրականագետ Մ. Ռաֆիլին:

Դեկտեմբերի 11-ին

Նշվում է Գ. Վ. Պլեխանովի ծննդյան 100-ամյակը:

Դեկտեմբերի 14-ին

Մոսկվայում անվում է էստոնական արվեստի և գրականության տասնօրյակը:

Դեկտեմբերի 16-ին

Երևանից մեկնում են մեկ շաբաթ Հայաստանում հյուր եղած լիտվական գրողներ Չառն Յվին-ին, Գե. Բի-չոտուն և Յան Չենը:

Դեկտեմբերի 23-ին

Նոդկաստանի Դեյի քաղաքում քաղվում է Անիայի երկրների գրողների միջազգային կոնգրեսը, որին մասնակցում են նաև Մոսկովյան Միության գրողները, այդ թվում է Գ. Սևունցը:

«Գրական թերթ»-ը էջ է նվիրում եղբայրական Ադրբեյջանին (Վաղդիկ, Բարգամաճիկ, Կարայրական Ադրբեյջան ընդհանուր վերնագրով), որտեղ տեղագրվում են ադրբեյջանական մի շարք գրողների առեղծագործությունները, հաղորդումներ և այլ նյութեր:

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԻՐԼԻՈԳՐԱՆԻՒ

Զափածո

- Այվադյան Ա.— Գյուղի առաջօր (ռուսերեն), Երևան:
- Արամյան Վ.— Հանդիպում (ռուսերեն), Երևան:
- Արման Ա.— Միտո երգեր (ռուսերեն), Երևան:
- Բաբայան Վ.— Բողոքներ, Երևան:
- Բարյան Գ.— Բանաստեղծություններ (ռուսերեն), Երևան:
- Գրաշի Ա.— Հիբիկա (ռուսերեն), Մոսկվա:
- Գրիգ Գ.— Հաղթանակի ուղիներով, Քրիլիսի:
- Գրիգորյան Վ.— Երախտիք, Երևան:
- Գրիգորյան Վ.— Իմ ծաղկող երկիր (ռուսերեն), Երևան:
- Դավթյան Վ.— Հիբիկա (ռուսերեն), Երևան:
- Դարբին Ա.— Անսովոր քաղաքավարություն (ռուսերեն), Երևան:
- Թերզյան Ան.— Արևիկ ընդառաջ (ռուսերեն), Երևան:
- Թորոսյան Ե.— Միտո թերթով, Երևան:
- Թումանյան Հեն.— Հայրենի վտակ (ռուսերեն), Երևան:
- Խաչակյան Ավ.— Հնարի երկեր (ռուսերեն), Հ. I, II, Մոսկվա:
- Խաչակյան Ավ.— Երկեր (ուկրաիներեն), Կիև:
- Խերանյան Մ.— Հաղաթան բլրով, Երևան:
- Կարայան Հ.— Սրացում, Քրիլիսի:
- Կարապետյան Բ.— Վարդերի (ռուսերեն), Երևան:
- Կարենց Վ.— Անձրեից հետո (ռուսերեն), Երևան:
- Կորյուն Մ.— Մանուկների հետ, Երևան:
- Հակոբյան Հ.— Երկերի ժողովածու, Հ. II, Երևան:
- Հակոբյան Հ.— Երկեր (ռուսերեն), Մոսկվա:
- Հարությունյան Մ.— Լեռնային աղբյուր (ռուսերեն), Երևան:
- Հարությունյան Ս.— Հայրենի գյուղ, Երևան:
- Հարությունյան Ս.— Ապրիլ (ռուսերեն), Երևան:
- Հովհաննիսյան Հր.— Հրաշալի ալգեպաներ, Երևան:
- Հովհաննիսյան Հր.— Միտո ծնունդը (ռուսերեն), Երևան:
- Հովսեփյան Վ.— Արագածի լանջից, Երևան:
- Հուրյան Թ.— Բանաստեղծություններ, Երևան:
- Հուրյան Թ.— Պոեմներ, Բաքու:
- Մարգարյան Ա.— Մաղկում (ռուսերեն), Երևան:
- Մարգարյան Մ.— Մտորումներ (ռուսերեն), Երևան:
- Մովսիսյան Ն.— Լեռնային գարուն, Երևան:
- Նորենց Վ.— Շանապատհներ, Երևան:
- Նորենց Վ.— Հիբիկա (ռուսերեն), Երևան:
- Շիրազ Հ.— Հատընտիր (ռուսերեն), Երևան:
- Շիրազ Հ.— Բանաստեղծություններ և պոեմներ (ռուսերեն), Մոսկվա:
- Տարենց Ե.— Հատընտիր (ռուսերեն), Մոսկվա:
- Պապայան Հո.— Հավատարմություն (ռուսերեն), Երևան:
- Սահյան Հ.— Բարձունքի վրա (ռուսերեն), Երևան:
- Սևակ Պ.— Բանաստեղծություններ (ռուսերեն), Երևան:
- Սարմեն — Բանաստեղծի աղբյուրը (ռուսերեն), Երևան:

Սարգսն Գ.— Երկեր, Երևան:

Սարգսն Գ.— Բանաստեղծություններ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Սաքսյան Ա.— Արշալույս (ռուսերեն), Երևան:

Վարդանյան Ադ.— Բանաստեղծություններ, Երևան:

Վևալեր — Աստղին աշունը, Երևան:

Վշտունի Ա.— Երկեր, Երևան:

Տարոնցի Ս.— Կապույտ հեռուներ, Երևան:

Տարոնցի Ս.— Բանաստեղծություններ (ռուսերեն), Երևան:

ԱՐՃԱԿ

Այսպան Վ.— Հյուսիսային աստղ, Երևան:

Այսարգյան Ստ.— Անաստասում (ռուսերեն), Երևան:

Ազալին — Երբակ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Այվազյան Ս.— Զանգեզուրյան պատմվածքներ (ռուսերեն), Երևան:

Անանյան Վ.— Հովազաձորի գերիները, Երևան:

Անանյան Վ.— Հեռնային կաժաններով, Երևան:

Անանյան Վ.— Հովազաձորի գերիները (ռուսերեն), Մոսկվա:

Անանյան Վ.— Մանկությունը լեռներում (ղաղախերեն), Ալմա-Աթա:

Անանյան Վ.— Հեռնային կաժաններով (ռուսերեն), Մոսկվա:

Անանյան Վ.— Սևանի ափին (ուղղակիերեն), Տաշքենդ:

Անանյան Վ.— Սևանի ափին (ֆիններեն), Պետրոզավոդսկ:

Ավաղյան Ա.— Երկացած հող (ռուսերեն), Երևան:

Արադի Մ.— Երկերի ժողովածու, հ. II, Երևան:

Արամյան Հ.— Փարիզի ներքուհին, Երևան:

Արամյան Վ.— Պատմվածքներ, Երևան:

Արաքս — Բարեկամներ (ռուսերեն), Երևան:

Արաքսյան Ա.— Դժվար սեր (ռուսերեն), Երևան:

Արմեն Մ.— Երկու վիպակ (ռուսերեն), Երևան:

Բակուց Ա.— Պատմվածքներ (ռուսերեն), Երևան:

Բեա Գ.— Նովելներ (ռուսերեն), Երևան:

Ֆյունազարյան Խ.— Փաղաքի առաջատար, Երևան:

Դաշտենց Խ.— Խոզեղան, Երևան:

Դեմիրճյան Դ.— Երկերի ժողովածու, հ. II, III, Երևան:

Դեմիրճյան Դ.— Վարդանանք (ռուսերեն), Մոսկվա:

Դեմիրճյան Դ.— Զարգահ (ռուսերեն), Երևան:

Զենյունցյան Պ.— Նրա առաջին քարեկամը, Երևան:

Զորյան Ստ.— Ընտիր երկեր (ռուսերեն), Մոսկվա:

Զորյան Ստ.— Գիշերն անտառում (աղբգիներեն), Մայկոպ:

Իմին Գ.— Երևանի կրակները (ռուսերեն), Մոսկվա:

Բաթիկյան Շ.— Նրա ճանապարհը, Երևան:

Բաթիկյան Շ.— Վերջին պարզանկարը (ռուսերեն), Երևան:

Բարդուղ Հ.— Կոմիտաս, Երևան:

Բախալցյան Փ.— Քեզ համար, Մոսկվա (ռուսերեն), Երևան:

Բորգոմյան Ս.— Հերոսի մահով, Բրիլսի:

Իսահանյան Ավ.— Արձակ էջեր, Երևան:

Խանդամար Հ.— Լուսաբաց, Երևան:

հանգադյան Ս.— Հոգը (ռուսերեն), գիրք I, Երևան,
 հանգադյան Ս.— Մեր պեղի մարդիկ (ռուսերեն), Երևան,
 հեղամյան Վ.— Մեզ մոտ հարավում (ռուսերեն), Մոսկվա,
 Հայրապետյան Հ.— Մանկական հուշեր, Երևան,
 Հուրուեց Լ.— Փշատենի (ռուսերեն), Երևան,
 Հուրուեց Լ.— Ոսկե առավուտ (ազդբերաններ), Բաքու
 Մահարի Գ.— Մանկութուն և պատանեկություն (ռուսերեն), Երևան,
 Շահինյան Ա.— Մեր գիշերային արկածները, Երևան,
 Ոսկերչյան Ս.— Մեր Բայրութը, Երևան,
 Պայազատ Ս.— Մենք կաղնուտից ենք (ռուսերեն), Երևան,
 Սահինյան Ա.— Մարազ (ռուսերեն), Երևան,
 Սելյանյան Բ.— Ռուսական սիրտ (ռուսերեն), Երևան,
 Սևադա (Հովսեփյան) Ա.— Առավուտ (ռուսերեն), Երևան,
 Սևուեց Գ.— Թահրան (վրացերեն), Քրիլիսի,
 Սիրաս Հմ.— Երկեր, Երևան,
 Սիրաս Հմ.— Աբաբադ (ռուսերեն), Մոսկվա,
 Վարդանյան Արշակ — Իմ մամանակակիցները, Քրիլիսի,
 Փոշար Հր.— Վիպակներ և պատմվածքներ, Երևան:

Դրամատուրգիա

Բաղդասարյան Ստ.— Արյունոտ անապատ, Երևան,
 Գեորգյան Վազգեն — Հերմոսոսով, Երևան,
 Զարյան Ն.— Երկեր, հ. V, Երևան,
 Զարյան Ն.— Փորձադաշտ (ռուսերեն), Երևան,
 Զանյան Մ.— Շահնամ, Երևան,
 Սարգսյան Ս.— Մոկաց Միրզա, Երևան,
 Վաղարշյան Վ.— Երկու պիես (ռուսերեն), Երևան,
 Քոշարյան Մ.— Պիեսներ, Երևան:

Ժողովածուներ

Ալմանյախ (Վրաստանի Գրող. միութ. Հայկական սեկցիայի), Քրիլիսի,
 Բարեկամություն (ռուսերեն), Երևան:

Գրական ուղևորություն, Բաքու:

Հայկական պատմվածքներ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Մովետաճալ զրոգներ (տեղեկատու, ռուսերեն), Երևան:

Կլասիկներ

Աղամյան Պետրոս — Երկեր, Երևան:

Աղայան Ղ.— Ընտիր երկեր, Երևան:

Ալզենցի Վ.— Աղվեսագիրք, Երևան:

Թումանյան Հովհ.— Ընտիր երկեր (ռուսերեն), Երևան:

Թումանյան Հովհ.— Ընտիր երկեր (վրացերեն), Քրիլիսի:

Թումանյան Հովհ.— Հեքիաթներ (կիրգիզերեն), Ֆրունզե:

Մեծարենց Մ.— Երկերի ժողովածու, Երևան:

Մուրացյան — Գևորգ Մարգարետունի (ռուսերեն), Երևան:

Նալբանդյան Մ.— Վալերազրերի ժողովածու, Երևան:

Նար-Դոս — Վիպակներ և պատմվածքներ (ռուսերեն), Մոսկվա:

Միամանկո — Ընտիր երկեր, Երևան:

Երկվանդազի Ա. — Փռսա (ռուսերեն), Մոսկվա:

Տերյան Վ. — Երկեր, Երևան:

Բաճիկ — Երկերի ժողովածու, հ. IV, V, VI, VII, Երևան:

Օսյան Ե. — Երկեր, Երևան:

Հայազգիություն, զրականությամբ պատմություն,
Իննադատություն

Արսի Գ. — Գաղթիկ Մանգուկյան (ռուսերեն), Երևան:

Աթաբեկյան Մ. — Հովհաննես Թումանյանը գրական ցնեադատ (ռուսերեն), Երևան:

Ալիխանյան Ա. — Վահան Տերյանի պատական գործունեությունը, Երևան:

Աղաբաբյան Ա. — Առնիկան Զորյան (ռուսերեն), Երևան:

Աղաբաբյան Ս. — Նաիրի Զարյան (ռուսերեն), Երևան:

Առաքելյան Ա. — Հոսմանյան գրականության պատմություն, Երևան:

Առաքելյան Աս. — Ռուսական առաջին ուսուցիչի և հայ գրականու-
թյունը, Երևան:

Արշարունի Ա. — Հայ թատերական մտքի պատմությունը, Երևան:

Գրիգորյան Կ. — Վահան Տերյան, Երևան:

Գրիգորյան Հր. — Մայակովսկիի և հայ գրականությունը (ռուսերեն),
Երևան:

Դարբասյան Ա. — Իմ Արուս (հուշեր անվանի արտիստուհու մասին),
Երևան:

Զարյան Ռ. — Թատերական դիմանկարներ, Երևան:

Զաքարյան Ա. — Սուրեն Սպադարյանը և գրականության հարցերը,
Երևան:

Թամարյան Հր. — Ալեքսանդր Երվանդազի, Երևան:

Թամարյան Հր. — Երվանդազի գրամատուրգիան (ռուսերեն), Երևան:

Թերզիբաշյան Վ. — Ենթակիր հայերեն, Երևան:

Թերզիբաշյան Վ. — Մովսես Արագի (ռուսերեն), Երևան:

Թումանյան Նվ. — Հովհաննես Թումանյանը և ռուս գրականությունը,
Երևան:

Ինճիկյան Ա. — Ամենտի Խաչակյան (ռուսերեն), Երևան:

Կարինյան Ա. — Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմության,
հ. I, Երևան:

Հարությունյան Ս. — Մովսես հայ գրամատուրգիան (ռուսերեն), Երևան:

Հովհաննիսյան Ա. — Միքայել Նալբանդյանը և նրա ժամանակը, հ. I,
Երևան:

Հովսեփ Գ. — Ներկայացված և հայ պոետիան, Երևան:

Մանուկյան Ս. — Ժողովուրդների բարեկամության արտացոլումը ողմ-
տահայ գրականության մեջ, Երևան:

Մարգարյան Ա. — Մարինտա Եսհինյան (ռուսերեն), Երևան:

Մնացականյան Վ. — Քնարերգուի ուղին (ռուսերեն), Երևան:

Մուրադյան Հր. — Ռաֆայել Պատկանյան, Երևան:

Մուրադյան Հր. — Դերենիկ Դեմիրճյան (ռուսերեն), Երևան:

Նալբանդյան Վ. — Վարդանանց պատերազմը և Գ. Դեմիրճյանի Եվարդու-
նանք վեպը (ռուսերեն), Երևան:

Նանուճյան Բ. — Վրթանճա Փափազյան, Երևան:
Ոսկերչյան Ա. — Ստ. Շահումյանը և զրականության հարցերը (ռուսերեն),
Երևան:

Պարտիզոնի վ. — Մուրաջան, Երևան:

Ռիզան Ս. — Գորկու, զրամատուրգիան հայ ընձում (ռուսերեն), Երևան:

Սալախյան Ն. — Եղիշ Ջարենց (ռուսերեն), Երևան:

Սարգսյան Գր. — Հակոբ Հակոբյան (ռուսերեն), Երևան:

Սարինյան Ս. — Բաֆֆի, Երևան:

Սարյան Ս. — Առնաուհայ հետպատերազմյան զրականությունը (ռուս-
երեն), Երևան:

Ստեփանյան Գ. — Հակոբ Պարոնյան, Երևան:

Ստեփանյան Գ. — Պետրոս Աղամյան (ռուսերեն), Երևան:

Փափազյան Վահրամ — Հետադարձ հայացք, գիրք I, Երևան:

Որբելի Հ. — Հայկական հերոսական հպուսը (ռուսերեն), Երևան:

Որբելի Հ. — Հայկական հերոսական հպուսը, Երևան:

Որբելի Հ. — Հայկական միջնադարյան առականները (ռուսերեն), Մոսկվա-
Նիժնիդրադ:

Թարգմանություններ

Ամիշիս է. — Ապենիններին մինչև Անդեր, Երևան:

Անդերսոն Ն. Փ. — Հեքիաթներ և զրույցներ, Երևան:

Բալզակ Շնորհ Դր — Երկերի ժողովածու, հ. I, II, III, Երևան:

Գրիշաշվիլի Ի. — Բանաստեղծություններ, Երևան:

Զուլոթին Ստ. — Ստեփան Բաղին, գիրք I, Երևան:

Իվանենկո Ս. — Ներքին կոտորած, Երևան:

Լեֆեր Հ. — Համետիկայի ներածություն, Երևան:

Կուլոգի Կ. — Պիեռոյի չարածները, Երևան:

Կոնոնով Ա. — Պատմվածքներ Ջապանի մասին, Երևան:

Կոռնական ժողովրդական հեքիաթներ, Երևան:

Կրիմով Յու. — Տանկեր սփերենդա, Երևան:

Կրիշան Ջանդր — Պատմվածքներ, Երևան:

Կուլեշով Ա. — Պոեմներ, Երևան:

Կուն Ն. Ա. — Հին Հունաստանի լեգենդներն ու առասպելները, Երևան:

Կուպրին Ա. Բ. — Պատմվածքներ, Երևան:

Հունգարական ժողովրդական հեքիաթներ, Երևան:

Իսմեյլ և Ջինե (քրդական ժողովրդական վիպերգ), Երևան:

Իրխակով Ս. — Փեռի Ստյոպան, Երևան:

Իրազուն Հաջի Մուրադ — Դեպի Տիգրիսի ափերը, Երևան:

Իրազուն Հաջի Մուրադ — Դեպի Տիգրիսի ափերը, Երևան:

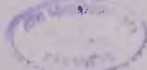
Նեմանի ափին (լիտվական գրողների մանկական պոեզիա ժողովածու), Երևան:

Պուշկին Ա. Ս. — Երկերի ժողովածու, հ. III, Երևան:

Սաղոմոնյան Ս. — Մարիկաների կղզին, Երևան:

Տենդրյակով Վ. — Անտառների մեջ, Երևան:

Տուպիլուս Ջ. — Հեքիաթներ, Երևան:



Հրատարակչության խմբագիր՝ Տ. ԿԱՐԱՊՈՏԵԱՆ
 Հնչակական շենգորուժը՝ Լ. ՄԱԴՈՑԱՆԻ

Յեւ. խմբագիր՝ Լ. ԱՋԻՋԲԵԿԵԱՆ

Սրբագրիչ՝ Օ. ԱՐՁՈՒՄԱՆՅԱՆ

| Վճ. 10251 | Գումար 206 | Հրատ. 1431 | Խնի 117 | Տիրում 3000 |
|---|------------|------------|---------|-------------|
| Հանձնված է տարագրության թ.Ն 1007 թ.։ Ստորագրված է տարագրության թ.Ն 1057 թ. | | | | |
| Տպագր. 42 ¹ / ₂ մամ., հրատ. 18,35 մամ.։ Թաղթ 76×108 ¹ / ₂ Գինը հաղձով 21 ռ. 33 ֆ. | | | | |
| Հայկական ՍՍԻ Գիտությունների ակադեմիայի հրատարակչության ապրանք. նրան. | | | | |
| Արժյան 1241 | | | | |

ՆԱԽԱՐԱՀԱՅԻՆ ԿԱՐԻՎԱՐՈՐ ՎՐԻՊԱԿԱՆԻՐ

| Ըջ | Տ-դ | Տպագած է | Գեղ-ը է լիՆի |
|-----|------------|------------------------------------|------------------------------------|
| 16 | 8 վերինի | Հաշի-ը 21-ին | Հաշի-ը 21-ին |
| 20 | 1 ներքինի | 2/13 | 2/10 |
| 57 | 8 վերինի | Հաշի-ը 26-ին | Հաշի-ը 26-ին |
| 66 | 4 վերինի | Բացահայտ-ը 2-ին | Բացահայտ-ը 2-ին |
| 177 | 1 վերինի | ԳՊԸ | ԳՊԸ |
| 354 | 10 ներքինի | Ն. Մաք | Մ. Մաք |
| 550 | 8 վերինի | Ժամանակ | Ժամանակ |
| 647 | 20 վերինի | Նշվում է 2-ին մասերի-
ԳՊԸ . . . | Նշվում է 2-ին մասերի-
ԳՊԸ . . . |
| 726 | 1 վերինի | Հաշի-ը 2-ին | Հաշի-ը 2-ին |

Amc

